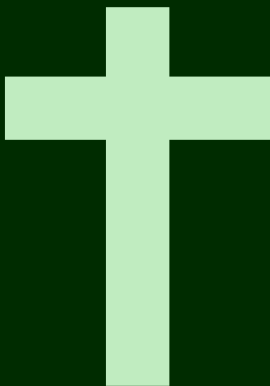

Tupã Je'êha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

Tupã Je'ẽha

New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

b46cc831-baa9-5b98-bd3d-1fb9f0357a11

Contents

MATÉU	1
MAK	109
RUK	170
JUÃ	280
AT	356
HOM	449
1 KORIN	500
2 KORIN	548
NGARA	580
ESE	599
SIRI	617
KORO	629
1 TESARON	641
2 TESARON	651
1 TIMO	657
2 TIMO	671
TIT	681
SIREMÕ	687
EMBERÉU	690
TIAN	728
1 PETU	741
2 PETU	755
1 JUÃ	764
2 JUÃ	776
3 JUÃ	778
JUN	780
APOKARIP	784

Jesu rehe har Matéu mupinim

Matéu kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Matéu mupinim.

Jesu Kirisutu ramõi ta ke (Ruk 3.23-28)

¹ Ko Jesu Kirisutu ramõi ta rer ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Matéu. Kome'ë paper ihẽ amupinim aĩ. ("Kirisutu" aja ihẽ apandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja amujekwa.) Jesu riki Ndawi rainõ ke a'e. (Aja rahã, Ndawi aja kapitã keruhũ a'e tĩ.) Ndawi Amarã rainõ. Kuja riki Jesu ramõi ta rer.

² Amarã Isak ru. Isak Jako ru. Jako Junda ru. Imu ta heta. Jako ame'ë ta pái tĩ.

³ Junda Per ru. Sera ru a'e tĩ. Junda rakehar Tam. Per Erõ ru. Erõ Aran ru.

⁴ Aran Amina ru. Amina Nasõ ru. Nasõ Samõ ru.

⁵ Samõ Mboa ru. Hambe Samõ rakehar. Mboa Ombe ru. Mboa rakehar Hut. Ombe Jese ru.

⁶ Jese Ndawi ru. Ndawi kapitã keruhũ tĩ.

Ndawi Saromã ru. Saromã mõi Uri ambyr rakehar.

Amarã rainõ hetaha ke jande jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha

ixo. Pe, Ndawi rehe mangaha uhyk.

⁷ Saromã Homoã ru. Homoã Ambi ru. Ambi Asa ru.

⁸ Asa Josapa ru. Josapa Jorã ru. Jorã Usi ru.

⁹ Usi Jotã ru. Jotã Aka ru. Aka Eseki ru.

¹⁰ Eseki Manase ru. Manase Amon ru. Amon Josi ru.

¹¹ Josi Jekoni ru. Imu ta ru tĩ.

Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke kapitã keruhũ raho. Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho. Arahã Jekoni ra'yr ta u'ar.

A'erehe Ndawi rainõ ta hetaha jamanga manga rahã, awa py tumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jekoni rehe uhyk. Arahã Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ke Mambiro ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ raho.

¹² Mambiro ok ta rehe jundéu awa ta ixo rahã, Jekoni ra'yr u'ar.

A'e Sarati ru. Sarati Soromambe ru.

¹³ Soromambe Ambiu ru. Ambiu Eriakĩ ru. Eriakĩ Asor ru.

¹⁴ Asor Sando ru. Sando Akĩ ru. Akĩ Eriu ru.

¹⁵ Eriu Erea ru. Erea Matã ru. Matã Jako ru.

¹⁶ Pe, Jako Jose ru. Jose Mari ke pyhyk. Mari pusu ngi Jesu u'ar. Jesu mokõi her. "Kirisutu" amõ her tĩ. ("Kirisutu" aja ihẽ apandu rahã: "Kapitã keruhũ" aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ katu hũ ixo ame'ë ke a'e.)

¹⁷ Mambiro ok ta pe jundéu awa ta ixo. Arahã Jekoni ra'yr

ta u'ar. Hainō ta hetaha jamanga manga rahā, awa pytumeme (14) hetaha ixo. Pe, Jesu rehe mangaha uhyk.

Jesu Kirisutu u'ariha rehe har

(Ruk 2.1-7)

18 Jesu Kirisutu u'ariha kuja riki. Mari Jesu māi wan ta. “Mari ke ihē apyhyk ta” aja Jose pandu katu. Pe, pyhyk ym rahā we, Mari pusu pe imembyr ihī, aja a'e ukwa. Tupā'āma'e pyrātāha ihī ehe. A'erehe ipusu pe imembyr ihī. (Awa ke mujā ym.)

19 “Mā! Imembyr” aja Jose ukwa rahā, Mari ke hijar ta tipe. Anī. Mari ke muhuxī tar ym. Ma'e katu ame'ē ke aja te'eha a'e ma'ema'e ixo ame'ē ke a'e. A'erehe Mari ke a'e muhuxī tar ym. A'erehe amō ta ukwa ym ha rupi Mari pe a'e pandu ta: “Nde ke ihē apyhyk ym ta apo 'y” aja. Aja a'e ukwa.

20 Aja a'e ukwa ukwa ou rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr ehe. Ixeraiha pe a'e mujekwa ipe:

—Jose! Nde riki Ndawi rainō. Mari pyhykiha ngi ekyje ym. Mari ke epyhyk katu. Tupā'āma'e pyrātāha ihī katu ehe, a'erehe Mari imembyr namō ixo.

21 Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ta. “Jesu” aja her emoī ehe. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Ame'ē ke rehe Jesu muhepy ta. A'erehe jundéu awa ta ke Tupā muhā katu ta — aja Jose pe.

22-23 Upa aja rahā, ymanihar panduha ke uhyk. Yman Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja a'eta mupinim:

“Kūjā ixo te'e ame'ē ke imembyr namō ixo. Imembyr u'ar ta. Sawa'e ra'yr ke.

‘Emanue’ aja her moī ta ehe.” [“Emanue” aja pandu rahā: “Jande namō Tupā ixo” aja ngā ukwa katu.]

24 Pe, Jose upak rahā, Tupā je'ēha rahoha mujekwa ame'ē ke a'e ma'e. Mari ke pyhyk 'y.

25 Imembyr u'ar ym rahā we, Jose pyta ym te ehe. Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr riki. “Jesu” aja her ke Jose moī ehe.

2

Warahy uhemihā koty ngi uwyr ame'ē ta rehe har

1 Merē ok ta pe Jesu u'ar. Jundéi ywy rehe Merē ok ta ihī. Arahā Ero jundéu awa tama'e kapitā. Arahā amō awa sawa'e ta Jerusarē ok ta pe uhyk uwyr. (Jundéu awa ym ame'ē ta ke a'eta.) Warahy uhemihā koty ngi uhyk uwyr. Jahy rata ta rehe har ukwa katu ame'ē ta ke a'eta. Usak usak hū jahy rata ta rehe tī.

² Pe, a'eta pandu:

—My riki u'ar ame'ē ke my? A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū wan ta. Warahy uhemihā koty jande jaxo rahā, jahy rata weraha keruhū rehe jasad. (A'erehe amō kapitā keruhū u'ar ta aja

jakwa.) A'erehe jande py'a jamoĩ moĩ ta jajur ehe — aja Ero ta pe pandu.

³ Ame'ẽ ke rehe Ero hendu rahã: “Mã! Katu ym ihẽ pe” aja jupandu jupe. Inamõ ixo ame'ẽ ta kapitã ta aja tĩ. “Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe. (Amõ kapitã keruhũ wan ta ame'ẽ ke jumai ta a'eta namõ, aja Ero ta ukwaha naĩ.) A'erehe: “Mã! Katu ym” aja pandu pandu a'eta jupe.

⁴ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Ero mujy'ar. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. A'e pandu:

—My riki Kirisutu u'ar ta my? Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja pandu. (“Mu'am ame'ẽ ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am, aja mujekwa katu.)

⁵ —Merẽ ok ta pe u'ar ta, Jundéi ywy pe. Kuja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim:

⁶ “Merẽ ok ta riki Jundéi ywy rehe ihĩ.

Ame'ẽ ok ta ngi kapitã keruhũ uwyr ta. A'erehe ame'ẽ ok ta ke upa ngã ukwa katu.

Ame'ẽ kapitã keruhũ jundéu awa tama'e ke.

A'e riki ma'e Tupã putar my, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta. Jundéu awa ta pe mujekwa ta” aja Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim — aja pa'ihu ta pandu Ero pe.

⁷ Warahy uhemihã koty ngi uhyk ame'ẽ ta ke Ero mujy'ar. A'eta jõ mujy'ar. Pe, a'eta namõ Ero pandu pandu.

Arahã kuja ukwa. Jahy rata keruhũ uhem, ame'ẽ ngi myja hetaha jahy kanim apo my, ame'ẽ ke ukwa.

⁸ Upa ukwa rahã, Merẽ ok ta pe a'eta ke Ero mondo. Kuja ame'ẽ ta pe pandu:

—Kurumĩ ra'yr ke pekekar katu peho. Pemahem rahã, ihẽ pe pepandu pejur. Aja rahã, ihẽ py'a ke ihẽ amoĩ moĩ katu ta ehe tĩ — aja Ero pandu naĩ.

⁹⁻¹⁰ Pe, a'eta oho. Oho ixo rahã, jahy rata weraha keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Warahy uhemihã koty ixo rahã, usak. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak tĩ. A'erehe hury katu hũ ixo. Hundutar koty ame'ẽ jahy rata weraha keruhũ wata oho ixo. Pe, kurumĩ ra'yr ixo. Ame'ẽ ok 'ar pe jahy rata weraha pyta, ywa rehe.

¹¹ Hok pe a'eta ixo oho. Kurumĩ ra'yr rehe a'eta usak. Imãi namõ ixo, Mari namõ. Pe, a'eta pynarãi pe a'eta wapyk uĩ. Aja kurumĩ ra'yr rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ ipe. Ko, itatawa ke. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Amõ pihe katu ame'ẽ ke me'ẽ ipe tĩ. Her mi.

¹² Pe, a'eta ukwer rahã, a'eta ixerai riki. Ame'ẽ pe Tupã mujekwa:

—Ero pe pepandu ym peho — aja mujekwa.

A'erehe amõ awa rape rupi hekoha pe jywyr oho.

Eji ywy pe Jose ta tyryk oho

¹³ Sawa'e ta ukwa katu te ame'ẽ ta upa jywyr oho rahã,

Jose pe Tupã je'êha rahoha mujekwa. Ixeraiha pe mujekwa:

—Epu'am. Kurumĩ ra'yr ke epyhyk. Eji ywy pe ekanim eho, imãĩ namõ. Ero riki kurumĩ ra'yr ke kekar ta. Mahem rahã, jukwa ta, a'erehe pahar ejan eho sengi. Eji ywy pe epyta we rĩ. Ihẽ amujekwa rahã jõ ejywyr — aja ipe.

¹⁴ Pe, pahar Jose pu'am. Kurumĩ ra'yr ke pyhyk. Pe, ame'ẽ pytun rahã, Eji ywy pe oho, ta'yn mãĩ namõ, Mari namõ.

¹⁵ A'ep a'eta pyta. Jundéi ywy rehe Ero ixo rahã, a'eta jywyr ym. Ero manõ rahã, jywyr. Aja rahã, yman Tupã je'êha pandu ame'ẽ mupinim, aja uhyk. Kuja.

“Ihẽ ra'yr Eji ywy ngi ihẽ amujywyr' aja Tupã pandu” aja amõ mupinim.

Ta'yn ta ke Ero jukwa

¹⁶ Warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta Ero koty jywyr ym oho. “Mã! Ihẽ pe te'e” aja Ero ukwa. A'erehe parahy riki. Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Pahar Merẽ ok ta pe peho. Upa katu te kurumĩ ra'yr ta ke pejukwa. Mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa. Upa mokõi warahy 'ar wyr koty ame'ẽ ta ke pejukwa tĩ. Merẽ ok ta rake rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pejukwa tĩ — aja Ero pandu.

Aja riki warahy uhemihã koty ngi uwyr ame'ẽ ta mujekwa ipe. Jahy rata

weraha keruhũ uhem rahã, mokõi warahy 'ar aha oho. A'erehe: “Kurumĩ ra'yr ta mokõi warahy 'ar ame'ẽ ta ke pejukwa” aja Ero pandu. (Jesu ke Ero jukwa ta tipe. A'erehe upa kurumĩ ra'yr ta ke Ero jukwa.)

¹⁷ Aja rahã, yman Jeremi pandu ame'ẽ ke uhyk. A'e pandu:

¹⁸ “Hama ok ta pe jixi'uha rehe amõ hendu. Imembyr ta manõ, a'erehe Hakéu jixi'u. Marã ka ym muputu'uha” aja riki.

“Hama ok ta” aja pandu rahã: “Merẽ ok ta” aja ngã ukwa. “Hakéu” aja pandu rahã: “Ame'ẽ ok ta pe har kũjã ta” aja ngã ukwa tĩ.)

Eji ywy ngi Jose ta jywyr

¹⁹ Ero manõ rahã, Eji ywy pe Jose ixo we rĩ. Pe, Tupã je'êha rahoha mujekwa ipe. Ixeraiha pe mujekwa ipe.

²⁰ —Kurumĩ ra'yr ke jukwa tar katu ame'ẽ ta upa manõ. A'erehe jundéu awa tama'e ywy pe ejywyr eho. Kurumĩ ra'yr ke eraho, imãĩ namõ. Pejywyr peho — aja Tupã je'êha rahoha mujekwa.

²¹ A'erehe Jose pu'am. Pe, jundéu awa tama'e ywy pe jywyr oho. Kurumĩ ra'yr ke raho, imãĩ namõ.

²² Ero manõ rahã, henda ke pe Akeráu kapitã. Jundéi ywy pe har tama'e kapitã a'e. Ame'ẽ ke Jose ukwa rahã, ame'ẽ ywy pe a'e oho tar ym. Kyje ingi, a'erehe a'ep oho tar ym. Pe, ixeraiha pe Tupã mujekwa:

—Ngariréi ywy pe eho — aja mujekwa.

A'erehe Ngariréi ywy pe a'e oho.

²³ Pe, Nasare ok ta pe uhyk oho. Nasare ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. Pe, a'ep hok ke a'e mujã. Aja rahã, yman Tupã je'êha pandu ame'ê ta mupinim, aja uhyk. “Nasare ok ta pe har ke a'e” aja Jesu rehe har ngã ukwa. Aja uhyk.

3

Juã mujahukiha panduha ke

(Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18; Juã 1.19-28)

¹ Nasare ok ta pe Jesu ixo rĩ. Arahã awa nixói te ame'ê pe Juã mujahukiha uwyr. Ame'ê awa nixói te ame'ê ke Jundéi ywy rehe ihĩ. (Ixoty heta ngã uhyk uwyr.)

² Ame'ê ta pe a'e pandu:

—Apandu pehẽ pe. “Tupã kotyhar ta aja pemuruwak.” Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Ame'ê rehe pepyai. Pexoha pyahu ame'ê ke Tupã putar, aja pexo katu. Aja rahã: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja pehẽ pe a'e pandu ta — aja ngã pe Juã pandu pandu.

³ Isai riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Awa nixói te ame'ê pe amõ pandu pandu. Kuja:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr ta. A'erehe pe ke pemukatu. (Aja rahã, pexoha ke pemukatu.)

Pe ke pematatambyk. Aja rahã, oho katu ta

a'e' aja pandu” aja Isai mupinim. (Aja rahã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã hijar. Pe, Tupã koty ipy'a ke muruwak ta.) Aja Isai mupinim. (Yman ame'ê ke a'e mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁴ Juãma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujã ame'ê ke. “Kame” aja ngã rymba rer. (Ymanihar Erima'e mundeha, aja saka ame'ê mundeha. Aja rahã, Tupã je'êha pandu ame'ê ke Juã tĩ, aja mujekwa tĩ.) So'o pিরer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ê ke a'e u'u. Eir namõ u'u tĩ.

⁵ Jerusarẽ ok ta ngi heta uhyk uwyr ixoty. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ixoty tĩ. Jondã y rake rupi ixo ame'ê ta uhyk uwyr ixoty tĩ.

⁶ Tupã pe kuja a'eta pandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande py'a ngi ame'ê ke ejuhyk — aja a'eta ipe.

Aja pandu ame'ê ta ke Juã mujahuk. Jondã y pe mujahuk.

⁷ Parise ta Juã koty uhyk uwyr tĩ. Sanduse ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ê ta Moise je'êha mu'e ame'ê ta ke a'eta. Johu pandu ipe:

—Jande ke emujahuk. Tupã kotyhar ta aja jaxo tar katu tĩ — aja Juã pe.

Ame'ê ke Juã ukwa rahã, pandu a'eta pe:

—Kupixa amõ hapy rahã, tata ngi mbói ujan oho. Aja

mbói aja pehē tī. Aja Tupā mupyraraha ngi pehem tar katu. Ipy'a ym ehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē mupyraraha ngi pehem peho aja pehē pe amō pandu my. Anī. Pehem ym ta.

8 Mā peja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar, aja ngā pe pemujekwa ta kŷ. Aja rahā jō, Tupā mupyraraha ngi pehem ta.

9 —“Amarā riki jande ramūi, a'erehe Tupā kotyhar ta ke jande. (A'erehe jande ke Tupā mupyrara ym ta)” aja pekwaha naī. Anī. Pehem ym ta tī. Pesarahā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar rahā, peme'ē ita ta ngi Amarā rainō ta ke a'e muhem ta. Pehē ke ombor, pe, pehē renda ke pe amō ta ke muhem ta. (Aja rahā, kuja mujekwa. Tupā pyrātā te hū. A'e putar rahā, je'ēha rupi amō awa pyahu ame'ē ta ke a'e muhem ta. Hendu katu ehe, ame'ē ta ke muhem ta, aja mujekwa katu.)

10 —Ma'eywa jaxer rahā, ame'ē i'y ke amō mondok ta. Pe, ame'ē myra ke amō hany. Pesarahā! Ji riki hapo rake ihī. (Aja rahā, mondok tate, aja mujekwa katu.) Aja ngā tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo rahā, ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. (I'y mondok, ame'ēja saka.) Pesarahā! Ji pehī aja ngā ke a'e mupyrara tate tī.

11 Y pe pehē ke ihē amujahuk. Aja rahā, ma'e peka'u

te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja ihē amujekwa amō ta pe. Pesarahā! Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. A'e riki pehē ke Tupā'ā namō mujahuk ta. Tata namō aja tī. Mujahuk ta pehē ke tī. Ihē 'ar koty te we ipy'a hātā te ha a'e. Katu te ame'ē ke a'e, a'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē.

12 Ahúi aja me'ē ngi ipirer ke amō ombor rahā, urupen py'a pe mukatak. Ywate ombor. Aja ixurer ke ombor. Pe, ixurer matyr rahā, upa katu te tata pe ombor ta. Upa ukwái ta. Pe, ahúi aja me'ē ke matyriha renda pe matyr ta. Aja riki awa ta ke tī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara tate. Tata keruhū renda pe mupyrara hū ta. (Ixurer ke ukwái ta, ame'ēja saka.) Tupā rehe ipy'a katu ame'ē ta jō ixoty a'e mujy'ar ta. Inamō ixo ta — aja Juā pandu. (“Tupā'ā namō mujahuk ta” aja pandu rahā: “Tupā'ā ke muwyr ta” aja mujekwa. “Tata namō mujahuk ta” aja pandu rahā: “Mupyrara ta” aja mujekwa.)

Jesu ke Juā mujahuk
(Mak 1.9-11; Ruk 3.21-22;
Juā 1.31-34)

13 Jondā y rake Juā ixo rī. Arahā Jesu uhyk oho ehe. Ngariréi wyy ngi Jesu uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Ihē ke emujahuk — aja Juā pe.

14 —Anī. Ihē ke nde riki eremujahuk ta me'ē te'e. Nde ke ihē amujahuk, anī riki — aja Juā pandu.

15 Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Katu riki. Ihẽ ke emujahuk! Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke jama'e ta — aja.

Juã pandu ipe:

—Hã — aja.

(Pe, Jesu ke mujahuk.)

16 Upa Juã mujahuk rahã, pahar y ngi Jesu uhem oho. Pe, ywa riki pirar, ame'ẽja saka Juã usak. Tupã'ã wyjy uwyr ehe ame'ẽ ke rehe a'e usak. Pykahuran aja saka Jesu rehe wyjy uwyr.

17 Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Peme'ẽ ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Ihẽ ke a'e muhury katu — aja Jesu rehe har pandu.

4

Jesu ke Satana manga manga tipe (ãjã ramüi a'e)

(Mak 1.12-13; Ruk 4.1-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15)

1 Ajame'ẽ ke awa nixói te ame'ẽ pe Jesu ke Tupã'ã muhyk raho. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramüi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga tipe.

2 Mokõi awa pypa hetaha (40) wera rahã, ma'e ke Jesu u'u ym te. A'erehe myjahy te hũ.

3 Pe, Satana uhyk ehe. Pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Kome'ẽ ita ra'yr ta pe kuja epandu: “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja ita ra'yr ta pe — aja Jesu pe.

4 Jesu pandu:

—Anĩ. Ita ke mbeju wan amuruwak ym ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Marã ka ym humi'u namõ jõ amõ ixo katuha.

Tupã pandu ame'ẽ ke namõ amõ ixo katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ — aja Satana pe.

5 A'engi Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana raho. Ok ta katu te ame'ẽ ke aja ngã ukwa. A'ep uhyk rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ renda kupe ipe katu.) Ywatehar te ame'ẽ pe raho. Ame'ẽ renda kupe rymy'y rehe muhyk raho.

6 Pe, pandu ipe:

—Tupã ra'yr nde. Sengi epor eho. Ywy rehe e'ar ekwa rahã, ahy ym ta nde pe. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: “Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhuk peho!’ aja riki.

Aja rahã, nde po rehe a'eta pyhyk ta. Aja rahã, nde py ke ita rehe nde eretukwa ym ta. Nde eremahy ym ta tĩ.”

Aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe) — aja Satana pandu ipe.

7 Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Apor ym ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki jandema'e sawa'e te. Ima'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ — aja Jesu.

⁸ A'engi ywy'ã keruhũ 'ar pe Jesu ke Satana muhyk raho. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi heta te hũ kapitã keruhũ ta ixo. Amõ amõ ywy pe ixo. Upa katu te ame'ẽ ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Usak rahã, katu te hũ, aja ukwa.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu rahã, upa katu te jasad ramõ ame'ẽ ke nde pe ihẽ amuwyr ta. Nde rehe upa ame'ẽ ta hendu katu ta — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—Anĩ. Aja ym ta ihẽ. (Nde rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ ym te ta.) Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Tupã rehe jõ nde py'a nde eremoĩ moĩ katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jõ ehendu katu” aja panduha ihĩ.

—A'erehe ihẽ ngi eho! Nde rehe ihẽ ahendu ym te ta — aja Satana pe.

¹¹ A'erehe Satana oho ingi. Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Usak katu uwyr ehe.

Ngariréi ywy rupi Tupã je'ẽha ke Jesu pandu pandu oho

(Mak 1.14-15; Ruk 4.14-15)

¹² Kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda raho. Arahã Ero kapitã a'e. (Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã a'e.) Juã pandu ipe: “Nema'e ma'eha katu ym” aja ipe. A'erehe kyndaha pe Juã ke Ero kynda. “Juã ke kapitã kynda.” Ame'ẽ ke Jesu pe amõ ta pandu oho. Ame'ẽ ke rehe hendu

rahã, amõ ywy pe Jesu oho. Ngariréi ywy pe oho.

¹³ Ame'ẽ ywy rehe Nasare ok ta ihĩ. A'ep Jesu pyta tar ym. A'erehe Kapana'ũ ok ta pe a'e pyta oho. Ypa rake ame'ẽ ok ta ihĩ. Ypa rer Ngariréi. Ame'ẽ ok ta wajar Semurõ ywy rake ihĩ. Wajar Natari ywy rake ihĩ tĩ.

¹⁴ Kapana'ũ ok ta pe Jesu pyta rahã, yman Isai mupinim ame'ẽ ke uhyk. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke Isai. Kuja a'e mupinim:

¹⁵⁻¹⁶ “Weraha keruhũ rehe Semurõ ywy pe har ta usak ta. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa ta.)

Natari ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. Ngariréi ywy pe har ta aja tĩ. Weraha keruhũ rehe usak ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ pe har ta Tupã rehe har ukwa ta tĩ.)

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ixo a'ep. Tupã rehe har a'eta ukwa ta tĩ.

Y ruwái, Jondã ruwái koty ame'ẽ ywy ta ihĩ. Ame'ẽ rupi awa rape asa oho.

Y ramüi koty awa rape oho ixo. Upa ame'ẽ ywy pe har ta ukwa ym ma'e. Tupã rehe har ukwa ym te, aja ixo ame'ẽ ta ke a'eta.

Apo upa ame'ẽ ta pe Tupã rehe har amõ mujekwa ta. Ipy'a upak aja saka wera katu te hũ ta” aja Isai

mupinim. (A'ep Tupã rehe har Jesu mu'e, a'erehe Tupã rehe har ukwa katu ta.)

17 Kapana'ũ ok ta pe oho. A'engi kuja Jesu pandu:

—Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e muwyr. Kapitã keruhũ aja mu'am ame'ẽ ke. A'erehe peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Ixoty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, ehe har pekwa katu ta — aja ngã pe Jesu pandu.

Pira pyhyk ame'ẽ ta ke Jesu muj'ar

(Mak 1.16-20; Ruk 5.1-11)

18 Ypa rymy'y rupi Jesu wata oho ixo, Ngariréi ypa rymy'y rupi. Mokõi sawa'e ta pira pyhyk ixo. Ame'ẽ ta rehe usak. Mokõi imu namõ ixo. Her Simã. [“Petu” aja amõ her tĩ.] Imu rer Andere. Kyhapari pe pira ke a'eta pyhyk ixo.

19 A'eta pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ẽja saka.) A'erehe ihẽ namõ peho 'y — aja mokõi sawa'e ta pe.

20 Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

21 A'engi oho we rahã, amõ mokõi imu ta rehe Jesu usak. Tian rehe a'e usak, imu namõ. Imu rer Juã. Semende ra'yr ta ke ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe ipái namõ kyhapari a'eta mukatu uĩ. Jesu pandu:

—Ihẽ namõ peho 'y — aja riki.

22 Pe, pahar jarusu keruhũ hijar oho. Ipái ke a'eta hijar oho tĩ. Pe, Jesu namõ mokõi imu ta oho.

Tupã rehe har Jesu mu'e
(Ruk 6.17-19)

23 Upa Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho. Inamõ ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Kuja myrandu katu ke a'e mu'e mu'e. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Tupã putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

24 Amõ ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Si ywy rupi pandu oho. A'erehe upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Upa ame'ẽ ta ke mukatu. Ko ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ta ke raho ipe. Manõ manõ ixo ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Upa katu te ame'ẽ ta ke mukatu.

25 Heta ngã inamõ wata wata oho ixo. Heta ngariréi ywy pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Jande popa ok ta ngi amõ ta wata wata oho ixo. Heta Jerusarẽ ok ta pe har ta inamõ wata wata oho ixo tĩ. Heta jundéi ywy pe har ta aja tĩ. Jondã y ruwái kotyhar ta aja tĩ. Inamõ wata wata oho ixo tĩ.

5

Ywy'ã rehe ihĩ rahã, Jesu mu'e ame'ẽ rehe har (Ruk 6.20-23)

¹ Heta te hũ ngã rehe Jesu usak. A'erehe ywy'ã rehe jupir oho. A'ep wapyk. Ixotyhar ta juramã jy'ar tĩ.

² Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e.

Myja me'ẽ rahã hury katu my (Ruk 6.20-23)

³ Pe, kuja Jesu pandu:

—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja ukwa ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo. Ixotyhar ta aja muruwak ta. Pe, in-amõ ixo ta, a'erehe mã peja hury katu ixo.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e, a'erehe pyai ixo. Jixi'u tĩ. Ame'ẽ rehe har Tupã pe pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta a'eta rehe. A'erehe mã peja hury katu ixo.

⁵ “Jande katu te jande” aja ym pandu ame'ẽ ta mã peja hury katu ixo.

Ma'e ke Tupã pandu katu, ame'ẽ ke a'eta pe a'e muwyr ta. Katu ame'ẽ ke muwyr ta.

⁶ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Jyngwéi rahã, y ke u'u ta tĩ. Aja Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'e tar katu te rahã, ame'ẽ ta riki hury katu te ame'ẽ ta ke a'eta.

Upa ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke Tupã muwyr katu ta.

⁷ Amõ ta rehe amõ ta pyrara usak rahã, ame'ẽ riki

hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak katu ta tĩ.

⁸ Ipy'a juhyk, aja ixo ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Tupã namõ a'eta ixo ta.

⁹ Jumaiha ke mukatu ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta.

Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Pehẽ riki ihẽ ra'yr ta” aja riki. A'erehe ame'ẽ ta rehe a'e usak katu ta.

¹⁰ Tupã putar ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta ke a'eta. Tupã kotyhar ta ke a'eta aja mujekwa. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã muwyr ta a'eta pe.

¹¹⁻¹² —Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ rehe har amõ ta juru ai. Mupyrara ta tĩ. Pehẽ rehe har te'e pandu tĩ. Upa aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Ywa pe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta, a'erehe mã peja pehẽ rury katu pexo apo. Pesarahã! Yman Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Se pehẽ nixói rahã, ame'ẽ ymanihar ta ke amõ ta mupyrara hũ. A'erehe ame'ẽ ymanihar ta aja pehẽ ke ngã mupyrara ta apo tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe mupyrara ta pehẽ ke tĩ — aja Jesu pandu.

Jukyr aja saka pehẽ. Weraha aja saka tĩ.

(Mak 9.50; Ruk 14.34-35)

¹³ Jesu pandu tĩ:

—Jukyr riki ma'e ke muhe'ẽ katu. Pe, jukyr ngi he'ẽha kanim rahã, marã ka ym he'ẽha amõ mujywyr ehe. Jaxer riki. Ombor riki awa. Pe, amõ pyrũ ehe. A'erehe jukyr katu aja katu pexo. “Pehẽ katu” aja Tupã ukwa. Pe, katuha ke pehijar rahã, jaxer riki pehẽ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja pejumuruwak tĩ. Katu ym aja.

¹⁴ Tupã rehe har pemujekwa amõ ta pe, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e muweraha aja saka pehẽ.

—Ywy'ã keruhũ 'ar pe ok ta ihĩ rahã, upa ngã usak katu ehe. Aja saka pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e, ame'ẽ ke rehe upa amõ ta usak katu.

¹⁵—Araparin ke amõ muwera rahã, kúi wyr pe jupyk ym. Ywate henda 'ar pe amõ moĩ. Aja rahã, muwera katu, pe, usak katu ma'e ke amõ.

¹⁶Aja weraha aja saka pehẽ tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e, ame'ẽ ke ngã pe pemujekwa. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã, jande pái keruhũ pe a'eta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. A'e riki ywatehar ke — aja Jesu pandu.

Moise je'ẽha rehe har

¹⁷ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ẽha ke ihẽ amukanim ajur, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Amukanim ym ta. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke ihẽ amukanim ajur tĩ, aja pekwaha naĩ tĩ. Anĩ. Upa ame'ẽ ke amukanim ym ta tĩ. Upa ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke ihẽ amuhyk katu te ta kÿ.

¹⁸ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke mukanim ym te ta awa. Ywa pehĩ rahã, marã ka ym amõ mukaniha. Upa katu te ame'ẽ mu'e ame'ẽ ke amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Kome'ẽ ywy keruhũ kohĩ rahã, aja tĩ. Marã ka ym Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke amõ mukaniha. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, Moise je'ẽha upa ta.

¹⁹ Arahã Tupã namõ jaxo ta, a'erehe arahã Moise je'ẽha upa. A'erehe ihẽ apandu pehẽ pe. Amõ riki Moise je'ẽha rehe hendu katu. Ame'ẽ riki katu te ame'ẽ ke a'e. Amõ ta ke mu'e: “Pehendu katu ehe tĩ” aja. Ame'ẽ riki katu te tĩ. Tupã ixo ame'ẽ pe ixo ta rahã, a'e riki katu te aja Tupã mujekwa ta.

—Amõ ta anĩ. Upa katu te Moise je'ẽha rehe amõ hendu ym. Pe, amõ ta pe pandu: “Pehendu ym ehe tĩ” aja mu'e. Ame'ẽ riki Tupã renda rehe ta'yr te mi katu ame'ẽ ke a'e.

²⁰ Myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e. Ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Aja rahã: “Pehẽ katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke a'eta putar. Parise ta aja tĩ. Katu ame'ẽ ke

ma'ema'e tĩ. Aja rahã: “Pehẽ katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke putar katu tĩ.

—Pehẽ anĩ. Tupã putar aja katu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã jõ, Tupã ixo ame'ẽ pe peho katu ta. Aja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e rahã: “Pehẽ katu” aja Tupã pandu. Ame'ẽ ke peputar katu. A'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu — aja Jesu pandu.

Pahar ka'u te'eha ma'eha ke amõ mukatu ta me'ẽ te'e

(Ese 4.26; Tian 1.19-20; 1 Juã 2.11)

²¹ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ma'e te, aja Jesu mukewa.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Ymanihar panduha ke pekwa. Kuja riki. “Amõ ke ejukwa ym. Amõ ke jukwa rahã, ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ” aja riki.

²² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu: “Amõ rehe amõ parahy rahã, ame'ẽ ke a'e jukwa” ame'ẽja saka. Aja rahã, ame'ẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pe, amõ pe amõ pandu: “Katu ym nde” aja. Aja pandu rahã, ame'ẽ ke kapitã ta mupyrara ta. Pe, amõ pe amõ pandu: “Jaxer ai te'e nde” aja. Aja rahã, ame'ẽ ke tata keruhũ renda pe Tupã mupyrara ta tĩ.

²³⁻²⁴ A'erehe kuja katu. Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ rahã, ma'e ke Tupã pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ ke jumu'eha renda keruhũma'e myrape 'ar pe nde erehapy ta. Upa ukwái ta. Ame'ẽ ke nde

erehapy tate rahã, kuja nde erekwa ere'am: “Éi! Ihẽ rehe amõ parahy. Aharái riki” aja. Aja rahã, ame'ẽ ne rymba nde erehapy ame'ẽ ke ehijar py. Myrape ruwa koty emapyk, pe, parahy ame'ẽ koty eho. Pahar eho. Pe, emukatu. Upa rahã jõ jumu'eha renda keruhũ pe ejywyr eho. Pe, ma'e ke Tupã pe hany katu. Aja nde py'a emoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe. (Aja rahã jõ nde rehe Tupã ipy'a jywyr katu ta tĩ.)

²⁵ Nde pe amõ pandu: “Tamatarer ke ihẽ pe nde emujywyr ym. Kapitã pe nde ke ihẽ araho ta” aja. Aja nde pe pandu rahã, kapitã koty inamõ nde ereho erexo rahã, pahar inamõ pangariha ke emukatu. Kapitã rehe nde erehyk ym rahã we, pangariha ke emukatu. Tamatarer ke emujywyr ipe. Anĩ rahã, kapitã rehe nde erehyk rahã, kapitã pe nde ke ne ruwajan mondo ta. A'engi sonda ta pe nde ke kapitã mondo ta. A'engi kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho.

²⁶ Apandu katu nde pe. A'ep nde erepyta katu ta. Marã ka ym nde erehemihangi. Upa katu te tamatarer ke nde eremujywyr ym rahã, marã ka ym nde erehemihangi. A'erehe kapitã rehe uhyk ym rahã we, emukatu — aja Jesu pandu.

(A'erehe amõ ta namõ katu aja pexo. Aja Tupã namõ katu aja pexo tĩ. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym ta tĩ. Kyndaha ngi uhem

ym, ame'ëja saka ame'ë.)

Amõ rehe peka'u te'e ym pexo

(*Matéu 18.8-9; Mak 9.43-48*)

²⁷ (Ma'e ke amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ame'ë ke ma'e te, aja Jesu mujekwa tĩ.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ë ke rehe pehendu. Kuja riki. “Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym tĩ” aja.

²⁸ Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Kũjã rehe amõ usak, pe, ipy'a pe ka'u te'e ehe. Aja rahã, amõ kũjã namõ jumusarái aja tĩ. Katu ym aja.

²⁹ A'erehe kũjã rehe nde eresak, pe, a'engi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, katu ym. Esak ym. Nde reha ejo'ok, pe, ame'ë ke embor, ame'ëja saka. Esak ym. Nde eresak, pe, nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta. Nde reha nde erembor, ame'ëja saka esak ym. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ë riki i'ar koty te we katuha.

³⁰ —Nde po pe te'e ma'e ke nde erema'e. Aja ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahã, nde po pe ema'e ym. Nde po emondok, pe, ame'ë ke embor, ame'ëja saka. Nde po pe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, a'erehe mupyraraha renda pe nde ke Tupã ombor ta rahã, katu ym. Nde po embor, ame'ëja

saka exo. Ema'e ym ma'e nde ereka'u te'eha ke. Ame'ë riki i'ar koty te we katuha — aja Jesu pandu.

Hakehar ke hijar ym ta me'ë te'e

(*Matéu 19.9; Mak 10.11-12; Ruk 16.18*)

³¹ (Te'e hakehar ke sawa'e hijar rahã, katu ym. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Yman kuja panduha ihĩ tĩ: “Hakehar ke sawa'e hijar rahã, paper rehe a'e mupinim: ‘Nde ke ihẽ aputar ym apo. Ahijar ta nde ke apo’ aja. Ame'ë ke hakehar pe me'ë. Pe, hijar” aja riki.

³² Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihẽ apandu katu. Hakehar riki ka'u te'e ym amõ rehe. Ame'ë ke ixawa'e hijar rahã, katu ym ixawa'e ma'eha. Pe, ame'ë kũjã ke amõ sawa'e pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ë namõ kũjã jumusarái. Katu ym aja. Pe, ame'ë sawa'e riki hakehar aja ym ame'ë namõ jumusarái tĩ. Katu ym aja. Ixawa'e py katu ym ame'ë ke ma'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ke pandu ame'ë ke ma'e ta me'ë te'e

(*Tian 5.12*)

³³ (Ma'e ke amõ pandu rahã, ame'ë ke ma'e ta me'ë te'e. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu tĩ:

—Yman amõ ta pe jande ramõi ta pandu ame'ë ke rehe pehendu. Kuja riki: “Tupã ruwa koty aja saka nde erexo. A'erehe ma'e ke nde erepandu ame'ë ke

ema'e katu. Ame'ë panduha emukanim ym" aja pehendu.

³⁴ Apo amõ kotyhar ihë apandu. "Ma'e ke nde erepandu ame'ë ke nde erema'e katu. Ame'ë jõ. Ma'e ruwa koty aja saka nde erexo, aja ym ekwa exo." Kuja pepandu ym tĩ.

"Ywa pehĩ aja pekwa katu, a'erehe jetehar te japandu" aja pepandu ym.

—Pesarahã! Ywa riki Tupã renda ke. A'erehe: "Ywa pehĩ, jetehar te japandu, aja pekwa" aja pepandu ym tĩ.

³⁵ Ywy keruhũ rehe har aja tĩ. Kome'ë ywy keruhũ Tupãma'e ke tĩ. Ipy moĩha aja saka ipe. A'erehe:

"Kome'ë ywy keruhũ kohĩ, a'erehe jetehar te japandu" aja pepandu ym.

—Jerusarë ok ta aja tĩ. Sawa'e te renda ke ame'ë. A'erehe:

"Jerusarë ok ta kohĩ. A'erehe jetehar te japandu, aja pekwa" aja pepandu ym tĩ.

³⁶ —Nde pyahu rahã, marã ka ym nde ra nde eremutuwyriha. Marã ka ym nde eremutamũiha. Nde tamũi rahã, marã ka ym nde ra nde eremupihũha. Marã ka ym nde eremupyahuha. A'erehe kuja epandu ym:

"Ihë ãkã kohĩ aja pekwa katu. A'erehe jetehar te apandu, aja pekwa tĩ" aja epandu ym.

³⁷ —Kuja jõ epandu katu: "Jetehar te ke apandu. Ihë ama'e katu ta" aja. Anĩ rahã:

"Anĩ. Ihë ama'e ym ta" aja jõ katu. Kuja amõ we nde erepandu: "Jetehar te ihë apandu ym rahã, ihë ke Tupã mupyrara ta" aja nde erepandu rahã, ame'ë riki Satana ngi uhem, ame'ëja saka. Katu ym aja. (A'erehe aja epandu ym. Satana riki te'e pandu ame'ë ke a'e. ãjã ramũi a'e. Aja te'eha te'e pandu ame'ë ke a'e) — aja Jesu pandu.

Mã peja mupyraraha pemujywyr ym

(Ruk 6.29-30)

³⁸ A'e pandu tĩ:

—Yman pandu ame'ë ke rehe pehendu. Kuja riki. "Nde reha ke amõ mupuk rahã, ima'e ke emupuk eho tĩ" aja. "Nde rãi ke amõ mupen rahã, ima'e ke emupen eho tĩ" aja riki.

³⁹ Apo amõ kotyhar. Apo pehẽ pe ihë apandu katu. Nde ke amõ mahy rahã, aja juja katu te nde emujywyr ym te ipe. Nde ruwa ke amõ nupã rahã, aja emujywyr ym te ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar ke a'e nupã tĩ.

⁴⁰ Kapitã ruwa koty nde ke amõ raho, pe, pandu: "Tamatarer mujywyr ym kome'ë. Ima'e kamixa ihë aputar" aja ipe. Pe, kapitã pandu: "Ere. Ejo'ok!" A'erehe nema'e kamixa ke jo'ok nengi. Aja rahã, amõ we eme'ë ipe. Nema'e xirur te'e me'ë ipe tĩ.

⁴¹ —Pe, nde pe sonda pandu: "Ihëma'e sak ke eraho ihë pe" aja. Aja peteĩ kiro met

nde ererahoha pandu rahā, amō we eraho. Mokōi kiro met eraho.

⁴² Ma'e ke nde pe amō pandu: "Ihē pe emuwyr" aja. Aja rahā, eme'ē ipe. Pe, amō pandu nde pe: "Kome'ē araho ta. Pahar ihē amujywyr ta" aja. Aja rahā, nde erepandu ipe: "Ere. Eraho" aja riki — aja Jesu pandu.

Nde ruwajan rehe nde epepy'a katu

(Ruk 6.27-28; Ruk 6.32-36; Ruk 23.24; At 7.60; Hom 12.14; Hom 12.17-21)

⁴³ A'e pandu tī:

—Yman pandu ame'ē ke pekwa. Kuja riki. "Nde rehe katu ame'ē ta rehe nde epepy'a katu" aja. Amō we pehē ramūi ta je'ēha pekwa: "Ne ruwajan rehe eparahy exo" aja pehē ramūi ta pandu.

⁴⁴ Apo amō kotyhar. Apo pehē pe ihē apandu katu. Pehē ruwajan ta rehe epy'a katu. Pehē ke mupyrara ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu pandu katu: "Mā peja a'eta rehe esak katu" aja pepandu Tupā namō.

⁴⁵ Aja rahā, pehē riki jande pái keruhū ra'yr ta. A'e riki ywatehar ke a'e.

—Pesarahā! Katu ame'ē ta rehe warahy ke a'e muwera katu. Katu ym ame'ē ta rehe warahy ke a'e muwera katu tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. Upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.) Katu ame'ē ke amō ma'ema'e ame'ē ta

rehe aman ke a'e mungyr tī. A'erehe upa ma'eywa hury katu. Katu ym ame'ē ke amō ma'ema'e ame'ē ta rehe aman ke a'e mungyr tī. Juja katu te Tupā ma'eha. (Aja pehē tī. A'erehe upa katu te amō ta pe katu ame'ē ke pema'ema'e tī.)

⁴⁶ —Pehē rehe ipy'a katu ame'ē ta rehe jō pepy'a katu rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ym ta. Pesarahā! Jaxer ame'ē ta aja ma'e riki. Kapitā rehe tamatarer matyr ame'ē ta riki aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta rehe jō a'eta ipy'a katu tī. Juja katu te mujywyr a'eta pe.

⁴⁷ Pehē rehe katu ame'ē ta namō jō pepandu rahā, marā ka ym pehē katuha. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja tī. Ipy'a katu ehe ame'ē ta namō a'eta pandu pandu katu tī. (A'erehe pehē ruwajan rehe pepy'a katu tī.)

⁴⁸ Jande pái keruhū riki katu te me'ē ke. Ywatehar ke a'e. A'e aja amō rehe pepy'a katu tī — aja Jesu pandu.

6

Ma'e ke me'ēha rehe har

¹ A'e pandu tī:

—Tupā rehe pehē py'a pemoi moīha ke rehe amō ta usak, aja peputar. A'erehe amō ta ruwa koty ma'e ke pema'e. Aja rahā: "Peme'ē katu" aja amō ta pandu ta naī. Mā peja aja ym pehē. Amō ta ruwa koty aja pema'e ym. Pema'e rahā, pehē pe ma'e katu ame'ē ke Tupā muwyr ym ta. Ywatehar ke a'e.

2 —A'erehe ima'e ym te ame'ë pe ma'e ke nde ereme'ë rahã, ma'e tyapu ym ha rupi eme'ë. (Amõ ta ukwa ym ha rupi eme'ë.) Tyapu rahã, amõ ta nde rehe usak ta, aja nde erekwa. Usak rahã: “Mã! Katu peme'ë sawa'e” aja nde rehe har pandu naĩ. Aja riki mokõi ukwaha ta ma'eha. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ima'e ym te ame'ë pe tamatarer me'ë. Ame'ë ke rehe amõ ta usak, aja a'eta putar. (Usak rahã: “Mã! Peme'ë katu” aja pandu naĩ.) Aja mokõi ukwaha ta putar.

—Awa rape rupi wata ixo rahã, ma'e ke me'ë rahã, aja tĩ. A'eta rehe amõ ta usak, aja putar. Usak rahã, amõ ta pandu ta: “Mã! Sawa'e katu” aja pandu naĩ. Ame'ë panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ë pyhykiha. Tupã anĩ. Ma'e ke ame'ë ta pe muwyr ym te. A'erehe mokõi nde erekwaha aja exo ym nde.

3 Ima'e ym te ame'ë pe ma'e ke nde ereme'ë rahã, amõ ta ukwa ym ha rupi eme'ë. Nde rehe katu ame'ë ukwa ym tĩ. Aja rahã, katu.

4 Aja rahã, nde atu erekwa katu ta. Ima'e ym te ame'ë ukwa katu tĩ. Pehẽ mokõi jõ ukwa katu. Amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'eha ke rehe jande pái keruhũ usak ta tĩ. Pe, a'e riki nde pe ma'e katu ame'ë ke muwyr ta — aja Jesu pandu.

Myja me'ë Tupã namõ pandu pandu rahã, katu my (Ruk 11.2-4)

5 A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta Tupã namõ pandu pandu rahã, a'eta rehe amõ ta usak, aja a'eta putar. A'erehe jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ pandu pandu rahã, a'eta pu'am, pe Tupã namõ pandu pandu. Awa rape rupi ixo rahã, Tupã namõ pandu pandu tĩ. Aja rahã, a'eta rehe amõ ta usak, aja ukwa. A'eta rehe amõ ta usak rahã, pandu: “Mã! Sawa'e ta katu” aja naĩ. Ame'ë panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ë pyhykiha. A'eta pe Tupã riki muwyr ym te ta ma'e ke. A'erehe Tupã namõ pepandu pandu rahã, mokõi pekwaha ym pehẽ.

6 —Tupã namõ nde erepandu pandu rahã, kapy pe eho. Hukwen ke ekynda. Pe, jande pái keruhũ namõ epandu pandu katu. Nde rehe usak ym awa. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi Tupã namõ nde erepandu pandu rahã, nde rehe jande pái keruhũ usak katu ta. Pe, ma'e katu ame'ë ke nde pe a'e muwyr ta.

7 Tupã namõ pepandu pandu rahã, amõ we amõ we aja ym pepandu pandu inamõ. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pandu pandu. Ima'e tupã namõ a'eta pandu pandu rahã, i'i pandu pandu. Aja rahã, tupã hendu ta aja ukwaha naĩ.

8 Ame'ë ta aja ym pehẽ. Tupã namõ pepandu ym rahã we, upa a'e ukwa katu. Ma'e ke pehẽma'e nixói te,

ame'ë ke a'e ukwa katu. A'erehe ame'ë rehe har i'i ym inamõ pepandu.

⁹ Tupã namõ pepandu rahã, kuja pepandu:

Jande pái keruhũ! Ywa pe har ke nde. Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: "Mã katu te" aja.

¹⁰ Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu katu ta, ame'ë angaha ke rehe ihë aharõ hũ axo.

Nde ereputar ame'ë ke ywa pe har ta ma'ema'e katu. Aja mã peja kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja tĩ. Ma'ema'e katu tĩ.

¹¹ Kome'ë wera rahã, jande mi'u ke ja'u ta, ame'ë ke jande pe emuwyr.

¹² Jande pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e rahã, ame'ë ta rehe jande py'a jamujwyr ta. Aja jamujwyr jaxo rahã, jande rehe nde py'a emujwyr katu tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Jande rehe nde py'a emujwyr katu tĩ.

¹³ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ë ke jande py'a ngi emukanim. Aja rahã, jama'e ym ta.

Jande ke Satana manga tar katu rahã, a'e ke jande ngi emujan katu.

[Nde riki kapitã keruhũ te. Upa katu te ma'e ke nde eremuhendu katu

nde juehe. A'erehe nde rehe hendu katu.

Pyrãtã te hũ ame'ë ke nde.

Katu te hũ ame'ë ke nde tĩ.

Aja te'e ta nde erexo tĩ.

Amen. A'e tỹ.]

—Upa aja Tupã namõ pepandu pandu katu.

¹⁴ Pehë pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, pehë py'a pemujwyr katu ehe. Aja rahã, pehë rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujwyr ta tĩ. Ywatehar ke a'e.

¹⁵ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pe, amõ ta rehe pehë py'a pemujwyr ym rahã, pehë rehe ipy'a ke jande pái keruhũ mujwyr ym ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e pe'uha ke pehijar rahã, amõ ta usak ame'ë ke peputar ym

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Mokõi ukwaha ta ma'e u'uha ke hijar rahã, pyai te aja ame'ë ta rehe amõ ta usak. U'u ym, a'erehe myahy aja amõ ta usak. A'erehe amõ ta pandu: "Mã! Huwa xi'a. U'uha hijar my. A'erehe Tupã namõ pandu pandu ixo" aja amõ ta ukwa. Ame'ë ta rehe amõ ta usak rahã: "A'eta katu" aja ukwaha naĩ. Ame'ë panduha jõ riki ima'e ma'e katu ame'ë pyhykiha. Tupã muwyr ym te ta ma'e ke. (A'erehe mokõi pekwaha ym pehë.)

¹⁷ —Tupã namõ nde erepandu pandu tar katu, a'erehe ma'e nde ere'uha ke nde erehijar rahã, y pe nde

ruwa ekutuk. Nde'a emutyroõ tĩ.

¹⁸ Aja rahã, nde ere'uha ke nde erehijar, aja amõ ta ukwa ym. Tupã namõ nde erepandu pandu aja amõ ta ukwa ym tĩ. Jande pái keruhũ jõ ukwa katu ta. Usak ym ehe awa ame'ẽ ke a'e. Pe, amõ ta ukwa ym ha rupi nde erema'e, ame'ẽ ke rehe jande pái keruhũ ukwa. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke nde pe a'e muwyr ta – aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke ywa pe ihĩ

(Ruk 12.33-34; 2 Timo 4.8; Emberéu 10.34-39; 1 Petu 1.4-5; Apokarip 7.15)

¹⁹ A'e pandu tĩ:

–Kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, heta ym pehẽma'e ke pematyr. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta matyr. A'eta ta aja ym pehẽ. Se tarawe mujaxer ta ma'e ke. Puxi hũ tĩ. Pehẽ rok pe ma'e mukanĩha ixe tĩ. Pe, upa mukanim raho. A'erehe heta ym pehẽma'e ke pematyr.

²⁰ Kuja katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke pema'e rahã, Tupãma'e ma'eha ke pema'ema'e katu. Ima'e je'eha rehe pehendu katu. Aja rahã, ywa pe ma'e ke pematyr katu, ame'ẽja saka. Ywa pe pehẽ rury katuha pematyr, ame'ẽja saka. A'ep tarawe nixói te ta. (A'erehe ma'e ke mujaxer ym te ta.) Puxi nixói te ta tĩ. (A'erehe mujaxer ym te ta tĩ.) Mukanĩha nixói te ta tĩ. (A'erehe raho ym te ta tĩ.)

²¹ Pehẽma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehẽma'e ke ihĩ rahã, a'ep pehẽ py'a ihĩ ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, myja Tupã ke pemuhury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ta pexo – aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ma'e weraha katu, aja saka

(Ruk 11.34-36; Siri 4.6; 1 Petu 5.7)

²² A'e pandu tĩ:

–Awa reha riki ma'e muw-eraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ixoha katu aja ixo ta. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.) A'erehe pehẽ reha katu rahã, pehẽ rete rupi wera katu, ame'ẽja saka.

²³ Pehẽ reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ẽja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'e ym ta tĩ.) Pe, weraha uwe rahã, pytun aja saka. Aja rahã, mäte hũ pytun. (Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja) – aja Jesu pandu.

Pehẽ rehe Tupã usak katu
(Ruk 16.13; Ruk 12.22-31)

²⁴ A'e pandu tĩ:

–Marã ka ym mokõi ijar pe te'e paraky ame'ẽ paraky katuha. Mokõi jar pe paraky rahã, peteihar rehe jõ ipy'a katu ta. Amõ rehe anĩ ta. Peteihar jar je'eha rehe hendu katu ta. Amõ jar je'eha rehe anĩ ta. Hendu ym ta ehe. (Aja saka Tupã rehe tĩ.) Tamatarer ke rehe jõ ipy'a ke

amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym Tupã rehe ipy'a katuha. (Mokõi jar aja saka tĩ.) Upa pyrãtãha namõ tamatarer ke matyr tar katu te hũ ixo. Aja rahã, marã ka ym Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'eha tĩ. (Mokõi jar aja saka tĩ.)

25 —Pehẽ mi'u rehe har pejumupyai ym pexo. “Ma'e ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ẽ ta jande pe my?” aja pejumupyai ym. Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ẽ riki humi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ. A'erehe pehẽ mi'u rehe har pekwa pekwa ym pexo.

26 —Ma'ewyra ta wewe ixo, ame'ẽ rehe pesarahã! Ma'e raĩ ke ame'ẽ ta jytym ym. Ma'eywa matyr ym tĩ. Matyriha renda pe mupyta ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe jande pái keruhũ usak katu. Ame'ẽ ta rehe ipy'a katu tĩ.

—Pesarahã! Ma'ewyra ta 'ar koty te we pehẽ rehe jande pái keruhũ ipy'a katuha. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ, aja mujekwa katu.)

27 “Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman rahã pexo te we ta rĩ, aja pekwha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

28 —“Ma'e jande jamunde ta my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ. Ka'a rupi ma'eputyri ihĩ. Ame'ẽ rehe pesarahã!

Paraky ym riki. Ima'e mundeha ke mujã ym tĩ.

29 Katukwer aja amõ usak. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ymanihar Saromã riki ima'ehũ namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer. Apandu pehẽ pe. Peme'ẽ ma'eputyri katu te ha riki Saromãma'e mundeha 'ar koty te we katu te ha.

30 Tupã riki kupi'i ke mujã. Katukwer aja mujã. Apo pehĩ. Koĩ tata renda pe amõ hany. Kupi'i rehe Tupã usak katu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, i'ar koty te we pehẽma'e mundeha ke pehẽ pe a'e muwyr ta. Mã! Tupã rehe pejurujar katu ta me'ẽ te'e.

31 A'erehe kuja ym pepandu: “Ma'e ihẽ a'u ta my? Myja me'ẽ ihẽma'e mundeha ke ihẽ ajo'ok ta my?” Aja ym pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ta pehẽ pe.

32 Ame'ẽ rehe har jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo. Aja te'eha ukwa ukwa ixo. Mã peja aja ym pehẽ. Upa pehẽma'e ke nixói, ame'ẽ ke jande pái keruhũ ukwa katu. A'erehe pehẽ atu pekwa pekwa ym pexo. Pehẽ pe a'e muwyr ta. A'e riki ywa-tehar ke.

33 Kuja katu pehẽ pe. Myja Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa py pexo. Myja ija katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta my tĩ? Ame'ẽ rehe har pekwa

pekwa py pexo tĩ. Aja rahã, upa pehẽma'e ke nixói ame'ẽ ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Pehẽma'e mundeha rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa ym tĩ. A'e muwyr ta.

³⁴ A'erehe koĩ har rehe har pekwa pekwa ym pexo. "Koĩ myja me'ẽ ta my?" aja pekwa pekwa ym pexo. Apo kome'ẽ weraha rehe jō pesak katu. Koĩ har rehe har anĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo — aja Jesu pandu.

7

Mã peja amō ta rehe pehẽ juru ai ym

(Ruk 6.37-38; Ruk 6.41-42; Hom 2.1; Hom 14.1; 1 Korin 4.5; Tian 4.11)

¹⁻² A'e pandu tĩ:

—Amō ta rehe har kuja ym pepandu: "Peme'ẽ ta katu ym" aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Myja me'ẽ amō ta rehe har pepandu, aja juja katu te pehẽ rehe har Tupã pandu ta tĩ. Myja me'ẽ amō ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehẽ pe Tupã ma'e ta tĩ — aja ngã pe.

³ (Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ẽ riki myra kurer aja saka, aja Jesu mujekwa.) A'erehe kuja a'e pandu:

—Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ẽ rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja

rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, aja mujekwa.) Mã peja ame'ẽ rehe har ekwa ekwa py exo.

⁴ Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ, ame'ẽja saka. A'erehe kuja ym nde mu pe epandu: "Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta" aja epandu ym. (Aja rahã, kuja riki: "Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ẽ ke mã peja ehijar" aja nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde atu erema'ema'e, aja nde eremujekwa.)

⁵ Mã! Nde katu, aja nde erekwa nde jupe. Anĩ. Mokõi erekwaha namō erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ejujo'ok py nde jupe. (Aja rahã, mãte hũ ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e, ame'ẽ ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Aja rahã, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e, ame'ẽ ke ehijar" aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ ke amō ta putar ym rahã, ame'ẽ ta pe pemujekwa ym. Hendu tipe rahã, putar ym. Jawar jarō aja saka jumai mai ta. Je'ẽ je'ẽ hũ ta.

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke katu

te me'ë ke. Ame'ë ke amõ ta jaxer, aja ukwa rahã, ame'ë ta pe pepandu ym tĩ. Kure aja saka riki. Jaxer aja ukwaha, a'erehe pyrũ ehe aja saka ta. "Ihẽ amu'e ame'ë ke te'e" aja ame'ë ta ukwaha naĩ. Putar ym tĩ. (A'erehe ame'ë ta pe pepandu ym tĩ) – aja Jesu pandu.

Tupã namõ pepandu pandu

(Ruk 11.9-13)

⁷Tupã namõ pandu pandu, ame'ë rehe har Jesu mu'e rahã, kuja pandu:

–Pehẽma'e nixói te rahã, ame'ë rehe har Tupã namõ pepandu pandu katu. Aja rahã, ame'ë ke a'e muwyr ta pehẽ pe. Tupã namõ pepandu rahã, pekekar, ame'ëja saka. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ëja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã, pehẽ po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar.) Tupã namõ pepandu pandu rahã, hukwen pirar ame'ëja saka. Pirar rahã, pepandu ame'ë ke a'e muwyr ta pehẽ pe.

⁸Upa inamõ pandu ame'ë ta pe a'e muwyr ta. Amõ kekar rahã, mahem ta. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta. Aja saka riki.

⁹Ipái pe ta'yr pandu: "Papa! Mbeju ihẽ aputar. A'u ta" aja. Aja rahã, ta'yr pe ita ra'yr ke ipái me'ë my? Anĩ. Aja ym ta. Mbeju me'ë ta ipe.

¹⁰Pe, ta'yr pandu: "Papa! Pira ka'ë ihẽ aputar. A'u ta" aja. Aja rahã, ta'yr pe mbói ke

ipái me'ë ta my? Anĩ. Aja ym ta. Pira ka'ë me'ë ta ipe.

¹¹Awa ta ke te'e pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehẽ. Pe, pehẽ ra'yr ta pe ma'e katu ame'ë ke peme'ë katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke jande pái keruhũ me'ë ta. Ma'e ke amõ pandu ipe, ame'ë ke a'e muwyr ta. A'e riki ywatehar ke.

¹²–Ma'e katu ame'ë ke pehẽ pe amõ ta ma'e, aja amõ ta pe pema'e katu tĩ. Aja riki Moise je'ëha mu'e. Aja ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mu'e tĩ – aja Jesu pandu.

Tupã koty ohoha

(Ruk 13.24; Siri 3.19-20)

¹³⁻¹⁴A'e pandu tĩ:

–Tupã ixo ame'ë pe ohoha riki hukwen rupi asa oho, ame'ëja saka. Asa oho rahã, uhã te hũ aja ixo. Ame'ë hukwen riki ta'yr mi. Ame'ë hape aja tĩ. Ta'yr mi tĩ. Ame'ë hape ohoha riki janam, ame'ëja saka. Marã ka ym ohoha, ame'ëja saka. Heta ym ame'ë rupi oho ame'ë ta ke.

–Mupyraraha renda pe ohoha anĩ. Hukwen riki tiha. Hape riki aja tĩ. Tiha tĩ. Ame'ë rape ohoha riki sorok katu hũ, ame'ëja saka. Pe, heta te hũ ame'ë rupi wata oho ame'ë ta ke – aja riki.

Ma'eywa ame'ë rehe har

(Ruk 6.43-44; Juã 15.4; Tian 3.11-12)

¹⁵A'e pandu tĩ:

–Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har mã peja

pekwa katu. Arapuharan ipy'a pitu te'e aja a'eta ixo tĩ. (Aja rahã, katu ame'ẽ ta aja pehẽ koty uwyr naĩ.) A'engi ma'e so'o jarõ aja a'eta rehe har amõ ukwa. Ma'e ke jukwa, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ pexoha ke mujaxer ta. Pe, pehẽma'e ke te'e raho tar katu tĩ.)

¹⁶ Myja ame'ẽ ta rehe har pekwa ta my? Kuja. Ima'e ma'eha namõ pekwa ta. Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym. Ju'y ngi ama'yrary po'ok ym tĩ.

¹⁷ Ma'eywa'y riki katu rahã, i'a katu. Aja amõ katu rahã, ima'e ma'eha katu tĩ. Ma'eywa'y katu ym rahã, anĩ. I'a ym. Aja amõ katu ym rahã, ima'e ma'eha katu ym tĩ.

¹⁸ Ma'eywa'y riki katu rahã, marã ka ym i'a ym ha. I'a katu ta. Ma'eywa'y katu ym rahã, marã ka ym i'a katuha. I'a ym ta.

¹⁹ Ma'eywa i'a ym te rahã, jaxer rahã, ame'ẽ'y ke ijar mondok. Pe, myra ke hapy. Upa ukwái ta. Aja amõ jaxer rahã, Tupã mupyrara ta tĩ. (Myra ke hapy, ame'ẽja saka tĩ.)

²⁰ Aja riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran rehe har pekwa katu ta. Ma'eywa i'a ym aja a'eta tĩ. Aja rahã, a'eta ma'eha riki katu ym. A'erehe ame'ẽ ta rehe har pekwa katu ta. A'eta ma'eha namõ a'eta rehe har pekwa katu ta — aja Jesu mujekwa.

Tupã renda pe oho ame'ẽ ta ke

(Ruk 6.46-47; Ruk 13.25-

27; 2 Korin 11.13-15; 2 Korin 13.5; 2 Petu 2.1; 1 Juã 2.3-6; 1 Juã 5.12)

²¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta pandu: “Nde riki jandema'e sawa'e te” aja ihẽ pe pandu naĩ. Upa katu te ame'ẽ ta Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym ta. Amõ amõ oho. Upa katu te anĩ. Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ ta jõ henda pe oho katu ta. Ihẽ pái riki ywatehar ke a'e.

²² Ngã ke Tupã mupyrara rahã, heta ihẽ pe pandu ta: “Sawa'e! Nde je'ẽha rupi Tupã je'ẽha ke japandu pandu riki. Nde je'ẽha rupi ãjã ta ke amõ ta py'a ngi jamuhem jamondo riki. Nde je'ẽha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke nema'e pyrãtãha namõ jama'ema'e katu riki” aja ihẽ pe.

²³ Pe, ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta: “Anĩ. Pehẽ rehe har ihẽ akwa ym te. Ihẽ kotyhar ta ym pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ. Sengi peho. Ihẽ ngi peho” aja riki — aja Jesu pandu.

Ma'e ok mujã ame'ẽ ta ke
(Ruk 6.47-49)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e rahã, ukwa katu ame'ẽ ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ok pyter ke a'e jytyka katu te. Ok kangwer aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe katak ym te.

²⁵ Pe, aman ukyr hũ. Ywytu keruhũ peju hũ tipe. Y tiha tĩ. Upa munde. Y ombor ym. Ywytu keruhũ ombor ym tĩ. Ok pyter ke jytyka katu te. Ok kangwer ke aja tĩ. Jytyka katu te tĩ. A'erehe u'ar ym ame'ẽ ok.

²⁶ —Pe, amõ riki ihẽ je'ẽha rehe hendu tipe. Pe, aja a'e ma'ema'e ym rahã, ka'u te'e ame'ẽ ke a'e. Kuja saka. Y rake ok ke a'e mujã. Ywy ku'i 'ar pe mujã.

²⁷ Pe, aman ukyr hũ. Y tiha oho. Pe, ywytu keruhũ peju hũ ok rehe. Pahar ame'ẽ ok u'ar. Tũ! Aja riki — aja Jesu mu'e.

(Ok riki amõ ixoha aja saka. A'erehe Jesu je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Je'ẽha mujekwa, aja ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ.)

Jesu ukwa katu
(Mak 1.22)

²⁸ Upa aja me'ẽ Jesu pandu rahã, hendu ame'ẽ ta pandu:

—Mã! A'e mu'e katu!

²⁹ Moise je'ẽha mu'e, ame'ẽ ta aja ym a'e. Anĩ. Jesu pandu rahã, a'e je'ẽha te reko aja a'e mu'e — aja ukwa.

8

Ahy ixo ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 1.40-45; Ruk 5.12-16)

¹ Upa mu'e rahã, ywy'ã ngi Jesu wyjy uwyr. Arahã, heta ngã haikwer rupi wata.

² Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke uhyk uwyr ehe. Jesu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu

katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ke pahar upa ka'ẽ oho ipe.

⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ehendu katu. Nde ke ihẽ amukatu, ame'ẽ ke amõ ta pe epandu ym we rĩ. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Emujesak nde juehe har ipe. Pe, Moise mupinim, aja ma'e ke pa'i pe eme'ẽ. Ame'ẽ ke pa'i hany ta Tupã pe. Upa ukwái ta. Aja rahã, upa nema'e pere ka'ẽ oho aja ngã pe a'e mujekwa ta — aja sawa'e pe.

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Ruk 7.1-10)

⁵⁻⁶ Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, homa awa usak ehe. Sonda tama'e kapitã ke a'e. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽma'e miasu ixhya pe túi. Ma'e ahy ipe. Wata ym tĩ. Emukatu ihẽ pe — aja ipe.

⁷ Jesu pandu:

—Hã! Nde rok pe ihẽ amukatu ta aho — aja ipe.

⁸ Kapitã pandu:

—Anĩ. Sa'e! Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe eho ym. Sengi epandu:

“Epu'am!” Aja rahã, ihẽma'e miasu katu ta oho.

⁹ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Kuja. Amõ pe ihẽ apandu: “Eho!” Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: “Ejur se!” Pe, pahar a'e uwyr tĩ. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: “Ereparaky eho!” Pe, a'e paraky katu oho tĩ. Aja ihẽ je'ẽha rehe hendu katu. A'erehe nde erepandu rahã, ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu — aja Jesu pe.

¹⁰ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã: “Mã! Katu” aja a'e ukwa. Pe, haikwer rupi tur ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ko apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Aja me'ẽ jurujar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem ym.

¹¹ Ihẽ apandu. Tupã ixo ame'ẽ pe heta ngã oho ta tĩ. Warahy uhemihã koty ngi heta oho ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ. Amarã namõ hury katu ta ixo. Isak namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Jako namõ aja tĩ. Hury katu ta ixo tĩ. Aja warahy u'ariha koty ngi heta oho ta tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta oho ta tĩ.

¹² Tupã ixo ame'ẽ pe Amarã namõ jundéu awa ta ixo ta tipe. Jurujar ym riki. A'erehe oho ym. Anĩ. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor ta. A'ep ahy hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Tupã rehe parahy

hũ tĩ, a'erehe hái ke su'u su'u hũ — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, kapitã pe a'e pandu:

—Nde jõ nde rok pe ejywyr eho 'y! Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta kÿ. Ne miasu upa ihẽ amukatu riki — aja ipe.

Arahã pahar kapitãma'e miasu katu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu. Heta ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

(Mak 1.29-34; Ruk 4.38-41)

¹⁴ Petu rok pe Jesu uhyk oho rahã, Petu pen rehe a'e usak. Ixyha pe túi. Haku a'e.

¹⁵ Ipo ke Jesu pyhyk. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, kÿjã pu'am. Pe, a'eta mi'u ke Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

¹⁶ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, (jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ipy'a rehe ajã ihĩ ame'ẽ ta ke ngã raho ipe. Heta te hũ raho ipe. Ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. A'e pandu.

—Ehem eho ingi! — aja.

Aja mukatu. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ.

¹⁷ Ngã ke a'e mukatu rahã, Isai pandu aja Jesu ma'ema'e. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman kuja a'e mupinim:

“Jandema'e ahyha ke a'e jo'ok mondo. Jandema'e pyaiha ke mukanim tĩ” aja mupinim.

Ame'ẽ riki Jesu ma'ema'eha.

Jesu namō amō ta oho ta tipe

(Ruk 9.57-62)

18 Ixoty heta ngã jy'ar. Ame'ë rehe Jesu usak rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Ypa ruwái koty jahorahã! — aja.

—Ere — aja jumu'eha ta.

19 Pe, oho tate rahã, Moise je'ëha mu'e ame'ë ke Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Ko ihë axo. Ne namō ihë aho ta kÿ tĩ — aja Jesu pe.

20 Jesu pandu ipe:

—Hokwar rupi ma'e so'o ukwer. Haity pe ma'ewyra ta ukwer tĩ. Ihë anĩ. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë akeriha renda nixói — aja ipe. (Aja rahã, inamō oho rahã, ok nixói ta, aja mujekwa. Sawa'e jetehar te oho ta my, ame'ë ke Jesu manga, a'erehe aja pandu.)

21 Pe, amō jumu'eha pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ne namō aho ym we ta rĩ. Ihë rok pe ajywyр we ta rĩ. Papa manō rahã, ihë riki ajytym ta. Upa rahã, ne namō ihë aho ta kÿ — aja Jesu pe.

22 A'e pandu ipe:

—Anĩ. Ihë namō eho apo 'y! Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta manō, ame'ëja saka. Ame'ë ta riki manō te ame'ë ta ke jytym ta. Nde anĩ. Ihë namō eho apo 'y — aja ipe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u

(Mak 4.35-41; Ruk 8.22-25)

23 Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta inamō opor oho tĩ.

24 Oho ixo rahã, pahar ywytu keruhũ ypa rupi peju uwyr. Pe, jarusu keruhũ pe y ke oho rã. Amō ta kyje riki. Jesu anĩ. A'e ukwer ou.

25 Pe, ixoty jumu'eha ta oho. Pe, mupak. A'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Jande jamanō tate riki. Emukatu, aja rahã, jamanō ym ta — aja ipe.

26 Jesu pandu:

—Mã! Pekyje ym pe'am. Tupã rehe pejurujar katu ta me'ë te'e — aja.

Pe, a'e pu'am. Ywytu keruhũ pe a'e pandu:

—Mã peja eputu'u katu ihë pe! — aja.

Pe, ywytu keruhũ ke upa putu'u. Y kotok keruhũ pe a'e pandu tĩ:

—Mã peja ewapyk katu! — aja.

Pe, y kotok keruhũ ke wapyk katu.

27 Jumu'eha ta jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ë ke kohĩ. Je'ëha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu tĩ. Mã! Myja me'ë sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Amō ta py'a rehe ãjã ihĩ ame'ë ta ke Jesu mukatu

(Mak 5.1-20; Ruk 8.26-39)

28 Ypa ruwái rehe Jesu uhyk oho rahã, Jera wpy pe uhyk oho. Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, mokõi sawa'e ta uhyk uwyr ehe.

Kangwerupa rupi har ta ke ame'ë ta. Itakwar rupi ixo ame'ë ta ke. Ame'ë sawa'e ta py'a rehe äjã ta ihĩ. Parahy war ame'ë ta ke a'eta. A'erehe kangwerupa rape rupi wata ym awa.

²⁹ Jesu rehe äjã ta usak rahã, pahar hãtã a'eta pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Jande pe ema'e ym ma'e ke. 'Ar rehe angaha uhyk ym we rĩ. A'erehe jande ke emupyrara ym we rĩ — aja Jesu pe pandu.

³⁰ Petete kure ta i'ãi. Heta te hũ i'ãi. Kãpĩ u'u ixo.

³¹ A'erehe Jesu pe äjã ta pandu:

—Jande ke nde eremuhem eremondo rahã, kure ta koty jande ke emondo — aja pandu.

³² Äjã ta pe Jesu pandu:

—Peho! — aja.

A'erehe sawa'e ta ngi äjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, upa katu te kure ta ujan oho. Upen te'e hũ ame'ë pe u'ar oho. Pe, ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³³ Ame'ë ke kure usakiha ta usak rahã, ok ta pe ujan oho. Ok ta pe har ta pe upa pandu pandu. “Kure ta upa manõ. Amõ ta py'a rehe äjã ihĩ ame'ë ta ke amõ sawa'e mukatu” aja riki pandu pandu.

³⁴ A'erehe upa ok ta pe har ta usak oho. Pe, Jesu rehe usak rahã, a'eta pandu:

—Jande ywy ngi eho! — aja Jesu pe.

(Pyrãtã te hũ ame'ë ke kohĩ, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.

Amõ we a'etama'e kanim ta, aja a'eta putar ym tĩ. A'erehe: “Eho” aja Jesu pe a'eta pandu.)

9

Upa jupyrãtã rãtã ame'ë ke Jesu mukatu

(Mak 2.1-12; Ruk 5.17-26)

¹ Jarusu keruhũ pe Jesu opor oho tĩ. Ypa aha oho tĩ. Hekoha pe a'e jywyr oho. Kapanã'ũ ok ta pe jywyr oho.

² Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ë ke sawa'e ta hupir werur. Kyha aja me'ë ke pe a'eta werur. Amõ ke Jesu mukatu ame'ë rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ë ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ë pe a'e pandu:

—Sa'e! Nde rury katu eju. Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

³ Ame'ë ke Moise je'ëha mu'e ame'ë ta hendu rahã, jupandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu ym a'e pandu. Tupã jõ riki amõ ta pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ë riki Tupã aja jupe my. Katu ym aja — aja jupandu pandu a'eta jupe.

⁴ Ame'ë ipy'a pe ukwa ukwa uĩ ame'ë ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Ma'e katu ym, aja pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym peĩ.

⁵ Myja me'ë riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja apandu rahã,

hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anī rahā, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahā, hātā te ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.)

⁶ Pesarahā! Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwaha. Tupā jō riki ipy'a mujywyr katu ngā rehe aja pekwaha tī. Apo ihē tī. Ihē riki Tupā mu'am ame'ē ke aja ihē amujekwa ta apo 'y. Ihē pe Tupā pandu tī: “Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātā rātā ame'ē pe a'e pandu:

—Epu'am. Nde kyha aja me'ē ke emupu'a. Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

⁷ Sawa'e pu'am. Pe, hok pe jywyr oho.

⁸ (Jesu riki Tupā aja mujekwa sawa'e pe.) Ame'ē ke amō ta ukwa rahā, pandu: “Mā! Katu tiki!” aja. Pe, Tupā pe a'eta pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Nde riki pyrātāha ke sawa'e ta pe nde eremuwyr katu — aja.

“Ihē namō eho” aja Matéu pe Jesu pandu

(Mak 2.13-17; Ruk 5.27-32)

⁹ A'engi Jesu oho ixo rahā, Matéu rehe a'e usak. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke a'e matyr matyr uī. Matyriha renda kapy pe a'e wapyk uī. Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho 'y — aja.

Matéu pu'am. Upa hijar, pe, inamō oho.

¹⁰ Pe, Matéu rok pe ma'e ke Jesu u'u uī rahā, amō heta kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta inamō wapyk uī tī. Inamō jumu'eha ta ma'e ke u'u uī tī. Amō ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta inamō wapyk uī tī.

¹¹ Ame'ē ke parise ta usak rahā, jumu'eha ta pe je'ē je'ē:

—Ma'ewā ame'ē sawa'e ta jaxer ame'ē ta namō Jesu u'u uī my? Tamatarer ke matyr ame'ē ta namō aja tī. U'u inamō tī. Katu ym aja — aja parise ta.

¹² A'eta pandu ame'ē ke rehe Jesu hendu. A'erehe a'e pandu:

—Ma'e ahy ixo rahā, mukatuha koty amō oho. Ahy ym rahā, mukatuha koty oho ym awa. (Aja saka apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ihē rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ē ke a'eta putar, a'erehe ihē rehe uhyk. Katu jupe, anī. Ame'ē ta ihē rehe uhyk ym.)

¹³ Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

“Ihē rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ma'e hymba ke ukwái, arapuharan ra'yr ke. Ame'ē ke ihē aputar ym.

Kuja katu te. Amō ta rehe awa pyrara usak, ame'ē ke ihē aputar katu” aja panduha ihī.

—Aja Tupā pandu ame'ē ke pekwa peho. (Tupā je'ēha rehe pesak peho.) Pesarahā!

Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ë ta pe kuja ym ihë apandu: "Tupã koty pehë py'a pemuruwak pemondo" aja apandu ym. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kuja ihë apandu katu: "Tupã koty pehë py'a pemuruwak pemondo" aja riki – aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar, ame'ë rehe har

(Mak 2.18-22; Ruk 5.33-39)

¹⁴ Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ë ta Jesu pe pandu uwyr:

–Jande riki ma'e ja'uha ke jahijar hijar jaxo. Amõ amõ rahã, jahijar. (Aja japyaiha ke jamujekwa Tupã pe.) Tupã namõ japandu pandu rahã aja tĩ. Ma'e ja'uha ke jahijar tĩ. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke a'eta hijar hijar tĩ. Pe, ne namõ jumu'e ixo ame'ë ta aja ym. Ma'e ke a'eta u'u katu. Ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe my? – aja Jesu pe.

¹⁵ A'e pandu:

–Sawa'e jumendar rahã, a'eta mi'u matyr. Huryha mujã. Pe, ame'ë pe oho ame'ë ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namõ ixo rahã, ma'e u'uha ke hijar ym. Pyaiha mujekwa ym. (Ihë namõ ihëma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahã, ihë ke amõ ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahã ihëma'e jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta.)

¹⁶ –Kamixa ymanihar sorok rahã, pan jupu'a ym ame'ë ke amõ mujar ym ehe. Mujar ehe rahã, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok we ta oho.

¹⁷ Kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru ymanihar te pe awa purakar ym. Ame'ë pe purakar rahã, pupur we ixo rĩ. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawĩ jyhë ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tĩ. A'erehe kawĩ mupupur ramõ ame'ë ke hyru pyahu ame'ë pe awa purakar rahã, katu ta tiki. Aja rahã, kawĩ jyhë ym ta. Hyru ke upuk ym ta tĩ – aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahã, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise mu'e, aja ymanihar ixoha namõ marã ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa.)

"Ihë rajyr emukatu" aja Jái pandu

(Mak 5.21-24; Ruk 8.40-42)

¹⁸ Jesu mu'e uĩ rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã uhyk uwyr ehe. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

–Ihë rajyr manõ ramõ. Ihë rok pe ehorahã! Nde po ke iãkã rehe emujar! Aja rahã, kwera katu ta tĩ – aja Jesu pe.

¹⁹ –Hã! Aho ta kÿ – aja pandu ipe.

Pe, a'e pu'am. Inamō oho. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta oho tī.

Jesuma'e mundeha ke pyhyk, ame'ē kūjā rehe har

(Mak 5.25-34; Ruk 8.42-48)

20-21 Oho ixo rahā, Jesu raikwer rupi amō kūjā oho. Jai ha pupuriha namō ixo ame'ē ke a'e. Awa py mokōi warahy 'ar rahā, aja te'e a'e ixo. A'e jupandu jupe:

—Ima'e mundeha ke ihē apyhyk rahā jō, ihē katu ta aho — aja kūjā jupe.

A'erehe Jesuma'e mundeha apyr ke a'e pyhyk.

22 Aja rahā, ixoty Jesu uwak. Pe, usak ehe rahā, pandu ipe:

—Ēi kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo 'y — aja kūjā pe.

Arahā kūjā katu oho.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu

(Mak 5.35-43; Ruk 8.49-56)

23 Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā rok pe Jesu ixe oho rahā, takwar ra'yr peju ame'ē ta rehe a'e usak. (Aja te'eha riki jundéu awa ta. Amō manō rahā, takwar ra'yr ke peju. Aja pyaiha ke mujekwa.) Amō ta mutyapu hū ixo tī. (Aja pyaiha ke mujekwa tī.)

24 A'e pandu:

—Kar pe upa pehem peho! Kūjātāi manō ym riki. Ukwer te'e ou riki — aja Jesu a'eta pe. (Kūjātāi manō te aja Jesu ukwa katu tī.)

A'eta puka puka hū ehe. Manō te, aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe.

25 Kar pe upa a'eta ke a'e mondo rahā, kūjātāima'e kapye pe Jesu ixe oho. Ipo rehe pyhyk. Pe, kūjātāi kwera katu. Pe, pu'am.

26 Ame'ē mukweraha rehe har amō ta pandu pandu oho. Ame'ē ywy rupi amō ta pandu pandu oho.

Mokōi sawa'e ta eha ym te ame'ē ta ke Jesu mukatu

27 A'engi Jesu wata oho ixo rahā, mokōi sawa'e ta eha ym te ame'ē ta haikwer rupi oho. Hātā a'eta pandu:

—Sa'e! Ndawi rainō ke nde! Tupā mu'am ame'ē ke nde. Jande rehe epyrara esak. Nema'e pyrātāha namō jande ke emukatu — aja. (“Tupā mu'am me'ē ke” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am, aja mujekwa katu.)

28 Ok pe Jesu ixe oho rahā, eha ym te ame'ē ta uhyk uwyr ehe. A'eta pe a'e pandu:

—Pehē ke ihē amukatu ame'ē ke ihē akwa katu. Ame'ē rehe pejurujar katu my? — aja Jesu.

—A'e tŷ. Jajurujar katu — aja a'eta pandu.

29 Pe, a'eta reha rehe ipo ke a'e mujar. Pandu:

—Ma'e ahyha ihē amukatu, ame'ē rehe pejurujar katu. Aja mā peja uhyk apo 'y — aja mokōi sawa'e ta pe.

30 Pe, upa ma'e ke rehe a'eta usak katu. Hātā Jesu pandu:

—Pehē ke ihē amukatu, ame'ē rehe har amō ta pe

pepandu ym! — aja pandu tipe.

³¹ Anĩ. A'eta uhem oho rahã, Jesu rehe har upa ame'ẽ wyy rupi pandu pandu oho.

Sawa'e je'engai ame'ẽ ke Jesu mukatu

³² Sawa'e ta uhem oho ixo rahã, sawa'e je'engai ame'ẽ ke Jesu rehe amõ ta muhyk muwyr. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe je'engai ame'ẽ ke a'e.

³³ ãjã ke Jesu muhem mondo rahã, sawa'e rembe katak katu tĩ. Pandu pandu u'am tĩ. Pe, upa amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! Jundéu awa tama'e wyy rupi aja me'ẽ jasak ramõ te — aja.

³⁴ Pe, parise ta pandu:

—ãjã tama'e kapitã riki pyrãtãha ke muwyr ipe. A'erehe ãjã ta ke a'e muhem mondo — aja pandu naĩ.

Heta ame'ẽ ta rehe Jesu pyrara usak

³⁵ Upa ok ta rupi Jesu ohoho. Upa ok ta hũ rupi a'e oho tĩ. Amõ amõ rupi wata oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'emu'e oho. Kuja myrandu katu ke a'e mu'emu'e. “Ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” aja mu'e. Upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu tĩ.

³⁶ Heta ame'ẽ ta rehe a'e usak rahã, ame'ẽ ta rehe pyrara usak. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara. Usakiha

ta nixói tĩ. A'erehe ame'ẽ ta rehe Jesu pyrara usak. Ame'ẽ ta riki arapuharan ta aja saka. Usakiha ta nixói, ame'ẽja saka. Katu ym aja.

³⁷ A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Ahúi aja me'ẽ itawa hũ tipe. Pe, matyr ame'ẽ ta heta ym.

³⁸ Tupã riki ahúi aja me'ẽ jar aja saka. A'erehe ijar namõ pepandu: “Kupixa pe matyr ame'ẽ ta ke emondo. Ahúi aja me'ẽ ke matyr ta” aja — aja Jesu pandu.

(Aja pandu rahã, heta ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu. Tupã rehe har ukwa ym ame'ẽ ta heta hũ ixo. Ahúi aja me'ẽ ta heta hũ, ame'ẽja saka. Ehe har pandu ame'ẽ ta heta ym tĩ. Matyr ame'ẽ ta heta ym tĩ. A'erehe Tupã namõ pandu ta me'ẽ te'e: “Nde rehe har pandu pandu ame'ẽ ta ke emondo” aja Tupã pe. Aja Jesu mujekwa.)

10

Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke

(Mak 3.13-19; Ruk 6.12-16)

¹ Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke Jesu mujy'ar. Awa py mokõi sawa'e ta hetaha ke. A'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu pemondo. Ihẽ je'ẽha rupi upa katu te ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu ta tĩ — aja awa py mokõi sawa'e ta pe.

² Pe, ame'ẽ ta ke a'e mondo. Awa py mokõi sawa'e ta ke

Jesu mondo. Kuja riki sawa'e ta rer. Ko Simã. Petu aja amõ her tĩ. Amõ Andere tĩ. Simã mu a'e. Amõ Tian tĩ. Semende ra'yr a'e. Imu amõ tĩ. Her Juã.

³ Amõ Siri tĩ. Amõ Matoméu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Matéu tĩ. Amukwehe homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Tandéu tĩ.

⁴ Amõ Simã tĩ. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ẽ ke a'e. Amõ Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Awa py mokõi sawa'e ta pandu pandu oho

(Mak 6.7-13; Ruk 9.1-6)

⁵ Ame'ẽ awa py mokõi sawa'e ta ke Jesu mondo. Kuja a'eta pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta koty peho ym. Samari ywy pe har tama'e ok ta pe peho ym tĩ.

⁶ Jundéu awa ta koty jõ peho. Tupã rehe har mu'e ame'ẽ ta nixói ngã pe, a'erehe arapuharan ta kanim ame'ẽ ta aja saka a'eta. A'erehe ame'ẽ ta pe jõ pepandu pandu peho.

⁷ Kuja pepandu peho: “Ixoty ipy'a ke ngã muruwak rahã, Tupã pandu ta: ‘Pehẽ rehe ihẽ rury katu. Ihẽma'e ta ke pehẽ’ aja. A'erehe mã peja pehẽ py'a ke ixoty pemuruwak” aja pepandu peho.

⁸ Pepandu pandu peho rahã, kuja pema'ema'e tĩ. Upa ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu. Manõ ame'ẽ ta ke pemukwera katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ipy'a rehe ãjã ta ihĩ ame'ẽ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem pemondo tĩ. Pehẽ pe pyrãtãha ke Tupã muwyr. A'erehe ame'ẽ pyrãtãha namõ amõ ta ke pemukatu tĩ. Mukatuha rehe pemuhepy ym.

⁹ —Tamatarer ke peraho ym.

¹⁰ Pehẽ kupe pe ma'e ryru peraho ym tĩ. Mokõi kamixa peraho ym tĩ. Mokõi sapat peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. (Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke.) Pehẽ po te'e peho. Pesarahã! Ma'e nixói ame'ẽ ke parakyha pe ijar muwyr ta me'ẽ te'e. A'erehe ma'e ke peraho ym. Ma'e ke Tupã riki muwyr ta pehẽ pe. (Parakyha pe ijar muwyr ta, ame'ẽja saka.)

¹¹ —Amõ ok ta pe pehyk rahã, hok pe pehẽ ke muxe ame'ẽ ke pekekar. Mahem rahã, a'ep pepyta we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ pepyta. Amõ amõ ok ta pe peho rahã, aja pema'ema'e tĩ.

¹² Amõ ta rok pe pexe peho rahã, kuja pepandu: “Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu” aja.

¹³ Pe, ame'ẽ rok wyr pe har ta pandu: “Ko pejur katu” aja. Pehẽ po ke pyhyk katu pehẽ ngi rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta.

—Pe, ame'ẽ rok wyr pe har ta hok pe pehẽ ke muxe tar ym rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã hury ym ta.

¹⁴ Hok pe amõ ta pehẽ ke muxe ym rahã, peho rahã, pehẽ py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor. (Tupã ke putar ym ame'ẽ ta ke ko, aja pemujekwa ngã pe tĩ.) Ok ta pe har ta pehẽ ke putar ym rahã, aja pemujekwa tĩ. Pehẽ py ngi ywy ku'i pejuhyk pembor tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ ok ta pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ngã pe tĩ.)

¹⁵ —Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara ta. Sondo ok ta pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ngomo ok ta pe har ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we pehẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ymanihar ta 'ar koty te we pehẽ ke putar ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta tĩ — aja awa py mokõi sawa'e ta pe Jesu pandu.

Pehẽ ke amõ ta mupyrara ta

(*Matéu 24.9; Mak 13.9-13; Ruk 21.12-17; 1 Petu 4.12-16*)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Pehendurahã! Jundéu awa ta koty pehẽ ke ihẽ amondo axo. Amõ amõ ta Tupã je'ẽha putar ym tĩ. Parahy ta. So'o jarõ, ame'ẽja saka. A'erehe pesak katu peho. Mã peja pesak katu kÿ! Pehẽ riki peparahy ym tĩ.

¹⁷ Pesak katu kÿ. Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Pe, kapitã ruwa koty pehẽ ke raho ta. Pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta.

Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehẽ ke raho ta tĩ. A'ep pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta tĩ. So'o pিরer pu'i pe pehẽ ke pirok ta tĩ.

¹⁸ —Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta tĩ. Pehẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ ta. Pe, mahy ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pehẽ ke mupyrara ta tĩ. Arahã myrandu katu ke pepandu ta a'eta pe. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pepandu ta tĩ.

¹⁹ Kapitã ta ruwa koty pehẽ ke pyhyk raho rahã: “Ma'e ke jande japandu ta my? Myja me'ẽ jande japandu ta my?” aja pekwa pekwa ym pexo tĩ. Arahã ma'e pepandu ta ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã mujekwa ta.

²⁰ Arahã pepandu rahã, pehẽ je'ẽha aja ym ta. Anĩ. Tupã'ã muwyr ame'ẽ je'ẽha ke pepandu ta. Jande pái keruhũ I'ã ke muwyr ta pehẽ pe.

²¹ —Arahã amõ ke kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta tĩ. “Kõ Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ta ke. Ejukwa” aja ta tĩ.

²² Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe upa amõ ta parahy ta. Ihẽ rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahã, Tupã namõ pexo katu ta.

²³ Pehẽ ke ok ta pe har ta mupyrara rahã, amõ ok ta pe pejan peho. Apandu katu pehẽ pe. Upa katu te ok ta

rupi peho. Ame'ë upa rahã, ihê ajywyer ta. Ko awa ihê tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

²⁴ —Pesarahã! Jumu'eha 'ar koty te we mu'eha katuha. Te'e paraky ame'ë 'ar koty te we ijar katuha tĩ.

²⁵ A'erehe mu'eha aja jumu'eha ixo rahã, katu tiki tĩ. Ijar aja te'e paraky ame'ë ixo rahã, katu tiki tĩ. Pehê riki aja tĩ. (Ihê riki mu'eha aja. Pehê riki jumu'eha ta.) Ihê rehe har amõ ta pandu: “Nde riki Satana” aja naĩ. (Ãjã ramũĩ a'e.) Aja rahã, ihê 'ar koty te we pehê rehe har ma'e jaxer ai ame'ë ke amõ ta pandu ta — aja Jesu mujekwa. Awa py mokõi jumu'eha ta pe mujekwa.

Sawa'e ta ngi pekyje ym. Tupã ngi pekyje.

(Ruk 12.2-7)

²⁶⁻²⁸ Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:

—Pehê ke amõ ta mupyrara ta. Anĩ. Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehê pe ihê apandu ame'ë ke amõ ta ukwa ym. Yman rahã upa ame'ë ke amõ ta pe pepandu pandu ta. Upa amõ ta ukwa ta. Ma'e ke rehe pehê jõ pehendu ame'ë ke amõ ta pe pemujekwa ta. Apo ma'e kanim aja ixo ame'ë ke upa mujekwa ta amõ ta pe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pekwa ame'ë ke upa pemujekwa ta a'eta pe tĩ.

—Pesarahã! Sawa'e ta ngi pekyje ym. Pehê ke a'eta jukwa rahã, ame'ë jõ riki. Pehê'ã ke marã ka ym mahyha. Tupã anĩ. Pekiye ingi. Pehê ke a'e

jukwa rahã, amõ we tĩ. Mupyraraha renda pe pehê ke a'e mupyrara ta. A'erehe pekyje ingi.

²⁹⁻³¹ —Mokõi ma'ewyra ra'yr rehe amõ muhepy rahã, peteĩ tamatarer pu'a ra'yr muhepy. Pe, ame'ë ma'ewyra ra'yr rehe har Tupã usak katu. Jande pái keruhũ pandu ym rahã, ma'ewyra ra'yr manõ ym ta. (Aja rahã, kuja mujekwa katu. Ma'ewyra ra'yr 'ar koty te we pehê rehe jande pái keruhũ usak katu.) Pehê aja tĩ. Pehê ãkã rehe pehê'a ihĩ. Ame'ë hetaha ke a'e ukwa katu. (Ame'ë ke ukwa rahã, upa katu te pehê rehe har a'e ukwa katu tĩ, aja mujekwa katu. A'erehe pehê rehe Tupã usak katu te we ta, aja mujekwa katu tĩ) — aja Jesu pandu.

Kirisutu rehe har ukwa katu ame'ë ta rehe har

(Ruk 12.8-9; 2 Timo 1.8)

³² A'e pandu tĩ:

—Mupyrara ame'ë ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihê” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihê riki apandu ta tĩ: “Ihê kotyhar te ke a'e” aja ihê pái keruhũ pe ihê apandu ta. (Aja rahã, ame'ë ke ihê pái keruhũ putar katu tĩ.) Ywatehar ke a'e.

³³ Pe, mupyrara ame'ë ta namõ amõ ixo rahã, kuja pandu: “Ihê anĩ. Jesu ke ihê akwa ym. Ixotyhar ym ihê” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihê apandu ta tĩ: “Peme'ë anĩ. Ihê akwa ym peme'ë. Ihê

kotyhar aja ym a'e" aja ihě pái keruhũ pe ihě apandu ta. (Aja rahã, ame'ě ke ihě pái keruhũ putar ym tĩ.) Ywatehar ke a'e – aja Jesu pandu.

Ianam ta jumai ta ame'ě rehe har
(*Ruk 12.51-53; Ruk 14.26-27*)

³⁴ A'e pandu tĩ:

–Kome'ě ywy keruhũ pe har ta jumai mai ixo. Ame'ě ke ihě amuputu'u ajur, aja pekwaha my? Anĩ. Aja ym ajur. Ihě ajur, a'erehe amõ amõ ta jumai mai ta.

³⁵ Ipái ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe ta'yr ta je'ě je'ě hũ ta. (Huwajan ta aja saka ta.) Imãi ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe imembyr kũjã ta je'ě je'ě hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.) Ixawa'e mõi ta ihě rehe jurujar katu, a'erehe imembyr reko ame'ě ta je'ě je'ě hũ ta tĩ. (Huwajan ta aja saka ta tĩ.)

³⁶ Ihě rehe amõ jurujar katu rahã, hok wyr pe har ta je'ě je'ě hũ ta. (Huwajan ta aja saka tĩ.) Amõ ruwajan 'ar koty te we katu ym ha.

³⁷ –Ipái rehe amõ ipy'a katu, ame'ě 'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihě kotyhar te a'e. Imãi rehe aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Pe, i'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihě kotyhar te a'e tĩ. Ta'yr rehe aja tĩ. Tajyr rehe aja tĩ. Ame'ě ta 'ar koty te we ihě rehe ipy'a katu. Aja jõ rahã, ihě kotyhar te a'e tĩ.

³⁸ Ihě kotyhar aja amõ ixo rahã, ame'ě ke amõ ta jukwa

tar katu. Ame'ě ngi kyje ym rahã, ihě kotyhar aja ixo ta.

³⁹ Amõ riki ihě kotyhar wan ta. A'erehe ame'ě ke amõ ta jukwa tar katu. A'erehe ihě rehe jurujar tar ym. Hijar, a'erehe jukwaha ke amõ muputu'u. A'erehe a'e ixo we tipe. Ame'ě ke Tupã putar ym. Inamõ ixo ym ta. Aja ihě tĩ. Aputar ym tĩ. Amõ riki ihě rehe jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ ta jukwa. Jurujar katuha ke hijar ym. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. Uhã te hũ aja a'e ixo ta – aja Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ě ke Tupã muwyr ta

(*Matéu 25.34-40; Mak 9.41; Juã 13.20; Emberéu 13.1-3; 3 Juã 5-8*)

⁴⁰ A'e pandu tĩ:

–Ihě rehe har pepandu pandu peho. A'erehe pehě pe amõ pandu: "Ihě rok pe pepyta katu" aja. Aja pehě ke hok pe muxe katu rahã, ihě ke a'e muxe katu, ame'ėja saka tĩ. Tupã ke a'e muxe katu tĩ, ame'ėja saka tĩ. Ihě ke Tupã muwyr.

⁴¹ Tupã je'ěha pandu ame'ě ke ko, aja amõ ukwa. A'erehe hok pe a'e muxe katu. Aja rahã, ma'e katu ame'ě ke Tupã muwyr ta ipe. Tupã je'ěha pandu ame'ě pe ma'e katu ame'ě ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ok jar pe a'e muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyrriha ke. "Ko sawa'e katu" aja amõ ukwa. A'erehe hok pe ame'ě sawa'e ke muxe katu rahã, ma'e katu ame'ě ke Tupã muwyr ta ipe tĩ. Sawa'e katu

ame'ë pe ma'e katu ame'ë ke Tupã muwyr ta ipe. Aja ma'e katu ame'ë ke ok jar pe Tupã muwyr ta tĩ. Juja katu te muwyrriha ke.

⁴² Pesarahã! Kuja pekwa katu pexo. “Ko Jesu kotyhar ke” aja amõ ukwa. A'erehe jyngwéi rahã, kúi pe y rysã me'ë ipe. (Aja rahã ipy'a katu ehe aja mujekwa.) Aja rahã y me'ëha pe ma'e katu ame'ë ke Tupã riki muwyr ta tĩ – aja Jesu pandu.

11

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Ruk 7.18-35)

¹ Awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu upa pandu rahã, ame'ë ok ta ngi a'e oho. Hake rupi amõ ok ta ihĩ. Ame'ë rupi a'e mu'e oho.

² Kyndaha pe Juã mujahukiha ixo. Upa ma'e Jesu ma'ema'e ame'ë rehe har hendu rahã, sawa'e ta ke a'e mondo, Jesu pe. Inamõ jumu'e ixo ame'ë ta ke Juã mondo.

³ Ame'ë ta uhyk rahã, Jesu pe pandu:

–“Amõ sawa'e uwyr ta” aja jande pe Juã pandu. Nde riki ame'ë sawa'e ke my? Ame'ë ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my? Emujekwa katu jande pe – aja Jesu pe sawa'e ta pandu.

⁴ Jesu pandu:

–Juã koty pejywywyr peho. Pesak ramõ ame'ë ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ë ke upa pepandu ipe tĩ.

⁵ Kuja. “Eha ym te ame'ë ke apo ma'e ke rehe usak katu tĩ. Wata ym te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë namõ ixo ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta kwera katu uhem tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ.

⁶ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo.” Aja Juã pe pepandu peho – aja Jesu.

A'eta pandu:

–Hã! Japandu ta jaho kÿ – aja sawa'e ta.

(Ahy ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu. “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e aja mujekwa katu.)

⁷ Juã muwyr ame'ë ta jywywyr oho ixo rahã, Juã rehe har amõ ta pe Jesu pandu:

–Amukwehe awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho my? Sawa'e pitu te'e ame'ë rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.

⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo. Ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rehe jõ ixo. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te aja ym namõ ixo.)

⁹ Ihē pe pepandurahā! Awa rehe pesak peho my? Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe pesak peho my? A'e riki. Pesarahā! Ihē apandu pehē pe. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta 'ar koty te we Juā katuha. (A'erehe Juā rehe pehendu katu ta me'ē te'e.)

¹⁰ Juā rehe har kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja Ta'yr rehe har Tupā pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ē ke ko ihē amondo py.

Nde ereho Tate rahā, amō ta py'a ke ihē koty a'e riki muruwak ta mondo” aja panduha ihī. (Ame'ē mondo py ame'ē ke Juā.)

¹¹ —Apandu pehē pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juā katuha ke. Apo amō ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ē ta ixo. Myrandu katu ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Juā pandu ame'ē ke i'ar koty te we katuha. Apo anī. Ihēma'e jumueha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ē ta Juā 'ar koty te we katuha. Ihēma'e jumueha ta ukwa ym ame'ē ta ke, aja pekwaha naī. Anī. Ame'ē ta katu te, aja Tupā pe.

¹² Myrandu ke Juā pandu pandu. “Ixoty pehē py'a ke pemuruwak rahā, Tupā pandu ta: ‘Ihēma'e ta ke pehē’ aja Tupā pandu” aja Juā pandu. Pe, Tupā koty heta ipy'a ke muruwak. Apo ihē apandu ame'ē ke rehe amō ta heta te hū jurujar katu

tī. Putar katu hū tī. A'erehe Tupā koty ipy'a ke muruwak katu.

¹³ Juā uwyr ym rahā we, upa Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu tī. Myja me'ē Tupā kotyhar aja muruwak ta my? Ame'ē rehe har pandu pandu. Aja Moise je'ēha mukwa tī.

¹⁴ Ame'ē ta je'ēha rehe pejurujar tar katu rahā, kuja pekwa ta. Juā riki Eri. Eri riki uwyr ta kī, aja yman amō mupinim. Juā riki ame'ē Eri aja saka.

¹⁵ Pekwa tar katu rahā, pehendu apo.

¹⁶ —Ihē ke putar ym ame'ē ta riki kurumī ra'yr ta aja saka. Jumusaráiha ke a'eta mujā. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu:

¹⁷ “Jande rury katuha ke jayngar tipe. Pepurahái ym. Japyaiha jayngar tipe. Pejixi'u ym” aja wajar ta pe.

¹⁸ Hury ym kurumī ra'yr ta. Aja riki ihē ke putar ym ame'ē ta tī. Juā uwyr rahā, amō amō rahā, ma'e u'uha ke a'e hijar. Kawī ke a'e u'u ym te tī. Pe, ehe har amō ta pandu: “Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ke a'e. Katu ym a'e” aja naī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

¹⁹ —Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ko ihē ajur rahā, upa ma'e ke ihē a'u. Ma'e a'uha ahijar ym. Kawī ihē a'u tī. Pe, ihē rehe har amō ta pandu: “Pesak eherahā! Ma'e u'u hū ame'ē

ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ẽ ke a'e" aja naĩ. Amõ we tĩ. "Ma'e jaxer ame'ẽ ta rehe katu ame'ẽ ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta rehe katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu ym aja" aja riki naĩ. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

—Pesarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja amõ ukwa. Pe, ixotyhar aja a'e jumuruwak ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke amõ amõ ok ta pe har ta putar ym
(Ruk 10.13-15)

²⁰ Amõ amõ ok ta pe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu tipe. Heta hũ ma'ema'e tipe. A'ep pe har ta hijar ym ma'e ke. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ym. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. A'erehe a'ep pe har ta rehe har Jesu pandu:

²¹ —Korasĩ ok ta pe har ta! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Mesái ok ta pe har ta aja tĩ! Mãte hũ pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke heta te hũ pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e tipe. Pehẽ ruwa koty ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke ymanihar Tir ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ẽ ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke

mujekwa ta tipe.) Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.)

²² —Ko ihẽ apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Mupyrara ta tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.) Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ.)

²³ —Kapana'ũ ok ta pe har ta tĩ. "Jande anĩ. Katu te jande" aja pekwaha naĩ. Upa pehẽma'e ok ta ke Tupã mumba ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pehẽ pyter pe ihẽ ama'ema'e katu tipe. Aja ymanihar Sondo ok ta pe ihẽ ama'ema'e ta tipe rahã, ame'ẽ ok ta apo ixo ta tipe tĩ.

²⁴ Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ 'ar koty te we Kapana'ũ ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. (Ihẽ rehe jurujar ym, a'erehe i'ar koty te we mupyrara ta tĩ) — aja Jesu pandu.

Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury ta
(Ruk 10.21-22)

²⁵ Arahã Jesu pandu:

—Papa! Sawa'e te nde! Ywa ke nde eremujã. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Nde eremujã tĩ. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke pa-per rehe jumu'e ym ame'ẽ ta pe nde eremujekwa katu. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja apandu nde pe. “Jakwa katu jande” aja ukwa ame'ẽ ta pe anĩ. Nde eremujekwa ym tĩ. “Upa jande jajumu'e” aja ukwa ame'ẽ ta pe anĩ tĩ. Nde eremujekwa ym tĩ.

²⁶ Aja riki nde ereputar ame'ẽ ke uhyk riki. Papa! Katu aja — aja ipái keruhũ pe Jesu pandu.

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu tĩ:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu. Aja ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu. Pe, ihẽ aputar ame'ẽ ta pe ehe har ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, ame'ẽ ta ukwa katu ta ehe har tĩ.

²⁸ —Pehẽ ramũi ukwaha ke pehendu tipe. Hãtã riki ame'ẽ pema'eha. Pehẽ re'õ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe ihẽ koty pejur. Pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta.

²⁹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'e. Hãtã ym ame'ẽ pema'ema'eha. A'erehe ihẽ namõ pejumu'e katu. Hãtã ihẽ aje'ẽ ym ta. Ihẽ katu. A'erehe ihẽ namõ pejumu'e katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke ihẽ amuhury katu ta.

³⁰ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'e rahã, hãtã ym riki ame'ẽ pema'eha. Ihẽ amu'e

ame'ẽ ke pema'e rahã, ame'ẽ hãtã ym tĩ — aja Jesu pandu.

12

Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rehe har

(Mak 2.23-28; Ruk 6.1-5)

¹ Heta ym ukwer rahã, ahúí aja me'ẽ ty rupi Jesu wata ixo. Jumu'eha ta namõ wata ixo. Arahã jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Jumu'eha ta myahy riki. A'erehe ahúí aja me'ẽ ke a'eta po'ok. (Ame'ẽ ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor.) Pe, u'u ixo.

² Ame'ẽ rehe parise ta usak. Pe, Jesu pe pandu:

—Anĩ. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahã, katu ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amõ rehe pyrara usak ta me'ẽ te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawí myahy te riki. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ẽ ta ma'eha ke Tupã je'ẽha rehe pesak riki.

⁴ Ma'e u'u ame'ẽ ke nixói te rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ẽ ke u'u. Ame'ẽ mbeju Tupã ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ẽja saka. Pa'í ta jõ ame'ẽ ke u'u katu. Amõ ta u'u rahã, anĩ. Katu ym. A'erehe Ndawí ta u'u rahã, katu ym ta tipe. (Ndawí ta pa'í ta ym. Aja Moise je'ẽha rehe hendu ym.)

⁵ —Amõ we tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te pa'i ta paraky ixo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rehe paraky ixo. Putu'uha 'ar rahã, paraky rahã, katu ym, aja Moise je'êha rehe pesak. Pa'i ta paraky riki. Ame'ẽ katu pehẽ pe. A'erehe: “Mã peja pa'i ta paraky” aja pepandu.

⁶ —Ko amujekwa pehẽ pe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ riki katu. I'ar koty te we amõma'e katuha kohĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. (A'erehe ihẽma'e jumu'eha ta ma'eha katu.)

⁷ Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. (Tupã pandu:)

“Ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pehẽ rymba ke pehapy tipe. Upa ukwái tipe. Arapuharan ra'yr ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym.

Kuja katu te. Amõ ta rehe pepyrara pesak. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu” aja panduha ihĩ.

—Ame'ẽ pinĩha ke pekwa rahã, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e ta. Ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu ym” aja pepandu ym ta tipe.

⁸ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur ame'ẽ ke ihẽ. A'erehe jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ma'e ke amõ ma'e, ame'ẽ ke ihẽ riki apandu katu — aja Jesu.

⁹ A'engi a'e oho. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e ixo oho.

¹⁰ A'ep amõ sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke a'e. Amõ sawa'e ta ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Jesu pe a'eta pandu:

—Putu'uha 'ar rahã, ma'e ahy ixo ame'ẽ ke amõ mukatu rahã, katu ym, aja Moise je'êha mujekwa my? — aja ipe.

¹¹⁻¹² Jesu pandu:

—Anĩ. Katu, aja mujekwa. Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ riki arapuharan namõ ixo. Putu'uha 'ar rahã, ywykwar pe ame'ẽ u'ar rahã, ame'ẽ ke hykí ta muhem riki. (Ame'ẽ ke paraky te'e, aja pekwa.) Arapuharan riki katu. Sawa'e riki arapuharan 'ar koty te we katuha. A'erehe putu'uha 'ar rahã amõ ta rehe amõ pyrara usak rahã, katu te tiki, aja Moise je'êha mujekwa — aja Jesu.

¹³ Pe, sawa'e pe a'e pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja ipe.

Ipo ke sawa'e pirar rahã, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Wajar aja katu oho.

¹⁴ A'engi parise ta uhem oho. Pe, a'eta jupandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa ta — aja parise ta jupe.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 3.1-6; Ruk 6.6-11)

Tupãma'e miasu ke
¹⁵ A'e ke amõ ta jukwa tar katu, aja Jesu ukwa rahã,

ame'ë renda ngi oho. Kapanau'ũ ok ta rake ngi oho. Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Upa ahy ixo ame'ë ta ke a'e mukatu.

¹⁶ Pe, ame'ë ta pe a'e pandu:

—Pehë ke ihë amukatu. Ihë Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihë. Ame'ë ke ngã pe pepandu ym — aja Jesu.

¹⁷ Aja ahy ixo ame'ë ta ke mukatu rahã, yman Tupã pandu, ame'ë panduha uhyk. Je'ëha ke Isai mupinim.

¹⁸ Ta'yr rehe har Tupã pandu:

“Ko ihëma'e miasu ke. Ihë kotyhar aja ajo'ok. Ihë apy'a katu ehe. Ihë ke a'e muhury katu tĩ.

Ihë'ã ke ihë amuwyr ta ipe. Upa awa ta pe ihë rehe har a'e pandu ta.

¹⁹ Hãtã a'e pandu ym ta ngã pe. Je'ë je'ë ym ta tĩ. Awa rape rupi hãtã a'e je'ë je'ë ym tĩ.

²⁰ Amõ pitu te'e ame'ë ta pe wewe katu ma'e ke a'e ma'e ta.

Pyrãtã ym ame'ë ta rehe a'e pyrara usak ta tĩ. Aja tapijar te'e we a'e ixo ta. Aja rahã, myrandu katu ke upa ngã ukwa katu ta.

²¹ Pe, ehe har amõ ta mujekwa. A'erehe upa amõ ta ukwa katu ta ehe har tĩ” aja Tupã pandu ame'ë ke Isai mupinim.

Jesu rehe har. Satana rehe har tĩ (ãjã ramũi a'e).

(Mak 3.20-30; Ruk 11.14-23)

²² Ajame'ë ke eha ym te ame'ë ke amõ ta werur ipe. Sawa'e py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe eha ym te. Ame'ë je'engai tĩ. Pe, ame'ë ke Jesu mukatu rahã, ma'e ke sawa'e pandu katu tĩ. Upa ma'e ke rehe usak katu tĩ.

²³ Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta pandu:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ë ke a'e! Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nahã my? Jaharõ hũ ehe ame'ë ke — aja amõ ta pandu.

²⁴ Ame'ë ke parise ta hendu rahã, pandu:

—Anĩ. Aja ym. Satana riki pyrãtãha ke muwyr ipe, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja riki naĩ.

²⁵ Ame'ë ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke Jesu ukwa katu, a'erehe a'eta pe pandu:

—Anĩ. Aja ym. Ihë pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te. (Ãjã ramũi a'e.) Pesarahã! Ihë amujekwa ta. Ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar. Pe, jumai mai ngã juehe rahã, pahar jumumba ta ngã juehe riki. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok ta pe har ta aja tĩ. Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

²⁶ Aja ãjã ta jumai mai a'eta juehe rahã, Satana koty har ta amõ koty koty ixo, aja mujekwa. Aja rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe. (A'erehe ihë pe pyrãtãha ke Satana muwyr ym te.)

27 Ājā ramūi riki ihē pe pyrātāha ke muwyr, a'erehe ājā ta ke ihē amuhem amondo, aja pepandu naī. Pesarahā! Ājā ta ke ihē amuhem amondo. Pehē kotyhar ta aja tī. Ājā ta ke muhem mondo tī. Aja rahā, awama'e pyrātāha namō muhem mondo my? Satanama'e pyrātāha namō my? Anī. Aja ym. Aja rahā, ihē aja tī. Satanama'e pyrātāha namō aja ym ihē tī. A'erehe pehē je'ēha pejawy te'e aja pehē kotyhar ta mujekwa katu pehē pe.

28 Pesarahā! Ihē pe Satana pyrātāha ke muwyr ym te. Tupā'ā riki ihē pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe ājā ta ke amuhem katu amondo. Aja rahā, ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē aja pekwa katu ta me'ē te'e. Peharō katu pexo ame'ē ke ihē.

29 —Sawa'e pyrātā rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim oho rahā, sawa'e pyrātā ame'ē jywa ke a'e mujere ta pukwar py. A'engi sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihē riki tī. Satanama'e pyrātāha ngi sawa'e ke ihē riki amuhem. Aja rahā, Satanama'e pyrātāha ke ihē riki amuputu'u aja ihē amujekwa.)

30 —Ihē kotyhar aja amō ixo ym rahā, ihē namō jumai ame'ē ke a'e. Tupā koty ihē namō ngā ke amō mujy'ar ym rahā, ame'ē riki amō koty ihē ngi muhāi mondo a'e.

Tupā ruwajan koty mujy'ar mondo.

31 Ko ihē apandu pehē pe. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr katu. Juru ai ehe rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr katu tī. Tupā'ā rehe juru ai rahā, ame'ē rehe marā ka ym Tupā ipy'a jywyrriha.

32 Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe har katu ym amō pandu rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr ta. Tupā'ā rehe har katu ym amō pandu rahā, ame'ē rehe Tupā ipy'a jywyr ym te ta. Apo jywyr ym te ta. Yman rahā, jywyr ym te ta tī — aja Jesu pandu.

Ma'eywa rehe har

(Ruk 6.43-45)

33 A'e pandu tī:

—Ma'eywa'y riki hury katu rahā, i'a hū ta. Ma'eywa'y hury ym rahā, i'a ym ta. A'erehe i'a hū rahā, ma'eywa'y riki katu aja amō ukwa katu.

34 Parise ta! Mbói aja saka pehē! Katu ym ame'ē ta ke pehē, a'erehe mbói aja saka. Ma'eywa'y katu ym aja saka pehē. A'erehe katu ame'ē ke ihē ama'ema'e, ame'ē rehe har: “Mā! Katu tiki” aja pepandu ym te. Pehē py'a pe peka'u te'eha ke pekwa pekwa pexo. A'erehe ame'ē ke pepandu rahā, ma'e jaxer ame'ē ke pepandu.

35 Sawa'e katu ame'ē ke ipy'a pe katu ame'ē ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahā, katu ame'ē ke pandu katu. Sawa'e katu ym ame'ē

ke ipy'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. A'erehe a'e pandu rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke pandu. Pehẽ parise ta katu ym, a'erehe ma'e katu ym ame'ẽ ke pepandu. (Ma'eywa'y katu ym, ame'ẽja saka pehẽ.)

³⁶ —Yman rahã ngã ke Tupã mupyrara rahã, upa ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ pandu, ame'ẽ ke Tupã mujekwa ta. Pe, a'e mupyrara ta. Upa katu te amõ tama'e panduha ke a'e mujekwa ta.

³⁷ Ma'e pepandu ame'ẽ ke Tupã ukwa ta. Pe, mupyrara ta. “Nde katu ym” aja a'e pandu rahã, a'e mupyrara hũ ta. “Nde katu” aja a'e pandu rahã, mupyrara ym ta. A'erehe myja me'ẽ pepandu apo, ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo. (Katu ame'ẽ ke jõ pepandu katu) — aja Jesu pandu.

Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ma'ema'e ame'ẽ ke rehe

Amõ ta usak tar katu
(Mak 8.11-12; Ruk 11.29-32)

³⁸ Ajame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr. Parise ta uhyk uwyr tĩ. Upa ame'ẽ ta Jesu pe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'e apo. Jasad ta. (Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja jakwa katu ta) — aja ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Anĩ. Pehẽ ruwa koty ama'e ym ta. Mã! Tupã rehe har pekwa ym te. Ma'e

peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ama'ema'e katu. Ame'ẽ ke rehe pesak tar katu. Anĩ ta. Pesarahã! Jon riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Yman pira keruhũ pusu rehe Jon túi. (Manõ ym.) A'erehe uhem ingi rahã: “Ihẽ ke Tupã muwyr” aja Jon mujekwa ngã pe. Jon aja ihẽ tĩ. Aja jõ ihẽ amujekwa ta pehẽ pe tĩ. Amanõha ngi akwera katu ahem rahã, ihẽ ke Tupã muwyr, aja amujekwa ta. (Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem, ame'ẽja saka ihẽ tĩ.)

⁴⁰ Pira keruhũ pusu pe Jon túi. Mokõi ukwer rahã, a'ep túi. Aja ihẽ amanõ rahã, mokõi aker rahã, itakwar keruhũ pe ihẽ rete pete'e túi. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur.

⁴¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ” aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Jon pandu ame'ẽ ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu katu. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Jon 'ar koty te we ihẽ katuha. Anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe pehendu ym. (A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.)

⁴² —Yman rahã, ngã ke

Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ẽ kũjã pandu ta: "Jesu je'ẽha rehe pehendu ym. Katu ym pehẽ" aja apo ihẽ ke putar ym ame'ẽ ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. Amõ wata oho rahã, heta ukwer. Warahy jurukwã koty ngi uwyr. Iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e Saromã mu'e ame'ẽ ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihẽ axo. Saromã 'ar koty te we ihẽ akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihẽ je'ẽha rehe. A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ãjã ta jywyr uwyr
(Ruk 11.24-26)

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Amõ py'a ngi ãjã uhem oho rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar tipe ixo. Mahem ym.

⁴⁴ A'erehe jupandu jupe: "Sawa'e py'a ngi ihẽ ahem ajur. Ame'ẽ pe ajywyr ta aho. Ihẽ rok aja saka ihẽ pe" aja jupandu jupe. Pe, jywyr oho. Pe, uhyk rahã, hok pe nixói amõ. Upa peir katu amõ. Upa mukatu. Aja saka ipy'a ke.

⁴⁵ Ame'ẽ ke rehe usak rahã, amõ ãjã ta rehe oho piam. Awa po wajar mokõi hetaha muhyk. Ame'ẽ ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, muhyk rahã, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho

tĩ. A'erehe ame'ẽ sawa'e mâte jaxer te apo 'y. Ãjã peteĩ ixo rahã, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja parise ta pe Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Juehe ixoha jumukatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupã rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ẽja saka. A'erehe i'i atu we rahã, ymanihar aja jywyr. Pe, jywyr rahã, i'ar koty te we jaxeriha aja ixo ta.)

Jesu mõi rehe har. Imu ta rehe har tĩ.

(Mak 3.31-35; Ruk 8.19-21; Emberú 2.11-13)

⁴⁶ Ngã pe Jesu pandu pandu uĩ rahã, imãi uhyk uwyr. Imu ta uhyk uwyr tĩ. Hukwen rake soroka pe a'eta pyta. Pe, amõ pe pandu:

—Jesu namõ japandu tar katu. Epandu eho — aja imãi ta.

⁴⁷ [A'erehe amõ pandu Jesu pe:

—Esarahã! Soroka pe ne mõi i'ãi. Ne mu ta i'ãi tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja riki.]

⁴⁸ Pe, Jesu pandu:

—Awa riki ihẽ mõi my? Awa riki ihẽ mu ta my tĩ? — aja a'eta pe pandu.

⁴⁹ Pe, jumu'eha ta koty ijywa ke mupuku. Pe, pandu:

—Pesarahã! Ko riki ihẽ mõi. Ko riki ihẽ mu ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ pái keruhũ riki ywa pe har ke. A'e putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mu aja saka. Ihẽ rendyr aja saka tĩ. Ihẽ mõi aja saka tĩ — aja Jesu pandu.

13

Ma'e raĩ ke muhāi ame'ẽ rehe har
(Mak 4.1-9; Ruk 8.4-8)

1 Ame'ẽ wera rahā, ame'ẽ ok ke Jesu hijar oho. Ypa rymy'y rehe uhyk oho. A'ep wapyk. Pe, ngā ke mu'e uĩ.

2 Heta ngā juramā jy'ar ehe. Heta te hū. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho. Ame'ẽ pe wapyk. Ypa rymy'y rehe ngā pu'am u'am.

3 Myja me'ẽ ma'e raĩ my, ame'ẽ ke ngā pe Jesu pandu uĩ. Kuja riki:

—Ma'e raĩ ke amō sawa'e muhāi oho.

4 Kupixa pe ma'e raĩ muhāi rahā, awa rape rupi amō haĩ u'ar. Ame'ẽ ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u.

5 Amō ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ywy katu ame'ẽ ke ta'yr mi a'ep. Pe, haĩ hywōi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywōi.

6 Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō.

7 Amō ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e raĩ hywōi rahā, hury ym, a'erehe i'a ym.

8 Amō ma'e raĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihĩ. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihĩ. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

9 Ame'ẽ upa rahā, a'e pandu:

—Pehē pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja riki.

Myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu

(Mak 4.10-12; Ruk 8.9-10)

10 I'i we Jesu rehe jumu'eha ta uhyk rahā, pandu ipe:

—Ngā pe nde erepandu pandu rahā, myja me'ẽ ma'e ke my aja nde erepandu. Ma'erehe my? — aja ipe.

11 Jesu pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. (A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my aja apandu pandu.)

12 Amō ukwa wan rahā, amō we ukwaha ke Tupā muwyr ta ipe. Aja rahā, upa a'e ukwa. (Ukwa tar katu, a'erehe muwyr ta ipe.) Ta'yr te mi amō ukwa rahā, ame'ẽ ta'yr te mi ukwaha ke Tupā mukanim ta ingi. (Ukwa tar ym, a'erehe mukanim ta ingi.)

13 Myja me'ẽ ma'e ke my aja ngā pe ihē apandu. Ma'erehe my? Kuja riki. A'eta ma'ã tipe. Usak ym ma'e ke. A'eta hendu tipe. Ukwa ym riki.

14 A'erehe yman Isai pandu aja uhyk. Kuja riki ame'ẽ:

“Peme'ë ta Tupã je'ëha rehe
hendu hendu tipe.
Ukwa ym riki. A'eta
usak usak tipe. Ukwa
ym ma'e ke.

¹⁵ Iäkã riki ianam rãĩ, a'erehe
pyhyk ym. Ukwa ym.

Ipyakwar ke kynda, ame'ëja
saka. Hendu tar ym.

Eha ke jupyk tĩ, ame'ëja saka
tĩ. Usak tar ym.

Upa aja ym rahã, upa ma'e
ke usak ta. Upa ma'e
ke rehe hendu katu ta.
Upa ma'e ke ukwa katu
ta.

Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke
a'eta muruwak ta.

Aja rahã, ipy'a ke Tupã mu-
jywyr ta a'eta rehe” aja
Isai pandu.

¹⁶ —Pehë anĩ. (Pehë riki
ihëma'e jumu'eha ta ke.)
Upa ihë ama'ema'e ame'ë
ke rehe pesak. Upa ihë
apandu pandu ame'ë ke
rehe pehendü tĩ. A'erehe
jetehar te ke pekwa katu riki.
A'erehe pehë rury katu ame'ë
ta ke pehë.

¹⁷ Ko apandu pehë pe. Ihë
rehe pesak. Aja ihë rehe
heta ymanihar Tupã je'ëha
pandu ame'ë ta usak tar katu
te riki. A'eta usak ym. (Pesak,
a'erehe pehë rury katu ame'ë
ta ke pehë.) Ihë je'ëha rehe
pehendü. Aja ihë je'ëha rehe
heta ymanihar Tupã je'ëha
pandu ame'ë ta hendu tar
katu te tĩ. A'eta hendu ym.
(Pehendü, a'erehe pehë rury
katu ame'ë ta ke pehë) — aja
Jesu pandu.

*Ma'e raĩ jyty am'e'ë rehe
har Jesu mujekwa
(Mak 4.13-20; Ruk 8.11-15)*

¹⁸ A'e pandu tĩ:

—Pehendu katu! Myja me'ë
ma'e raĩ my aja ihë apandu
ngã pe. Ame'ë ke ihë amu-
jekwa ta pehë pe.

¹⁹ Apo amõ koty Tupã
mujekwa. Pyahu ame'ë ke,
ame'ëja saka. Kuja. Ixoty
ipy'a ke amõ muruwak rahã,
ame'ë ke a'e putar katu.
“Ihëma'e a'e” aja a'e pandu.
Ame'ë rehe har amõ hendu
tipe. Ukwa ym. Ame'ë
riki ma'e raĩ awa rape rupi
u'ar, ame'ëja saka. Tupã
je'ëha rehe hendu tipe. Pe,
ãjã ramüi uhyk rahã, ame'ë
ke a'e upa mukanim ingi.
(Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ëja
saka.)

²⁰ —Ita ty rupi amõ ma'e raĩ
u'ar. Ame'ë riki kuja saka.
Tupã je'ëha rehe hendu rahã,
hury katu tipe. (Pahar hywõi,
ame'ëja saka.)

²¹ Ame'ë Tupã je'ëha ke
ipy'a pe pyta ym. Hury wan
riki. Tupã je'ëha rehe a'e
juruwar katu, a'erehe ame'ë
ke amõ ta mupyrara rahã,
pahar juruwar katuha ke
hijar. (Warahy upa jukwa,
ame'ëja saka.)

²² —Juruwe ty rupi amõ
ma'e raĩ u'ar. Ame'ë riki
kuja saka. Tupã je'ëha rehe
amõ hendu tipe. Ima'e ixoha
rehe har a'e ukwa ukwa ixo.
“Ma'e ihë a'u ta my? Ma'e ihë
amunde ta my?” aja ukwa
ukwa ixo. Tamatarer ke a'e
matyr tar katu hũ tĩ. A'erehe
upa Tupã je'ëha ke mukanim,

ame'ëja saka. Upa harái riki. (A'erehe ma'e i'a ym ame'ëja saka.) Aja rahã amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.

²³ –Ywy katu, ame'ë pe amõ ma'e raĩ u'ar. Ame'ë riki kuja saka. Tupã je'ëha rehe hendu. Pe, upa ukwa katu. Aja rahã, amõ hymbo rehe i'a katu. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta we hũ i'a ihĩ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Së (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e katu te hũ tĩ. Hymbo rehe i'a heta ihĩ, ame'ëja saka) – aja Jesu mujekwa jumu'eha ta pe.

Ahúi aja me'ë ran rehe har

²⁴ Amõ myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu pandu:

–Apo apandu ta pehë pe. Yman rahã, upa katu te ngãma'e ma'ema'eha ke Tupã ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Jaxer ame'ë ke ma'ema'e my? Ame'ë ke ukwa ta. Ame'ë riki kuja saka. Kupixa pe ma'e raĩ katu ame'ë ke sawa'e jyty, ahúi aja me'ë raĩ ke.

²⁵ Amõ pytun rahã, amõ ta ukwer rahã, kupixa pe sawa'e ruwajan uhyk oho. Pe, ahúi aja me'ë pyter pe ahúi aja me'ë ran raĩ ke jyty. Pe, oho.

²⁶ Ahúi aja me'ë tiha oho. Pe, hymbo uhem tate rahã, ahúi aja me'ë ran tiha oho tĩ.

²⁷ Ame'ë ke miasu ta usak rahã, ijar koty uhyk oho. Pandu ipe: “Sa'e! Nema'e kupixa pe ma'e raĩ katu

ame'ë ke jande jajyty. Myja me'ë ahúi aja me'ë ran uhem my?” aja ijar pe.

²⁸ Miasu ta pe ijar pandu: “Ihë ruwajan riki jyty” aja ijar pandu. Miasu ta pandu: “Ahúi aja me'ë ran ke jande jahykýi ta jaho my? Aja nde ereputar my?” aja.

²⁹ “Anĩ. Ahúi aja me'ë ran ke pehykýi pemuhem rahã, ahúi aja me'ë'y ke pehykýi pemuhem ta my tĩ. Juja katu te saka.

³⁰ A'erehe mã peja ihĩ. Ahúi aja me'ë namõ ahúi aja me'ë ran pyta. Ahúi aja me'ë itawa ym rahã, mã peja ihĩ. Itawa rahã, parakyha ta pe ihë apandu ta: ‘Ahúi aja me'ë ran ke pemondok py. Pekakwar. Pe, upa hany. Upa rahã, ahúi aja me'ë ke pemondok tĩ. Pe, ame'ë ke matyriha renda pe pematyr’” aja ijar pandu – aja Jesu pandu.

Amõ ma'e raĩ rehe har (mosata raĩ)

(Mak 4.30-32; Ruk 13.18-19)

³¹ Amõ myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu pandu tĩ:

–Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë riki kuja saka. Kupixa pe ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'ë ke sawa'e jyty. Mosata raĩ ke.

³² Amõ ma'e raĩ wyr koty te we ta'yriha ame'ë. Ame'ë hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, kupixa pyter pe tiha te ame'ë ke a'e. Myra aja tihaha, a'erehe ma'ewyra riki haity mujã ehe. Hãkã rehe mujã – aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e ra'ĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ẽja saka, aja mujekwa.)

Ma'e mupururukiha rehe har

(Ruk 13.20-21)

³³ Amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ riki kuja saka. Ahúi aja me'ẽ ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ẽ ku'i pururuk hũ — aja pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. I'i atu te rahã, heta te hũ, aja mujekwa.)

Myja me'ẽ ma'e ke my aja Jesu pandu. Ma'erehe my?

(Mak 4.33-34)

³⁴ Ngã pe myja me'ẽ ma'e ke my aja jõ Jesu pandu pandu.

³⁵ Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja me'ẽ uhyk. Kuja riki:

“Ngã pe ma'e ke ihẽ apandu pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ apandu ta.

Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã, ame'ẽ ngi har ma'e ke amõ ukwa ym. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu ta ngã pe” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha uhyk apo 'y.

Ahúi aja me'ẽ ran rehe har Jesu mujekwa

³⁶ Ngã ke Jesu hijar. Pe, hok pe ixo oho. Jumu'eha ta jõ uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ahúi aja me'ẽ ran rehe har nde erepandu. Ame'ẽ ke jande pe emujekwa katu — aja ipe.

³⁷ Jesu pandu:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ ke sawa'e jyty. Ihẽ riki ame'ẽ sawa'e ke.

³⁸ Kupixa riki kome'ẽ ywy keruhũ aja saka. Ma'e ra'ĩ katu ame'ẽ riki Tupã kotyhar ta aja saka. Ahúi aja me'ẽ ran riki Satana kotyhar ta aja saka.

³⁹ Ahúi aja me'ẽ ran ra'ĩ ke sawa'e ruwajan jyty. A'e riki Satana. (Ãjã ramũ a'e.) Itawa rahã, ijar matyr. Ame'ẽ riki 'ar rehe angaha uhyk. Parakyha ta riki Tupã je'ẽha rahoha ta ke.

⁴⁰ Ahúi aja me'ẽ ran ke parakyha ta kakwar. Pe, hapy. Aja riki 'ar rehe angaha uhyk ta rahã, (Satana kotyhar ta ke mujy'ar ta tĩ.) Kuja.

⁴¹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Parakyha ta aja amondo ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ amondo ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Amõ ta pe ngã pandu: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'erahã!” aja. Aja

pandu ame'ë ta ke Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta tĩ.

⁴² Pe, upa mujy'ar rahã, tata keruhũ renda pe ombor ta. A'ep ahy te hũ ta, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy te hũ, a'erehe hãi ke su'u su'u rãi.

⁴³ Tupã kotyhar ta anĩ. Tupã je'ëha rahoha ta mujy'ar ta tĩ. Pe, jande pái keruhũ koty hury katu te ta. Tupã ixo ame'ë pe hury katu te ta. Warahy hendy katu rahã, hury katu awa. Aja Tupã kotyhar ta hury katu te ta. Pehẽ pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ë ke rehe pehendy katu ta me'ë te'e — aja Jesu pandu.

Kupixa pe ma'e katu ame'ë ke amõ mahem

⁴⁴ A'e pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ë pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ë riki kuja saka. Kome'ë ywy keruhũ pe har kupixa pe tamatarer hũ ke amõ mukanim. Jytym riki. Ame'ë ke amõ riki mahem. Pe, amõ renda pe mutyryk. Jytym tĩ. Hury katu a'e. A'erehe upa ima'e ke a'e muhepy. Pe, ame'ë tamatarer pe kupixa ke ijar ngi a'e jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ë pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ë riki tamatarer keruhũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Pero rehe har

⁴⁵ Jesu pandu tĩ:

—Tupã ixo ame'ë pe amõ oho tar katu te hũ. Ame'ë riki kuja saka tĩ. Pu'yr aja ame'ë ke. Pero ke. Ituwyr ame'ë. Ma'e ra'ĩ jupu'a. Ame'ë ke amõ sawa'e kekar. Kome'ë ywy keruhũ muhepyha renda rupi kekar kekar ixo. Katu te ame'ë ke kekar.

⁴⁶ Pe, amõ katu te ame'ë ke sawa'e mahem rahã, upa katu te ima'e ma'e ke muhepy. Pe, ame'ë tamatarer pe ame'ë pero ke jo'ok oho. Muhepy. Aja putar katu aja mujekwa — aja Jesu.

(Aja rahã, Tupã ixo ame'ë pe oho tar katu te hũ, aja mujekwa. A'erehe upa ima'e ke hijar. Pe, ohoha pyhyk katu. Ame'ë riki pu'yr hepy te hũ 'ar koty te we katuha, aja Jesu mujekwa katu.)

Kyhapari rehe har

⁴⁷ A'e pandu tĩ:

—Yman rahã, ngã rehe har Tupã ukwa ta. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Ka'u te'eha ke ma'ema'e my? Ame'ë ke a'e ukwa ta. Ame'ë riki kuja saka tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe har ypa pe kyhapari ke pira pyhykiha ta ombor ombor ixo. Upa ma'e pira ke a'eta pyhyk.

⁴⁸ Kyhapari tyryhem rahã, ypa rymy'y rehe hyk'yi raho. Pe, wapyk rahã, pira ke amõ koty koty matyr. Amõ u'u katu ame'ë ke wasãkã pe mou. U'u ym ame'ë ke ombor.

⁴⁹ 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta tĩ. Tupã je'ëha rahoha ta ohoho. Pe, awa ta pyter ngi katu ym ame'ë ta ke a'eta mujy'ar. Katu ame'ë ta Tupã koty pyta ta.

⁵⁰ Katu ym ame'ē ta anī. Tata keruhū renda pe ombor ta. (Ahy hū ta,) a'erehe jixi'u hū ta. (Ahy te hū ta,) a'erehe hāi ke su'u su'u riki — aja Jesu pandu.

Ma'e pyahu ame'ē ke. Ma'e kwehehar ame'ē ke tī.

⁵¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Upa ame'ē ihē apandu ame'ē ke pekwa katu my? — aja.

—Upa jakwa katu — aja Jesu pe.

⁵² Pe, a'e pandu:

—Aja rahā, kuja riki. Mu'eha ukwa katu ame'ē ke, aja saka. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta Tupā kotyhar ta aja jumuruwak rahā, ok jar aja saka. Matyriha renda pe ima'ehū namō ixo. Pe, ame'ē ngi ma'e pyahu ame'ē ke muhem. Ma'e kwehehar ame'ē ke muhem tī. (Ame'ē riki ma'e ke mu'e, ame'ēja saka tī) — aja Jesu pandu.

(Aja rahā, Jesu rehe har jetehar te jumu'eha ta mu'e ta. Ame'ē riki ma'e pyahu, ame'ē ke muhem, ame'ēja saka. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke jetehar te mu'e ta tī. Kwehehar ame'ē ke muhem, ame'ēja saka tī. Aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.)

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Mak 6.1-6; Ruk 4.16-30)

⁵³ Myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke Jesu upa pandu rahā, ame'ē ok ngi oho.

⁵⁴ Hekoha pe a'e jywyr oho, Nasare ok ta pe. Jundéu awa

tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e. Hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha pyhyk my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! Jande aja awa te'e a'e tī. Myja ame'ē ke ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.)

⁵⁵ Myra rehe ma'eha ame'ē ra'yr Jesu. Mari membyr a'e. Imu ta kohī tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī.

⁵⁶ Upa hendyr ta jande rekoha pe ixo tī. My ngi upa ima'e ukwa katuha ke a'e pyhyk my? (Jande jakwa ym) — aja Jesu rehe har pandu.

⁵⁷ A'erehe Jesu ke a'eta putar ym. (A'erehe a'eta pe Jesu pandu:)

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke upa amō ok ta pe har ta putar katu. Hekoha te pe har ta anī. Putar ym. Katu ym aja usak ehe. Ianam ta aja tī. Katu ym aja usak ehe tī. (Aja ihē ke ihē rekoha pe har ta putar ym tī) — aja Jesu.

⁵⁸ Awa te'e a'e, aja jō a'eta ukwaha naī. A'erehe a'ep pe har ta jurujar ym ehe. A'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke heta a'e ma'e ym. (Aja a'e ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja Jesu mujekwa tar ym a'ep pe har ta pe.)

14

Juā mujahukiha manō ame'ē rehe har

(Mak 6.14-29; Ruk 9.7-9)

¹ Jesu ke amō ta putar ym. Arahā Jesu ma'ema'eha rehe har Ero hendu. A'e riki ngariréi ywy pe har tama'e kapitam.

² Inamō ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Juā mujahukiha ke. Juā ke manōha ngi Tupā mukwera katu muhem tī. A'erehe pyrātā te ha namō ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu — aja Ero ukwaha naī.

³⁻⁴ Amukwehe te kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ē imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juā pandu ipe:

—Peja ym. Ne mu rakehar namō nde erexo rahā, katu ym tiki — aja Ero pe pandu.

Ame'ē panduha ke Erondi putar ym. A'erehe Ero pe kūjā pandu:

—Kyndaha pe Juā ke ekynda eraho — aja ixawa'e pe.

A'erehe sonda ta pe Ero pandu:

—Juā ke pepyhyk peho. Pepukwar, pe, kyndaha pe pekynda peraho — aja riki.

⁵ A'e ke Ero jukwa ta tipe. Juā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke aja jundéu awa ta ukwa katu. Juā ke jukwa rahā, jundéu awa ta parahy ta. A'erehe Ero kyje. Jundéu awa ta ngi kyje. A'erehe jukwa ym we rī.

⁶ (Pe, jukwaha angaha rehe uhyk 'y.) Yman imāi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ē u'ariha ke ukwa ukwa uī ngā. A'erehe huryha amō ta mujā. Arahā

Erondi membyr riki purahāi. Imembyr kūjā ke. Ame'ē rehe Ero usak rahā, hury katu.

⁷ (A'erehe kūjātāi pe a'e pandu:)

—Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke nde pe ihē ame'ē ta. Jete katu te atu ihē apandu. Ihē ame'ē ta nde pe. Jete katu te atu ihē apandu ym rahā, mā peja Tupā ihē ke jukwarahā! — aja Ero pandu.

⁸ Pe, kūjātāi pe imāi pandu: “Juā ākā ke epandu ipe, Ero pe” aja. A'erehe kūjātāi pandu:

—Juā mujahukiha ākā ihē aputar. Ita paratu 'ar pe ihē pe erur apo — aja Ero pe.

⁹ Ame'ē ke rehe Ero hendu rahā, pyai riki. Juā ke jukwa tar ym, a'erehe pyai tipe. A'e pandu ramō: “Ma'e ke nde ereputar ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe” aja kūjātāi pe. Ame'ē ke rehe upa inamō ixo ame'ē ta hendu tī. Panduha aja ma'e ym rahā, huxī ta. A'erehe sonda ta pe pandu:

—Kūjātāi putar ame'ē ke pema'e peho — aja Ero.

¹⁰ A'erehe sonda ta ke kyndaha pe mondo. Pe, a'eta Juā ākā ke mondok ingi.

¹¹ Ita paratu 'ar pe iākā ke sonda ta werur. Pe, kūjātāi pe me'ē. Ame'ē ke imāi pe kūjātāi raho. (A'erehe Juā manō te, aja Erondi ukwa katu 'y.)

¹² Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta kyndaha pe oho. Hete ke raho ingi. Pe, jytyt raho. Upa rahā, Jesu pe a'eta pandu oho. “Juā ke sonda

ta jukwa” aja Jesu pe pandu oho.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ

(Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

¹³ “Juã ke amõ ta jukwa” aja Jesu hendu rahã, jarusu keruhũ pe opor oho. Y ruwái rehe oho. Awa nixói te ame'ẽ pe oho. Jesu oho ame'ẽ ke rehe ngã hendu. A'erehe ok ta ke hijar, pe, awa rape rupi wata oho. Jesu oho, a'ep a'eta oho tĩ.

¹⁴ Jarusu keruhũ ngi uhem oho rahã, heta ngã rehe Jesu usak. Pyrara a'e usak ngã rehe. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu.

¹⁵ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Ka'aruk te apo. Ko awa nixói te ame'ẽ ke ko. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja Jesu pe.

¹⁶ A'e pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ ngã pe. Aja rahã, a'eta oho ym ta — aja Jesu.

¹⁷ Jumu'eha ta pandu:

—Mbeju ke awa po wajar peteihar upa jõ kohĩ. Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ tĩ. Marã ka ym ngã rehe uhykiha.

¹⁸ —Ame'ẽ ke ihẽ pe perur — aja Jesu.

¹⁹ Ngã pe Jesu pandu:

—Kãpĩ 'ar pe upa pewapyk — aja.

Pe, mbeju awa po wajar peteihar upa a'e pyhyk, mokõi pira ka'ẽ namõ. Ywa rehe a'e ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju ke a'e mopok. Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ per-aho — aja Jesu.

²⁰ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Wasãkã kuja, awa py mokõi hetaha a'eta matyr.

²¹ Upa ngã u'u. Sawa'e ta u'u. Kũjã ta u'u tĩ. Ta'yn ta u'u tĩ. Sawa'e ta jõ hetaha manga rahã, 5.000 sawa'e ta hetaha.

Y'ar rupi Jesu wata te'e

(Mak 6.45-52; Juã 6.15-21)

²² Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujywyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái rehe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kÿ — aja riki.

²³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, oho ingi. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja ngã pe.

Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã 'ar pe jeje Jesu oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho. Pytun ramõ rahã, a'ep jeje a'e ihĩ.

²⁴ Arahã, ypa pyter pe jarusu keruhũ ihĩ. Ywytuhu juwapi uwyr ehe. A'erehe y kotok nupã hũ ehe.

²⁵ Sapukái je'ẽ tate rahã, Jesu uhyk uwyr ixo a'eta

rehe. Y 'ar rupi a'e pyrũ oho ixo.

²⁶ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak rahã, mukahem hũ ingi. Kuja pandu:

—Åjã riki peme'ë — aja uk-waha naĩ.

Ahem hũ tĩ.

²⁷ Pahar a'eta pe Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ te'e ko. Pemuka-hem ym ihẽ ngi! Pehẽ py'ahu te'e — aja Jesu.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Nde te rahã, ihẽ pe epandu: “Y 'ar rupi ihẽ koty ejur” aja epandu — aja Jesu pe.

²⁹ —Ejur! — aja Jesu ipe.

Pe, jarusu keruhũ ngi Petu uhem oho. Pe, y 'ar rupi Jesu koty a'e wata we oho tipe.

³⁰ Ywytu keruhũ jupeju hũ. Ame'ë ke a'e ukwa rahã, kyje a'e ingi. A'erehe y pe a'e jypypyk. Hãtã pandu:

—Sawa'e! Ihẽ ke epyhyk! — aja Jesu pe.

³¹ Pahar ipo ke Jesu pyhyk. Pandu ipe:

—Mã! Tapijar te'e we nde erejurujar katu ta me'ë te'e. Ma'erehe ihẽ rehe nde erejuru-rujar ym my? Katu ym aja — aja Jesu pandu.

³² Jarusu keruhũ pe a'eta mokõi opor oho. Pe, ywytuhu ke putu'u.

³³ Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta ihĩ. Jesu rehe a'eta py'a ke moĩ moĩ katu. A'eta pandu:

—Jetehar te riki. Tupã ra'yr nde — aja jumu'eha ta.

Jenesare ywy pe ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu (Mak 6.53-56)

³⁴ Ypa ke a'eta aha oho rahã, Jenesare ywy pe uhyk oho.

³⁵ A'ep pe har ta usak ehe rahã, pandu:

—Ko Jesu uhyk uwyr — aja.

A'erehe ame'ë renda ju-ramã rupi amõ ta pandu oho:

—Jesu pete'e ixo. Upa ahy ixo ame'ë ta ke perahõ ipe — aja.

A'erehe Jesu pe ahy ixo ame'ë ta ke ngã werur.

³⁶ Jesu pe ngã pandu:

—Mã peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ë ta pyhyk. Mã peja mundeha apyr rehe jõ pyhyk — aja riki.

Pe, ima'e mundeha ke pyhyk ame'ë ta upa katu te katu oho.

15

Jundéu ramüi je'ëha rehe har

(Mak 7.1-13)

¹ Ajame'ë ke parise ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi Jesu rehe uhyk uwyr. A'eta pandu ipe:

² —Ma'erehe jande ramüi mu'e ame'ë ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ë ta u'u rahã, jande ramüi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym riki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

³ Pe, parise ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ tĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe pehendu ym

tĩ. Pe, pehẽ atu pemu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Katu ym aja.

⁴Tupã pandu:

“Nde pái rehe epy'a katu. Ne mõi rehe aja tĩ. Epy'a katu tĩ” aja riki.

—Amõ we tĩ:

“Papa! Nde jaxer' aja amõ pandu rahã, ame'ẽ ke jundéu awa ta jukwa ta me'ẽ te'e.

'Mõi! Nde jaxer' aja pandu rahã, aja tĩ. (Aja rahã, ipái ta rehe ipy'a ym, ame'ẽja saka.) Ame'ẽ ke jukwa tĩ” aja Tupã pandu.

⁵—Apo amõ koty pemu'e. Ma'e ke pehĩ. Ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak katu ta me'ẽ te'e. Anĩ. “Ko Tupãma'e apo 'y. Tupã pe ihẽ ame'ẽ ta, ame'ẽja saka. A'erehe pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ym ta apo 'y” aja ipái ta pe.

⁶Aja rahã, ame'ẽ namõ ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym. “Nde pái rehe epy'a katu” ame'ẽ rehe pehendu ym. Anĩ. Pehẽ pemu'e ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Katu ym aja.

⁷Parise ta! Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mokõi pekwaha pereko ame'ẽ ta ke pehẽ! Yman pehẽ rehe har Isai mujekwa. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Kuja a'e mupinim. Tupã pandu:

⁸⁻⁹“Peme'ẽ ta riki ihẽ pe pandu: 'Ne jõ riki katu te me'ẽ ke' aja tipe. Anĩ. Hendu ym ihẽ je'ẽha rehe. Ihẽ rehe

ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ym tĩ.

Hamõi ta je'ẽha ke a'eta mu'e ixo. Kome'ẽ riki Tupã je'ẽha aja a'eta mu'e naĩ” aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

—Aja riki pehẽ tĩ. (Tupã je'ẽha rehe pehendu ym tĩ) — aja parise ta pe Jesu pandu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pe pandu tĩ.

Ma'e mujaxeriha rehe har (Mak 7.14-23)

¹⁰Ngã pe Jesu pandu:

—Se pehẽ pejur. Pehendurahã! Aja rahã, pekwa katu ta. Ipo kutukiha rehe har amujekwa ta.

¹¹Ma'e ke juru pe amõ moĩ. Ipo pe moĩ. Ame'ẽ ke amõ py'a ke mujaxer ym. Anĩ. Ma'e ke amõ pandu ame'ẽ ke juru ngi uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu — aja ngã pe.

¹²Pe, jumu'eha ta jõ uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Parise ta pe ymanihar Tupã je'ẽha ke nde erepandu ramõ. Arahã nde rehe a'eta parahy riki. Ame'ẽ ke nde erekwa my? — aja Jesu pe.

¹³A'e pandu:

—A'e tỹ. Akwa riki. Pe-sarahã! Ihẽ pái keruhũ riki ywatehar a'e. Parise ta mu'e ame'ẽ ke ma'eywa'y aja saka. Ma'eywa'y ke ihẽ pái keruhũ jytyy ym rahã, ame'ẽ ke a'e hykýi muhem ta. (Aja rahã, parise ta mu'e naĩ, ame'ẽ ke upa a'e mukanim ta, aja mujekwa.)

14 Ame'ë parise ta rehe har pekwa pekwa ym pexo. Eha ym te ame'ë tama'e kapitã ta ke a'eta. Eha ym te, ame'ëja saka riki. Eha ym te ame'ë ke amõ eha ym te ame'ë hykýi raho rahã, mokõi riki janãha pe oho ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

15 Amõ py'a ke mujaxer, ame'ë rehe har Petu pandu:

—Ma'e amõ u'u ame'ë ke rehe har nde erepandu. Ame'ë ke jande pe emujekwa katu. Jakwa ym — aja ipe.

16 Jesu pandu:

—Mã! Amõ ta aja pekwa ym my tĩ.

17 Pekwa ta me'ë te'e. Amujekwa ta. Ma'e ke amõ juru pe moĩ rahã, ame'ë ke u'u. Pe, pusu pe oho. A'engi ka'a rahã, uhem tĩ.

18 Pe, ma'e ke jurukwar ngi uhem rahã, ame'ë riki ma'e pandu, ame'ëja saka. Aja rahã, ipy'a ngi muhem, ame'ëja saka. Ame'ë riki amõ ke jaxeriha mujekwa.

19 Ipy'a pe upa ma'e ka'u te'eha ke ukwa ukwa ixo. Pe, ukwa ukwa ixo ame'ë ke a'e ma'ema'e tĩ. Ko amõ ke jukwa tar katu. Amõ kũjã rehe ka'u te'e tĩ. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Amõ ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar katu tĩ. Amõma'e ke mukanim tar katu tĩ. Te'e pandu tar katu tĩ. Amõ rehe juru ai tar katu tĩ. Upa aja ukwa ukwa ixo rahã, ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Katu ym aja.

20 Upa ame'ë riki amõ ke mujaxer ai. Ipy'a ke juhyk ym, aja ixo. Hamõi ta mu'e, aja ipo ke amõ kutuk ym ha

namõ ma'e ke u'u rahã, ame'ë ke amõ py'a jaxeriha mujekwa ym — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jundéu awa aja ym ame'ë jurujar katu ehe
(Mak 7.24-30)

21 A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Pe, amõ ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ë pe oho. Sinõ ok ta rake ame'ë ywy tĩ.

22 Ame'ë ywy pe har uhyk uwyr ehe. Kũjã ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e. Hekoha te riki amõ ywy ke. Kanaã ywy ke. Jesu pe a'e pandu:

—Sa'e! Ndawi rainõ ke nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde. Pyrãtãha namõ nde erexo, a'erehe ihẽ membyr ke nde eremukatu katu, aja akwa katu. A'erehe ihẽ rehe epyrara esak! Ihẽ membyr py'a rehe ãjã ihĩ, a'erehe mâte ixo — aja kũjã pandu.

23 Jesu pandu ym te ipe. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Imembyr emukatu. Pe, emondo sengi. Jande raikwer rupi kũjã wata ixo. Mutyapu hũ riki. Jixi'u hũ riki — aja Jesu pe.

24 A'e pandu:

—Jundéu awa ta pe jõ ihẽ ke Tupã mondo, a'erehe ihẽ amukatu tar ym. Jundéu awa aja ym kũjã. Jundéu awa ta riki arapuharan ta kanim, ame'ëja saka riki. Tupã ke hijar oho, a'erehe kanim oho, ame'ëja saka — aja Jesu.

25 Ame'ë ke rehe kũjã hendu rahã, uhyk uwyr ehe. Ipyñarã pe wapyk uĩ. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu ipe:

—Sa'e! Ihẽ rehe epyrara esak. Ihẽ membyr emukatu — aja Jesu pe.

26 A'e pandu:

—Ta'yn ta mi'u ke jawar ta pe ombor rahã, katu ym — aja kũjã pe. (Aja rahã, jundéu awa tama'e ke jundéu awa aja ym ame'ë ta pe me'ë rahã, katu ym, aja Jesu mujekwa.)

27 Kũjã pandu:

—Sa'e! Ame'ë riki jetehar te ke. Anĩ we rĩ. Ijarma'e myrape 'ar ngi u'ar ame'ë ke jawar ta u'u riki — aja ipe. (Aja rahã, jawar aja ma'e katu ame'ë ke rehe kũjã harõ ta, aja mujekwa katu.)

28 Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejuruar katu te. Ne membyr ke ihẽ amukatu ame'ë ke nde ereputar. Ame'ë ke ihẽ ama'e ta kũy — aja ipe.

Arahã imembyr upa katu oho 'y.

Heta ngã ke Jesu mukatu

29 A'engi Jesu oho tĩ. Ypa rymy'y rake rupi wata ixo. Ngariréi ame'ë ypa ke. Pe, ywy'ã rehe jupir rahã, wapyk.

30 Heta ngã uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ë ta ke a'eta werur. Wata katu ym ame'ë ta ke werur tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke aja tĩ. Werur ipe tĩ. Ipy pyrãtã ame'ë ta ke aja tĩ. Je'engai ame'ë ta ke aja tĩ.

Werur ipe tĩ. Heta ahy ixo ame'ë ta ke werur ipe. Jesu py rake mou. Pe, upa ame'ë ta ke a'e mukatu.

31 Je'engai ame'ë ta pandu pandu katu. Ipy pyrãtã ame'ë ta wata katu tĩ. Wata katu ym ame'ë ta wata katu tĩ. Eha ym te ame'ë ta upa ma'e ke rehe ma'ã katu tĩ. Ma'e ke rehe usak katu tĩ. Upa aja ngã usak rahã, pandu:

—Mã! Katu te hũ! — aja riki.

Pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

Tupã rehe ipy'a ke jundéu awa ta moĩ moĩ. Ame'ë Tupã pe ngã pandu: “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja.

*4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Mak 8.1-10)*

32 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur pehẽ! Pesarahã! Peme'ë heta ame'ë ta ihẽ namõ ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngã mi'u nixói ngã pe. A'erehe ngã rehe apyrara ihẽ asak. Hok pe amujywyr amondo rahã, myjahyha ixangwer ym. Ngã mi'u ke ihẽ ame'ë ym rahã, hok pe amujywyr tar ym amondo — aja.

33 Jumu'eha ta pandu ipe:

—Se awa nixói te ame'ë pe jande jaxo. Myja me'ë heta ame'ë ta pe ngã mi'u ke jame'ë ta my? My ngi jajo'ok ta my? — aja Jesu pe.

34 A'e pandu:

—Myja hetaha mbeju namõ pexo my? — aja.

A'eta pandu:

—Kuja, awa po wajar mokōi hetaha kohī. Pira ka'ē ta'yr mi kohī tī — aja.

³⁵ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Upa pewapyk! Ywy rehe pewapyk — aja.

³⁶ Pe, mbeju ke a'e pyhyk, pira ka'ē namō. Pe, Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Jesu pandu.

Mbeju a'e mopok. Pira ka'ē mupen tī. Ame'ē ke jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Ngā pe peme'ē me'ē peraho — aja.

Pe, jumu'eha ta me'ē me'ē raho.

³⁷ Pe, upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pyta we ame'ē ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasākā pe matyr. Kuja wasākā, awa po wajar mokōi hetaha a'eta matyr.

³⁸ Sawa'e ta u'u. Kūjā ta u'u tī. Ta'yn ta u'u tī. Sawa'e ta hetaha ke jō amō manga rahā, kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha.

³⁹ Pe, ngā ke Jesu mujwyr mondo, hok pe. Pe, jarusu keruhū pe a'e opor oho, jumu'eha ta namō. Pe, amō ywy pe oho, Mangandā ywy pe.

16

Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e

Ame'ē ke amō ta usak tar katu

(Matéu 12.39; Mak 8.11-13; Ruk 12.54-56)

¹ Amō parise ta uhyk uwyr ehe, Jesu rehe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta uhyk uwyr ehe tī. Johu ngā pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke mā peja ema'e. Ywa rehe ma'e ke ema'e. Nde erema'e rahā, nde ke Tupā muwyr aja jakwa katu ta — aja Jesu pe.

A'eta jurujar tar ym. Jesu jawy rahā, marā ka ym ma'eha rahā, a'e ke Tupā muwyr ym, aja ngā pe pandu ta tipe. A'erehe a'eta manga tipe.

² Jesu pandu:

—[Warahy wapyk tate rahā, pepandu: “Ywa riki pirā, a'erehe koī warahy katu ta” aja.

³ Pytuniwe pepandu: “Ywa riki pirā. (Aman pihun tī.) A'erehe apo aman ukyr ta” aja. Mā! Aman ukryriha rehe har pekwa. Ywa rehe pesak rahā, pekwa. Ihē rehe har anī. Ihē ke Tupā muwyr ame'ē ke pekwa ym. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Ame'ē ke rehe pesak tipe. Anī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ē ke ihē aja pekwa ym.]

⁴ Mā! Katu ym pehē. Tupā rehe har pekwa ym tī. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō ihē ama'ema'e. Ame'ē ke rehe pesak tar katu. Anī. Ihē amujesak ym ta pehē pe. Kuja jō ihē amujekwa ta pehē pe. Yman Jon pira keruhū pusu rehe ihī. Mokōi a'ep ukwer. Pe, katu jywyr tī. Aja

rahã, a'e ke Tupã mondo, aja mujekwa ngã pe. Aja ihẽ tĩ — aja Jesu pandu.

(Jon aja Jesu tĩ. Jesu manõ te rahã, katu jywyr ta tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Aja rahã, Jesu ke Tupã muwyr, aja mujekwa katu tĩ.)

Upa pandu rahã, parise ta ke Jesu hijar oho. Amõ koty oho.

*Parise tama'e mupururuk-
iha rehe har*

(Mak 8.14-21)

⁵ Jarusu keruhũ pe ypa ruwái koty jumu'eha ta oho rahã, mbeju ke raho ym. Harái riki.

⁶ Pe, Jesu pandu:

—Pesak katu pe'am! Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ tama'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁷ A'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju ke jande jarur ym, a'erehe aja Jesu pandu — aja pandu a'eta jupe.

⁸ A'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Mbeju ke peharái, ame'ẽ rehe har pepandu ym pexo. Mã! Pehẽ mi'u ke ihẽ riki ame'ẽ katu, ame'ẽ rehe peju-rujar ym riki. Katu ym aja.

⁹ Pehẽ mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, pehẽ pe, ame'ẽ ke pekwa ta me'ẽ te'e. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar peteihar upa ihẽ amopok. Pe, ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa

pekwa pexo. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ.

¹⁰ Amõ we tĩ. Kuja, 4.000 sawa'e ta hetaha pe mbeju awa po wajar mokõi ihẽ amopok. Ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pyta ame'ẽ ke heta wasãkã pemutyryhem tĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ.

¹¹ Mbeju rehe har ihẽ apandu ym riki. Mã! Ame'ẽ ke pekwa ym. Parise tama'e mupururukiha rehe pesak te'e kÿ. Sanduse tama'e mupururukiha rehe aja tĩ. Pesak te'e kÿ tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Arahã jumu'eha ta ukwa katu. Mbeju ke mupururukiha amõ moĩ. Ame'ẽ rehe har Jesu pandu ym, aja a'eta ukwa. Parise ta mu'e ame'ẽ ke mbeju mupururukiha aja saka. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke rehe usak te'e kÿ. “Pejumu'e ym” aja mujekwa. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke rehe aja tĩ. “Pesak te'e kÿ. Pejumu'e ym tĩ” aja a'eta ukwa tĩ.

Jesu rehe har Petu pandu

(Mak 8.27-30; Ruk 9.18-21)

¹³ Sesaréi Siri ok ta rake amõ henda túi. A'ep Jesu oho. Arahã jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ rehe har amõ pandu rahã, myja pandu my? — aja.

¹⁴ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mu-jahukiha ke nde” aja je. Amõ

ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ke” aja je. Amõ ta: “Jeremi nde” aja tĩ. Amõ ta: “Amõ Tupã je'êha pandu ame'ê ke nde” aja je — aja ipe.

15 Jesu pandu:

—Pehêrahã! Myja me'ê ihê rehe har pekwa my? — aja.

16 Simã Petu pandu:

—Kirisutu nde. Tupã mu'am ame'ê ke nde. Tupã ra'yr ke nde. Tupã riki uhã te hũ ame'ê ke a'e — aja ipe. (“Tupã mu'am ame'ê ke” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja mu'am, aja mujekwa katu.)

17 —Katu tiki, Simã. Juã ra'yr nde. Ihê rehe har jete-har te nde erekwa. Ame'ê ke kome'ê ywy keruhũ pe har mujekwa ym nde pe. Anĩ. Ihê pái keruhũ nde pe mujekwa. Ýwa pe har a'e.

18 Petu! Ko apandu nde pe. Ita aja saka nde. Ihê rehe har nde erepandu, a'erehe amõ amõ we hũ ngã ke ihê amu'e katu ta. (Aja rahã, ihê rehe a'eta jurujar katu ta.) Pe, a'eta manõ tipe rahã, pyta ym ta. Yman rahã, kwera katu ta uhem tĩ.

19 Ihê je'êha ke nde pe ihê amondo. Pe, ihê je'êha rupi nde erepandu rahã, ihê rehe amõ ta jurujar katu ta. Nde erepandu: “Peme'ê ema'e ym.” Aja rahã, ame'ê ma'eha ke Tupã putar ym tĩ. Nde erepandu: “Ere. Peme'ê katu.” Aja rahã, ame'ê ma'eha ke Tupã putar tĩ — aja Jesu pandu.

20 Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihê riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ê ke ihê. Ame'ê rehe har amõ ta pe pepandu ym — aja Jesu.

Jesu ke amõ ta mupyrara ta

(Mak 8.31-33; Ruk 9.22)

21 Arahã har jumu'eha ta pe Jesu mujekwa katu:

—Jerusarê ok ta pe ihê aho ta me'ê te'e. Ihê ke jundéu awa tamüi ta mupyrara hũ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Moise je'êha mu'e ame'ê ta aja tĩ. Mupyrara hũ ta ihê ke tĩ. Pe, ihê ke jukwa ta. Mokõi aker rahã, mahapyrihar wera rahã, ihê ke Tupã mukwera katu ta muhem — aja riki.

22 Jumu'eha ta ngi Jesu ke Petu hykýi raho. Pe, pandu ipe:

—Anĩ. Sawa'e! Aja ym ta. Nde ke amõ ta jukwa ym ta. Tupã putar ym aja — aja Jesu pe naĩ.

23 Pe, Petu koty Jesu uwak. Pandu ipe:

—Mã! Nde riki Satana aja saka. (Ãjã ramüi a'e.) Ihê ruwajan aja saka. Eho ihê ngi. Nde erekwa erekwa exo, ame'ê ke Tupã muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde erepandu. A'erehe ihê ke nde eremupyta tar katu naĩ. Katu ym aja — aja ipe.

Jesu kotyhar ta ke

(Mak 8.34-9.1; Ruk 9.23-27)

24 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar. Pe, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Pe, ihē namō oho.

²⁵ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihē” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihē rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo.

²⁶ Upa katu te kome'ē wwy keruhū pe ma'e katu ame'ē ke ihī. Ame'ē ke amō jo'ok. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Aja rahā, marā ka ym katuha. Uhāha rehe marā ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

²⁷⁻²⁸ —Ywa ngi ihē ajywyr ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē pái keruhū katuha namō ajywyr ta. Tupā je'ēha rahoha ta namō ajywyr ta. Arahā ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta. Katu ame'ē ke amō ma'ema'e katu rahā, ame'ē pe ihē ame'ē hū ta. Katu ame'ē ke amō ma'ema'e we mi rahā, ame'ē pe ihē ame'ē we mi ta tī. Aja myja me'ē amō ma'ema'e, aja ihē ame'ē ta ipe.

—Ko apandu katu pehē pe. Se amō ta ixo. Ihē riki kapitā keruhū, aja a'eta usak ta kŷ. Ame'ē ke usak ym rahā we, manō ym we ta rī — aja Jesu pandu.

17

Amō koty Jesu uwak

(Mak 9.2-13; Ruk 9.28-36)

¹ Awa po wajar peteī ukwer rahā, ywy'ā keruhū 'ar

pe Jesu jupir oho. Petu ke a'e raho tī. Tian amō tī. Imu amō tī. Her Juā. A'eta jō oho.

² A'eta usak ixo ehe rahā, amō koty Jesu uwak. Warahy hendyha aja huwa ke hendy. Ima'e mundeha riki ituwyr te tī. Hendy hū.

³ Pe, Moise ta rehe mahapyr jumu'eha ta usak. Jesu namō Moise pandu pandu u'am. Eri amō tī.

⁴ Pe, Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande ja'am. Katu tiki. Nde ereputar rahā, xipa ihē amujā ta. Mahapyr amujā ta. Nde pe amō. Moise pe amō tī. Eri pe amō tī. (Aja rahā, pepyta we ta rī) — aja riki.

⁵ Ame'ē ke Petu pandu u'am rahā, ywa takāxīha hendy ame'ē ke jupyk. Pe, ame'ē ngi panduha uwyr:

—Ko riki ihē ra'yr. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē ke a'e muhury katu. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendy katu — aja.

⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendy rahā, mukahem riki. Pe, wwy rehe u'ar oup. Wwy koty huwa ke ihī.

⁷ Mahapyr sawa'e ta rehe Jesu uhyk uwyr. Ipo ke mujar Petu ta rehe. Pe, pandu:

—Pepu'am! Pekyje ym ingi! — aja.

⁸ A'erehe a'eta ma'ā tī. Nixói awa. Jesu rehe jō a'eta usak.

⁹ Ywy'ā keruhū ngi wyjy uwyr ixo rahā, Jesu pandu:

—Pesak ramō ame'ē ke amō ta pe pepandu ym te. Moise ta namō ihē apandu ame'ē ke.

Manõha ngi ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem. Arahã jõ pepandu katu — aja.

¹⁰ (Eri rehe Petu ta usak ramõ,) a'erehe Jesu pe pandu:

—Nde riki Kirisutu. Nde ndutar koty Eri riki uwyr py, aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pandu. Ma'erehe aja pandu my? Eri uwyr ym rĩ — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Eri upa uwyr. Ihẽ Kirisutu. Ihẽ ndutar koty Eri riki uwyr py ixo. Ngã pe pandu pandu, aja rahã, ihẽ rehe ngã jurujar katu ta. Aja upa ma'e ke a'e mukatu ta.

¹² Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Eri uwyr riki. Ngã ukwa ym ehe har. A'eta putar, aja a'e ke a'eta mupyrara. Jukwa riki. Aja ihẽ ke ngã mupyrara ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur — aja Jesu pandu.

¹³ Pe, jumu'eha ta ukwa katu. Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Juã riki Eri aja tĩ, aja jumu'eha ta ukwa.

Kurumĩ ra'yr ke Jesu mukatu

(Mak 9.14-29; Ruk 9.37-43)

¹⁴ Ywy'ã keruhũ ngi jywyr rahã, heta ame'ẽ ta koty Jesu ta jywyr oho. Uhyk rahã, amõ sawa'e uhyk ehe, Jesu rehe. Ipyñarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)

¹⁵ Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Ihẽ ra'yr rehe epyrara esak. Manõ manõ a'e ixo. Aja rahã,

tata pe a'e u'ar. Amõ rahã, y pe a'e u'ar.

¹⁶ Nema'e jumu'eha ta pe ihẽ ra'yr ke ihẽ arur tipe. Mukatu ym a'eta — aja sawa'e pandu.

¹⁷ Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym! Katu ym pehẽ! Pehẽ namõ aja te'eha ihẽ axo ym ta. Aja te'eha pejurujar ym ha ihẽ aputar ym. Kurumĩ ihẽ pe erur — aja ipe.

¹⁸ Ājã pe Jesu hãtã pandu. Arahã ājã uhem oho ingi. Pe, kurumĩ katu u'am.

¹⁹ Pe, Jesu pe jumu'eha ta jõ pandu oho. Heta ame'ẽ ta nixói rahã, pandu oho. Kuja:

—Ma'erehe ājã ke jande jamuhem ym jamondo my? — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha rehe pejurujar katuha uhyk katu ym. Ko apandu pehẽ pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e raĩ riki ta'yr te mi, mosata raĩ ke. Ame'ẽ ta'yriha saka, ta'yr mi jurujar katu ehe rahã, peme'ẽ ywy'ã rehe pepandu: “Sengi paite etyryk eho!” aja. Aja rahã, tyryk ta. Aja upa ma'e ke pema'e ta.

²¹ [Peme'ẽ kurumĩ py'a rehe ājã ihĩ. Ame'ẽ ke amõ muhem mondo rahã, Tupã namõ pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar hijar tĩ. Aja jõ rahã, ājã ke pemuhem katu ta pemondo] — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe. (“Ywy'am” aja pandu rahã:

“Upa ma'e hātā ma'eha ke”
aja a'e mujekwa.)

*“Ihē amanō ta” aja Jesu
pandu tī*

(Mak 9.30-32; Ruk 9.43-45)

²² Ngariréi wyy pe Jesu
namō jumu'eha ta jy'ar uwyr.
Arahā Jesu pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha
rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta
ke amō muhyk ta werur.

²³ Pe, ihē ke ame'ē sawa'e
ta jukwa ta. Mokōi aker rahā,
ihē ke Tupā mukwera katu ta
muhem — aja jumu'eha ta pe
pandu.

Ame'ē ke rehe hendu rahā,
a'eta pyai ixo.

*Tupā rehe jumu'eha renda
keruhūma'e tamatarer rehe
har*

²⁴ Kapana'ū ok ta pe
jumu'eha ta namō Jesu uhyk
uwyr rahā, Petu koty amō
ta uhyk. Tupā rehe ngā
jumu'eha renda keruhū rehe
tamatarer ke a'eta matyr.
(Ame'ē tamatarer namō
jundéu awa tama'e pa'i ta
ma'ema'e ixo.) Matyr ame'ē
ta Petu pe pandu:

—Nema'e mu'eha tamatarer
me'ē my? Tupā rehe ngā
jumu'eha renda keruhū rehe
a'e me'ē my? — aja riki.
“Nema'e mu'eha” aja pandu
rahā: “Jesu ke” aja ukwa.)

²⁵ —A'e tŷ. Me'ē katu a'e —
aja Petu.

Ok pe Petu ixo oho.
(Tamatarer ke rehe oho.)
Arahā Jesu pandu py ipe:

—Simā! Myja me'ē nde
erekwa my? Kome'ē ywy
keruhū pe har tama'e
kapitā keruhū pe awa riki

tamatarer me'ē ipe my? Awa
ngi a'e pyhyk my? Ta'yr ta ngi
pyhyk my? Amō ta ngi pyhyk
my? — aja Petu pe. (“Ta'yr ta”
aja pandu rahā: “Ixotyhar ta
ke” aja mujekwa.)

²⁶ A'e pandu:

—Amō ta ngi tamatarer ke
a'e pyhyk — aja Jesu pe.

—Aja rahā, ta'yr ta kapitā
keruhū pe tamatarer me'ē
ym ta riki. Aja ihē tī. Tupā
ra'yr ihē. A'erehe Tupā rehe
ngā jumu'eha renda keruhū
pe ihē ame'ē ym ta me'ē te'e.

²⁷ Anī. Peme'ē tamatarer
matyr ame'ē ta ke jamu-
parahy tar ym. A'erehe
tamatarer jame'ē ta. A'erehe
ypa pe eho. Pinda embor.
Pira nde erepyhyk py, ame'ē
jurukwar rehe esak katu.
A'ep tamatarer nde erema-
hem ta. Ame'ē ejo'ok. Pe,
tamatarer matyr ame'ē ta
pe eme'ē. Ame'ē riki Tupā
rehe ngā jumu'eha renda
keruhūma'e ke. Uhyk katu ta.
Nema'e ke rehe uhyk katu ta.
Ihēma'e ke rehe aja tī. Uhyk
katu ta tī — aja Petu pe Jesu
pandu.

18

*Amō 'ar koty te we katu
ame'ē rehe har*

*(Mak 9.33-37; Ruk 9.46-48;
Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu
5.5)*

¹ Arahā, Jesu rehe
jumu'eha ta uhyk uwyr.
Pandu ipe:

—Nde namō jande riki kapitā
keruhū aja jaxo rahā, jande
ngi har awa riki amō ta 'ar

koty te we katu te me'ě ke my?
— aja Jesu pe.

² Pe, ta'yn pe a'e pandu:

—Ejur — aja.

Pe, jumu'eha ta ruwa koty ta'yn ke a'e mupu'am.

³ Pandu:

—Ko apandu pehě pe. Pehě py'a pemuruwak, pe, ta'yn ta aja pehě. Aja ym pehě pexo rahã, ihě namõ kapitã keruhũ aja pexo ym ta tĩ.

⁴ Ihě namõ kapitã keruhũ aja amõ ixo rahã: “Katu te ame'ě ke ihě” aja ym ixo. Ta'yn ta aja muruwak. Ame'ě riki amõ ta 'ar koty te we katu ame'ě ke.

⁵ Kome'ěja ta'yn ke hok pe mupyta katu, ihě kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihě rok pe epyta katu” aja. Aja rahã, ihě ke hok pe mupyta katu tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu. (Aja rahã, upa Jesu kotyhar ta rehe amõ hury katu rahã, Jesu rehe hury katu tĩ, aja mujekwa katu.)

“Tupã rehe nde erejurujar katuha ke ehijar”

Aja mu'e ame'ě ke katu ym te
(Mak 9.42; Ruk 17.1-2)

⁶ Jesu pandu tĩ:

—Ihě rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã! Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar” aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ě jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym

ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta.

⁷ Mã! Kome'ě ywy keruhũ pe har ta ma'e ke rehe usak. Ma'e ke rehe hendu. A'erehe ihě rehe jurujar katuha ke hijar. Aja rahã, mã katu ym. Aja ihě rehe jurujar katuha ke hijar ame'ě ta ixo. Pe, amõ pandu: “Tupã rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja. A'erehe hijar. Aja rahã, mãte hũ pandu ame'ě ke Tupã mupyrara ta. “Ehijar” aja pandu ame'ě ke mã katu ym te — aja pandu.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu ame'ě rehe har
(Mak 9.43-48)

⁸ Jesu pandu tĩ:

—Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'ema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihě rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ě nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ěja saka. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde po rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

—Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihě rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ěja saka. Nde py peteĩ nixói, aja

Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde py rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

⁹—Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurararaha katuha ke nde erehijar. Aja rahã ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok, ame'ẽja saka. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Mokõi nde reha rahã, mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki — aja Jesu pandu.

Arapuharan kanim ame'ẽ rehe har

(Ruk 15.3-7)

¹⁰ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ta'yn riki jaxer, aja ym pekwa pexo. Ko apandu pehẽ pe. Ima'e Tupã je'ẽha rahoha ta riki ihẽ pái namõ ixo. A'erehe ta'yn ta rehe har ihẽ pái namõ a'eta pandu pandu. Ihẽ pái riki ywa pe har a'e — aja Jesu. (“Ta'yn ta rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar ta rehe har” a'e pandu.)

¹¹ [Jesu pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã ajur. (Ame'ẽ ta riki kanim ame'ẽ ta aja saka.)]

¹² —Pesarahã! Heta arapuharan ta namõ amõ ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteĩhar kanim oho rahã, myja me'ẽ ijar ma'e ta my? Myja

me'ẽ pekwa my? Kuja riki. Heta ame'ẽ ta ke ijar mupyta. Ywy'ã rehe kãpĩ u'u ixo. Aja mupyta. Pe, kanim ame'ẽ ke a'e kekar kekar oho.

¹³ Mahem rahã, hury katu a'e. Ko apandu pehẽ pe. Heta ame'ẽ ta kanim ym. Pe, ame'ẽ peteĩhar kanim ame'ẽ ke rehe heta ame'ẽ ta 'ar koty te we huryha.

¹⁴ Aja riki pehẽ pái keruhũ tĩ. Ywa pe har a'e. Kome'ẽ ta'yn ta riki kanim oho ame'ẽ ke aja a'e putar ym — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, amõ ke mupyraraha renda pe oho, ame'ẽ ke Tupã putar ym, aja Jesu mujekwa katu.)

Imu riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e

(Ruk 17.3-4; Ngara 6.1; Tian 5.16; Tian 5.19-20)

¹⁵ A'e pandu tĩ:

—Nde rehe ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã, ixoty eho. Pe, a'e ma'eha ke emujekwa. “Mã peja ehijar” aja epandu ipe. Pehẽ jõ mokõi pe'am rahã, pepandu pehẽ jupe. Amõ ta ukwa ym ha rupi pepandu pehẽ jupe. Nde rehe hendu katu rahã, nde rehe ne mu ipy'a jywyr ta. Katu ta.

¹⁶ Nde rehe a'e hendu ym rahã, amõ mokõi sawa'e ta ne namõ nde ereho. Mokõi nixói rahã, peteĩ eraho. Aja rahã, ame'ẽ ta riki ne mu pe nde erepandu ame'ẽ ke rehe hendu ta tĩ. Pe, ame'ẽ ta pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

“ ‘Katu ym nde erema'e' aja amõ pe nde erepandu rahã, ame'ẽ ke amõ mokõi hendu katu tĩ. Mokõi ym rahã, mahapyr hendu ta.

Pe, nde erepandu, ame'ẽ ke a'eta mujekwa katu ta tĩ” aja riki panduha ihĩ.

17 —Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta juja katu te pandu ame'ẽ ke rehe ne mu hendu ym rahã, upa jumu'eha renda pe jy'ar, ame'ẽ ta pe nde erepandu tĩ. Upa ne mu rehe har epandu. Pe, jumu'eha renda pe jy'ar ame'ẽ ta ne mu pe pandu ta tĩ. “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja ta tĩ. Ame'ẽ rehe ne mu hendu ym rahã, a'e riki jaxer ai ame'ẽ ke, aja pekwa ehe har. Tupã rehe ipy'a ym aja ixo ta, aja pekwa ehe har tĩ. Jaxer ame'ẽ riki ne mu, aja pekwa ehe har tĩ — aja Jesu pandu. (“Amõ imu rehe har” Jesu pandu rahã: “Ixotyhar rehe har” a'e pandu.)

Tupã kotyhar ta ixoharehe har

(*Matéu 16.19; Juã 20.23*)

18 A'e pandu tĩ:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe pepandu: “Pema'e ym” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ. Pe, Tupã kotyhar ta pe pepandu: “Katu. Ma'e ke pema'e katu” aja. Aja rahã, aja Tupã pandu ta tĩ.

19 Ko amõ we ihẽ apandu. Ma'e ke Tupã namõ pepandu pandu. Pehẽ ngi har mokõi ame'ẽ ta juja katu te pandu

rahã, ame'ẽ ma'e ke jande pái keruhũ muwyr ta ame'ẽ ta pe. Ywa pe har a'e.

20 Pe, ihẽ rehe ipy'a ke amõ ta moĩ moĩ tar katu, a'erehe jy'ar uĩ. Pehẽ ngi har mahapyrihar jõ jy'ar rahã, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo ta tĩ. Mahapyrihar nixói rahã, mokõihar jõ jy'ar rahã, ame'ẽ ta namõ ihẽ axo ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Amõ rehe ipy'a ke mujywyr ym

(*Matéu 6.14-15; Ruk 17.3-4; Ese 4.32; Koro 3.13*)

21 Jesu pe Petu pandu uwyr:

—Sawa'e! Ma'e ka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ pe ihẽ mu ma'e rahã, ihẽ py'a ihẽ amujywyr ehe. Myja hetaha ihẽ py'a amujywyr ta ehe my? Awa po wajar mokõi hetaha my? — aja ipe.

22 Jesu pandu:

—Anĩ. Awa po wajar mokõi jõ aja ym. Heta te hũ nde py'a emujywyr ehe. Marã ka ym nde eremangaha. Aja nde py'a emujywyr ehe.

23 Amõ ta rehe Tupã ipy'a jywyr katu. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ amu'e ta. Kuja riki. Yman amõ ywyma'e kapitã keruhũ ixo. Myja tamatarer hetaha ke miasu ta jo'ok ingi my? Ame'ẽ ke kapitã keruhũ ukwa ta.

24 A'erehe miasu ta ke amõ ta werur werur ipe. Kapitã keruhũ ukwa ukwa uĩ ramõ rahã, amõ ke amõ ta muhyk. Ame'ẽ riki tamatarer heta te hũ kapitã keruhũ ngi jo'ok. Mujywyr ym riki.

25 Marã ka ym mujy-wyriha. Nixói te miasuma'e tamatarer. A'erehe kapitã keruhũ pandu: “Kome'ẽ miasu ke emuhepy eho. Amõma'e wan ta. Amõ pe te'e paraky ta. Nde eremuhepy rahã, tamatarer ihẽ pe erur. Hakehar ke emuhepy tĩ. Ta'yr ta aja tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Upa ima'e ke aja tĩ. Emuhepy. Pe, tamatarer ihẽ pe erur. Muhepyha riki” aja kapitã keruhũ pandu tĩ.

26 Pe, ipynarãi pe miasu wapyk. Kapitã keruhũ ruwa koty wapyk. Pandu ipe: “Eharõ we rĩ. Upa katu te tamatarer ke nde pe ihẽ amujywyr ta” aja miasu.

27 Kapitã keruhũ pyrara usak ehe. A'erehe pandu ipe: “Katu. Upa ihẽ aharái apo 'y. Tamatarer ihẽ pe emujywyr ym ta me'ẽ te'e. Eho te'e 'y” aja.

28 —Soroka pe ame'ẽ miasu oho ramõ rahã, ianam ke rehe a'e usak, amõ miasu ke rehe. Ta'yr te mi tamatarer ke ame'ẽ mujywyr ym. Pe, ame'ẽ jurupy rupi miasu hãtã pyhyk. Pandu ipe: “Ihẽ ngi tamatarer nde ereraho. Ame'ẽ ke emujywyr” aja.

29 Ipynarãi pe ame'ẽ ianam wapyk. Pe, pandu: “Eharõ we rĩ. Pe, upa tamatarer nde pe ihẽ amujywyr ta” aja.

30 Miasu pandu: “Anĩ. Aharõ ym ta” aja. Pe, ianam ke kyndaha pe kynda raho. Upa katu te tamatarer mujywyr ym rahã, uhem ym ta riki.

31 —Ame'ẽ ke amõ miasu ta ukwa rahã, parahy riki. Pe, upa katu te ijar pe a'eta pandu oho.

32 A'erehe miasu ke ijar muhyk tĩ. Pandu ipe: “Mã! Jaxer ame'ẽ ke nde. Tamatarer heta te hũ ihẽ pe nde eremujuwyr ym. Upa katu te ihẽ aharái riki. Nde erepandu ihẽ pe. ‘Marã ka ym ihẽ amujywyrriha nde pe. A'erehe eharái katu' aja riki. A'erehe upa katu te ihẽ aharái.

33 Nde rehe apyrara ihẽ asak, aja amõ miasu rehe nde erepyrara eresak ta me'ẽ te'e” aja ijar.

34 Ame'ẽ miasu rehe kapitã keruhũ parahy. Amõ rehe ame'ẽ miasu pyrara ym usak, a'erehe parahy ehe. (Amõ sawa'e pe pandu:) “Kyndaha pe peme'ẽ ekynda eraho. Tamatarer upa katu te ihẽ pe mujywyr ym rahã, a'ep a'e ke nupã ta amõ” aja kapitã keruhũ pandu — aja Jesu pandu.

35 A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ kapitã keruhũ aja ihẽ pái keruhũ tĩ. Pehẽ mu rehe pehẽ py'a pemujywyr ym rahã, aja pehẽ ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ta tĩ. A'e riki ywa pe har a'e — aja Jesu pandu.

19

Hakehar ke hijar ame'ẽ rehe har

(Matéu 5.31-32; Mak 10.1-12; Ruk 16.18; 1 Korin 7.10-11)

¹ Ipy'a jywyrriha rehe har upa pandu rahã, Ngariréi

ywy ke Jesu hijar. Pe, Jundéi ywy rehe a'e oho. Jumu'eha ta oho tĩ. Oho rahã, Jondã y ruwái rehe oho.

² Heta ngã haikwer rupi oho tĩ. Pe, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'e mukatu a'ep.

³ Amõ parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu panduha ke a'eta manga uwyr tipe. A'e jawy rahã, a'eta pandu ta tipe: "Jaxer ame'ẽ ke nde erepandu" aja. A'erehe kuja a'eta pandu:

—Upa ma'e amõ putar rahã, hakehar ke a'e hijar katu my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa my? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ẽha rehe pesak riki. Kuja amõ mupinim:

"Ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke a'e mujã. Kũjã ke mujã tĩ" aja riki.

⁵ —Amõ we tĩ:

"Jumendar rahã, ipái ta ke sawa'e hijar, pe, hakehar namõ ixo katu. Ame'ẽ mokõihar riki peteihar aja ixo apo 'y' aja.

⁶ —A'erehe ame'ẽ ta riki mokõi ym. Peteihar aja ixo apo 'y. A'erehe peteihar aja Tupã riki mujã. Ame'ẽ ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym tiki — aja Jesu. ("Mumokõi" aja pandu rahã: "Hakehar ke ixawa'e hijar" aja mujekwa.)

⁷ Parise ta pandu ipe:

—Aja rahã, ma'erehe Moise pandu my: "Hakehar ke amõ hijar rahã, paper rehe mupinim: 'Nde ihẽ rakehar

ym apo 'y' aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo, paper namõ" aja riki Moise — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Jundéu awa ta iãkã jumu-janam ngã juehe. Tupã je'ẽha rehe hendu tar ym, a'erehe Moise pandu: "Hakehar ke amõ hijar rahã, katu we" aja. Ma'e ke Tupã mujã py rahã, anĩ riki. Hakehar amõ hijar rahã, katu ym arahã.

⁹ A'erehe apandu pehẽ pe. Hakehar ipy'a wapyk katu tipe. Ame'ẽ ke ixawa'e hijar, pe, amõ kũjã ke pyhyk rahã, hakehar aja ym namõ jumusarái. Katu ym aja — aja Jesu.

¹⁰ Jumu'eha ta pandu:

—Aja rahã, amõ jumendar ym rahã, katu tiki — aja ipe.

¹¹ Jesu pandu:

—Aja upa sawa'e ma'e ym ta. Tupã mujekwa rahã, pe, sawa'e jumendar ym ta.

¹² Amõ koty koty ukwa, a'erehe amõ amõ sawa'e jumendar ym. Amõ ta marã ka ym jumendariha. Imãi pusu ngi u'ar rahã ngi har aja riki. Marã ka ym jumendariha. Ehe ihĩ ame'ẽ ke nixói. Aja te'eha u'ar. Amõ ta amõ koty. Ame'ẽ ta ngi ehe ihĩ ame'ẽ ke amõ ta mon-dok, a'erehe marã ka ym jumendariha. Amõ ta Tupãma'e ma'eha ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym. Tupã rehe har pandu pandu oho. Ame'ẽ riki ima'e ma'eha. Ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe jumendar tar ym rahã, mã peja ixo te'e — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe har Jesu pandu katu

(*Mak 10.13-16; Ruk 18.15-17*)

¹³ Ta'yn ta ke amō ta werur ipe. Ipo ke ta'yn ta ākā rehe Jesu mujar ame'ē ke a'eta putar. (Ipo mujar rahā, Tupā usak katu a'eta rehe, aja mujekwa.) Ta'yn ta rehe har Tupā namō a'e pandu pandu, ame'ē ke a'eta putar tī. A'erehe werur ipe. Anī. Jumu'eha ta je'ē je'ē:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja riki.

¹⁴ Jesu pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta aja me'ē Tupā kotyhar wan ta tī — aja jumu'eha ta pe. (Ta'yn ta aja ixo rahā: “Katu te ame'ē ta ke jande” aja ym ukwa, a'erehe pahar Tupā koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa katu.)

¹⁵ Pe, ipo ke ta'yn ta ākā rehe Jesu mujar mujar. Upa rahā, a'engi a'e oho.

Ima'ehū namō ixo, ame'ē rehe har

(*Matéu 13.22; Mak 10.17-31; Ruk 18.18-30; 1 Timo 6.6-10; Tian 5.1-3*)

¹⁶ Amō rahā, amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Myja me'ē katu ame'ē ke ihē ama'ema'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁷ A'e pandu:

—Katu ame'ē ke nde erema'ema'e, ame'ē rehe har

mā peja ihē pe ebandu ym. (Nde erekwa riki.) Katu te ame'ē ke peteihar jō ixo. Tupā a'e. Nde ke Tupā muhā katu, ame'ē ke nde ereputar rahā, a'e pandu ame'ē ke ema'ema'e katu — aja sawa'e pe.

¹⁸ —Ma'e Tupā pandu my? — aja sawa'e pandu ipe.

Jesu pandu:

—Amō ke ejukwa ym. Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amōma'e ke emukanim ym. Amō rehe har te'e ebandu ym.

¹⁹ Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī. Nde erepy'a katu nde juehe, aja ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu tī — aja ipe.

(“Ne namō ixo ame'ē ta” aja Jesu pandu rahā: “Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e” aja mujekwa katu.)

²⁰ Sawa'e pandu:

—Upa aja Tupā pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. Myja amō we ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja riki.

²¹ Jesu pandu ipe:

—Katu te aja nde erexo tar katu rahā, upa katu te nema'e ke emuhepy eho. Pe, tamatarer nde erepyhyk rahā, upa katu te ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā koty nema'ehū ta. Pe, ihē namō eho — aja ipe.

²² Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahā, pyai riki. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (Ame'ē ke te'e me'ē tar

ym) a'erehe pyai oho ingi. (Ima'e ke muhepy tar ym tĩ.)

²³ Ame'ẽ ke rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja tamatarer rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ẽ ta mã Tupã putar aja ixo tar ym te.

²⁴ Ko apandu tĩ. Awi jupihã kwar rupi marã ka ym amõ rymba asa ohoha. Kame, ame'ẽ rymba asa ohoha ke. Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta i'ar koty te we marã ka ym Tupã putar aja ixoha — aja Jesu pandu.

²⁵ Ame'ẽ ke jumu'eha ta hendu rahã, pandu:

—Mãte hũ puki! Aja rahã, awa ke Tupã muhã katu ta my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pe, pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Amõ ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁷ Pe, Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, ne namõ jaxo 'y. A'erehe ma'e jande pe Tupã muwyr ta my? — aja Jesu pe.

²⁸ A'e pandu:

—Hã! Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ko apandu pehẽ pe. Upa ma'e ke Tupã mupyahu rahã, kapitã keruhũ aja ihẽ axo ta. Ngã ke ihẽ amondo mondo ta axo. Arahã pehẽ riki kapitã wan ta tĩ. Pehẽ awa py moki sawa'e ta. Jundéu awa tama'e kapitã

ta ke pehẽ tĩ. A'eta ke pe-mondo mondo ta tĩ.

²⁹ —Ihẽ rehe har amõ pandu tar katu, a'erehe hok ke hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Hendyr ta ke hijar tĩ. Ipái ke hijar tĩ. Imãi ke hijar tĩ. Ta'yn ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Aja rahã, upa katu te aja ixo ame'ẽ ta pe ma'e heta te hũ Tupã mujwyr ta. Pe, ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta.

³⁰ —Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ ta. Tupã kotyhar aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

20

Kupixa rehe paraky ame'ẽ ta rehe har

¹ Jesu pandu tĩ:

—Yman rahã, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ me'ẽ. (Juja katu te ngã rehe a'e usak katu ta.) Ame'ẽ ma'ema'eha kuja riki. Pytuniwe te rahã, parakyha ta pe amõ sawa'e pandu oho. Ame'ẽ ta rehe usak rahã, sawa'e pandu: “Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho.

² Peteĩ wera rahã, peparaky. Peteĩ wera rahã muhepyha, ame'ẽ tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ta” aja kupixa jar pandu. “Katu. Jaho ta ký” aja parakyha ta. A'erehe a'eta ke kupixa pe ijar mondo.

³ —Ywa ku'a rahã, ma'e muhepyha renda pe kupixa

jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta i'ái rĩ. Te'e ixo.

⁴ Kupixa jar pandu: "Ihẽma'e kupixa pe peparaky peho tĩ. Ma'e katu ihẽ akwa, aja pehẽ pe ihẽ amuhepy ta" aja ijar. "Hã!" aja sawa'e ta. A'erehe ame'ẽ ta kupixa pe paraky oho tĩ.

⁵ —Warahy jandar rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Parakyha ta ke kupixa pe mondo tĩ.

—Warahy ywa ku'a ihon rahã, aja tĩ. Muhepyha renda pe kupixa jar oho tĩ. Amõ sawa'e ta rehe usak rahã, kupixa pe mondo tĩ.

⁶ —Ka'aruk koty rahã, muhepyha renda pe kupixa jar oho rahã, amõ sawa'e ta i'ái rĩ. Ijar pandu: "Ma'erehe te'e pexo se my?" aja sawa'e ta pé.

⁷ Sawa'e ta pandu: "Peparaky peho. Amuhepy ta" aja jande pe pandu ym awa, aja kupixa jar pe. "Aja rahã, ihẽma'e kupixa pe peparaky peho apo" aja riki kupixa jar. A'erehe ame'ẽ ta paraky oho tĩ.

⁸ —Pytun ramõ rahã ima'e tamatarer usakiha ame'ẽ miasu pe kupixa jar pandu: "Parakyha ta ke emujy'ar. Tamatarer ke eme'ẽ me'ẽ. Kupixa pe a'ejõhar oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ py. Ka'aruk koty oho ame'ẽ ta pe tamatarer eme'ẽ py. A'engi warahy ywa ku'a ihon rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi warahy jandar rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ. A'engi ywa ku'a rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ

tĩ. Pe, a'ejõhar pytuniwe rahã oho ame'ẽ ta pe eme'ẽ tĩ" aja kupixa jar.

⁹ —Ka'aruk koty paraky oho ame'ẽ ta pe tamatarer ke miasu me'ẽ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha me'ẽ riki.

¹⁰ A'erehe amõ ta kuja: "Éi! Ame'ẽ ta 'ar koty te we japaraky, a'erehe ame'ẽ ta 'ar koty te we tamatarer japyhyk ta" aja pytuniwe rahã paraky oho ame'ẽ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Peteĩ wera rahã, wetep muhepyha a'eta pe miasu me'ẽ tĩ.

¹¹ —A'eta tamatarer ke pyhyk, pe, je'ẽ je'ẽ hũ u'am. Kupixa jar rehe har je'ẽ je'ẽ hũ.

¹² A'eta pandu: "A'ejõhar paraky oho ame'ẽ ta ta'yr te mi paraky, ma'e, ka'aruk koty oho ame'ẽ ta ke. Jande anĩ. Warahy haku rahã, japaraky hũ. Pytuniwe jaho. Warahy jere rahã jaho tĩ. Pe, ka'aruk koty japutu'u. Japaraky hũ. Jande aja a'eta pe juja katu te nde ereme'ẽ me'ẽ. Katu ym aja" aja kupixa jar pe.

¹³ —Je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta ngi har peteĩhar pe kupixa jar pandu: "Sa'e! Ehendurahã! Nde pe upa ihẽ amuhepy riki. Te'e ym ihẽ. Nde ereparaky ereho rahã, peteĩ wera rahã, wetep muhepyha nde erepyhyk ta, aja nde erekwa. Aja japandu katu riki.

¹⁴ Nema'e tamatarer eraho. Nde rok pe ejywyr eho. Kome'ẽ a'ejõhar paraky oho ame'ẽ pe nde aja ihẽ ame'ẽ tar katu tĩ.

¹⁵ Ihēma'e tamatarer namō ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Amō ta rehe ihē riki akyty'y ym. Pehē rehe anī, aja pekwha naī, a'erehe nde ereje'ē je'ē hū ihē rehe my. Katu ym aja" aja kupixa jar – aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, a'e pandu tī:

–Kupixa jar aja Tupā tī. Ixotyhar aja a'ejōhar muruwak, ame'ē ta rehe Tupā usak katu ta. Ixotyhar aja muruwak py, ame'ē ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tī – aja Jesu pandu.

"Ihē ke amō ta jukwa ta" aja Jesu pandu tī

"Ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem" aja pandu tī

(Mak 10.32-34; Ruk 18.31-34)

¹⁷ Jerusarē ok ta pe a'e oho ixo rahā, jumu'eha ta ke a'e raho. Heta ame'ē ta ngi har jumu'eha ta awa py mokōi jō mujy'ar. A'eta wata oho ixo rahā, kuja Jesu pandu:

18-19

–Pehendurahā! Jerusarē ok ta pe jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta kotyhar ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kotyhar ta aja tī. Ihē rehe muhyk ta werur tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Upa ame'ē ta ihē ke pyhyk ta. Pe, ihē pe a'eta pandu ta: "Katu ym nde. Nde eremanō ta me'ē te'e" aja riki. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke ame'ē ta raho ta. Pe, ihē rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta. Ihē ke pirok ta tī. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē

ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem – aja jumu'eha ta pe pandu.

Tian ta māi pandu Jesu pe (Mak 10.35-45)

²⁰ Semende rakehar uhyk uwyr ehe. Mokōi imembyr werur. (Imembyr rer Tian. Juā amō tī.) Ipynarāi pe imāi wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu katu ta ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

–Ma'e ke ihē apandu ta nde pe – aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

–Ma'e nde pe? – aja ipe.

Tian māi pandu:

–Nde riki kapitā keruhū rahā, ko mokōi ihē membyr nde rake wapyk ta. Ame'ē ke emanga katu ihē pe apo. Nde jywa katu koty peteī wapyk ta. Nde jywa'ī koty amō wapyk ta tī – aja Jesu pe. (Jesu rake wapyk rahā, amō ta 'ar koty te we je'ēha te reko, aja mujekwa.)

²² A'e pandu:

–Mā! Upa pepandu ame'ē ke pekwa katu ym. Ihē rake pewapyk tar katu rahā, amō we ta pehē pe tī. Kuja. Ihē apyrara hū ta axo. Ihē aja pepyraraha ke pepyhyk ta katu my tī? – aja Jesu.

Tian ta pandu ipe:

–A'e tŷ. Japyhyk katu ta – aja.

²³ Jesu pandu:

–A'e tŷ. Jete! Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū ta. Ihē ke mupyrara hū aja ta pehē tī.

Pesarahã! Ihê rake pewapyk, anĩ. Apandu ym ta ame'ẽ. “Se ihê jywa katu koty ewapyk. Se ihê jywa'i koty ewapyk” aja ihê apandu ym ta. Ame'ẽ ke ihê pái jō pandu katu. A'e riki ame'ẽ renda mukatu — aja Tian ta pe.

²⁴ Ame'ẽ ke rehe jande popa jumu'eha ta hendu rahã, imu ta rehe parahy, Tian ta rehe. (A'eta jyty'ym Tian ta rehe, a'erehe parahy.)

²⁵ A'erehe upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pe, pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ ta mondo mondo hũ ngã ke. Ima'e je'ẽha rupi kapitã ta mondo mondo hũ ngã ke tĩ.

²⁶ Pehẽ anĩ. Aja kapitã ta aja pexo rahã, katu ym. Amõ riki kapitã keruhũ aja ixo tar katu rahã, amõ ta namõ ma'e ke ma'ema'e katu ixo. Te'e paraky ame'ẽ ta aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki.

²⁷ Pe, pehẽ ngi har peteĩ riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahã, a'e riki pehẽ rehe te'e paraky aja mã peja ixo. Aja rahã, katu tiki.

²⁸ A'e riki ihê aja ta tĩ. Pesarahã! Awa ihê tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihê namõ ma'e ke amõ ma'ema'e, a'erehe ihê ajur my? Anĩ. Aja ym. Amõ ta namõ ihê ama'ema'e. A'erehe ko ihê ajur. Ihê amanõ ta, a'erehe ngãma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. A'erehe heta ngã ke Tupã muhã katu ta — aja Jesu.

Mokõi eha ym te ame'ẽ ta ke Jesu mukatu

(Mak 10.46-52; Ruk 18.35-43)

²⁹ Jeriko ok ta ngi Jesu ta uhem oho ixo rahã, haikwer rupi heta ngã oho tĩ.

³⁰ Awa rape rake mokõi eha ym te ame'ẽ ta wapyk uĩ. Jesu asa oho ixo, aja a'eta hendu. A'erehe hãtã a'eta pukái:

—Jesu! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki. (“Ndawi rainõ” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa.)

³¹ Mokõihar ta pe heta ame'ẽ ta pandu:

—Pepandu ym aja — aja tipe.

Eha ym te ame'ẽ ta i'ar koty te we hãtã pukáiha:

—Sawa'e! Ndawi rainõ ke nde! Jande rehe epyrara esak! — aja riki.

³² Jesu pyta. Pe, pandu:

—Pejur! Ma'e nde pe? Ma'e ihê ama'e ta pehẽ pe my? — aja.

³³ A'eta pandu:

—Sawa'e! Jande reha ym te. Jande reha ke emukatu. Jasak tar katu — aja.

³⁴ Pe, a'eta rehe Jesu pyrara usak. Eha rehe ipo ke a'e mujar. Pahar upa ma'e ke rehe a'eta usak usak. Pe, haikwer rupi a'eta oho tĩ.

21

Jerusarẽ ok ta pe jumen 'ar pe Jesu oho

(Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40; Juã 12.12-19)

1 Jerusarē ok ta pe uhyk tate rahā, Metaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ē riki ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwēi ty. A'engi mokōi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo.

2 Mokōihar ta pe pandu:

—Jande ruwa koty ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ē rehe amō pukwar. Imembyr namō i'āi. Ame'ē mokōi pejirar. Pe, se ihē pe pemuhyk perur.

3 “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amō pandu rahā, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo” aja. “Hāi!” aja a'e pandu ta. Pahar pehē namō jumen ta ke a'e mondo ta — aja Jesu pandu.

4 Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō mupinim, aja uhyk tī. Kuja riki:

5 “Siā ok ta pe har ta pe pepandu: ‘Pe-sarahā! Pehēma'e kapitā keruhū petur ixo apo 'y. A'erehe peta kŷ.

“Katu te me'ē ke ihē” aja ym ame'ē ke a'e.

Jumen 'ar pe a'e tur ixo. A'erehe kapitā keruhū a'e, aja pekwa katu ta' aja.” (“Siā ok ta” aja pandu rahā: “Jerusarē ok ta ke” aja mujekwa.)

6 Upa Jesu pandu rahā, mokōi jumu'eha ta oho. Upa Jesu pandu, aja a'eta ma'ema'e.

7 Jumen ke Jesu pe werur. Imembyr ke werur tī. Jumen 'ar pe kamixa ke a'eta mou. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk uī. Pe, oho. (Kamixa mou rahā, a'e riki kapitā keruhū aja a'eta ukwa.)

8 Awa rape rupi heta ngā kamixa ke mou mou tī. Amō ta pindo ro aja me'ē mon-dok. Ame'ē ke awa rape rupi mou mou tī. (Aja rahā, kapitā keruhū ko tur. Jumai ym ha aja uwyr, aja mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho.

9 Jesu ndutar koty heta ngā wata oho. Haikwer rupi aja tī. Heta wata oho tī. Upa ame'ē ta hātā pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja Tupā mu'am ame'ē ke nde. Sawa'e te je'ēha rupi nde erejur ame'ē ke nde. Mā peja nde rehe Tupā usak katu. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e — aja ngā pandu pandu.

10 Jerusarē ok ta pe Jesu ixo oho rahā, ngā mutyapu tyapu hū. Amō ta pandu:

—Awa ko my? — aja ngā.

11 Amō ta pandu:

—Ko Jesu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja. Nasare ok ta riki Ngarirēi ywy rehe ihī.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(Mak 11.15-19; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

12 Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho. Pe, upa ma'e ke muhepy

ame'ë ta ke a'e muhem mondo ingi. Ma'e ke muhepy jo'ok ame'ë ta ke muhem mondo ingi tĩ. Tamatarer muruwak ame'ë tama'e myrape ke mujere tĩ. Aja upa tamatarer ke muhã ombor. (Amõ ywy ngi amõ ta uwy. Amõ koty tamatarer ke ame'ë ta werur. Ame'ë ke Jerusarë ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak. Ame'ë tama'e myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy ame'ë tama'e myrape ke mujere tĩ.

¹³ Upa ngã pe a'e pandu:

—Mã! Mukanĩha renda aja se pemuruwak. Sengi pehem peho. Tupã pandu ame'ë ke amõ mupinim. Kuja riki Tupã pandu:

“Se ihẽma'e jumu'eha renda keruhũ ke.

Ihẽ namõ ngã pandu pandu, ame'ë renda ke se” aja Tupã pandu.

—Pehẽ anĩ. Ame'ë ke amõ koty pemuruwak. Ma'e ke mukanĩha renda aja pemuruwak — aja upa muhepyha ta pe Jesu pandu.

Pe, muhem mondo ingi. (Muhepyha ta muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanĩha aja ame'ë ta tĩ.)

¹⁴ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu i'ãi. A'ep eha ym te ame'ë ta uhyk ehe. Wata katu ym ame'ë ta uhyk ehe tĩ. Upa ame'ë ta ke a'e mukatu.

¹⁵ Aja ma'e katu ame'ë ke a'e ma'ema'e. Ame'ë rehe parise ta usak rahã, parahy ehe riki. Moise je'eha mu'e

ame'ë ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kurumĩ ra'yr ta hãtã pandu pandu:

—Ko nde erejur katu! Kapitã keruhũ nde. Nde riki katu te me'ë ke — aja Jesu pe pandu. Kũjãtã ra'yr aja tĩ. Pandu pandu tĩ.

Ame'ë ke rehe parise ta hendu rahã, Jesu rehe parahy tĩ. Moise je'eha mu'e ame'ë ta aja tĩ. Parahy ehe tĩ.

¹⁶ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Kurumĩ ta pandu ame'ë ke rehe nde erehendu my? Katu ym jande pe — aja ipe.

—A'e tỹ. Ahendu katu. Tupã je'eha rehe amõ mupinim, ame'ë rehe pesak riki. Kuja: “Kurumĩ ra'yr ta ke nde eremu'e, a'erehe a'eta pandu katu: ‘Nde riki katu te me'ë ke.’ A'erehe ame'ë panduha aja a'eta pandu katu tĩ” — aja Jesu pandu. (Kurumĩ ra'yr ta Tupã rehe har pandu katu, aja Jesu mujekwa. Kũjãtã ra'yr aja tĩ.)

¹⁷ Parise ta ke Jesu hijar oho. Pe, Mbeta ok ta pe oho. A'ep a'e ukwer.

Sik'y ke Jesu muxirik

(Mak 11.12-14; Mak 11.20-24)

¹⁸ Ku'ë rahã, pytuniwe rahã, Jerusarë ok ta pe Jesu jwywyr oho ixo rahã, myahy a'e.

¹⁹ Awa rape rake ma'eywa'y rehe a'e usak. Sik'y ke. A'erehe uhyk oho ehe tipe. U'u ta tipe. Mahem ym ma'eywa. Ho ke te'e i'ãi.

A'erehe ma'eywa'y pe a'e pandu:

—Apo har ma'eywa nixói te ta — aja riki.

Pahar ame'ë sik'y xirik oho.

²⁰ Ame'ë ke rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta pandu:

—Mãte hũ puki! Pahar sik'y xirik oho! Myja me'ë my? — aja.

²¹ Jesu pandu:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ë sik'y ke ihẽ amuxirik. Tupã rehe pejurujuar katu rahã, aja pema'e ta tĩ. Pejurujuar katuha ke pehijar ym. Aja rahã, ihẽ ama'eha aja pema'e katu ta tĩ. Ame'ë jõ ym. Kome'ë ywy'ã pe pepandu: “Eho! Ejumbor eho y ramũi pe!” aja. Tupã namõ pepandu, pe, pejurujuar katu ehe tĩ. “Mã! Opor ta nahã my? Akwa ym” aja ym pepandu. Aja rahã, ame'ë ywy'ã opor ta oho.

²² Pejurujuar katu ehe rahã, ma'e ke pepandu pandu in-amõ, ame'ë ke pehẽ pe Tupã muwyr ta — aja Jesu. (“Ywy'ã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

Awa riki Jesu ke muwyr my, ame'ë ke amõ ta ukwa tar katu

(Mak 11.27-33; Ruk 20.1-8)

²³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. A'e mu'e mu'e ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta uhyk uwyr ehe tĩ. A'eta pandu ipe:

—Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'ëha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja ipe.

²⁴ Jesu pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ëha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ë ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ.

²⁵ Apo pepandu py ihẽ pe. Sawa'e je'ëha rupi Juã mujahuk ngã ke my? Awa Juã ke mondo my? A'e ke Tupã mondo my? Sawa'e mondo my? Pepandurahã! — aja Jesu.

Ame'ë ke rehe pa'ihu ta hendu rahã, se koty Jesu ngi oho. Pe, pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu pandu ngã jupe. Kuja:

—Mã! Myja japandu ta ipe my? “Tupã je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ë ke rehe pejurujuar ym my?” aja jande pe Jesu pandu ta.

²⁶ Anĩ. “Sawa'e je'ëha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande rehe ngã parahy ta. Mahy ta jande ke tĩ. Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e, aja ngã ukwa katu. Sawa'e mondo ym a'e aja ukwa katu. A'erehe jande rehe parahy ta. Mã! Myja japandu ta my? — aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe.

27 A'erehe Jesu pe pa'ihu ta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja.

A'eta pe Jesu pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e, ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu ym ta tĩ — aja pa'ihu ta pe. Kapitã ta pe pandu tĩ.

Mokõi ta'yr ta ame'ẽ rehe har

28 Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu tĩ:

—Myja pekwa my? Amõ rahã, ipái namõ mokõi ta'yr ta ixo. Pe, u'ar py, ame'ẽ pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja.

29 “Aho ym ta ihẽ” aja ipái pe. I'i atu rahã ipy'a ke muruwak, pe, kupixa pe ta'yr paraky oho.

30 Pe, amõ ta'yr pe ipái pandu oho: “Sa'e! Kupixa pe eparaky eho apo” aja riki. Ta'yr pandu: “Aho ta kÿ” aja tipe. Anĩ. Oho ym riki.

31 Mokõi ta'yr ta ngi har awa riki ipái putar ame'ẽ ke ma'e my? — aja Jesu.

—U'ar py ame'ẽ ke — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe Jesu pandu a'eta pe tĩ:

—Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta'yr ta rehe har amujekwa ta pehẽ pe. Amõ ta jaxer ai te aja pekwaha. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta ke. Kũjã ka'u te'e

ame'ẽ ta jaxer ai aja pekwaha tĩ. Ame'ẽ ta Tupã koty ipy'a ke muruwak, a'erehe Tupã kotyhar ta aja muruwak. (Ta'yr u'ar py, ame'ẽja saka.)

32 Myja Tupã kotyhar aja amõ muruwak my? Ame'ẽ rehe har Juã mujahukiha mujekwa uwyr pehẽ pe. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym. Pehẽ pa'ihu ta. Pejurujar ym ehe tĩ. Kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta jurujar katu ehe. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ta aja tĩ. Jurujar katu ehe tĩ. Ame'ẽ ke rehe pesak tipe. Anĩ. Pehẽ py'a ke pemuruwak ym. (Ta'yr iapyr aja pehẽ tĩ.) Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejurujar ym, a'erehe Tupã kotyhar ta aja pemuruwak ym tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'eywa ty usakiha ta rehe har

(Mak 12.1-12; Ruk 20.9-19)

33 Amõ we pa'ihu ta pe Jesu pandu tĩ:

—Amõ myja me'ẽ ma'e ke my aja ihẽ apandu ta. Pehendurahã! Amõ sawa'e ixo. Kupixa ke a'e mondok. (Upa hapy.) Pe, ma'eywa'y rãkã ra'yr ke a'e jyty. Uwa'y rãkã ke. Kupixa rymy'y rupi a'e mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda ke pykũi tĩ. Kupixa my'y pe myta mujã tĩ. (Ywate ame'ẽ ke mujã. Ame'ẽ ngi usakiha usak usak katu.) Upa mujã rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ”

aja. “Ere” aja ame'ë ta pandu. Pe, pepaite kupixa jar usak te'e oho. (Paxia oho.)

³⁴ —I'a tyarõ rahã, miasu ta ke kupixa jar mondo, ima'e kupixa pe. Kupixa usakiha ta ngi ma'eywa rykwer ke miasu ta jo'ok we ta tipe oho.

³⁵ Miasu ta ke usakiha ta pyhyk. Amõ ke a'eta nupã riki. Amõ ke jukwa. Amõ rehe ita ke a'eta ombor. Mujan riki. Ijar pe me'ë ym te ma'e rykwer ke.

³⁶ Amõ miasu ta ke kupixa jar mondo tĩ. Mondo py, ame'ë 'ar koty te we hetaha mondo tipe. Ame'ë ta ke usakiha ta juja katu te mahy. Amõ ke nupã. Amõ ta ke jukwa. Aja riki. Ijar pe me'ë ym te ma'eywa rykwer ke.

³⁷ —Pe, a'ejõhar ta'yr ke kupixa jar mondo. “Ihë ra'yr rehe a'eta hendu katu ta, aja ihë akwa” aja a'e jupe. A'erehe ta'yr ke mondo tipe.

³⁸ Ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, a'eta pandu pandu a'eta jupe: “Ko riki kupixa jar ra'yr. Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jajukwa ta peme'ë ke. Aja rahã, kupixa riki jandema'e wan ta” aja a'eta jupe.

³⁹ A'erehe a'eta pyhyk a'e ke. Pe, kupixa ngi hykýi raho. Pe, jukwa. Ta'yr ke jukwa.

⁴⁰ —Apo kupixa jar uhyk uwyr rahã, usakiha ta pe myja me'ë a'e ma'e ta my? — aja Jesu.

⁴¹ —Ame'ë jaxer ame'ë ta ke kupixa jar jukwa ta. Pe, amõ ta pe a'e pandu ta: “Ihëma'e kupixa rehe pesak katu” aja

ta. Pe, i'a tyarõ rahã, ame'ë ta riki ma'eywa rykwer ke mowok ta. Kupixa jar pe ima'e rykwer ke me'ë ta — aja a'eta pandu ipe.

⁴² A'eta pe Jesu pandu:

—Aja ta riki. Pesarahã! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha pesak katu riki. Kuja:

“Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ë ita ke' aja.

Anĩ. Tupã pandu: ‘Peme'ë riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja.

Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu te aja jakwa katu” aja panduha ihĩ.

⁴³ —A'erehe pehë pe ihë apandu. Je'ëha pyahu ke Tupã muwyr. Aja Tupã kotyhar ta aja pemuruwak tar ym. Peputar ym, a'erehe pehë ke a'e putar ym tĩ. Pe, amõ awa ta pe a'e pandu ta: “Ihë kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ë ta putar katu ta. Pe, katu ame'ë ke ame'ë ta ma'ema'e ta. Tupã putar aja a'eta ma'ema'e ta.

⁴⁴ [Kome'ë ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta] — aja Jesu pandu.

(“Ita rehe har” Jesu pandu rahã: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahã: “Jesu ke amõ ta putar ym” aja mujekwa. Amõ rehe ita u'ar rahã, ame'ë ke Jesu mupyrara hũ ta, aja a'e mujekwa katu.)

⁴⁵ Myja me'ë kupixa usakiha ta my, ame'ë ke Jesu pandu. Ame'ë rehe jundéu

awa tama'e pa'ihu ta hendu rahã, a'eta rehe har Jesu pandu aja a'eta ukwa. Parise ta rehe har a'e pandu tĩ, aja a'eta ukwa tĩ.

⁴⁶ A'erehe a'eta parahy ehe, Jesu rehe. A'erehe Jesu ke a'eta pyhyk ta tipe. Heta ame'ẽ ta ngi a'eta kyje. Jesu riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e, aja heta ame'ẽ ta ukwa katu, a'erehe heta ame'ẽ ta ngi parise ta kyje. A'erehe Jesu ke pyhyk ym arahã.

22

Ta'yr riki jumendar ame'ẽ rehe har

(Ruk 14.15-24)

¹ Ngã pe pandu rahã, myja me'ẽ ma'e ke my aja Jesu pandu pandu. Kuja:

² —Tupã pandu: “Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Ame'ẽ ke putar ame'ẽ ta kuja riki. Amõ rahã, sawa'e ixo. Kapitã keruhũ a'e. Ta'yr riki jumendar, a'erehe imi'u ke ipái matyr. Huryha mujã.

³ Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu. “Pepandu peho. Kwehe amõ ta pe ihẽ apandu: ‘Ihẽ mi'u ke pe'u pejur’ aja. Ame'ẽ ta pe pepandu peho: ‘Pe'u pejur apo’ aja.” A'erehe miasu ta pandu oho tipe. Uwyr tar ym ngã.

⁴ —A'erehe amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mondo. Kwehe pandu: “Pejur” ame'ẽ ta pe miasu ta pandu we ta oho tĩ. Kuja pandu ta: “Kapitã keruhũ pandu: ‘Ihẽ mi'u ke upa amatyr hũ. Tapi'iruhu upa ihẽ ajukwa. Tapi'iruhu ra'yr ixa ame'ẽ ke ajukwa tĩ.

Upa amuka'ẽ riki. Myrape 'ar pe ihĩ apo. Ihẽ ra'yr jumendaraha rehe pesak pejur’ aja riki.” Aja miasu ta pandu tipe.

⁵ Ame'ẽ rehe ngã hendu ym tĩ. Pe, ima'e ma'ema'e oho. Amõ riki kupixa pe paraky oho. Amõ riki ima'e muhepyha renda pe paraky oho.

⁶ Amõ ta riki miasu ta ke pyhyk. Pe, nupã hũ. Pe, jukwa.

⁷ Ame'ẽ ukwa rahã, kapitã keruhũ riki parahy. A'erehe sonda ta ke a'e mondo. Pe, miasu ke jukwa, ame'ẽ ta ke sonda ta jukwa tĩ. Ame'ẽ ta rekoha ke sonda ta hany tĩ. Upa ukwái.

⁸ —Pe, amõ miasu ta ke kapitã keruhũ mujy'ar. A'e pandu: “Jumendaraha rehe ihẽ mi'u ke ihẽ amatyr. Kwehe ihẽ apandu: ‘Pejur’ ame'ẽ ta uwyr rahã, katu ym ta tipe. Uwyr tar ym, putar ym, a'erehe u'u rahã, katu ym.

⁹ Apo awa rape rupi peho. A'ep amõ ta ke pemahem rahã, pepandu: ‘Kapitã mi'u matyriha rehe pe'u pejur’ ” aja kapitã keruhũ pandu.

¹⁰ A'erehe miasu ta oho. Awa rape rupi oho. Pe, ame'ẽ rupi wata ame'ẽ ta mujy'ar. Katu ame'ẽ ta ke a'eta mujy'ar. Jaxer ame'ẽ ta ke mujy'ar tĩ. Pe, jumendaraha renda ke mutyryhem.

¹¹ —Uwyr ame'ẽ ta rehe kapitã keruhũ usak oho. Pe, amõ rehe usak. Ma'e mundeha nixói riki. (Jumendaraha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ẽ ke

ijar me'ë ngã pe.) Ame'ë ke pyhyk ym. Putar ym, a'erehe munde ym.

12 Kapitã keruhũ pandu ipe: "Sa'e! Jumendaraha rehe amõ oho rahã, ma'e mundeha katu ame'ë ke munde. (Ihë ame'ë, ame'ë ke nde eremunde ym.) Myja se nde erexe my?" aja ipe. Ame'ë sawa'e je'ë ym.

13 Pe, miasu ta pe kapitã keruhũ pandu: "Sawa'e po ke pepukwar. Ipyta ke pepukwar tĩ. Pe, soroka pe pembor. A'ep pytun. A'ep ahy ixo, a'erehe jixi'u hũ ta. Ahy hũ, a'erehe hã ke su'u su'u rã" aja kapitã keruhũ pandu – aja Jesu pandu.

("Ta'yr jumendaraha rehe oho" aja pandu rahã: "Tupã renda pe ohoha" aja mujekwa. "Ma'e mundeha katu ame'ë ke Tupã me'ë" aja pandu rahã: "Ipy'a juhyk" aja mujekwa. Aja ym rahã, marã ka ym Tupã koty amõ ohoha.)

14 Pe, Jesu pandu tĩ:

–Heta te hũ ame'ë ta pe Tupã pandu: "Ihë renda pe pejur" aja. Anĩ. Heta te hũ ame'ë ta oho ym. Heta ym ame'ë ta rehe a'e katu usak. Ixotyhar ta jõ aja jo'ok riki – aja pandu.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ë ame'ë rehe har

(Mak 12.13-17; Ruk 20.20-26)

15 Parise ta oho ingi. A'eta pandu pandu a'eta jupe. "Jesu pe ma'e ke japandu ta. Pe, je'ëha a'e jawy rahã,

japyhyk ta" aja riki pandu pandu a'eta jupe.

16 A'erehe ima'e jumu'eha ta ke parise ta mondo. Jesu koty mondo. Ero kotyhar ta ke a'eta mondo tĩ. Ame'ë ta Jesu rehe uhyk. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja pandu:

–Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, ame'ë ke jakwa katu. Myja me'ë amõ ixoha ke Tupã putar, ame'ë rehe har jetehar nde eremu'e. Amõ ngi nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu. Upa awa ta rehe juja katu te nde eresak, a'erehe nde erekyje ym ha rupi nde eremu'e katu.

17 Apo jande pe epandu. Myja me'ë nde erekwa my? Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ë rahã, katu my? Anĩ rahã, katu ym my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa my? "Pehë peme'ë katu" aja mujekwa my? "Peme'ë ym" aja mujekwa my? Myja my? Epandu jande pe – aja Jesu pë.

18 A'eta riki katu ym ame'ë ke ma'e tar katu, aja Jesu ukwa. A'erehe kuja a'e pandu:

–Mã! Mokõi pekwaha ta ke pehë! Ihë ke pemuka'u te'e tar katu.

19 Kapitã keruhũ pe tamatarer ke amõ me'ë. Ame'ë tamatarer ke ihë pe pemujesak – aja parise tama'e jumu'eha ta pe.

Tamatarer ke a'eta werur ipe.

20 Pe, Jesu pandu:

—Kome'ē tamatarer rehe awa'ā ihī my? Awa rer ngā mupinim ko my? — aja.

²¹ —Homa awa tama'e kapitā keruhūma'e ke! Sesama'e riki — aja a'eta pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

A'erehe Jesu pandu:

—Aja rahā, kapitā keruhūma'e ke kapitā keruhū pe peme'ē katu. Tupāma'e ke rahā, pehē py'a pemoī moī katu ehe tī. Ame'ē riki ma'e ke peme'ē, ame'ēja saka — aja pandu.

²² Ame'ē ke rehe a'eta hendu rahā, pandu:

—Mā! Ukwa katu a'e! — aja. Pe, a'eta oho ingi, Jesu ngi.

Ngā ke Tupā mukwera katu muhem ame'ē rehe har
(Mak 12.18-27; Ruk 20.27-40)

²³ Jesu namō parise tama'e jum'u'eha ta pandu uwyr. Ame'ē wera rahā, sanduse ta uhyk ehe tī. Ame'ē ta manōha ngi amō kwera ym te ta, aja ukwa ame'ē ta ke a'eta.

²⁴ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mujekwa:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe. Pe, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe.

Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja saka ngā ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁵ —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe.

Pe, manō. A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī.

²⁶ Mokōihar aja tī. Sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe tī. A'erehe imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tipe tī. Ame'ē aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī. Aja upa imu ta riki tī. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Pe, manō tī. Ta'yr ym ipe tī.

²⁷ Upa awa po wajar mokōi imu ta manō. Pe, kūjā manō tī.

²⁸ Apo epanurahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk — aja sanduse ta pandu.

(“Manō ame'ē ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ē ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ē panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁹ Pe, Jesu pandu:

—Mā! Tupā je'ēha pekwa ym. Tupāma'e pyrātāha ke pekwa ym tī, a'erehe pehē je'ēha ke pejawy.

³⁰ Yman rahā, ngā kwera katu uhem rahā, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ame'ē ta aja ngā ixo ta tī. Jumendar ym te ta tī.

³¹ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Tupā pandu ame'ē rehe har pekwa riki. Paper rehe pesak riki. Tupā pandu:

³² “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Jako aja tī. Ipy'a ke

a'eta moĩ moĩ katu tĩ"
aja Tupã.

—Pesarahã! Ixuwe ixo ame'ẽ ta jō Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. Manō ame'ẽ ta anĩ. Aja rahã, Amarã ta'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. Yman riki manō. I'ã ixuwe katu aja te'e ta ixo 'y. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moĩ moĩ katu Tupã rehe. A'erehe manō ame'ẽ ta kwera katu ta kỹ, aja Tupã mujekwa katu — aja Jesu pandu.

³³ Ame'ẽ ke rehe sanduse ta hendu rahã, pandu:

—Mã! Mu'e katu a'e — aja Jesu rehe har.

Moise je'ẽha katu te me'ẽ ke ame'ẽ rehe har

(Mak 12.28-34; Ruk 10.25-28; 1 Juã 5.3)

³⁴ Sanduse ta je'ẽha ke Jesu mukanim, aja parise ta hendu. A'erehe a'eta jy'ar uwyr ehe.

³⁵ Ame'ẽ ta ngi har amō pandu ipe. Jesu je'ẽha ke a'e mujawy tar katu, a'erehe kuja pandu ipe:

³⁶ —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Moise je'ẽha ke jande jakwa jaxo. Ame'ẽ ngi har myja me'ẽ riki katu te me'ẽ ke my — aja Jesu pe.

³⁷ A'e pandu:

—Tupã rehe epy'a katu te. Aja te'eha ehe har ekwa ekwa katu exo. Nde py'a emoĩ moĩ katu ehe tĩ. Aja epy'a katu te ehe.

³⁸ Ame'ẽ riki Moise je'ẽha katu te ame'ẽ ke. Amō 'ar koty te we katuha ame'ẽ.

³⁹ Mokōi katu te ame'ẽ ke ihē apandu py aja tĩ. Kuja. Ne namō ixo ame'ẽ ta rehe epy'a

katu. Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō ta rehe epy'a katu tĩ.

⁴⁰ Ame'ẽ mokōi riki katu te me'ẽ ke. Ame'ẽ mokōi rehe amō hendu katu te rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe hendu katu, ame'ẽja saka — aja Jesu pandu parise ta pe. (“Ne namō ixo ame'ẽ ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e” aja Jesu pandu rahã: “Upa amō ta rehe ipy'a katu ta me'ẽ te'e” aja mujekwa katu.)

Kirisutu rehe har Jesu pandu

(Mak 12.35-37; Ruk 20.41-44)

⁴¹ Amō parise ta jy'ar uwyr. Arahã kuja Jesu pandu ngã pe:

⁴² —Kirisutu rehe har, myja me'ẽ pekwa my? Awa rainō ke a'e my? Myja ehe har pekwa my?

—Ndawi rainō ke a'e, aja ehe har jakwa — aja parise ta pandu.

⁴³ Jesu pandu:

—A'e tỹ. Awa a'e tĩ. A'erehe Ndawi rainō ke a'e. Amō we tĩ. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Ndawi pandu: “Ihēma'e sawa'e te” aja Kirisutu pe. (Aja rahã, Tupã a'e tĩ.) Kuja Ndawi pandu:

⁴⁴ “Ihēma'e sawa'e te pe sawa'e te pandu:

‘Se ihē rake ewapyk eĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke nde, aja amujekwa.) Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta.

Ame'ẽ ym rahã we, se ewapyk eĩ.

Nde rehe a'eta hendu ym rahã we, se ewapyk eĩ tĩ ” aja Ndawi pandu.

⁴⁵ —“Ihẽma'e sawa'e te” aja Ndawi pandu. Aja rahã, Kirisutu riki ima'e sawa'e te aja mujekwa katu. (Aja rahã, a'e Tupã tĩ, aja Ndawi ukwa katu tĩ.) Aja jõ ym. A'e riki hainõ ke tĩ. (Aja rahã, awa a'e tĩ, aja mujekwa tĩ) — aja Jesu mujekwa.

⁴⁶ Jesu pe marã ka ym je'ẽha ke amõ mujwyriha. A'engi ma'e ke amõ ta pandu ym ipe.

23

Ma'e ke parise ta ma'ema'e, ame'ẽ rehe har
(Mak 12.38-39; Ruk 11.43; Ruk 11.46; Ruk 20.45-46)

¹ Heta ngã pe Jesu pandu. Jumu'eha ta pe pandu tĩ:

² —Moise mupinim, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta mujekwa ngã pe. Parise ta aja tĩ. Mujekwa ngã pe tĩ.

³ A'erehe a'eta mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta mu'e, aja pema'ema'e katu tĩ. Kuja jõ anĩ. Parise ta aja pema'ema'e ym. A'eta mujekwa, aja a'eta ma'ema'e ym. Mokõi ukwaha aja a'eta ixo.

⁴ A'eta mu'e ame'ẽ ke kuja pandu: “Mã peja jande jamu'e ame'ẽ ke pema'ema'e katu” aja riki. Ame'ẽ riki mã hãtã te hũ ma'eha. Ame'ẽ riki ma'e puhýi ame'ẽ ke xupe pe hupir raho, ame'ẽja saka. “Pehẽ namõ jama'e ta. Pehẽ rehe japy'a katu” aja pandu ym te parise ta. (Aja

rahã: “Pehẽ namõ pehẽma'e puhýiha ke jahupir ta” aja pandu ym te ta. Katu ym aja.)

⁵ Ma'e ke parise ma'e ixo rahã, ame'ẽ ke rehe amõ ta usak. Ame'ẽ ke a'eta putar katu. Amõ ta usak rahã: “Mã! Pehẽ katu” aja amõ ta pandu naĩ. Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha ke paper rehe a'eta mupinim. Ame'ẽ ke mupu'a, pe, iyywa rehe pukwar. Ipykã pyter pe pukwar tĩ. Tiha ame'ẽ ke pukwar. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha naĩ.) Kamixa apyr rehe iham pukwar tĩ. Puku ame'ẽ ke pukwar. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu, aja ukwaha naĩ.)

⁶ Ngã mi'u matyriha ke amõ mujã rahã, kapitã keruhũ rake jõ a'eta wapyk tar katu. Kapitã ta jupe. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahã, kapitã ta rake jõ a'eta wapyk tar katu tĩ. “Jande katu te ame'ẽ ke jande” aja mujekwa tar katu naĩ.

⁷ Muhepyha renda rupi wata ixo rahã: “Sa'e ta! Ko pexo. Katu pehẽ” aja amõ ta pandu. Ame'ẽ ke putar katu tĩ. A'eta pe amõ ta pandu: “Ngã mu'eha pehẽ” aja a'eta putar katu tĩ.

⁸ —Pehẽ anĩ. Ihẽma'e jumu'eha ta ke pehẽ. Pehẽ pe: “Ngã mu'eha pehẽ” aja mã peja amõ ta pandu ym ta me'ẽ te'e. Pehẽ riki pehẽ mu pehẽ juehe, a'erehe pehẽ pe: “Ngã mu'eha pehẽ” aja mã peja pandu ym. Peteĩ riki pehẽma'e mu'eha. (Ihẽ ame'ẽ.)

⁹ Kome'ë ywy keruhū pe har pe: “Ihē pái keruhū” aja pepandu ym ta me'ë te'e tī. Peteī riki pehē pái keruhū. Ywa pe har jō riki ame'ë, a'erehe ywy pe har pe pepandu ym: “Ihē pái keruhū.”

¹⁰ Pehē pe: “Ihēma'e jar keruhū” aja mā peja amō ta pandu ym ta me'ë te'e. Peteī riki pehēma'e jar keruhū. Kirisutu jō riki pehēma'e jar keruhū. (Ihē ame'ë.)

¹¹ Pehē pyter ngi har peteī riki katu te ame'ë ke aja putar rahā, mā peja amō ta rehe te'e paraky aja ixo.

¹² “Katu te” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu ym” aja Tupā ukwa. “Katu ym ihē” aja amō ukwa jupe rahā: “A'e katu” aja Tupā ukwa — aja Jesu pandu.

Parise ta riki mokōi ukwaha reko ame'ë ta ke, aja Jesu pandu

(Mak 12.40; Ruk 11.39-42; Ruk 11.44; Ruk 11.52; Ruk 20.47)

¹³ A'e pandu tī:

—Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Parise ta! Pehē ke aja tī. Tupā mupyrara ta tī. Upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ë ta ke pehē. “Ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja Tupā pandu. Parise ta! Pehē anī. Ame'ë ke peputar ym. Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Pehē aja tī. Peputar ym tī. Amō ta anī. Putar katu. Ame'ë ta ke pemuka'u te'e, a'erehe Tupā kotyhar ta aja

muruwak ym. Ame'ë ta pe: “Anī. Pemuruwak ym” aja pepandu. Katu ym aja. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta.

¹⁴ —[Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Parise ta! Mā mokōi pekwaha namō pexo ame'ë ta ke pehē! Te'e peje'ë, pe, ixawa'e manō ame'ë rok ke pejo'ok te'e ingi. A'engi te'e pejo'okiha ke amō ta ngi pemukanim tar katu, a'erehe i'i we Tupā namō pepandu pandu tipe. Aja rahā, katu ame'ë ta ke pehē aja amō ta ukwaha naī. Mā pehē ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we pehē ke mupyrara ta.]

¹⁵ —Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Parise ta! Mā upa pehē riki mokōi pekwaha namō pexo ame'ë ta ke pehē! Upa katu te ma'e ke pema'e, aja peteī jundéu awa ym ame'ë ke pehē kotyhar aja pemuruwak. Upa pemuruwak rahā, pehē 'ar koty te we a'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e. (Pehē 'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ke apo 'y. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e.) Mā pehē johu Tupā mupyrara ta.

¹⁶ —Parise ta! Moise je'ëha mu'e ame'ë ta! Pehē johu riki eha ym te ame'ë ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykýi peraho pexo. Kuja pemu'e:

“Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe itatawa ihī, aja pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe

apandu ame'ë ke ihë
ama'e ta" aja pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, itatawa
rehe har pandu. A'erehe
ame'ë panduha ke a'e ma'e te
ta, aja pekwa. Anĩ. Jumu'eha
renda keruhũ jõ pepandu
rahã, amõ koty pemu'e.
Itatawa pandu ym. Kuja amõ
pandu:

“Tupã rehe jumu'eha renda
keruhũ pehĩ, aja
pekwa. A'erehe jete
katu te atu ihë apandu.
A'erehe apandu ame'ë
ke ihë ama'e ta" aja
pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, itatawa
rehe har pandu ym. A'erehe
ame'ë panduha aja amõ ma'e
ta nahã my? Ma'e ym ta
nahã my? Ukwa ym awa, aja
pekwa. Aja pemu'e. Mã katu
ym pemu'eha.

¹⁷ Mã! Eha ym te ame'ë
ta aja pehẽ! Ma'e riki katu
te my? Itatawa riki katu te
my? Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ riki katu te
my? Pesarahã! Jumu'eha
renda keruhũ riki katu te
tiki. Ame'ë riki itatawa ke
mukatuha, ame'ëja saka,
a'erehe itatawa 'ar koty te
we jumu'eha renda keruhũ
katuha.

¹⁸ Kuja pemu'e tĩ:

“Myrape 'ar pe ma'e hymba
ke hany, Tupã pe.
Ame'ë ke pekwa,
a'erehe jete katu te atu
apandu. Ihë apandu
ame'ë ke ihë ama'e
katu ta" aja pekwa
katu.

—Aja pandu rahã, hymba
rehe har pandu. A'erehe

ame'ë panduha aja amõ ma'e
te ta, aja pekwa. Aja pemu'e.
Myrape jõ pandu rahã, anĩ.
Ma'e ym ta nahã my. Ukwa
ym awa. Kuja amõ pandu:

“Myrape 'ar pe ma'e ke
hany. Ame'ë myrape
pehĩ, aja pekwa.
A'erehe jete katu te
atu apandu. A'erehe
ihë apandu ame'ë ke
ihë ama'e katu ta" aja
pekwa katu tĩ.

—Aja pandu rahã, hymba
rehe har pandu ym. A'erehe
ame'ë panduha aja amõ ma'e
ta nahã my? Ma'e ym ta
nahã my? Ukwa ym awa, aja
pekwa. Aja pemu'e. Mã katu
ym pemu'eha.

¹⁹ Mã! Eha ym te ame'ë ta
aja pehẽ. Ma'e riki katu te
ame'ë ke my? Tupã pe hymba
ke hany ame'ë ke katu te my?
Myrape riki katu te ame'ë
ke my? Pesarahã! Myrape
riki katu te. Ame'ë riki ma'e
hymba ke mukatuha, ame'ëja
saka.

²⁰ A'erehe:

“Myrape 'ar pe ma'e ke hany,
ame'ë myrape pehĩ,
aja pekwa, a'erehe jete
katu te atu ihë apandu.
Ihë apandu ame'ë ke
ihë ama'e katu ta" aja
pekwa tĩ.

—Aja pandu rahã, upa
myrape 'ar pe moĩ, ame'ë
ke pandu. Myrape ke amõ
pandu tĩ. A'erehe ame'ë
panduha aja amõ ma'e ta
me'ë te'e.

²¹ Pe, amõ pandu:

“Tupã rehe jumu'eha renda
keruhũ pehĩ, aja

pekwa. A'erehe jete katu te atu ihē apandu. Ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta" aja pekwa tī.

—Aja pandu rahā: “Tupā pete'e ixo, aja pekwa” aja pandu, ame'ēja saka. Tupā riki jumu'eha renda keruhū pe ixo, ame'ēja saka. Pe, jumu'eha renda keruhū ke amō pandu tī. A'erehe ame'ē panduha aja amō ma'e ta me'ē te'e tī.

²² Pe, amō pandu:

“Ywa pehī, aja pekwa, a'erehe jete katu te atu ihē apandu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'e katu ta” aja pekwa katu tī.

—Aja pandu rahā, ywa pe Tupā ihī, aja amō ukwa. Wapyka ngi je'ēha mondo mondo, aja ukwa tī. A'erehe aja pandu rahā, ame'ē panduha aja ma'e ta me'ē te'e.

²³ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē! Pehēma'e kupixa ngi ta'yr mi ma'e ke Tupā pe peme'ē me'ē. Pehē mi'u muhembykiha ke peme'ē. Ky'in. Ma'ero muhe'ē ame'ē ke. Aja peme'ē me'ē. Katu ame'ē. Amō we anī. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendu ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ym. Amō ta rehe pepyrara ym pesak. Mā! Kuja riki katu te me'ē ke. Ma'e ke pepandu, aja pema'e ta me'ē te'e. Te'e peje'ē ym. Katu ame'ē ke amō ta pe pema'e ta me'ē te'e tī. Amō

ta rehe pepyrara pesak ta me'ē te'e tī. Pehēma'e ta'yr mi Tupā pe pemujywywyr ta me'ē te'e tī. Mā! Upa aja pema'e ym. A'erehe pehē ke Tupā mupyrara ta.

²⁴ Eha ym te ame'ē ta aja pehē. Pe, amō ta ke pehykī peraho aja saka. Pehē pekwaha ke pemu'e, a'erehe pehykī peraho aja saka. Moise je'ēha ta'yr te mi, ame'ē ke rehe pehendu katu. Moise je'ēha katu te ame'ē ke rehe pehendu ym. Katu ym aja.

²⁵ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Kúí soroka ke pejuhyk katu. Ita rekúí ra'yr soroka aja tī. Soroka ke pejuhyk tī. Jywī pe anī. Upa ma'e ka'u te'eha pehī. Ame'ēja saka pehē. Pehē pejahuk riki. Soroka jō pekutuk katu. Pehē py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pehī, ame'ēja saka. (Pehē py'a juhyk ym, aja pexo.) Amō tama'e ke pemukanim peraho. Ame'ē namō pexo. Katu ym aja. Amō ta rehe pekyty'ym tī. Mā! Pehē ke Tupā mupyrara ta.

²⁶ Parise ta! Eha ym te ame'ē ta aja pehē! Jywī ke pekutuk py, aja pexo. (Aja rahā, pehē py'a juhyk, aja pexo ta.) Aja rahā, soroka xi'a ym ta tī, aja pexo tī. Pehē py'a pe ma'e katu ame'ē ke pekwa pekwa pexo. Aja rahā, upa juhyk, ame'ē ta aja pexo ta tī.

²⁷ —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta! Parise ta! Mā! Pehē ke

Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta aja pehẽ tĩ. Kangwerupa pe ita ke amõ mupu'am. "Ko kangwerupa" aja mujekwa. Ame'ẽ ke amõ mutuwy. Amõ usak rahã, katu aja ukwa. Ywy jywĩ pe ixangwer heta ihĩ. Inẽha pehĩ tĩ.

²⁸ Aja saka riki pehẽ. Pehẽ rehe amõ usak rahã, katu, aja ukwaha naĩ. (Kangwerupa pe ita pehĩ, ame'ẽja saka.) Pehẽ py'a riki upa peka'u te'eha ihĩ. (Ywy jywĩ pe ixangwer pehĩ, ame'ẽja saka.) Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

Parise ta ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ rehe har
(Ruk 11.47-51)

²⁹ A'e pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e me'ẽ ta! Parise ta! Pehẽ katu te aja pekwaha pehẽ jupe! Anĩ. Jaxer ame'ẽ ta ke pehẽ! Mã! Pehẽ ke Tupã mupyrara ta! Mokõi pekwaha namõ pexo ame'ẽ ta ke pehẽ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am. Ita ke pemupu'am. Ymanihar katu ame'ẽ ta kangwer 'ar pe ngã ukwaha pemupu'am tĩ. Ngã harái ym, ame'ẽ ukwaha ke. Ame'ẽ ke pemukatu. Aja rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te" aja.

³⁰ Pe, pepandu: "Jande ramõi namõ jaxo ta tipe rahã, a'eta ma'e, aja jama'e ym ta tipe. Ymanihar ta aja

Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jajukwa ym ta tipe tĩ" aja pepandu.

³¹ Mã! Aja rahã, jukwaha ta rainõ ta ke pehẽ, aja pepandu. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramõi ta jukwa. Ame'ẽ jukwaha ta rainõ ta ke pehẽ. (Aja rahã, ame'ẽ ta aja pema'e ta tĩ, aja pepandu.)

³² Pehẽ ramõi ta aja tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'e apo tĩ. Mã peja pehẽ ramõi ma'eha ke pemumbarahã! Ihẽ riki Tupã je'ẽha apandu, ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ ke pejukwa ta. Aja rahã, pehẽ ramõi ta ma'eha ke pemumba ta tĩ, aja ta tĩ.

³³ —Mbói aja pehẽ tĩ! Mbói ra'yr aja pehẽ tĩ! Amõ ke mbói ahy su'u rahã, mahy, aja amõ ta ixoha ke pemujaxer riki. Katu ym aja. Mupyraraha renda pe pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Marã ka ym pehemíha.

³⁴ —Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ koty Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Ukwã katu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta tĩ. Tupã je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta tĩ. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ke pejukwa ta. Amõ ta ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pejukwa ta tĩ. Amõ ta ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pemupirok hũ ta tĩ. Hok ngi amõ ta ke pemujan ta pemondo. Amõ amõ ok ta rupi pemujan ta pemondo.

³⁵⁻³⁶ Aja rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Yman katu ame'ẽ ta ke amõ ta

jukwa. Ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Pehë riki upa katu te ame'ë mupyraraha ke pepyhyk ta. Ambéu riki katu ame'ë ke a'e. A'e ke amõ jukwa. A'engi amõ amõ heta katu ame'ë ta ke pehë ramõi ta jukwa. Pe, a'ejõhar Sakari rehe uhyk. A'e ke pejukwa tĩ. Mbaraki ra'yr ke a'e. Aja upa katu te jukwa ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë mupyraraha ke pehë aja amõ ta pyhyk ta tĩ. Pehë ke Tupã mupyrara ta. Ko jetehar te apandu pehë pe. Yman katu ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Upa katu te ame'ë jukwaha mupyraraha ke pehë aja ame'ë ta pyhyk ta tĩ — aja Moise je'ëha mu'e ame'ë ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ë ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ë mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ë myrape 'ar pe hymba ke hapy. (A'ep ixo rahã, a'e ke jukwa ym ta me'ë te'e. Anĩ. Jukwa riki. Katu ym aja.)

Jerusarë ok ta pe har ta rehe Jesu ipy'a katu

(Ruk 13.34-35)

³⁷ Jesu pandu tĩ:

—Mã! Jerusarë ok ta pe har ta! Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke pejukwa. Tupã muwyr ame'ë ta ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehë rehe ihẽ jywa ke ihẽ amaman tar katu tipe. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imãi moĩ. Aja saka pehë

rehe ihẽ apy'a katu tipe. Anĩ. Peputar ym ihẽ ke.

³⁸ A'erehe pehẽma'e Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ngã hijar ta oho. (A'ep jy'ar ym te ta ngã tĩ.)

³⁹ Ko apandu pehë pe. Apo har ihẽ rehe pesak ym te ta. “Jandema'e sawa'e te je'ëha rupi tur ame'ë rehe mã peja Tupã usak katu” aja pepandu rahã jõ, ihẽ rehe pesak ta tĩ — aja Jesu pandu.

24

Tupã rehe jumu'eha renda keruhũ ke amõ ta mujaxer ta
(Mak 13.1-2; Ruk 21.5-6)

¹ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi Jesu uhem oho. Uhem ixo rahã, jumu'eha ta pandu ipe:

—Esarahã! Mã! Katu jumu'eha renda keruhũ ke — aja ipe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ. Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Ko apandu pehë pe. Peme'ë ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ muhãi ta — aja jumu'eha ta pe.

Ngã mupyraraha ame'ë rehe har

(Mak 13.3-13; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

³ Jumu'eha renda keruhũ ngi uhem rahã, ywy'ã 'ar pe jupir oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep Jesu wapyk uĩ. Pe, amõ ta nixói rahã, jumu'eha

ta jō pandu uwyr ipe. A'eta pandu:

—Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Emujekwa jande pe. Ma'e uhyk rahã, nde erejywyr ta, aja jakwa ta my? Ma'e uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ta, aja jakwa ta my tĩ? — aja Jesu pe.

⁴ A'e pandu:

—Pesak katu kÿ! Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym.

⁵ Heta uwyr ta. “Jesu je'ẽha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Pe, heta ngã ke a'eta muka'u te'e ta.

⁶ Jumai ha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai ixo” aja pehendu ta tĩ. Pemukahem ym ingi. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk ym we rĩ.

⁷ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta. Amõ amõ ywy pe ngã mi'u nixói te ta. Amõ amõ ywy katak hũ ta.

⁸ Upa aja riki ahy py, ame'ẽja saka. Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy py. Aja ahyha mangaha riki. I'i we rahã, ahy te ta. (Aja rahã, amõ we mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa katu.)

⁹ —'Ar rehe angaha uhyk ym rahã we pehẽ ke amõ ta pyhyk ta. Sonda ta koty pehẽ ke mondo ta. Pehẽ ke a'eta mahy ta. Pehẽ ngi har

amõ amõ ke a'eta jukwa ta tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rehe ngã parahy ta. Putar ym ta tĩ.

¹⁰ Arahã, ihẽ rehe jurujar katuha ke heta hijar ta. Pe, ame'ẽ ta sonda ta pe pandu ta: “Pehĩ. Peme'ẽ riki Jesu kotyhar ta ke tĩ. Pepyhyk peho” aja. Ame'ẽ ta parahy ta ngã juehe tĩ.

¹¹ Pe, heta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ran uwyr ta. Heta hũ ngã ke ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke i'ar koty te we ohoha. Pe, Tupã rehe ipy'a katuha hijar hijar ta oho.

¹³ Pe, a'ejõhar rehe tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta.

¹⁴ Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, ame'ẽ pe: “Ihẽ kotyhar ke nde” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ myrandu katu ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi ihẽ kotyhar ta pandu pandu ta oho. Upa ngã hendu ta. Aja rahã jō 'ar rehe angaha uhyk ta — aja Jesu mujekwa.

Ahyha keruhũ ngã rehe uhyk ta

(Mak 13.14-23; Ruk 21.20-24)

¹⁵ 'Ar rehe angaha uhyk ta, ame'ẽ rehe har Jesu pandu tĩ:

—Ma'e jaxer ai te ame'ẽ rehe pesak ta tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo ta. Kapy katu te ame'ẽ pe ixo ta. Ame'ẽ rehe har

Ndanie mupinim yman. A'e riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e tĩ. [Kome'ê paper rehe amõ usak rahã, mã peja ekwa katu exo.]

16 Ame'ê jaxer ai te ame'ê rehe ngã usak rahã, mã peja ywy'ã koty kanim ujan oho. Jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

17 —Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok wyr pe ima'e ke pyhyk ym oho. (I'i pyta ym.) Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

18 Kupixa pe amõ paraky ixo rahã, mã peja hok pe jy-wyr ym oho. Kamixa pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

19 —Ame'ê 'ar rahã, ipusu pe imembyr ixo, ame'ê ta pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Imembyr pe kamby me'ê, ame'ê ta pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.)

20 Tupã namõ pepandu katu: “Aman ndy'ar rahã anĩ. (Aman heta rahã, jande jajan tar ym)” aja. Kuja tĩ. “Jundéu awa tama'e putu'u 'ar rahã anĩ. (Arahã jundéu awa ta wata ym riki)” aja Tupã namõ pepandu.

21 Ame'ê jaxer ai te ha 'ar rahã, ngã pyrara te hũ ta. Arahã jõ pyrara te hũ ta. Aja pyraraha ke amõ ukwa ym riki. Kome'ê ywy keruhũ Tupã mujã ame'ê ngi har, aja pyrara te ha nixói. Pe, yman rahã, aja uhyk ym ta tĩ. Arahã jõ pyrara te hũ ta ngã.

22 —Arahã jõ aja ahyha keruhũ 'ar ke Tupã muheta ym. Aja ym rahã, nixói te ta awa. Upa manõ ta. Tupã kotyhar ta ixo. A'erehe ahyha keruhũ 'ar ke a'e muheta ym ta.

23 Pe, pehẽ pe amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu kotete ixo” aja. Ame'ê rehe pejurujar ym. Amõ pandu: “Pesarahã! Kirisutu paite ixo” aja. Ame'ê rehe pejurujar ym tĩ.

24 Kirisuturan uhyk ta. Tupã je'êha pandu ame'ê ta ran uhyk ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke ame'ê ta ma'ema'e ta tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ke muka'u te'e tar katu.

25 Pehendu katu! Aja uhyk ym rahã we, pehẽ pe upa ihẽ apandu. Upa ihẽ amujekwa ko.

26 Pe, amõ ta pandu ta pehẽ pe. “Pesarahã! Awa nixói te ame'ê pe a'e ixo” aja. Ame'ê rehe pejurujar ym. (A'ep peho ym.) Amõ pandu: “Pepaite a'e kanim ixo” aja. Ame'ê rehe pejurujar ym tĩ.

27 —Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Yman rahã, ihẽ ajywyr ajur rahã, upa ngã ukwa katu ta. Tupã pirãha muwera rahã, warahy uhemihã koty ixo ame'ê ta ukwa katu. Warahy u'ariha koty ixo ame'ê ta ukwa katu tĩ. Upa katu te awa ta ukwa katu. Aja ihẽ ajywyr ajur rahã, upa katu te awa ta ukwa katu ta tĩ.

28 Pesarahã! So'o inem ame'ê ke pehĩ rahã, pahar xumukape ukwa katu. (Pe,

jy'ar oho ehe.) Aja ihē ajywyr ajur rahā, upa katu te awa ta ukwa katu te ta tī – aja Jesu pandu.

Jesu jywyrriha rehe har

(*Mak 13.24-27; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7*)

²⁹ A'e pandu tī:

–Ame'ē ahyha keruhū 'ar upa rahā, amō we mâte ma'e uhyk ta. Warahy uwe ta. Jahy wera ym ta tī. Ywa ngi jahy rata u'ar u'ar ta tī. Ywa pe ihī ame'ē ke Tupā mukatak hū ta.

³⁰ Ame'ē upa rahā, ihē ajywyrriha ukwaha ke ywa pe ihē amoī ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa takāxīha 'ar pe ihē ajywyr ta ajur. Tupāma'e pyrātāha namō ajur ta. A'e katu te ha namō ajur ta tī. Pe, ihē rehe kome'ē ywy keruhū pe har ta usak rahā, jixi'u ta. (“Jande ke mupyrara ta apo” aja ukwa, a'erehe jixi'u ta.)

³¹ Tupāma'e jumi'a keruhū tyapu ta. Tupā riki ima'e je'ēha rahoha ta ke muwyr ta. Upa katu te kome'ē ywy keruhū rupi muwyr ta. Pe, upa katu te Tupā kotyhar ta ke a'eta mujy'ar ta – aja Jesu pandu.

Jesujywyrriha ke ma'eywa'y mujekwa ta ngā pe

(*Mak 13.28-31; Ruk 21.29-33*)

³² A'e pandu tī:

–Ihē ajywyrriha ke ma'eywa'y mujekwa ta pehē pe. Sik'y ke. Hākā rehe hokyr uhem rahā, warahy haku tate, aja pekwa.

³³ Aja ihē ajywyrriha riki. Ihē apandu ramō, ma'e warahy uwe. Ma'e jahy rata ta katak. Upa aja pesak rahā, ihē riki ajywyr tate, aja pekwa katu ta tī. (Hākā rehe hokyr uhem, ame'ēja saka.)

³⁴ Pesarahā! Apandu katu pehē pe. Amō ihē kotyhar ta pyrara hū ta ixo. Upa aja me'ē uhyk ta kŷ. Manō ym ta rī. Upa usak ta. (Anī. Tapijar te'e we ihē rehe jurujar katu ta rī.)

³⁵ Ywa upa kanim ta. Kome'ē ywy keruhū upa kanim ta tī. Ihē apandu ame'ē ke anī. Ame'ē ke kanim ym te ta. (Aja ihē je'ēha rehe jurujar katu ame'ē ta tapijar te'e we ixo ta kŷ.) Apandu, aja me'ē upa katu te uhyk ta kŷ – aja Jesu pandu.

Myja rahā Jesu jywyr ta my?

(*Mak 13.32-37; Ruk 12.35-40; Ruk 17.26-30; Ruk 17.34-36; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.1-15*)

³⁶ A'e pandu tī:

–Myja rahā, ihē ajywyr ta my? Ma'e wera rahā, ajywyr ta my? My warahy rahā, ajywyr ta my? Ame'ē ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo Tupā je'ēha rahoha ta ukwa ym tī. Ihē riki akwa ym tī. Ihē pái jō ukwa katu.

³⁷ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ajywyrriha riki kuja. Yman Noe ixo. Arahā aja saka tī.

³⁸ Y keruhū upa ngā ke jukwa. Kuja riki. Y keruhū uhyk tate rahā, aja te'eha ngā ixo. Amō ta kekar oho. Pe,

so'o ke jukwa rahã, ame'ë ke u'u riki. Sawa'e ta kũjã ta ke pyhyk. Kũjã ta sawa'e ta ke pyhyk tĩ. Aja te'e ngã ixo. Jarusu keruhũ pe Noe ixo ym rahã we, aja te'e ngã ixo.

³⁹ Ykeruhũ uhyk ta, aja ngã harõ ym. Pe, y keruhũ uhyk rahã, upa katu te y jukwa. Aja ihẽ ajywyr rahã, ngã harõ ym rahã, ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

⁴⁰ —Ihẽ ajywyr rahã, kuja ta tĩ. Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ëha rahoha ta raho ta.

⁴¹ Paratu rok pe mokõi kũjã ta paraky u'am. Peteĩ pyta ta a'ep. Amõ ke Tupã je'ëha rahoha ta raho ta.

⁴² A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Ihẽ ajywyrriha angaha ke pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Ihẽ riki pehẽma'e sawa'e te.

⁴³ Ma'e mukanĩha uwyr ame'ë ke ok jar ukwa rahã, ukwer ym ta tipe. Harõ ta tipe. Hok pe mukanĩha ixo tate rahã, a'e ke ok jar mujan ta tipe mondo.

⁴⁴ A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ. Peharõ ym pexo rahã, ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur — aja Jesu pandu.

Miasu katu me'ë ke. Katu ym ame'ë ke tĩ.

(Ruk 12.41-48)

⁴⁵ (Miasu katu ame'ë ta aja ixotyhar ta ixo ta me'ë te'e tĩ. Aja Jesu mu'e tar katu.) A'erehe a'e pandu:

—Myja me'ë miasu riki ukwa katu ame'ë ke my?

Myja me'ë miasu riki ijar pandu ame'ë ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amõ miasu pe ijar pandu: “Amõ miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahã, a'eta mi'u ke eme'ë me'ë katu a'eta pe” aja ijar. Pe, ijar paxia oho.

⁴⁶ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahã, ame'ë ke rehe ijar usak. Aja rahã, ame'ë miasu hury katu ta.

⁴⁷ Pesarahã! Ihẽ apandu pehẽ pe. Ame'ë miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ë ke nde. Upa katu te ihẽma'e ke rehe nde eresak eresak katu ta apo 'y'” aja ta.

⁴⁸ —Aja ym rahã, katu ym. Miasu katu ym ame'ë ke rahã, kuja jupandu jupe: “Ihẽ jar pepaite oho. Yman rahã jywyr ta” aja jupe.

⁴⁹ Pe, amõ miasu ta ke a'e nupã nupã ta. Pe, jaxer ame'ë ta namõ ma'e ke a'e u'u hũ ta uĩ. Kawĩ ngi ka'u, ame'ë ta namõ u'u uĩ. Ka'u tĩ.

⁵⁰ Pe, ijar rehe harõ ym rahã, ame'ë wera rahã, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rĩ” aja pandu rahã, pahar ijar jywyr ta.

⁵¹ Ame'ë miasu jaxer ame'ë ke ijar pirok hũ te ta. Mokõi ukwaha ta ke amõ ta mupyrara hũ, aja ame'ë miasu ke ijar mupyrara hũ ta tĩ. (Ahy te hũ,) a'erehe jixi'u hũ ta. (Ahy te hũ,) a'erehe hã ke su'u su'u ta tĩ — aja Jesu pandu. (A'erehe miasu katu aja Jesu jywyrriha rehe ixotyhar ta harõ katu ta me'ë te'e tĩ.)

25

Jande popa kūjātāi ta rehe har

¹ Jesu pandu tī:

—Ihē ajywyr rahā, kuja riki Tupā ma'eha. Awa riki inamō ixo ta my? Awa riki inamō ixo ym te ta my? Ame'ē ke amujekwa ta. Kuja. Amō rahā, jande popa kūjātāi ta ixo. Pytun rahā, araparin ke kūjātāi ta raho. Sawa'e jumendar ame'ē rehe usak oho.

² Awa po wajar peteihar upa kūjātāi ta ukwa katu ame'ē ta ke. Amō awa po wajar peteihar upa anī. Ukwa katu ym riki.

³⁻⁴ Awa po wajar peteihar upa kūjātāi ta riki ukwa katu ame'ē ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahā, amō hyru pe tykwer tryhem raho. Amō kūjātāi ta anī. Ukwa katu ym ame'ē ta ke a'eta. A'erehe araparin raho rahā, amō hyru pe tykwer raho ym.

⁵ Sawa'e jumendar ame'ē ke pyta we rī. Uhyk ym we rī. I'i hū pyta. A'erehe kūjātāi ta pyhī hū. Pe, ukwer tī.

⁶ —Pytun pyter pe amō pandu: “Petur. Sawa'e jumendar ta ame'ē ke petur. Peho. Pesak pehorahā!” aja riki.

⁷ Upa kūjātāi ta upak. Pe, araparin hapy tī.

⁸ Pe, kūjātāi ukwa katu ame'ē ta pe amō ta pandu. Ukwa katu ym ame'ē ta pandu: “Jandema'e araparin uwe tate. Jande pe tykwer pemuwyr we mi” aja.

⁹ “Anī. Pehē pe jame'ē rahā, jandema'e uwe ta tī. Upa jande pe uhyk ym tykwer. Muhepyha renda pe pejo'ok peho” aja ukwa katu ame'ē ta pandu.

¹⁰ —A'erehe ukwa katu ym ame'ē ta jo'ok oho. A'eta nixōi rahā, sawa'e jumendar ame'ē ke uhyk uwyr. Awa po wajar peteihar upa kūjātāi riki araparin hapy, aja ixo. Pe, sawa'e namō ixe oho. Ngā mi'u matyr ame'ē rehe ixe oho. Huryha rehe ixo katu. Upa ixe rahā, hukwen ke amō kynda katu.

¹¹ —I'i rahā amō kūjātāi ta uhyk uwyr tī. “Sa'e! Hukwen epirar jande pe” aja riki.

¹² “Anī ta. Pehē ke ihē akwa ym” aja sawa'e jumendar ame'ē ke pandu — aja Jesu pandu.

¹³ A'e pandu tī:

—Aja riki ihē ajywyriha. Myja rahā, ihē ajywyr ta my? Ame'ē ke pekwa ym. My warahy rahā, ihē ajywyr ta my? Ame'ē ke pekwa ym tī. A'erehe pesak katu kŷ. Peharō katu pexo — aja jumu'eha ta pe.

Mahapyr miasu ta ame'ē rehe har

(Ruk 19.11-27)

¹⁴ Jesu pandu tī:

—Ihē apandu ame'ē ke ihē kotyhar ta ma'ema'e katu rahā, ma'e katu ame'ē ke ihē ame'ē me'ē ta a'eta pe. Ame'ē rehe har amujekwa ta apo. Kuja riki. Amō sawa'e ixo. Pepaite paxia tate rahā, miasu ta pe a'e pandu: “Upa ihēma'e ke rehe pesak” aja.

15 Pe, tamatarer ke a'e me'ë me'ë. Amõ miasu pe 5.000 itatuwyr tamatarer me'ë. Amõ pe 2.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ë. Amõ pe 1.000 itatuwyr tamatarer a'e me'ë. Miasu ta ma'eha ukwa katuha, aja ijar me'ë me'ë. Upa me'ë rahã, pepaite paxia oho.

16 —Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu pahar oho. Ame'ë tamatarer namõ muhepy hepy. Pe, muheta. Amõ 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk. (A'erehe 10.000 hetaha apo 'y.)

17 Aja amõ miasu tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ë ke. Tamatarer namõ a'e muhepy hepy tĩ. Pe, muheta tĩ. Pe, amõ 2.000 itatuwyr tamatarer ke a'e pyhyk. (A'erehe 4.000 hetaha apo 'y.)

18 Amõ miasu anĩ. 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ë ke. Ywykwar ke a'e pykũi oho. Pe, ijarma'e tamatarer ke a'ep a'e mou. Jupyk tĩ.

19 —Yman rahã, miasu jar jywyr uwyr. Pe, miasu ta ma'eha ke a'e ukwa ta.

20 Kuja, 5.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu uhyk py. Ijar pe 5.000 itatuwyr tamatarer ke a'e mujwyr. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja 5.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde ereme'ë. Esarahã! Ko amõ 5.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 10.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe.

21 “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ë namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

22 —Pe, amõ miasu uhyk uwyr tĩ. Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer pyhyk ame'ë ke a'e. A'e pandu: “Sawa'e! Kuja, 2.000 itatuwyr tamatarer ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ë kohĩ. Esarahã! Amõ we 2.000 itatuwyr tamatarer ke ihẽ apyhyk. Amuheta riki. A'erehe ko 4.000 hetaha kohĩ” aja ijar pe.

23 “Mã! Katu! Nde katu. Ihẽ apandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ta'yr mi tamatarer namõ nde ereparaky. Apo heta ame'ë namõ nde ereparaky ta. Ejur. Ihẽ rury katu riki. Aja nde rury katu nde erexo tĩ” aja ijar ipe.

24 —Pe, kuja, 1.000 itatuwyr tamatarer pyhyk, ame'ë miasu uhyk uwyr tĩ. Pandu: “Sawa'e! Amõ rehe nde erepyrara nde eresak ym ame'ë ke nde, aja akwa. Amõma'e kupixa ngi ma'e ke nde ere'u. Nde erejytym ym, ame'ë kupixa ngi. Amõma'e ke nde erematyr tĩ. Nde erejytym ym ame'ë ke, amõ riki jytym. (Aja rahã, amõ riki paraky ame'ë ke nde erepyhyk.)

25 Nde ngi ihẽ akyje. A'erehe nema'e tamatarer ke wwykwar pe ihẽ amukanim

araho. Esarahã! Ko 1.000 itatuwyr tamatarer nema'e ke" aja ijar pe.

²⁶ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, ijar pandu ipe: "Mã! Nde katu ym! Jyty'ym ame'ẽ ke nde. Ihẽ ajyтым ym, ame'ẽ kupixa pe har ma'e ke ihẽ a'u. Ihẽ ajyтым ym, amõ jyтым ame'ẽ ke ihẽ amatyr, aja nde erekwa katu. Amõ paraky ame'ẽ ke ihẽ apyhyk, aja nde erekwa katu.

²⁷ Aja rahã, tamatarer renda pe ihẽma'e tamatarer ke nde eremupyta ta me'ẽ te'e. Aja rahã, amõ ta riki ihẽma'e tamatarer namõ paraky ta tipe. Aja muheta ta tipe. Aja rahã, ihẽ ajywyr rahã, i'ar koty te we ihẽma'e tamatarer muheta ta tipe" aja ijar pandu.

²⁸ Pe, amõ miasu pe ijar pandu tĩ: "Tamatarer ejo'ok ingi. Miasu katu ym ame'ẽ ke ngi ejo'ok. Pe, 10.000 hetaha namõ ixo ame'ẽ pe eme'ẽ.

²⁹ Ma'e ta'yr mi ame'ẽ namõ amõ ma'ema'e rahã, amõ we hũ amõ me'ẽ ta ipe. Aja rahã, ima'ehũ ta. Pe, ma'e ta'yr mi ame'ẽ namõ amõ ma'ema'e ym rahã, ame'ẽ ta'yr mi ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi. Aja rahã, nixói te ta ima'e ke.

³⁰ Apo kome'ẽ miasu jaxer ame'ẽ ke embor eho, soroka pe. Pytuniha renda pe embor. A'ep ahy ta. A'erehe jixi'u ta. Ahy te ta, a'erehe hã ke su'u su'u ta" aja ijar pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã kotyhar ta ma'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ namõ

ma'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

Ngã ke Jesu mupyrara ta, a'ejõhar ame'ẽ ke

(Apokarip 20.11-14)

³¹ Jesu pandu tĩ:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Kapitã keruhũ aja ihẽ ajywyr rahã, Tupã je'ẽha rahoha ta ihẽ namõ uwyr ta tĩ. Arahã myrape katu te ame'ẽ pe ihẽ awapyk ta aĩ.

³² Pe, upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mujy'ar ta. Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Ihẽ ruwa koty mujy'ar ta. Pe, ngã ke ihẽ amondo mondo ta. Se koty amõ ta ke ihẽ amondo ta. Amõ ta amõ koty. Arapuharan usakiha ta aja saka. Arapuhame ta ke arapuharan ta pyter ngi mondo mondo. Aja ngã ke ihẽ amondo mondo ta tĩ.

³³ Katu ame'ẽ ta ke ihẽ jywa katu koty ihẽ amondo ta. Amõ pyta ame'ẽ ta ihẽ jywa'i koty ihẽ amondo ta.

³⁴ Ihẽ riki kapitã keruhũ. Pe, ihẽ jywa katu koty i'ãi, ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ta: "Pejur! Pehẽ riki ihẽ pái ke muhury katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ihẽ pái renda pe pexe peho. Ame'ẽ renda ke yman a'e mukatu. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã rahã, ame'ẽ renda ke a'e mujã pehẽ pe tĩ. Apo pexe peho a'ep.

³⁵ Pesarahã! Ihẽ myahy rahã, ihẽ pe pehẽ mi'u peme'ẽ. Ihẽ hyngwéi rahã, y ke ihẽ pe peme'ẽ tĩ. Ihẽ rehe pesak ramõ rahã, pehẽ rok pe ihẽ ke pemupyta katu tĩ.

³⁶ Ihēma'e mundeha nixói rahā, pehēma'e mundeha ihē pe peme'ē tī. Ihē ahy axo rahā, ihē pe puhā peme'ē katu tī. Kyndaha pe ihē axo rahā, ihē rehe pesak pejur tī" aja ihē apandu ta.

³⁷ —Aja rahā, ihē jywa katu koty i'āi ame'ē ta pandu ta. Katu ame'ē ta ke ame'ē ta. Kuja pandu ta: "Sawa'e! Myja rahā nde myahy, pe, jande mi'u nde pe jame'ē my? Jakwa ym. Myja rahā, nde nengwéi, pe, nde pe y jande jame'ē my tī? Jakwa ym tī.

³⁸ Myja rahā, nde rehe jasak ramō, pe, jande rok pe nde ke jamupyta my? Jakwa ym tī. Myja rahā, nema'e mundeha nixói, pe, jandema'e mundeha ke jame'ē nde pe my tī? Jakwa ym tī.

³⁹ Myja rahā, nde ahy nde erexo, pe, nde pe puhā jame'ē katu my? Jakwa ym tī. Myja rahā kyndaha pe nde erexo, pe, nde rehe jasak jaho my? Jakwa ym tī" aja ihē pe.

⁴⁰ —Pe, ihē apandu ta. Ihē riki kapitā keruhū. Kuja apandu ta: "Ko apandu pehē pe. Ko ihē kotyhar ta ixo. Ihē mu ta aja riki. 'Katu ym' aja amō ta ukwaha naī. Ame'ē ta pe ma'e ke pema'ema'e rahā, ihē pe pema'ema'e katu, ame'ēja saka. A'erehe ihē pái renda pe pehē rury katuha namō pexe peho" aja ihē apandu ta.

⁴¹ —Pe, ihē jywa'i koty i'āi, ame'ē ta pe kuja ihē apandu ta: "Peho ihē ngi! Pehē riki Tupā mupyrara ta ame'ē ta

ke pehē. Tata keruhū renda pe peho. Ame'ē tata uwe ym te ta. Ame'ē renda ke Tupā mujā. A'ep Satana ke mupyrara ta. (Ājā ramūi ke a'e.) Ame'ē renda ke tata keruhū renda. Satana kotyhar ta ke a'e mupyrara ta a'ep tī. Ame'ē renda pe peho.

⁴² Pesarahā! Ihē myahy rahā, pehē mi'u ihē pe peme'ē ym. Ihē hyngwéi rahā, y ke ihē pe peme'ē ym tī.

⁴³ Ihē rehe pesak ramō rahā, pehē rok pe ihē ke pemupyta ym tī. Ihēma'e mundeha nixói rahā, pehēma'e mundeha ke ihē pe peme'ē ym tī. Ihē ahy rahā, ihē pe puhā peme'ē ym tī" aja ihē jywa'i koty i'āi ame'ē ta pe apandu ta.

⁴⁴ —Pe, a'eta pandu ta ihē pe: "Sawa'e! Myja rahā, nde myahy my? Pe, jande mi'u jame'ē ym nde pe my. Jakwa ym. Myja rahā, nde nengwéi my? Pe, y jame'ē ym nde pe my? Jakwa ym tī. Myja rahā, nde rehe jasak ramō my? Pe, jande rok pe nde ke jamupyta ym my? Jakwa ym tī. Myja rahā, nema'e mundeha nixói my? Pe, jame'ē ym nde pe my? Jakwa ym tī. Myja rahā, nde ahy my? Pe, puhā jame'ē ym nde pe my? Jakwa ym tī. Myja rahā, kyndaha pe nde erexo my? Pe, nde rehe jasak ym jaho my? Jakwa ym tī" aja ta.

⁴⁵ —Ihē riki kapitā keruhū. Kuja ame'ē ta pe ihē apandu ta. "Ko apandu pehē pe. Ihē kotyhar ta kohī. 'Ame'ē ta katu ym' aja amō ta ukwaha

nañ. Ame'ë ta pe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihë pe ma'e ke pema'ema'e ym tĩ, ame'ëja saka" aja ihë apandu ta.

⁴⁶ Pe, ame'ë ta ke mupyraraha renda pe ihë pái mondo ta. A'ep ahyha upa ym te ta. Katu ame'ë ta anĩ. Ihë pái namõ aja te'e ta ixo. Uhã te hũ ta a'eta – aja Jesu pandu.

26

"Jesu ke japyhyk ta" aja pa'ihu ta pandu pandu

(Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53)

¹⁻² Jywyriha rehe har upa a'e mu'e rahã, jumu'eha ta pe a'e pandu:

–Mokõi jaker rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Pe, ame'ë ta ihë ke jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta – aja Jesu.

³ Pe, pa'ihu ta jy'ar oho. Jundéu awa tamõi ta namõ jy'ar oho. Kái rok keruhũ pe jy'ar. Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ.

⁴ A'eta pandu pandu a'eta jupe: "Jesu ke jande japyhyk ta jaho. Ngã ukwa ym ha rupi japyhyk ta. Pe, a'e ke jande jajukwa ta.

⁵ Pasuko 'ar rahã, japyhyk ym we ta rĩ. Anĩ. Arahã japyhyk rahã, ngã parahy ta. Mutyapu tyapu hũ ta. Katu ym aja. A'erehe arahã japyhyk ym we ta rĩ" aja a'eta jupe.

Ma'e piheha ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhë

(Mak 14.3-9; Juã 12.1-8)

⁶ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ. Simã rok pe ihĩ. Ame'ë Simã riki yman pere ma'e u'u hũ ame'ë namõ ixo. Apo anĩ. Upa ka'ë katu.

⁷ Ma'e ke Jesu u'u uĩ rahã, kũjã uhyk uwyr ehe. Ma'e piheha ke a'e werur. Ame'ë hepy hũ ame'ë ke. Hyru pe werur. Ame'ë hyru riki aramba ke te'e mujã ame'ë ke. Pe, kyndaha ke mopok rahã, tykwer ke Jesu ãkã rehe kũjã jyhë.

⁸⁻⁹ Ame'ë rehe jumu'eha ta usak rahã, parahy kũjã rehe. A'eta je'ë je'ë hũ:

–Mã! Tykwer upa kanim. Ame'ë tykwer ke amõ muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta tipe. Pe, ame'ë tamatarer ke ima'e ym te ame'ë ta pe amõ me'ë me'ë katu ta tipe – aja riki.

¹⁰ Jumu'eha ta panduha ke Jesu ukwa. A'erehe a'eta pe kuja a'e pandu:

–Kũjã rehe har aja ym peje'ë je'ë. Ma'e katu ame'ë ke ihë pe a'e ma'e.

¹¹ Ima'e ym te ame'ë ta pe ma'e ke peme'ë tar katu rahã, pete'e a'eta ixo. Aja te'eha a'eta ixo koropi. Ihë anĩ. Aja te'eha pehë namõ ihë axo ym ta.

¹² Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa manõ rahã, hete ke amõ ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihë rehe tĩ. Ihë amanõ ym rĩ. Ko ihë ke mouha rehe kũjã upa

mupihe. (A'erehe ihē rehe pyaiha apo mujesak rahā, katu tiki.)

¹³ Pesarahā! Apo ihē apandu katu. Ihē rehe har myrandu katu ke amō ta pandu pandu raho. Kome'ē ywy keruhū rupi pandu pandu raho rahā, kome'ē kūjā ma'eha rehe har pandu ta tī. Kūjā ma'eha ke harái ym ta ngā — aja Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(Mak 14.10-11; Ruk 22.3-6)

¹⁴ Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun oho. Jun amō her Ikario. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har petē a'e.

¹⁵ A'e pandu:

—Jesu rehe pehē ke amuhyk araho rahā, myja tamatarer hetaha peme'ē ta ihē pe my? — aja pa'ihu ta pe.

—Jande pypa, amō jande popa hetaha (30) jame'ē ta nde pe — aja pa'ihu ta pandu.

Pe, itatuwyr tamatarer ke pa'ihu ta manga. Kuja, 30 hetaha me'ē Jun pe.

¹⁶ A'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uī

(Mak 14.12-21; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juā 13.21-30)

¹⁷ Pasuko 'ar rahā, jundéu awa ta arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u. Arahā mbeju ke mupururukiha nixói ame'ē ke u'u py. Ame'ē 'ar rehe har Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahā, arapuharan ra'yr ka'ē ke nde ere'u ta. Ame'ē ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹⁸ Jesu pandu:

—Paite awa ok ta hū ihī, Jerusarē ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e ixo. Pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha pandu: ‘Ihē ahoaha angaha rehe uhyk. Ihēma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ē ke ihē a'u ta kŷ. Nde rok pe a'u ta kŷ' aja ipe” — aja jumu'eha ta pe pandu. (“Ohoaha angaha” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

¹⁹ Jesu pandu ame'ē ke jumu'eha ta ma'e katu. Pasuko 'ar rahā, a'eta mi'u ke a'eta matyr.

²⁰ Pytun ramō rahā, ame'ē renda pe Jesu ta oho. Pe, awa py mokōi jumu'eha ta namō Jesu wapyk. Arapuharan ra'yr ka'ē ke u'u.

²¹ A'eta u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu pehē pe. Pehē ngi har petē ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur — aja riki.

²² Ame'ē ke rehe a'eta hendu rahā, a'eta pyai uī. Peteī teī Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja ipe.

²³ Jesu pandu:

—Ihē namō arapuharan ra'yr rykwer namō mbeju ke mururu, ame'ē ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur.

24 Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Myja ihē amanō ta my, ame'ē ke Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Ame'ē panduha aja ihē amanō ta. Aja ihē rehe ihē ruwajan ta ke muhyk ta werur, ame'ē ke mā Tupā mupyrara hū ta. Ame'ē imāi pusu ngi u'ar ym rahā, katu ta tipe — aja jumu'eha ta pe pandu.

25 Jun pandu. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur ame'ē ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ihē ke ame'ē my? — aja.

—A'e tŷ — aja Jesu pandu.

Jesu manōha ke ukwa ukwa uī ame'ē rehe har
(Mak 14.22-26; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

26 A'eta mi'u ke u'u uī rahā, mbeju ra'yr ke Jesu pyhyk. Tupā namō a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Upa rahā, mbeju ke mopok, pe, jumu'eha ta pe me'ē me'ē. Pandu:

—Ko pepyhyk. Pe'u. Kome'ē riki ihē rete — aja Jesu.

27 Upa rahā. Ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk tī. Ame'ē pe ma'eywa rykwer ihī, uwa rykwer ke. Tupā namō pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde ereme'ē katu” aja. Pe, ita rekúi ra'yr ke jumu'eha ta pe me'ē. A'e pandu:

—Pehē johu pe'u.

28 Kome'ē riki ihē ruwy. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe Tupā pandu katu ta: “Ihē ra'yr

rehe amō jurujar katu rahā, ame'ē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu. Ihē ruwy uhem ta, a'erehe heta ngā rehe ipy'a ke Tupā mujywyr katu ta. Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ta rehe ipy'a ke a'e mujywyr katu ta.

29 Ko apandu pehē pe. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitā keruhū aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kŷ. Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kŷ tī — aja Jesu.

30 Tupā rehe har upa jyn-gar rahā, ywy'ā koty a'eta oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty.

“Jesu ke akwa ym” aja Petu te'e pandu ta

(Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34; Juā 13.36-38)

31 Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Kome'ē pytun rahā, upa katu te ihē ngi pejan ta peho kŷ. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Arapuhan usakiha ke Tupā jukwa ta.

Aja rahā, upa arapuhan ta uhāi ta oho” aja amō mupinim.

—Aja ihē ke jukwa rahā, upa ihē ngi pejan ta peho tī.

32 Pe, ihē ke Tupā muk-wera katu ta muhem rahā, Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty ihē aho ta — aja Jesu.

33 Petu pandu ipe:

—Nde ke ihē ahijar ym te ta. Nengi upa amō ta ujan ta oho. Ihē anī ta. Nde namō apyta ta kŷ — aja Jesu pe.

34 Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ë pytun upa ym rahã we, sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: “Jesu ke akwa ym ihë” aja nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

³⁵—Anĩ. Aja ihë apandu ym te ta. Nde namõ ihë ke amõ ta jukwa rahã: “Nde rehe har akwa ym ihë” aja ihë apandu ym te ta — aja Petu pandu ipe.

Upa amõ jumu'eha ta aja pandu ipe tĩ.

Ngese renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu

(Mak 14.32-42; Ruk 22.39-46)

³⁶ Pe, amõ renda pe Jesu oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ. A'e pandu:

—Se pewapyk we rĩ. Kotete Tupã namõ apandu ta aho — aja jumu'eha ta pe pandu.

³⁷ Pe, iãkã koty we Petu ke a'e raho. Mokõi Semende ra'yr ta ke a'e raho tĩ. Tian ke. Juã amõ. Pyai te riki Jesu.

³⁸ Petu ta pe a'e pandu:

—Apyai te hũ ihë ke. Amanõ aja ihë apyaiha tĩ. Se pepyta we rĩ. Peker ym we rĩ — aja.

³⁹ A'engi a'e oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Pe, Tupã namõ pandu pandu:

—Papa! Nde ereputar rahã, ihë apyraraha ngi ihë ke emuhem kÿ. Anĩ. Ihë aputar ame'ë ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ë ke ema'e katu — aja Jesu.

⁴⁰ Upa pandu rahã, mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tĩ, Petu ta rehe. A'eta ukwer

ou. Mupak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Mã! Peker peju. Ta'yr mi ihë namõ pesak ym we rĩ.

⁴¹ Peker ym we rĩ. Tupã namõ pepandu. Aja rahã pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar ym ta. Ihë namõ nde erepyta tar katu te. Anĩ. Nde riki pitu te'e — aja Jesu pandu.

⁴² Pe, Petu ta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ. Kuja:

—Papa! Ihë apyraraha ke marã ka ym aha oho ihë ngi rahã, ihë py'ahu te'e ahendu katu ta kÿ. Nde ereputar ame'ë ke ihë ama'e ta kÿ — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. A'eta ukwer ou tĩ. Pyhýi riki.

⁴⁴ Pe, a'eta ngi a'e oho we tĩ. Tupã namõ pandu tĩ. Ipái namõ pandu ramõ, aja a'e pandu tĩ. Mahapyrihar ke a'e pandu.

⁴⁵ Pe, upa rahã, Petu ta koty a'e jywyr tĩ. Mupak rahã, a'eta pe pandu:

—Mã! Peker peju. Mã! Peputu'u peju we rĩ. A'ewan pekeriha. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Pesarahã! Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ë angaha ke rehe uhyk oho.

⁴⁶ Pepu'am. Jahorahã! Pesarahã! Ihë ruwajan ta ke ihë rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ë ke petur ixo — aja Petu ta pe Jesu pandu.

Jesu ke amõ ta pyhyk
(Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53; Juã 18.3-12)

47 Jesu pandu u'am rahā, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e. Jun namō heta amō ta ixo. Tamarā a'eta pyhyk werur. Kyse puku pyhyk werur tī. Jesu koty heta a'eta ke pa'ihu ta mondo. Ixoty heta a'eta ke jundéu awa tamūi ta mondo tī.

48 Ame'ē ta pe Jun pandu ramō:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihē apyter. Ame'ē riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke — aja.

49 Jun uhyk rahā, pahar Jesu rehe uhyk oho. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Ko nde ere'am — aja.

(Pe, huwa ke a'e pyter.)

50 Jesu pandu:

—Mā! Sa'e! Ame'ē rehe pejur — aja Jun pe.

Pe, ngā uwyr. Jesu jywa ke hātā a'eta pyhyk.

51 Jesu namō ixo ame'ē ta ngi har amō riki kyse puku ke muhem. Pe, ame'ē pe amō nambi ke mopok ingi. Jundéu awa tama'e pa'i keruhūma'e miasu nambi ke mopok ingi.

52 Pe, Jesu pandu ipe:

—Anī. Hyru pe nema'e kyse puku emujywyr. Kyse puku namō jumai ame'ē ke kyse puku pe amō jukwa ta.

53 Ihē pái pe apandu rahā, pahar ihē pe Tupā je'ēha rahoha ta ke muwyr ta. Ame'ē ke nde erekwa riki. Heta te hū a'e muwyr ta. Kuja, 12.000 hetaha ta. Ame'ē ta ihē namō jumai ta. Anī. Ame'ē ke aputar ym. (A'erehe apandu ym ta.)

54 Tupā je'ēha rahoha ihē pe a'e muwyr ta tipe rahā, Tupā je'ēha rehe panduha ihī, aja uhyk ym ta. Ihē apyrara ta, aja uhyk ym ta. A'erehe: “Tupā je'ēha rahoha ta ke emuwyr” aja apandu ym ta ihē pái pe — aja jumu'eha pe pandu.

55 Ngā pe Jesu pandu:

—Ma'e mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī. A'erehe kyse puku namō pejur. Tamarā namō. Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e axo. Arahā ihē ke pepyhyk ym.

56 Apo ihē ke pepyhyk. Katu 'y. Aja rahā yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja upa uhyk apo 'y — aja Jesu pandu.

Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan oho ingi.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(Mak 14.53-65; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 12.15-16; Juā 18.19-24)

57 Jesu ke amō ta pyhyk. Ame'ē ta jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rer Kái. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta jy'ar a'ep. Jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar a'ep tī.

58 Petete Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok soroka pe jō uhyk oho. A'ep harōha ta namō a'e wapyk. Ma'e Jesu namō amō ta ma'e

ta my, ame'ë ke Petu ukwa tar katu uĩ tĩ.

⁵⁹ Jesu katu ym, aja pandu te'e ame'ë ta ke pa'ihu ta kekar. A'ep jy'ar ame'ë ta aja tĩ. Pandu te'e ame'ë ta mahem rahã, ame'ë panduha rupi Jesu ke a'eta jukwa ta.

⁶⁰ Pe, a'eta kekar tipe. Heta te'e pandu ehe har tipe. Pe, mokõi sawa'e ta pandu uwyr.

⁶¹ Kuja a'eta pandu:

—Peme'ë sawa'e kuja pandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke ihẽ upa amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ë ke ihẽ amujã ta” aja peme'ë sawa'e pandu — aja mokõi sawa'e ta pandu.

⁶² Pa'i keruhũ pu'am. Pandu Jesu pe:

—Mokõi sawa'e ta pandu. Myja me'ë nde erepandu ta apo my? — aja ipe.

⁶³ Jesu pandu ym. Amõ we pa'i keruhũ pandu ipe:

—Tupã je'ëha rupi ihẽ apandu nde pe. Uhã te hũ ame'ë ke a'e. Jetehar te nde erepandu ym rahã, mã peja nde ke Tupã mupyrara. Apo jande pe epandu katu. Kirisutu ke nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde my? Tupã ra'yr nde my? — aja.

⁶⁴ Jesu pandu ipe:

—A'e tỹ. Apandu pehẽ pe. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Apo har kupe koty Tupã rake ihẽ awapyk ta aho kỹ. Ame'ë ke pekwa ta. Ywa takãxĩha 'ar pe ihẽ ajoywyr ta ajur tĩ. Ame'ë rehe pesak ta tĩ — aja pandu. (“Tupã rake” aja

Jesu pandu rahã: “Tupã a'e tĩ” aja mujekwa.)

⁶⁵ Jesu pandu ame'ë ke rehe pa'i keruhũ hendu rahã, ima'e mundeha ke pa'i keruhũ musak. (Aja rahã, Tupã parahy tĩ, aja mujekwa naĩ.) Pe, pandu:

—Mã! Pehendu my! Peme'ë riki Tupã aja jupe. Katu ym aja. Peme'ë rehe har amõ pandu ame'ë ke jakekar ym ta apo 'y.

⁶⁶ Myja pekwa my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manõ ta me'ë te'e — aja.

⁶⁷ Pe, Jesu ruwa rehe a'eta tymũ. Nupã tĩ. (Eha ke pan pe jupyk.) Pe, ipo pe huwa ke nupã. Ame'ë ta pandu:

⁶⁸ —Kirisutu! Awa nde ke nupã my? Epandu jande pe! — aja Jesu pe.

Jesu rehe har Petu pandu te'e

(*Mak 14.66-72; Ruk 22.56-62; Juã 18.17-18; Juã 18.25-27*)

⁶⁹ Soroka pe Petu wapyk uĩ rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e parakyha uhyk uwyr ehe. Kũjã ke. Kuja pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ë ke nde. Jesu ngariréi ywy pe har namõ — aja.

⁷⁰ Pe, Petu te'e pandu:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ë ke akwa ym ihẽ — aja.

⁷¹ Pe, soroka pe a'e oho, hukwen rake. Amõ kũjã parakyha usak ehe. Pe, a'ep i'ãi ame'ë sawa'e ta pe a'e pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ke a'e. Inamõ ixo ame'ë kohi — aja.

⁷² Amõ we Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Jetehar te ihẽ apandu. Akwa ym ehe har. Jetehar te apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara katu — aja.

⁷³ A'ep sawa'e ta pu'am u'am. I'i atu rahã, ame'ë ta uhyk uwyr ehe, Petu rehe. Pandu ipe:

—A'e riki. Peme'ë ta ngi har nde tĩ. Nde je'ëha riki ngariréi ywy pe har je'ëha aja jahendu. A'erehe a'eta ngi har nde tĩ, aja jakwa — aja pandu.

⁷⁴ Petu te'e pandu tĩ:

—Jetehar te ihẽ apandu. Jesu rehe har ihẽ akwa ym. Jetehar te ihẽ apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mupyrara — aja.

Upa Petu pandu rahã, sapukái je'ë.

⁷⁵ Pe, Jesu pandu ame'ë ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja: "Sapukái je'ë ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta: 'Akwa ym ehe har' aja ihẽ rehe har nde erepandu ta." Ame'ë panduha ke Petu ukwa ukwa u'am apo. A'erehe a'engi a'e uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

27

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ë rehe har

(Mak 15.1; Ruk 23.1-2; Juã 18.28-32)

¹ Pytuniwe te rahã, upa jundéu awa tama'e pa'ihu

ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamõi ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja: "Jesu ke jajukwa ta" aja.

² Pe, Jesu ke pukwar. Tupaham pe a'eta pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat. (Homa awa tama'e kapitã a'e.)

Jun manõ ame'ë rehe har
(At 1.16-19)

³ Jun riki ngã ke Jesu rehe muhyk raho. Jesu ke pa'ihu ta jukwa ta, aja Jun ukwa rahã, ipy'a ke a'e muruwak. Pe, pa'ihu ta koty a'e oho. Tamõi ta koty oho tĩ. Tamatarer ke a'e mujwyr raho. Kuja, 30 itatuwyr tamatarer ke a'e raho.

⁴ A'e pandu:

—Katu ym ihẽ. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te, ame'ë ke pehẽ pe ihẽ arur, Jesu ke. Ame'ë ke pejukwa ta. Katu ym aja — aja pa'ihu ta pe pandu.

A'eta pandu:

—Jande jakwa ym ame'ë. Nde atu erekwa — aja Jun pe.

⁵ Pe, tamatarer ke Jun ombor. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ombor. Pe, a'engi uhem oho. Oho riki. Pe, jurupy rupi tupaham jeje jupukwar. Aja tupaham rehe jixiko manõ.

⁶ Ita tamatarer ke pa'ihu ta pyhyk. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Kome'ë tamatarer riki amõ ke jukwaha muhepyha ke. A'erehe jumu'eha renda keruhũma'e tamatarer renda pe jamoĩ rahã, katu ym. Aja jundéu awa je'ëha rehe

panduha ihĩ — aja pa'ihu ta jupe.

⁷ Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe rahã, kuja a'eta ukwa. Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke pa'ihu ta jo'ok. Ame'ẽ ywy riki tujuk pander mujãhama'e ke. Pe, amõ awa ta manõ rahã, a'ep amõ ta jyty ta. Kangwerupa renda aja riki. (Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jõ a'ep jyty ta.)

⁸ A'erehe ame'ẽ ywy rehe har ngã pandu: “Huwy namõ muhepy, ame'ẽ ywy ke” aja. Aja apo ixo tĩ.

⁹ Aja yman Jeremi mupinim ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja a'e mupinim:

“Ita tamatarer ke a'eta pyhyk. Kuja, ³⁰ itatuwy tamatarer ke pyhyk. Ame'ẽ riki muhepyha ke.

A'eta pandu: ‘A'e koty jande ke nde eremuhyk ereraho rahã, kuja, ³⁰ itatuwy tamatarer ke jame'ẽ ta nde pe' aja.

¹⁰ Ame'ẽ tamatarer pe ywy ke jo'ok. Ywy pander mujãhama'e ke jo'ok ingi. Aja jandema'e sawa'e te pandu ihẽ pe” aja Jeremi mupinim.

Jesu namõ Pirat pandu

(*Mak 15.2-5; Ruk 23.3-5; Juã 18.33-38*)

¹¹ Homa awa tama'e kapitã ruwa koty Jesu pu'am. Jesu pe a'e pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

Jesu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

¹² Jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ. Jundéu awa tamũ ta aja tĩ. Ame'ẽ ta rehe je'ẽha ke Jesu mujywy ym te.

¹³ Pirat pandu ipe tĩ:

—Mãte nde rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Upa nde erehendu. Nde erepandu ym ta my? — aja.

¹⁴ Jesu pandu ym te. A'erehe kapitã jupandu jupe: “Mã! Ma'erehe pandu ym my?” aja jupe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(*Mak 15.6-15; Ruk 23.13-25; Juã 18.39-19.16*)

¹⁵ Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ngã matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta.

¹⁶ Arahã kyndaha pe amõ ihĩ. Upa ngã ukwa katu ehe har. Her [Jesu] Mahamba.

¹⁷ Pe, ngã jy'ar rahã, Pirat pandu:

—Awa ke pehẽ pe ihẽ amuhem ta amondo my? [Jesu] Mahamba, ame'ẽ katu pehẽ pe my? Anĩ rahã, Jesu Kirisutu amuhem ta my? — aja ngã pe pandu.

¹⁸ A'eta jyty'ym Jesu rehe. A'erehe Jesu ke raho ipe. Aja Pirat ukwa katu.

¹⁹ Ngã panduha renda pe Pirat wapyk uĩ rahã, myrandu ke hakehar muwy ipe. Kuja riki:

—Peme'ẽ sawa'e ke ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'e ym te. Jukwaha epandu ym. Pytun rahã, ihẽ kerai ehe. A'erehe a'e ke nde erejukwa rahã, pyraraha uhyk ta jande rehe

aja ihē akwaha. A'erehe ihē aker ym te ihē — aja panduha ke Pirat rakehar muwyr.

²⁰ Ngā pe pa'ihu ta pandu pandu. (Kuja Pirat pe pepandu:)

—Mahamba ke emuhem emondo jande pe. Jesu ke ejukwa — aja jundéu awa tamūi ta ngā pe pandu tī.

²¹ Pe, kapitā pandu ngā pe:

—Mokōi sawa'e ta kohī. Awa ke ihē te'e amuhem ta amondo my? Myja peputar my? — aja.

A'eta pandu:

—Mahamba ke jande japutar — aja ipe.

²² Pirat pandu:

—Ko Jesu Kirisutu. Myja ihē ama'e ta my? — aja.

A'eta pandu:

—Myra ngā mupi'a ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²³ Pirat pandu:

—Ma'ewā my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e te ym riki — aja.

Pe, hātā ngā pandu:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa — aja.

²⁴ Pirat pandu pandu tipe.

Pe, ngā mutyapu tyapu tate, aja a'e ukwa rahā, Pirat pandu: “Y ihē pe erur” aja sonda pe. Werur rahā, ame'ē pe ipo ke a'e kutuk. Ame'ē ke rehe ngā usak. Pe, Pirat pandu:

—Ko ihē po ihē akutuk. Aja rahā kome'ē sawa'e ke ihē ajukwa tar ym, aja ihē amujekwa pehē pe. Pehē riki kome'ē sawa'e ke pejukwa tar katu — aja Pirat.

²⁵ Ngā pandu ipe:

—A'e ke jajukwa rahā, mā peja jande rehe pyraraha uhyk. Jande ra'yr ta rehe uhyk tī — aja.

²⁶ Pe, Mahamba ke a'eta pe Pirat te'e muhem mondo. Amō sonda ta pe a'e pandu:

—Jesu ke epirok — aja. (Pirok rahā, jukwa ta ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

Aja mahy hū. Upa rahā, sonda ta pe Jesu ke Pirat me'ē. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke a'eta jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hū

(Mak 15.16-20; Juā 19.2-3)

²⁷ Pe, homa awa tama'e kapitā rok keruhū pe Jesu ke Piratma'e sonda ta raho. Heta ngā jy'ar jy'ar uwyr a'ep.

²⁸ Upa katu te Jesuma'e mundeha ke a'eta jo'ok ingi. Pe, pytangwer ame'ē ke moī ehe. (Kapitā keruhūma'e aja saka. Aja puka puka hū ehe. “Ko kapitā keruhū” aja riki puka puka hū ehe.)

²⁹ Japekā rākā ke te'e iākā rehe har a'eta mujā. Ame'ē ke iākā rehe a'eta moī. (Aja mahy.) Myra ke ipo pe moī tī. (Kapitā keruhūma'e aja saka.) Pe, huwa koty ipynarāi pe a'eta wapyk. “Ko kapitā keruhū” aja puka puka hū ehe. Katu katu ipe. Kuja pandu ipe tī:

—Sa'e! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde! — aja riki puka puka hū ehe.

³⁰ A'eta tymū ehe tī. (Aja jaxer ai ame'ē ke a'e, aja a'eta ukwaha naī.) Pe, myra ra'yr

pe iäkã ke nupã nupã. Japekã räkã rehe nupã. (Aja mahy.)

³¹ Upa a'eta puka puka rahã, mundeha ke a'eta jo'ok ingi, pytangwer ame'ë ke. Pe, Jesuma'e mundeha ke a'eta mujywywyr ipe tĩ. Pe, soroka pe raho. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa ta raho.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

³² Ok ta ngi a'eta uhem oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Sonda ta pandu ipe:

—Kome'ë myra ngã mupia ame'ë ke ehupir eraho. Jesuma'e ke — aja Simã pe. (Jesu ke ngã mahy hũ, a'erehe arahã Jesu pyrãtã ym. A'erehe Simã raho.)

³³ Pe, Ngóu renda pe a'eta uhyk oho. Ame'ë renda rehe awa usak rahã, awa äkã kangwer 'ã ke aja saka.

³⁴ A'ep kawĩ namõ puhã mupara. Iro riki ame'ë. (Ahyha muputu'u ame'ë ke.) Ame'ë ke Jesu pe sonda ta me'ë ta tipe. Jesu manga rahã, u'u ym. Putar ym.

³⁵ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke a'eta jukwa. Pe, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke a'eta ombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk.

³⁶ Pe, upa rahã, a'ep a'eta wapyk. Jesu manõha ke rehe a'eta harõ uĩ.

³⁷ Jesu äkã 'ar koty ngã ukwaha ke amõ mupinim. Ma'erehe jukwa my? Ame'ë ukwaha ke moĩ. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ riki kome'ë”
aja mupinim.

³⁸ A'ep mokõi ma'e mukanĩha ta ke a'eta jukwa tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ. Ijywa'i koty amõ ke jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa tĩ.

³⁹ A'ep wata oho ame'ë ta puka puka hũ ehe. Iäkã ke a'eta mukatak katak ipe. (Aja puka hũ ehe.) Katu katu ipe. Pandu ipe tĩ:

⁴⁰ —Mã! Nde erepandu: “Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ upa ihẽ amai ta. Pe, mokõi aker rahã, amõ amujã ta” aja nde erepandu. Nde riki Tupã ra'yr rahã, myra ngã mupia ame'ë ngi ewyjj ejur. Aja rahã, nde eremanõ ym ta — aja puka puka hũ ehe. Katu katu ipe.

⁴¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ. Moise je'ëha ke mu'e ame'ë ta aja tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Puka puka hũ ehe tĩ.

⁴² A'eta pandu pandu:

—Amõ ta ke a'e mukatu. A'erehe manõ ym. Mukatu riki. Mã! Jumumanõ ym juehe. A'e riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ. Apo myra ngã mupia ame'ë ngi wyjy uwyr rahã, jande jajurjar katu ta ehe.

43 Tupã rehe a'e jurujar katu. A'e pandu: "Tupã ra'yr ihẽ" aja. Apo jasak ta. A'e ke Tupã mujy ta muwyr my? Jasak ta – aja puka puka hũ. Katu katu ipe tĩ.

44 Aja ma'e mukanĩha ta puka puka hũ ehe tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe i'ãi ame'ẽ ta ke a'eta. Katu katu ipe tĩ.

Jesu manõ ame'ẽ rehe har
(Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49; Juã 19.28-30)

45 Warahy jandar rahã, ame'ẽ ywy pe pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap oho.

46 Warahy ywa ku'a ihon rahã, hãtã Jesu pandu:

–Eroi! Eroi! Rema samatani? – aja.

Ame'ẽ jundéu awa je'ẽha kuja riki:

–Tupã! Tupã! Ma'erehe ihẽ ke nde erehijar my? – aja.

47 Ame'ẽ je'ẽha rehe a'ep ixo ame'ẽ ta hendu rahã, amõ koty ukwaha. A'erehe pandu:

–Ymanihar Eri pe a'e pukái – aja a'eta ukwaha naĩ.

48 A'eta ngi har peteĩ sawa'e ujan oho. Mandéju aja me'ẽ pe ma'e rykwer mupyta, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke. Wina aja me'ẽ rykwer ke. Ame'ẽ ke u'ywa aja me'ẽ rehe pukwar. Pe, me'ẽ ta tipe ipe.

49 Pe, amõ ta pandu:

–Anĩ we rĩ. Eharõ we! J Sarahã! Myra ngã mupia ame'ẽ ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta – aja.

50 Pe, Jesu ahem hũ. Pe, manõ.

51 Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha ihĩ. Pan janam te hũ ke. Ame'ẽ hukwen pehĩ. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu aja mujekwa.) Ywy ke katak hũ tĩ. Ita keruhũ owok hũ tĩ.

52 Kangwerupa opok tĩ. Yman manõ, ame'ẽ ta ngi har amõ amõ Tupã kotyhar ta ke Tupã mukwera katu muhem.

53 Kangwerupa ngi uhem oho. Jesu riki kwera katu uhem rahã, Jerusarẽ ok ta keruhũ pe a'eta ixo oho tĩ. A'ep a'eta rehe heta ngã usak.

54 Jesu manõ ame'ẽ ke rehe sonda tama'e kapitã usak u'am. Sonda ta aja tĩ. Usak u'am tĩ. Pe, ywy katakiha ke rehe a'eta usak. Warahy uwe ame'ẽ ke rehe usak tĩ. Arahã a'eta pandu:

–Jetehar te ke. Tupã ra'yr te riki peme'ẽ sawa'e – aja.

55 Paite we kũjã ta usak u'am. A'eta riki Ngariréi ywy ngi Jesu namõ uwyr. Inamõ ma'e ke a'eta ma'ema'e.

56 Ame'ẽ kũjã ta namõ Mari Mandare usak u'am. Amõ Mari usak u'am tĩ. Tian mãi ke ame'ẽ. Jose mãi tĩ. Semende ra'yr ta mãi usak u'am tĩ.

Jesu rete ke mou ame'ẽ rehe har

(Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42)

57 Pytun tate rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ

ke a'e tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ke a'e.

⁵⁸ Pirat koty a'e oho. Pe, pandu:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja.

Pirat pandu amõ pe:

—Jesu rete ke eme'ẽ ipe — aja.

⁵⁹ Pe, Jesu rete ke a'e mujy muwyr. Pan tuwyr pyahu ame'ẽ pe hete ke pukek.

⁶⁰ Ima'e itakwar keruhũ pe hete ke Jose mou. Pykũi ramõ ame'ẽ ke ame'ẽ. Pe, itahu pe hukwen ke Jose kynda. Pe, a'engi oho.

⁶¹ Itakwar keruhũ rukwen koty Mari Mandare wapyk uĩ. Amõ Mari inamõ wapyk uĩ tĩ.

Itakwar keruhũ rehe harõha ta harõ

⁶² Ku'ẽ rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. Pirat namõ parise ta jy'ar oho. Pa'ihu ta aja tĩ.

⁶³ A'eta pandu:

—Kapitam! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ke se ixo rahã, kuja pandu: “Mokõi aker rahã, ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja. Ame'ẽ riki te'e aja jakwa ja'am apo.

⁶⁴ A'erehe kuja sonda ta pe ependu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu pexo. Mokõi peker rahã, peharõ pexo. Pesak katu ehe kÿ.” aja ependu a'eta pe. Aja rahã, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim ym ta raho. Mukanim rahã, ngã pe a'eta te'e pandu ta: “A'e manõha ngi kwera katu uhem” aja te'e pandu ta. Ame'ẽ riki: “Mokõi aker rahã,

ihẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem” ame'ẽ 'ar koty te we katu ym te ha — aja parise ta pandu ipe.

⁶⁵ Pirat pandu:

—Pehẽ atu sonda ta ke peraho. Pepandu katu: “Itakwar keruhũ rehe peharõ katu te pexo. Pesak katu kÿ” aja sonda ta pe pepandu — aja parise ta pe pandu.

⁶⁶ A'eta oho ingi. Pe, itakwar kyndaha ke yraity aja me'ẽ pe kynda. Ita keruhũ riki kyndaha ke. Yraity aja me'ẽ pe mujar. (Amõ pirar rahã, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pe, sonda ta pe a'eta pandu: “Se peharõ katu pe'am. Aja rahã, ixo ym ta awa” aja riki.

28

Jesu kwera katu uhem ame'ẽ rehe har

(Mak 16.1-10; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. Nomin pytuniwe te rahã itakwar keruhũ rehe Mari Mandare usak oho. Amõ Mari namõ usak oho tĩ.

² Pahar ywy ke katak hũ. Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr. Itahu hukwen ke a'e mujere mondo. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk uĩ.

³ Hendy riki ima'e mundeha. Tupã weraha aja hendyha. Mandeju aja ituwyr te hũ tĩ.

⁴ Sonda harõha ta a'ep ixo rĩ. A'eta ryrýi. Kyje riki, a'erehe ryrýi. A'eta manõ ame'ẽja ywy rehe u'ar oup.

⁵ Pe, kūjā ta pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Pekyje ym. Jesu ke pekekar, aja ihē akwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke amō ta jukwa.

⁶ A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'e pandu aja uhyk apo 'y. Pejur! Mouha renda rehe pesak pejur. Se a'e nixói te 'y.

⁷ Pahar jumu'eha ta pe pepandu peho apo. Kuja: “A'e ke Tupā mukwera katu muhem. Ngariréi ywy pe pehē ndutar koty a'e oho ta. A'ep pehē johu pesak ta ehe.” Ihē apandu ame'ē ke peharái ym — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

⁸ Pe, pahar itakwar keruhū ngi a'eta oho. Kyje riki. Pe, hury katu tī. Jumu'eha ta pe pandu oho. Ujan riki oho.

⁹ Oho ixo rahā, pahar a'eta rehe Jesu uhyk. Pandu:

—Ko ihē ajur — aja.

Ixoty a'eta uwy. Ipy ke a'eta pyhyk. Ipy'a ke a'eta moī moī katu ehe, Jesu rehe.

¹⁰ A'eta pe Jesu pandu:

—Pekyje ym. Ihē mu ta pe kuja pepandu peho: “Ngariréi ywy pe peho. A'ep ihē rehe a'eta usak ta tī” aja pepandu — aja kūjā ta pe pandu. (“Ihē mu ta” aja pandu rahā: “Upa katu te jurujar katu ehe ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

Harōha ta te'e pandu ame'ē rehe har

¹¹ Itakwar keruhū ngi kūjā ta oho ixo rahā, sonda ta ngi har amō ta uhyk oho

tī. Jerusarē ok ta keruhū pe harōha ta uhyk oho tī. Pe, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe upa katu te pandu. Ywy katak hū. Itahu rukwen kyndaha amō mujere mondo. Ame'ē ke upa katu te pandu.

¹² Tamūi ta namō pa'ihu ta jy'ar. Pandu pandu a'eta jupe. Pe, kuja a'eta ukwa. Sonda ta pe tamatarer ke a'eta me'ē me'ē hū.

¹³ Pandu:

—Kuja pepandu ngā pe. “Pytun rahā, jande jaker rahā, Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pepandu.

¹⁴ Ame'ē ke homa awa tama'e kapitā hendu rahā, japandu ta ipe: “Sonda ta anī. Ame'ē ta kē emupirok ym” aja. A'erehe pekyje ym ingi. Pehē ke a'e mupyrara ym ta — aja sonda ta pe.

¹⁵ Parise ta ngi tamatarer ke sonda ta pyhyk. Te'e pandu ame'ē muhepyha ke. Pe, parise ta panduha aja sonda ta pandu pandu oho tī. A'erehe sonda ta pandu, aja jundéu awa ta pandu pandu naī apo rī. “Jesu rete ke jumu'eha ta mukanim raho” aja pandu pandu naī apo rī.

Awa py peteī jumu'eha ta pe Jesu mujesak

(Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49; Juā 20.19-23; Āt 1.6-8)

¹⁶ Jesu mujekwa ame'ē ywy'ā pe awa py peteī jumu'eha ta oho. Ngariréi ywy pe ame'ē ywy'ā ihī.

¹⁷ Jesu rehe usak rahā, a'eta py'a ke a'eta moī moī katu ehe. Ame'ē ta ngi har amō

amō kuja: “Kome'ē Jesu my? Kwera katu uhem ame'ē ke my?” aja amō ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ A'eta koty Jesu oho. Pe, pandu a'eta pe:

—Ihē pe Tupā pandu: “Ywa pe upa katu te nde erema'e tar katu. Ame'ē ke ema'e katu. Peme'ē ywy keruhū pe aja tī. Ema'e katu tī” aja ihē pe.

¹⁹ A'erehe pehē pe ihē apandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe pepandu peho. Ihē rehe har pepandu pandu peho. Aja a'eta ke ihē kotyhar ta aja pemuruwak ta. Ame'ē ta ke pemujahuk. (Aja rahā, ihē kotyhar ta ke, aja pemujekwa ta ngā pe.) Jande pái keruhū je'ēha rupi pemujahuk. Ta'yr je'ēha rupi pemujahuk tī. Tupā'ā je'ēha rupi pemujahuk tī.

²⁰ Upa pehē pe ihē amu'e ame'ē ke amō ta pe pemu'e katu tī. Aja rahā, ame'ē ta hendu katu ta tī. Ihē je'ēha rehe hendu katu ta tī. Wera rahā pame katu te pehē namō ihē axo ta kŷ. 'Ar rehe angaha uhyk ym rahā we, aja te'eha pehē namō ihē axo ta kŷ” — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Upa.

Jesu rehe har Mak mupinim

Mak kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e ke a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Mak mupinim.

*Juā mujahukiha rehe har
(Matéu 3.1-12; Ruk 3.1-18;
Juā 1.19-28)*

¹ Myrandu katu ke Mak mupinim werur. Jesu Kirisutu rehe har a'e mupinim. [Tupā ra'yr a'e.]

² Kuja riki a'e uwyriha. Yman paper rehe Isai mupinim. Tupā je'ēha ke a'e mupinim tī. (Kuja, Ta'yr pe Tupā pandu:)

“Ihē je'ēha pandu ame'ē ke amondo py ta kŷ. Kuja ngā pe pandu py ta oho:

‘Jandema'e sawa'e te uwyr tate, a'erehe pe ke pe-mukatu. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pehijar. Aja pexo katu 'y)' aja ihē je'ēha pandu ame'ē ke pandu ta.

Ame'ē raikwer rupi nde ereho ta” aja Ta'yr pe Tupā pandu.

³ Kuja awa nixói te ame'ē pe amō pandu u'am:

“Kapitā keruhū uhyk tate rahā, ma'e ke upa mukatu. Aja jandema'e sawa'e te uhyk tate.

A'erehe pexoha ke pe-mukatu.

A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pehijar” aja pandu u'am. Aja riki Isai mupinim. (Yman aja a'e mupinim rahā, Juā rehe har mupinim.)

⁴ Pe, awa nixói te ame'ē pe Juā mujahukiha uhyk uwyr. (A'ep heta ngā uhyk uwyr ehe.) Ame'ē ta pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Katu ame'ē ke pema'ema'e katu 'y. Aja rahā, pehē rehe ipy'a ke Tupā mujywyr ta. Pe, pehē ke ihē amujahuk ta — aja Juā pandu.

⁵ Juā koty heta ngā uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi heta ngā uhyk uwyr ehe. Heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe tī. “Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke upa jande jahijar 'y” aja pandu ame'ē ta ke Juā mujahuk. Jondā y pe mujahuk. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa.)

⁶ Juāma'e mundeha awa rymba ra ke te'e mujā ame'ē ke. “Kame” aja ngā rymba rer. Ame'ē ra ke ima'e mundeha. (Ymanihar Erima'e mundeha aja ame'ē mundeha. Aja rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Juā tī, aja mujekwa.) So'o pিরer pe ixu'a rupi pukwar. Tukuxixik mixir ame'ē ke a'e u'u. Eir namō u'u tī.

⁷ Juā pandu:

—Ihē raikwer rupi amō tur. Katu te hū me'ē ke a'e. Ihē anī. Aja ym ihē. A'erehe ima'e miasu aja axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē.

⁸ Y pe pehē ke ihē amujahuk. A'e anī. Pehē ke Tupā'ā namō mujahuk, ame'ēja saka — aja ngā pe Juā pandu. (“Tupā'ā namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'ā ke a'e muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu ke Juā mujahuk

(*Matéu 3.13-17; Ruk 3.21-22*)

⁹ Arahā Ngariréi ywy ngi Jesu uhyk uwyr ehe, Juā rehe. Nasare ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Pe, y pe Jesu ke Juā mujahuk. Y rer Jondā.

¹⁰ Pe, y ngi Jesu uhem rahā, pahar ywa pirar, ame'ēja saka Juā usak u'am. Pe, Jesu rehe Tupā'ā wyjy uwyr. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe.

¹¹ Pe, ywa ngi panduha uwyr:

—Nde riki ihē ra'yr. Nde rehe ihē apy'a katu. Ihē ke nde eremuhury katu — aja Ta'yr pe Tupā pandu.

Jesu rehe Satana uhyk uwyr

(*Matéu 4.1-11; Ruk 4.1-13*)

¹² Pahar awa nixói ame'ē pe Tupā'ā Jesu ke muhyk raho.

¹³ A'ep heta ukwer rahā, ixo. Kuja, mokōi awa pypa (40) hetaha wera rahā, a'ep ixo. Arahā, Satana uhyk uwyr ehe. (Ājā ramūi a'e.) Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. Manga manga tipe. Anī. Jesu ma'e ym te. Ame'ē renda pe so'o jarō ame'ē ta ixo tī. Pe, Jesu rehe Tupā je'ēha rahoha

ta wyjy uwyr. Usak katu uwyr ehe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujyar

(*Matéu 4.12-22; Ruk 4.14-15; Ruk 5.1-11*)

¹⁴ Ajame'ē ke kyndaha pe Juā ke amō ta kynda raho rahā, Ngariréi ywy pe Jesu uhyk oho. Myrandu katu ke pandu oho. Tupā rehe har pandu oho.

¹⁵ Kuja pandu:

—Angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta ke pehē, aja Tupā putar. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak. Pexoha pyahu ame'ē ke Tupā putar, aja pexo katu. Aja rahā, ixotyhar ta ke aja pehē ke a'e muruwak ta. Ame'ē myrandu katu rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu ngā pe.

¹⁶ Ypa rymy'y rupi Jesu wata ixo rahā, pira pyhyk ame'ē ta rehe usak. Ypa rer Ngariréi. Mokōi sawa'e ta ixo. Her Simā. Imu rer Andere. Kyhapari pe pira pyhyk ixo. Ypa pe ombor ombor ixo.

¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Ihē namō peho 'y. Pira pepyhyk ame'ē ta ke pehē. Apo har anī. Amō kotyhar ta. Pehē ke amu'e ta. Pe, ngā py'a ke Tupā koty pemuruwak ta 'y. Pejur — aja Jesu Simā ta pe.

¹⁸ Pahar kyhapari hijar. Pe, Jesu namō a'eta oho.

¹⁹ A'engi Jesu oho we rahā, ame'ē ypa pe amō mokōi sawa'e ta rehe uhyk oho tī. Tian ta rehe uhyk oho. Imu

rer Juã. Semende ra'yr ta ame'ẽ ta. Jarusu keruhũ pe kyhapari mukatu uĩ.

²⁰ Ame'ẽ ta rehe usak rahã, pandu:

—Pejur. Ihẽ namõ peho — aja Jesu Tian ta pe.

Pe, Jesu namõ Tian ta oho tĩ. Jarusu keruhũ pe ipái ihĩ. Semende aja her. Parakyha ta namõ ihĩ. Upa ame'ẽ ta ke Tian ta hijar. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

*Ipy'a rehe ãjã ihĩ me'ẽ ke
(Ruk 4.31-37)*

²¹ A'engi Kapana'ũ ok ta pe Jesu uhyk uwyr. Inamõ ixo ame'ẽ ta uhyk uwyr tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngã ke mu'e uĩ.

²² Amõ ta Moise je'ẽha mu'e. Aja ym Jesu mu'e. Ukwa katuha namõ mu'e katu. A'erehe hendu ame'ẽ ta pandu: “Mã! Je'ẽha te reko aja pandu katu” aja ngã.

²³ Pe, amõ sawa'e jy'ariha renda pe ixo uwyr. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Pe, hãtã pandu:

²⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã koty ngi nde erejur ame'ẽ ke nde. Ima'e je'ẽha ke nde erepandu erejur. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe, aja akwa katu — aja hãtã pandu.

²⁵ Pe, ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ẽ ym! Sawa'e py'a ngi ehem eho — aja ãjã pe.

²⁶ Pe, ãjã sawa'e ke mukatak katak hũ. Ahem hũ riki. Pe, uhem oho ingi.

²⁷ A'ep ixo ame'ẽ ta mukahem riki. Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Mã katu tiki? Amõ kotyhar ma'e mu'eha ko. Ima'e je'ẽha rupi pandu, pe, ãjã ta hendu katu ehe. Mã! — aja ngã.

²⁸ Pe, Jesu rehe har upa Ngariréi wyw rupi ngã pandu pandu oho. Pahar pandu pandu oho.

*Petu pen ke Jesu mukatu
ame'ẽ rehe har
(Matéu 8.14-15; Ruk 4.38-39)*

²⁹ Ajame'ẽ ke jundéu awa tama'e jy'ariha renda ke Jesu hijar oho. Simã ta oho tĩ. Pe, Simã rok pe ixo oho. Ame'ẽ ke Andere rok tĩ. Tian oho tĩ. Juã amõ oho tĩ.

³⁰ A'ep Simã pen haku. A'erehe ixonha pe túi. Jesu uhyk rahã, pahar amõ ta pandu ipe. “Simã pen haku hũ” aja ipe.

³¹ A'erehe hake Jesu oho. Ipo rehe pyhyk, pe, mupu'am. Pahar hakuha maha oho ipe. Pe, imi'u Jesu ta pe a'e me'ẽ me'ẽ.

*Heta ngã ke Jesu mukatu
ame'ẽ rehe har
(Matéu 8.16-17; Ruk 4.40-41)*

³² Ame'ẽ pytun ramõ rahã, upa warahy u'ar rahã, (jundéu awa ta putu'uha 'ar upa. A'erehe wata katu apo.) A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke upa katu te ngã werur ipe.

Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke ngā werur ipe tī.

³³ Ok ta pe har ta māte hū hukwen rake rupi i'āi.

³⁴ Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke mukatu hū. Ipy'a rehe ājā ihī ame'ē ta ke upa mukatu tī. Jesu rehe har ājā ta ukwa katu, a'erehe hātā Jesu pandu: "Epandu ym ihē rehe har" aja ājā pe.

Tupā je'ēha ke Jesu pandu pandu oho

(Ruk 4.42-44)

³⁵ Ame'ē ku'ē rahā, sapukāi je'ē py rahā, Jesu pu'am. Simā rok ngi uhem oho. Pe, paite we awa nixói te ame'ē pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu.

³⁶ Pe, Simā upak rahā, Jesu ke kekar oho. Inamō ixo ame'ē ta kekar oho tī.

³⁷ Pe, usak ehe rahā, Simā ta pandu ipe:

—Upa ngā nde ke kekar ixo tipe — aja.

³⁸ Jesu pandu:

—Amō ta renda rupi jaho ta me'ē te'e. A'ep pe har ta pe Tupā rehe har apandu ta me'ē te'e tī. A'erehe ihē ajur. Jahorahā! — aja Simā ta pe.

³⁹ A'erehe upa Ngariréi ywy rupi wata oho. Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu oho. Amō ta py'a ngi ājā ke muhem mondo tī.

Pereran ma'e u'u hū ame'ē ke mukatu

(Matéu 8.1-4; Ruk 5.12-16)

⁴⁰ Pereran ma'e u'u hū ame'ē ke Jesu rehe uhyk uwyr. Ipyarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke

kohī, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Nde ereputar rahā, ihē ke nde eremukatu ta aja akwa katu — aja sawa'e.

⁴¹ Pyrara Jesu usak ehe. Pe, ijywa ke mupuku. Pe, sawa'e ākā rehe ipo ke a'e mujar. Pandu ipe:

—Ere. Nde ke ihē amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja sawa'e pe.

⁴² Pahar upa katu ipe 'y. Upa ka'ē oho ipe.

⁴³⁻⁴⁴ Pe, hātā Jesu pandu ipe:

—Ehendurahā! Nde ke ihē amukatu, ame'ē ke amō ta pe epandu ym we rī. Jundéu awa tama'e pa'i koty eho py. Nde rehe pa'i usak ta. "Katu apo 'y" aja pandu ta. Pe, yman Moise pandu, aja ma'e ke pa'i pe eme'ē. Aja rahā, upa nde pিরer katu, aja ngā ukwa ta tī — aja Jesu pandu tipe ipe.

Pe, pahar sawa'e ke muhem mondo.

⁴⁵ Pe, sawa'e oho ingi. (Jesu rehe hendu ym.) Mukatuha rehe har pandu pandu oho. Upa katu te ok ta rupi pandu pandu oho. Pyta we ym awa renda ke. A'erehe ok ta pe marā ka ym Jesu ixeha. Upa ngā ukwa katu ehe har. A'erehe amō koty pyta. Awa nixói te ame'ē pe pyta. A'ep upa hekoha ngi ngā uhyk oho ehe.

2

Upa jupyrātā rātā ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Ruk 5.17-26)

¹ Ku'ē rahā ha pe we Kapanā'ū ok ta pe Jesu jywyr oho. “Hok pe apo ihĩ” aja amō ta pandu pandu oho.

² A'erehe heta te hū ngā jyar uwyr ehe. Ok wyr pe soroka nixói te. Hukwen rupi soroka nixói te tĩ. Pe, ngā pe Tupā je'ēha ke Jesu pandu pandu uĩ.

³ Arahā tumeme sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Ame'ē ta upa jupyrātā rātā ame'ē ke muhyk werur.

⁴ Māte hū ngā i'āi. A'erehe marā ka ym Jesu rehe muhykiha. A'erehe ok kupe 'ar pe jupir oho. (Ame'ē ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka jo'ok jo'ok. Ixwar ihĩ rahā, upa jupyrātā rātā ame'ē ke ame'ē rupi mujy mondo ehe. Kyha aja me'ē 'ar pe sawa'e tui. Tupaham rehe mujy mondo. Pe, Jesu rake mou.

⁵ Ma'e ahyha Jesu mukatu. Ame'ē rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihē py'a jywyr katu — aja Jesu.

⁶ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ē ta wapyk uĩ tĩ. Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, kuja ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

⁷ —Mā! Aja pandu rahā, katu ym. Tupā jō riki ngā pe pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr” aja. A'erehe peme'ē riki Tupā aja jupe

my? Katu ym aja — aja a'eta py'a pe a'eta ukwa ukwa uĩ.

⁸ Pe, pahar ame'ē ta ukwaha ke Jesu ukwa tĩ. A'erehe pandu:

—Mā! Pehē py'a pe ma'e ke pekwa pekwa ym peĩ.

⁹ Myja me'ē riki hātā ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihē py'a jywyr katu” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahā, kuja my? “Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Ewata inamō eho!” aja apandu rahā, hātā ma'eha my? (Ame'ē ke rehe usak katu awa.)

¹⁰ —Pesarahā! (Tupā jō riki ahyha mukatu aja pekwhaha. Tupā jō riki ngā rehe ipy'a mujywyr katu aja pekwhaha tĩ.) Apo ihē tĩ. Awa ihē tĩ. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē riki kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē aja ihē amujekwa ta apo. Ihē pe Tupā pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. Ame'ē ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihē pe. Pesarahā! Ame'ē ke pekwa ta apo. Amujesak ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe Jesu pandu.

Pe, jupyrātā rātā ame'ē pe pandu:

¹¹ —Ko apandu nde pe. Epu'am! Nde kyha aja me'ē ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho — aja Jesu.

¹² Pe, upa ngā usak usak uĩ rahā, sawa'e pu'am. Kyha

aja me'ë ke mupu'a. Pe, pa-har uhem oho. A'erehe ngã pandu:

—Mã! Katu tiki — aja riki.

Pe, Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã! A'eramõ te aja mukatuha jasad py 'y. Katu! — aja ngã.

Jesu namõ Rewi oho ame'ë rehe har

(Matéu 9.9-13; Ruk 5.27-32)

¹³ A'engi Jesu uhem oho. Pe, ypa rymy'y rehe jywyr oho tĩ, Ngariréi ypa rehe. A'ep heta ngã jy'ar oho ehe tĩ. Ame'ë ta ke mu'e uĩ.

¹⁴ A'engi wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe usak. Her Rewi. (Amõ her: "Matéu" aja.) Apéu ra'yr a'e. Tamatarer matyriha renda pe wapyk uĩ. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr matyr. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ë ke a'e.) Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho 'y — aja ipe.

Rewi pu'am. Upa hijar. Pe, inamõ oho.

¹⁵ I'i atu rahã, Rewi rok pe ma'e ke Jesu ta u'u uĩ. Heta tamatarer matyriha ta inamõ uwyr tĩ. Amõ heta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta aja tĩ. Inamõ uwyr tĩ. Ame'ë ta ngi har heta Jesu namõ ma'e ke u'u uĩ. Jumu'eha ta u'u uĩ tĩ.

¹⁶ Pe, amõ Moise je'eha mu'e ame'ë ta i'ãi tĩ. Parise kotyhar ta ke ame'ë ta. Kuja jumu'eha ta pe ame'ë ta je'ë je'ë:

—Ma'ewã ame'ë sawa'e ta jaxer ame'ë ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer ke matyr ame'ë ta namõ aja tĩ. U'u in-amõ tĩ. Katu ym aja — aja Moise je'eha mu'e ame'ë ta pandu.

¹⁷ Ame'ë ke rehe Jesu hendu rahã, pandu:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym ixo rahã, mukatuha koty oho ym. (Aja apo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ihẽ rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ë ke a'eta putar, a'erehe ihẽ rehe uhyk. Mukatuha rehe uhyk, ame'ëja saka. Katu jupe ame'ë ta anĩ. Ame'ë ta ihẽ rehe uhyk ym.) Pesarahã! Sawa'e katu aja ukwa jupe, ame'ë ta pe kuja ihẽ apandu ym: "Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo" aja. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kuja ihẽ apandu katu: "Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo" aja — aja Jesu pandu.

U'uha ke hijar ame'ë rehe har

(Matéu 9.14-17; Ruk 5.33-39)

¹⁸ Amõ rahã, Juã mujahuk-ihã namõ jumu'e ixo ame'ë ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta aja tĩ. Ma'e u'uha ke hijar ixo tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupã pe.) Pe, amõ ta pandu uwyr. Jesu pe pandu:

—Juã mujahukiha namõ jumu'e ixo ame'ë ta upa ma'e u'uha ke hijar ixo. Parise ta

namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Upa ma'e u'uha ke hijar ixo tī. Nde namō jumu'e ixo ame'ē ta anī. Upa ma'e u'uha ke hijar ym. Ma'erehe hijar ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, imi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym.

²⁰ (Ihē namō ihēma'e jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym.) Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihē jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha mujekwa ta.)

²¹ —Amō we tī. Kamixa ymanihar ke sorok rahā, pan jupu'a ym ame'ē ke amō mujar ym ehe. Mujar ehe rahā, jupu'a we oho. Pe, kamixa ymanihar ke musak we ta. Sorok riki tiha we ta oho.

²² Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, pupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar ke mupuk ta. Pe, upa kawī jyhē ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī. A'erehe kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. Aja rahā, kawī jyhē ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī — aja ngā pe Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. A'erehe parise ta mu'e aja

ixoha namō marā ka ym muparaha, aja Jesu mujekwa katu.)

Ahúí aja me'ē ke jumu'eha ta po'ok ame'ē rehe har

(Matéu 12.1-8; Ruk 6.1-5)

²³ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahúí aja me'ē ty rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha ta namō oho ixo rahā, jumu'eha ta amō amō po'ok oho. (Ame'ē ke ipo pe kamyrik. Aja pিরer ke ombor. Upa ombor rahā, ame'ē ke u'u.)

²⁴ Pe, Jesu pe parise ta pandu:

—Anī. Katu ym kamyrik-ihā. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu ym. (Paraky te'e, ame'ēja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī — aja ipe.

²⁵⁻²⁶ (Amō rehe pyrara usak ta me'ē te'e, aja Jesu mujekwa tar katu) a'erehe pandu:

—Yman Ndawī myahy te riki. Inamō ixo ame'ē ta aja tī. Myahy te tī. Ame'ē ta ma'eha Tupā je'ēha rehe pesak riki. Ame'ē pekwa riki. Ma'e u'u ame'ē ke nixói te rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Ndawī ixē. A'ep mbeju ihī. Ame'ē ke Ndawī u'u. Inamō ixo ame'ē ta pe me'ē me'ē tī. Ame'ē ta u'u tī. Arahā Amiata pa'i keruhū. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Ame'ē mbeju ke Tupā ruwa koty aja saka pa'ihu moī. Pa'i ta jō ame'ē ke u'u katu. Amō ta u'u rahā, anī. (Ndawī ta pa'i ym.

A'erehe Ndawi ta u'u rahā, katu ym ta tipe. Aja Moise je'ēha rehe hendu ym) — aja parise ta pe Jesu pandu.

²⁷ Pandu tī:

—Putu'uha 'ar ke Tupā mujā py my? Anī. Aja ym. Awa ke a'e mujā py. A'engi putu'uha 'ar ke manga. Aja rahā, awa rehe putu'uha 'ar haihu katu, ame'ēja saka riki. Putu'uha 'ar rehe awa haihu katu, aja ym.

²⁸ A'erehe putu'uha 'ar rahā, ma'e ke amō ma'e, ame'ē ke ihē riki apandu katu. Tupā je'ēha rupi ajur ame'ē ke ihē. Awa ihē tī — aja Jesu.

3

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Ruk 6.6-11)

¹ Amō wera rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu ixé oho tī. A'ep ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke ihē.

² A'ep amō ta ixo. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu ta my? Ame'ē ke ukwa tar katu. Mukatu rahā: “Katu ym. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e aja nde.) A'erehe katu ym nde erema'eha” aja Jesu pe pandu ta tipe. A'erehe ame'ē ta Jesu rehe usak usak uī.

³ Pe, ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe Jesu pandu:

—Se ejur. Ngā ruwa koty ejur e'am — aja riki.

⁴ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Myja me'ē Moise je'ēha pandu katu my? Myja me'ē putu'uha 'ar rahā, amō ma'e my? Ko katu ame'ē ke amō pe ma'e my? Anī rahā, katu ym ame'ē ke ma'e my? Ko amō rehe pyrara usak my? Anī rahā, amō ke jukwa my? Myja me'ē katu pehē pe my? — aja ngā pe.

Anī. Je'ē ym ngā.

⁵ Ame'ē ta rehe Jesu juramā ma'ā. Parahy ngā rehe. Katu ame'ē ke ame'ē ta ma'e tar ym, a'erehe Jesu parahy ngā rehe. Amō we tī. Pyrara usak ngā rehe a'e tī. Jumen saka jurupy hātā, aja ngā ixo. Hendu tar ym. Jetehar te ke putar ym tī. A'erehe pyrara usak ngā rehe a'e tī. Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde po epirar 'y — aja Jesu.

Ipo ke sawa'e pirar. Upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tī.

⁶ A'engi parise ta uhem oho. Pahar Ero kotyhar ta namō jy'ar oho. Ame'ē ta namō pandu pandu.

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja riki parise ta jupe.

Y rymy'y rehe heta te hū ngā jy'ar

⁷ A'engi ypa pe Jesu oho tī, Ngariréi ypa pe. Jumu'eha ta oho inamō tī. Haikwer rupi heta te hū ngā oho tī. Ngariréi ywy ngi heta uhyk oho ehe. Jundéi ywy ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī.

⁸ Jerusarē ok ta ngi aja tī. Heta ngā uhyk oho ehe tī.

Inuméi ywy ngi aja tĩ. Uhyk oho ehe tĩ. Jondã y ruwái pe har ta aja tĩ. Heta ngã uhyk oho ehe tĩ. Tir ok ta rake ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Sinõ ok ta rake ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Heta te hũ uhyk oho ehe tĩ. Upa ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e ixo, aja ngã hendu, a'erehe johu ngã uhyk oho ehe.

⁹⁻¹⁰ Mã heta te hũ ngã ixo. Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu hũ. A'erehe upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ixoty jusosok oho ixo. Ipo ke mujar tar katu ehe. (Aja rahã, katu ta oho.) Ixoty jusosok sosok hũ oho ixo ngã. A'erehe jum'u'eha ta pe Jesu pandu:

—Se jarusu keruhũ pe-muhyk perur — aja riki.

Pe, jumãtã hũ ngã uwyr ehe rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor ta oho. (Aja rahã, jusosokiha rupi jukwa ym ta.)

¹¹ Ahy ixo ame'ẽ ta ke Jesu mukatu. Pe, ipy'a rehe ãjã ihĩ, ame'ẽ ta usak ehe rahã, Jesu ruwa koty u'ar. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke kohĩ, aja mujekwa katu.) Pe, hãtã pandu:

—Nde riki Tupã ra'yr — aja.

¹² Anĩ. Hãtã Jesu pandu:

—Pepandu ym ihẽ rehe har — aja ãjã ta pe.

Awa py mokõi jum'u'eha ta ke Jesu mujy'ar

(*Matéu 10.1-4; Ruk 6.12-16*)

¹³ Ajame'ẽ ke ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Pe, sawa'e ta pe pandu:

—Pejur! — aja.

Katu usak ame'ẽ ta ke mujy'ar. Sawa'e ta uhyk uwyr ehe.

¹⁴ Kuja, awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. “Ko ihẽ amondo ame'ẽ ta ke” aja Jesu. Ame'ẽ ta pe pandu tĩ:

—Amõ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. Ihẽ namõ pepyta ta. Amõ ta renda rupi pehẽ ke ihẽ amondo ta tĩ. Ame'ẽ rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu ta peho tĩ.

¹⁵ Ihẽ je'ẽha rupi ãjã ta ke pemuhem ta katu tĩ. Awa ta py'a ngi pemuhem ta katu — aja awa py mokõi sawa'e ta pe.

¹⁶ Jo'ok ame'ẽ ta kuja sawa'e ta rer. Ko Simã. [Amõ her Jesu moĩ ehe. “Petu” aja ipe.]

¹⁷ Amõ sawa'e Tian. Imu Juã. Semende ra'yr ta ame'ẽ ta. [Ame'ẽ ta rehe amõ her ke Jesu moĩ tĩ. “Mboane” aja a'eta pe. Ame'ẽ je'ẽha: “Pahar ipy'a pihun” aja.]

¹⁸ Amõ sawa'e Andere. Siri amõ tĩ. Amõ Matoroméu tĩ. Amõ Matéu. Amõ Tome tĩ. Tian amõ tĩ. Apéu ra'yr ame'ẽ. Tandéu amõ tĩ. Simã amõ tĩ. Sero aja her tĩ. (“Sero” pandu rahã: “Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem” aja a'e.)

¹⁹ Amõ Jun Ikario tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk werur.

Satana rehe har (Ãjã ramüi a'e)

(*Matéu 12.22-32; Ruk 11.14-23; Ruk 12.10*)

²⁰ Ajame'ẽ ke hok pe Jesu jywyr oho. Heta te hũ ngã

uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha pandu pandu hũ. Mukatu hũ ngã ke. Heta te hũ ngã uwyr ehe. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha uĩ. Jumu'eha ta aja inamõ ixo tĩ.

²¹ Ame'ẽ rehe har ianam ta hendu rahã, Jesu ke oho piam tipe. Amõ ta pandu u'am:

—Ka'u te'e riki a'e — aja naĩ.

A'erehe oho piam tipe. (Anĩ. A'eta namõ Jesu oho ym.)

²² Jerusarẽ ok ta ngi amõ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta pandu pandu u'am:

—Ipy'a rehe Mesembu ihĩ, a'erehe ãjã ta ke Jesu muhem katu mondo — aja pandu naĩ. (“Mesembu” aja pandu rahã: “Satana ke” aja ukwa. ãjã ramũ a'e.)

Amõ ta pandu:

—Satana je'ẽha rupi ãjã ke a'e muhem mondo tĩ — aja pandu naĩ tĩ.

²³ Pe, ngã ke Jesu mujy'ar. Myja me'ẽ ãjã ta my, ame'ẽ ke pandu pandu:

—Satana jumuhem ym jumondo.

²⁴ Ka'a rupi har ta jumai mai ngã juehe rahã, jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.)

²⁵ Ok wyr pe har ta jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

²⁶ Aja ixotyhar ta namõ Satana jumai mai a'eta juehe rahã, jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym

ta a'eta juehe. A'erehe Satana je'ẽha rupi ãjã ta ke ihẽ amuhem ym amondo.)

²⁷ —Sawa'e pyrãtã rok pe ma'e ke mukanim ym oho awa. Mukanim ta oho rahã, sawa'e pyrãtã ame'ẽ jywa ke mujere pukwar py, pe, sawa'ema'e ke upa mukanim ta raho. (Aja ihẽ tĩ. Satanama'e pyrãtãha ngi sawa'e ke ihẽ riki amuhem tĩ. Aja rahã, Satanama'e pyrãtãha 'ar koty te we ihẽma'e pyrãtãha, aja ihẽ amujekwa katu.)

²⁸ —Ko apandu katu pehẽ pe. Upa ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. “Tupã! Nde katu ym” aja pandu ame'ẽ ke rehe aja tĩ. Ipy'a jywyr ta tĩ.

²⁹ Tupã'ã pe anĩ. “Tupã'ã! Nde katu ym. Nde erema'eha katu ym” aja pandu ame'ẽ ke rehe anĩ. Ame'ẽ rehe jõ Tupã ipy'a jywyr ym te ta. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha aja te'e ta ixo, a'erehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta — aja Jesu pandu.

³⁰ A'eramõ amõ ta pandu: “ãjã ipy'a rehe ihĩ” aja Jesu rehe har pandu naĩ. A'erehe myja me'ẽ ãjã ta my, ame'ẽ rehe har Jesu pandu.

Jesu anam ta rehe har
(Matéu 12.46-50; Ruk 8.19-21; Emberéu 2.11)

³¹ Imãi uhyk uwyr ehe. Imu ta amõ tĩ. Hukwen rake uhyk u'am. Pe, amõ pe imãi pandu:

—Jesu pe ebandu eho: “Se ejur” aja ipe — aja imãi.

³² Heta ngā juramā jy'ar ixo ehe. Amō ta pandu ipe:

—Soroka pe ne māi i'āi, ne mu ta namō. Nde pe pandu tar katu — aja Jesu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu:

—Pesarahā! Ko riki ihē māi. Amō ta ihē mu ta aja tī.

³⁵ Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mu aja saka. Ihē rendyr aja tī. Ihē māi aja tī — aja Jesu pandu.

4

Ma'e ra'ī muhāi ame'ē rehe har

(Matéu 13.1-9; Ruk 8.4-8)

¹ Amō rahā, ypa rymy'y rehe Jesu mu'e mu'e uī tī. Heta hū ngā jumātā katu te jy'ar ehe, a'erehe jarusu keruhū pe opor oho. A'ep wapyk uī. Y pe jarusu keruhū tui. Ypa rymy'y rehe upa ngā wapyk uī. Aja Jesu mu'e hū ngā ke.

² Myja me'ē ma'e ra'ī ta my ame'ē ke pandu uī. Mu'e rahā, kuja pandu:

³ —Pehendu katurahā! Ma'e ra'ī ke amō muhāi oho.

⁴ Kupixa pe ma'e ra'ī muhāi rahā, awa rape rupi amō ha'ī u'ar. Ame'ē ke ma'ewyra u'u uwyr. Upa u'u.

⁵ Amō ma'e ra'ī ita ty rupi u'ar. A'ep ywy katu ame'ē ke ta'yr mi. Pe, ha'ī hywōi. Ywy heta ym a'ep, a'erehe pahar hywōi.

⁶ Pe, warahy haku rahā, i'y manō. Hapo ipyp oho ym, a'erehe upa te'e manō.

⁷ Amō ma'e ra'ī juruwe ty rupi u'ar. Juruwe tiha py oho. A'erehe ma'e ra'ī hywōi rahā, hury ym. A'erehe i'a ym.

⁸ Pe, amō ma'e ra'ī ywy katu ame'ē rupi u'ar. Pe, hywōi rahā, hury katu oho. Tiha katu oho. I'a uhem, pe, tyarō. Hymbo rehe heta i'a ihī. Tirī ta (30) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta we hū i'a ihī. Sesen ta (60) aja hetaha. Amō hymbo rehe heta te hū i'a ihī. Sē (100) aja hetaha — aja Jesu pandu.

⁹ Pandu tī:

—Pekwa tar katu rahā, ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Ma'e ra'ī ame'ē rehe har mujekwa

(Matéu 13.10-17; Ruk 8.9-10)

¹⁰ Jesu jeje ixo rahā, awa py mokōi jumu'eha ta pandu uwyr ipe. Amō ta aja tī. Pandu uwyr ipe tī.

—Jande pe emujekwarahā! Myja me'ē ma'e ra'ī ta my, ame'ē ke emujekwa katu — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Apo amō koty Tupā mujekwa. Pyahu ame'ē ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amō muruwak, ame'ē ke a'e putar katu. “Ihēma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ē ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupā pandu ihē pe. Amō ta pe anī. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke apandu pandu. Ame'ē ke rehe jō ngā hendu tipe.

12 Aja rahã:

“A'eta usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym riki. Hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym riki tĩ.

Ukwa rahã, Tupã rehe ipy'a ke muruwak ta tipe. Pe, ame'ẽ ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr ta tipe” aja ta — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ rehe har

(*Matéu 13.18-23; Ruk 8.11-15*)

13 Pe, a'e pandu tĩ:

—Ko ma'e raĩ rehe har pekwa ta me'ẽ te'e. Pekwa ym rahã, amõ myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, pekwa ym ta tĩ. A'erehe ko amujekwa ta.

14 Ma'e raĩ ke amõ muhãi oho. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu pandu oho.

15 Ma'e raĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ẽ riki kuja. Tupã je'ẽha rehe amõ ta hendu. Pe, hendu rahã, pahar Satana mukanim uwyr. (Ma'ewyra uwyr, ame'ẽja saka.)

16 —Amõ ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe. Hendu rahã, hury katu tipe. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.)

17 Tupã je'ẽha pyta katu ym, a'erehe tapijar te'e we jurujar ym. Tupã je'ẽha rehe jurujar, a'erehe amõ ta parahy ehe. (Warahy haku, ame'ẽja saka.) A'erehe pahar Tupã je'ẽha ke hijar. Amõ ta puka puka hũ ehe, a'erehe pahar Tupã je'ẽha ke hijar tĩ. Katu ym aja.

18 —Amõ ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ẽ kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu tipe.

19 Ima'e ixoha rehe te'e a'e ukwa ukwa ixo. “Ma'e ihẽ a'u ta my? Ma'e ihẽ amunde ta my?” aja ukwa ukwa ixo. Ko tamatarer matyr tar katu hũ. Upa ma'e ke matyr tar katu hũ. Upa ame'ẽ ke Tupã je'ẽha ke mukanim. (Juruwe jukwa, ame'ẽja saka.) Tupã rehe har ukwa ukwa tar ym. Ima'e ke rehe ipy'a katu. Katu ym aja. A'erehe ma'e i'a ym, ame'ẽja saka. (Aja rahã, amõ we Tupã rehe har ukwa tar ym.)

20 —Amõ ma'e raĩ ywy katu rupi u'ar. Ame'ẽ ke kuja. Tupã je'ẽha rehe hendu katu. Hury katu. I'a heta aja ixo. Tirĩ ta (30) aja hetaha. Amõ amõ heta we hũ. Sesen ta (60) aja hetaha. Amõ heta te hũ. Sẽ (100) aja hetaha. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e hũ tĩ. Hymbo rehe i'a ihĩ, ame'ẽja saka) — aja Jesu mujekwa katu jumu'eha ta pe.

Araparin rehe har

(*Ruk 8.16-18*)

21 Jesu pandu tĩ:

—Araparin amõ hapy rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe amõ ta ixo rahã, wera katu a'eta pe.

22 Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ẽja saka. Apo mukanim, ame'ẽja saka. I'i atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ẽja saka riki. Apo jupyk, ame'ẽja saka. I'i atu

rahã, upa pirar ta, ame'ëja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ëja saka.)

²³ Pekwa tar katu rahã, pehendu katu 'y — aja Jesu pandu.

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Amõ pandu rahã, pehendu katu ehe. Pehendu tar ym rahã, pehẽ pe Tupã mujekwa ym ta. Pehendu tar katu rahã, pehẽ pe a'e mujekwa katu ta. Jete. I'ar koty te we mujekwa katu ta pehẽ pe.

²⁵ Kuja riki. Amõ ukwa katu rahã, amõ we ukwa katuha ke Tupã muwyr ta ipe. Amõ ukwa tar ym rahã, ta'yr mi ukwa, ame'ë ke upa mukanim ta ingi. (Aja rahã, ukwa ym te ta) — aja Jesu pandu.

Ma'e raĩ hywõi ame'ë rehe har

²⁶ Pe, a'e pandu tĩ:

—Ihẽ amu'e ame'ë ke myja my? Ame'ë rehe har pehẽ pe apandu ta. Ame'ë ke kuja. Ywy rehe ma'e raĩ ke amõ muhãi.

²⁷ Pe, ima'e ke rehe a'e ma'ema'e oho ixo. Pytun rahã, aja. Wera rahã aja tĩ. Ima'e ke ma'ema'e oho ixo tĩ. Aja ixo rahã, ma'e raĩ hywõi. Pe, tiha oho. Myja tihaha my, ukwa ym awa.

²⁸ Jeje ywy ngi uhem. Ho uhem py. A'engi i'y. A'engi hãkã. A'engi hymbo. Pe, i'a.

²⁹ Tyarõ rahã, amõ matyr oho. Matyriha angaha ke rehe uhyk oho — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu mu'e, ame'ë ke rehe jurujar katu te rahã, ixoha amõ koty muruwak ta. Katu aja muruwak ta, aja mujekwa.)

Ma'e raĩ jytyam ame'ë ke tĩ (Matéu 13.31-32; Matéu 13.34; Ruk 13.18-19)

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Se Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë rehe har pehẽ pe apandu ta tĩ.

³¹ Kuja ma'e raĩ aja saka. Mosata raĩ ame'ëja saka. Haĩ riki ta'yr te mi.

³² Pe, amõ jytyam rahã, hywõi katu. Pe, i'y tiha te hũ oho. Kupixa pe har ta pyter pe tiha te ame'ë ke a'e. Hãkã ke pia pia hũ. Pe, ma'ewyra ta haity ta matyr ehe, hãkã rehe. Pytun atu ame'ë wyr pe ma'ewyra ta ihĩ — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja mujekwa. Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'ëja saka. Pe, i'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ëja saka, aja mujekwa katu.)

³³ Pe, ngã ukwa katu rahã, amõ amõ myja me'ë ma'e ke my, ame'ë ke Jesu pandu ngã pé.

³⁴ Aja jõ ngã pe pandu. Jumu'eha ta anĩ. Ame'ë ta namõ jõ ixo rahã, upa katu te mujekwa. Myja me'ë ma'e ke my ame'ë ke upa katu te mujekwa jumu'eha ta pe.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u ame'ẽ rehe har

(*Matéu 8.23-27; Ruk 8.22-25*)

³⁵ Ame'ẽ pytun ramõ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Y ruwái rehe jaha jaho — aja.

³⁶ Y rymy'y rehe heta ngã ke a'eta hijar oho. Jarusu keruhũ pe Jesu ihĩ. Ame'ẽ pe jumu'eha ta opor oho tĩ. Pe, y ruwái rehe oho. Amõ jarusu keruhũ pe amõ ta oho tĩ.

³⁷ Pe, oho we rahã, ywytu keruhũ uhyk ehe. Y kotok keruhũ katak hũ tĩ. Y ke oho rãi ipe. Tate jere oho.

³⁸ Jarusu keruhũ tangwa koty Jesu ukwer ou. Iãkã renda rehe iãkã mupyta. Aja ukwer ou. Pe, amõ mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande ke jajere tate riki. Nde erema'e ym ma'e ke my? — aja Jesu pe.

³⁹ Pe, pu'am rahã, hãtã ywytu keruhũ pe Jesu pandu.

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja riki.

Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja riki.

Pe, ywytu keruhũ putu'u. Y ke wapyk katu te tĩ.

⁴⁰ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pekyje ym ta me'ẽ te'e. Ihẽ rehe pejurujar ym my rĩ — aja Jesu.

⁴¹ Anĩ. Jumu'eha ta kyje hũ. Pandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ! Je'ẽha rehe ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu

katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja jumu'eha ta pandu.

5

Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu

(*Matéu 8.28-34; Ruk 8.26-39*)

¹ A'engi ypa ruwái rehe uhyk oho, Jera ywy pe.

² Jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Itakwar kangwerupa ngi uhyk uwyr ehe.

³ Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e. Itakwar kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Ngã pukwar ym a'e ke apo 'y. Ita tupaham pe pukwar rahã, pyta ym.

⁴ Amukwehe te ita tupaham pe ijywa ke mujere pukwar pukwar. Itymã ke pukwar tĩ. Anĩ riki. Ijywa pukwariha ke mohok riki. Ten! Itymã pukwariha ke mohok tĩ. Ten! Aja tĩ. Pyrãtã te hũ. A'erehe parahyha ke marã ka ym ngã mukanĩha ingi. Parahy te'e ixo.

⁵ Pytun rahã, ahem hũ. Wera rahã, ahem hũ tĩ. Itakwar kangwerupa rupi ahem ixo. Ywy'ã rupi ahem ixo tĩ. Hãtã ita pe jumu'i mu'ĩ.

⁶ Paite we Jesu rehe usak rahã, ixoty ujan oho. Hake ipynarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)

⁷⁻⁸ Jesu pandu ixo:

—Ãjã! Sawa'e py'a ngi ehem eho! — aja riki.

A'erehe hātā je'ēha uhem ingi:

—Jesu! Nde riki Tupā ra'yr! Ywatehar te a'e. Ihē pe ema'e ym ma'e ke. Tupā je'ēha rupi apandu: “Ihē ke emahy ym” — aja riki hātā pandu.

⁹ Pe, Jesu pandu:

—Ma'e nde rer? — aja.

Sawa'e pandu:

—Jande reta ame'ē ke jande, a'erehe: “Heta” aja riki jande rer — aja Jesu pe.

¹⁰ Jesu pe pandu pandu u'am:

—Kome'ē renda ngi ājā ta ke emujan ym emondo — aja.

¹¹ Ame'ē ywy'ā rehe kure ta mâte hū ixo. Kāpī ke u'u ixo.

¹² Ājā ta pandu:

—Kure ta koty jande ke emondo. Kure ta rehe jande jāi ta — aja Jesu pe.

¹³ —Ere. Peho — aja Jesu.

Pe, sawa'e ngi ājā ta uhem oho. Pe, kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hū uwak.) Pe, kure ta ujan oho. Upen te'e hū ame'ē pe u'ar oho. Ypa pe u'ar oho. Upa katu te yjukwa. Heta te hū kure ta manō. Kuja, 2.000 hetaha manō.

¹⁴ Kure usakiha ta ujan oho. Ok ta rupi pandu pandu oho. Ma'e usak ramō, ame'ē rehe har pandu pandu oho. Amō amō awa renda rupi pandu oho tī. Pe, a'ep pe har ta usak uwyr.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu rehe uhyk rahā, sawa'e rehe ngā usak. Ame'ē sawa'e ngi ājā ta uhem ramō. Wapyk uī. Ka'u ym apo 'y. Ima'e mundeha namō ixo apo 'y. Myja sawa'e ka'u ame'ē ke katu oho. Ame'ē

ke rehe usak ame'ē ta upa pandu pandu ngā pe. Kure ta ka'u oho, ame'ē rehe har upa pandu tī. (Pyrātā te hū ame'ē ke pehī, aja ukwa. A'erehe ngā kyje ingi, Jesu ngi. Amō we ngāma'e kanim ta, ame'ē ke putar ym tī.)

¹⁷ A'erehe pandu ipe:

—Jande rekoha ngi eho — aja Jesu pe.

¹⁸ Jarusu keruhū pe Jesu opor oho ixo rahā, ājā ta uhem ramō ame'ē sawa'e pandu:

—Ne namō ihē aho ta — aja Jesu pe.

¹⁹ —Anī. Nde rekoha pe ejy-wyr eho. Jandema'e sawa'e te nde ke mukatu, ame'ē rehe har ne anam ta pe epandu eho. Nde rehe pyrara usak, ame'ē ke epandu tī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²⁰ Pe, sawa'e jywyr oho. Amō amō ok ta rupi pandu pandu. “Jesu ihē ke mukatu” aja pandu pandu. Aja Jande popa ok ta, ame'ē rupi upa pandu pandu oho. Sawa'e panduha rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu te hū — aja ngā.

“Ihē rajyr emukatu” aja Jái pandu

(*Matéu 9.18-19; Ruk 8.40-42*)

²¹ Y ruwái rehe Jesu jywyr oho tī. Jarusu keruhū pe aha oho. Pe, heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Y rymy'y rehe pyta.

²² Amō sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Jesu rehe uhyk

rahã, ipixi'a pe u'ar oho oup. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pandu ipe:

23 —Ihẽ rajyr manõ tate. Ihẽ rok pe eho! Iãkã rehe nde po nde eremujar rahã, katu ta oho — aja Jesu pe.

24 Pe, oho inamõ. Oho ixo rahã, heta ngã Jesu rake rupi tuka tuka hũ oho ixo.

Kũjã ke Jesu mukatu ame'ẽ rehe har

(Matéu 9.20-22; Ruk 8.43-48)

25 Pe, amõ kũjã oho ixo tĩ. Ma'e ahyha namõ ixo. Jaiha ke pupur rãĩ namõ ixo. Aja yman riki ixo. Kuja. Awa py mokõĩ (12) warahy 'ar rahã, aja te'e ixo.

26 Ahyha mukatuha koty oho oho hũ tipe. Ame'ẽ ta pe upa tamatarer me'ẽ me'ẽ tipe. Mukatu ym. I'ar koty te we mupyraraha riki ame'ẽ ta. Pe, katu ym oho ipe rĩ.

27-28 Jesu rehe har ngã pandu pandu, ame'ẽ ke hendu. "Jesu mukatu" aja kũjã hendu. A'erehe kuja ipy'a pe ukwa ukwa ixo:

—Ima'e mundeha rehe ihẽ po amujar rahã, ihẽ katu ta aho — aja kũjã.

Pe, ngã pyter rupi kũjã wata oho ixo. Pe, xupe rehe uhyk oho.

29 Pe, Jesuma'e mundeha apyr rehe ipo mujar. Pahar jaiha ke pupur ame'ẽ ke putu'u ingi. Upa katu, aja ukwa.

30 Pe, pahar Jesu ukwa. Amõ ke mukatu, aja ukwa.

A'erehe uwak u'am. Pe, pandu:

—Awa ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar my? — aja.

31 —Nde rake rupi heta ngã juramã u'am, a'erehe nde rehe tukwa tukwa hũ u'am. Ma'ewã nde erepandu my: "Awa ihẽma'e mundeha rehe ipo mujar" aja — aja jumu'eha ta pandu ipe.

32 Anĩ. Jesu usak usak we rĩ. Awa mujar my? Kekar we rĩ.

33 Katu apo, aja kũjã ukwa katu, a'erehe kyje uhyk ehe. Ryrýĩ tĩ. Huwa koty ipynarãĩ pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe, aja mujekwa.) Pe, upa katu te Jesu pe pandu.

34 —Ei, kũjã! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Nde rury katu eho apo. Jaiha pupur ame'ẽ ke upa putu'u katu te nde pe apo 'y — aja Jesu ipe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu ame'ẽ rehe har

(Matéu 9.23-26; Ruk 8.49-56)

35 Kũjã namõ pandu u'am rahã, Jái rok ngi amõ ta uhyk uwyr.

—Nde rajyr manõ ramõ te. Mã peja mu'eha jywyr oho — aja Jái pe. ("Mu'eha" aja pandu rahã: "Jesu ke" aja a'eta ukwa.)

36 Tajyr manõ ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, Jái pe pandu:

—Anĩ. Nde py'ahu te'e exo. Ihẽ rehe tapijar te'e we ejurujar katu — aja ipe.

—Hā! — aja Jái.

³⁷ A'engi Jái rok pe oho inamō. Heta ngā anī. Mupyta.

—Se pepyta — aja.

Kuja jō oho. Kūjātāi pái. Petu oho. Tian oho tī. Imu oho tī. Her Juā. Ame'ē ta jō inamō oho.

³⁸ Pe, Jái rok pe uhyk rahā, heta ngā i'āi a'ep. Ngā mutyapu tyapu hū. Jixi'u xī'u hū ngā. Ahem amō tī. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Ame'ē ke rehe Jesu usak.

³⁹ Pe, pandu:

—Mā! Pemutyapu tyapu hū ym. Pejixi'u ym tī. Kūjātāi manō ym. Ukwer ou riki — aja Jesu.

⁴⁰ Pe, ngā puka puka hū ehe. Manō te aja ukwa katu, a'erehe puka puka hū ehe. A'erehe soroka pe upa ngā ke Jesu muhem. Pe, kūjātāi túi, ame'ē kapy pe oho. Mahapyr jumu'eha ta ke raho inamō tī. Kūjātāi pái raho tī. Imāi raho tī. Ame'ē ta jō kapy pe ixo oho.

⁴¹ Uhyk rahā, ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Tarita kumi — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha ipe: “Kūjātāi! Nde pe apandu, epu'am!” aja.

⁴² Pahar kūjātāi pu'am. Pe, wata ixo. Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke kūjātāi. Kweraha rehe usak ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja kapy pe ixo ame'ē ta.

⁴³ Pe, Jesu pandu:

—Pehē py'a rupi te'e pereko — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Ma'e ke eme'ē ipe. Kūjātāi u'u ta — aja.

(Ma'e ke u'u rahā, ixuwe katu a'e, aja ukwa katu ta, a'erehe: “Ma'e ke eme'ē ipe” aja Jesu pandu ipe.)

6

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(Matéu 13.53-58; Ruk 4.16-30)

¹ A'engi Jesu oho. Hekoha pe jywyr oho, Nasare ok ta pe. Upa jumu'eha ta oho inamō tī.

²⁻³ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe mu'e oho. Heta ngā ixo a'ep. Pe, hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! My riki ukwa katuha ukwa my? Awa a'e ke mu'e my? (Jakwa ym jande.) Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Mā! (Jande aja awa te'e a'e tī.) Myja ame'ē ke a'e ma'ema'e my? (Jakwa ym tī.) Jesu riki peme'ē. Myra rehe ma'eha peme'ē. Mari membyr ke a'e. Imu ta ko jande namō ixo tī, jande rekoha pe. Tian. Jose amō tī. Jun amō tī. Simā amō tī. Hendyr ta jande namō ixo tī — aja ngā pandu.

Hekoha pe har ta aja Jesu tī, aja ngā ukwa, a'erehe Jesu ke putar ym.

⁴ A'erehe Jesu pandu:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke amō hekoha pe pandu oho rahā, ame'ē ta hendu katu. Putar katu. Hekoha te pe pandu rahā, anī. Hekoha pe har ta hendu ym. Putar ym. Hok wyr pe har ta aja tī.

Hendu ym tĩ. Amõ ianam ta aja tĩ. Hendu ym tĩ. Putar ym tĩ — aja ngã pe pandu.

⁵ Ngã putar ym, a'erehe mukatu hũ ym a'ep. Peteĩ teĩ ma'e ahy ixo ame'ẽ ta rehe ipo mujar. Aja mukatu.

⁶ Ipy'a pe Jesu ukwa ixo:

—Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Aja ihẽ ke Tupã muwyr, aja amujekwa. Anĩ. Peme'ẽ ta jurujar ym ihẽ rehe. Mã! — aja jupe.

Pe, a'engi amõ ta hekoha rupi mu'e mu'e oho.

Awa py mokõi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(Matéu 10.5-15; Ruk 9.1-6)

⁷⁻⁹ Ajame'ẽ ke awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Ko pehẽ ke ihẽ amondo ta. Pehẽ mokõi mokõi peho. Ihẽ je'ẽha rupi peho. Amõ ta py'a ngi ãjã ta ke pemuhem katu ta. Peho rahã, ma'e ke peraho ym. Pehẽ mi'u peraho ym. Pehẽ kupe pe ma'e ryrũ ke peraho ym tĩ. Tamatarer peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho katu. (Pehẽ re'õ rahã, myra rehe pepyta pyta peho pexo.) Pehẽ py rehe har pemunde. Peteĩ kamixa namõ peho katu.

¹⁰ —Amõ rekoha rehe pehyk rahã, amõ pandu ta: “Ko pejur katu. Se ihẽ rok pe pepyta katu” aja. Ame'ẽ rok pe pepyta katu. A'ep pepyta pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ pepyta katu.

¹¹ —Amõ rekoha pe pehyk. A'ep pe har ta putar ym pehẽ

ke. Pehẽ je'ẽha rehe hendu tar ym tĩ. Aja rahã, ame'ẽ hekoha ngi peho. Ok ta ngi pehem peho rahã, ywy ku'i pehẽ py ngi pejuhyk katu. Ame'ẽ ke ngã usak rahã, kuja ukwa ta. Tupã ke a'ep pe har ta putar ym aja pemujekwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹² Pe, jumu'eha ta oho. Mokõi pame a'eta oho. Amõ ok ta rupi pandu pandu oho.

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemurwak — aja pandu oho.

¹³ Heta ãjã ta ke ngã py'a ngi muhem mondo tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ta rehe ma'e ka kytyk tĩ. Ipykã rehe kytyk. Karapatu ka aja me'ẽ. Aja ngã ke mukatu hũ.

Juã mujahukiha ke jukwa ame'ẽ rehe har

(Matéu 14.1-12; Ruk 9.7-9)

¹⁴ Jesu ma'ema'eha rehe har upa ngã pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe Ero hendu. A'e jundéu awa tama'e kapitam. Amõ ta kuja pandu:

—Peme'ẽ riki Juã mujahukiha ke. Manõha ngi Tupã mukwera katu muhem. A'erehe pyrãtã te ha namõ ma'e ke Jesu ma'ema'e katu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'ema'e katu — aja riki.

¹⁵ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr — aja riki tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e.

Ymanihar aja Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e tĩ — aja tĩ.

¹⁶ Amõ koty koty Jesu rehe har Ero hendu rahã, kuja pandu:

—Anĩ. Peme'ê riki Juã mujahukiha ke. A'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. Amukwehe te we amõ pe ihê apandu: “Juã ãkã ke emondok eho ingi” aja. Kwera katu uhem apo 'y — aja ukwaha naĩ.

¹⁷⁻¹⁹ Amukwehe te we kuja ixo. Ero mu ixo. Her Siri. Siri rakehar rer Erondi. Ame'ê imu rakehar ke Ero jo'ok raho ingi. A'erehe Juã pandu ipe:

—Mã peja ym. Ne mu rakehar namõ nde erexo rahã, katu ym — aja Ero pe pandu.

Ame'ê ke Erondi ukwa tĩ. A'erehe parahy ehe, Juã rehe. Jukwa tar katu tĩ. Ame'ê ke Ero putar ym, a'erehe marã ka ym Juã ke hakehar jukwaha.

²⁰ Juã riki sawa'e katu ame'ê ke a'e aja Ero ukwa. Jaxer ame'ê ke nixói ipe aja ukwa tĩ, a'erehe kyje ingi, Juã ngi. A'erehe amõ renda pe Juã ke Ero mupyta. (A'erehe marã ka a'e ke hakehar jukwaha.) Juã je'êha rehe Ero hendu tar katu tĩ. Hendu katu tipe. Amõ amõ rahã, hendu rahã: “Mã! Myja me'ê ihê ama'e ta my?” aja Ero pandu jupe.

²¹ Pe! Juã jukwaha angaha ke rehe uhyk 'y. Kuja. Yman imãi pusu ngi Ero u'ar. Ame'ê rehe imi'u matyr ixo apo. Aja ukwa ukwa ixo tĩ. Pe, kapitã ta ke mujy'ar. Sonda

tama'e kapitã ta ke mujy'ar tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ê ta ke mujy'ar tĩ. Ame'ê ta ngariréi ywy pe har ta ke a'eta. Ma'e u'uha renda pe upa ame'ê ta ihĩ.

²² Ame'ê renda pe Erondi membyr ixo uwyr. Kũjãtãi keruhũ a'e. Pe, purahái. Upa kapitã ta ke muhury. Ero hury katu tĩ. Pe, kũjãtãi pe pandu:

—Ma'e nde ereputar my? Upa nde ereputar ame'ê ke ihê riki ame'ê ta nde pe — aja Ero.

²³ Pandu pandu riki tĩ:

—Ko Tupã ruwa koty aja jaxo. Apandu katu. Upa nde ereputar ame'ê ke ihê riki ame'ê ta nde pe. Esarahã! Upa katu te ihêma'e ihĩ. Nde ereputar rahã, ame'ê ke amowok ta nde pe. Wajar nema'e ta — aja Ero.

²⁴ Imãi pe kũjãtãi pandu oho:

—Mãi! Ma'e ihê apandu ta my? — aja.

Imãi pandu:

—Juã mujahukiha ãkã ke epandu ipe — aja.

²⁵ Pahar Ero koty jywyr oho. Pe, pandu ipe:

—Juã ãkã ke ihê aputar. Ita paratu 'ar pe ihê pe erur apo — aja kũjãtãi.

²⁶ Ame'ê ke rehe hendu rahã, Ero pyai te hũ. (Juã ke jukwa tar ym.) A'erehe pyai te hũ. Ero je'êha rehe upa kapitã ta hendu ramõ te: “Tupã ruwa koty aja jaxo. Nde ereputar ame'ê ke ihê riki ame'ê ta” aja. A'erehe kũjãtãi pe: “Anĩ. Ama'e ym

ta" aja marã ka ym panduha. Pandu rahã, huxĩ hũ ta tipe.

²⁷ A'erehe pahar sonda pe pandu:

—Juã äkã ke emondok erur — aja.

Kyndaha pe sonda oho. Pe, iäkã mondok ingi.

²⁸ Pe, ita paratu 'ar pe werur. Kũjãtãi pe me'ë. Ame'ë ke imãi pe kũjãtãi raho.

²⁹ Juã ke amõ jukwa, aja Juã namõ jumu'e ixo ame'ë ta hendu rahã, hete ke oho piam. Pe, kangwerupa pe jy-tym raho.

Kuja, 5.000 hetaha ma'e ke u'u ame'ë rehe har

(Matéu 14.13-21; Ruk 9.10-17; Juã 6.1-14)

³⁰ Ajame'ë ke Jesu mondo ame'ë ta jywyr uwyr ixoty, Jesu koty. Upa ma'ema'eha ke pandu ipe. Upa ma'e mu'e ame'ë ke pandu ipe tĩ.

³¹ Pe, heta ngã uhyk uwyr ehe tĩ. Pe, hekoha pe ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ ta uhyk ehe tĩ. Ame'ë ta jywyr oho tĩ. Amõ amõ ta uhyk tĩ. Aja riki ixo. A'erehe marã ka ym ma'e ke u'uha. (Ma'ema'e hũ ixo, myja ym ma'e ke u'uha.) A'erehe Jesu pandu:

—Jande jõ ngã nixói te ame'ë pe jaho. A'ep japutu'u we ta — aja jumu'eha ta pe pandu.

³² Pe, ngã nixói te ame'ë pe a'eta jõ oho ixo. Jarusu keruhũ pe oho, y ruwái rehe.

³³ Amõ ta ohoha rehe usak. Jesu ta oho, aja ame'ë ta ukwa. A'erehe pe rupi ngã ujan oho. Y rymy'y rupi ujan

oho. Ok ta ngi upa ngã ujan oho. Pe, ngã nixói te ame'ë pe uhyk py oho.

³⁴ A'ep Jesu uhyk rahã, heta te hũ ngã rehe usak. Usak rahã, pyai. Ame'ë ta riki arapuharan ta aja saka. Usak-ihã nixói, ame'ëja saka. (Aja rahã, ngã rehe usakiha nixói tĩ, aja mujekwa.) A'erehe Jesu pyai. A'erehe pyrara ngã rehe usak. A'erehe Tupã je'ëha ke mu'e hũ ngã pe.

³⁵⁻³⁶ Ka'aruk koty rahã, jumu'eha ta uhyk ehe. Ngã mi'u nixói te, a'erehe pandu ipe:

—Warahy ka'aruk te apo. Ko awa nixói te, ame'ë renda ke se. Ngã ke emondo sengi. Paite ok ta rupi imi'u ke a'eta jo'ok ta oho — aja ipe.

³⁷ —Anĩ. Ngã mi'u ke pehẽ atu peme'ë me'ë katu — aja jumu'eha ta pe pandu.

—Mã! Kuja, 200 wera rahã, paraky. Aja tamatarer pyhyk. Ame'ë tamatarer pe mbeju jajo'ok. Pe, ngã pe jame'ë me'ë. Aja nde ereputar my? — aja jumu'eha ta.

³⁸ —Myja mbeju hetaha pehĩ my? Pesak peho — aja Jesu.

Usak rahã, pandu ipe:

—Kuja pehĩ. Awa po wajar peteïhar upa mbeju hetaha. Pira ka'ë, kuja, mokõi jõ — aja jumu'eha ta pandu.

³⁹ Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Ngã pe jumu'eha ta pandu:

—Amõ koty koty pejy'ar aja pewapyk — aja.

Pe, kãpĩ ra'yr 'ar pe ngã wapyk.

⁴⁰ Ko 50 hetaha wapyk. Se koty amõ 100 hetaha. Se koty amõ 50 hetaha. Se koty amõ 100 hetaha. Aja upa katu te ngã wapyk uĩ.

⁴¹ Pe, awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke Jesu pyhyk, pira ka'ẽ namõ. Pe, ywa rehe ma'ã. Tupã namõ pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, mbeju mopok. Jumu'eha ta pe me'ẽ. Ame'ẽ ke ngã pe jumu'eha ta me'ẽ me'ẽ raho. Aja mokõi pira ka'ẽ ke me'ẽ me'ẽ tĩ.

⁴²⁻⁴³ Pe, upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Upa u'u rahã, jumu'eha ta pyta we ame'ẽ ke matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã tyryhem matyr. Mbeju pyta we ame'ẽ ke matyr. Pira ka'ẽ aja tĩ. Pyta we matyr tĩ.

⁴⁴ Ngã mi'u u'u, ame'ẽ ta heta te hũ. Sawa'e ta jõ manga rahã, kuja, 5.000 hetaha ngã ixo.

Y'ar rupi Jesu wata oho

(*Matéu 14.22-33; Juã 6.15-21*)

⁴⁵ Ajame'ẽ ke pahar jumu'eha ta ke Jesu mondo. Jarusu keruhũ pe mondo. Pandu:

—Hok pe ngã ke ihẽ amujy-wyr ta amondo axo rahã, ypa ruwái koty peho. Mesái ok ta pe peho. Jarusu keruhũ pe peho. I'i atu rahã we, ihẽ aho ta kũ — aja Jesu.

Pe, jarusu keruhũ pe jumu'eha ta opor oho. Pe, aha

oho ixo. Jesu pyta we rĩ. Pe, amõ ta pe pandu:

—Pehẽ rok pe pejywywyr peho — aja ngã pe.

⁴⁶ Upa ngã hijar oho rahã, ywy'ã rehe Jesu jeje jupir oho. Tupã namõ a'e pandu pandu oho.

⁴⁷ Pytun rahã, ywy rehe Jesu jeje ixo rĩ. Jarusu keruhũ ke ypa pyter pe ihĩ. Ame'ẽ pe jumu'eha ta ihĩ.

⁴⁸ Ame'ẽ ta rehe ywytuhu juwapi uwyr. A'erehe jumu'eha ta pykũi hũ tipe. Henda te'e ihĩ. Paite ngi ame'ẽ ta rehe Jesu usak. Pe, sapukái je'ẽ ramõ rahã, a'eta rehe Jesu uhyk uwyr ixo. Y 'ar rupi te'e uwyr ixo. Xupe 'ar rupi aha ta tipe oho.

⁴⁹ Y 'ar rupi wata uwyr ixo ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta usak. Ame'ẽ riki Jesu aja ukwa ym, a'erehe ahem hũ:

—Ãjã pe tur ixo — aja jumu'eha ta ukwaha naĩ.

⁵⁰ Upa usak ehe rahã, mukahem hũ. Pe, pahar Jesu pukái:

—Pekyje ym! Pehẽ py'ahu te'e pexo. Ihẽ Jesu — aja.

⁵¹ Pe, jarusu keruhũ rehe uhyk, pe, opor oho. Ywytuhu putu'u. Jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Y 'ar rupi wata katu! — aja riki.

⁵² Pyrãtãha namõ ngã mi'u ke Jesu muheta. Ame'ẽ ke jumu'eha ta ukwa ym, (a'erehe pyrãtãha namõ y 'ar rupi Jesu wata katu tĩ. Ame'ẽ ke ukwa ym tĩ.) Iãkã riki janam rãi te'e.

Jenesare ywy pe har ta ke Jesu mukatu

(Matéu 14.34-36)

⁵³ A'engi y ruwái rehe uhyk, Jenesare ywy pe. A'ep jarusu keruhū pukwar.

⁵⁴ Pe, jarusu keruhū ngi uhem oho rahā, ame'ē ta rehe heta ngā usak. Pe, pahar ngā ukwa katu.

—Ko Jesu — aja.

⁵⁵ Pe, ame'ē hekoha rupi upa ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā oho piam. Muhyk werur ehe. Kyha aja me'ē pe werur tī. “Paite ixo apo” aja hendu rahā, a'ep ahy ixo ame'ē ta ke raho ngā.

⁵⁶ Pe, amō amō hekoha rupi Jesu oho. Ok ta rupi oho. Ok ta keruhū rupi oho tī. Awa renda rupi oho tī. Upa ame'ē rupi oho rahā, soroka pe ma'e ahy ixo ame'ē ta ke ngā mou. Pete'e túi. Ame'ē ta pandu:

—Mā peja nema'e mundeha rehe ahy ixo ame'ē ta pyhyk. Mā peja nema'e mundeha apyr rehe jō pyhyk — aja Jesu pe.

Pe, ima'e mundeha apyr ke pyhyk ame'ē ta upa katu te katu oho.

7

Hamūi je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta ke

(Matéu 15.1-9)

¹⁻⁴ Hamūi ta mu'e aja ipo ke jundéu awa ta kutuk ym rahā, ma'e ke u'u ym. Aja te'eha a'eta ma'eha. (Hamūi ta mu'e aja ipo ke kutuk rahā, Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.) Parise ta aja tī. Upa ymanihar hamūi ta

mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Ma'e muhepyha renda ngi hok pe jywyr rahā, ma'e ke u'u ym rī. Ipo ke kutuk py, pe, u'u. Aja amō amō heta ymanihar hamūi ta mu'e ame'ē ke rehe hendu katu. Ko y u'uha ke kutuk. Pander ke aja tī. Ita pander ke aja tī. Hamūi ta mu'e aja upa kutuk riki tī. (Aja rahā, Tupā usak katu ehe, aja ukwaha naī.)

Pe, Jesu rehe parise ta jy'ar uwyr. (Parise ta riki hamūi mu'eha rehe hendu katu te ame'ē ta ke a'eta.) Jundéu awa ramūi ta je'ēha ukwa, ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta ngi johu jy'ar uwyr ehe. Jesu namō ame'ē ta je'ē je'ē. Hamūi ta mu'e aja ipo ke jumu'eha ta kutuk ym. Aja te'e ma'e ke u'u.

⁵ A'erehe Jesu pe a'eta pandu:

—Ma'erehe jande ramūi mu'e ame'ē ke rehe nema'e jumu'eha ta hendu ym my? Ame'ē ta u'u rahā, jande ramūi mu'e, aja ipo ke a'eta kutuk ym tiki. Katu ym aja — aja Jesu pe.

⁶ —A'e riki. Ipo ke kutuk ym. Pesarahā! Yman pehē rehe har Tupā je'ēha rehe Isai mupinim, aja mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta ke pehē. Ame'ē rehe har a'e mupinim. Kuja Tupā pandu: “Ihē rehe har ngā katu pandu tipe. Anī. Hendu ym ihē je'ēha rehe.

⁷ Ihē rehe har katu pandu tipe. Pandu te'e riki. Hamūi je'ēha ke ngā mu'e ixo.

'Kome'ē riki Tupā je'ēha' aja ngā mu'e naī" aja Tupā pandu. Aja Isai mupinim.

8 —Tupā je'ēha ke pehijar. Apo ymanihar pehē ramūi ta mu'e ame'ē ke rehe jō pehendū katu. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

9 A'e Pandu tī:

—Mā! Tupā je'ēha ke pehijar. A'erehe ymanihar pehē ramūi ta mu'e, ame'ē ke pemu'e katu ta, aja pekwaha naī. Aja rahā, pekwa katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwaha naī.

10 Yman Moise mupinim:

"Nde pái rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī.

Kuja tī. 'Papa! Nde jaxer' aja amō pandu rahā, ame'ē ke ejukwa.

'Māi! Nde jaxer' aja pandu ame'ē ke ejukwa tī" aja Moise mupinim. ("Jaxer" aja pandu rahā: "Ipái ta rehe ipy'a ym" aja mujekwa.)

11-13 —Anī riki. Ame'ē rehe pehendū ym te. Pesarahā! Ma'e ke pehī. Ame'ē namō ipái ta rehe usak katu ta me'ē te'e. Anī. "Ko Tupāma'e ke apo 'y. Tupā pe ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe pehē pe ihē ame'ē ym ta apo 'y" aja ipái ta pe pandu. Aja rahā, ame'ē namō ipái ta rehe usak ym ta apo 'y. Haihu ym ta apo 'y. A'erehe Tupā je'ēha rehe pehendū ym. "Pehē pái ta rehe pepy'a katu" ame'ē rehe pehendū ym. Katu ym

aja. Aja amō amō we pemu'e ame'ē ke pehī. Aja Tupā je'ēha rehe pehendū ym. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Ma'e mujaxeriha rehe har (Matéu 15.10-20)

14 (Pe, ipo ke kutuk ym ha namō ma'e ke u'u. Ame'ē ke mujekwa.) Kuja heta ngā pe Jesu pandu:

—Se pejur! Pehendū katu-rahā! Pekwa katu ta.

15 Soroka pe ma'e ke ihī. Ame'ē ke amō juru kwar rupi oho rahā, ipy'a ke mujaxer ym. Ma'e ke amō pandu, ame'ē ke juru ngi uhem, ame'ēja saka. Ame'ē riki ipy'a jaxeriha ke mujekwa katu.

16 [Pekwa tar katu rahā, pehendū katu] — aja ngā pe.

17 Hetaha ta ke Jesu hijar oho. Pe, ok pe ixe oho rahā, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ē amō py'a jaxer ame'ē rehe har emujekwa jande pe. Jakwa ym — aja ipe.

18 —Mā! Amō ta aja pekwa ym my tī! Ko amujekwa ta pehē pe. Ma'e ke amō u'u rahā, juru kwar rupi oho. Ame'ē mujaxer ym amō py'a ke.

19 Ipy'a pe oho ym, a'erehe ipy'a mujaxer ym. Ipusu pe ihon. A'engi ka'a aja uhem oho — aja Jesu pandu. (Aja pandu rahā, upa ma'e ke ngā u'u ame'ē ke katu, aja mujekwa.)

20 Pandu tī:

—Amō jywī ngi ma'e ke uhem rahā, ame'ē riki amō ke mujaxer.

21 Amō jywī ngi uhem. Aja rahā, ipy'a ngi uhem, ame'ēja

saka. Ko ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Upa rahã, ame'ẽ ke ma'ema'e. Ko amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Amõma'e ke mukanim. Amõ ke jukwa tar katu.

²² Hakehar aja ym ame'ẽ namõ jumusarái. Ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ jumusarái. Amõma'e ke rehe ipy'a moĩ hũ. Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e. Te'e pandu. Ma'e ke mujesak ame'ẽ rehe huxĩ awa. Katu ym aja. Kyty'ym. Amõ ta rehe juru ai. "Ihẽ jõ katu me'ẽ ke" aja jõ pandu. Ko ka'u te'e hũ ame'ẽ ke.

²³ Upa katu te aja jaxer ame'ẽ ke amõ jywĩ ngi uhem. Ipy'a ngi uhem, ame'ẽja saka. Upa ame'ẽ ke mujaxer awa ke — aja Jesu mujekwa.

Jesu rehe amõ awa kũjã jurujar katu

(Matéu 15.21-28)

²⁴ A'engi Jesu uhem oho. Amõ ywy pe oho. Tir ok ta rake ame'ẽ pe oho. Sinõ ok ta rake ame'ẽ ywy tĩ. Pe, amõ rok pe ixo oho. A'ep a'e ixo aja amõ ta ukwa. Ame'ẽ ke a'e putar ym. Anĩ. Marã ka ym mukanĩha. "Pete'e ixo" aja ngã ukwa riki.

²⁵⁻²⁶ A'e uhyk aja amõ kũjã hendu. Pe, uhyk oho ehe. Amõ koty je'ẽha kũjãma'e ke. Ngere ywy pe har je'ẽha ke ame'ẽ. Jundéu awa ym a'e. Siro-seni ywy pe har a'e. Ame'ẽ membyr py'a rehe ãjã ihĩ, kũjãtãi ra'yr ke a'e. Pe, Jesu rehe kũjã uhyk rahã, pahar huwa koty ipynarãi pe

wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu ipe:

—Ihẽ membyr ngi ãjã ke emuhem emondo — aja Jesu pe.

²⁷ —Ta'yn ta pe a'eta mi'u ke amõ me'ẽ py. Ta'ỹma'e mi'u ke jawar ta pe ombor rahã, katu ym — aja Jesu. (Aja rahã jundéu awa ta namõ Jesu ma'ema'e py ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Kũjã pandu:

—Sa'e! Esarahã! A'eta mi'u ke ta'yn ta mukurer kurer riki. Ame'ẽ ke jawar ra'yr ta myrape wyr pe u'u riki — aja ipe. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e katu ame'ẽ ke amõ awa ta pyhyk ta, aja kũjã mujekwa katu. "Jawar ra'yr" aja pandu rahã: "Amõ awa ta" aja mujekwa katu.)

²⁹ —Mã! Nde erepandu katu. Nde rok pe ejywyr eho. Ne membyr py'a ngi ãjã uhem oho apo 'y — aja Jesu.

³⁰ Pe, hok pe kũjã jywyr oho. Uhyk rahã, imembyr rehe usak. Myrape 'ar pe nino ou. Jete. Ipy'a ngi ãjã uhem oho, aja kũjãtãi tui. (Jesu pandu, aja me'ẽ uhyk katu 'y.)

Je'engai ame'ẽ ke Jesu mukatu

³¹ Ajame'ẽ ke ame'ẽ renda ke Jesu hijar oho. Ame'ẽ renda Tir ok ta rake ihĩ. Oho rahã, Sinõ ok ta rupi asa oho. Ngariréi ypa pe oho ixo. "Jande popa ok ta" ame'ẽ rupi asa oho ixo tĩ.

³² A'ep pe har ta sawa'e ke muhyk raho ehe. Ame'ë ipyakwar ym. Hembe ke hātā tī. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e rehe nde po emujar — aja ipe.

³³ Heta ame'ë ta ngi Jesu sawa'e ke hykíy raho. A'eta jō ixo. Pe, sawa'e pyakwar rupi ipo ke pu'ë. Ipo rehe tymū tī, ame'ë namō sawa'e rembe rehe mujar.

³⁴ Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. He'ōha mupuk. (Aja pyrara usak ehe, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Epata” aja Jesu. Ame'ë jundéu awa ta je'ēha ipe: “Epirar” aja.

³⁵ Pahar sawa'e pyakwar sorok katu. Hendu katu ma'e ke. Hembe imembek katu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y.

³⁶ Pe, hātā Jesu pandu ipe: —Amukatuha rehe har amō ta pe pepandu ym — aja ngā pe tipe.

Anī. Pandu pandu hū ngā. Amō we Jesu pandu tipe:

—Pepandu ym — aja.

Anī tī. Pandu pandu we hū ngā.

³⁷ Hendu ame'ë ta pandu:

—Mā! Katu tiki. Upa katu te ma'ema'e katu tiki. Mā! Ipyakwar ym ame'ë ke mukatu! Pe, hendu katu apo 'y. Je'engai ame'ë ke mukatu tī. Pandu katu ma'e ke apo 'y — aja ngā jupe.

8

*4.000 hetaha ma'e ke u'u
(Matéu 15.32-39)*

¹ Ajame'ë ke amō heta ngā jy'ar uwyr ehe tī. Ma'e ke ngā

u'u ame'ë ke nixói te rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur.

² Pesarahā! Peme'ë heta ame'ë ta ihē namō ixo. Mahapyr ukwer apo. Ngā mi'u nixói te ngā pe. A'erehe ngā rehe apyrara ihē asak.

³ Hok pe amujywyramondo rahā, myahyha ixangwer ym. Amō ta paite ngi uwyr — aja Jesu.

⁴ Jumu'eha ta pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ë pe jande jaxo. Myja heta ame'ë ta pe mbeju jame'ë ta my? — aja ipe.

⁵ —Myja hetaha mbeju namō pexo my? — aja Jesu.

—Kuja. Awa po wajar mokōi hetaha kohī — aja jumu'eha ta.

⁶ Heta ame'ë ta pe Jesu pandu:

—Pewapyk — aja.

Pe, mbeju ke pyhyk. Tupā pe pandu:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja.

Pe, upa mbeju mopok rahā, jumu'eha ta pe me'ë. Pandu:

—Ngā pe peme'ë me'ë peraho — aja.

⁷ Pe, jumu'eha ta me'ë me'ë raho. Heta katu ym pira ka'ë ke pehī tī. Ame'ë rehe Tupā pe Jesu pandu tī:

—Ne jō riki katu te me'ë ke. Jande mi'u nde eremuwyr katu — aja tī.

Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Kome'ë ngā pe peme'ë me'ë peraho tī — aja.

⁸ Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u. Pe, pyta we ame'ë ke

matyr. Kuja, awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem matyr.

⁹ Arahã heta ngã u'u. Kuja, 4.000 hetaha u'u. Ngã heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ rok pe pejywyr peho — aja.

¹⁰ Upa ngã oho rahã, pahar jarusu keruhũ pe opor oho, jumu'eha ta namõ. Ame'ẽ pe y ruwái rehe oho. Namanu wyy pe uhyk oho.

Ma'e ke parise ta usak tar katu

(*Matéu 12.39; Matéu 16.1-4*)

¹¹ Amõ parise ta uhyk ehe. (Parise ta ymanihar hamũi ta mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu te ame'ẽ ta ke a'eta.) Pe, Jesu namõ je'ẽ je'ẽ hũ. Parise ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'ema'e. Jasak ta. Aja rahã, kome'ẽ wyy keruhũ pe nde ke Tupã muwyr, aja jakwa ta — aja Jesu pe.

(Marã ka ym Jesu ma'eha rahã, Tupã muwyr ym, aja ukwa ta tipe. Ame'ẽ manga ta tipe.)

¹² He'õha ke Jesu mupuk hũ. (Parise ta ãkã janam rãi aja ukwa, a'erehe he'õha mupuk.) Pe, pandu:

—Anĩ. Ama'e ym ta. Mã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke pesak tar katu. Ma'ewã my? Anĩ ta. A'ewan. Amujesak ym ta pehẽ pe — aja Jesu pandu.

¹³ Upa pandu rahã, ame'ẽ ta ke hijar oho. Pe, jarusu

keruhũ pe opor oho. Huwái koty jywyr oho.

Mbeju mupururukiha rehe har

(*Matéu 16.5-12*)

¹⁴ Jumu'eha ta mbeju ke harái. Raho ym riki. Mbeju peteĩ jõ jarusu keruhũ pe raho.

¹⁵ Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e. Kuja:

—Pesak katu pexo. Mbeju mupururukiha ke pepyhyk ym, parise tama'e ke. Eroma'e ke aja tĩ. Pepyhyk ym tĩ — aja Jesu.

¹⁶ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mbeju nixói, a'erehe aja a'e pandu — aja a'eta jupe.

¹⁷ Ame'ẽ panduha ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Mbeju nixói. Ame'ẽ rehe har pepandu pandu ym ta me'ẽ te'e. Mã! Pekwa ym my rĩ. Pehẽ ãkã janam rãi. Pepyhyk ym ma'e ke.

¹⁸ Pehẽ reha pehĩ. Pesak ym ma'e. Pehẽ pyakwar pehĩ. Pehendu ym ma'e. Aja pexo. Ihẽ ama'ema'eha ke peharái my?

¹⁹ Awa po wajar peteĩhar upa mbeju ke 5.000 hetaha ame'ẽ ta pe amopok rahã, myja mbeju pyta we ame'ẽ ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa py mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja.

²⁰ —Pe, awa po wajar mokõi mbeju ke 4.000 hetaha ame'ẽ ta pe amopok rahã, myja

mbeju pyta we ame'ë ke pematyr my? Myja wasãkã tyryhem pematyr my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Awa po wajar mokõi wasãkã tyryhem jamatyr — aja ipe.

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Mã! Pekwa apo my? — aja jumu'eha ta pe.

(“Mbeju mupururukiha” Jesu pandu rahã: “Ame'ë riki parise ta mu'e ame'ë ke” aja mujekwa. Ame'ë ke rehe hendu ym ta me'ë te'e, aja mujekwa katu.)

Eha ym te ame'ë ke Jesu mukatu

²² Ajame'ë ke Mesái ok ta pe Jesu uhyk uwyr, jumu'eha ta namõ. Jesu rehe eha ym te ame'ë ke amõ ta muhyk werur. Amõ ta pandu:

—Nde po emujar ehe — aja ipe.

²³ Pe, eha ym te ame'ë po Jesu pyhyk. Pe, hykýi raho. Ame'ë ok ta ngi a'eta jõ uhem oho. Pe, eha rehe tymũ. Ipo ke mujar tĩ, eha rehe. Pandu ipe:

—Eresak ma'e ke apo 'y — aja sawa'e pe.

²⁴ Eha ym te ame'ë ke ma'ã. Pandu:

—Asak katu ym. Awa ta ke rehe asak. Myra aja ihẽ asak. Wata ixo — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, eha rehe ipo ke Jesu mujar we tĩ. Pe, sawa'e ma'ã katu. Eha katu oho 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak katu apo 'y.

²⁶ Pe, hok pe sawa'e ke mujwyr mondo. Pandu ipe:

—Mesái ok ta pe ejywyr ym eho — aja sawa'e pe.

(Ame'ë ok ta pe ehe har ngã pandu pandu, ame'ë ke Jesu putar ym. A'erehe sawa'e pe pandu: “Ejywyr ym eho” aja.)

Jesu rehe har Petu pandu

(*Matéu 16.13-20; Ruk 9.18-21*)

²⁷ Ajame'ë ke amõ renda pe Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Sesaréi Siri ok ta rake ihĩ, ame'ë pe oho. Oho ixo rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har amõ ta pandu rahã, myja pandu my? — aja.

²⁸ A'eta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha ke nde” aja je. Amõ ta: “Eri ke nde. Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke nde” aja je. Amõ ta: “Amõ ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ke nde” aja ngã je — aja ipe.

²⁹ —Pehẽ rahã! Myja pekwa my? — aja Jesu.

Petu pandu:

—Kirisutu nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke nde — aja ipe.

³⁰ —A'e tỹ. Ihẽ rehe har amõ ta pe pemujekwa ym — aja hãtã jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu

(*Matéu 16.21-28; Ruk 9.22-27*)

³¹ Arahã har ngi jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ta. Jundéu awa tamũ ta putar ym te ta ihẽ

ke. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ ke tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Putar ym ta ihẽ ke tĩ. Ihẽ ke jukwa ta. Pe, mokõi aker rahã, ihẽ akwera katu ta ahem — aja Jesu pandu.

³² Aja Jesu mujekwa katu juehe har. Pe, jumu'eha ta ngi Petu Jesu ke hykõi raho. Pandu ipe:

—Anĩ. Sawa'e! Nde ke jukwa ym ta awa — aja ipe.

³³ Pe, Jesu uwak, pe, amõ jumu'eha ta rehe usak. Pe, Petu pe pandu:

—Nde riki Satana aja saka. (Ãjã ramõi a'e.) Ihẽ ruwajan aja nde tĩ. Eho ihẽ ngi. Nde erekwa erekwa e'am, ame'ẽ ke Tupã muwyr ym riki. Sawa'e ukwaha namõ nde erepandu. A'erehe ihẽ ke nde eremupyta tar katu naĩ. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta rehe har

(Matéu 16.24-28; Ruk 9.23-27)

³⁴ Pe, heta hũ ngã ke Jesu muj'ar, jumu'eha ta namõ. Pandu ngã pe:

—Ihẽ namõ amõ ixo tar katu rahã, ima'e putariha ke hijar ta me'ẽ te'e. Pe, Tupã putar ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Ima'e putariha ke mukanim ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, ihẽ namõ oho katu.

³⁵ Amõ manõ tar ym. A'erehe a'e pandu: “Anĩ. Jesu rehe ajurujar ym ihẽ” aja. Aja rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Ihẽ rehe amõ jurujar katu, a'erehe a'e ke amõ jukwa tar katu. Tupã je'ẽha ke pandu oho, a'erehe ame'ẽ ke amõ

jukwa tar katu tĩ. Tapijar te'e we jurujar katu, a'erehe amõ jukwa. Manõ. Aja rahã, Tupã namõ aja te'e ta ixo.

³⁶ Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok. Matyr hũ tĩ. Pe, manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te. Aja rahã, marã ka ym katuha.

³⁷ Uhãha rehe marã ka ym ma'e ke muhepyha. Nixói te ma'e.

³⁸ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja ngã ixo apo. Tupã nixói, aja ukwaha naĩ, aja ngã ixo apo tĩ. Ame'ẽ ta ruwa koty ihẽ ngi amõ huxĩ rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ngi amõ huxĩ rahã, ame'ẽ sawa'e ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ. Ihẽ ajoywyr rahã, ihẽ ruxĩ ta ingi. Katu te ha rupi ihẽ ajoywyr ta. Papama'e katu te ha rupi ajoywyr ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha tama'e katu te ha rupi ajoywyr ta tĩ. Arahã ihẽ ngi huxĩ ame'ẽ ta ngi ihẽ ruxĩ ta tĩ — aja Jesu pandu.

9

¹ A'e pandu tĩ:

—Jetehar te ke pehẽ pe apandu. Ko riki amõ ta ixo apo. Ame'ẽ ta manõ ym we ta rĩ. Pyrãtã te ha namõ ihẽ riki kapitã keruhũ, ame'ẽ rehe usak py ta. Manõ ym we ta rĩ — aja jumu'eha ta pe.

Moise namõ Jesu pandu.

Eri namõ pandu tĩ.

(Matéu 17.1-13; Ruk 9.28-36)

² Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, Jesu oho. Petu ke raho inamõ. Tian amõ tĩ. Juã amõ tĩ. Ame'ẽ tumeme jõ a'eta oho. Ywy'ã keruhũ rehe jupir oho. Pe, Jesu rehe Petu ta usak u'am rahã, amõ koty a'e uwak oho u'am.

³ Ima'e mundeha hendy hendy. Ituwyr te. Kome'ẽ wwy keruhũ pe ame'ẽ tuwryriha ke rehe uhyk ym.

⁴ Pe, Eri rehe Petu ta usak. Moise rehe usak tĩ. (Ame'ẽ mokõi ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke a'eta.) Jesu namõ mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am.

⁵ Pe, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko riki katu jande jaxo. Mahapyr xipa jamujã ta. Ko nde pe peteĩ. Amõ Moise pe tĩ. Amõ Eri pe tĩ. (Aja rahã pepyta we ta rĩ) — aja ipe.

⁶ Petu ta mukahem hũ ingi, a'erehe myja pandu rahã, katu my? Ukwã ym, a'erehe aja pandu.

⁷ Pe, a'eta rehe ywa takãxiha uhyk. Ame'ẽ pytuniha te'e Petu ta i'ãi. Pe, takãxiha ngi panduha uwyr:

—Peme'ẽ ihẽ ra'yr. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu — aja riki.

⁸ Pe, pahar Petu ta juramã usak. Nixói awa. Jesu jõ pete'e ixo.

⁹ Pe, wwy'ã keruhũ 'ar ngi wyjy uwyr ixo rahã, hãtã Jesu pandu:

—A'eramõ pesak ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym we rĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi

ajur. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. Arahã jõ pesak ramõ ame'ẽ ke pepandu katu ngã pe — aja Petu ta pe.

¹⁰ Petu ta hendu katu ehe, a'erehe amõ ta pe pandu ym. Petu ta jupe:

—“Akwera katu ta” aja a'e. Ma'e ame'ẽ my? — aja a'eta jupe.

¹¹ Pe, Jesu pe a'eta pandu:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja pandu: “Eri uwyr py ta. Haikwer koty Kirisutu uwyr ta” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my? — aja ipe.

¹² Jesu mujekwa:

—Ame'ẽ panduha jetehar te ke. Eri uwyr py ta. Ngã py'a ke mukatu ta uwyr, aja rahã Kirisutu uwryriha rehe ngã harõ katu ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Pesarahã! Ihẽ ke amõ ta mupyrara ta, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ihẽ ke amõ ta putar ym ta, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ.

¹³ Ko pehẽ pe apandu katu. Amõ riki upa uwyr. Eri aja a'e tĩ. Amõ ta putar, aja a'e ke amõ ta mupyrara riki. Yman Tupã je'ẽha mujekwa ehe har, aja amõ ta muhyk ehe — aja Jesu pandu.

(Eri te rehe har pandu ym. Anĩ. Eri rehe har Jesu pandu rahã, Juã mujahukiha rehe har pandu. Eri aja Juã tĩ, aja mujekwa.)

Kurumĩ ra'yr py'a rehe ãjã ihĩ
(Matéu 17.14-21; Ruk 9.37-43)

14 A'engi amō jumu'eha ta rehe a'eta uhyk rahā, heta hū ngā rehe usak. Ngā heta ame'ē ta pyter pe jumu'eha ta ixo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō je'ē je'ē hū u'am.

15 Jesu rehe heta ame'ē ta usak rahā, pandu:

—Mā! Pewe tur! — aja ngā.

Pe, huryha namō ixoty ujan oho. Pe, ipo pyhyk pyhyk ingi.

—Mā! Ko nde erejur — aja ngā pandu.

16 Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe peje'ē je'ē hū pexo my? — aja ngā pe.

17-18 Amō pandu ipe:

—Sawa'e! Ihē ra'yr py'a rehe ājā ihī, a'erehe je'engai. Ājā ihī katu rahā, ihē ra'yr ke ombor mungwa. Tyjúi hū tái. Hāi hātā su'u su'u riki. Pe, upa jupyrātā rātā oho. Nde pe arur ta tipe. Nde nixói. A'erehe nema'e jumu'eha ta pe apandu: “Ājā ke pemuhem pemondo ingi” aja tipe. A'eta manga tipe. Anī riki. Muhem ym mondo — aja Jesu pe.

19 —Mā! Tupāma'e pyrātāha rehe pejurujar ym. Heta hū jahy rahā, pehē namō ihē axo riki. Mā! Ihē rehe pejurujar ym we rī. Pehē ke ihē amu'e hū tipe. Anī. Ihē rehe pejurujar ym we rī. Katu ym aja! Ere! Kurumī ke ihē pe erur — aja Jesu pandu.

20 Pe, amō ta werur ipe. Jesu rehe ājā usak rahā, pahar kurumī ke mumanō manō. Kurumī ywy rehe u'ar ukwap. Pe, jere jere oup. Tyjúi hū tái.

21 Kurumī pái pe Jesu pandu:

—Myja jahy rahā ājā ihī ehe my? — aja.

—Ta'yn rahā har aja te'e.

22 Māte hū jukwa ta tipe. Tata pe kurumī ke ityk, aja jukwa ta tipe. Pe, pu'am. Y pe pypyk tī. Pe, uhem. Jukwa ta tipe. A'erehe nde eremukatu tar katu rahā, jande rehe epyrara esak. Emukatu katu — aja Jesu pe.

23 —Hā! Nde tī. Tupā rehe nde erejurujar katu rahā, upa katu te ma'e ke nde erema'e katu ta — aja Jesu.

24 Pahar kurumī pái jixi'uha namō pandu:

—Ajurujar katu we riki ihē. A'ewan ym rī. A'erehe ihē pe emujekwa katu, aja rahā, ajurujar katu te ta tī — aja ipe.

25 Heta ngā ujan uwyr. Juramā uwyr. Ima'e ma'eha ke mupyta ta, aja ukwa. A'erehe hātā ājā pe pandu:

—Ājā! Nde pe ihē apandu. Ehem eho ingi. Kurumī ke emupyakwar ym te apo. Emuje'engai ym tī. Eho ingi. Ejywyr ym te ehe kī — aja Jesu.

26 Ājā riki ahem hū. Pe, kurumī ke mumanō manō. Pe, uhem oho ingi. Pete'e kurumī túi. Manō me'ē aja túi, a'erehe ngā pandu:

—Manō apo 'y — aja ukwaha nāi.

27 Ipo rehe Jesu pyhyk. Pe, mupu'am. Pu'am katu kurumī.

28 Ajame'ē ke amō rok pe Jesu ixo oho. A'ep jumu'eha ta pandu ipe:

—Mā! Marā ka ym ājā ke jamuhemiha. Ma'erehe my? — aja Jesu pe.

²⁹ —Aja me'ē ājā ke kuja jō muhem mondo. Tupā namō pepandu pandu katu. Ma'e pe'uha ke pehijar tī. (Aja Tupā rehe pehē py'a pemoī moī katu.) Aja rahā jō, aja me'ē ājā ke pemuhem katu pemondo. (Pyrātā te ame'ē ke a'e, a'erehe aja rahā jō pemuhem katu pemondo) — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu tī

(Matéu 17.22-23; Ruk 9.43-45)

³⁰⁻³¹ A'engi oho tī. Ngariréi ywy ke asa oho. Jumu'eha ta ke Jesu mu'e tar katu u'am, a'erehe ohoha ke ngā ukwa, ame'ē ke putar ym. Jumu'eha ta pe jō pandu:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē rehe sawa'e ta ke amō muhyk ta werur. Pe, ihē ke ame'ē sawa'e ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, akwera katu ta ahem tī — aja Jesu.

³² “Kwera ta” ame'ē je'ēha ke jumu'eha ta ukwa ym.

—Emujekwa jande pe — aja pandu tar ym.

Kyje ingi, a'erehe pandu ym we ipe.

Awa katu te ame'ē rehe har
(Matéu 18.1-5; Ruk 9.46-48)

³³ Kapana'ū ok ta pe uhyk uwyr. Amō rok pe ixe oho. A'ep jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe rupi jande jajur jaxo rahā, peje'ē je'ē pexo pehē

jupe. Ma'erehe peje'ē je'ē my? — aja pandu.

³⁴ A'eta pandu tar ym Jesu pe. Wata ixo rahā, kuja jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ē ke my? — aja riki.

A'erehe ame'ē ke pandu tar ym Jesu pe.

³⁵ A'e wapyk. Awa py mokōi jumu'eha ta ke mujy'ar. Pandu:

—Pejur se! Pesarahā! “Apo ihē py kŷ” aja amō putar katu rahā, a'ejōhar aja ixo ta me'ē te'e. Pe, upa amō tama'e mi-asu aja ixo ta me'ē te'e tī. Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja ixo — aja Jesu pandu.

³⁶ Pe, ta'yn ke Jesu pyhyk raho. Jumu'eha ta pyter pe raho. Peteī iyywa jurupy rupi pyhyk. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

³⁷ —Kome'ēja ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu, aja tī. Amō we tī. Ihē pái ke hok pe mupyta, aja tī. Ihē ke ihē pái muwyr — aja Jesu mujekwa.

Jesu namō ixo me'ē ke
(Ruk 9.49-50)

³⁸ Amō rahā, Juā pandu ipe: —Sawa'e! Paite amō sawa'e rehe jasad. Nde je'ēha rupi ājā ta ke a'e muhem katu mondo. Jande namō ixo ym, a'erehe japandu ipe: “Anī. Mā peja ym. Jesu je'ēha rupi ājā ta ke emuhem ym emondo” aja ipe — aja Jesu pe pandu.

39 —Anĩ. Aja pepandu ym sawa'e pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, ihẽ namõ ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, pahar ihẽ ruwajan wan uwak ym ta.

40 Jande namõ jumai ym rahã, jande kotyhar ta ke aja ixo.

41 Pesarahã! Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe y ke pehẽ pe amõ me'ẽ, ita rekúi ra'yr pe. Aja rahã, ame'ẽ rehe Tupã usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

Ma'e ka'u te'eha rehe har
(Matéu 18.6-9; Ruk 17.1-2)

42 A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: “Mã peja Jesu rehe nde erejurujar katuha ke ehijar” aja mu'e. A'erehe ta'yn hijar. Aja rahã, mã peja jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. (Pe, y jukwa. Aja rahã, ta'yn ke mu'e ym ta.)

43 Nde po pe amõ amõ ma'e ke nde erema'e, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, ame'ẽ nde erema'eha ke ema'e ym. Nde erema'e ym rahã, nde po ke nde eremondok, ame'ẽja saka. Ema'e ym. Nde po peteĩ nixói, aja Tupã koty nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde po mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym tiki. Ame'ẽ renda pe tata uwe ym te.

44 [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

45 —Nde py aja tĩ. Amõ amõ ma'e renda pe nde erewata ereho, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, eho ym. Nde ereho ym rahã, nde py nde eremondok, ame'ẽja saka. Eho ym. Nde py peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde py mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

46 [Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta, aja mujekwa katu.)]

47 —Nde reha aja tĩ. Amõ amõ ma'e ke rehe nde eresak, a'erehe ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. A'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katuha ke nde erehijar. Aja rahã, mã peja ma'e ke rehe esak ym. Nde eresak ym rahã, nde reha nde erejo'ok, ame'ẽja saka. Esak ym. Nde reha peteĩ nixói, aja Tupã renda pe nde ereho ta rahã, katu tiki. Nde reha mokõi namõ nde erexo aja mupyraraha renda pe nde ereho ta rahã, katu ym te tiki.

48 Ame'ẽ renda pe tapuru manõ ym te ta. Tata uwe ym te ta tĩ. (Aja rahã, ahyha upa ym te ta aja mujekwa katu.)

49 —(Jundéu awa ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã,

hymba hapy. Upa ukwái. Arahã jukyr ke ombor ehe.) Ame'ë jukyr aja johu ngã rehe tata ke Tupã ombor ta, ame'ëja saka. (Aja rahã, johu ngã ahyha manga ta. Tata ombor, ame'ëja saka. Aja ipy'a katuha ke Tupã manga ta.)

⁵⁰ Jukyr namõ ma'e ke katu. Jukyr he'ëha kanim rahã, marã ka ym mujywyriha. Pehë aja tĩ. Jukyr katu, aja pexo. Aja rahã, pexoha katu aja pexo katu. Amõ ta namõ pejumai ym aja pexo katu — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

10

Jumendar ame'ë rehe har (Matéu 19.1-12; Ruk 16.18)

¹ A'engi Jesu oho, jumu'eha ta namõ. Jundéi ywy ke asa oho. Y ruwái koty oho. Y rer Jondã. Heta ngã jy'ar uwyr ehe tĩ. Jesu mu'e uĩ tĩ. Amukwehe mu'e, aja mu'e apo tĩ.

² Pe, parise ta uhyk uwyr ehe. Jesu ukwa katuha ke manga tipe, a'erehe pandu ipe:

—Hakehar ke awa hijar katu my? Myja me'ë jundéu awa ta je'ëha mujekwa my? — aja Jesu pe.

³ —Yman ame'ë rehe har Moise mupinim. Myja mupinim my? — aja Jesu pandu.

⁴ —Kuja mupinim. Hakehar ke amõ hijar oho rahã, kuja je'ëha paper rehe mupinim. “Nde ihë rakehar ym apo 'y” aja. Pe, ipái ta koty hakehar ke mujywyr mondo,

paper namõ, aja panduha mupinim — aja parise ta pandu.

⁵ Jesu pandu:

—Aja riki yman Moise mupinim. Pehë ãkã janam rãi. Tupã putar ame'ë ke pema'e tar ym, a'erehe aja yman Moise mupinim.

⁶ Yman ma'e ke Tupã mujã py rahã, sawa'e ke mujã. A'engi kũjã ke mujã tĩ.

⁷ A'erehe sawa'e jumendar rahã, ipái ta ke hijar. Pe, hakehar namõ ixo katu.

⁸ Ame'ë mokõihar riki peteihar aja ixo. A'erehe ame'ë ta riki mokõihar aja ym saka.

⁹ A'erehe peteihar aja Tupã mujã rahã, ame'ë ke sawa'e mumokõi rahã, katu ym — aja parise ta pe Jesu pandu. (“Mumokõi” aja pandu rahã: “Hakehar ke ixawa'e hijar” aja mujekwa.)

¹⁰ Ok wyr pe jywyr oho rahã, jumu'eha ta pandu:

—Ame'ë je'ëha rehe har emujekwa — aja Jesu pe.

¹¹ —Hakehar ke ixawa'e hijar oho, pe, amõ kũjã pyhyk rahã, hakehar aja ym ame'ë namõ jumusarái aja riki. Katu ym aja.

¹² Kũjã aja tĩ. Ixawa'e ke kũjã hijar oho, pe, amõ sawa'e ke pyhyk rahã, ixawa'e aja ym ame'ë namõ jumusarái tĩ, aja tĩ. Katu ym tĩ — aja Jesu pandu. (Aja rahã, hakehar ke ixawa'e hijar rahã, katu ym. Ixawa'e ke hakehar hijar rahã, katu ym tĩ, aja mujekwa katu.)

Ta'yn ta rehe Jesu katu usak

(*Matéu 19.13-15; Ruk 18.15-17*)

¹³ Jesu pe ta'yn ta ke ngā muhyk werur. Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar, ame'ē ke ngā putar. (Aja Tupā usak katu a'eta rehe aja mujekwa. Anī. Ame'ē ke jumu'eha ta putar ym) a'erehe a'eta pandu:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja ngā pe.

¹⁴ Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, jumu'eha ta pe pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta Tupā kotyhar wan ta tī.

¹⁵ Ko apandu katu. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, i'u 'ar pe ta'yn ta ke Jesu mapyk mapyk. Iākā rehe ipo mujar, pe, pandu:

—Nde rehe Tupā usak katu — aja.

Ima'ehū namō ixo ame'ē rehe har

(*Matéu 19.16-30; Ruk 18.18-30; 1 Tīmo 6.6-10; Tian 1.9-11; Tian 2.5-7; Tian 5.1-3*)

¹⁷ Pe, Jesu oho tate rahā, amō sawa'e ujan uwyr ixoty. Huwa koty ipynarāi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ē ke kohī, a'erehe hendu

katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sawa'e! Katu te ame'ē ke nde. Ma'e ihē ama'ema'e rahā, Tupā ihē ke muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁸ —“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. Ihē Tupā aja nde erekwa my?

¹⁹ Esarahā! Tupā je'ēha ke nde erekwa katu. Kuja panduha ihī.

“Amō ke ejukwa ym. Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amōma'e ke emukanim ym. Amō rehe har te'e epandu ym.

Ma'e te'e nde erepandu, aja amōma'e ke emukanim ym.

Nde pāi rehe epy'a katu. Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu ehe tī” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

²⁰ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Aja kurumī rahā har upa Tupā je'ēha rehe ihē ahendu katu — aja ipe.

²¹ Jesu usak ehe. Ipy'a katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke ema'e we rī. Eho. Upa katu te nema'e ke emuhepy. Aja tamatarer epyhyk. Pe, upa ame'ē ke ima'e ym te ame'ē ta pe te'e eme'ē me'ē. Aja rahā, Tupā koty nema'ehū ta. A'engi eho, ihē namō ejur — aja Jesu pandu.

²² Ame'ē je'ēha ke rehe hendu rahā, sawa'e pyai te. Pe, hok pe jywyr oho ingi. Ima'ehū aja ixo. (Ame'ē ke me'ē tar ym, a'erehe pyai te.)

²³ Jumu'eha ta rehe Jesu juramã usak. Pandu:

—Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja ima'ehũ ame'ẽ ta mã ma'e tar ym te — aja Jesu.

²⁴ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, jumu'eha ta pandu:

—Mã! Aja ym my? — aja pandu.

Jesu pandu tĩ:

—Sa'e ta! Tupã putar, aja amõ ixo katu. Aja mã ma'e tar ym te.

²⁵ Awi jupiha kwar rupi marã ka ym awa rymba asaha oho. Kame, ame'ẽ hymba asaha oho. Pe, ima'ehũ ame'ẽ ke Tupã putar, aja ixo tar katu rahã, i'ar koty te we marã ka ym ma'eha — aja Jesu.

²⁶ Jumu'eha ta mukahem te. Pandu:

—Mã! Aja rahã, awa ke Tupã muhã ta my? — aja Jesu pe.

²⁷ A'eta rehe Jesu usak katu. Pe, pandu:

—Ame'ẽ ke sawa'e ta marã ka ym ma'eha. Tupã anĩ. Upa katu te a'e ma'e katu. Awa ke a'e riki muhã katu ta — aja Jesu.

²⁸ Petu pandu:

—Esarahã! Sawa'e pe nde erepandu, aja upa katu te jandema'e ke jahijar jajur. Pe, nde namõ jande jaxo 'y — aja ipe.

²⁹⁻³⁰ —Hã! Apandu katu pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ ipy'a katu, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ẽ pe ma'e ke Tupã mujywyr hũ ta. Tupã je'eha ke amõ pandu oho, a'erehe upa ima'e ke hijar oho. Aja rahã, ame'ẽ pe

ma'e ke Tupã mujywyr hũ ta tĩ. Ko hok ke amõ hijar oho. Imu ta ke hijar tĩ. Ianam ta ke hijar tĩ. Imãi ta ke hijar tĩ. Ta'y'n ta ke hijar tĩ. Kupixa ke hijar tĩ. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe ame'ẽ ixo rahã, Tupã mujywyr hũ ta ipe. Ko heta ok ke mujywyr ta. Heta imu ta ke mujywyr ta tĩ. Heta ianam ta ke mujywyr ta tĩ. Heta imãi ta ke mujywyr ta tĩ. Heta ta'y'n ta ke mujywyr ta tĩ. Heta hekoha ke mujywyr ta tĩ. Amõ we tĩ. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Puka puka hũ ta ehe tĩ. Pe, 'ar ke upa rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Uhã te hũ aja ixo ta.

³¹ Ixoty uhyk rahã, upa katu te uhyk ame'ẽ ta rehe juja katu te Tupã me'ẽ me'ẽ ta. Tupã kotyhar ta aja muruwak py, ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu ta. Tupã kotyhar ta aja a'ejõhar muruwak, ame'ẽ ta rehe juja katu te a'e usak katu ta tĩ — aja Jesu pandu.

Manõha rehe har Jesu pandu tĩ, mahapyrihar ke (Matéu 20.17-19; Ruk 18.31-34)

³²⁻³³ Pe, Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo, pe rupi. Jumu'eha ta oho ixo inamõ tĩ. Hundutar Jesu oho ixo. Amõ ta jumukahem. Jumu'eha ta aja tĩ. (Mãte we uhyk ta, aja ukwa, a'erehe kyje riki.) Pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Jerusarẽ ok ta pe oho ixo! Ohoha ngi kyje ym a'e — aja.

Pe, awa py mokõi jumu'eha ta jõ Jesu raho we tĩ. Kuja pandu ixo:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe ihē ke amō raho ta. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta pe aja tī. Ihē ke raho ta tī. Upa ame'ē ta ihē ke pyhyk ta. Pe, kuja pandu ta: “Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke ame'ē ta raho ta.

³⁴ Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ahem hū ta tī. Tymū ta ihē rehe tī. Hātā pirok katu te ta ihē ke. Pe, ihē ke jukwa ta. Mokōi aker rahā, akwera katu ta ahem tī — aja Jesu pandu.

*Tian ta panduha ke
(Matéu 20.20-28)*

³⁵ Pe, Tian uhyk uwyr ehe, imu namō, Juā namō. Semende ra'yr ta a'eta. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ma'e ke nde pe japandu. Ame'ē ke jande pe nde erema'e, aja japutar — aja Tian ta pandu.

³⁶ Jesu pandu:

—Ma'e peputar my? — aja.

³⁷ —Nde riki kapitā keruhū te rahā, ame'ē renda katu te hū ta riki. Arahā kuja japutar. Nde rake jande mokōi riki jawapyk tar katu. Nde jywa katu koty peteī. Ko nde jywa'i koty amō tī — aja Tian ta.

³⁸ Jesu pandu:

—Mā. Pekwa ym pepan-duha ke. Amō ta ihē ke mahy hū ta. Amō ta ihē ke jukwa ta. Ihē aja pehē ke rahā, ihē

rake pewapyk tar katu rī? — aja Tian ta pe.

³⁹ —A'e tŷ! — aja ipe.

Pe, Jesu pandu:

—A'e riki. Ihē rehe pejuru-jar katu, a'erehe pehē ke amō ta mahy hū ta. Pehē ke amō ta jukwa ta tī. Ihē aja pehē ke tī. Pepyrra ta tī.

⁴⁰ Ihē rake amō wapyk, ame'ē apandu ym ta. “Se ihē jywa katu koty ewapyk. Se ihē jywa'i koty ewapyk” aja ihē apandu ym ta. Ame'ē ke ihē pái jō riki pandu katu. Ame'ē renda ke a'e riki mukatu. Pe, a'e riki pandu katu ta — aja Jesu pandu.

⁴¹ Ame'ē je'ēha rehe amō jande popa jumu'eha ta hendu rahā, Tian ta rehe parahy. (Imu ta rehe jyty'ym, a'erehe parahy.)

⁴² Pe, upa jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Se pejur. Kuja pekwa katu. Jundéu awa aja ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta mondo mondo hū ngā ke. Ima'e je'ēha rupi kapitā ta mondo mondo hū ngā ke tī.

⁴³ Pehē anī. Aja kapitā ta aja pexo rahā, katu ym. (Amō ta ke pemondo mondo rahā, katu ym.) Amō riki kapitā keruhū, aja ixo tar katu rahā, amō ta namō ma'ema'e katu ixo. Paraky te'e aja ixo. Aja rahā, katu tiki.

⁴⁴ Pe, pehē ngi har peteī riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ixo tar katu rahā, a'e riki pehē rehe paraky te'e aja mā peja ixo. Aja rahā, katu tiki.

⁴⁵ A'e riki ihē aja ta tī. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā

je'ēha rupi ajur. Ihē namō ma'e ke amō ma'ema'e, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Amō ta namō ihē ama'ema'e. A'erehe ko ihē ajur. Ihē amanō ta, a'erehe ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe heta ngā ke Tupā muhā katu ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Matime reha ke Jesu mukatu
(*Matéu 20.29-34; Ruk 18.35-43*)

⁴⁶ Pe, Jeriko ok ta pe a'eta uhyk uwyr. Pe, asa oho. A'engi Jesu uhem oho. Jumu'eha ta uhem oho inamō tī. Heta ngā uhem oho inamō tī. Pe rake amō sawa'e wapyk uī. Her Matime. Time ra'yr a'e. Eha ym te ame'ē ke Matime, a'erehe tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī.

⁴⁷ Pe, amō ta pandu:

—Jesu petur ixo. Nasare ok ta pe har a'e — aja ngā.

Ame'ē ke rehe hendu rahā, Matime pukái hū uī:

—Jesu! Nde riki Ndawi rainō ke. Epyrara esak ihē rehe — aja riki. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa katu.)

⁴⁸ Amō ta hātā je'ē ipe:

—Epukái ym — aja.

Anī. Matime pukái we hū:

—Sawa'e! Ndawi rainō ke nde! Epyrara esak ihē rehe — aja.

⁴⁹ Jesu pyta hendu. Pandu:

—Ihē pe emuwyr — aja ngā pe.

Pe, Matime pe amō ta pukái oho:

—Katu! Epu'am! “Ejur” aja nde pe Jesu pandu. Epu'am. Eho — aja ipe.

⁵⁰ Pe, jupukeka ke ombor. Pahar pu'am. Pe, Jesu rehe uhyk.

⁵¹ Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde ereputar ihē ngi my? — aja.

Eha ym te ame'ē ke pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha emukatu — aja Jesu pe.

⁵² —Hā! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ē ke rehe nde erejurujuar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu — aja Jesu ipe.

Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu 'y. Pe, pe rupi Jesu namō oho.

11

Jumen 'ar pe Jesu oho
(*Matéu 21.1-11; Ruk 19.28-40; Juā 12.12-19*)

¹ Ajame'ē ke Jerusarē ok ta pe uhyk tate rahā, Mbetaje ok ta pe uhyk py oho. Ame'ē rake Mbeta ok ta ihī tī. Ame'ē ok ta ywy'ā rake ihī. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Ame'ē ywy'ā rehe uhyk rahā, hundutar koty mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo.

² Kuja pandu:

—Pesarahā! Jande ndutar koty amō ok ta ihī, Mbeta ok ta ke. A'ep pehē mokōi peho. Pehyk rahā, jumen rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ē

rehe amō pukwar. Ame'ē jumen 'ar pe amō oho ym rī. Pejirar, pe, se ihē pe pemuhyk perur.

³ “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja amō pandu rahā, pepandu ipe: “Sawa'e riki putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe” – aja mokōihar ta pe Jesu pandu.

⁴ Pe, mokōihar ta oho. Jumen mahem. Awa rape rupi pu'am u'am. Hukwen rake amō pukwar. Pe, iham jirar.

⁵ A'ep amō ta i'āi. Ame'ē ta ngi har amō pandu:

–Ma'erehe jumen pejirar my? – aja.

⁶ Jesu panduha aja mokōihar ta pandu:

–Sawa'e riki jumen putar apo. Pahar mujywyr ta nde pe – aja ipe.

–Ererahā! – aja riki a'ep pe har pandu.

⁷ Jesu pe jumen raho. Uhyk rahā, jumu'eha tama'e kamixa ke jumen kupe 'ar pe a'eta moī. Ame'ē 'ar pe Jesu wapyk oho.

⁸ Awa rape rupi kamixa ke heta ngā mou mou tī. Amō ta myra rākā mupen ame'ē ke mou mou tī. (Kapitā keruhū jumai ym ha rupi ko tur aja ame'ē mujekwa katu.) Ame'ē 'ar rupi jumen pyrū oho.

⁹ Hundutar oho ame'ē ta pukái pukái oho ixo. Haikwer rupi oho ame'ē ta pukái pukái oho ixo tī. Kuja pukái:

–Ko nde erejur katu! Ko riki sawa'e te je'ēha rupi uwyr ame'ē ke. Mā! Katu te ame'ē ke a'e. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e tī.

¹⁰ Ymanihar Ndawi aja kapitā keruhū nde tī. Aja nde ke Tupā mu'am ta. Mā peja Tupā usak katu nde rehe. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e – aja ngā pukái pukái oho ixo.

¹¹ Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Upa ma'e ke rehe juramā usak. Ka'aruk koty apo, a'erehe Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Mbeta ok ta pe jywyr oho tī. Awa py mokōi jumu'eha ta oho inamō tī.

*Sik'y ke Jesu muxirik
(Matéu 21.18-19)*

¹² Ame'ē ku'ē rahā, Mbeta ok ta ngi a'eta uhem oho. Oho ixo rahā, Jesu myahy.

¹³ Paite ma'eywa'y rehe usak. Sik'y rehe usak. Ame'ē'y rehe ho heta tipe. Pe, i'a ke po'ok oho tipe. Pe, usak katu rahā, i'a nixói te. I'a angaha rehe uhyk ym we rī. Ho te'e jō ihī.

¹⁴ Pe, sik'y rehe har pandu: –Peme'ē myra ngi i'a ke po'ok ym te ta tī. U'u ym te ta awa – aja Jesu.

Ame'ē je'ēha rehe jumu'eha ta hendu tī.

Muhepyha ta ke Jesu muhem mondo

(Matéu 21.12-17; Ruk 19.45-48; Juā 2.13-22)

¹⁵ Pe, Jerusarē ok ta pe a'eta jywyr oho tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu ixo oho tī. Ma'e ke muhepy ame'ē ta ke muhem mondo ingi. Ma'e ke jo'ok ame'ē ta ke muhem mondo tī. Tamatarer muruwak ame'ē tama'e myrape ke mujere tī.

(Ame'ēja upa tamatarer ke muhāi ombor. Amō wyy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke pe muruwak, ame'ē ta myrape ke Jesu mujere.) Pykahuran ke muhepy, ame'ē tama'e myrape ke mujere tī.

¹⁶ Kuja pandu:

—Koropi peraho ym pehēma'e ke. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rupi peraho ym ma'e ke — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ngā ke mu'e rahā, kuja pandu:

—Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke pekwa katu. Kuja Tupā pandu: “Jumu'eha renda rehe har upa katu te ngā pandu ta: ‘Ko riki Tupā namō pandu panduha renda ke' aja riki.” Pehē anī. Ame'ē ke amō koty pemuruwak. Ma'e ke mukanīha renda aja pemuruwak riki. Katu ym aja — aja Jesu. (Muhepyha ta muhepy rahā, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe mukanīha aja ame'ē ta.)

¹⁸ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta hendu tī. Ngā pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu tī. Kuja ngā:

—Mā! Jesu mu'e katu — aja riki pandu.

Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu tī. Jesu kotyhar aja ngā uwak ta, ame'ē ngi pa'ihu ta kyje, a'erehe kuja pandu pandu a'eta jupe:

—Jesu ke jajukwa ta. Myja jajukwa ta my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

Aja pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō pandu pandu a'eta jupe.

¹⁹ Pytun ramō rahā, Jerusarē ok ta ngi Jesu uhem oho, jumu'eha ta namō.

Sik'y manō ame'ē rehe har (Matéu 21.20-22; Juā 14.13-14; Juā 16.24; Tian 1.6-8)

²⁰ Ame'ē ku'ē rahā, a'eta wata oho ixo. Ma'eywa'y rehe usak tī, sik'y ke rehe. Upa katu te xirik apo 'y. Ho ke xirik. I'y manō tī. Hapo manō tī. Upa katu te 'y.

²¹ Kwehe sik'y pe Jesu pandu, ame'ē ke Petu ukwa ukwa ixo. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahā! Kwehe sik'y pe: “I'a ym te ta apo 'y” aja nde erepandu. Ame'ē ke upa katu te manō apo 'y — aja Jesu pe.

²²⁻²³ A'e pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Tupā rehe pejurujar katu rahā, peme'ē wyy'ā rehe pepandu katu: “Ere. Eho! Ejumbor eho y ramūi pe” aja. “Mā! Opor ta nahā my? Akwa ym” aja ym pepandu. Pejurujar katu ehe. Aja rahā, ame'ē wyy'ā opor ta oho. Pepanduha aja Tupā muhyk katu ta.

²⁴ A'erehe apandu katu pehē pe. Tupā namō ma'e ke pepandu pandu rahā: “Pehī apo 'y. Uhyk katu apo 'y” aja pejurujar katu rahā, upa katu te pehē pe Tupā muhyk katu

ta — aja Jesu pandu. (“Ywyã keruhũ” aja Jesu pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja a'e mujekwa.)

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Pe, Tupã namõ pepandu pandu pe'am rahã, amõ rehe pehẽ py'a pemujoywyr katu. Amõ rehe pemujoywyr ym we rĩ. Arahã pahar pemujoywyr katu. Aja rahã, ywa pe har jande pái keruhũ pehẽ rehe ipy'a ke mujoywyr katu tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Pehẽ rehe ipy'a mujoywyr katu ta.

²⁶ [Amõ rehe pehẽ py'a pemujoywyr ym rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a ke mujoywyr ym ta tĩ] — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Awa je'ẽha rupi ma'e ke Jesu ma'ema'e my
(Matéu 21.23-27; Ruk 20.1-8)

²⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'eta jywyr oho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu wata ixo rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamũi ta aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ.

²⁸ Johu ngã pandu:

—Kwehe ngã ke nde eremuhem eremondo sengi. Awa je'ẽha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

²⁹⁻³⁰ —Anĩ we rĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ. Pe, ihẽ pe pepandu py rahã, awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e,

ame'ẽ ke ihẽ apandu ta pehẽ pe tĩ. Pesarahã! Yman Juã ambyr mujahuk, ngã ke. Myja pekwa my? Tupã je'ẽha rupi mujahuk my? Anĩ rahã, sawa'e je'ẽha rupi mujahuk my? Ame'ẽ ke ihẽ pe pepandu py — aja pa'ihu ta pe.

³¹ Pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe:

—Mã! Myja japandu ta my? “Tupã je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu ipe rahã, kuja jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe pejuru-jar ym my?” aja a'e pandu ta.

³² Anĩ. “Sawa'e je'ẽha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, ngã parahy te ta jande rehe. Myja japandu ta my? — aja je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. (Juã ambyr ke Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke, aja upa ngã ukwa katu, a'erehe heta ame'ẽ ta ngi pa'ihu ta kyje. Ngã parahy ta, aja ukwa.)

³³ A'erehe a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja pa'ihu ta.

Pe, Jesu pandu tĩ:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi ngã ke amuhem amondo, ame'ẽ ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja a'e pandu.

12

Ma'eywa ty usakiha rehe har
(Matéu 21.33-46; Ruk 20.9-19)

¹ Pe, myja me'ë ma'eywa ty usakiha ta my, ame'ë ke Jesu pandu pandu uĩ:

—Ko kupixa pe ma'eywa'y rākā ra'yr ke ijar jyty. Uwa'y rākā ke jyty. Kupixa rymy'y rupi mukurar kurar. Pe, ma'eywa rykwer jo'okiha renda pykūi tĩ. Kupixa rymy'y rehe myta mujā tĩ. Ywate ame'ë ke mujā. (Ame'ë ngi usakiha usak usak katu.) Pe, amō ta pe ijar pandu: “Pepaite ihē apaxia ta aho. Ihēma'e kupixa rehe pesak pesak katu. I'a tyarō rahā, ko amō pehēma'e ta kŷ. Amō i'a ihēma'e ta kŷ” aja ijar. “Ere” aja ame'ë ta pandu. Pe, ijar oho.

² I'a tyarō rahā, miasu ke kupixa jar mondo. Usakiha ta koty ma'eywa rykwer rehe miasu oho piam.

³ Anĩ. Ame'ë ke usakiha ta pyhyk. Pe, upa pirok. Ijar koty mujywywyr mondo. Ipo te'e jywywyr oho. I'a me'ë ym te.

⁴ A'engi amō miasu ke kupixa jar mondo. Ame'ë ke iākā rupi usakiha ta nupā nupā. Muhuxĩ ame'ë ke tĩ. Pe, mujywywyr mondo.

⁵ Pe, amō ke ijar mondo. Ame'ë ke usakiha ta jukwa. A'erehe amō amō miasu ta ke ijar mondo. Pe, amō amō ke usakiha ta nupā hũ tĩ. Amō amō ta ke jukwa tĩ.

⁶ —Amō sawa'e ijar namō ixo. Ta'yr ke ame'ë. Ipái ipy'a katu ehe. Ame'ë ke usakiha ta koty mondo. Ijar pandu jupe: “Ko ihē ra'yr. Usakiha ta hendu katu ta ehe” aja ipái naĩ.

⁷ Pe, usakiha ta rehe ta'yr uhyk rahā, ame'ë ta pandu pandu a'eta jupe: “Peme'ë riki ijar ra'yr. (Ipái manō rahā, kupixa riki ima'e wan ta.) Jahorahā! Jajukwa ta peme'ë. Aja rahā, kupixa riki jandema'e wan ta” aja usakiha ta jupe.

⁸ A'erehe ta'yr ke usakiha ta pyhyk. Pe, jukwa. Kupixa kupe koty hete ke ombor.

⁹ —Mā! Ma'e kupixa jar ma'e ta apo my? Pesarahā! Ijar te uwyr, pe, upa katu te usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amō usakiha ta pe kupixa me'ë ta. Ame'ë ta kupixa rehe usak usak katu ta ixo.

¹⁰ Kuja Tupā je'ëha rehe panduha pesak katu.

“Ita rehe har ita ok mujāha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ë ita ke' aja.

Tupā pandu: ‘Anĩ. Peme'ë ita riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja.

¹¹ Aja jandema'e sawa'e te ma'eha riki. Katu aja jakwa” aja panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

¹² Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta pyhyk ta tipe. Ame'ë ta pandu:

—Ma'eywa ty usakiha ta rehe har Jesu pandu. Jande rehe har ame'ë — aja ukwa.

(Ame'ë ta riki usakiha ta aja saka, aja ukwa.) A'erehe a'e ke pyhyk ta tipe. Anĩ. Heta ame'ë ta hury katu, Jesu panduha rehe. Jesu ke pyhyk rahā, heta ame'ë ta parahy ta. A'erehe heta ame'ë ta ngi

kapitã ta kyje, a'erehe pyhyk ym. Oho ingi.

Kapitã keruhũ pe tamatarer me'ẽ katu my?

(*Matéu 22.15-22; Ruk 20.20-26*)

¹³ Ajame'ẽ ke Jesu koty parise ta ke jundéu awa tama'e kapitã ta mondo. Ero kotyhar ta ke mondo ixoty tĩ. Jesu je'ẽha rehe hendu. Pe, je'ẽha jawy rahã: “Katu ym nde erepandu” aja pandu ta. (Muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.)

¹⁴ Jesu rehe uhyk rahã, ame'ẽ ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jetehar te ke nde erepandu, aja jakwa katu. Myja me'ẽ sawa'e my, ame'ẽ rehe nde eresak eresak ym, a'erehe nde erekwa katuha ke pahar amõ mukanim ym. Muka'u te'e ym nde ke. Jetehar rupi Tupã putar ame'ẽ ke nde eremu'e mu'e katu. A'erehe epandu katu jande pe. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer jame'ẽ rahã, katu my? Myja me'ẽ jundéu awa ta je'ẽha mujekwa katu my? “Pehẽ peme'ẽ katu” aja mujekwa my? “Peme'ẽ ym” aja mujekwa my? Myja my? Epandu katu — aja parise ta pandu ipe.

¹⁵ Ame'ẽ ta mokõi ukwaha namõ ixo, aja Jesu ukwa katu. A'erehe kuja pandu:

—Ma'erehe ihẽ akwa katuha ke pemanga te'e pexo my? Ita tamatarer ihẽ pe perur. Ihẽ asak ta — aja Jesu.

¹⁶ Pe, werur ipe. Jesu pandu:

—Kome'ẽ tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ ta mupinim ko my? — aja parise ta pe.

—Homa awa tama'e kapitã keruhũ 'ã kome'ẽ. Sesa'ã ke — aja ipe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹⁷ —Aja rahã, kapitã keruhũma'e ke kapitã keruhũ pe peme'ẽ katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. (Ame'ẽ riki ma'e ke peme'ẽ ipe, ame'ẽja saka) — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, parise ta pandu:

—Mã! Ukwa katu riki a'e — aja Jesu rehe har pandu.

Pe, oho ingi.

Kweraha rehe har
(*Matéu 22.23-33; Ruk 20.27-40*)

¹⁸ Pe, amõ sawa'e ta uhyk uwyr ehe. Sanduse ta uhyk uwyr ehe. Kwera ym te ta awa aja ame'ẽ ta ukwa. Jesu pe pandu:

¹⁹ —Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manõ rahã, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk.

Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ẽ ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngã ukwa” aja Moise mujekwa.

²⁰ —Apo ehendurahã! Se awa po wajar mokõi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ẽ ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe rĩ. Pe, manõ.

²¹ A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tĩ.

Mokōihar aja tī. Sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe tī. A'erehe imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tī. Ame'ē aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī.

²² Aja upa imu ta riki tī. Imu ambyr rakehar ke pyhyk tī. Pe, manō tī. Ta'yr ym ipe tī. Upa awa po wajar mokōi imu ta manō. Pe, kūjā manō tī.

²³ Apo epandurahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa awa po wajar mokōi imu ta riki pyhyk — aja sanduse ta pandu. (“Manō ame'ē ta kwera katu ta uhem” aja ukwa ame'ē ta ke muka'u te'e tar katu, a'erehe ame'ē panduha ke sanduse ta pandu.)

²⁴ Jesu pandu:

—Mā! Tupā je'ēha pekwa ym. Tupāma'e pyrātāha ke pekwa ym tī, a'erehe pehē je'ēha ke pejawy.

²⁵ Yman rahā, ngā kwera katu uhem rahā, jumendar ym te ta awa. Ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta ixo. Ame'ē ta aja ngā ixo ta tī. Jumendar ym te ta tī.

²⁶ Apo kweraha rehe har amujekwa ta. Yman ju pirā'y rehe har Moise mupinim. Ame'ē rehe har pekwa riki. A'ep kuja panduha ihī. Moise pe Tupā pandu:

“Ihē rehe Amarā ipy'a moī moī katu. Ihē rehe Isak aja tī. Ipy'a moī moī katu tī. Jako aja tī. Ihē rehe ipy'a a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu.

²⁷ —Pesarahā! Ixuwe katu ixo ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta 'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. A'eta 'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a ke moī moī katu Tupā rehe. A'erehe: “Amarā ta ihē rehe ipy'a ke moī moī” aja Tupā pandu. (A'eta 'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa. A'erehe pehē pekwaha pejawy riki — aja Jesu mujekwa.

Je'ēha katu te ame'ē ke
(Matéu 22.34-40; Ruk 10.25-28; 1 Juā 5.3)

²⁸ Jesu namō sanduse ta pandu pandu ame'ē ke amō Moise je'ēha mu'e ame'ē hendu. Sanduse ta pe ukwa katuha namō Jesu pandu, aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ukwa. A'erehe a'e riki Jesu pe Tupā je'ēha rehe har pandu:

—Myja me'ē riki katu te ame'ē ke my? — aja ipe.

²⁹ —Kuja riki katu te me'ē ke.

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Tupā riki jandema'e sawa'e te. A'e jō riki sawa'e te.

³⁰ Tupā rehe nde py'a emoī moī katu.

Tupā rehe har nde erekwa erekwa exo rahā, epy'a katu ehe.

Upa nde erekwa katuha namō epy'a katu ehe tī.

Upa nema'e pyrātāha namō ma'e ke nde erema'ema'e rahā, epy'a katu ehe tī.”

31 —Mokōihar Tupā je'ēha katu te ame'ē ke kuja.

“Ne namō ixo ame'ē ta rehe epy'a katu.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja amō rehe epy'a katu tī.”

—Ame'ē mokōi je'ēha riki katu te ame'ē ke. Aja me'ē amō je'ēha uhyk ym — aja Jesu ipe.

32 Moise je'ēha mu'e ame'ē pandu:

—Sawa'e! Katu nde erepandu. Jetehar nde erepandu. Jandema'e sawa'e te jō riki Tupā. Amō Tupā aja nixōi te.

33 A'erehe Tupā rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. Upa ukwa katuha namō ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Upa ma'e ke pyrātāha namō amō ma'e rahā, Tupā rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Pe, inamō ixo ame'ē ta rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Juehe aja amō rehe ipy'a katu ta me'ē te'e tī. Ame'ē mokōi je'ēha rehe hendu katu rahā, katu te ame'ē ke. Ma'e hymba hany, aja ymanihar ta aja Tupā rehe ipy'a moī moī tī. Ame'ē katu we. Amō ma'e heta ma'e ke hany, aja Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, katu we tī. Tupā je'ēha rehe hendu katuha riki i'ar koty te we katuha — aja sawa'e pandu.

34 Ukwa katuha namō sawa'e pandu, aja Jesu ukwa. A'erehe pandu ipe:

—Awa ixoha amō koty Tupā putar. Jetehar rupi amō ixo katu, aja a'e putar. Ame'ē ke nde erekwa nahā my, aja akwa. A'erehe ixotyhar aja

nde eremuruwak tate nahā my — aja sawa'e pe.

Jesu mu'e katu te, a'erehe arahā har ngi ma'e ke ngā pandu ym ipe tī.

Ndawi rainō rehe har
(Matéu 22.41-46; Ruk 20.41-44)

35 Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī rahā, kuja pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Moise je'ēha mu'e ame'ē ta kuja pandu: “Kirisutu Ndawi rainō. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e” aja pandu. Ma'erehe aja pandu my?

36 Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Ndawi pandu. Kuja.

“Ihēma'e sawa'e te pe jandema'e sawa'e te pandu: ‘Ihē rake ewapyk eī.’ (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)

Nde ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta” aja.

37 —Kirisutu rehe har Ndawi pandu: “Ihēma'e sawa'e te” aja. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja me'ē Kirisutu Ndawi rainō aja ixo my tī? (Aja rahā, awa te'e a'e, aja mujekwa) — aja ngā pe Jesu pandu.

(Anī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ym ma'e ke.) Heta ame'ē ta anī. Jesu je'ēha rehe upa ngā hendu. Hury katu ngā ehe.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har
(*Matéu 23.1-36; Ruk 20.45-47*)

³⁸ Ngā ke Jesu mu'e rahā, kuja pandu:

—Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja mā peja ym pehē tī. Ame'ē ta ima'e mundeha katu te aja putar katu. (Aja rahā, kapitā jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Amō we tī. Muhepyha renda rupi wata ixo rahā: “Ko nde erexo. Nde katu” aja je'ēha putar katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.)

³⁹ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe wapyk rahā, kapitā ta rake wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe.) Ma'e huryha amō mujā rahā, imi'u matyr. Ame'ē pe oho rahā, aja tī. Kapitā ta rake wapyk tar katu tī. (Katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.)

⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē ta pe a'eta pandu: “Pehē ke jahaihu tar katu” aja naī. Anī. Te'e riki. Kūjāma'e ke te'e pyhyk raho. Hok ke te'e jo'ok ingi tī. Pe, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu, a'erehe i'i Tupā namō pandu pandu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke aja ngā ukwaha naī.) Mā! Ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta — aja Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har Jesu pandu.

Ixawa'e manō ame'ē ke tamatarer ke purakar
(*Ruk 21.1-4*)

⁴¹ Pe, tamatarer purakar-ihā renda koty Jesu wapyk uī. Henda pe tamatarer ke ngā purakar. (Aja Tupā rehe ipy'a moī moī katu.) Jesu usak usak uī rahā, ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta purakar.

⁴² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke uhyk uwyr a'ep. Tamatarer ta'yr mi namō ixo. Mokōi jō ita tamatarer ra'yr henda pe purakar. Ame'ē mokōi ta'yr te mi.

⁴³⁻⁴⁴ Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pejur. Pesarahā! Amō ta ima'ehū namō ixo. Ame'ē ta ngi har a'eta jo'ok, pe, henda pe purakar. Ima'e ke pyta we hū rī. Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke anī. Tamatarer heta ym te. Mokōi jō namō ixo. Ame'ē ke upa katu te purakar. Ima'e ke pyta ym te. Nixói te apo 'y. Ima'e ke jo'ok ta tipe. Anī. Upa katu te ame'ē ke henda pe moī. (Tupā rehe ipy'a moī moī tar katu te hū, a'erehe upa katu te henda pe moī.) Upa katu te moī, a'erehe amō ta 'ar koty te we kūjā moī katu — aja Jesu pandu.

13

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe har
(*Matéu 24.1-2; Ruk 21.5-6*)

¹ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Jesu uhem ixo, jumu'eha ta namō. Ame'ē ta ngi har amō pandu ipe:

—Sawa'e! Esarahā! Jumu'eha renda keruhū katu te. Ita keruhū ke te'e mujā

ame'ë ke. Mā! Katukwer — aja Jesu pe.

² Jesu pandu:

—A'e tỹ! Pesak katu ehe apo. Yman rahã nixói ta. Peme'ë ke amõ ta upa mujaxer ta kỹ. Ita mokõi mokõi ihĩ ym te ta kỹ. Upa katu te ita ke amõ ta ombor ta. (Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke mujaxer ta, aja mujekwa) — aja jumu'eha ta pe pandu.

Jumai mai ame'ë rehe har

(*Matéu 24.3-14; Ruk 21.7-19; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-14*)

³ Ywy'ã rehe Jesu wapyk uĩ, Oriwéi ywy'ã rehe. Arahã Petu uhyk ehe. Tian aja tĩ. Juã amõ tĩ. Andere amõ tĩ. Uhyk ehe tĩ. A'eta jõ Jesu namõ ixo. Paite we Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ihĩ. Usak katu ehe. Ame'ë rehe har jumu'eha ta pandu:

⁴ —Jande pe epandurahã! Myja rahã, ita mokõi mokõi ihĩ ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ë ke uhyk tate, aja jakwa katu ta my? — aja Jesu pe pandu.

⁵ Jumu'eha ta ke Jesu mu'e:

—Pesak katu kỹ! Mā peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym.

⁶ Kuja. Heta uwyr ta. “Jesu je'ëha rupi ihẽ ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihẽ” aja pandu te'e ta tĩ. Heta ngã ke muka'u te'e ta tĩ.

⁷ Kotete jumaiha tyapuha ke pehendu ta. “Paite amõ ta jumai mai ixo” aja pehendu

ta tĩ. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta kỹ. Uhyk rahã, 'ar rehe angaha uhyk, anĩ we rĩ.

⁸ Amõ amõ ywy pe har ta jumai mai ta ngã juehe. Kapitã keruhũ riki amõ kapitã keruhũ namõ jumai mai ta tĩ. Amõ amõ ywy katak katak hũ ta. Amõ amõ ywy rehe ngã mi'u nixói te ta tĩ. Aja ahyha uhem ramõ. Ahy py, ame'ëja saka.

⁹ —Pesak katu pehẽ juehe. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty pehẽ ke amõ ta raho ta. “Jaxer pehẽ” aja naĩ. Pe, pehẽ ke nupã ta. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep ngã petek hũ ta pehẽ ke tĩ. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe homa awa tama'e kapitã ta ruwa koty pepu'am ta. Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ta tĩ. Ame'ë ta pe pepandu ta: “Jesu rehe jõ amõ jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu ta” aja pepandu ta. Ame'ë myrandu katu pepandu ta.

¹⁰ Ame'ë myrandu katu ke upa katu te ngã pe amõ ta pandu pandu ta me'ë te'e. Pe, 'ar rehe angaha uhyk ta.

¹¹ Pehẽ ke amõ ta pyhyk ta kỹ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty raho ta tĩ. Arahã pehẽ py'a pe pekwa pekwa ym pe'am: “Ma'e jande japandu ta my? Myja me'ë katu my?” aja pekwa pekwa ym pe'am. Kapitã ta ruwa koty pepu'am rahã, je'ëha amõ muwyr ame'ë ke pepandu katu. Arahã pehẽ

atu je'ëha pepandu ta my? Anĩ. Aja ym. Tupã'ã riki mujekwa ame'ë ke pepandu katu ta.

¹² Arahã kapitã pe imu pandu ta: “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta. Ipái ta aja tĩ. Kapitã pe ta'yr ta ke raho ta. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ. Ipái ta ke ta'yr ta raho ta tĩ. “Ko Jesu kotyhar ke. Ejukwa” aja pandu ta tĩ.

¹³ Ihë kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë rehe upa ngã parahy ta. Ihë rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ke Tupã namõ ixo ta. Manõ. Anĩ. Tupã namõ ixo katu ta — aja Jesu pandu.

Ahyha keruhũ ngã rehe ahyha ta ame'ë rehe har

(Matéu 24.15-28; Ruk 21.20-24; 2 Tesaron 2.3)

¹⁴ A'e pandu tĩ:

—[Paper rehe esak katu! Pe, ekwarahã!] Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe amõ ta ma'e jaxer ai te ame'ë ke moĩ ta. Katu ym a'ep. Ame'ë ke rehe pesak rahã, jundéi ywy pe har ta kanim ujan oho. Ywy'ã koty ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁵ Hok kupe 'ar pe amõ ixo rahã, mã peja hok pe ixo ym oho. Pyhyk ym oho ima'e ke. I'i pyta ym. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁶ Kupixa pe ixo rahã, ima'e ke rehe hok pe jywyr ym oho. Ima'e mundeha rehe pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.)

¹⁷ Arahã ipusu pe imembyr namõ kũjã ixo rahã, mã pyrara ta ixo. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby u'u ame'ë ke namõ ixo rahã, aja tĩ. Mã pyrara ta ixo tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁸ “Aman ndy'ar rahã, ahyha emuhyk ym” aja Tupã pe pepandu. (Aman ukyr rahã, rysã. A'erehe marã ka ym pahar ujaniha.)

¹⁹ —Arahã ngã rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Yman kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har ngi aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym we rĩ. Uhyk ym we rĩ. Arahã jõ uhyk katu ta. Ahyha keruhũ upa rahã, aja ahyha keruhũ ngã ukwa ym ta tĩ. Uhyk ym ta tĩ.

²⁰ Pahar jandema'e sawa'e te ahyha keruhũ ke mumba ym rahã, kome'ë ywy keruhũ pe ngã nixói te ta tipe. Anĩ. Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta kome'ë ywy keruhũ pe ixo. A'erehe pahar ahyha keruhũ ke jandema'e sawa'e te mumba ta.

²¹ —A'engi amõ ta pehë pe pandu ta: “Ko Kirisutu ixo. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am me'ë ke” aja pandu naĩ. Amõ: “Pete'e ixo apo” aja ta naĩ tĩ. Ame'ë rehe pejurujar ym pehë. Te'e ame'ë ta.

²² Amõ ta te'e pandu ta uwyr: “Ihë Kirisutu” aja naĩ. Amõ: “Tupã je'ëha pandu ame'ë ke ihë” aja riki te'e pandu ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e

katu ta. Aja Tupã rehe ipy'a katu ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ." Ame'ẽ ta ke muka'u te'e ta tipe.

²³ A'erehe pesak katu kÿ! Ame'ẽ te'e pandu ame'ẽ ta uhyk ym we rĩ. Upa katu te ame'ẽ rehe har ihẽ amujekwa pehẽ pe apo 'y — aja jumueha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywyriha rehe har

(*Matéu 24.29-31; Ruk 21.25-28; 2 Tesaron 1.6-7; Apokarip 1.7*)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Ame'ẽ ahyha keruhũ 'ar upa rahã, amõ we mãte ma'e ke uhyk ta. Warahy muwe ta tĩ. Jahy wera ym ta tĩ.

²⁵ Ywa ngi jahy rata ta u'ar u'ar ta tĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke Tupã mukatak hũ ta.

²⁶ —Ajame'ẽ ke ihẽ ajywyr ta. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe apu'am ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajywyr ta. Hendy hũ aja ajywyr ta.

²⁷ Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta ke ihẽ amondo ta. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ rupi amondo ta. Tupã pandu: "Ihẽ kotyhar ta ke peme'ẽ ta. Aputar ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta" aja. Ame'ẽ ta ke Tupã je'ẽha rahoha ta mujy'ar ta. Upa katu te ame'ẽ ta ke mujy'ar ta. (Pe, Tupã namõ ixo ta) — aja Jesu pandu.

Ma'eywa putyr ame'ẽ rehe har

(*Matéu 24.32-35; Ruk 21.29-33*)

²⁸ A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y riki pehẽ pe mujekwa ta. Sik'y ke. Hãkã rehe hokyr uhem rahã, warahy haku tate, aja pekwa.

²⁹ Aja ihẽ ajywyrriha pekwa ta tĩ. Warahy uwe, ame'ẽ rehe har apandu ramõ. Aja pesak rahã, ywa ngi ajywyr tate, aja pekwa ta.

³⁰ Ko apandu katu. Upa pehẽ pe apandu ramõ, aja uhyk ta. Amõ ihẽ kotyhar ta pyrara hũ ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.

³¹ Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha angaha rehe har

(*Matéu 24.36-44; 1 Tesaron 5.2-3; 2 Petu 3.10*)

³² A'e pandu tĩ:

—Myja rahã, ihẽ ajywyr ta my? Ma'e wera rahã, ajywyr ta my? My warahy rahã, ajywyr ta my? Ame'ẽ ke ukwa ym awa. Ywa pe ixo ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa ym tĩ. Ihẽ riki akwa ym tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái jõ ukwa katu.

³³ Pesak katu, aja pexo! (Peker aja ym pexo.) Ajywyrriha angaha ke rehe pekwa ym. A'erehe pesak katu pexo. Peta kÿ.

³⁴ —Kuja riki. Sawa'e paxia oho, ame'ẽja saka. Oho rahã, hok ke hijar oho. Oho tate rahã, miasu ta pe pandu: "Ihẽ rok rehe pesak katu. Peparaky katu pexo rĩ" aja

ijar pandu. Hukwen rupi harõha pe pandu tĩ: “Eharõ katu e'am” aja.

³⁵ Aja pexo tĩ. Pehẽ pe ihẽ apandu katu: “Pesak katu pexo.” Ywa ngi ihẽ ajoywyr rahã, ihẽ ajoywyrriha angaha ke pekwa ym ta. Pytun ramõ rahã, ajoywyr ta nahã my. Pytun pyter pe, ajoywyr ta nahã my. Sapukái je'ẽ ramõ rahã, ajoywyr ta nahã my. Pytuniwe rahã, ajoywyr ta nahã my. Pekwa ym ta, a'erehe peharõ katu pexo.

³⁶ Ajoywyrriha riki pahar ta. Ajoywyr rahã, peker aja pehẽ rehe asak rahã, katu ym ta.

³⁷ A'erehe pehẽ pe apandu katu: “Peharõ katu pexo.” Amõ we tĩ. Upa katu te ngã pe apandu tĩ: “Peharõ katu pexo” – aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

14

Jesu ke pa'i hu ta jukwa tar katu

(*Matéu 26.1-5; Ruk 22.1-2; Juã 11.45-53*)

¹ Pe, mokõi ukwer rahã, Pasuko 'ar rehe uhyk ta. Arahã jundéu awa ta mbeju ke u'u ta. Mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ẽ ke u'u ta. Pe, Jesu ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta pyhyk tar katu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi pyhyk tar katu. Pe, jukwa tar katu.

² Ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe:

–Ngã mi'u matyr rahã, heta ngã ixo. Arahã japyhyk ym we ta rĩ. Arahã japyhyk

rahã, jande rehe ngã parahy ta. Jande namõ jumai ta – aja a'eta jupe.

Jesu ãkã rehe mupiheha kũjã jyhẽ

(*Matéu 26.6-13; Juã 12.1-8*)

³ Mbeta ok ta pe Jesu ihĩ, Simã rok pe. Yman pere ma'e u'u hũ ame'ẽ ke namõ Simã ixo. Apo anĩ. Katu 'y. Pe, u'uha renda pe Jesu wapyk uĩ rahã, ita parasuku ke kũjã muhyk werur ehe. Ita aramba ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ parasuku. Ita parasuku pe na rykwer ihĩ. Pihe katu te ame'ẽ! Muhepy hũ ame'ẽ tĩ. Parasuku kyndaha ke kũjã mopok. Pe, Jesu ãkã rehe tykwer jyhẽ.

⁴ Ame'ẽ rehe usak rahã, amõ ta je'ẽ je'ẽ kũjã rehe har. Pandu pandu a'eta jupe:

–Ma'erehe tykwer ke te'e jyhẽ my?

⁵ Peme'ẽ rykwer muhepy rahã, tamatarer hũ pyhyk ta. Pe, ame'ẽ ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu ta tipe – aja a'eta jupe.

A'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe.

⁶ Anĩ. Jesu pandu:

–Mã peja ym pehẽ. Peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ jupe. Katu ym aja. Kũjã rehe peparahy ym. Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pe kũjã ma'e.

⁷ Pesarahã! Ima'e ym te ame'ẽ ta kote'e ixo. Ame'ẽ ta pe tamatarer peme'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Ihẽ anĩ. Pehẽ namõ aja te'eha apyta ym ta.

⁸ Kũjã putar aja a'e ma'e katu. Pesarahã! (Jundéu awa

manō rahā, hete ke amō ta mupihe te'e, aja te'eha a'eta ma'eha.) Aja ihē rehe tī. Ihē amanō ym we rī. Ko ihē ke mouha rehe kūjā upa mupihe. (A'erehe ihē rehe pyaiha apo mujekwa rahā, katu tiki.)

⁹ Pesarahā! Apo apandu katu. Ihē rehe har myrandu katu ke amō ta pandu pandu raho. Kome'ē ywy keruhū rupi pandu pandu raho rahā, kome'ē kūjā ma'eha rehe har pandu ta tī. Kūjā ma'eha ke harái ym ta ngā — aja a'eta pe Jesu pandu.

Pa'ihu ta koty Jun oho

(*Matéu 26.14-16; Ruk 22.3-6*)

¹⁰ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty Jun Ikario oho. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har pete'i a'e. Pa'ihu ta pe pandu:

—Jesu koty pehē ke ihē araho ta — aja Jun.

¹¹ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, hury katu. Pe, pandu ipe:

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahā, nde pe tamatarer jame'ē ta — aja Jun pe.

Pe, a'engi Jesu rehe pa'ihu ta ke muhyk ta raho ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Pasuko 'ar ke Jesu ta ukwa ukwa uī

(*Matéu 26.17-25; Ruk 22.7-14; Ruk 22.21-23; Juā 13.21-30*)

¹² Ajame'ē ke Pasuko 'ar uhyk. Ame'ē 'ar rahā, arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. (Aja ipy'a pe Tupā

rehe har ukwa ukwa uī.) Jesu pe jumu'eha ta pandu:

—Pasuko 'ar rahā, arapuharan ra'yr ka'ē ke nde ere'uta. Ame'ē ke jamatyr, aja nde ereputar. My jamatyr ta my? — aja ipe.

¹³ Mokōi jō jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pehē mokōi ihē amondo ta. Paite awa ok ta hū ihī, Jerusarē ok ta ke. A'ep peho. A'ep amō sawa'e rehe pesak ta. Iākā 'ar pe y ke ame'ē raho. Ame'ē sawa'e namō peho. Ijar rok pe a'e ixo ta.

¹⁴ Ame'ē rok pe inamō pexe peho tī. Ok jar rehe pesak rahā, kuja pepandu ipe: “Jandema'e mu'eha kuja me'u: 'Pasuko 'ar ke jande jakwa jakwa tar katu. My u'uha renda ihī my? Ihēma'e jumu'eha ta namō arapuharan ra'yr ka'ē ke a'u ta' ” aja ijar pe pepandu.

¹⁵ Ywate pyrūha renda ke ijar mujesak ta pehē pe. Upa ma'e ke pehī. (Myrape, ita rekúi. Upa pehī.) A'ep jande rehe jande mi'u pematyr — aja mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

¹⁶ Jerusarē ok ta pe mokōi sawa'e ta oho. Ma'e u'uha renda mahem. Jesu pandu, aja upa katu te usak. Pe, a'eta mi'u matyr. A'ep Pasuko 'ar ke ukwa ukwa ta.

¹⁷ Pytun ramō rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk. Ma'e u'uha renda pe uhyk oho, awa py mokōi jumu'eha ta namō.

¹⁸ Ma'e ke u'u uī rahā, Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ rehe ihẽ ruwajan ta ke muhyk ta werur. Muhyk ta ame'ẽ ko ihẽ namõ u'u uĩ apo — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ẽ rehe hendu rahã, a'eta pyai. Peteĩ teĩ pandu ipe:

—Mã! Ihẽ ke ame'ẽ my? — aja upa pandu ipe.

Aja pame katu te upa jumu'eha ta pandu.

²⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokõi hetaha pehẽ. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Ita rekúi pe ihẽ namõ mbeju ke munde, ma'e rykwer pe. Ame'ẽ riki ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur.

²¹ Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myja ihẽ amanõ ta my? Kuja. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja amanõ ta. Aja uhyk ta. Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke pyrara te hũ aja ixo ta. A'erehe imãĩ pusu ngi u'ar ym rahã, katu ta tipe — aja Jesu pandu.

Jesu rete ame'ẽ ke. Huwy ame'ẽ ke tĩ.

(Matéu 26.26-30; Ruk 22.15-20; 1 Korin 11.23-25)

²² Ma'e ke u'u rahã, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ẽ ke mopok. Jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ. Pandu:

—Pe'u! Kome'ẽ ihẽ rete — aja Jesu.

²³ Ita rekúi ra'yr ke Jesu pyhyk. Ma'eywa rykwer ita rekúi ra'yr pe ihĩ, uwa rykwer ke. Tupã pe pandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, jumu'eha ta pe me'ẽ me'ẽ tĩ. Johu u'u.

²⁴ A'e pandu:

—Kome'ẽ ihẽ ruwy. Upa ngã rehe ihẽ ruwy uhem ta, a'erehe Tupã pandu ta: “Ihẽ ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta” aja ngã pe pandu ta.

²⁵ Ko apandu katu pehẽ pe. Uwa rykwer ihẽ a'u ym ta tĩ. Kapitã keruhũ te aja ihẽ ke ihẽ pái keruhũ mu'am ta kÿ. Arahã jõ pyahu ame'ẽ ke pehẽ namõ a'u ta kÿ tĩ — aja Jesu pandu.

²⁶ Upa u'u rahã, Tupã rehe har jyngar. A'engi uhem oho. Oriwéi ywy'ã koty a'eta oho.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Ruk 22.31-34; Juã 13.36-38)

²⁷ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ ke upa pehijar ta. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

“Arapuharan ta usakiha ke Tupã jukwa ta.

Aja rahã, upa arapuharan ta uhãi ta oho” aja amõ mupinim.

—(Aja ta pehẽ ke tĩ. Amõ ta ihẽ ke jukwa rahã, upa pehẽ pehãi ta peho tĩ.)

²⁸ A'engi ihē akwera katu ahem rahā, Ngariréi ywy pe ihē aho py ta — aja Jesu pandu.

²⁹ Petu pandu:

—Nde ke ihē ahijar ym te ta. Upa amō ta ujan ta oho nengi. Ihē anī ta. Nde namō apyta ta kŷ — aja riki.

³⁰ Pe, Jesu pandu:

—Petu! Ko apandu katu nde pe. Kome'ē pytun, sapukái mokōihar je'ē ym rahā, kuja te'e nde erepandu ta: “Jesu rehe har akwa ym ihē” aja nde erepandu ta. Aja mahapyrihar te'e nde erepandu ta — aja ipe.

³¹ Anī. I'ar koty te we hātā Petu pandu:

—Anī. Aja apandu ym te ta. Nde namō ihē ke amō ta jukwa rahā: “Nde rehe har ihē akwa ym” aja apandu ym te ta — aja ipe.

Petu pandu aja upa jumu'eha ta pandu pandu tī.

Ngese renda ke

(*Matéu 26.36-46; Ruk 22.39-46*)

³² Ajame'ē ke amō renda pe a'eta oho, Ngese renda pe. Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Se pewapyk we rī. Tupā namō ihē apandu ta aho — aja.

³³ Pe, iākā koty we Petu ke Jesu raho. Tian ke raho tī. Juā ke raho tī. Ame'ē mahapyr jō raho. Pe, Jesu pyai te hū. Māte hū ukwaha.

³⁴ Mahapyrihar ta pe pandu:

—Apyai te hū ihē! Amanō aja ihē apyaiha tī. Se pepyta we rī. Pesak katu pexo. (Aja

rahā, amō uhyk ym ta jande rehe) — aja Jesu.

³⁵⁻³⁶ A'engi jeje Jesu oho we. Ipixi'a pe u'ar te'e oup. Aja Tupā namō pandu:

—Papa! Ihē apyrarya uhyk tate, ihē rehe. Nde ereputar rahā, ame'ē ngi ihē ke nde eremuhem katu, aja akwa katu. Upa katu te ma'e ke nde erema'ema'e katu. A'erehe pyrarya ngi emuhem katu ihē ke. Anī rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta kŷ — aja Tupā pe Jesu pandu.

³⁷ A'engi mahapyrihar ta koty jywyw oho. Uhyk rahā, mahapyrihar ta rehe usak. Ukwer riki. Mupak rahā, Petu pe pandu:

—Simā! Mā! Nde ereker ereju. Nde eresak ym we rī.

³⁸ Peker ym we rī. Tupā namō pepandu! Aja rahā, pejurujar katuha ke amō ta manga rahā, pehijar ym ta. Ihē namō nde erepyta tar katu te. Anī. Nde riki pitu te'e — aja Jesu.

³⁹ Pe, Jesu oho we tī. Tupā namō pandu tī:

—Papa! Ihē apyrarya ngi emuhem ihē ke. Anī rahā, ihē py'ahu te'e ahendu katu ta. Nde ereputar ame'ē ke ihē ama'e ta — aja Jesu pandu tī.

⁴⁰ Pe, jywyw tī. Mahapyr jumu'eha ta rehe uhyk tī. Ukwer ou tī. Pyhíy te hū. Upak rahā, je'ēha ke uhem ym.

⁴¹ Jesu oho we tī. Pe, jywyw tī. Mahapyrihar ta koty jywyw rahā, a'eta ukwer ou tī. A'e pandu:

—Mā! Peker peju tī. Peputu'u peju tī. A'ewan pekeriha. Pesarahā! Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke ihē rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē angaha ke rehe uhyk apo 'y.

⁴² Pepu'am! Jahorahā! Pesarahā! Ihē ruwajan ta ke ihē rehe muhyk ta werur ame'ē ke petur ixo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu ke ngā pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Ruk 22.47-53; Juā 18.3-12*)

⁴³ A'e pandu u'am rahā, Jun uhyk uwyr ehe. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har petēi a'e. Jun namō heta ngā uhyk. Kyse puku namō ngā uwyr. Tamarā namō uwyr tī. Ame'ē ta ke Jesu koty pa'ihu ta mondo. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta mondo tī. Jundéu awa tamūi ta mondo tī.

⁴⁴ Ngā pe Jun pandu ramō:

—Kuja Jesu ke pekwa ta. Huwa ke ihē apyter, ame'ē riki Jesu. Pahar pepyhyk a'e ke. Pesak katu peraho — aja Jun pandu.

⁴⁵ Pe, Jun uhyk rahā, pahar Jesu koty oho. Pandu ipe:

—Sa'e! — aja Jesu pe.

Pe, huwa ke pyter.

⁴⁶ Pe, Jesu ke ngā pyhyk. Hātā pyhyk.

⁴⁷ Pe, amō a'ep ixo. Ame'ē riki kyse puku jo'ok. Pe, pa'i keruhūma'e miasu ke nupā. Inambi ke mopok ingi, kyse puku pe.

⁴⁸ Ngā pe Jesu pandu:

—Kyse puku namō pejur, tamarā namō. Aja ma'e

mukanīha ke amō ta pyhyk. Mā! Aja ihē ke pepyhyk pejur tī. Aja ym ta tipe rahā, katu.

⁴⁹ Pesarahā! Kwehe we amō amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ihē amu'e aī. Pehē pyter pe axo. Amō amō ku'ē rahā we, ihē amu'e aī tī. Amō ku'ē rahā we, aja tī. Amu'e aī tī. Arahā pepyhyk ym ihē ke. Anī. Apo ihē ke pepyhyk. Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja uhyk apo 'y. Aja ihē ke pepyhyk apo tī. Mukanīha aja ihē ke pepyhyk pejur tī — aja Jesu pandu.

⁵⁰ Pe, Jesu ke upa katu te jumu'eha ta hijar oho. Ujan riki oho ingi.

Jawe te'e ujan oho ame'ē ke

⁵¹ Jesu ke ngā raho rahā, haikwer rupi amō sawa'e wan oho ixo. Pan tuwyr pe jō hete rupi jupukek oho ixo. Pe, amō ta pyhyk a'e ke.

⁵² Anī. Pan tuwyr ombor oho. Jawe te'e ujan oho.

Ngā panduha renda pe Jesu ke amō ta raho

(*Matéu 26.57-68; Ruk 22.54-55; Ruk 22.63-71; Juā 18.13-14; Juā 18.19-24*)

⁵³ Jundéu awa tama'e pa'i keruhū rok pe Jesu ke amō ta raho. A'ep upa pa'ihu ta jy'ar uī. Upa jundéu awa tamūi ta aja tī. Jy'ar uī tī. Upa Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jy'ar uī tī. Pa'ihu ta namō jy'ar uī tī.

⁵⁴ Paite we Jesu raikwer rupi Petu tur ixo. Pe, pa'i keruhū rok pe uhyk, soroka pe. Pa'i keruhūma'e parakyha

ta namō Petu wapyk uī. Tata rake jumaku uī.

⁵⁵ Pa'ihu ta ma'e usakiha ke kekar kekar tipe. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē rehe usak ame'ē ta ke kekar tipe. Johu jy'ar ame'ē ta rupi kekar kekar tipe. Anī. Mahem ym riki. Mahem rahā: “Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja Jesu pe pandu ta tipe. Anī. Mahem ym.

⁵⁶ Amō amō pu'am. Te'e pandu, Jesu rehe har. Te'eha juja ym, a'erehe marā ka ym Jesu pe pandu: “Nde katu ym. Nde eremanō ta me'ē te'e” aja.

⁵⁷ Pe, amō sawa'e ta pu'am. Jesu rehe har te'e pandu.

⁵⁸ Kuja:

—Kwehe Jesu pandu ame'ē ke rehe jahendu: “Kome'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke sawa'e ta mujā. Ihē amai ta. Mokōi aker rahā, amō ke ihē amujā ta. Ame'ē ke sawa'e mujā ym ame'ē ke. Ipo pe te'e mujā ym ame'ē ke” — aja jahendu.

⁵⁹ Ame'ē sawa'e ta panduha juja ym tī.

⁶⁰ Pe, pa'i keruhū pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am. Jesu pe pandu:

—Nde rehe har amō ta je'ē je'ē hū. Nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁶¹ Pandu ym riki Jesu. Pe, pa'i keruhū pandu tī:

—Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? Ngā pandu: “Nde riki katu te me'ē

ke” aja Tupā pe. Ame'ē ra'yr nde my tī? — aja Jesu pe.

⁶² —A'e tȳ. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Hake ihē awapyk ta aī. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kȳ. Ywa takāxīha 'ar pe ihē apyrū ta ajur. Ame'ē rehe pehē johu pesak ta kȳ tī — aja Jesu pandu. (“Tupā rake” aja Jesu pandu rahā: “Tupā a'e tī” aja mujekwa.)

⁶³⁻⁶⁴ Jesu pandu ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'i keruhū parahy ehe. A'erehe ima'e mundeha ke musak. (Aja rahā, Tupā parahy tī, aja mujekwa naī.)

—Mā! Pehē johu pehendu riki. Peme'ē riki Tupā aja jupe. Katu ym aja. Peme'ē rehe har amō ta pandu ame'ē ke japutar ym apo. Myja pekwa my? — aja pa'i keruhū pandu.

A'ep johu jy'ar ame'ē ta pandu:

—Katu ym riki a'e. Manō ta me'ē te'e — aja.

⁶⁵ A'engi amō ta tymū ehe. Pan pe eha ke jupyk. Pe, hātā ipo pe huwa ke nupā. Pandu ipe:

—Awa nde ruwa nupā my? — aja Jesu pe.

Hukwen harōha ta aja tī. Huwa ke nupā tī. Aja mahy Jesu ke.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(Matéu 26.69-75; Ruk 22.56-62; Juā 18.15-18; Juā 18.25-27)

66 Soroka pe Petu ihĩ tĩ. Arahã pa'i keruhũma'e parakyha uhyr uwyr ehe.

67 Petu rehe usak. Jumaku uĩ a'e. Kũjã usak katu ehe. Pe, pandu ipe:

—Jesu namõ nde erexo ame'ẽ ke nde. Jesu Nasare ok ta pe har — aja Petu pe.

68 Petu pandu:

—Anĩ. Ihẽ akwa ym ehe har. Nde erepandu ame'ẽ ke akwa ym ihẽ — aja ipe.

Pe, hukwen rake oho. Arahã sapukái je'ẽ.

69 Kũjã usak ehe tĩ. A'ep ixo ame'ẽ ta pe pandu:

—Peme'ẽ riki amõ tĩ. Jum'u'eha ta ngĩ har amõ tĩ — aja.

70 Petu te'e tĩ:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja pandu te'e.

I'i atu rahã, a'ep i'ãi ame'ẽ ta pandu tĩ:

—Jetehar te ke. Jum'u'eha ta ngĩ har nde tĩ. Ngariréi ywy pe har je'ẽha aja nde ereje'ẽha, a'erehe inamõ nde erexo aja jakwa — aja Petu pe.

71 Pe, Petu kuja tĩ:

—Jetehar te ke pehẽ pe apandu katu. Ihẽ akwa ym te ehe har. Jetehar te ke apandu ym rahã, mã peja ihẽ ke Tupã mahy — aja te'e pandu.

72 Pejot sapukái je'ẽ, mokõihar ame'ẽ. Pe, Jesu je'ẽha ke Petu ukwa ukwa u'am: "Sapukái mokõihar je'ẽ ym rahã we, mahapyr nde erepandu ta: 'Jesu rehe har ihẽ akwa ym' aja nde erepandu ta.' Ame'ẽ ke Petu ukwa ukwa u'am. Te'e pandu

ramõ aja Petu ukwa katu, a'erehe jixi'u hũ a'e.

15

Pirat ruwa koty Jesu pu'am ame'ẽ rehe har

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Ruk 23.1-5; Juã 18.28-38)

¹ Pytuniwe te rahã, jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe. Jundéu awa tamũi ta namõ pandu pandu tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu tĩ. Amõ sawa'e ukwa katu ame'ẽ ta namõ pandu pandu tĩ. Johu ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe uĩ:

—Homa awa tama'e kapitã pe Jesu ke jaraho. A'e riki jukwaha ke pandu ta — aja.

Pe, Jesu po apyr ipixi'a koty pukwar. Pe, kapitã pe raho. Her Pirat.

² Jesu pe Pirat pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde my? — aja.

—A'e tỹ — aja Jesu.

³ Pa'ihu ta te'e je'ẽ je'ẽ hũ:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ ma'ema'e hũ — aja Pirat pe.

⁴ A'erehe ame'ẽ rehe har Jesu pe Pirat pandu tĩ:

—Mã! Mãte nde rehe har ngã je'ẽha ke. Nde juehe har nde erepandu ym ta my? — aja ipe.

⁵ Anĩ. Jesu pandu ym te ipe tĩ. A'erehe Pirat jeje ipy'a pe ukwa ukwa u'am:

—Mã! Ma'ewã je'ẽ ym my? — aja ipy'a pe.

“Jesu ke pejukwa” aja Pirat pandu

(*Matéu 27.15-26; Ruk 23.13-25; Juã 18.39-19.16*)

⁶ Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã pame katu te kyndaha ngi peteĩ sawa'e ke Pirat muhem ta. Te'e poir. Ngã pandu ame'ẽ sawa'e ke poir.

⁷ Arahã kyndaha pe amõ sawa'e ixo. Her Mahamba. Homa awa tama'e kapitãma'e sonda ta namõ jumai. Ame'ẽ ta namõ ixo, kyndaha pe. Amukwehe kapitãma'e sonda ta namõ jumai rahã, amõ sawa'e ke Mahamba jukwa. (A'erehe kyndaha pe ixo.)

⁸ Pirat rehe ngã uhyk. Pandu ipe:

—Kome'ẽ wera rahã, kyndaha ngi sawa'e ke nde eremuhem. Kome'ẽ wera rahã pame katu te nde erepoir. Aja sawa'e ke epoir emondo apo tĩ — aja Pirat pe.

⁹⁻¹⁰ Jesu rehe hetaha ta ipy'a katu aja pa'ihu ta ukwa. A'erehe Jesu rehe jundéu awa tama'e kapitã ta jyty'ym aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Jesu ke pa'ihu ta werur ipe, aja Pirat ukwa katu tĩ. A'erehe Pirat pandu:

—Awa peputar my? Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ apoir te'e ta my? — aja a'eta pe.

¹¹ Anĩ. Ngã ke pa'ihu ta muparahy. Aja muka'u te'e ngã ke. Ngã pe pandu:

—“Mahamba ke te'e emuhem” aja Pirat pe peme'u — aja pa'ihu ta pandu.

A'erehe ngã pandu:

—Mahamba ke te'e emuhem — aja.

¹² Ngã pe Pirat pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ aja Jesu rehe har amõ ta pandu. Myja ihẽ ama'e ta my? — aja.

¹³ Hãtã ngã pukái:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja ngã pukái.

¹⁴ —Ma'erehe my? Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Jukwa rahã, katu ym — aja Pirat.

Anĩ. I'ar koty te we ngã pukái hũ:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa — aja riki.

¹⁵ Hetaha ta ke Pirat muhury tar katu. A'erehe kyndaha ngi Mahamba ke te'e muhem. Pe, sonda ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke pepirok — aja.

(Pirok rahã, jukwa ta ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.) Upa Jesu ke sonda ta pirok rahã, ame'ẽ sonda ta pe Pirat me'ẽ. Ame'ẽ ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta raho.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(*Matéu 27.27-31; Juã 19.2-3*)

¹⁶ Homa awa tama'e kapitã rok wyr pe Jesu ke sonda ta raho, ma'e renda pe, pereto renda pe. Sonda ta pyta we ame'ẽ ta pe pukái tĩ.

—Pejur — aja.

¹⁷ Pan pytangwer ame'ẽ ke pe Jesu ke pukek. (Kapitã keruhũma'e aja saka pan pytangwer.) Iãkã rehe har moĩ ehe tĩ. (Kapitã keruhũma'e aja

saka tĩ.) Ame'ë iākã rehe har sonda ta japekã rākã ke te'e mujã. Ame'ë ke moĩ ehe.

¹⁸ Pe, puka puka hũ ehe.

—Nde katu. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

¹⁹ U'ywa aja me'ë pe iākã ke nupã, japekã rākã 'ar pe. (Aja mahy.) Tymũ ehe tĩ. (Aja rahã, jaxer ai ame'ë ke a'e aja mujekwa naĩ.) Ipynarãĩ pe sonda ta wapyk tĩ. (Aja rahã, sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwaha naĩ.) Pe, pandu:

—Nde katu te — aja sonda ta puka puka hũ ehe.

²⁰ Upa puka puka hũ ehe rahã, pan pytangwer jo'ok ingi, Jesu ngi. Ima'e mundeha mujywyr ipe. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe jukwa raho.

Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke amõ ta jukwa

(Matéu 27.32-44; Ruk 23.26-43; Juã 19.17-27)

²¹ Jukwaha renda koty ngã raho reko rahã, amõ sawa'e wata oho ixo tĩ. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Mokõi ta'yr ipe. Ta'yr rer Arexan. Amõ Hu. Amõ renda ngi hok pe Simã jywyr ixo. Arahã sonda ta pandu ipe:

—Kome'ë myra ngã mupia ame'ë ke eraho, Jesuma'e ke — aja ipe.

Pe, Simã jixi'y 'ar pe moĩ.

²² Pe, Ngóu renda pe Jesu ke muhyk raho. Ame'ë renda pe usak rahã, awa ãkã kangwer 'ã aja saka.

²³ A'ep kawĩ namõ mi puhã mupara. Ame'ë puhã ahyha ke muputu'u we ta. Ame'ë kawĩ Jesu pe me'ë ta tipe. Anĩ. U'u ym a'e.

²⁴ Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. (Itapywa pe mujar mu'am.) Pe, ima'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke sonda ta ombor ixo. Awa ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, a'e riki mundeha ke pyhyk. Aja Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho.

²⁵ Warahy uhemihã koty ywa ku'a tate rahã, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am.

²⁶ Ma'erehe Jesu ke jukwa my, ame'ë ngã ukwaha ke iākã 'ar koty Pirat mupinim. Kuja:

“Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ kome'ë” aja mupinim.

²⁷ Ame'ë renda pe mokõi ma'e mukanĩha ta ke sonda ta mujar mu'am tĩ, myra ngã mupia ame'ë ke rehe. Ko Jesu jywa katu koty peteĩ. Amõ ijywa'i koty mujar mu'am.

²⁸ Yman Tupã je'ëha ke amõ mupinim. Aja uhyk apo 'y. Kuja:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ke ngã mupyrara. Ame'ë ta namõ a'e ke ngã mupyrara ta tĩ” aja amõ mupinim.

²⁹ A'ep wata ame'ë ta puka puka hũ ehe. Iākã ke ngã

mukatak katak hũ ipe tĩ, aja puka puka hũ ehe. Pandu tĩ:

—Mā! Nde erepandu: “Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhũ upa ihē amai ta. Pe, mokōi aker rahā, amō amujā ta” aja nde erepandu.

³⁰ Pengi ejujo'ok ewyjy! Myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjy ejur! Aja rahā, nde eremanō ym ta! — aja ngā puka puka hũ ehe.

³¹ Aja jundéu awa tama'e pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tĩ. Puka puka hũ ehe tĩ. Upa ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mā! Amō ta ke a'e mukatu hũ. (A'erehe manō ym.) Apo jumumanō ym juehe.

³² A'e Kirisutu rahā, myra ngā mupia ame'ē ngi ewyjyrahā! Tupā mu'am ame'ē ke Kirisutu. A'e riki jundéu awa tama'e kapitā keruhũ rahā, ewyjyrahā! Aja rahā, jajurujar katu ta ehe — aja pa'ihu ta puka puka hũ ehe tĩ.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe amō mokōi sawa'e ta jixiko u'am tĩ. Ngā aja ame'ē ta puka puka hũ ehe tĩ.

Jesu manō ame'ē rehe har
(Matéu 27.45-56; Ruk 23.44-49; Juā 19.28-30)

³³ Warahy jandar rahā, ame'ē wyw rupi pytun oho. Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon.

³⁴ Warahy ywa ku'a ihon rahā, hātā Jesu pandu:

—Eroi! Eroi! Rema samatani? — aja.

Ame'ē jundéu awa ta je'ēha kaju riki:

—Tupā! Tupā! Ma'erehe ihē ke nde erehijar my? — aja.

³⁵ Ame'ē je'ēha rehe a'ep ixo ame'ē ta hendu rahā, amō koty ukwa. A'erehe pandu:

—Pehendurahā! Eri pe pukái — aja ukwaha naī. (Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Eri.)

(Anī. Eri pe pukái ym.)

³⁶ Pe, amō ujan oho. Mandeu aja me'ē namō ma'e rykwer mupyta, kawī iro ym te ame'ē ke. Wina aja me'ē rykwer ke. Ame'ē ke myra rehe pukwar, pe, Jesu pe me'ē. Juru rehe mujar. Amō pandu:

—Anī we rī. Eharō we. J Sarahā! Myra ngā mupia ame'ē ngi Eri jo'ok ta uwyr my. Jasak ta — aja.

³⁷ Jesu ahem hũ. Pe, manō.

³⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhũ pe pan rātā ke te'e hukwen ke kynda mu'am. Ame'ē ihī. Ame'ē riki ywate ngi owok riki. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahā, Tupā koty ohoha katu apo aja mujekwa katu.)

³⁹ Amō sonda tama'e kapitā myra ngā mupia ame'ē koty i'āi. Jesu ahem hũ, pe, manō. Myja manō my. Ame'ē rehe usak. A'erehe pandu:

—Jetehar te ke. Tupā ra'yr te peme'ē sawa'e — aja.

⁴⁰⁻⁴¹ Amukwehe Jerusarē ok ta hũ pe heta kūjā ta Jesu namō uhyk uwyr. Paite ngi ame'ē ta Jesu rehe usak u'am, myra ngā mupia ame'ē ke rehe. Ko Mari usak u'am.

Mandare ok ta ngi ame'ë. A'erehe Mari Mandare aja her. Amõ kūjã Sarome. Amõ Mari usak u'am tĩ. Ame'ë Jose mõi. Tian mõi tĩ. Ame'ë Tian sawa'e pyahu aja her tĩ. Amukwehe Ngariréi ywy pe Jesu wata ixo rahã, ame'ë kūjã ta inamõ wata tĩ. Amõ heta kūjã ta inamõ wata tĩ. Arahã Jesu ta namõ ma'e ke a'eta ma'ema'e katu tĩ.

Jesu rete ke mou ame'ë rehe har

(*Matéu 27.57-61; Ruk 23.50-56; Juã 19.38-42*)

⁴² Pytun tate apo. Ngã mi'u matyr, ame'ë weraha tate upa aha oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. Ame'ë wera rahã, jundéu awa ta putu'u ta. (Paraky ym te ta.) Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e.

⁴³ Sawa'e katu ame'ë ke a'e, aja jundéu awa tamõi ta ukwa. Jesu kapitã keruhũ te aja Tupã mu'am ta, ame'ë rehe Jose harõ katu tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Ame'ë Jose ipy'ahu, pe, Pirat rehe uhyk. Pandu ipe:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja Jose.

⁴⁴ Pirat pandu jupe: “Mã! Manõ te apo my?” aja jupe. A'erehe miasu pe pandu:

—Sonda tama'e kapitã ke emuhyk se — aja.

Sonda tama'e kapitã uhyk rahã, Pirat pandu ipe:

—Jesu manõ apo my'y? — aja ipe.

⁴⁵ —Manõ riki 'y — aja kapitã.

⁴⁶ Jesu rete ke Pirat me'ë, Jose pe. Jose oho ingi. Pe, Jesu rete ke mujy werur, myra ngã mupia ame'ë ngi. Muhepyha renda ngi pan tuwyr katu ame'ë ke jo'ok. Ame'ë pe Jesu rete ke pukek. Pe, itakwar keruhũ pe hete ke mou. Ita rupi hokwar keruhũ pykõi, ame'ë rupi mou. Pe, hukwen ke itahu pe Jose kynda. Mujere kynda.

⁴⁷ Kūjã ta mouha rehe usak u'am. Ko Mari usak u'am. Ame'ë Mari Mandare. Amõ Mari usak u'am tĩ. Ame'ë Jose mõi.

16

Jesu kwera katu uhem ame'ë rehe har

(*Matéu 28.1-8; Ruk 24.1-12; Juã 20.1-10*)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa rahã, puhã pihe ame'ë ke Mari Mandare jo'ok oho. Sarome oho inamõ tĩ. Amõ Mari oho inamõ tĩ. Ame'ë Tian mõi. Puhã pihe ame'ë namõ Jesu rete ke mupihe ta. Aja te'eha jundéu awa ta ma'eha.

² Pe, nomin pytuniwe rahã, itakwar keruhũ koty kūjã ta oho. Warahy uhem ramõ te mi rahã, oho.

³ Kwehe hukwen ke itahu pe amõ kynda. A'erehe kūjã ta oho ixo rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Awa jande pe ame'ë itahu ke mujere jo'ok ta my? — aja a'eta jupe.

4 Uhyk rahã, usak katu rahã, kyndaha ke hukwen rake túi. Itahu te kyndaha ke.

5 Pe, itakwar keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'êha rahoha rehe kũjã ta usak. Sawa'e wan aja usak. Kũjã ta jywa katu koty wapyk uĩ. Kamixa puku namõ ixo. Ima'e ke ituwyr te! Pe, kũjã ta jumukahem ingi!

6 Kũjã ta pe pandu:

—Pejumukahem ym ihẽ ngi. Jesu rete ke pekekar pexo. Nasare ok ta pe har a'e. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ a'e. Anĩ. Se nixói te a'e. Kwera katu uhem riki. Pesarahã! Mouha renda ke te'e ko. Nixói te Jesu se.

7 Apo peho. Jumu'eha ta pe pepandu peho. Petu pe pepandu tĩ. Ngariréi ywy pe pehẽ ndutar koty Jesu oho ta. A'ep pehẽ johu pesak ta ehe. Aja kwehe pehẽ pe pandu: “Ngariréi ywy pe ihẽ aho py ta kÿ” aja johu pehẽ pe Jesu pandu — aja kũjã ta pe pandu.

8 A'erehe itakwar keruhũ ngi kũjã ta uhem oho. Ujan oho ingi. Ryríi riki. Kyje! Mukahem tĩ. A'erehe ujan oho. Kyje hũ, a'erehe amõ ta pe pandu ym.

Jesu rehe Mari usak ame'ẽ rehe har

(Matéu 28.9-10; Juã 20.11-18)

9 [Nomin pytuniwe te rahã, Jesu kwera katu uhem. Mari Mandare pe jumujesak py. Amukwehe te ame'ẽ Mari py'a ngi ãjã ta ke Jesu muhem mondo. Kuja ãjã hetaha. Awa po wajar mokõi hetaha muhem mondo ingi.

10 Upa Jesu rehe usak rahã, jumu'eha ta pe Mari pandu oho. Ame'ẽ ta pyai. Jixi'u tĩ. (Kweraha ukwa ym we rĩ, a'erehe pyai we rĩ. Jixi'u we rĩ.)

11 Ame'ẽ ta pe pandu:

—Jesu kwera katu uhem! Ihẽ asak ehe — aja Mari.

Anĩ. Mari je'êha rehe ame'ẽ ta jurujar ym.

Jesu rehe mokõi jumu'eha ta usak ame'ẽ rehe har
(Ruk 24.13-35)

12 Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta ngi mokõi sawa'e ta wata oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta usak ehe rahã, amõ koty saka, a'erehe usak py rahã, Jesu ke ukwa ym.

13 Pe, ukwa katu rahã, amõ ta rehe ame'ẽ mokõi sawa'e ta jywyr oho. Pandu:

—Jesu kwera katu riki! Jande jasak ehe! — aja riki mokõi sawa'e ta pandu.

Anĩ. Ame'ẽ je'êha rehe jumu'eha ta jurujar ym tĩ.

Awa py peteĩ jumu'eha ta pe Jesu jumujesak

(Matéu 28.16-20; Ruk 24.36-49; Juã 20.19-23; At 1.6-8)

14 I'i atu rahã, awa py peteĩ jumu'eha ta rehe Jesu uhyk uwyr 'y. Ame'ẽ ta ma'e ke u'u uĩ. Jesu rehe a'eta usak. Jesu pandu a'eta pe:

—Mã! Pejurujar ym riki amõ ta je'êha rehe. Ihẽ akwera katu rahã, amõ ta ihẽ rehe usak. Ame'ẽ ta je'êha rehe pejurujar ym. Mã! Katu ym aja. Jumen jurupy hãta,

aja pehë. Pehendu tar ym — aja jumu'eha ta pe pandu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesu pandu tî:

—Upa kome'ë ywy keruhû pe har ta pe myrandu katu ke pepandu pandu peho. Ihë rehe amõ jurujar katu. Pe, ame'ë ke amõ mujahuk. (Aja rahã, ihë kotyhar ke, aja mujekwa.) Ihë rehe jurujar katu ame'ë ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë myrandu katu ke pepandu pandu peho. Amõ jurujar katu ehe rahã, Tupã muhã katu ta. Amõ jurujar ym rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara ta.

¹⁷ Ihë rehe jurujar katu ame'ë ta ma'e ke ma'ema'e ta. Pyrãtã te ha ke Tupã muwyr, ame'ë namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ma'ema'e katu ta. Aja rahã, Tupã inamõ ixo, aja mujekwa ta ngã pe. Ko ihë je'ëha rupi ãjã ta ke muhem ta mondo. Amõ koty koty awa ta je'ëha ke pandu ta tî.

¹⁸ Pe, mbói ahy hũ ame'ë ke pyhyk tar ym ha rupi pyhyk rahã, mbói jukwa ym ta. Ma'e ahy ame'ë rykwer ke putar ym ha rupi u'u rahã, manõ ym ta tî. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ãkã rehe ipo mujar. Aja rahã, katu ta oho ipe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu katu.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr raho

(Ruk 24.50-53; At 1.9-11)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jumu'eha ta pe upa pandu rahã, ywa pe Jesu ke Tupã mujwyr raho. Hake

wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ë ke a'e, aja a'e mujekwa katu.)

²⁰ Ajame'ë ke upa katu te awa ta renda rupi jumu'eha ta pandu pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu pandu raho. Ame'ë ta je'ëha ke jetehar te ke, aja jandema'e sawa'e te mujekwa. Jumu'eha ta pe pyrãtã te ha ke muwyr. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke jumu'eha ta ma'ema'e katu. Aja je'ëha riki jetehar te ke aja mujekwa katu ngã pe.]

Upa.

Jesu rehe har Ruk mupinim

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ë rehe har Ruk mupinim.

Jesu rehe har Ruk mupinim

¹ Teo! Nde riki katu me'ë ke. Ko paper pinim nde pe ihë amondo axo. Ihë Ruk. Jumu'eha ta namõ Jesu ixo rahã, a'e ma'ema'e, ame'ë ke rehe ngã usak. Ame'ë rehe har amõ ta mupinim, aja nde erekwa katu. Myrandu rehe hendu ame'ë ke upa amõ mupinim katu.

² Jesu ma'ema'eha rehe usak py, ame'ë ta pandu pandu jande pe. Ame'ë ta riki myrandu katu ke pandu pandu raho tĩ. Ame'ë ke amõ ta hendu. Pe, ame'ë ke amõ ta mupinim.

³ Ihë aja tĩ. Jesu ma'ema'eha rehe har amõ ta pandu py. Ame'ë ta rehe ihë ahendu katu te tĩ. A'erehe nde pe ihë amupinim rahã, jetehar te ke aja nde erekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'e py, ame'ë ke ihë amupinim aĩ. A'engi mokõihar a'e ma'e, ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ. A'engi mahapyrihar a'e ma'e, ame'ë ke amupinim aĩ tĩ. A'engi aja te'e a'e ma'ema'e ixo ame'ë ke ihë amupinim aĩ tĩ.

⁴ Ko nde pe ihë amupinim aĩ, a'erehe nde erekwa katu

te ta. Nde ke amõ mu'e mu'e katu, ame'ë rehe har nde erekwa katu te ta tĩ. Jete-har te ke aja nde erekwa katu te ta tĩ.

“Juã u'ar ta kÿ” aja Tupã je'ëha rahoha pandu

⁵ Ero riki jundéi ywy pe har tama'e kapitã rahã, amõ sawa'e ixo. Her Sakari. A'e jundéu awa tama'e pa'i. Ambi kotyhar ke a'e tĩ. Hakehar rer Isambe. Jundéu awa tama'e pa'i rajyr a'e tĩ.

⁶ Katu ame'ë ta ke a'eta. Aja Tupã ukwa katu tĩ. Tupã je'ëha rehe a'eta hendu katu te tĩ.

⁷ Isambe imembyr ym te, a'erehe a'eta ta'yn ym. A'e riki a'i te. Ixawa'e tamüi te tĩ.

⁸⁻⁹ Amõ wera rahã, pa'ima'e ma'ema'eha ke Sakari kotyhar ta ma'ema'e ixo. A'erehe Tupã rehe ma'e ke Sakari ma'ema'e ixo tĩ, ame'ëja saka. Parakyha rehe ohoha ke pa'i ta manga manga. “Awa oho ta my?” aja manga manga rahã, Sakari rehe uhyk oho. A'erehe Sakari riki paraky oho. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Sakari ixo oho. A'ep ma'e pihe katu ame'ë ke hany oho. (Aja Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã.)

¹⁰ Ma'e pihe katu ame'ë ke Sakari hany u'am rahã, Tupã namõ heta jundéu awa ta pandu pandu u'am. Henda keruhũ soroka pe pandu pandu u'am.

¹¹ Pe, Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr ehe, Sakari rehe. Ma'e piheha hanyha renda

rake pu'am u'am. Sakari jywa katu koty pu'am u'am.

¹² Pe, Sakari usak ehe rahã, jumukahem ingi. (Sakari harõ ym ha rupi uhem, a'erehe kyje ingi.)

¹³ Pe, Tupã je'ëha rahoha pandu ipe:

—Sakari! Ekyje ym ihẽ ngi! Tupã pe nde erepandu: “Ihẽ pe ihẽ ra'yr emuwyr” aja nde erepandu Tupã pe. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'erehe nde rakehar imembyr ta kÿ'y. Sawa'e ra'yr u'ar ta kÿ. U'ar rahã: “Juã” aja her emoï ehe.

¹⁴ U'ar rahã, nde rury katu te ta. Heta ngã hury katu te ta tĩ.

¹⁵ Sawa'e katu ame'ë wan ta a'e, aja Tupã ukwa katu tĩ. Kawĩ u'u ym ta me'ë te'e a'e. Kawĩ aja muka'u ame'ë ke u'u ym ta me'ë te'e tĩ. Ta'yn rahã har ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ katu ta.

¹⁶ Heta jundéu awa ta py'a ke Tupã koty a'e muruwak ta mondo. Tupã riki jandema'e sawa'e te.

¹⁷ Tupã je'ëha ke a'e pandu pandu ta oho tĩ. Yman Eri Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Ame'ë Eri aja pyrãtãha ke Tupã muwyr ta ipe tĩ, Juã pe tĩ. Eri aja ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ. Kuja ta tĩ. Ipái namõ ta'yr ke a'e muhury katu ta tĩ. Katu ame'ë ke ukwa katu, ame'ë ta ma'ema'e. Ame'ë ta koty hendu ym ame'ë ta ke a'e muruwak ta mondo tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta tĩ. Aja jandema'e sawa'e te rehe ngã py'a ke a'e muruwak ta. Aja rahã, huryha

namõ sawa'e te rehe harõ ta ngã — aja ta'yn wan ta ame'ë rehe har Tupã je'ëha rahoha pandu.

¹⁸ Pe, Sakari pandu ipe:

—Myja ihẽ ra'yr ta my? Myja ihẽ akwa ta my? Ihẽ riki tamüi te. Ihẽ rakehar a'i te tĩ. A'erehe imembyr ym ta, aja akwaha — aja Sakari pandu.

¹⁹ Pe, Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Ihẽ rer Ngambie. Tupã pandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e. Ima'e miasu ke ihẽ. Nde koty ihẽ ke a'e muwyr. A'erehe nde pe Juã u'ariha rehe har ihẽ apandu ajur.

²⁰ Esarahã! Angaha rehe uhyk rahã, ihẽ apanduha aja me'ë uhyk ta kÿ. Apo ihẽ apandu ame'ë ke rehe nde erejurujar ym, a'erehe ne je'ëha kanim ta oho. Ta'yn u'ar ym rahã we, aja nde erexo ta tĩ — aja Sakari pe pandu.

²¹ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka pe heta ngã harõ u'am. I'i atu we harõ u'am. Kuja ipy'a pe ngã ukwa u'am:

—Mã! I'i we Sakari pyta u'am. Jumu'eha renda keruhũ pe pyta hũ. Ma'ewã my? — aja ngã.

²² Pe, Sakari uhem uwyr rahã, marã ka ym je'ëha ke uhemihã ipe. A'erehe jumu'eha renda keruhũ pe ixeraiha aja usak, aja ngã ukwa. Je'ëha uhem ym, a'erehe ipo te'e ngã pe a'e pandu 'y. Ma'e usak, ame'ë ke ngã pe ipo te'e pandu 'y.

23-24 Pe, jumu'eha renda keruhū pe pa'ima'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e we rī. Ima'e ma'eha upa rahā, hok pe jywyr oho, hakehar koty, Isambe koty. Pe, heta ym ukwer rahā, hakehar imembyr. Pe, awa po peteī jahy rahā, hok pe te'e ixo.

25 Pandu:

—A'eramō ihē membyr. Ihē rehe Tupā ipy'a katu. Yman ihē membyr ym te ihē, a'erehe ihē ke amō kūjā ta muhuxī. Apo ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe ihē membyr ym ha ke a'e mukanim apo 'y — aja Isambe pandu.

“Jesu u'ar ta kŷ” aja Tupā je'ēha rahoha pandu

26 Isambe pusu tiha oho ixo. Awa po wajar peteī jahy kanim. Arahā ima'e je'ēha rahoha ke Tupā muwyr. Her Ngambie. Nasare ok ta pe muwyr. Ame'ē ok ta Ngariréi wyy rehe ihī.

27 Kūjā koty muwyr. Her Mari. Amō sawa'e pe ipái pandu katu ame'ē ke a'e. Jumendar ta. Sawa'e rer Jose. Ndawi rainō a'e. Ame'ē Ndawi ymanihar kapitā keruhū.

28 Pe, kūjā rehe Ngambie uhyk rahā, pandu ipe:

—Ko ajur. Nde rehe Tupā katu usak. Ne namō a'e ixo katu — aja Mari pe.

29 Ame'ē ke rehe Mari hendu rahā, ma'erehe ym ukwa. Ipy'a pe kuja ukwa ixo:

—Mā! Ma'erehe ihē pe aja pandu my? — aja jupe.

30 Tupā je'ēha rahoha

—Mari! Ekyje ym ihē ngi. Nde rehe Tupā katu usak.

31 Esarahā! Ne membyr ta apo kŷ. Sawa'e ra'yr ta kŷ. U'ar rahā, her emoī ehe: “Jesu” aja.

32 A'e riki katu te ame'ē ke a'e. “Tupā ra'yr” aja riki her tī. Tupā ywate te ixo, ame'ē ra'yr ke a'e. Kapitā keruhū aja a'e mu'am ta tī. Ndawi aja mu'am ta a'e ke tī. Ndawi ymanihar hamūi ke.

33 Jesu jundéu awama'e kapitā keruhū wan ta. Aja te'e ta ixo a'e. Kapitā keruhū aja te'e ta ixo. Ame'ē ke upa ym ta — aja Tupā je'ēha rahoha pandu.

34 Mari pandu ipe:

—Myja ihē membyr ta apo my? Ihē axo te'e me'ē te'e ihē — aja ipe.

35 Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Nde rehe Tupā'ā ihī katu ta kŷ. Tupāma'e pyrātāha ne namō ixo katu ta kŷ. A'erehe ne membyr ta kŷ, pe, ta'yn u'ar rahā, ame'ē riki katu te ame'ē ke ta. “Ihē ra'yr” aja Tupā pandu ta.

36 Esarahā! Ne anam rehe har ekwa ekwa e'am. Her Isambe. Ehe har amō ta pandu: “Imembyr ym te ame'ē ke a'e” aja. Apo anī. A'e riki imembyr apo 'y. Awa po wajar peteī jahy kanim ipe. A'i rahā, imembyr.

37 Tupā putar rahā, upa katu te ma'e ke a'e ma'ema'e katu — aja Mari pe pandu.

38 Pe, Mari pandu:

—A'e tÿ. Tupã pandu ame'ë ke ihë ama'e ta. Tupãma'e miasu aja ihë. Nde erepandu, aja mã peja ihë rehe uhyk katu — aja ipe.

Pe, Tupã je'ëha rahoha oho ingi.

Isambe rehe Mari usak oho

³⁹ Heta ym ukwer rahã, ima'e ke Mari munde katu. Pe, pahar amõ ok ta pe oho. Isambe rehe usak oho. Ywy'ã ty rupi ame'ë ok ta ihĩ. Ame'ë ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ.

⁴⁰ Pe, Sakari rok rehe uhyk oho rahã, Isambe pe pandu:

—Se te'e ihë asak ta ajur — aja Mari ipe.

⁴¹ Ame'ë rehe Isambe hendu rahã, ipusu pe imembyr katak katu. Pe, Isambe py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu.

⁴² Hãtã Isambe pandu:

—Mã! Kũjã ta ngi har nde rehe jõ Tupã katu te usak. Nde pusu pe ne membyr ihĩ, ame'ë rehe Tupã katu usak tĩ.

⁴³ Nde riki ihëma'e sawa'e te mãi wan ta. Ihë rehe nde eresak erejur. Mã katu! Ihë rehe Tupã katu usak tĩ.

⁴⁴ Nde erepandu: “Se te'e ihë asak ta ajur” aja. Ame'ë rehe ihë ahendu rahã, ihë pusu pe ihë membyr katak katu. (Hury katu, a'erehe katak katu.)

⁴⁵ Tupã je'ëha ke Tupã je'ëha rahoha pandu nde pe. Aja nde rehe uhyk ta kÿ. Ame'ë rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde riki nde rury katu te — aja Isambe pandu ipe, Mari pe.

Tupã rehe har katu Mari pandu

⁴⁶ Pe, Tupã rehe har Mari pandu:

—Ihëma'e sawa'e te riki katu te ame'ë ke a'e.

⁴⁷ A'e riki ihë muhãha, a'erehe ihë rury katu ihë.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ima'e te'e aparaky ame'ë ke ihë. Ihë katu ym ihë jupe ihë. Ihë rehe a'e harái ym, a'erehe ihë rury katu ihë tĩ.

Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. A'e riki katu te ame'ë ke tĩ.

Ma'e katu te ame'ë ke ihë pe a'e ma'e, a'erehe apo har ngi upa ngã pandu ta: “Hury katu me'ë ke a'e” aja ihë rehe har.

⁵⁰ Upa katu te amõ ipy'a ke moĩ moĩ ehe. Ame'ë ta rehe pyrara a'e usak. Aja te'eha a'e.

⁵¹ Amõ riki juehe jõ katu ame'ë ke jupe, aja ipy'a pe ukwa. Ame'ë ukwaha ke Tupã mukanim ingi.

⁵² Henda ngi kapitã keruhũ ke a'e mutyryk. “Katu ym ihë jupe” aja ukwa ame'ë ta pe a'e pandu: “Nde katu” aja.

⁵³ Pyrara ame'ë ta pe ma'e ke a'e me'ë katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta ke a'e mujywyr te'e ta mondo. Ipo te'e mujywyr mondo.

⁵⁴ Yman Tupã manga katu: “Yman rahã, jundéu awa ta namõ ihë axo ta” aja Tupã manga katu jande ramũi ta pe. Ame'ë panduha uhyk apo 'y.

Jundéu awa ta namō Tupā ixo katu 'y. Jundéu awa ta ipy'a moī moī katu ehe. Ame'ē ta namō ixo katu.

55 Amarā rainō ta rehe a'e harāi ym, jundéu awa ta rehe. Pyrara usak ngā rehe.

Upa katu te hainō ta rehe pyrara usak tī. Aja te'eha pyrara usak katu te ame'ē ke a'e — aja Mari pandu Tupā rehe har.

56 Pe, mahapyr jahy rahā, Isambe namō Mari pyta ixo rī. Upa rahā, a'engi hok pe jywyr oho.

Juā u'ariha ke

57 Imembyr u'ariha rehe uhyk oho 'y. Pe, Isambe membyr sawa'e ra'yr u'ar.

58 Tupā pyrara usak katu te ehe, aja ianam ta ukwa. Hok rake ihī ame'ē ta aja tī. Ukwa tī. A'erehe imāi ta namō a'eta hury katu.

59 Awa po wajar mokōi ukwer rahā, ta'yn rehe ihī ame'ē pিরer ke a'eta jupā uwyr. (Aja te'eha jundéu awa ma'eha.) Arahā ipái rer ngi har amō ta moī ta tipe. A'erehe: "Sakari" aja muher ta tipe.

60 Imāi pandu:

—Anī. "Juā" aja jamuher ta — aja ngā pe.

61 Amō ta pandu ipe:

—Ma'erehe: "Juā" aja my? Ne anam ta rer ngi har aja me'ē nixói te — aja imāi pe.

62 Pe, ipái pe:

—Myja her nde eremoī ta my? — aja ipo te'e ngā pandu ipe.

63 Pe, ipo te'e ipái pandu:

—Myrape ra'yr mupinim ame'ē ke erur — aja.

Pe, amō werur rahā, ipái mupinim. Her: "Juā" aja mupinim. A'erehe upa ngā pandu:

—Mā! Juā tiki kome'ē ta'yn rer! Mā! — aja.

64 Ta'yn rer Sakari mupinim rahā, pahar je'ēha uhem ipe. Je'ēha jywyr tī. Pe, katu Tupā rehe har a'e pandu pandu u'am.

65 Ame'ē rehe hendu rahā, upa hok rake ihī ame'ē ta pandu: "Mā! Katu tiki!" aja. Tupāma'e pyrātāha usak, a'erehe pandu: "Mā! Katu tiki!" aja. Pe, upa ame'ē rehe har upa ok ta rupi ngā pandu oho. Jundéi wyy'ā rupi ixo ame'ē ta rupi pandu oho tī.

66 Ame'ē rehe upa hendu ame'ē ta ipy'a rehe ma'e ke ukwa ukwa ixo. Kuja. Ta'yn namō Tupāma'e pyrātāha ixo te, aja ngā ukwa, a'erehe pandu:

—Mā! Sawa'e rahā, ma'e katu ame'ē ke kome'ē ta'yn ra'yr ma'ema'e ta kŷ — aja ngā ukwa.

Sakari je'ēha ke

67 Ipái py'a rehe Tupā'ā ihī katu, Sakari py'a rehe. Pe, Tupā je'ēha ke Sakari pe mujekwa. A'erehe Sakari kuja pandu:

68 —Mā peja katu jandema'e sawa'e te rehe har japandu. Tupā a'e. Jundéu awa ta ipy'a moī moī katu ehe ame'ē ke a'e.

Ixotyhar ta namō Tupā ixo katu, a'erehe katu ehe har japandu. Jande ruwajan ta ngi a'e poir uwyr tī.

69 Jande muhāha pyrātā te hū ame'ē ke a'e, aja a'e ke Tupā mu'am tī. Ndawi rainō ke a'e. Ndawi ymanihar ima'e miasu ke.

70 “Muhāha muwyr ta” aja ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ta katu ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Kuja ame'ē ta pandu tī:

71 “Pehē ruwajan ta ngi pehē ke muhāha mupoir ta. Upa pehē rehe parahy ame'ē ta ngi aja tī. Mupoir ta tī” aja.

72 “Jande ramūi ta rehe pyrara Tupā usak ta” aja a'e pandu.

“Ymanihar manga katuha ke ihē akwa akwa ta axo. Ihē aharái ym ta” aja a'e pandu katu tī. Manga katuha katu te ame'ē ke ame'ē.

73-74 Ymanihar Amarā pe Tupā manga katu. Amarā ymanihar jande ramūi ke.

Kuja Tupā manga katu te: “Pehē ruwajan ta ngi pehē ke ihē apoir ta, aja ihē amanga katu. Pehē ke ihē apoir ta, a'erehe ihē rehe pehē py'a pemoī moī katu ta.

Ame'ē ta ngi pekyje ym ta 'y. Aja ihē rehe pehē py'a ke pemoī moī katu ta”

aja Tupā manga katu te.

75 Aja rahā, jande py'a juhyk. Aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu ta.

A'e pandu: “Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha nixói te pehē pe” aja. A'erehe jande py'a jamoī moī katu ta ehe tī.

Jande jaxo rahā, aja jande py'a jamoī moī katu ta ehe — aja Sakari pandu.

76 A'e pandu tī:

—Juā! Ihē ra'yr nde! Kuja nde pe Tupā pandu ta: “Ihē je'ēha ke nde erepandu ta. Ywatehar ame'ē ke ihē” aja Tupā pandu ta.

Jandema'e sawa'e te ndutar koty nde ereho py ta. Tupā koty ngā py'a ke nde eremuruwak ta eremondo. Aja rahā jandema'e sawa'e te uwyr rahā, ngā hendu katu ta ehe.

77 Kuja Tupā kotyhar ta pe nde erepandu ta. Jundéu awa ta pe nde erepandu ta: “Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ta ngā rehe. Pe, a'eta ke Tupā muhā katu ta” aja nde erepandu ta ngā pe.

78 Jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe ipy'a katu tī. A'erehe jande pe muhāha ke a'e muwyr ta.

79 Aja rahā, upa manōha ngi kyje, ame'ē ta ke a'e

mu'e ta uwyr tĩ. (Aja rahã, kyje ym ta ngã.)

Myja Tupã namõ jande juehe katu jaxy my, ame'ẽ ke a'e mu'e ta uwyr tĩ — aja Sakari pandu.

⁸⁰ Pe, Sakari ra'yr tiha oho. Ipy'ahu ame'ẽ ke a'e. Ukwa katu te we oho tĩ. Sawa'e rahã, awa nixói te ame'ẽ pe ixo. Jundéu awa ta pe ma'e ke pandu ym we rĩ. A'erehe awa nixói te ame'ẽ pe pyta we rĩ.

2

Jesu u'ariha rehe har
(*Matéu 1.18-25*)

¹⁻³ Imãi pusu ngi Juã u'ar. A'engi mahapyr jahy kanim nahã my. Arahã amõ kapitã keruhũ je'ẽha ke mondo. Homa awa tama'e kapitã keruhũ mondo. Her Angu. Amõ amõ wyy pe har kapitã keruhũ a'e tĩ. Ame'ẽ rupi je'ẽha ke mondo. Kuja mondo:

—Ngã hetaha ke ihẽ akwa ta. Myja ngã hetaha my? Myja hetaha ihẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta ixo my? Akwa ta. A'erehe pehẽ rer ke pemapyk peho. Aja rahã ngã hetaha akwa ta — aja je'ẽha ke mondo.

Ame'ẽ ke ngã hetaha mapyk py ame'ẽ ke. Arahã Sirẽ kapitã tĩ. Si wyy pe har tama'e kapitã ke a'e. Angu ke je'ẽha mondo, a'erehe her ke upa katu te ngã mapyk oho. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok ta pe ngã jywyr oho. A'ep her ke mapyk oho.

⁴ A'erehe Jose jywyr oho tĩ. Imãi pusu ngi u'ar, ame'ẽ ok

ta pe jywyr oho. Ok ta rer Merẽ. Jundéi wyy rehe Merẽ ok ta ihĩ. Yman te a'ep Ndawi imãi pusu ngi u'ar tĩ. Jose Ndawi rainõ tĩ. A'erehe Merẽ ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep Jose jywyr oho rahã, Nasare ok ta ngi uhem oho. Ngariréi wyy rehe Nasare ok ta ihĩ.

⁵ Her ke Jose mapyk oho. Mari namõ oho. Mari ke ipái me'ẽ katu ta ame'ẽ ke a'e. Ipusu tiha te ipe. Imembyr u'ar tate.

⁶ Merẽ ok ta pe a'eta ixo rahã, imembyr u'ariha angaha ke rehe uhyk oho 'y.

⁷ A'eta pe ukweriha renda nixói te. Amõ rok pe nixói te. Heta te hũ ngã ixo, a'erehe nixói te ukweriha renda ke. A'erehe tapi'iruhu renda pe ixo oho. Pe, imembyr py ame'ẽ ke u'ar a'ep. Sawa'e ra'yr riki. Pan pe imãi pukek. Pe, tapi'iruhu mi'u renda pe mou, myrakwar pe.

Arapuharan ta usakiha ta rehe Tupã je'ẽha raho uhyk

⁸ Merẽ ok ta sorokap pe arapuharan ta usakiha ta ixo. Pytun rahã, arapuharan ta rehe usak usak u'am. Kãpĩ ty rupi usak usak u'am.

⁹ Pe, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. A'eta ixo ame'ẽ rupi wera hũ. Jan-dema'e sawa'e te muwera. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) Wera hũ, a'erehe usakiha ta mukahem hũ!

¹⁰ Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi! Pehẽ pe myrandu katu ke ihẽ

arur. Ame'ë muhury katu te ta pehë ke. Upa katu te ngã ke muhury katu te ta tĩ.

¹¹ A'eramõ Merë ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ndawi ambyr rekohama'e ke, aja ngã ukwa. A'ep ta'yn u'ar ramõ. Yman te a'ep Ndawi u'ar tĩ. Apo ame'ë Merë ok ta pe ta'yn ra'yr u'ar. Ame'ë ta'yn ra'yr Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e. Jandema'e sawa'e te wan ta a'e tĩ. A'e riki pehë ke muhã katu ta.

¹² Kuja pekwa katu ta ehe har. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi. Pan pe imãï pukek. Aja pesak rahã, ngã muhãha petúí aja pekwa katu ta — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

¹³ Ame'ë ke upa pandu rahã, ywatehar ta uhem uwyr tĩ. Heta te hũ uwyr. Uwyr py Tupã je'ëha rahoha rake uwyr. Upa Tupã rehe har katu a'eta pandu. Kuja:

¹⁴ —Ne jõ riki katu te me'ë ke. Nde riki ywatehar ke. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta rehe nde rury katu. Ame'ë ta pe ipy'a huryha nde eremuwyr. (Aja rahã, katu ngã juehe ixo) — aja a'eta pandu.

¹⁵ Pe, ywa pe Tupã je'ëha rahoha ta jywyr oho a'eta ngi. Arapuharan ta usakiha ta ngi jywyr oho. Upa jywyr oho rahã, arapuharan ta usakiha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jasak jahorahã! Merë ok ta pe jasak jaho. A'eta pandu ame'ë ke rehe jasak jaho. Tupã riki jande pe mujekwa ame'ë ke rehe jasak

jaho — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁶ A'erehe pahar oho. Jose ta ke a'eta kekar oho. Mari ke kekar tĩ. Mahem rahã, ta'yn ra'yr rehe a'eta usak, imãï namõ, Mari namõ. Tapi'iruhu mi'u renda pe ta'yn ra'yr túi.

¹⁷ Pe, a'eta usak ehe rahã, upa Tupã je'ëha rahoha pandu ame'ë ke a'eta pandu pandu ipái ta pe. Ta'yn ra'yr rehe har Tupã je'ëha rahoha pandu, ame'ë ke a'eta pandu pandu tĩ.

¹⁸ Arapuharan ta usakiha ta pandu, ame'ë ke rehe hendu ame'ë ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja ngã.

¹⁹ Arapuharan ta usakiha ta pandu ame'ë ke Mari upa katu te ipy'a pe moĩ. Ame'ë ke harái ym ta.

²⁰ Pe, arapuharan ta usakiha ta jywyr oho. Arahã Tupã rehe har a'eta katu pandu pandu oho ixo. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu oho ixo tĩ. Upa katu te a'eta hendu. Upa katu te a'eta usak tĩ. A'erehe Tupã rehe har katu a'eta pandu pandu oho ixo. Tupã je'ëha rahoha mujekwa, aja ta'yn ra'yr rehe a'eta usak.

Jesu ke muher

²¹ Awa po wajar mokõi ukwer rahã, ta'yn ra'yr rehe ihĩ ame'ë pিরer jupãha angaha rehe uhyk oho. Arahã: “Jesu” aja her ipái ta moĩ. Ame'ë her ke Mari pe Tupã je'ëha rahoha mujekwa. Imembyr ym rahã we, ame'ë her ke mujekwa ipe.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesuke Jose ta raho

22-23 Pe, Mari ipy'a juhyk-
iha ke rehe uhyk oho. Yman
te Moise mupinim, aja juhyk-
iha ke rehe uhyk oho. (Upa
juhyk rahã, Tupã rehe ngã
jumu'eha renda keruhũ pe
Mari ixekatu ta tĩ.) Pe, ame'ẽ
juhykiha upa rahã, Jerusarẽ
ok ta pe ta'yn ra'yr ke a'eta
raho. Jesu ke raho. Tupã
ruwa koty raho, ame'ẽja saka
a'e ta raho. A'erehe Tupã pe
Mari ta pandu: "Kome'ẽ ta'yn
jande pe nde eremuwyr. Ko
nema'e ke" aja imãi ta. Yman
te Moise pe Tupã mujekwa.
Ame'ẽ ke Moise mupinim:

"Sawa'e jepy ke Tupãma'e ke.
Aja pame katu te ima'e
ke" aja mupinim.

24 Pe, Jose ta ma'e ke me'ẽ
oho tĩ. Ma'e ke jukwa, aja
ipy'a ke juhyk. Tupã je'ẽha
ke Moise mupinim, aja Jose ta
me'ẽ raho. Kuja me'ẽ raho.
Mokõi pykahuran ta. Ame'ẽ
nixói rahã, mokõi pykahuran
ra'yr ta. Ame'ẽ ke jundéu
awa tama'e pa'i pe me'ẽ raho.
Ame'ẽ ke pa'i ta jukwa. Pe,
hapy. Aja rahã Mari ipy'a
juhyk katu, aja Tupã je'ẽha
rehe panduha ihĩ.

25 Jesu ke Jose ta raho rahã,
Jerusarẽ ok ta pe amõ sawa'e
ixo. Her Simeã. Sawa'e katu
ame'ẽ ke a'e. Tupã rehe ipy'a
moĩ moĩ katu tĩ. Huwajan
ta ngi jundéu awa ta ke amõ
mupoir ta. Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke muwyr
ta. Ame'ẽ angaha ke rehe

Simeã harõ ixo tĩ. Ipy'a rehe
Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

26-28 Yman Tupã'ã mu-
jekwa katu ipe:

—Nde eremanõ ym ta rĩ.
Kapitã keruhũ aja Tupã
mu'am ame'ẽ ke rehe nde
eresak ym rahã we, nde
eremanõ ym ta rĩ. Yman
Tupã pandu: "Ihẽ amondo ta
kỹ" aja riki. Ame'ẽ ke rehe
nde eresak py ta kỹ — aja
Simeã pe yman mujekwa.

Apo Simeã pe mujekwa tĩ:

—Tupã rehe ngã jumu'eha
renda keruhũ pe eho apo 'y —
aja ipe.

A'erehe Simeã oho, Tupã
rehe ngã jumu'eha renda
keruhũ pe. A'ep ta'yn ra'yr ke
Jose ta werur. Yman Moise
mupinim, aja Tupã ruwa
koty raho, ame'ẽja saka Jose
ta werur. Arahã Simeã uhyk.
Pe, usak. Pe, ta'yn ra'yr ke
pyhyk. Ta'yn rer Jesu. "Ne jõ
riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã
pe Simeã pandu.

29 Pandu tĩ:

—Sawa'e! Yman nde
erepandu katu:
"Kapitã keruhũ aja
Tupã mu'am ame'ẽ ke
rehe nde eresak ta kỹ"
aja ihẽ pe. Aja uhyk
apo 'y. Ihẽ asak 'y.

A'erehe ihẽ rury katu. Ajaha
ihẽ amanõ ta. Ihẽ riki
nema'e miasu.

30 Ko ngã muhãha rehe ihẽ
asak. Nde eremuwyr
ame'ẽ ke rehe asak.
Ihẽ atu asak katu.

31 Heta ngã usak ta ehe tĩ.

32 Nde rehe har amõ awa
ta pe a'e mujekwa ta
tĩ. Jundéu awa aja ym

ame'ē ta pe mujekwa ta.

Aja rahā, katu jundéu awa ta rehe har amō ta pandu ta tī. Jundéu awa ta nde kotyhar ta ke — aja Tupā pe Simeā pandu.

³³ Ta'yn rehe har Simeā pandu. Ame'ē rehe har Jose ta hendu rahā, jupandu a'eta jupe:

—Mā! Katu tiki! — aja ipy'a pe ukwa ukwa u'am.

³⁴ Pe, Jose ta pe Simeā pandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja.

Imāi pe pandu tī:

—Kome'ē ta'yn rehe Tupā usak katu. A'e pandu: "Ihēma'e ko" aja. A'e uwyr, a'erehe heta jundéu awa ta ke kome'ē ta'yn muhā katu ta kŷ. Heta jundéu awa ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kŷ tī. "Tupāma'e ko" aja ngā ukwa tī. A'erehe heta ngā je'ē je'ē hū ta ehe har tī. Putar ym ta tī.

³⁵ Aja ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngā ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke amō ukwa ym. Anī. Ame'ē ke ngā pe kome'ē ta'yn mujekwa ta kŷ tī. A'erehe ngā je'ē je'ē hū ta ehe har.

—Mari! Ne rahā tī. A'e ke ngā mupyrara ta tī, ame'ē ke rehe nde eresak ta tī, a'erehe nde ke mupyai ta kŷ tī — aja Mari pe Simeā pandu.

³⁶ A'ep amō kūjā ixo. Her An. Panue rajyr ke a'e. Ase ambyr rainō ke a'e. A'i te apo 'y. Awa po wajar mokōi

warahy 'ar rahā, ixawa'e namō ixo.

³⁷ (Pe, ixawa'e manō.) Yman ixo te'e a'e 'y. Kuja, 84 warahy 'ar rahā, ixo te'e a'e 'y. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e ixo. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Aja te'eha a'e. Tupā rehe ipy'a moī moī rahā, Tupā namō pandu pandu katu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja ipy'a moī moī katu ehe tī.)

³⁸ A'ep Jose ta ixo. Arahā An uhyk. Pe, Tupā pe pandu:

—Ko nde eremuwyr ame'ē ke. Ihē asak ehe tī. Ne jō riki katu te me'ē ke — aja An.

Pe, amō ta ixo. Huwajan ta ngi Tupā mupoir ta. Jundéu awa ta ke mupoir ta. Ame'ē angaha ke rehe a'eta harō ixo. Ame'ē ta pe kuja An pandu tī:

—Ko uwyr 'y. Tupā muwyr ame'ē ke ko — aja a'eta pe.

³⁹ Tupā je'ēha ke Moise mupinim. Aja upa ma'e rahā, Ngariréi ywy pe Jose ta jywyr oho. Hekoha pe uhyk oho. Hekoha rer Nasare ok ta.

⁴⁰ Pe, ta'yn tiha oho ixo. Pyrātā oho ixo tī. Tupā riki usak katu ehe. Ukwa katu ma'e oho ixo tī.

Kurumī rahā, Tupā rehe ngājumu'eha renda keruhū pe oho

⁴¹ Warahy 'ar rahā pame katu te Jerusarē ok ta pe Jose ta ohoho. Jundéu awa ta imi'u matyriha rehe usak oho. Jundéu awa tama'e mi'u matyriha weraha rer Pasuko.

⁴² Awa py mokōi warahy 'ar ame'ē ke Jesu. Arahā Pasuko 'ar uhyk oho tī. Ame'ē pe Jose ta oho tī. Aja te'eha a'eta oho.

⁴³ Pe, ngā mi'u matyriha upa rahā, hok pe a'eta jywyr wan oho. Jesu anī. Jerusarē ok ta pe a'e pyta we rī. Ame'ē ke Jose ta ukwa ym we rī.

⁴⁴ Johuha ta namō a'e ixo, aja Jose ta ukwaha naī. A'erehe peteī wera rahā, a'eta wata oho. Pe, ka'aruk koty rahā, ianam ta rupi Jose ta kekar kekar tipe oho. Ehe katu ame'ē ta rupi kekar kekar tipe oho tī.

⁴⁵ Anī. Mahem ym, a'erehe Jerusarē ok ta pe jywyr oho. A'ep kekar ixo tī.

⁴⁶ Pe, mokōi ukwer rahā, mahem. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe usak ehe. Jundéu awa ta mu'eha ta namō Jesu wapyk uī. Mu'eha ta rehe hendu uī. Ame'ē ta pe pandu pandu uī tī.

⁴⁷ Jesu pandu rahā, ukwa katu te ha namō pandu. A'erehe upa hendu ehe ame'ē ta pandu:

—Mā! My kome'ē kurumī ma'e ukwa katuha ukwa my! — aja.

⁴⁸ Pe, Jose ta usak ehe rahā, ipy'a pe ukwa ukwa u'am tī.

—Mā! Myja a'e ukwa katu my! — aja ukwa.

Pe, imāi pandu ipe:

—Jesu! Ma'erehe ko te'e nde ereī my? Nde ke akekar axo rahā, nde rehe ihē apyai te axo. Nde pái aja tī — aja ipe.

⁴⁹ Pe, imāi ta pe Jesu pandu:

—Ma'ewā ok ta rupi ihē ke pekekar pexo my? Ihē pái keruhū rok pe ihē axo ta me'ē te'e, aja pekwa ta me'ē te'e — aja imāi ta pe Jesu.

⁵⁰ Anī. Ame'ē panduha rehe har imāi ta ukwa ym. (Tupā ra'yr a'e, aja imāi ta ukwa ym we rī, a'erehe Jesu panduha ke ukwa ym.)

⁵¹ Ajame'ē ke Nasare ok ta pe Jose ta namō kurumī ra'yr jywyr oho. Jose ta rehe hendu katu. Upa katu te ipy'a pe imāi moī. Harái ym ta.

⁵² Pe, Jesu sawa'e oho. Ukwa katu ma'e oho ixo tī. Tupā usak katu ehe tī. “Katu ame'ē ke a'e” aja ukwa. Aja ngā ukwa tī. “Katu ame'ē ke a'e” aja ngā pandu Jesu rehe har tī.

3

Juā mujahukihama'e panduha ke

(*Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Juā 1.19-28*)

¹ Awa py wajar upa warahy 'ar rahā, Timbe kapitā keruhū. Ame'ē awa py wajar upa rahā, Juā pe ima'e je'ēha ke Tupā muwyr. Arahā Jundéi wyy pe Pon Pirat kapitā. Ngariréi wyy pe Ero kapitā tī. Imu Ituréi wyy pe kapitā a'e tī. Takoni wyy pe aja tī. Imu rer Siri. Ambiri wyy pe Risa kapitā a'e tī.

² Arahā Ana jundéu awa tama'e pa'i keruhū. Kái pa'i keruhū a'e tī. Arahā awa nixói te ame'ē pe Juā ixo. Juā Sakari ra'yr ke a'e. Pe, ima'e je'ēha ke Tupā muwyr ipe.

³ A'erehe ame'ẽ ke ngã pe Juã pandu pandu oho. Y rymy'y rupi ok ta ihĩ ihĩ. Y rer Jondã. Ame'ẽ rupi Juã pandu pandu oho. Kuja ngã pe pandu:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke pehijar apo 'y. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta — aja ngã pe Juã.

⁴ Yman Tupã je'ẽha ke Isai mupinim. Isai Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Ngã pe sawa'e pandu pandu u'am. Awa nixói te ame'ẽ pe pandu pandu u'am.

Kuja: 'Kapitã keruhũ uwyr tate rahã, pe ke amõ mukatu. Aja pehẽ pexoha ke pemukatu tĩ.

Jandema'e sawa'e te uwyr ta, a'erehe pexoha pemukatu.

⁵ Pehu ke amõ mujã rahã, ywy'ã ke mupe. Ywy tpy ame'ẽ ke mutyryhem tĩ.

Pehu iapar rahã, mutatambyk tĩ. Ita heta rahã, jo'ok tĩ. Aja pehẽ tĩ. (Pehu ke mukatu, aja pexoha ke pemukatu tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak.)

⁶ Ngã muhãha ke Tupã muwyr. Aja rahã,

myja me'ẽ ngã ke Tupã muhã katu ta my.

Ame'ẽ ke upa ngã ukwa ta' aja awa nixói te ame'ẽ pe ngã pe pandu pandu.” (Yman ame'ẽ Isai mupinim rahã, Juã rehe har mupinim.)

⁷ Heta ngã Juã koty uhyk uwyr. Ok ta ngi uhyk uwyr ehe. Ngã pe Juã pandu:

—Mã! Mbói aja pehẽ. (Kupixa ke amõ hany rahã, mbói ujan oho.) Aja pehẽ tĩ. Tupã mupyraraha uhyk tate. Ame'ẽ ngi pehem tar katu tipe. (A'erehe mbói aja pejan tar katu tipe tĩ.) Pehẽ ke ihẽ amujahuk rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta, aja pekwaha naĩ. Aja amõ pandu pehẽ pe naĩ.

⁸ Anĩ. Pexoha katu aja pemujekwa. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar aja pemujekwa ta. “Amarã riki jande ramũi, (a'erehe Tupã kotyhar ta ke jande. A'erehe jande ke Tupã mupyrara ym ta)” aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pehem ym ta. Pesarahã! Ko apandu pehẽ pe. Tupã putar rahã, kome'ẽ ita ngi Amarã rainõ ta ke a'e muhem ta. Pehẽ ke ombor, pe, pehẽ renda ke pe amõ muhem ta. (Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Putar rahã, je'ẽha rupi amõ awa pyahu ame'ẽ ta ke a'e muhem katu ta. Hendu katu ehe ame'ẽ ta ke muhem katu, aja mujekwa katu.)

⁹ Ma'eywa'y jaxer rahã, ame'ẽ i'y ke amõ mondok ta. Pe, ame'ẽ myra ke amõ

hapy riki. Pe, upa ukwái. Pesarahã! Ji riki hapo rake ihĩ. (Aja rahã, mondok tate. Aja rahã, ngã ke mupyrara tate, aja mujekwa katu) – aja Juã pandu ngã pe.

¹⁰ Pe, Juã pe amõ ta pandu u'am:

–Myja jaxo rahã, katu ta my? – aja ngã.

¹¹ Juã pandu:

–(Pexoha katu, aja pe-mujekwa.) A'erehe mokõi pehẽma'e mundeha namõ pexo rahã, ima'e ym te ame'ẽ pe peteĩ peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa.) Pehẽ mi'u heta rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu. (Aja pepy'a katuha ke pemujekwa tĩ) – aja ngã pe pandu.

¹² Pe, homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ta uhyk uwyr ehe, Juã rehe. Ame'ẽ ta pandu:

–Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja jaxo rahã, katu ta my? – aja ipe.

¹³ Juã pandu:

–(Pexoha katu, aja pexo.) Kuja. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pandu, ame'ẽ jõ ngã ngi tamatarer pepyhyk katu. Amõ we pepyhyk ym te – aja tamatarer matyr ame'ẽ ta pe pandu.

¹⁴ Pe, sonda ta pandu ipe tĩ:

–Jande riki! Myja jaxo rahã, katu ta my? – aja Juã pe.

A'e pandu:

–(Pexoha katu, aja pexo tĩ.) Kuja. Penupã aja amõ tama'e tamatarer pepyhyk ym. Amõ

rehe har te'e pepandu ym. Te'e pepandu, aja amõma'e tamatarer ke pepyhyk ym tĩ. Pehẽ pe tamatarer ke homa awa tama'e kapitã keruhũ me'ẽ. Ame'ẽ namõ jõ pehẽ rury katu pexo – aja sonda ta pe Juã pandu.

¹⁵ Juã pandu katu, a'erehe ehe har ipy'a pe ngã ukwa ukwa u'am.

–Mã! A'e riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nahã my. Jaharõ ame'ẽ ke my? Apo Juã pandu ta – aja ngã ukwaha naĩ.

¹⁶ Anĩ. Ngã pe Juã pandu katu:

–Ihẽ riki aja ym. Kirisutu ym ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Y pe pehẽ ke ihẽ amujahuk. Amõ uwyr ta ixo. Tupã'ã namõ pehẽ ke mujahuk ta, ame'ẽja saka. (Aja rahã, pehẽ py'a rehe Tupã'ã muwyr ta, aja mujekwa katu.) Tata namõ mujahuk ta tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta, aja mujekwa katu.) Ihẽ 'ar koty te we pyrãtãha a'e. A'erehe ima'e miasu aja axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ.

¹⁷ Urupen py'a ipo pe mukatak reko, aja ixo. Pe, ixurer ke peir tĩ. Ame'ẽ ke tata pe hapy indo. Ame'ẽ tata uwe ym te ame'ẽ ke. Pe, matyriha renda pe ahúi aja me'ẽ ke matyr ta. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e riki mutyryk tyryk ta. (Aja rahã ima'e te ame'ẽ ta ke

inamõ raho ta.) Henda pe matyr ta, ame'ēja saka. (Ima'e ym ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe mahy ta.) Ixurer hapy, ame'ēja saka. Tata keruhũ a'ep ihĩ. Uwe ym te ame'ẽ — aja Juã pandu.

¹⁸ Aja me'ẽ pandu pandu hũ ngã pe.

—Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo — aja ngã pe. Myrandu katu ke pandu pandu tĩ.

¹⁹ Ero kapitã a'e. Pe, Juã je'ẽ je'ẽ hũ ipe. Ero mu pete'e ixo. Ame'ẽ mu rakehar ke Ero pyhyk raho. Imu rakehar rer Erondi. Juã pandu ipe:

—Mã! Ne mu rakehar nde erepyhyk. Katu ym aja. Mã peja amõ amõ ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'ema'e ym — aja Juã pandu Ero pe.

²⁰ Pe, i'ar koty te we Ero katu ym ame'ẽ ke ma'e. Kuja. Sonda ta pe a'e pandu.

—Kyndaha pe Juã ke pekynda peraho — aja.

(A'erehe Juã ke sonda ta kynda raho.)

Jesu ke Juã mujahuk

(*Matéu 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹⁻²² Pe, kyndaha pe Juã ixo ym rahã we, heta ngã ke a'e mujahuk u'am. Arahã Jesu ke a'e mujahuk tĩ. Pe, Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am rahã, ywa ngi Tupã'ã wyjy uwyr ehe. Pykahuran aja saka wyjy uwyr ehe. Pe, ywa ngi panduha uwyr. Kuja:

—Nde riki ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke

nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja Jesu pe.

Jesu ramũi ta ke

(*Matéu 1.1-17*)

²³ Kuja, tirĩ ta (30) warahy 'ar tate nahã Jesu apo my. Kuja, 30 warahy 'ar aha oho nahã my. Arahã ngã ke a'e mu'e mu'e oho. A'e Jose ra'yr aja je ngã ukwa. Jose Eri ra'yr.

²⁴ Eri Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr. Rewi Maki ra'yr. Maki Janai ra'yr. Janai Jose ra'yr.

²⁵ Jose Matati ra'yr. Matati Amo ra'yr. Amo Naũ ra'yr. Naũ Eseri ra'yr. Eseri Nangai ra'yr.

²⁶ Nangai Mate ra'yr. Mate Matati ra'yr. Matati Seméi ra'yr. Seméi Jose ra'yr. Jose Jonda ra'yr.

²⁷ Jonda Joanã ra'yr. Joanã Hesa ra'yr. Hesa Soromambe ra'yr. Soromambe Sarati ra'yr. Sarati Neri ra'yr.

²⁸ Neri Meki ra'yr. Meki Andi ra'yr. Andi Kosã ra'yr. Kosã Emanã ra'yr. Emanã Er ra'yr.

²⁹ Er Josue ra'yr. Josue Erie ra'yr. Erie Jorin ra'yr. Jorin Matate ra'yr. Matate Rewi ra'yr.

³⁰ Rewi Simeã ra'yr. Simeã Junda ra'yr. Junda Jose ra'yr. Jose Jonã ra'yr. Jonã Eriakĩ ra'yr.

³¹ Eriakĩ Merea ra'yr. Merea Men ra'yr. Men Matata ra'yr. Matata Natã ra'yr. Natã Ndawi ra'yr.

- 32 Ndawi Jese ra'yr. Jese Ombe ra'yr. Ombe Mboa ra'yr. Mboa Sar ra'yr. Sar Nasō ra'yr.
- 33 Nasō Amina ra'yr. Amina Amī ra'yr. Amī Ani ra'yr. Ani Erō ra'yr. Erō Per ra'yr. Per Junda ra'yr.
- 34 Junda Jako ra'yr. Jako Isak ra'yr. Isak Amarā ra'yr. Amarā Ter ra'yr. Ter Nakor ra'yr.
- 35 Nakor Seru ra'yr. Seru Hangau ra'yr. Hangau Pare ra'yr. Pare Embe ra'yr. Embe Sa ra'yr.
- 36 Sa Kainā ra'yr. Kainā Apaxa ra'yr. Apaxa Sen ra'yr. Sen Noe ra'yr. Noe Rame ra'yr.
- 37 Rame Metusarē ra'yr. Metusarē Eno ra'yr. Eno Jare ra'yr. Jare Marere ra'yr. Marere Kainā ra'yr.
- 38 Kainā Eno ra'yr. Eno Se ra'yr. Se Anā ra'yr. Anā Tupā mujā ame'ē ke a'e.

4

Jesu ke Satana manga tipe
(*Ājā ramūi a'e*)
(*Matéu 4.1-11; Mak 1.12-13; Emberéu 2.18; Emberéu 4.15*)

¹ Y rake ngi Jesu jywyr oho. Y rer Jondā. Oho rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu. Pe, awa nixói te ame'ē pe Jesu ke Tupā'ā muhyk raho.

² A'ep Jesu ixo. Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe manga

manga tipe ixo. Kuja, 40 wera rahā, manga manga tipe. Arahā Jesu u'u ym te ma'e ke. A'erehe 40 weraha upa rahā, myahy te hū.

³ Pe, Satana pandu ipe:
—Tupā ra'yr nde. Aja rahā, kome'ē ita pe epandu. “Mbeju wan ewak. A'u ta” aja epandu ipe — aja Jesu pe Satana pandu.

⁴ Jesu pandu:
—Anī. Apandu ym ta. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Marā ka ym imi'u namō jō amō ixoha” aja panduha ihī — aja Satana pe.

⁵ Pe, kome'ē ywy keruhū rupi heta te hū kapitā keruhū ta ixo. Amō amō ywy pe ixo. Upa katu te ame'ē ke pahar Jesu pe Satana mujesak. Ywate ngi mujesak.

⁶⁻⁷ Pe, pandu ipe:
—Upa ame'ē ta ihē rehe hendu katu. Ihēma'e ke. Tamatarer hū ame'ē rupi ihī tī. Upa ame'ē riki ihēma'e tī. Upa ihē pe amō muwyr ame'ē ke. Ihēma'e ke. Ihē aputar rahā, upa ame'ē ke amō pe ihē ame'ē katu. Apo ihē rehe nde py'a nde eremoī moī rahā, upa katu te ame'ē ke nde pe ihē ame'ē ta kŷ. Upa katu te nema'e ta — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:
—Anī. Katu ym aja. Nde rehe ihē py'a amoī moī ym te ta. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī:

“Tupā rehe jō nde py'a nde eremoī moī katu. A'e riki sawa'e te. A'e ke rehe jō ehendu katu”

aja panduha ihĩ — aja Satana pe Jesu pandu.

⁹ Ajame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe Jesu ke Satana muhyk raho. Tupã rehe ngã jum'u'eha renda keruhũ kupe 'ar pe raho. (Ame'ẽ kupe ipe katu.) Ame'ẽ kupe rymy'y rehe muhyk raho. A'ejõhar ihĩ ame'ẽ pe muhyk raho. Iwyr koty upen te hũ ame'ẽ ke ihĩ. Sorok katu hũ riki. Pe, Jesu pe pandu:

—Tupã ra'yr nde. Aja rahã, sengi epor eho. Ywyr rehe nde ere'ar erekwa rahã, ahy ym ta nde pe.

¹⁰ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ima'e je'ẽha rahoha ta pe Tupã pandu ta: ‘Pepyhyk peho!’ aja riki. Aja nde rehe a'eta usak usak katu ta” aja panduha ihĩ. (A'erehe sengi nde erepor rahã, ahy ym ta nde pe.)

¹¹ —Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Nde po rehe a'eta pyhyk ta, a'erehe ita rehe nde py tukwa ym te ta” aja panduha ihĩ — aja Jesu pe Satana pandu.

¹² Pe, Jesu pandu ipe:

—Anĩ. Apor ym ta. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ tĩ:

“Tupã riki sawa'e te. A'e katuha ke mã peja te'e emanga ym” aja panduha ihĩ tĩ — aja ipe.

¹³ Upa ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ẽ ke Satana putar tipe. (Ãjã ramũi a'e.) Upa manga manga tipe. Anĩ.

Jesu ma'e ym te. Upa manga rahã, oho ingi, Jesu ngi. Yman atu uwyr ym ehe rĩ.

Ngariréi ywy rupi Jesu pandu oho

(*Matéu 4.12-17; Mak 1.14-15*)

¹⁴ Ajame'ẽ ke Ngariréi ywy pe Jesu jywyr oho. Tupã'ama'e pyrãtãha namõ jywyr oho. Upa ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã ukwa ukwa.

¹⁵ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uĩ ngã ke. “Peme'ẽ sawa'e katu” aja ehe har upa ngã pandu.

Jesu ke Nasare ok ta pe har ta putar ym

(*Matéu 13.53-58; Mak 6.1-6*)

¹⁶ Pe, Nasare ok ta pe Jesu jywyr oho. A'ep sawa'e ame'ẽ ke a'e. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jy'ariha renda pe ixo oho. Aja te'eha a'e ma'eha. Pe, Tupã je'ẽha ke pandu tar katu, a'erehe pu'am.

¹⁷ Pe, Isai mupinim ame'ẽ ke amõ me'ẽ ipe. Isai ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pe, paper ke Jesu pirar rahã, kuja panduha ihĩ ame'ẽ rehe muhyk. Kuja:

¹⁸ “Ihẽ rehe Tupã katu usak, a'erehe ihẽ pe pandu: ‘Ihẽma'e ke nde' aja. Pe, I'ã ke ihẽ py'a rehe a'e moĩ katu tĩ.

A'erehe myrandu katu ke pyrara ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu aho. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta

marã ka ym hijar-
iha. Kyndaha pe ixo,
ame'ëja saka. Ame'ë ta
pe apandu aho.

Myja ma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke hijar
my, aja amujekwa aho.
Jetehar te ke ukwa ym
ame'ë ta eha ym te,
ame'ëja saka. Ame'ë
ta pe jetehar te ke
amujekwa aho tĩ.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e,
a'erehe pyai amõ.
Myja ame'ë ke
mukanim my, ame'ë
ke ihë amujekwa aho
tĩ.

19 Jundéu awa ta pe ihë
apandu tĩ. 'Pehë ke
jandema'e sawa'e te
muhã katu ta' " aja
panduha ihĩ.

20 Pe, paper pinim ame'ë ke
Jesu mamã. Pe, kapitã pe
mujiwyr rahã, wapyk. Mu'e
ta. Upa jy'ariha renda pe ihĩ
ame'ë ta usak katu ehe uĩ.

21 Pe, a'ep pe har ta pe Jesu
pandu:

—Apo ramõ Tupã je'ëha ke
ihë apandu. Aja panduha
uhyk apo 'y. Pehendurahã! —
aja ngã pe.

22 Hendu ehe rahã, upa ngã
pandu:

—Mã! Pandu katu te a'e.
Mã! Katu tiki. Jose ra'yr
peme'ë. Myja ukwa katuha
ukwa my? (Jakwa ym) — aja
ngã.

23 Jesu pandu:

—Amõma'e panduha ke ihë
pe pepandu tar katu, aja
akwa. Kuja: "Éi, paje! Nde
juehe ejumukatu!" aja. Kuja

ihë pe pepandu tar katu tĩ:
"Kapana'ũ ok ta pe ma'e katu
ame'ë ke nde erema'ema'e,
aja jahendu. Aja se nde
rekoha pe ema'ema'e tĩ" aja
pepandu tar katu ihë pe tĩ.
Anĩ. Aja ama'e ym ta se.

24 Ko apandu katu pehë pe.
Tupã je'ëha mujekwa ame'ë
ke ima'e hekoha te pe har ta
putar ym. Aja ihë tĩ. Se ihë ke
peputar ym tĩ.

25 —Pehendu katurahã!
Jetehar te ke. Yman te Eri
ixo rahã, heta te hũ jahy
rahã, aman ukyr ym te riki.
Warahy 'ar mahapyr rahã,
amõ ixu'a rupi rahã, aman
ukyr ym te. A'erehe ame'ë
ywy rupi myahy te hũ ngã.
Ngã mi'u nixói. Arahã jundéu
awa tama'e ywy pe heta
ixawa'e manõ ame'ë ta ixo.

26 Pe, upa ame'ë ta pe Eri ke
Tupã muwyr ym te. Amõ awa
tama'e ixawa'e manõ ame'ë
pe muwyr. Jundéu awa aja
ym ame'ë pe muwyr. Sare ok
ta pe har pe muwyr. Sare ok
ta Sinõ ywy rehe ihĩ. Ame'ë
ixawa'e manõ ame'ë pe jõ Eri
oho.

27 —Aja Erise tĩ. Yman
te Erise Tupã je'ëha pandu
ame'ë ke a'e. A'e ixo rahã,
jundéu awa tama'e ywy pe
heta ma'e ahy ixo ame'ë ta
ixo. Pereran ma'e u'u hũ
ame'ë ta ke. Ame'ë ta ke a'e
mukatu ym te. Amõ awa
sawa'e ke a'e mukatu. Jundéu
awa aja ym ame'ë ke mukatu.
Her Namã. Si ywy pe har ke
a'e. Ame'ë jõ Erise mukatu —
aja ngã pe Jesu pandu.

28 Ame'ë panduha ke rehe
hendu rahã, upa katu te

jy'ariha renda pe wapyk uĩ ame'ẽ ta parahy ehe, Jesu rehe. Ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu, aja ngã ukwa, a'erehe parahy ngã Jesu rehe.

²⁹ Pe, a'eta pu'am. Pe, Jesu ke ngã hykýi muhem raho. Ok ta ngi hykýi muhem raho. Ame'ẽ ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ame'ẽ ywy'ã 'ar pe hykýi raho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe ombor ta tipe raho.

³⁰ Anĩ. Heta ame'ẽ ta pyter rupi Jesu asa oho. Pe, wata oho ngã ngi.

Amõ py'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu
(Mak 1.21-28)

³¹ Pe, Kapana'ũ ok ta pe Jesu oho. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e mu'e ngã ke ixo.

³² Mu'e rahã, ukwa katu te ha namõ ngã ke mu'e, a'erehe ngã pandu: "Mã! Je'ẽha te reko aja pandu katu! Mã!" aja riki.

³³ Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe amõ sawa'e ihĩ. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke a'e. Hãtã ame'ẽ pandu:

³⁴ —Éi! Jesu! Nasare ok ta pe har ke nde. Ma'ewã jande ke nde eremupyrara erejur my? Nde rehe har ihẽ akwa katu. Tupã ngi nde erejur ame'ẽ ke nde. Ima'e je'ẽha ke nde erepandu erejur. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe, aja akwa katu — aja sawa'e pandu.

³⁵ ãjã pe Jesu pandu:

—Eje'ẽ ym! Sawa'e ngi ehem eho! — aja ipe.

Hetaha ruwa koty sawa'e ke ãjã ityk inom. Pe, uhem oho ingi. Mahy ym ha namõ uhem oho.

³⁶ Pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Katu tiki! Myja me'ẽ ame'ẽ panduha my? Hãtã je'ẽha rupi ãjã pe pandu katu. Pe, sawa'e ngi ãjã uhem oho. Pyrãtãha namõ ãjã ke muhem mondo tĩ — aja ngã jupe.

³⁷ Pe, ame'ẽ ywy rupi Jesu rehe har ngã pandu pandu oho.

Petu pen ke Jesu mukatu

(Matéu 8.14-15; Mak 1.29-31)

³⁸ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi Jesu uhem oho. Pe, Simã rok pe ixo oho. Apo Simã pen ke haku hũ ou. Pe, Jesu pe amõ ta pandu oho: "Simã pen haku hũ" aja.

³⁹ Pe, ixoty oho. Hake pu'am u'am rahã, pandu: "Eputu'u ipe" aja. Pahar hakuha maha oho ipe. Pahar pu'am. Pe, a'eta mi'u Simã pen me'ẽ me'ẽ a'eta pe.

Heta ngã ke Jesu mukatu

(Matéu 8.16-17; Mak 1.32-34)

⁴⁰ Pe, pytun ramõ te rahã, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar upa. (A'erehe jundéu awa ta wata katu apo 'y.) A'erehe Jesu koty ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke ngã raho raho. Ehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke raho ipe tĩ. Pe, ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ãkã rehe ipo ke Jesu mujar. Aja upa katu te mukatu.

⁴¹ Awa ta ngi ājā ta uhem oho tī. Ahem riki uhem oho. Kuja:

—Nde riki Tupā ra'yr — aja Jesu rehe har.

A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ame'ē ke upa ājā ta ukwa katu, a'erehe Jesu pandu:

—Ihē rehe har peje'ē ym — aja ājā ta pe.

Jundéi ywy rupi Jesu pandu oho
(Mak 1.35-39)

⁴² Pytuniwe te rahā, ok ta ngi Jesu uhem oho. Awa nixói te ame'ē renda pe oho. A'ep Tupā namō pandu pandu. Pe, ngā kekar kekar ixo. “My ihon my?” aja ngā. Pe, mahem rahā, Jesu ke ngā mupyta tar katu. Pandu ipe:

—Se jande rekoha pe epyta katu exo — aja Jesu pe.

⁴³ A'e pandu:

—Anī. Apyta ym ta. Amō ok ta rupi myrandu katu ihē apandu ta me'ē te'e oho. Ame'ē rehe ihē ke Tupā muwyr. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, a'erehe pyai. A'erehe ame'ē ke hijar. Pe, Tupā koty ipy'a muruwak rahā: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu ta. Aja a'e putar. Ame'ē myrandu katu ke ihē apandu ta aho — aja ngā pe Jesu pandu.

⁴⁴ A'erehe pandu pandu oho. Jundéi ywy rupi heta jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ē rupi pandu pandu oho.

5

Jumu'eha ta ke Jesu muj'ar

(Matéu 4.18-22; Mak 1.16-20)

¹ Amō wera rahā, ypa rake Jesu mu'e u'am. Ypa rer Jenesare. (Mokōi her: “Ngariréi” aja ngā ipe tī.) Pe, heta ngā ixoty jy'ar uwyr. Tupā je'eha ke a'eta hendu tar katu, a'erehe ixoty ngā jy'ar uwyr. A'erehe jarusu keruhū pe opor oho.

² A'ep y rymy'y rehe mokōi jarusu keruhū rehe Jesu usak. Y rymy'y rehe musosok ame'ē ke rehe usak. Ame'ē ke pira pyhykiha ta hijar oho. Pe, kyhapari ke a'eta kutuk u'am.

³ Peteīhar jarusu keruhū pe Jesu opor oho. Simāma'e pe opor oho. Pe, Simā pe pandu:

—Y koty esosok we rī — aja Jesu.

Upa sosok rahā, Jesu wapyk. Pe, heta ame'ē ta ke mu'e uī.

⁴ Upa mu'e rahā, pandu:

—Simā! Apo jarusu keruhū ke y typyha koty esosok we. Nde namō ixo ame'ē ta namō kyhapari embor emondo, y pe. Pira pepyhyk — aja Jesu ipe.

⁵ Simā pandu:

—Sa'e! Pytun rahā jande jamanga hū jaxo tipe. Aja te'e xu'em oho. Japyhyk ym te riki jande. Ko nde erepandu, a'erehe kyhapari ke jambor ta tī — aja Jesu pe.

⁶ Pe, kyhapari ke a'eta ombor indo. Pe, māte hū te'e

pira ke 'y. Kyhapari ke musak tate.

⁷ A'erehe ehe katu ame'ë ta pe Simã ta pukái. Amõ jarusu keruhũ pe ehe katu ame'ë ta i'ái.

—Pahar pira rehe pejur! — aja.

Ixoty a'eta oho. Mokõi jarusu keruhũ ke mutyryhem. Tate mupyryk indo.

⁸ Ame'ë pira hetaha rehe Simã usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk. Ipyñarãi pe wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ aja mujekwa) Pe, pandu:

—Sawa'e! Nde riki katu te me'ë ke. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixõi te nde pe. Ihẽ anĩ. Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e ame'ë ke ihẽ. A'erehe ihẽ ruxĩ ihẽ. A'erehe ihẽ ngi eho — aja Jesu pe Simã pandu.

⁹ Mãte hũ pira ke Simã ta pyhyk, a'erehe: “Mã!” aja Simã ta. Inamõ ixo ame'ë ta aja tĩ. “Mã!” aja tĩ.

¹⁰ Simã rehe katu ame'ë ta aja tĩ. Her Tian. Imu rer Juã. Ame'ë mokõi Semende ra'yr. “Mã!” aja a'eta tĩ. Pe, Simã pe Jesu pandu:

—Pira ke pepyhyk pexo. Apo har anĩ. Amõ kotyhar ta. Pehẽ ke ihẽ amu'e ta. A'erehe amõ ta py'a ke Tupã koty pemuruwak ta pexo kÿ. (Pira pepyhyk, ame'ëja saka.) Pekyje ym. (Ihẽ namõ peho) — aja.

¹¹ Pe, jarusu keruhũ ke y rymy'y rehe Simã ta muhyk raho. Y ngi kyhapari ke hykýi muhem rahã, upa katu te Simã ta hijar oho. Pe, Jesu namõ a'eta oho.

Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke Jesu mukatu

(Matéu 8.1-4; Mak 1.40-45)

¹² Amõ wera rahã, amõ ok ta pe Jesu ixo. A'ep amõ sawa'e ixo. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke namõ a'e ixo. (A'erehe amõ ta rake uhyk ym ame'ë ke a'e.) Pe, Jesu rehe usak rahã, Jesu ruwa koty wapyk oho. Ipyñarãi pe wapyk oho. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pe, pandu:

—Sa'e! Nde ereputar rahã, ihẽ ke nde eremukatu katu aja akwa — aja Jesu pe.

¹³ Ijywa ke Jesu mupuku. Pe, sawa'e ãkã rehe ipo ke mujar. Pandu ipe:

—Hã! Nde ke ihẽ amukatu tar katu. Nde katu apo 'y — aja Jesu ipe.

Pe, pereran ma'e u'u hũ ame'ë ke pahar upa ka'ë oho ipe.

¹⁴ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ame'ë ke amõ ta pe epandu ym. Pahar jundéu awa tama'e pa'i koty eho. Ejumujesak nde juehe har ipe. Nde rehe usak katu ta. “Nde katu” aja pandu ta. Pe, Moise mupinim aja ma'e ke pa'i pe eme'ë. Ame'ë ke a'e hany ta Tupã pe, ame'ëja saka. Aja rahã, upa ka'ë oho nde pe aja ngã pe nde eremujekwa ta — aja sawa'e pe.

¹⁵ Jesu mukatu, ame'ë rehe har ngã pandu pandu oho. Pe, heta ngã jy'ar ixoty. Ima'e panduha rehe a'eta hendu uwyry. Ma'e ahy ixo ame'ë ta

ke Jesu mukatu, a'erehe a'eta uwyr tĩ.

¹⁶ Anĩ. Heta ame'ẽ ta ke Jesu hijar oho. Awa nixói te ame'ẽ pe oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu.

Upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 9.1-8; Mak 2.1-12)

¹⁷ Amõ wera rahã, ngã ke Jesu mu'e mu'e uĩ. A'ep parise ta ihĩ tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta ihĩ tĩ. Ok ta pame katu te ngi a'eta uhyk uwyr ehe. Ngariréi wyy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe. Jundéi wyy rehe ok ta ihĩ, ame'ẽ ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ehe tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ihĩ katu ehe, Jesu rehe. A'erehe ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ.

¹⁸ Pe, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke amõ sawa'e ta hupir werur reko. Kyha aja me'ẽ pe a'eta werur reko. Jesu ruwa koty a'eta mou tar katu raho. A'erehe hok pe a'eta ixo tar katu.

¹⁹ Heta te hũ ame'ẽ ta i'ãi, a'erehe marã ka ym ixeha. A'erehe ok kupe 'ar pe upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke a'eta hupir raho. (Ame'ẽ ok kupe ipe katu.) Pe, jupyka ke jo'ok. Ame'ẽ rupi upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ ke mujy mondo. Kyha aja me'ẽ pe mujy mondo, tu-paham rehe. Ngã pyter pe mou. Jesu rake mou.

²⁰ Amõ ke Jesu mukatu, ame'ẽ rehe sawa'e ta jurujar katu. Ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, upa jupyrãtã rãtã ame'ẽ pe pandu:

—Sa'e! Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Apo nde rehe ihẽ py'a jywyr katu — aja Jesu ipe.

²¹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta namõ pandu pandu a'eta jupe. Kuja:

—Mã! Amõ pe Tupã jõ riki pandu katu: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja. Aja me'ẽ Jesu pandu rahã, katu ym riki. Awa te'e Jesu. A'erehe peme'ẽ riki Tupã aja jupe my. Katu ym aja — aja a'eta jupe.

²² Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe, ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, pandu:

—Aja ym pekwa pekwa peĩ.

²³ Myja me'ẽ riki hãtã ma'eha my? Kuja my: “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr katu” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ ke rehe usak ym awa.) Anĩ rahã, kuja my? “Epu'am! Ewata eho!” aja apandu rahã, hãtã te ma'eha my? (Ame'ẽ rehe usak awa.)

²⁴ Pesarahã! Tupã jõ riki ahyha mukatu aja pekwha. Tupã jõ riki ipy'a mujywyr katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke rehe mujywyr katu, aja pekwha tĩ. Apo ihẽ tĩ. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa ta apo. Ihẽ pe Tupã pandu tĩ: “Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta rehe nde py'a emujywyr katu” aja ihẽ pe. Pesarahã! Ame'ẽ

ke pekwa ta apo — aja Jesu pandu.

A'erehe upa jupyrātã rātã ame'ẽ pe a'e pandu:

—Apandu nde pe! Epu'am! Nde kyha aja me'ẽ ke emupu'a! Nde rok pe ejywyr eho inamõ — aja Jesu.

²⁵ Pe, heta ame'ẽ ta usak uĩ ehe rahã, pahar sawa'e pu'am. Kyha aja me'ẽ pe nino, ame'ẽ ke mupu'a. Ame'ẽ ke hok pe raho. Oho ixo rahã, Tupã pe pandu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja sawa'e pandu oho ixo.

²⁶ Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja.

Pe, Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ:

—Mã! A'eramõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'e katu, ame'ẽ ke rehe jasak katu. Mã! — aja ngã pandu.

(Arahã Jesu Tupã tĩ, aja ngã pe mujekwa katu.)

“Ihẽ namõ ejur” aja Rewi pe Jesu pandu

(Matéu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Ajame'ẽ ke ok ta ngi Jesu uhem oho. Pe, amõ sawa'e rehe usak. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ẽ ke a'e. (A'erehe a'e ke jundéu awa ta putar ym ame'ẽ ke a'e.) Her Rewi. (Amõ her: “Matéu” aja.) Tamatarer matyriha renda pe wapyk uĩ. Jesu pandu ipe:

—Ihẽ namõ eho 'y — aja Rewi pe.

²⁸ A'e pu'am. Upa katu te hijar oho. Pe, Jesu namõ oho.

²⁹ Hok pe jywyr rahã, Jesu pe imi'u ke Rewi moĩ hũ. Amõ heta tamatarer matyr ame'ẽ ta wapyk uĩ tĩ. Heta amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta wapyk uĩ tĩ.

³⁰ Parise ta amõ ta ihĩ tĩ. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta amõ ta tĩ. Wapyk uĩ tĩ. Parise ta kotyhar ta ke a'eta. Upa ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta namõ a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Kuja a'eta pandu:

—Ma'ewã ame'ẽ sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta namõ Jesu u'u uĩ my? Tamatarer matyr ame'ẽ ta namõ aja tĩ. U'u a'eta namõ tĩ. Katu ym aja — aja parise ta je'ẽ je'ẽ hũ.

³¹ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, pandu ngã pe:

—Ma'e ahy ixo rahã, mukatuha koty amõ oho. Ahy ym rahã, mukatuha koty oho ym. (Aja apo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ihẽ rehe uhyk. Ipy'a juhyk. Ame'ẽ ke a'eta putar, a'erehe ihẽ rehe uhyk. Katu jupe, ame'ẽ ta anĩ. Ihẽ rehe uhyk ym.)

³² Pesarahã! Sawa'e katu aja ukwa jupe ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu ym: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja. Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja ukwa ame'ẽ ta pe kuja ihẽ apandu katu: “Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo” aja riki — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ma'e u'uha ke hijar ame'ē rehe har

(*Matéu 9.14-17; Mak 2.18-22*)

³³ Amō ta Jesu pe pandu:

—Juā namō jumu'e ixo ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar hijar ixo. (Aja pyaiha ke mujekwa Tupā pe.) Tupā namō a'eta pandu pandu tī. Parise ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja tī. Ma'e u'uha ke hijar hijar tī. Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta aja ym riki. Ma'e ke a'eta u'u katu ixo. Hijar ym. Ma'erehe my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Sawa'e jumendar rahā, ngā mi'u matyr. Huryha mujā. Pe, ame'ē pe oho ame'ē ta ma'e u'uha ke hijar ym. Sawa'e namō ixo rahā, ma'e u'uha ke hijar ym.

³⁵ Ihē namō ihē^{ma'e} jumu'eha ta ixo apo, a'erehe upa ma'e u'uha ke a'eta hijar ym. Yman rahā, ihē ke amō ta pyhyk ta raho a'eta ngi. Arahā ihē^{ma'e} jumu'eha ta upa ma'e u'uha ke hijar ta. (Aja pyaiha ke mujekwa ta) — aja Jesu pandu.

³⁶ Myja me'ē ymanihar ke my, ame'ē ke Jesu pandu tī:

—Kamixa ymanihar sorok rahā, kamixa pyahu mon-dok, ame'ē kurer ke amō mu-jar ym ehe. Mondok rahā, kamixa pyahu ame'ē ke mu-jaxer ta. Pe, ixurer ke kamixa ymanihar rehe katu ym tī.

³⁷ Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru ymanihar te pe amō purakar ym. Ame'ē pe purakar rahā, mupupur we ixo rī. Pe, hyru ymanihar

ke mupuk ta. Pe, kawī jyhen ta oho. Hyru ymanihar ke mujaxer ta tī.

³⁸ Pesarahā! Kawī mupupur ramō ame'ē ke hyru katu ame'ē pe amō purakar rahā, katu ta tiki. (Aja rahā, kawī jyhen ym ta. Hyru ke upuk ym ta tī.)

³⁹ Kawī iro ame'ē ke amō u'u rahā, kawī mupupur ramō ame'ē ke u'u tar ym. “Iro ame'ē ke katu te” aja pandu — aja Jesu pandu.

(Jesu mu'e rahā, myja ixoha katu aja mujekwa. Ixoha pyahu aja saka. Kawī mupupur ramō, ame'ēja saka ame'ē. Kamixa pyahu, ame'ēja saka ame'ē tī. A'erehe parise ta mu'e, aja ixoha namō marā ka ym mu-paraha. Hyru ymanihar, aja saka. Kamixa ymanihar, aja saka tī, aja Jesu mujekwa.)

6

Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rehe har

(*Matéu 12.1-8; Mak 2.23-28*)

¹ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ahúi aja me'ē ty rupi Jesu wata oho ixo, jumu'eha ta namō. Pe, ame'ē ke jumu'eha ta amō amō po'ok ixo. (Ame'ē ke ipo pe kamyrik. Aja pirer ke ombor. Upa ombor rahā, ame'ē ke u'u.)

² Pe, amō parise ta a'ep ixo. Ame'ē ta pandu:

—Anī. Katu ym u'uha. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, aja nema'e jumu'eha ta kamyrik rahā, katu

ym. (Paraky te'e, aja saka. A'erehe katu ym.) Aja Moise je'ēha rehe panduha ihĩ — aja parise ta pandu.

³ (Amō rehe pyrara usak ta me'ē te'e, aja Jesu mujekwa tar katu,) a'erehe a'e pandu:

—Yman Ndawi myahy te riki. Inamō ixo ame'ē ta aja tĩ. Myahy te tĩ. Ame'ē ta ma'eha ke Tupā je'ēha rehe pesak riki.

⁴ Ma'e u'u ame'ē ke nixói te rahā, Tupā rehe ngā jumueha renda keruhū pe a'e ixo oho. Pe, mbeju a'ep ihĩ. Ame'ē ke u'u. Inamō ixo ame'ē ta pe me'ē tĩ. A'eta u'u tĩ. Ame'ē mbeju ke Tupā ruwa koty pa'ihu moĩ, ame'ēja saka. Pa'i ta jō ame'ē ke u'u katu. Amō ta u'u rahā, anĩ. (Ndawi ta pa'i ta ym.) A'erehe Ndawi ta u'u rahā, katu ym ta tipe. (Aja Moise je'ēha rehe hendu ym) — aja Jesu pandu.

⁵ A'e pandu tĩ:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ma'e ke amō ma'e, ame'ē ke ihē riki apandu katu. Tupā je'ēha rupi ajur ame'ē ke ko ihē. Awa ihē tĩ — aja parise ta pe Jesu pandu.

Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke Jesu mukatu

(Matéu 12.9-14; Mak 3.1-6)

⁶ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho. A'ep ngā ke a'e mu'e uĩ. A'ep amō sawa'e ihĩ. Ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē ke a'e. Ijywa katu kotyhar ipo ke upa te'e jupu'a.

⁷ A'ep Moise je'ēha mu'e ame'ē ta amō ihĩ tĩ. Parise ta amō ihĩ tĩ. Jesu rehe a'eta usak katu uĩ. Putu'uha 'ar rahā, ma'e ahy ixo ame'ē ke Jesu mukatu ta my? Mukatu rahā, pandu ta ipe: “Mā! Katu ym nde erema'e. Putu'uha 'ar rahā, nde eremukatu. (Nde ereparaky te'e, ame'ēja saka.) Jundéu awa ta je'ēha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja” aja Jesu pe a'eta pandu ta. A'erehe a'eta usak katu ehe uĩ, Jesu rehe.

⁸ Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa uĩ, ame'ē ke Jesu ukwa katu. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Epu'am! Se heta ame'ē ta pyter pe ejur! — aja riki.

Sawa'e pu'am. Heta ame'ē ta pyter pe pu'am oho.

⁹ Pe, ngā pe Jesu pandu:

—Ihē pe pepandurahā! Putu'uha 'ar rahā, myja jundéu awa je'ēha mujekwa my? Myja riki katu my? Ko amō ta rehe amō pyrara usak rahā, katu my? Ko mai rahā, katu my? Ko amō ta ke jukwa rahā, katu my? Ko jukwaha ke muputu'u rahā, katu my? Myja katu my? Pepandurahā! — aja ngā pe pandu.

¹⁰ Pe, ngā rehe juramā usak. Pandu ym awa. A'erehe ipo ke upa te'e jupu'a ame'ē pe pandu:

—Nde po epirar 'y! — aja.

Ipo ke sawa'e pirar rahā, upa puku oho ipe. Imembek katu oho ipe tĩ. Upa katu.

¹¹ Ame'ē ke rehe usak rahā, parise ta parahy te ehe, Jesu

rehe. Jundéu awa je'ëha rehe hendu ym, aja ukwaha naĩ, a'erehe parahy. Pandu pandu a'eta jupe:

—Myja Jesu ke japyhyk ta my? Pe, jajukwa — aja parise ta pandu pandu a'eta jupe.

Jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar

(*Matéu 10.1-4; Mak 3.13-19*)

¹² Amõ pytun ramõ rahã, ywy'ã rehe jeje te Jesu jupir oho. A'ep Tupã namõ pandu pandu u'am. Aja te'e xu'em oho.

¹³ Wera rahã, jumu'eha ta ke mujy'ar. Ame'ë ta ngi har awa py mokõi sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ë ta pe pandu:

—Pehë riki ihë amõndo ta ame'ë ta ke apo 'y — aja.

¹⁴ Ame'ë ta rer kuja. Ko Simã. Amõ her moĩ ehe. “Petu” aja her moĩ ehe. Ko Andere amõ tĩ. Simã mu a'e. Tian amõ tĩ. Ko Juã amõ tĩ. Tian mu a'e. Amõ Siri tĩ. Amõ Matoroméu tĩ.

¹⁵ Amõ Matéu tĩ. Amõ Tome tĩ. Amõ Tian tĩ. Apéu ra'yr a'e. Amõ Simã tĩ. Sero aja amõ ta ipe tĩ. (“Sero” aja pandu rahã, jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem, aja mujekwa.)

¹⁶ Amõ Jun tĩ. Tian ra'yr a'e. Ko Jun Ikario amõ tĩ. A'e riki Jesu rehe huwajan ta ke muhyk ta werur.

Ngã ke Jesu mu'e. Ahy ixo ame'ë ta ke mukatu tĩ.

(*Matéu 4.23-25*)

¹⁷ Pe, ame'ë ta namõ ywy'ã ngi wyjy oho. Ywy ipe katu ame'ë pe a'eta uhyk. Amõ

jumu'eha ta heta a'ep ixo tĩ. A'ep Jundéi ywy ngi uhyk uwyr ame'ë ta heta ixo tĩ. Jerusarë ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Tir ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Sinõ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ë ta amõ tĩ. Heta ixo tĩ. Sinõ ok ta y ramõi rake ihĩ. Tir ok ta aja tĩ. Y ramõi rake ihĩ tĩ.

¹⁸ Jesu pandu ame'ë ke rehe johu ngã hendu uwyr. Ma'e ahy ixo ame'ë ta ke mukatu, ame'ë ke rehe johu ngã uhyk uwyr tĩ. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta uhyk uwyr ehe tĩ. Ame'ë ta ke a'e mukatu tĩ.

¹⁹ Ima'e pyrãtãha namõ ngã ke mukatu hũ. A'erehe upa ngã ipo ke mujar tar katu ehe. Mujar ehe rahã, upa katu oho ipe.

Huryha rehe har. Pyaiha rehe har tĩ.

(*Matéu 5.1-12*)

²⁰ Jumu'eha ta rehe Jesu usak. Pandu:

—“Tupã rehe har jakwa ym jande” aja pekwa ame'ë ta mã peja pehë rury katu pe'am.

Ixotyhar ta aja pemuruwak ta. Pe, inamõ pexo ta, a'erehe mã peja pehë rury katu pe'am.

²¹ Amõ myahy rahã, ma'e ke u'u ta. Aja Tupã putar ame'ë ke pema'ema'e tar katu te rahã, mã peja pehë rury katu pe'am. Upa peputar ame'ë ke Tupã muwyr katu ta.

Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pejixi'u apo.

Ame'ë ke Tupã pe pepandu. Aja rahã, mã peja pehẽ rury katu ta pe'am. Pepuka ta tĩ. Tupã ipy'a jywyr ta pehẽ rehe, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

22-23 —Mã! Pehẽ rury katu pehẽ. Ihẽ rehe pejurujuar katu, a'erehe pehẽ rehe amõ ta parahy. Pehẽ ke putar ym tĩ. Pehẽ rehe juru ai ngã tĩ. “Peme'ë ta jaxer ai” aja pehẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Ihẽ rehe pejurujuar katu, a'erehe upa aja ta. Aja rahã, pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ruryha namõ pepor pepor pexo. Pehẽ aja ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta tĩ. Ame'ë ta ke pehẽ ramõi ta mupyrara tĩ. Aja pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujuar katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ywa pe pehẽma'e hũ ta, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

24 —Apo pehẽma'e hũ namõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pe'am.

Mã! I'i atu we rahã, pepyai ta. (Amõ ta rehe pekyty'ym.) A'erehe pehẽ ke Tupã mupyrara hũ ta.

25 “Ma'e ke japutar ym te apo. Upa katu te jandema'e kohĩ apo, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja pepandu ame'ë ta. Mã! Tupã koty pehẽma'e nixói te ta. Myahy te hũ, aja saka nixói te ta. Mã! Tupã mupyrara hũ ta pehẽ ke.

“Upa katu te jandema'e kohĩ, a'erehe Tupã ke japutar ym” aja apo pepuka puka ame'ë ta. Mã! Pepyai ta. I'i atu we rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã mupyrara ta, a'erehe pejixi'u hũ ta.

26 —Yman Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ran rehe har amõ ta pandu: “Katu peme'ë ta” aja naĩ. Te'e riki. A'engi Tupã mupyrara hũ riki. A'erehe: “Mã! Katu peme'ë ta” aja pehẽ rehe har pandu naĩ rahã, mã pepyai pe'am. Ymanihar ta aja Tupã mupyrara ta my tĩ — aja Jesu pandu.

Huwajan ta rehe ipy'a katu (Matéu 5.38-48; Matéu 7.12; Ruk 23.34; At 7.60; Hom 12.17-21)

27 A'e pandu tĩ:

—Ihẽ rehe hendu ame'ë ta pe ihẽ apandu katu. Pehẽ ruwajan ta rehe pepy'a katu. Pehẽ rehe parahy ame'ë ta rehe pepy'a katu tĩ.

28 “Mã peja pehẽ ke Tupã mahy” aja pandu ame'ë ta pe kuja pepandu: “Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu” aja ipe. Pehẽ ke mahy ame'ë ta rehe har Tupã namõ pepandu katu. (“Mã peja esak katu ehe” aja Tupã namõ pepandu.)

29 Nde ruwa amõ nupã rahã, aja emujywyr ym ipe tĩ. Mã peja nde ruwa wajar a'e nupã tĩ. Nema'e kamixa ke amõ raho rahã, mã peja nema'e xirur raho tĩ.

30 “Nema'e aputar” aja nde pe amõ pandu rahã, ame'ë ke

eme'ë ipe. Nema'e ke amõ pyhyk rahã, ame'ë mujywyriha ke epandu ym ipe.

³¹ Pehë pe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu, ame'ë ke peputar. Aja pemujywyryr ipe tĩ. Katu ame'ë ke pema'ema'e ngã pe tĩ.

³²⁻³⁵ —Pehë rehe ipy'a katu ame'ë ta rehe jõ pepy'a katu rahã: “Mã! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Ipy'a katu ehe ame'ë ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ë te'e tĩ.)

—Pe, pehë pe ma'e katu ame'ë ke ma'e. Ame'ë ta rehe jõ pepy'a katu rahã! “Mã! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym tĩ. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Ma'e katu ame'ë ke ma'e katu. Ame'ë ta rehe jõ ipy'a katu tĩ. (Mã! Pehë ruwajan ta rehe pepy'a katu ta me'ë te'e tĩ.)

—Amõ ta pe tamatarer pemupyta rahã, ame'ë ke pehë pe mujywyryr ta, aja pekwa. A'erehe ame'ë ta pe pemupyta katu. Aja rahã: “Mã! Peme'ë katu ame'ë ke” aja pehë rehe har Tupã pandu ym. Pesarahã! Jaxer ame'ë ta aja tĩ. Aja mupyta tĩ. Juja katu te mujywyryr tĩ, aja ukwa. Aja ym pehë! (Pehë ruwajan rehe pepy'a katu.) Ame'ë ta rehe pesak katu tĩ. Tamatarer ke pemupyta katu. Mujywyriha ke peputar ym pexo. Aja rahã Tupã koty nema'e heta te hũ ta. “Tupã ra'yr ta” aja ta pexo.

Tupã riki ywatehar te ke a'e. Upa ngã rehe katu ame'ë ke a'e ma'ema'e. “Ne jõ riki katu te me'ë ke” aja pandu ym ame'ë ta rehe a'e usak katu tĩ. Jaxer ame'ë ta rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Upa ngã rehe aja tĩ. Usak katu tĩ. Aja Tupã.

³⁶ Pehë rehe pehë pái keruhũ pyrara usak. Aja amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ — aja Jesu pandu.

“Katu ym nde” aja amõ rehe har epandu ym

(Matéu 7.1-5; Hom 2.1-3)

³⁷ A'e pandu tĩ:

—Amõ ta rehe har kuja ym pepandu: “Peme'ë ta katu ym” aja. Aja pepandu rahã, aja juja katu te pehë rehe har Tupã pandu ta tĩ. A'erehe aja ym pepandu. Kuja amõ ta rehe har kapitã pe pepandu ym: “Peme'ë riki katu ym. A'erehe emahy” aja pepandu ym. Pepandu ym rahã, aja pehë rehe har Tupã pandu ym ta tĩ. “Katu ym pehë” aja a'e pandu ym ta tĩ.

—Amõ rehe peparahy rahã, pehë py'a pemujywyryr katu ehe. Aja rahã, pehë katu ym rahã, pehë rehe Tupã ipy'a jywyryr katu ta tĩ.

³⁸ —Amõ ta pe ma'e ke peme'ë katu. Aja rahã, pehë pe ma'e ke Tupã me'ë katu ta tĩ. Tyryhem aja pehë pe muwyryr ta. Jetehar te ke! I'ar koty te we muwyryr ta, pehë pe. Myja me'ë amõ ta pe ma'e ke pema'e, aja juja katu te pehë pe Tupã ma'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

39 Myja me'ë eha ym te ame'ë my, ame'ë ke jum'u'eha ta pe Jesu pandu:

—Mokõi eha ym te ame'ë ta ixo rahã, marã ka ym jumokõi wataha. Ipo rehe a'eta jupyhyk wata oho rahã, janam ha pe te'e mokõi oho ta. (Aja eha ym te aja ym pehë tĩ. Jete har te ke pejumu'e katu rahã, ame'ë ke amõ ta pe pemu'e katu ta. Janam ha aja pejawy ym ta.)

40 Jum'u'eha riki mu'eha aja ym. Mu'eha 'ar koty te we ukwa ym. Pe, upa katu te jum'u'e rahã, mu'eha aja a'e tĩ. Ukwa katu ta tĩ.

41 —Ne mu reha ke myra kurer mupuk, ame'ë rehe nde eresak. (Aja rahã, ta'yr mi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.) Mã peja ame'ë rehe har ekwa ekwa ym exo. Nde reha rehe myra keruhũ mupuk riki. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym aja.) Mã peja ame'ë rehe har ekwa ekwa py exo.

42 —Kuja ne mu pe epandu my: “Éi! Sa'e! Nde reha ngi myra kurer ke ihẽ ajo'ok ta” aja. (Aja rahã, kuja riki: “Ta'yr mi ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Ame'ë ke mã peja ehijar” aja nde erepandu.) Mã! Nde eresak ym my? Nde reha rehe myra keruhũ ihĩ. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha ke nde erema'e.)

—Mã! Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Nde reha ngi myra keruhũ ke ejujo'ok py. (Aja rahã, mãte hũ nde ereka'u te'eha

nde erema'ema'eha ke nde erehijar katu py.) Aja rahã, upa ma'e ke nde eresak katu ta. Pe, nde mu reha ngi myra kurer ta'yr mi nde erejo'ok katu ta. (Aja rahã, nde mu pe nde erepandu: “Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar” aja nde erepandu katu) — aja Jesu pandu.

I'a rehe har
(Matéu 7.16-20; Matéu 12.33-35)

43 A'e pandu tĩ:

—Ma'eywa'y hury katu rahã, i'a katu riki. Pe, ma'eywa'y hury ym rahã, i'a ym.

44 I'a katu rahã, ma'eywa'y rehe har amõ ukwa katu ta. (Ma'eywa'y hury katu, aja ukwa katu ta.) Pesarahã! Juruwe'y ngi akaju ke amõ po'ok ym te. Japekã'y ngi waja ke amõ po'ok ym te tĩ.

45 Aja amõ tĩ. I'a aja amõ rehe har amõ ta ukwa katu tĩ. Katu ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, sawa'e katu ame'ë ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a katu, ame'ëja saka.) Jaxer ame'ë ke amõ ma'e rahã, sawa'e katu ym ame'ë ke a'e, aja amõ ta ukwa. (I'a ym, ame'ëja saka.) Ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ë ke amõ pandu. A'erehe i'a ym aja: “Katu ym a'e” aja ehe har ukwa katu awa — aja Jesu pandu.

Ok mujãha rehe har
(Matéu 7.24-27)

46 A'e pandu tĩ:

—Ihẽ pe nde erepandu: “Éi! Sawa'e! Nde katu!” aja. Mã! Aja panduha jõ. Anĩ. Ihẽ apandu ame'ë ke rehe nde

erehendu ym rahã, katu ym aja.

⁴⁷ Ihẽ rehe amõ uhyk. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu katu. Pe, aja ma'ema'e. Esarahã! Ehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe.

⁴⁸ Ok ke mujã a'e. Kuja y rake mujã. Ywykwar ypyy pykũi katu. Itahu rehe uhyk oho. Ame'ẽ 'ar pe ok pyter ke jytyka. Ok pyter ke hãtã jytyka. Pe, y tiha rahã, ok ke u'ar ym. Ok pyter hãtã jytyka, a'erehe y ombor ym.

⁴⁹ —Amõ anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu tipe. Pe, aja a'e ma'e ym. Ame'ẽ riki amõ koty ok ke mujã. Kuja, y rake mujã tĩ. Ok pyter ke hãtã ym jytyka. Pe, y tiha rahã, upa munde raho. Pahar ok ke y ombor oho. Tũ! Mã! Tyapu hũ! — aja Jesu pandu.

7

Homa awama'e miasu ke Jesu mukatu

(Matéu 8.5-13)

¹ Upa aja me'ẽ ngã pe Jesu pandu rahã, a'engi oho. Kapana'ũ ok ta pe oho.

² A'ep amõ sawa'e ixo. Homa awa ke a'e. (Jundéu awa ym a'e.) Sonda tama'e kapitã ke a'e tĩ. Ima'e miasu ahy ixo. Ame'ẽ riki amõ miasu 'ar koty te we katu ame'ẽ ke ipe. Manõ tate a'e.

³ Pe, Jesu uwyrilha rehe har kapitã ukwa rahã, jundéu awa tamũi ta ke ixoty a'e mondo. Tamũi ta pe pandu:

—“Ihẽma'e miasu ke emukatu ejur. Pahar ejur”

aja Jesu pe peme'u peho — aja tamũi ta pe kapitã pandu.

A'erehe tamũi ta oho.

⁴ Jesu rehe uhyk rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Kapitã panduha ke nde erema'e rahã, katu ta tiki.

⁵ Jundéu awa ta rehe a'e ipy'a katu. Jandema'e jy'ariha renda ke a'e riki mujã tĩ — aja Jesu pe.

⁶ Tamũi ta pandu, a'erehe a'eta namõ Jesu oho. Kapitã rok pe uhyk tate rahã, ixoty ehe katu ame'ẽ ta ke kapitã mondo tĩ. Kapitã je'ẽha ke a'eta raho. Kuja Jesu pe kapitã rehe katu ame'ẽ ta pandu oho:

—Sa'e! Ehendurahã! Kuja kapitã pandu: “Ihẽ rok pe nde erexe rahã, ihẽ ruxĩ riki. Amõ awa ihẽ. Nde aja jundéu awa ym ihẽ tĩ.

⁷ A'erehe nde koty ihẽ atu aho ym tĩ. Esarahã! Epandu jõ! Pe, ihẽma'e miasu katu ta oho.

⁸ Akwa katu ihẽ. Ihẽma'e kapitã je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rehe amõ sonda ta hendu katu tĩ. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Eho!’ aja. Pe, pahar a'e oho. Amõ pe ihẽ apandu: ‘Ejur sel!’ aja. Pe, pahar a'e uwyr. Ihẽma'e miasu pe ihẽ apandu: ‘Eparaky eho!’ aja. Pe, a'e paraky oho. A'erehe paite nde erepandu rahã, se ihẽma'e miasu katu ta, aja akwa katu” — aja Jesu pe pandu.

⁹ Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã: “Mã! Katu tiki!” aja ukwa.

Uwak rahã, haikwer rupi uwyr ame'ẽ ta pe pandu:

—Mã! Sonda tama'e kapitã jurujar katu te ihẽ rehe. Ihẽ apandu pehẽ pe. Aja jundéu awa ta jurujar ym ihẽ rehe. Amõ wyy pe nixói. Jundéu awa tama'e wyy pe nixói tĩ. A'eramõ akwa — aja Jesu pandu.

Arahã mukatuha ke pandu. Pe, kapitãma'e miasu katu oho.

¹⁰ Sonda tama'e kapitã rok pe ehe katu ame'ẽ ta jõ jywyr oho rahã, kapitãma'e miasu katu aja a'eta usak.

Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke Jesu mukwera

¹¹ Ku'ẽ rahã har pe we Naĩ ok ta pe Jesu oho. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta oho tĩ. Inamõ heta ngã oho tĩ.

¹² Ok ta kurar rukwen rehe uhyk tate rahã, ok ta ngi heta uhem uwyr ixo. Manõ ame'ẽ ke jyty m ta raho reko tĩ. Ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ke a'e. Peteĩhar ke a'e. Heta ok ta pe har ta kũjã namõ uwyr ixo.

¹³ Usak ehe rahã, pyrara Jesu usak ehe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke rehe. Pandu ipe:

—Ejixi'u ym! — aja kũjã pe.

¹⁴ Pe, kaixã koty oho. Ipo ke mujar ehe rahã, sawa'e ta hupir raho ame'ẽ ta pyta. Pe, Jesu pandu:

—Sa'e! Ihẽ apandu nde pe: “Epu'am!” — aja riki.

¹⁵ Pahar manõ ame'ẽ ke wapyk tĩ. Kwera katu uĩ. Pandu pandu a'e tĩ. Imãi pe Jesu pandu:

—Ko ne membyr. Kwera katu tĩ — aja ipe.

¹⁶ (Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ, aja ngã ukwa.) A'erehe Tupã rehe har katu ngã pandu tĩ.

—Mã! Katu tiki! Tupã je'ẽha ke pandu ame'ẽ ke jande namõ ixo apo! Katu te ame'ẽ ke a'e. Ima'e awa ta ke Tupã muhã katu uwyr, jundéu awa ta ke — aja ngã pandu.

¹⁷ Pe, Jesu rehe har ngã pandu pandu oho. Jundéi wyy rupi pandu oho. Hake wyy ihĩ ame'ẽ rupi pandu oho tĩ. “Ngã ke Jesu mukatu” aja riki pandu oho ngã.

Jesu koty sawa'e ta ke Juã mujahukiha mondo

(Matéu 11.2-19)

¹⁸ Upa ame'ẽ mukatuha rehe har Juã pe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Arahã kyndaha pe Juã ixo. Pe, inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har mokõihar pe jõ Juã pandu.

—Pejur! Pesarahã!

¹⁹ Sawa'e te pe ma'e ke peme'u peho. Kuja: “ ‘Amõ sawa'e uwyr ta' aja ihẽ apandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?’ aja peme'u peho — aja Juã pandu mokõihar pe.

²⁰ Pe, Jesu koty mokõihar ta oho. Uhyk ehe rahã, pandu ipe:

—Nde koty jande ke Juã mujahukiha muwyr. A'e pandu nde pe: “Amõ sawa'e uwyr ta” aja a'e pandu. Nde riki ame'ẽ ke my? Anĩ rahã, amõ sawa'e rehe jaharõ ta my?

— aja Juã muwyr ame'ë ta pandu ipe.

²¹ Anĩ. Jesu pandu ym. Kuja a'e ma'ema'eha mujesak. Kuja. Arahã heta ahy ixo ame'ë ta ke mukatu hũ. Ājã ipy'a rehe ihĩ ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ. Eha ym te ame'ë ta ke mukatu hũ tĩ.

²² Pe, Juã muwyr ame'ë ta pe pandu:

—Juã koty pejywywyr peho. Pesak ramõ ame'ë ke upa pepandu ipe. Pehendu ame'ë ke upa pepandu ipe tĩ. Kuja. Eha ym te ame'ë ke apo ma'e ke usak katu tĩ. Wata ym te ame'ë ke apo wata katu tĩ. Pereran ma'e u'u hũ ame'ë ta ke apo upa ka'ë oho ipe tĩ. Ma'e hendu ym te ame'ë ta ke apo ma'e hendu katu tĩ. Manõ ame'ë ta ke kwera katu tĩ. Pyrara ixo ame'ë ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu raho tĩ. A'erehe hury katu ixo apo 'y.

²³ Pe, ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym rahã, hury katu a'e ixo. Aja Juã pe pepandu peho — aja Jesu pandu.

—Hã! Japandu ta jaho kÿ — aja sawa'e ta.

(Ahy ixo ame'ë ta ke Jesu mukatu. Manõ ame'ë ta ke mukwera katu tĩ. Aja rahã, a'e riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e, aja mujekwa katu.)

²⁴ Juã muwyr ame'ë ta jywywyr oho rahã, Juã rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Amukwehe te awa nixói te ame'ë pe Juã rehe pesak peho rahã, ma'e pesak peho

my? Sawa'e pitu te'e ame'ë ke rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym Juã. (Pyrãtã a'e. Pahar amõ koty koty ukwaha ke mondo ym a'e.)

²⁵ Ima'e mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo, ame'ë sawa'e rehe pesak peho my? Anĩ. Aja ym tĩ. Pesarahã! Aja mundeha katu te ame'ë ke namõ ixo ame'ë ta kapitã keruhũ rok pe ixo. Ma'e katu te ame'ë ke namõ jõ ixo ame'ë ta a'ep ixo tĩ. Kapitã keruhũ rok pe ixo tĩ. (Juãma'e aja ym. Ima'e mundeha katu te ame'ë namõ a'e ixo ym.)

²⁶ Ihẽ pe pepandu! Awa rehe pesak peho my? Tupã je'ëha pandu ame'ë ke rehe pesak peho my? A'e tiki. Pesarahã! Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta 'ar koty te we Juã riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e. (A'erehe Juã rehe pehendu katu ta me'ë te'e.)

²⁷ Ta'yr rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ne ndutar koty myrandu raho ame'ë ke ko ihẽ amondo py.

Nde ereho tate rahã, ngã py'a ke ihẽ koty a'e muruwak ta mondo” aja panduha ihĩ. (Ame'ë mondo py ame'ë ke Juã.)

²⁸ —Apandu pehẽ pe. Upa katu te sawa'e ta 'ar koty te we Juã katuha ke. Pe, amõ ixo. Apo myrandu katu pandu oho ame'ë ta Juã 'ar koty te we katuha.

Myrandu ke ymanihar Tupã je'êha pandu ame'ê ta pandu pandu. Juã pandu, a'e riki ymanihar ta 'ar koty te we katu. Apo anĩ. Ihẽma'e jum'u'eha ta myrandu katu ke pandu. Ame'ê ta Juã 'ar koty te we katuha. Ihẽma'e jum'u'eha ta ma'e ukwa ym ame'ê ta ke, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Ame'ê ta katu te, aja Tupã ukwa katu – aja ngã pe Jesu pandu.

²⁹ Jesu rehe heta ngã hendu. Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer matyr ame'ê ta hendu ehe tĩ. Amukwehe te Juã mujahuk ame'ê ta ke a'eta. (Ame'ê ta jaxer te, aja amõ ta ukwaha.) Ame'ê ta Tupã je'êha rehe hendu katu. “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak” ame'ê Tupã je'êha rehe hendu katu. A'erehe Juã mujahuk. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke hijar aja mujekwa.)

³⁰ Parise ta anĩ. Putar ym. Ame'ê ta pandu: “Jande ke Juã mujahuk ame'ê ke japutar ym. Tupã mujekwa ame'ê ke rehe jahendu tar ym tĩ” aja riki. Moise je'êha mu'e ame'ê ta aja tĩ. Tupã mujekwa ame'ê ke rehe hendu tar ym tĩ.

³¹ Jesu pandu tĩ:

–Myja me'ê ihẽ ke putar ym ame'ê ta my? Kuja nahã my?

³² Ame'ê ta riki kurumĩ ra'yr ta aja saka. Kũjãtãi ta aja tĩ. Jumusaráiha ke a'eta mujã. Muhepyha renda pe wapyk. Pe, wajar ta pandu:

“Huryha rehe jande jayngar tipe. Pepurahái ym. Pyaiha rehe jayngar tipe. Pejixi'u ym tĩ” aja wajar ta pe pandu.

³³ –Aja apo jundéu awa ta ixo ame'ê ta tĩ. Juã mujahuk-ihã uwyr rahã, ma'e u'uha ke a'e hijar. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Kawĩ ke u'u ym te tĩ. Pe, ehe har pepandu: “Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ê ke a'e. Katu ym a'e” aja pandu naĩ. (Pehẽ rury ym ehe. Wajar ihĩ, ame'êja saka pehẽ tĩ.)

³⁴ –Pesarahã! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Juã aja ym ihẽ. Upa ma'e ke ihẽ a'u. Kawĩ a'u we tĩ. Pe, ihẽ rehe har pepandu: “Pesarahã! Ma'e u'u hũ ame'ê ke a'e. Kawĩ ngi ka'u ame'ê ke a'e” aja ihẽ rehe pandu naĩ. Katu ym aja. “Jaxer ai ame'ê ta rehe katu ame'ê ke a'e. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe tamatarer matyr ame'ê ta rehe katu ame'ê ke a'e tĩ. Katu ym aja” aja riki ihẽ rehe har pandu naĩ tĩ. Tupã muwyr ame'ê ke ihẽ, aja a'eta putar ym. Jundéu awa ta hury ym ihẽ rehe. (Jumusaráiha wajar saka.)

³⁵ –Pesarahã! Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã riki upa ma'e ke ukwa katu, aja a'e ukwa katu – aja Jesu pandu.

(Aja rahã, kuja riki. Juã ke Tupã muwyr. Juã ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa. Jesu ke Tupã muwyr tĩ. Pe, Jesu ma'ema'eha katu, aja Tupã ukwa tĩ. Aja Tupã kotyhar ta ukwa katu tĩ, aja mujekwa.)

Parise rok pe Jesu oho

³⁶ Jesu pe parise pandu:

—Ihē rok pe e'u ejur — aja ipe.

Pe, hok pe inamō uhyk rahā, wapyk. Ma'e ke u'u uī.

³⁷ Ame'ē ok ta pe amō kūjā ixo. Kūjā ixo te'e ame'ē ke a'e. Parise rok pe ma'e ke Jesu u'u uī, aja hendu. A'erehe ixoty oho. Ma'e piheha ke raho. Ita parasuku pe ihī, ame'ē ke raho.

³⁸ Pe, Jesu py rake wapyk uī. Jixi'u uī tī. Aja ipy ke makym. Pe, i'a puku ame'ē pe ipy ke muxikā rahā, ipy ke juru pe pyter pyter tī. (Aja ipy'a moī moī ehe.) Pe, ma'e piheha ke jyhen ehe.

³⁹ Ame'ē rehe parise usak. Hok pe Jesu ke muhyk ame'ē ke a'e. Her Simā. A'e jupandu jupe uī:

—Peme'ē sawa'e Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rahā, kūjā rehe har ukwa ta tipe. Ipy ke pyhyk pyhyk, ame'ē rehe har ukwa ta tipe. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē kūjā ke a'e, aja a'e ukwa ta tipe — aja Jesu rehe har Simā jupandu jupe uī.

⁴⁰ Ame'ē ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Simā! Ma'e ke ihē apandu ta nde pe — aja.

Simā pandu:

—Ere! Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Epanurahā! — aja ipe.

⁴¹ Pe, kuja Jesu pandu ipe:

—Ko mokōi sawa'e ta ixo. Tamatarer jar ngi tamatarer ke ame'ē ta pyhyk. Peteī sawa'e heta te hū pyhyk. Amō heta ym pyhyk.

⁴² Pe, ijar pe marā ka ym mujywyriha. A'erehe mokōi sawa'e ta pe ijar pandu: “Ere! Katu apo 'y. Tamatarer pe-mujywyr ym ta me'ē te'e. Ūpa ihē aharāi apo 'y” aja. Aja rahā, mokōi sawa'e ta ngi har myja me'ē sawa'e riki ijar rehe ipy'a katu te my? — aja Jesu Simā pe.

⁴³ Simā pandu:

—Tamatarer heta te hū pyhyk, ame'ē riki ipy'a katu te. Tamatarer mujywyriha ijar harāi, a'erehe ipy'a katu te, aja nahā my — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e tŷ. Nde erepandu katu — aja.

⁴⁴ Simā pe pandu we rahā, kūjā koty uwak.

—Simā! Kome'ē kūjā rehe esarahā! Ko nde rok pe ihē ajur rahā, y ke nde eremoī ym. Ihē py kutukiha ke. (Aja jundēu awa ma'eha ke.) Kome'ē kūjā anī. Ihē py ke kutuk. Eha rykwer pe kutuk. Pe, i'a pe muxikā tī.

⁴⁵ Ahyk rahā, ihē rehe nde erejuman ym tī. “Ko nde erejur katu” aja nde erepandu ym. Kome'ē kūjā anī. Ihē ahyk rahā, ihē py ke pyter pyter. Putu'u ym a'e. Aja ipy'a katuha mujekwa.

⁴⁶ Ihē ākā rehe ma'e ka pihe katu ame'ē ke nde erejyhen ym. (Aja nde rury katuha ke nde eremujekwa ym.) Kūjā anī. Ihē py rehe ma'e piheha ke jyhen. Aja ipy'a katuha mujekwa.

⁴⁷ A'erehe ihē apandu nde pe. Ihē rehe ipy'a katu te ha

ke kũjã mujekwa. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak aja mujekwa.) A'erehe Tupã ipy'a jywyr ehe. Ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ta'yr mi ma'e. A'erehe ta'yr mi ipy'a katuha amõ mujekwa tĩ — aja Simã pe pandu.

⁴⁸ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Nde rehe ihẽ py'a jywyr — aja ipe.

⁴⁹ Myrape 'ar pe amõ ta wapyk uĩ. Ame'ẽ ta jupandu a'eta jupe uĩ:

—Mã! Awa ko my? Esarahã! Amõ ke rehe ipy'a jywyr ame'ẽ ke a'e. Tupã a'e my tĩ — aja jupandu a'eta jupe uĩ.

⁵⁰ Pe, kũjã pe Jesu pandu:

—Ihẽ rehe nde erejuruar katu, a'erehe nde ke Tupã muhã katu. Ererahã! Eho katu — aja ipe.

8

Jesu namõ kũjã ta oho

¹ Ku'ẽ rahã har pe we amõ amõ ok ta rupi Jesu ohoho ixo. Awa renda rupi ohoho ixo tĩ. “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. A'e putar aja pexoha pyahu aja pexo katu. Aja rahã: ‘Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ’ aja a'e pandu ta” ame'ẽ myrandu katu ke pandu pandu oho ixo. Jumu'eha ta inamõ oho tĩ, awa py mokõi ame'ẽ ta ke.

² Inamõ kũjã ta oho tĩ. Amukwehe amõ kũjã ta py'a ngi ãjã ke Jesu muhem mondo. Ame'ẽ kũjã ta oho inamõ tĩ. Amukwehe amõ ma'e ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. Ame'ẽ kũjã ta oho inamõ tĩ. Ko Mari Mandare oho inamõ tĩ. Amukwehe te awa po wajar mokõi ãjã ta ke Jesu muhem mondo ingi.

³ Ko Joa oho inamõ tĩ. Ku rakehar ke a'e. Ku riki Ero rok pe ma'e ke ma'ema'e ixo ame'ẽ ke a'e. Ko Susã oho inamõ tĩ. Ko amõ kũjã ta heta oho inamõ tĩ. Upa ame'ẽ ta ma'e ke me'ẽ katu, Jesu ta pe. Ima'e tamatarer ke me'ẽ. Ame'ẽ namõ ma'e ke johu jo'ok jo'ok ngã pe.

Ma'e raĩ muhã me'ẽ rehe har

(Matéu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴ Heta ngã ixoty jy'ar uwyr. Amõ amõ ok ta ngi jy'ar uwyr ixoty. Ame'ẽ ta pe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

⁵ —Ma'e raĩ ke amõ sawa'e muhã oho. Kupixa pe ma'e raĩ muhã rahã, awa rape rupi amõ haĩ u'ar. A'ep amõ ta pyrũ ehe. Ma'ewyra ta u'u amõ tĩ.

⁶ Amõ ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ hywõi rahã, te'e manõ. Ita ty rupi y nixói, a'erehe te'e manõ.

⁷ Amõ ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Juruwe namõ hywõi. Pe, juruwe tiha py oho, a'erehe ma'e raĩ hywõi rahã, hury ym. A'erehe i'a ym.

⁸ Amõ ma'e raĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. A'ep hury

katu. I'a hũ tĩ. Hymbo rehe heta te hũ i'a ihĩ. Sẽ (100) aja hetaha. Aja hymbo pame katu te i'a ihĩ — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Pesarahã! Pekwa tar katu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu ta me'ẽ te'e! — aja ngã pe Jesu pandu.

Myja me'ẽ ma'e ke my ame'ẽ rehe har
(Matéu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹ I'i we myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ rehe har jumu'eha ta pandu:

—Ma'e ame'ẽ my? — aja Jesu pe.

¹⁰ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak ame'ẽ ke a'e putar katu. “Ihẽma'e a'e” aja a'e pandu. “Ame'ẽ ke nema'e jumu'eha ta pe emujekwa” aja Tupã ihẽ pe pandu. Amõ ta pe anĩ. Amujekwa ym ta. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, ame'ẽ ke apandu pandu. Aja rahã, amõ usak usak tipe. Anĩ. Ukwa ym te ame'ẽ rehe har. Amõ hendu hendu tipe. Anĩ. Ukwa ym te tĩ — aja Jesu pandu.

Myja me'ẽ ma'e raĩ my, ame'ẽ ke Jesu mujekwa
(Matéu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Myja me'ẽ ma'e raĩ my, ame'ẽ rehe har amujekwa ta apo 'y. Ma'e raĩ riki Tupã je'ẽha aja saka.

¹² Ma'e raĩ awa rape rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe amõ ta hendu tipe. Pe, ame'ẽ ta rehe Satana uhyk ta. (Ãjã ramũ i a'e. Ma'ewyra u'u uwyr, ame'ẽja saka.) Pe, Tupã je'ẽha ke upa mukanim a'eta ngi. Aja rahã, Tupã rehe jurujar ym. Pe, ame'ẽ ke Tupã muhã ym.

¹³ —Ma'e raĩ ita ty rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe huryha namõ hendu katu tipe tĩ. (Pahar hywõi, ame'ẽja saka.) Anĩ. Pyta katu ym. Heta ym jahy rahã, jurujar katu we rĩ. Pe, Tupã rehe jurujar katu, a'erehe amõ ta putar ym. Mahy riki tĩ. A'erehe jurujar katuha ke hijar. (Warahy upa jukwa, ame'ẽja saka.)

¹⁴ —Ma'e raĩ juruwe ty rupi u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu tipe tĩ. Pe, ixoha rehe har a'eta jumupyai ixo, a'erehe Tupã je'ẽha harái. Upa ipy'a ngi mukanim. Tamatarer hũ pyhykiha rehe jõ ukwa ukwa ixo, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Jumuhuryha rehe jõ ukwa ukwa ixo tĩ, a'erehe Tupã je'ẽha harái tĩ. Upa mukanim ingi tĩ. A'erehe Tupã rehe har ukwa tar ym. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym. (I'a ym, ame'ẽja saka.)

¹⁵ —Ma'e raĩ ywy katu ame'ẽ rehe u'ar. Ame'ẽ riki Tupã je'ẽha rehe hendu katu tĩ. Ipy'a pe ihĩ katu. Hendu katu te ehe tĩ. Amõ koty uwak ym oho, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.

(I'a heta hũ, ame'ēja saka) — aja Jesu pandu.

Araparin rehe har

(Mak 4.21-25)

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—Araparin amõ hapy rahã, pander pe jupyk ym. Myrape wyr pe moĩ ym tĩ. Anĩ. Ywate pukwar. Aja rahã, ok pe ngã ixo rahã, wera katu ipe. Wera katu, aja Tupã rehe har ukwa ta.

¹⁷ Ihẽ amu'e ame'ẽ ke ame'ēja saka. Apo mukanim, ame'ēja saka. I'I atu rahã, upa mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ēja saka. Apo jupyk, ame'ēja saka. I'i atu rahã, upa pirar ta, ame'ēja saka. (Aja rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ngã pe. Wera katu, ame'ēja saka.)

¹⁸ —Pesarahã! Ma'e pe-hendu ame'ẽ ke pekwa katu pexo. Tupã rehe har ukwa tar katu. Aja rahã, ame'ẽ pe amõ we Tupã mujekwa ta. Ta'yr te mi ukwa, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ẽ ke upa katu te Tupã mukanim ta ingi. Aja rahã, ukwa ym te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu mujekwa.

Jesu mãi ta rehe har

(Matéu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹ Jesu mãi ixoty oho. Imu ta oho ixoty tĩ. Hake uhyk ym ehe. Heta te hũ ngã, a'erehe marã ka ym uhykiha ehe.

²⁰ Pe, amõ pandu oho ipe:

—Soroka pe ne mãi ixo. Ne mu ta amõ tĩ. Ne namõ pandu tar katu — aja Jesu pe.

²¹ Pe, heta ame'ẽ ta pe Jesu pandu:

—Tupã je'ẽha rehe hendu, pe, pandu: “Katu. Tupã je'ẽha mujekwa, aja ihẽ ama'ema'e ta” aja. Aja pandu ame'ẽ ta ihẽ mãi aja tĩ. Ihẽ mu ta aja tĩ — aja ngã pe pandu.

Ywytu keruhũ ke Jesu muputu'u

(Matéu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²² Amõ wera rahã, jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Jumu'eha ta opor oho tĩ. Ame'ẽ ta pe pandu:

—Ypa ruwái koty jaha jaho — aja Jesu.

Pe, sosok mondo.

²³ Pe, aha oho ixo rahã, Jesu ukwer oup. Pe, pahar ywytu keruhũ uhyk ehe. Ypa rupi peju hũ. Jarusu keruhũ pe y ke oho rãi. Tate jere oho.

²⁴ Pe, Jesu ke jumu'eha ta mupak oho. Pandu ipe:

—Sa'e! Jande jajere tate jaho — aja Jesu pe.

Pe, pu'am rahã, ywytu keruhũ pe Jesu pandu:

—Mã peja ym! Eputu'u katu ihẽ pe — aja.

Pahar ywytu keruhũ putu'u! Y kotok keruhũ pe pandu tĩ:

—Mã peja ym! Ewapyk katu — aja.

Pahar y kotok keruhũ wapyk katu te uĩ tĩ.

²⁵ Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Mã! Pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe pejurujar ym. Katu ym aja — aja Jesu.

A'eta mukahem riki. Kyje tĩ. Jupandu a'eta jupe:

—Mã! Katu tiki! Pyrãtã te ame'ẽ ke kohĩ. Je'ẽha rehe

ywytu keruhũ hendu katu! Y kotok keruhũ aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Mã! Myja me'ẽ sawa'e ko my? — aja a'eta jupe.

Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke Jesu mukatu

(Matéu 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶ Pe, ypa ruwái rehe Jesu ta aha oho, jarusu keruhũ pe. Jera ywy koty oho. Ame'ẽ ywy Ngariréi ywy kupe koty ihĩ.

²⁷ Pe, jarusu keruhũ ngi Jesu uhem oho rahã, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Ok ta pe har ame'ẽ ke a'e kwe. Ipy'a rehe ãjã ihĩ ame'ẽ ke a'e tĩ. Yman jawe te'e ixo rĩ, a'erehe hok pe pyta ym te. Kangwerupa rupi ixo ame'ẽ ke a'e. Itakwar rupi kangwerupa ihĩ.

²⁸⁻²⁹ Pe, ãjã ihĩ katu ehe rahã, awa nixói te ame'ẽ pe sawa'e ke mujan mujan mondo. Sawa'e ke amõ ta pukwar kwe. Ita tupaham pe ipo apyr pukwar. Ipyta ke pukwar tĩ. Anĩ. Ten! Aja ame'ẽ ke upa te'e mohok. Pe, awa nixói te ame'ẽ pe ãjã mujan mondo. Pe, Jesu rehe sawa'e usak rahã, ahem hũ ixo. Jesu ruwa koty u'ar. (Aja sawa'e katu te ame'ẽ ke kohĩ aja mujekwa.) Æjã pe Jesu pandu:

—Sawa'e ngi ehem eho — aja.

A'erehe Jesu pe sawa'e hãtã pandu:

—Jesu! Nde riki Tupã ra'yr! Ywatehar ke a'e. Ema'e ym ihẽ pe. Ihẽ apandu nde pe,

emahy ym ihẽ ke — aja Jesu pe.

³⁰ Pe, Jesu pandu ipe:

—Ma'e nde rer? — aja ipe.

—Ihẽ rer riki: “Heta” — aja.

Sawa'e py'a rehe heta te hũ ãjã ta ihĩ, a'erehe: “Heta” aja pandu.

³¹ Pe, Jesu pe ãjã ta pandu:

—Mupyraraha renda pe jande ke emondo ym we rĩ. Aja emahy ym we jande ke rĩ — aja ipe.

³² Pe, petete kure ta ixo. Ame'ẽ ke rehe ãjã ta usak. Heta te hũ kure ta i'ãi. Ywy'ã rupi kãpĩ u'u ixo. Jesu pe ãjã ta pandu:

—Kure ta koty jaho tar katu — aja.

—Ere! — aja Jesu.

³³ A'erehe sawa'e ngi ãjã ta uhem oho. Kure ta pe ixo oho. (Ka'u te'e hũ uwak.) Pe, kure ta upa katu te ujan oho. Upen te'e hũ ame'ẽ pe u'ar oho. Ypa pe u'ar. Upa katu te y jukwa.

³⁴ Ame'ẽ ke kure usakiha ta usak rahã, ame'ẽ rehe har ok ta pe pandu pandu oho. Amõ ta renda rupi pandu pandu oho tĩ.

³⁵ Pe, ame'ẽ ke rehe ngã usak oho tĩ. Jesu rehe uhyk rahã, sawa'e rehe usak. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi, ame'ẽ ke rehe usak. Jesu rake wapyk uĩ. Ima'e mundeha namõ ixo apo 'y. Apo ka'u te'e ym tĩ. Pe, upa ngã kyje ingi, Jesu ngi. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa, a'erehe kyje ingi.)

³⁶ Sawa'e ke Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe usak ame'ẽ ta

upa ame'ë rehe har ngã pe pandu.

³⁷ Pe, Jesu ngi upa jera wyy pe har ta kyje. (Sawa'e pyrãtã te hũ ko ixo, aja ukwa.) A'erehe kyje ngã ingi. (Amõ we ngãma'e kanim ta, ame'ë ke putar ym tĩ.) A'erehe pandu ipe:

—Sengi eho — aja Jesu pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe Jesu opor oho. Oho ingi.

³⁸ Oho tate rahã, sawa'e pandu ipe. A'eramõ ãjã ta uhem oho ingi ame'ë ke a'e. Kuja pandu:

—Sawa'e! Ne namõ ihẽ aho ta — aja Jesu pe.

³⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nde rok pe ejywyr eho. Nde ke Tupã mukatu, ame'ë rehe har epandu eho — aja sawa'e pe.

Pe, hok pe mujywyr mondo. Pe, ok ta rupi sawa'e pandu pandu oho. “Mã! Katu tiki. Ihẽ ke Jesu mukatu” aja pandu pandu oho.

*“Ihẽ rajyr emukatu ejur”
aja Jái pandu*

(*Matéu 9.18-19; Mak 5.21-24*)

⁴⁰ Ypa ruwái koty Jesu jywyr oho. Y rymy'y rehe uhyk rahã, heta ngã harõ u'am ehe. Huryha namõ ame'ë ta pandu:

—Ko nde erejur! — aja Jesu pe.

⁴¹ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Her Jái. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda kapitã ke a'e. Huwa koty ipynarãi pe a'e wapyk. (Aja sawa'e katu te ame'ë ke kohĩ,

a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.) Pandu hũ ipe:

—Ihẽ rok pe jaho!

⁴² Ihẽ rajyr ahy oup. Manõ tate oup. Emukatu ejur! — aja Jesu pe.

Awa py mokõi warahy 'ar ame'ë ke tajyr. Tajyr peteihar ke.

Kũjã ke Jesu mukatu

(*Matéu 9.20-22; Mak 5.25-34*)

Pe, Jái namõ Jesu oho ixo rahã, heta ngã jumujar mujar hũ te'e oho ixo tĩ.

⁴³ Heta ame'ë ta pyter pe amõ kũjã oho ixo. Jaiha pupur hũ ame'ë ke a'e. Awa py mokõi warahy 'ar rahã, aja te'eha a'e. [Mukatuha ta pe upa katu te tamatarer ke me'ë me'ë. Anĩ. Mukatu ym te a'e ke.]

⁴⁴ Jesu raikwer rupi uwyr. Pe, heta ame'ë ta rupi asa oho. Pe, Jesuma'e mundeha apyr ke pyhyk. Pahar jaiha pupur ame'ë ke putu'u katu ipe.

⁴⁵ Jesu pandu:

—Awa ihẽ ke pyhyk my? — aja.

Upa ngã pandu:

—Anĩ ihẽ — aja ipe.

Petu pandu:

—Sawa'e! Mã! Ukwa ym awa! Nde rake rupi heta ngã ixo. Mujar mujar hũ tĩ — aja ipe.

⁴⁶ Jesu pandu:

—Jetehar te ke! Ihẽ ke amõ pyhyk! Ihẽma'e pyrãtãha uhem oho. Amukatu amõ ke, a'erehe ihẽma'e pyrãtãha uhem, aja akwa katu — aja riki.

47 Pe, ngā ukwa ym ha rupi asa oho ym ta, aja kūjā ukwa. A'erehe Jesu rake oho. Ryrýi riki. Jesu rake wapyk oho. Pe, ngā pyter pe upa pandu. Ma'erehe Jesu ke pyhyk my, ame'ē rehe har upa pandu. Pahar katu oho jupe, ame'ē rehe har pandu tī.

48 Pe, Jesu pandu ipe:

—Éi, kūjā! Upa ma'e ahyha ke amukatu, ame'ē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu apo 'y. Ejywyr katu eho — aja kūjā pe.

Jái rajyr ke Jesu mukwera katu

(*Matéu 9.23-26; Mak 5.35-43*)

49 Pe, pandu ixo rahā, kapitā rok ngi amō pandu uwyr, Jái rok ngi. Kuja Jái pe pandu:

—Nde rajyr manō ramō te. Mā peja mu'eha jywyr oho. Nde rajyr manō táí — aja sawa'e ta pandu. (“Mu'eha” aja pandu rahā: “Jesu ke” aja a'eta ukwa.)

50 Sawa'e ta panduha rehe Jesu hendu rahā, Jái pe pandu:

—Anī. Nde py'ahu te'e. Ihē rehe nde erejurujar katu, aja rahā jō katu ta tiki. Pe, nde rajyr katu ta tī — aja Jesu ipe.

51 Pe, hok pe uhyk rahā, heta ame'ē ta pe pandu:

—Se pepyta. Soroka pe pepyta — aja Jesu.

Kuja jō inamō hok pe ixo oho. Ko Petu. Juā amō tī. Tian amō tī. Ipái amō tī. Imāi amō tī. Ame'ē ta jō. Heta ame'ē ta soroka pe pyta.

52 Kūjātāi manō, a'erehe a'ep pe har ta jixi'u hū. Ahem ehe ixo tī. Pe, Jesu pandu:

—Pejixi'u ym. Kūjātāi manō ym. Ukwer te'e oup — aja ngā pe.

53 —Héi! Héi! Mā! Ukwa ym a'e — aja upa a'ep har ta puka puka hū ehe.

Kūjātāi manō te, aja a'eta ukwa. A'erehe puka puka hū ehe.

54 Kapy pe ixo rahā, ipo ke Jesu pyhyk. Pe, pandu:

—Kūjātāi! Epu'am! — aja Jesu.

55 Pe, pahar kwera katu. Pu'am tī. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Ma'e ke eme'ē ipe. U'u ta — aja.

(Ma'e u'u rahā, ixuwe katu a'e aja ukwa katu, a'erehe aja Jesu pandu.)

56 Ipái ta pandu:

—Mā! Mā katu tiki! — aja.

Jesu pandu:

—Myja kwera katu my, ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja ipái ta pe.

Petu ta pe aja tī. “Pepandu ym” aja pandu tī.

9

Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mondo

(*Matéu 10.5-15; Mak 6.7-13*)

1 Pe, awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar. Pandu:

—Ihē je'ēha rupi amō ta py'a ngi ājā ta ke pemuhem pemondo. Ihēma'e pyrātāha namō aja tī. Pemuhem

pemondo tĩ. Ihẽ je'ẽha rupi ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ. Ihẽma'e pyrãtãha namõ aja tĩ. Pemukatu tĩ — aja Jesu pandu.

² Pe, ame'ẽ ta ke mondo rahã, kuja pandu tĩ:

—Kuja pepandu pandu peho: “Ixoty ipy'a ke amõ muruwak rahã, Tupã pandu ta ipe: ‘Ihẽma'e nde’ aja. A'erehe mã peja pehẽ py'a ke ixoty pemuruwak” aja ngã pe pepandu peho. Ahy ixo ame'ẽ ta ke pemukatu tĩ.

³ Peho rahã, pehẽma'e ke peraho ym te. Pehẽ mi'u ke peraho ym. Tamatarer ke peraho ym tĩ. Mokõi kamixa ke peraho ym tĩ. Pehẽ kupe pe ma'e ryru peraho ym tĩ. Myra te'e pehẽ po pe peraho ym tĩ. Myra rehe te'e wata ame'ẽ ke.

⁴ Amõ ta rok pe pehyk, pe, pehẽ pe ijar pandu: “Ko nde erejur katu. Ihẽ rok pe epyta katu” aja. A'ep pepyta katu we rĩ. Ame'ẽ ok ta pe pexo rahã, ame'ẽ rok pe jõ peker. Ame'ẽ rok pe jõ ma'e ke pe'u tĩ. (Aja rahã, ijar pandu py ame'ẽ ke parahy ym ta.)

⁵ —Pehẽ ke amõ ta putar ym rahã, ame'ẽ ok ta ngi pehem peho. “Ko nde erejur katu. Se epyta katu” aja pandu ym te awa. Aja rahã, pehem peho. Peho rahã, pehẽ py ngi ywyku'i pejuhyk pembor. Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, a'ep pe har ta ke Tupã putar ym tĩ, aja pemujekwa ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

⁶ Upa Jesu pandu rahã, jumueha ta oho. Amõ amõ

ok ta rupi ohoho. Myrandu katu ke pandu pandu oho. Oho ixo rahã, ahy ixo ame'ẽ ta ke a'eta mukatu.

Eroma'e ukwaha
(*Matéu 14.1-12; Mak 6.14-29*)

⁷ Ero kapitã ke a'e. Ngariréi ywy pe har tama'e kapitã ke. Pe, upa Jesu ma'ema'e ame'ẽ rehe har hendu. Amõ ta pandu:

—Jesu riki Juã mujahukiha ke. Juã ke Tupã mukwera katu muhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ.

A'erehe ame'ẽ hendu rahã, Ero ka'u te'e.

⁸ Amõ ta pandu:

—Anĩ. Jesu riki Eri. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke jywyr uwyr a'e tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Ymanihar te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kwera katu uhem tĩ — aja Jesu rehe har pandu naĩ tĩ.

⁹ Pe, Ero pandu:

—Anĩ. Amukwehe amõ pe apandu: “Juã ãkã emondok eho ingi” aja. (Juã manõ te, aja akwa katu. A'erehe Jesu riki Juã ym, aja akwa katu.) Pe, awa peme'ẽ my? Mãte hũ ehe har ihẽ ahendu — aja.

Pe, Jesu rehe Ero usak tar katu tipe. Ukwã tar katu ehe har.

5.000 hetaha ta pe ngã mi'u ke Jesu me'ẽ

(*Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Juã 6.1-14*)

¹⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta jywyr uwyr ixoty. Upa katu te ma'ema'eha ke pandu ipe.

Pe, ame'ẽ ta namõ jõ Jesu oho. Mesái ok ta pe oho.

¹¹ Pe, ame'ẽ ke hetaha ta ukwa rahã, haikwer rupi ngã oho tĩ. Uhyk rahã, Jesu pandu:

—Ko pejur katu — aja hetaha ta pe.

Tupã rehe har kuja pandu: “Apo amõ koty Tupã mujekwa. Pyahu ame'ẽ ke. Kuja. Ixoty ipy'a ke amõ muruwak, ame'ẽ ke a'e putar katu. Ixoty ipy'a muruwak rahã: ‘Ihẽma'e ke a'e' aja a'e pandu” aja Jesu pandu pandu ngã pe. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu tĩ.

¹² Pe, warahy ka'aruk koty rahã, awa py mokõi jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Pandu ipe:

—Ko awa nixói te ame'ẽ pe jaxo. Ngã mi'u nixói te se. A'erehe hetaha ta ke emujy-wyr emondo. Paite ok ta rupi ngã oho ta. Ame'ẽ rupi imi'u ngã jo'ok ta. Ukweriha renda a'ep ihĩ tĩ. Amõ awa renda rupi aja tĩ — aja Jesu pe.

¹³ Jesu pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ke pehẽ atu peme'ẽ me'ẽ ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

A'eta pandu:

—Pira ka'ẽ mokõi jõ kohĩ. Mbeju, awa po wajar peteihar upa jõ kohĩ tĩ. Ame'ẽ uhyk ym ta ngã pe. Amõ heta te hũ jajo'ok ym rahã, uhyk ym ta ngã pe. Ngã heta te hũ kote'e ixo — aja Jesu pe.

¹⁴ Kuja, 5.000 sawa'e ta a'ep ixo nahã my. Sawa'e ta jõ manga rahã, aja hetaha ta ixo nahã my. Pe, Jesu pandu:

—Amõ koty koty ngã ke pemujy'ar. Ko 50 hetaha nahã. Se amõ 50 nahã. Paite amõ 50 nahã. Aja pame katu te. “Pewapyk” aja pepandu ngã pe — aja jumu'eha ta pe.

¹⁵ Pe, aja jumu'eha ta mujy'ar. Upa ngã pe pandu:

—Pewapyk — aja riki.

Pe, wapyk. Se 50 hetaha. Se amõ 50. Paite amõ 50. Aja pame katu te.

¹⁶ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pira ka'ẽ amõ. Ywa rehe ma'ã. Pe, pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu — aja Tupã pe.

Pe, mbeju mopok. Ame'ẽ ke jumu'eha ta pe me'ẽ. Pira ka'ẽ mupen tĩ. Ame'ẽ ke me'ẽ tĩ. Pandu:

—Ngã pe peme'ẽ me'ẽ peraho — aja Jesu.

¹⁷ Upa ngã u'u. Uhyk ngã u'u. Pyta we ame'ẽ ke jumu'eha ta matyr matyr. Wasãkã pe matyr. Kuja, awa py mokõi wasãkã mutyryhem.

Jesu rehe har Petu pandu
(*Matéu 16.13-19; Mak 8.27-29*)

¹⁸ Pe, amõ rahã, Tupã namõ jeje Jesu pandu u'am. Jumu'eha ta uhyk uwyr ehe. Jesu pandu:

—Ihẽ rehe har ngã pandu rahã, myja pandu my? — aja jumu'eha ta pe.

¹⁹ Ame'ẽ ta pandu:

—Kuja amõ ta: “Juã mujahukiha nde” aja je. Amõ ta: “Eri nde. Ymanihar Tupã je'eha pandu me'ẽ ke” aja je

tī. Amō ta: “Amō ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke kwera katu uhem. Ame'ē ke nde” aja je tī — aja Jesu pe.

²⁰ A'e pandu:

—Pehērahā! Myja ihē rehe har pekwa my? — aja jumu'eha ta pe.

Petu pandu:

—Nde riki Kirisutu! Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Jesu pe.

Manōha rehe har Jesu pandu

(*Matéu 16.20-23; Mak 8.30-33*)

²¹ Pe, Jesu pandu:

—Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē. Ame'ē rehe har amō ta pe pepandu ym te — aja jumu'eha ta pe.

²² A'e pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ko apandu pehē pe. Ihē ke amō ta mahy hū ta. Jundéu awa tamūi ta putar ym te ihē ke tī. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū aja tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Ihē ke putar ym te tī. Ihē ke amō ta jukwa ta. Pe, mokōi aker rahā, ihē ke Tupā mukwera katu ta muhem — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu kotyhar ta ke

(*Matéu 16.24-28; Mak 8.34-9.1*)

²³ Upa ngā pe Jesu pandu:

—Ihē namō amō ixo tar katu rahā, ima'e putariha ke hijar ta me'ē te'e. Pe, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Wera rahā pame katu te ima'e putariha ke mukanim ta me'ē te'e tī. Pe,

ihē namō tapijar te'e we oho ta me'ē te'e.

²⁴ Amō manō tar ym. A'erehe a'e pandu naī: “Anī. Jesu rehe ajurujar ym ihē” aja. Aja rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Ihē rehe amō jurujar katu, a'erehe a'e ke amō ta jukwa. Aja rahā, Tupā namō aja te'e ta a'e ixo.

²⁵ Kome'ē ywy keruhū pe ma'e katu ame'ē ke heta te hū ihī. Upa ame'ē ke amō pyhyk. Matyr hū tī. Pe, manō rahā, Tupā namō ixo ym te ta. Aja rahā, marā ka ym katuha.

²⁶ —Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ihē ngi amō huxī rahā, ihē ruxī ta ingi tī. Ihē amu'e ame'ē ke ngi amō huxī rahā, ame'ē sawa'e ngi ihē ruxī ta tī. Ihē ajywyr rahā, ihē ruxī ta ingi. Katu te ha namō ihē ajywyr ta. Papama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Ima'e je'ēha rahoha tama'e katu te ha namō ajywyr ta tī. Arahā ihē ngi huxī ame'ē ta ngi ihē ruxī ta tī.

²⁷ Pesarahā! Apandu pehē pe! Ihē riki kapitā keruhū te. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta usak ta. Ixuwe katu ixo rahā, usak ta, manō ym we ta rī — aja ngā pe Jesu pandu.

Moise namō Jesu pandu.

Eri namō pandu tī.

(*Matéu 17.1-13; Mak 9.2-8*)

²⁸ Upa ame'ē ke Jesu pandu rahā, kuja a'e ukwer nahā my, awa po wajar mokōi. Pe, ywy'ā keruhū pe oho. Petu ke raho. Juā amō tī. Tian amō tī. Tupā namō pandu oho.

²⁹ Pe, Tupā namō pandu u'am rahā, huwa ke amō koty

uwak oho. Ima'e mundeha ke ituwyr te hũ.

³⁰⁻³¹ Pahar ywa pe har weraha namō mokōi sawa'e ta uhem. (Wera te hũ rahã, Tupã pete'e ixo aja mujekwa katu.) Ko ymanihar te Moise ke uhem. Ymanihar te Eri amō tĩ. Jesu namō a'eta pandu pandu u'am. Kuja a'eta pandu inamō:

—Jerusarē ok ta pe nde eremanō ta. Aja Tupã putar ame'ē ke nde erema'e ta — aja Jesu pe.

³² Petu ta riki ukwer katu te. Pe, upak rahã, Jesuma'e katu te ha rehe a'eta usak. Mokōi sawa'e ta inamō pu'am u'am, ame'ē ke rehe a'eta usak tĩ.

³³ Pe, mokōi sawa'e ta oho ixo ingi rahã, Jesu pe Petu pandu:

—Sawa'e! Ko jande johu jaxo, a'erehe katu tiki. Pehē mahapyr pe mahapyr xipa ke jamujã ta. Ko nde pe amō. Moise pe amō tĩ. Eri pe amō tĩ. (Aja rahã, amō we pepyta we ta my) — aja Petu Jesu pe.

Ukwa ym ma'e panduha ke, a'erehe aja Petu pandu.

³⁴ Pe, Petu pandu u'am rahã, ywa takãxĩha uhyk a'eta rehe. Takãxĩha rysãha uhyk a'eta rehe. Pe, ywa takãxĩha pe mokōi sawa'e ta ixo oho rahã, Petu ta kyje. Usak ame'ē ke ngi kyje.

³⁵ Pe, ywa takãxĩha ngi panduha uwyr. Kuja:

—Ko riki ihē ra'yr. Katu asak ame'ē ke a'e. Ihēma'e ke a'e. A'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu — aja.

³⁶ Panduha putu'u rahã, jeje Jesu ixo. Upa usak ame'ē ke amō ta pe Petu ta pandu ym te. Arahã pandu ym te rĩ.

Kurumĩ py'a rehe ãjã ihĩ
(*Matéu 17.14-18; Mak 9.14-29*)

³⁷ Ame'ē ku'ē rahã, ywy'ã keruhũ ngi Jesu ta wyjy oho. Wyjy uwyr ixo rahã, heta ngã uhyk ixoty.

³⁸ Heta ame'ē ta ngi har amō sawa'e pukái Jesu pe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Apandu nde pe. Ihē ra'yr rehe esarahã! Peteĩhar ke a'e.

³⁹ Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, pahar ahem ahem a'e. Mumanō manō a'e ke reko tĩ. Aja rahã, juru ke tyjúi hũ. A'e ke mahy hũ tĩ. Pe, he'õ te rahã, uhem oho ingi.

⁴⁰ Ne namō jumu'e ixo ame'ē ta pe ihē apandu hũ: “Ãjã ke pemuhem pemondo ingi” aja riki. Anĩ. Marã ka ym muhemihã — aja Jesu pe.

⁴¹ A'e pandu:

—Mã! Apo pehē pexo ame'ē ta! Mã! Tupã pyrãtãha rehe pejurujar ym! Katu ym aja. Aja te'e pehē namō ihē axo ym ta. Pejurujar ym ha namō aja te'eha ihē py'ahu te'e ahendu. Anĩ. Aja ym ta — aja ngã pe.

Pe, sawa'e pe pandu:

—Nde ra'yr ihē pe erur — aja ipe.

⁴² Pe, kurumĩ uwyr ixo rahã, a'e ke ãjã ityk. Ywyrehe ityk. Pe, mumanō manō hũ. ãjã pe Jesu pandu:

—Ehem eho ingi — aja.

Pe, uhem oho. Aja mukatu, pe, ipái pe raho.

⁴³ Tupāma'e pyrātāha rehe har ngā pandu:

—Mā! Katu tiki! Katu hū — aja.

Manōha rehe har Jesu pandu tī

(*Matéu 17.22-23; Mak 9.30-32*)

Jesu ma'eha rehe har ngā pandu pandu ixo rī:

—Mā! Katu te me'ē a'e my! — aja.

Arahā jumu'eha ta pe Jesu pandu:

⁴⁴ —Ko ihē apandu ame'ē ke pehē py'a pe pekwa pekwa pexo. Aja rahā, peharái ym ta. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē rehe ihē ruwajan ta ke amō muhyk ta werur — aja riki.

⁴⁵ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Mujekwa ym Jesu, a'erehe ukwa ym. Jumu'eha ta kyje ingi, a'erehe ame'ē rehe har pandu ym we ipe tī.

Katu te ame'ē rehe har
(*Matéu 18.1-5; Mak 9.33-37; Siri 2.3-5; 1 Petu 3.4; 1 Petu 5.5*)

⁴⁶ Jumu'eha ta je'ē je'ē hū a'eta jupe u'am:

—Jande ngi har awa riki katu te ame'ē ke my? — aja a'eta jupe.

⁴⁷ Ame'ē ta ukwa ukwa u'am ame'ē ke Jesu ukwa rahā, ta'yn ke pyhyk. Pe, hake mupu'am.

⁴⁸ Pandu:

—Kome'ē ta'yn ke hok pe mupyta katu. Ihē kotyhar ke, a'erehe pandu ipe: “Ko

nde erejur katu. Ihē rok pe epyta katu” aja. Aja rahā, ihē ke hok pe mupyta katu tī, ame'ēja saka tī. Ihē pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu rahā, ihē pái pe: “Ko nde erejur katu” aja pandu tī, ame'ēja saka tī. Ihē ke ihē pái muwyr ame'ē ke ihē. Pehē ngi har amō kuja ukwa: “Katu ym ame'ē ke ihē” aja ukwa. Aja rahā, ame'ē ke katu te aja Tupā ukwa — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ehe katu ame'ē rehe har
(*Mak 9.38-40*)

⁴⁹ Juā pandu:

—Sawa'e! Paite amō sawa'e rehe jasad. Ame'ē riki nde je'ēha rupi ājā ta ke muhem katu mondo, ngā py'a ngi. Jande namō ixo ym a'e, a'erehe japandu ipe: “Anī. Mā peja ym. Jesu je'ēha rupi ājā ta ke emuhem ym emondo” aja sawa'e pe jande japandu — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, Juā ta pe Jesu pandu:

—Anī. Aja ym pepandu ipe. Amō riki pehē ruwajan aja ym rahā, pehē rehe katu ame'ē ke a'e — aja Juā ta pe.

Jesu ke amō ok ta pe har ta putar ym

⁵¹ Ywa pe Jesu ke Tupā mujywyr ta, ame'ē angaha ke rehe uhyk tate rahā, Jesu pandu:

—Jerusarē ok ta pe ihē aho ta ky — aja.

Pe, ixoty oho ixo.

⁵² Amō sawa'e ta ke mondo py. Pe, sawa'e ta oho. Samari wpy pe amō ok ta ihī. Ame'ē

pe oho. (A'ep Jesu rehe ukw-
eriha renda ke mukatu oho.)

⁵³ Anĩ. A'ep pe har ta putar
ym. (Jesu riki jundéu awa ke,
a'erehe putar ym.) Jerusarē
ok ta jaxer aja a'ep pe har ta
ukwaha naĩ. Jerusarē ok ta
pe Jesu oho ixo, aja a'ep pe
har ta ukwa, a'erehe putar
ym tĩ.

⁵⁴ Ame'ē ke Tian ukwa
rahā, Jesu pe pandu. Juā aja
tĩ. Jumu'eha ta ke mokōi.
Kuja pandu:

—Sawa'e! Ame'ē ok ta pe
har ta ke tata mai ta my.
(Nde ke putar ym ame'ē ta ke
a'eta.) Ywa ngi tata keruhū ke
japandu ta. Aja nde ereputar
my? — aja Jesu pe.

⁵⁵ Jesu uwak rahā, pandu
a'eta pe:

—Anĩ. Peja ym! — aja Tian
ta pe.

⁵⁶ Pe, amō ok ta pe Jesu ta
oho.

*Jesu namō amō ta oho ta
tipe*

(Matéu 8.18-22)

⁵⁷ Pe, a'eta oho ixo rahā,
amō sawa'e pandu ipe:

—Nde ereho ame'ē pe ne
namō ihē aho ta k̄y tĩ — aja
Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu ipe:

—Hokwar rupi so'o ukwer.
Haity pe ma'ewyra ta ukwer
tĩ. Ihē anĩ. Awa ihē tĩ. Tupā
je'ēha rupi ajur. Pesarahā!
Ihē akeriha renda nixói — aja
ipe. (Aja rahā, inamō oho
rahā, hok te nixói ta, aja mu-
jekwa katu. Sawa'e jetechar
te oho ta my, ame'ē ke Jesu
manga, a'erehe aja pandu.)

⁵⁹ Amō sawa'e pe Jesu
pandu:

—Ihē namō eho — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Sa'e! Anĩ we rĩ. Ihē rok
pe ajywyr we ta rĩ. Papa
manō rahā, ihē riki ajy tym ta.
Arahā jō ne namō ihē aho ta
k̄y — aja Jesu pe.

⁶⁰ A'e pandu:

—Anĩ. Tupā rehe ipy'a ym
ame'ē ta manō aja saka ixo.
Ame'ē ta riki manō te ame'ē
ke jy tym ta. Ne anĩ. Ihē namō
ejur apo 'y. “Tupā kotyhar ta
aja pemuruwak” aja epandu
eho apo 'y — aja sawa'e pe.

⁶¹ Amō sawa'e pandu:

—Sa'e! Ne namō ihē aho ta
k̄y. Kuja py ta rĩ. Ihē rok pe
aho we ta rĩ. Papa ta pe ihē
apandu ta: “Ihē aho ta k̄y” aja
ta. Upa rahā, ne namō ihē
aho ta k̄y — aja Jesu pe.

⁶² A'e pandu ipe:

—Mandi'i'y ke purure pe
amō jy tym rahā, hok pe
purure mujywyr jywyr ym.
Kupixa pe pyta. Aja Tupā
rehe har amō pandu pandu
oho rahā, hok pe jywyr
jywyr oho rahā, katu ym
tiki. (Jywyr jywyr rahā, ihē
namō oho te ta, aja mujekwa
ym. Katu ym aja) — aja Jesu
pandu.

10

*Kuja, 72 sawa'e hetaha ta
ke Jesu mondo*

¹ Ajame'ē ke amō heta
sawa'e ta pe Jesu pandu:
“Ihē koty pejur. Ihēma'e ta
ke pehē pexo” aja riki. Jesu
jandema'e sawa'e te. Kuja, 72
sawa'e ta ke jo'ok. Ame'ē ta

ke jumokōi mokōi pame katu te mondo. Jesu oho ta ame'ē rupi ame'ē ta ke mondo py. Ok ta rupi mondo. Awa renda rupi mondo tī.

² Ame'ē ta pe pandu:

—Heta te hū ngā ixo. Ihē rehe har pandu oho ame'ē ta anī. Heta ym. A'erehe Tupā namō pepandu. “Sawa'e te! Ne je'ēha pandu oho ame'ē ta ke emondo. Heta emondo. Aja rahā, nde koty ngā py'a ke ame'ē ta muruwak ta” aja Tupā pe pepandu.

³ Peho apo 'y. Pesarahā! Arapuharan rehe jangwate usak rahā, marā ka ym arapuharan ujan oho ingi. Arapuharan ta aja saka pehē. Pehē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy tar katu tī. (Arapuharan ke jangwate pyhyk, ame'ēja saka.) A'erehe peta kŷ.

⁴ Te'e peho. Peho rahā, tamatarer ryru peraho ym. Ma'e ryru pehē kupe pe peraho ym tī. Mokōi pehē py rehe har peraho ym tī. Peho pexo rahā, i'i atu pehē rehe uhyk ame'ē ta namō pepyta ym. Pahar peasa peho.

⁵ Amō rok pe pehyk rahā, pepandu py: “Mā peja kome'ē rok pe har ta rehe Tupā usak katu” aja.

⁶⁻⁷ Pe, ok jar pandu: “Katu. Ko pejur katu! Se pepyta” aja rahā, Tupā usak katu ta ehe. Ame'ē rok pe jō pepyta katu. Pehē mi'u ke ok jar me'ē. Ame'ē ke pe'u katu. Parakyha pe ma'e ke ijar me'ē me'ē katu. Aja ihēma'e parakyha ke pehē, a'erehe pehē pe ijar

werur ame'ē ke pe'u katu. Amō amō rok pe pehē mi'u pekekar ym peho.

—Anī. Ok jar putar ym rahā: “Katu. Ko pejur katu. Se pepyta” aja ym pandu rahā, peho ingi. Katuha pepandu ame'ē ke pehē rehe jywyr ta, ame'ēja saka. Pehē rehe Tupā usak katu ta.

⁸ —Amō ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta mupyta katu rahā, ma'e ke pehē pe ngā werur ame'ē ke pe'u katu.

⁹ A'ep ahy ixo ame'ē ta ke pemukatu. A'ep pe har ta pe pepandu tī: “Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak. Aja rahā, Tupā pandu ta: ‘Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y' aja Tupā pandu” aja ngā pe pepandu.

¹⁰ —Pe, amō ok ta pe peho, pe, a'ep pe har ta pehē ke mupyta ym rahā, ok ta pyter pe peho. A'ep pepandu:

¹¹ “Pehē ok ta rupi jawata rahā, ywyku'i jandē py rehe pyta rāi. Pesarahā! Ame'ē ke jajuhyk apo. Aja rahā, kuja pehē py'a rupi pekwa katu pe'am. Tupā pandu: ‘Ihē kotyhar ta aja pemuruwak apo' aja riki. Anī. A'e ke peputar ym” aja ok ta pe har ta pe pepandu.

¹² —Apandu pehē pe. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā mupyrara rahā, Sondo ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tī. (Ymanihar te jaxer ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta, a'erehe mupyrara ta.) Pe, pehē ke mupyta ym apo. (Ame'ē ta Tupā muwyr

ame'ë ke putar ym. Ihë riki Tupã muwyr ame'ë ke ihë.) A'erehe ame'ë ok ta pe har ta ke Sondo ok ta pe har ta 'ar koty te we Tupã mupyrara hũ ta — aja 72 mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Amõ ok ta pe har ta Jesu rehe jurujar ym

(Matéu 11.20-24)

¹³ A'e pandu tĩ:

—Korasĩ ok ta pe har ta! Mã! Mãte hũ pehë ke Tupã mupyrara ta tĩ. Mesái ok ta pe har ta! Pehë aja tĩ. Mãte hũ pehë ke Tupã mupyrara ta tĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke heta hũ pehë ruwa koty ihë ama'ema'e tipe. (Anĩ. Ihë rehe pejurujar ym.) Pehë ruwa koty ihë ama'ema'e ame'ë ke ymanihar Tir ok ta pe ihë ama'ema'e ta tipe rahã, a'ep pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta tipe. Pan xuru aja me'ë ma'e mundeha ke munde ta tipe. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe.) Aja Tupã koty ipy'a ke muruwak, aja mujekwa ta tipe tĩ. Tatimbuk ke iãkã rehe ombor ta tipe tĩ. (Aja pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ymanihar Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. (Pyaiha ke mujekwa ta tipe tĩ.) Ma'e ka'u te'eha ke hijar ta tipe tĩ. Tupã koty a'eta py'a ke muruwak aja mujekwa ta tipe tĩ.

¹⁴ —Ko ihë apandu. Ngã ke Tupã mupyrara rahã, Tir ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta. Sinõ ok ta pe har ta aja tĩ. Ame'ë ok ta pe har ta 'ar koty te we Korasĩ ok ta pe har ta ke

a'e mupyrara ta. Aja Mesái ok ta pe har ta ke a'e mupyrara ta tĩ.

¹⁵ Kapana'ũ ok ta pe har ta! Kuja: “Jande anĩ. Katu te jande” aja pekwaha naĩ. Upa pehëma'e ok ta ke Tupã mukanim ta tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁶ Jumu'eha ta pe pandu:

—Pehë rehe amõ hendu katu rahã, ihë rehe hendu katu tĩ. Pehë ke amõ putar ym rahã, ihë ke putar ym tĩ. Ihë ke amõ putar ym rahã, ihë pái ke putar ym tĩ. Ihë ke ihë pái muwyr. A'e ke putar ym tĩ — aja Jesu pandu.

(Upa Jesu pandu rahã, kuja 72 sawa'e ta pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu oho.)

Kuja, 72 sawa'e ta jywyr uwyr

(Apokarip 21.27)

¹⁷ Ok ta rupi upa pandu oho rahã, kuja 72 sawa'e ta jywyr uwyr, Jesu rehe. Hury riki ame'ë ta. Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Pesarahã! Ājã ta riki jande rehe hendu katu tĩ! Nde je'ëha rupi japandu: “Ehem eho ngã py'a ngi” aja. Aja rahã, ājã ta uhem katu oho — aja Jesu pe.

¹⁸ A'e pandu:

—A'e tỹ! Satana rehe asak a'am rahã, pyrãtãha kanim ingi. (Ājã ramũi a'e.) Ame'ë ke rehe ihë asak. Ywa ngi Tupã weraha, aja pahar pyrãtãha kanim ingi. A'erehe ājã ta ke pemuhem pemondo ngã py'a ngi.

¹⁹ Pesarahã! Ihëma'e pyrãtãha ke pehë pe amondo, a'erehe mbói ta rehe pepyrũ,

pe, su'u rahã, ahy ym pehẽ pe. Jawajyr ta rehe aja tĩ. Pepyrũ, pe, jupi rahã, ahy ym pehẽ pe tĩ. Satanama'e pyrãtãha ke aja tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehẽ ke mahy ym ta tĩ. Pehẽ ke mahy ym te ta ma'e ke.

²⁰ Ãjã ta pehẽ rehe hendu katu. Ame'ẽ rehe pehẽ rury katu. Amõ we tĩ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rer ke Tupã mapyk. Ima'e paper rehe mapyk. Ywa pe ame'ẽ ke ihĩ. A'erehe i'ar koty te we hũ pehẽ rury katu te pexo — aja 72 sawa'e ta pe Jesu pandu.

Jesu huryha ke

(*Matéu 11.25-27; Matéu 13.16-17*)

²¹ Upa 72 sawa'e ta pe Jesu pandu rahã, Jesu rehe Tupã'ã ihĩ katu te. A'erehe hury katu te a'e. Pe, Jesu pandu:

—Papa! Ywa pe har ta kapitã keruhũ ke nde! Kome'ẽ wyy keruhũ pe har ta kapitã keruhũ ke nde tĩ. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe apandu. “Akwa katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtãha ke nde eremujekwa ym. “Ihẽ riki ajumu'e katu te ame'ẽ ke ihẽ” aja pandu ame'ẽ ta pe nde eremujekwa ym tĩ. Ta'yn ta aja ihẽma'e jumu'eha ta. Upa katu te ukwa ym. Ame'ẽ ta pe nema'e pyrãtã te ha ke nde eremujekwa katu. A'erehe apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja nde pe. Papa! Jetehar te ke. Nde ereputar, a'erehe aja nde

eremujekwa katu — aja Tupã pe Jesu pandu.

²² Pe, ngã pe pandu:

—Upa katu te ma'e ke ihẽ pe ihẽ pái mujekwa katu. A'erehe upa katu te ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har ukwa ym awa. Ihẽ pái jõ ukwa katu te ihẽ rehe har. Ihẽ pái rehe har ukwa ym awa. Ihẽ jõ akwa katu te ehe har. Ta'yr ke ihẽ. Pe, amõ ta pe ehe har ihẽ amujekwa tar katu, ame'ẽ ta jõ ukwa katu te ehe har tĩ — aja Jesu pandu.

²³ Pe, jumu'eha ta jeje ixo rahã, hake Jesu oho. Pandu:

—Pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ rehe pesak katu, a'erehe pehẽ rury katu pehẽ.

²⁴ Apandu pehẽ pe. Ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke rehe pehẽ atu pesak katu. Ame'ẽ rehe heta ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta usak tar katu tĩ. Marã ka ym usakiha. (Arahã se ihẽ nixói.) Heta ymanihar kapitã keruhũ ta aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Pehẽ riki ihẽ je'ẽha rehe pehendu, ame'ẽ rehe ymanihar ta hendu tar katu tĩ. Marã ka ym henduha. (Arahã se ihẽ nixói tĩ.) Pehẽ anĩ. Pehendu, a'erehe pehẽ rury katu ame'ẽ ta ke pehẽ — aja Jesu pandu.

Samari wyy pe har sawa'e rehe har

(*Matéu 22.34-40; Mak 12.28-34*)

²⁵ Pe, amõ sawa'e uhyk uwyr ehe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ke a'e. Jesu ukwa katuha ke a'e manga tipe.

Ame'ë ke mujawy tar katu, a'erehe pandu:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Myja ma'e ke ihë ama'e rahã, ihë ke Tupã muhã katu ta my — aja ipe.

²⁶ Jesu pandu ipe:

—Moise mupinim ame'ë ke rehe nde eresak. Ame'ë mujekwa katu. Myja nde erema'e rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Ame'ë pehĩ. Myja nde erekwa my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Kuja panduha ihĩ. Tupã riki jandema'e sawa'e te! Nde erepy'a katu te ehe.

Tupã rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ ehe rahã, epy'a katu ehe.

Ehe har nde erekwa erekwa erexo rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nema'e pyrãtãha namõ ma'e ke nde erema'e rahã, epy'a katu ehe tĩ.

Upa nde erekwa katuha namõ epy'a katu ehe tĩ.

Nde juehe nde erepy'a katu, aja ne namõ ixo ame'ë rehe epy'a katu tĩ — aja Jesu pe pandu.

²⁸ A'e pandu:

—A'e tÿ. Aja ema'e eho. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta — aja sawa'e pe.

²⁹ Pe, sawa'e riki katu ame'ë ke a'e aja mujekwa tar katu, a'erehe Jesu pe pandu:

—Awa rehe ihë apy'a katu ta me'ë te'e my? — aja sawa'e.

³⁰ (Pe, amõ rehe a'e ipy'a katu ta me'ë te'e, ame'ë rehe har Jesu mujekwa tar katu.)

A'erehe kuja sawa'e pe Jesu pandu:

—Jerusarë ok ta ngi amõ sawa'e uhem oho. Jundéu awa ke a'e. Jeriko ok ta pe oho ixo. Arahã a'e ke ma'e mukanĩha ta pyhyk. Upa ima'e ke ame'ë ta mukanim raho. Nupã hũ tĩ. Tate jukwa. Pete'e túi 'y.

³¹ —Arahã ame'ë pe rupi jundéu awa tama'e pa'i oho ixo tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, asa oho. Xupe 'ar rupi asa oho.

³² A'engi amõ sawa'e oho ixo tĩ. Pa'ima'e miasu ke a'e. Jundéu awa ke a'e tĩ. Sawa'e rehe usak rahã, ixoty usak oho. Pyrara usak tar ym ehe, a'erehe upa usak rahã, xupe 'ar rupi asa oho tĩ.

³³ —Pe, amõ sawa'e ame'ë rupi oho ixo tĩ. Samari ywy pe har ke a'e. (Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e. Samari ywy pe har ta ke jundéu awa putar ym. A'erehe huwajan aja saka.) Sawa'e rehe uhyk oho tĩ. Usak ehe rahã, pyrara usak ehe.

³⁴ Hake oho. Pirokiha rape rehe puhã moĩ. Ame'ë ke pukek tĩ. Pe, ima'e hymba 'ar pe mondo, jumen 'ar pe. Aja amõ ukweriha renda pe raho. A'ep usak katu we ehe rĩ.

³⁵ Ku'ë rahã, hyru ngi tamatarer ke muhem. Mokõi wera rahã, wetep paraky, ame'ë hepyha jo'ok. Ame'ë ke ukweriha renda jar pe me'ë. Pandu ipe: “Ko riki tamatarer ihĩ. Kome'ë namõ sawa'e rehe esak katu kÿ. Amõ we sawa'e mukatuha

rehe puhã nde erejo'ok rahã, ame'ẽ ke upa nde pe ihẽ amujywyr ta kÿ. Koropi ajywyr rahã, amujywyr ta nde pe, a'erehe sawa'e mukatuha rehe esak katu tĩ" aja ijar pe samari ywy pe har pandu – aja Jesu pandu.

³⁶ Ame'ẽ panduha upa rahã, sawa'e pe Jesu pandu:

–Apo myja nde erekwa my? Mahapyr sawa'e ta usak ehe, ma'e mukanĩha ta nupã ame'ẽ ke rehe. Mahapyr sawa'e ta ngi har awa ipy'a katu ehe my? – aja Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke pe pandu.

³⁷ A'e pandu:

–Raho ame'ẽ ke pyrara usak ehe. (Samari ywy pe har ke.) A'e riki ipy'a katu te – aja Jesu pe.

A'e pandu:

–A'e tÿ. Eho tĩ. Aja nde tĩ. (Nde ruwajan aja ame'ẽ rehe epy'a katu kÿ) – aja sawa'e pe.

Mar rehe Jesu usak oho. Mari rehe usak oho tĩ.

³⁸ Pe, jumu'eha ta namõ Jesu oho ixo rahã, amõ ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ kũjã ixo. Her Mar. Hok pe Jesu ta ke mupyta katu.

³⁹ Ianam inamõ ixo tĩ. Her Mari. Jesu py rake wapyk uĩ. A'ep Jesu mu'e ame'ẽ ke rehe hendu uĩ.

⁴⁰ Mar anĩ. Ma'e ke mupupur hũ a'eta pe ixo. A'erehe ipy'a ahy tate. (Mari mupupur ym uwyr, a'erehe ipy'a ahy tate ehe.) Pe, Jesu rake oho rahã, pandu ipe:

–Sawa'e! Ihẽ namõ ihẽ anam mupupur ym. Ihẽ jõ riki ma'e ke amupupur axo. Aja katu nde pe my? Epandu ipe: “Inamõ ma'e emupupur eho” aja Mari pe – aja Mar pandu.

⁴¹ Pe, Jesu pandu ipe:

–Mar! Heta ame'ẽ ta rehe nde erejumupyai te'e hũ erexo. Nde py'a ahy tate tĩ.

⁴² Peteĩhar ma'e ke jõ nde eremupupur rahã, katu tiki. (Ma'e ke ja'u ame'ẽ ke upa harái ta ngã.) Mari anĩ. Ihẽ je'ẽha rehe hendu tar katu uĩ. Ame'ẽ je'ẽha ke Mari harái ym ta. Ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke – aja Mar pe Jesu pandu.

11

Tupã namõ amõ pandu pandu katu ame'ẽ rehe har

(*Matéu 6.9-15; Matéu 7.7-11; Mak 11.24; Ruk 18.1; 1 Tesaron 5.17*)

¹ Amõ renda pe Tupã namõ Jesu pandu pandu u'am. Upa pandu rahã, jumu'eha ta ngi har peteĩ pandu ipe:

–Sawa'e! Myja Tupã namõ japandu ta my? Ame'ẽ ke jande ke emu'erahã! Ima'e jumu'eha ta ke Juã mujahuk-iha mu'e, aja jande ke emu'e tĩ – aja Jesu pe.

² Pe, a'e pandu:

–Kuja Tupã namõ pepandu:

“Jande pái keruhũ! Nde rehe har amõ hendu rahã, mã peja pandu: ‘Mã katu te’ aja.

Nema'e jetehar te ke rehe upa katu te awa ta hendu

katu, ame'ë angaha ke rehe ihë aharõ hũ axo.

³ Jande mi'u wera rahã pame katu te emuwyr.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke jande pe amõ ta ma'e rahã, ame'ë ta rehe jande py'a jamujwyr.

Aja jande rehe nde tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ë rehe japyai.

Aja rahã, jande rehe nde py'a emujwyr katu tĩ.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahã, ame'ë ke jande py'a ngi emukanim. (Aja rahã, jama'e ym ta)" aja pepandu ipe – aja Jesu mu'e.

⁵ Pe, jumu'eha ta ke mu'e tĩ. (Tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ë te'e, aja mu'e.) A'erehe kuja pandu:

–Pesarahã! Pehë ngi har peteĩ riki ehe katu ame'ë rok pe oho. Pytun pyter pe oho. Pandu ipe: "Sa'e! Ne mi'u ihë pe emuwyr te'e rĩ.

⁶ Ihë rehe katu ame'ë ke uhyk ramõ te uwyr. Paite ngi uhyk uwyr. Myahy hũ a'e. Nixói te ihëma'e ke apo. Ma'e ke ym ihë ame'ë ipe" aja ipe.

⁷ Pesarahã! Kuja a'e pandu nahã my. Kapy ngi je'eha ke ehe katu ame'ë pe pandu: "Apo anĩ ta. Hukwen ke jykynnda u'am. Ihë anino aju. Ta'yn ta aja tĩ. Marã ka ym apu'amihã. Marã ka ym nde pe ihë mi'u ihë ame'ëha rĩ" aja pandu my.

⁸ Anĩ. Pesarahã! Aja ym ta. Aja pandu ym. Ihë apandu pehë pe. Ehe katu ame'ë ke

a'e, a'erehe pahar pu'am ta my? Anĩ. A'e riki i'i pandu pandu hũ u'am. Huxĩ ym panduha. A'erehe pu'am ta. Upa pandu ame'ë ke me'ë ta ipe.

⁹ –A'erehe ihë apandu pehë pe. Aja Tupã tĩ. Ma'e ke Tupã namõ pepandu. Pe, ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe. (Tupã namõ pepandu rahã, aja tĩ.) Pekekar, ame'ëja saka tĩ. Pe, Tupã muwyr rahã, pemahem, ame'ëja saka. (Amõ rok pe pexe tar katu rahã,) pehë po penupã nupã. Pe, hukwen ke ijar pirar. (Tupã namõ pepandu pandu rahã, ame'ëja saka.) Pehë po penupã nupã, ame'ëja saka. Inamõ pepandu pandu rahã, pe, hukwen pirar ame'ëja saka tĩ. (Pirar rahã, pepandu ame'ë ke a'e muwyr ta pehë pe tĩ.)

¹⁰ Upa inamõ pandu ame'ë ta pe a'e muwyr ta kÿ. Amõ kekar rahã, mahem ta kÿ. Ipo nupã nupã rahã, hukwen ke a'e pirar ta kÿ. Aja riki.

¹¹ –Pesarahã! Pehë namõ ipái ta ixo. Pe, ta'yr pandu: "Papa! Pira ka'ë ihë a'u ta" aja. Aja rahã, mbói ke ipái me'ë ipe my? Anĩ. Aja ym. Pira ka'ë me'ë ta ipe.

¹² Pe, ta'yr pandu: "Papa! Sapukái pi'a ihë a'u ta" aja. Aja rahã, jawajyr ipái me'ë ipe my? Anĩ. Aja ym. Sapukái pi'a me'ë ta ipe tĩ.

¹³ Awa ta te'e pehë. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehë. Pehë ra'yr ta pe ma'e katu ame'ë ke

peme'ë me'ë katu. Aja rahã, pehẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke jande pái keruhũ me'ë me'ë ta pehẽ pe. Ywa pe ixo ame'ë ke a'e. "Jande py'a rehe Ne'ã emuwyr" aja pandu ame'ë ta pe I'ã ke a'e muwyr katu ta — aja Jesu mu'e jumu'eha ta pe. (Aja tapijar te'e we Tupã namõ pandu pandu ta me'ë te'e, aja Jesu mu'e.)

"Mesembu" Satana rehe har (Ãjã ramũi a'e)

(Matéu 12.22-30; Mak 3.20-27)

¹⁴ Amõ sawa'e ke ãjã muje'engai te'e. Ame'ë ãjã ke Jesu muhem mondo ingi. ãjã uhem oho ingi rahã, sawa'e ma'e ke pandu pandu katu tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã! Katu tiki! — aja het-aha ta pandu.

¹⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe har kuja pandu:

—Mesembu tiki. Ame'ë riki ãjã tama'e kapitam. Ame'ë riki pyrãtãha muwyr ipe, Jesu pe, a'erehe ãjã ke a'e muhem katu mondo — aja a'eta pandu naĩ.

¹⁶ Jesuma'e pyrãtãha ke amõ ta manga tar katu. A'erehe ame'ë ta pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke ema'e apo. Aja rahã, ima'e pyrãtãha ke Tupã muwyr nde pe, aja jakwa ta. Aja rahã, nde ke a'e riki muwyr, aja jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁷ Anĩ. Ame'ë ta ma'e ke ipy'a pe ukwa ukwa u'am ame'ë ke Jesu ukwa, a'erehe pandu:

—Anĩ ta. Pesarahã! Ywy pe har ta amõ koty koty henda pe jy'ar. Aja jumai mai ixo ngã juehe rahã, pahar ngã jumumba ta ngã juehe. (A'erehe jumai mai ym ta ngã juehe.) Ok wyr pe har ta aja tĩ. Amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo a'eta juehe rahã, pahar jumumba ta a'eta juehe tĩ. (A'erehe jumai mai ym ta a'eta juehe.)

¹⁸ Aja Satana kotyhar ta amõ koty koty jy'ar, pe, jumai mai ixo ngã juehe rahã, marã ka ym ãjã ta ixoha. Jumumba ta ngã juehe tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ ãjã ke ihẽ amuhem amondo, aja pepandu rahã, ãjã ta riki jumumba ta ngã juehe, aja pepandu. Anĩ. Aja ym.

¹⁹ —Pesarahã! ãjã ke ihẽ amuhem amondo. Pehẽ kotyhar ta aja tĩ. ãjã ta ke muhem mondo tĩ. Awama'e pyrãtãha namõ a'eta muhem mondo my? Satanama'e pyrãtãha namõ muhem mondo my? Anĩ. Aja ym. Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Satanama'e pyrãtãha namõ aja ym tĩ. A'erehe pehẽ je'ëha pejawy te'e aja pehẽ kotyhar ta riki mujekwa pehẽ pe.

²⁰ Jetehar te ke. Amõ koty riki. Kuja. Tupãma'e pyrãtãha namõ ãjã ta ke ihẽ amuhem amondo. Aja rahã, ihẽ riki kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke ihẽ, aja pekwa katu ta me'ë te'e. Peharõ katu pexo ame'ë ke.

²¹ —Sawa'e pyrãtã hũ ame'ë ke hok rehe usak katu rahã, parã te'e ta ima'e ke rehe ngã.

Upa moĩ katu, kyse puku, itatakwar, hapar. Aja hok rehe usak katu.

²² Pe, i'ar koty te we sawa'e pyrātā ame'ē ke jumai uwyr ehe. Pe, upa muputu'u rahā, amō riki ijar moĩ katu ame'ē ke upa katu te raho, kyse puku, itatakwar, hapar. Ame'ē pe huwajan ke ijar muputu'u ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Ame'ē ke i'ar koty te we pyrātā ame'ē ke upa raho. Pe, upa ma'e ke raho ame'ē ke amō ta pe me'ē me'ē. Inamō ixo ame'ē ta pe me'ē me'ē. (Aja ihē tĩ. Sawa'e pyrātā hũ ame'ē ke Satana aja saka. Ihē riki i'ar koty te we pyrātā te hũ ame'ē ke ihē. A'erehe a'e ke ihē amuputu'u katu. A'erehe ājā ta ke ngā py'a ngi ihē amuhem katu amondo.)

²³ —Ihē kotyhar aja awa ixo ym rahā, ihē namō jumai ame'ē ke a'e. Tupā koty ihē namō ngā ke amō mujy'ar ym rahā, amō koty muhāi mondo ame'ē ke a'e tĩ. Tupā ruwajan koty mujy'ar mondo a'e — aja Jesu pandu.

Sawa'e py'a rehe ājā jywyr oho

(Matéu 12.43-45)

²⁴ A'e pandu tĩ:

—Sawa'e py'a ngi ājā uhem oho rahā, awa nixói te ame'ē rupi wata wata ixo. Putu'uha renda ke kekar ixo. Mahem ym. A'erehe jupandu jupe: “Sawa'e py'a ngi ihē ahem ajur, ame'ē pe ajywyr ta aho. Ihē rok aja ihē pe” aja jupandu.

²⁵ Pe, jywyr oho. Pe, uhyk oho rahā, hok pe nixói awa.

Upa peir katu amō. Upa mukatu. Aja awa py'a ke.

²⁶ Ame'ē rehe usak rahā, amō ājā ta a'e oho piam. Awa po wajar mokōi hetaha a'e muhyk. Ame'ē ta riki i'ar koty te we jaxer ai ame'ē ke. Pe, muhyk rahā, sawa'e py'a rehe a'eta ixo oho. A'erehe ame'ē sawa'e māte jaxer ame'ē ke apo. Ājā peteĩ ixo rahā, katu ym. Apo heta ihĩ, a'erehe i'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu.

(Aja awa tĩ. Jeje ixoha jukumatu aja ixo tar katu. Anĩ. Tupā rehe jurujar ym. Nixói ma'e, ame'ēja saka. A'erehe i'i atu we rahā, ymanihar aja jywyr tĩ. Pe, jywyr rahā, i'ar koty te we jaxeriha.)

Hury te me'ē ke

²⁷ Pe, ame'ē pandu rahā, amō heta ame'ē ta pyter ngi kūjā pandu:

—Nde ke ipusu ngi muhem, ame'ē ke mā hury katu a'e. Ne māi ke. Nde ta'yn rahā, nde pe kamby me'ē, ame'ē māi mā hury katu — aja Jesu pe pandu.

²⁸ Pe, a'e pandu:

—A'e tỹ. Amō we tĩ. Tupā je'ēha rehe hendu. Pe, panduha aja ma'ema'e ame'ē riki i'ar koty te we hury katu ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

Jesuma'e pyrātāha ke amō ta usak tar katu

(Matéu 12.38-42)

²⁹ Ngā hetaha juramā jy'ar ehe rahā, Jesu pandu:

—Mā pehē katu ym riki. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e,

ame'ë ke rehe pesak tar katu. Aja rahã, Tupã riki ihë ke muwyr, aja pekwa ta aja pepandu tipe. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke amujesak ym ta pehë pe. Kuja jõ amujekwa ta. Pira keruhũ pusu pe mokõi Jon ukwer. Pe, jywyr. (Manõ ym.) Aja ihë rehe har amujekwa ta pehë pe tĩ.

³⁰ Yman te Tupã je'ëha pandu ame'ë ke Jon. Pira keruhũ pusu ngi Jon uhem rahã, nini ok ta pe har ta usak ehe rahã, a'e ke Tupã muwyr, aja ukwa katu. Aja ihë tĩ. Manõha ngi ihë akwera katu ahem rahã, ihë ke Tupã muwyr, aja pehë pekwa katu ta tĩ. Aja jõ pehë pe amujekwa ta. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur.

³¹ —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã amõ kũjã pu'am ta. Kapitã keruhũ kũjã ke a'e. Pepaite ngi Saromã mu'e ame'ë ke rehe hendu uwyr kwe. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, ame'ë kũjã pandu ta: “Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehë” aja apo pehë pexo ame'ë ta pe pandu ta. Pepaite ngi kũjã uwyr. (Amõ wata oho rahã, heta ukwer.) Warahy jurukwã koty ngi uwyr, iapyr koty ngi. Ukwa katuha namõ ma'e ke Saromã mu'e ame'ë ke rehe kũjã hendu uwyr. Pesarahã! Ko ihë axo. Saromã 'ar koty te we ihë akwa katuha. Anĩ. Pehendu ym ihë je'ëha rehe. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we

pehë ke Tupã mupyrara ta.)

³² —Yman rahã, ngã ke Tupã mupyrara ta. Arahã Nini ok ta pe har ta pu'am ta. Jon pandu ame'ë ke rehe ame'ë ta hendu katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Tupã koty ipy'a muruwak mondo. A'erehe yman rahã, Tupã mupyrara rahã, kuja pandu ta: “Jesu je'ëha rehe pehendu ym. Katu ym pehë” aja pehë pe pandu ta. Jon pandu ame'ë ke rehe Nini ok ta pe har ta hendu. Pesarahã! Ko ihë axo. Jon 'ar koty te we ihë katuha ke. Anĩ. Ihë je'ëha rehe pehendu ym. (A'erehe ymanihar ta 'ar koty te we pehë ke Tupã mupyrara ta) — aja Jesu pandu.

Amõ ma'e weraha ke
(Matéu 5.15; Matéu 6.22-23)

³³ A'e pandu tĩ:

—Araparin ke amõ muwera rahã, mukanim ym awa. Pander pe jupyk ym tĩ. Anĩ. Ywate henda 'ar pe moĩ. Pe, hok pe ixu uwyr ame'ë ta usak katu ma'e. Aja ihë amu'e ame'ë ke amukanim ym. Anĩ. Amujekwa katu ngã pe.

³⁴ Awa reha riki ma'e muweraha aja saka. (Aja rahã, Tupã rehe har ukwa, a'erehe ixoha katu aja ixo katu.) Pehë reha katu rahã, pehë rete rupi wera katu, ame'ëja saka. (Aja rahã, Tupã putar aja pexoha katu, aja pexo katu ta.) Nde reha katu ym rahã, weraha nixói, ame'ëja saka. (Aja rahã, Tupã putar, aja ym pexo.)

35 A'erehe apandu katu pehẽ pe. Pehẽ reha katu aja pexo. (Aja rahã, pexo ai te'e aja ym pexo.)

36 Aja rahã, pehẽ rete rupi wera katu rahã, pytuniha nixói te rahã, upa katu te wera hũ, ame'ẽja saka. Nde rehe ma'e muwera, ame'ẽja saka. (Aja rahã, aja te'eha Tupã putar aja pexoha katu aja pexo katu te ta) — aja Jesu pandu.

Parise kotyhar ta rehe har Jesu pandu hũ

(*Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

37 Upa Jesu pandu rahã, parise pandu ipe:

—Ihẽ rok pe ma'e ke ja'u jaho rĩ — aja Jesu pe.

Pe, hok pe ixex oho. Pe, ma'e ngã u'uha renda pe wapyk oho.

38 Pe, jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk hũ ym ha namõ ma'e ke Jesu u'u uĩ. Ame'ẽ ke parise usak rahã, ipy'a pe ukwa ukwa uĩ:

—Mã! Jundéu awa ramũi ta ukwaha aja ipo ke kutuk ym a'e. Katu ym, aja akwa — aja parise jupe.

39 Ame'ẽ ke Jesu ukwa, a'erehe pandu ipe:

—Pehẽ parise ta! Pehẽ riki paratuxĩ aja saka. Y amõ u'uha aja tĩ. Paratuxĩ soroka ke jõ pekutuk katu. Typyha ke anĩ. Aja pehẽ pিরer ke pekutuk katu. Pehẽ py'a anĩ. Juhyk aja ym pexo. Pehẽ py'a pe upa ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Amõ ta ke

pemahy hũ tar katu, ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ.

40 Pehẽ peka'u te'e! Pehẽ rete ke Tupã mujã. Pehẽ py'a ke a'e mujã tĩ. (A'erehe pehẽ py'a juhyk, aja pexo ta me'ẽ te'e tĩ.)

41 Ima'e ym te ame'ẽ ta pe pehẽma'e ke peme'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo, aja pemujekwa ta.) Aja rahã, pehẽ py'a ke juhyk aja pexo ta.

42 —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. A'erehe ta'yr mi so'o rukwer pupur muhembykiha ke peme'ẽ ipe. Jande popa hetaha ngi peteĩ peme'ẽ. Aja ky'in ke. Ma'eywanem ra'yr aja tĩ. Aja pema'ema'eha. Amõ koty anĩ. Katu ame'ẽ ke aja ym pema'ema'e. Tupã rehe pepy'a ym tĩ. Pesarahã! Amõ we pema'ema'e ta me'ẽ te'e. Kuja. Tupã rehe pepy'a katu ta me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ma'e muhembykiha ke peme'ẽ ta me'ẽ te'e tĩ. Ame'ẽ me'ẽha peharái ym ta me'ẽ te'e tĩ.

43 —Parise ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe peho rahã, kapitã ta wapyka pe jõ pewapyk tar katu, myrape katu te ame'ẽ ke pe. (Aja pehẽ katu te aja pemujekwa tar katu naĩ.) Ma'e muhepyha renda pe peho rahã: “Ko nde erexo. Katu nde” aja panduha jõ

peputar katu. (Aja rahã, pehẽ katu te aja pekwaaha naĩ.)

44 —Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ riki kangwerupa aja saka. Ngã ukwa ame'ẽ ke nixói, a'erehe ukwa ym ha rupi kangwerupa rupi amõ wata. (Aja rahã, ipy'a juhyk ym aja ixo apo, aja jundéu awa ta ukwa.) Aja pexo tĩ. Pehẽ py'a juhyk ym, aja te'e pexo. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym. Pe, pehẽ namõ ame'ẽ ta ixo rahã, ame'ẽ ta py'a ke pemujaxer te'e ta tĩ — aja Jesu pandu.

Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta rehe har Jesu pandu hũ

45 Pe, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta ngi har peteĩ pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Aja nde erepandu rahã, jande rehe har nde erepandu hũ tĩ. Katu ym ihẽ pe — aja Jesu pe.

46 Ame'ẽ Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ pe a'e pandu:

—Mã! Parise ta aja pehẽ tĩ. Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Pehẽ pemu'e ame'ẽ ke rehe marã ka ym amõ hendu katuha. Pe, pemu'e rĩ. Anĩ. Pehẽ atu pehendú ym te ehe tĩ. Katu ym aja.

47 Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Pehẽ ramüi ta Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jukwa. Ame'ẽ ta kangwerupa ke pemukatu hũ.

48 Aja rahã, pehẽ ramüi ta jukwa ame'ẽ riki katu aja pekwa tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramüi ta jukwa. Ame'ẽ ke katu, aja

pekwa. A'erehe kangwerupa ke pemukatu pexo rĩ.

49 Anĩ. Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Kuja pandu: “Ihẽ je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Amõ amõ ta ke amondo tĩ. Pe, amõ amõ ke ngã jukwa ta. Amõ amõ ke ngã mahy ta tĩ” aja Tupã pandu. Ukwa katu a'e.

50 A'erehe ame'ẽ ta aja pehẽ ke Tupã mupyrara ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. A'engi amõ amõ ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke pehẽ ramüi ta jukwa. Jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki upa katu te mupyraraha ke pyhyk ta tĩ.

51 Ko Ambéu ke amõ jukwa py. A'engi amõ amõ ta ke ngã jukwa tĩ. Pe! Sakari ke amõ jukwa tĩ. Jetehar te ke. Ngã jukwa ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ jukwa ame'ẽ ta aja pehẽ riki mupyraraha ke pyhyk ta tĩ. Tupã riki mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy katu te ame'ẽ ke ihĩ. Myrape ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi pyter pe Sakari ke amõ jukwa. (A'ep a'e ixo rahã, a'e ke amõ ta jukwa ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Jukwa riki.) Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ame'ẽ myrape 'ar pe hymba hany.

52 Jesu pandu tĩ:

—Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta! Mã! Tupã mupyrara ta pehẽ ke! Myja Tupã je'ẽha ke amõ ukwa katu my, ame'ẽ

ke pemuka'u te'e. Pehē atu pekwa ym tī. Amō ta ukwa tar katu rahā, ame'ē ta ke pemuka'u te'e tī. A'erehe ame'ē ta ukwa ym tī. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

⁵³ Pe, parise rok ngi Jesu uhem oho ixo rahā, parise ta je'ē je'ē hū ipe. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Je'ē je'ē hū ma'e ke ipe.

⁵⁴ Ame'ē ta ma'e ke pandu pandu inamō, Jesu namō. Pe, Jesu ma'e panduha jawy rahā: “Katu ym nde” aja parise ta pandu ta. A'erehe panduha manga manga tipe.

12

Ipy'a pe mokōi ukwaha namō ixo
(Matéu 10.26-27)

¹ Heta te hū ngā jy'ar uwyr ehe. A'erehe jumujar mujar hū ngā juehe. Pe, jumu'eha ta pe Jesu pandu py:

—Parise ta riki ipy'a pe mokōi ma'e ukwaha namō ixo ame'ē ta ke a'eta. A'eta aja ym pehē tī. Ipy'a pe mokōi ukwaha namō a'eta ixo. Ame'ē riki mbeju mupururukiha aja saka. Katu ym aja.

² Pesarahā! Ma'e ke amō jupyk, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ē ke Tupā mupirar ta. (Aja rahā, upa mujekwa ta.) Jeje te'e ixokwa katu, aja ukwaha naī. Anī. Ame'ē ke Tupā mujekwa ta tī.

³ Pe, pytun rahā, amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke pepandu, ame'ē ke wera rahā amō ta upa pandu ta. (A'erehe upa hendu ta, pe, ukwa ta ngā.) Kapy pe amō

pe peje'ē ra'yr u'am, ame'ē ke amō ta pandu hū ngā pe. (Upa ngā ukwa ta) — aja Jesu pandu.

Tupā ngi pekyje ta me'ē te'e
(Matéu 10.28-31)

⁴ A'e pandu tī:

—Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. Ko pehē pe apandu axo. Ko awa ke amō jukwa. Ame'ē ta ngi pekyje ym. Jukwa, pe, a'engi amō we marā ka ym awa ke mahyha 'y.

⁵ Ko ihē amujekwa ta pehē pe. Amō ngi pekyje. Tupā ngi pekyje. Upa jukwa rahā, amō we mahy ta. Je'ēha rupi tata keruhū pe ame'ē ke a'e ombor ta. Pyrara hū ta a'ep. Jete. Apandu pehē pe. Pekiye katu ingi, Tupā ngi!

⁶ —Pehē anī. Ihēma'e jumu'eha ta ke pehē. Pehē rehe Tupā ipy'a katu. Pesarahā! Awa po wajar pe-teihar upa hetaha ma'ewyra ra'yr rehe amō muhepy rahā, mokōi tamatarer pu'a ra'yr me'ē ipe. Ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ma'ewyra ra'yr rehe har ukwa katu a'e. (Aja rahā, ame'ē 'ar koty te we pehē rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu. A'erehe pekyje ym ingi.)

⁷ —Pesarahā! Pehē ākā rehe pehē'a ihī. Ame'ē hetaha ke Tupā ukwa katu. (Aja rahā, upa katu te pehē rehe har ukwa katu, aja mujekwa katu.) A'erehe pekyje ym ingi. Ma'ewyra ra'yr ta rehe a'e usak katu. Ame'ē ta 'ar koty te we pehē rehe a'e usak

katu te we ta tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Jesu kotyhar ame'ë ta ke. Jesu kotyhar aja ym ame'ë ta ke tĩ.

(*Matéu 10.32-33; Matéu 12.32; Matéu 10.19-20; 2 Timo 1.8*)

⁸ A'e pandu tĩ:

—Ko pehë pe amujekwa a'am. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ngi amõ huxĩ ym. Amõ ta pe kuja pandu: “Jesu kotyhar ke ihë” aja. Aja rahã, kuja ehe har ihë apandu ta tĩ: “Ihë kotyhar ke a'e” aja Tupã je'ëha rahoha ta pe apandu ta.

⁹ Amõ ta anĩ. Ihë ngi huxĩ a'e. Awa ihë tĩ. Tupã je'ëha rupi ajur. Ihë ngi huxĩ. A'erehe amõ ta pe kuja pandu: “Ihë anĩ. Ixotyhar aja ym ihë” aja pandu. Aja rahã, kuja ehe har ihë riki apandu ta tĩ: “Peme'ë anĩ. Ihë akwa ym peme'ë. Ihë kotyhar ym a'e” aja Tupã je'ëha rahoha ta pe apandu ta.

¹⁰ —Ihë rehe amõ juru ai, ame'ë ke rehe Tupã ipy'a jywyr ta. (Tupã koty ipy'a murwak rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe.) Tupã'ã rehe juru ai rahã, anĩ. Amõ juru ai ehe rahã, ame'ë rehe Tupã ipy'a jywyr ym te ta.

¹¹ —Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pehë ke amõ ta hykíi ta raho. Ihë rehe pejuru jar katu, a'erehe mupyrara ta raho. Kapitã ruwa koty pehë ke raho ta tĩ. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Mupyrara ta raho tĩ. Arahã myja pehë juehe har

pepandu ta my, ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pexo. Ma'e pepandu ta my, ame'ë rehe har pekwa pekwa ym pexo tĩ.

¹² Arahã Tupã'ã riki mujekwa ta pehë pe. Ma'e pepandu ta, ame'ë ke mujekwa ta pehë pe. (Ame'ë ke pepandu ta) — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ima'ehũ rahã, muka'u te'e ta juehe

¹³ Hetaha ta pyter ngi amõ sawa'e pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Jande pái manõ. Pe, upa ima'e ke hijar jande pe. Ame'ë ngi har: “Ne mu pe eme'ë tĩ!” aja ihë mu pe ebandu. Ihë mu riki upa katu te pyhyk — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Sa'e! Anĩ. Esarahã! “Ihë amanõ rahã, ihë ra'yr ta pe ihëma'e ke eme'ë me'ë” aja nde pái pandu ym te ihë pe. A'erehe ame'ë me'ë ym ta nde páima'e ke — aja sawa'e pe.

¹⁵ Upa ngã pe a'e pandu tĩ:

—Pehendu katurahã! Upa katu te ma'e ke rehe pehë py'a pemoĩ moĩ tar katu rahã, pesak katu te'e. Pemoĩ ym pehë. Pesarahã! Ima'ehũ namõ amõ ixo. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe yman rahã ixo katu ta, aja ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ (Pe, ame'ë rehe har mujekwa te we. Upa ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym aja mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ë ima'ehũ

matyr ame'ë ke my, ame'ë ke pandu:

—Ko amõ sawa'e ixo. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ke a'e. Pe, heta te hũ ma'e ke kupixa pe ihĩ.

17 Pe, ipy'a pe ma'e ukwa ukwa uĩ: “Mã! Kupixa ngi marã ka ym ma'e matyriha. (Tyryhem apo 'y.) Nixói te matyriha renda ke. Myja ta apo my?” aja sawa'e jupe.

18 Pe, kuja ame'ë jupandu jupe: “Aa! Akwa apo. Matyriha renda ihẽ amutiha te we ta apo. I'ar koty te we hũ tiha ame'ë ke amujã ta. A'ep ihẽma'e ke amatyr ta. Kupixa ngi ma'e matyr ame'ë ke amoĩ ta ipe tĩ.

19 Upa rahã, ihẽ ajupandu ta ihẽ jupe. ‘Mã! Katu tiki ihẽ pe. Yman rahã, pehũ ta ihẽma'e ke. Aputu'u katu. Ihẽ mi'u amatyr. Ajumuhury katu ihẽ juehe' aja ihẽ pe” aja sawa'e pandu jupe tipe.

20 Anĩ. Aja ym ta. Ywa ngi Tupã pandu: “Nde riki ereka'u te'e! Kome'ë pytun rahã, nde eremanõ ta kÿ. Pe, nema'e matyr hũ ame'ë ke awa pe nde eremupyta ta my? Nde pe anĩ. Amõ pe nde eremupyta ta riki, aja Tupã pandu” — aja Jesu mu'e.

21 Pe, a'e pandu tĩ:

—Aja ta riki amõ pe. Ima'e ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, aja ta. Pe riki Tupã koty nixói te ta ma'e ke. Ma'e katu ame'ë ke nixói te ta. Katu ym aja — aja Jesu pandu.

*Tupã rehe ejurujar katu
(Matéu 6.25-34)*

22 (Ma'e ke jõ amõ matyr hũ rahã, katu ym, aja mu'e tar katu tĩ.) A'erehe jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe apandu katu. Pehẽ mi'u rehe har jõ pejumupyai ym pexo. “Ma'e jande ja'u ta my? Nixói ma'e. Jandema'e mundeha nixói. Awa me'ë ta jande pe my?” aja pejumupyai ym pexo tĩ.

23 Ixoha namõ amõ ixo rahã, ame'ë riki awa mi'u 'ar koty te we katuha. Awa rete aja tĩ. Awama'e mundeha 'ar koty te we katuha tĩ.

24 Ma'ewyra rehe pesarahã! Jytym ym ma'e ke. Matyr ym ma'e ke tĩ. Ma'e matyriha renda nixói tĩ. Humi'u ke Tupã me'ë katu ipe. Pesarahã! Ma'ewyra 'ar koty te we pehẽ pexoha katuha ke. (A'erehe pehẽ rehe Tupã usak katu ta aja mujekwa katu.)

25 —“Myja hetaha warahy 'ar rahã, ko pehẽ pexo ta my” aja pekwa pekwa pexo rahã, yman pepyta te we ta rĩ, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ.

26 Aja ta'yr mi marã ka ym pexoha pemupyta te we ta rĩ. Aja rahã, amõ ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo tĩ.

27 —Ma'eputyry rehe pesarahã! Ma'e puwan ym. Ima'e ma'e ke mujã ym tĩ. Amõ usak ehe rahã, katukwer. Apandu katu pehẽ pe. Ymanihar Saromã ima'ehũ te namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer tĩ. Pesarahã! I'ar

koty te we ma'eputyr katu te ha ke.

²⁸ Tupā riki ma'eputyr ke mukatu te. Apo putyr katu. Koī upa ta kanim. Upa xirik. Ame'ē ke jape'a aja amō hapy. Upa ukwái. Pesarahā! Ma'eputyr ke a'e mukatu te rahā, pehēma'e mundeha ke a'e me'ē katu ta pehē pe tī. Mā! Ame'ē rehe pejurujar katu ta me'ē te'e tī.

²⁹ Pehē pe'u ame'ē ke rehe pekekar pexo. Aja te'eha ym pehē. Ame'ē rehe jō pejumupyai ym.

³⁰ Ame'ē ke rehe jō kome'ē ywy pe har ta kekar kekar ixo. Aja te'eha ixo. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'eta. Aja pexo ym tī. Pehē mi'u peputar. Pehēma'e mundeha peputar. Ame'ē ke pehē pái keruhū ukwa katu. (Pehē pe a'e muwyr ta.) A'erehe ame'ē ke rehe jō pejumupyai ym pexo.

³¹ Kuja katu. Myja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu ta my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa py pexo. Aja rahā, upa pehēma'e nixói ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Ma'e katu ame'ē ke ywa pe ihī

(*Matéu 6.19-21; 1 Petu 1.4*)

³² Jumu'eha ta pe a'e pandu tī:

—Ihē kotyhar ta ke pehē! Heta ym pehē. Apandu katu pehē pe. Ngā ngi pekyje ym pexo. Pehē rehe pehē pái keruhū usak katu te ixo, a'erehe ngā ngi pekyje ym

pexo. Yman rahā, henda ke pe pehē ke a'e raho ta tī. Aja a'e putar.

³³ Pehēma'e ke upa katu te pemuhepy. Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe peme'ē me'ē. Pe, tamatarer ryru ijuk ym aja me'ē namō pexo. Ame'ē riki ywa pe ihī, ame'ēja saka. Ywa pe pehēma'e hū namō pexo, ame'ēja saka. A'ep ame'ē ke kanim ym te ta. Ma'e mukanīha nixói. A'erehe mukanim ym te ta awa.

³⁴ Pehēma'e ke ihī. Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. A'erehe ywa pe pehēma'e ke ihī rahā, a'ep pehē py'a ihī ta tī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Jesu jywryiha rehe peharō katu pexo

(*Matéu 24.36-44; Mak 13.32-36*)

³⁵ A'e pandu tī:

—Peharō katu pexo! Pehēma'e kamixa pemunde katu. Pehēma'e xirur aja tī. Pemunde katu tī. Araparin pemuwera katu aja pexo tī.

³⁶ Ijar rehe miasu ta harō ixo. (Aja ihē rehe peharō katu pexo tī.) Jumendariha rehe ngā mi'u matyr. Ame'ē upa rahā, ijar jywyr uwyr. Ame'ē ke rehe miasu ta harō ixo. A'e jywyr uwyr rahā, pukái ta. Pe, pahar miasu ta hukwen ke pirar ta.

³⁷ Miasu ta harō katu ixo. Ukwer ym ngā tī. Ame'ē ke ijar ukwa rahā, miasu ta hury katu ta. Apandu pehē pe. Kamixa ke ijar pypyk katu ta, xirur wyr rupi. Pe, miasu ta

pepandu ta: “Ma'e ngā u'uha renda pe pewapyk peho” aja. Pe, a'e atu ngā mi'u ke moī ta, miasu ta pe.

³⁸ Pytun pyter pe ijar jywyr ta uwyr my. Satur rahā we ta jywyr my. Miasu ta harō katu ixo. Ame'ē ke ijar usak rahā, miasu ta hury katu ta.

³⁹ Pesarahā! Ma'e mukanīha uwyrīha angaha ke rehe ok jar ukwa katu rahā, ukwer ym ta tipe. Harō ta tipe. Pe, a'e ke muputu'u ta tipe. Hok ke ma'e mukanīha musorok ym ta tipe.

⁴⁰ —Pehē aja tī. Ihē rehe peharō katu pexo. Awa aja ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Ywa ngi ihē riki ajywyr rahā, peharō katu pexo my. “Jywyr ym ta apo rī” aja pekwa pekwa pexo rahā, pahar ihē ajywyr ta — aja Jesu pandu.

Miasu katu ame'ē ke. Miasu katu ym ame'ē ke tī.

⁴¹ Pe, Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Apo myja me'ē miasu harō katu ixo my, ame'ē ke nde erepandu. Ame'ē ke jande pe jō nde erepandu my? Upa ngā pe nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁴² A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta pe jō apandu. Upa ihē kotyhar ta ihē rehe harō katu ta me'ē te'e. Ijar rehe miasu harō katu. Aja ihē rehe harō katu ta me'ē te'e tī. Pesarahā! Myja me'ē miasu riki ukwa katu ame'ē ke my? Myja me'ē miasu riki ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e katu my? Ko apandu ta. Amō miasu pe ijar

pandu: “Amō miasu ta rehe esak esak katu exo. Myahy rahā, ngā mi'u ke eme'ē me'ē katu ngā pe” aja ijar pandu. (Pe, ijar paxia oho.)

⁴³ Pe, ijar pandu, aja miasu ma'ema'e ixo. Hok pe jywyr rahā, ame'ē ke rehe ijar usak. Aja rahā, ame'ē miasu hury katu ta.

⁴⁴ Pesarahā! Apandu pehē pe. Ame'ē miasu pe kuja ijar pandu ta: “Katu ame'ē ke nde. Upa katu te ihēma'e ke rehe nde esak esak katu ta apo 'y” aja ta.

⁴⁵ —Amō kotyhar rahā, katu ym. Miasu katu ym ame'ē ke rahā, kuja jupandu jupe: “Ihē jar pepaite oho. Yman rahā, jywyr ta” aja jupe. Pe, amō miasu ta ke a'e nupā hū. Sawa'e ta ke. Kūjā ta ke aja tī. Nupā hū tī. Pe, ma'e ke jeje u'u te'e hū uī. Kawī ngi ka'u tī.

⁴⁶ Pe, ijar rehe harō ym rahā, ame'ē wera rahā, ijar jywyr ta. “Apo jywyr ym we ta rī” aja pandu rahā, pahar ijar jywyr ta. Pe, ame'ē ke ijar mupyrara hū ta. Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. Aja ijar mupyrara hū ta. Miasu katu ym ame'ē ke mupyrara hū ta.

⁴⁷ —Ijar pandu ame'ē ke miasu ukwa katu tipe. Anī. Ukwaha aja ma'ema'e ym. Jeje ima'e ke ma'ema'e ixo rī. Hendu ym ehe, ijar rehe. Aja rahā, ijar mahy hū ta a'e ke. Pirok hū ta tī.

⁴⁸ Pe, amō ihī. Ijar pandu ame'ē ke miasu ukwa ym.

Pe, a'e ma'ema'eha katu ym. Ijar mahy a'e ke rahã, katu tiki. Mahy rahã, pirokiwe mi ta. Ukwa ym ha namõ miasu ma'ema'e, a'erehe pirokiwe mi ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Pekwa katu rahã, pehendu katu ta me'ẽ te'e. I'ar koty we pekwa katu rahã, i'ar koty te we pehendu katu ta me'ẽ te'e — aja Jesu pandu.

Jesu uwyr, a'erehe amõ koty koty ngã jy'ar
(Matéu 10.34-36)

⁴⁹ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ ajur, a'erehe kome'ẽ ywy pe har ta amõ koty koty jy'ar ta. Ame'ẽ ke upa rahã, katu ta tipe. Ame'ẽ upaha ihẽ aputar.

⁵⁰ Amõ ta ihẽ ke mupyrara hũ ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ upa ym we rĩ. A'erehe ihẽ apyai te'e axo we rĩ.

⁵¹ Kome'ẽ ywy pe har ta jumai mai ixo. Ame'ẽ ke ihẽ amuputu'u ajur, aja pekwaha my? Anĩ. Aja ym. Ko pehẽ pe apandu. Ihẽ ajur, a'erehe amõ koty koty amõ ta jy'ar jy'ar ta.

⁵² Apo ngi har ok wyr pe awa po peteĩhar upa hetaha ta ixo. Ihẽ rehe mahapyr jurujar katu ta. Mokõi anĩ ta. Amõ rahã, ihẽ rehe mokõi jurujar katu ta. Mahapyr anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta.

⁵³ Ihẽ rehe ipái ta jurujar katu ta. Ta'yr ta anĩ. Pe, ihẽ rehe ta'yr ta jurujar katu ta. Ipái ta anĩ. Ihẽ rehe imãi ta jurujar katu ta. Imembyr kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe imembyr kũjã ta jurujar katu ta. Imãi ta anĩ.

Ihẽ rehe imembyr reko ame'ẽ ta jurujar katu ta. Kũjã ta anĩ. Ihẽ rehe kũjã ta jurujar katu ta. Imembyr reko ame'ẽ ta anĩ ta. Aja amõ koty koty jy'ar jy'ar ta — aja Jesu pandu.

Tupã muwyr ame'ẽ ke ko ixo, aja ukwa ym ngã
(Matéu 16.2-3)

⁵⁴ Ngã pe pandu tĩ:

—Aman pihuniha rehe pesak rahã, pahar pepandu: “Aa! Aman ukyr ta” aja. Pe, pahar aman ukyr.

⁵⁵ Pe, ywytuhu rahã, pepandu: “Aa! Warahy haku ta apo” aja pepandu. Pe, warahy hakuha uwyr.

⁵⁶ Mã! Mokõi pekwaha namõ pexo! Ywa rehe ihĩ ame'ẽ ke rehe pesak rahã, ame'ẽ ke pekwa katu. Ywy rupi ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Pekwa katu tĩ. Ihẽ rehe har anĩ. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu tipe. Ame'ẽ rehe pesak tipe. Anĩ. Ihẽ riki Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa ym te riki — aja Jesu pandu.

Ne ruwajan namõ pahar emukatu
(Matéu 5.25-26)

⁵⁷ A'e pandu tĩ:

—“Katu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu” aja nde erepandu. Aja rahã, katu ame'ẽ ke nde erema'e ta me'ẽ te'e.

⁵⁸ Esarahã! Nde rehe har ne ruwajan pandu: “Katu ym nde. A'erehe ngã panduha renda pe nde ke araho ta” aja riki. Mã! Inamõ nde ereho erexo rahã, emukatu. “Mã peja ym. Eraho ym ihẽ ke.

Ihē rehe nde py'a emujywyr katu. Katu ta apo 'y' aja pahar emukatu. Aja rahā, ngā panduha ruwa koty nde ke raho ym ta. Anī rahā, nde eremukatu ym rahā, nde ke raho ta. Aja rahā, sonda ta pe nde ke mondo ta. Pe, kyndaha pe nde ke sonda ta kynda ta raho.

⁵⁹ Apandu nde pe. Nde erehem ym te ta ingi. Mukatuha rehe upa katu te nde eremuhepy ym rahā, kyndaha ngi nde erehem ym te ta. (A'erehe mā peja pahar emukatu. Katu ame'ē ke ema'e katu) — aja Jesu pandu.

13

Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo

¹ Arahā, amō ta Jesu rehe uhyk uwyr. Pandu ipe:
—Hymba ke amō ngariréi ywy pe har ta hany hapu ixo. Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī u'am. Arahā, ame'ē ta ke Pirat je'ēha rupi amō ta jukwa. Mā! Ame'ē ta jaxer ai te'e nahā my? — aja Jesu pe pandu uwyr.

² Pe, Jesu pandu:

—Hā! Aja ame'ē ngariréi ywy pe har ta ke amō ta jukwa. A'erehe kuja pekwaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer ai ame'ē ta ke nahā my? Amō ngariréi ywy pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha naī.

³ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym

rahā, ame'ē ngariréi ywy pe har ta aja pemanō ta tī.

⁴ —Amō we tī. Siroe renda pe heta ngā ixo. Awa py wajar mahapyr hetaha ixo. Ame'ē ta rehe ywy pirā ok u'ar ukwa. Ok ywate ame'ē ke u'ar. Upa ngā ke jukwa. Kuja pekwaha my: “Mā! Ame'ē ta jaxer te. Jerusarē ok ta pe har ta 'ar koty te we jaxer te” aja pekwaha my?

⁵ Anī. Aja ym. Ko pehē pe apandu katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak ym rahā, ame'ē ta aja upa katu te pemanō ta tī — aja Jesu pandu.

(“Pemanō ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe mupyrara ta” aja mujekwa.)

Myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke Jesu mujekwa

⁶ Pe, myja me'ē ma'eywa'y my, ame'ē ke a'e pandu:

—Ma'eywa'y rehe amō sawa'e usak oho. Hok rake i'āi ame'ē ke. Ma'eywa rehe usak oho tī. Anī. I'a ym. Nixói.

⁷ Pe, kupixa usakiha pe ijar pandu: “Esarahā! Yman ma'eywa ke ihē apo'ok ta tipe. Mahapyr warahy 'ar rahā, kome'ē ma'eywa'y ngi apo'ok ta tipe. I'a ym te riki. Ma'ewā kuja i'āi my. Katu ym. Emondok embor” aja ijar pandu.

⁸ Pe, kupixa usakiha pandu ipe: “Sa'e! Anī we rī. Mā pewe i'āi rī. Ko ywy ke hake rupi ihē amungái mungái we ta rī. Ame'ē rupi ma'e muhuryha ihē amoī ta tī.

⁹ Pe, amō i'aha angaha ke rehe uhyk rahā, i'a rahā, katu ta tiki. I'a ym rahā: 'Emondok embor' aja ihē pe nde erepandu ta kŷ. Pe, ihē amondok ta" aja ijar pe kupixa usakiha pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupā tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngā muruwak mondo. I'a katu, ame'ēja saka. Ixoty muruwak mondo, ame'ē ke rehe Tupā harō we rī. Pyrara usak we ehe rī. Muruwak ym rahā jō, pe, mupyrara ta ngā ke. I'a ym, ame'ēja saka.)

Putu'uha 'ar rahā, kūjā ke Jesu mukatu

¹⁰ Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Jesu mu'e uī.

¹¹ A'ep amō kūjā ihī. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e, a'erehe ahy hū. Yman te ahy ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, aja te'e ixo. Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, aja ixo. Jixiko te'e wata. Marā ka ym pu'am katu wataha.

¹² Jesu usak ehe rahā, pandu ipe:

—Nde katu apo 'y — aja ipe.

¹³ Aja pandu rahā, iākā rehe ipo ke mujar. Aja rahā, pahar katu pu'am u'am. Tupā pe: "Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke" aja kūjā pandu pandu.

¹⁴ Jy'ariha rendama'e kapitā parahy ehe, Jesu rehe. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu mukatu. (Aja rahā, paraky te'e, aja ukwaha

naī, a'erehe parahy ehe.) A'erehe a'ep ihī, ame'ē ta pe pandu:

—Awa po wajar peteī wera rahā jō, ma'e ke amō ma'ema'e katu. Ame'ē wera rahā jō, amō mukatu katu pehē ke. Ame'ē wera rahā jō mukatuha rehe pejur. Putu'uha 'ar rahā, anī ta. Mukatu ym ta me'ē te'e — aja jy'ariha rendama'e kapitā pandu.

¹⁵ Jesu pandu:

—Mā! Putu'uha 'ar rahā ihē aparaky, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Upa pehē ngi har amō tapi'iruhu ke jirar ta raho. Kurar ngi y ke me'ē ta raho. Jumen ke aja tī. Putu'uha 'ar rahā, aja te'e pehē. Ame'ē peparaky, ame'ēja saka tī. (Pehē py'a pe mokōi pekwaha namō pexo!) Katu ym aja.

¹⁶ Pesarahā! Ko kūjā riki Amarā rainō ke. (A'erehe Tupā usak katu ehe, ame'ē ke a'e tī.) Kuja, 18 hetaha warahy 'ar rahā, a'e ke Satana mupyrara. (Ājā ramūi a'e.) Mujixiko mahy. A'erehe apo putu'uha 'ar rahā, kūjā ahyha ke amukatu. Apo jō putu'u a'e 'y — aja Jesu pandu.

¹⁷ Aja pandu rahā, huwan ta huxī. A'e pandu katu, a'erehe ame'ē ta huxī ingi. Amō ta anī. Hury katu riki. Upa ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. A'erehe hury katu ngā ehe.

Ma'e raī jyty m ame'ē rehe har
(Matéu 13.31-32; Mak 4.30-32)

18 Jesu pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta riki kuja saka.

19 Kupixa pe ma'e raĩ ta'yr te mi ame'ë ke sawa'e jytym. Mosata raĩ ke. Ame'ë hywõi. I'y tiha te hũ oho rahã, myra aja tiha oho tĩ. Pe, hãkã rehe ma'ewyra ta haity mujã mujã — aja Jesu pandu.

(Aja rahã, Jesu pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym te. Ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'ëja saka. I'i atu te rahã, ixotyhar ta heta te hũ ta. I'y tiha te hũ, ame'ëja saka, aja mujekwa katu.)

Ma'e mupururukiha rehe har

(Matéu 13.33)

20 A'e pandu tĩ:

—Kome'ë ywy keruhũ pe Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta riki kuja saka.

21 Ahúi aja me'ë ku'i pe ma'e mupururukiha ke kũjã mupara. Rar tyryhem mupara. Upa rahã, upa ahúi aja me'ë ku'i pururuk hũ oho — aja Jesu.

(Aja rahã, pandu py rahã, Tupã kotyhar ta heta ym. I'i atu te rahã, heta te hũ ta aja mujekwa katu.)

Hukwen pu'i mi ame'ë rehe har

(Matéu 7.13-14; Matéu 7.21-23)

22 Jerusarë ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ amõ ok ta ra'yr rupi ngã ke mu'e mu'e oho ixo. Awa renda rupi aja tĩ. Mu'e mu'e oho tĩ. Aja Jerusarë ok ta koty oho ixo.

23 Pe, amõ pandu ipe:

—Sawa'e! Tupã muhã katu ame'ë ta heta ym my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

24 —Hukwen ta'yr mi rupi amõ ixo. Pehẽma'e pyrãtã katuha namõ mã peja pexerahã! Ko pehẽ pe apandu. Heta ame'ë ta ixo tar katu tipe. Marã ka ym ixeha.

25 Pesarahã! Ok jar pu'am ta. Pe, hukwen ke kynda ta. Pe, soroka pe pepukái pe'am: “Sa'e! Epirar jande pe” aja ipe. Pe, a'e pandu ta: “Anĩ ta. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ” aja pehẽ pe.

26 Pe, pepandu: “Nde erekwa riki. Nde namõ ma'e ke ja'u katu. A'erehe nde rehe katu ame'ë ta ke jande. Jande rekoha pe Tupã je'ëha ke nde eremu'e katu jande ke. Jahendu riki” aja ipe.

27 A'e pandu tĩ: “Anĩ. My pe har pehẽ my? Akwa ym ihẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ame'ë ta ke pehẽ. Pejywyrr peho ihẽ ngi” aja pehẽ pe ok jar pandu ta. (Ihẽ riki ame'ë ok jar aja saka.)

28 —Tupã ixo ame'ë pe huryha namõ Amarã ixo. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Huryha namõ ixo tĩ. Upa katu te Tupã je'ëha pandu ame'ë ta aja tĩ. A'ep huryha namõ ixo tĩ. Pehẽ anĩ. Soroka pe pepu'am ta. Ame'ë rehe pesak rahã, pejixi'u hũ ta. Tupã rehe peparahy ta, a'erehe pehẽ rãi pesu'u su'u ta.

29 Heta ame'ë ta jy'ar ta uwyrr. Amõ awa ta jy'ar ta uwyrr. Jundéu awa aja

ym ame'ë ta jy'ar ta uwyr. Warahy uhemihā koty ngi jy'ar ta uwyr. Warahy u'ariha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Warahy jurukwā koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Iapyr koty ngi. Tumaha koty ngi aja tī. Jy'ar ta uwyr tī. Tupā ixo ame'ë pe jy'ar ta uwyr. Tupāma'e imi'u matyriha rehe wapyk ta uwyr. Hury katu te hū ta ngā.

³⁰Upa katu te ame'ë ta rehe Tupā juja katu te ipy'a katu ta — aja Jesu pandu.

Jerusarē ok ta rehe har Jesu pandu

(Matéu 23.37-39)

³¹Arahā amō parise ta uhyk ehe. Pandu ipe:

—Eho nde sengi! Nde ke Ero jukwa tar katu — aja Jesu pe.

³²A'e pandu:

—Jawaran aja saka a'e. Ngā jukwaha ke. Kuja pepandu peho ipe: “Apyta we ta rī. Apo ngā py'a ngi ājā ta ke amuhem amondo axo. Apo ma'e ahy ixo ame'ë ta ke amukatu axo tī. Koī aja ta tī. Koī har pewe ihē ama'eha ke amumba ta” aja Ero pe pepandu peho.

³³Mā! Ihē aho we ta me'ë te'e rī. Koī aja tī. Koī har pewe aja tī. Pe, Jerusarē ok ta pe ahyk ta. Jerusarē ok ta pe jō Tupā je'ēha pandu ame'ë ke amō jukwa ta me'ë te'e. Amō renda pe anī — aja Jesu. (Aja rahā, Jerusarē ok ta pe a'e manō ta, aja mujekwa katu.)

³⁴A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe har ta! Mā! Ima'e je'ēha pandu ame'ë ta ke Tupā muwyr rahā, ame'ë ta ke pejukwa. Myrandu katu pandu ame'ë ta ke a'e muwyr rahā, ita ra'yr pe pejukwa tī. Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē kotyhar ta ke amō amō rahā, ihē amujy'ar tar katu. Amujy'ar rahā, pehē ke amō ta jukwa ym ta tipe. Anī. Amujy'ariha ke peputar ym. Sapukái ra'yr ta ke ipypo wyr pe imāi mujy'ar inom, aja pehē ke amujy'ar tar katu tī. Anī. Peputar ym.

³⁵Jerusarē ok ta pe har ta! Pehē rekoha ke pehē pe te'e Tupā hijar oho. Ko pehē pe apandu katu. Kuja pepandu ta: “Mā peja jandema'e sawa'e te muwyr ame'ë ke rehe Tupā usak katu” aja ta pehē. Aja pepandu rahā jō, ihē rehe pesak ta tī. Ihē riki Tupā muwyr ame'ë ke — aja Jesu pandu.

14

Ahy ixo ame'ë ke Jesu mukatu

¹Amō jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, Jesu pe amō parise pandu. Parisema'e kapitā a'e.

—Ihē rok pe ihē namō ja'u jaho — aja.

Pe, inamō ma'e ke Jesu u'u oho. Parise rok pe uhyk rahā, amō ta usak usak katu ehe. Putu'uha 'ar rahā, mukatu ta my? Mukatu rahā: “Nde katu ym” aja pandu ta, a'erehe usak usak ehe.

²Huwa koty amō sawa'e wata uwyr. Ijywa ke punga

rāi ipe. Itymã ke aja tĩ. Punga rāi tĩ.

³ Pe, Moise je'ēha mu'eha ta pe Jesu pandu. Parise ta pe pandu tĩ:

—Myja Moise je'ēha rehe panduha ihĩ my? Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ē ke amō mukatu katu my? Anĩ ta my? — aja Jesu a'eta pe.

⁴ Anĩ. A'eta pandu ym te ipe. “Ma'e katu ame'ē ke ema'e ym” aja Moise je'ēha pandu ym. A'erehe a'eta pandu ym te ipe. Pe, sawa'e po ke Jesu pyhyk. Mukatu. Pe, hok pe mujywyr mondo. Katu aja mujywyr mondo.

⁵ Pe, a'ep pe har ta pe Jesu pandu:

—Pehẽ ngi har ta'yr ywyk-war typy ame'ē pe u'ar rahã, pahar amō jo'ok ta ingi. Putu'uha 'ar rahã, u'ar. Pahar jo'ok ta ingi. Tapi'iruhu u'ar rahã, aja tĩ. Putu'uha 'ar rahã, u'ar tĩ. Pahar jo'ok ta ingi tĩ. (A'erehe putu'uha 'ar rahã, ahy ixo ame'ē ke amukatu rahã, katu tiki tĩ) — aja Jesu pandu.

⁶ Ame'ē panduha rehe marã ka ym je'ēha ke amō ta mujwyriha ipe.

“Thẽ katu ihẽ” aja ekwa ekwa ym exo

⁷ Ma'e ke amō ta u'u uwyr rahã, wapyka katu te ame'ē pe wapyk wapyk oho. Ame'ē rehe Jesu usak rahã, myja me'ē ma'e ke my, ame'ē ke pandu ngã pe.

⁸ —Jumendariha rehe ngã mi'u ke amō matyr rahã:

“Ejur se nde tĩ” aja ijar pandu nde pe. Aja rahã, kapitã rake ewapyk ym eho. Nde erewapyk rahã, nde 'ar koty te we sawa'e katu ame'ē ke ijar mujy'ar my tĩ.

⁹ Pe, nde pe pandu uwyr. “Nde wapyka ke kome'ē sawa'e pe eme'ē” aja nde pe ijar pandu. Aja rahã, nde ruxĩ ta ingi. Amō wapyka, xupe kotyhar pe nde erewapyk ta ereho.

¹⁰ —Pesarahã! Kuja katu. Nde pe ngã mi'u jar pandu: “Ejur se nde tĩ” aja. Nde ereho rahã, xupe kotyhar wapyka pe ewapyk eho. Pe, nde rehe ijar uhyk uwyr rahã, pandu nde pe: “Anĩ! Sa'e! Se koty ewapyk ejur. Wapyka katu te ame'ē pe ewapyk ejur” aja ngã mi'u jar. Aja rahã, nde rehe a'ep ihĩ ame'ē ta usak. Aja rahã, nde rury katu ta.

¹¹ —“Ihẽ riki amō ta 'ar koty te we katuha” aja jupe ukwa rahã, ame'ē ke Tupã muhuxĩ ta. “Ihẽ riki amō ta 'ar koty te we katuha aja ym ihẽ” aja jupe ukwa rahã, ame'ē ke Tupã muhury katu ta — aja Jesu pandu.

¹² A'engi: “Ihẽ rok pe ja'u jaho” aja pandu ame'ē pe Jesu pandu:

—Ma'e ke nde ere'u rahã, nde rehe katu ame'ē ta ke jō emujy'ar ym. Aja nde mu ta ke jō emujy'ar ym tĩ. Ne anam ta ke jō emujy'ar ym tĩ. Amō amō nde rok rake rupi ihĩ, ame'ē ta ima'ehũ namō ixo. Ame'ē ta ke jō emujy'ar ym tĩ. Esarahã! Nde eremuju'ar

rahã, pe, i'i atu rahã, nde pe pandu ta uwyr: "Ihẽ rok pe ma'e ke e'u ejur" aja nde pe.

¹³ A'erehe ngã mi'u nde erematyr rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta ke emujy'ar. Wata katu ym ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. Ijywa katu ym ame'ẽ ta ke emujy'ar tĩ. (Ame'ẽ ta marã ka ym so'o jukwaha.) Ame'ẽ ta ke emujy'ar.

¹⁴ Aja rahã, nde rehe Tupã usak katu ta. Esarahã! Ame'ẽ ta nde pe marã ka ym ma'e ke juja katu te mujywyriha. Esarahã! Nde pe Tupã riki mujywyr ta. Yman rahã, katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu muhem rahã, ma'e ke a'e riki mujywyr katu ta nde pe — aja Jesu pandu parisema'e kapitã pe.

Ngã mi'u matyr keruhũ ke (Matéu 22.1-10)

¹⁵ Amõ sawa'e myrape rake wapyk uĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe hendu rahã, pandu ipe:

—Tupã ixo ame'ẽ pe oho. Pe, myrape rake wapyk ame'ẽ ta mã hurry katu ta kũ — aja Jesu pe.

¹⁶ Pe, sawa'e pe pandu:

—Amõ sawa'e ngã mi'u ke matyr hũ. Heta ngã pe pandu:

¹⁷ "Pehẽ johu pe'u pejur" aja ngã pe. Angaha ke rehe uhyk rahã, miasu pe pandu: "Eho. Ihẽ mi'u u'u ame'ẽ ta pe ependu eho. 'Pe'u pejur. Upa ihẽ amoĩ katu' aja ependu

eho" aja ngã mi'u matyriha jar pandu.

¹⁸ —Pe, miasu pandu oho rahã, amõ amõ pandu: "Aho ym ta ihẽ" aja. Kuja amõ pandu py: "Ywy ke ihẽ amõ ajo'ok. A'erehe asak ta aho ehe apo 'y. 'Aho ym ta ihẽ' aja nde jar pe ependu" aja miasu pe.

¹⁹ Amõ pandu: "Tapi'iruhu mokõi mu'am ame'ẽ ke ajo'ok. Aja me'ẽ awa po wajar peteihar upa ajo'ok. Ma'e ke hykýi katu raho nahã my? Ame'ẽ ke amanga ta aho. 'Aho ym ta ihẽ' aja nde jar pe ependu" aja miasu pe pandu.

²⁰ Pe, amõ pandu: "Aju-mendar ramõ te ihẽ. A'erehe marã ka ym ihẽ ahoha" aja miasu pe.

²¹ —Pe, upa amõ ta pandu ame'ẽ ke ijar pe miasu pandu oho. Ijar parahy hũ ngã rehe. Miasu pe pandu: "Pahar eho! Ok ta rupi eho. Upa awa rape rupi eho. Ima'e ym te ame'ẽ ta ke se emuhyk erur. Itymã hãtã ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Eha ym te ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ. Wata katu ym ame'ẽ ta ke aja tĩ. Se emuhyk erur tĩ" aja miasu pe.

²² —I'i atu ijar pe miasu pandu: "Sa'e! Upa nde erependu ame'ẽ ke ihẽ ama'e. Pewe soroka ihĩ, ma'e u'uha renda pe" aja ipe.

²³ —A'erehe miasu pe ijar pandu tĩ: "Eho we rĩ. Ok ta kurar kupe koty rupi heta awa rape ihĩ. Ame'ẽ ngi upa ngã epyhyk erur. Ihẽ rok ke emutyryhem.

²⁴ Apandu katu. ‘Ma’e ke pe’u pejur’ aja ihē apandu py, ame’ē ta u’u ym te ta. Ihē mi’u amatyr ame’ē ke u’u ym te ta” aja ijar pandu — aja Jesu mu’e.

(Aja rahā: “Tupā koty pehē py’a pemuruwak pemondo” aja jundéu awa ta pe pandu py. Ame’ē ta upa katu te jurujar ym ta. Jundéu awa aja ym ame’ē ta jurujar katu ta, aja Jesu mujekwa.)

Jesu namō ixo ame’ē ta rehe har

(*Matéu 10.37-38; Ruk 9.23-24*)

²⁵ Heta te hū ngā oho ixo inamō. Pe, Jesu uwak rahā, pandu ngā pe:

²⁶—Ihē namō amō ixo rahā, ihē rehe a’e ipy’a ym rahā, marā ka ym ihē kotyhar aja ixoha. Ipái rehe amō ipy’a katu. Ame’ē ‘ar koty te we ihē rehe ipy’a katu. Aja rahā jō, ihē kotyhar aja ixo ta. Imāi rehe aja tī. Ipy’a katu tī. Hakehar rehe aja tī. Ipy’a katu tī. Ta’yr ta rehe aja tī. Ipy’a katu tī. Imu ta rehe aja tī. Ipy’a katu tī. Ianam ta rehe aja tī. Ipy’a katu tī. Juehe te’e aja tī. Ipy’a katu tī. Pe, ame’ē ta ‘ar koty te we ihē rehe ipy’a katu. Aja rahā jō, ihē kotyhar aja ixo ta.

²⁷—Ihē namō amō ixo rahā, ame’ē ke amō ta jukwa tar katu my. Pe, a’e pandu: “Anī. Ihē ajurujar katuha ke ahijar ym ta. Ihē ke jukwa ta my? Ahijar ym ta” aja. Aja rahā, ihē kotyhar aja ixo ta.

²⁸—Pehē ngi har amō riki ok keruhū mujā rahā, myja

myra hetaha rahā, uhyk ta my? Upa ta my? Aja ukwa ukwa py ixo. Upa katu te pehī nahā my, ame’ē ukwa ta. Ukwa ukwa py ixo.

²⁹ Ukwa ym rahā, mumba ym ta. Ixangwer jō upa jytyka. Uhyk ym myra ke. Marā ka ym mumbaha. Ame’ē rehe usak ame’ē ta upa puka puka hū ehe.

³⁰ “Mā! Ok keruhū sawa’e mujā ta tipe ixo. Mumba ym ta riki” aja ngā puka puka hū ehe.

³¹—Pesarahā! Amō kapitā keruhū jumai tate oho. Heta te hū sonda ta namō oho ta. I’ar koty te we huwajan ta rahā, ima’e pyrātāha ke a’e ukwa py ta. Huwajan ta ke a’e muputu’u ta my, ame’ē ke ukwa py ta. Ukwa ukwa py ixo.

³² Marā ka ym muputu’uha rahā, je’ēha ke mondo ta, amō kapitā keruhū koty, huwajan koty. Paite we huwajan ixo rahā, je’ēha ke mondo ta. “Myja rahā, nde ereputu’u ta my? Jamukatu jande juehe” aja je’ēha ke amō pandu ta oho ipe. Pe, muputu’u.

³³—Aja pehē pe tī. Pekwa pekwa katu py pexo. “Ixotyhar aja ihē axo ta. Ihē ke amō jukwa tar katu rahā, tapijar te’e we ixotyhar aja ihē axo ta” aja pekwa pekwa pexo. Pehē ngi har amō upa katu te ima’e ke hijar ym rahā, marā ka ym ihē kotyhar aja ixoha — aja Jesu pandu.

Jukyry jaxer aja ym pexo
(*Matéu 5.13; Mak 9.50*)

³⁴ A’e pandu tī:

—Jukyr ma'e ke muhembyk katu. Pe, jukyr ngi he'ēha kanim rahā, marā ka ym he'ēha amō mujywyr ehe.

³⁵ Jaxer riki. Ywy rehe moī rahā, muhury ym ma'eywa'y ra'yr ke. Amō ma'e muhuryha namō mu-para ym tī. Ombor te'e awa. Pehē pekwa tar katu rahā, ihē amu'e ame'ē ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

(Aja riki amō. “Jesu kotyhar aja ihē axo ta” aja amō pandu rahā, jukyr katu aja saka. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar rahā, jukyr he'ēha upa kanim ame'ēja saka. Katu ym. A'e ke Tupā ombor te'e, ame'ēja saka ta tī.)

15

Arapuharan kanim ame'ē rehe har
(Matéu 18.12-14)

¹ Amō rahā, heta ngā jy'ar uwyr ehe, Jesu rehe. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ta jy'ar uwyr ehe. Amō sawa'e katu ym ame'ē ta jy'ar uwyr ehe tī. Panduha rehe hendu uwyr.

² Pe, parise ta je'ē je'ē hū ehe har, Jesu rehe har. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Je'ē je'ē hū ehe har tī. Kuja:

—Mā! Amō jaxer ame'ē ta namō ixo katu. Ma'e ke a'eta namō u'u tī. Katu ym aja jande pe — aja a'eta je'ē je'ē hū.

³ A'erehe myja me'ē ma'e kanim ame'ē ke my, ame'ē ke Jesu pandu ngā pe:

⁴ —Pehē ngi har amō heta arapuharan ta namō ixo. Kuja, 100 hetaha ke. Pe, peteī kanim oho rahā, ijar kekar kekar ta oho. Kāpī u'u, aja kanim ym ame'ē ta ke ijar hijar ta. Pe, kanim ame'ē ke kekar kekar oho. Pe! Mahem.

⁵ Mahem rahā, hury katu ehe. Ijixi'y 'ar pe hupir werur.

⁶ Hok pe muhyk rahā, ehe katu ame'ē ta ke mujy'ar. Hok rake rupi ixo ame'ē ta ke mujy'ar tī. Pandu: “Arapuharan kanim ame'ē ke amahem, a'erehe ihē namō pehē rury katu pexo!” aja arapuharan jar.

⁷ Pesarahā! Aja ywa pe Tupā je'ēha rahoha ta hury katu tī. Amō ta katu ame'ē ta aja ixo. Kuja, 99 hetaha. Ame'ē ta ipy'a ke muruwak ym ta me'ē te'e. Katu ame'ē ta aja ixo. Ame'ē ta rehe Tupā je'ēha rahoha ta hury katu. Pe, peteī sawa'e katu ym ame'ē riki ipy'a ke Tupā koty muruwak mondo rahā, i'ar koty te we Tupā je'ēha rahoha ta hury katu ehe. Kuja, 99 hetaha 'ar koty te we hury katu te ta ha — aja Jesu pandu.

Tamatarer kanim ame'ē rehe har

⁸ A'e pandu rī:

—Kuja amō we tī. Amō kūjā ita tamatarer pu'a namō ixo. Itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke. Jande popa hetaha namō ixo. Pe, peteī kanim rahā, kuja kekar. Araparin ke

muwera. Ame'ë weraha rupi peir peir ixo. Ame'ë matyriha pe kekar kekar katu. Aja upa hok wyr rupi usak usak ixo ehe. Pe, mahem.

⁹ Mahem rahã, ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar. Hok rake ixo ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Pandu: "Ita tamatarer pu'a kanim ame'ë ke amahem, a'erehe ihẽ namõ pehẽ rury katu pexo!" aja kũjã pandu.

¹⁰ Pesarahã! Aja Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ta tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ë ke ipy'a ke Tupã koty muruwak mondo rahã, Tupã je'ëha rahoha ta hury katu ta ehe tĩ — aja Jesu pandu.

Ta'yr kanim ame'ë rehe har

¹¹ A'e pandu tĩ:

—Amõ sawa'e mokõi ta'yr ta namõ ixo.

¹² Amõ wera rahã, ipái pe peteĩ pandu. Ame'ë riki u'ar we ame'ë ke. (Ame'ë ta'yr ipáima'e tamatarer pyhyk tar katu apo 'y. Ipái manõha rehe harõ tar ym.) Kuja pandu: "Papa! Nde eremanõ rahã, upa katu te nema'e ke jande pe nde eremupyta ta kũ. Wajar ihẽma'e ta. Apo ame'ë ke ihẽ pe emuwyrãhã!" aja ipái pe. A'erehe ima'e ke ipái me'ë me'ë. Mokõi ta'yr ta pe me'ë hũ.

¹³ —Pe, ame'ë ta'yr wajar pyhyk. U'ar we ame'ë ke. Upa muhepy. Aja tamatarer pyhyk. Pe, heta katu ym ukwer rahã, ipái rekoha ke hijar oho. Pepaite ihon. Amõ ywy pe har ta koty oho. A'ep ka'u

te'eha rupi tamatarer ke me'ë me'ë. Upa katu te ipy'a moĩ, ame'ë ke rehe tamatarer me'ë me'ë rãĩ.

¹⁴ Aja upa katu te tamatarer kanim ipe. Pe, ame'ë ywy rupi nixói te ngã mi'u ke. A'erehe a'e pyrara ixo tĩ.

¹⁵ A'erehe ame'ë ywy pe har sawa'e pe pandu. "Ihẽ aparaky ta nde pe" aja. "Ere. Ihẽma'e kure ta rehe esak katu. Kure mi'u eme'ë me'ë katu" aja sawa'e pandu. Ame'ë ke rehe a'e usak usak ixo.

¹⁶ Myahy a'e. Ynga aja me'ë ke kure ta u'u ixo. Ame'ë ke a'e u'u ta tipe tĩ. Me'ë ym ma'e ke ngã ipe.

¹⁷ —Peramõ ipy'a upak ipe. Jupandu jupe: "Mã! Ihẽ páima'e miasu ta ma'e ke u'u rahã, pyta we riki. Heta ma'e ke ihĩ. Ko ihẽ myahyha namõ ihẽ axo. Amanõ tate ihẽ.

¹⁸ Papa rekoha pe ihẽ ajoyyr ta aho tĩ. Kuja ihẽ apandu ta: 'Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ.

¹⁹ "Ihẽ ra'yr" aja ihẽ pe nde erepandu ym rahã, mã katu apo 'y. Miasu aja nde pe aparaky te'e ta apo tĩ' aja papa pe ihẽ apandu ta" aja jupandu jupe.

²⁰ A'erehe a'engi oho. Ipái rekoha pe jwyyr oho ixo.

—Ipái rok paite we riki. Uhyk oho ixo rahã, ipái usak ehe. Pyrara usak ehe. Pe, ujan ixoty. Ta'yr jurupy rupi juman juman. Huwa ke pyter

pyter tĩ. (Aja hury katuha mujekwa.)

²¹ —Ta'yr pandu ipe: “Papa! Ma'e aka'u te'eha ke ama'ema'e, aja Tupã ukwa katu. Nde aja tĩ. Nde erekwa katu tĩ. ‘Thē ra'yr’ aja ihē pe nde erepandu ym rahã, katu tiki” aja ipái pe.

²² —Anĩ. Miasu ta pe ipái pandu: “Pahar perur! Ma'e mundeha katu te ame'ē ke perur. Pemunde ehe. Ipo rehe har aja tĩ. Ipy rehe har aja tĩ. Perur tĩ.

²³ Upa rahã, perur amō tĩ. Tapi'iruhu ta'yrer ke perur. Ixa te ame'ē ke perur. Pejukwa. Jande rury katuha jamujã ta.

²⁴ Ko ihē ra'yr manō aja akwa naĩ. Anĩ. Apo ixuwe katu uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y’ aja ipái pandu. Pe, hury katuha ngã mujã ixo.

²⁵ —Aja ixo rahã, ta'yr jepy ame'ē ke kupixa pe paraky ixo. A'engi jywyr uwyr. Hok pe uhyk tate rahã, ma'e tya-puha rehe hendu.

²⁶ Pe, amō miasu pe pukái: “Ejur se! Ma'e puki?” aja ipe.

²⁷ A'e pandu: “Ne mu ko uhyk uwyr. Manō ym a'e. Katu uhyk uwyr. A'erehe jande pe nde pái pandu: ‘Tapi'iruhu ta'yrer ke pejukwa. Ixa te ame'ē ke' aja jande pe’” aja miasu pandu ipe.

²⁸ —Ta'yr jepy ame'ē ke parahy te'e. Hok pe ixo tar ym. A'erehe ipái uhem oho ixoty. Pandu ipe: “Exe ejur nde tĩ” aja pandu hũ ta'yr pe.

²⁹ Ta'yr pandu: “Anĩ. Axe ym ta. Esarahã! Aparaky hũ axo nde pe. Heta warahy 'ar aha oho. Te'e paraky ame'ēja ihē. Ne je'ēha rehe ihē ahendu katu te. Aja te'eha ihē axo. Nde ereme'ē ym te ma'e ke ihē pe. Arapuhame ra'yr nde ereme'ē ym riki. Ame'ē namō ihē rehe katu ame'ē ta namō jō amuhury ta tipe. Ja'u ta tipe. Anĩ. Nde ereme'ē ym ihē pe.

³⁰ Apo peme'ē nde ra'yr upa katu te nema'e ke mukanim. Kũjã ka'u te'e ame'ē ta pe upa mukanim. Ko riki jywyr uwyr. Pe, nde je'ēha rupi tapi'iruhu ta'yrer ke nema'e miasu ta jukwa. Ixa te ame'ē ke. Katu ym aja” aja ipái pe ta'yr jepy ame'ē pandu.

³¹ Pe, ipái pandu: “Sa'e! Ihē ra'yr nde. Ihē namō nde erexo. Aja te'eha nde. Upa ihēma'e kohĩ. Ame'ē riki upa katu te nema'e tĩ.

³² Ko nde mu riki manō, aja ixo. Apo ixuwe katu aja uhyk uwyr. Kanim oho aja ixo. Ko apo ixo 'y. A'erehe jande rury katuha jamujã ta me'ē te'e. Jande rury katu ta me'ē te'e. Jande rok pe jaxe jahorahã!” aja ta'yr pe ipái pandu — aja Jesu pandu.

(Aja Tupã tĩ. Peteĩ sawa'e katu ym ame'ē ke ipy'a ke ixoty muruwak mondo rahã, Tupã hury katu ta, aja Jesu mujekwa katu.)

16

Ijarma'e tamatarer ke amō mukanim

1 Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehū ame'ē ke a'e. Ima'e tamatarer ke amō usak usak ixo. Pe, ijar pe amō ta pandu oho: “Tamatarer usakiha riki nema'e ke te'e mukanim ixo” aja ijar pe.

2 Pe, amō pe ijar pandu: “Tamatarer usakiha emuhyk se” aja ipe. Usakiha uhyk rahā, ijar pandu ipe: “Nde erema'ema'eha rehe har ihē ahendu. Jetehar te my? Myja ihēma'e tamatarer nde ereme'ē me'ē my? Myja nde eremujuwyr tī? Ame'ē ke upa katu te emapyk. Ihē asak ta. Ihēma'e ke nde eresak ym ta apo 'y” aja ijar pandu.

3 —Pe, hok pe jywyr rahā, usakiha jupandu jupe: “Ihēma'e parakyha ngi ihē jar ihē ke muhem ta apo. Myja aparaky ta apo my? Ihē pyrātā ym ihē. (Marā ka ym kupixa rehe aparakyha.) Tamatarer ke ngā pe apandu pandu rahā, ihē ruxī ta ihē ke ingi. Aja ama'e ym ta.

4 Aa! Apo akwa katu! Ihē rehe katu ame'ē ta ke amu'am ta. Pe, ihēma'e parakyha ngi ihē ke muhem rahā, ihē rehe katu ame'ē ta ixo ta. Hok pe ame'ē ta ihē ke mupyta katu ta” aja jupandu jupe.

5 —A'rehe ijar pe ma'e ke mujuwyr ame'ē ta ke muhyk. Upa muhyk. Amō pe pandu py: “Myja hetaha ihē jar pe nde eremujuwyr ta my?” aja tamatarer usakiha pandu.

6 Sawa'e pandu: “Mandēju raī ka aja me'ē heta te

hū amujuwyr ta me'ē te'e. Kamuxī ra'yr ke tyryhem heta te hū, kuja, 100 hetaha ke” aja usakiha pe. A'e pandu: “Esarahā! Ko nema'e mangaha ke. Se ewapyk. Pahar iwyr koty paper rehe emupinim. Wajar jō nema'e mangaha kohī. Kuja, 50 aja hetaha jō emupinim. Ihēma'e parakyha nixói rahā, ihē rehe eharái ym” aja usakiha pandu. (A'e jupandu jupe tī: “Apo ihēma'e parakyha ngi ihē jar muhem rahā, peme'ē ihē rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

7—Amō pe pandu: “Ne rahā tī! Myja nde eremujuwyr ta ihē jar pe my?” aja usakiha pandu. Amō pandu: “Ahúi aja me'ē heta te hū amujuwyr ta me'ē te'e. Kuja, 1.000 wasākā mangaha mutyryhem” aja usakiha pe. A'e pandu: “Ko nema'e mangaha kohī. Iwyr koty paper rehe emupinim. Kuja, 800 aja emupinim. Te'e apandu ta, aja rahā ihē jar ukwa ym ta. Esarahā! Ihēma'e parakyha nixói rahā, ihē rehe eharái ym” aja ipe. (A'e jupandu jupe tī: “Apo ihēma'e parakyha ngi ihē jar muhem rahā, peme'ē ihē rehe usak katu ta my” aja jupandu jupe.)

8—Ame'ē usakiha ma'ema'eha rehe har ijar hendu rahā, pandu: “Mā! Usakiha ukwa katu ma'e. Ehe katu ame'ē ta ke mu'am ixo” aja riki ijar pandu. (Jetehar te rupi ym usakiha ma'e. Katu ym ame'ē.) Ukwa katuha rehe

har jō ijar katu pandu — aja Jesu pandu.

A'e pandu tī:

—Ima'e ke rehe ukwa katuha namō Tupā kotyhar ta usak usak katu. Aja rahā, yman rahā ima'e ke pewe hū ta. Mā! Tupā kotyhar ta 'ar koty te we Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuha. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ē ta pe ukwa katuha namō amō Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e. Aja rahā, yman rahā ima'e ke pewe hū ta — aja Jesu pandu.

⁹ A'e pandu tī:

—Pesarahā! Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke heta ihī. Tamatarer. Ma'e katu ame'ē ke. Heta ihī tī. “Aa! Ame'ē ke Tupā kotyhar ta pe ihē ame'ē ta. Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe Tupāma'e parakyha riki katu ta oho” aja pepandu. Aja rahā, pemañō rahā, ixoty oho rahā, pehē pe Tupā pandu ta: “Se pejur katu. Katuha renda ke se. Manō ym te ta awa se. Katu tiki” aja pehē pe Tupā pandu.

¹⁰ —Jetehar rupi ta'yr mi ma'e ke rehe amō usak usak katu. Aja rahā, jetehar rupi heta te hū ma'e ke rehe usak usak katu ta tī. Te'eha rupi ta'yr mi ma'e ke rehe usak usak. Aja rahā, te'eha rupi heta te hū ma'e rehe usak usak ta tī.

¹¹ Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke heta hū ihī. Ame'ē ke jetehar rupi ym pesak pesak rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke pehē pe a'e me'ē ym ta tī.

¹² Amō tama'e ke rehe pesak pesak katu ym rahā, pehēma'e ke pehē pe amō me'ē ym ta tī.

¹³ —Mokōi ijar pe marā ka ym miasu paraky katuha. Mokōi jar pe paraky rahā, peteihar rehe jō ipy'a katu ta. Amō rehe anī ta. Peteī jar je'ēha rehe hendu katu ta. Amō jar je'ēha rehe anī ta. Hendu ym ta ehe. (Aja Tupā rehe tī.) Tamatarer ke rehe jō ipy'a ke amō moī moī rahā, marā ka ym Tupā rehe ipy'a katuha. (Mokōi ijar aja saka tī) — aja Jesu pandu.

Jesu je'ēha ke

(*Matéu 5.31-32; Matéu 11.12-13; Mak 10.11-12*)

¹⁴ Ame'ē panduha ke parise ta hendu rahā, puka puka hū ehe, Jesu rehe. Tamatarer ke rehe ame'ē ta ipy'a ke moī moī katu, a'erehe Jesu rehe puka puka hū.

¹⁵ Jesu pandu:

—Sawa'e katu te pehē aja amō ta ukwaha. Ame'ē ke peputar katu. Anī. Aja ym pehē, aja pehē rehe har Tupā ukwa katu. Ma'e ke katu te aja sawa'e ukwaha. Anī. Ame'ē riki jaxer ame'ē ke te'e aja Tupā ukwa katu. Tupā riki ukwa katu te ame'ē ke a'e.

¹⁶ —Aja Moise je'ēha rehe har amō koty pekwa. Pesarahā! Juā mujahukiha uhyk ym rahā we, Moise je'ēha rehe amō hendu katu rī. Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe aja tī. Hendu katu tī. Pe, Juā uhyk. A'engi myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. Ma'e ka'u te'eha

ke amō hijar, pe, Tupā koty ipy'a ke muruwak. Aja rahā: “Ihē kotyhar ke nde” aja Tupā pandu. Ame'ē myrandu katu rehe heta te hū jurujar katu.

17 Moise je'ēha rehe amō hendu katu ta me'ē te'e tī. Ywa ke kanim ta oho. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Upa ta tī. Moise je'ēha rehe hendu katuha anī. Upa ym te ta. A'erehe Moise je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e we rī.

18 —Pesarahā! Kuja riki amō. Hakehar ke sawa'e hijar oho. Pe, amō kūjā ke pyhyk rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Pe, hijar ame'ē kūjā ke amō sawa'e pyhyk rahā, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē kūjā ma'e tī. Katu ym aja. A'erehe aja pema'e ym ta me'ē te'e — aja Jesu pandu.

Rasaro rehe har. Ima'ehū ame'ē rehe har tī.

19 (Tamatarer rehe jō amō ipy'a moī rahā, katu ym aja Jesu mu'e.) A'erehe kuja pandu:

—Pe, amō sawa'e ixo. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Ima'e mundeha muhepy hū ame'ē ke namō wata ixo. Wera rahā pame katu te humi'u ke matyr hū. Aja jumuhury hury juehe.

20 Hok rukwen pe amō sawa'e ke amō ta muhyk muhyk raho. Her Rasaro. Ima'e ym te a'e. Pere ke mâte hū te'e ehe.

21 A'ep harō uī. Ima'ehū, ame'ēma'e myrape 'ar ngi imi'u kurer u'ar u'ar. Ame'ē ke Rasaro u'u ta tipe. Me'ē ym

amō ipe. Jawar ta riki pere ke here here tī.

22 Pe, ima'e ym te ame'ē ke manō, Rasaro ke. Amarā rake i'ā ke Tupā je'ēha rahoha ta muhyk raho. Ywa pe huryha rehe muhyk raho.

—Ima'ehū ame'ē ke manō tī. Pe, amō ta jytyr raho.

23 Mupyraraha renda pe pyrara hū ixo. Ma'ā rahā, Amarā rehe usak. Hake Rasaro i'āi. Pijaite we usak ehe.

24 Pe, pukái: “Amarā! Epyrara ihē rehe esarahā! Ihē koty Rasaro ke emuwyr. Y pe ipo ākā rakehar munde ta. Ame'ē pe ihē juru ke murysā ta. Tata keruhū pe ihē axo. Apyrara hū ihē ke” aja Amarā pe.

25 —Pe, Amarā pandu ipe: “Sa'e! Anī. Ywy pe nde erexo rahā, upa katu te ma'e katu ame'ē ke nema'e riki. Ame'ē ke rehe ekwa ekwa exo. Rasaro rehe anī. Upa katu te ma'e katu ym ame'ē ke ima'e riki. Apo anī. Se a'e hury katu ixo apo 'y. Nde anī. Nde erepyrara erexo apo 'y.

26 Ko riki amō we tī. Jande pyter rupi sorok te'e hū ame'ē ke tūi. A'erehe sengi marā ka ym nde koty amō ahaha oho. Nde koty har ngi marā ka ym jande koty amō ahaha uwyr tī” aja ipe.

27 —Sawa'e pandu: “Amarā! Aja rahā, ko apandu nde pe. Ihē pái rekoha pe Rasaro ke emondo.

28 A'ep ihē mu ta ixo. Awa po wajar peteīhar upa hetaha ixo. Ame'ē ta pe je'ēha namō Rasaro ke emondo. Aja rahā,

ame'ë ta se uwyr ym ta tĩ. Se pyrara hũ awa" aja pyrara ixo ame'ë ke pandu.

²⁹ —Amarã pandu: "Anĩ ta. Moise mupinim ame'ë ke namõ ne mu ta ixo. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim. Ame'ë ta namõ ixo tĩ. Ame'ë panduha rehe ne mu ta hendu katu ta me'ë te'e. Hendu katu rahã, ukwa katu ta. Aja rahã peme'ë pyraraha renda pe oho ym ta tĩ" aja pyrara ixo ame'ë pe Amarã pandu.

³⁰ —Sawa'e pandu: "Anĩ ta Amarã! Ame'ë ke a'ewan ym we rĩ. Amõ we rahã, katu. Kuja. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, pe, ame'ë riki Tupã je'ëha ke pandu oho rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke muruwak ta mondo. Tupã koty muruwak ta mondo" aja pyrara ixo ame'ë pandu.

³¹ —Amarã pandu: "Anĩ. Moise je'ëha rehe a'eta hendu ym rahã, amõ rehe hendu ym tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ë ke Tupã je'ëha pandu. Ame'ë ke rehe hendu ym ta tĩ. Tupã je'ëha ke pandu ame'ë ta rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Manõha ngi kwera katu uhem ame'ë ke pandu oho. Tupã je'ëha ke pandu oho. Ame'ë ke rehe hendu ym ta tĩ" aja pyrara ixo ame'ë pe Amarã pandu — aja Jesu pandu.

17

Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë rehe har
(Matéu 18.6-7; Matéu 18.21-22; Mak 9.42)

¹ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ma'e ke rehe amõ usak, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta. Aja me'ë aja te'e ta ixo. Pe, ngã muka'u te'eha ke mu'e, ame'ë ke mã Tupã mupyrara te hũ ta.

² Ihë rehe amõ amõ ta'yn ta jurujar katu. Pe, amõ pandu: "Mã! Jesu rehe pejurujar katuha pehijar" aja. A'erehe ta'yn ta hijar. Aja rahã, mã peja pandu ame'ë jurupy rupi itahu pukwar. Pe, itahu namõ a'e ke ypa pe ombor. Pe, y jukwa. (Aja rahã, ta'yn ta ke mu'e ym ta.) Aja manõ rahã, Tupã mupyraraha 'ar koty te we katuha. Tupã mupyrara rahã, mupyrara te hũ ta.

³ —Pesak katu te'e! Ma'e ka'u te'eha ke ne mu ma'e rahã: "Mã peja ym" aja epandu ipe. Ame'ë ngi ipy'a ke muruwak mondo rahã, nde py'a emujywyr ehe.

⁴ Wera rahã, awa po wajar mokõi hetaha ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e nde pe. Pe, a'e ma'e, a'engi nde pe pandu: "Ame'ë ngi ihë py'a amuruwak amondo. Ihë rehe nde py'a emujywyr katu" aja nde pe pandu. Aja rahã, aja pame katu te nde py'a ke emujywyr ehe — aja Jesu pandu.

Jurujar katuha ke
(Matéu 17.20; Mak 11.22-23)

⁵ Jesu mondo ame'ë ta pandu ipe:

—Sawa'e! Mã! Jande py'a jamujwyriha hãtã ame'ë ma'eha. Jande ke emu'e katu.

Aja rahã, jajurujar katuha amõ we katu ta. Pe, nde erepandu aja jama'ema'e katu ta – aja Jesu pe.

⁶ A'e pandu:

–Pesarahã! Ta'yr mi pejurujar katu rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta kÿ tĩ. Ta'yr mi pejurujar katu. Ma'e raĩ ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Aja rahã kome'ẽ myra keruhũ pe pepandu ta: “Nde rapo ke namõ ejujo'ok ehem eho. Y ramũi pe ejujytym eho” aja myra pe. Ta'yr mi pejurujar katu rahã, ame'ẽ myra jujo'ok ta oho – aja Jesu. (“Myra” aja pandu rahã: “Upa ma'e hãtã ma'eha ke” aja mujekwa katu.)

Miasu ma'ema'eha ke

⁷ Ajame'ẽ ke Jesu mu'e:

–Pehẽ ngi har amõ ixo. Miasu aja paraky ixo, kupixa rehe. Arapuharan ta rehe usak usak ixo amõ nahã my. Pe, hok pe uhyk jywyr rahã, ame'ẽ pe kuja nde erepandu my: “Ere. Nde ereparaky katu. Pahar ma'e ke e'u eho” aja pandu my?

⁸ Anĩ. Aja ym. Amõ koty nde erepandu ta. Kuja: “Ma'e ke ihẽ pe emupupur. Nema'e kamixa emunde. Pe, ihẽ a'u rahã, ma'e ke emoĩ moĩ ihẽ pe. Upa a'u rahã, nde ere'u ta” aja miasu pe.

⁹ Miasu pe: “Katu nde. Nde ereparaky katu” aja nde erepandu ym ta. Anĩ. Ne je'ẽha rehe jõ hendu katu. Aja miasu katu ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa.

¹⁰ Pehẽ aja tĩ. “Pehẽ katu. Pema'ema'e katu” aja jandema'e sawa'e te pandu ym rahã, nde rury katu pexo rĩ. A'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, kuja pepandu ta: “Miasu ta jõ jãnde. Jãnde pe sawa'e te pandu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e” aja pehẽ – aja Jesu pandu.

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja peteĩ jõ pandu

¹¹ Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho ixo rahã, amõ ywy rupi asa oho ixo. Ngariréi ywy ngi uhem oho rahã, Samari ywy pe uhyk oho. Ame'ẽ rupi asa oho ixo.

¹² Pe, amõ ok ta pe uhyk tate rahã, pereran ma'e u'u hũ ame'ẽ ta uhyk uwyr ixoty. Jãnde popa sawa'e ta hetaha. Paite we pu'am u'am. (Amõ jundéu awa ta namõ ixo ym ta me'ẽ te'e ame'ẽ ta.)

¹³ A'eta pukái:

–Jesu! Sawa'e! Jãnde rehe epyrara esak! Jãnde ke emukatu – aja ipe.

¹⁴ A'eta rehe usak rahã, pandu:

–Ere! Peho! Jundéu awa tama'e pa'ihu koty peho. Pemujesak pehẽ juehe har ipe. Pehẽ katu aja a'e mujekwa ta ngã pe – aja Jesu.

Pe, ame'ẽ ta johu oho ixo rahã, upa katu te katu 'y.

¹⁵ Ame'ẽ ta ngi har peteĩ jõ jywyr. (Samari ywy pe har ke a'e.) Katu, aja ukwa rahã, Jesu koty jywyr uwyr. Tupã rehe har katu pandu pandu hũ uwyr.

16 Jesu ruwa koty ipynarāi pe wapyk uwyr. (Aja ipy'a moĩ moĩ katu ehe.) “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ihē ke nde eremukatu” aja pandu ipe, Jesu pe. Samari ywy pe har ke a'e. Jundéu awa ym ame'ē ke a'e.

17 Jesu pandu:

—Mā! Jande popa sawa'e hetaha amukatu. Awa po wajar tumeme sawa'e ta jywyr ym uwyr, ihē koty.

18 Mā! Amō awa ke jō jywyr uwyr. Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu uwyr. Mā! Aja jundéu awa ta pandu ym uwyr. Ko samari ywy pe har jō jywyr uwyr — aja Jesu pandu.

19 Pe, a'e pandu ipe:

—Epu'am katu! Eho! Ihē rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde ke amukatu. A'erehe nde katu apo 'y — aja ipe.

Jesu riki kapitā keruhū

(*Matéu 24.23-28; Matéu 24.37-41*)

20 Amō parise ta Jesu pe pandu:

—Myja rahā kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e muwyr ta my? Pe, jundéu awa ta ke huwajan ta ngi poir ta my? Pe, jandema'e ywy pe kapitā keruhū aja ixo ta my? — aja parise ta pandu.

Jesu pandu:

—Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke uwyr rahā, ehe har upa katu te ngā pandu pandu ym ta.

21 Kuja ym ta. Amō pandu: “Pesarahā! Ko riki ixo.” Amō: “Paite riki ixo!” Aja ym riki.

Pesarahā! Pehē namō a'e ixo apo 'y. Pekwa ym riki — aja parise ta pe. (“A'e ixo apo 'y” aja pandu rahā: “Juehe har” Jesu pandu.)

22 Jumu'eha ta pe jō Jesu pandu. Kuja:

—Ngā pyrara hū, ame'ē an-gaha rehe uhyk ta. Arahā kuja peputar ta. Kirisutu uwyr. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ihē riki Kirisutu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pe, ngā mupyraraha ngi pehē ke ihē ajo'ok ta. Ame'ē ke peputar katu tipe.

23 Pe, amō ta pandu ta pehē pe. “Paite pesak peho! Kirisutu pehī!” Amō: “Se pesak pejur. Kirisutu kohī!” Anī. Pekekar ym peho. Nixói.

24 Tupā wera rahā, paite rupi upa ta wera oho. Paite rupi upa katu te ngā usak. Aja ihē ajywyr rahā, paite rupi upa katu te ngā ukwa katu ta kŷ tī. Ko awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

25 Pesarahā! Ajywyrriha an-gaha rehe uhyk ym we ta rī. Kuja uhyk py ta. Ihē ke amō ta mupyrara hū ta. Parise ta aja amō ta putar ym ta ihē ke tī.

26-27 —Yman te Noe ixo rahā, amō ta ixoha rehe te'e ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uī. Sawa'e ta kūjā ta ke pyhyk. Kūjā ta aja tī. Sawa'e ta ke pyhyk tī. Aja te'e ngā ixo. Ima'e ke rehe jō usak usak ixo. Pe, jarusu keruhū pe Noe ixo oho. Pe, y ke upa katu te ma'e ke munde oho. Upa ngā ke jukwa. Ihē ajywyr tate

rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ixoha rehe te'e upa apo ixo ame'ẽ ta ukwa ukwa ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo. Pahar ihẽ ajoywyr ta. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

28-30 —Yman te Ro ixo rahã, aja upa ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo. Ma'e ke u'u uĩ. Ma'e ke muhepy hepy u'am tĩ. Kupixa mujã mujã ixo tĩ. Hok ke mujã mujã ixo tĩ. Pe, Sondo ok ta ngi Ro uhem oho rahã, aman aja tata ke Tupã mungyr. Tatãpũi aja ita ra'yr ke mungyr tĩ. Upa katu te ame'ẽ ok ta pe har ta ke tata jukwa. Pahar jukwa. Ihẽ ajoywyr rahã, aja ta ngã ixo tĩ. Ima'e ke rehe jõ ukwa ukwa ixo tĩ. “Uwyr ym a'e” aja ngã ukwaha naĩ. Anĩ. Pahar ihẽ ajoywyr ta. Ko awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur.

31 —Pyraraha uhyk rahã, hok kupe ipe ame'ẽ 'ar pe amõ ixo rahã, pahar ujan oho. (Aja rahã, manõ ym ta.) Hok pe ixo ym oho. Ima'e ke pyhyk ym oho. Pahar ujan oho. Kupixa pe ixo ame'ẽ ke hok pe jywyr ym oho tĩ. (Ima'e ke pyhyk ym jywyr.) Pahar ujan oho.

32 Ymanihar Ro rakehar rehe pekwa pekwa pexo. (Haikwer koty ma'ã. Pyta riki. Arahã pahar manõ.)

33 Ima'e ke amõ mupyta ta katu aja jõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ixoha kanim ta. Manõ ta. Ima'e ke putar ym. “Mã peja kanim” aja ipy'a pe ukwa ukwa ixo. Pe, ujan oho rahã, ixoha kanim

ym ta. Manõ ym ta.

34 —Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ ajoywyr rahã, mokõi sawa'e ukwer ou, pytun rahã. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta.

35 Ma'e ke mokõi kũjã kytyk kytyk u'am. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ ta. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta.

36 [Kupixa pe mokõi sawa'e ta paraky ixo. Peteĩ pyta ta. Amõ anĩ ta. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha raho ta] — aja Jesu pandu.

37 Jumu'eha ta pandu ipe:
—Sawa'e! Myp pyraraha uhyk ta my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ma'e inem ame'ẽ ke túi rahã, a'ep xumukape jy'ar ta oho. Aja ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e hũ, ame'ẽ renda pe pahar pyraraha uhyk ta — aja Jesu.

(Aja rahã, Jerusarẽ ok ta pe har ta ke amõ awa ta mupyrara ta uwyr, aja Jesu mujekwa. Jerusarẽ ok ta pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe aja.)

18

Tapijar te'e we ixawa'e manõ ame'ẽ ke pandu pandu hũ

1 Pe, jumu'eha ta ke Jesu mu'e ixo. Tupã namõ a'eta tapijar te'e we pandu pandu ta me'ẽ te'e. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke a'e mu'e. “Mã! Tupã hendu ym jande rehe” aja pahar pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe kuja mu'e ixo:

² —Amō ok ta pe sawa'e ixo. Ame'ē ke amō ta rehe har hendu, pe, pandu: “Nde katu” aja. Anī rahā: “Nde katu ym” aja. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ke a'e. Amō ta rehe pyrara usak ym tī.

³ Ame'ē ok ta pe ixawa'e manō ame'ē ke ixo tī. Sawa'e koty ohoho hū ixo. Pandu pandu hū tipe ipe: “Ihē rehe ihē ruwajan ma'e ke ma'ema'e hū. Nde riki epandu ipe: ‘Ema'e ym’ aja. Nde jō riki nde eremukatu” aja kūjā pandu pandu hū tipe ipe.

⁴ Anī. Yman atu kūjā rehe sawa'e hendu ym. A'erehe kūjā jywyr jywyr ixoty. A'erehe uhyk kūjā panduha ipe. A'erehe sawa'e jupandu jupe: “Mā! Tupā rehe ihē apy'a ym. Sawa'e ta rehe apyrara asak ym tī.

⁵ Mā! Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke ihē rehe uwyr uwyr hū ixo. Amukatu ym rahā, ihē ke muhe'ō te'e ta. A'erehe kūjā ruwajan pe ihē apandu ta: ‘A'ewan. Ma'e ke ema'e ym apo 'y. Mā peja pete'e pyta katu' aja apandu ta” aja sawa'e jupandu jupe — aja Jesu pandu.

⁶ A'e pandu tī:

—Pesarahā! Ame'ē sawa'e katu ym ame'ē ke a'e. Anī. Pandu ame'ē ke katu riki. “Ihē amukatu ta” aja a'e pandu.

⁷ Aja Tupā namō pepandu tī. Ixotyhar ta tapijar te'e we pandu pandu: “Jande ke amō ta mupyrara” aja. Aja rahā, ame'ē ke Tupā mukatu ta. (Sawa'e pe kūjā tapijar

te'e we pandu, ame'ēja saka.) “Mā! Jande rehe Tupā hendu ym” aja ym pepandu.

⁸ Anī. Pahar mukatu ta. Pesarahā! Ixotyhar ta rehe usak katu. Yman rahā, kome'ē ywy keruhū pe ihē ajywyr ta ajur tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Ihē ajywyr rahā, Tupā kotyhar ta tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu ixo my. Yman ame'ē ta ke amō ta mupyrara riki. Anī. Tapijar te'e we Tupā namō pandu pandu rahā, katu tiki — aja Jesu pandu.

Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē rehe har

⁹ Juehe har katu aja ukwaha jupe naī, aja me'ē sawa'e ixo. Upa amō ta riki katu ym aja ame'ē ta ukwaha naī tī. Ame'ē ta rehe har Jesu pandu. Myja me'ē ame'ē ta my, ame'ē ke pandu. Kuja:

¹⁰ —Amō rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe mokōi sawa'e ta oho. Tupā namō pandu pandu oho. Peteīhar parise ke. Amō riki homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (A'erehe ame'ē sawa'e jaxer ame'ē ke aja parise ta ukwa.)

¹¹ Ko parise se koty jeje pandu pandu u'am, Tupā namō. Kuja: “Tupā! Amō ta aja ym ihē, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja ihē apandu nde pe. Amōma'e ke rehe ipy'a ke amō ta moī moī hū. Pe, pyrātāha namō jo'ok ingi. Ihē anī. Aja ym

ihē. Sawa'e katu ame'ē ke ihē. Kūjā rehe amō ta ka'u te'e hū. Ihē anī. Aja ym ihē. Kotete tamatarer matyr ame'ē ke i'āi. Sawa'e jaxer ame'ē ke aja ihē akwa. Peme'ē aja ym ihē, a'erehe: 'Ne jō riki katu te me'ē ke' aja apandu nde pe.

12 Peteī seman ngi har mokōi wera rahā, ma'e ke a'u ym te. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī katu.) Upa ihē apyhyk ame'ē ke ngi ta'yr te mi nde pe ihē ame'ē. Jande popa hetaha ngi har peteī ihē ame'ē nde pe. (Aja nde rehe ihē py'a amoī moī)" aja parise jeje pandu pandu u'am. (Jeje te'e pandu pandu u'am. Tupā hendu ym ehe.)

13 —Amō sawa'e amō koty panduha. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer matyr ame'ē ke a'e. (Jaxer ame'ē ke a'e, aja parise ta ukwa.) Paite we mi pandu pandu u'am, Tupā namō. Huxī a'e, a'erehe ywa rehe ma'ā ym u'am. (Ywa pe Tupā ixo, ame'ē rehe ma'ā ym u'am.) Ipixi'a ke mokōi po pe nupā nupā u'am. (Aja pyaiha mujekwa.) Pe, kuja pandu u'am: "Tupā! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e. Ihē rehe epyrara esak. Ihē rehe nde py'a emujywyr" aja tamatarer matyr ame'ē ke pandu u'am.

14 Ko apandu pehē pe. Ame'ē rehe Tupā pyrara usak. Ame'ē sawa'e rehe hendu. Pe, ame'ē pe Tupā pandu: "Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Amō anī.

Parise anī. Ame'ē rehe hendu ym. "Nde katu. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Tupā pandu ym. "Ihē katu te" aja ukwa jupe naī, ame'ē pe Tupā pandu: "Nde katu ym" aja. "Ihē katu ym. Ma'e aka'u te'eha ke ama'e" aja pandu ame'ē ke pe Tupā pandu: "Nde katu" — aja Jesu pandu.

Ta'yn ta rehe Jesu usak katu

(*Matéu 19.13-15; Mak 10.13-16*)

15 Ta'yn ta ākā rehe ipo Jesu mujar ta. Aja ipy'a katuha mujekwa. Ame'ē ke amō ta putar, a'erehe ixoty a'eta raho raho. Ame'ē ke jumu'eha ta usak rahā, je'ē je'ē a'eta pe:

—Mā! Jesu ma'ema'e ixo. A'erehe perur ym ipe — aja jumu'eha ta.

16 Pe, Jesu pandu:

—Anī. Mā peja ta'yn ta ihē rehe uhyk katu. Ta'yn ta ke se pemuhyk perur. Pemupyta ym. Aja riki Tupā putar tī. Kome'ē ta'yn ta aja me'ē ta Tupā kotyhar wan ta tī.

17 Ko pekwa pekwa pexo. Tupā kotyhar ta aja ta'yn ta putar katu. Ta'yn ta aja amō putar ym rahā, Tupā kotyhar aja ym te ta awa — aja Jesu pandu.

Ima'ehū ame'ē rehe har
(*Matéu 13.22; Matéu 19.16-30; Mak 10.17-31; 1 Tīmo 6.6-10; Tian 5.1-3*)

18 Pe, amō jundéu awa tama'e kapitā pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde riki katu te ame'ē ke nde.

Ma'e ihē ama'e rahā, ihē ke Tupā muhā katu ta my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—“Katu te ame'ē ke nde” aja ihē pe nde erepandu. Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. Awa ke anī. (Ihē Tupā aja nde erekwa my?)

²⁰ Esarahā! Tupā pandu ame'ē ke nde erekwa katu. “Amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Amō ke ejukwa ym.

Emukanim ym amōma'e ke.

Te'e ma'e ke epandu ym.

Nde pái rehe epy'a katu.

Ne māi rehe aja tī. Epy'a katu tī” aja Tupā je'ēha ke rehe panduha ihī — aja sawa'e pe Jesu pandu.

²¹ Sawa'e pandu:

—Upa ame'ē panduha rehe ihē ahendu katu. Kurumī rahā har ahendu katu axo — aja Jesu pe.

²² Ame'ē ke rehe Jesu hendu rahā, pandu ipe:

—Pewe amō ma'e ke nde pe. Upa katu te nema'e ke emuhepy. (Aja tamatarer epyhyk.) Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te eme'ē me'ē. Aja rahā, ywa pe nema'e ke heta te hū ta. Pe, ihē namō eho — aja sawa'e pe.

²³ Ame'ē ke rehe sawa'e hendu rahā, pyai te'e u'am. Ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. (Me'ē tar ym ma'e ke. A'erehe pyai te'e u'am.)

²⁴ Ame'ē ke Jesu ukwa rahā, pandu:

—“Ere. Tupā putar, aja ihē axo ta” aja ima'ehū ame'ē ta

marā ka ym panduha. Aja panduha riki hātā.

²⁵ Awi jupihā kwar rupi marā ka ym amō rymba asaha oho. Kame hymba asaha oho. Aja ima'ehū ame'ē ta ke. Tupā putar aja ixo tar ym te — aja Jesu pandu.

²⁶ Ame'ē rehe hendu ame'ē ta pandu:

—Mā! Aja rahā, Tupā muhā ym te ta awa ke — aja ipe.

²⁷ Jesu pandu:

—Ame'ē ke sawa'e ta marā ka ym ma'eha. Myja awa ke muhā katu ta my, ame'ē ke Tupā jō ukwa katu — aja ngā pe.

²⁸ Pe, Petu pandu:

—Esarahā! Upa katu te jan-dema'e ke jahijar jajur. Ko ne namō jaho jaxo. Tupā putar aja jama'ema'e jaxo — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Hā! Ko apandu pehē pe. Tupā putar, aja upa katu te amō ma'ema'e. A'erehe hok ke hijar oho. Hakehar ke aja tī. Hijar oho tī. Imu ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ianam ta ke aja tī. Hijar oho tī. Ta'yn ta ke aja tī. Hijar oho tī.

³⁰ Aja rahā, ma'e ke hijar oho, ame'ē 'ar koty te we Tupā mujywyr ta ipe. Apo ixo rahā, mujywyr ta. Pe, yman rahā, Tupā namō ixo ta. Uhā te hū aja ixo ta — aja Jesu pandu.

Manōha rehe har Jesu pandu, mahapyrihar ke (Matéu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Awa py mokōi jumu'eha ta ke Jesu mujy'ar raho. Heta ame'ē ta ngi mujy'ar raho. A'eta pe jō pandu:

—Pehendu katurahā! Jerusarē ok ta pe jande jaho jaxo. A'ep ihē rehe har amō ta mupinim. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē panduha aja upa katu te uhyk ta ihē rehe. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur.

³² Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty ihē ke jundéu awa ta raho ta. Pe, jundéu awa aja ym ame'ē ta puka puka hū ta ihē rehe. Ihē ke a'eta muhuxī ta tī. Ihē rehe tymū ta tī. (Aja ihē jaxer aja mujekwa ta naī.)

³³ Ihē ke a'eta pirok ta tī. Pe, ihē ke jukwa ta tī. Mokōi aker rahā, ihē akwera katu ta ahem tī — aja Jesu pandu.

³⁴ Anī. Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ym te. Pyhyk ym te. Ukwaha ke Tupā mukanim te'e we ngā ngi. A'erehe Jesu pandu ame'ē ke ukwa ym.

Eha te ym ame'ē ke Jesu mukatu
(Matéu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Jeriko ok ta pe Jesu uhyk tate rahā, pe rymy'y rake amō sawa'e wapyk uī. Eha ym te ame'ē ke a'e. Tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī.

³⁶ Heta ame'ē ta ohoha ke rehe hendu. Pe, pandu:

—Ma'e puki? — aja ngā pe.

³⁷ Amō ta pandu:

—Jesu Nasare ok ta pe har ko oho ixo — aja ipe.

³⁸ Pe, ame'ē pukái:

—Jesu! Ndawi rainō nde! Ihē rehe epyrara esak! — aja Jesu pe. (“Ndawi rainō” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.)

³⁹ Hundutar oho ame'ē ta je'ē je'ē hū ipe:

—Epukái ym nde — aja ipe.

Anī. I'ar koty te we hātā pukái:

—Sawa'e! Ndawi rainō nde. Ihē rehe epyrara esak — aja Jesu pe.

⁴⁰ Pe, Jesu pyta. Amō ta pe pandu:

—Se perur — aja.

Pe, eha ym te ame'ē ke uhyk tate uwyr ehe rahā, Jesu pandu ipe:

⁴¹ —Ma'e nde pe ihē ama'e ta my? — aja ipe.

A'e pandu:

—Sawa'e! Ihē reha ym te. Ihē reha ke emukatu! — aja Jesu pe.

⁴² Pe, a'e pandu:

—Ere! Upa ma'e ahyha ke ihē amukatu, ame'ē ke rehe nde erejurujuar katu, a'erehe nde reha katu apo 'y. Eho katu 'y — aja ipe.

⁴³ Pe, pahar eha opok. Upa ma'e ke rehe usak katu. Pe, inamō oho, Jesu namō. Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu pandu oho ixo. Upa mukatuha rehe usak ame'ē ta aja tī. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pandu pandu oho ixo tī.

19

Sakéu rok pe Jesu oho

¹ Pe, Jeriko ok ta pe Jesu uhyk oho. Ame'ë rupi asa oho ixo.

² A'ep amō sawa'e ixo. Her Sakéu. Ima'ehū namō ixo ame'ë ke a'e. (A'erehe te'eha rupi tamatarer a'e matyr hū. A'erehe sawa'e jaxer ai, aja ngā ukwa. Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer ke matyr. A'e aja amō ta ixo tī.) Ame'ë tama'e kapitā ke a'e.

³ “Awa riki Jesu my?” Ame'ë ke ukwa tar katu. Heta ame'ë ta Jesu rake rupi ixo. A'e sawa'e ra'yr mi te'e, a'erehe marā ka ym jumupukuha usakiha.

⁴ A'erehe heta ame'ë ta hundutar koty ujan oho. Pe, myrahu rehe jupir oho. A'ep harō uī. Ame'ë iwyr rupi Jesu oho rahā, Sakéu usak ta ehe.

⁵ Pe, ame'ë myrahu wyr pe uhyk rahā, ywate koty Jesu ma'ā. Pe, pandu ipe:

—Sakéu! Pahar ewyjj ejur! Apo ne namō ihē apyta ta me'ë te'e — aja Jesu.

—Ere! — aja Sakéu.

⁶ Pe, pahar Sakéu wyjj uwyr. Huryha namō Jesu ke muhyk katu, hok pe.

⁷ Upa ame'ë ke rehe usak ame'ë ta je'ë je'ë hū:

—Mā! Sawa'e jaxer ai ame'ë ke namō pyta ta oho — aja Jesu rehe har je'ë je'ë hū.

⁸ Ajame'ë ke Sakéu pu'am. Jesu pe pandu:

—Sawa'e! Ehendu katurahā! Upa ihēma'e ke ihē amowok ta apo 'y. Pe, wajar ke ima'e ym te ame'ë ta pe ihē ame'ë me'ë ta. Yman

te'eha rupi amōma'e ke apyhyk. A'erehe amujywyr ta apo 'y. I'ar koty te we amujywyr ta ipe. Te'eha rupi petē apyhyk rahā, tumeme amujywyr ta ipe — aja Jesu pe.

⁹ A'e pandu ipe:

—Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde erehijar aja nde eremujekwa. (A'erehe Tupā koty nde py'a nde eremuruwak, aja nde eremujekwa katu.) A'erehe nde ke Tupā muhā katu. Amarā rainō ke nde.

¹⁰ Awa ihē tī. Tupā je'eha rupi ajur. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke ihē akekar ajur. Ame'ë ta ke ihē amuhā katu ajur tī. Aja rahā mupyraraha renda pe oho ym ta — aja Jesu pandu. (“Amarā rainō” aja pandu rahā: “Jundéu awa ke a'e” aja mujekwa.)

Ita tamatarer tawa muheta ame'ë ta rehe har (Matéu 25.14-30)

¹¹ Sakéu pe pandu ame'ë ke rehe amō ta hendu. Ame'ë ta kuja ukwaha. Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk tate, a'erehe kuja ukwaha naī. “Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ihē” aja Jesu pandu ta, aja ame'ë ta ukwaha naī. (Anī. Yman rahā, kapitā keruhū wan ta aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe myja me'ë kapitā keruhū wan ta ame'ë my, ame'ë ke Jesu pandu ngā pe. Kuja:

¹² —Amō sawa'e ixo. Kapitā ra'yr ke a'e. Amō ywy pepaite ame'ë pe oho tate. A'ep kapitā keruhū wan amō mu'am ta.

Upa rahã, hekoha pe jywyr ta. Kapitã keruhũ aja jywyr ta.

13 Oho tate rahã, miasu ta ke mujy'ar. Jande popa hetaha mujy'ar. Ame'ẽ ta pe ita tamatarer tawa ke me'ẽ me'ẽ. Peteĩ pame katu te me'ẽ me'ẽ. Pe, pandu: "Pepaite ihẽ axo rahã, kome'ẽ tamatarer pemuhepy hepy. Pemuheta" aja ijar pandu. Pe, oho.

14 Pe, hekoha pe har ta putar ym a'e ke. A'erehe haikwer rupi myrandu rahoha ke a'eta mondo. Kuja myrandu ke raho: "Peme'ẽ sawa'e kapitã keruhũ aja emu'am ym. Japutar ym. Jandema'e kapitã keruhũ aja japutar ym" aja hekoha pe har ta mondo.

15 —Anĩ. Ame'ẽ sawa'e ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am. Pe, hekoha pe jywyr oho. Uhyk rahã, amõ ta pe pandu: "Se miasu ta ke pemuhyk perur. Tamatarer ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ta ke pemuhyk perur. Myja ame'ẽ ta muheta my? Ame'ẽ ke akwa ta" aja ijar.

16 Pe, uhyk py, ame'ẽ pandu: "Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke amuhepy hepy. Aja amuheta mondo. Jande popa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Ko upa nema'e" aja miasu.

17 Ijar pandu: "Katu tiki! Miasu katu ame'ẽ ke nde. Ma'e ta'yr mi ame'ẽ ke rehe nde eresak eresak katu, aja akwa. A'erehe apo ngi har heta ok ta rehe nde eresak eresak ta. Kapitã aja nde tĩ. Kuja, jande popa hetaha ok ta

rehe nde eresak eresak ta apo 'y" aja miasu pe.

18 —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: "Sa'e! Peteĩ ita tamatarer tawa ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amuheta tĩ. Awa po wajar peteĩhar upa ita tamatarer tawa kohĩ apo. Upa nema'e ko" aja miasu.

19 Ame'ẽ pe ijar pandu: "Heta ok ta rehe nde eresak eresak ta tĩ. Kuja, awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Kapitã aja nde tĩ" aja ipe.

20 —Pe, amõ miasu uhyk uwyr ehe tĩ. Pandu: "Sa'e! Ko nema'e ita tamatarer ke. Nde eremuwyr ihẽ pe, ame'ẽ ke ko. Pan kurer ra'yr pe ihẽ apukek, pe, amukanim katu inom.

21 Kyty'ym ame'ẽ ke nde. A'erehe nengi akyje. Amõma'e ke nde erejo'ok katu. Kupixa pe amõ jytym, ame'ẽ ngi ma'e ke nde ere'u te'e" aja miasu pandu.

22 Ijar parahy ehe. Pandu ipe: "Katu ym nde! Nde erepandu ame'ẽ namõ nde ke ihẽ amahy ta. Akyty'ym ame'ẽ ke ihẽ, aja nde erekwa riki. Amõma'e ke ihẽ ajo'ok katu, aja nde erekwa tĩ. Amõ jytym ame'ẽ ngi ma'e ke ihẽ a'u te'e, aja nde erekwa tĩ.

23 Aja rahã, tamatarer matyriha renda pe ihẽma'e tamatarer nde eremoĩ rahã, katu ta tipe. Jeje jumuheta ta tipe. Pe, ihẽ ajywyr rahã, ame'ẽ ke ihẽ apyhyk ta tipe. Muhetaha ke apyhyk ta tipe tĩ" aja miasu pe.

24 —Pe, a'ep i'ãi ame'ẽ ta

pe ijar pandu: “Ita tamatarer tawa ke pejo'ok ingi. Amõ miasu pe peme'ẽ. Jande popa hetaha namõ ixo ame'ẽ pe peme'ẽ” aja.

²⁵ [Amõ ta pandu: “Mā! Sa'e! Heta riki ima'e apo 'y. Jande popa hetaha” aja ijar pe.]

²⁶ A'e pandu: “Katu. Ko apandu pehẽ pe. Heta ima'e ke namõ ixo ame'ẽ pe i'ar koty te we amõ me'ẽ ta. Ima'e ym ame'ẽ ke ta'yr mi te'e namõ ixo, aja ukwaha naĩ. Ame'ẽ ke amõ jo'ok ta ingi.

²⁷ —Apo ihẽ ruwajan ta ke ihẽ ruwa koty pemuhyk perur. Pejukwa. Ame'ẽ ta ihẽ ke putar ym. Ihẽ riki kapitã keruhũ aja putar ym. Ame'ẽ ta ke pejukwa” aja ijar pandu — aja Jesu mu'e.

(Aja mu'e rahã, juehe har pandu. A'e riki kapitã keruhũ aja putar ym ngã. Anĩ. Kapitã keruhũ rahã, upa huwajan ta ke mupyrara ta, aja Jesu mu'e katu.)

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho

(*Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Juã 12.12-19*)

²⁸ Ame'ẽ ke upa pandu rahã, Jerusarẽ ok ta pe oho. A'e ngã hundutar koty oho.

²⁹ Pe, amõ mokõi ok ta pe uhyk tate. Her Metaje. Ame'ẽ rake Mbeta ok ta ihĩ tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta ywy'ã rake ihĩ. Ywy'ã rer Oriwéi ty. A'ep uhyk tate rahã, mokõi jumu'eha ta ke hundutar koty Jesu mondo.

³⁰ Kuja pandu:

—Pesarahã! Jande ndutar koty we ok ta ihĩ, Mbeta ok ta ke. A'ep pehẽ mokõi peho. Ok ta pe pexe rahã, a'ep jumen ra'yr rehe pesak ta. Myra jytyka ame'ẽ rehe amõ pukwar. Ame'ẽ 'ar pe amõ oho ym rĩ. Ame'ẽ ke pejirar. Se ihẽ pe pemuhyk perur.

³¹ Amõ ta kuja pandu ta pehẽ pe: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja. Aja rahã, kuja pepandu: “Sawa'e putar. Xupe 'ar pe oho ta” aja a'eta pe pepandu — aja mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu.

³² Pe, ame'ẽ mokõi sawa'e ta oho. Jesu pandu, aja upa katu te mahem.

³³ Jumen ra'yr ke jirar u'am rahã, jumen jar ta pandu: “Ma'erehe jumen pejirar my?” aja mokõi sawa'e ta pe.

³⁴ Sawa'e ta pandu:

—Sawa'e putar. Kome'ẽ 'ar pe oho ta — aja.

—Hã! — aja ame'ẽ ta pandu.

³⁵ Pe, jumen ra'yr ke Jesu rehe muhyk raho. Xupe 'ar rupi a'etama'e mundeha ke ngã mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ ko, aja mujekwa.) Jumen kupe rehe mundeha mou. Ame'ẽ 'ar pe Jesu ke a'eta mondo.

³⁶ Pe, jumen 'ar pe oho ixo rahã, a'ep ixo ame'ẽ ta mundeha ke mou mou. Awa rape rupi mundeha ke mou mou. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha namõ ko tur, aja mujekwa.) Pe, kamixa 'ar rupi jumen pyrũ wata oho.

³⁷ Pe, Jerusarẽ ok ta pe uhyk tate rahã, ywy'ã ngi

amõ wyjy oho. Ywyã rer Oriwéi ty. A'ep heta te hũ jum'u'eha ta oho ixo inamõ. Pahar Tupã pe ame'ẽ ta pandu pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ipe. Hãtã Jesu rehe har katu pandu pandu tĩ. Jesu mukatu hũ ngã ke ame'ẽ ke rehe a'eta usak. Ame'ẽ rehe har katu pandu pandu tĩ.

³⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke ko. Mã peja Tupã usak katu ehe. Mã peja ywa pe har ta hury katu ixo. Tupã jõ riki katu te me'ẽ ke. Ywatehar ke a'e — aja riki.

³⁹ Heta ame'ẽ ta pyter pe parise ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nema'e jum'u'eha ta pe epandu: “Pepukái ym” aja — aja Jesu pe parise ta pandu.

⁴⁰ Pe, a'e pandu:

—Anĩ. Ko apandu pehẽ pe. Ame'ẽ ta pandu ta me'ẽ te'e. Marã ka ym je'ẽha mukanĩha — aja parise ta pe.

Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe Jesu jixi'u

⁴¹ Ok ta koty oho we. Usak ehe rahã, Jesu jixi'u ehe.

⁴² Pe, ame'ẽ Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe har pandu:

—Mã! Myja pehẽ py'a ke amuhury katu my? Ame'ẽ ke apo pekwa rahã, katu ta tipe. Apo marã ka ym pekwaha.

⁴³ Pehẽ pe pyraraha 'ar ke uhyk ta kÿ. Pehẽ ruwajan ta uhyk ta kÿ. Ok ta kupe 'ar

rupi juramã ta u'am. Mukurar ta. Upa kynda ta. Pe, jumai ta. Juramã ta ngã jumai uwyr.

⁴⁴ Upa katu te ok ta ke mujaxer ta. Ok ta pe har ta ke jukwa ta tĩ. Ita ngã mupu'am ame'ẽ ke upa ombor ta. Ihẽ ke Tupã muwyr. Pehẽ py'a ke ihẽ riki amuhury katu ta tipe. Ihẽ ke peputar ym. Pekwa tar ym ihẽ rehe har. A'erehe pehẽma'e ok ta ke pehẽ ruwajan ta upa mujaxer ta — aja Jesu pandu. (“Pehẽma'e ok ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta ke” aja mujekwa katu.)

Tupã rehe ngã jum'u'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(*Matéu 21.12-17; Mak 11.15-19; Juã 2.13-22*)

⁴⁵ Tupã rehe ngã jum'u'eha renda keruhũ pe Jesu oho. A'ep ma'e muhepyha ta ixo. Ame'ẽ ta ke muhem mondo.

⁴⁶ Pandu a'eta pe:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kuja Tupã pandu:

“Ihẽ rehe ngã jum'u'eha renda pe ihẽ namõ ngã pandu pandu katu.

Ame'ẽ renda ke aja ngã ukwa” aja Tupã.

—Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak.

Ma'e mukanĩha renda aja pemuruwak. Katu ym aja — aja ma'e muhepyha ta pe Jesu pandu. (Ma'e ke muhepy rahã, ka'u te'eha rupi muhepy, a'erehe: “Mukanĩha renda ke” aja Jesu pandu.)

Pe, muhem mondo ingi.

⁴⁷ Tupã rehe ngã jum'u'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e. Wera rahã pame katu te

mu'e. A'e ke jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu. Moise je'êha mu'e ame'ê ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ. Jundéu awa tamüi ta aja tĩ. Jukwa tar katu tĩ.

⁴⁸ Myja jukwa ta my? Upa ngã hendu katu u'am ehe. Hury katu ehe. Upa katu te ukwa tar katu. A'erehe marã ka ym jukwaha. Pa'ihu ta kyje ngã ngi.

20

Awa je'êha rupi Jesu pandu my

(*Matéu 21.23-27; Mak 11.27-33*)

¹ Amõ wera rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e uĩ. Ngã pe myrandu katu ke pandu pandu uĩ tĩ. Arahã amõ ta uhyk uwyr ehe. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta uhyk uwyr ehe. Moise je'êha mu'e ame'ê ta uhyk uwyr ehe tĩ. Jundéu awa tamüi ta uhyk uwyr ehe tĩ.

² Upa ame'ê ta pandu ipe:

—Jande pe ependurahã! Sengi muhepyha ta ke nde eremuhem eremondo. Awa je'êha rupi nde eremuhem eremondo my? Awa riki nde ke muwyr se my? — aja Jesu pe.

³⁻⁴ A'e pandu:

—Ihẽ aja tĩ. Pehẽ pe apandu ta tĩ. Ngã ke Juã mujahuk rahã, Tupã je'êha rupi mujahuk my? — aja Jesu.

⁵ Pe, se koty Jesu ngi oho. Pe, a'eta pandu pandu hũ a'eta jupe.

—Myja japandu ta my? “Tupã je'êha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, jande pe Jesu pandu ta: “Aja rahã, ma'erehe Juã pandu ame'ê ke rehe pejurujar ym my?” aja jande pe pandu ta.

⁶ Anĩ. “Sawa'e je'êha rupi Juã mujahuk” aja japandu rahã, peme'ê heta ame'ê ta jukwa ta jande ke. Ita pe jukwa ta. Juã riki Tupã je'êha pandu ame'ê ke a'e, aja peme'ê ta ukwa katu, a'erehe: “Sawa'e je'êha rupi” aja japandu rahã, jande ke jukwa ta — aja a'eta je'ê je'ê hũ a'eta jupe.

⁷ Myja ym panduha. Ukwa ym. A'erehe Jesu koty jywyr rahã, a'eta pandu:

—Juã rehe har japandu ym ta nde pe — aja Jesu pe.

⁸ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ihẽ aja tĩ. Awa je'êha rupi ma'e ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ê ke pehẽ pe apandu ym ta tĩ — aja tamüi ta pe.

Kupixa usakiha ta katu ym ame'ê ta rehe har

(*Matéu 21.33-46; Mak 12.1-12*)

⁹ Pe, myja me'ê kupixa usakiha ta my, ame'ê ke Jesu pandu:

—Ko amõ sawa'e kupixa pe ma'e ke jytyim. Ma'eywa rãkã ra'yr ke jytyim. Uwa'y rãkã ke. Upa rahã, amõ ta pe pandu: “Kupixa rehe pesak katu. I'a tyarõ rahã, ko amõ pehẽma'e ta kÿ. Amõ i'a ihẽma'e ta kÿ” aja. “Ere” aja ame'ê ta pandu. Pe, amõ ywy pe ijar paxia oho. Yman a'ep ihon rĩ.

10 —Ma'eywa tyarõ rahã, miasu ke ijar mondo. Pandu: “Kupixa usakiha ta koty eho. Ma'eywa rykwer rehe eho piam” aja. Uhyk rahã, ame'ẽ ta pe miasu pandu: “Ihẽ jar ma'e ke jõ ihẽ pe pemuwyr” aja. Anĩ. Miasu ke usakiha ta nupã te'e. Ijar koty ipo te'e mujywyr mondo.

11 Pe, amõ miasu ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta nupã te'e tĩ. Muhuxĩ tĩ. Pe, ijar koty ipo te'e mujywyr mondo tĩ.

12 Pe, mahapyrihar ke ijar mondo tĩ. Ame'ẽ ke usakiha ta mahy te'e tĩ. Kupixa ngi ombor muhem mondo.

13 —Pe, kupixa jar jupandu jupe: “Myja me'ẽ ihẽ ama'e ta apo my? Kuja nahã. Ihẽ ra'yr ke ihẽ amondo ta. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. A'e ke usakiha ta mahy ym ta nahã my” aja jupe. A'erehe ta'yr ke mondo.

14 Pe, ta'yr rehe usakiha ta usak rahã, pandu a'eta jupe: “Ko riki ijar ra'yr ke. (Ipái manõ rahã, kupixa riki ima'e wan ta. Jahorahã!) Jajukwa ta peme'ẽ. Aja rahã, kupixa jandema'e wan ta” aja a'eta jupe.

15 A'erehe ta'yr ke kupixa ngi a'eta ombor muhem mondo. Jukwa riki — aja Jesu pandu.

A'e pandu tĩ:

—Apo myja usakiha ta pe kupixa jar ma'e ta my? Kuja riki.

16 A'e uhyk rahã, usakiha ta ke jukwa ta. Pe, amõ kupixa usakiha ta ke mu'am ta — aja Jesu.

Ame'ẽ ke rehe ngã hendu rahã, pandu:

—Mã! Peja ym — aja ngã.

17 Jesu usak katu ngã rehe. Pandu:

—Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ita rehe har ita ok mujãha pandu: ‘Jaxer te'e kome'ẽ ita ke' aja.

Tupã pandu: ‘Anĩ. Peme'ẽ riki ok pyter wan mupu'am katu riki' aja a'e pandu” aja panduha ihĩ.

18 —Kome'ẽ ita rehe ipy ke amõ tukwa rahã, ahy ta. Amõ rehe ita u'ar rahã, mupe ta — aja Jesu pandu.

“Ita” rehe har Jesu pandu rahã: “Juehe har” a'e pandu. “Ipy tukwa” aja pandu rahã: “Jesu ke amõ ta putar ym” aja mujekwa. “Amõ rehe ita u'ar” aja pandu rahã: “Ame'ẽ ke Tupã mupyrara hũ ta” aja a'e mujekwa katu.)

Kapitã keruhũ pe tamatarer ke me'ẽ rahã, katu my?

(Matéu 22.15-22; Mak 12.13-17)

19 Kupixa usakiha ta rehe har Jesu pandu rahã, Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta kuja ukwa.

—Mã! Jande rehe har Jesu pandu. Mã! Katu ym — aja a'eta ukwaha.

A'erehe a'ep Jesu ke a'eta pyhyk tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta aja tĩ. Pyhyk tar katu tĩ.

—Apo japyhyk ta — aja pandu.

Anĩ. Pyhyk ym we rĩ. Ngã ngi kyje. Pyhyk rahã, ame'ẽ ta ke ngã nupã ta, ame'ẽ ngi kyje, a'erehe pyhyk ym we rĩ.

²⁰ A'erehe pyhykiha angaha ke rehe harõ we ixo rĩ. Amõ sawa'e ta pe pa'ihu ta pandu. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta pandu tĩ. Kuja.

—Jesu koty peho. “Nde eremu'e ame'ẽ ke jakwa tar katu” aja pepandu ipe. In-amõ pepandu pandu. Pe, ma'e katu ym ame'ẽ ke pandu rahã, kapitã pe a'e ke jande johu jaraho ta. Kapitã je'ẽha rupi jajukwa ta. Aja Jesu ke pepyhyk rahã, tamatarer hũ pehẽ pe jame'ẽ ta — aja sawa'e ta pe.

²¹ Pe, Jesu rehe sawa'e ta uhyk rahã, (muka'u te'e tar katu, a'erehe katu ehe har pandu py.) Kuja, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde erepandu ame'ẽ ke jete-har te ke aja jakwa. Nde eremu'e ame'ẽ ke aja tĩ. Jete-har te ke tĩ. Upa ngã rehe juja katu te aja nde eresak katu tĩ, aja jakwa tĩ. Myja awa ixoha katu my, ame'ẽ ke myja Tupã putar katu, ame'ẽ ke jete-har rupi nde eremu'e, aja jakwa tĩ.

²² Apo jande pe epan-durahã! Homa awa tama'e kapitã keruhũ pe tamatarer ke jame'ẽ rahã, katu my? Anĩ rahã, jame'ẽ ym ta my? Myja me'ẽ jundéu awa je'ẽha mujekwa my? “Peme'ẽ katu” aja mujekwa my? “Peme'ẽ ym” aja mujekwa my? Epanurahã — aja Jesu pé.

²³ Ame'ẽ panduha namõ muka'u te'e tar katu, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'eta pe pandu:

²⁴ —Ita tamatarer pu'a ra'yr ke ihẽ pe perur. Asak ta — aja.

Pe, amõ ta werur ipe rahã, pandu.

—Pesarahã! Kome'ẽ tamatarer rehe awa'ã ihĩ my? Awa rer amõ mupinim ko my? — aja sawa'e ta pe.

Ame'ẽ ta pandu:

—Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e ke — aja Jesu pe.

²⁵ Pe, a'e pandu:

—Aja rahã, ma'e ke kapitã keruhũma'e ke rahã, kapitã keruhũ pe peme'ẽ katu. Tupãma'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ẽ riki ma'e ke peme'ẽ ipe, ame'ẽja saka — aja sawa'e ta pe Jesu pandu.

²⁶ Panduha namõ Jesu ke amõ ta muka'u te'e ym te, a'erehe heta ame'ẽ ta ruwa koty: “Katu ym nde erepandu” aja Jesu rehe har marã ka ym panduha. Ma'e ka'u te'eha ke mahem ym te ipe, Jesu pe. A'erehe a'eta je'ẽha uhem ym. Kuja jõ ukwa:

—Mã! Pandu katu a'e — aja Jesu rehe har.

Kweraha rehe har
(Matéu 22.23-33; Mak 12.18-27; Juã 5.21; Hom 8.10-11; 1 Korin 15.35-57; 1 Tesaron 4.16; Apokarip 20.4)

²⁷ Pe, amõ sanduse ta uhyk uwyr ehe. Ame'ẽ ta awa kwera ym te ta, aja ukwaha. A'eta pandu ipe:

28 —Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Yman kuja Moise mupinim jande pe:

“Sawa'e jumendar, pe, ta'yr ym ipe rahā, manō rahā, imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk. Pe, a'e ta'yr ipe. Ame'ē ta'yr riki imu ambyr ra'yr aja ngā ukwa” aja Moise mupinim.

29 —Apo ehendurahā! Se awa po wajar mokōi imu ta ixo kwe. U'ar py ame'ē ke jumendar. Pe, ta'yr ym ipe riki. Pe, manō.

30 A'erehe imu riki imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe tī. Mokōihar ke ame'ē. (Ame'ē sawa'e manō tī. Ta'yr ym ipe riki tī.)

31 A'engi imu mahapyrihar kūjā ke pyhyk tipe tī. (Aja tī. Manō tī. Ta'yr ym ipe tī.) Aja upa imu ta riki tī. Awa po wajar mokōi imu ta ke. Upa imu ambyr rakehar ke pyhyk tipe. Upa manō tī. Ta'yr ym te a'eta ipe tī.

32 A'engi kūjā manō tī.

33 Apo esarahā! Yman rahā, manō ame'ē ta kwera katu uhem rahā, kūjā riki awa rakehar wan ta my? Se ixo rahā, upa imu awa po wajar mokōi riki pyhyk? — aja sanduse ta pandu.

34 Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk katu. Sawa'e ta ke kūjā ta aja tī. Pyhyk katu tī.

35 Awa kwera katu uhem rahā, anī ta. “Pehē katu. Pekwera katu pehem. Ihē

namō pexo katu” aja Tupā pandu ta. Ame'ē ta jumendar ym te ta. Arahā sawa'e ta pyhyk ym te ta kūjā ta ke. Pe, sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī.

36 Ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta. Tupā je'ēha rahoha ta aja saka tī. (A'erehe kūjā ta ke sawa'e ta pyhyk ym te ta tī. Sawa'e ta ke kūjā ta pyhyk ym te ta tī.) Pe, Tupā je'ēha rahoha ta aja manō ym te ta tī.

37 —Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ta. Aja yman Moise mujekwa katu te. Kuja. Ju pirā'y ukwái ukwái u'am. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Arahā Tupā panduha ke a'e mupinim. Arahā kuja Tupā pandu: “Ihē rehe ipy'a ke Amarā moī moī katu. Isak aja tī. Ipy'a ke moī moī katu tī. Jako aja tī. Ipy'a ke a'e moī moī katu tī” aja Tupā pandu. Aja Moise mupinim.

38 Pesarahā! Ixuwe katu ame'ē ta jō Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu. Manō ame'ē ta anī. Aja rahā, Amarā ta'ā ixuwe katu aja ixo rī. Yman riki manō. I'ā ixuwe katu ixo. A'erehe tapijar te'e we ipy'a moī moī katu Tupā rehe. (A'eta'ā pehī.) A'erehe manō ame'ē ta kwera katu ta kŷ, aja Tupā mujekwa katu — aja sanduse ta pe Jesu pandu.

39 Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ngi har amō ta pandu:

—Sawa'e! Katu riki nema'e panduha ke — aja Jesu pe.

40 A'engi ma'e ke a'eta pandu ym we ipe, Jesu pe.

Kirisutu rehe har pandu
(*Matéu 22.41-46; Mak 12.35-37*)

41 Jesu pandu ngā pe:

—Kirisutu riki Ndawi rainō ke, aja amō ta pandu. Ma'erehe my?

42 Pesarahā! Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Ame'ē rehe ihī. Ame'ē pe Ndawi panduha ihī. Kuja pandu:

“Ihēma'e sawa'e te pe jan-dema'e sawa'e te pandu: ‘Se ihē rake ewapyk eī. (Aja rahā, katu te ame'ē ke nde, aja amujekwa.)”

43 Ne ruwajan ta ke ihē amuputu'u ta, a'erehe nde rehe ame'ē ta hendu katu ta' ” aja Ndawi panduha ke.

44 —“Ihēma'e sawa'e te” aja Kirisutu rehe har Ndawi pandu. (Aja rahā, a'e Tupā tī, aja Ndawi ukwa.) Aja rahā, myja Kirisutu riki Ndawi rainō my tī? (Ndawi rainō aja rahā, awa te'e a'e tī, aja mujekwa katu) — aja Jesu pandu.

Ame'ē rehe har panduha mujywyr ym ipe, Jesu pe.

Moise je'ēha mu'e ame'ē ta rehe har
(*Matéu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

45 Jesu pandu ame'ē ke rehe heta ame'ē ta hendu ixo. Arahā jumu'eha ta pe Jesu pandu:

46 —Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja ym pexo. Ima'e

mundeha katu te ame'ē namō jō a'eta wata katu. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a moī moī katu aja mujekwaha jupe naī.) Muhepyha renda pe oho rahā: “Sa'e! Ko nde erexo. Nde katu” aja panduha jō putar katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe oho rahā, wapyka katu te ame'ē ke rehe jō wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te ame'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.) Ngā mi'u matyriha pe oho rahā, kapitā tama'e wapyka rehe jō wapyk tar katu. (Aja rahā, katu te me'ē ke jupe aja mujekwa tar katu tipe tī.)

47 Ixawa'e manō ame'ēma'e ke a'eta upa mukanim ingi. Hok ke aja mukanim ingi tī. Katu ym aja. I'i atu rahā, i'i Tupā namō ma'e pandu pandu u'am. (Aja sawa'e katu ame'ē ta ke a'eta aja mujekwaha jupe naī.) Mā! Ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Amō ta 'ar koty te we ame'ē ta ke mupyrara ta. A'erehe Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja ym pehē — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

21

Ixawa'e manō ame'ē ke tamatarer me'ē hū
(*Mak 12.41-44*)

1 Pe, usak u'am rahā, ima'ehū namō ixo ame'ē ta rehe Jesu usak. Tamatarer ke ame'ē ta purakar u'am, tamatarer henda pe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe henda ihī, ame'ē pe purakar.

² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke rehe usak tī. Nixói te ima'e ke ipe. Mokōi jō tamatarer pu'a ke henda pe moī. Ta'yr te mi ame'ē mokōihar ke.

³ Pe, amō ta pe Jesu pandu:

—Ko apandu katu pehē pe. Peme'ē ixawa'e manō ame'ē ke ixo. Nixói te ima'e ke ipe. Tamatarer moī rahā, amō ta 'ar koty te we moī.

⁴ Pesarahā! Amō ta tamatarer pyta we, ame'ē ke ngi henda pe purakar. (Pe, amō we hū pehī rī.) Ixawa'e manō ame'ē ke anī. Ima'e ke nixói te ipe. Mokōi jō tamatarer pu'a. Ame'ē namō ima'e ma'e ke jo'ok ta tipe. Anī. Upa katu te ame'ē ke henda pe moī. (Apo ima'e ym te 'y.) A'erehe amō ta 'ar koty te we kūjā moī katu — aja Jesu pandu.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke amō ta mujaxer ta

(Matéu 24.1-2; Mak 13.1-2)

⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe har amō ta pandu pandu u'am.

—Pesarahā! Mā! Katu te! Ita keruhū katu te ke te'e ngā mujā. Ko Tupā pe ma'e ke ngā me'ē me'ē, ame'ē ke katu te hū tī — aja pandu.

Tupā rehe ipy'a ke amō moī moī rahā, ma'e ke werur. Jumu'eha renda keruhū pe werur. Ame'ē riki katu te hū aja ngā ukwa. Pe, Jesu pandu:

⁶ —Peme'ē rehe pesak katu apo. Yman rahā, nixói te ta 'y. Peme'ē ke amō ta upa mujaxer ta kŷ. Ita mokōi mokōi ihī ym ta kŷ. Upa katu te ita ke amō ta ombor

ta. (Aja rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha keruhū muhāi ta) — aja amō ta pe pandu.

Pyraraha keruhū rehe har

(Matéu 24.3-14; Mak 13.3-13; 1 Petu 1.6-7; 1 Petu 2.19; 1 Petu 3.14; 1 Petu 4.12-16)

⁷ Pe, amō ta pandu ipe:

—Sawa'e! Myja rahā, ita mokōi mokōi ihī ym ta my? Ma'e jasak ta my, pe, ame'ē ke uhyk tate, aja jakwa ta my? — aja Jesu pe.

⁸ A'e pandu:

—Pesak katu kŷ! Mā peja pehē ke amō ta muka'u te'e ym. Heta uwyr ta. “Kirisutu je'ēha rupi ihē ajur” aja pandu te'e ta. “Ko Kirisutu ihē. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ihē” aja pandu te'e ta tī. “Upa angaha rehe uhyk apo” aja pandu naī tī. Pehendu ym ehe.

⁹ Jumaiha tyapuha rehe pehendu ta. Paite amō ta jumai ixo, aja pehendu ta tī. Pemukahem ym. Aja jumaiha uhyk ta. Uhyk rahā, 'ar rehe angaha uhyk, anī we rī — aja Jesu pandu.

¹⁰ A'e pandu tī:

—Amō amō ywy pe har ta jumai mai ta ngā juehe. Amō amō kapitā keruhū ta jumai mai ta ngā juehe tī.

¹¹ Amō amō ywy katak hū ta tī. Ngā mi'u nixói te ta tī. Ma'e ahyha uhem hū ta tī. Pe, ywa rehe ma'e ke ngā usak ta tī. Māte uhyk ta, aja ngā ukwa. A'erehe mukahem hū ta ngā.

¹² —Upa aja me'ē uhyk ym rahā we, pehē ke amō ta pyhyk ta. Mahy ta tī. Jundéu

awa tama'e jy'ariha renda pe raho ta tĩ. A'ep pehẽ rehe har je'ẽ je'ẽ hũ ta. "Peme'ẽ ta jaxer" aja nã. Pe, pehẽ ke nupã ta. Kyndaha pe pehẽ ke a'eta kynda ta raho tĩ. Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe kapitã keruhũ ruwa koty pehẽ ke amõ ta mupu'am ta. Kapitã ruwa koty aja tĩ. Pe, mahy ta pehẽ ke.

¹³ Arahã myrandu katu ke pepandu ta.

¹⁴ Kapitã keruhũ ruwa koty pepu'am ym rahã we, kuja pepandu pehẽ jupe my: "Mã! Myja jande juehe har japandu ta my" aja riki. Anĩ. Aja ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo.

¹⁵ Pesarahã! Kapitã ruwa koty pehẽ ke ngã raho rahã, pehẽ pe je'ẽha ke ihẽ amondo ta. Ma'e pekwa katuha ke amondo ta tĩ. Pe, pehẽ ruwan je'ẽha ke pemukanim ta. "Te'e pepandu" aja a'eta pandu ym ta tĩ.

¹⁶ —Pehẽ ke pehẽ pái ta kynda ta raho tĩ, kyndaha pe. Pehẽ mõi ta aja tĩ. Kyndaha pe kynda ta raho tĩ. Pehẽ mu ta aja tĩ. Pehẽ rendyr ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pehẽ rehe katu ame'ẽ ta aja tĩ. Kyndaha pe a'eta kynda ta raho tĩ. Pe, pehẽ ngi har amõ amõ ta ke a'eta jukwa ta.

¹⁷ Ihẽ rehe pejurujar katu, a'erehe pehẽ rehe upa ngã parahy ta.

¹⁸ Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã usak katu ta kÿ. (Aja rahã, pehẽ ke amõ ta jukwa ym ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu pe'am. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Aja rahã, pemañ ym ta — aja Jesu pandu.

Jerusarẽ ok ta ke amõ ta mujaxer ta

(*Matéu 24.15-21; Mak 13.14-19*)

²⁰ A'e pandu tĩ:

—Jerusarẽ ok ta soroka rupi sonda ta juramã u'am. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jerusarẽ ok ta ke mujaxer tate aja pekwa katu.

²¹ Pe, Jundéi ywy rehe ixo ame'ẽ ta kanim oho rahã, manõ ym ta. Ywy'ã rupi kanim oho. Ok ta pe ixo ame'ẽ ta uhem oho rahã, manõ ym ta tĩ. Ok ta soroka pe ixo ame'ẽ ta ok ta pe jywyr ym rahã, manõ ym ta tĩ. Ujan oho ingi.

²² Jerusarẽ ok ta mujaxeriha 'ar ke: "Mahyha mangaha 'ar ke." Arahã Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, aja upa katu te uhyk ta.

²³ Arahã, imembyr ipusu pe ixo rahã, mã pyrara hũ ta. (Marã ka ym pahar ujaniha.) Ixamby te'e u'u ame'ẽ namõ imãi ixo rahã, pyrara hũ ta tĩ. (Marã ka ym pahar ujaniha tĩ.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe ma'e ahyha uhyk hũ ta. Jundéu awa ta ke Tupã mupyrara hũ ta tĩ.

²⁴ Heta jundéu awa ta ke amõ ta jukwa ta, kyse puku pe. Amõ amõ ywy pe pukwar ta raho tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta ke amõ awa ta mujaxer ta. Ame'ẽ awa tama'e angaha

upa ym rahã we, aja te'eha ta. Mujaxer ta – aja Jesu pandu.

Jesu jywyriha ke

(Matéu 24.29-31; Mak 13.24-27; 2 Tesaron 1.7; 2 Petu 3.10; Apokarip 1.7)

25 A'e pandu tĩ:

–Warahy rehe ma'e ke ngã usak ta. Pe, mukahem hũ ta. Jahy rehe aja tĩ. Ngã usak ta tĩ. Jahy rata rehe aja tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta mukahem hũ ta. Y ramũi tyapu hũ, ame'ẽja saka heta te hũ sonda ta uwyr ta. Ame'ẽ ngi mukahem hũ ta ngã. Y kotok keruhũ, ame'ẽja saka uwyr ta tĩ. Mukahem hũ ta ngã tĩ.

26 Ma'e pyrara te hũ ha kome'ẽ ywy keruhũ rehe uhyk ta kÿ. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, mukahem hũ ta. Iãkã muka'u te'e hũ ta. Pe, u'ar ukwap. Ywa rehe henda te'e ihĩ, ame'ẽ ke wata hũ. Ame'ẽ rehe mãte hũ amõ ukwaha. Mukahem hũ ta.

27-28 –Ame'ẽ upa rahã, ihẽ ajoywyr ta ajur. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'eha rupi ajur. Ywa takãxĩha 'ar pe ajoywyr ta ajur. Tupãma'e pyrãtãha namõ ajoywyr ta ajur. Katuha namõ ajoywyr ta ajur tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pesak rahã, pepu'am katu. Peta kÿ. Pejuma'u katu kÿ. Aja saka pexo. Pehẽ ruhãha angaha ke rehe uhyk Tate – aja Jesu pandu.

Ho kyr uhem ame'ẽ rehe har

(Matéu 24.32-35; Mak 13.28-31)

29 Pe, myja me'ẽ ma'e ke upa Tate rahã my, ame'ẽ ke Jesu pandu:

–Ma'e'y rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e, parawa'y ame'ẽja ma'e'y ke. Sik'y amõ tĩ.

30 Hokyr uhem ixo rahã, warahy haku Tate, aja pekwa.

31 Aja ta tĩ. Ywa rehe ihĩ, ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. Aja pesak rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã riki kapitã keruhũ wan ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk Tate, aja pekwa.

32 Kuja pekwa katu pexo. Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke upa katu te uhyk ta tĩ. Ngã mupyraraha ke ihẽ kotyhar ta pyhyk ta. Anĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe jurujar katu ta rĩ.

33 Ywa ke upa kanim ta. Kome'ẽ ywy keruhũ upa kanim ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke anĩ. Kanim ym te ta. Apandu, aja upa katu te uhyk katu ta kÿ – aja Jesu pandu.

Peta kÿ

34 A'e pandu tĩ:

–Pesak katu pexo! “Jaho rahã! Jande mi'u jamatyr ta. Ja'u ta!” Aja jõ pexo rahã, katu ym tiki. Pexoha rehe jõ pekwa pekwa pexo rahã, katu ym tiki tĩ. Aja te'e pexo rahã, peharõ ym rahã, pahar ihẽ ajoywyr ta ajur kÿ.

35 “Jywy ym we ta rĩ” aja upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pandu naĩ rahã, pahar ihẽ ajoywyr ta ajur kÿ.

36 A'erehe peharõ katu. Peta kÿ! Pe, kuja Tupã namõ pepandu katu: “Pyrãtãha ke

jande pe emuwyr. Aja rahā, upa ma'e uhyk, ame'ē ke jande py'ahu te'e jahendu ta. Nde ra'yr ruwa koty japu'am katu ta tī" aja tapijar te'e we Tupā namō pepandu — aja Jesu pandu. Awa a'e tī. Tupā je'ēha rupi uwyr a'e.

³⁷ Wera rahā pame katu te Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e uī. Ka'aruk koty ok ta ngi uhem oho. Jerusarē ok ta ngi uhem oho. Pe, amō ywy'ā pe pyta ixo. Ywy'ā rer Oriwéi ty. Aja te'e wera oho.

³⁸ Pytuniwe rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe heta ngā oho. A'ep Jesu mu'e ame'ē ke rehe hendu oho.

22

Jesu jukwaha rehe har amō ta pandu pandu

(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Juā 11.45-53)

¹ Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā mbeju ke mupururukiha moī ym jundéu awa ta.

² Pe, amō ta Jesu ke jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jukwa tar katu Jesu ke. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jukwa tar katu tī.

—Myja Jesu ke jajukwa ta my? — aja ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe.

Heta ame'ē ta ngi a'eta kyje. Ngā ukwa rahā, mutyapu hū ta, a'erehe ngā ngi kyje.

Jesu ruwajan wan Jun uwak

(Matéu 26.14-16; Mak 14.10-11)

³ Pe, Jun py'a rehe Satana ihī katu. (Ājā ramūi a'e.) Amō we Jun her tī. Ikario aja Jun her tī. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

⁴ Pe, amō ta pe pandu oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe sonda ta ixo. Harōha ta riki ame'ē ta. Ame'ē tama'e kapitā ta pe Jun pandu oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu oho tī.

—Ihē riki Jesu koty pehē ke araho ta kŷ — aja Jun pandu oho.

⁵ Ame'ē ke rehe pa'ihu ta hendu rahā, hury katu riki.

—Jesu koty jande ke nde ereraho rahā, tamatarer jande jame'ē ta nde pe kŷ — aja a'eta pandu ipe, Jun pe.

⁶ —Ere! Katu! — aja Jun pandu.

Pe, ngā ukwa ym ha rupi Jesu koty a'eta ke muhyk ta raho, ame'ē angaha ke rehe Jun harō ixo.

Ngā mi'u ke matyr, Pasuko 'ar rehe har

(Matéu 26.17-25; Mak 14.12-21; Juā 13.21-30)

⁷ Pe, ngā mi'u matyriha 'ar rehe uhyk. Arahā mbeju ke mupururukiha moī ym jundéu awa ta. Arahā arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa. Ame'ē xa'ē ke u'u ta. Aja Pasuko 'ar ke a'eta ukwa ukwa uī.

⁸ Pe, Petu pe Jesu pandu. Juā pe tī. Kuja pandu:

—Pasuko 'ar rahā, jande mi'u ke jande pe pematyr peho tī — aja Jesu.

⁹ A'eta pandu:

—Myp jande jamatyr ta my? Myp nde ereputar my? — aja ipe.

¹⁰ A'e pandu:

—Pesarahā! Jerusarē ok ta pe peho. Pehyk rahā, amō sawa'e pehē rehe uhyk ta. Kamuxī ra'yr pe y ke raho a'e. Ok pe ixe ta oho. Haikwer rupi peho tī.

¹¹ Ok jar pe kuja pepandu: "Sawa'e pandu nde pe: 'My ma'e u'uha renda ihī? Pasuko 'ar rahā, imi'u ke amō matyr. Ame'ē ke ima'e jumu'eha ta namō u'u ta' " aja ok jar pe pepandu.

¹² Pe, ywate henda keruhū ke ok jar mujesak ta pehē pe. Upa ma'e ke ihī, myrape, paratuxī, koje, aja. A'ep jande mi'u ke pematyr — aja Petu ta pe Jesu pandu.

¹³ Pe, a'eta mokōi oho. Jesu pandu, aja me'ē upa katu te a'eta usak. Pasuko 'ar rahā, a'eta mi'u ke a'eta matyr tī.

Myja manōha rehe har ukwa ukwa uī ta my ame'ē ke Jesu mujekwa

(Matéu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korin 11.23-25)

¹⁴ Angaha ke rehe uhyk rahā, myrape rake Jesu wapyk uī. A'e mondo ame'ē ta namō wapyk uī.

¹⁵ Pe, pandu:

—Pasuko 'ar rahā, jande mi'u ke jamatyr. Ko pehē namō ame'ē ke ihē a'u tar katu te aī. Ihē ke amō ta mupyrara ym rahā we, pehē namō a'u tar katu. Ko pehē namō ihē a'u aī apo.

¹⁶ Apandu pehē pe. Kome'ēja me'ē amō ke ihē a'u

ym te ta tī. Kapitā keruhū aja ihē ke Tupā mu'am rahā jō amō pehē namō ihē a'u ta kī tī. Arahā Pasuko 'ar te aja jakwa ta kī — aja Jesu pandu.

¹⁷ Pe, ita rekūi ra'yr ke pyhyk. "Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu" aja Tupā pe pandu. Pe, jumu'eha ta pe pandu:

—Peme'ē ke pehē pame katu te pe'u.

¹⁸ Ko pehē pe apandu katu. Uwa rykwer ihē a'u ym te ta apo 'y. Kapitā keruhū aja ihē ke ihē pái keruhū mu'am ta kī. Arahā jō pyahu ame'ē ke pehē namō a'u ta kī tī — aja Jesu pandu.

¹⁹ Ajame'ē ke mbeju ke pyhyk. Ame'ē rehe: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu" aja Tupā pe pandu. Pe, mopok. Ame'ē ke me'ē jumu'eha ta pe. Pandu:

—Peme'ē riki ihē rete ke. [Pehē ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe ihē amuhepy ta. A'erehe ihē amanō ta. Ko mbeju ke ihē amopok ramō. Ihē aja pehē tī. Pemopok mopok tī. Ihē nixói rahā, pemopok pemopok tī. Aja rahā, ihē manōha ke pekwa pekwa ta peī — aja Jesu.

²⁰ A'eta mi'u upa u'u rahā, mbeju aja ita rekūi ra'yr ke a'e me'ē tī. Kawī ihī ipe. Pandu:

—Peme'ē riki Tupāma'e pandu katuha pyahu ame'ē ke, ame'ēja saka. Kuja pandu katu: "Ihē ra'yr rehe amō

jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta" aja. Ihẽ amanõ rahã, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe Tupã pandu katu, aja a'e muhyk katu ta kÿ.]

21 —Pesarahã! Ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe amõ muhyk ta werur. A'e riki ihẽ namõ myrape 'ar pe wapyk uĩ apo.

22 Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ amanõ ta. Yman ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ panduha aja ihẽ amanõ ta. Pe, ihẽ rehe amõ ta ke muhyk ta werur. Mã! Ame'ẽ ke Tupã mupyrara hũ ta — aja a'e mondo ame'ẽ ta pe Jesu pandu.

23 Pe, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande ngi har awa muhyk ta werur my? Awa riki huwajan ta ke muhyk ta werur ehe my? — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe.

"Awa riki katu te me'ẽ ke" aja jum'u'eha ta pandu pandu hũ

24 Jum'u'eha ta pandu pandu hũ a'eta jupe. A'eta pandu: "Jande ngi har awa riki katu te ame'ẽ ke my?" aja a'eta pandu pandu hũ. "Ihẽ ke!" "Anĩ. Peme'ẽ riki!" "Anĩ. Ame'ẽ riki" aja riki pandu pandu hũ.

25 Pe, Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ixo. Je'ẽha rupi ngã ke a'eta mondo mondo. Pe, kapitã ta amõ her jumoi juehe. Kuja. "Ima'e awa ta rehe usak katu ame'ẽ ke a'e" aja jumoi juehe tipe. A'erehe

katu te ame'ẽ ke a'e, aja ukwaha jupe.

26 Pehẽ anĩ. Aja ym pexo. Amõ kotyhar katu. Kuja. Pehẽ ngi har amõ kuja ukwa. "Amõ ta 'ar koty te we ihẽ riki katu te ame'ẽ ke ihẽ" aja ukwa rahã, mã peja pitu te'e aja ixo. Pehẽ ngi har amõ riki katu te aja ukwa rahã, mã peja miasu aja ixo.

27 Myrape 'ar pe amõ sawa'e wapyk uĩ. Amõ riki imi'u ke me'ẽ me'ẽ raho ipe. Ame'ẽ mokõi ngi har awa riki amõ 'ar koty te we kapitã my? Pesarahã! Wapyk ame'ẽ riki amõ 'ar koty te we kapitãha. Pehẽ pyter pe ihẽ riki kapitã. Anĩ. Ihẽ riki pehẽma'e miasu aja ihẽ axo. A'erehe mã peja aja pexo tĩ. Miasu aja pexo tĩ.

28 —Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ namõ pepyta katu pexo. Aja te'eha ihẽ namõ pexo.

29 Ihẽ ke kapitã keruhũ aja ihẽ pái mu'am. Ko apandu katu pehẽ pe. Aja pehẽ ke ihẽ amu'am ta tĩ.

30 Pe, ywa pe ihẽ renda pe ihẽ namõ pexo ta kÿ. Ihẽ riki kapitã keruhũ, ame'ẽ renda pe pexo ta kÿ. A'ep pehẽ riki kapitã keruhũ wan ta tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã keruhũ aja pexo ta tĩ — aja jum'u'eha ta pe Jesu pandu.

Petu rehe har Jesu mujekwa

(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Juã 13.36-38)

31 A'e pandu:

—Simã! Ehendu katurahã! Ahúi aja me'ẽ pিরer ke amõ

ombor rahã, urupen pi'a ke mukatak katu. Aja ixurer ke ombor. Pe, ahúi aja me'ẽ pyta katu. Aja upa pehẽ ke Satana manga ta tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Pehẽ pejurujuar katuha ke manga ta. Pehijar my? Pehijar ym my? Ame'ẽ ke manga ta. Pesarahã! Tupã pe Satana pandu: "Nde kotyhar tama'e jurujar katuha ke ihẽ amanga ta" aja a'e. "Ere" aja Tupã pandu ipe.

³² Simã! Nde rehe har Tupã namõ ihẽ apandu. Ihẽ rehe nde erejurujuar katu. "Mã peja Simã py'a emãtã katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar ym ta" aja ihẽ apandu nde rehe har. Pe, ihẽ koty nde erejywyrahã, amõ ta py'a ke emãtã katu. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke emãtã katu tĩ — aja Jesu pandu.

³³ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ko axo. Kyndaha pe nde ke amõ kynda raho rahã, ne namõ ihẽ aho ta kÿ. Nde ke amõ ta jukwa rahã, ne namõ ihẽ ke jukwa ta kÿ. Akyje ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Petu! Ko apandu nde pe. Pytuniwe te rahã, sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. "Jesu rehe har akwa ym ihẽ" aja ihẽ rehe har nde erepandu ta — aja Jesu pandu ipe.

Ma'e ke namõ oho katu apo y

³⁵ Jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ymaniwe pehẽ ke ihẽ amondo rahã, tamatarer

ryru peraho ym. Pehẽ kupep ma'e ryru aja tĩ. Peraho ym tĩ. Mokõi pehẽ py rehe har aja tĩ. Peraho ym tĩ. Arahã pehẽ pe pehẽma'e upa my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Anĩ. Upa ym — aja Jesu pe.

³⁶ Pe, a'e pandu:

—Apo amõ kotyhar. Tamatarer ryru namõ amõ ixo rahã, inamõ oho katu. Ma'e ryru xupe pe har aja tĩ. Inamõ oho katu tĩ. Kyse puku nixói rahã, ame'ẽ rehe kamixa muhepy rahã, katu tiki. Kyse puku namõ pexo.

³⁷ Tupã je'eha rehe kuja panduha ihĩ. "Ma'e mukanĩha ta ke ngã jukwa. Aja ame'ẽ sawa'e ke ngã jukwa ta tĩ" aja panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha riki ihẽ rehe har. Aja ihẽ rehe uhyk ta kÿ. Ihẽ aho tate — aja Jesu pandu. ("Kyse puku namõ pexo" aja pandu rahã: "Peta kÿ. Pepyrra ta pexo" aja a'e mujekwa. Anĩ. Amõ koty jumu'eha ta ukwaha. "Pejumai ta pexo" aja ukwaha naĩ.)

³⁸ Jumu'eha ta pandu:

—Sawa'e! Esarahã! Ko mokõi kyse puku — aja ipe.

A'e pandu:

—A'ewan — aja.

Tupã namõ Jesu pandu pandu

(Matéu 26.36-46; Mak 14.32-42)

³⁹ Ok ta ngi Jesu uhem oho. Ywy'ã pe oho. Ame'ẽ riki ohoho ame'ẽ ke. Ywy'ã rer Oriwéi ty. Jumu'eha ta oho inamõ tĩ.

40 Pe, ame'ë renda pe uhyk rahã, pandu:

—Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

41 Pe, kotete we oho ingi. Kuja, 30 met tate koteteha. Pe, ipynarãi pe wapyk. Aja Tupã namõ pandu.

42 —Papa! Nde ereputar rahã, ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke emuhem katu. Anĩ. Ihẽ aputar ame'ë ke ema'e ym. Nde ereputar ame'ë ke ema'e katu — aja Jesu ipái pe.

43 [Ywa ngi Tupã je'ẽha rahoha uhyk ehe. Ipy'a ke a'e mātã.]

44 Jesu pyai te hũ. A'erehe Tupã namõ a'e pandu pandu we hũ. Hi'ái riki huwy aja ywy rehe sururu hũ.]

45 Upa pandu rahã, pu'am. Jumu'eha ta koty jywyr oho. A'eta ukwer ou, aja a'e usak. A'eta pyai te hũ, a'erehe he'õ hũ ou. A'erehe ukwer ou.

46 A'e pandu:

—Peker ym rahã, katu ta tipe. Pepu'am. Tupã namõ pepandu pandu. Aja rahã, pejurujar katuha ke amõ ta manga rahã, pehijar tar ym ta — aja Jesu pandu.

Jesu ke ngã pyhyk

(*Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Juã 18.3-11*)

47 A'e pandu u'am rahã, heta ame'ë ta uhyk uwyr ixoty. Jun uwyr py. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e. Jesu rehe uhyk. Huwa ke pyter ta.

48 Jesu pandu:

—Jun! Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Ihẽ ruwa ke nde erepyter. Aja ihẽ ke nde eremujekwa ta ngã pe my? — aja ipe.

49 Jesu ke ngã pyhyk ta. Ame'ë ke jumu'eha ta ukwa rahã, pandu:

—Sawa'e! Kyse puku pe ngã ke jamujan ta jamondo my? — aja ipe.

50 Pe, amõ nambi ke kyse puku pe amõ mopok ingi. Ijywa katu kotyhar ke. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũma'e miasu pehĩ tĩ. Ima'e nambi ke mopok ingi.

51 Pe, Jesu pandu:

—A'ewan tiki — aja.

Pe, miasu nambi renda ke pe ipo mujar. Pe, mukatu. In-ambi katu tĩ. Wajar aja katu tĩ.

52 Pe, pyhyk uwyr ame'ë ta pe Jesu pandu. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pe pandu. Jundéu awa tamõi ta pe pandu tĩ. Kapitã ta pe pandu tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha tama'e kapitã ta ke ame'ë ta. Kuja Jesu pandu:

—Ma'e mukanĩha aja ihẽ ke pepyhyk pejur tĩ. A'erehe kyse puku namõ pejur. Tamarã namõ. Anĩ. Ma'e mukanĩha ym ihẽ.

53 Pesarahã! Wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe pehẽ namõ ihẽ axo. Arahã ihẽ ke pepyhyk ym. Pepyhykiha pemanga ym tĩ. Apo anĩ. Ihẽ pepyhykiha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Satana ma'ema'eha angaha ke rehe

uhyk apo tĩ. (Ăjã ramũi a'e) — aja Jesu.

Jesu rehe har Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-75; Mak 14.53-54; Mak 14.66-72; Juã 18.12-18; Juã 18.25-27*)

⁵⁴ Pe, Jesu ke ngã pyhyk raho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ rok pe raho. Haikwer rupi Petu oho tĩ. Pijaite te'e oho ixo.

⁵⁵ Pa'i keruhũ rok soroka pe tata ke amõ ta hany. Ame'ẽ rake ngã jumaku uĩ. Ame'ẽ ta namõ Petu wapyk oho uĩ. Jumaku uĩ tĩ.

⁵⁶ A'ep amõ miasu usak ehe. Kũjã ke. A'e ma'ã katu ehe. Pe, pandu amõ ta pe:

—Kome'ẽ sawa'e Jesu namõ ixo ame'ẽ ke tĩ — aja kũjã.

⁵⁷ Petu pandu kũjã pe:

—Anĩ! Akwa ym ehe har — aja ipe.

⁵⁸ I'i atu amõ sawa'e usak ehe tĩ. Pandu:

—Ame'ẽ ta ngi har nde tĩ — aja Petu pe.

A'e pandu:

—Anĩ! Sa'e! — aja Petu.

⁵⁹ I'i atu we amõ sawa'e pandu hũ:

—Jete! Inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ. Ngariréi ywy pe har ke a'e tĩ, a'erehe inamõ ixo ame'ẽ ke a'e tĩ — aja Petu rehe har amõ pandu hũ.

⁶⁰ Petu pandu:

—Sa'e! Nde erepandu ame'ẽ ke te'e! Akwa ym ehe har — aja ipe.

A'e pandu u'am rahã, pa-har sapukái je'ẽ.

⁶¹ Jesu riki uwak. Petu rehe ma'ã katu te. Ame'ẽ ke Petu ukwa. Pe, Jesuma'e panduha ke Petu ukwa ukwa u'am. Kuja Jesu pandu: “Sapukái je'ẽ ym rahã we, mahapyr kuja nde erepandu ta. ‘Akwa ym ehe har’ aja ihẽ rehe har nde erepandu ta.” Ame'ẽ panduha ke Petu ukwa ukwa u'am.

⁶² Pe, a'engi uhem oho. Jixi'u hũ. Huxĩ, a'erehe jixi'u hũ.

Jesu rehe sonda ta puka puka hũ

(*Matéu 26.67-68; Mak 14.65*)

⁶³ Jesu rehe usak te'e ame'ẽ ta puka puka hũ ehe. Ipo pe nupã hũ a'e ke tĩ.

⁶⁴ Kuja. Eha ke amõ ta pukek, pan pe. Pe, ipo pe huwa nupã. Pandu ipe:

—Ependurahã! Awa nde ke nupã my? — aja Jesu pe.

⁶⁵ Amõ we tĩ. A'eta juru ai ehe.

Ngã panduha renda pe Jesu ke raho

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Juã 18.19-24*)

⁶⁶ Pytuniwe rahã, jundéu awa tamũi ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta jy'ar oho tĩ. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ta jy'ar oho tĩ. Ngã panduha renda pe johu jy'ar oho. Amõ ta pe a'eta pandu:

—Jesu ke pemuhyk perur se — aja.

⁶⁷ A'e uhyk rahã, a'eta pandu ipe:

—Ependu katu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã

keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihē amujekwa rahā, ihē rehe pejurujar ym ta.

⁶⁸ Pe, ma'e ke pehē pe apandu rahā, je'ēha pemujy-wyr ym ta tī.

⁶⁹ Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Apo har ngi Tupā rake ihē awapyk ta aho. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e — aja Jesu ngā pe. (“Tupā rake” aja Jesu pandu rahā: “Tupā a'e tī” aja mujekwa katu.)

⁷⁰ Johu pandu ipe:

—Aja rahā, nde riki Tupā ra'yr my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e ihē — aja Jesu.

⁷¹ A'eta pandu:

—Mā! Ehe har jande pe amō pandu ame'ē ta ke japutar ym apo. Ima'e panduha ke jande atu jahendu. A'erehe ame'ē panduha namō jande riki japandu ta: “Katu ym nde. Nde eremanō ta me'ē te'e” — aja tamūi ta pandu.

23

Pirat ruwa koty Jesu pu'am (Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Juā 18.28-38)

¹ Johu pu'am. Pe, amō sawa'e koty a'eta oho. Pirat koty oho. Jesu ke ngā raho tī.

² A'ep ehe har ngā je'ē je'ē hū:

—Jundéu awa ta ke a'e muka'u te'e hū ixo rahā, peme'ē ke japyhyk. “Homa awa tama'e kapitā keruhū pe tamatarer peme'ē ym” aja

a'e pandu. “Ihē riki Kirisutu. Kapitā keruhū ihē tī” aja a'e pandu. Aja muka'u te'e hū ngā ke — aja Pirat pe ngā pandu naī.

³ Pirat pandu ipe:

—Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde my? — aja ipe.

Jesu pandu:

—A'e ihē — aja ipe.

⁴ Pe, pa'ihu ta pe Pirat pandu. Heta ame'ē ta pe pandu tī:

—Peme'ē sawa'e ke jajukwa rahā, katu ym tiki. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. Amahem ym ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, ngā pandu pandu we hū:

—Ngā ke a'e mutyapu tyapu hū. Mu'e ame'ē ke namō mu-parahy ngā ke. Ngariréi ywy pe mu'e py. A'engi upa Jundéi ywy rupi mu'e tī. Apo se uwyr — aja ngā.

Ero ruwa koty Jesu pu'am

⁶ “Ngariréi ywy” aja Pirat hendu rahā, ngā pe pandu:

—Peme'ē sawa'e ngariréi ywy pe har my? — aja Pirat.

—A'e riki — aja ngā.

⁷ Ame'ē ywy pe har Jesu aja Pirat ukwa rahā, Ero koty Jesu ke a'e mondo. Arahā Jerusarē ok ta pe Ero ixo tī. Ero ngariréi ywy pe har tama'e kapitam. A'erehe Jesu rehe har a'e ukwa ta, aja Pirat putar tipe. Jesu katu my? Katu ym a'e my? Ame'ē ke Ero ukwa ta. (Katu ym rahā, Ero riki jukwaha ke pandu ta) aja Pirat putar tipe. A'erehe ixoty Pirat mondo.

⁸ Pe, Jesu rehe usak rahā, hury katu Ero. Ehe har hendu. Yman usak tar katu ehe. Marā ka ym amō ma'e'ha, ame'ē ke Jesu ma'e apo, ame'ē ke rehe usak tar katu tī.

⁹ Pe, Jesu pe a'e pandu pandu hū. Anī. Jesu pandu ym te ipe.

¹⁰ A'ep jundéu awa tama'e pa'i keruhū pu'am. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta aja tī. Jesu rehe har ame'ē ta je'ē je'ē hū.

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hū — aja ame'ē ta je'ē te'e.

¹¹ Pe, Ero puka puka hū ehe. Ima'e sonda ta aja tī. A'eta muhuxī a'e ke tī. Pe, ma'e mundeha katu te ame'ē ke ngā munde ehe. Kapitā keruhūma'e mundeha aja munde ehe. Aja puka puka hū ehe. Pe, Pirat koty a'e ke Ero mujywyr mondo.

¹² Arahā Pirat ipy'a jywyr ehe, Ero rehe. Yman Pirat ruwajan aja Ero ixo. Apo ehe katu aja jywyr 'y.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-26; Mak 15.6-15; Juā 18.39-19.16)

¹³ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke Pirat mujy'ar. Kapitā ta ke aja tī. Upa ngā ke aja tī. Mujy'ar tī.

¹⁴ Pe, Pirat pandu:

—Ihē pe peme'ē sawa'e ke perur. “Ngā ke a'e muka'u te'e hū” aja ehe har pepandu. Pehē ndutar koty ehe har ihē ahendu katu. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'e'ha ipe.

Ehe har peje'ē je'ē hū pe'am, ame'ē ke nixói ehe tī.

¹⁵ Aja Ero ukwa katu tī. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'e'ha ipe. A'erehe jande koty Ero mujywyr muwyr tī. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'e'ha ipe, a'erehe jajukwa rahā, katu ym tiki.

¹⁶ A'erehe ihē je'ēha rupi a'e ke amō ta pirok ta. Pe, a'e ke ihē apoir ta — aja Pirat pandu. (Pirok rahā: “Amō ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym” aja mujekwa.)

¹⁷ [Pasuko 'ar rahā, imi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā pame katu te kyndaha ngi sawa'e ke Pirat muhem ta me'ē te'e.]

¹⁸ Pe, upa ngā je'ē hū:

—Anī. Jesu ke ejukwa! Mahamba ke emuhem jande pe! Mahamba ke epoir! — aja Pirat pe.

¹⁹ Mahamba ke sonda ta kynda. Ok ta rupi ngā ke a'e riki mutyapu tyapu hū. Arahā amō ke a'e jukwa tī. A'erehe a'e ke sonda ta kynda raho.

²⁰ Jesu ke Pirat poir tar katu, a'erehe heta ame'ē ta pe a'e pandu tī.

—Jesu ke apoir ta — aja.

²¹ Anī. Ngā je'ē hū:

—Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja ngā.

²² Pe, mahapyrihar Pirat pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym te. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'e'ha ipe. Amahem ym. A'erehe jukwa rahā, katu ym tiki. Ihē je'ēha rupi a'e ke

amõ ta pirok ta. Pe, a'e ke ihẽ apoir ta amondo — aja ngã pe.

²³ Anĩ. Heta ame'ẽ ta hãtã te hũ pandu pandu u'am:

—Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke ejukwa — aja hãtã pandu pandu hũ.

Uhyk Pirat hendu!

²⁴ A'erehe pandu:

—Pehẽ pepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta apo — aja.

²⁵ Pe, Jesu ke jukwa ta, ame'ẽ ta pe Pirat mondo. Aja ngã putar ame'ẽ ke a'e ma'e. Pe, amõ ke Pirat muhem, Mahamba ke. Ngã pandu ame'ẽ ke muhem tĩ. Kyn-daha pe ame'ẽ ke amõ ta kynda raho ame'ẽ ke a'e. Ngã mutyapu tyapu rahã, amõ ke Mahamba jukwa tĩ. Ame'ẽ Mahamba ke Pirat muhem mondo, kyndaha ngi. Ame'ẽ ke poir.

Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke jukwa

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Juã 19.17-27*)

²⁶ Pe, Jesu ke sonda ta pyhyk raho. Oho ixo rahã, amõ awa ke rehe a'eta usak. Her Simã. Syre ok ta pe har ke a'e. Kupixa ngi a'e jywyr uwyr ixo. Ame'ẽ rehe sonda ta pyhyk. Pe, jixi'y 'ar pe myra ngã mupia ame'ẽ ke a'eta moĩ. Pandu ipe:

—Jesu raikwer rupi ehupir eraho. Ima'e ke — aja Simã pe.

²⁷ Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ame'ẽ ta namõ kũjã ta oho ixo tĩ. Jixi'u oho ixo tĩ. Ahem oho ixo tĩ. (Jesu manõ ta, aja ukwa, a'erehe jixi'u oho ixo.)

²⁸ Ixoty Jesu uwak. Pandu:

—Éi, kũjã ta! Jerusarẽ ok ta pe har ta ke pehẽ. Ihẽ rehe pejixi'u ym. Pehẽ atu pejixi'u pehẽ juehe. Pyraraha uhyk ta pehẽ rehe a'erehe pejixi'u pehẽ juehe. Pehẽ membyr ta rehe pejixi'u tĩ. Pyrara ta ame'ẽ ta, a'erehe pejixi'u tĩ.

²⁹ Ma'e 'ar ke uhyk ta. Arahã kuja upa ngã pandu ta: “Imembyr ym te ame'ẽ ta hury ixo. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta. A'erehe hury ixo. Ipusu ngi imembyr muhem ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Imembyr rehe usak katu, aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Hury ixo tĩ. Pyraraha rehe imembyr usak ym ta, a'erehe hury katu ixo.”

³⁰ Arahã ywy'ã keruhũ pe amõ ta pandu ta: “Jande ke ejupyk. Pahar ejukwa. Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja. Amõ ta ywy'ã pe: “Jande ke emukanim. Aja rahã, pyraraha rehe jasak ym ta” aja ngã.

³¹ Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym te. Anĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo apo. Aja rahã, ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, a'erehe ihẽ 'ar koty te we pehẽ ke mupyrara hũ ta — aja Jesu pandu.

³² Amõ mokõi sawa'e ta ke sonda ta raho tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke a'eta. Ame'ẽ mokõi Jesu namõ jukwa ta.

³³ Pe, amõ renda pe uhyk oho. Henda rer: “Awa ãkã kangwer.” A'ep myra ngã

mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke mujar mu'am. Mokõi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ta ke mujar mu'am tĩ. Jesu jywa katu koty peteĩ mujar mu'am. Amõ ke ijywa'i koty aja tĩ. Muja mu'am tĩ.

³⁴ [Pe, sonda ta rehe har Tupã pe Jesu pandu:

—Papa! Peme'ẽ ta rehe nde py'a ke emujywyr. Ima'e ma'eha ke ukwa ym ha rupi ma'ema'e. A'erehe nde py'a emujywyr a'eta rehe — aja sonda ta rehe har a'e pandu.]

Pe, Jesuma'e mundeha ke sonda ta pyhyk pyhyk raho. Ita pinim ra'yr ke omombor. Amõ ombor, pe, pinĩha i'ar koty te we u'ar rahã, ame'ẽ riki mundeha ke pyhyk. Aja ima'e mundeha ke pyhyk pyhyk raho.

³⁵ A'ep amõ ta usak usak u'am. Aja ixo rahã, jundéu awa tamũi ta puka puka hũ ehe.

—Amõ ta ke a'e mukatu hũ! A'e riki Kirisutu rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e rahã, mã peja pengi a'e wyjy uwyr — aja puka puka hũ ngã.

³⁶ Sonda ta puka puka hũ ehe tĩ. Ixoty a'eta oho. Pe, kawĩ iro ym te ame'ẽ ke me'ẽ tipe. Aja puka puka hũ ehe. Anĩ. U'u ym Jesu.

³⁷ Pandu ipe:

—Nde riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rahã, pengi ewyjy ejur. Pep nde erepyta rahã, nde eremanõ ta — aja puka puka hũ ehe.

³⁸ I'ar pe kuja amõ mupinim:

“Ko jundéu awa tama'e kapitã keruhũ” aja pinĩha moĩ.

³⁹ A'ep ma'e ka'u te'eha ma'eha ke jixiko u'am tĩ. Peteĩ je'ẽ je'ẽ hũ ipe, Jesu pe. Kuja:

—Nde riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde. Pengi ewyjy eho. Aja rahã, nde eremanõ ym ta. Jande ke emujy eraho tĩ. Aja rahã, jamanõ ym ta tĩ — aja Jesu pe.

⁴⁰ Amõ ma'e ka'u te'eha ma'eha anĩ. Kuja pandu:

—Mã! Peja ym epandu. Tupã ngi nde erekyje ym my? Ixoty nde py'a nde eremurwak ta me'ẽ te'e. Jesu aja jande ke amõ ta jukwa u'am tĩ.

⁴¹ Jandema'e riki katu tiki. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, a'erehe jande ke amõ ta jukwa ta tĩ. Jesu anĩ. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe — aja amõ jixiko u'am ame'ẽ pe pandu. Wajar pe pandu.

⁴² Pe, Jesu pe a'e pandu tĩ:

—Jesu! Kapitã keruhũ aja nde erejywyr rahã, ihẽ rehe har ekwa ekwa katu exo — aja ipe.

⁴³ Jesu pandu ipe:

—Ko apandu nde pe. Apo ywa pe ihẽ namõ katuha renda pe nde erexo ta tĩ — aja ipe.

Jesu manõ

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Juã 19.28-30*)

⁴⁴ Warahy jandar tate rahã, ame'ẽ ywy rupi pytun oho.

Warahy uwe riki. Aja te'e warahy ywa ku'ap ihon.

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kyndaha u'am. Pan janam hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Hukwen ke kynda u'am. Ame'ẽ riki ywate ngi owok riki. Pyter rupi owok oho. Iwyr rehe owokiha upa uhyk oho. (Aja rahã, Tupã koty ohoha apo katu, aja mujekwa katu.)

⁴⁶ Pe, hãtã Jesu pandu:

—Papa! Ihẽ'ã ke eraho! — aja ipái pe.

Upa pandu rahã, manõ.

⁴⁷ Sonda tama'e kapitã upa ma'e ke rehe usak. Pe, Tupã rehe har katu pandu. Kuja:

—Jetehar te ke! Katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e — aja Jesu rehe har pandu.

⁴⁸ Upa ma'e ke rehe amõ ta usak. A'ep jy'ar ame'ẽ ta usak. Upa usak rahã, hok pe jywyr oho. Pyaiha namõ ipixi'a ke mokõi ipo pe nupã nupã. (Aja pyaiha mujekwa.) Aja hok pe jywyr oho.

⁴⁹ Jesu rehe katu ame'ẽ ta upa ma'e ke rehe usak usak tĩ. Paite we ame'ẽ ta usak usak u'am. Kũjã ta usak usak u'am tĩ. Ame'ẽ ta Ngariréi ywy ngi inamõ uhyk uwyr ame'ẽ ta ke a'eta.

Jesu ke mou raho

(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Juã 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Ame'ẽ ok ta Jundéi ywy rehe ihĩ. Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e. Katu ame'ẽ ke jõ a'e ma'ema'e. Jesu

ke kapitã keruhũ aja Tupã mu'am, ame'ẽ rehe Jose jurujar katu. Ame'ẽ rehe a'e harõ ixo tĩ. A'erehe Tupã koty ipy'a ke a'e muruwak. Jesu jukwaha rehe har tamüi ta pandu pandu rahã, a'ep tamüi ta namõ Jose ixo tĩ. Anĩ. Jesu jukwaha ke a'e jõ putar ym.

⁵² Apo Pirat pe pandu oho.

—Kapitam! Jesu rete ke ihẽ aputar. (Amou ta araho) — aja Jose.

⁵³ —Ere. Eraho — aja Pirat pandu.

A'erehe hete ke Jose oho piam. Amõ ta pe a'e pandu:

—Pemujy perur — aja Jose.

Pe, mujy rahã, pan katu te ame'ẽ pe pukek. Pe, itakwar keruhũ rupi mou raho. Ame'ẽ ke amõ pykõi ame'ẽ ke. A'eramõ mou raho.

⁵⁴ Arahã séi ta séi ra. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate. (Putu'uha 'ar rahã, paraky ym te ta jundéu awa ta.)

⁵⁵ Ngariréi ywy ngi Jesu namõ kũjã ta uhyk uwyr. Ame'ẽ ta Jose namõ usak oho tĩ. Itakwar keruhũ rehe a'eta usak tĩ. Jesu rete mouha rehe usak tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ namõ hete ke kytyk ym, aja kũjã ta ukwa.

⁵⁶ Pe, hok pe a'eta jywyr oho. Puhã pihe ame'ẽ ke a'eta matyr. Ma'e piheha ke matyr tĩ. Ame'ẽ ke Jesu rete rupi upa kytyk ta. (Aja manõ ame'ẽ rete rehe jundéu awa ta ma'eha ke.)

Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, a'eta

putu'u. Moise je'ēha mujekwa aja a'eta ma'e.

24

Jesu kwera katu uhem ame'ē rehe har
(Matéu 28.1-10; Mak 16.1-8; Juā 20.1-10)

¹ Nomin pytuniwe te rahā, itakwar keruhū pe kūjā ta oho. Puhā pihe ame'ē ke matyr. Ame'ē ke a'eta raho.

² Hukwen ngi ita kyndaha ke amō mujere mu'am. Ame'ē ke rehe a'eta usak.

³ A'erehe ixē oho. Anī. Jesu rete ke rehe usak ym. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Hete ke rehe kūjā ta usak ym.

⁴ A'ep a'eta pu'am u'am. Myja ym ukwa. Pe, pahar mokōi sawa'e ta uhem. Hake pu'am u'am. Ima'e mundeha hendy hendy hū.

⁵ Kūjā ta jumukahem hū a'eta ngi. Ywy koty te'e ma'ā. Sawa'e ta pandu:

—Ixuwe katu ame'ē ke pekekar pexo tipe. Ame'ē ke kangwerupa rupi pekekar rahā, katu ym tiki.

⁶ Ko Jesu nixói te. Kwera katu uhem oho. Amukwehe Ngariréi ywy pe ixo rahā, pandu katu pehē pe. Ame'ē panduha rehe pekwa pekwa pe'am apo.

⁷ Kuja: “Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Pesarahā! Sawa'e katu ym ame'ē ta pe ihē ke amō raho ta kŷ. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke amō ta jukwa ta. Mokōi aker rahā, ihē akwera katu ta ahem tī” aja Jesu pandu — aja sawa'e ta pandu.

⁸ Pe, Jesu panduha ke kūjā ta ukwa ukwa u'am tī.

⁹ Pe, itakwar keruhū ngi a'eta jywyr oho. Upa usak ame'ē ke jumu'eha ta pe a'eta pandu tipe, awa py petēi jumu'eha ta pe. Amō ta namō ixo, ame'ē ta pe pandu tipe tī. (Anī. Kūjā ta panduha rehe jurujar ym.)

¹⁰ Kuja kūjā ta rer. Ko Mari Mandare. Amō Joa. Amō Mari. Tian māi a'e. Ame'ē ta namō amō kūjā ta ixo. Upa ame'ē ta riki Jesu mondo ame'ē ta pe pandu tipe. Upa usak ame'ē ke pandu tipe.

¹¹ Anī. Kūjā ta riki ka'u te'e, aja Jesu mondo ame'ē ta ukwaha naī. A'erehe kūjā panduha rehe jurujar ym.

¹² Pe, Petu pu'am rahā, itakwar keruhū pe usak ujan oho. Uhyk rahā, jumumbe ma'ā rahā, hete pukeka ke te'e usak. Ame'ē jō usak. Hete nixói te. Pe, hok pe jywyr oho. Jupandu jupe:

—Mā! My ihon my? — aja jupe.

Emau ok ta pe oho ame'ē ta rehe har
(Mak 16.12-13)

¹³ Ame'ē 'ar rahā, mokōi sawa'e ta wata oho ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Emau ok ta pe oho ixo. Jerusarē ok ta ngi ame'ē pepaite we. Awa py petēi kiro met tate pepaiteha.

¹⁴⁻¹⁵ Ame'ē mokōihar ta pandu pandu a'eta jupe. Jesu manō, ame'ē rehe har pandu pandu a'eta jupe. Aja rahā, Jesu te'e hake uhem u'am.

A'eta namō a'e wata oho ixo tī.

¹⁶ A'eta usak ehe. Anī. Ehe har ukwa ym we rī.

¹⁷ Pe, Jesu pandu:

—Pehē pewata pexo rahā, ma'e pepandu pandu pehē jupe my? — aja sawa'e ta pe.

A'eta pyta. Pyai u'am.

¹⁸ Pe, mokōihar ngi peteī pandu. Her Kereo. Kuja:

—Mā! Nde erekwa ym my? Jerusarē ok ta pe har ta ngi har ne jō riki ma'e ke nde erekwa ym my? A'ep amō amō wera rahā, ma'e ixo ame'ē ke nde erekwa ym my? — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Myja ame'ē my? — aja Jesu.

A'eta pandu:

—Jesu rehe har. Nasare ok ta pe har a'e. A'e pe ma'e uhyk ame'ē ke. A'e riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Pyrātāha namō ma'e katu ame'ē ke a'e ma'ema'e, aja upa ngā ukwa. Tupā aja tī. Ukwa katu tī. Jesu je'ēha te reko, aja upa ngā ukwa katu tī. Ma'e ke pandu katu tī, aja upa ngā ukwa tī. Tupā aja tī. Ukwa katu tī.

²⁰ —Pirat pe a'e ke jan-dema'e pa'ihu ta raho. Tamūi ta aja tī. Raho tī. Jukwaha ke Pirat jō pandu katu, a'erehe pa'ihu ta raho. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke amō ta jukwa.

²¹ A'e ke kapitā keruhū aja Tupā mu'am ta, aja jakwaha naī. Pe, jundéu awa ta ke poir ta, aja jakwaha naī. Jande ruwajan ta ngi poir ta tipe. Anī riki. A'e manō. (A'erehe

jande ruwajan ta ngi poir ym.) Mokōi jaker apo.

²² —Jande ngi har kūjā ta muka'u te'e hū jande ke ixo. Pytuniwe te rahā, itakwar keruhū pe a'eta oho.

²³ Jesu rete rehe usak oho tipe. Mahem ym. Jywyr oho rahā, a'eta pandu: “Tupā je'ēha rahoha ta rehe jasad. 'Jesu ixuwe katu' aja jande pe a'eta pandu” aja kūjā ta pandu.

²⁴ A'erehe itakwar keruhū rehe amō ta usak tipe oho tī. Kūjā ta pandu, aja a'eta usak tī. Usak ym ehe, Jesu rehe — aja mokōi sawa'e ta pandu.

²⁵ Pe, mokōi sawa'e ta pe Jesu pandu:

—Mā! Pehē ākā tiha we. Upa amō ta pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe pejurujar ym tī.

²⁶ Tupā muwyr ame'ē ke amō ta mupyrara ta me'ē te'e. Pe, ma'e katu te ha ke Tupā me'ē ta ipe tī — aja Jesu pandu.

²⁷ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Upa juehe har pandu ame'ē ke Jesu mujekwa. Mokōi sawa'e ta pe mujekwa. Yman Moise mupinim. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī. Ame'ē ke upa mujekwa py. Yman Tupā je'ēha ke pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē rehe Jesu rehe har panduha ihī tī. Ame'ē ke upa mujekwa tī. Juehe har mujekwa.

²⁸ Ok ta pe a'eta oho ixo. Ame'ē pe uhyk tate rahā, Jesu pandu: “Asa we ta aho” aja.

29 —Anĩ. Se eker rĩ. Warahy ka'aruk te oho. Pytun tate — aja Jesu pe pandu hũ.

A'erehe a'eta namõ pyta oho.

30 A'eta namõ wapyk. Ma'e u'uha renda pe wapyk. Mbeju ke pyhyk. Pe, Tupã pe pandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u ke jande pe nde eremuwyr katu” aja. Pe, mopok mopok. Ame'ẽ ke a'e me'ẽ mokõi sawa'e ta pe.

31 Arahã ehe har Tupã mujekwa. Mokõi sawa'e ta pe mujekwa. Pe, mokõihar ukwa katu. “Ko Jesu” aja ukwa katu. Arahã pahar Jesu kanim oho.

32 Pe, pandu a'eta jupe:

—Pe rupi jande jajur rahã, Tupã je'ẽha ke mujekwa katu jande pe. Arahã jande rury katu te jande jaxo — aja a'eta jupe.

33 Pahar a'eta pu'am. Pe, Jerusarẽ ok ta pe jywyr oho. A'ep jumu'eha ta rehe uhyk oho. Awa py peteĩ hetaha ta rehe uhyk oho. A'eta jy'ar uĩ. Heta amõ ta jy'ar uĩ tĩ.

34 Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu:

—A'e ty. Jandema'e sawa'e te kwera katu uhem riki. Simã usak ehe — aja uhyk ramõ ame'ẽ ta pandu.

35 Ame'ẽ ta pe mokõi sawa'e ta pandu pandu. Pe rupi oho ixo rahã, Jesu uhyk uwyr a'eta rehe. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu. Pe, mbeju ke mopok rahã, ehe har a'eta ukwa. Ame'ẽ rehe har upa pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak tĩ

(*Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Juã 20.19-23; At 1.6-8*)

36 Upa ma'e ke mokõi sawa'e ta pandu pandu u'am rahã, pahar Jesu uhem u'am. Ame'ẽ ta pyter pe uhem u'am. Pe, a'eta pe pandu:

—Mã peja pehẽ py'a ke Tupã muhury katu — aja Jesu.

37 A'eta mukahem te hũ ingi. Awa'ã rehe a'eta usak, aja ukwaha naĩ.

38 Pe, a'e pandu:

—Pemukahem ym ihẽ ngi. “Awa ko my?” aja ym pepandu tĩ.

39 Ihẽ po rehe pesak katu. Ihẽ py rehe pesak katu tĩ. Itapywa rape rehe pesak. Ihẽ atu ko. Ihẽ rehe pehẽ po pemujar. Ihẽ pিরer kohĩ. Ihẽ te ko. Pepyhyk katu ihẽ ke. Awa'ã aja ym ihẽ. Pesak katu — aja Jesu.

40 Upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke mujesak. Ipy ke mujesak tĩ. Itapywa rape ke mujesak tĩ.

41 A'eta jurujar ym we rĩ. “Mãi!” aja a'eta. Hury katu te tĩ. Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehẽ mi'u pehĩ my? — aja.

42 Pira ka'ẽ ra'yr ke a'eta me'ẽ ipe.

43 Ame'ẽ ke pyhyk rahã, a'eta ruwa koty u'u. (Aja rahã, Jesu te aja a'eta ukwa katu.)

44 Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ma'e ke ihẽ apandu pehẽ pe. Kuja. Ihẽ rehe har Moise mupinim. Aja upa ihẽ rehe

uhyk ta me'ë te'e. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mupinim tĩ. Upa ihë rehe har mupinim tĩ. Aja upa ihë rehe uhyk ta me'ë te'e tĩ. Saumo rehe amõ panduha ihĩ. Aja upa ihë rehe uhyk ta me'ë te'e tĩ – aja a'eta pe pandu.

⁴⁵ Pe, Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke upa katu te Jesu mujekwa katu.

⁴⁶ A'e pandu:

–Kuja amõ ta mupinim. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ ta me'ë te'e. Pe, jukwa. Mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem.

⁴⁷ Pe, upa awa ta pe myrandu ke pepandu pandu ta me'ë te'e. Kuja amõ ta pe pepandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pehë py'a ke Tupã koty pemuruwak pemondo. Aja rahã, pehë rehe Tupã ipy'a jywyr ta” aja amõ ta pe pepandu. Ihë je'ëha rupi pepandu peho. Jerusarë ok ta pe pepandu py. Pe, amõ amõ ok ta pe pepandu peho.

⁴⁸ Upa pesak, ame'ë rehe har pepandu pandu katu.

⁴⁹ “Tupã'ã ke pehë pe ihë amondo ta” aja ihë pái pandu katu pehë pe. Ame'ë ke ihë riki pehë pe amuwyr ta. Pe-sarahã! Pehë pe pyrãtãha ke Tupã muwyr ta. Ame'ë rehe peharõ pexo rahã, se pepyta we rĩ. Jerusarë ok ta pe pepyta we rĩ – aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Ywa pe Jesu ke Tupã mujy-wyr raho ame'ë rehe har

(Mak 16.19-20; At 1.9-11)

⁵⁰ Pe, Jerusarë ok ta ngi uhem oho. Inamõ ixo ame'ë ta ke a'e raho. Mbeta ok ta pe uhyk tate. A'ep pyta u'am. A'eta 'ar pe mokõi ijywa ke mupuku. Pe, a'e pandu:

–Mã peja pehë rehe Tupã usak katu – aja Jesu.

⁵¹ A'e pandu u'am rahã, a'eta ngi oho. Ywa pe a'e ke Tupã mujy-wyr raho.

⁵² Pe, ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ehe, Jesu rehe. Pe, Jerusarë ok ta pe jywyr oho. A'eta hurry katu ixo.

⁵³ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta ohoho. Tupã rehe har katu a'eta pandu.

–Ne jõ riki katu te me'ë ke – aja ngã pandu.

Upa.

Jesu rehe har Juā mupinim

Juā kome'ē paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ē rehe har Juā mupinim.

Je'ēha ke

(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juā 5.20)

¹ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā: "Je'ēha" pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupā namō a'e ixo. Tupā riki a'e tī.

² Ma'e ke nixói te rahā, Je'ēha Tupā namō ixo.

³ Upa katu te ma'e ke a'e mujā. A'e mujā ym rahā, nixói te ta ma'e ke apo.

⁴ Uhā te hū ame'ē ke a'e. Ngā pe uhāha ke Je'ēha me'e. Weraha ngā pe a'e werur. (Aja rahā, Tupā rehe har ngā pe mujekwa.)

⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ē ke marā ka ym pytuniha muweha. (Aja rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke mujekwa. Tupā rehe har mujekwa. Pe, ame'ē ukwa katuha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta marā ka ym mukanīha.)

⁶ Ko amō sawa'e ke Tupā muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juā.

⁷ Ngā pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ē myrandu rehe heta

ngā hendu. Aja rahā ame'ē rehe a'eta jurujar katu my.

⁸ Weraha rehe har Juā pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym.

⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ē ywy keruhū pe a'e uwyr. Upa awa ta pe Tupā rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'ēha kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ehe har kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa ym. A'e je'ēha rupi kome'ē ywy keruhū Tupā mujā.

¹¹ Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anī. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.)

¹² Ame'ē ta ngi har amō amō ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tī. A'erehe Tupā ra'yr ta aja ame'ē ta ke Tupā muruwak.

¹³ Tupā ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imāi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupā ra'yr ta a'eta my? Anī, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta my? Anī, aja ym tī. Tupā jō putar, a'erehe Tupā ra'yr ta ke a'eta. "Ihē ra'yr ta pehē" aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'ēha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namō a'e ixo. Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. Jetehar Tupā rehe har a'e pandu. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrātāha ke jasad. Ame'ē pyrātāha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteīhar ke a'e, a'erehe

ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juā pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” — aja Juā pandu.

¹⁶ Ngā rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amō amō we jande rehe a'e usak katu.

¹⁷ Tupā je'ēha ke Moise mujekwa. (Ame'ē ke Moise je'ēha aja jakwa.) Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ē jō Moise je'ēha mujekwa. Jesu anī. Ngā rehe Tupā atu ipy'a katu, ame'ē ke Jesu Kirisutu mujekwa. Jetehar Tupā rehe har a'e mujekwa tī.

¹⁸ Tupā rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngā pe. A'erehe amō usak ehe rahā, Tupā rehe usak tī, ame'ēja saka. Ta'yr peteihar ke a'e. Tupā a'e tī. Ipái ipy'a katu ehe ame'ē ke a'e.

Juā mujahukiha pandu ame'ē rehe har

(*Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18*)

¹⁹ Jerusarē ok ta pe jundéu awa tama'e kapitā ta ixo. Amō ta ke Juā koty a'eta mondo tī. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainō ta ke mondo tī. Sonda aja a'eta. Myja me'ē sawa'e a'e my, ame'ē ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ē ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitā keruhū aja Tupā

mu'am ame'ē ke nde — aja Juā mujahukiha pe pandu.

²⁰ Pe, a'e pandu katu te:

—Anī. Kirisutu ym ihē — aja a'eta pe.

²¹ A'eta pandu:

—Aja rahā, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupā muwyr ame'ē ke — aja ipe.

—Anī. Ihē Eri ym tī — aja Juā pandu.

A'eta pandu ipe tī:

—Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jande jaharō jaxo. Ame'ē ke nde my? — aja ipe.

Juā pandu:

—Anī. Ame'ē ym ihē tī — aja a'eta pe.

²² Pe, a'eta pandu tī:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amō ta muwyr. Ame'ē ta pe nde rehe har japandu ta me'ē te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juā pe.

²³ Isai riki yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ke. Isaima'e panduha ke Juā pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihē.

“Awa nixói te ame'ē pe amō pandu u'am. Ngā pe pandu u'am: 'Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ē rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinim.”

—Ihē riki ame'ē awa nixói te ame'ē pe apandu a'am — aja Juā pandu. (Hape ke mutatambyk rahā, ngā py'a Tupā koty muruwak. Aja rahā, jandema'e sawa'e te uwyr rahā,

hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

²⁴ Juā namō pandu ixo ame'ē ta ke amō ta mondo. Parise ta riki mondo.

²⁵ Juā pe ame'ē ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym nde. Eri ym nde. Amō Tupā je'ēha pandu ame'ē ke rehe jaharō jaxo. Ame'ē ym nde. Aja rahā, ma'erehe ngā ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

²⁶ A'e pandu:

—Y pe ngā ke ihē amujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ngā muruwak, aja mujekwa.) Esarahā! A'e riki pehē namō ixo tipe. (Pehendu ym ehe.)

²⁷ Ihē raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihē 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihē axo rahā, ihē katu ym ihē jupe ihē — aja Juā pandu ngā pe.

²⁸ Upa aja me'ē Juā namō amō ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ē ok ta y ruwái koty ihī, Jondā ruwái koty. A'ep ngā ke Juā mujahuk u'am. (Mujahuk rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja ngā mujekwa.)

Jesu rehe har Juā mujekwa ngā pe

(*Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22*)

²⁹ Ku'ē rahā Juā koty Jesu uwyr ixo. Juā usak ehe rahā, a'e pandu:

—Ko riki Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e.

Ame'ē ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupā muwyr ame'ē ke a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.)

³⁰ Kwehe ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” aja ihē apandu kwehe.

³¹ Ihē aja tī. Ehe har ihē akwa ym we rī. (Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) aja akwa ym we rī. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihē amujekwa ta. A'erehe y pe ihē amujahuk ngā ke, aja rahā, ngā ipy'a ke Tupā koty muruwak aja mujekwa — aja Juā pandu.

³²⁻³⁴ Amō we Juā mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke, aja ihē akwa ym we rī. Pe, Tupā'a rehe ihē asak. Pykahuran aja ihē asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupā pandu ihē pe: “Y pe ngā ke emujahuk eho” aja. A'e riki ihē pe mujekwa tī: “Sawa'e rehe ihē'a wyjy ta uwyr. Ame'ē ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihē'a namō ngā ke mujahuk ta” aja Tupā mujekwa ihē pe. Tupā'a wyjy uwyr ehe tī. Aja ihē asak 'y. A'erehe ihē apandu pehē pe. Jesu riki Tupā ra'yr — aja Juā pandu. (“Tupā'a namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'a ke muwyr ta” aja mujekwa

katu.)

Jesu namō ixo ame'ē ta rehe har

³⁵ Ku'ē rahā a'ep Juā ixo tī. Mokōi sawa'e ta namō. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta ke a'eta.

³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahā, Juā usak ehe. Pandu:

—Peme'ē Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) — aja Juā pandu. (Yman arapuharan ra'yr ke jundēu awa ta jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundēu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tī.)

³⁷ Ame'ē ke rehe mokōi jumu'eha ta hendu rahā, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juā ke a'eta hijar.)

³⁸ Pe, ixoty Jesu uwak. Mokōi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ē ta rehe a'e usak rahā, a'eta pe pandu:

—My pehē peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'rehe inamō a'eta oho. Jesu ukweriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahā usak oho. Pe, inamō a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juā pandu ame'ē ke rehe mokōi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namō oho. Andere riki ame'ē mokōi ngi har peteī. Simā Petu mu a'e.

⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simā ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simā pe. (“Kirisutu” aja pandu rahā: “Kapitā keruhū” aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simā ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simā rehe a'e usak rahā, pandu ipe:

—Nde riki Simā. Juā ra'yr nde. Apo nde rer: “Sepa” aja tī — aja Jesu ipe. [“Sepa” aja her rahā: “Petu” aja tī. “Sepa” aja rahā: “Ita ke” aja ngā ukwa.]

Jesu namō Siri oho. Natanae oho tī.

⁴³ Ku'ē rahā Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi ywy pe ihē aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahā, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihē namō ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tī. Petu aja tī.

⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. “Moise je'ēha ke” aja jakwa, ame'ē rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amō ta mupinim tī. Sawa'e rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Ame'ē sawa'e rehe ihē asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

46 —Mā! Ame'ē ok ta ngi katu ame'ē ke uwyr ym — aja Natanae pandu nañ.

Siri pandu:

—Esak ejurahã! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamō.

47 Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahã, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ē riki jundéu awa te. Amō ta ke muka'u te'e ym ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

48 Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihē rehe nde eresak ramō te. Myja ihē rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahã we, nde rehe har ihē akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereĩ rahã, ihē akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

49 Ame'ē ke rehe hendu rahã, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Mā! Upa nde erekwa. Tupã ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde. Jande jaharō jaxo ame'ē ke nde — aja Jesu pe.

50 Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereĩ rahã, nde rehe har ihē akwa katu. Aja nde pe ihē apandu. A'erehe ihē rehe nde erejuruar katu. Amō we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marã ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e ta. Ame'ē ke rehe nde eresak ta tĩ.

51 Pesarahã! Ywa pirar, aja nde eresak ta tĩ. Pe, Tupã je'ēha rahoha ta rehe pesak ta

tĩ. Awa ihē tĩ. Tupã je'ēha rupi ihē ajur. Ihē rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tĩ. Ame'ē ke rehe pesak ta kÿ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendaraha rehe Jesu usak oho

1 Mokōi ukwer rahã, amō ok ta pe amō sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ē ok ta Ngariréi wyw rehe ihĩ. A'ep Jesu mõi ixo.

2 Jesu pe amō pandu. Jumu'eha ta pe tĩ:

—Jumendaraha rehe pesak pejur tĩ — aja.

A'erehe a'ep a'eta ixo tĩ.

3 Pe, kawĩ ke ngã upa u'u rahã, Jesu pe imõi pandu:

—Kawĩ upa riki — aja ipe.

4 Jesu pandu:

—Mõi! Anĩ we rĩ. Ihē akwa ta kÿ. Ihē ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ — aja Jesu ipe.

5 Pe, parakyha ta pe imõi pandu:

—A'e pandu ame'ē ke pema'e katu — aja.

6 A'ep kamuxĩhu i'ãi. Tiha ame'ē ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar peteĩ hetaha kamuxĩ i'ãi. Ita ke te'e ngã mujã ame'ē ke. Y ke amō purakar ipe. Ame'ē pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahã, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.)

7 Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ē kamuxĩhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am.

⁸ A'e pandu tī:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ē ke ngā mi'u matyrihama'e kapitā pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe.

⁹ Pe, me'ē ipe. Pe, a'e u'u. Kawī riki. Y ke te'e kawī wan uwak oho. (Pyrātāha namō Jesu muruwak.) My ngi kawī werur my? Ame'ē ke kapitā ukwa ym. Parakyha ta jō ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amō pe kapitā pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ē ke emuhyk — aja amō pe.

Pe, sawa'e uhyk.

¹⁰ Kapitā pandu ipe:

—Amō ta kawī iro ame'ē ke me'ē me'ē py. Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ē ta u'u hū rahā, pe, iro ym ame'ē ke me'ē me'ē. Nde anī. Jande ja'u we hū, iro ym ame'ē ke. A'eramō kawī iro te ame'ē ke jande pe amō me'ē me'ē — aja kapitā pandu.

¹¹ Ame'ē ok ta pe ma'e katu ame'ē ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrātāha ke a'e mujesak py amō ta pe. A'erehe inamō jumu'e ixo ame'ē ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihī.

¹² Ame'ē upa rahā, amō ok ta pe Jesu oho. Kapana'ū ok ta pe oho. Imāi oho tī. Imu ta oho tī. Jumu'eha ta oho tī. A'ep heta ym ukwer.

Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu oho

(Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji ywy ngi jundéu awa ta ke Tupā muhem muwyr. Ame'ē ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ē Pasuko weraha rehe uhyk tate, a'erehe Jerusarē ok ta pe Jesu oho.

¹⁴ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'e oho. A'ep amō sawa'e ta rehe a'e usak. Amō ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tī. Tupā rehe ipy'a ngā moī rahā, ame'ē ke ngā jukwa. Amō ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tī. Tupā rehe ipy'a ke ngā moī rahā, ame'ē ke jukwa tī. Pykahuran ta aja tī. Muhepy tī. Amō ywy ngi amō ta uwyr. Amō koty tamatarer ke ame'ē ta werur. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ē ta pehī tī. Tamatarer muruwak ame'ē ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uī. Upa ame'ē ta rehe Jesu usak.

¹⁵ Pe, tupaham pe nupāha ke a'e puwan. Ame'ē pe upa ngā rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhū ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja tī. Arapuharan ta aja tī. Muhem mondo tī. Myrape a'e mujere tī. Tamatarer muruwakiha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhāi.

¹⁶Pykahuran ta ke muhepy ame'ē ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihē pái rok. Ame'ē ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, kuja ukwa ukwa u'am. Tupā je'ēha rehe panduha amō mupinim. Ame'ē ke ukwa ukwa u'am. Kujā:

“Tupā! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngā py'a ke ngā moĩ moĩ katu. Ame'ē ke jō ihē aputar katu te.”

Ame'ē panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸Pe, Jesu pe amō ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu uwyr:

—Awa je'ēha rupi ngā ke nde eremuhem eremondo my? Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahā, nde je'ēha rupi ngā ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹A'e pandu:

—Kome'ē Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke upa pema. Pe, mokōi aker rahā, amō pyahu ame'ē ke ihē amujā ta tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰A'eta pandu:

—Mā! Mokōi nde ereker rahā, amō nde eremujā ta my? Marā ka ym nde eremujāha. Yman te kome'ē jumu'eha renda keruhū ngā mujā mujā ixo. Heta te hū warahy 'ar rahā, mujā mujā

ixo. Kujā, 46 warahy 'ar rahā, mujā mujā ixo — aja ngā pandu.

²¹Anī. Ame'ē jumu'eha renda keruhū rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahā: “Jukwa” aja riki. Mokōi ukwer rahā, amō jumu'eha renda keruhū mujā ta, aja pandu rahā, mokōi ukwer rahā, manōha ngi a'e ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.)

²²A'erehe manōha ngi a'e kwera katu uhem rahā, pe, ame'ē panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tĩ.

Ngā rehe har Jesu ukwa katu

²³Pasuko 'ar rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu ixo. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Ame'ē ke mujesak jesak hū ngā pe u'am. Ame'ē ke rehe heta ngā usak, a'erehe: “Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e” aja a'eta ukwa katu.

²⁴Jesu anī. Ngā rehe har a'e ukwa katu. Pahar amō koty ngā ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngā rehe. Ma'e ke rehe usak rahā jō, ngā jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngā rehe a'e.

²⁵Marā ka ym ngā rehe har amō panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke

amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'e atu ukwa katu tī.

3

Jesu namō Nikonde pandu pandu

¹ Ko amō sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitā a'e. Parise kotyhar ke a'e.

² Amō pytun rahā, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Nde ke Tupā muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namō Tupā ixo, a'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e katu. Pyrātā te ha namō nde erema'ema'e katu. A'erehe nde ke Tupā muwyr aja ihē akwa katu tī — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahā! Mokōihar amō uhem ym rahā, Tupā ixo ame'ē pe marā ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mā! Marā ka ym. Tamūi rahā, mokōihar uhem ym awa. Marā ka ym mokōihar imāi pusu pe ohoha. Pe, marā ka ym mokōihar uhemihā — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahā! Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Amō we tī. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e. Aja ym rahā, Tupā ixo ame'ē pe marā ka ym ohoha.

⁶ Imāi pusu ngi uhem rahā, awa te'e a'e. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, Tupā ra'yr a'e.

⁷ “Mokōihar pehem ta me'ē te'e” aja ihē apandu nde pe. “Mā! Marā ka ym” aja ym epandu. (Ame'ē ke nde erekwa ym my? Esarahā! Amō we nde erekwa ym ame'ē ke pehī. Ywytu ke.)

⁸ Amō koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ē ke nde erekwa ym. Pehī. Ame'ē ke jō nde erekwa katu. Tupā'ā je'ēha rupi uhem rahā, ame'ēja saka tī. Nde erekwa ym tī. Tupā ra'yr, aja jō nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tī. Mu'eha katu ame'ē ke nde. Mā! Ihē apandu ame'ē ke nde erekwa ym we rī. Jande jakwa katu, ame'ē rehe har japandu pandu katu.

¹¹ Esarahā! Ma'e jasad ame'ē rehe har japandu katu tī. Pe, jande japandu ame'ē rehe har pekwa ym. Kapitā ta riki pehē. Pekwa ym rī.

¹² Ma'e ke kome'ē ywy keruhū pe ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har ihē apandu rahā, marā ka ym pejurujariha ehe.

¹³ Ma'e ke ywa pe ihī. Ame'ē rehe har amō ukwa ta oho my? Anī. Aja me'ē ke nixói. Oho ym awa. Ihē jō akwa katu. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. A'erehe akwa katu.

14-15 —Awa nixói te ame'ě pe Moise ixo rahā, mbóí'ā a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihē ke amō ta mujar ta mu'am tī. Awa ihē tī. Tupā je'ěha rupi ajur. Myra ngā mupia ame'ě ke rehe mujar ta mu'am tī. A'erehe ihē rehe upa ngā jurujar katu rahā, ame'ě ta ke Tupā muhā katu ta — aja Jesu pandu.

16 Kome'ě ywy keruhū pe har ta rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr peteī har ke muwyr. A'erehe amō jurujar katu ehe rahā, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupā namō ixo katu ta.

17 Kome'ě ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Kome'ě ywy keruhū pe har ta ke Ta'yr muhā katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anī. Aja ym. Muhā katu ta uwyr.

18 Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ym te ta. Amō jurujar ym ehe rahā: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupā pandu ta kŷ. Tupā ra'yr rehe a'e jurujar ym. Ta'yr peteīhar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupā pandu ta kŷ.

19 Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ě ywy keruhū pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahā, Tupā rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ě ke a'eta putar ym. Anī. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha

ma'ema'eha ke putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym.

20 Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, weraha koty uwyr ym ta. (Tupā rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupā mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupā rehe har ukwa tar ym.)

21 Pe, ma'e katu ame'ě ke amō ma'e rahā, weraha rehe uhyk. (Aja rahā, Tupā rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahā, Tupā putar ame'ě ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupā rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ě ke a'e ma'ema'e katu tī.

Juā mujahukiha rehe har

22 Nikonde namō upa Jesu pandu rahā, amō ywype oho. Jundéi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta we rī. A'ep amō ta ke a'eta mujahuk.

23 Amō renda pe Juā mujahuk ixo tī. Enō renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ě renda Sarī ok ta rake ihī. Heta ngā uhyk oho ehe. Ame'ě ta ke Juā mujahuk. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a muruwak, aja a'eta mujekwa.)

24 [Arahā kyndaha pe Juā ke amō ta kynda ym we rī.]

25 Juā namō jumu'e ixo ame'ě ta ngi har amō ta ixo. Ame'ě ta namō jundéu awa ta je'ě je'ě hū. “Juā mujahuk ame'ě ke riki katu te” aja Juā namō jumu'e ixo ame'ě ta pandu pandu u'am. “Anī.

Jesu mujahuk ame'ē ke riki katu te" aja jundéu awa ta je'ē je'ē hū.

²⁶ A'erehe Juā pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe y ruwái koty ne namō amō sawa'e ixo, Jondā ruwái koty. Ehe har nde erepandu. "Peme'ē riki Tupā ra'yr" aja nde erepandu. Ame'ē nde erekwa u'am my. Apo heta ngā ohoho ixoty. Ame'ē ta ke mujahuk u'am apo — aja Juā pe.

²⁷ Pe, Juā pandu:

—Ixoty ngā ke Tupā mondo. A'erehe heta ngā ohoho ixoty.

²⁸ Ihē apandu ame'ē ke pehē atu pekwa katu. Kuja ihē apandu: "Anī. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke aja ym ihē. Ihē ke Tupā muwyr py. Tupā muwyr ame'ē ndutar koty ihē ke Tupā mondo" aja ihē apandu.

²⁹ Sawa'e jumendar rahā, kūjā riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ē ta sawa'e rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kūjā uhyk rahā, ehe katu ame'ē ta hury katu. Aja ihē tī. Jesu rehe heta ngā uhyk oho rahā, ihē rury katu te ihē tī.

³⁰ A'erehe ihē 'ar koty te we ixoty ngā oho rahā, katu tiki. Aja rahā, ihē rury katu te ihē axo rī — aja inamō jumu'e ixo ame'ē ta pe Juā pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ē rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ē riki i'ar koty te we a'e

katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anī. Kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ke a'e. A'e riki awa te'e tī. Kome'ē ywy keruhū pe ma'e ke ihī. Ame'ē rehe har jō a'e ukwa. Ame'ē ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tī. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke anī. I'ar koty te we jurujar katu ta me'ē te'e ehe.

³² A'ep a'e usak ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ē rehe har a'e pandu pandu tipe tī. Pe, amō jurujar ym ehe.

³³ A'e pandu ame'ē rehe amō jurujar katu rahā, kuja ukwa katu. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahā, Tupā pandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa ngā pe.

³⁴ Jesu ke Tupā muwyr. Pe, Tupā pandu ame'ē ke a'e pandu pandu. I'āma'e pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē riki upa ym. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke a'e pandu pandu katu.

³⁵ Ta'yr rehe ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ē ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitā keruhū te a'e.

³⁶ Ta'yr rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahā, marā ka ym a'e uhāha. A'e ke Tupā mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4

Amō awa kūjā namō Jesu pandu

1 Jesu koty amō amō we ngā jumu'e oho. Ame'ē ke parise ta hendu. Juā 'ar koty te we ngā ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tī.

2 Jesu riki ngā ke mujahuk ym. Inamō jumu'e ixo ame'ē ta riki mujahuk u'am, ngā ke.

3 Parise ta hendu ame'ē ke Jesu ukwa rahā, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jywyr oho.

4 Amō awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ē rupi Jesu oho ta me'ē te'e.

5 Samari ywy rupi a'e asa oho rahā, amō ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ē ok ta rake ma'e ywy kotete ihī, Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ē ywy ke Jako me'ē. Jose pe a'e me'ē.

6 A'ep ywykwar ihī. Yman te Jako pykūi ame'ē ke. Ame'ē rake Jesu wapyk. A'e wata hū, a'erehe he'ō. Warahy jandar tate rahā, a'ep a'e wapyk uī.

7-8 [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihī rahā,] amō kūjā uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihē pe emuwyr. Ihē hyngwéi te ihē ke — aja kūjā pe.

9 —Mā! Nde riki jundéu awa. Ihē riki Samari ywy pe har. Ma'ewā y nde erepandu ihē pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekúi ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: “Māte we ame'ē te a'e my” aja kūjā ukwa.]

10 Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupā me'ē tar katu. Ame'ē ke nde erekwa rahā, ihē pe y nde erepandu ta tipe. “Y ihē pe emuwyr” aja nde pe ihē apandu. Ihē rehe har nde erekwa rahā, aja tī. Ihē pe y nde riki nde erepandu ta tipe tī. Ihē pe nde erepandu rahā, y ke nde pe ihē ame'ē ta tipe. Ame'ē y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

11 —Sa'e! “Y nde ke muxuwe katu ta” aja nde erepandu. Myja ame'ē ke ihē pe nde ereme'ē ta my? Ko ywykwar riki typy hū. Y jo'okiha namō nde erexo ym.

12 Jande ramūi riki kome'ē ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ē y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tī. Hymba ta u'u tī. Jako riki mupyta jande pe. “Y muxuwe katu ta” aja nde erepandu rahā, Jako 'ar koty te we pyrātāha nde my? — aja kūjā pandu.

13 —Kome'ē y amō u'u rahā, jyngwéi ta tī.

14 Y ke ihē ame'ē. Ame'ē ke amō u'u rahā, jyngwéi ym te ta. Y ihē ame'ē ipe rahā, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhāha namō ixo ta — aja kūjā pe.

15 (Awa uhāha rehe har Jesu pandu uī. Ame'ē ke kūjā ukwa ym we rī.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihē ke y muxuwe katu, ame'ē ke ihē pe emuwyr. Aja rahā, ihē hyngwéi ym te ta tī. Se y ihē ajo'ok ym te ta ajur tī — aja Jesu pe.

16 —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejywyr inamõ ejur tĩ — aja ipe.

17 —Anĩ. Ihẽ sawa'e ym ihẽ — aja kũjã.

—“Ihẽ sawa'e ym” aja nde erepandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke.

18 Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar peteihar upa hetaha. Apo ne namõ ixo ame'ẽ ke nde sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihẽ pe — aja kũjã pe.

19 (Kũjã ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kũjã pandu:

—Sa'e! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde. Aja ihẽ akwa 'y. (A'erehe ihẽ pe emujekwa. Myp Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu my?)

20 Tupã rehe ihẽ ramũi ta ipy'a moĩ moĩ, samari ywy pe har ta ke. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe a'eta moĩ moĩ. Pehẽ anĩ. Jundéu awa ta anĩ. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã rehe ipy'a ngã moĩ moĩ ta me'ẽ te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ẽ katu te my? — aja Jesu pe kũjã pandu.

21 Pe, kũjã pe a'e pandu:

—Ko ihẽ apandu ame'ẽ jetehar te ke. Ame'ẽ ke nde erekwa katu ta. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate. Jerusarẽ ok ta pe aja tĩ. Jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate tĩ.

22 Tupã rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta moĩ

moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngãma'e muhãha uwyr ta. A'erehe Tupã rehe har a'eta ukwa.

23 Jande pái keruhũ rehe ipy'a amõ moĩ moĩ katu te ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupã rehe har jetehar te ke Tupã'ã mujekwa. A'e riki amõ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amõ ixo, a'ep jande pái keruhũ rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. (Aja rahã, henda nixói, ame'ẽja saka. Amõ ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe.)

24 Tupã riki I'ã te'e a'e. A'erehe jande pái keruhũ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ tar katu rahã, Tupã'ã je'ẽha rupi uhem ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta riki jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.

25 Kũjã pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihẽ akwa. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.) A'e uwyr rahã, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

26 A'e pandu:

—Ko ihẽ aĩ. Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ — aja kũjã pe.

27 Arahã jumu'eha ta jywyr uwyr. Kũjã namõ Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã: “Mãi!” aja. Anĩ. “Ma'e ke rehe har nde erepandu inamõ my?” aja

Jesu pe a'eta pandu ym. “Ma'erehe nde erepandu inamō my?” aja a'eta pandu ym ipe tī. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahā, kūjā namō pandu ym te awa, a'erehe: “Mā!” aja ukwa.)

²⁸ Pe, kamuxī ra'yr ke kūjā hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

²⁹ —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa ihē pe. Kirisutu a'e my, kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e — aja kūjā pandu.

³⁰ A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

³¹ Kūjā oho rahā, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahā! — aja pandu hū tipe.

³² A'e pandu:

—A'ewan ihē pe. Ma'e a'u ame'ē ke namō ko ihē axo. Ame'ē ke pekwa ym pehē — aja jumu'eha ta pe.

³³ Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amō ta werur ipe nahā my? — aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naī.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupā ihē ke muwyr. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e rahā, ame'ē riki ihē mi'u aja saka tī. Imi'u namō amō ixo rahā, hury katu a'e. Aja ihē tī. Ihē rury katu tī. Ma'e parakyha ke ihē pe a'e me'ē tī. Ame'ē ke ihē amumba ta axo. A'erehe ihē rury katu axo.

³⁵ —Pehē pepandu: “Amō tumeme jahy kanim rahā, ahūi aja me'ē ke itawa ta. Amō mondok ta” aja. Pe, ihē apandu pehē pe. Pesarahā! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahā, ihē rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.)

³⁶ Ahūi aja me'ē mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tī. Ihē rehe peme'ē ta jurujar katu ta.) Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Matyr rahā, ma'e raī jyty m ame'ē ta hury katu. Matyr ame'ē ta hury katu tī. Johu hury katu. (Aja apo tī. Ajyty m aja Tupā je'ēha ke ihē apandu. Pe, matyr aja ihē rehe jurujar katu ta. Johu hury katu ta tī.)

³⁷ Aja amō panduha riki jete. Kuja:

“Ma'eywa ke amō jyty m oho. Pe, tyarō rahā, ame'ē ke amō riki mondok oho” aja panduha ihī.

³⁸ —Amō kupixa pe peparaky ym. Amō ta paraky. Ame'ē pe pehē ke ihē amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehē rury katu ta. (Aja apo tī. Amō rekoha pe amō ta Tupā je'ēha pandu. A'ep pehē ke ihē amondo. Pe, a'ep pe har ta ihē rehe jurujar katu. Pematyr, ame'ēja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta pe kūjā pandu: “Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa” aja Jesu rehe har

kūjā pandu. A'erehe heta ame'ē ok ta pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe.

⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr rahā, a'eta pandu ipe:

—Jande namō epyta we rī — aja pandu hū.

A'erehe a'ep mokōi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amō we hū a'ep pe har ta jurujar katu ehe.

⁴² Pe, kūjā pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujar katu ehe apo tī. Ame'ē jō ym. A'e pandu ame'ē ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e muhā katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujar katu ehe tī — aja a'ep pe har ta pandu.

Amō kapitā ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³⁻⁴⁴ Samari ywy pe mokōi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: “Tupā je'ēha ke pandu ame'ē rehe hekoha pe har ta katu ym usak” aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anī. Amō ok ta pe oho. Ame'ē ok ta Ngariréi ywy rehe ihī.

⁴⁵ Pe, ame'ē ok ta pe uhyk rahā, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarē ok ta pe a'eta ixo tī. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahā a'eta a'ep ixo tī. Arahā marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Ame'ē ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tī. Kana ok ta pe uhyk tī. Ngariréi ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Yman a'ep y ke te'e kawī wan a'e muruwak. A'ep amō kapitā ixo. Ta'yr ahy ipe. Amō ok ta pe ta'yr ihī. Kapana'ū ok ta pe ihī.

⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ē ke kapitā hendu rahā, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihē rekoha pe ihē namō eho. Kapana'ū ok ta pe. Ihē ra'yr ahy ou. Manō tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ame'ē ke rehe nde eresak rahā jō, ihē rehe nde erejuru-jar katu. Mā! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitā pandu:

—Sa'e! Pahar ihē namō eho. Ihē ra'yr manō tate. Manō ym we rī. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahā jō jurujar katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anī. Aho ym ta. Nde jeje ejywy eho. Nde ra'yr manō ym ta — aja kapitā pe.

Jesu mukatu, ame'ē ke rehe kapitā usak ym. Anī. Jesu pandu ame'ē ke rehe kapitā jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywy oho.

⁵¹ Hok pe a'e jywy oho ixo rahā, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitā pe.

52 Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahā, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahā, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahā — aja ipe.

53 Arahā katu te: “Ne ra'yr manō ym ta” aja Jesu pandu kwehe. Ame'ē ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tī, Jesu rehe.

54 Aja marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu ngā pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'e katu. Ame'ē riki mokōihar ke.

5

Y kynda ame'ē rake amō sawa'e ke Jesu mukatu

1 Pe, heta ukwer rahā, amō jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarē ok ta pe usak oho. Arahā Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī. A'erehe ngā mi'u matyr.

2 Jerusarē ok ta pe y kynda ame'ē ke ihī. Hukwen rake ihī. Arapuharan ta ixe, ame'ē hukwen rake ihī. Y kynda ame'ē rake rupi ok rymy'y heta ihī tī. Katukwer ame'ē ta ke. Kuja, awa po wajar petēihar upa hetaha. Ame'ē kynda ame'ē rehe her ngā

moī. “Mbeta” aja riki jundéu awa ta je'ēha ipe.

3 Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ē ta heta túi. Eha ym te ame'ē ta a'ep ihī tī. Jupyrātā rātā ame'ē ta túi tī. Wata ym te ame'ē ta ihī tī. [Y katak ame'ē rehe a'eta harō ixo.

4 Amō amō rahā, Tupā je'ēha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ē rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahā y pe u'ar py, ame'ē ke jō katu oho. Peteī jō katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ē ke upa katu oho.]

5 A'ep amō sawa'e túi. Heta te hū warahy 'ar rahā, ma'e ahyha namō te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahā, aja te'e a'e ixo.

6 A'ep a'e túi, aja Jesu usak ehe. Heta te hū warahy 'ar rahā, ma'e ahyha namō te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

7 —Sa'e! Aputar. Y katak rahā, y pe ihē ke mou ame'ē nixói. Pe, ihē atu aho axo rahā, amō riki y pe opor py, a'erehe ihē katu ym aju — aja Jesu pe.

8 —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamō ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ē pe Jesu pandu.

9 Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamō wata oho. Arahā riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke.

10 A'erehe jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ipe. Sawae wata ramō ame'ē pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'êha rehe panduha ihĩ. Ame'ê rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihẽ ke mukatu ame'ê pandu ihẽ pe: “Nema'e tupe epyhyk. Inamõ ewata eho” aja ihẽ pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ê pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihẽ — aja sawa'e.

Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã, nde erepyrara we hũ ta tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihẽ ke mukatu — aja pandu.

¹⁶ A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja

rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

¹⁷ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ê ke ihẽ pái keruhũ ma'e ixo rĩ. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rĩ, aja mukewa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ê ke ihẽ ama'e ta me'ê te'e tĩ. (Putu'uha 'ar rahã, ihẽ ama'e ta me'ê te'e tĩ) — aja ngã pe.

¹⁸ Ame'ê panduha rehe jundéu awa tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ we tĩ. Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã a'e tĩ, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hũ ehe. “Mã! Jajukwa ta” aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

¹⁹ (Tupã a'e tĩ, aja Jesu mukewa tar katu.) A'erehe ngã pe a'e pandu:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu: “Ta'yr ke ihẽ.” Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ pái ma'ema'eha rehe ihẽ asak. Aja ihẽ ama'e tĩ. Ihẽ pái ma'eha aja ihẽ tĩ.

²⁰ Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. (Ta'yr ke ihẽ.) Upa a'e ma'e ixo ame'ê ke ihẽ pe a'e mujekwa. Peme'ê sawa'e ihẽ amukatu. Ame'ê 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke ihẽ ama'ema'e ta. Ihẽ pái mukewa ta ihẽ pe tĩ. Ame'ê ke ihẽ ama'ema'e ta tĩ. Pesak ehe

rahā: “Mā! Katu hū!” aja pekwa ta.

21 —Manō ame'ē ke ihē pái keruhū mukwera katu muhem. Aja ihē aputar ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem tī. Ta'yr ke ihē, a'erehe amukwera katu amuhem ngā ke tī.

22 —Ihē pái keruhū ihē pe pandu: “Nde riki ngā pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Katu nde. Tupā namō exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho' aja” aja ihē pái pandu ihē pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihē riki apandu ta kŷ.

23 Pe, ihē pái keruhū rehe har aja katu ihē rehe har amō ta pandu ta tī. Katu ihē rehe har amō ta pandu ym rahā, ihē pái keruhū rehe har katu pandu ym ta tī. Jande juja katu te jande tī. Ta'yr ke ihē. Ihē pái keruhū muwyr ame'ē ke ihē.

24 —Jetehar ke pehē pe ihē apandu. Ihē pái ihē ke muwyr. Ihē je'ēha rehe amō hendu. Pe, ihē pái rehe a'e jurujar katu rahā, uhā te hū ame'ē ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihē pái keruhū mupyrara ym te ta. Anī. Manōha ngi mutyryk oho, ame'ēja saka. (Aja rahā, mupyraraha renda pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ēja saka.) Pe, uhā te hū ame'ē ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahā, Tupā koty oho ta ame'ē ke a'e. Aja rahā, apo Tupā pandu 'y: “Ame'ē ke mupyraraha renda pe oho

ym te ta. Anī. Uhā te hū aja ixo apo 'y” aja Tupā pandu 'y.

25 —Ko apandu pehē pe. Tupā ra'yr ihē. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manō ame'ē ta ihē je'ēha rehe hendu ta. Aja rahā, uhā ta. Apandu pehē pe. Apo aja tī. Ihē rehe jurujar ym ame'ē ta riki manō ame'ē ta aja saka. Uhā ym, a'erehe aja. Apo ihē je'ēha rehe hendu. Pe, ihē rehe jurujar katu ta. Aja rahā, uhā te hū aja ixo ta apo 'y.

26 —Ihē pái keruhū riki je'ēha te reko. A'erehe uhāha ke ngā pe a'e me'ē katu. Aja ihē tī. Ta'yr ke ihē. Ihē pe a'e pandu: “Ngā pe uhāha nde ereme'ē katu tī” aja ihē pe pandu.

27 —Ihē pái keruhū pandu: “Ngā pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Nde katu. Tupā namō exo katu’ aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta pe: ‘Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho' aja nde erepandu katu tī’ aja ihē pe pandu tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. A'erehe aja me'ē ihē pe ihē pái pandu.

28 —Ko ihē apandu ame'ē ke rehe: “Mā!” aja pepandu ym. Kuja. Ihē je'ēha rehe upa katu te manō ame'ē ta hendu ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ta kŷ.

29 Pe, ihē je'ēha rehe hendu rahā, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke ihē pái keruhū mukwera katu ta muhem. Tupā namō ixo ta.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ta ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ë ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amõ pandu

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Ihë jeje ma'e ke ihë ama'ema'e ym. Ihë pái keruhũ mujekwa. Ame'ë ke jõ ngã pe ihë apandu pandu ta. “Pehë katu. Tupã namõ pexo katu” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta pe: “Pehë katu ym. Mupyraraha renda pe peho” aja. Ihë aputar ame'ë ke ihë ama'ema'e ym. Anĩ. Ihë pái keruhũ ihë ke muwyr. A'e putar ame'ë ke ihë ama'ema'e katu. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har ihë pandu pandu ta.

³¹ —Ihë apandu: “Ihë ke Tupã muwyr” aja. Aja ihë jõ apandu rahã, ihë apandu ame'ë ke rehe pejurujar ym ta me'ë te'e.

³² Anĩ. Amõ ihë rehe har pandu ame'ë ke pehĩ. Ihë pái ke ame'ë. Ihë rehe har a'e pandu ame'ë ke jetehar te ke. Aja ihë akwa katu. A'erehe ihë rehe pejurujar katu ta me'ë te'e.

³³ Amõ ta ke Juã koty pehë pemondo. Juã pe a'eta pandu oho. Pe, jetehar te ke ihë rehe har Juã pandu.

³⁴ Pesarahã! Ihë rehe har sawa'e pandu. Ame'ë ke ihë aputar my? Anĩ riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ë ke rehe pejurujar katu rahã, ihë rehe har pekwa katu ta tĩ. Aja rahã, ihë rehe pejurujar katu

ta. Aja rahã, pehë ke ihë pái keruhũ muhã katu ta.

³⁵ —Araparin aja Juã. Hendy aja saka. (Aja rahã, jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendu ehe rahã, i'i atu we pehë rury katu ehe.

³⁶ (Ihë rehe har mujekwa, ame'ë ke tumeme pehĩ.) Ihë rehe har Juã pandu pandu. Amõ we tĩ. Juã 'ar koty te we ihë rehe har mujekwa ame'ë ke ko ixo. Ihë ama'ema'eha ke. (Ame'ë ihë rehe har mujekwa tĩ. Mokõihar ke ame'ë.) Ame'ë ke ihë pái keruhũ me'ë ihë pe. Ame'ë ke ihë ama'ema'e. Ame'ë rehe amõ usak rahã: “Ko Tupã muwyr ame'ë ke” aja ukwa ta.

³⁷ Amõ we tĩ. Ihë ke ihë pái keruhũ muwyr. A'e riki ihë rehe har pandu tĩ. (Ame'ë ihë rehe har mujekwa tĩ. Mahapyrihar ke ame'ë.) Ima'e je'ëha rehe pehendu ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejurujar ym te tĩ.

³⁸ Je'ëha ke a'e muwyr. Ame'ë ke rehe pehendu tar ym tĩ. Ihë rehe pehë pejurujar ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tĩ. A'e muwyr ame'ë ke ihë.

³⁹ —Tupã je'ëha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahã, pehë ruhã ta, aja pekwaha naĩ. Pesarahã! Tupã je'ëha rehe ihë rehe har panduha ihĩ. (Ame'ë ke ihë rehe har mujekwa tĩ. Tumemehar ke ame'ë.) Ame'ë ke jetehar ihë rehe har mujekwa tĩ.

⁴⁰ Anĩ. Ihë rehe pejurujar tar ym. Ihë rehe pejurujar

katu rahā, pehē ke ihē pái muhā katu ta.

⁴¹—Ihē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke ihē aputar ym. (Katu ihē rehe har Tupā pandu. Ame'ē ke ihē aputar.)

⁴² Pehē rehe har ihē akwa katu. Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja ihē akwa katu.

⁴³ Ihē pái keruhū je'ēha rupi ihē ajur. Pe, ihē ke peputar ym. A'erehe Tupā rehe pehē pepy'a ym, aja akwa katu. Ima'e je'ēha rupi amō sawa'e uwyr rahā, ame'ē ke peputar katu. Ihē anī. Peputar ym.

⁴⁴—Pehē rehe har katu amō ta pandu. Ame'ē ke peputar katu. Pehē rehe har katu Tupā riki pandu. Ame'ē ke peputar ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe pejurujariha. Tupā peteihar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵—Pehē rehe har ihē pái keruhū pe ihē apandu ym ta. Aja pekwaha naī. Kuja: “Pehē katu ym. Ihē rehe pejurujar ym” aja apandu ym ta, aja pekwaha naī. Anī. Pesarahā! Amō riki pandu ta tī. Moise pandu ta tī. “Pehē katu ym. Pejurujar ym. Tupā muwyr ame'ē ke rehe pejurujar ym” aja pandu ta tī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu. Aja rahā, pehē ruhā ta, aja pekwaha naī.

⁴⁶ Moise mupinim ame'ē ke rehe pehendu katu ta tipe rahā, ihē rehe pejurujar katu ta tipe tī. Ihē rehe har a'e mupinim, a'erehe pejurujar katu ta me'ē te'e.

⁴⁷ Anī. A'e mupinim ame'ē ke rehe pejurujar

ym. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe marā ka ym pejurujariha tī — aja Jesu pandu jundéu awa tama'e kapitā ta pe.

6

Ngā mi'u ke Jesu muheta
(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)

¹ Heta ukwer rahā, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhū pe. Ypa rer Ngariréi. Mokōi her. Timberi aja her tī.

² Heta haikwer rupi ngā oho tī. Ma'e ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu. Ame'ē ma'e katu ame'ē rehe ngā usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho.

³ Ywy'ā rehe Jesu jupir oho. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk, jumu'eha ta namō.

⁴ Jundéu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr.

⁵ Jesu juramā usak rahā, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ē ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngā mi'u jame'ē ta. My ame'ē ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngā pe ngā mi'u me'ē me'ē ta my? Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ē a'e pandu ipe, Siri pe.

⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahā, amō paraky. Ame'ē tamatarer pe mbeju jajo'ok rahā, uhyk ym ngā pe. Ta'yr mi ngā u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amō jumu'eha uhyk. Andere ke. Simā Petu mu a'e.

⁹ A'e pandu:

—Se amō kurumī ixo. Mokōi pira ka'ē namō a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteihar upa. Ahúi aja me'ē ku'i ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē ke ngā hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngā pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahā, upa ngā wapyk. A'ep sorok katu. Kāpī ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahā my.

¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ē ke jumu'eha ta pe a'e me'ē me'ē. Pe, wapyk ame'ē ta pe jumu'eha ta upa me'ē me'ē tī. Aja pira ka'ē tī. Me'ē me'ē tī. Upa ngā u'u. Uhyk ngā u'u.

¹² Upa u'u rahā, upa ngā iāpū rahā, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ē ke pe-matyr. Aja rahā katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ē ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ē ke a'eta matyr matyr. Ahúi aja me'ē ku'i ke te'e mujā ame'ē ke. Awa po wajar peteihar upa hetaha ngi ngā u'u. Ame'ē pyta we ame'ē ke matyr matyr. Heta wasākā mutyryhem. Awa py mokōi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marā ka ym mbeju ke amō muhetaha. Ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ē rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngā pandu pandu ngā jupe:

—Tupā je'ēha pandu ame'ē ke kome'ē ywy keruhū pe uwyr ta. Peme'ē riki a'e — aja Jesu rehe har ngā pandu pandu ngā jupe.

¹⁵ A'e ke kapitā keruhū aja ngā mu'am tar katu. Pyrātāha namō a'e ke ngā mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ē ke a'e putar ym. (A'e ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ym. Tupā ra'yr a'e, aja ukwa ym tī. Kome'ē ywy keruhū pe har kapitā keruhū, aja jō ngā putar. Ame'ē ke Jesu putar ym tī.) A'erehe oho ngā ngi. Amō we ywy'ā rehe jeje jupir oho. Ngā ngi oho.

Y'ar rupi Jesu wata

(*Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52*)

¹⁶ Pytun ramō rahā, ypa pe jumu'eha ta oho.

¹⁷ Pe, jarusu keruhū pe a'eta opor oho. Ame'ē pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ū ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rī.

¹⁸ Pe, ywytu keruhū jupeju hū uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hū.

¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykūi hū oho ixo. Awa po wajar peteī kiro met paiteha nahā my. Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhū koty wata uwyr ixo. A'eta jumukahem hū ingi.

²⁰ Jesu pandu a'eta pe:
—Ihē ko. Pejumukahem
ym ihē ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namō
jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tī — aja Jesu
pe.

A'e opor ipe rahā, pahar y
ruwái rehe a'eta uhyk oho.
Oho ta, ame'ē ywy pe pahar
uhyk oho.

Jesu rehe ngā kekar

²² Ku'ē rahā, peteī jō jarusu
keruhū rehe ngā usak. Y
ruwái rehe pyta ame'ē ta
ke a'eta. Jarusu keruhū pe
jumu'eha ta namō Jesu oho
ym, aja a'eta ukwa katu.
Jumu'eha ta jō oho, aja a'eta
ukwa katu.

²³ Pe, amō amō jarusu
keruhū pe heta ngā uhyk
uwyr a'ep tī. Timberi ok ta
ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngā
u'u. Ame'ē renda y rymy'y
rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu
pyhyk rahā, Tupā pe: “Ne jō
riki katu te me'ē ke. Jande
mi'u jande pe nde eremuwyr
katu” aja a'e pandu. Ame'ē
renda rake ame'ē.

²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja
ngā ukwa. Jumu'eha ta nixói
tī, aja a'eta ukwa tī. A'erehe
jarusu keruhū pe opor oho tī.
Pe, ame'ē pe Kapana'ū ok ta
pe oho. Jesu ke a'eta kekar
oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke
ngā mahem rahā, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde.
Myja rahā nde erejur se my?
— aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahā! Marā ka
ym amō ma'eha, ame'ē
ke pyrātāha namō ihē
ama'ema'e. Aja Tupā ihē
ke muwyr, aja amujekwa.
Ame'ē ke rehe pesak. A'erehe
ihē ke pekekar pexo. Anī. Aja
ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk
pe'u. A'erehe ihē ke pekekar
pexo.

²⁷ Pehē mi'u ke rehe jō
pehē py'a pemoī moī ym
pexo. Ame'ē upa ta. Pahar
myahy ta awa. Kuja katu.
Ma'e mi'u upa ym, ame'ē ke
rehe pehē py'a pemoī moī
katu. Ame'ē ke amō u'u rahā,
uhā te hū aja ixo ta. Ame'ē
ke ihē ame'ē me'ē ta awa
ta pe. Awa ihē tī. Tupā
je'ēha rupi ajur. Ame'ē ngā
mi'u ihē ame'ē me'ē, a'erehe
Tupā, ihē pái keruhū pandu
ihē pe: “Ngā pe uhāha nde
ereme'ē me'ē katu, a'erehe
nde rehe ihē rury katu” aja
pandu. A'erehe awa ruhāha
ihē ame'ē katu — aja Jesu
pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupā putar ame'ē ke
jama'e tar katu rahā, myja
me'ē jama'e ta my? — aja Jesu
pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupā putar katu. A'e
muwyr ame'ē ke rehe pejuru-
jar katu, ame'ē ke a'e putar
katu. Ko ihē riki a'e muwyr
ame'ē ke ihē. Aja rahā, ihē
rehe pejurujar katu, aja Tupā
putar katu — aja ngā pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marā ka ym ma'e ke amō
ma'eha. Ame'ē ke ema'e.
Jande jasad ehe rahā, Tupā

nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my?

³¹ Esarahã! Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramõi ta ixo rahã, ma'e ke a'eta u'u. "Mana" aja ipe. Ame'ẽ ke a'eta u'u. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ:

"Ywa ngi ngã mi'u ke a'eta pe Moise me'ẽ" aja panduha ihĩ.

—Moise me'ẽ, a'erehe a'e ke Tupã mondo aja jakwa katu. Nerahã! Ma'e jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa ngi uwyr, ame'ẽ ngã mi'u ke pehẽ pe Moise me'ẽ ym. Ywa ngi uwyr ame'ẽ ke aja ym ame'ẽ. Pehẽ mi'u te ke pehẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr.

³³ Ngã mi'u ke Tupã me'ẽ. Ame'ẽ riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ẽ mi'u ke jande pe eme'ẽ te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihẽ riki ame'ẽ mi'u aja saka. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta myahy ym ta tĩ. Uhãha namõ ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har mi'u ke amõ u'u rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.

³⁶ —Ihẽma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ rehe pejurujar ym. Aja me'ẽ upa ihẽ apandu ramõ pehẽ pe.

³⁷ Amõ amõ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk ta ihẽ rehe. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ta. Ame'ẽ ta riki ihẽ kotyhar wan ta. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ym te ta: "Nde ke aputar ym" aja.

³⁸ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ajur. Ihẽ aputar ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke ama'e ym.

³⁹ Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihẽ rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ ta manõ rahã, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem.

⁴⁰ Kuja ihẽ pái keruhũ putar: Ta'yr ke ihẽ. Upa ame'ẽ ke ukwa ame'ẽ ta jurujar katu ihẽ rehe. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

⁴¹ Kuja Jesu pandu ramõ: "Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ywa ngi ihẽ awyjy ajur" aja a'e. A'erehe jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har.

⁴² Kuja a'eta pandu:

—Mã! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imãi rehe jasak. Ipái rehe aja tĩ. Jasak tĩ. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewã ywa ngi a'e wyjy uwyr aja a'e

pandu my? — aja ngā je'ē je'ē hū.

⁴³ Jesu pandu:

—Anī. Peje'ē je'ē hū ym pehē jupe.

⁴⁴ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Ihē rehe amō ke a'e muhyk katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu. Aja ihē pái muhyk ym rahā, ihē rehe jurujar ym ta awa. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, amukwera katu ta amuhem.

⁴⁵ Tupā je'ēha pandu ame'ē ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupā mu'e ta” aja.

—Aja ihē pái keruhū rehe amō hendu katu rahā, ihē rehe a'e jurujar katu tī. Ihē pái keruhū pandu ame'ē ke amō jumu'e rahā, aja tī. Ihē rehe jurujar katu tī.

⁴⁶ Ihē pái keruhū rehe amō usak. Anī. Aja ym ihē apandu. Ihē jō asak katu ehe. Ingi ihē ajur. A'erehe ihē asak ehe.

⁴⁷⁻⁴⁸ —Pesarahā! Ngā mi'u aja saka ihē. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, myahy ym te ta ixo. Uhāha ke ihē ame'ē ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo.

⁴⁹ Ymanihar pehē ramūi ta ma'e ke u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ē ke u'u. Awa nixói te ame'ē rupi ixo rahā, u'u. Pe, a'eta manō tī.

⁵⁰ Ngā mi'u ywa ngi wyjy uwyr, aja ihē apandu. Ame'ē ke amō u'u rahā, manō ym te ta.

⁵¹ Ywa ngi ihē awyjy ajur. Uhāha ke ihē ame'ē katu. Ngā

mi'u aja saka ihē. Ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū a'e. Ngā mi'u ke ihē ame'ē katu, ame'ē riki ihē rete ke. Ihē amanō rahā, ngā pe ihē rete ihē ame'ē, ame'ēja saka. A'erehe ihē rehe jurujar katu rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta uhā te hū ta — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵² Pe, ame'ē ke hendu rahā, jundéu awa ta pandu pandu hū ngā jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ē ke jande pe peme'ē sawa'e me'ē ta my? — aja a'eta pandu pandu hū tī.

⁵³ Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Ihē rete ke pehē pe'u ym rahā, pehē ruhā ym te ta. Ihē ruwy ke pe'u ym rahā, aja tī. Pehē ruhā ym te ta tī. Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.

⁵⁴ Ihē rete ke amō u'u rahā, Tupā namō ixo ta. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Tupā namō ixo ta tī. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahā, a'e ke ihē amukwera katu ta amuhem.

⁵⁵ Ihē rete riki ngā mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihē ruwy riki y te aja saka tī. Jyngwéi ym te ta awa.

⁵⁶ Ihē rete ke amō u'u rahā, ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Ihē ruwy ke amō u'u rahā, aja tī. Ihē namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, ipy'a rehe ihē aī ta.

⁵⁷ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'e uhā te hū, a'erehe aja ihē tī. Ihē ruhā te hū ihē tī. Kuja tī. Ihē ruhā te hū tī,

a'erehe ihē rete ke amō u'u rahā, aja a'e tī. Uhā te hū a'e tī.

⁵⁸ Aja riki ngā mi'u ke. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ē ke. Ame'ē ke pehē ramūi ta u'u ame'ē ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehē ramūi u'u. Pe, a'eta manō. Ngā mi'u ihē ame'ē, ame'ē ke amō u'u rahā, uhā te hū ta a'e — aja Jesu pandu ngā pe.

⁵⁹ Aja me'ē Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahā, aja me'ē a'e pandu. Kapanā'ū ok ta pe ame'ē jy'ariha renda ihī. (Jesu rete ke amō u'u, ame'ē riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke amō u'u, ame'ē ke aja tī. Jurujar katu ehe, aja tī.)

Amō ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ē ta ngi har amō amō ta pandu:

—Mā! A'e pandu ame'ē ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ē je'ē hū a'eta jupe. Ame'ē ke Jesu ukwa katu. Amō pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu ame'ē ke peputar ym my? A'erehe ihē namō peho tar ym apo my?

⁶² Yman ywa pe ihē axo. Apo a'ep ihē ajupiriha ke rehe pesak rahā, peparahy te ta my? Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.

⁶³ Awa ruhāha ke Tupā'ā me'ē katu. Awa pyrātāha rupi

te'e ma'ema'e rahā, marā ka ym uhāha namō ixoha. Ihē apandu ramō ame'ē ke rehe amō jurujar katu rahā, ipy'a rehe Tupā'ā ixo ta. Uhā te hū ta a'e.

⁶⁴ Pehē anī. Pehē ngi har amō amō ta jurujar ym ihē rehe — aja Jesu pandu.

[Amō amō ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amō muhyk ta werur. Ame'ē rehe har Jesu ukwa katu tī.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tī:

—Pehē ngi har amō amō jurujar ym ihē rehe. A'erehe pehē pe ihē apandu: “Amō amō ke ihē rehe ihē pái keruhū muhyk ym rahā, marā ka ym ihē rehe jurujar-ihā” — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ē ke rehe jumu'eha ta hendu rahā, ame'ē ta ngi har amō amō ta hijar oho. Jesu namō a'eta wata ym te tī.

⁶⁷ Pe, awa py mokōi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihē ke pehijar ta peho my tī? — aja.

⁶⁸ Simā Petu pandu:

—Anī. Sawa'e! Awa namō jaho ta my? Ne jō awa ruhāha rehe har nde erepandu katu.

⁶⁹ Katu te ame'ē ke nde, aja jakwa katu. Tupā muwyr ame'ē ke nde, aja jakwa katu tī. Ame'ē ke rehe jande ja-jurujar katu tī — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokōi riki pehē. Pehē ke ihē amujy'ar ihē koty. Pehē ngi har amō ixo. Satana rehe hendu katu ta.

(Ājā ramūi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahā, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simā Ikario ra'yr. Awa py mokōi jumu'eha ta ngi har peteī a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

¹ Ajame'ē ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywy tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ē rupi oho tar ym.

² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk tate. Arahā kupixa rymy'y rehe xipa mujā. (Ame'ē wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tī. Ame'ē rehe imi'u ngā matyr.

³⁻⁵ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hū ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarē ok ta pe. Aja rahā nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe a'eta usak ta. Jande jasak ta tī. Ima'e ma'eha ke amō ta pe amō mujesak tar katu rahā, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tī. Emujesak

katu. Aja rahā, nde ke Tupā muwyr, aja ngā ukwa ta. Jande jakwa ta tī — aja Jesu pe.

⁶⁻⁸ A'e pandu:

—Ihē ahoaha angaha rehe uhyk ym we rī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta parahy ihē rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihē apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihē rehe a'eta parahy. Pehē rehe parahy ym. A'erehe ngā mi'u matyriha pe peho tar katu rahā, pesak peho. Ihē ahoaha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pehē namō ihē aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ē a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rī.

Ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngā mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahā, haikwer rupi Jesu oho tī. Ngā ukwa ym ha rupi oho.

¹¹ Ngā mi'u matyr, ame'ē pe heta ngā ixo. Ame'ē ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta kekar kekar ixo tipe. “Myp ixo my?” aja a'eta pandu pandu.

¹² Hetaha ta ngi har amō amō ta pandu pandu hū ehe har. Amō ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ē ke a'e — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Muka'u te'e hū ngā ke — aja naī.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym

ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngã mi'u matyriha rehe heta ngã ukwer ta. Awa po wajar mokōi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e oho.

¹⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e pa-per renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ atu akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e ym ngã pe. Ihẽ ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ẽ ke ihẽ amu'e katu.

¹⁷ Ihẽ akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e my? Anĩ. Aja ym. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e. Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja ukwa katu ta. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e, aja ukwa katu ta.

¹⁸ Amõ ukwa ame'ẽ ke a'e pandu rahã, katu ehe har amõ pandu. Ame'ẽ ke putar. Ihẽ anĩ. Ihẽ ke muwyr. Katu ehe har amõ ta pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Ngã ke ihẽ amuka'u te'e ym.

¹⁹ Yman Tupã je'ẽha ke Moise mupinim pehẽ pe tipe. Anĩ. Pehendu ym te ehe. Moise je'ẽha rehe ihẽ riki ahendu ym, aja pekwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amõ amõ pandu:

—Mã! Anĩ. Nde ke jukwa tar ym awa! Ājã nde py'a rehe ihĩ nahã my, a'erehe: “Ihẽ ke pejukwa tar katu” aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke ihẽ amukatu. “Ihẽ aparaky te'e” aja pekwaha naĩ. “Ma'ewã my?” aja pepandu.

²² (Pehẽ aja tĩ. Peparaky te'e tĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ke pema'ema'e tĩ.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, kurumĩ ra'yr rehe ihĩ, ame'ẽ pিরer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu awa ke a'e. Tupã usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupã. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) [Ame'ẽ jupãha ke Moise mupinim py ym. Amõ mupinim py. Ymanihar Moise ramũi riki pandu py.]

²³ Moise mupinim, ame'ẽ ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumĩ ra'yr rehe ihĩ pিরer ke pejupã. Putu'uha 'ar rahã, pejupã tĩ. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) Aja rahã putu'uha 'ar rahã, amõ ke ihẽ amukatu rahã, ma'erehe peparahy ihẽ rehe my? Katu ym aja.

²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar: “Ko katu” aja pepandu ym. Anĩ rahã, pahar: “Ko katu ym” aja pepandu ym tĩ. I'i atu te pekwa pekwa pexo. Aja rahã jō: “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko

katu ym” aja pepandu katu. Jete har rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupā muwyr ame'ē ke

²⁵ Jerusarē ok ta pe har ta ngi har amō amō ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu.

²⁶ Pesarahā! Ngā pe a'e pandu pandu ixo. Jukumanim ym a'e ixo. Je'ēha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jundéu awa tama'e kapitā ta ukwa katu nahā my apo.

²⁷ Anī nahā my. Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, my ngi uwyr my? Ukwa ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ē sawa'e anī. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ē ke jakwa katu. A'erehe peme'ē sawa'e Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja ym nahā my — aja ngā pandu pandu naī.

²⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu mu'e u'am rahā, hātā pandu ngā pe:

—Ihē rehe har pekwa katu my? Anī. Pekwa ym riki. Pesarahā! Ihē aputar, a'erehe ihē ajur. Anī. Aja ym. Ihē ke amō muwyr. Jete har te ke pandu ame'ē ke a'e. Ehe har pekwa ym.

²⁹ Ehe har ihē akwa katu. A'e ixo. Ingi ihē ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihē ke a'e muwyr. (Tupā ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga te'e ixo. Anī. Pyhyk ym ngā. A'e manōha angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym te ngā.

³¹ Ko riki heta ame'ē ta ngi har amō amō ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupā muwyr ame'ē ke uwyr rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ē ke peme'ē sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupā muwyr ame'ē ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ē ta pandu.

Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho

³² “A'e riki Tupā muwyr ame'ē ke” aja heta ame'ē ta wewe pandu pandu. Ame'ē ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harōha ta ke a'eta mondo. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tī. Jesu ke harōha ta pyhyk ta oho.

³³ Jesu pandu:

—Pehē namō ihē apyta we ta rī. Pe, ihē aho ta. A'engi ihē ke muwyr, ame'ē koty ihē ajywyr ta aho.

³⁴ Ihē ke pekekar ta. Ihē ke pemahem ym te ta. Ihē aho ame'ē pe marā ka ym pehoha — aja ngā pe Jesu pandu. (“Ihē aho ta” aja pandu rahā: “A'e manō ta” aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ë pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amõ awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'e mu'e ta oho my?

³⁶ A'e pandu: “Ihë ke pekekar ta. Ihë ke pemahem ym ta. Ihë aho ame'ë pe marā ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ë my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihī katu

³⁷ Ngā mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejōhar ke. Ame'ë wera rahā, hury katu te ngā. Arahā Jesu pu'am. Pe, hātā pandu ngā pe:

—Jyngwéi ame'ë ke mā peja ihë koty ejur. Amõ y ke ihë ame'ë ta. Mā peja ame'ë ke e'u katu.

³⁸ Kuja Tupā je'ëha rehe panduha ihī:

“Ihë rehe amõ jurujar katu rahā, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ë ke muxuwe katu ngā ke” aja Tupā je'ëha rehe panduha ihī — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahā, Tupā'ā ipy'a rehe ihī katu, ame'ë rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ë ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahā ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī. Ipái koty Jesu jywyr ym we rī. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ë ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rī. A'erehe ngā py'a rehe Tupā'ā ihī ym we rī.]

Amõ koty koty ngā ukwa
⁴⁰ Jesu pandu ame'ë ke rehe heta ngā hendu. Amõ ta pandu:

—Jete. Peme'ë riki Tupā je'ëha pandu ame'ë ke a'e. Jaharō jaxo ame'ë ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amõ ta pandu:

—Anī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ë ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anī. Peme'ë riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ë ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ë riki Kirisutu ym a'e.

⁴² Kuja Tupā je'ëha rehe panduha ihī:

“Kirisutu riki Ndawi rainō. Merë ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ë ok ta pe Kirisutu u'ar ta” aja Tupā je'ëha rehe panduha ihī.

—Peme'ë riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ë riki Kirisutu ym — aja amõ ta pandu naī.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngā panduha. A'erehe amõ koty koty ngā ukwaha.

⁴⁴ Amõ ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anī. Pyhyk ym we rī.

Jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhūma'e harōha ta jywyr oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tī. Pe, harōha ta pe ame'ë ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harōha ta pandu:

—Mā! A'e pandu katu te. A'e je'ēha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mā! Pehē ke a'e muka'u te'e rāi tī.

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi har amō jurujar katu ehe my? Anī. Nixói. Parise ta ngi har aja tī. Jurujar ym ehe tī.

⁴⁹ Mā! Paite ame'ē hetaha ta jurujar katu ehe. Anī. Peme'ē ta Moise je'ēha ke ukwa ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amō ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ē ke a'e. Inamō ixo ame'ē ta pe a'e pandu:

⁵¹ —“A'e jaxer” aja Jesu rehe har japandu rahā, katu ym. “Peme'ē riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja jande japandu rahā, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja jande je'ēha rehe panduha ihī. A'erehe: “A'e jaxer” aja japandu rahā, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵²⁻⁵³ Pe, amō parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mā! Nde Jesu kotyhar nahā my tī. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tī? Tupā je'ēha rehe esak katu! Aja rahā, nde erekwa katu ta tī. Esarahā! Ngariréi ywy ngi Tupā je'ēha pandu ame'ē ke

uwyr ym te ta. Mā! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahā, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahā, hok pe a'eta jywyr oho.

8

Ixawa'e ym ame'ē namō amō kūjā ixo

¹ [Pe, ywy'ā rehe Jesu oho. Ywy'ā rer Oriwéi ty.

² Ku'ē rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ē ta juramā jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ē ta ke a'e mu'e uī.

³ Pe, amō kūjā ke amō ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ē namō kūjā ixo rahā, amō ta pyhyk. Ame'ē kūjā ke ngā werur ipe. Moise je'ēha ke mu'e ame'ē ta werur. Parise ta namō werur. Pe, heta ame'ē ta pyter pe kūjā ke a'eta mupu'am.

⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Kome'ē kūjā riki ixawa'e aja ym ame'ē namō ixo rahā, jande japyhyk.

⁵ Aja rahā, kūjā ke ita pe jakwa ta me'ē te'e, aja Moise mupinim. Nerahā! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ē a'eta pandu rahā, Jesu je'ēha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anī, amō koty Jesu pandu rahā: “Moise je'ēha rehe nde erehendu ym” aja a'eta pandu ta tipe. Anī. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uī.

⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rī. Pe, Jesu pu'am. Ngā pe a'e pandu:

—Pehē ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ē ke ixo my? Ame'ē riki kūjā rehe ita ke ombor py. Ejuk-warahā! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tī. Ywy ke ipo pe mupinim uī tī.

⁹ Pe, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu rahā, a'eta uhem oho ingi. Peteī teī uhem oho ingi. Tamūi ta uhem py oho. (Ma'e ka'u te'eha ke upa ngā ma'ema'e, aja upa ngā ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kūjā amō pyta u'am. A'eta mokōi jō pyta.

¹⁰ Pe, Jesu pu'am tī. Pe, kūjā pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ē ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹—Sa'e! Nixói se — aja kūjā.

—Aja ihē tī. Nde ke ihē amahy ym ta tī. Ejywyr eho. Pe, amō we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tī — aja kūjā pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngā pe Jesu pandu pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe weraha aja saka ihē. (Aja rahā, Tupā rehe har kome'ē ywy pe har ta pe ihē amujekwa.) Ihē kotyhar aja amō ixo tar katu rahā, weraha namō ixo. (Aja rahā, myja ixoha katu, ame'ē ke ukwa

ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahā, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—“Weraha aja saka ihē” aja nde erepandu ramō. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jetehar te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ē te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihē juehe har ihē apandu rahā, ame'ē riki jetehar te ke. My ngi ihē ajur my, ame'ē ke akwa katu. My ihē aho ta my, ame'ē ke ihē akwa katu tī. Aja rahā, awa je'ēha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke. My ngi ihē ajur my, ame'ē ke pekwa ym. My ihē aho ta my, ame'ē ke pekwa ym tī.

¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namō amō ta rehe har pepandu: “Ko katu ame'ē ke” aja. Anī rahā: “Ko katu ym ame'ē ke” aja. Aja sawa'e ukwa katuha namō pepandu. Ihē anī.

¹⁶ Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e ukwa katuha namō ihē apandu: “Ko katu ame'ē ke” aja. Anī rahā: “Ko katu ym ame'ē ke” aja ihē apandu. Ihē pái ukwa katuha namō aja ihē apandu, a'erehe jetehar rupi apandu katu.

¹⁷ Mokōihar ta juja katu te pandu rahā, jetehar te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ē ke rehe panduha ihē:

“Ma'e ke rehe har mokōihar ta juja katu te pandu

katu rahā, ame'ē pandu har riki jete har te ke” aja panduha ihī.

18 —Ko mokōihar ta panduha riki. Ihē ke ihē pái keruhū muwyr. A'e riki ihē rehe har mujekwa katu. Ko ihē tī. Ihē juehe har ihē amujekwa. Jande jamujekwa ame'ē ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihē rehe har ihē amujekwa riki jete har te ke — aja Jesu pandu.

19 —My nde pái ixo my? — aja ngā ipe.

—Ihē rehe har pehē pekwa ta tipe rahā, ihē pái keruhū rehe har pekwa ta tipe tī — aja Jesu pandu.

20 Aja me'ē Tupā rehe ngā jum'e ha renda keruhū pe Jesu pandu pandu. Ngā ke a'e mu'e rahā, aja me'ē pandu. Tamatarer purakar, ame'ē kapy pe a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ym we rī. (Tupā putar ame'ē angaha ke rehe uhyk ym we rī. A'erehe pyhyk ym we rī.)

Jesu oho ame'ē pe jurujar ym ehe ame'ē ta oho ym te ta

21 Ngā pe Jesu pandu tī:

—Ihē aho ta. Pe, ihē ke pekekar ta. Ihē rehe pejurujar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe. Ajaha pema'ē ta kŷ. A'erehe ihē aho ame'ē pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

22 Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: “Ihē aho ame'ē pe peho ym te ta” aja

riki. Myja ame'ē my? A'e jujukwa ta my? — aja ngā pandu.

23 Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke riki pehē. Ihē anī. Ywa pe har ke ihē. Pehē riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta aja jō pekwa pekwa pexo. Ihē anī. Ihē kome'ē ywy keruhū pe har aja ym akwa akwa axo.

24 A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe. Ajaha pema'ē ta. Ihē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pema'ē ta. “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ē rehe pejurujar ym rahā, ajaha pema'ē ta — aja Jesu pandu.

25 A'eta pandu:

—“Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahā my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihē amu'e py rahā, kuja apandu: “Tupā muwyr ame'ē ke ihē” aja pehē pe. Aja me'ē ihē.

26 Amō we pehē rehe har ihē apandu katu ta tipe. Ihē rehe pejurujar ym. A'erehe: “Pehē jaxer ai” aja apandu ta tipe. Anī. Ihē ke muwyr. A'e jō ame'ē ke pandu katu. A'erehe ihē rehe pejurujar ym rahā, mā peja a'e pandu ame'ē ke rehe pejurujar katu — aja Jesu pandu.

27 Jesu ke ipái keruhū muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ē ke jundéu

awa tama'e kapitā ta ukwa ym.

²⁸ A'erehe Jesu pandu tī:

—Awa ihē tī. Tupā je'ēha rupi ihē ajur. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ke pejukwa rahā, pekwa ta. “Ihē atu ame'ē. Tupā muwyr ame'ē ke ihē.” Aja pekwa katu ta. Amō we pekwa ta tī. Ma'e ke jeje ihē ama'ema'e ym. Ihē pái keruhū ihē pe mujekwa, ame'ē ke jō ihē apandu. Aja pekwa katu ta tī.

²⁹ Ihē ke muwyr, a'e riki ihē namō ixo. A'e putar ame'ē ke ihē ama'ema'e. Aja te'eha ihē ama'ema'e. A'erehe ihē ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihē axo ym ihē. Ihē namō a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ē ke rehe heta ngā hendu. Ame'ē ta jurujar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ē ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ē ta. Kuja:

—Ihē amu'e ame'ē ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahā, ihēma'e jumu'eha ta te ke pehē.

³² Aja rahā, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ē ke pekwa rahā, pehē ke Tupā muhem aja saka pexo ta — aja Jesu pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahā: “Tupā muhā katu ta” aja mujekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mā! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ē my? Jande riki Amarā rainō ta ke. Amō ta pe jande japaraky te'e ym te. Mā! “Muhem ta” ame'ē

panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahā! Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ame'ē riki ijar, ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha.

³⁵ Amō pandu: “Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu” aja marā ka ym paraky te'e ame'ē panduha. Anī. Ijar pandu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e. Ta'yr anī. Je'ēha te reko, a'erehe upa putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu.

³⁶ Tupā ra'yr ihē. A'erehe pehē ke ihē amuhem ta, ame'ē ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē amuhem ta. Aja rahā, ame'ē pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ē ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahā, pehē ruhā te hū aja pexo ta.)

³⁷ Pehē riki Amarā rainō ta ke. Aja ihē akwa katu. Ihē amu'e ame'ē ke peputar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo.

³⁸ Ma'e ke ihē pái keruhū mujekwa. Ame'ē rehe har ihē apandu pandu pehē pe tipe. Pesarahā! Pehē riki pehē pái pandu ame'ē ke pema'ema'e — aja ngā pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahā! Amarā jande ramūi ke — aja.

Jesu pandu:

—Pehē riki Amarā rainō te rahā, Amarā aja ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta tipe tī.

⁴⁰ Jetehar Tupā rehe har pehē pe apandu. Ame'ē ke jō pehē pe ihē apandu pandu tipe. Pejurujar ym. A'erehe ihē ke pejukwa tar katu pexo. Amarā rainō aja ym pehē. Yman Tupā muwyr ame'ē ke a'e jukwa tar ym ixo.

⁴¹ Pehē pái ma'ema'e, ame'ē ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anī. Peteī jō riki jande pái keruhū. Tupā a'e. Amō rehe jande py'a jamoī moī ym — aja ngā pandu ipe naī.

⁴² —Tupā riki pehē pái keruhū rahā, ihē rehe pepy'a katu ta tipe. Tupā ngi ihē ajur. Ko ihē axo apo 'y. Ihē aputar, a'erehe ihē ajur my? Anī. Aja ym. Ihē ke a'e muwyr, a'erehe ko ihē ajur.

⁴³ Mā! Ihē apandu ame'ē ke pekwa ym. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu tar ym, a'erehe pekwa ym.

⁴⁴ —Satana riki pehē pái. (Ājā ramūi a'e.) Ta'yr ta ke pehē. A'e putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu. Ngā jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jetehar pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahā, aja te'eha te'e a'e. Amō ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tī.)

⁴⁵ Te'e a'e. Ihē anī. Jetehar te Tupā rehe har ihē apandu. A'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym.

⁴⁶ “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihē rehe har pandu ym te awa. Jetehar ihē apandu rahā,

ma'erehe ihē rehe pehē pejurujar ym my?

⁴⁷ Tupā je'ēha rehe Tupā ko-tyhar ta hendu katu. Pehē anī. Pehē riki Tupā kotyhar ta ym pehē. A'erehe pehendu ym ehe — aja ngā pe Jesu pandu.

Amarā nixói rahā, pete'e Jesu ixo

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ipe:

—Jetehar japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) Ājā nde py'a rehe ihī. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

⁴⁹ A'e pandu:

—Anī. Nixói te ājā ihē py'a rehe. Katu ihē pái keruhū rehe har ihē apandu. Pehē anī. Ihē rehe har pehē juru ai.

⁵⁰ Katu ihē rehe har ngā pandu. Ame'ē panduha ke ihē aputar ym. Ame'ē panduha ke amō riki putar. Ihē pái keruhū putar. A'e riki ihē pe pandu ta: “Ne katu te” aja.

⁵¹ Mā! Pejurujar ym ihē rehe. Pesarahā! Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta — aja Jesu pandu.

⁵²⁻⁵³ A'eta pandu:

—Mā! Nde ereka'u te'e. Amarā manō. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta manō tī. Nde erepandu: “Ihē apandu ame'ē ke rehe amō hendu katu rahā, a'e manō ym ta” aja. Mā! Nde ereka'u te'e. A'erehe ājā nde py'a rehe ihī, aja jakwa katu te apo 'y. Tupā je'ēha rehe Amarā hendu katu. A'e riki jande

ramūi. A'e manō. I'ar koty te we nema'e pyrātāha my? Aja rahā, nde rehe hendu katu ame'ē ta manō ym ta my? Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja tī. Tupā je'ēha rehe a'eta hendu katu tī. A'eta manō tī. Nerahā! Nde erepandu ame'ē ke rehe amō hendu rahā, manō ym ta, aja nde erepandu. Anī. Amarā ta 'ar koty te we nema'e pyrātāha aja ym. A'erehe: "Manō ym ta" aja nde erepandu ym ta me'ē te'e — aja ngā pandu.

⁵⁴ —Pesarahā! Kuja ihē. Ihē pái ihē rehe har pandu ame'ē ke ihē. "Nde katu te" aja. Ame'ē ke ihē jeje ihē rehe har apandu rahā, ame'ē panduha jaxer ta tipe. Anī. Amō pandu. Ihē pái riki ihē rehe har pandu: "Nde katu te" aja. A'e riki pehē pái keruhū, aja pepandu.

⁵⁵ Anī. Ehe har pekwa ym te. Ihē anī. Akwa katu ehe har. "Ehe har ihē akwa ym" aja ihē apandu ta tipe rahā, pehē aja te'e ihē apandu ta tipe tī. Ehe har ihē akwa katu. A'e pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu.

⁵⁶ Amarā riki pehē ramūi, aja pepandu. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hury katu. Jete. A'e usak. Pe, hury katu tī — aja ngā pe Jesu pandu.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Mā! Tamūi te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marā ka ym nde rehe Amarā usakiha — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu:

—Pesarahā! Amarā nixói rahā, pete'e ihē axo — aja ngā pe Jesu pandu.

⁵⁹ Ame'ē ke a'eta hendu rahā, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupā a'e tī, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anī. Jesu jumukanim ngā ngi. Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi uhem oho.

9

Eha ym te ame'ē ke Jesu mukatu

¹ Jesu wata oho ixo rahā, amō sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ē ke a'e. U'ar ramō rahā, aja te'e a'e.

² Jumu'eha ta pandu ipe:
—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahā my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahā my? Myja my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:
—Anī. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anī. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anī. Aja ym tī. Tupāma'e pyrātāha ke ihē amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar.

⁴ Ihē ke ihē pái muwyr. Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ē te'e. Wera rahā, aja jama'ema'e ta me'ē te'e. (Aja rahā, ko ihē axo rahā, Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ē te'e.) Pytun rahā, paraky ym ta

awa. (Aja rahā, jamanō rahā, marā ka ym japarakyha.)

⁵ Kome'ē ywy keruhū pe ihē axo rahā, weraha aja ihē. (A'ep pe har ta pe Tupā rehe har ihē amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihē) — aja Jesu pandu.

⁶ Aja me'ē upa a'e pandu rahā, ywy rehe a'e tymū. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ē ke eha ym te ame'ē reha rehe a'e mujar.

⁷ Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ē pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ē y renda rer: “Y ko werur ame'ē ke” aja ngā ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahā, a'e jywyr. Eha katu jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngā pe sawa'e pandu pandu rahā, amō ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ē ta pandu tī. Kuja pandu:

—Peme'ē riki tamatarer ke ngā pe pandu pandu uī ame'ē ke a'e — aja ngā.

⁹ Amō ta pandu:

—A'e tȳ. A'e riki — aja.

—Anī. Aja ym. A'e aja saka, amō kome'ē — aja amō ta pandu.

—Jete. Ihē ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngā pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amō sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ē ke

ihē reha rehe mujar. Pe, ihē pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ē pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihē pe. A'erehe ihē aho. Pe, ihē reha ihē akutuk rahā, pahar upa ma'e ke rehe ihē asak katu 'y — aja ngā pe.

¹² Amō ta pandu:

—My ame'ē sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihē akwa ym — aja ngā pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amō ta raho. Sawa'e eha katu ramō ame'ē ke raho.

¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naī.) Eha ym te ame'ē ke a'e mukatu.

¹⁵ Amō we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihē reha rehe a'e mujar. Ihē reha ihē akutuk. Apo ihē asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amō ta pandu:

—Aja mukatu ame'ē ke Tupā muwyr ym. Putu'uha 'ar rahā, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ēja saka.) A'erehe a'e ke Tupā muwyr ym — aja pandu.

—Anī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupā muwyr ame'ē ke a'e aja mujekwa — aja amō ta pandu.

Pe, a'eta amō koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tī:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ē ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar.

¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehē ra'yr my? U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja pepandu. Aja rahā, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramō rahā, eha ym te ame'ē ke a'e, aja jakwa katu tī.

²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ē ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ē ke jakwa ym tī. Pehē atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ē ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ē a'eta pandu. “Jesu riki Tupā muwyr ame'ē ke” aja amō pandu rahā, kapitā ta pandu ta: “Mā peja jy'ariha renda pe ame'ē ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja.

²³ Ame'ē panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rī. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehē atu peme'u ipe” aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tī. Mokōihar muhyk. Eha katu ramō ame'ē ke. A'eta pandu ipe:

—Tupā ruwa koty aja jaxo. A'erehe jetehar te ke nde erepandu katu ta me'ē te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ē sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahā my? Aja ym nahā my? Ame'ē ke ihē akwa ym. Kuja jō ihē akwa katu. Ihē reha ym te ihē. Apo upa ma'e ke rehe ihē asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihē apandu pehē pe. Pe, pehendu ym ihē rehe. Ma'erehe amō we pehendu tar katu my tī? Inamō pe-jumu'e tar katu nahā my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ē je'ē hū. Pandu ipe tī:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moiséma'e jumu'eha ta ke jande.

²⁹ Moise namō Tupā pandu, aja jakwa katu. Ame'ē sawa'e anī. Jakwa ym ehe har. Awa je'ēha rupi a'e uwyr

my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Māte hū puki! Ihē reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ēha rupi a'e uwyr my? Ame'ē ke pekwa ym! Mā!

³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ē ke Tupā namō pandu rahā, Tupā hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupā rehe amō ipy'a katu. A'e putar ame'ē ke ma'e tī. Tupā namō ma'e ke ame'ē pandu rahā, Tupā hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihē ke mukatu ame'ē ke rehe Tupā hendu katu, aja ihē akwa katu.)

³² Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Arahā har eha ym te ame'ē ke amō mukatu. Eha ym te ame'ē ke u'ar. Ame'ē reha ke amō mukatu. Aja me'ē jahendu ym te.

³³ Apo ame'ē sawa'e ke Tupā muwyr ym rahā, marā ka ym ma'e katu ame'ē ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mā! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahā, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namō nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rāi. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amō ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ē ke Jesu hendu rahā, sawa'e ke

kekar oho. Pe, mahem rahā, pandu ipe:

—Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke rehe nde erejurujar katu my? Awa a'e tī. Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ē my? Ihē pe emujekwa. Aja rahā, ihē ajurujar katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihē riki ame'ē. Upa nde eresak ihē rehe! Ne namō ihē apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihē ajurujar katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipynarāi pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moī moī ehe.)

³⁹ (Ame'ē mukatuha rehe har ngā pe) Jesu pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur. A'erehe ngā rehe har ihē amujekwa ajur. Tupā rehe har amō ukwa tar katu my? Ehe har amō ukwa tar ym my? Ame'ē ke ngā mujekwa ta. Pesarahā! “Ehe har akwa ym” aja pandu ame'ē ke eha ym te, ame'ēja saka. Ame'ē ta ukwa ta. Aja rahā, eha katu ame'ē ke a'e aja mujekwa. Amō pandu: “Ehe har akwa katu” aja pandu naī. Eha katu ame'ē ke a'e aja ukwaha naī. Anī. “Ehe har ukwa ym” aja upa ngā pe mujekwa. Aja rahā, eha ym te ame'ē ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amō parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ē ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mā! Jande riki eha ym te ame'ē ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. (“Tupā rehe har jakwa” aja ame'ē ta ukwaha naī.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupā rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehē reha katu, aja pepandu tipe tī. Anī. Ihē rehe pehendū ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahā! “Ehe har jakwa ym” aja pepandu ta tipe rahā, pehē reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahā, Tupā mujekwa ta tipe. Aja rahā, pekwa katu ta tipe. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

10

Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu

¹ Ajame'ē ke arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngā pe:

—Pesarahā! Arapuharan kurar rukwen rupi amō ixe ym oho rahā, ame'ē riki mukanīha ke. Amō koty rupi ixe oho, mukanim raho.

² Hukwen rupi ixe oho, ame'ē riki usakiha ke. Arapuharan ta usakiha ke.

³ Hukwen harōha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukāi rahā, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho.

⁴ Upa muhem raho rahā, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho.

Usakiha pukāiha ukwa katu. Haikwer rupi oho.

⁵ Amō pukāi rahā, ame'ē raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukāiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ē arapuharan ta usakiha my, ame'ē ke Jesu pandu. Anī. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahā, juehe har a'e mujekwa uī.) Ame'ē ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tī:

—Pesarahā! Ihē riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahā, ihē rehe jurujar katu ame'ē ta riki ihē pāi keruhū koty oho ta.)

⁸ Amō usakiharan ta heta ixo. Tupā rehe har mu'eharan ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta mukanīha aja saka. Ihē nixói rahā, uwyr. Ame'ē ta te'e pandu. Anī. Ame'ē ta rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahā, Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹ —Kurar rukwen aja saka ihē. Arapuharan ta ixe oho. (Aja rahā, ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē pāi keruhū namō ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixe oho. Uhem oho tī. Pe, kāpī heta ame'ē rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihē tī. Ihē kotyhar ta rehe

ihē asak katu tī. A'eta rehe ahaihu katu tī.

¹⁰ Mukanīha uwyr rahā, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tī. Mai ta uwyr tī. Ihē anī. Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta pe uhāha ihē ame'ē ajur. Hury katu hū ta.

¹¹ —Ihē riki usakiha katu ame'ē ke ihē. Usakiha katu ame'ē manō ta. Aja rahā, arapuharan ta manō ym ta. Aja ihē tī. Ihē amanō ta. A'erehe ihē rehe jurujar katu ame'ē ta Tupā namō ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta.

¹² Amō paraky ame'ē rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarō ame'ē ke uhyk rahā, ame'ē parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amō amō arapuharan ke so'o jarō ame'ē jukwa. Amō koty koty muhāi mondo tī.

¹³ Tamatarer ke jō parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴ —Ihē riki usakiha katu ame'ē ke ihē. Awa ihē kotyhar ta my? Ame'ē ke akwa katu. Pe, ihē rehe har ihē kotyhar ta ukwa katu tī.

¹⁵ Aja ihē pái tī. Ihē rehe har ihē pái keruhū ukwa katu. Pe, ihē pái keruhū rehe har ihē akwa katu tī. Aja ihē kotyhar ta ke ihē akwa katu tī. Pe, ihē amanō ta. A'erehe ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ihē pái namō ixo ta.

¹⁶ —Amō arapuharan ta ixo. Aja amō awa ta ixo. Ame'ē ta ke kurar pe amuxe ta me'ē te'e. Aja ihē rehe har ame'ē ta pe ihē amu'e katu ta. (Aja rahā, ame'ē ta ihē rehe hendu katu ta.) Peteihar henda pe johu ixo ta. Ame'ē ta johu peteī usakiha rehe jō hendu katu ta. Ihē riki ame'ē usakiha ke.

¹⁷ —“Nde ereputar rahā, ihē amanō ta” aja ihē pái pe apandu. A'erehe ihē rehe ihē pái keruhū ipy'a katu. Ihē amanō rahā, ihē ke ihē pái mukwera katu ta muhem tī.

¹⁸ Ihē aputar ym rahā, ihē ke amō jukwa ym ta. Ihē jō aputar rahā, ihē ke amō jukwa ta. Ihē pe ihē pái keruhū pandu: “Ne jō nde ereputar rahā, nde eremanō ta. Pe, ne jō nde ereputar rahā, nde erekwera katu ta erehem tī” — aja Jesu pandu ngā pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ē ke rehe jundéu awa tama'e kapitā ta amō koty koty ukwa.

²⁰ Amō amō ta pandu:

—Ipy'a rehe ājā ihī. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewā pehendu ehe — aja ngā.

²¹ Amō ta pandu:

—Anī. Ipy'a rehe ājā ihī rahā, marā ka ym aja me'ē katu panduha. Eha ym te ame'ē ta reha ke marā ka ym ājā mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ājā ihī ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngā pandu.

Aja amō koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

22 Pe, amō ngā mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahā yman Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū mukatu. Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarē ok ta pe jumuhury katu ta ngā juehe. Rysā riki arahā.

23 Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhū rymy'y rer: "Saromā."

24 Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta juramā uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jete har te ke epandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke nde my? — aja Jesu pe.

25 A'e pandu:

—Upa ihē apandu pehē pe tipe. Pe, pejurujar ym. Ihē pái keruhū je'ēha rupi marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ame'ē riki ihē rehe har mujekwa tipe.

26 Pejuru jar tar ym ehe. Ihē kotyhar ta aja ym pehē. Ihēma'e arapuharan ta aja ym pehē. A'erehe pejurujar ym ta.

27 Ihē apandu ame'ē ke rehe ihē kotyhar ta hendu katu. Ihēma'e arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihē akwa katu. Pe, ihē namō a'eta jumu'e ixo.

28 A'eta ke ihē amuhā katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihē ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa.

29 Ihē rehe ame'ē ta ke ihē pái keruhū muhyk katu. (Aja rahā, ihē rehe ame'ē ta jurujar katu.) I'ar koty te we a'e pyrātāha ke. Aja rahā, ihē pái ngi ihē kotyhar ta ke mukanim ym te ta awa tī.

30 Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngā pe.

31 Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta ita ra'yr pyhyk tī. Japi ta a'e ke tī. Aja jukwa ta tipe.

32 Jesu pandu:

—Pehē ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū. Ihē pái keruhū mujekwa ihē pe, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tī. My me'ē rehe peparahy my? Pe, ihē ke ita ra'yr pe pejapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

33 Kapitā ta pandu:

—Ma'e katu ame'ē ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anī. Awa te'e nde. Tupā nde tī, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

34 A'e pandu:

—Tupā je'ēha rehe panduha ihī, ame'ē ke aja te'eha jete har te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ē pe kuja Tupā pandu:

"Pehē riki tupā ta" aja.

35 —Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī. Ima'e je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē ta pe a'e pandu: "Pehē riki tupā ta" aja. Aja rahā, ima'e je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē ta riki tupā ta aja panduha ihī.

³⁶ Aja rahā, ame'ě ta 'ar koty te we ihě apandu katu: “Tupā ihě” aja. Ihě rehe ihě pái keruhū katu usak. Kome'ě ywy keruhū pe ihě ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupā ra'yr ihě” aja ihě apandu katu. Aja rahā: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ě te'e.

³⁷ —Ihě pái keruhū putar ame'ě ke ihě ama'ema'e ym ta tipe rahā, ihě rehe mā peja pejurujar ym.

³⁸ Ihě pái keruhū putar ame'ě ke ihě ama'ema'e katu rahā, mā peja ihě rehe pejurujar katu. Ihě rehe pejurujar ym rahā, mā peja ihě ama'eha rehe pesak ame'ě ke rehe pejurujar katu. Aja rahā, pekwa katu ta. Ihě pái namō ihě juehe katu ihě axo, aja pekwa katu ta. Ihě namō a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tī — aja Jesu pandu ngā pe.

³⁹ Pe, amō we tī. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitā ta manga tipe. Anī. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tī. Y rer Jondā. Yman a'ep Juā mujahuk u'am. Ame'ě renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta.

⁴¹ Heta ngā uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:

—Tupā rehe har Juā mujekwa rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ě ke Juā ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ě ke jetechar te ke. Kome'ě rehe har Juā pandu hū, Jesu rehe har. Ame'ě riki upa jetechar te ke. A'erehe

Tupā muwyr ame'ě ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngā pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngā jurujar katu ehe, Jesu rehe.

11

Rasaro manō

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tī. Her Mari. Amō Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk.

² [Ame'ě Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ě ke jyhě. Pe, i'a pe juhyk. Muxikā riki. Ame'ě kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.]

³ Pe, Jesu pe je'ěha ke hendyr ta mondo. Kuja:

“Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ě ke ahy hū ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ě ke rehe Jesu hendu rahā, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namō a'e ixo. Manō ta a'e. Ame'ě ke rehe jō ym. Katu Tupā rehe har amō ta pandu ta tī, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihě rehe har amō ta pandu ta tī. Tupā ra'yr ihě — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tī. Rasaro rehe aja tī. Ipy'a katu tī.

⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahā, hendu ame'ě pe a'e pyta we rī. Mokōi a'ep a'e ukwer rī.

⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi ywy pe jaijwyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitā ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar katu tī. A'ep nde erejywywyr ta my? — aja Jesu pe.

9 Pe, a'e pandu:

—Aho ta kŷ. Warahy katu rahā, wera katu. Pe, weraha rupi amō paraky katu. (Aja saka wera rahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta me'ē te'e. Arahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ym ta.)

10 Pytun rahā, paraky ym awa. (Arahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta tipe rahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ta.) A'erehe wera rahā jō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta — aja Jesu.

11 Pe, pandu tī:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihē aho kŷ. Rasaro riki jande rehe katu ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

12 Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

13 Rasaro manō te. Anī. “A'e ukwer ou” aja me'ē Jesu pandu. Anī. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha nāi.

14 A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manō te.

15 Inamō ihē axo ym, a'erehe pehē pe katu tiki. Inamō ihē axo ym, a'erehe ihē rehe pejuruar katu te we ta. Ihē ke Tupā muwyr aja pejuruar katu te we ta tī. A'erehe ihē rury katu axo.

Jahorahā! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

16 Pe, amō jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamō jande johu jaho tī. (Jandema'e mu'eha ke ngā jukwa ta.) Inamō jamanō ta — aja.

Ame'ē Tome rehe har amō ta pandu: “Mokōihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

17 Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahā, Rasaro ke ngā upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho.

18 Mbeta ok ta riki Jerusarē ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahā my, paiteha ke.

19 Paite ym, a'erehe heta Jerusarē ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tī. Uhyk uwyr ehe tī. Ixywyr manō, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngā.

20 Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahā, ixoty a'e oho. Mari anī. Hok pe a'e pyta.

21 Mar uhyk ehe rahā, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahā, ihē kywyr manō ym ta tipe.

22 Apo Tupā pe ma'e ke nde erepandu rahā, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihē akwa katu — aja Jesu pe.

23 A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tī — aja ipe.

24 Mar pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.

25 A'e pandu ipe:

—Ihẽ riki ngã ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. Uhãha ihẽ riki ame'ẽ me'ẽ ta ngã pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Manõ rahã, a'e kwera katu ta uhem tĩ.

26 Apo ixo ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu rahã, uhã te hũ ta ixo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

27 Mar pandu:

—A'e tỹ. Sawa'e! Nde riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa katu. Tupã ra'yr nde, aja akwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

28 Upa Mar pandu rahã, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngã ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

29 Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho.

30 [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rĩ. Mar namõ a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rĩ.]

31 Hok pe Mari namõ amõ ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã, Mari raikwer rupi a'eta

oho tĩ. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha naĩ.

32 Jesu ixo ame'ẽ pe Mari uhyk rahã, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipy-narãi pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe — aja Jesu pe.

33 A'e jixi'u, ame'ẽ ke rehe Jesu usak. Mari namõ jundéu awa ta uwyr tĩ. A'eta jixi'u tĩ. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tĩ.

34 Pe, Jesu pandu:

—My pehẽ pemou my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahã! — aja ipe.

35 Jesu jixi'u.

36 A'erehe jundéu awa ta pandu: "Mã! Pesarahã! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe" aja ngã.

37 Amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. Mã! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tĩ? Aja rahã, manõ ym ta tipe my tĩ. Katu ym — aja ngã ukwaha naĩ.

Rasaro ke Jesu mukwera

38 Jesu pyai hũ tĩ. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhũ ke ame'ẽ. Itahu pe hukwen ke amõ kynda.

39 Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngã pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anī! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejurar katu rahā, Tupāma'e pyrātāha rehe nde eresak ta kŷ. Aja nde pe ihē apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amō ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. A'e pandu:

—Ihē pái keruhū! Ihē rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja apandu nde pe.

⁴² Aja te'eha ihē rehe nde erehendu katu, aja ihē akwa katu. “Nema'e pyrātāha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahā, se ixo ame'ē ta usak ta tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ē ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahā, hātā a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manō ame'ē ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namō uhem uwyr. Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymā rupi aja tī. Huwa rupi aja tī. Pe, Jesu pandu amō ta pe:

—Pejirar. Mā peja hok pe jywyr oho! — aja ngā pe.

Jesu ke amō ta jukwa tar katu

(*Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2*)

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ē ke rehe ame'ē ta usak tī. Pe, ame'ē ta jurujar katu ehe.

⁴⁶ Pe, amō ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ē rehe har ame'ē ta pe a'eta pandu.

⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namō johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ē peme'ē ma'eha jamukanim ta my? Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke upa peme'ē sawa'e ma'ema'e ixo.

⁴⁸ Ame'ē ke jamuputu'u ym rahā, upa ngā jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitā ta parahy ta. Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke upa ta a'eta mai. Jande ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tī — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amō pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. Ame'ē warahy 'ar rahā, pa'i keruhū a'e. Kuja a'e pandu:

—Mā! Pekwa ym ma'e ke!

⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahā, katu ym. A'erehe peteī sawa'e manō rahā, johu jande ke ame'ē ta jukwa ym ta. Ame'ē ke pekwa ym my — aja ngā pe Kái pandu. (“Peteī sawa'e manō” aja pandu rahā: “Jesu manō ta me'ē te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ē a'e pandu tipe. Ukwera katu ym panduha ke. Ame'ē warahy 'ar rahā, jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. A'erehe Tupā mujekwa ame'ē ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja

riki Jesu ke amō ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manō ym ta. (“Manō ym ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)

⁵² Jesu manō, a'erehe jundéu awa ta jō manō ym ta my. Anī. Ame'ē jō ym. Jesu manō, a'erehe upa amō awa ta manō ym ta tī. Tupā ra'yr ta aja me'ē ta amō koty koty ixo. Ame'ē ta manō ym ta tī. Tupā ra'yr ta aja me'ē ta amō koty koty ixo. Peteihar aja johu ngā ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manō tī. (“Manō ym ta” aja pandu rahā: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitā ta jukwa tar katu. “Mā peja Jesu ke jakukwa” ame'ē ke a'eta pandu pandu a'eta jupe.

⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahā, heta ame'ē ta rupi a'e wata ym. Pe, amō koty a'e oho. Amō ok ta pe oho. Her Eparī ok ta. Ame'ē riki awa nixói te ame'ē rake ihī. A'ep jumu'eha ta namō a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngā mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahā jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngā. Pe, amō amō ok ta ngi Jerusarē ok ta pe heta ngā uhyk oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahā we, jahuk ngā. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahā, Tupā ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngā ukwa.

⁵⁶ Arahā Jesu ke ngā kekar kekar ixo tipe. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta jy'ar rahā, pandu pandu ngā jupe:

—Myja ta my? Kome'ē ngā mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngā jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tī. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahā, jande pe pepandu pejur. Aja rahā, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngā pe pandu.

12

Ma'e pihe katu ame'ē ke Jesu pyrehe Mari jyhē

(*Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9*)

¹ Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rī. Heta we ta ukwer rī. Kuja, awa po wajar peteī ukwer we ta rī. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ē ke a'e.

² A'ep pe har ta imi'u moī ipe. Mar amō moī moī ngā pe. Jesu namō ma'e u'uha renda pe Rasaro wapyk uī.

³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihī. Ma'e jumupihaha ihī ipe. Her na. Hepy te hū ame'ē ke. Ame'ē ke Jesu pyrehe a'e jyhē. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhāi oho.

⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amō pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ē pandu:

⁵ —Mā! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ē ke muhepy rahā, tamatarer pyhyk hū ta tipe. Pe, ame'ē tamatarer ke ima'e ym te ame'ē ta pe me'ē me'ē katu. Aja rahā katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hū. Kuja, 300 wera rahā, amō paraky. Pe, ame'ē tamatarer pe ame'ē jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hū.

⁶ Aja me'ē Jun pandu rahā, ima'e ym te ame'ē ta pe a'e me'ē tar katu. Anī. Aja ym. Mukanīha a'e. A'e riki tamatarer ryrū rahoha ke. Pe, ame'ē ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jō ma'e muhepy hepy. (Amō we tamatarer hyru pe matyriha a'e putar, a'erehe kūjā rehe har je'ē je'ē a'e.)

⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mā peja Mari rehe har peje'ē je'ē ym. Ihē rete ke amō ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amō manō, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihē ke mou ym we rī. Mou ta raho. Mou ym rahā we, ihē ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ēja saka.

⁸ Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer ke peme'ē me'ē tar katu rahā, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihē anī. Aja te'eha pehē namō ihē axo ym ta, a'erehe kūjā ma'eha katu — aja ngā pe pandu.

Rasaro ke amō ta jukwa tar katu tī

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho

ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jō ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tī. Jesu mukwera ame'ē ke a'e.

¹⁰⁻¹¹ A'erehe heta jundéu awa ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: “Rasaro ke jajukwa jaho” aja a'eta jupe. Jesu rehe ngā jurujar katu rahā, jundéu awa tama'e kapitā ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tī.

Jerusarē ok ta pe Jesu uhyk oho

(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40)

¹² Ame'ē ku'ē rahā, Jerusarē ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hū ngā hendu. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u matyriha rehe ngā uwyr. Jesu uwyr ta aja ngā hendu.

¹³ A'erehe pindo ro aja me'ē ngā mondok. Ame'ē ke namō Jesu rehe ngā usak oho. (Aja rahā, kapitā keruhū jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hātā pandu pandu oho:

—Tupā riki katu te me'ē ke. Sawa'e te je'ēha rupi uwyr ame'ē ke nde. Mā peja Tupā usak katu nde rehe. Mā peja jundéu awa tama'e kapitā keruhū rehe a'e usak katu tī — aja heta ngā pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ē 'ar pe a'e wapyk. Tupā paper rehe ymanihar

panduha ihĩ, aja a'e oho.
Kuja:

¹⁵ “Siã ok ta pe har ta! Pekiye
ym pehẽ!

Pehẽma'e kapitã keruhũ
petur ixo apo 'y.

Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo”
aja Tupã je'ẽha rehe
panduha ihĩ. (“Siã
ok ta pe har ta” aja
pandu rahã: “Jerusarẽ
ok ta pe har ta” aja
mujekwa.)

¹⁶ Arahã ame'ẽ panduha ke
jumu'eha ta ukwa ym. Ywa
pe Jesu ke Tupã mujywyr
raho rahã, ame'ẽ panduha
ihĩ ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo.
Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ,
aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ẽ
ke ukwa ukwa ixo tĩ.

¹⁷ Itakwar keruhũ ngi
Rasaro ke Jesu pukái. Pe,
mukwera katu. Arahã Jesu
namõ heta ngã ixo. Ame'ẽ
ta mukweraha rehe usak.
Ame'ẽ rehe har a'eta pandu
pandu ngã pe.

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe ngã
hendu. Marã ka ym amõ
ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e.
Aja riki. A'erehe a'eta usak
ehe oho, Jesu rehe.

¹⁹ Pe, parise ta pandu
pandu a'eta jupe:

—Pesarahã! Ixoty upa
ngã oho rĩ. Katu ym jande
pe. Marã ka ym ixoty ngã
jy'ariha jamukanĩha! — aja
a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym
ehe, Jesu rehe.)

*Amõ awa ta Jesu rehe usak
tar katu*

²⁰ Ngã mi'u matyriha rehe
amõ awa ta oho. Jundéu awa
aja ym ame'ẽ ta ke. Ngere

ywy pe har ta ke ame'ẽ ta.
Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ
moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe
moĩ moĩ oho.

²¹ A'ep ame'ẽ ta Siri rehe
usak rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasad tar
katu — aja ipe.

[Siri riki Mesái ok ta pe har
kwe. Ame'ẽ ok ta Ngariréi
ywy rehe ihĩ.]

²² Pe, Siri Andere pe pandu
oho. A'engi Jesu pe mokõihar
ta pandu oho:

—Nde rehe amõ awa ta
usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ẽ ke, aja
Tupã mujekwa ta. (Ame'ẽ ke
peme'ẽ amõ awa ta ukwa ta
tĩ.) Ame'ẽ angaha ke rehe
uhyk apo. Awa ihẽ tĩ. Tupã
je'ẽha rupi ajur.

²⁴ Ko ihẽ apandu pehẽ pe.
Ahúi aja me'ẽ ra'ĩ peteihar jõ
ixo. Jytym ym rahã, peteihar
jõ ixo. Jytym rahã, hywõi ta.
I'a hũ ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ ke
amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete
mou ta raho. (Ha'ĩ jyty'm,
ame'ẽja saka.) Pe, ihẽ akwera
katu ta ahem. A'engi ihẽ rehe
jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ
kotyhar ta heta hũ ta. (I'a
heta hũ, ame'ẽja saka.)

²⁵ Amõ pandu: “Jesu rehe
ihẽ ajurujar katu, a'erehe
amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu.
Anĩ. Amanõ tar ym. A'erehe
ajurujar katuha ke ahijar ta”
aja. Aja rahã, a'e te'e manõ
ta kÿ. Tupã namõ ixo ym ta.
Amõ pandu: “Kome'ẽ ywy
keruhũ pe axo. Jesu rehe
ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke
amõ ta jukwa tar katu. Jesu

putar rahā, ihē amanō ta. Ihē ajuru jar katuha ke ahijar ym ta” aja. Aja rahā, Tupā namō a'e ixo katu ta.

²⁶ Ihēma'e miasu aja amō ixo tar katu rahā, mā peja ihē apandu ame'ē ke ema'ema'e katu. Pe, ihē axo ame'ē pe ihēma'e miasu ta ixo ta tī. Ihē apandu ame'ē ke amō ma'ema'e rahā: “A'e katu te ame'ē ke a'e” aja ihē pái keruhū pandu ta — aja Jesu pandu.

Manō ame'ē rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tī:

—Apyai te ihē apo. Myja ta ihē apandu my? Kuja my: “Papa! Ihē apyraraha ngi ihē ke ejo'ok” aja my? Anī. Aja me'ē ihē apandu ym ta. Ihē apyraraha ihē apyhyk ta. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur.

²⁸ “Papa! Ihē apyrara ta axo. Ame'ē ke ngā ukwa rahā: ‘Tupā! Ne jō riki katu te me'ē ke’ aja emupandu ngā ke” — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—“Ihē riki katu te me'ē ke” aja ngā ke ihē amupandu. (Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē rehe har ngā pandu ta.) Aja amō we ihē amupandu ta tī — aja.

²⁹ A'ep heta ngā ixo. Ame'ē je'ēha rehe ame'ē ta hendu rahā, pandu naī:

—Mā! Tupā tyapu hū — aja.

Amō ta pandu:

—Anī. Tupā je'ēha rahoha pandu ipe — aja naī.

³⁰ Jesu pandu:

—Anī. Ihē pái pandu. Tupā pandu. Ihē ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ē a'e pandu my? Anī. Aja ym. Ihē ke a'e muwyr aja ihē rehe har pejuru jar katu te we ta rī. A'erehe aja me'ē Tupā pandu.

³¹ Apo Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehē” aja. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā pehī. Satana a'e. (Ājā ramūi a'e tī.) Ame'ēma'e pyrātāha ke Tupā muputu'u ta kŷ tī.

³² Pe, ihē ke amō ta mujar ta mu'am. Pe, heta kome'ē ywy keruhū pe har ta ke ihē koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ē a'e pandu rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō ta, aja mujekwa ngā pe.]

³⁴ Pe, ngā pandu:

—Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke uhā te hū, aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja jande jakwa. Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō ta kŷ, aja nde erepandu tī. Kirisutu ke a'e. (Manō ta ame'ē ke uhā te hū aja saka.) Mā! Aja rahā, awa riki Tupā je'ēha rupi uwyr ame'ē ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngā pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehē namō axo ta. Weraha aja ihē. (Aja rahā, amō we mi Tupā rehe har ihē amu'e katu te we ta rī.) A'erehe ihē axo rahā, ehe har pejumu'e katu te we rī. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja

rahā, ihē nixói ta. Aja rahā, amu'e ym ta tī.) Tupā rehe har ukwa ym rahā, myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki.

³⁶ Weraha aja ihē. Ihē axo rahā, Tupā rehe har ihē amu'e rī. Ame'ē rehe pejuru-jar katu. (Aja rahā, ihē kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahā, Tupā rehe har pejumu'e ta rī) — aja Jesu pandu ngā pe.

Aja me'ē upa pandu rahā, a'e jumukanim oho ngā ngi. (Jundéu awa tamūi ta jukwa tar katu. Manōha angaha rehe uhyk ym we rī, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitā ta ruwa koty marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Jesu ma'ema'e hū tipe. A'eta jurujar ym ehe.

³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ē uhyk. Isai riki ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Tupā! Myrandu japandu, ame'ē ke rehe jurujar ym awa. Ngā pe nema'e pyrātāha nde eremujesak. Nde rehe jurujar ym awa tī” aja Isai mupinim.

³⁹⁻⁴⁰ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amō we Isai mupinim. Ame'ē pandu ame'ē ke rehe uhyk apo tī.

“Ngā ke Tupā muma'ā ym. Aja rahā, usak ym ma'e ke ngā.

Ngā ukwaha ke a'e mukanim tī. Aja rahā, ma'e ke ukwa ym ngā tī.

Ixoty ipy'a ke ngā muruwak ym mondo. A'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā ym” aja Isai mupinim.

Ame'ē ke rehe uhyk apo tī. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahā, Jesuma'e pyrātāha rehe Isai usak, ame'ēja saka. A'erehe aja me'ē a'e mupinim. Yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke Isai mupinim.

⁴² Amō ta anī. Heta jundéu awa tama'e kapitā ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anī. Parise ta ngi ame'ē ta kyje. A'erehe ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu ym. Parise ta ukwa rahā, pandu ta: “Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Ame'ē ke kapitā ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rī, a'erehe: “Jesu rehe jajurujar katu” aja ngā hetaha ta pe ame'ē ta pandu ym.

⁴³ Ame'ē ta ma'e putar katu tī. “Mā! Pehē katu” aja sawa'e ta pandu. Ame'ē ke i'ar koty te we putar katuha. “Pehē katu” aja Tupā pandu, ame'ē ke putar we.

Jesu je'ēha rupi Tupā pandu pandu ta ngā rehe har

⁴⁴ Ngā pe hātā Jesu pandu: —Ihē rehe amō jurujar katu rahā, ihē rehe jō jurujar katu.

Anĩ. Ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu tĩ.

⁴⁵ Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ ke muwyr ame'ẽ ke rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

⁴⁶ Weraha aja ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. (Aja rahã, Tupã rehe har ihẽ amujekwa ajur.) Pe, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pytuniha aja ixo ym. ("Tupã rehe har akwa ym" aja ixo ym ta.)

⁴⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu ym rahã, ehe har ihẽ apandu ym ta. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e" aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ẽ ihẽ apandu ym ajur. Anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur.

⁴⁸ Ihẽ ke amõ putar ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahã, Tupã pandu ta. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde" aja ta.

⁴⁹ Jete. Ihẽma'e akwa katuha jõ ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. "Ma'e ihẽ apandu ta my" ame'ẽ ke a'e riki mujekwa ihẽ pe. Ihẽ pe je'ẽha muwyr tĩ.

⁵⁰ A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, ame'ẽ ke a'e muhã katu ta. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu katu ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

13

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu

kutuk

¹ Peteĩ ukwer rahã, Pasuko 'ar rahã, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ẽ ywy keruhũ Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ẽ ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ẽ.

² Pytun ramõ rahã, ma'e ke Jesu u'u uĩ, jumu'eha ta namõ. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ẽ ke Jun py'a rehe Sataana upa moĩ. (Ājã ramõi a'e.) Jun riki Simã Ikario ra'yr.

³ Upa pyrãtãha ke ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ.

⁴ Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja a'e ma'e.)

⁵ Pe, mbasi pe y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha pe muxikã.

⁶ Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihẽ py nde erekutuk ta my tĩ? — aja ipe.

⁷ —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihẽ akutuk ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

⁸ —Mã! Ihẽ py nde erekutuk ym te ta! (Mã! Te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja nde

erema'e ym ta ihē pe. Ame'ē ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihē akutuk ym rahā, ihēma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

⁹ —Sawa'e! Aja rahā, ihē py jō ekutuk ym. Anī. Upa ekutuk. Ihē po ekutuk tī. Ihē ruwa aja tī. Ihē py tī. Upa ekutuk — aja Simā Petu pandu.

¹⁰ —Y pe amō upa jahuk rahā, xi'a ym awa. Amō we jahuk ym ta awa. Ipy jō a'e kutuk katu. Upa katu te pehē py'a juhyk, aja pexo. Anī. Pehē ngi har petēhar jō ipy'a juhyk ym, aja me'ē ixo — aja Jesu ipe.

¹¹ [Huwajan ta ke amō muhyk ta werur ehe, ame'ē rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: “Upa katu te pehē py'a juhyk, aja pexo. Anī. Pehē ngi har petēhar jō ipy'a juhyk ym, aja me'ē ixo” aja pandu. (Ame'ē riki Jun.)]

¹² Jumu'eha ta py upa kutuk rahā, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tī. Pe, henda pe a'e wapyk oho tī. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehē py ihē akutuk my? Ame'ē ke pekwa my? Pehē pe amujekwa ta.

¹³ “Ngā mu'eha nde” aja ihē pe pepandu. “Ihēma'e sawa'e te” aja ihē pe pepandu tī. Aja me'ē ko ihē tī. A'erehe aja me'ē pepandu rahā, katu tiki.

¹⁴ Pehēma'e sawa'e te ihē. Pehēma'e mu'eha ihē tī. Pehē py ke ihē akutuk ramō.

¹⁵ Te'e paraky ame'ē ke aja pehē pe ihē ama'e tī. Aja rahā, aja pema'ema'e pehē

jupe tī. Te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e pehē jupe tī.

¹⁶ Pesarahā! Ijar 'ar koty te we miasu katuha my? Anī. Aja ym. Myrandu mondo ame'ē 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anī. Aja ym tī. (A'erehe ihē 'ar koty te we pehēma'e katuha my? Anī. Aja ym tī. Aja rahā ihē aja pehē tī. Te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e ta me'ē te'e tī.)

¹⁷ Apo ihē apandu ramō, ame'ē rehe har pekwa katu. Aja me'ē te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e rahā, pehē rury katu ta pexo.

¹⁸ —Pehē py'a juhyk, aja apandu ramō. Upa katu te pehē rehe har apandu ym. Ihē katu asak ame'ē rehe har ihē akwa katu. Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja uhyk ta me'ē te'e. Kuja:

“Ihē namō ma'e ke u'u. A'e riki ihē ruwajan wan uwak oho” aja panduha ihī.

¹⁹ —Aja uhyk ym rahā we, ame'ē ke ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ame'ē rehe uhyk rahā, ihē rehe pejurujuar katu ta. Ihē ke Tupā muwyr. Aja me'ē ke ihē. Upa akwa katu. Ame'ē ke rehe pehē pejurujuar katu ta tī.

²⁰ Ko jetehar te ke ihē apandu pehē pe. Ihē amondo ame'ē ke rehe amō ipy'a katu rahā, ihē rehe a'e ipy'a katu tī. Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ihē ke muwyr, ame'ē ke rehe a'e ipy'a katu tī. (Tupā rehe tī) — aja Jesu pandu.

*Huwajan ta ke Jesu rehe
Jun riki muhyk ta werur*

(*Matéu 26.20-25; Mak
14.17-21; Ruk 22.21-23*)

²¹ Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jetehar te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har petei ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

²² Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te.

²³ Jumu'eha ta ngi har amõ wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

²⁴ Ame'ẽ pe ipo te'e Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu ta. Ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.)

²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe Satana ihĩ. (Ãjã ramũi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar ema'e eho — aja ipe.

²⁸ A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym. Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa ym.

²⁹ Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngã mi'u matyriha rehe amõ we ma'e ke jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amõ amõ jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Amõ ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ.

³⁰ Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã, a'e uhem oho. Pytun riki.

“Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Ame'ẽ panduha pyahu ame'ẽ ke.

³¹ Jun uhem oho rahã, amõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe. Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ ma'eha namõ amujekwa ta pehẽ pe.

³² Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa rahã, apo a'e atu ihẽma'e pyrãtãha ke mujekwa ta tĩ.

³³ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pe-hendu katurahã! Pehẽ namõ yman ym ta ihẽ axo apo 'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo kÿ. Amukwehe jundéu awa ta pe kuja ihẽ apandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym ta” aja. Apo aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.

³⁴ —Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe apo. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo tĩ.

³⁵ Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã, pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amõ ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa
(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34)

³⁶ Simã Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ raikwer rupi nde ereho ta kÿ tĩ — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ aho ym ta my? Ihẽ amanõ ta, aja rahã, nde ke amõ ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸ —Nde eremanõ ta my? Anĩ. Ko jetehar apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

14

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

¹ Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pepyai ym. Pejumpyai ym tĩ. Tupã rehe

pejuru jar katu. Aja rahã, ihẽ rehe pejuru jar katu tĩ.

² Ihẽ pái renda pe mãte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihẽ apandu ym ta tipe. Mãte hũ ihĩ. A'ep upa katu te ihẽ amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta.

³ Pe, upa rahã, ihẽ ajywyr ta. Pe, ihẽ namõ pehẽ ke ihẽ araho ta kÿ. Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo katu ta kÿ tĩ.

⁴ Ihẽ aho ta, ame'ẽ pe pehoha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ juru jar katu rahã jõ, a'ep oho ta. Ihẽ riki jetehar te ke Tupã rehe har ihẽ amujekwa. Ihẽ riki awa ta ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ rehe amõ juru jar ym rahã, ihẽ pái renda pe oho ym te ta awa.

⁷ Apo ihẽ rehe har pekwa katu. A'erehe ihẽ pái rehe har pekwa katu ta tĩ. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhũ jande pe emujesak! Aja rahã, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe har nde erekwa ym my rĩ? Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ pái rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe: “Nde pái keruhũ

jande pe emujesak” aja ym epandu.

¹⁰ Ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo. Aja nde erejuru-rujar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tī:

—Pehē pe ihē apandu ame'ē ke ihē jeje apandu. Anī. Aja ym. Ihē namō ihē pái ixo. A'e riki ihē ama'ema'eha ke mujekwa.

¹¹ Ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo. Ame'ē ke rehe mā peja pejuru-rujar katu. Ame'ē ke rehe peju-rujar ym rahā, marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. (Ame'ē ke rehe pesak.) A'erehe mā peja ihē rehe pejuru-rujar katu.

¹² Ko ihē apandu pehē pe. Ihē rehe amō jurujar katu rahā, ihē aja marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta tī. Jete. Ihē pái koty ihē aho ta, a'erehe ihē 'ar koty te we marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta tī. Ihē aho rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ta, a'erehe ihē 'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke amō ma'ema'e katu ta tī.

¹³ —Ihē aputar aja pepandu ame'ē ke ihē amuwyr ta pehē pe. Aja rahā, ihē páima'e pyrātāha ke ihē amujesak ta pehē pe. Ta'yr ke ihē.

¹⁴ Ihē aputar aja upa ihē pe pepandu rahā, ihē amuwyr ta pehē pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupā'ā ke ipái muwyr ta

¹⁵ A'e pandu tī:

—Ihē rehe pepy'a katu rahā, ihē je'ēha rehe pehendu katu ta.

¹⁶ Ihē pái pe ihē apandu ta. Pe, amō pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe.

¹⁷ I'ā ke ame'ē. Jete har te ke Tupā rehe har a'e mujekwa ta. Pehē namō aja te'eha a'e ixo ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe a'e muwyr ym te ta. I'ā ke muwyr ym te ta. Tupā rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ē ta pe muwyr ym te ta. Pehē anī. Tupā rehe har pekwa katu. Pehē namō a'e ixo. Pehē py'a rehe a'e ihī katu tī. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehē jeje pexo aja ihē amupyta ym ta pehē ke. Pehē koty ihē ajoywyr ta.

¹⁹ Heta ym ukwer rahā, ihē rehe amō ta usak ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta usak ym te ta ihē rehe. Pehē anī. Ihē rehe pesak katu ta kī tī. Ihē ruhā te hū aja ihē axo, a'erehe pehē ruhā te hū aja pexo ta tī.

²⁰ Ihē akwera katu ahem rahā, ihē rehe pesak ta kī tī. Arahā ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo, ame'ē ke pekwa katu ta. Ihē namō pehē juehe katu pehē pexo, ame'ē ke pekwa katu ta tī.

²¹ —Ihē je'ēha ke amō ukwa, pe, hendu katu ehe rahā, ame'ē riki ihē rehe ipy'a katu ame'ē ke. Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ē rehe ihē pái ipy'a katu ta tī. Ihē aja tī. Apy'a katu ehe tī. Pe, ihē juehe har ihē amujekwa katu

te we ta ipe rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amō Jun pandu. [Jun Ikario ame'ē anī. Amō Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremujekwa ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe nde rehe har nde eremujekwa ym ta. Myja ame'ē my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ihē je'ēha rehe hendu katu ta tī. Ihē pái ipy'a katu ta ehe tī. Ame'ē namō ihē pái pyta ta ixo tī. Ihē aja tī. Ipy'a rehe apyta ta tī.

²⁴ Ihē rehe amō ipy'a ym rahā, ihē je'ēha rehe hendu ym ta tī. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ym ihē rehe har. Ihē apandu ame'ē ke rehe jō pehendu. Anī. Ihē pái pandu ame'ē ke rehe pehendu tī. Ihē ke a'e muwyr.

²⁵ —Pehē namō ihē axo rahā, upa Tupā'ā rehe har ihē apandu pehē pe.

²⁶ A'e riki pehē namō ma'ema'e ame'ē ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehē pe. Upa ihē apandu ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe tī. Ma'e ke peharái rahā, ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe. Ihē je'ēha rupi I'ā ke Tupā muwyr ta kŷ. A'e riki mu'e katu ta pehē ke.

²⁷ —Pehē py'a ke ihē amuhury katu ta. Pekiye ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta hury. Aja ym ihē amuhuryha. (I'ar koty te we ihē amuhury katuha.)

Pejumupyai ym. (Pehē namō aja te'eha ihē axo ta.) A'erehe pekiye ym tī.

²⁸ “Ihē aho ta. Pe, pehē koty ihē ajywyr ta” aja ihē apandu ame'ē ke rehe rehe pehendu. Ihē 'ar koty te we ihē pái katuha. A'erehe ixoty ihē aho ta. A'erehe mā peja pehē rury katu pexo. Ihē rehe pepy'a katu rahā, pehē rury katu ta.

²⁹ Ame'ē rehe uhyk ym rahā we, ame'ē rehe har upa ihē apandu pehē pe. Pe, ame'ē rehe uhyk rahā, pejurujar katu ta ehe.

³⁰ Amō uwyr ixo. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehē namō ihē apandu ym ta apo rĩ. Ihēma'e pyrātāha ke a'e muputu'u ym te ta.

³¹ Ihē pái rehe ihē apy'a katu, aja kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa ta me'ē te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahā — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

¹ Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihē. Ame'ē ma'eywa'y usakiha aja ihē pái.

² Amō amō hymbo rehe i'a ym. Amō amō hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ē ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ē ngi hākājuk aja upa ma'e jaxer ame'ē ke mondok. Upa mukatu. Aja rahā,

i'a katu te ta. Aja ihē kotyhar ta tī. Amō amō tama'e ixoha katu ym. Ame'ē ta ke ihē pái mupyrara ta. (Mondok ame'ēja saka ta.) Amō amō tama'e ixoha katu riki. Ame'ē ta ixoha ke ihē pái mukatu ta tī. Aja rahā, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahā i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta.)

³ Ihē apandu ame'ē ke rehe pejurujar katu. A'erehe pehē py'a ihē pái juhyk.

⁴ Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahā, i'a katu ta. Aja ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, pexoha katu ta. (Aja rahā i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e ta.) A'erehe mā peja ihē namō pehē juehe katu pexo.

⁵ —Ihē riki ma'eywa'y aja saka. Pehē riki ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo i'y rehe pyta rahā, i'a katu ta. Aja ym rahā, marā ka ym i'aha. Aja pehē tī. Ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, pexoha katu aja pexo. (Aja rahā, i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahā, marā ka ym pexo katuha.

⁶ Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahā, usakiha ombor ta. Pe, ame'ē ke xirik ta oho. Ame'ē ke usakiha matyr ta. Pe, hapy ta. Upa ukwái ta. Aja pehē tī. Ihē namō pehē juehe katu aja ym pexo rahā, ihē pái mupyrara ta.

⁷ Ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, peputar ame'ē ke pepandu katu ihē pái pe. Aja rahā, ame'ē ke pehē pe a'e

muwyr ta. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, aja ta tī. Muwyr ta pehē pe tī.

⁸ Kuja ihē pái katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahā, ame'ē ke pemujesak ta. Aja rahā, ihēma'e jumu'eha ta ke pehē, aja pemujekwa katu ta tī.

⁹ Ihē rehe ihē pái ipy'a katu. Aja pehē rehe ihē apy'a katu tī. A'erehe mā peja ihē namō pehē juehe katu pexo. Aja rahā tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu.

¹⁰ Ihē pái pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihē rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu ta tī.

¹¹ —Upa aja me'ē pehē pe ihē apandu. Aja rahā, ihē rury katuha aja pehē tī. Pehē rury katu te ta tī.

¹² Pesarahā! Pehē pe ihē apandu. Pehē rehe ihē apy'a katu. Aja mā peja pepy'a katu pehē juehe tī.

¹³ Ehe katu ame'ē ta rehe amō ipy'a katu te rahā, a'e manō ta my. Aja rahā, ehe katu ame'ē ta manō ym ta my. Amō rahā, i'ar koty te we ipy'a katuha mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amōma'e uhyk ym.

¹⁴ Pehē riki ihē rehe katu ame'ē ta ke. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē. A'erehe ihē amanō ta. Aja rahā, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja

pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵ —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ẽ ukwa ym. Pehẽ anĩ. Pekwa katu ihẽ ama'ema'eha. Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ame'ẽ ke upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: “Ihẽma'e parakyha ta” aja ym pehẽ pe ihẽ apandu apo 'y. Anĩ. Upa pekwa katu, a'erehe: “Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ” aja pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y.

¹⁶ Ihẽ ke pehẽ pejo'ok. Anĩ. Aja ym. Pehẽ ke ihẽ riki ajo'ok. Pe, ihẽ apandu: “Mã peja katu pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke ngã harái ym ta” aja.

—Pe, ihẽ je'ẽha rupi ihẽ pái pe ma'e ke pepandu rahã, ame'ẽ ke a'e muwyr katu ta pehẽ pe.

¹⁷ Pe, kuja pehẽ pe ihẽ apandu: “Mã peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo” — aja Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amõ ta ahy te'e usak

¹⁸ Jesu pandu tĩ:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo. Pehẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak rahã, kuja pekwa pekwa pexo. Ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak py.

¹⁹ Pehẽ riki ame'ẽ ta kotyhar ta rahã, pehẽ rehe ame'ẽ ta ipy'a katu ta tipe tĩ. Ame'ẽ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. A'erehe ame'ẽ ta kotyhar ta aja ym pehẽ apo 'y. A'erehe pehẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak.

²⁰ Amukwehe ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Kuja: “Miasu riki ijar 'ar koty te we katuha aja ym” aja ihẽ apandu. Ihẽ riki pehẽ jar ke. A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, miasu ta ke mupyrara ta tĩ. Aja rahã, pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu katu rahã, pepandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu katu ta tipe tĩ.

²¹ Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehẽ rehe hendu ym ta tĩ. Ihẽ ke muwyr ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa ym, a'erehe pehẽ ke mupyrara ta.

²² Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihẽ ajur ym rahã, ihẽ amu'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Ihẽ ajur riki. Amu'e tĩ. A'erehe: “Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e” aja marã ka ym ame'ẽ ta panduha apo 'y.

²³ Ihẽ rehe amõ ahy te'e usak rahã, ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak ta tĩ.

²⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “A'e tỹ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja. Ame'ẽ ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e tipe. Ame'ẽ ke rehe usak tipe. Anĩ. Ihẽ rehe ahy te'e usak. Aja ihẽ ama'ema'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Usak riki. Pe, ihẽ rehe

ame'ē ta ahy te'e usak. Ihē pái rehe aja tī. Ahy te'e usak tī. A'erehe ihē pái mupyrara ta.

²⁵ Aja Tupā je'ēha ke amō mupinim. Aja me'ē uhyk. Kuja:

“Ihē rehe amō ta ahy te'e usak.”

²⁶ —Pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē uwyr ta. Tupā'ā ke a'e. Ihē pái ngi uwyr ta. Jetehar te ke a'e mu'e ta pehē ke. Ihē pái ngi a'e ke ihē amuwyr ta. Ihē rehe har a'e mujekwa ta.

²⁷ Pehē aja tī. Ngā ke amu'e py rahā har ihē namō pexo. A'erehe ihē rehe har pepandu pandu ta ngā pe tī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

16

¹ A'e pandu tī:

—Upa aja me'ē ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ihē rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym ta.

² Pe, jundéu awa tama'e kapitā ta pandu ta: “Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y'” aja. Aja pehē ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehē ke amō ta jukwa ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk ta tī. Pehē ke amō ta jukwa rahā, Tupā putar ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e, aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī.

³ Aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī. Ihē rehe har a'eta ukwa ym. Ihē pái rehe har aja tī. Ukwā ym tī. A'erehe aja me'ē pehē pe a'eta ma'ema'e ta tī.

⁴ Pepyrraha rehe har ihē apandu. Aja rahā, ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, ihē apandu ame'ē ke pekwa pekwa ta pexo. Peta kŷ. Aja rahā tapijar te'e we ihē rehe pejurujuar katu rī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupā'ā rehe har Jesu pandu we rī

A'e pandu tī:

—Pehē ke ihē amu'e py rahā, pehē pepyraraha rehe har ihē apandu ym. Pehē namō ihē axo, a'erehe ame'ē rehe har ihē apandu ym.

⁵ Apo anī. Apo ihē aho ta. Ihē ke muwyr. Ixoty ihē aho ta kŷ. “My nde ereho ta my?” aja ihē pe pehē ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa.

⁶ Ihē aho ta, ame'ē rehe har apandu. A'erehe pepyai te hū.

⁷ Pesarahā! Ihē aho rahā, pehē pe katu tiki. Ihē aho ym rahā, pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē uwyr ym ta pehē rehe. Tupā'ā ke a'e. Pe, ihē aho rahā, pehē pe a'e ke ihē amondo ta.

⁸ Pe, a'e uwyr rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jande jakwa katu” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja mujekwa ta tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē

ta ma'ema'e. Ame'ē ta pe Tupā pandu ta: “Mupyraraha renda pe peho ta kŷ” aja. Ame'ē ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe Tupā'ā mujekwa ta tī.

⁹ Ihē rehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jurujar tar ym. Pandu tī: “Japutar ym a'e ke” aja. A'erehe kuja Tupā'ā mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ē ke jakwa katu” aja ame'ē ta pandu. Anī. Ukwaha jupe naī, aja Tupā'ā mujekwa ta.

¹⁰ Ihē pái koty ihē aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihē pe, aja a'e mujekwa ta tī. Ihē pái koty ihē aho ta. Pe, ihē rehe pesak ym ta tī.

¹¹ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ixo. Tupā upa pandu: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara hū ta kŷ” aja. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'e mupyrara hū ta tī. Aja me'ē Tupā'ā mujekwa ta tī.

¹² —Amō we pehē pe ihē apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rī.

¹³ Pe, Tupā'ā uwyr rahā, upa jetehar te ke pehē pe a'e mu'e ta. Jetehar te mu'eha ke a'e. A'e je'ēha ke a'e pandu ta my? Anī. Aja ym. A'e hendu ame'ē ke pehē pe a'e mu'e ta. Tupā ngi hendu ame'ē ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rī. (Yman rahā, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe tī.

¹⁴ Katu ihē rehe har a'e pandu ta. Ihē apandu tar

katu ma'e ke, ame'ē ke a'e riki mujekwa ta pehē pe.

¹⁵ Upa ihē pái pandu ame'ē ke ihē apandu tī. A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ihē apandu ame'ē ke I'ā mujekwa ta pehē pe tī, aja ihē apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tī:

—I'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā, ihē rehe pesak ta kŷ tī — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amō ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! A'e pandu: “T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā, ihē rehe pesak ta kŷ tī” aja jande pe. Myja me'ē ame'ē my? A'e pandu tī: “Ihē pái koty ihē aho ta, a'erehe ihē rehe pesak ym ta” aja. Myja me'ē ame'ē my tī? (Mā! Jakwa ym.)

¹⁸ “Amō we mi” aja a'e pandu. Myja me'ē ame'ē my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu pehē pe. “T'i atu rahā, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahā ihē rehe pesak ta kŷ tī” aja pehē pe. Ame'ē rehe har pepandu pandu pehē jupe my?

²⁰ Ko ihē apandu pehē pe. Ihē ke amō ta jukwa rahā, pe-jixi'u hū ta. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta hury katu ta. Pehē anī. Pehē pepyai

tipe. A'engi pehē rury katu ta tī. Ihē rehe pesak rahā, pehē rury katu ta tī.

21 —Kūjā imembyr u'ar tate rahā, ahy ta. U'ar rahā, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe hury katu. A'erehe ahyha upa harái.

22 Aja ta pehē tī. Ihē ke amō ta jukwa ta. A'erehe pepyai hū apo. A'engi pehē rehe ihē asak ta tī. Ihē akwera katu ahem rahā, asak ta pehē rehe tī. (Ihē rehe pesak katu ta tī.) Aja rahā, pehē rury katu te ta tī. Ame'ē ke pehē ngi mukanim ym te ta awa.

23 —Ihē pái koty ihē ajoywyr rahā, ma'e ke ihē pe pepandu ym ta. Anī. Ihē pái pe pepandu ta. Ko ihē apandu pehē pe. Ihē je'ēha rupi ma'e ke ihē pái pe pepandu rahā, upa pehē pe a'e muwyr ta kŷ.

24 Ihē je'ēha rupi ma'e ke pepandu ym we rī. Apo mā peja pepandu katu inamō 'y. Aja rahā, pehē pe a'e muwyr katu ta kŷ. Aja rahā, pehē rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitāma'e pyrātāha ke

Jesu muputu'u

25 A'e pandu tī:

—Ma'e ke pehē pe ihē apandu. Ihē aho, myja me'ē ame'ē my, ame'ē ke ihē apandu. Pekwa katu we. Amō we mi rahā, aja me'ē ihē apandu ym ta. Ame'ē angaha rehe uhyk ta. Arahā, ihē pái rehe har ihē amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta.

26-28 Ihē pái ngi ihē ajur. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ajur. Apo kome'ē ywy keruhū ke ihē ahijar ta aho. Ihē pái koty ihē aho ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, ihē je'ēha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihē pái pe. Arahā pehē rehe har ihē apandu ym ta ipe. Pehē atu pepandu ta ipe. A'e atu pehē rehe ipy'a katu. Ihē rehe pehē pepy'a katu, a'erehe pehē rehe a'e ipy'a katu tī. Tupā ngi ihē ajur, ame'ē ke pekwa katu, a'erehe pehē rehe a'e ipy'a katu tī — aja jumu'eha ta pe pandu.

29 Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ē ame'ē ke my, ame'ē ke nde eremujekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja me'ē ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ē te'e apo.

30 Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahā, japandu tar katu ame'ē ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amō pandu ym ta me'ē te'e. A'erehe Tupā ngi nde erejur, ame'ē ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

31 Pe, Jesu pandu:

—Apo ihē rehe pejurujar katu.

32 Pehendu katurahā! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihē ke upa pehijar ta peho. Pehēma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihē jeje ihē axo ta my? Anī. Jeje te anī. Ihē namō ihē pái ixo,

a'erehe ihē jeje te ihē axo ym te ta.

³³Upa aja me'ē ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, pehē rury katu ta. Pekiye ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara ta pehē ke. Anī. Pekiye ym. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē tama'e kapitā ixo. Satana a'e. (Ājā ramūi ke a'e tī.) Ima'e pyrātāha ke upa ihē amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupā namō Jesu pandu

¹Aja me'ē Jesu upa pandu rahā, ywa rehe a'e ma'ā. Ipái namō pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihēma'e pyrātāha ke emujekwa ngā pe. Aja rahā, nema'e pyrātāha ke ihē amujekwa ta ngā pe tī. Nde ra'yr ke ihē.

²Upa awa tama'e kapitā keruhū ke ihē tī. Aja ihē ke nde eremu'am. Pe, ihē pe ngā ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) Ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta.

³Kuja ame'ē ta riki uhā te hū ame'ē ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ē ta uhā te hū ame'ē ta ke. Ne jō riki Tupā te. Ihē rehe har ukwa ame'ē ta aja tī. Uhā te hū ame'ē ta ke a'eta tī. Ihē ke nde eremuwyr.

⁴Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe nema'e pyrātāha ke ihē amujekwa. Ihē parakyha ihē pe nde ereme'ē, ame'ē ke

ihē amumba. Nde rehe har ihē amujekwa. Ame'ē riki ihēma'e parakyha ke.

⁵Papa! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, ne namō ihē axo. Arahā ihēma'e pyrātāha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihēma'e pyrātāha ke emujesak tī — aja ipái namō Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupā namō Jesu pandu

⁶A'e pandu tī:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har amō ta ixo. Ame'ē ta ke ihē pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ē ta ihē kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ē ta pe nde rehe har ihē amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ē ta tī. Apo ihē kotyhar ta ke tī. Ame'ē ta ke ihē koty nde eremuwyr. Ne je'eha rehe ame'ē ta hendu katu.

⁷Kuja ame'ē ta ukwa katu. Upa ihē apandu ame'ē ke ihē pe nde eremuwyr. Ihēma'e pyrātāha aja tī. Nde eremuwyr tī. Aja ame'ē ta ukwa katu tī.

⁸Ihē pe nde erepandu ame'ē ke ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ame'ē ta hendu katu ehe. Nengi ihē ajur. Jetehar te ke ame'ē. Aja ame'ē ta ukwa katu tī. Ihē ke nde eremuwyr. Ame'ē rehe ame'ē ta jurujar katu tī.

⁹—Nde rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har nde pe ihē apandu ym. Ihē rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ē ta ihē rehe jurujar

katu.) Ame'ē ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ē ta rehe har ne namō ihē apandu pandu.

¹⁰ Upa ihē kotyhar ta riki nema'e tī. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihēma'e tī. Pe, ihēma'e pyrātāha ke ame'ē ta mujesak katu ta ngā pe.

¹¹ Apo nde erexo ame'ē pe ihē aho ta tī. Kome'ē ywy keruhū pe ihē nixói ta. Ihē kotyhar ta anī. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ē ke nde! Nema'e pyrātāha namō ame'ē ta rehe esak katu. Aja rahā, jande aja peteīhar aja johu ngā ixo ta tī. Nema'e pyrātāha ke ihē pe nde eremuwyr tī.

¹² Ame'ē ta namō ihē axo rahā, ne je'ēha rupi ihē asak katu ngā rehe. Ame'ē ta ke ihē pe nde ereme'ē, ame'ēja saka. Ihē asak katu ngā rehe, a'erehe ihē rehe ame'ē ta tapijar te'e we jurujar katu te we rī. Peteī jō ihē ke hijar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ke a'e. (Jun a'e.) Ihē ngi a'e oho, a'erehe yman Tupā je'ēha rehe ehe har amō mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihē ke a'e hijar, aja uhyk apo 'y.

¹³ —Apo nde erexo ame'ē pe ihē aho ta kī. Se ihē axo rahā, ame'ē ta rehe har upa ihē apandu ne namō. Aja rahā, ihē rury katuha aja a'eta hury katu te ta tī.

¹⁴ Nde erepandu ame'ē ke ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ihē aja ame'ē ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a ym

ame'ē ta ahy te'e usak ngā ehe, nde kotyhar ta rehe.

¹⁵ Kome'ē ywy keruhū ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anī. Aja ym ihē apandu ta. Kuja ihē apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ē ta ixo. Ame'ē tama'e pyrātāha ke emuputu'u ame'ē ta ngi. Aja rahā, ame'ē ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta.

¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ē ta kome'ē ywy keruhū pe ixo. Ame'ē ta aja ym ihē tī. Ihē aja nde kotyhar ta tī. Ame'ē ta nde rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym tī.

¹⁷ Nde je'ēha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ē ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahā, nde ereputar ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e katu ta tī.

¹⁸ Kome'ē ywy keruhū pe ihē ke nde eremuwyr. Ne je'ēha ke ihē apandu ajur. Aja ame'ē ta ke ihē amondo axo tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta pe ne je'ēha ke ame'ē ta pandu ta oho.

¹⁹ Ame'ē ta rehe ihē apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Aja rahā, ame'ē ta nde ereputar ame'ē ke ma'ema'e katu ta tī — aja ipái namō Jesu pandu.

Amō jurujar katu, ame'ē ta rehe har Tupā namō Jesu pandu pandu

(A'e pandu tī:)

²⁰ —Ihē kotyhar ta rehe har ne namō ihē apandu. Ame'ē ta rehe har jō ym. Ko ne je'ēha ke ame'ē ta pandu rahā, amō ta hendu katu ta. Ame'ē

ta ihē rehe jurujar katu ta tī. Ame'ē ta rehe har ne namō ihē apandu axo apo 'y.

²¹ —Papa! Mā peja peteihar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihē apandu. Ne namō ihē juehe katu ihē axo. Pe, ihē namō nde juehe katu nde erexo tī. Aja mā peja jande namō a'eta juehe katu a'eta ixo ta tī. Mā peja peteihar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahā, ihē ke nde eremuwyr ame'ē ke rehe kome'ē ywy keruhū pe har ta jurujar katu ta tī. Nde riki ihē ke eremuwyr ame'ē ke nde.

²² Nema'e pyrātāha ke ihē pe nde eremuwyr. Ame'ē ke ihē amondo ta tī, ame'ē ta pe. Aja rahā, peteihar aja a'eta ixo ta tī. Jande aja peteihar aja a'eta ixo ta tī.

²³ A'eta namō ihē juehe katu ihē axo. Ihē namō nde juehe katu nde erexo. Pe, peteihar aja a'eta ixo katu ta tī. Aja rahā ihē ke nde eremuwyr, aja kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ē ta ukwa katu ta tī. Ihē rehe nde erepy'a katu aja ame'ē ta ukwa katu ta tī, kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa katu ta tī.

²⁴ —Papa! Nde kotyhar ta ke ihē pe nde eremuwyr. Ihē axo ame'ē pe ame'ē ta ixo ta tī. Ame'ē ke ihē aputar. Pe, ihē namō a'eta ixo rahā, ihēma'e pyrātāha rehe a'eta usak ta. Kome'ē ywy keruhū nixói rahā, ihē rehe nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrātāha ke ihē pe

nde eremuwyr.

²⁵ —Papa! Katu te ame'ē ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ym nde rehe har. Ihē anī. Ihē akwa katu nde rehe har. Pe, ihē ke nde eremuwyr, aja ihē namō ixo ame'ē ta ukwa katu.

²⁶ Ame'ē ta pe nde rehe har ihē amujekwa. Tapijar te'e we ihē amujekwa katu. Aja rahā, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihē rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tī. Pe, a'eta namō ihē juehe katu ihē axo — aja ipái pe Jesu pandu.

18

Jesu ke sonda ta pyhyk
(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53)

¹ Tupā namō upa pandu rahā, hākā ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namō oho. Hākā ra'yr rer Senō. Hākā ra'yr ruwái koty ita kurar ihī. Ame'ē pe a'eta ixo oho.

² Ame'ē renda ke Jun ukwa katu tī. Amō amō rahā, a'ep jumu'eha ta namō Jesu ohoho, a'erehe ame'ē renda ke Jun ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur.

³ Pe, ame'ē renda pe Jun oho tī. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amō harōha ta ke a'e raho tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke. Ame'ē ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tī. Johu Jun namō oho rahā, kyse puku namō oho. Kandéi namō oho tī. Araparin namō oho tī.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵ —Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amõ ta pandu ipe.

—Ko ihẽ a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namõ Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngã pe.

⁶ “Ko ihẽ a'am” aja Jesu pandu rahã, sonda ta xupe koty jywyr. Pe, ywy rehe u'ar ukwap.

⁷ Amõ we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngã pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tĩ.

⁸ —Ihẽ te ko aja upa ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ ke jõ pekekar pexo rahã, mã peja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta oho te'e — aja ngã pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, i'i we a'e pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: “Papa! Upa ihẽ pe nde ereme'ẽ. Ame'ẽ ta ngi har kanim ym amõ.” Ame'ẽ panduha rehe uhyk.]

¹⁰ Pe, Simã Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amõ sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu koty-har inambi ke mopok.

¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anĩ. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihẽ pe ihẽ pái

muwyr. Ame'ẽ ke ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ẽ ke nde erekwa ta me'ẽ te'e — aja ipe.

Pa'i keruhũ ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen harõha ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Pe, Jesu po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar.

¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ.

¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Peteĩ sawa'e manõ ta me'ẽ te'e. Aja rahã, jande ke homa awa tama'e sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57*)

¹⁵⁻¹⁶ Jesu raikwer rupi Simã Petu oho. Amõ jumu'eha oho tĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. Ihẽ Juã. Ihẽ ke pa'i keruhũ ukwa katu. A'erehe pa'i keruhũ rok kurar pe Jesu ke amõ ta raho rahã, ihẽ aho tĩ. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kũjã harõha pe ihẽ apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kũjã pe.

—Ere — aja kũjã.

Pe, Petu ixo tĩ.

¹⁷ Hukwen rake kūjā ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ē sawa'e namō nde erejumu'e ixo ame'ē ke nde — aja ipe.

—Anī. Aja ym ihē — aja kūjā pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysā te riki. A'erehe mi-asu ta tata ke hapy. Harōha ta aja tī. Hapy tī. Ame'ē rake rupi a'eta jumaku uī. Pe, a'eta koty Petu oho tī. Pe, jumaku uī a'e tī.

Jesu namō pa'i keruhū pandu

(*Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71*)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namō ixo ame'ē ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ē ke Ana ukwa rahā, homa awa tama'e kapitā pe pandu ta oho tī. Pe, ame'ē ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihē apandu pandu. Ihē amu'e rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē amu'emu'e. Tupā rehe ngā jumuhaha renda keruhū pe ihē amu'emu'e tī. A'ep jundéu awa ta jy'ar tī. Hetaha pyter pe jō ihē amu'emu'e.

²¹ Aja rahā, ma'erehe ihē pe nde erepandu my? Ihē apandu ame'ē ke rehe amō ta hendu. Ame'ē ta pe eme'u katu. Ihē apandu ame'ē ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ē ta pe epandurahā! Ame'ē ta pandu ta nde pe

— aja pa'i keruhū pe Jesu pandu.

²² Aja me'ē Jesu pandu ame'ē ke rehe harōha hendu rahā, a'e pandu:

—Mā! Aja me'ē pa'i keruhū pe nde erepandu ym ta me'ē te'e. Katu ym — aja Jesu pe naī.

Pe, Jesu ruwa ke harōha nupā. (Pa'i keruhū pe katu ym pandu aja ukwaha naī, a'erehe nupā.)

²³ Jesu pandu:

—Ihē apanduha ihē ajawy rahā, ame'ē ke emujekwa ngā pe. Anī rahā, jete har te ke ihē apandu rahā, ihē ke nde erenupā rahā, katu ym — aja harōha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhū tī.

Te'e Petu pandu tī

(*Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62*)

²⁵ A'ep Petu jumaku uī rī. Pe, amō ta pandu ipe:

—Peme'ē sawa'e namō nde erejumu'e erexo ame'ē ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anī. Aja ym ihē — aja ngā pe.

²⁶ Pa'i keruhūma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ē ianam a'ep ixo tī. Pa'i keruhūma'e miasu a'e tī. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namō nde erexo. A'erehe nde rehe ihē asak a'ep tī — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tī:

—Anī — aja.

Pe, pahar sapukái je'ē.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(*Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5*)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitā rok pe raho. Pytuniwe te rahā, raho. Jundéu awa tama'e kapitā ta ixé ym. Homa awa tama'e kapitā rok pe ixé ym. Ixe rahā, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahā, ngā mi'u ke ngā matyr. Ame'ë ke ipy'a xi'a rahā, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ë rok pe ixé rahā, u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa.

²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitā ta namō pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ë sawa'e ma'ema'e my? Pehē pepandurahā! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ë sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehē atu peraho. Pehē je'ēha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ë ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ë ke ma'ema'e my? Pehē atu pekwa peho — aja ngā pe.

Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu:

—Anī. Jande je'ēha rupi jakwa ym ta awa ke. (Ame'ë ke nde jō nde erepandu katu. Nde riki kapitam. Homa awa tama'e kapitā ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahā, Jesu panduha aja me'ë uhyk katu. A'e pandu kwe. “Myra ngā mupia ame'ë ke rehe ihē ke amō ta jukwa ta.” Ame'ë panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetehar te riki ame'ë. (Homa awa ta jō myra ngā mupia ame'ë ke rehe amō ta ke jukwa katu.)

³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ë ke nde atu erekwa my? Anī rahā, ame'ë ke amō ta pandu nde pe my? Jetehar rupi nde erepandu ta me'ë te'e. “Katu nde.” Anī rahā: “Katu ym nde” aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mā! Jundéu awa ym ihē. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihē. Homa awa ke ihē, a'erehe jetehar rupi nde rehe har apandu ta me'ë te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ë ta riki nde ke werur ihē pe. Pa'ihu ta aja tī. Nde ke werur ihē pe tī. A'erehe ame'ë ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde erema'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihē riki kome'ë ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū rahā, ihē namō ixo ame'ë ta jumai mai hū ta. Aja rahā, ihē ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jetehar te ke. Kome'ë ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ym ihē — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahā, kapitā keruhū ke nde my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tŷ. Nema'e panduha aja ihē. Ihē māi pusu ngi ihē a'ar. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe ihē axo. A'erehe jetehar te ihē apandu ajur. Jetehar te rehe hendu katu ame'ē ta ihē rehe hendu katu ta tī — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mā! Myja me'ē jetehar te amō ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(*Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25*)

Jesu namō upa pandu rahā, soroka pe Pirat oho tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e pandu oho tī:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahā, katu ym ta.

³⁹ Pasuko 'ar rahā pame katu te kyndaha ngi amō ke aja te'eha ihē amupoir. Aja te'eha pehē pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke ihē amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngā pandu:

—Anī. Peme'ē anī. Amō sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amō ke jukwa ame'ē ke a'e.)

19

¹ Pe, amō ta pe Pirat pandu: —Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupā a'e ke. So'o pিরer pe penupā — aja. (Nupā

rahā, a'e ke jukwa ta, aja mukwa katu.)

Pe, sonda ta nupā hū.

² Pe, japekā rākā ke te'e iākā rehe har sonda ta mujā. Ame'ē ke Jesu ākā rehe a'eta moī. (Aja a'e ke mahy hū.) Ma'e mundeha katu te ame'ē ke a'eta munde ehe tī. (Kapitā keruhūma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.)

³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hū ehe. Kuja:

—Mā! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde! — aja puka puka hū ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupā tī. Ipo pe nupā.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tī. Heta ame'ē ta pe a'e pandu:

—Pesarahā! Pehē pe Jesu ke ihē amuhem ta arur. Aja rahā, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahā, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekā rākā ke te'e iākā rehe har sonda ta mujā. Ame'ē namō a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ē ke namō uhem oho tī. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahā! Sawa'e kohī — aja heta ame'ē ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahā, hātā pukái pukái. Sonda ta aja tī. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! Myra ngā mupia ame'ē ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe.

Pirat pandu:

—Anĩ. Pehẽ atu myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, aja ihẽ akwa — aja ngã pe.

7 Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—“Tupã ra'yr ihẽ” aja pandu ame'ẽ ke manõ ta me'ẽ te'e. Aja jande je'ẽha rehe panduha ihĩ. “Tupã ra'yr ihẽ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ẽ te'e — aja Pirat pe.

8 “A'e riki Tupã ra'yr” aja ngã pandu ame'ẽ ke rehe Pirat hendu rahã, amõ we kyje a'e. (Tupã ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ẽ ngi kyje.)

9 Pe, hok wyr pe a'e ixex oho tĩ. Jesu ke a'e raho inamõ. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anĩ. Jesu pandu we ym ipe.

10 Pirat pandu ipe:

—Mã! Nde erepandu ym ihẽ pe. Ehendu katu! Ihẽ apandu rahã, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anĩ rahã, ihẽ apandu rahã, nde ke sonda ta jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

11 A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym. Kapitã aja nde ke Tupã riki mu'am. A'erehe je'ẽha te nde erereko. A'erehe ne je'ẽha rupi ihẽ pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihẽ ke nde pe ngã werur. Ame'ẽ ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

12 Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, Jesu ke a'e poir tar katu te hũ. Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta hãta pandu pandu:

—Peme'ẽ ke nde erepoir rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ namõ katu ym nde. “Ihẽ riki kapitã keruhũ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwajan — aja Pirat pe ngã pandu.

13 Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngã namõ panduha renda pe a'e wapyk. Ngã rehe har ukwa, ame'ẽ renda pe wapyk. “Katu my?” Anĩ rahã: “Katu ym my?” Ame'ẽ renda pe Pirat wapyk. Ame'ẽ henda pe amõ ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'ẽha rahã: “Ngambata” aja pandu ipe.)

14 Arahã warahy jandar rahã tate. Ame'ẽ wera rahã ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ ke ko — aja.

15 Jundéu awa ta pukái hũ:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ajukwa ta my? Ame'ẽ ke peputar my? — aja ngã pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki jan-dema'e kapitã keruhũ ym.

Sesa jō riki jandema'e kapitā keruhū — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ē ta pe Pirat me'ē. A'e je'ēha rupi myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu manō

(*Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43*)

¹⁷ Pe, a'e oho. Ima'e myra ngā mupia ame'ē ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: "Awa ākā kangwer." [Jundéu awa je'ēha rahā: "Ngóu" aja.]

¹⁸ A'ep ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amō mokōi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteī. Amō iyywa'i koty. Ame'ē ta pyter pe Jesu i'āi.

¹⁹ Pe, amō pe Pirat pandu:

—Ngā ukwaha ke emupinim. Kujā:

"Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e.

Jundéu awa tama'e kapitā keruhū"

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahā amō kapitā keruhū kohī. Aja rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan kohī, aja mujekwa.)

Ame'ē paper pinim rehe amō koty koty je'ēha ihī. Ko jundéu awa je'ēha ke. Amō ratī je'ēha ke tī. Amō ngere

awa je'ēha ke tī. Ame'ē paper pinim ke myra ngā mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe asa inom. Jesu ākā koty asa inom.

²⁰ Ame'ē ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ē renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngā usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper pinim rehe.

²¹ Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anī. "Jundéu awa tama'e kapitā keruhū" aja amō mupinim. Katu ym aja. Amō koty emupinim. Kujā: "Kome'ē sawa'e pandu naī. Ihē riki jundéu awa tama'e kapitā keruhū" aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

²² Pirat pandu:

—Anī. Mā peja pyta. Amō koty ihē amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

²³ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahā, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ē pyta. Ame'ē rehe muwykiha nixói te. Peteīhar pan.

²⁴ Sonda ta pandu jupe: "Mā peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ē mundeha japyhykiha ke jakwa ta" aja. Aja rahā, Tupā je'ēha rehe amō

mupinim. Ame'ě rehe uhyk. Kuja:

“Ihěma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ě rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinīha ihī. Ame'ěja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

²⁵ Myra ngā mupia ame'ě ke rehe Jesu i'āi. Kotete imāi ixo. Imāi anam a'ep ixo tī. Amō Mari a'ep ixo tī. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tī.

²⁶ Pe, imāi rehe Jesu usak. Amō jumu'eha rehe aja tī. Usak tī. A'e ipy'a katu ame'ě ke ame'ě jumu'eha. Ihě ke ame'ě. Ihě Juā. Pe, imāi pe Jesu pandu:

—Māi! Peme'ě riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

²⁷ Pe, ihě pe Jesu pandu tī:

—Peme'ě riki ne māi apo 'y — aja.

Arahā har ihě rok pe ihě araho. Ihě Juā. Jesu māi ke ihě araho. Ihě māi aja ihě asak katu ehe tī.

Jesu manō

(*Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49*)

²⁸ Jupe uhyk ame'ě ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihě hyngwéi — aja.

Aja pandu rahā, Tupā je'ěha rehe amō mupinim, aja me'ě uhyk tī.

²⁹ Ita rekúí ra'yr a'ep ihī. Kawī ihī ipe. Iro ym te ame'ě ke. Ame'ě namō mandeju aja me'ě ke mururu. Ame'ě ke myra rehe sonda pukwar. Pe,

Jesu juru rehe ame'ě ke mujar.

³⁰ Ame'ě ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahā, ipái pandu ame'ě ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iākā ke iwyr koty jixiko. Pe, manō.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

³¹ Ame'ě wera rahā, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ě rahā, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ěja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ě putu'uha 'ar rahā, hury katu te ngā. A'erehe myra ngā mupia ame'ě ke rehe awa rete pyta ame'ě ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitā ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngā mupia ame'ě ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ě ta tymā ke jamupen tar katu. Aja rahā, pahar manō ta. Upa manō rahā, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymā ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokōi sawa'e ta myra ngā mupia ame'ě ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymā ke sonda ta mupen. Amō sawa'ema'e ke mupen tī.

³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahā, Jesu manō, aja a'eta

ukwa. A'erehe itymã ke a'eta mupen ym.

³⁴ Sonda ta ngi har peteĩ sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tĩ.

³⁵ Upa ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Asak ame'ẽ ke ihẽ apandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke, aja ihẽ akwa. Jetehar te ke ihẽ apandu, aja ihẽ akwa tĩ. Aja rahã, pejuru-jar katu ta ehe tĩ.

³⁶ Jesu tymã ke sonda ta mupen ym. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk apo 'y. Kuja amõ mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim tĩ. Kuja:

“Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ẽ ke rehe ngã usak ta” aja amõ mupinim. Aja me'ẽ panduha rehe uhyk apo tĩ.

Jesu rete ke itakwar rupi amõ mou raho

(*Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56*)

³⁸ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e juru-jar katu a'e tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amõ ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manõ rahã, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Eraho — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujy raho.

³⁹ Jose namõ Nikonde oho tĩ. A'e riki pytun rahã, Jesu rehe usak oho ame'ẽ ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'e raho. Her aroe. Amõ mi. Ame'ẽ mokõi mupara ame'ẽ ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho.

⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ẽ mokõi sawa'e ta mujy raho. Pe, pan katu ame'ẽ pe a'eta pukek. Pukek rahã, ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'eta mou tĩ. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jytym rahã, aja te'eha riki.

⁴¹ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mu-jar mu'am. Ame'ẽ henda rake amõ henda ihĩ. Ita kurar renda ke ihĩ. Ame'ẽ henda pe itakwar keruhũ ihĩ. Ngã pyküi ame'ẽ ke. Pyahu te ke ame'ẽ. Ame'ẽ rupi amõ hete ke amõ ta mou ym te rĩ.

⁴² Ame'ẽ rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihĩ, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

20

Jesu kwera katu uhem

(*Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12*)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, wera ym we rĩ. Itakwar keruhũ pe Mari Mandare oho. Uhyk rahã, hukwen kyndaha ke amõ mujere pirar, ame'ẽ ke rehe a'e usak. Itahu pe amõ kynda. Ame'ẽ ke mujere pirar.

² Ame'ë ke ukwa rahã, Simã Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihë pe a'e pandu uwyr tĩ. Ihë Juã. Ihë rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kũjã pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihë akwa ym ihë — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhũ rehe Petu usak oho. Ihë aho inamõ tĩ.

⁴ Jande mokõi jajan jaho. Pe, Petu ke ihë asa aho. Pe, itakwar keruhũ rehe ihë ahyk py aho.

⁵ Pe, ihë ajumumbe ama'ã hupi. Pan katu ame'ë ke jõ ihë asak. Jesu rete pukeka ke. Anĩ. Ihë axe ym aho hupi.

⁶ Ihë raikwer rupi Simã Petu uhyk. Pahar itakwar keruhũ rupi a'e ixo oho. Pan katu ame'ë ke jõ pete'e túi ame'ë ke rehe a'e usak.

⁷ Pan pe Jesu ãkã ke amõ maman. Ame'ë ke rehe a'e usak tĩ. Pan katu ame'ë ke namõ ame'ë túi ym. Jeje jupu'a ou.

⁸ Pe, itakwar keruhũ rupi ihë axe aho tĩ. A'ep ihë riki ahyk py ame'ë ke ihë. Upa ihë asak tĩ. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ë ke rehe ihë ajurujar katu.

⁹ [Arahã Tupã je'ëha ke jande jakwa ym we rĩ. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim. “Manõha ngi a'e kwera katu ta uhem tĩ.” Ame'ë ke jakwa ym we rĩ.]

¹⁰ A'engi jande rok pe jajy-wyr jaho.

usak

(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)

¹¹ Itakwar keruhũ soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahã, a'e jumumbe ma'ã hupi.

¹² Pe, mokõi Tupã je'ëha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ë namõ a'eta ihĩ. Jesu ãkã renda ke pe amõ wapyk uĩ. Jesu py renda ke pe amõ wapyk uĩ tĩ.

¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde ere-jixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihë akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ë ke a'e pandu rahã, a'e uwak. Pe, amõ sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ë sawa'e riki Jesu. Ame'ë ke Mari ukwa ym we rĩ.

¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde ere-jixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usak-iha ke, aja Mari ukwaha naĩ. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahã, nde eremouha renda ke ihë pe emujekwa. Hete ke ihë araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ëha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ë riki: “Ngã mu'eha nde” aja mujekwa.] (Arahã a'e riki Jesu, ame'ë ke Mari ukwa katu.)

Jesu rehe Mari Mandare

¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihē pái keruhū koty ihē ajoywyr ym aho rī. A'erehe ihē rehe epyhyk ym e'am. Ihē namō jumu'e ixo ame'ē ta pe epandu eho. A'eta riki ihē mu ta aja. Ihē rendyr ta aja tī. Kuja epandu eho: “Ihē pái keruhū koty ihē ajoywyr ta aho. A'e riki pehē pái keruhū tī. Tupā a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Pehē pepy'a pemoĩ moĩ katu ehe ame'ē ke a'e tī. Ixoty ajoywyr ta aho” aja epandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihē asak — aja a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī.

Jesu rehe jumu'eha ta usak (Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)

¹⁹ Nomin pytun rahā, jumu'eha ta jy'ar uĩ. Jundéu awa tama'e kapitā ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Mā peja pehē py'a ke Tupā muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ē ke upa pandu rahā, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tī. Myra rehe har itatakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumu'eha ta usak rahā, a'eta hury katu te.

²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tī:

—Mā peja pehē ke Tupā muhury katu. Kome'ē ywy keruhū pe ihē ke ihē pái muwyr. Aja kome'ē ywy keruhū rupi pehē ke ihē amondo ta tī. Ihē rehe har pepandu ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ē ke upa pandu rahā, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Mā peja pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu.

²³ Ma'e ka'u te'eha ke amō ta ma'ema'e. Ame'ē ta pe kuja pepandu: “Tupā ipy'a pehē rehe jywyr” aja. Aja rahā, jetehar te ke. Tupā ipy'a jywyr katu, a'eta rehe. Kuja pepandu: “Tupā ipy'a jywyr ym pehē rehe” aja amō ta pe. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ym ta a'eta rehe tī — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumu'eha ta namō Jesu ixo tī. Arahā ipy peteĩ jumu'eha ta ngi har amō ixo ym. Her Tome. “Mokōihar ta ke” aja amō ta ipe tī.

²⁵ Pe, a'e jywyr rahā, amō jumu'eha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihē asak ym rahā, a'e kwera katu uhem, aja ihē ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihē po ihē amunde ym rahā, aja ajurujar ym ta ehe tī. Ixu'a rehe myra rehe har itatakwar rape rupi ihē po ihē amujar ym rahā, ajurujar ym ta ehe tī — aja jumu'eha ta pe.

26 Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, upa jumu'eha ta jy'ar uĩ tĩ. Kapy tiha ame'ẽ pe jy'ar uĩ. Tome a'ep ihĩ tĩ. Hukwen riki amõ ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

27 Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ po rehe esarahã! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihẽ ku'ap nde po emunde tĩ. Myra rehe har itatakwar rape rehe emujar tĩ. Ihẽ akwera katu ahem, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar ym. Apo ejurujar katu ihẽ rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe we Tome pandu ame'ẽ ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.)

28 Tome pandu ipe:

—Ihẽma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde. Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu — aja Jesu pe.

29 Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ rehe nde eresak katu, a'erehe ihẽ rehe nde erejurujar katu. Amõ ta ihẽ rehe usak ym ta. Pe, ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta tĩ. Mã! Ame'ẽ ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupã je'ẽha ke Juã mupinim

30 Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte hũ ma'ema'e. A'eramõ a'eta usak ehe. “Mã! Katu hũ” aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim ym. Ihẽ Juã.

31 Kome'ẽ paper rehe amõ amõ Jesu ma'ema'eha ke ihẽ amupinim. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja pejurujar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja pejurujar katu ta tĩ. Pejurujar katu ehe rahã, pehẽ ruhãha namõ pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ẽ paper ihẽ amupinim.

21

Jesu rehe awa po wajar mokõi jumu'eha ta usak

1 Ajame'ẽ ke ypa keruhũ rake jande jaxo. Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep Jesu uhyk oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe.

2 Ypa keruhũ rake jay'ar ja'am. Ko Simã Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihẽ tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ mu, Tian amõ. (Semende riki jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu: “Mokõihar ta ke” aja. Natanae riki Kana ok ta pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.

3 Jande pe Simã Petu pandu:

—Pira rehe ihẽ aho ta — aja.

—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke.

4 Pe, wera ramõ te rahã, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasak ehe rahã, Jesu ke aja jakwa ym.

⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki!
—aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehẽma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kÿ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mãte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha.

⁷ Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki!
—aja.

(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ẽ ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ẽ pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetẽ oho. [Pira ke pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.]

⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykýi jaraho. Mãte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sẽ (100) met tate paiteha.

⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasak. Tatãpũi 'ar pe pira musepetu ame'ẽ ke rehe jasak. Mbeju rehe jasak tĩ.

¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.

¹¹ Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykýi muhem raho. Pira tiha ame'ẽ ke pame katu te túi. Heta te

hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym.

¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: “Awa nde my?” aja japandu ym ipe.

¹³ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pira ka'ẽ ke aja tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ.

¹⁴ Arahã riki mahapyrihar ke Jesu mujesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasak.

Petu namõ Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.

—Simã! Se ne namõ ixo ame'ẽ ta ixo. Ihẽ rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

Simã pandu:

—Sawa'e! A'e tÿ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁶ Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tÿ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁷ Simã Juã ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:

—Simā! Ihē rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.

Aja me'ē mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihē apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ē ta rehe esak katu.

¹⁸ Esarahā! Nde sawa'e wan rahā, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ē pe nde ereho te'e. Nde tamūi te rahā, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amō pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ē pe nde ke amō ta raho ta — aja Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ē a'e pandu rahā, myja Petu manō ta my, ame'ē ke Jesu mujekwa ixo. Petu manō rahā, amō ta pandu ta: "Petu pe pyrātāha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ē ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā rehe har amō ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho! — aja Petu pe.

Juā rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahā, ihē rehe a'e usak. Ihē Juā. Ihē rehe Jesu ipy'a katu ame'ē ke ihē. Amukwehe hake ihē awapyk aī rahā, ihē apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihē.

²¹ Apo ihē rehe Petu usak rahā, Jesu pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juā rahā, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahā, myja Juā manō ta my, aja Petu ukwa tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihē ajoywyr rahā, pewe a'e ixo ta my rī. Ame'ē ke ihē aputar nahā my. Ihēma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihē namō eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ē ke hendu rahā, amō Jesu namō jumu'e ixo ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe: "Juā riki manō ym ta" aja naī. Anī. Aja me'ē Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu katu: "Ihē ajoywyr rahā, pewe a'e ixo ta my rī. Ame'ē ke aputar nahā my. Ihēma'e rehe ejuma'u ym" aja jō Jesu pandu.

²⁴ Ihē riki apandu katu. Ihē Juā. Jesu pandu ame'ē ke ihē apandu tī. A'e ma'ema'e ame'ē ke ihē apandu pandu tī. Paper rehe upa ihē amupinim tī. Ihē apandu ame'ē riki jetehar te ke aja upa ngā ukwa katu.

Je'ēha a'ejōhar

²⁵ Jesu ma'ema'e, ame'ē ke pewe hū rī. Ame'ē ke peteī teī paper rehe amō mupinim rahā, mâte hū paper pinim ke ihī ta. Aja ihē akwa katu.

Upa.

At Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

Ruk kome'ë paper ke mupinim. Teo pe mondo. "Teo" aja pandu rahã, upa Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke, aja ngã ukwa.

Ma'erehe kome'ë paper ke Ruk mupinim my? Kuja. Myja myrandu katu Jesu kotyhar ta pandu pandu raho my? Ame'ë ke a'e mujekwa tar katu, a'erehe kome'ë paper ke mupinim. Jerusarë ok ta pe pandu py. Arahã myrandu katu ke jundéu awa ta pe jō Jesu kotyhar ta pandu pandu. A'engi jundéu awa aja ym ame'ë ta pe pandu pandu oho tī. A'engi amō amō ywy pe pandu pandu oho tī. A'engi Hom ok ta pe Páu pandu pandu. A'engi upa kome'ë ywy keruhū rupi Jesu kotyhar ta pandu oho. Upa awa ta pe pandu pandu oho.

Jesu kotyhar ta ma'e ke ma'ema'e

¹⁻² Nde riki Teo. Yman nde pe paper ihē amupinim amondo. Ihē Ruk. Jundéu awa tama'e ywy rupi Jesu wata oho ixo rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ë ke nde pe ihē amupinim. Upa a'e mu'emu'e ame'ë ke nde pe ihē amupinim tī. Tupã'ã je'ëha rupi ma'e Jesu pandu pandu. A'e mondo ame'ë ta pe a'e pandu pandu. Amukwehe te ame'ë ta pe a'e pandu: "Ihē namō peho. Pehē ke ihē ajo'ok" aja Jesu pandu. Ame'ë

ta pe a'e pandu pandu. Upa pandu rahã, ywa pe a'e jywyr oho.

³ Amukwehe te we myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu manō. Pe, kwera katu uhem rahã, a'e mondo ame'ë ta usak usak ehe tī. Kuja, mokōi awa py upa ukwer rahã, usak usak katu ehe tī. A'erehe a'e kwera katu ixo tī, aja mujekwa katu. Ma'e ke Jesu ma'ema'e ixo tī, a'erehe a'e kwera katu ixo tī, aja mujekwa katu tī. Ixuwe katu ixo tī, aja mujekwa katu ngã pe tī. Arahã myja me'ë rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixōi te nde pe" aja a'e pandu my? Ame'ë rehe har tapijar te'e we a'e mu'e mu'e ixo rī.

⁴ A'e mondo ame'ë ta namō Jesu ixo rahã, kuja a'e pandu a'eta pe tī:

—Pehē rehe Tupã'ã ihī ym rahã we, Jerusarë ok ta ngi pehem ym peho. Tupã'ã ke pehē pe Papa muwyr ta. Aja amukwehe te we pehē pe ihē apandu katu. Ame'ë ke rehe peharō pexo rī.

⁵ Yman y pe amō ta ke Juã mujahuk. Apo heta ym wera rahã, pehē py'a rehe Tupã'ã ke Papa muwyr ta — aja a'e mondo ame'ë ta pe Jesu pandu.

Ywa pe Jesu jywyr oho

⁶ Jesu namō a'e mondo ame'ë ta jy'ar u'am rahã, a'eta pandu ipe:

—Sawa'e! Apo jundéu awa tama'e kapitã keruhū aja nde erexo ta my? Pe, jande

ruwajan ta ngi jande ke nde erepoir ta my? — aja Jesu pe. (“Jande ruwajan ta” aja pandu rahā: “Homa awa tama'e sonda ta ke” aja mujekwa.)

7 Pe, Jesu pandu a'eta pe:

—Ame'ē rehe har pekwa pekwa ym pe'am. Ame'ē rehe har Papa jō ukwa katu. Ame'ē weraha ke a'e jō riki je'ēha rupi manga katu. Jahy ke a'e jō manga katu tī.

8 Pe, Tupā'ā pehē namō ihī rahā, pehē py'a ke Tupā mātā ta. Pe, ihē rehe har pepandu pandu ta peho. Jerusarē ok ta rupi pepandu pandu ta peho. Jundēi ywy rupi pepandu pandu ta peho tī. Samari ywy rupi pepandu pandu ta peho tī. Upa kome'ē ywy keruhū rupi pepandu pandu ta peho tī — aja a'e mondo ame'ē ta pe Jesu pandu.

9 Upa Jesu pandu rahā, a'e mondo ame'ē ta usak usak u'am ehe. Pe, usak usak u'am ehe rahā, ywa pe Jesu jupir oho. Katak ym oho. Pe, takāxīha pukek oho.

10 Jupiriha ke rehe usak usak u'am rahā, pahar mokōi sawa'e ta uhyk uwyr a'eta rehe. Ima'e mundeha tuwyr te!

11 Jesu mondo ame'ē ta pe a'eta pandu:

—Ngarirēi ywy pe har ta. Ywa rehe pesak pesak ym pe'am. Ywa pe Jesu jywyr oho. Pehē ngi Tupā mujywyr raho. Ame'ē jupiriha ke aja wyjy ta uwyr tī — aja mokōi sawa'e ta pandu.

Jun renda ke pe Mati ke ngā mu'am tī

12 Pe, ywy'ā ngi Jesu mondo ame'ē ta wyjy oho. Ywy'ā rer Oriwēi ty. Pe, Jerusarē ok ta pe jywyr oho. Jerusarē ok ta riki kotete, paiteha mangaha mokōi jō kiro met.

13 Pe, jywyr rahā, ywate har henda ihī, ame'ē pe wapyk oho. A'ep amō ta jy'ar uwyr tī. Ko Petu. Amō Juā. Amō Tian. Amō Andere. Amō Siri. Amō Tome. Amō Matoroméu. Amō Matéu. Amō Tian. Ame'ē riki Apéu ra'yr. Amō Simā. Jundéu awa tama'e ywy ngi huwajan ta ke a'e mujan tar katu muhem ame'ē ke a'e. Amō Jun. Tian ra'yr a'e.

14 Peteīhar aja a'eta ixo. Tupā namō pandu pandu uī. Kūjā ta a'eta namō ihī tī. Mari ihī tī. Jesu māi a'e. Jesu mu ta ihī tī.

15 Arahā Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Kuja, 120 hetaha. Pe, ame'ē ta pyter pe Petu pu'am u'am.

16 A'e pandu a'eta pe:

—Ihē mu ta! Pehendu kat-urahā! Yman Jun rehe har Ndawi mupinim. Tupā'ā mujekwa ame'ē ke a'e mupinim. Aja pinīha ke Jun ma'ema'e. Jesu rehe ngā pyhyk ame'ē ta ke Jesu koty Jun mujy'ar raho.

17 Amukwehe te we jande namō Jun wata ixo rī. Jande aja Tupā rehe har a'e pandu pandu oho tī. Jande aja Jesu usak katu ehe tī.

18 [Jun riki katu ym ame'ē ke ma'e. Aja tamatarer ke a'e pyhyk. Ame'ē tamatarer pe

kupixa ke a'e jo'ok. A'ep iākã koty u'ar oho. Ipusu pyter rupi owok. Pe, ipusu ke upa uhem.

¹⁹ Ame'ë rehe har upa Jerusarë ok ta pe har ta ukwa tĩ. A'erehe ame'ë kupixa rer riki Asenda. "Kupixa ke huwy mururu oho" aja jundéu awa ta je'ëha ipe.]

²⁰ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Kuja, Saumo rehe ihĩ:

"Mã peja hok ke jeje te'e ihĩ!

Mã peja amõ ta nixói ipe!"

Kuja pinĩha ihĩ tĩ:

"Mã peja henda ke pe Tupã rehe har amõ pandu pandu oho!" aja pinĩha ihĩ.

²¹⁻²² —A'erehe amõ sawa'e Jun renda ke pe jande namõ ixo rahã, katu tiki. Jande aja Jesu kwera katuha rehe har pandu pandu rahã, katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande aja Jesu namõ wata ame'ë sawa'e ke rahã, katu tĩ. Jesu ke Juã mujahuk, a'engi Jesu namõ wata ixo ame'ë sawa'e ke rahã, katu tĩ. Ywa pe Jesu jywyr oho, ame'ë ke rehe usak ame'ë sawa'e ke rahã, katu tĩ — aja Petu pandu.

²³ Pe, mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Jesu namõ wata ixo ame'ë ta ke mu'am. Ko Jose. Masamba aja her tĩ. Her te Jusu. Amõ sawa'e ke a'eta mu'am tĩ.

²⁴ Her Mati. Pe, katu usak ame'ë rehe har Tupã namõ ngã pandu pandu. Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pái keruhũ! Upa awa ta rehe har

nde erekwa katu. Kome'ë mokõihar ngi har peteĩ jande namõ pyta ta. Awa rehe nde eresak katu my? Ame'ë ke jande pe emujekwa katu.

²⁵ Jande namõ a'e paraky ta ixo. Nde rehe har pandu pandu ta oho tĩ. Ame'ë parakyha ke Jun hijar oho. Pe, mupyraraha renda pe oho — aja a'eta pandu pandu.

²⁶ Mokõi sawa'e ta ke a'eta mu'am. Pe, ita pinim ra'yr ke a'eta omombor. Aja peteĩhar rehe katu a'eta usak. Om-bor rahã, Mati rehe jõ katu ngã usak. Pe, ipy peteĩ Jesu mondo ame'ë ta namõ Mati ixo. (A'e riki Jun renda ke pe pyta.)

2

Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu

¹ Penteko weraha rehe uhyk oho. (Ame'ë wera rahã, imi'u ke jundéu awa ta matyr.) Arahã upa Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta jy'ar uĩ.

² Peteĩhar renda pe jy'ar uĩ. Pe, pahar ywa ngi ma'e tyapu hũ. Ywytu keruhũ aja tyapuha. Ok wyr pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta wapyk uĩ.

³ A'ep tyapuha ixo uwyr. Pe, tata hendyha aja a'eta usak. Ame'ë ke a'eta ãkã 'ar pe hetaha aja ihĩ. Pe, aja pame katu te a'eta ãkã 'ar pe hendy.

⁴ Pe, upa katu te a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Amõ koty koty ngã je'ëha uhem. (A'erehe Tupã'ã uwyr aja

mujekwa katu.) Ame'ë je'ëha ke Tupã'ã muwyr a'eta pe.

⁵ Arahã Jerusarë ok ta pe heta jundéu awa ta ixo. Tupã je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ixo. Amõ amõ wyy ngi uhyk uwyr ame'ë ta ixo.

⁶ Ame'ë tyapuha rehe hendu rahã, ixoty ame'ë ta johu jy'ar oho. Ngã je'ëha riki amõ koty koty je'ëha. Pe, aja pame katu te ngã je'ëha ke rehe ngã hendu. Ame'ë ta amõ koty koty ngã je'ëha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke rehe ngã hendu. A'erehe mâte we ame'ë te a'eta my.

⁷ Upa ngã hetaha pandu pandu ngã jupe:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta riki ngariréi wyy pe har ta ke. A'erehe jande je'ëha ke ame'ë ta ukwa ym ta tipe.

⁸ Jande ngi har ym tĩ. Anĩ. Jande je'ëha ke ame'ë ta pandu katu apo 'y. Myp jande je'ëha ke ame'ë ta ukwa my? Jakwa ym. Mã! Aja pame katu te jande je'ëha rehe jahendu. Amõ koty je'ëha ke jande japandu.

⁹ Ko Par wyy ngi amõ ta uhyk uwyr. Amõ koty je'ëha ame'ë tĩ. Amõ ta Me wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ koty je'ëha ame'ë tĩ. Aja pame tĩ. Amõ koty koty je'ëha tĩ. Amõ ta Erã wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Mesopot wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Jundéi wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Kapando wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Põ wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Asia wyy ngi uhyk

uwyr tĩ.

¹⁰ Amõ ta Hiri wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Pansi wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Eji wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Rim wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Ame'ë Rim wyy ke Syre ok ta rake ihĩ. Amõ ta Hom ok ta ngi uhyk uwyr tĩ.

¹¹ A'engi amõ amõ jundéu awa ta uhyk uwyr. A'engi jundéu ramüi ta je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Kere ypa'ü ngi uhyk uwyr tĩ. Amõ ta Ara wyy ngi uhyk uwyr tĩ. Pyrãtãha namõ upa katu te ma'e ke Tupã ma'ema'e, ame'ë rehe har jande jahendu. Amõ amõ jande je'ëha ke Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu. A'erehe jande jakwa katu — aja ngã pandu pandu ngã jupe.

¹² Pe, upa ngã pandu pandu ngã jupe:

—Mã! Ma'erehe my? — aja.

¹³ Pe, mâte we ame'ë te a'eta my. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe amõ ta puka puka hũ. A'eta pandu:

—Anĩ. Peme'ë ta kawĩ ngi ka'u ixo — aja ngã.

Petu je'ëha ke

¹⁴ Pe, Petu pu'am. Awa py petei Jesu mondo ame'ë ta namõ pu'am. Pe, ngã hetaha pe hãtã pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Upa Jerusarë ok ta pe har ta! Pehendu katu tĩ! Ihë rehe pehendu katu. Pehë pe ihë apandu ta.

¹⁵ Kawĩ ngi jaka'u, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Jaka'u

ym. Ko warahy ywa ku'ap rī.
(Pytuniwe ka'u ym awa.)

¹⁶ Pesarahā! Amō koty koty ngā je'ēha japandu pandu. Aja pehendu ramō ame'ē ke yman amō sawa'e mupinim. Her Joe. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Kuja a'e mupinim. Tupā pandu:

¹⁷ "Peme'ē ywy keruhū pe an-gaha uhyk tate rahā, Tupā'ā ke ihē amondo ta. Heta awa ta rehe a'e ihī katu ta.

A'erehe ihē je'ēha ke pehē ra'yr ta pandu pandu ta. Pehē rajyr ta pandu pandu ta tī.

Ixeraiha aja sawa'e ta usak ta. Aja ihē je'ēha ke a'eta ukwa ta. Tamūi ta ix-erai ta tī. Aja ihē je'ēha a'eta ukwa ta tī.

¹⁸ Arahā ihē miasu ta rehe Tupā'ā ihī katu ta.

Sawa'e ta rehe ihī katu ta. Kūjā ta rehe ihī katu ta tī.

Pe, ihē je'ēha ke a'eta pandu pandu ta.

¹⁹ Ywa rehe ma'e ke ihē amoī ta. Ame'ē ngi jumuka-hem ta ngā u'am.

Ywa rehe aja kome'ē ywy keruhū pe tī. Ihēma'e pyrātāha ke ihē amuje-sak ta ngā pe.

Aman hawī aja awa ruwy hawī ta tī. Jahy rata u'ar hū ta tī.

Ywa takāxīha aja tata takāxīha pu'am hū ta tī.

²⁰ Warahy uwe ta. Awa ruwy pirā aja jahy tī. Upa aja uhyk py.

Pe, jandema'e sawa'e te jy-wyr ta. Arahā pyrātāha ke ihē amujesak ta ngā pe.

²¹ Pe, upa ihē pe ngā pandu rahā, ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta.

Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke amuhā katu ta" aja Tupā pandu. Aja Joe mupinim.

—(Upa aja uhyk ramō, a'erehe amō koty koty ngā je'ēha ke japandu pandu) — aja Petu pandu.

²² A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu rehe har ihē apandu ta pehē pe. Nasare ok ta pe har ke a'e. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu hū. Ngā ke a'e mukatu hū. Amō ta py'a ngi ājā ta ke a'e muhem hū mondo tī. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe tī, a'erehe aja a'e ma'ema'e katu. A'erehe Tupā usak katu ehe, aja ngā ukwa. Upa ame'ē rehe har pekwa katu.

²³ Upa ame'ē rehe pesak tī. Yman Jesu manōha rehe har Tupā ukwa katu. A'e putar ame'ē ke ngā ma'ema'e. A'erehe Jesu ke pepyhyk. Pe, sawa'e katu ym ame'ē ta pe a'e ke peraho. Pe, myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē ta jukwa. Pehē pejukwa, ame'ēja saka.

²⁴ Anī. A'e ke Tupā muk-wera katu muhem. Manōha ngi mukwera katu muhem. Marā ka ym pete'e tūi.

²⁵ Yman kweraha rehe har Ndawī mupinim. (Jesu rehe

har a'e mupinim. Kuja Jesu pandu, ame'ēja saka:)

"Ihēma'e sawa'e te rehe ihē asak katu a'am. A'e riki ihē rake ihī, a'erehe manōha ngi akyje ym ihē.

²⁶ A'erehe ihē rury katu tī. Ihē rury katuha apandu pandu. Ihē amanō ta. Anī. Ihē akwera katu ta ahem tī, aja akwa katu.

²⁷ Wetep akwera katu ta ahem. Manōha renda pe ihē'ā ke nde eremupyta ym te ta.

Ihē rehe nde erepy'a katu. Ihē rete ke nde eremunem ym te ta tī. (Aja rahā, akwera katu ta ahem, aja akwa katu.)

²⁸ Ihē ruhāha ke ihē pe nde eremujekwa. Ihē namō nde erexo ta, a'erehe ihē ke nde eremuhury ta" aja Ndawi mupinim — aja Petu pandu.

²⁹ A'e pandu tī:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Ndawi ambyr rehe har ihē apandu ta pehē pe. Yman Ndawi manō. Jande ramūi ambyr a'e. A'e ke amō ta jytyr raho. Pete'e ywykwar pe ixangwer ke tūi.

³⁰⁻³¹ Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā manga katu, aja a'e ukwa katu. Yman Ndawi pe kuja Tupā pandu: "Yman atu rahā, nde aja ne rainō riki kapitā keruhū wan ta tī" aja Tupā pandu. Ame'ē Ndawi rainō riki Kirisutu. Aja Ndawi ukwa katu, a'erehe Kirisutu

kweraha rehe har kuja a'e pandu:

"Manōha renda pe i'ā ke Tupā mupyta ym te ta. Hete ke munem ym te ta" aja Ndawi pandu. (Munem ym te rahā, mukwera katu ta, aja mujekwa katu.)

³² —Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. (A'erehe hete munem ym te.) Kwera katu uhem rahā, jande jasad ehe, a'erehe ame'ē rehe har japandu pandu.

³³ Ywa pe Jesu ke Tupā mujwyr raho. Hake a'e wapyk oho. (Aja rahā katu te ame'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Tupā'ā ke a'e me'ē ta ipe, aja kwehe Jesu pe ipái keruhū pandu katu. Ame'ē Tupā'ā riki jande py'a rehe a'e moī, ame'ē ke pekwa apo 'y. Tya-puha pehendū tī.

³⁴⁻³⁵ Ndawi riki ywa pe oho ym. Anī. Ixuwe katu rahā, kuja a'e pandu:

"Ihēma'e sawa'e te pe Tupā pandu: 'Ihē rake ewapyk. (Aja rahā katu te me'ē ke nde, aja amujekwa katu.)

Nde ruwajan rehe ihē apor ta. Ame'ē ta ke ihē amuputu'u ta nde pe' aja Tupā" aja Ndawi pandu — aja Petu pandu. ("Ihēma'e sawa'e te" aja Ndawi pandu rahā: "Kirisutu rehe har" a'e pandu.)

³⁶ A'e pandu tī:

—Upa jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Jesu ke myra ngā mupia ame'ē ke

rehe pemujar pemu'am. Apo a'e riki jandema'e sawa'e te aja Tupã mu'am. Kirisutu a'e tĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ko jete-har te ke pekwa apo 'y — aja ngã pe Petu pandu.

³⁷ Ame'ẽ ke rehe jundéu awa ta hendu rahã, pyai te ngã. Petu pe ngã pandu. Jesu mondo ame'ẽ ta pe ngã pandu tĩ:

—Sawa'e ta! Myja jande jama'e ta my apo 'y? — aja jundéu awa ta pandu.

³⁸ Pe, ngã pe Petu pandu:

—Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Pejurujuar katu ehe. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta. Aja rahã, pehẽ ke jande jamujahuk ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta pehẽ apo 'y, aja pemujekwa katu ngã pe.) Pe, pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ ta.

³⁹ Yman ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Ame'ẽ pandu katuha ke uhyk apo 'y, a'erehe pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ. Pehẽ ra'yr ta rehe ihĩ katu ta tĩ. Amõ awa ta pe ihĩ katu ta tĩ. Upa katu te Tupã usak katu ame'ẽ ta rehe ihĩ katu ta tĩ — aja Petu pandu.

⁴⁰ Aja Petu pandu hũ. Pandu we hũ. Mu'e katu tĩ. Kuja:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hũ. A'erehe mupyraraha uhyk ta ngã rehe. Amõ ta Jesu ke putar ym, a'erehe myra ngã mupia

ame'ẽ ke rehe jukwa. Mã peja ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ. A'erehe Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, pehẽ ke a'e muhã katu ta — aja Petu pandu.

⁴¹ Ame'ẽ je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. Pe, ame'ẽ ta ke ngã mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.) Arahã heta ngã jurujar katu ehe, Jesu rehe. Kuja, 3.000 hetaha.

⁴² Jesu mondo ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta jumu'e uĩ. A'eta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Johu ma'e ngã u'u uĩ tĩ. Tupã namõ johu ngã pandu pandu tĩ.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe har

⁴³ Tupãma'e pyrãtãha namõ Jesu mondo ame'ẽ ta ma'e ke ma'ema'e hũ. Mukatu hũ ngã ke. Aja me'ẽ ma'ema'e hũ. A'erehe upa ngã jupandu ngã jupe:

—Mã! Katu te hũ — aja ngã.

⁴⁴ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ym ha namõ ixo. Amõ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ ngã juehe katu ngã ixo. Ima'e ke rehe kyty'ỹ ym tĩ.

⁴⁵ Ima'e ma'e ke muhepy tĩ. Henda ke muhepy tĩ. Aja tamatarer ke matyr. Pe, jurujar katu ame'ẽ ta ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ te'e.

⁴⁶ Pe, wera rahã pame katu te Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jy'ar oho. A'ep Tupã namõ ma'e pandu pandu u'am. Ok pe johu ma'e

ngā u'u tī. Hury katu a'eta tī. Peteihar aja ngā ixo tī.

⁴⁷ Tupā namō kuja pandu pandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. “Peme'ē ta katu ame'ē ta ke a'eta” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta rehe har amō ta pandu pandu. Wera rahā pame katu te ngā ke Tupā muhā katu. Aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jumuheta oho.

3

Wata ym te ame'ē ke Petu mukatu

¹ Amō wera rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu oho. Juā oho inamō tī. Warahy ywa ku'a ihon rahā, oho. Arahā jundéu awa ta Tupā namō ma'e pandu pandu katu.

² Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe hukwen ihī. Hukwen rehe har ngā pandu: “Katukwer” aja. Ame'ē rake sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'yn rahā har aja te'e a'e. Wera rahā pame katu te amō ta hupir raho. Pe, ixo oho ame'ē ta pe tamatarer ke a'e pandu pandu tī.

³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe Petu ixo tate rahā, sawa'e usak ehe. Juā rehe usak tī. Pe, tamatarer ke pandu a'eta pe.

⁴ Petu ma'ā katu ehe. Juā aja tī. Pe, pandu ipe:

—Jande rehe ema'ā katu! — aja ipe.

⁵⁻⁶ A'erehe sawa'e ma'ā katu ehe. Tamatarer ke

pyhyk ta, aja ukwaha naī. Petu pandu ipe:

—Tamatarer namō ihē axo ym te. Ko ma'e namō axo ame'ē ke ihē ame'ē ta nde pe. Jesu Kirisutu riki Nasare ok ta pe har. A'e je'ēha rupi ihē apandu nde pe: “Ewata” — aja sawa'e pe.

⁷ Pe, ijywa katu rehe pyhyk. Pe, mupu'am. Pahar itymā imembek katu ipe. Ipyta katak katu ipe tī.

⁸ Pe, opor. Pu'am katu. Jywyr jywyr ixo. Petu ta namō ixo oho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo oho. Huryha namō opopor oho. “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har pandu pandu oho tī.

⁹ Wataha ke rehe upa amō ta usak usak tī. Tupā rehe har pandu pandu ame'ē ke rehe amō ta hendu katu tī.

¹⁰ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja amō ta ukwa katu. “Katukwer” ame'ē rukwen rake wapyk uī ame'ē ke a'e, aja ukwa katu tī. Tamatarer pandu pandu ame'ē ke a'e tī, aja ukwa katu tī. Myja wataha apo my? Ukwā ym. “Māte we ame'ē te a'e my!” aja a'eta.

Petu je'ēha ke

¹¹ Ame'ē jumu'eha renda keruhū pe soroka ihī. Soroka renda rer: “Saromā.” A'ep Petu ta ixo. Petu jywa rehe sawa'e pyhyk u'am. Juā jywa rehe pyhyk u'am tī. A'eta koty heta amō ta ujan oho.

¹² Māte we ame'ē te a'eta my. Pe, hetaha ta rehe Petu usak rahā, pandu ngā pe:

—Sawa'e ta! Māte we ame'ē te aja ym pekwaha. Pesak pesak ym jande rehe tī. Jande je'ēha rupi ym sawa'e wata. Jande katuha rupi ym sawa'e wata tī. (Jesu je'ēha rupi sawa'e wata katu.)

¹³⁻¹⁴ —Amarā riki jande ramūi. Isak a'e tī. Jande ramūi tī. Jako a'e tī. Jande ramūi tī. A'eta Tupā rehe ipy'a moī moī katu. Jesu aja tī. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Pe, manōha ngi Tupā mukwera katu muhem. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe, Jesu pe. Katu te ame'ē ke a'e tī. Anī. Peputar ym a'e ke. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e ke peraho. Pirat poir tar katu tipe. Anī. Peputar ym aja. Amō ke pehē pepandu. “Ngā jukwaha ke epoir” aja Pirat pe pepandu. (A'erehe Mahamba ke a'e poir.)

¹⁵ Awa ta muxuweha ke Jesu. A'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'engi jande jasad ehe. Ame'ē rehe har japandu pandu tī.

¹⁶ Sawa'e wata ramō ame'ē ke rehe pesak. Ehe har pekwa katu tī. Jesu rehe jande jajurujar katu, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. Ame'ē namō sawa'e ke jamukatu. Jesu je'ēha rupi jamukatu. A'erehe sawa'e wata katu ame'ē ke rehe pesak apo 'y.

¹⁷ —Ihē mu ta! Jesu ke pejukwa. Jundéu awa tama'e

kapitā ta aja tī. Jukwa tī. Pekwa ym ha rupi pejukwa, aja ihē akwa katu apo.

¹⁸ Ngā mupyraraha ke Kirisutu pyhyk. Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ta pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke a'eta pandu pandu. Ame'ē pyraraha ke Jesu rehe uhyk apo 'y.

¹⁹ Apo Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak pemondo. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi Tupā juhyk ta.

²⁰ Aja rahā, pehē ruryha ke a'e muwyr ta. Pe, Jesu ke a'e mujwyr ta muwyr tī. A'e riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.

²¹ Tupā usak katu ehe ame'ē ke a'e. Ywa pe a'e pyta we ta rī. Upa katu te pyahu ym rahā, pyta we ta rī. Upa katu te Tupā mupyahu ta tī, aja a'e pandu. (Ywa ke. Kome'ē ywy keruhū aja tī. Mupyahu ta tī.) Yman ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. A'eta riki katu te me'ē ke.

²² Yman jande ramūi ta pe Moise pandu: “Tupā riki jandema'e sawa'e te. Ihē aja pehē pe Tupā je'ēha pandu ame'ē ke Tupā muwyr ta tī. Pehē ngi har petēihar ke a'e. Upa a'e pandu ame'ē ke rehe pehendu katu ta me'ē te'e.

²³ Ame'ē ke rehe amō hendu ym rahā, ame'ē ke Tupā mupyrara ta. Tupā kotyhar ta namō pyta ym te ta” aja Moise mupinim — aja Petu pandu.

24 A'e pandu tī:

—Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu tī. Samue pandu py. A'engi uwyr ame'ē ta pandu tī. Pesak ramō ame'ē rehe har upa katu te a'eta pandu pandu. (Tupā kotyhar ta rehe Tupā'ā uwyr ta, ame'ē rehe har upa katu te pandu pandu.)

25 Yman Tupā manga katu. Ame'ē ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu. Ame'ē ke pehē pe katu. Jande ramūi pe Tupā manga katu tī. Ame'ē ke pehē pe tī. Yman kuja Amarā pe pandu: “Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe ne rainō usak katu ta” aja Tupā pandu — aja Petu pandu.

26 A'e pandu tī:

—“Ihēma'e ke nde” aja Ta'yr pe Tupā pandu. Pe, Ta'yr ke pehē pe a'e muwyr py. Aja pehē rehe a'e usak katu. Aja rahā, ixoty pehē py'a ke a'e muruwak. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ame'ē ke a'e putar — aja Petu pandu pandu ngā pe.

4

Ngā panduha renda pe Petu ta ke kapitā ta muhyk raho

1 Petu pandu ngā pe rahā, jundéu awa tama'e pa'i ta uhyk uwyr. Juā pandu rahā tī. Sonda tama'e kapitā uhyk uwyr tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū harōha ta ke ame'ē ta. Sanduse ta uhyk uwyr tī.

2 (Manōha ngi amō kwera ym te ta uhem aja a'eta ukwaha.) Mokōi Jesu mondo ame'ē ta rehe a'eta parahy, ma'e, Petu ta rehe. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem, aja Petu ta mu'e. Jesu kwera katu uhem, a'erehe amō ta kwera katu ta uhem tī, aja sanduse ta ukwa, a'erehe a'eta parahy Petu ta rehe.

3 Pe, Petu ta ke a'eta pyhyk. Ka'aruk te apo, a'erehe kyn-daha pe kynda raho.

4 Koī pandu ta. Pe, Petu je'ēha rehe hendu ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu. Heta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ē ta heta te hū. Sawa'e pame katu te manga rahā, kuja, 5.000 tate hetaha nahā my.

5 Ame'ē ku'ē rahā, jundéu awa tama'e kapitā ta jy'ar uwyr. Tamūi ta jy'ar uwyr tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta jy'ar uwyr tī. Jerusarē ok ta pe jy'ar uwyr.

6 Ame'ē ta namō amō ta jy'ar tī. Ana jy'ar tī. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū a'e. Kái jy'ar tī. Juā jy'ar tī. Arexan jy'ar tī. Upa jundéu awa tama'e pa'i keruhū anam ta jy'ar tī.

7 Petu ta ke a'eta mupu'am. Pe, pandu a'eta pe:

—Jande ruwa koty pepu'am. Pesarahā! Awa pyrātāha namō pemukatu my? Awa je'ēha rupi pemukatu my? — aja Petu ta pe pandu.

8 Pe, Petu py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e je'ēha rupi Petu pandu:

—Kapitā ta! Pehendu katu-rahā! Tamūi ta!

⁹ Pehendu katu tī. Myja sawa'e wata ym te ame'ē ke jamukatu my? Myja ma'e katu ame'ē ke jama'e my? Aja pepandu jande pe tī.

¹⁰ Apandu ta pehē pe. Aja rahā, pekwa katu ta. Jundéu awa ta ukwa katu tī. Ko Jesu Kirisutuma'e pyrātāha namō kome'ē sawa'e wata katu. A'e je'ēha rupi wata katu. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e ke pejukwa. Anī. A'e ke Tupā mukwera katu muhem.

¹¹ Tupā je'ēha rehe Jesu rehe har kuja amō mupinim: “Ita ke jaxer te'e aja ita ok mujāha ukwaha.

Anī. Ame'ē riki ok pyter rehe mupu'am katu te ame'ē ke, aja amō ukwa katu” aja amō mupinim.

—(Ame'ē ita aja Jesu tī. Ita aja a'e ke peputar ym tī. Anī. Tupā usak katu ehe. Katu te ame'ē ke a'e, aja ukwa katu.)

¹² Jesu jō riki awa ta ke muhā katu. Aja amō her kome'ē ywy keruhū pe har ta pe Tupā muwyr ym. Amō her rupi jande ke muhā ym. “Jesu” ame'ē rer rupi jō a'e muhā katu — aja Petu pandu.

¹³ Petu riki kyje ym, aja tamūi ta ukwa. Juā kyje ym tī, aja a'eta ukwa tī. Jundéu awa tama'e paper renda pe jumu'e ym ame'ē ta ke a'eta, aja a'eta ukwa katu tī. Sawa'e ta te'e ame'ē ta ke aja a'eta ukwa katu tī.

A'erehe māte we ame'ē te aja tamūi ta ukwa. Petu ta Jesu namō wata ixo ame'ē ta ke a'eta, a'erehe pandu katu, aja tamūi ta ukwa tī.

¹⁴ Petu mukatu ame'ē ke Petu ta rake pu'am u'am, a'erehe marā ka ym a'eta je'ēha ipe.

¹⁵ Pe, tamūi ta jupe pandu pandu tar katu, a'erehe soroka pe Petu ta ke tamūi ta muhem mondo. Upa muhem rahā, a'eta pandu pandu a'eta jupe:

¹⁶ —Myja ta sawa'e pe jama'e my? Sawa'e ke Petu ta mukatu ame'ē rehe har heta ngā ukwa apo 'y. Ame'ē ke marā ka ym jande jamukanīha.

¹⁷ Ame'ē mukatuha rehe har amō ta pandu pandu oho ame'ē ke japutar ym. A'erehe kuja japandu ta: “Jesu rehe har ngā pe pepandu ym te apo 'y. Pepandu rahā, pehē ke jamahy ta” aja Petu ta pe japandu ta — aja pandu pandu a'eta jupe.

¹⁸ Pe, Petu ta ke amō mujy-wyr werur. Pandu:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y. Ehe har pemu'e ym te tī — aja Petu ta pe tamūi ta pandu.

¹⁹ Pe, Petu pandu:

—Myja me'ē Tupā pe katu my? Ko pehē je'ēha rehe jahendu katu my? Ko Tupā pandu ame'ē ke rehe jahendu katu my? Myja pekwa my? Ihē riki Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ihē ahendu katu ta. Juā aja tī.

²⁰ Jesu ma'ema'e ame'ë ke rehe jasad. Ame'ë ke tapijar te'e we japandu ta rĩ. Jesu mu'e mu'e ame'ë ke rehe jahendu tĩ. Ame'ë ke tapijar te'e we japandu ta tĩ. Marã ka ym jahijariha — aja Petu pandu.

²¹ Pe, hãtã Petu ta pe tamũi ta je'ë. Pe, poir. Mukatuha rehe har upa ngã ukwa, a'erehe Tupã pe ngã pandu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja.

Ngã hetaha ngi tamũi ta kyje, a'erehe marã ka ym Petu ta ke mahyha.

²² Petu ta mukatu ame'ë sawa'e heta warahy 'ar ame'ë ke a'e. Kuja, 40 i'ar koty te we warahy 'ar ame'ë ke a'e.

Pyrãtãha namõ Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pandu pandu

²³ Tamũi ta poir rahã, Petu jywyr oho. Juã jywyr oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe uhyk oho. Upa jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu ame'ë ke a'eta pandu pandu ngã pe. Upa tamũi ta pandu ame'ë ke pandu pandu tĩ.

²⁴ Upa hendu rahã, kuja johu Tupã namõ a'eta pandu pandu:

—Jande pái keruhũ! Jandema'e sawa'e te nde. Ywa ke nde eremujã. Kome'ë ywy keruhũ nde eremujã tĩ. Y ramũi nde eremujã tĩ. Upa ame'ë ta rehe ixo ame'ë ta ke nde eremujã tĩ.

²⁵ Yman ne je'ëha ke Ndawi mupinim. Tupã'ã mujekwa ipe. Ndawi riki jande ramũi.

Ne miasu ke a'e tĩ. Kuja nde pe Ndawi pandu:

“Ma'ewã nde rehe amõ awa ta parahy te'e my?”

Ma'ewã jundéu awa ta te'ekwa ukwa ixo my?

²⁶ Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ta ixo. Ame'ë ta jy'ar uwyr. Kapitã ta jy'ar uwyr tĩ.

Ne namõ ame'ë ta jumai uwyr. Kirisutu namõ a'eta jumai uwyr tĩ. Kapitã keruhũ aja nde eremu'am ame'ë ke a'e” aja nde pe Ndawi pandu — aja Tupã namõ ngã pandu pandu.

²⁷ Tupã namõ ngã pandu pandu tĩ:

—Jete. Kome'ë ok ta rehe Ero uhyk uwyr. Pon Pirat namõ jy'ar uwyr. Amõ awa ta namõ jy'ar uwyr tĩ. Jundéu awa ta namõ jy'ar uwyr tĩ. Jesu namõ ame'ë ta jumai uwyr, a'erehe johu ngã jy'ar uwyr. Jesu riki nde ra'yr. Katu te me'ë ke a'e. Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja nde eremu'am ame'ë ke a'e.

²⁸ Yman ame'ë jumaiha rehe har nde erepandu katu, aja upa ame'ë ta ma'ema'e. Ne je'ëha aja ma'ema'e. Nde ereputar ame'ë ke a'eta ma'ema'e tĩ.

²⁹ —Jandema'e sawa'e te! Esak apo! Jande ke a'eta mahy tar katu. A'erehe jande py'a ke emãtã. Aja rahã, jakyje ym ta ngã ngi. Aja rahã, ne je'ëha ke japandu pandu ta.

³⁰ Nde kotyhar ta ke jande. Ne je'ēha ke japandu rahā, ahy ame'ē ta ke emukatu. Amō amō ta ke emukatu tī. Jesu je'ēha rupi nema'e pyrātāha ke nde emujekwa katu ngā pe. Jesu riki nde ra'yr. A'e riki katu te me'ē ke — aja Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pandu pandu.

³¹ Upa pandu rahā, a'eta jy'ariha renda ke katak katak hū. (Aja rahā, ame'ē ta rehe Tupā hendu katu, aja mukewa.) A'eta rehe Tupā'ā ihī katu. A'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu. Kyje ym ngā ngi.

Kyty'y ym ngā

³² Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta peteihar aja ngā ixo. “Kome'ē ihēma'e jō” aja ym pandu awa. Upa ima'e ma'e ke kyty'y ym.

³³ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu kweraha rehe har Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu hū. Tupāma'e pyrātāha namō pandu pandu. Tupā usak katu te ngā rehe tī.

³⁴ Kupixa namō amō ixo rahā, ame'ē ke muhepy. Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho. Hok namō amō ixo rahā, ame'ē ke muhepy tī.

³⁵ Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho tī. Pe, ima'e ym te ame'ē ta pe Jesu mondo ame'ē ta me'ē me'ē. A'erehe ima'e ym te ame'ē ta nixói te.

³⁶ Ko amō sawa'e ixo. Her Jose. “Manambe” aja Jesu mondo ame'ē ta amō her moī ehe tī. “Amō ke muhury katu

ame'ē ke a'e” aja jande je'ēha. Rewi rainō ke a'e. Xi ypa'ū pe har ke a'e.

³⁷ Kupixa namō a'e ixo. Ame'ē ke muhepy. Pe, upa katu te tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe a'e raho.

5

Anani rehe har. Sasi rehe har tī.

¹ Pe, amō sawa'e ixo. Her Anani. Hakehar rer Sasi. Ywy namō a'eta ixo. Ame'ē ke a'eta muhepy.

² Pe, tamatarer ke Jesu mondo ame'ē ta pe raho. Anī. Tamatarer ke mupyta we wi jupe.

³ Ame'ē ke hakehar ukwa tī. Petu pandu ipe:

—Anani! Ywy muhepyha ke nde pe nde eremupyta we.

⁴ Satana nde py'a rehe ihī. (Ājā ramūi a'e.) Katu ym aja. Tupā'ā pe te'e nde erepandu. Ywy ke nde eremuhepy ym rahā we, nema'e riki. Nde eremuhepy rahā, tamatarer ke upa katu te nema'e tī. Nde pe nde eremupyta we ame'ē ke nde py'a rupi nde erekwa erexo. Upa katu te nde ereme'ē, aja jande pe nde erepandu naī. Katu ym aja. Sawa'e ta pe te'e nde erepandu. Amō we tī. Tupā pe te'e nde erepandu tī — aja Petu pandu.

⁵ Ame'ē ke hendu rahā, Anani manō ukwap. Upa hendu ame'ē ta mukahem hū.

⁶ Ta'ynuhu ta pu'am. Pe, hete ke pukek. Jytym raho.

⁷ Ixawa'e manō. I'i katu rahā, hakehar uhyk uwyr. Ixawa'e manōha rehe har ukwa ym uwyr.

⁸ Petu pandu ipe:

—Ywy muhepyha ke upa katu te perur my — aja ipe.

Kūjā pandu:

—A'e tŷ. Upa katu te jarur — aja Petu pe.

⁹ Pe, Petu pandu ipe:

—Tupā'ā pe te'e nde erepandu tar katu tī. Nde sawa'e aja tī. Anī. Upa Tupā'ā ukwa katu. Nde sawa'e jyty m raho ame'ē ta hukwen rehe uhyk ramō. Nde ke jyty m ta raho tī — aja kūjā pe.

¹⁰ Pe, pahar Petu py rehe u'ar ukwap. Manō ukwap. Ta'ynuhu ta ixē uwyr rahā, kūjā manō ame'ē ke rehe usak. Pe, jyty m raho tī. Ixawa'e rake rupi jyty m tī.

¹¹ Upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta mukahem hū. Manōha rehe har hendu ame'ē ta mukahem hū tī.

Tupā pyrātāha namō mukatu hū

¹² Jesu mondo ame'ē ta mukatu hū ngā ke. Ahy ixo ame'ē ta ke mukatu hū. Aja Tupāma'e pyrātāha ke ngā pe mujesak. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe soroka ihī. Soroka rer Saromā. A'ep upa Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta jy'ar.

¹³ Johu ngā jy'ar ixo. Ame'ē ta rehe har amō ta pandu: “Katu ame'ē ta ke ame'ē ta” aja pandu. Anī. Ame'ē ta namō jurujar ym ame'ē ta jy'ar tar ym.

¹⁴ Amō ta anī. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī. Heta

sawa'e ta jurujar katu. Kūjā ta aja tī. Heta jurujar katu ehe tī.

¹⁵ Jesu mondo ame'ē ta mukatu, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke awa rape rupi ngā mou. Tupe 'ar pe mou. Myrape 'ar pe mou tī. Pe, hake rupi Petu te'e asa oho rahā, warahy pe i'ā jesak. Ame'ē ke ahy ixo ame'ē ta 'ar rupi aha ta oho. Pe, katu ta oho, aja ngā ukwa.

¹⁶ Jerusarē ok ta xupe 'ar rupi ok ta juramā ihī. Ame'ē ok ta ngi heta uhyk uwyr ehe. Ahy ixo ame'ē ta ke ngā hupir werur ipe. Ājā ta ipy'a rehe ihī ame'ē ta ke werur ipe tī. Upa katu te Petu mukatu. (Aja rahā, Jesu rehe har Petu ta pandu ame'ē riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Petu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.)

Jesu mondo ame'ē ta ke amō ta mahy

¹⁷ Pe, jundéu awa tama'e pa'i keruhū jyty'ym Jesu mondo ame'ē ta rehe. Upa inamō ixo ame'ē ta jyty'ym a'eta rehe tī. Inamō ixo ame'ē ta rer sanduse ta. (Jesu mondo ame'ē ta koty heta ngā jy'ar oho, a'erehe jyty'ym a'eta rehe.)

¹⁸ Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke a'eta pyhyk. Kyndaha pe kynda raho, ok ta kyndaha pe.

¹⁹ Pe, pytun rahā, Tupā je'ēha rahoha uhyk uwyr a'eta rehe. Kyndaha rukwen ke pirar. Pe, a'eta ke soroka pe raho. Pandu:

20 —Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe peho. A'ep upa awa ixoha pyahu rehe har ngā pe pepandu pandu — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

21 A'eta hendu katu ehe. Pe, pytuniwe rahā, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe oho. A'ep mu'e mu'e u'am.

Pe, ngā panduha renda pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū uhyk uwyr. Inamō ixo ame'ē ta uhyk uwyr tī. Pe, jundéu awa ta tamūi ta ke a'eta mujy'ar tī. Johu panduha ta ke mujy'ar. Pe, kyndaha pe sonda ta ke a'eta mondo. Pandu:

—Jesu mondo ame'ē ta ke pemuhyk perur se — aja sonda ta pe pandu.

22 Pe, kyndaha pe sonda ta uhyk rahā, mahem ym.

23 Jesu mondo ame'ē ta ke mahem ym. Pe, ngā panduha renda pe jywyr oho. A'eta pandu:

—Kyndaha rehe jahyk rahā, upa hukwen ke kynda katu te. Upa hukwen harōha ta harō katu u'am tī. Anī. Hukwen ke jande japirar rahā, jamahem ym sawa'e ta ke — aja sonda ta pandu.

24 Ame'ē ke rehe hendu rahā, pa'ihu ta mâte we ame'ē te a'eta my. Sonda tama'e kapitā aja tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū son-dama'e kapitā ke a'e.

—Myp a'eta ihon my? — aja pandu pandu a'eta jupe.

25 Pe, amō uhyk uwyr. Pandu:

—Pesarahā! Kyndaha pe sawa'e ta ke pekynda per-aho. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixo apo 'y. Ngā ke a'eta mu'e mu'e u'am — aja tamūi ta pe amō pandu.

26 Ame'ē ke rehe hendu rahā, sonda tama'e kapitā oho piam. Sonda ta inamō oho tī. Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk werur tī. Hātā ym pyhyk a'eta rehe. Hātā pyhyk rahā, ita ke sonda ta rehe ngā ombor ta, aja kapitā ukwa. Hetaha ngi kyje, a'erehe wewe katu pyhyk raho.

27 Pe, Jesu mondo ame'ē ta ke muhyk rahā, ngā panduha renda pyter pe mupu'am. Jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

28 —Jesu rehe har pemu'e ym apo 'y, aja hātā pehē pe japandu. Anī. Pehendu ym. Pemu'e ame'ē rehe har upa Jerusarē ok ta pe har ta ukwa apo. Jesu ke amō ta riki jukwa. Anī. A'e ke jande riki jajukwa aja pepandu. Katu ym aja — aja Jesu mondo ame'ē ta pe pandu.

29 Pe, Petu namō Jesu mondo ame'ē ta pu'am u'am. Pe, Petu pandu ngā pe:

—Tupā je'ēha rehe jō ja-hendu katu rahā, katu te ame'ē. Amō sawa'e je'ēha rehe anī. (Katu we ame'ē.)

30 Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu ke pemujar pemu'am. Aja pejukwa. Anī. Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā rehe jande ramūi ipy'a moī moī katu.

³¹ Pe, Jesu ke hake Tupã muhyk raho. A'erehe a'e riki kapitã keruhũ. A'e riki awa muhãha tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke jundéu awa ta ma'ema'e. Anĩ. Tupã rehe ipy'a muruwak mondo rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ngã rehe.

³² Jesu rehe har japandu pandu. Jasak ame'ẽ rehe har japandu pandu tĩ. Jesu rehe har Tupã'ã mujekwa tĩ. Tupã rehe hendu katu ame'ẽ ta py'a rehe Tupã'ã ke a'e moĩ katu — aja Petu pandu.

³³ Ame'ẽ ke pa'ihu ta hendu rahã, parahy te hũ. Jesu mondo ame'ẽ ta ke a'eta jukwa tar katu.

³⁴ Pe, ngã panduha renda pe amõ sawa'e pu'am. Her Ngamari. Parise riki a'e. Moise je'ẽha mu'e ame'ẽ ke a'e tĩ. "Sawa'e katu me'ẽ ke" aja upa ngã ukwa ehe har. Pe, a'e pandu:

—Jesu mondo ame'ẽ ta ke soroka pe emondo — aja.

³⁵ Pe, ngã panduha renda pe ixo ame'ẽ ta pe pandu:

—Jundéu awa tama'e kapitã ta! Pehendu katurahã! Petu ta ke pemahy ym we rĩ. Ma'e ke pekwa py peĩ.

³⁶ Amukwehe te amõ sawa'e ixo. Her Téu. Kapitã a'e jupe. Heta sawa'e ta inamõ jy'ar oho. Kuja, 400 hetaha. Anĩ. A'e ke amõ jukwa. Pe, inamõ ixo ame'ẽ ta upa uhãi ujan oho. Ame'ẽ ta ngi har nixói te apo 'y.

³⁷ A'engi amõ sawa'e uwyr tĩ. Her Jun. Ngariréi ywy pe har a'e. Ngã hetaha ke kapitã keruhũ manga manga rahã,

Jun uwyr. Inamõ heta ngã oho tĩ. Anĩ. A'e ke amõ jukwa tĩ. Pe, inamõ ixo ame'ẽ ta upa uhãi ujan oho tĩ.

³⁸ A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu katu apo. Jesu mondo ame'ẽ ta ke pemahy ym. Mã peja ixo. Sawa'e je'ẽha rupi a'eta ma'e ke ma'ema'e ixo rahã, upa ta kanim oho.

³⁹ Anĩ rahã, Tupã je'ẽha rupi a'eta ma'ema'e ixo rahã, marã ka ym kanĩha. Tupã namõ pejumai ta — aja Nga-mari pandu.

Pe, a'e pandu ame'ẽ ke rehe ngã hendu katu.

⁴⁰ Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta ke muhyk werur tĩ. Upa a'eta ke amõ ta nupã hũ. Pe, pandu tĩ:

—Jesu rehe har pepandu ym te apo 'y — aja kapitã ta pandu a'eta pe.

⁴¹ Pe, poir mondo. Ngã panduha renda ngi a'eta uhem oho. Jesu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe amõ ta mahy. Mahyha ke a'eta pyhyk, ame'ẽ ke Tupã putar aja a'eta ukwa katu, a'erehe hury katu oho.

⁴² Wera rahã pame katu te a'eta mu'e u'am. Tupã rehe ngã jumu'eha keruhũ pe mu'e u'am. Amõ ta rok pe mu'e u'am tĩ. Jesu Kirisutu rehe har mu'e u'am.

6

Awa po wajar mokõi haihu katu ame'ẽ ta ke

¹ Arahã Jesu rehe amõ amõ heta jurujar katu. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta

ngi har amō ta ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Amō ta emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta ke tī. Pe, ngere awa ta je'ēha pandu ame'ē ta parahy. Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta rehe parahy. Kuja pandu:

—Emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta kytym jande rehe. Ixawa'e manō ame'ē ta heta we ixo. Ame'ē ta ngi har emberéu awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē katu ma'e ke. Ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta pe me'ē me'ē we mi ma'e ke. Katu ym aja. Juja ym me'ē me'ēha — aja ngere awa ta je'ēha ke pandu ame'ē ta je'ē je'ē hū.

²⁻³ Pe, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke amō ta mujy'ar. Jesu mondo ame'ē ta riki mujy'ar. Ame'ē ta ke awa py mokōi hetaha. Ngā pe a'eta pandu:

—Jande mu ta! Pehendu katurahā! Ngā mi'u ke jande jame'ē me'ē rahā, marā ka ym Tupā je'ēha ke amō ta pe jamu'eha rī. Ngā mi'u jame'ēha rehe jō jama'ema'e ja'am. Katu ym aja. Jesu rehe har amō ta pe jamu'e ym rahā, katu ym. A'erehe amō sawa'e ta rehe pesak katu. Ko ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ta rehe pesak katu. Amō we tī. Ukwa katu ame'ē ta rehe pesak katu tī. Amō we tī. Sawa'e katu te ame'ē ta rehe pesak katu tī. Pehē ngi har awa po wajar mokōi sawa'e ta rehe pesak katu. Pe, ame'ē ta pe japandu

ta: “Ngā mi'u ke peme'ē me'ē” aja. Jande anī.

⁴ Tupā je'ēha ke jamu'e ta ngā pe rī. Tupā namō japandu pandu ta rī — aja Jesu mondo ame'ē ta pandu.

⁵ Ame'ē je'ēha rehe upa ngā hury katu, a'erehe ngā mi'u me'ēha ta ke mu'am. Ko Esete ke ngā mu'am. Jesu rehe jurujar katu te ame'ē ke a'e. Ipy'a rehe Tupā'ā ihī katu ame'ē ke a'e tī. Amō Siri ke ngā mu'am tī. Amō Pok ke mu'am tī. Amō Nikanor ke mu'am tī. Amō Timā ke mu'am tī. Amō Pame ke mu'am tī. Amō Nikoráu ke mu'am tī. Amō awa ke a'e, Jundéu awa ym a'e. Antioki ok ta pe har a'e. Yman jundéu awa tamūi ta ukwaha rehe a'e jurujar katu. Apo Jesu rehe jurujar katu tī.

⁶ (Ame'ē awa po wajar mokōi sawa'e ta ngā mi'u ke me'ē me'ē ta.) Pe, ame'ē sawa'e ta ke Jesu mondo ame'ē ta ruwa koty ngā mupu'am. Pe, Tupā namō pandu pandu. Ame'ē ta ākā rehe a'eta po ke Jesu mondo ame'ē ta mujar. (Aja ngā mi'u ke me'ē me'ē ame'ē ta ke a'eta, aja ngā pe mujekwa.)

⁷ Tupā je'ēha rehe amō amō ta hendu katu te hū. Jesu rehe amō amō Jerusarē ok ta pe har ta jurujar katu tī. Heta jundéu awa tama'e pa'i ta jurujar katu tī.

Esete ke amō ta pyhyk

⁸ Esete rehe Tupā usak katu te, a'erehe ahy ixo ame'ē ta ke Esete mukatu hū. Tupāma'e pyrātāha namō mukatu hū ngā ke. A'erehe ame'ē ke rehe

ngā usak rahā, pandu: “Mā! Katu hū!” aja pandu.

⁹ Pe, inamō amō sawa'e ta je'ē hātā tā hū. Amō koty jundéu awa tama'e jy'ariha renda ngi har ta ke a'eta. Henda rer: “Ngā poir ame'ē ta ke” aja ngā jupe. Syre ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Arexandiri ok ta ngi uwyr ame'ē ta ke a'eta tī. Amō ta Siri ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Amō ta Asia ywy ngi uwyr ame'ē ta ke amō ta tī. Pe, Esete namō a'eta je'ē hātā tā hū.

¹⁰ Ukwa katuha ke Tupā'ā muwyr ipe, Esete pe. A'erehe marā ka ym Esete je'ēha ke ame'ē ta mukanīha. A'erehe jyty'ym ehe.

¹¹ A'erehe amō sawa'e ta pe pandu:

—Esete rehe har te'e pepandu peho. Aja rahā, kome'ē tamatarer pehē pe jame'ē ta — aja ngā poir ame'ē ta pandu.

A'erehe sawa'e ta te'e pandu oho:

—“Moise katu ym. Je'ēha rehe pehendu ym” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu. “Tupā katu ym. A'e je'ēha rehe pehendu ym tī” aja Esete pandu ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e a'eta pandu.

¹² Ame'ē panduha namō upa ngā ke sawa'e ta muparahy. Tamūi ta ke a'eta muparahy tī. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. A'erehe johu ngā Esete koty oho. Pyhyk a'e ke.

¹³ Pe, ngā panduha renda pe raho. Pe, Esete rehe har te'e pandu ame'ē ta ke a'eta werur tī. Te'eha ta pandu:

—Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū katu te, aja jande jakwa katu. Anī. “Jaxer te'e” aja Esete pandu. “Moise je'ēha katu ym. Pehendu ym ehe” aja a'e pandu tī.

¹⁴ Kuja a'e panduha rehe jahendu tī. Upa Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke Jesu mujaxer ta. Jesu riki Nasare ok ta pe har ke a'e. Upa Moise mu'e ame'ē ke amō koty muruwak ta, aja Esete pandu. Ame'ē ke rehe jahendu tī — aja Esete rehe har te'e sawa'e ta pandu.

¹⁵ Upa katu te ngā panduha renda pe wapyk uī ame'ē ta Esete ruwa rehe usak usak uī. Huwa ke hendy. Tupā je'ēha rahoha ruwa aja hendy.

7

Esete je'ēha ke

¹ Esete pe jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu:

—Ame'ē je'ēha jetehar te nde pe my? — aja ipe.

²⁻³ Esete pandu:

—Anī. Te'e riki. Tamūi ta! Pehendu katurahā! Ihē anam ta! Pehendu katu tī. Amarā riki jande ramūi. Mesopot ywy rehe a'e ixo rahā, Tupā pandu ipe. Wera te hū namō ixo ame'ē ke a'e. Ma'e, Harā ok ta pe Amarā tyryk ym we oho rī. Kuja Tupā pandu ipe: “Sengi etyryk eho. Nde anam ta ke ehijar eho. Nde pái rekoha ehijar eho tī. Amō ywy ke nde pe amujesak ta.

A'ep etyryk eho" aja Amarã pe.

⁴ A'erehe Kaundéi ywy ke Amarã hijar oho. Harã ok ta pe tyryk oho. Ipái oho inamõ tĩ. A'engi ipái manõ rahã, amõ ywy pe a'e ke Tupã mu-tyryk mondo. Kome'ẽ ywy pe muwyr, ma'e, Tupã mujesak ame'ẽ ke pe. Yman a'ep a'e uhyk oho. Apo ame'ẽ ywy pe jande jaxo tĩ.

⁵ Anĩ. Ywy ke nixói ipe, Amarã pe. Ima'e ke nixói te. Tupã me'ẽ ym we ipe rĩ. Amarã ra'yr nixói te rahã, Tupã manga katu ipe: "Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta. Ne rainõma'e ta tĩ" aja Amarã pe Tupã pandu katu – aja Esete pandu.

⁶ A'e pandu tĩ:

–Kuja Tupã pandu tĩ: "Amõ ywy rehe ne rainõ ta ixo ta. A'ep paraky te'e hũ ta. Ame'ẽ ta ke amõ awa ta mahy hũ ta tĩ. 'Ar ke ymanuhũ ta raho. Kuja, 400 warahy 'ar aha ta oho.

⁷ Ame'ẽ ke upa rahã, ame'ẽ awa ta ke ihẽ amahy ta. Te'e muparakyha ta ke ihẽ amahy ta. A'engi ame'ẽ ywy ngi ne rainõ ta uhem oho. Kome'ẽ ywy rehe jywyr ta. Pe, ihẽ rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu ta" aja Amarã pe Tupã manga katu.

⁸ Tupã pandu katu, ame'ẽ ukwa katuha ke Amarã pe Tupã muwyr. Kuja. Ehe ihĩ ame'ẽ pírer ke jupã rahã, jundéu awa kotyhar ke a'e aja mujekwa. Tupã usak katu ehe ame'ẽ ke a'e, aja ukwa

katu. A'erehe ta'yr pírer ke Amarã jupã. Ta'yr rer Isak. U'ar, ame'ẽ ngi awa po wajar mokõi ukwer rahã, ipírer ke jupã. (Aja rahã, Tupã manga katuha ke a'e putar katu, aja mujekwa katu.) Isak aja tĩ. Ta'yr pírer ke jupã tĩ. Ta'yr rer Jako. Jako aja tĩ. Ta'yr ta pírer ke jupã tĩ. (Ipirer jupã rahã, ko jundéu awa ta kotyhar ta ke a'eta. Tupã usak katu a'eta rehe, ame'ẽ ta ke a'eta, aja mujekwa katu.) Jako ra'yr ta heta. Awa py mokõi ta'yr ta hetaha ipe. Jande ramũi ta ke a'eta.

⁹ –Jako ra'yr ta ngi har pe-teĩ Jose. Imu ta jyty'ym ehe. Pe, imu ta muhepy. Pe, Eji ywy pe Jose ke amõ ta raho. Paraky te'e a'e ixo. Pe, Jose rehe Tupã usak katu.

¹⁰ A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Tupã muputu'u katu ingi. Tupã usak katu ehe tĩ. Ukwa katuha ke muwyr ipe tĩ. A'erehe eji ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ruwa koty pu'am rahã, Jose rehe kapitã keruhũ usak katu. Kapitã keruhũ rer Parao. Pe, Jose ke kapitã aja a'e mu'am. Eji ywy pe har tama'e kapitã aja a'e mu'am. Kapitã keruhũ rok kapitã a'e tĩ.

¹¹ Pe, ngã pe ngã mi'u nixói te. Upa Eji ywy rupi nixói. Kanaã ywy rupi nixói te tĩ. Pyrara hũ ngã. Jande ramũi pe nixói te tĩ.

¹² Pe, Eji ywy pe ahúi aja me'ẽ pyta we mi aja Jako hendu. A'erehe ta'yr ta ke ixoty mondo, jande ramũi ta

ke.

¹³ Mokōihar a'eta oho rahā, imu ta pe juehe har Jose mukewa. Pe, Jose rehe har Parao ukwa tī. Jose riki jundéu awa ke a'e, aja a'e ukwa.

¹⁴ Pe, ipái pe myrandu Jose mondo. “Eji ywy pe ihē koty ejur. Upa katu te ne anam ta erur tī” aja myrandu mondo.

¹⁵ —Kuja, 75 ngā hetaha ixo. Pe, Eji ywy pe Jako oho. A'ep a'e manō. A'ep jande ramūi ta manō tī, ma'e, Jako ra'yr ta ke.

¹⁶ Ymanuhū tī, jande ramūi kangwer ke amō ta mutyryk raho. Sikē ok ta pe raho. A'ep itakwar keruhū ihī. Ame'ē pe ixangwer ke ngā mou tī. Yman ame'ē itakwar keruhū ke Emor ra'yr ngi Amarā jo'ok. Tamatarer Amarā muhepy ipe.

¹⁷ —Yman Amarā pe Tupā manga katu. Ame'ē panduha rehe uhyk tate rahā, Eji ywy pe jande ramūi ta jumuheta oho.

¹⁸ Pe, Eji ywy pe amō kapitā keruhū uhem ngā pe. Jose ambyr rehe har ukwa ym a'e.

¹⁹ Ame'ē kapitā keruhū muka'u te'e jande ramūi ta ke. Mupyrara hū tī. Kuja jande ramūi pe panduha mondo tī: “Ta'yn ra'yr u'ar rahā, pehē rok ngi pembor indo. Sawa'e ra'yr ta pame katu te pembor indo” aja kapitā keruhū pandu. Aja sawa'e ra'yr ta ke jukwa.

²⁰ Arahā amō sawa'e ra'yr u'ar. Her Moise. Katu hū ame'ē ke a'e, aja imāi ta ukwa.

²¹ A'erehe jukwa ym. Mahapyr jahy imāi namō

mukanim. Pe, hok ngi imāi muhem mondo rahā, Parao rajyr mahem. Kapitā keruhū rajyr ke a'e. “Ko ihē membyr apo 'y. Ihē amutiha ta” aja Parao rajyr pandu.

²² Pe, upa eji awa tama'e ukwa katuha Moise ke amō mu'e. Je'ēha ke pandu katu te tī. Upa ma'e ke ma'ema'e katu te tī.

²³ —Mokōi awa py upa warahy 'ar ame'ē ke Moise. Pe, arahā ianam ta rehe usak oho. Ianam ta riki jundéu awa ta ke.

²⁴ Pe, oho ixo rahā, ianam ke eji ywy pe har mahy te'e, ame'ē ke rehe usak. Pe, ame'ē ke muputu'u oho. Mahyha ngi mupoir ta, a'erehe jukwa.

²⁵ Eji ywy pe har ke Moise jukwa. [Ihē anam ta ke ihē amupoir ajur, a'erehe ihē ke Tupā muwyr. Ame'ē ke ihē anam ta ukwa ta, aja Moise ipy'a pe ukwa katu. Anī. Aja ym ianam ta ukwa.]

²⁶ Amō wera rahā, mokōi jundéu awa ta jumai ixo, ame'ē rehe Moise usak tī. Pe, muputu'u ta tipe. Pandu a'eta pe: “Sa'e ta! Pehendu katurahā! Mā peja ym! Pehē riki anam ta. A'erehe pejumai ym pexo” aja Moise pandu.

²⁷ Pe, ianam ke mupyrara ame'ē ke sosok mondo. Moise ke sosok mondo. Pandu ipe: “Jandema'e kapitā ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tī. 'Awa katu my?’ Anī rahā: 'Awa katu ym my?’ Ame'ē panduha aja ym nde.

²⁸ Kwehe eji ywy pe har ke nde erejukwa. Aja ihē ke nde

erejukwa tar katu my tĩ” aja Moise pe pandu.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Eji ywy ngi Moise ujan oho. (Parao ukwa ta tĩ. Ame'ẽ ngi kyje, a'erehe ujan oho.) Mijiã ywy pe oho. Amõ ywy pe har aja ixo. (Usak te'e aja ixo.) A'ep hakehar ke pyhyk. Pe, mokõi ta'yr ipe.

³⁰ –A'ep amõ mokõi awa pypa warahy 'ar aha oho. Ywy'ã keruhũ rake awa nixói te ame'ẽ ywy ihĩ. Ywy'ã keruhũ rer Sinái. A'ep Moise wata oho ixo rahã, Jupirã'y ke ukwái ukwái te'e ixo. Ame'ẽ ke rehe a'e usak. Tata hendyha pyter pe Tupã je'ẽha rahoha uhem.

³¹ Ame'ẽ ke rehe usak rahã: “Mã! Ma'e my?” aja pandu jupe. A'erehe hake ngi we usak katu oho ehe. Pe, jandema'e sawa'e te pandu ipe:

³² “Ihẽ rehe ne ramõi ta ipy'a moĩ moĩ katu. Ihẽ rehe Amarã ipy'a moĩ moĩ katu. Isak aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Jako aja tĩ. Ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ” aja panduha uwyr ipe. Pe, Moise jumukahem ingi, a'erehe ryrýi u'am ingi.

³³ Usak tar ym apo ehe 'y. Jandema'e sawa'e te pandu tĩ: “Ihẽ Tupã. Ko ihẽ axo. Nde erepyrũ ere'am, ame'ẽ ywy ke katu te ame'ẽ ke. A'erehe nde py rehe har ejo'ok. (Aja rahã ihẽ rehe nde py'a nde eremoĩ moĩ katu, aja ihẽ pe nde eremujekwa.)

³⁴ Ihẽ kotyhar ta ke Eji ywy pe ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ame'ẽ ta jixi'u

hũ. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ke ihẽ amupoir ajur. Esarahã! Eji ywy pe nde ke ihẽ amondo ta. Ame'ẽ ta ke nde erepoir ta ereho” aja Moise pe pandu.

³⁵ –Yman riki ame'ẽ Moise ke jundéu awa ta putar ym. Pandu ipe: “Jandema'e kapitã ym nde. Jandema'e panduha aja ym nde tĩ” aja Moise pe. Ame'ẽ Moise ke Tupã mondo. A'e ke kapitã aja a'e mu'am. Poiriha ke a'e tĩ. Inamõ Tupã je'ẽha rahoha ma'ema'e katu. Jupirã'y ke ukwái ukwái te'e. Ame'ẽ pyter pe usak, a'e riki Moise namõ ma'ema'e katu.

³⁶ Eji ywy pe ma'e ke Moise ma'ema'e hũ. Aja Tupãma'e pyrãtãha ke a'e mujesak ngã pe. Y ramõi pe aja tĩ. Y ramõi rer: “Y pytã.” Pe, Eji ywy ngi ianam ta ke mujy'ar raho. Awa nixói te ame'ẽ rupi wata oho ixo. Mokõi awa py upa warahy 'ar rahã, wata oho ixo. A'ep Tupãma'e pyrãtãha ke ngã pe a'e mujesak tĩ.

³⁷ Jundéu awa ta pe Moise pandu: “Ihẽ aja amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ. Pehẽ ngi har uhem ta” aja Moise pandu.

³⁸ Awa nixói te ame'ẽ pe jundéu awa ta jy'ar ixo. Ame'ẽ ta namõ Moise ixo. Sinái ywy'ã keruhũ rake a'eta jy'ar uwyr. Ame'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe Moise namõ Tupã je'ẽha rahoha pandu pandu. A'ep Tupã je'ẽha ke Moise pyhyk. Ame'ẽ je'ẽha rehe awa hendu katu rahã, ixo katu ta. Ame'ẽ ke jande

ramūi ta pe a'e pandu pandu. Ame'ẽ ke jande pe muwyr tĩ.

39 —Anĩ. Moise pandu ame'ẽ ke rehe jande ramūi ta hendu ym. Putar ym a'e ke.

40 Eji ywy pe jywyr ta tipe oho. Ywy'ã keruhũ 'ar pe Moise ixo rĩ, pe, imu pe jande ramūi ta pandu, ma'e, Arã pe: “Ma'e'ã jande pe emujã. Tupã aja jande pe. Jande ndutar koty oho ta. Eji ywy ngi jande ke Moise mujy'ar werur. Jande jakwa ym ehe har apo. My ihon mamy” aja Arã pe jande ramūi ta pandu.

41 Arahã itatawa ke te'e tapi'iruhu ra'yr'ã ke a'eta mujã. Ame'ẽ ruwa koty tapi'iruhu te ke a'eta jukwa. Aja ipy'a moĩ moĩ katu u'am ehe. A'eta mujã ame'ẽ ke rehe hury katu.

42 A'erehe jande ramūi ta ke Tupã hijar oho. Pe, upa ywa rehe hendy ame'ẽ ke rehe jande ramūi ipy'a moĩ moĩ katu u'am. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ. Tupã pandu:

“Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Mokõi awa pypa warahy 'ar rahã, awa nixói te ame'ẽ rupi pexo.

Heta tapi'iruhu ke pejukwa rahã, ihẽ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym pexo.

43 Amõ rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo.

So'o pিরer ok ke peraho. Ame'ẽ wyr pe Moro'ã pemoĩ. Jahy rata'ã pemoĩ tĩ. Her Hẽpã.

Ame'ẽ ta tupã ta aja pekwaha pehẽ jupe. Ame'ẽ'ã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu pexo. Katu ym aja.

A'erehe amõ ywy rehe pehẽ ke ihẽ amondo ta. Mambiro ok ta kupe koty ihẽ amondo ta” aja Tupã pandu.

—Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

44 A'e pandu tĩ:

—Awa nixói te ame'ẽ rupi jande ramūi wata oho ixo rahã, so'o pিরer ok ke a'eta raho. Ame'ẽ pe Tupã rehe jande ramūi ipy'a moĩ moĩ katu ixo. So'o pিরer ok mujãha ke Moise pe Tupã mujekwa. Aja jande ramūi mujã.

45 A'engi Moise manõ rahã, jande ramūi ta ke Josue mujy'ar raho. Kome'ẽ ywy pe mujy'ar werur. Arahã kome'ẽ ywy pe amõ awa ta ixo. Pe, ame'ẽ ta ke Tupã muhem mondo. Pe, kome'ẽ ywy ke jande ramūi pyhyk. Henda ke pe pyhyk. Kome'ẽ ywy pe uhyk rahã, so'o pিরer ok ke werur tĩ. Ame'ẽ ke hainõ ta pe jande ramūi mupyta. Ndawi uhem rahã, ame'ẽ ke pe we ixo rĩ.

46 Ndawi rehe Tupã usak katu. Pe, Tupã pe Ndawi pandu: “Kome'ẽ ywy pe nde pe ok keruhũ ihẽ amujã tar katu. Ame'ẽ pe nde rehe ngã ipy'a ke moĩ moĩ katu ta. Nde rehe Jako ipy'a katu ame'ẽ ke a'e tĩ” aja Ndawi pandu.

47 Anĩ. Ndawi mujã ym. Ta'yr riki mujã.

⁴⁸ Saromã riki ok keruhũ mujã. Anĩ. Awa ta mujã ame'ẽ ke rehe Tupã ixo ym. Tupã riki ywate har a'e. Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ.

⁴⁹ Tupã pandu:

“Ywa pe ihẽ axo. Ihẽ riki sawa'e te. Kome'ẽ ywy keruhũ pe aja tĩ. Ihẽ axo tĩ.

Ok keruhũ awa ta mujã ame'ẽ ke rehe ihẽ apyta ym ta. Henda peteĩhar rehe ihẽ apyta ym ta tĩ.

⁵⁰ Ihẽ riki upa katu te ma'e ke ihẽ amujã, aja Tupã pandu” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Esete pandu.

⁵¹ A'e pandu tĩ:

—Tamũi ta! Pehẽ ãkã janam rãi. Tupã rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe pehendu ym. Tupã'ã je'ẽha ke jande ramũi putar ym.

⁵² Aja pehẽ tĩ. Peputar ym tĩ. Upa Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke jande ramũi ta mupyrara. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke a'eta jukwa tĩ. Tupã ra'yr uwyr ta, aja pandu ame'ẽ ta ke a'eta jukwa. Pe, Ta'yr uwyr rahã, peputar ym a'e ke.

⁵³ A'e ke pejukwa tĩ. Tupã je'ẽha ke pehẽ pe Tupã je'ẽha rahoha ta muwyr. Anĩ. Ame'ẽ ke rehe pehendu ym — aja jundéu awa ta pe Esete pandu pandu.

Esete ke amõ ta jukwa

⁵⁴ Esete je'ẽha rehe hendu rahã, ngã panduha rendama'e kapitã ta parahy ehe.

Parahyha rehe hãi su'u su'u u'am.

⁵⁵ Pe, Esete py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu. Pe, ywa rehe Esete ma'ã rahã, Tupã rake wera te hũ, ame'ẽ rehe usak. Tupã rake Jesu pu'am u'am ame'ẽ ke rehe usak tĩ.

⁵⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa pe sawa'e te i'ãi. Amukwehe te we kome'ẽ ywy keruhũ pe wyjy uwyr ame'ẽ ke a'e. Tupã rake pu'am u'am apo 'y. Ame'ẽ ke rehe ihẽ asak — aja Esete pandu.

⁵⁷ Anĩ. Ipyakwar ke ipo pe hetaha ta kynda. (Hendu tar ym a'eta.) Ahem hũ tĩ. Pe, opor oho ehe.

⁵⁸ Pe, ok ta ngi muhem raho. A'ep ita pe japi. Aja a'e ke ngã jukwa. Sawa'e wan namõ ita omboriha ta kamixa ke hijar oho.

⁵⁹ Sawa'e wan ame'ẽ rer Sáu. Ita a'eta omombor ixo rahã, Esete pukái:

—Jesu! Ihẽma'e sawa'e te nde! Ihẽ'ã ke eraho! — aja pukái.

⁶⁰ Pe, ipynarãi pe u'ar. Hãtã pukái ipe tĩ:

—Sawa'e! Ihẽ rehe peme'ẽ ta katu ym ame'ẽ ke te'e ma'ema'e ixo. Peme'ẽ ta ke emupyrara ym — aja Esete pukái.

Upa pandu rahã, a'e manõ.

Pe, Esete ke ngã jukwa rahã, Sáu pandu tĩ: “Ere! Pejukwa katu!” aja riki.

8

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Sáu mupyrara

1 Arahã Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. Jerusarẽ ok ta pe heta ixo. Ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ tĩ. A'erehe amõ amõ ywy rupi uhãi oho. Jundéi ywy rupi uhãi oho. Samari ywy rupi uhãi oho tĩ. Jesu mondo ame'ẽ ta jõ Jerusarẽ ok ta pe ixo.

2 Tupã rehe hendu katu ame'ẽ ta Esete rete ke jytym raho. Jixi'u hũ ehe.

3 Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Sáu mumba tar katu. Ok rupi pame katu te kekar oho ixo. Mahem rahã, muhem raho. Pe, kyndaha pe kynda raho. Sawa'e ta ke aja. Kũjã ta ke aja tĩ. Kyndaha pe kynda raho tĩ.

Samari ywy pe myrandu katu ke amõ pandu oho

4 Amõ amõ ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta uhãi oho. A'ep Jesu rehe har pandu pandu. Myrandu katu ke pandu raho.

5 Amõ sawa'e ixo. Her Siri. Samari ywy pe ok ta ihĩ. A'ep a'e oho. Myrandu katu pandu pandu raho. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Awa muhãha a'e, aja ok ta pe har ta pe a'e pandu pandu raho tĩ.

6 Pe, je'ẽha rehe ok ta pe har ta hendu hendu katu te u'am. Tupãma'e pyrãtãha namõ marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. (Aja rahã, Jesu rehe har pandu ame'ẽ riki jete har te ke, aja mujekwa. Inamõ Tupã ixo, aja mujekwa tĩ.)

7 Heta ngã py'a ngi ãjã ta ke Siri muhem mondo. ãjã ta uhem rahã, hãtã ahem hũ. Heta jupyrãtã rãtã ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. Heta wata katu ym ame'ẽ ta ke mukatu tĩ. (Aja rahã, Jesu rehe har pandu ame'ẽ riki jete har te ke, aja mujekwa. Inamõ Tupã ixo, aja mujekwa tĩ.)

8 A'erehe a'ep pe har ta hury katu ehe.

9 Pe, ame'ẽ ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Simã. Paje a'e. Yman samari ywy pe har ta ke a'e muka'u ka'u te'e. Sawa'e keruhũ jupe, aja pandu pandu ngã pe.

10 Je'ẽha rehe upa hendu katu. Upa ok ta pe har ta hendu katu ehe. Ngã pandu:

—Tupãma'e pyrãtãha namõ a'e ixo — aja Simã rehe har upa ngã pandu naĩ.

11 Paje a'e. Yman ngã ke muka'u te'e, a'erehe a'ep pe har ta hendu katu ehe.

12 Pe, myrandu katu ke Siri pandu pandu. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja pandu pandu. Ame'ẽ rehe amõ jurujar katu rahã: "Ihẽ kotyhar ke" aja Tupã pandu. Pe, ame'ẽ myrandu katu rehe a'ep pe har ta jurujar katu. Sawa'e ta jurujar katu. Kũjã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Pe, ame'ẽ ta ke Siri mujahuk. (Aja rahã Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja mujekwa katu ngã pe.)

13 Simã jurujar katu tĩ. Upa Siri mujahuk rahã, inamõ Simã ixo. Tupãma'e pyrãtãha namõ Siri mukatu hũ ngã

ke. Ame'ë ke Simã usak rahã, jupandu jupe:

—Mã! Katu te — aja Simã jupe.

¹⁴ Jerusarë ok ta pe Jesu mondo ame'ë ta ixo. Kuja a'eta hendu. Tupã je'ëha rehe Samari ywy pe har ta jurujar katu, aja a'eta hendu. A'erehe Petu ke Siri koty a'eta mondo. Juã ke mondo tĩ.

¹⁵ A'ep a'eta uhyk rahã, jurujar katu ame'ë ta rehe har Tupã namõ pandu pandu:

—Kome'ë ta rehe Tupã'ã emuwyr — aja Tupã pe pandu.

¹⁶ A'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ, a'erehe Tupã namõ Petu ta pandu. A'ep pe har ta ke mujahuk rahã, Jesu je'ëha rupi mujahuk jõ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

¹⁷ Pe, a'eta ãkã rehe ipo ke Petu ta mujar. Pe, a'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

¹⁸⁻¹⁹ Amõ ta ãkã rehe ipo ke Jesu mondo ame'ë ta mujar rahã, a'ep pe har ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Ame'ë ke rehe Simã usak rahã, Petu ta pe a'e pandu:

—Ame'ë pyrãtãha ke ihẽ pe pemuwyr rahã, tamatarer pehẽ pe ihẽ ame'ë ta. Pe, amõ ta ãkã rehe ihẽ po amujar rahã, a'eta rehe Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ — aja Simã pandu.

²⁰ Petu pandu:

—Tupã'ã ke Tupã me'ë te'e. Ame'ë ke rehe tamatarer nde eremuhepy ta, aja nde erekwaha naĩ. Katu ym aja. A'erehe tamatarer ke ne

namõ mupyraraha renda pe oho ta my.

²¹ Tupã koty nde py'a ihĩ katu ym, a'erehe jande namõ nde erema'ema'e ym ta. Tupã rehe har nde eremu'e ym ta tĩ.

²² Nde erekwaha ngi emuruwak katu. Katu ym ame'ë nde erekwaha rehe har Tupã namõ epandu pandu. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ta nde rehe.

²³ (Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e.) A'erehe nde erejty'ym te ha namõ nde erexo, aja akwa. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha namõ nde erexo. Ame'ë ke nde erehijar ym rĩ, aja ihẽ akwa tĩ — aja Simã pe Petu pandu.

²⁴ Pe, Petu pe Simã pandu. Juã pe pandu tĩ:

—Anĩ. Pehërahã! Ihẽ rehe har Tupã namõ pehẽ riki pepandu. Aja rahã, ma'e ke ihẽ rehe uhyk ym ta. Petu pandu ramõ: “Tamatarer ke ne namõ mupyraraha renda pe oho ta” aja ihẽ rehe uhyk ym ta — aja Simã pandu.

²⁵ Tupã je'ëha ke Petu ta pandu pandu. Jesu rehe a'eta usak ame'ë rehe har pandu pandu tĩ. Upa pandu rahã, Jerusarë ok ta pe a'eta jywyr oho. Jywyr oho ixo rahã, amõ amõ ok ta rupi myrandu katu pandu pandu oho. Samari ywy pe ok ta ihĩ. Ame'ë rupi pandu pandu oho ixo.

Etio ywy pe har namõ Siri pandu

²⁶ Siri rehe Tupã je'ëha rahoha uhyk uwyr. Pandu ipe:

—Ehorahã! Warahy jurukwã koty awa rape ihĩ, ma'e, iapyr kotyhar ke. Jerusarẽ ok ta ngi Ngasa ok ta pe awa rape ihon. (Ymanihar awa rape ke ame'ẽ.) Ame'ẽ awa rape rupi eho — aja Siri pe pandu.

27-28 Pe, kamixa ke Siri munde. Pe, ame'ẽ rape rehe uhyk oho. Ame'ẽ rupi hekoha pe amõ sawa'e jywyr ta oho ixo. Etio ywy pe har a'e. Eunu a'e. Etio ywy pe har tama'e kapitã keruhũ pe a'e paraky ixo. Kapitã keruhũ riki kũjã ke. Kũjã rer Kanda. Ima'e tamatarer usakiha ke sawa'e. Kapitã a'e tĩ. Amukwehe we Jerusarẽ ok ta pe oho. Tupã rehe ipy'a a'e moĩ moĩ oho. Apo hekoha pe jywyr oho ixo. Myra ujan ame'ẽ 'ar pe oho ixo. Pe, oho ixo rahã, Tupã je'ẽha rehe usak usak uĩ. Yman Isai mupinim, ame'ẽ rehe usak usak uĩ.

29 Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Pe, Siri pe Tupã'ã pandu:

—Ixoty eho exo — aja ipe.

30 Pe, ixoty Siri ujan oho ixo. Pe, uhyk ehe. Isai mupinim ame'ẽ ke sawa'e pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe Siri hendu rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Nde eresak eresak ame'ẽ ke nde erekwa katu my? — aja Siri pandu ipe.

31 Sawa'e pandu:

—Anĩ. Amõ ihẽ ke mu'e ym rahã, marã ka ym ihẽ akwaha. Se ewapyk ejur. Ihẽ rake ewapyk — aja Siri pe sawa'e pandu.

32 Pe, sawa'e rake wapyk. Tupã je'ẽha rehe sawa'e usak usak ame'ẽ ke kuja ihĩ:

“Jukwaha renda pe arapuharan ke amõ jukwa raho.

A'e aja tĩ. A'e ke amõ ta jukwa ta raho tĩ.

Arapuharan ra'yr ke amõ ta hawĩ rahã, ahem ym. A'e ke aja tĩ. Je'ẽ ym ta a'e ke tĩ.

33 A'e ke ngã mupyrara rahã, amõ muputu'u ym ingi. Ame'ẽ ywy pe har ta katu ym te ame'ẽ ke ma'ema'e ipe. Ame'ẽ rehe har pandu ym awa.

A'e ke amõ ta jukwa ta. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ ke hijar ta oho” aja pinĩha ke sawa'e usak usak uĩ.

34 Pe, Siri pe sawa'e pandu:

—Emujekwa ihẽ pe rahã! Awa rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pandu pandu ko my? Juehe har pandu pandu my? Amõ rehe har pandu pandu my? — aja sawa'e pandu.

35 Pe, Jesu rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke pandu pandu, ame'ẽ ke Siri mujekwa ipe. Tupã je'ẽha rehe sawa'e usak ramõ, ame'ẽ ke Siri mu'e.

36 Ame'ẽ ngi Jesu rehe har mu'e mu'e tĩ. Pe, pe rupi oho ixo rahã, y rehe a'eta uhyk oho. Pe, etio ywy pe har pandu:

—Ko y ihĩ. Ihẽ ke nde eremujahuk rahã, katu my? — aja Siri pe pandu.

37 [Siri pandu ipe:

—Jesu rehe nde erejuruar katu rahã, katu tiki — aja etio ywy pe har pe pandu.

A'e pandu:

—Jesu Kirisutu riki Tupã ra'yr, aja ihẽ akwa katu — aja etio ywy pe har pandu.]

³⁸ A'erehe myra ujan ame'ẽ ke etio ywy pe har mupyta. Pe, y rehe a'eta uhyk oho. Mokõi jõ a'eta.

³⁹ A'e ke Siri mujahuk. (Aja rahã, Tupã kotyhar ke a'e apo 'y, aja mujekwa katu.) Pe, y ngi a'eta uhem rahã, Siri ke Tupã'ã pyhyk raho. Etio ywy pe har usak ym te ehe tĩ. Pe, pe rupi huru jywyr oho tĩ.

⁴⁰ Siri riki pahar Asot ok ta pe uhem. A'engi amõ amõ ok ta pe myrandu katu pandu pandu oho. Jesu rehe har ame'ẽ myrandu katu ke pandu pandu oho. Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho.

9

Jesu rehe Sáu jurujar katu
(At 22.6-16; At 26.12-18)

¹⁻² Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe Sáu parahy te rĩ. Upa jukwa tar katu. A'erehe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pe a'e oho. Pandu ipe:

—Ndama ok ta pe ihẽ aho ta. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda heta ihĩ. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amahem rahã, apukwar ta arur. Sawa'e ta ke ihẽ apukwar ta arur. Kũjã ta ke apukwar ta arur tĩ. Jerusarẽ ok ta pe arur ta. Ne je'ẽha rupi ihẽ aho ta. A'erehe paper

pinim ke ihẽ pe emuwyr — aja pa'i keruhũ pe Sáu pandu.

Pe, ame'ẽ ke Sáu pe a'e me'ẽ.

³ Pe, Sáu oho. Ndama ok ta pe uhyk tate rahã, pahar ywa ngi wera te hũ. Hake rupi wera te hũ.

⁴ Ywy pe a'e u'ar ukwap. Kuja je'ẽha rehe a'e hendu:

—Sáu! Ma'ewã ihẽ ke nde eremupyrara my? — aja Sáu hendu.

⁵ Sáu pandu:

—Sa'e! Awa nde my? — aja pandu ipe.

Pe, Sáu pe pandu:

—Ihẽ riki Jesu. Ihẽ ke nde eremupyrara erexo.

⁶ Ere. Epu'am. Ndama ok ta pe eho. A'ep ma'e nde erema'ema'e ta ame'ẽ ke amõ pandu ta nde pe — aja Jesu pandu.

⁷ Sáu namõ oho ame'ẽ ta pyta u'am. Uhem ym ngã je'ẽha ke. Amõ je'ẽha rehe jõ a'eta hendu. Anĩ. Usak ym awa ke rehe.

⁸ Pe, Sáu pu'am. Pe, eha pirar rahã, usak ym te ma'e ke. A'erehe ipo rehe amõ ta pyhyk.

⁹ Aja Ndama ok ta pe hykýi muhyk raho. Mahapyr ukwer rahã, usak ym te ma'e ke rehe. Arahã u'u ym te ma'e ke. Y ke u'u ym tĩ.

¹⁰ Pe, Ndama ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Anani. Jesu rehe jurujar katu a'e. Ixeraiha aja usak. Aja jan-dema'e sawa'e te mujekwa ipe:

—Anani!

A'e pandu.

—Sawa'e! Ma'e nde pe? —
aja Anani.

¹¹ Jandema'e sawa'e te
pandu ipe:

—Eho! Ok ta rape rupi eho.
Ok ta rape rer: “Tatambyk.”
Ame'ë rupi Jun rok ihĩ. Ame'ë
rupi epandu: “My Jun rok ihĩ
my? My Sáu? Tar ok ta pe har
a'e” aja epandu eho. Ihẽ pe
ma'e pandu pandu uĩ apo.

¹² Kuja ixeraiha aja a'e
usak. Ixoty nde erehyk
ereho. Nde po ke iãkã rehe
nde eremujar. Aja rahã, ma'e
ke rehe a'e usak katu ta tĩ. Aja
ixeraiha rehe a'e usak — aja
Anani pe jandema'e sawa'e
te pandu.

¹³ A'e pandu:

—Sawa'e! Ame'ë sawa'e
rehe har amõ ta pandu hũ
ihẽ pe. Nde kotyhar ta rehe
mãte hũ ma'e jaxeriha ke
ma'ema'e. Aja Jerusarẽ ok ta
pe ixo ame'ë ta pe ma'ema'e
hũ tĩ.

¹⁴ Ko Ndama ok ta pe aja
tĩ. Nde kotyhar ta ke mahy ta
uwyr tĩ. Upa nde rehe jurujar
katu ame'ë ta ke a'e pyhyk ta
uwyr. Jundéu awa tama'e pa'i
keruhũ je'ëha rupi a'e uwyr.
A'erehe aho tar ym ixoty —
aja Anani pandu.

¹⁵ Jandema'e sawa'e te
pandu ipe:

—Anĩ. Sáu koty eho! Ihẽ
asak katu ehe ame'ë ke a'e.
Ihẽ rehe a'e paraky ta apo
'y. Ihẽ rehe har a'e pandu
pandu ta oho. Ame'ë riki
ĩma'e parakyha ke. Amõ awa
ta pe ihẽ rehe har pandu
pandu ta oho. Jundéu awa
aja ym ame'ë ta pe pandu ta

oho. Kapitã keruhũ pe pandu
ta oho tĩ. Jundéu awa ta pe
pandu pandu ta oho tĩ.

¹⁶ Ihẽ rehe har a'e pandu
pandu ta oho, a'erehe a'e ke
amõ ta mupyrara te hũ ta.
Ame'ë ke ihẽ amujekwa ta ipe
— aja Anani pe pandu.

¹⁷ Pe, ixoty Anani oho. Jun
rok mahem rahã, ixẽ oho.
Pe, Sáu ãkã rehe ipo mujar.
Pandu ipe:

—Sáu! Jesu rehe nde ereju-
rujar katu apo 'y, a'erehe nde
riki ihẽ mu apo 'y! Se nde
erejur rahã, Jesu rehe nde
eresak. A'e riki jandema'e
sawa'e te. A'e riki ihẽ ke
muwyr nde koty. A'erehe ihẽ
ajur. Nde reha ke amopok
katu ajur. Nde py'a rehe
Tupã'ã ihĩ katu ta tĩ — aja Sáu
pe Anani pandu.

¹⁸ Pe, pahar Sáu reha ngi
ma'e ke u'ar. Pira pìrer aja
saka ame'ë ke u'ar. Pe, usak
katu tĩ. Pe, pu'am. Pe, a'e
ke Anani mujahuk. (Aja rahã,
Jesu kotyhar ke a'e apo 'y, aja
mujekwa katu.)

¹⁹ Pe, ma'e ke upa u'u rahã,
pyrãtã katu tĩ.

*Ndama ok ta pe myrandu
katu ke Sáu pandu pandu*

Ndama ok ta pe Sáu pyta
we rĩ. Jesu rehe jurujar katu
ame'ë ta namõ pyta we rĩ.

²⁰ Pe, pahar jundéu awa
tama'e jy'ariha renda pe a'e
ixẽ oho. Jesu rehe har a'e
pandu pandu oho. “Jesu riki
Tupã ra'yr” aja ngã pe a'e
pandu pandu.

²¹ Upa hendu ame'ë ta
pandu: “Mã! Ma'erehe my!”

aja ngã. Pe, pandu pandu a'eta jupe tĩ:

—Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke kome'ẽ sawa'e mupyrara hũ. Jerusarẽ ok ta pe ixo, ame'ẽ ta ke mupyrara hũ. Ndama ok ta pe aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke pyhyk uwyr tĩ. Pe, Jerusarẽ ok ta pe a'e pukwar ta raho. Pa'ihu ta pe pukwar ta raho, a'erehe se uwyr. Apo Jesu rehe har a'e pandu pandu katu. Ma'ewã puki! — aja a'eta jupe.

22 Sãu pandu katu te:

—Jetehar te riki. Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja ngã pe a'e mujekwa katu te.

Ame'ẽ rehe har pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ẽha ke mujywyr ym ipe. Ndama ok ta pe ixo ame'ẽ ta mujywyr ym ipe.

23 Yman a'ep Sãu ixo. Pe, jundéu awa ta jy'ar ixo. Pandu pandu a'eta jupe:

—Sãu ke jande jajukwa ta jaho — aja a'eta jupe.

24 A'erehe ok ta rukwen pe a'eta harõ u'am. Wera rahã, harõ u'am. Pytun rahã, harõ u'am tĩ. Sãu ke a'eta pyhyk rahã, jukwa ta. Anĩ. Ame'ẽ rehe har Sãu pe amõ pandu oho.

25 A'erehe pytun rahã, Sãu ke ehe katu ame'ẽ ta muhem mondo. Ok ta ita kurar ngi mujy mondo. Wasãkã ran keruhũ pe mujy mondo. Pe, ujan oho a'eta ngi.

Jerusarẽ ok ta pe Sãu ixo

26 Pe, Jerusarẽ ok ta pe Sãu uhyk oho. Uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta namõ a'e jy'ar ta tipe oho. Anĩ. Sãu ngi a'eta kyje. Jesu rehe Sãu jurujar katu apo 'y, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym, a'erehe kyje ingi.

27 Pe, Manambe oho ixoty. Pe, Jesu mondo ame'ẽ ta koty Sãu ke a'e muhyk raho. Ame'ẽ ta pe upa Sãu rehe har a'e pandu:

—Pe rupi Sãu oho ixo rahã, jandema'e sawa'e te rehe a'e usak. Jandema'e sawa'e te pandu pandu ipe tĩ. Apo Jesu rehe har Sãu pandu pandu tĩ. Ndama ok ta pe a'e pandu pandu hũ. Pandu rahã, a'e kyje ym amõ ta ngi — aja Jesu mondo ame'ẽ ta pe Manambe pandu.

28 Pe, ame'ẽ ta namõ Sãu pyta. Jerusarẽ ok ta rupi Jesu rehe har a'e pandu pandu oho.

29 Pandu pandu rahã, kyje ym ngã ngi. Pe, amõ awa je'ẽha pandu ame'ẽ ta a'ep ixo tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Ngere awa ta je'ẽha a'eta pandu. Ame'ẽ ta namõ Jesu rehe har Sãu pandu pandu hũ. Je'ẽ hãtã tã a'eta namõ tĩ. Pe, Sãu ke ame'ẽ ta jukwa ta tipe.

30 Ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ukwa rahã, Sesaréi ok ta pe Sãu ke a'eta raho. A'engi Tar ok ta pe Sãu ke a'eta mondo.

31 Ajame'ẽ ke Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara ym. (Sãu mupyrara ym apo 'y.)

A'erehe upa Jundéi ywy rupi ixo ame'ë ta ke amõ ta mupyrara ym tĩ. Ngariréi ywy pe ixo ame'ë ta ke mupyrara ym tĩ. Samari ywy pe ixo ame'ë ta ke mupyrara ym tĩ. Pe, Jesu rehe jurujar katu te we ngã oho ixo. Tupã rehe ipy'a katu ixo tĩ. Tupã'ã mujekwa katu tĩ, a'erehe amõ amõ ta Jesu rehe jurujar katu tĩ.

Ri ok ta pe Petu oho. Jop ok ta pe oho tĩ.

³² Amõ amõ ok ta rupi Petu ohoho ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta rehe a'e usak oho.

³³ Pe, Ri ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe uhyk. Her Enéi. Upa jupyrãtã rãtã ame'ë ke a'e. Awa po wajar mahapyr warahy 'ar rahã, myrape 'ar pe túi, hok pe.

³⁴ Pe, Petu pandu ipe:

—Enéi! Nde ke Jesu Kirisutu mukatu! Myrape 'ar ngi epu'am. Pukeka ke emupuku katu emou — aja Enéi pe pandu.

³⁵ Pahar Enéi pu'am. Upa Ri ok ta pe har ta usak ehe. Pe, Tupã koty ipy'a ke ame'ë ta muruwak mondo. Saro ok ta pe har ta aja tĩ. Usak ehe tĩ. Pe, Tupã koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo tĩ.

³⁶ Jop ok ta pe kũjã ixo. Her Tambi. Ngere awa ta je'ëha kuja amõ her tĩ: “Ndo” aja ipe. Jesu rehe a'e jurujar katu tĩ. Katu ame'ë pame katu te amõ ta pe a'e ma'ema'e katu. Ima'e ym te ame'ë ta rehe a'e haihu katu tĩ.

³⁷ Ri ok ta pe Petu ixo rahã, ma'e ahyha ke kũjã pyhyk. Pe, manõ. Hete ke amõ ta kutuk. Y pe kutuk. (A'ep pe har ta aja te'eha a'e. Upa kutuk rahã, hete ke pukek.) Pe, kapy ywate har henda ihĩ ame'ë pe mou.

³⁸ “Ri ok ta pe Petu ixo” aja Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta hendu. Ri ok ta kotete ihĩ. A'erehe ixoty mokõi sawa'e ta mondo. Kuja sawa'e ta pandu oho ipe:

—Pahar jande namõ eho — aja Petu pe pandu oho.

³⁹ Pe, Petu pu'am. Sawa'e ta namõ oho. Jop ok ta pe uhyk rahã, kapy ywate har henda ihĩ ame'ë pe amõ ta raho. Upa ixawa'e manõ ame'ë ta juramã u'am. Petu rake rupi juramã u'am. Jixi'u hũ u'am. Ixuwe katu rahã, kamixa ke Ndo mujã mujã. Ame'ë ke Petu pe mujesak jesak u'am. Kamixa puku Ndo mujã ame'ë ke mujesak jesak u'am tĩ.

⁴⁰ Pe, kapy ngi upa kũjã ta ke Petu muhem mondo. Pe, ipynarãi pe wapyk. Tupã namõ pandu pandu. Pe, hete koty uwak. Pandu:

—Tambi! Epu'am! — aja kũjã manõ ame'ë ke pe Petu pandu.

Pe, eha ke kũjã pirar. Petu rehe ma'ã rahã, wapyk.

⁴¹ Ipo ke Petu pyhyk. Pe, mupu'am. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e mujy'ar. Ixawa'e manõ ame'ë ta ke mujy'ar tĩ.

⁴² Kũjã kwera ramõ ame'ë ke a'e mujesak kũjã ta pe.

Ame'ë rehe har myrandu upa Jop ok ta rupi amõ ta pandu pandu oho.

⁴³ A'erehe Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Jop ok ta pe Petu pyta we rĩ. So'o pিরer rehe ma'eha namõ a'e pyta we rĩ. Her Simã.

10

Kone rehe har

¹ Sesaréi ok ta pe amõ sawa'e ixo. Her Kone. Homa awa tama'e sonda ta ixo. Itar ywy ngi sonda ta uwyr. Ame'ë tama'e kapitã ke a'e. Kuja, 100 hetaha sonda tama'e kapitã ke a'e. Sawa'e katu ame'ë ke a'e.

² Jundéu awa ramüi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Upa katu te hok wyr pe har ta aja tĩ. Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ. Amõ awa riki a'e. Jundéu awa ym a'e. Pe, jundéu awa ta ima'e ym te rahã, ame'ë ta rehe a'e haihu katu. Tupã namõ a'e pandu pandu katu te tĩ.

³ Amõ wera rahã, warahy ywa ku'a ihon tate rahã, ixeraiha aja a'e usak. Tupã je'ëha rahoha wyjy uwyr ehe, aja a'e usak katu. A'e pandu:

—Kone! — aja Tupã je'ëha rahoha.

⁴ Kone usak ehe rahã, jumukahem ingi. Pe, pandu ipe:

—Sa'e! Ma'e nde pe my? — aja Kone pandu.

Tupã je'ëha rahoha pandu:

—Tupã namõ nde erepandu pandu, ame'ë ke a'e ukwa katu. Ma'e ke nixói te ame'ë

ta rehe nde erehaihu katu, ame'ë ke ukwa katu tĩ.

⁵ A'erehe nde rehe a'e usak katu. Apo Jop ok ta pe sawa'e ta ke emondo. Simã Petu pe: “Jande namõ eho” aja a'eta pandu ta oho.

⁶ Amõ sawa'e rok pe Simã Petu ixo. Ok jar rer amõ Simã. Ame'ë Simã so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramüi rake hok ihĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁷ Pe, Tupã je'ëha rahoha jywyr oho. Aja ixeraiha aja Kone usak. Pe, mokõi miasu ta ke Kone mujy'ar. Amõ sonda ke mujy'ar tĩ. Ame'ë sonda riki jundéu awa ramüi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu tĩ. Konema'e miasu a'e tĩ.

⁸ Ame'ë mahapyr sawa'e ta pe upa usak ame'ë rehe har Kone pandu pandu. Pe, Jop ok ta pe mahapyr sawa'e ta ke a'e mondo.

⁹ Ame'ë ku'ë rahã, pe rupi a'eta oho ixo rĩ. Warahy jan-dar tate rahã, Jop ok ta pe uhyk tate. Arahã, ok kupe 'ar pe Petu oho. (Ame'ë ok kupe ipe katu.) A'ep Tupã namõ pandu pandu ta. (Aja te'eha jundéu awa ta ma'ema'e katu. Ok kupe 'ar pe Tupã namõ pandu pandu katu uĩ.)

¹⁰ A'e myahy uĩ. Ma'e ke u'u tar katu. Pe, ma'e ke amõ mupupur ixo rahã, ixeraiha aja a'e usak.

¹¹ Kuja usak. Ywa ngi pan keruhũ aja me'ë wyjy uwyr ixo. Iapyr rehe pame katu te pukwar. Ame'ë mujy muwyr.

¹² Kome'ë ywy keruhũ pe

mujoy muwyr. Ame'ë jywĩ pe upa katu te ywy rupi so'o ta wata ame'ë ta ihĩ. Upa katu te ipixi'a pe ma'e wata ame'ë ta ihĩ tĩ. Upa katu te ma'ewyra wewe ame'ë ta ihĩ tĩ.

¹³ Pe, kuja hendu:

—Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ë ke e'u! — aja ipe.

¹⁴ Petu pandu:

—Sa'e! Anĩ! So'o ta para ihĩ. Jande ramũi u'u ym ame'ë ke pehĩ. A'erehe ihẽ a'u ym ta tĩ — aja Petu.

¹⁵ Pe, kuja je'ëha uhyk ehe tĩ:

—Jete riki. Apo katu aja Tupã pandu. Jaxer te'e aja ym ekwa ekwa eĩ — aja Petu pe.

¹⁶ Aja mahapyr uhyk katu te ehe. Pe, upa ywa pe jywyr oho tĩ. Aja ixeraiha aja Petu usak.

¹⁷ Usak ramõ ame'ë rehe har ipy'a pe Petu ukwa ukwa katu te uĩ. “Ma'ewã aja my?” aja jupe. Arahã Kone mondo ame'ë ta uhyk uwyr. Hukwen koty pu'am u'am. Simã rok ke amõ ta mujekwa a'eta pe.

¹⁸ Pe, a'eta pukái:

—Se Simã Petu ixo my? — aja sawa'e ta pukái.

¹⁹ Usak ramõ ame'ë rehe har Petu ukwa ukwa uĩ rĩ. Pe, Tupã'ã pandu ipe:

—Ehendu katurahã! Mahapyr sawa'e ta nde pe pandu uwyr.

²⁰ Epu'am. Ewyjy eho. Sawa'e ta namõ eho. Ekyje ym a'eta ngi. Nde koty a'eta ke ihẽ amuwyr — aja Petu pe.

²¹ Pe, Petu wyjy oho a'eta Pandu:

—Sawa'e ke pekekar pexo ame'ë ke ko ihẽ. Ma'e pehẽ pe? — aja Kone muwyr ame'ë ta pe Petu pandu.

²² A'eta pandu:

—Nde koty jande ke Kone muwyr. Sonda tama'e kapitã a'e. Sawa'e katu ame'ë ke a'e. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu. Kone rehe har upa jundéu awa ta pandu katu. Kwehe Tupã je'ëha rahoha mujekwa ipe: “Nde rok pe Petu ke emuhyk erur. Nde pe ma'e ke a'e pandu pandu ta” aja Kone pe. A'erehe jande jajur — aja Petu pe sawa'e ta pandu.

²³ Pe, Petu pandu:

—Pejur! Se pepyta we rĩ. Ka'aruk koty apo — aja sawa'e ta pe.

Ame'ë ku'ë rahã, ima'e ke Petu moĩ katu. Pe, a'eta namõ oho. Amõ ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke. Jop ok ta pe har ta ke a'eta.

²⁴ A'engi amõ ku'ë rahã, Sesaréi ok ta pe a'eta johu uhyk oho. Kone rok pe uhyk rahã, Kone harõ ixo. Petu ta rehe harõ ixo. Ianam ta ke a'e mujy'ar. Ehe katu ame'ë ta ke mujy'ar tĩ. Upa ame'ë ta harõ ixo tĩ.

²⁵ Hok pe Petu ixo tate rahã, ixoty Kone oho. Pe, Petu py koty a'e jumumbe jumumbe oho. Ipynarãi pe a'e wapyk uĩ tĩ. (Aja ipy'a moĩ moĩ ta tipe.)

²⁶ Pe, a'e ke Petu mupu'am. Pandu ipe:

—Epu'am katu! Nde aja sawa'e te'e ihẽ tĩ. Ihẽ rehe nde py'a emoĩ moĩ ym eĩ — aja Kone pe Petu pandu.

²⁷ Hok pe ixe oho rahā, Kone namō Petu pandu pandu.

²⁸ A'ep hetaha ta rehe Petu usak. Pe, a'eta pe Petu pandu:

—Jundéu awa aja ym namō jande jaxo rahā, katu ym. Aja jande ramūi ta je'ēha ke. Ame'ē ke pekwa katu. Ko jundéu awa ihē. Amō awa rok pe aja tī. Amō awa rok pe jande jaxe rahā, katu ym tī. Aja jande ramūi ta je'ēha tī. Ame'ē ke pekwa katu tī. Anī. Aja ym apo 'y. Amō awa namō jaxo rahā, katu apo 'y. Aja ihē pe Tupā mujekwa. Amō awa jaxer ym, aja ihē pe Tupā mujekwa katu tī. Ihē keraiha rupi a'e mujekwa katu ihē pe.

²⁹ A'erehe ihē pe nde kotyhar ta pandu rahā, pahar ihē ajur. Apo ihē akwa ta. Ma'erehe ihē ke nde eremuhyk se my? — aja Petu ipe.

³⁰ Pe Kone pandu:

—Amukwehe ihē rok pe ihē axo. Mahapyr aker apo. Tupā namō ihē apandu pandu aī. Se warahy rahā, apo aja, ma'e warahy ywa ku'a ihon rahā. Pahar ihē ruwa koty sawa'e uhem u'am. Ima'e mundeha riki hendy!

³¹ Ihē pe a'e pandu: “Kone! Tupā namō nde erepandu pandu ame'ē ke Tupā ukwa katu. Ima'e ym te ame'ē ta rehe nde erehaihu katu ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

³² Apo Jop ok ta pe amō ke emondo. Simā Petu pe a'eta pandu ta oho. Amō Simā rok

pe ixo. Ame'ē Simā so'o pিরer rehe ma'eha ke a'e. Y ramūi rake hok ke ihī” aja ihē pe.

³³ A'erehe pahar nde koty sawa'e ta ke ihē amondo. Pahar nde erejur. Katu aja. Ko jande jaxo apo. Jande rehe Tupā usak katu ixo. Upa nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe jande jahendu tar katu — aja Petu pe Kone pandu.

Petu je'ēha ke

³⁴ Pe, Petu pandu:

—Jete! Ihē akwa katu apo! Ihē keraiha aja ihē asak. A'erehe upa katu te awa ta rehe Tupā juja katu te usak katu, aja akwa katu.

³⁵ Amō amō awa ta ipy'a ke moī moī katu ehe rahā, ame'ē ke Tupā putar katu tī. Amō amō awa ta katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, ame'ē ke a'e putar katu tī. Upa katu te amō amō awa ta rehe a'e juja katu te usak katu. (Upa so'o ke a'u katu, ame'ēja saka Tupā mujekwa.)

³⁶ —Apo kuja pekwa katu. Jundéu awa ta pe je'ēha ke Tupā muwyr. Ngā py'a ke Jesu muhury katu, ame'ē myrandu katu ke muwyr. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

³⁷ Upa Juā pandu pandu rahā, Jesu riki pandu pandu uwyr tī. Upa Juā mujahuk rahā tī. Ngariréi ywy pe Jesu pandu pandu py. A'engi Jundéi ywy rupi pandu pandu oho.

³⁸ Jesu rehe har pekwa katu. Nasare ok ta pe har a'e. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Tupā'ā ke a'e moī katu ehe tī. Usak katu ehe tī. A'erehe upa

ok ta rupi katu ame'ë ke a'e ma'ema'e oho. Ājã ta awa ta py'a rehe ihĩ, ame'ë ta ke upa mukatu hũ tĩ.

³⁹ Awa ta py'a ngi upa muhem mondo. Jundéu awa ta ok ta rupi Jesu ma'ema'e, ame'ë rehe jande jasak. Ame'ë rehe har japandu pandu. Jerusarë ok ta pe ma'ema'e ame'ë ke rehe jasak tĩ. Ame'ë rehe har japandu pandu tĩ. Pe, myra ngã mupia ame'ë ke rehe Jesu ke amõ ta mujar mu'am. Aja a'e ke ngã jukwa.

⁴⁰ —Pe, mokõi ukwer rahã, a'e ke Tupã mukwera katu muhem.

⁴¹ Jesu ke jande pe a'e mujesak tĩ. Upa ngã usak ym ehe. Jande pe jõ Tupã mujesak. Jande rehe Tupã usak katu ame'ë ta ke jande. Yman rahã, jande rehe a'e usak katu ta tĩ, aja a'e ukwa katu. Upa a'e kwera katu uhem rahã, Jesu namõ ma'e ke jande ja'u. (Aja rahã, a'e atu kwera katu aja jakwa katu. Ixuwe katu a'e, aja jakwa katu tĩ.)

⁴² Pe, jande pe a'e pandu: "Ihë rehe har ngã pe pepandu pandu peho. Ngã rehe har ihë atu apandu pandu ta aja Tupã mu'am. 'Katu pehë. Tupã namõ pexo katu' aja apandu ta. Anĩ rahã: 'Katu ym pehë. Mupyraraha renda pe peho' aja apandu ta tĩ. Aja ixuwe katu ame'ë ta rehe har ihë apandu ta. Manõ ame'ë ta ke ihë amukwera katu ta muhem. Pe, ame'ë ta rehe har apandu katu ta tĩ" aja

jande pe Jesu pandu — aja Petu pandu.

⁴³ A'e pandu tĩ:

—Jesu rehe har upa ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu pandu. Kuja pandu: "Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu rahã, Tupã ipy'a jywyr ta ehe. Jesu je'ëha rupi Tupã ipy'a jywyr ta ehe" aja ymanihar ta pandu — aja Kone ta pe Petu pandu.

Amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu

⁴⁴ Petu pandu pandu uĩ rahã, upa hendu uĩ ame'ë ta rehe Tupã'ã ihĩ katu. Kone ta rehe ihĩ katu.

⁴⁵⁻⁴⁶ Amõ amõ awa tama'e je'ëha ke Kone ta pandu pandu. (Aja Tupã'ã ihĩ katu, aja mujekwa katu Petu ta pe.) Tupã rehe har pandu pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pandu katu ipe. Ame'ë ke Jop ok ta ngi Petu namõ uwyr ame'ë ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'eta tĩ. Jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Pe, aja ame'ë ta hendu rahã, amõ awa ta rehe Tupã'ã ihĩ katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. (Jundéu awa aja ym ame'ë ta rehe ihĩ katu, aja ukwa katu tĩ.) A'erehe: "Mã! Katu tiki" aja pandu. Pe, Petu pandu:

⁴⁷ —Jande aja kome'ë ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. A'erehe kome'ë ta ke jande jamujahuk rahã, katu tiki. Amõ ta riki marã ka ym je'ëha ke — aja Petu pandu. (Mujahuk rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu amõ ta pe.)

48 Pe, inamõ uwyr ame'ẽ ta pe Petu pandu:

—Jesu Kirisutu je'ẽha rupi kome'ẽ ta ke pemujahuk — aja a'eta pe.

Upa mujahuk rahã, Petu ta pe Kone pandu:

—Jande namõ pepyta we rĩ — aja a'eta pe.

11

Jerusarẽ ok ta pe har ta pe Petu pandu pandu

1 Tupã je'ẽha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja Jesu mondo ame'ẽ ta hendu. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu, aja hendu. Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Tupã je'ẽha rehe amõ awa ta jurujar katu, aja ame'ẽ ta hendu tĩ.

2 Pe, Jerusarẽ ok ta pe Petu jywyr rahã, amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta a'eta. Ipirer jupãha putar katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe hamũi ta ukwa aja me'ẽ rehe hendu katu we rĩ. Ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ:

3 —Amõ awa ta rok pe nde erexe ereho. Aja rahã, katu ym. Jundéu awa ta aja ym ame'ẽ ta ke. Ame'ẽ ta namõ ma'e ke nde ere'u tĩ. Katu ym tĩ — aja Petu pe je'ẽ hũ.

4-5 Pe, upa katu te ame'ẽ rehe har Petu pandu pandu. Kuja pandu:

—Jop ok ta pe ihẽ axo rahã, Tupã namõ ihẽ apandu pandu aĩ. Pe, ihẽ keraiha aja ihẽ asak. Ame'ẽ rupi kuja ihẽ asak. Ywa ngi pan keruhũ aja me'ẽ wyjy uwyr. Iapyr rehe

pame katu te pukwar. Ame'ẽ mujy muwyr.

6 Ihẽ rake pyta. Jywĩ pe ihẽ ama'ã katu rahã, ywy rupi so'o wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak. Ka'a rupi so'o ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. Ipixi'a pe wata ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ. Ka'a rupi ma'ewyra wewe ixo ame'ẽ ta rehe ihẽ asak tĩ.

7 Pe, kuja ihẽ pe je'ẽha pandu muwyr: “Petu! Epu'am! Ma'e ke ejukwa! Ame'ẽ ke e'u!” aja ihẽ pe.

8 Pe, ihẽ apandu: “Sa'e! Anĩ! Jande ramũi ta u'u ym ame'ẽ ke ihẽ a'u ym ta tĩ” aja ihẽ apandu.

9 Pe, ywa ngi je'ẽha ihẽ pe uwyr tĩ: “Ame'ẽ ke jetehar te riki. Apo amõ koty. ‘Katu’ aja Tupã pandu. ‘Ame'ẽ ke jaxer te'e’ aja ym ekwa eĩ” aja ihẽ pe.

10 Aja mahapyr ihẽ rehe uhyk katu te. Pe, upa katu te ywa pe jywyr oho.

11 —Pe, arahã ok pe mahapyr sawa'e ta uhyk uwyr tĩ. Simã rok pe ihẽ axo, a'ep uhyk uwyr. Ame'ẽ ta ke ihẽ koty amõ muhyk muwyr. Sesaréi ok ta ngi muhyk muwyr.

12 Pe, ihẽ pe Tupã'ã pandu: “Pahar sawa'e ta namõ eho” aja ihẽ pe. Ko ixo ame'ẽ ta ihẽ namõ oho tĩ. Awa po wajar peteĩ hetaha ta oho tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Sesaréi ok ta pe jande jahyk rahã, Kone rok pe jande jaxe jaho.

13 —Hok pe Tupã je'ẽha rahoha rehe Kone usak, ame'ẽ rehe har jande pe a'e pandu pandu. Tupã je'ẽha rahoha

pandu ipe: “Jop ok ta pe sawa'e ta emondo. Simã Petu pe a'eta pandu ta oho: ‘Pahar jande namō eho’ aja.

¹⁴ Nde ke Tupã muhã katu ta ame'ẽ rehe har a'e pandu ta nde pe. Upa nde rok wyr pe har ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Ame'ẽ rehe har a'e pandu ta tĩ” aja Kone pe pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe ihẽ apandu pandu rahã, jande aja ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ.

¹⁶ Pe, Jesu je'ẽha ke ihẽ akwa a'am. Kuja a'e pandu: “Y pe Juã mujahuk. Pehẽ amō koty. Pehẽ rehe Tupã'ã ihĩ katu ta” aja Jesu pandu katu.

¹⁷ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr. Jande aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta py'a rehe Tupã'ã ke Tupã muwyr tĩ. A'erehe marã ka ym ihẽ aje'ẽha. Tupã namō ihẽ ajumai ym ta me'ẽ te'e — aja Petu pandu.

¹⁸ Ame'ẽ ke rehe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu rahã, je'ẽha uhem ym. Jerusarẽ ok ta pe har ta ke a'eta. Pe, Tupã pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ẽ ke” aja. Kuja pandu tĩ:

—Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Tupã koty ipy'a muruwak mondo rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta tĩ — aja Jerusarẽ ok ta pe har ta pandu.

Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo

¹⁹ Yman Esete ke amō ta jukwa rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke amō ta mupyrara tĩ. A'erehe amō koty koty ame'ẽ ta uhãi oho. Amō amō ta Seni ywy pe oho. Amō amō ta Xi ypa'ũ pe oho tĩ. Amō amō ta Antioki ok ta pe oho tĩ. Ame'ẽ ta uhãi uhãi oho rahã, jundéu awa ta pe jō Tupã je'ẽha ke pandu pandu.

²⁰ Pe, amō sawa'e ta Antioki ok ta pe uhyk oho. Xi ypa'ũ pe har ta ke a'eta. Syre ok ta pe har ke amō ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Antioki ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke a'eta pandu pandu. Jesu rehe har pandu pandu.

²¹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e je'ẽha rupi a'eta pandu pandu. A'erehe hamũi ta ukwaha ke heta ngã hijar. Antioki ok ta pe har ta riki hijar. Pe, jandema'e sawa'e te rehe a'eta jurujar katu tĩ.

²² Ame'ẽ rehe har myrandu ke Jerusarẽ ok ta pe har ta hendu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu. A'erehe Antioki ok ta pe Manambe ke a'eta mondo. (Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke a'e muhury ta oho, a'erehe a'e ke a'eta mondo.)

²³ A'ep a'e uhyk rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta heta ixo. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu, aja Manambe ukwa katu. A'erehe a'e hury katu. Pandu pandu we hũ tĩ:

—Tapijar te'e we Jesu rehe pejurujar katu — aja Manambe pandu.

²⁴ Sawa'e katu ame'ë ke Manambe. Tupã'ã ihĩ katu ehe tĩ. Jesu rehe a'e jurujar katu te tĩ. Manambe pandu katu, a'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu.

²⁵ Tupã je'ëha ke inamõ Sáu mu'e ta, aja Manambe putar, a'erehe Tar ok ta pe Manambe oho. A'ep Sáu ke a'e kekar oho.

²⁶ Mahem rahã, Antioki ok ta pe werur inamõ. Peteĩ warahy 'ar rahã, a'ep mokõi sawa'e ta pyta rĩ. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta namõ ame'ë ta pyta. Johu ngã ke a'eta mu'e mu'e. Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta pe amõ ta pandu py: "Kirisutu kotyhar ta ke" aja. (Amõ: "Jesu kotyhar ta ke" aja her tĩ.)

²⁷ Arahã Antioki ok ta pe Tupã je'ëha pandu ame'ë ta uhyk uwyr. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr.

²⁸ Heta ame'ë ta ngi har peteĩ pu'am. Her Angambo. Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ kuja a'e pandu:

—Kome'ë ywy keruhũ rupi ngã mi'u nixói te ta. Ngã myahy te hũ ta — aja Angambo pandu.

Jetehar te riki ame'ë. Aja uhyk. Karáu riki homa awa tama'e kapitã keruhũ rahã, aja uhyk.

²⁹ A'erehe Jesu kotyhar ta pandu:

—Jundéi ywy rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ixo. Ame'ë ta myahy hũ ta. A'erehe tamatarer ke jamujy'ar ta. Ame'ë ta pe

jamondo ta — aja Antioki ok ta pe har ta pandu.

Pe, ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta heta me'ë. Aja mujy'ar. Ima'e heta ym rahã, ame'ë ta ta'yr mi me'ë. Aja mujy'ar tĩ.

³⁰ Pe, upa tamatarer mujy'ar rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ta pe mondo. Jundéi ywy rupi ixo, ame'ë kapitã ta pe mondo. Manambe riki tamatarer raho. Sáu amõ raho inamõ tĩ.

12

Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara tĩ

¹ Arahã amõ amõ we Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke Ero mupyrara. Ero riki jundéu awa tama'e kapitam.

² Pe, Ero je'ëha rupi Tian ke amõ jukwa oho. Tian riki Juã mu. Kyse puku pe jukwa. Ame'ë rehe jundéu awa ta hury katu.

³ Ame'ë ke Ero ukwa rahã, Petu ke a'e pyhyk tĩ. Pasuko weraha rehe uhyk tate rahã, Petu ke pyhyk. (Ame'ë wera rahã, jundéu awa ta mbeju ke u'u. Mbeju ke mupururukiha nixói te, ame'ë ke u'u.)

⁴ Upa pyhyk rahã, kyndaha pe kynda raho. Heta sonda ta harõ u'am. Awa py wajar mokõi sonda ta harõ u'am. Tumeme harõ py. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. A'engi amõ tumeme harõ tĩ. Aja pame katu te harõ u'am. Pe, Pasuko weraha upa rahã, Petu ke Ero muhem tar katu. Jundéu awa ta ruwa koty jukwa tar katu.

⁵ Pe, Petu rehe sonda ta usak katu u'am. (Jesu kotyhar ta anī.) A'eta Tupā namō pandu pandu hū. “Kyndaha ngi Petu ke emuhem katu” aja inamō pandu pandu hū.

Kyndaha ngi Petu ke Tupā je'ēha rahoha muhem

⁶ Pytun rahā, mokōi sonda ta pyter rupi Petu ukwer ou. Ku'ē rahā, Petu ke Ero muhem ta tipe. Jukwa ta tipe. Petu ke ipo apyr rupi sonda ta pukwar, ita tupaham pe. Ita tupaham pe sonda ta ipo apyr rupi pukwar tī. Kyndaha rukwen ke sonda ta harō u'am tī.

⁷ Pe, pahar kyndaha rehe Tupā je'ēha rahoha uhyk. Wera hū a'ep. Petu jixi'y rehe pyhyk. Pe, mukatak. Aja mupak. Pandu ipe:

—Pahar epu'am! — aja Petu pe.

Pe, pu'am rahā, pahar ita tupaham ke jujirar ingi. Tik tik tik. Upa jujirar.

⁸ Pandu ipe tī:

—So'o pīrer nde ku'a rupi har emujar. Nde py rehe har epukwar tī — aja Petu pe.

Ame'ē upa rahā, pandu ipe tī:

—Kamixa emunde tī! Jahorahā! — aja Petu pe.

⁹ Pe, inamō Petu oho ixo. Kyndaha ngi uhem oho ixo. Anī. Petu ukwa ym rī. Tupā je'ēha rahoha muhem raho ame'ē ke Petu ukwa katu ym. Ixerai nahā my, aja Petu ukwaha nāi.

¹⁰ Hukwen harōha asa py oho. Mokōihar ta ke asa oho tī. Pe, ita rukwen rehe uhyk

oho. Ame'ē riki ok ta rukwen ke. Ok ta pe ixo oho ame'ē ke. Ame'ē rehe uhyk rahā, jupirar te'e u'am. Pe, a'eta uhem oho. Awa rape rupi wata we, pe, pahar Petu ke Tupā je'ēha rahoha hijar oho.

¹¹ Arahā Petu ukwa katu. Kuja jupandu jupe:

—Ihē akwa katu te apo 'y! Tupā je'ēha rahoha ke ihē koty Tupā muwyr. Ero ngi ihē ke a'e mupoir. Ihē ke mupoir, a'erehe ihē ke amō jukwa ta, ame'ē ke jundéu awa ta usak ym ta apo 'y — aja Petu jupe.

¹² Poiriha Petu ukwa rahā, Mari rok rehe uhyk oho. Mari riki Juā māi. Mak aja Juā rer tī. A'ep heta jy'ar uī. Tupā namō pandu pandu uī.

¹³ Pe, ok kurar rukwen rehe Petu uhyk rahā, pukái u'am. Pe, kūjātāi usak oho. Ma'e mupupuriha ke a'e. Her Ho.

¹⁴ Petu je'ēha ke a'e ukwa. A'erehe hury katu jywyr oho. Hukwen ke pīrar ym we ipe rī. Pe, amō ta pe a'e pandu oho:

—Se soroka pe Petu ixo! — aja kūjātāi.

¹⁵ Amō ta pandu:

—Anī. Nde te'e pe aja. Nde ereka'u te'e! — aja kūjātāi pe.

Anī. A'e pandu we rī:

—Jete atu te atu. Se Petu ixo! — aja a'eta pe.

Pe, amō ta pandu:

—Anī. Tupā je'ēha rahoha riki. Petu rehe usak katu ame'ē ke a'e — aja ipe.

¹⁶ Petu pukái pukái we u'am rī. Pe, amō hukwen pīrar oho. Petu rehe a'eta

usak rahā, a'eta pandu: “Mā! Myja nde erehem my? Mā!” aja a'eta pandu.

¹⁷ Pe, ipo ke Petu mukatak. (Aja a'eta je'ēha ke muputu'u a'eta ngi.) Pe, kyndaha ngi Tupā muhem ame'ē rehe har pandu pandu a'eta pe. Petu pandu tī:

—Ame'ē rehe har Tian pe pepandu peho. Jesu kotyhar ta pe pepandu peho tī — aja a'ep ixo ame'ē ta pe Petu pandu.

Pe, amō koty kanim oho.

¹⁸ Pytuniwe te rahā, sonda ta pandu pandu hū a'eta jupe. “My Petu ihon mamy?” aja sonda ta pandu hū.

¹⁹ Pe, sonda ta pe Ero pandu:

—Pekekar pehorahā! — aja a'eta pe.

Anī. Mahem ym a'eta. Pe, hukwen harōha ta pe Ero pandu pandu. Petu uhemihā rehe har pandu. Anī. Je'ēha nixói te a'eta rehe. Pe, amō sonda ta pe Ero pandu:

—Harōha ta ke pejukwa! — aja.

A'engi Jundéi ywy ngi Ero oho. Sesaréi ok ta pe oho. A'ep pyta rī.

Ero manōha rehe har

²⁰ Ero ixo ame'ē ywy ngi ngā mi'u ke Tir ok ta pe har ta werur. Aja te'eha a'eta. Sinō ok ta pe har ta aja tī. Ngā mi'u werur tī. Pe, Tir ok ta pe har ta rehe Ero parahy te. Sinō ok ta pe har ta rehe parahy tī. A'erehe ame'ē mokōi ok ta pe ngā mi'u ke Ero mondo ym te apo

y. A'erehe Ero rehe Tir ok ta pe har ta usak oho. Sinō ok ta pe har usak oho tī. Mukatu ta oho. (Aja rahā, ngā mi'u ke Ero mondo ta tī, aja ngā ukwa. A'erehe mukatu oho.) Eroma'e miasu pe ame'ē ta pandu py. Her Mbasa. Kapitā rok usakiha ke a'e. Ame'ē namō a'eta mukatu py oho. A'engi Ero namō mukatuha rehe har johu ngā pandu ta oho.

²¹ Pe, amō weraha ke Ero manga. Arahā kapitāma'e myrape tymā 'ar pe a'e wapyk. Ima'e mundeha katu te ame'ē ke a'e munde. Pe, ngā pe a'e pandu pandu katu te uī.

²² A'erehe Ero rehe ngā ipy'a katu u'am. Ehe har kuja pandu:

—Kome'ē ywy keruhū pe har ym a'e! Tupā tiki a'e — aja ukwa ngā jupe.

²³ Tupā aja Ero rehe ipy'a ke amō ta moī moī katu. Ame'ē ke Ero muputu'u ym ngā ngi. A'erehe pahar Tupā je'ēha rahoha parahy ehe. Ma'e ahyha mondo ehe. Upa hete rupi tapuru su'u su'u hū. Aja a'e manō.

²⁴ Pe, Tupā je'ēha ke amō ta pandu pandu oho. Amō amō ta Jesu rehe jurujar katu tī.

²⁵ Tamatarer ke upa raho rahā, Manambe jywyr oho. Jerusarē ok ta ngi jywyr oho. Sáu jywyr oho inamō tī. Jywyr oho rahā, Juā Mak ke a'eta raho. Antioki ok ta pe a'eta jywyr uhyk oho.

13

Manambe ke Jesu kotyhar ta mondo. Sáu ke mondo tĩ.

¹ Antioki ok ta pe Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ixo. Mu'eha ta ke a'eta tĩ. Ko Manambe. Amõ Simã. "Amõ awa pihun" aja her tĩ. Amõ Rusi. Syre ok ta pe har a'e. Amõ Sáu. Amõ Manaẽ. Ero namõ a'e tyha oho ame'ẽ ke a'e.

² Ero riki jundéu awa tama'e kapitam. Pe, Jesu kotyhar ta riki johu ma'e u'uha ke hijar. (Aja Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ katu.) Tupã namõ a'eta pandu pandu uĩ tĩ. Arahã Tupã'ã mujekwa a'eta pe:

—Manambe rehe ihẽ katu asak. Sáu rehe aja tĩ. A'erehe a'eta ke pemondo. Ihẽ amujekwa ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e ta oho — aja a'eta pe Tupã'ã mujekwa.

³ Pe, a'eta ma'e u'uha hijar we rĩ. Tupã namõ pandu pandu we tĩ. Pe, Manambe ãkã rehe ipo ke Jesu kotyhar ta mujar. Sáu ãkã rehe mujar tĩ. (Aja Tupã katu usak a'eta rehe, aja amõ ta pe Jesu kotyhar ta mujekwa katu.) Pe, Manambe ta ke a'eta mondo.

Xi ypa'ũ rehe Manambe ta uhyk oho

⁴ Seréu ok ta pe Manambe wata uhyk oho. Sáu aja tĩ. A'eta ke Tupã'ã mondo. A'engi Xi ypa'ũ rehe uhyk oho. Jarusu keruhũ pe oho.

⁵ Pe, Sarami ok ta pe uhyk rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho.

A'ep Tupã je'ẽha ke a'eta pandu pandu. Juã Mak a'eta namõ ixo. Manambe ta namõ ma'e ke a'e ma'ema'e ixo.

⁶⁻⁸ Ypa'ũ rupi a'eta asa oho. Pe, Pa ok ta pe uhyk oho. A'ep amõ sawa'e rehe a'eta usak. Her Mba Jesu. Erima aja her tĩ. Ngere je'ẽha pandu ame'ẽ ke: "Erima" aja ipe. Jundéu awa ke a'e. Paje a'e. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e jupe. Kapitã rehe katu ame'ẽ ke a'e. Kapitã rer Seji Páu. Ukwa katu a'e ma'e. Pe, Manambe ta namõ a'e pandu oho. Manambe ta ke a'e juehe muhyk werur. Tupã je'ẽha ke a'e hendu tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke Erima putar ym. Paje putar ym. Jesu rehe kapitã jurujar katu ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. A'erehe Manambe ta namõ a'e je'ẽ je'ẽ hũ.

⁹ Pe, paje rehe Sáu ma'ã katu. Sáu amõ her ipe tĩ. "Páu" aja amõ ipe tĩ.

¹⁰ Tupã'ã ihĩ katu ehe. Pe, Páu pandu:

—Satana ra'yr ke nde! (Ãjã ramũi a'e.) Katu amõ ta ma'ema'e ame'ẽ ke nde ereputar ym. Amõ ta ke nde eremuka'u te'e hũ. Tupã riki jetehar te ke mujekwa katu. Anĩ. Ame'ẽ ke te'eha aja nde eremuruwak eremondo.

¹¹ A'erehe apo nde ke Tupã mahy ta. Heta nde ereker rahã, ma'e ke nde eresak ym te ta. Nde reha uwe ta — aja paje pe Páu pandu.

Pahar Erima pe weraha kanim oho. Usak ym te ma'e ke. A'e ke pete'e jywyr jywyr

ixo. Ipo rehe amō pyhyk ta raho ame'ē ke a'e kekar ixo.

¹² Ame'ē rehe kapitā usak rahā, Jesu rehe jurujar katu. Jesu rehe har Páu ta mu'e mu'e uī. Ame'ē ke kapitā hendu hendu uī tī. Paje reha uwe ame'ē ke rehe a'e usak tī. A'erehe a'e pandu: "Mā!" aja.

Pisi ywy rehe Páu ta oho

¹³ Pe, Pa ok ta ngi Páu uhem oho. Manambe oho tī. Ehe katu me'ē ta oho tī. Jarusu keruhū pe oho. Pe, Peje ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pansi ywy rehe ihī. Juā anī a'e. Páu ta ke Juā Mak hijar oho. (Páu ta namō pyta ym.) Jeje Jerusarē ok ta pe jywyr oho.

¹⁴ Pe, Peje ok ta ngi Páu ta uhem oho. Antioki ok ta pe uhyk oho. Ame'ē ok ta Pisi ywy rehe ihī. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'eta ixo oho. A'ep wapyk uī.

¹⁵ Pe, Moise mupinim ame'ē ke amō pandu pandu. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē ke pandu pandu tī. Upa pandu rahā, Páu ta pe jy'ariha rendama'e kapitā ta pandu:

—Jande mu ta! Pandu katuha ke pepandu tar katu rahā, pepandu apo — aja Páu ta pe.

¹⁶ Pe, Páu pu'am rahā, ipo mukatakiha namō ngā je'ēha ke muputu'u ngā ngi. Pe, pandu:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahā! Upa katu te Tupā

rehe ipy'a moī moī katu ame'ē ta tī!

¹⁷ Pehendu katu tī! Tupā rehe jundéu awa ta ipy'a moī moī katu. Ko jande johu riki jundéu awa ta ke. Jande ramūi ta rehe Tupā usak katu. Yman amō awa ta aja Eji ywy rehe jande ramūi ixo. Arahā jande ramūi ke Tupā muheta. Pe, pyrātāha rupi jande ramūi ke a'e muhem muwyr. Eji ywy ngi muhem muwyr.

¹⁸ Awa nixói te ame'ē rupi jande ramūi wata wata ixo. Mokōi awa py upa warahy 'ar rahā, wata wata ixo. Arahā ma'e ka'u te'eha ke jande ramūi ta ma'ema'e hū. Anī. Tupā ipy'a katu te we ehe rī. Hijar ym we rī.

¹⁹ Kanaā ywy rehe amō amō awa ta ixo. Ame'ē ta ke Tupā mumba. Amō koty henda pe har ta ke mumba tī. Amō koty koty henda pe har ta ke mumba tī. Aja awa po wajar mokōi amō koty henda pe har ta ke a'e mumba tī. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ramūi ta ke a'e mupyta.

²⁰ Ame'ē ywy rehe heta warahy 'ar rahā, jande ramūi ta ixo. Kuja, 450 warahy 'ar rahā, ixo.

—A'engi ngā rehe har pandu pandu ame'ē ta ke Tupā mu'am. Kapitā ta aja a'eta tī. Pe, Samue uhyk. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e.

²¹ Pe, kapitā keruhū ke jande ramūi putar rahā, Sáu ke Tupā mu'am. Ki ra'yr a'e. Menjamī rainō ke a'e. Mokōi

awa py upa warahy 'ar rahã, a'e riki kapitã keruhũ.

²² Pe, Sáu ke Tupã hijar rahã, Ndawi ke a'e mu'am tĩ. Ndawi riki Jese ra'yr. Kapitã keruhũ aja mu'am. Kuja ehe har Tupã pandu: "Sawa'e ihẽ aputar katu ame'ẽ ke ihẽ amahem. A'e riki Ndawi. Upa katu te ihẽ apandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu" aja Tupã pandu.

²³ Yman jundéu awa ta ke amõ muhã katu ta, aja Tupã pandu katu. A'e riki Jesu. Jesu riki ngã muhãha aja Tupã mu'am. Jesu riki Ndawi rainõ. (Aja rahã, kapitã keruhũ a'e tĩ, aja mujekwa katu.)

²⁴ Jesu pandu ym rahã we, jundéu awa ta pe Juã pandu pandu. Kuja pandu: "Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Pe, Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amujahuk ta" aja Juã pandu pandu.

²⁵ Pe, Juãma'e parakyha upa tate rahã, a'e pandu: "Amõ rehe peharõ pexo. Ihẽ riki a'e ym. Pehendu katurahã! Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ixo. Jesu ke a'e. A'e riki katu te me'ẽ ke. A'erehe ima'e miasu, aja axo rahã, ihẽ katu ym ihẽ jupe ihẽ" aja Juã pandu – aja Páu pandu.

²⁶ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ mu ta! Pehẽ riki Amarã rainõ ta! Pehendu katurahã! Upa katu te Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu me'ẽ ta tĩ! Pehendu katu tĩ! Awa ta ke Tupã muhã katu ta, ame'ẽ myrandu katu ke jande pe a'e

muwyr.

²⁷ Jesu riki awa muhãha ke a'e. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har ta ukwa ym. Kapitã ta ukwa ym tĩ. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim ame'ẽ ke rehe a'eta usak usak. Ame'ẽ ke a'eta ukwa ym tĩ. "Jesu ke pejukwa" aja a'eta pandu rahã, Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim aja Jesu ke a'eta jukwa.

²⁸ Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke sonda ta jukwa katu te'e ta. Jesu riki aja ma'ema'e ym. Anĩ. Amõ ta jukwa tar katu te'e. A'erehe Jesu jukwaha rehe har Pirat pe a'eta pandu.

²⁹ Pe, jukwaha rehe har upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e. (Mupinim, aja jukwa.) Upa jukwa rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ngi amõ ta mujy. Pe, itakwar keruhũ rupi a'eta mou raho.

³⁰ Anĩ. A'ep pyta ym. A'e ke Tupã mukwera katu muhem.

³¹ Kwera katu uhem rahã, inamõ ixo ame'ẽ ta usak usak katu ehe tĩ. Amukwehe te we Ngariréi ywy ngi Jerusarẽ ok ta pe Jesu namõ a'eta ohoho. A'eta riki usak usak katu ehe tĩ. Heta ukwer rahã usak usak katu ehe tĩ. Ehe har jundéu awa ta pe a'eta pandu pandu apo.

³²⁻³³ Ko pehẽ pe myrandu katu ke jande japandu pandu

tī. Jande ramūi ta pe Tupā manga katu. Jesu ke a'e mukwera katu muhem rahā, ame'ē manga katuha ke jande pe a'e muhyk katu. Jande ramūi ta rainō ta ke jande. Kweraha rehe har Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Her Saumo. Mokōihar rehe ihī. Kuja Tupā je'ēha:

“Nde riki ihē ra'yr. Apo: ‘Nde riki nde erexo py ame'ē ke nde' aja ihē amu'am.

Aja rahā: ‘Nde riki katu te' aja nde ke ihē amu'am. Aja ngā pe ihē amujekwa” aja Tupā pandu.

³⁴ —Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī. Tupā pandu: “Nde rehe ihē asak katu ta, aja Ndawi pe ihē amanga katu” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī.

—Ame'ē ke a'e pandu rahā, Jesu ke a'e mukwera katu ta muhem, aja a'e ukwa katu. A'erehe hete ke inem ym te ta.

³⁵ Amō Saumo rehe kuja panduha ihī tī:

“Nde ra'yr rete ke nde eremunem ym te ta. Katu te ame'ē ke a'e” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī — aja Páu pandu.

³⁶ A'e pandu tī:

—Ndawi rehe har jande jakwa katu. Kome'ē ywy pe a'e ixo rahā, Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e. In-amō ixo ame'ē tama'e kapitā keruhū ke a'e. Pe, a'e manō. Hamūi rake rupi amō ta

jyтым tī. Pe, hete ke inem oho. (A'erehe Saumo rehe panduha ihī. Ame'ē panduha Ndawi rehe har aja ym.)

³⁷ Pe, Tupā mukwera katu ame'ē ke inem ym te ta. (Jesu a'e.)

³⁸ Sa'e ta! Pehendu katurahā! Pekwa katu ta apo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e pexo. Anī. Tupā ipy'a pehē rehe jywyr. Jesu je'ēha rupi jywyr. Ame'ē ke pehē pe japandu pandu.

³⁹ Jesu rehe amō jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr katu ehe. Upa katu te ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi a'e juhyk. Moise je'ēha rehe jō amō hendu katu rahā, aja ym. Tupā ipy'a jywyr ym ehe. Juhyk ym.

⁴⁰ A'erehe pekwa katurahā! Aja rahā, yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, aja pehē rehe uhyk ym ta. Kuja a'eta mupinim:

⁴¹ Tupā pandu:

“Pepuka puka hū ame'ē ta! Pesak katurahā! Māte pekwaha! Mā peja pe-manō!

Kome'ē ywy pe pexo rahā, ihēma'e pyrātāha namō ma'e katu te ame'ē ke ihē ama'ema'e. Anī. Ame'ē rehe pejurujar ym.

Ma'e katu te ma'ema'eha rehe har pehē pe amō pandu pandu. Anī. Pejurujar ym ehe tī, aja Tupā pandu” aja Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim.

—Mā peja aja ym pehē tī. Jurujar ym ame'ē ta aja ym pehē tī — aja Páu pandu pandu hū.

⁴² Jundéu awa jy'ariha renda ngi Páu uhem oho. Manambe uhem oho tī. Arahā jundéu awa aja ym ame'ē ta pandu a'eta pe:

—Amō putu'uha 'ar rahā, nde erepandu ramō, ame'ē rehe har jande pe pepandu pandu tī — aja Páu ta pe.

⁴³ A'engi ngā uhem oho rahā, Páu ta namō heta jundéu awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta Páu ta namō oho tī. Ame'ē ta jundéu awa ramūi ta ukwa aja jurujar katu tī. Páu ta pandu pandu:

—Pehē rehe Tupā usak katu. Ame'ē rehe pewe pexo rī — aja Páu ta pandu.

⁴⁴ Pe, amō putu'uha 'ar uhyk rahā, upa tate ok ta pe har ta jy'ar uwyr. Tupā je'ēha rehe hendu uwyr.

⁴⁵ Páu ta namō ngā jy'ar. Ame'ē ke rehe jundéu awa ta usak rahā, jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. (Páu ta koty jy'ar ngā, a'erehe a'eta rehe jyty'ym.) Je'ē je'ē hū in-amō.

—Páu te'e — aja a'eta pandu pandu.

⁴⁶ Pe, puka puka hū ehe tī. Anī. Páu kyje ym ngā ngi. Manambe kyje ym tī. A'eta pandu:

—Pehē riki jundéu awa ta ke, a'erehe pehē pe Tupā je'ēha ke japandu pandu py rahā, katu tiki. Anī. Ame'ē rehe pehendū tar ym. Pehē

ruhāha ke peputar ym, aja pekwaha tī. A'erehe pehē ke jahijar ta jaho. Amō awa ta pe Tupā je'ēha ke japandu ta jaho. (Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe.)

⁴⁷ Jete. Kuja jande pe Tupā mujekwa:

“Amō awa ta pe ihē je'ēha ke nde erepandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe nde erepandu ta.

Awa ta ke ihē amuhā katu ta, ame'ē ke a'eta ukwa katu ta tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwa ta tī” aja Tupā pandu — aja Páu ta pandu.

⁴⁸ Páu je'ēha rehe amō awa ta hendu rahā, hury katu.

—Tupā je'ēha riki katu te — aja a'eta pandu pandu.

Pe, Tupā muhā katu ta, ame'ē ta jurujar katu ehe. Jesu rehe jurujar katu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Pe, amō ta Tupā je'ēha ke Páu ta pandu pandu ame'ē ke putar ym. Aja ok ta pe har ta kapitā ta ixo. Ame'ē ta ke jundéu awa ta muparahy. Páu ta rehe muparahy. Kūjā ima'ehū namō ixo ame'ē ta ke a'eta muparahy tī. Amō awa ta ke ame'ē kūjā ta. Jundéu ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a moī moī katu ame'ē ta ke a'eta tī. Pe, Páu ta ke ngā mupyrara. Pandu: “Jande rekoha ngi peho” aja Páu ta pe. Pe, ame'ē ywy ngi muhem mondo.

⁵¹ Oho rahā, ipy ngi xi'aha ke Páu ta juhyk. Aja ngā pe ma'e mujekwa. Ame'ē ok ta

pe har ta Tupā je'ēha ke putar ym aja Páu ta mujekwa. Pe, Iko ok ta pe Páu uhyk oho. Manambe uhyk oho tī.

⁵² Antioki ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. A'eta hurry katu. Ngā py'a rehe Tupā'ā ihī katu tī.

14

Iko ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Iko ok ta pe aja tī. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ta ixo oho tī. A'eta pandu pandu katu, a'erehe heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amō awa ta jurujar katu ehe tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

² Pe, Jesu rehe jundéu awa ta jurujar ym ame'ē ta ixo tī. Amō awa ta ke ame'ē ta muparahy. A'erehe Jesu kotyhar ta rehe parahy.

³ Anī. Yman a'ep Páu ta ixo. A'eta kyje ym ngā ngi. Awa ta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu. Tupāma'e pyrātāha namō ahy ame'ē ta ke a'eta mukatu hū. Ame'ē rehe ngā usak rahā, jetehar te ke Páu ta pandu pandu aja ukwa katu.

⁴ Anī. Iko ok ta pe har ta amō koty koty ukwa. Wajar Páu ta je'ēha rehe jurujar katu. Amō wajar jundéu awa ta je'ēha rehe jurujar katu. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'eta.

⁵ Pe, amō awa ta namō jundéu awa ta jy'ar. Kapitā ta namō johu ngā jy'ar. Ame'ē ta pandu pandu ngā jupe:

—Páu ta ke jamahy jahorahā! Ita pe jajapi ta jaho! Jajukwa ta — aja ngā jupe.

⁶ Pe, ame'ē ke Páu ta ukwa rahā, Rit ok ta pe Páu ta ujan oho. Nder ok ta pe a'eta oho tī. Mokōi ok ta Rikaō ywy rehe ihī tī.

⁷ Ame'ē ywy rupi wata wata oho tī. Ame'ē rupi myrandu katu ke a'eta pandu pandu oho. Jesu rehe har pandu pandu oho.

Rit ok ta pe Páu ta ixo. Nder ok ta pe ixo tī.

⁸ Rit ok ta pe sawa'e wapyk uī. Wata ym te ame'ē ke a'e. Ta'y'n rahā har aja te'eha a'e.

⁹ Páu je'ēha rehe a'e hendu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe sawa'e jurujar katu uī, aja Páu ukwa. A'erehe sawa'e rehe a'e ma'ā katu.

¹⁰ Hātā pandu ipe:

—Epu'am katu! — aja sawa'e pe.

Pe, sawa'e pu'am. Pe, jywyr jywyr wata ixo.

¹¹ Páu mukatuha rehe heta aha ta usak rahā, amō awa je'ēha pe a'eta pandu pandu hū. Rikaō ywy pe har ta je'ēha namō kuja a'eta pandu:

—Tupā ta aja sawa'e ta uwak uwyr. Jande koty wyjy uwyr — aja a'eta ukwaha naī.

¹² Pe, Manambe rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe. “Jup” aja moī ehe. Páu rehe amō her moī tī. A'ep pe har tama'e tupā rer moī ehe tī. Páu riki pandu ame'ē ke a'e, a'erehe: “Meku” aja moī ehe.

¹³ Ame'ē ok ta rukwen rake Jup rehe ngā jumū'eha renda

ihĩ. Ame'ẽ pa'i ta tapi'iruhu werur. Tapi'iruhu jurupy rupi ma'eputyar pukwar pukwar ame'ẽ ke moĩ ehe. Pe, ame'ẽ ke jumu'eha renda pe werur. A'ep jukwa ta. Tupã ta aja saka Páu ta, aja pa'i ta ukwaha naĩ, a'erehe aja Páu ta rehe pa'i ta ipy'a moĩ moĩ ta. Hetaha ta ipy'a moĩ moĩ ta a'eta rehe tĩ.

¹⁴ Ame'ẽ ke Páu ukwa rahã, ima'e mundeha ke a'e musak musak u'am. Manambe aja tĩ. (Aja musak rahã, katu ym ngã ma'ema'e ixo, ame'ẽ ke ngã pe Páu ta mujekwa.) Pe, hetaha pyter pe Páu ta ujan oho. Kuja Páu ta hãtã pandu ixo:

¹⁵ —Sa'e ta! Mã peja ym pema'eha. Pehẽ aja awa te'e jande tĩ. Pehẽ pe myrandu katu ke jande japandu jajur. Aja rahã, peme'ẽja jaxeriha ke pehijar ta. Tupã te rehe pehẽ py'a ke pemuruwak ta pemondo. Tupã te riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ywa ke a'e mujã. Upa katu te ywate rupi ma'e wewe ixo ame'ẽ ta ke a'e mujã tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ mujã tĩ. Upa katu te ywy rupi wata ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Y ramũi ke mujã tĩ. Upa katu te y rupi ixo ame'ẽ ta ke mujã tĩ.

¹⁶ Yman upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta putar ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e. Ame'ẽ rehe Tupã je'ẽ ym.

¹⁷ Tupã pete'e ixo ame'ẽ te'e a'e, aja ngã pe a'e mujekwa. Ame'ẽ rehe har kuja mujekwa. Ywa ngi aman ke a'e mungyr muwyr. Upa katu te ma'eywa ke awa ta u'u ame'ẽ ke a'e muhury katu

tĩ. Jande pe jande mi'u ke a'e muwyr tĩ. Jande ruryha ke jande pe muwyr tĩ. Katu pame katu te a'e ma'ema'e tĩ — aja Páu ta pandu pandu.

¹⁸ Aja Páu ta pandu pandu hũ. Pe, ngã ke mupyta. Tate tapi'iruhu ke ngã jukwa!

¹⁹ Antioki ok ta ngi amõ jundéu awa ta uhyk uwyr. Iko ok ta ngi amõ ta uhyk uwyr tĩ. Ame'ẽ ta ngã ke muparahy. Páu rehe muparahy. (Tupã je'ẽha ke Páu pandu ame'ẽ ke a'eta putar ym. A'erehe ngã ke muparahy.) Pe, Páu ke ita pe ngã japi. Manõ aja ngã ukwaha, a'erehe ok ta ngi hykýi muhem raho.

²⁰ Pe, Jesu kotyhar ta juramã jy'ar ehe rahã, Páu pu'am. Pe, ok ta pe jywyr oho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Nder ok ta pe oho. Manambe oho tĩ.

Antioki ok ta pe Páu ta jywyr oho tĩ

²¹ Nder ok ta pe myrandu katu ke Páu pandu pandu. Manambe pandu pandu tĩ. Ngã hendu katu, a'erehe heta Jesu rehe jurujar katu. Pe, Rit ok ta pe Páu ta jywyr uhyk oho. A'engi Iko ok ta pe jywyr oho tĩ. A'engi Antioki ok ta pe jywyr oho tĩ. Pisi ywy rehe ame'ẽ ok ta ihĩ.

²² Ame'ẽ ok ta rupi Páu ta oho rahã, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke a'eta mãtã katu te we rĩ. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ame'ẽ ta ke Páu ta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a

katu te we rī. Páu ta pandu ngā pe:

—Jesu rehe pejurujar katu te we pexo. Ame'ē ke pehijar ym. Jande ke amō ta mupyrara hū ta. Tupā kotyhar ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe Tupā ixo ame'ē pe pexo ta — aja jurujar katu ame'ē ta pe Páu ta mu'e mu'e.

²³ Amō amō ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ok ta pe pame katu te tamūi ta ke Páu ta mu'am. Jesu kotyhar ta rehe tamūi ta usak usak katu ta. Upa mu'am rahā, Tupā namō ma'e pandu pandu. Ma'e u'uha ke hijar tī. (Aja Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu.) Tamūi ta pe pandu:

—Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe mā peja pehē rehe Jesu usak katu — aja Páu ta pandu.

²⁴ A'engi Páu ta oho. Pisi ywy rupi Páu ta asa oho. Pe, Pansi ywy rehe uhyk oho.

²⁵ Peje ok ta pe uhyk rahā, a'ep Tupā je'ēha ke ngā pe a'eta pandu pandu tī.

²⁶ A'engi Ata ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhū pe opor oho. Ame'ē pe Antioki ok ta pe jywyr oho. Ame'ē ok ta riki Siri ywy rehe ihī. Amukwehe te we ame'ē ok ta ngi Páu ta oho rī. A'ep Páu ta pe Jesu kotyhar ta pandu kwe:

—Tupā je'ēha ke pepandu pandu peho. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja mokōi sawa'e ta pe kwe.

Tupā je'ēha ke pandu pandu. Ame'ē riki Páu tama'e parakyha. Ame'ē ke upa 'y.

²⁷ Pe, ame'ē ok ta pe uhyk rahā, Jesu kotyhar ta ke Páu ta mujy'ar. Pandu pandu ngā pe:

—Jande rehe Tupā usak katu. A'erehe jande namō Tupā ma'ema'e katu. A'erehe Ta'yr rehe amō awa ta jurujar katu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ehe — aja Páu ta pandu pandu.

²⁸ Yman atu a'ep a'eta pyta ixo rī. Jesu kotyhar ta namō pyta ixo rī.

15

Jerusarē ok ta pe jy'ariha ihī

¹ Antioki ok ta pe amō sawa'e ta uhyk uwyr. Jundéi ywy ngi uhyk uwyr. Jesu kotyhar ta pe kuja a'eta mu'e:

—Moise je'ēha mu'e, aja pehē rehe ihī ame'ē pিরer ke pejupā ym rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta — aja sawa'e ta mu'e nāi.

² Anī. Páu je'ē:

—Anī! Aja ym — aja je'ē hātā tā te hū.

Aja Manambe je'ē hātā tā te hū tī. Sawa'e ta namō a'eta je'ē hātā tā te hū. Je'ēha ke putu'u ym ngā ngi, a'erehe kuja a'eta pandu:

—Páu! Manambe namō Jerusarē ok ta pe eho. Moise je'ēha mu'e ame'ē ta namō eho. Ipirer jupā, ame'ē rehe har Jesu mondo ame'ē ta namō pehē johu pepandu peho. A'ep tamūi ta namō pepandu peho. Amō se Antioki ok ta pe har ta oho ta tī — aja Antioki ok ta pe har ta pandu Páu ta pe.

³ Pe, ame'ë ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Seni ywy rupi oho ixo. Samari ywy rupi oho ixo tĩ. Oho ixo rahã, a'ep pe har ta pe a'eta pandu pandu:

—Ima'e hamũi ta ukwa ame'ë ke amõ awa ta upa katu te hijar. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Pe, Jesu rehe jurujar katu apo 'y — aja Páu ta pandu.

Ame'ë ke rehe hendu rahã, upa katu te Jesu kotyhar ta hury katu.

⁴ Pe, Jerusarë ok ta pe Páu ta uhyk rahã, Jesu kotyhar ta hury katu. Jesu mondo ame'ë ta hury katu tĩ. Tamũi ta hury katu tĩ. A'eta pandu:

—Ko pehẽ pejur katu — aja Páu ta pe.

Pe, Páu ta po ke ngã pyhyk katu a'eta ngi. Pe, Páu ta pandu:

—Tupã je'ëha ke jande japandu pandu rahã, jande namõ Tupã ma'ema'e katu. A'erehe heta ngã Jesu rehe jurujar katu — aja Páu ta pandu.

Aja upa katu te pandu pandu ngã pe.

⁵ Amõ ta anĩ. Jesu rehe parise ta jurujar katu ame'ë ta pu'am. (Moise je'ëha rehe parise ta hendu katu.) Ame'ë ta pandu:

—Ipirer ke amõ awa ta jupã rahã, katu. Moise mupinim ame'ë ke rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ — aja parise ta.

⁶ Ame'ë rehe har tamũi ta namõ Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu ngã jupe.

⁷ I'i atu ame'ë rehe har je'ë hãtã tã ngã jupe. Pe, Petu pu'am. Pandu:

—Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Yman ihẽ rehe Tupã usak katu, aja pekwa katu. Pehẽ ngi har ihẽ ke a'e jo'ok. Pe, amõ awa ta pe myrandu katu ke ihẽ apandu aho. (Kone ta pe apandu aho.) Ihẽ apandu rahã, a'eta riki hendu katu tĩ.

⁸ Pe, Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ. Awa ta rehe har Tupã ukwa katu. Amõ awa ta rehe a'e usak katu tĩ, a'erehe a'eta py'a rehe Tupã'ã ke a'e muwyr tĩ.

⁹ Jande aja a'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jande aja Tupã ipy'a katu a'eta rehe tĩ. Jesu rehe a'eta jurujar katu tĩ, a'erehe Tupã ipy'a jywyr a'eta rehe tĩ.

¹⁰ Katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e. Anĩ. Apo amõ koty peputar. Katu ym aja. Amõ kotyhar rehe amõ awa ta hendu katu te ixo. Ame'ë ke peputar. Katu ym aja. Jande aja marã ka ym Moise je'ëha rehe jande ramũi ta hendu katuha tĩ.

¹¹ Jete! Jande aja Jesu rehe amõ awa ta jurujar katu tĩ, a'erehe a'eta ke Tupã muhã katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Jande aja a'eta rehe Jesu usak katu tĩ, a'erehe Tupã muhã katu tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te — aja Petu pandu.

¹² Pe, je'ëha ke hetaha ta muputu'u. Pe, Manambe pandu pandu. Páu pandu pandu tĩ. Amõ awa ta namõ a'eta ixo rahã, Tupãma'e

pyrātāha namō a'eta mukatu hū. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Ahy ixo ame'ē ta ke a'eta mukatu hū. (Aja rahā, Jesu rehe har Páu ta pandu pandu, ame'ē ke riki jetehar te ke aja mujekwa katu. Páu ta namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Upa katu te ame'ē rehe har pandu pandu ngā pe.

¹³ Upa pandu rahā, Tian pandu:

—Ihē mu ta! Pehendu katu-rahā!

¹⁴ Amō awa ta ngi har amō amō ta rehe Tupā usak katu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. A'eta riki Tupā kotyhar ta apo 'y. Aja amō awa ta rehe ipy'a katuha ke Tupā mujekwa. Ame'ē rehe har jande pe Simā pandu ramō. Ame'ē riki jetehar te ke.

¹⁵ Ame'ē rehe har Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim tī. Kuja mupinim.

¹⁶ Tupā pandu:

“Ndawi rainō ta ihē rehe ipy'a moī moī ym. A'engi ihē asak katu ta ngā rehe tī.

Pe, ihē rehe Ndawi aja hainō ta ipy'a moī moī katu ta tī.

¹⁷ Pe, upa katu te amō awa ta ihē rehe ipy'a moī moī ta tī.

Upa katu te amō awa ta ngi har ihē kotyhar ta aja ixo ta tī. Ame'ē ta ke ihē rehe ipy'a moī moī katu ta tī” aja Tupā pandu.

¹⁸ —Yman ame'ē rehe har ngā pe Tupā mujekwa — aja Tian pandu. (“Amō awa ta”

aja pandu rahā: “Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

¹⁹ Tian pandu tī:

—Jande je'ēha rehe amō awa ta pyai rahā, katu ym, aja ihē akwa. Hamūi ta ukwaha ke a'eta upa hijar. Pe, Tupā koty ipy'a ke a'eta muruwak mondo.

²⁰ A'erehe paper pinim ke jamondo ngā pe rahā, katu tiki. Kuja:

(Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naī.)
Ame'ē ruwa koty so'o rukwer ke amō moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Aja jamupinim rahā, katu ta tiki.

²¹ —Aja jande jamupinīha rehe amō awa ta hendu katu rahā, Moise je'ēha ke ukwa ame'ē ta ke a'eta muparahy ym ta. Yman Moise mupinim ame'ē ke ngā pandu pandu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Ok ta pame katu te Moise je'ēha ke ngā pandu pandu tī. A'erehe Moise je'ēha ke heta ngā ukwa katu. A'erehe ame'ē ta ke muparahy rahā, katu ym tiki — aja Tian pandu.

Amō awa ta pe paper pinim mondo

22 Antioki ok ta pe Páu namō mokōi sawa'e ta mondo rahā, katu tiki, aja Jesu mondo ame'ē ta ukwa katu. Manambe namō mondo rahā, katu tiki tī. Aja tamūi ta ukwa tī. Aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa tī. Pe, ame'ē ta ngi har mokōi sawa'e ta rehe a'eta usak katu. Pe, Jun ke a'eta mu'am. "Masamba" aja her tī. Amō Sir ke ngā mu'am tī. Ame'ē mokōi riki kapitā ta. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta.

23 Paper pinim ke ame'ē ta raho. Kuja paper pinim ke mondo:

Ko jande riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ko riki tamūi ta ixo tī. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo tī. Pehē pe paper pinim ke jande johu jamondo jaxo. Pehē katu pexo. Pehē riki amō awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jesu rehe pejurujar katu tī, a'erehe jande mu ta apo 'y. Pehē riki Antioki ok ta pe har ta ke. Si ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī. Siri ywy pe har ta pe paper pinim ke jamondo jaxo tī.

24 Jande ngi har pehē ke amō ta muka'u te'e, aja jahendu. Ame'ē ta je'ēha rehe pejumupyai tī, aja jahendu tī. Ame'ē ta ke pehē koty jamondo ym.

25 A'erehe jande jayy'ar jaxo. Peteihar aja jande jaxo. Mokōi sawa'e ta rehe jasad katu. Ame'ē ta ke Manambe namō jamondo ta apo, pehē koty. Páu namō a'eta oho ta tī. Manambe rehe jande japy'a

katu. Páu rehe aja tī. Japy'a katu ehe tī.

26 Jesu Kirisutu riki jan-dema'e sawa'e te. Ehe rehe har Páu ta pandu pandu oho. A'eta ke amō ta jukwa tar katu tipe. Anī. Páu ta kyje ym ngā ngi. Pandu pandu te we oho rī.

27 Pe, mokōi sawa'e ta ke pehē pe jamondo jaxo. Ko Jun. Amō Sir. Upa katu te jamupinim ame'ē ke pehē pe a'eta pandu ta tī.

28 Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendu ym aja jamupinim rahā, katu tiki, aja jande pe Tupā'ā mujekwa. Aja rahā, katu, aja jakwa katu tī. Kuja jō pehendu katu rahā, katu tiki.

29 (Ita'ā riki tupā aja amō ta ukwaha ngā jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moī. Ame'ē ke pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tī.

So'o juwyk aja amō ta te'e jukwa ame'ē rukwer ke pe'u ym tī.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī.

Upa ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, katu tiki. Mā peja pehē rehe Tupā usak katu. A'ewan.

Aja paper pinim ke mondo.

30 Pe, mokōi sawa'e ta ke Jesu kotyhar ta mondo. Páu ta namō mondo tī. Pe, Antioki ok ta pe a'eta uhyk oho. Uhyk rahā, upa katu te Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta

mu'j'ar. Pe, paper pinim ke a'eta me'ë ngã pe.

³¹ Ame'ë ke rehe ngã usak usak rahã, hury katu. Je'ëha katu ame'ë ke paper rehe ihĩ, a'erehe hury katu. Pe, Jesu kotyhar ta namō Jun pandu pandu hũ.

³² Sir pandu pandu tĩ. Jun riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ke a'e tĩ. Sir aja tĩ. Juru'jar katu ame'ë ta py'a ke a'eta mātã katu. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Ngã ke a'eta muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ.

³³ A'ep a'eta pyta rĩ. Pe, a'eta ke Jesu kotyhar ta mu'j'wyr mondo. Pandu a'eta pe:

—Pehẽ ke jande mu ta muwyr ame'ë ta koty pe'j'wyr peho! Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu! — aja Jun ta pe ngã pandu.

³⁴ [Anĩ. Sir jywyr ym oho.

—Apyta we ta rĩ — aja Sir jō pandu.]

³⁵ Yman atu, ame'ë ok ta pe Páu ta pyta, Antioki ok ta pe. Jesu rehe har a'eta pandu pandu hũ. Ngã pe amō ta namō a'eta pandu pandu hũ. Tupã je'ëha ke a'eta mu'e mu'e hũ tĩ.

Páu ngi amō koty Manambe oho

³⁶ Heta jahy kanim rahã, Manambe pe Páu pandu:

—Amukwehe te we ok ta rupi Tupã je'ëha ke japandu pandu jaho. Jande japyrũ ame'ë ok ta rupi pame katu te jasad jaho tĩ. Jesu kotyhar ta rehe jasad jaho. A'eta katu

ixo my? Jakwa ta. Jasad jaho — aja Páu pandu.

—Jahorahã! — aja Manambe pandu.

³⁷⁻³⁸ Juã Mak ke Manambe raho tar katu. “Anĩ. Raho rahã, katu ym” aja Páu pandu. Amukwehe te we Pansi ok ta pe uhyk rahã, hekoha pe Juã jywyr oho. Páu ta ke a'e hijar oho. Tupã je'ëha ke a'e pandu ym oho.

³⁹ Parakyha upa ym rahã, jywyr oho. Pe, Juã rahoha rehe har Manambe namō Páu je'ë hātã tā te hũ. A'erehe Páu ngi amō koty Manambe oho. Xi ypa'ũ pe Juã namō Manambe oho. Jarusu keruhũ pe oho.

⁴⁰ Páu riki Sir namō oho tar katu. Ame'ë mokōi sawa'e ta pe Jesu kotyhar ta pandu:

—Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja Páu ta pe.

⁴¹ Pe, oho. Si ywy rupi a'eta oho. Siri ywy rupi oho tĩ. Oho ixo rahã, Tupã je'ëha ke a'eta mu'e mu'e oho ixo. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke a'eta mātã. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ.

16

Páu ta namō Timo oho

¹ Nder ok ta pe Páu ta uhyk oho. A'engi Rit ok ta pe uhyk oho tĩ. A'ep Timo ixo. Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke a'e. Imãi aja tĩ. Imãi riki jundéu awa. Ipái anĩ. Amō awa ke a'e. Jundéu awa aja ym ame'ë ke a'e.

² Rit ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Iko ok ta pe ixo tĩ. Upa

katu te ame'ë ok ta pe har ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ë ke a'e — aja Timo rehe har ngã pandu.

³ Pe, Timo ke Páu raho tar katu. Anĩ. Jundéu awa ta hury ym ta. Ipái riki amõ awa ke aja upa katu te ame'ë ok ta pe har ta ukwa katu. Jundéu awa ta ukwa katu. A'erehe Timo rehe ihĩ ame'ë pিরer ke Páu jupã. (Aja rahã, jundéu awa te a'e tĩ, aja jundéu awa ta pe Páu mujekwa tĩ.)

⁴ Amõ amõ ok ta rupi oho ixo rahã, Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke a'eta me'ë me'ë.

—Paper pinim rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke rehe pehendu katu — aja Páu ta pandu pandu.

Amukwehe te we ame'ë paper pinim ke Jerusarë ok ta pe Jesu mondo ame'ë ta mupinim. Tamüi ta mupinim tĩ.

⁵ Aja Jesu kotyhar ta py'a ke a'eta mātã katu oho. Aja Tupã rehe har ukwa katu te we rĩ. Wera rahã pame katu te Jesu rehe amõ amõ ta jurujar katu te we rĩ.

Toroa ok ta pe ixeraiha aja Páu usak

⁶ Hiri ywy rupi Páu ta wata oho ixo. Ngara ywy rupi wata oho ixo tĩ. Asia ywy rupi Tupã je'ëha ke a'eta pandu tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa:

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym — aja Páu ta pe.

⁷ Misi ywy rymy'y rehe uhyk rahã, Mbiti ywy rupi oho tar katu. Anĩ. Tupã'ã mujekwa tĩ.

—Anĩ. Ame'ë rupi peho ym tĩ — aja Páu ta pe mujekwa tĩ.

⁸ A'erehe Misi ywy rupi asa oho. Pe, Toroa ok ta pe uhyk oho.

⁹ Pytun rahã, ixeraiha aja Páu usak. Kuja usak. Masendo ywy pe har riki pu'am u'am. A'e pandu:

—Ihẽ rekoha pe ejur, Masendo ywy pe. Jande ke emu'e ejur — aja Páu pe. (Masendo ywy y ramüi ruwái koty ihĩ.)

¹⁰ Aja ixeraiha aja Páu usak. A'erehe pahar ima'e ke Páu moĩ katu. Masendo ywy pe Páu ta oho. A'ep myrandu katu ke ngã pe japandu jaho. Aja Tupã putar, aja jande jakwa katu. (Ko ihẽ aho tĩ. Ihẽ Ruk. Kome'ë paper ke ihẽ amupinim.)

Siri ok ta pe Páu ta oho

¹¹ Toroa ok ta ke jande jahijar jaho. Pe, Samota ok ta pe jahyk jaho. Jarusu keruhũ pe jahyk jaho. Ame'ë ku'ë rahã, Nea ok ta pe jahyk jaho tĩ. A'ep jarusu keruhũ ngi jahem jaho.

¹² A'engi Siri ok ta pe jawata jaho. A'ep heta ym jande jaker. Ame'ë ok ta riki tiha te. Masendo ywy pe ame'ë ok ta ihĩ. Masendo ywy rupi aja tiha me'ë amõ nixói.

¹³ A'ep homa awa tama'e sonda ta ixo tĩ. Pe, jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ok ta ngi jahem jaho. Y rymy'y rehe jahyk jaho. A'ep jundéu awa ta jy'ar oho, aja jakwa katu. Tupã namõ ma'e pandu panduha renda, aja

jakwa tī. Pe, kūjā ta pe Tupā je'ēha ke japandu pandu jāi.

14 Kūjā ta ngi har pete'i ixo. Her Ryji. Tiati ok ta pe har a'e. Pan katu te ame'ē muhepyha a'e. Pan pirangwer ke muhepy a'e. Jundéu awa ramūi ta aja Tupā rehe ipy'a ke a'e mo'i mo'i katu. Páu je'ēha rehe a'e hendu rahā, Tupā mujekwa katu ipe. (A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu.)

15 Pe, Ryji ke jande jamujahuk. Upa katu te hok wyr pe har ta ke jamujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.) Pe, jande pe a'e pandu:

—Jesu rehe ihē ajurujar katu te aja pekwa rahā, ihē rok pe pepyta we rī — aja Ryji pandu.

Aja jande pe a'e pandu pandu hū, a'erehe hok pe jande japyta.

Kyndaha pe Páu ta ke amō kynda raho

16 Amō wera rahā, Tupā namō ma'e pandu panduha renda pe jaho jaxo. Jaho jaxo rahā, jande rehe kūjātāi usak. Ājā ipy'a rehe ihī ame'ē ke a'e. A'erehe ma'e ke uhyk ym we rī, ame'ē rehe har a'e pandu katu. Usak ym we rī, ame'ē ke a'e mujekwa katu tī. A'erehe kūjātāi je'ēha rupi tamatarer ke ijar ta pyhyk hū.

17 Pe, Páu raikwer rupi a'e wata ixo. Jande raikwer rupi wata ixo tī. Kuja hātā pandu pandu:

—Kome'ē sawa'e ta riki Tupā rehe paraky u'am. Tupā riki ywate har a'e. Pehē ke Tupā muhā katu ta, ame'ē rehe har a'eta pandu pandu — aja kūjātāi pandu pandu.

18 Aja heta wera rahā, pandu pandu. Ame'ē ke uhyk hendu. A'erehe Páu uwak rahā, ājā pe a'e pandu:

—Jesu Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu nde pe. Ehem eho ingi — aja Páu pandu.

19 Pahar ājā uhem oho ingi. Ame'ē ke kūjātāi jar ta usak rahā, ma'e ke kūjātāi pandu ym ta apo 'y, a'erehe tamatarer pyhyk ym ta 'y, aja ijar ta ukwa katu. A'erehe Páu ke ijar ta pyhyk.

20 Sir ke pyhyk tī. Pe, homa awa tama'e kapitā ta pe raho. Ngā panduha renda pe kapitā ta ixo. Pe, kapitā ta rehe muhyk rahā, a'eta pandu:

—Kome'ē ta riki jundéu awa ta ke. Jandema'e ok ta pe har ta ke kome'ē ta muparahy.

21 A'etama'e ukwaha ke kome'ē ta mu'e mu'e u'am. Ame'ē rehe jahendu katu rahā, katu ym. Homa awa ta riki jande. Amō koty jande jakwa — aja ijar ta pandu pandu.

22 Aja hetaha ta je'ē je'ē hū tī. Páu rehe har je'ē je'ē hū. Pe, Páuma'e mundeha ke kapitā ta musak musak ingi. Sirma'e aja tī. Pe, amō ta pe kapitā ta pandu:

—Kome'ē ta ke pepirok — aja kapitā ta pandu.

²³ Upa pirok hũ rahã, kyn-daha pe kynda raho. Kyn-daha harõha pe pandu:

—Ekynda katu — aja ipe.

²⁴ A'erehe harõha kynda katu. Kapy a'ejõhar ame'ẽ pe raho. Pe, myra pe ipy ke munde. Aja kynda katu.

²⁵ Pytun pyter tate rahã, Tupã namõ Páu pandu pandu. Sir aja tĩ. Tupã rehe har a'eta jyngar jyngar tĩ. Ame'ẽ ke rehe kyndaha pe ihĩ ame'ẽ ta hendu uĩ tĩ.

²⁶ Pe, pahar ywy ke katak hũ. Kyndaha katak hũ tĩ. Upa katu te hukwen ke jupirar tĩ. Upa katu te ita tupaham pe pukwar ame'ẽ ke jujirar ngã ngi tĩ. Kyndaha pe ihĩ ame'ẽ ta ngi jujirar.

²⁷ Kyndaha harõha upak. Pe, kyndaha rukwen pirar ame'ẽ ke rehe usak rahã, upa katu te uhem oho, aja uk-waha naĩ. A'erehe kyse puku ke muhem.

²⁸ Pe, jujukwa tar katu juehe. Anĩ. Hãtã Páu pandu ipe:

—Anĩ! Ejujukwa ym nde juehe! Upa katu te kote'e jande jaxo — aja ipe.

²⁹ Pe, weraha rehe harõha pandu. Amõ werur rahã, ame'ẽ namõ kapy a'ejõhar ame'ẽ pe ujan oho. Ryrýi riki! Páu ruwa koty ipynarãi pe wapyk oho uĩ. Sir ruwa koty wapyk uĩ tĩ. (Aja sawa'e katu ame'ẽ ke kohĩ, a'erehe hendu katu ehe aja mujekwa.)

³⁰ Pe, Páu ta ke muhem. Pandu a'eta pe:

—Sa'e ta! Myja ihẽ ke Tupã muhã katu ta my? — aja harõha pandu.

³¹ Páu ta pandu ipe:

—Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ejurujar katu ehe. Aja rahã, nde ke Tupã muhã katu ta. Nde rok wyr pe har ta aja tĩ. Muhã katu ta tĩ — aja Páu ta pandu.

³² Pe, Tupã je'ẽha ke Páu ta pandu pandu ipe.

³³ Hok wyr pe har ta pe pandu pandu tĩ. Pytun pyter pewe rĩ, pe, arahã pirokiha rape ke harõha kutuk kutuk. Y pe kutuk. A'engi a'e ke Sir ta mujahuk. Upa hok wyr pe har ta ke mujahuk tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu.)

³⁴ Pe, Páu ta ke harõha raho. Hok pe raho. Imi'u ke a'e me'ẽ Páu ta pe. Tupã rehe kyndaha harõha jurujar katu, a'erehe hury katu. Upa hok wyr pe har ta aja tĩ. Hury katu tĩ.

³⁵ Ame'ẽ ku'ẽ rahã, harõha koty sonda ta ke kapitã ta mondo. Harõha pe a'eta pandu oho. Sonda ta pandu ipe:

—Ererahã! Páu ta ke epoir — aja harõha pe.

³⁶ A'erehe Páu ta pe harõha pandu oho:

—Pehẽ ke kapitã ta poir, aja sonda ta ihẽ pe pandu uwyr. A'erehe mã peja pehem peho. Mã peja pehẽ rehe Tupã usak katu — aja harõha pandu.

³⁷ Pe, sonda ta pe Páu pandu:

—Anĩ. Jaho ym ta rĩ. Katu ym ame'ẽ ke jande

jama'ema'e my? Jama'ema'e ym my? Ame'ë rehe har kapitã ta ukwa ym. (Katu ym ame'ë ke jama'ema'e ym riki.) A'erehe jande ke amõ pirok ame'ë ke katu ym. Homa awa ta ke mupirok ym awa. Ko homa awa ta ke jande. Anĩ. Ngã hetaha ruwa koty jande ke a'eta mupirok. Pe, kyndaha pe jande ke a'eta kynda tĩ. Apo amõ ta usak ym, aja jande ke a'eta muhem mondo tar katu my. Anĩ. Katu ym aja. "Jande ke pejur piam" aja pepandu peho — aja Páu pandu.

³⁸ Pe, ame'ë ke kapitã ta pe sonda ta pandu oho. Páu ta homa awa ta ke aja kapitã ta hendu rahã, kyje. (Homa awa ta ke kapitã ta mupirok, a'erehe ame'ë ta rehe amõ ta parahy ta, aja kapitã ta ukwa, a'erehe ame'ë ngi kyje.)

³⁹ Pe, kyndaha koty kapitã ta oho. Páu ta pe pandu:

—Homa awa ta ke pehẽ aja jakwa ym pehẽ rehe har. A'erehe peparahy ym jande rehe — aja kapitã ta pandu.

Pe, kyndaha ngi muhem. Pandu:

—Jandema'e ok ta ke pehijar peho — aja Páu ta pe.

⁴⁰ Kyndaha ke Páu ta hijar oho rahã, Ryji rok pe oho. Jesu kotyhar ta namõ a'eta pandu pandu. Mu'e mu'e katu ngã ke. Aja Tupã rehe har ngã pe a'eta mujekwa katu te we rĩ. Upa rahã, a'engi a'eta oho.

17

Tesaron ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹ Ansi ok ta rupi Páu ta asa oho. Aporo ok ta rupi asa oho tĩ. Pe, Tesaron ok ta pe uhyk oho. A'ep jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihĩ.

² Ame'ë pe Páu ixé oho. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã pame katu te a'e ixé oho. Aja te'eha a'e riki. Aja mahapyr putu'uha 'ar rahã, Tupã je'ëha ke a'e mu'e mu'e.

³ Kirisutu rehe har ngã pe a'e mujekwa katu tĩ. Kuja a'e mujekwa:

—Kirisutu ke amõ ta mupyrara ta me'ë te'e. A'e manõ ta me'ë te'e tĩ. Pe, kwera ta me'ë te'e tĩ. Ko Jesu rehe har pehẽ pe ihẽ apandu pandu. A'e riki Kirisutu. Aja rahã, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ë ke a'e aja mujekwa katu. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ë ke a'e — aja Páu mujekwa.

⁴ Páu ta pandu pandu rahã, amõ amõ jundéu awa ta jurujar katu. Pe, Jesu kotyhar ta aja muruwak. Pe, Páu namõ ame'ë ta ixo. Sir namõ ixo tĩ. Heta amõ awa ta jundéu awa ta ramũi ukwa aja Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tĩ. Ame'ë ta a'ep ixo tĩ. Ame'ë ta ngi har heta Jesu rehe jurujar katu tĩ. Pe, Páu ta namõ ixo tĩ. Heta kapitã ta aja tĩ. Jurujar katu tĩ. Kũjã ta ke ame'ë ta. Pe, Páu ta namõ ixo tĩ.

⁵ Jesu rehe heta te hũ ngã jurujar katu, a'erehe amõ jundéu awa ta jyty'ym a'eta rehe. Páu ta rehe jyty'ym. Pe,

sawa'e katu ym ame'ë ta ke a'eta mujy'ar. Johu mujy'ar. Ok ta pe har ta ke ame'ë ta muparahy. Pe, Jasã rok pe johu ngã ujan oho. Páu ta ke kekar oho. Ngã hetaha ta ruwa koty mupu'am ta tipe ngã.

⁶ Anĩ. Mahem ym. A'erehe Jasã ke a'eta muhem raho. Jesu kotyhar ta ke a'eta muhem raho tĩ. Kapitã ta pe raho. Páu ta rehe har a'eta je'ë je'ë hũ:

—Jande ok ta pe uhyk uwyr ame'ë ta muparahy ngã ke. Aja ok ta rupi pame katu te a'eta muparahy ngã ke oho ixo.

⁷ Ame'ë ta ke hok pe Jasã mupyta. Homa awa tama'e kapitã keruhũ je'ëha rehe a'eta hendu ym. (Sesa ke a'e.) Henda ke pe amõ kapitã keruhũ ihĩ. A'e riki Jesu, aja a'eta pandu. Katu ym aja — aja kapitã ta pe hetaha ta je'ë je'ë hũ.

⁸ Ame'ë je'ëha namõ ngã hetaha ta ke muparahy hũ.

⁹ Kapitã ta ke aja tĩ. Muparahy hũ tĩ. Pe, Jasã ngi tamatarer ke kapitã ta pyhyk. Jasã namõ ixo ame'ë ta ngi pyhyk tĩ. Pe, Jasã ta ke poir. Ame'ë ok ta ngi Páu ta uhem oho rahã, ame'ë tamatarer ke kapitã ta mujywyr ta. Jasã ta pe mujywyr ta.

Mberéi ok ta pe Páu ta uhyk oho

¹⁰ Pytun rahã, Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Sir ke mondo tĩ. Mberéi ok ta pe mondo. A'ep Páu ta uhyk

rahã, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ixo oho tĩ.

¹¹ A'ep pe har ta katu. Tesaron ok ta pe har ta aja ym. Tupã je'ëha ke Mberéi ok ta pe har ta hendu tar katu te. Páu ta je'ëha riki jetehar te ke my, ame'ë ke ukwa tar katu. A'erehe wera rahã pame katu te Tupã je'ëha rehe a'eta jumu'e mu'e uĩ.

¹² Pe, heta jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Amõ awa ta jurujar katu ehe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta. Heta sawa'e ta jurujar katu ehe. Kũjã ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta aja tĩ. Heta jurujar katu ehe tĩ.

¹³ Mberéi ok ta pe har ta pe Tupã je'ëha ke Páu pandu pandu tĩ, aja jundéu awa ta hendu. Tesaron ok ta pe har ta hendu. A'erehe Mberéi ok ta pe ame'ë ta uhyk uwyr tĩ. Ngã hetaha ta pe je'ë je'ë hũ. Ngã hetaha ta ke ame'ë ta muparahy tĩ.

¹⁴ Pahar Páu ke Jesu kotyhar ta mondo. Y ramũi rymy'y rehe mondo. Sir pyta we rĩ. Timo pyta tĩ. Mberéi ok ta pe a'eta pyta we rĩ.

¹⁵ Pe, amõ ta Páu ke raho. Ame'ë ta Ate ok ta pe Páu ke muhyk raho. A'engi Mberéi ok ta pe ame'ë ta jywyr oho. Páu je'ëha ke a'eta raho. Sir pe raho. Timo pe raho tĩ. Kuja: “Pahar ihë koty pehë mokõi pejur”

aja Páu je'ëha ke raho.

Ate ok ta pe Páu ixo

¹⁶ Ate ok ta pe Sir rehe Páu harõ ixo. Timo rehe a'e harõ ixo tĩ. Harõ ixo rahã, ok ta

rupi heta ma'e'ã rehe a'e usak usak. Ma'e'ã riki tupã aja ok ta pe har ta ukwaha ngã jupe. (Tupã te rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym aja Páu ukwa katu.) A'erehe Páu pandu jupe: "Mã! Katu ym!" aja jupe.

¹⁷ A'erehe jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jundéu awa ramũi ta ukwa aja Tupã rehe ipy'a ke amõ awa ta moĩ moĩ. Ame'ẽ ta namõ pandu pandu hũ tĩ. Wera rahã pame katu te muhepyha renda pe a'e oho tĩ. A'ep uhyk uwyr ame'ẽ ta namõ a'e pandu pandu hũ tĩ.

¹⁸ Pe, amõ sawa'e ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Epi kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ. Esetói kotyhar ta mu'e ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ inamõ tĩ. Amõ ta pandu:

—Mã pandu hũ peme'ẽ ke ma'e ke. Ukwá ym ma'e. Ma'e pandu my? — aja Páu rehe har pandu.

Jesu rehe har Páu pandu. Manõ ame'ẽ ta ke kwera katu ta uhem, ame'ẽ rehe har a'e pandu tĩ. A'erehe kuja amõ sawa'e ta pandu naĩ:

—Amõ tupã ta rehe har peme'ẽ pandu, aja jakwa — aja sawa'e ta pandu naĩ.

¹⁹ Pe, Páu ke sawa'e ta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho. Panduha renda rer Areo. Páu pe sawa'e ta pandu:

—Amõ kotyhar nde eremu'e. Ame'ẽ ke jande jakwa tar katu.

²⁰ Nde erepandu ame'ẽ ke jande jahendu ramõ. Ame'ẽ riki amõ kotyhar jande pe. Ame'ẽ ke jakwa tar katu. Ependurahã! — aja Páu pe pandu.

²¹ Ate ok ta pe har ta aja te'eha a'eta. Amõ ywy pe har ta a'ep ixo. A'eta aja tĩ. Amõ amõ we myrandu pyahu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu tar katu. Myrandu pyahu ame'ẽ ke pandu pandu tar katu tĩ. Aja te'eha a'eta.

²² Pe, panduha renda pyter pe Páu pu'am. Areo pyter pe pu'am. Kuja pandu:

—Ate ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, aja pekwaha pehẽ jupe, aja ihẽ akwa katu.

²³ Pehẽma'e ok ta rupi ihẽ awata aho axo rahã, mäte hũ ma'e'ã ke rehe ihẽ asak asak. Ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽ ke rehe asak. Pe, amõ ma'e'ã rehe kuja pinĩha ihẽ amahem:

Tupã rehe har jakwa ym. Ame'ẽ pe kome'ẽ ma'e'ã ke.

—Ame'ẽ ke rehe pekwa ym ha rupi pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe ihẽ apandu ta.

²⁴ A'e riki Tupã te. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã. Upa katu te kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ta ke mujã tĩ. Ywa ke a'e mujã tĩ. A'e riki sawa'e te. Tupã rehe ngã jumu'eha renda ta ke amõ ta mujã.

²⁵ Ame'ẽ pe Tupã te ixo ym. Ma'e ke amõ ta mujã, ame'ẽ

ke a'e putar ym tī. Marā ka ym amō me'ēha ipe. A'e riki me'ēha ke. A'e riki awa ta pe upa katu te me'ē. Ixuweha ke a'e me'ē. Katuha ke me'ē tī. A'erehe ma'e ke marā ka ym amō me'ēha ipe.

²⁶⁻²⁷ Peteī sawa'e ke a'e mujā. Anā ke a'e. Ame'ē ngi upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta uhem. Pe, kome'ē ywy keruhū rupi ngā ke Tupā te muhāi hāi. A'erehe awa nixói te, ame'ē ywy nixói. Pe, marā rahā awa ixo ta my, ame'ē ke a'e manga katu. Myp ixo ta my, ame'ē ke a'e manga katu tī. A'e ke amō kekar kekar rahā, mahem ta nahā my. Jande ngi pame katu te kotete a'e ihī.

²⁸ Amōma'e panduha kuja riki:

“A'e ixo, a'erehe jande jaxo katu tī. Jande jawata. Upa katu te jande jama'ema'e.”

—Pehē ngi har amō mupinīha ke kuja mupinim:

“Jande ke Tupā mujā, a'erehe ta'yr ta riki jande” aja mupinim.

²⁹ —Jande riki ta'yr ta rahā, jande aja Tupā riki ixuwe katu a'e tī, aja jakwa katu. Ita tawa'ā aja ma'e'ā ixuwe ym te a'e. Ita tuwyr'ā aja ym a'e tī. Ita'ā aja ym a'e tī. Upa ame'ē ta ixuwe ym te ame'ē ta ke aja jakwa katu. Awa te'e ukwaha rupi ame'ē'ā ta ke amō ta mujā katu.

³⁰ Aja ym Tupā te. Ma'e'ā amō mujā rahā, Tupā rehe har ukwa ym a'e, a'erehe Tupā ipy'a jywyr ehe. Ukwa

ym ha rupi ma'ema'e, a'erehe ipy'a jywyr ta. Apo upa katu te awa ta pe a'e pandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihē koty pehē py'a pemuruwak katu pemondo” aja Tupā pandu — aja Páu pandu.

³¹ A'e pandu tī:

—Jetehar rupi upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta rehe har Tupā te ukwa ta. Ame'ē 'ar ke a'e manga katu. Amō sawa'e rehe a'e usak katu. Pe, a'e riki henda ke pe ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē sawa'e ke Tupā mukwera katu muhem. A'erehe jetehar rupi ngā rehe har a'e ukwa katu ta, aja upa ngā pe a'e mujekwa — aja Páu pandu.

³² Kweraha rehe har Páu pandu. Ame'ē rehe sawa'e ta hendu rahā: “Mā! Te'e ame'ē” aja amō amō ta puka puka hū ehe. Amō ta pandu ipe:

—Ame'ē rehe har amō we jahendu tar katu tī — aja Páu pe.

³³⁻³⁴ Pe, ngā panduha renda ngi Páu uhem oho. Amō amō ta inamō oho. Jesu rehe jurujar katu tī. Amō sawa'e jurujar katu tī. Her Nioni. Areo kotyhar ke a'e. Amō kūjā jurujar katu ehe tī. Her Nama. Amō amō ta aja tī. Jesu rehe jurujar katu tī.

18

Korin ok ta pe Páu oho

¹ Ajame'ē ke Ate ok ta ngi Páu uhem oho.

² Korin ok ta pe uhyk oho. A'ep amō sawa'e rehe a'e usak. Her Ak. Jundéu awa ke a'e. Pō ywy pe har a'e. Hakehar rer Pirisi. Hom ok ta ngi upa katu te jundéu awa ta ke homa awa tama'e kapitā keruhū muhem mondo. Kapitā keruhū rer Karáu. A'erehe Itar ywy ngi Ak ta uhyk ramō. Korin ok ta pe uhyk ramō. Itar ywy pe Hom ok ta ihī. Pe, Ak ta rehe Páu usak oho.

³ Ak ta aja pan ianam ame'ē ke te'e ok ke Páu mujā tī. A'erehe a'eta namō Páu pyta.

⁴ A'eta namō paraky uī tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā pame katu te jundéu awa ta namō Páu pandu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu. Jesu rehe jundéu awa ta jurujar katu, ame'ē ke a'e putar. Amō awa ta aja tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e putar tī. A'erehe ame'ē ta namō Páu pandu pandu hū.

⁵ Masendo ywy ngi Sir uhyk uwyr. Timo uhyk uwyr tī. A'eta uhyk uwyr rahā, (pan ianam ame'ē ke te'e ok ke mujā. Ame'ē ke a'e hijar.) Pe, Tupā je'ēha ke Páu mu'e mu'e jō ixo. Kuja jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jundéu awa ta harō hū ixo ame'ē ke a'e — aja Páu pandu pandu.

⁶ Anī. Ame'ē ke jundéu awa ta putar ym. Páu rehe

har a'eta katu ym pandu. A'erehe ima'e mundeha ke Páu mukatak. Xi'aha ke ombor ingi. (Aja ma'e rahā, Tupā je'ēha ke a'eta putar ym, aja a'e mujekwa a'eta pe.) Páu pandu a'eta pe:

—Mupyraraha renda pe peho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói ta. Jesu rehe har ihē apandu pandu katu pehē pe. Anī. Pejurujar ym ehe. Apo amō awa ta pe ihē apandu ta aho. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe apandu ta aho — aja jundéu awa ta pe Páu pandu.

⁷ Pe, a'eta ke Páu hijar oho. Amō rok pe pyta oho. Ok jar rer Tisi Jusu. Jundéu awa ramūi ta ukwa aja Tupā rehe ipy'a a'e moī moī katu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda rake hok ke ihī.

⁸ Amō sawa'e Jesu rehe jurujar katu tī. Her Kiri. Jundéu awa tama'e jy'ariha rendama'e kapitā a'e. Upa katu te hok wyr pe har ta Jesu rehe jurujar katu tī. Heta Korin ok ta pe har ta myrandu katu rehe hendu. Pe, Jesu rehe jurujar katu tī. Ame'ē ta ke amō ta mujahuk tī. (Aja rahā, Tupā kotyhar ta ke a'eta apo 'y, aja mujekwa katu ngā pe.)

⁹ Amō pytun rahā, ixeraiha aja Páu usak. Kuja Jesu mujekwa ipe:

—Ekyje ym! Epandu pandu katu te we exo rī.

¹⁰ Ne namō ihē axo. A'erehe marā ka ym nde ke amō mahyha. Heta ok ta pe har ta ihē rehe jurujar katu ta

— aja Jesu mujekwa ipe. Aja ixeraiha aja Páu usak.

¹¹ A'erehe Páu pyta rĩ. Tupã je'êha ke a'e mu'e mu'e. Awa py wajar mahapyr jahy rahã, a'ep pyta rĩ.

¹² Ngere ywy pe amõ kapitã pu'am. Homa awa tama'e kapitã a'e. Her Ngari. Arahã, jundéu awa ta jy'ar. Pe, Páu ke a'eta pyhyk raho. Ngã panduha renda pe raho.

¹³ Kuja Ngari pe Páu rehe har a'eta pandu:

—“Tupã rehe ejurujar katu” aja ngã pe kome'ẽ sawa'e pandu pandu. Aja ym jande jakwa. Amõ kotyhar a'e mu'e. Katu ym aja — aja Ngari pe jundéu awa ta pandu.

¹⁴ Páu pandu tate rahã, Ngari pandu py:

—Jundéu awa ta! Pehendu katurahã! Katu ym kome'ẽ sawa'e ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe har ihẽ ahendu ta. Jaxer ai ame'ẽ ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe har ihẽ ahendu ta tĩ.

¹⁵ Anĩ. Aja ym. Jundéu awa ta je'êha rehe har peje'ẽ je'ẽ hũ. Awa rer rehe har peje'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pehẽ pekwaha rehe har peje'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu ym ta. Ame'ẽ rehe har pehẽ jupe pepandu pandu peho. Ame'ẽ rehe har akwa ym ta — aja jundéu awa ta pe kapitã pandu.

¹⁶ Pe, ngã panduha renda ngi a'eta ke kapitã muhem mondo.

¹⁷ Pe, amõ sawa'e ke ame'ẽ ok ta pe har ta pyhyk. Her Sote. Jundéu awa tama'e

jy'ariha renda kapitã a'e. Pe, ngã panduha ruwa koty ame'ẽ sawa'e ke hetaha ta petek. Anĩ. Ame'ẽ rehe Ngari usak tar ym. Ukwã tar ym. “Mã peja” aja Ngari pandu. Pe, a'e hijar oho ngã ke.

Antioki ok ta pe Páu jywyr oho

¹⁸ Korin ok ta pe heta Páu ukwer. Jesu kotyhar ta namõ a'e pyta rĩ. A'engi Senkeréi ok ta pe oho. A'ep i'a ke Páu jãpĩ. Ame'ẽ ke amõ ta usak rahã, Tupã namõ ma'e Páu manga katu, aja a'eta ukwa katu. Piriisi oho inamõ tĩ. Ak oho inamõ tĩ. A'engi Si ywy pe a'eta oho.

¹⁹ Jarusu keruhũ pe oho. Pe, Ese ok ta pe a'eta uhyk oho. A'ep Ak pyta. Hakehar pyta tĩ. Pe, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe Páu ixé oho. Jundéu awa ta namõ a'e pandu pandu hũ.

²⁰ Pe, Páu pe a'eta pandu:

—Yman atu jande namõ se epyta rĩ — aja ipe.

²¹ Anĩ. Páu pyta tar ym. Oho tate rahã, a'e pandu ngã pe:

—Tupã putar rahã, pehẽ koty ihẽ ajywyr ta — aja Páu pandu.

Pe, Ese ok ta ngi oho. Jarusu keruhũ pe oho.

²² Pe, Sesaréi ok ta pe uhyk oho. A'ep jarusu keruhũ ngi uhem oho. A'engi Jerusarẽ ok ta pe wata uhyk oho. Jesu kotyhar ta rehe a'e usak. A'engi a'e oho tĩ. Pe, Antioki ok ta pe wata uhyk oho tĩ.

²³ A'ep yman atu pyta rĩ. Pe, oho tĩ. Ngara ywy rupi wata

oho. Hiri ywy rupi wata oho tī. Oho ixo rahā, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātā katu. Aja Tupā rehe har a'e mujekwa katu te we rī.

Apor rehe har

²⁴ Ese ok ta pe amō jundéu awa uhyk uwy. Sawa'e rer Apor. Arexandiri ok ta pe har ke a'e. Ma'e pandu katu a'e. Tupā je'ēha ke a'e ukwa katu tī.

²⁵ Jesu ma'ema'e ame'ē rehe har amō mu'e a'e ke. Pe, Jesu rehe har Apor pandu pandu hū. Ehe har jete har mu'e mu'e tī. (Anī. Upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juā mujahukiha mu'e ame'ē ke jō Apor ukwa katu. Juā mujahuk ame'ē ke jō a'e ukwa katu tī.

²⁶ Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e pandu pandu. Kyje ym ngā ngi. Ame'ē ke rehe Pirisi hendu. Ak hendu tī. Upa hendu rahā, hok pe Apor ke a'eta raho. A'ep Tupā ma'ema'e ame'ē rehe har a'eta mujekwa katu te ipe.

²⁷ Pe, Apor pandu:

—Ngere ywy pe ihē aho ta — aja.

A'erehe Apor rehe har Jesu kotyhar ta paper rehe mupinim. Ame'ē ke Apor raho. Amō Jesu kotyhar ta pe paper pinim ke mujesak ta. Ngere ywy pe ixo ame'ē ta pe kuja mupinim.

“Apor po ke pepyhyk katu ingi” aja mupinim.

Pe, ame'ē ywy pe Apor uhyk rahā, Jesu kotyhar ta py'a ke a'e mātā katu. A'ep pe

har ta rehe Tupā usak katu, a'erehe heta jurujar katu ehe.

²⁸ Ame'ē ta py'a ke Apor mātā katu. (Ame'ē ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Ok ta pyter pe jundéu awa ta namō Apor pandu pandu hū. A'e pandu katu te, a'erehe jundéu awa ta je'ēha ke a'e mukanim ngā ngi. Tupā je'ēha rehe Jesu rehe har ihī. Jesu riki Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e. Jundéu awa ta harō ixo ame'ē ke a'e. Aja ngā pe a'e mujekwa katu.

19

Ese ok ta pe Páu oho

¹ Korin ok ta pe Apor ixo rahā, ywy'ā rupi Páu wata oho. Amō amō ywy'ā 'ar rupi ok ta ihī. Ame'ē rupi wata oho. Pe, Ese ok ta pe uhyk oho. A'ep jumu'eha ta ke a'e mahem. (Ame'ē ta upa katu te Jesu rehe har ukwa ym.) Juā mujahukiha mu'e ame'ē ke jō ame'ē ta ukwa katu.

² Páu pandu a'eta pe:

—Jesu rehe pejuru jar katu rahā, pehē rehe Tupā'ā ihī katu my? — aja pandu.

A'eta pandu:

—Anī. Tupā'ā rehe har jande jakwa ym te — aja.

³ Páu pandu tī:

—Aja rahā, myja pehē ke amō mujahuk my? — aja.

A'eta pandu:

—Juā mujahukiha aja jande ke amō mujahuk — aja ipe.

⁴ Pe, Páu pandu:

—Juā mujahuk rahā, kuja ngā pe mujekwa. Ma'e ka'ua

te'eha ma'ema'eha ngi Tupã koty ipy'a ke amõ muruwak mondo, aja ngã pe mujekwa. Kuja jundéu awa ta pe Juã pandu: “Ihẽ raikwer rupi amõ sawa'e uwyr ta. Ame'ẽ rehe pejurujar katu” aja Juã pandu. Juã raikwer rupi uwyr ame'ẽ ke Jesu — aja Páu pandu.

⁵ Ame'ẽ ke sawa'e ta hendu rahã, a'eta ke amõ mujahuk. Jesu je'ẽha rupi mujahuk. (Aja Jesu kotyhar ke a'eta apo 'y, aja ngã pe mujekwa.)

⁶ Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, ame'ẽ ta ãkã rehe ipo ke Páu mujar. Pe, ame'ẽ ta rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Pe, amõ amõ awa ta je'ẽha a'eta pandu pandu. (Aja rahã, Tupã'ã ihĩ katu a'eta rehe, aja mujekwa katu.) Tupã je'ẽha rehe har a'eta pandu pandu tĩ.

⁷ Ame'ẽ ta awa py mokõi sawa'e ta hetaha.

⁸ Mahapyr jahy rahã, ngã namõ Páu pandu pandu hũ. Pandu rahã, ngã ngi a'e kyje ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pandu pandu hũ. Jesu riki Tupã mu'am me'ẽ ke. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am. Jundéu awa ta harõ hũ ixo ame'ẽ ke a'e. Pe, Jesu rehe amõ jurujar katu rahã: “Ihẽ kotyhar ke nde apo 'y. Ihẽ namõ nde erexo ta” aja Tupã pandu.

⁹ Anĩ. Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'eta jurujar ym. Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har katu ym a'eta pandu. Ngã hetaha ta pe a'eta pandu:

“Pejurujar ym” aja pandu. A'erehe ame'ẽ ta ke Páu hijar oho. Jesu kotyhar ta ke a'e raho inamõ. Ame'ẽ ta ke jõ Páu mu'e mu'e. Wera rahã pame katu te amõ jumu'eha renda pe a'e mu'e. Jumu'eha renda riki amõ sawa'ema'e.

¹⁰ Her Tira. Aja mokõi warahy 'ar rahã, Páu mu'e. A'erehe Tupã je'ẽha rehe heta Asia ywy pe har ta hendu. Heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta.

Sewa ra'yr ta rehe har

¹¹ Tupãma'e pyrãtãha namõ Páu mukatu hũ. Ahy ixo ame'ẽ ta ke mukatu hũ.

¹² A'erehe pan kurer ta ke Páu rehe ngã mujar. Pan ra'yr ta ke mujar ehe tĩ. Ame'ẽ ta ke ahy ixo ame'ẽ ta pe ngã raho rahã, katu oho. Æjã ta ke muhem mondo amõ ta ngi tĩ.

¹³⁻¹⁴ Ko amõ jundéu awa ta ixo. Sewa ra'yr ta riki ixo. Kuja hetaha, awa po wajar mokõi. Ipái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. A'eta wata wata ixo. Amõ ta py'a ngi Æjã ta ke a'eta muhem mondo tĩ. Pe, Páu aja Jesu je'ẽha rupi a'eta Æjã ke muhem ta tipe manga. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Æjã pe a'eta pandu:

—Jesu rehe har Páu pandu pandu. Ame'ẽ je'ẽha rupi japandu: “Ehem eho” — aja Æjã pe Sewa ra'yr ta pandu.

¹⁵ Pe, a'eta pe Æjã pandu:

—Jesu rehe har ihẽ akwa katu. Páu rehe har ihẽ akwa

katu tĩ. Pehẽ anĩ. Awa pehẽ my? – aja ãjã pandu.

16 Pe, Sewa ra'yr ta rehe sawa'e opor oho. ãjã ipy'a rehe ihĩ ame'ẽ ke opor oho a'eta rehe. Pyrãtã opor oho a'eta rehe. Pe, ityk. Hok ngi sawa'e ta ke muhem mondo. Karãiha rape ke rãĩ muhem raho. Jawe te'e uhem oho tĩ.

17 Ame'ẽ rehe har heta jundéu awa ta hendu. Heta amõ awa ta hendu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ese ok ta pe ixo ame'ẽ ta hendu. Hendu rahã, upa ngã jumukahem hũ ingi. “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Jesu rehe har ngã pandu katu te.

18 Jesu riki jandema'e sawa'e te. Pe, heta Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ma'e pandu uwyr. Amukwehe we pajema'e ukwaha ke a'eta ma'ema'e ixo rĩ. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu uwyr.

19 Ngã hetaha ta pyter pe pandu uwyr. Ngã hetaha ta pyter pe heta paper ke ame'ẽ ta werur tĩ. Pajema'e ukwaha ke paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke werur. Pe, hany. Upa ukwái. Paper rehe muhepyha manga rahã, tamatarer heta te hũ tiki. Kuja, 50.000 wera rahã, paraky ame'ẽ muhepyha ke rehe uhyk. Ame'ẽ ke ngã hany. Upa ukwái. (Aja pajema'e ukwaha ke hijar te, aja mujekwa katu.)

20 Ukwái ha rehe ngã usak rahã, Tupã je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. Tupã je'ẽha riki pyrãtã te, ame'ẽja saka, a'erehe heta ngã jurujar katu

ehe, Jesu rehe.

Ese ok ta pe ngã mutyapu hũ

21 A'engi: “Masendo ywy rupi ihẽ aho ta. A'engi Ngere ywy rupi aho ta tĩ. A'engi Jerusarẽ ok ta pe ahyk ta aho” aja Páu pandu. Kuja a'e pandu tĩ:

–Upa Jerusarẽ ok ta pe har ta rehe ihẽ asak rahã, Hom ok ta pe ihẽ aho ta tĩ – aja Páu pandu.

22 A'erehe Masendo ywy pe Timo ke a'e mondo py. In-amõ Era ke mondo tĩ. Páu namõ ma'ema'e katu ame'ẽ ta ke a'eta. Pe, Asia ywy pe Páu pyta we rĩ.

23 Arahã Ese ok ta pe Tupã ma'ema'e ame'ẽ rehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ. Putar ym, a'erehe je'ẽ je'ẽ hũ.

24 Neme riki ngã ke mu-parahy. Ita tuwyr rehe ma'eha a'e. A'ep Ndia rehe ngã jumu'eha renda ihĩ. Ndia riki imãĩ keruhũ. Tupã aja a'ep pe har ta ukwaha ngã jupe. Jumu'eha renda aja saka ok ra'yr ke Neme mujã mujã. Ita tuwyr ke te'e mujã mujã. Miasu ta heta tĩ. Ame'ẽ ma'eha rehe tamatarer a'eta pyhyk katu tĩ.

25 Pe, miasu ta ke Neme mujy'ar. Neme aja ita tuwyr rehe heta ma'eha ta i'ãi tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mujy'ar tĩ. A'e pandu:

–Sa'e ta! Pehendu katu-rahã! Jande jama'eha namõ tamatarer japyhyk katu, aja pekwa katu.

26 Apo Páu rehe har pekwa. A'e je'ẽha rehe pehendu tĩ.

Kuja a'e pandu: "Ipo pe ma'e'ã jande jamujã ame'ẽ ke Tupã ym" aja Páu pandu. A'erehe a'e je'ẽha rehe heta ngã jurujar katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke heta ngã muruwak mondo. Upa Asia ywy pe har ta aja tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak mondo tĩ. (A'erehe ma'e'ã ke hijar oho apo. Ndia ke hijar oho apo.)

27 Katu ym aja. Jande jamujã mujã ame'ẽ ke jaxer, aja amõ ta ukwa ta. Amõ we tĩ. Ndia rehe ngã jumu'eha renda ke ngã hijar ta oho tĩ. Mujaxer ta tĩ. Katukweriha ke mumba ta tĩ. Ndia riki katu te. Jande mõi keruhũ riki a'e. Tupã aja jande jupe. Asia ywy pe har ta ipy'a moĩ moĩ katu ehe. Amõ ywy pe har ta aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ katu ehe tĩ — aja Neme pandu.

28 Ame'ẽ je'ẽha rehe ngã hetaha ta hendu rahã, parahy te hũ. Hãtã pandu pandu hũ ixo:

—Ndia riki katu te me'ẽ ke! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hũ.

29 A'erehe upa ok ta rupi ngã mutyapu tyapu hũ oho ixo. Pe, Ngái ke ngã hetaha ta pyhyk raho. Arita ke pyhyk raho tĩ. Ngã jy'ariha renda keruhũ pe pyhyk raho. Ngái ta masendo ywy pe har ta ke. Páu namõ wata ixo ame'ẽ ta ke a'eta.

30 Ngã hetaha ta pe Páu pandu tar katu oho tĩ. Anĩ. A'e ke Jesu kotyhar ta mupyta.

31 Asia ywy pe har tama'e kapitã ta je'ẽha mondo ipe tĩ. Páu pe mondo. Páu rehe katu ame'ẽ ta ke a'eta. Kuja je'ẽha ke mondo:

—Ngã jy'ariha renda keruhũ pe eho ym — aja Páu pe.

32 Pe, ngã jy'ariha renda keruhũ pe hetaha ta mutyapu tyapu te hũ. Amõ amõ ta pukái pukái hũ. Amõ amõ ta riki amõ kotyhar pukái pukái hũ. Upa ka'u te'e. A'erehe upa tate ngã hetaha ta ukwa ym ma'e. Ma'ewã ngã jy'ar uwyr my?

33 Ame'ẽ ke ukwa ym. Arexan riki ngã ke mujy'ar, aja amõ ta ukwa. A'e ke jundéu awa ta mupu'am, a'erehe aja amõ ta ukwa. Hetaha ruwa koty mupu'am. Pe, pu'am rahã, ipo ke Arexan mukatak. (Aja ngã je'ẽha ke a'e muputu'u ngã ngi.) Pe, jundéu awa ta rehe ngã parahy, ame'ẽ ke a'e mukatu ta tipe.

34 Anĩ. A'e riki jundéu awa ke a'e aja hetaha ta ukwa rahã, pukái pukái we hũ rĩ. I'i atu kuja hãtã pandu pandu hũ:

—Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e! Upa Ese ok ta pe har ta jurujar katu ehe! — aja pandu hũ.

35 Pe, i'i atu ngã hetaha ta tyapuha ke ok tama'e mupinĩha muputu'u ngã ngi. Kuja pandu:

—Ese ok ta pe har ta! Pehendu katurahã! Ndia rehe jumu'eha renda ke Ese ok ta pe har ta usak usak katu. Ame'ẽ rehe har upa

ngã ukwa. Ndia riki katu te ame'ẽ ke a'e. Ywa ngi i'ã u'ar. Ita'ã ke u'ar. Ame'ẽ ke upa ngã ukwa katu tĩ.

³⁶ Ame'ẽ rehe har marã ka ym jaxer amõ panduha ke. A'erehe mã peja peputu'u katu.

³⁷ Pemutyapu hũ ym tĩ. Ndia rehe jumu'eha renda ngi ma'e ke Ngái ta mukanim ym. "Ndia jaxer" aja jande mãi keruhũ rehe har a'eta pandu ym tĩ. Mã! Sawa'e ta ke se perur. Ma'ewã my?

³⁸ Amõ rehe har Neme pandu tar katu rahã, ngã panduha renda pe a'e raho katu. Inamõ ixo ame'ẽ ta oho katu tĩ. A'ep kapitã ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta. A'ep amõ ta rehe har Neme ta pandu pandu katu ta.

³⁹ Amõ kotyhar pepandu pandu tar katu rahã, a'ep peho katu tĩ. Ngã ke amõ ta mujy'ar rahã, ame'ẽ rehe har pepandu katu. Kapitã ta ruwa koty amõ ta ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ẽ ke ukwa ta.

⁴⁰ Taramõ te jande jamutyapu hũ. Kapitã keruhũ namõ jajumai jaxo, aja amõ ta pandu ta oho ipe. Jamutyapu hũ te'e. Ame'ẽ rehe har marã ka ym japanduha ipe — aja hetaha ta pe ok tama'e mupinĩha pandu.

⁴¹ Upa pandu rahã, ngã hetaha ta ke a'e muhãi mondo.

20

Masendo ywy rupi Páu oho. Ngere ywy rupi a'e oho tĩ.

¹ Ngã mutyapuha upa putu'u rahã, Jesu kotyhar ta ke Páu mujy'ar. Ame'ẽ ta ke a'e muhury katu. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Pe, Páu pandu:

—Ihẽ aho ta — aja.

² Pe, Masendo ywy rupi oho. Ame'ẽ rupi wata oho. Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e mu'e. Muhury katu tĩ. A'erehe Jesu rehe ngã ipy'a katu te we rĩ. Pe, Ngere ywy pe Páu uhyk oho.

³ A'ep mahapyr jahy a'e mukanim. Pe, Si ywy pe a'e oho tate. Jarusu keruhũ pe oho tate. Arahã a'e ke jundéu awa ta jukwa ta aja Páu ukwa. A'erehe Masendo ywy rupi wata oho rahã, katu aja a'e ukwa. (Aja rahã, jukwa ym ta, aja ukwa katu.)

⁴ Páu namõ Pi ra'yr oho tĩ. Her Sopato. Mberéi ok ta pe har a'e. Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e. Sekũ oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e tĩ. Ngái oho tĩ. Nder ok ta pe har a'e. Tik oho tĩ. Asia ywy pe har a'e. Toro oho tĩ. Asia ywy pe har a'e tĩ.

⁵ Timo oho tĩ. Ame'ẽ ta johu oho py. Toroa ok ta pe oho. A'ep Páu rehe a'eta harõ ixo. Pe, ihẽ rehe Páu uhyk uwyr. Ihẽ Ruk.

⁶ Siri ok ta pe ihẽ axo. Jundéu awa ta mi'u matyriha weraha upa rahã, a'engi jande mokõi jaho. (Ame'ẽ wera rahã, mbeju ke mupururukiha nixói, ame'ẽ ke jundéu awa ta u'u.) Pe, Toroa ok ta pe jande jaho. Jarusu keruhũ pe jaho. Awa po

wajar peteihar upa jaker rahã, pe, jahyk jaho. A'ep awa po wajar mokõi jande jaker.

Toroa ok ta pe har ta rehe Páu usak. A'ejõhar usak ngã rehe.

⁷ Nomin pytun rahã, upa Jesu kotyhar ta jy'ar. Mbeju ke mopokiha rehe jy'ar. (Aja Jesu manõha rehe a'eta ukwa ukwa uĩ.) Ngã pe Páu pandu pandu hũ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Páu oho ta, a'erehe pandu pandu we hũ. Pytun pyter rahã, ma'e pandu pandu we hũ rĩ.

⁸ Jande jajy'ariha renda pe heta ma'e weraha ihĩ. Ywatehar henda ihĩ ame'ẽ pe jande jajy'ar jaĩ.

⁹ Pe, awa ma'ãha rape 'ar pe ta'ynuhu wapyk uĩ. Her Euti. Páu pandu pandu u'am rahã, Euti pyhýi katu te hũ. Pe, ukwer katu. Pe, ywy pe u'ar ukwap. Pi! Mahapyr ywatehar henda ngi u'ar ukwap. Amõ ta oho piam rahã, pete'e manõ oup.

¹⁰ Pe, Páu wyjy oho ehe. Ipynarãi pe wapyk oho ehe. Pyhyk, pe, amõ ta pe a'e pandu:

—Pejixi'u ym. Kwera katu apo — aja Páu pandu.

¹¹ Pe, ywatehar henda pe Páu jupir oho tĩ. Upa ma'e ke u'u rahã, pandu pandu we hũ ngã pe tĩ. Aja te'e xu'em oho.

¹² Pe, a'engi Páu oho. Pe, ta'ynuhu kwera katu ame'ẽ ke hok pe amõ ta mujywyr raho. Katu jywyr oho. Upa ngã hury katu.

Mire ok ta pe Páu uhyk oho

¹³ Jande pe Páu pandu:

—Jarusu keruhũ pe peho. Aso ok ta pe peho. Ihẽ riki pe rupi ihẽ aho ta. A'ep pehẽ namõ jarusu keruhũ pe ihẽ apor ta aho tĩ — aja jande pe.

A'erehe jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ẽ pe Aso ok ta pe jahyk py jaho.

¹⁴ A'ep jande rehe Páu uhyk uwyr rahã, jarusu keruhũ pe a'e opor oho tĩ. A'engi ame'ẽ pe Mitire ok ta pe jahyk jaho.

¹⁵ A'engi jande jaho tĩ. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Ki ypa'ũ rake rupi jasa jaho.

¹⁶ Amõ ku'ẽ rahã, Sã ywy pe jahyk jaho. Amõ ku'ẽ rahã, Mire ok ta pe jande jaho. Asia ywy pe Páu pyta tar ym. A'erehe Ese ok ta rake rupi jasa jaho. Pahar Jerusarẽ ok ta pe Páu uhyk tar katu. A'ep jundéu awa ta mi'u matyriha wera rahã, uhyk tar katu. Uhyk rahã, katu ta ipe, aja Páu ukwa. Ngã mi'u matyriha weraha rer Penteko.

Ese ok ta pe har tamõi ta namõ Páu pandu pandu

¹⁷ Mire ok ta pe Páu ixo rahã, Ese ok ta pe har ta tamõi ta pe myrandu a'e mondo. Jesu kotyhar ta rehe tamõi ta usak usak katu.

“Pahar ihẽ koty pejur” aja myrandu a'e mondo.

¹⁸ Pe, tamõi ta uhyk uwyr ehe rahã, Páu pandu:

—Asia ywy pe ihẽ ahyk py ajur rahã, a'engi ihẽ rehe har pekwa katu. Myja pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽ ke pekwa katu.

19 Jesu jandema'e sawa'e te. Ima'e miasu aja ima'e parakyha ke ihē ama'ema'e hū. Tupā je'ēha ke ihē amu'e mu'e hū axo. “Katu te ihē” aja ym akwa. Aja ihē axo rahā, ihē amu'e mu'e rī. Amō ta jurujar ym ehe rahā, ihē ajixi'u tī. Ihē ke jundéu awa ta mahy tar katu rahā, ame'ē ngi ihē akyje ym. Tapijar te'e we amu'e mu'e rī.

20 Heta pejy'ar rahā, pehē ke ihē amu'e hū. Pehē rok pe ihē amu'e hū pehē ke tī. Pehē pe ma'e katu ame'ē ke upa katu te ihē amu'e, aja pekwa katu tī.

21 Kuja ihē apandu: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi Tupā koty pehē py'a pemuruwak pemondo. Jesu rehe pejurujar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te” aja jundéu awa ta pe ihē apandu pandu hū. Aja amō awa ta pe ihē apandu pandu hū tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta.

22 —Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. Tupā'ā putar, a'erehe ihē aho axo. A'ep ma'e ihē rehe uhyk ta my? Ihē akwa ym.

23 Kuja jō ihē akwa katu. Ok ta pe pame katu te Tupā'ā mujekwa ihē pe. Kuja mujekwa. Ihē ke amō ta mahy tar katu. Kyndaha pe ihē ke amō ta kynda tar katu raho tī, aja ihē pe mujekwa.

24 Pe, ihē ke amō ta jukwa ta rahā, ngā ngi ihē akyje ym ta. Tupā je'ēha ke ihē apandu we ta rī. Ngā ke Tupā muhā katu ta, ame'ē myrandu katu

ke ihē apandu ta rī. Ame'ē rehe har ihē apandu, ame'ē ke ihēma'e parakyha. Ame'ē ke ihē pe Jesu me'ē. Pe, ame'ē parakyha ke ihē amumba tar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

25 —Upa pehē renda rupi ihē awata aho rahā, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu pandu. Myja katu pexoha Tupā putar my, ame'ē rehe har ihē amu'e katu pehē ke. Apo ihē rehe pesak ym te ta tī.

26 Apo jetehar te pehē pe ihē apandu katu tī. (Upa katu te Jesu rehe har pehē pe apandu pandu. Upa amu'e mu'e hū.) A'erehe mupyraraha renda pe pehē ngi har amō oho ta rahā, ihē rehe je'ēha nixói.

27 Ma'e Tupā putar, ame'ē rehe har upa katu te pehē pe ihē apandu.

28 Pesak katu pehē juehe pexo. Aja rahā, Tupā ngi amō koty pehē py'a pemuruwak ym ta pemondo. Upa Jesu kotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo tī. Ame'ē parakyha ke pehē pe Tupā'ā me'ē. Jesu kotyhar tama'e kapitā ta ke pehē. A'erehe ame'ē ta rehe pesak katu pexo. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Ta'yr manōha rupi a'e ipy'a jywyr ngā rehe.

29 —Ihē raikwer rupi amō ta uwyr ta. Ame'ē ta pehē rehe uhyk ta, aja akwa katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta muka'u ka'u te'e hū ta. Jurujar katu ame'ē ta ukwa katuha ke amō koty ame'ē ta

muruwak ta mondo, aja ihē akwa katu. Katu ym aja.

³⁰ Jete. Pehē pyter ngi har amō ta pu'am ta. Ame'ē ta te'e ma'e pandu ta. Amō amō ta jurujar katu ame'ē ta ke a'eta muka'u ka'u te'e ta. Aja ame'ē ta namō jumu'e ixo ame'ē ta aja muruwak ta.

³¹ A'erehe pesak katurahā! Aja rahā, peka'u ka'u te'e ym ta. Pekwa katurahā! Mahapyr warahy 'ar rahā, pehē ke ihē amu'e mu'e hū. Wera rahā, ihē amu'e mu'e hū. Pytun rahā, ihē amu'e mu'e hū tī. Pehē ngi har amō ta jurujar ym ame'ē ta rehe ihē ajixi'u hū tī.

³² —Apo pehē rehe har Tupā namō apandu: “Mā peja Ese ok ta pe har ta rehe esak katu.” Jetehar te ke. A'e usak katu ta pehē rehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu. Aja rahā, ame'ē myrandu namō pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja ehe har a'e mujekwa katu te we ta rī. Upa ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e mupyta katu. Ame'ē ke me'ē me'ē ta. Aja pehē pe tī. Me'ē me'ē ta tī.

³³ Amō tama'e tamatarer rehe ihē py'a ihē amoī ym. Amō tama'e mundeha rehe ihē py'a ihē amoī ym tī.

³⁴ Ihē aparaky hū. Aja tamatarer ihē apyhyk. Ame'ē pe ihēma'e ke ihē ajo'ok. Ihē namō ixo ame'ē ta pe ihē ame'ē tī. Ame'ē ke ihē riki ajo'ok tī. Ame'ē rehe har pekwa katu.

³⁵ Ihē aja peparaky katu rahā, katu tiki. Aja rahā,

ima'e ym te ame'ē ta pe jande jame'ē me'ē katu. Jesu pandu ame'ē ke jande jakwa. Kuja a'e pandu:

“Amō ngi ma'e ke amō pyhyk rahā, hury we. Pe, amō pe amō me'ē rahā, hury katu te” aja Jesu pandu.

—(A'erehe ima'e ym te ame'ē ta pe jame'ē me'ē katu rahā, katu tiki) — aja tamūi ta pe Páu pandu.

³⁶ Upa Páu pandu rahā, tamūi ta namō ipynarāi pe wapyk. Pe, Tupā namō a'eta pandu pandu.

³⁷ Pe, Páu ke Ese ok ta pe har tamūi ta jumā juman rahā, jixi'u hū. Huwa ke a'eta pyter pyter tī. (Aja ipy'a katuha ke mujekwa.)

³⁸ “Ihē rehe pesak ym te ta tī” aja Páu pandu ramō. Ame'ē je'ēha rehe tamūi ta pyai te. Pe, jarusu keruhū tūi ame'ē pe Páu namō a'eta oho.

21

Jerusarē ok ta pe Páu uhyk oho

¹ “Jaho ta” aja japandu ngā pe. Pe, upa ngā po rehe japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, Ese ok ta pe har tamūi ta jywyr oho. Hok pe jywyr oho. Pe, jarusu keruhū pe jande japor jaho. A'engi jaho tī. Ko ypa'ū pe katu te jahyk jaho. Ame'ē ku'ē rahā, Ho ypa'ū pe jahyk jaho tī. A'engi Pa ok ta pe jahyk jaho tī. (Jande jaho tar katu ame'ē pe ame'ē jarusu keruhū oho ym, a'erehe ame'ē ke jahijar.)

² A'erehe a'ep amō jarusu keruhū ke jande jamahem. Seni ywy pe oho ame'ē ke ame'ē jarusu keruhū. Ame'ē pe japor jaho tī. Pe, jaho tī.

³ Xi ypa'ū rehe jasak rahā, ame'ē rake rupi jasa jaho. Jande jywa'i koty ypa'ū ihī. Pe, Si ywy pe jaho jaxo. Pe, Tir ok ta pe jahyk jaho. A'ep upa ma'e ke raho ame'ē ke jarusu keruhū jar hijar ta oho. A'erehe jarusu keruhū ngi jahem jaho.

⁴ A'ep Jesu kotyhar ta ke jamahem. Ame'ē ta namō japyta rī. (Amō jarusu keruhū jamahem ym.) A'erehe a'ep awa po wajar mokōi jaker rī. Tupā'ā je'ēha rupi ame'ē ta pandu:

—Jerusarē ok ta pe eho ym — aja Páu pe pandu.

(Anī. “Ihē aho ta me'ē te'e” aja Páu pandu.)

⁵ Pe, jarusu keruhū ohoha angaha ke rehe uhyk rahā, ok ta ke jahijar jaho. Upa katu te Jesu kotyhar ta jande namō wata oho. Hakehar ta ke raho tī. Ta'yn ta ke raho tī. Ok ta soroka pe jahem jaho. Pe, y rymy'y rehe jahyk jaho rahā, upa jande pynarāi pe jawapyk. Pe, Tupā namō upa japandu pandu.

⁶ Upa ngā po ke japyhyk pyhyk ngā ngi rahā, jarusu keruhū pe japor jaho. Hok pe a'ep pe har ta jywyr oho.

⁷ Pe, jaho tī. Tir ok ta ke jahijar jaho. Pe, Torema ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhū ngi jahem jaho. Jesu kotyhar ta rehe jasak jaho. Ame'ē ta namō japyta.

⁸ A'ep peteī jaker. Ame'ē ku'ē rahā jawata jaho. Pe, Sesarēi ok ta pe jahyk jaho. A'ep Siri rok pe japyta. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Amukwehe te we Jerusarē ok ta pe ngā mi'u ke a'e me'ē me'ē. Awa po wajar mokōi sawa'e ta namō a'e me'ē me'ē. Siri riki ame'ē ta ngi har peteī.

⁹ Tumeme tajyr ta ipe. Kūjā ta ixo te'e rī. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke a'eta tī.

¹⁰ A'ep japyta we rahā, amō sawa'e uhyk uwyr. Jundēi ywy ngi uhyk uwyr. Her Angambo. Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e tī.

¹¹ Jande rehe a'e uhyk rahā, Páuma'e ixu'a rupi har ke a'e jo'ok ingi. Ame'ē pe jupukwar juehe. Ipyta ke jupukwar. Ipo apyr ke jupukwar tī. Pe, jande pe a'e pandu:

—Kuja Tupā'ā mujekwa: “Ihē aja kome'ē ku'a rupi har jar ke jundēu awa ta pukwar ta tī. Aja Jerusarē ok ta pe ixo ame'ē ta ma'e ta. Pe, amō awa ta pe kome'ē jar ke a'eta raho ta” aja Tupā'ā mujekwa — aja Angambo pandu.

¹² Ame'ē ke rehe jahendu rahā, Páu pe japandu hū. A'e pe har ta pandu hū tī. Kuja:

—Jerusarē ok ta pe eho ym — aja Páu pe jande johu japandu hū.

¹³ Anī. Páu pandu:

—Pejixi'u ym. Ihē ke pemupyai ym. Jerusarē ok ta pe ihē ke amō pukwar rahā, pete'e ta ihē axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ihē ajurujar katu ehe, a'erehe

ihē ke amō ta jukwa ta rahā, pete'e ta ihē axo tī — aja jande pe Páu pandu.

14 Jande rehe Páu hendu ym. A'erehe kuja jō jande japandu:

—Tupā putar ame'ē ke ema'e katu! — aja ipe.

Pe, jande jaje'ē ym we tī.

15 A'ep jande japyta we rī. Pe, jandema'e jamōi katu rahā, Jerusarē ok ta pe jaho.

16 Jande namō amō amō Sesaréi ok ta pe har ta oho tī. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, amō sawa'e rok pe jande ke a'eta raho. A'ep japyta ta. Sawa'e rer Mena. Xi ypa'ū pe har a'e. Yman Jesu rehe a'e jurujar katu.

Tian rehe Páu usak oho

17 Jerusarē ok ta pe jande jahyk rahā, jande po ke Jesu kotyhar ta pyhyk pyhyk katu jande ngi.

18 Hury katu. Ame'ē ku'ē rahā, Tian rehe Páu usak oho. Jande jasak jaho ehe tī. A'ep Jesu kotyhar tama'e kapitā ta jy'ar tī. Tamūi ta ke a'eta.

19 Upa ame'ē ta po ke a'eta ngi Páu pyhyk rahā, upa katu te a'e ma'ema'e ame'ē ke a'e pandu pandu a'eta pe. Amō awa ta renda rupi wata oho rahā, Tupā je'ēha rupi ma'e ke ma'ema'e, ame'ē rehe har a'e pandu pandu a'eta pe.

20 Ame'ē je'ēha rehe hendu rahā, Tupā pe a'ep pe har ta pandu:

—Nde jō riki katu te me'ē ke — aja Tian ta pandu.

Pe, Páu pe Tian ta pandu:

—Jande mu! Katu tiki! Jesu rehe heta te hū jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ē ta Moise je'ēha rehe hendu katu we rī.

21 Kuja nde rehe har ame'ē ta ukwa. Amō awa tama'e ywy rehe jundéu awa ta ixo. Ame'ē ta pe kuja nde eremu'e: “Moise je'ēha ke pehijar. Mā peja pehē ra'yr pিরer ke pejupā ym. Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe pehendu ym tī” aja nde eremu'e, aja sehar ta ukwaha naī.

22 Se nde erehyk erejur, aja sehar ta ukwa ta.

23 Myja ta apo my? Kuja jande japandu ame'ē ke ema'erahā! Kuja katu. Ko tumeme sawa'e ta ixo. Tupā pe ma'e ke ame'ē ta manga katu. Ame'ē ke upa ym we rī.

24 Jundéu awa ta ukwaha aja ame'ē sawa'e ta ipy'a ke juhyk ta oho. Ame'ē ta namō eho. Tupā pe ma'e ke a'eta me'ē ta oho, ame'ēja saka. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe a'eta me'ē ta oho. Ame'ē tama'e ke rehe nde emuhepy eho. Aja rahā, ame'ē ta'a ke amō jāpī ta. Aja rahā, nde rehe har sehar ta hendu ame'ē ke te'e, aja upa ngā ukwa ta. Moise je'ēha rehe nde erehendu katu tī, aja upa ngā ukwa ta tī.

25 Jesu rehe amō awa ta jurujar katu tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'eta. Amukwehe we ame'ē ta pe paper pinim jande jamondo. Kuja japandu:

“(Ma'e'ā riki tupā aja amō ukwaha jupe naī.) Ame'ē ruwa koty ngā mi'u ke

amō moĩ. Ame'ẽ ke
pe'u ym.

So'o ruwy ke pe'u ym tĩ.

So'o juwyk aja amō ta te'e
jukwa ame'ẽ rukwer
ke pe'u ym tĩ.

Amō kūjā rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e
ym tĩ."

—Aja amō awa ta pe jande
jamupinim — aja Tian pandu.

²⁶ (Ame'ẽ ke rehe Páu
hendu katu.) A'erehe
tumeme sawa'e ta ke a'e
raho. Ame'ẽ ku'ẽ rahā,
jundéu awa ta ukwa aja
ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha
ke ame'ẽ ta namō ipy'a ngi
a'e juhyk oho. Upa rahā,
Tupā rehe ngā jumu'eha
renda keruhū pe a'e ixo oho.
Jundéu awa tama'e pa'i ta
pe weraha mangaha ke a'e
pandu oho. Myja rahā, ipy'a
juhykiha upa ta my, ame'ẽ ke
pandu oho. Ame'ẽ weraha
uhyk rahā, Tupā rehe ngā
jumu'eha renda keruhū pe
ma'e ke a'eta werur ta. Tupā
pe me'ẽ ta, ame'ẽja saka. Aja
Tupā rehe ipy'a ke a'eta moĩ
moĩ katu ta. Sawa'e ta pame
katu te werur ta. Páu werur
ta tĩ.

Páu ke jundéu awa ta pyhyk

²⁷ Awa po wajar mokōi
wera upa tate rahā, Páu rehe
amō jundéu awa ta usak.
Asia wywy pe har ta ke a'eta.
Tupā rehe ngā jumu'eha
renda keruhū pe a'eta usak
ehe. Ngā hetaha ta pe ame'ẽ
ta pandu pandu hū. Pe,
muparahy. Pe, Páu ke hetaha
ta pyhyk.

²⁸ A'eta hātā pandu:

—Jundéu awa ta! Pejur!
Kome'ẽ sawa'e riki jundéu
awa ta rehe har katu ym
pandu. "Moise je'ẽha rehe pe-
hendu ym" aja a'e pandu oho
tĩ. "Tupā rehe ngā jumu'eha
renda keruhū riki jaxer" aja
a'e pandu oho tĩ. Aja upa
kome'ẽ wywy rupi a'e pandu
pandu oho. Kome'ẽ jumu'eha
renda keruhū riki katu te,
aja jande jakwa. Anĩ. A'ep
amō awa ta ke a'e muhyk
raho apo. Jundéu awa aja
ym ame'ẽ ta ke a'eta. A'erehe
kome'ẽ renda keruhū ke a'e
mujaxer — aja ngā hetaha ta
pandu hū.

²⁹ Tupā rehe ngā jumu'eha
renda keruhū pe Toro ke
Páu muhyk, aja a'eta ukwaha
naĩ. A'erehe aja pandu, ma'e,
mujaxeriha rehe har pandu.
Toro riki Ese ok ta pe har ke
a'e. Amō awa ke a'e. Jundéu
awa ym ame'ẽ ke a'e. Kwehe
Jerusarē ok ta rape rupi Páu
wata ixo rahā, Toro namō
a'e wata ixo. Ame'ẽ ke rehe
hetaha ta usak. A'erehe Tupā
rehe ngā jumu'eha renda
keruhū pe raho aja ukwaha
naĩ. (Anĩ. A'ep Páu raho ym.)

³⁰ Upa ok ta rupi muka'u
ka'u te'e hū ngā ke. Páu
koty ngā hetaha ta ujan oho.
Pe, pyhyk. Tupā rehe ngā
jumu'eha renda keruhū ngi
hykýi muhem raho. Pe, pa-
har jumu'eha renda keruhū
rukwen ke amō ta kynda.

³¹ Páu ke hetaha ta jukwa
tar katu rahā, homa awa
tama'e kapitā keruhū pe
amō pandu oho. Sonda
tama'e kapitā keruhū ke a'e.

“Upa Jerusarē ok ta pe har ta mutyapu tyapu hũ” aja pandu oho.

³² Pahar sonda ta namō kapitā keruhū ixoty ujan oho. Amō kapitā ta ke a'e raho tī. Ngā hetaha ta koty ujan oho. Kapitā keruhū rehe hetaha ta usak rahā, Páu ke a'eta poir. Petekiha ke putu'u ingi. Sonda ta rehe a'eta usak tī.

³³ Páu rehe kapitā keruhū uhyk rahā, a'e ke pyhyk. Sonda ta pe a'e pandu:

—Mokōi ita tupaham pe pepukwar! — aja kapitā keruhū pandu.

(Jaxer te ame'ē ke Páu aja kapitā keruhū ukwaha naī. A'erehe mokōi ita tupaham pe pukwar, aja pandu.)

Pe, hetaha ta pe a'e pandu:

—Awa sawa'e ko my? Myja jaxer ame'ē ke a'e ma'ema'e my? — aja kapitā keruhū pandu.

³⁴ Amō amō ta hātā pandu pandu. Amō koty koty pandu pandu, a'erehe muka'u ka'u te'e hũ. Ma'ewā mutyapu hũ my, ame'ē rehe har kapitā keruhū ukwa ym. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe sawa'e ke peraho! — aja kapitā keruhū pandu.

³⁵⁻³⁶ Ok myta rehe Páu namō sonda ta uhyk rahā, hetaha ta parahy te hũ ehe. Haikwer rupi a'eta oho ixo. Hātā pandu hũ:

—Ererahā! Jajukwarahā! — aja hetaha ta pandu hũ.

A'erehe Páu ke ipo 'ar pe sonda ta raho. (Aja rahā, hetaha ta a'e ke pyhyk ym.)

Páu je'ēha ke

³⁷ Sonda ta rok pe Páu ke muxe tate rahā, sonda tama'e kapitā keruhū pe Páu pandu:

—Ne namō ma'e ihē apandu tar katu — aja ipe.

Kapitā keruhū pandu ipe:

—Ngere awa je'ēha ke nde erekwa katu my? (Ame'ē jō ihē akwa katu) — aja Páu pe.

—Akwa katu ihē — aja Páu pandu.

³⁸ —Aja rahā, eji ywy pe har aja ym nde. Amukwehe te ngā hetaha ta ke ame'ē eji ywy pe har mujy'ar. Heta te hũ ngā jukwaha ta ke a'e mujy'ar. Kuja, 4.000 hetaha ta ke. Awa nixói te ame'ē pe mujy'ar. Pe, kapitā keruhū namō jumai ixo — aja Páu pe kapitā keruhū pandu.

³⁹ Páu pandu:

—Anī. Ihē riki aja ym. Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Esarahā! Ngā pe ihē apandu tar katu — aja kapitā keruhū pe pandu. Syri ywy rehe Tar ok ta ihī. Ame'ē ke ok ta tiha te hũ!

⁴⁰ Kapitā keruhū pandu:

—Ererahā! Ngā pe epandu — aja Páu pe.

Pe, myta 'ar pe Páu pu'am. Ipo ke mukatak. (Aja ngā je'ēha ke a'e muputu'u ngā ngi.) Ngā putu'u rahā, Páu pandu ngā pe. Jundéu awa je'ēha namō pandu:

22

¹ —Sa'e ta! Pehendu katurahā! Ihē mu ta! Pehendu katu tī. Tamūi ta! Pehendu katu tī. Ihē juehe har apandu ta pehē pe — aja Páu.

² Jundéu awa je'ēha namō Páu pandu pandu. Ame'ē rehe ngā hetaha ta hendu rahā, putu'u katu. Pe, Páu pandu pandu:

³ —Ko jundéu awa ihē. Tar ok ta pe har ihē. Syri ywy rehe ame'ē ok ta ihī. Jerusarē ok ta pe ihē tiha aho. Ngamari namō ihē ajumu'e. Moise je'ēha rehe jande ramūi ta hendu katu. Ame'ē ke a'e mu'e katu te ihē ke tī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tar katu te apo. Pehē aja ihē amukwehe te we tī.

⁴ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara tī. Ajukwa tī. Sawa'e ta ke ihē apyhyk, pe, kyndaha pe ihē akynda araho tī. Kūjā ta aja tī. Apyhyk rahā, kyndaha pe ihē akynda araho tī.

⁵ Ihē rehe har jundéu awa tama'e pa'i keruhū pandu rahā, ma'e ke pekwa ta tī. Ihē apandu a'am ame'ē ke jetehar te ke, aja pekwa ta tī. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu rahā, pekwa ta tī. Ame'ē ta ngi paper pinim ihē apyhyk. Jande mu ta pe ame'ē ta mupinim. Ndama ok ta pe har ta pe mupinim. A'ep Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk oho. Jerusarē ok ta pe amujywyr ta tipe. A'ep ame'ē ta ke amahy ta tipe — aja Páu pandu.

Tupā koty ipy'a ke Páu muruwak mondo ame'ē rehe har a'e pandu

(At 9.1-19; 26.12-18)

⁶ A'e pandu tī:

—Ihē awata aho axo. Warahy jandar tate rahā, Ndama ok ta pe ahyk tate aho axo. Arahā pahar ywa ngi ihē rake rupi ma'e wera te hū.

⁷ Ywy rehe ihē a'ar. Jande je'ēha aja ihē ahendu. Kuja ihē pe pandu: “Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my?” aja ihē ahendu.

⁸ Ihē apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. A'e pandu ihē pe: “Ihē riki Jesu. Nasare ok ta pe har ihē. Ihē ke nde eremupyrara erexo” aja ihē pe.

⁹ Weraha rehe ihē namō ixo ame'ē ta usak tī. Ihē pe ma'e pandu, ame'ē je'ēha rehe a'eta hendu ym.

¹⁰ Pe, ihē apandu: “Sawa'e! Ma'e ihē ama'e ta apo my?” aja ipe. Jandema'e sawa'e te pandu: “Epu'am! Ndama ok ta pe eho. A'ep nde pe ma'e amō pandu ta. Tupā putar ame'ē ke nde erema'ema'e ta. Upa katu te ame'ē rehe har nde pe amō pandu ta” aja ihē pe.

¹¹ Wera te hū, a'erehe ihē reha ym te. A'erehe ihē po ke ihē namō ixo ame'ē ta pyhyk. Pe, Ndama ok ta pe aja te'e ihē ke a'eta muhyk raho.

¹² —A'ep amō sawa'e ixo. Her Anani. Tupā rehe a'e ipy'a katu. Jande ramūi je'ēha rehe a'e hendu katu tī. Sawa'e katu ame'ē ke a'e, aja upa jundéu awa ta pandu pandu. Ndama ok ta pe ixo ame'ē ta ke aja pandu pandu ehe har.

¹³ A'e riki ihē rehe uhyk. Ihē rake pu'am. Pe, ihē pe pandu: “Sáu! Jesu rehe nde

erejuru jar katu, a'erehe nde riki ihē mu apo 'y. Ma'e ke rehe esak katu tī" aja ihē pe. Pahar ma'e ke rehe ihē asak tī. Ama'ā katu ehe tī.

¹⁴ Pe, ihē pe a'e pandu tī: "Nde rehe Tupā usak katu. Jande ramūi ipy'a moī moī katu ehe. A'e riki nde rehe usak katu. A'e putar ame'ē ke nde pe a'e mujekwa. Ta'yr katu te ame'ē ke a'e. A'e ke mujesak nde pe. Ta'yr je'ēha ke nde pe a'e mujekwa tī.

¹⁵ Nde eresak ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta. Nde erehendu ame'ē ke upa ngā pe nde erepandu pandu ta tī. Ta'yr rehe har upa ngā pe nde erepandu pandu ta ereho.

¹⁶ Apo jahorahā! Epu'am. Jesu rehe nde erejuru jar katu. A'erehe, ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'ema'eha ke nde py'a ngi Tupā juhyk katu. Nde ke ihē amujahuk ta. (Aja rahā, Jesu kotyhar ke nde apo 'y, aja nde eremujekwa ta ngā pe)" aja ihē pe Anani pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke ihē ama'e — aja Páu pandu.

Amō awa ta pe Páu ke Tupā mondo ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁷ A'e pandu tī:

—Jerusarē ok ta pe ihē ajy-wyr aho. Tupā rehe ngā jum'u'eha renda keruhū pe ihē axo. Tupā namō ihē apandu pandu aī rahā, ihē keraiha aja ihē asak.

¹⁸ Kuja ihē asak. Ihē pe Jesu mujekwa: "Thē rehe har nde erepandu pandu. Ame'ē ke

sehar ta putar ym. A'erehe pahar Jerusarē ok ta ke ehijar eho" aja ihē pe.

¹⁹ Pe, ihē apandu ipe: "Sawa'e! Anī. Kuja sehar ta ukwa katu. Amō amō jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihē axe aho. Pe, nde rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē apyhyk.

²⁰ Ame'ē ta ke ihē apirok hū tī. Pewe amō tī. Nde rehe har Esete pandu pandu. A'e ke ngā jukwa rahā, a'ep ihē axo tī. Jukwa rahā: 'Ere' aja ihē apandu tī. Jukwaha tama'e mundeha ke ihē namō a'eta hijar. Ame'ē ke Jerusarē ok ta pe har ta ukwa katu. A'erehe se ihē apyta tar katu. Se nde rehe har ihē apandu tar katu rī" aja ihē apandu ipe.

²¹ A'e pandu: "Anī. Eho! Paite nde ke ihē amondo ta. Amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty amondo ta" aja ihē pe a'e pandu — aja Páu pandu.

²² "Jundéu awa aja ym ame'ē ta koty Páu mondo ta." Ame'ē ke rehe jō ngā hetaha ta hendu. Pe, hātā te hū a'eta pandu pandu:

—Pemuhem pemondo! Pejukwarahā! A'e manō ta me'ē te'e — aja pandu pandu hū.

²³ Ahem hū tī. A'etama'e mundeha ke a'eta mukatak katak hū. Ywy ku'i ke omombor hū tī. (Aja parahy te ha ke mujekwa.)

²⁴ Ame'ē ke rehe kapitā keruhū usak rahā, sonda ta pe a'e pandu:

—Sonda ta rok pe Páu ke pemuxe peraho. So'o pিরer tupaham pe a'e ke pepirok. A'e ke jande japirok rahã, a'e pandu ta. Ma'erehe jundéu awa ta ahem ahem hũ my? Ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Aja rahã, jande jakwa ta — aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Pe, so'o pিরer tupaham pe Páu ke sonda ta pukwar u'am rahã, amõ sondama'e kapitã pe Páu pandu. Hake pu'am ame'ẽ pe pandu:

—Ma'e aka'u te'eha ihẽ ama'e my? Ama'e ym my? Ame'ẽ rehe har pekwa ym we rĩ. A'erehe ihẽ ke pepirok rahã, katu ym. Homa awa ke so'o pিরer tupaham pe amõ pirok ym tĩ. Ko homa awa ihẽ — aja Páu pandu.

²⁶ Ame'ẽ ke kapitã hendu rahã, kapitã keruhũ pe a'e pandu oho:

—Anĩ. Ma'e nde erema'e erexo my? Homa awa ke a'e. A'e ke nde erepirok rahã, katu ym — aja kapitã pandu.

²⁷ A'erehe Páu pe kapitã keruhũ pandu oho:

—Epandu ihẽ pe rahã! Homa awa ke nde my? — aja Páu pe.

Pe, Páu pandu:

—A'e tỹ — aja ipe.

²⁸ Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pandu:

—Homa awa aja ihẽ amuruwak rahã, ame'ẽ pe tamatarer ihẽ amuhepy hũ — aja ipe.

Páu pandu:

—Anĩ ihẽ. Homa awa aja ihẽ mõi pusu ngi ihẽ a'ar — aja ipe.

²⁹ Ame'ẽ ke sonda ta ukwa rahã, Páu ke sonda ta tate pirok, ame'ẽ ta hijar oho. Páu riki homa awa aja kapitã keruhũ ukwa rahã, a'e kyje. Páu ke a'e mupukwar, a'erehe kyje.

Ngã panduha renda pe Páu pu'am

³⁰ Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ rehe har sonda tama'e kapitã keruhũ ukwa tar katu te. A'erehe ame'ẽ ku'ẽ rahã, Páu ke a'e poir. Ita tupaham ke a'e jirar ingi. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ngã panduha rendama'e kapitã ta ke a'e mujy'ar tĩ. Ame'ẽ ta ruwa koty Páu ke a'e mupu'am raho. Ehe har a'e ukwa tar katu.

23

¹ Ngã panduha renda pe ixo ame'ẽ ta rehe Páu usak usak katu. Pandu ngã pe:

—Sa'e ta! Pehendu katu-rahã! Ihẽ rehe har Tupã ukwa katu. Akyje ym ingi. Sawa'e katu ame'ẽ aja ihẽ axo — aja Páu pandu.

² Anani riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. Páu rake pu'am ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Páu juru ke penupã — aja.

³ Ame'ẽ ke rehe Páu hendu rahã, Anani pe je'ẽha a'e mujwyr:

—Katu ym ne je'ẽha! Ne je'ẽha aja nde ke Tupã mahy ta tĩ. Mokõi nde erekwaha namõ nde erexo. Moise je'ẽha aja ym ihẽ rehe har nde erekwa ereĩ. Ame'ẽ rehe nde erehendu ym tĩ. Amõ ta pe nde erepandu: “Páu juru ke

penupā” aja, a'erehe Moise je'ēha rehe nde erehendu ym. Katu ym aja — aja Páu ipe.

⁴ Pe, Páu rake pu'am ame'ē ta pandu ipe:

—Pa'i keruhū rehe har katu ym nde erepandu. Tupāma'e parakyha ke a'e — aja Páu pe.

⁵ Pe, Páu pandu:

—Sa'e ta! A'e riki pa'i keruhū ame'ē ke ihē akwa ym. Akwa rahā, aja ihē apandu ym ta tipe. Tupā je'ēha rehe kuja amō mupinim:

“Pehēma'e kapitā rehe har katu ym aja epandu ym” aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

—Pa'i keruhū riki jan-dema'e kapitā tī, ame'ē ihē akwa rahā, katu ym aja ihē apandu ym ta tipe — aja Páu pandu.

⁶ Pe, ngā panduha renda pe har ta rehe Páu usak katu rahā, wajar riki sanduse kotyhar ta ke, aja a'e ukwa. Amō wajar parise kotyhar ta ke, aja a'e ukwa tī. A'erehe panduha renda pe hātā a'e pandu:

—Sa'e ta! Pehendu katu-rahā! Ihē pái aja parise kotyhar ke ihē tī. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu ta muhem aja ihē akwa. Ame'ē ke ihē rehe har pekwa ta peī apo — aja Páu pandu.

⁷ Ame'ē ke a'e pandu rahā, sanduse ta namō parise ta je'ē je'ē hātā tā ngā jupe. A'erehe mokōihar aja ngā ukwaha ngā uī. Amō amō ta sanduse ta aja ukwa uī. Amō amō ta parise ta aja ukwa uī.

⁸ Manō ame'ē ke kwera ym te ta, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Manō ame'ē ta kwera katu ta, aja parise ta ukwa. Tupā je'ēha rahoha ta nixói te, aja sanduse ta ukwa. Anī. Tupā je'ēha rahoha ta pete'e ixo, aja parise ta ukwa. Awa'ā nixói te, aja sanduse ta ukwaha naī. Anī. Awa'ā namō awa ixo, aja parise ta ukwa.

⁹ A'erehe je'ē je'ē hātā tā hū ngā jupe. A'erehe hetaha ta pukái pukái we hū rī. Pe, parise ta ngi har amō ta pu'am. Moise je'ēha mu'eha ta ke a'eta. Hātā a'eta pandu:

—Páu rehe ma'e katu ym ame'ē ke jamahem ym. Awa'ā aja ame'ē pandu katu ipe nahā my. Tupā je'ēha rahoha pandu katu ipe nahā my — aja mu'eha ta pandu.

¹⁰ Ngā je'ē je'ē hātā tā te we hū rī. Páu ke hetaha ta mohok mohok ta raho. Ame'ē ngi sonda tama'e kapitā keruhū kyje. A'erehe sonda ta pe a'e pandu:

—Hetaha ta pyter pe peho. Páu ke pepyhyk peraho ngā ngi. Pehē rok pe a'e ke peraho — aja kapitā keruhū pandu.

¹¹ Ame'ē pytun rahā, Páu rake Jesu pu'am uwyr. Pandu ipe:

—Nde py'ahu aja exo. Jerusarē ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ. Aja Hom ok ta pe ihē rehe har nde erepandu pandu ta kŷ tī — aja Páu pe pandu.

Páu ke amō ta jukwa tar katu

¹² Ame'ë ku'ë rahã, amõ jundéu awa ta jy'ar. Pandu pandu ngã jupe:

—Páu ke jajukwa ta jaho. Apo a'e ke jajukwa ym rahã we, ma'e ke ja'u ym te ta rĩ. Y ke ja'u ym te ta tĩ. A'e ke jajukwa ym rahã, mã peja jande ke Tupã mahy ta. Jande jamanga katu — aja a'eta jupe.

¹³ Aja pandu ame'ë ta heta ixo. Aja awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta pandu.

¹⁴ Ame'ë ta pa'ihu ta pe pandu oho. Tamõi ta pe pandu oho tĩ. Kuja pandu:

—Páu ke jajukwa ym rahã, mã peja jande ke Tupã mahy ta. Páu ke jajukwa ym rahã we, ja'u ym te ta ma'e ke rĩ. Aja jande japandu katu jande jupe.

¹⁵ A'erehe sonda tama'e kapitã keruhũ pe je'ëha pemondo. Ngã panduha rendama'e kapitã ta namõ johu pemondo. Kuja te'e pemondo ipe: “Páu rehe har jakwa katu te we ta rĩ. A'erehe panduha renda pe erur!” aja kapitã keruhũ pe te'e pehẽ johu pemondo. Pe, Páu ke a'e werur ixo rahã, japor ta ehe. A'e ke jajukwa ta — aja sawa'e ta pandu.

¹⁶ Ame'ë panduha rehe Páu rendyr imembyr sawa'e hendu. A'erehe sonda ta rok pe a'e ixo oho. Upa hendu ame'ë ke rehe har Páu pe a'e pandu.

¹⁷ A'erehe amõ sonda tama'e kapitã pe Páu pandu:

—Ejurahã! Ko esarahã! Kapitã keruhũ pe kome'ë

kurumĩ eraho. Ma'e ke kurumĩ pandu ta ipe — aja ipe.

¹⁸ Pe, sonda tama'e kapitã keruhũ pe kurumĩ ke kapitã raho. Kapitã keruhũ pe sonda pandu:

—Se kyndaha pe Páu ixo. Ihẽ pe a'e pukái. Nde pe kome'ë kurumĩ ihẽ arur, aja a'e putar. Nde pe ma'e ke kurumĩ pandu ta, aja ihẽ pe a'e pandu tĩ — aja sonda tama'e kapitã pandu ipe.

¹⁹ Pe, kurumĩ po rehe kapitã keruhũ pyhyk raho. Se koty we kurumĩ namõ jõ a'e oho. Pandu ipe:

—Ma'e ihẽ pe nde erepandu ta my? — aja kurumĩ pe.

²⁰ Kurumĩ pandu ipe:

—Nde pe jundéu awa ta ma'e ke pandu ta uwyr, aja a'eta ukwa. “Koĩ ngã panduha renda pe Páu ke eraho” aja nde pe a'eta pandu ta. Ehe har a'eta ukwa katu te we ta rĩ, aja a'eta pandu ta. Anĩ. A'eta te'e pandu ta.

²¹ Apandu nde pe. Ame'ë ta rehe ehendu ym. Awa pypa mokõi i'ar koty te we sawa'e ta ixo. Ame'ë ta kanim ta harõ u'am. Páu ke ame'ë ta jukwa ym rahã we, ma'e ke u'u ym te ta, aja ame'ë ta manga katu. Apo upa katu a'eta pe. Ne je'ëha rehe a'eta harõ u'am — aja kapitã keruhũ pe kurumĩ pandu.

²² Pe, Páu rendyr imembyr sawa'e pe kapitã keruhũ pandu:

—Ere. Ihẽ pe nde erepandu, ame'ë ke amõ pe

epandu ym — aja kurumĩ pe pandu.

Pe, kurumĩ ke hok pe kapitã keruhũ mujywyr mondo.

Ser ruwa koty Páu pu'am

²³ Páu ke amõ ta jukwa tar katu. Ame'ẽ ngi sonda tama'e kapitã keruhũ kyje. A'erehe mokõi sonda tama'e kapitã ta pe a'e pandu:

—Pejur! Pesarahã! Kuja, 200 sonda ta ke pemujy'ar. Amõ 70 sonda ta kahwa 'ar pe oho ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Amõ 200 sonda ta myra rehe har itatakwar namõ wata ame'ẽ ta ke pemujy'ar tĩ. Upa pemoĩ katu. Pe, i'i atu pytun rahã, Sesaréi ok ta pe pehẽ johu peho.

²⁴ Kahwa 'ar pe Páu ke per-aho tĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta Páu ke jukwa ym ta.) Pe, Ser rehe pemuhyk katu — aja kapitã keruhũ pandu.

²⁵ Ser riki kapitã tĩ. Pe, kuja paper rehe sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim:

²⁶ Ser! Kapitã katu te ame'ẽ ke nde.

Ko nde pe ihẽ amupinim aĩ. Katuha nde pe ihẽ amondo axo.

²⁷ Kome'ẽ sawa'e ke jundéu awa ta pyhyk. Páu ke. Tate jukwa. Homa awa ke a'e, aja ihẽ akwa. A'erehe sonda ta namõ ixoty ihẽ aho. Pe, a'e ke ihẽ apyhyk ajo'ok ngã ngi.

²⁸ Jundéu awa ta ngi ihẽ apyhyk ajo'ok. Ma'erehe a'e ke jundéu awa ta pyhyk my, ame'ẽ rehe har ihẽ akwa tar

katu. A'erehe ngã panduha renda pe Páu ke ihẽ araho.

²⁹ Pe, kuja ihẽ akwa. Jundéu awa ramõi ta ukwa ame'ẽ ke rehe Páu hendu ym. A'erehe ehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ym. A'erehe marã ka ym a'e ke amõ jukwaha. Marã ka ym kyndaha pe mupytaha tĩ.

³⁰ Páu ke jundéu awa ta jukwa ta, aja ihẽ pe amõ pandu uwyr. A'erehe pahar nde koty a'e ke ihẽ amondo ta aja akwa. “Ser koty Páu rehe har pepandu peho” aja Páu rehe parahy ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ.

Karáu Risi

Aja sonda tama'e kapitã keruhũ mupinim.

³¹ Pe, kapitã keruhũ je'ẽha aja sonda ta ma'ema'e. Ame'ẽ pytun rahã, Antipa ok ta pe Páu ke a'eta raho.

³² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, sonda ta wata ame'ẽ ta jywyr oho. Sonda ta rok pe jywyr oho. Amõ sonda ta anĩ. Kahwa 'ar pe sonda ta oho, ame'ẽ ta jõ Páu namõ oho we rĩ.

³³ Pe, Sesaréi ok ta pe muhyk rahã, kapitã pe paper pinim ke a'eta me'ẽ. Páu ke a'eta muhyk raho ipe tĩ.

³⁴⁻³⁵ Upa paper pinim ame'ẽ ke rehe kapitã usak rahã, Páu pe a'e pandu:

—My pehar ywy pe har ne my? — aja Páu pe.

A'e pandu ipe:

—Siri ywy pe har ihẽ — aja ipe.

Ame'ẽ ke kapitã ukwa rahã, a'e pandu:

—Nde rehe har pandu ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ ahendu ta — aja Páu pe kapitã pandu.

Pe, sonda ta pe a'e pandu:

—Kyndaha pe Páu ke pekynda peraho. “Eroma'e kapy” aja pandu ame'ẽ pe peraho. Pesak katu ehe — aja kapitã pandu.

24

Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ

¹ Awa po wajar peteĩhar upa ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe Anani oho. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ ke a'e. Amõ tamũi ta namõ a'e oho. Sawa'e ma'e pandu katu te ame'ẽ ke a'eta raho tĩ. Her Ter. Kapitã ruwa koty a'eta pu'am ta. Pe, Páu rehe har a'eta pandu ta.

² Pe, Páu ke sonda ta muhyk rahã, kuja Páu rehe har Ter pandu pandu. Kapitã pe pandu:

—Ser! Katu ame'ẽ ke nde! Nde riki kapitã rahã, yman atu jajumai ym ha aja jaxo katu. Nde erekwa katuha rupi jundéu awa ta pe katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Upa kome'ẽ ywy rupi katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e.

³ A'erehe katu aja jakwa katu. Jande rury katu nde rehe tĩ.

⁴ —I'i atu rahã, nde ke ihẽ amupyta ym ta se. A'erehe nde pe ihẽ apandu. Eharõ we rĩ. Ihẽ je'ẽha rehe ehendu katu we rĩ.

⁵ Páu riki ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e. Amõ amõ ta renda rupi oho rahã, jundéu

awa ta ke a'e muparahy. Pe, mutyapu hũ ngã ke. Jesu riki Nasare ok ta pe har. Jesu kotyhar tama'e kapitã ke Páu.

⁶ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ a'e mujaxer tar katu. Arahã a'e ke japyhyk. [Jande ramũi ta je'ẽha rupi ehe har jakwa tar katu.

⁷ Anĩ. Jande rehe sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwyr. Her Risi. Pyrãtãha namõ jande ngi Páu ke a'e pyhyk raho.

⁸ Pe: “Ehe har pandu ame'ẽ ta Ser koty peho” aja jande pe a'e pandu. A'erehe ko jande ja'am.] Apo Páu pe nde erepandu rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Upa katu te ehe har japandu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja nde erekwa ta tĩ — aja Ser pe Ter pandu.

⁹ Kapitã pe Páu rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Upa katu te Ter je'ẽha riki jetehar te ke, aja a'eta pandu pandu ipe tĩ.

Ser pe Páu pandu pandu

¹⁰ Pe, Páu pe kapitã ipo pandu: “Ererahã!” aja. Pe, Páu pandu ipe:

—Yman jande anam ta rehe har nde erekwa katu, aja ihẽ akwa katu. (A'erehe jundéu awa ta rehe har nde erekwa katu, aja akwa.) A'erehe nde pe ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ihẽ rury katu.

¹¹ Amukwehe we Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho. Awa py mokõi aker apo. Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu aho. Ame'ẽ rehe har nde erekwa

tar katu rahã, amõ pe epan-durahã!

¹² Ihẽ ke jundéu awa ta usak rahã, amõ ta namõ ihẽ aje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ axo rahã, aja ym. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym tĩ. Ok ta rape rupi ihẽ axo rahã, aja ym tĩ. Amõ ta ke ihẽ amuparahy ym tĩ.

¹³ Ihẽ rehe har katu ym a'eta pandu, ame'ẽ ke jetehar te ke, aja marã ka ym amõ mujekwaha. Jetehar te aja ym.

¹⁴ —Apo kuja ihẽ apandu nde pe. Jande ramũi ta aja Tupã rehe ihẽ py'a amoĩ moĩ katu tĩ. Amõ kotyhar rehe ihẽ ajurujar katu. Ame'ẽ ke te'e, aja a'eta ukwaha ngã jupe. Upa katu te Moise mupinim ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. Upa katu te Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim, ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu tĩ.

¹⁵ Upa katu te manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Katu ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem. Katu ym ame'ẽ ta ke mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ẽ ke rehe peme'ẽ sawa'e ta jurujar katu. Peme'ẽ sawa'e ta aja ihẽ ajurujar katu tĩ.

¹⁶ A'erehe katu ihẽ ama'ema'e tar katu axo. Aja te'eha ihẽ axo. Ame'ẽ ke Tupã ukwa katu. Ngã ukwa katu tĩ.

¹⁷ —Yman atu, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo ym rĩ. A'ep ihẽ

aho ramõ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ihẽ araho.

¹⁸ Tupã pe ma'e ke ihẽ ame'ẽ aho tĩ. Aja ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ axo ehe. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ rehe jundéu awa ta usak. Jande ramũi ta je'ẽha aja ihẽ py'a upa juhyk rahã, ihẽ rehe a'eta usak. Ihẽ namõ heta ym ngã ixo. Ngã mutyapu hũ ym tĩ.

¹⁹ Asia ywy ngi jundéu awa ta uwyr ame'ẽ ta a'ep ixo. Ame'ẽ ta riki se uwyr rahã, katu ta tipe. Pe, nde pe a'eta pandu ta tipe rahã, katu tiki. (Anĩ. Se ame'ẽ ta uwyr ym.) Ihẽ rehe har ma'e pandu tar katu rahã, ame'ẽ ta riki pandu katu ta tipe.

²⁰ Anĩ rahã, peme'ẽ sawa'e ta ihẽ rehe har pandu katu. Amukwehe ngã panduha renda pe ihẽ apu'am rahã, ma'e katu ym ihẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa my? Ame'ẽ ke a'eta pandu rahã, katu tiki.

²¹ Ame'ẽ ta pyter pe ihẽ apu'am a'am rahã, kuja ihẽ hãtã apandu: “Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu. A'erehe apo ihẽ rehe har pekwa pekwa peĩ” aja ihẽ apandu. Ame'ẽ riki katu ym, aja a'eta ukwa rahã, ame'ẽ jõ ihẽ pe a'eta pandu katu ta — aja Páu pandu.

²² Jesu rehe ngã jurujar katu, ame'ẽ rehe har Ser ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—A'ewan apo. Sonda tama'e kapitã keruhũ uhyk uwyr rahã, nde rehe har ihẽ akwa ta — aja Páu pe. (Sonda

tama'e kapitā keruhū rer Risi.)

Pe, ngā pe Ser pandu:

—Peho apo — aja.

²³ Sonda tama'e kapitā pe a'e pandu tī:

—Kyndaha pe Páu ke ekynda eraho. Ēsak katu ehe. A'e wata katu te'e. Ma'e ke ehe katu ame'ē ta me'ē tar katu ipe rahā, a'eta me'ē katu ipe — aja Ser pandu.

Ser namō Páu pandu pandu. Tusi namō pandu pandu tī.

²⁴ Heta ym ukwer rahā, ngā panduha renda pe Ser uhyk tī. Hakehar namō uhyk. Her Tusi. A'e riki jundéu awa ke. Pe, amō pe Ser pandu:

—Páu ke emuhyk — aja ipe.

Páu ke amō muhyk rahā, Páu je'ēha rehe Ser hendu hendu. Myja Jesu Kirisutu rehe amō jurujar katu, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe.

²⁵ Myja katu ame'ē ke sawa'e ma'ema'e my, ame'ē rehe har Páu pandu pandu ipe tī. Katu ym ipy'a pe ma'e ukwa ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, katu ym. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. 'Ar ke Tupā manga katu. Arahā upa ngā rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Katu ym my? Ame'ē ke ukwa ta. Ame'ē rehe har a'e pandu pandu ipe tī. Ame'ē ke Ser hendu rahā, a'e mukahem. Páu pe a'e pandu:

—Eho apo. Amō wera rahā, nde pe ihē apukái ta aho — aja Ser pandu.

²⁶ Poiriha rehe tamatarer ke Páu me'ē ta ipe my, aja riki Ser putar. A'erehe amō amō wera rahā, Páu pe a'e pukái pukái oho. Inamō a'e pandu pandu.

²⁷ Mokōi warahy 'ar aha oho rahā, amō homa awa tama'e kapitā pu'am. Her Por Set. Ser renda ke pe a'e pu'am. Jundéu awa ta ke Ser muhury tar katu, a'erehe kyndaha pe Páu ke a'e mupyta rī.

25

Kapitā keruhū koty Páu oho tar katu

¹ Sesaréi ok ta pe Set uhyk uwyr. A'e riki homa awa tama'e kapitā apo 'y. Pe, mahapyr ukwer rahā, Sesaréi ok ta ke a'e hijar oho. Jerusarē ok ta pe oho.

² A'ep inamō jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu. Jundéu awa tama'e kapitā ta pandu pandu inamō tī.

³ Páu rehe har a'eta je'ē je'ē hū ipe. Pe, Set pe a'eta pandu:

—Jerusarē ok ta pe Páu ke emuhyk — aja Set pe a'eta pandu.

Pe rupi Páu uwyr ixo rahā, Páu ke a'eta jukwa ta, aja a'eta manga katu a'eta jupe.

⁴ A'erehe muhykiha rehe a'eta pandu ipe. Anī. Set pandu:

—Anī. Kyndaha pe Páu ixo. Sesaréi ok ta pe ixo. A'ep ihē ajywyr tate aho.

⁵ A'ep ihē namō pehēma'e kapitā ta oho rahā, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ē ke Páu

ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu ta a'ep — aja jundéu awa ta pe Set pandu.

⁶ Jerusarẽ ok ta pe Set pyta we rĩ. Jande popa ukwer nahã my. Awa po wajar mahapyr nahã my. Pe, Sesaréi ok ta pe a'e jywyr oho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã panduha renda pe a'e wapyk oho. Amõ pe a'e pandu:

—Se Páu ke emuhyk erur — aja.

⁷ Páu uhyk rahã, hake rupi jundéu awa ta juramã u'am ehe. Jerusarẽ ok ta ngi uhyk uwyr ame'ẽ ta juramã u'am ehe. Páu ma'e jaxer ame'ẽ ke ma'ema'e aja a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Anĩ. Ame'ẽ ke jete har te ke aja a'eta mujekwa ym ngã pe.

⁸ Pe, Páu pandu:

—Anĩ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. Jundéu awa ta je'ẽha rehe ahendu ym aja ym axo. Ahendu katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke aja tĩ. Ame'ẽ ke amujaxer ym tĩ. Homa awa tama'e kapitã keruhũ rehe aja tĩ. Ihẽ juru ai ym ehe tĩ — aja ngã pe Páu pandu.

⁹ Jundéu awa ta ke Set muhury tar katu tipe. A'erehe Páu pe a'e pandu:

—Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa ta. Nde rehe har peme'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Ame'ẽ ke jete har te my, ame'ẽ ke ihẽ akwa ta — aja Set pandu.

¹⁰ Páu pandu:

—Anĩ ta. Ko ngã panduha renda pe ihẽ apu'am a'am. Homa awa tama'e kapitã

keruhũ je'ẽha rupi ihẽ ke amõ ukwa rahã, katu tiki. Jundéu awa ta pe ma'e jaxer ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym.

¹¹ Ame'ẽ ke nde erekwa katu. Amõ ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke kapitã keruhũ je'ẽha rupi sonda ta jukwa katu ta. Aja ihẽma'e rahã, ko ihẽ axo. Ihẽ akanim ym ta aho. Anĩ. Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ, ame'ẽ ke jete har te ym rahã, ame'ẽ ta pe ihẽ ke me'ẽ ym ta awa. Ihẽ ke amõ jukwa ym ta. A'erehe kuja ihẽ aputar. Ihẽ rehe har Sesa ukwa ta — aja Páu pandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.)

¹² Pe, amõ kapitã ta namõ Set pandu pandu. Pe, Páu pe pandu:

—Nde rehe har Sesa ukwa ta, aja nde ereputar. Aja rahã, ixoty nde ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

Angi namõ Páu pandu pandu. Mbereni namõ pandu pandu tĩ.

¹³ Heta ukwer rahã, Sesaréi ok ta pe amõ kapitã uhyk uwyr. Her Angi. Kũjã namõ a'e uhyk uwyr. Her Mbereni. Uhyk rahã, Set pe katuha rehe har a'eta pandu oho.

¹⁴ Amõ amõ wera rahã, a'ep a'eta pyta rĩ. Pe, Páu rehe har Set pandu a'eta pe:

¹⁵ —Kyndaha pe Páu ke Ser mupyta. Pe, Jerusarẽ ok ta pe ihẽ aho rahã, Páu rehe har jundéu awa tama'e pa'ihu ta je'ẽ je'ẽ hũ ihẽ pe. Tamũi ta aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe, ihẽ je'ẽha rupi Páu ke a'eta jukwa tar katu.

16 Anĩ. Aja homa awa ke jukwa te'e ym, aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu. Ehe har je'ẽ je'ẽ hũ ame'ẽ ta pandu pandu py. Juehe har amõ pandu pandu tĩ. Upa rahã, ame'ẽ rehe har amõ ukwa katu. Pe, katu ym ma'e ame'ẽ ke sonda jukwa katu. Katu ym ma'e ym rahã, jukwa ym awa. Aja jundéu awa ta pe ihẽ apandu.

17 Se jundéu awa ta uhyk rahã, ihẽ aharõ ym. Pahar ame'ẽ ku'ẽ rahã, ngã panduha renda pe ihẽ awapyk aho. Amõ pe ihẽ apandu: "Se Páu ke emuhyk erur" aja ipe.

18 Pe, jundéu awa ta pu'am rahã, Páu rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Ma'e jaxer ame'ẽ ke Páu ma'e. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ ta, aja ihẽ akwa.

19 Anĩ. Aja ym. Amõ ke rehe jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Kuja a'eta je'ẽ je'ẽ. Sawa'e manõ. Her Jesu. Manõha ngi a'e kwera katu uhem, aja Páu pandu. Ame'ẽ rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã hũ.

20 Myja ame'ẽ rehe har ihẽ akwa ta my? Akwa ym. A'erehe Páu pe ihẽ apandu: "Jerusarẽ ok ta pe nde ereho ta my? A'ep nde rehe har ihẽ akwa ta" aja ipe.

21 Anĩ. Aja Páu putar ym. Kuja a'e pandu: "Anĩ. Ihẽ rehe har homa awa tama'e kapitã keruhũ ukwa ta" aja ihẽ pe Páu pandu. A'erehe sonda pe ihẽ apandu: "Kyn-daha pe Páu ke eraho. Esak katu ehe" aja ipe. Heta ym ukwer rahã, Sesa koty a'e

ke ihẽ amondo ta — aja Set pandu.

22 Pe, Set pe Angi pandu:

—Páu je'ẽha rehe ihẽ ahendu tar katu tĩ — aja ipe.

Set pandu:

—Koĩ nde erehendu ta — aja Angi pe.

23 Ame'ẽ ku'ẽ rahã, kapitãma'e mundeha ke Angi munde. Ima'e ke munde. Mbereni aja tĩ. Mundeha katukwer ame'ẽ ke munde tĩ. Pe, ngã panduha renda pe a'eta ixeh oho. Katukweriha aja a'eta ixeh oho. Sonda tama'e kapitã keruhũ ta ixeh oho tĩ. Ok tama'e kapitã ta ixeh oho tĩ.

24 Pe, Set pandu rahã, Páu ke amõ muhyk werur. Pe, Set pandu:

—Angi! Ehendu katurahã! Upa se jy'ar uwyr ame'ẽ ta! Pehendu katu tĩ. Kome'ẽ sawa'e rehe pesarahã! Ehe har upa jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ihẽ pe. Jerusarẽ ok ta pe har ta je'ẽ je'ẽ hũ. Se ame'ẽ ta uwyr rahã, je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. "Ejukwa" aja ame'ẽ ta pandu hũ.

25 Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ ke sonda ta jukwa ta. Páu aja ma'e ym, aja ihẽ akwa. Anĩ. Ehe har Sesa ukwa ta, aja a'e putar. A'erehe ixoty a'e ke ihẽ amondo ta, aja akwa.

26 Sesa pe paper pinim ihẽ amondo ta. Mã ma'e Páu rehe har ihẽ amupinim ta my? Akwa ym ihẽ. A'erehe pehẽ pyter pe Páu ke ihẽ arur. Angi! Nde pe arur tĩ. Ehe har jande jahendu ta. Aja rahã, ma'e ke Sesa pe ihẽ

amupinim ta my? Ame'ë ke ihë akwa ta.

²⁷ Sesa pe kome'ë sawa'e ihë apukwar ta amondo. Ehe har ihë amupinim ym rahã, ihë riki aka'u te'e, aja amõ ta ukwa ta. (A'erehe ehe har jakwa ta apo 'y) – aja Set pandu.

26

Angi namõ Páu pandu pandu

¹ Páu pe Angi pandu:

–Nde juehe har epandu katu – aja ipe.

Pe, iyywa ke Páu mupuku. (Aja kapitã pe: “Katu” aja ipo pe pandu.) Kuja kapitã pe juehe har a'e pandu:

² –Angi! Nde riki ihë rehe har nde erehendu ta, a'erehe ihë rury katu. Ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë rehe har upa katu te nde pe ihë apandu ta apo.

³ Jundéu awa ramüi ta ukwa ame'ë ke nde erekwa katu te. Amõ koty koty hamüi ta ukwa ame'ë rehe har ngã je'ë hãtã tã hũ, ame'ë rehe har nde erekwa katu te tĩ. A'erehe ihë rury katu tĩ. Apo nde pe ihë apandu. Ewapyk katu we eĩ rĩ. Ehendu katu we rĩ.

⁴ –Kurumĩ ngi har ihë rehe har upa jundéu awa ta ukwa katu. Ihë rekoha pe ihë axo rahã, ihë rehe har ame'ë ta ukwa katu. Jerusarë ok ta pe ihë axo rahã, ihë rehe har ame'ë ta ukwa katu tĩ.

⁵ Jande ramüi ta ukwa ame'ë ke rehe parise ta hendu katu te. Aja parise hendu katuha rehe amõ ta

uhyk ym. Aja kurumĩ ngi har parise kotyhar ihë. Ame'ë ke jundéu awa ta pandu tar katu rahã, jetehar te ke aja a'eta pandu katu ta tipe.

⁶ Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jande ramüi ta pe a'e pandu katu. Ame'ë ke rehe ihë ajurujar katu, a'erehe ko ihë rehe har pekwa peĩ apo.

⁷ Awa py mokõi jy'ariha renda pe jande anam ta ihĩ. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ë ke rehe a'eta harõ ixo. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Pytun rahã aja tĩ. Wera rahã aja tĩ. Moĩ moĩ katu tĩ. Kapitã! Esarahã! Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, ame'ë rehe ihë ajurujar katu tĩ. A'erehe ihë rehe har jundéu awa ta je'ë je'ë hũ.

⁸ Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ma'ewã ame'ë rehe pehë pejurujar ym my?

⁹ –Yman Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihë amahy rahã, katu tiki, aja ihë akwa. Jesu riki Nasare ok ta pe har a'e.

¹⁰ Jurujar katu ame'ë ta ke ihë amahy hũ. Aja Jerusarë ok ta pe ihë ama'ema'e. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ je'ëha rupi Jesu kotyhar ta ke kyndaha pe ihë akynda araho. Heta ihë akynda araho. Ame'ë ta ke amõ ta jukwa ta, aja ihë akwa rahã: “Ererahã” aja ihë apandu tĩ.

¹¹ Upa jundéu awa tama'e jy'ariha renda rupi ame'ë ta

ke ihē amahy hū. Heta te hū jahy rahā, aja te'e ihē axo rī. Ame'ē ta ke ihē amupyrara hū rahā, jurujar katuha ke a'eta hijar ta, aja ihē akwaha. Amō amō ok ta pe jundéu awa tama'e jy'ariha renda ihī. Upa katu te ame'ē rupi ihē amupyrara aho. Ihē aparahy te hū, a'erehe ame'ē rupi ihē amupyrara aho — aja Páu pandu.

Jesu rehe Páu jurujar katu ame'ē rehe har a'e pandu (At 9.1-19; At 22.6-16)

¹² A'e pandu tī:

—A'erehe Ndama ok ta pe ihē aho. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara aho. Pa'ihu ta je'ēha rupi ihē aho.

¹³ Ihē ke a'eta mondo tī. Kapitam! Ehendurahā! Warahy jandar rahā, pe rupi ihē aho axo rahā, ywa ngi ihē rake rupi wera te hū. Ihē namō oho ixo ame'ē ta rake rupi aja tī. Wera te hū tī. Warahy weraha 'ar koty te we hendyha ihē asak.

¹⁴ Upa katu te ywy rehe jande ja'ar jakwap. Jundéu awa je'ēha ke ihē ahendu. Kuja pandu ihē pe: “Sáu! Ma'ewā ihē ke nde eremupyrara my? Tapi'iruhu aja te'e nde tī. Tapi'iruhu ke ijar mujan mujan mondo rahā, myra rāxī pe a'e kutuk kutuk. Ame'ē rehe i'u ke tapi'iruhu te'e mujywyr rahā, jeje te'e jumahy. Aja nde juehe te'e nde erejumahy erexo tī” aja ihē ahendu.

¹⁵ Ihē apandu: “Sa'e! Awa nde my?” aja ipe. Pe,

jandema'e sawa'e te pandu: “Ihē riki Jesu. Ihē ke nde eremupyrara.

¹⁶ Apo epu'am. Ihēma'e mi-asu nde apo 'y, aja nde pe ihē apandu ajur. A'eramō ihē rehe nde eresak, ame'ē rehe har amō ta pe nde erepandu ta. Yman atu rahā, ihē rehe nde eresak ta tī. Ame'ē rehe har amō ta pe nde erepandu ta tī.

¹⁷ Nde rehe ihē asak katu ta, a'erehe nde ke jundéu awa ta jukwa ym ta. Nde ke jundéu awa aja ym ame'ē ta jukwa ym ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe amondo ta. Apo amō awa ta pe nde ke ihē amondo ta.

¹⁸ Aja rahā, ame'ē ta ke nde eremu'e rahā, ma'e ke ame'ē ta ukwa katu ta. Ima'e katu ym ukwaha ngi upa Tupā ukwa katuha koty a'eta muruwak ta oho. Satana kotyhar ta aja a'eta ixo. Ame'ē ta ke Tupā kotyhar ta aja nde eremuruwak ta tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Pe, ihē rehe a'eta jurujar katu rahā, Tupā ipy'a jywyr ta a'eta rehe. Pe, Tupā usak katu ame'ē ta namō a'eta ixo ta tī” aja ihē pe Jesu pandu — aja Páu pandu.

Tupā je'ēha ke Páu pandu pandu oho ame'ē rehe har a'e pandu

¹⁹ A'e pandu tī:

—Ihē pe Jesu pandu, a'erehe upa katu te a'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Ywa ngi ihē pe a'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e. Angi! Ehendu katurahā!

20 Kuja ihē apandu aho: “Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar. Tupā koty pehē py'a pemuruwak katu pemondo. Katu ame'ē ke pema'ema'e. Aja rahā, Tupā koty pehē py'a pemuruwak katu pemondo, aja ngā pe pemujekwa ta” aja Ndama ok ta pe ihē apandu py. Aja Jerusarē ok ta pe ihē apandu aho tī. Aja upa Jundéi wyy rupi ihē apandu aho tī. Aja amō awa ta pe ihē apandu aho tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe apandu.

21 A'erehe Tupā rehe ngā jum'u'eha renda keruhū pe ihē axo rahā, ihē ke jundéu awa ta pyhyk. Ihē ke jukwa ta tipe.

22 Anī. Ihē rehe Tupā pyrara usak. A'erehe ihē ke jundéu awa ta jukwa ym. A'erehe upa ngā pe myrandu katu ke ihē apandu pandu apo rī. Kapitā ta pe ihē apandu. Kapitā ym ame'ē ta pe ihē apandu tī. Ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim ame'ē ke ihē apandu tī. Moise mupinim ame'ē ke ihē apandu tī. Kuja ame'ē ta mupinim:

23 “Kirisutu ke amō ta mupyrara ta. Jukwa ta tī. Pe, manōha ngi a'e riki kwera katu uhem py. Aja rahā, awa ta ke Tupā muhā katu ta. Ame'ē myrandu katu ke jundéu awa ta pe amō pandu ta. Amō awa ta pe pandu ta tī. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe” aja ymanihar ta mupinim. Ame'ē ke ihē apandu tī — aja Páu pandu.

24 Aja juehe har Páu pandu pandu rahā, hātā Set pandu ipe:

—Páu! Nde riki ereka'u te'e! Paper rehe nde erejumu'e hū, a'erehe nde ereka'u te'e — aja ipe.

25 Páu pandu:

—Set! Anī! Aka'u te'e ym ihē! Jetehar te ke ihē apandu.

26 Ame'ē rehe har Angi ukwa katu tī, a'erehe ihē akyje ym ha namō ihē apandu. Ame'ē rehe har upa katu te ngā pandu, a'erehe upa katu te a'e ukwa, aja ihē akwa katu.

27 Angi! Myrandu katu ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim. Ame'ē rehe nde erejurujar katu my? Nde erejurujar katu, aja ihē akwa — aja Páu pandu.

28 Páu pe Angi pandu:

—Mā! Pahar Jesu rehe ihē ke nde eremujurujar katu ta tipe — aja ipe.

29 Páu pandu ipe:

—Pahar nahā my? Yman atu rahā nahā my? Ihē aja Jesu rehe nde erejurujar katu rahā, katu tiki. A'eramō ihē je'ēha rehe hendu ame'ē ta upa katu te jurujar katu rahā, katu tī. Aja Tupā namō ihē apandu pandu. Kuja ihē ke amō pukwar, aja amō ta ke pukwar. Ame'ē ke jō ihē aputar ym — aja Páu pandu.

30 Pe, upa Páu pandu rahā, Angi pu'am. Mbereni pu'am tī. Amō kapitā pu'am tī. Upa katu te amō ta pu'am tī.

31 Soroka pe uhem oho rahā, ame'ē ta pandu pandu a'eta jupe:

—Ma'e jaxer ame'ë ke Páu ma'e ym. A'e ke sonda jukwa rahã, katu ym. Kyndaha pe kynda rahã, katu ym tĩ — aja a'eta jupe.

³² Pe, Set pe Angi pandu:

—“Ihë rehe har Sesa ukwa ta” aja Páu pandu ym rahã, a'e ke jande japoír ta tipe — aja pandu.

27

Hom ok ta koty Páu oho

¹ Pe, Hom ok ta pe Páu ke kapitã mondo ta aja a'e panduha. Hom ok ta Itar wwy rehe ihĩ. (Hom ok ta pe Sesa riki Páu rehe har ukwa ta. Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Jarusu keruhũ pe mondo ta. Ko ihë aho inamõ tĩ. Ihë Ruk. Sonda tama'e kapitã pe Páu ke amõ raho. Kapitã rer Jur. Homa awa tama'e kapitã keruhũma'e miasu ke sonda ta. Ame'ë kapitã ke Jur. Amõ heta kyndaha pe oho ame'ë ta ke Jur raho tĩ.

² Jande namõ Arita oho tĩ. Tesaron ok ta pe har a'e. Masendo wwy pe Tesaron ok ta ihĩ. Pe, jarusu keruhũ pe jande johu japor jaho. Ame'ë jarusu keruhũ riki Atami ok ta pe har ke. Asia wwy rymy'y rupi ame'ë jarusu keruhũ oho tate. Y rymy'y rupi heta ok ta ihĩ. Ame'ë rupi oho tate.

³ Pe, jande jaho. Ame'ë ku'ë rahã, Sinõ ok ta pe jahyk jaho. Páu rehe Jur usak katu, a'erehe jarusu keruhũ ngi Páu uhem katu. Ehe katu ame'ë ta rehe a'e usak oho. Pe, Páu pe ame'ë ta ma'e ke

me'ë katu. (Upa rahã, jarusu keruhũ pe Páu jywyr tĩ.)

⁴ A'engi jarusu keruhũ pe jaho tĩ. Jarusu keruhũ rehe wwytu juwapi hũ uwyr, a'erehe ypa'ũ jywa katu kotyhar rupi jaha jaho. (Ame'ë rupi wwytu jupeju katu ym.) Ypa'ũ rer Xi.

⁵ Y rupi jaha jaho. Siri wwy rake rupi jaho. Pansi wwy rake rupi jaha jaho tĩ. Pe, Mĩ ok ta pe jahyk jaho. Risi wwy pe Mĩ ok ta ihĩ.

⁶ A'ep amõ jarusu keruhũ ke sonda tama'e kapitã mahem. Ame'ë jarusu keruhũ Arexandiri ok ta pe har ke. Itar wwy pe ame'ë oho ta. A'erehe ame'ë pe jande ke kapitã mondo. Pe, jande jaho tĩ.

⁷ Heta wera rahã, wewe katu jande jaho jaxo. Pe, weweha rupi Sini ok ta rake jande jahyk jaho. Wwytu juwapi hũ ehe, a'erehe warahy jurukwã koty marã ka ym ohoha, iapyr kotyhar rupi. A'erehe amõ ypa'ũ rake rupi jande jaho. Ypa'ũ rer Kere. (Ame'ë rupi wwytu jupeju katu ym.)

⁸ Samo wwy rake rupi jande jaho. Y rymy'y rupi wewe katu jande jaho. Pe, weweha rupi jarusurupa pe jahyk jaho. Jarusurupa rer: “Jarusurupa katu te.” Ame'ë ngi Raséi ok ta kotete ihĩ.

⁹ A'ep heta te hũ jaker. Pe, ma'e weraha asa oho. Ymanihar aja ngã py'a ke Tupã juhyk, aja jundéu awa ta ukwa ukwa ixo. Arahã jundéu awa ta ma'e ke u'uha

hijar. Ame'ē weraha asa oho. Apo y rupi oho rahā, katu ym. Māte hū te'e riki ywytu ke. A'erehe kuja Páu pandu:

¹⁰ —Sa'e ta! Pehendu katurahā! Sengi jaho rahā, katu ym, aja ihē akwa. Jarusu keruhū ke ywytu keruhū mujaxer ta. Jarusu keruhū pe ma'e raho ame'ē ke kanim ta tī. Jande ke aja ta tī. Jamanō ta tī — aja Páu pandu.

¹¹ Anī. Páu je'ēha rehe sonda tama'e kapitā hendu ym. Jarusu keruhū jar je'ēha rehe a'e hendu katu. Jarusu keruhū rahoha ta je'ēha rehe hendu katu tī. Ame'ē ta oho rahā, katu tiki, aja ukwaha.

¹² Aman ndy'ar rahā, ame'ē jarusurupa pe pyta rahā, katu ym. Māte hū te'e ywytu ke. A'erehe upa tate sawa'e ta pandu: “Jahorahā” aja. Seni ok ta pe uhyk rahā, katu tiki, aja ukwaha. Kere ypa'ū rehe Seni ok ta ihī. Ame'ē riki jarusurupa katu te me'ē ke. Ywytu keruhū jupeju ym ehe. A'ep aman ndy'ar rahā, pyta ta tipe.

Y ramūi pyter pe aman keruhū uhyk uwyr

¹³ Pe, warahy jurukwā koty ngi ywytu jupeju katu ym. Iapyr koty ngi jupeju katu ym. A'erehe oho rahā, katu tiki, aja sawa'e ta ukwaha. Pe, jarusu keruhū mupytaha ke y ngi sawa'e ta jo'ok. Pe, jande jaho. Kere ypa'ū rake rupi jande jasa jaho. Y rymy'y te rupi jaho.

¹⁴ Jaho we rahā, jande rehe ywytu keruhū uhyk. Māte hū te'e ywytu ke. Ame'ē pe

sawa'e ta her moī: “Nonde” aja ipe. Ame'ē ngi sawa'e ta kyje te hū.

¹⁵ Kere ypa'ū ngi jupeju uwyr. Jarusu keruhū rehe junupā uwyr. Tumaha koty marā ka ym ohoha. A'erehe jarusu keruhū ke jande jamuruwak. Ywytu keruhū namō jarusu keruhū oho.

¹⁶ Amō ypa'ū ra'yr rake rupi jande jasa jaho rahā, ywytu pyrātā ym jupeju. Ypa'ū ra'yr rer Káu. Arahā y ngi amō jarusu ke jande jamuhem. Ame'ē rehe jande japaraky hū.

¹⁷ Jarusu ke hykī raho ame'ē ke y ngi jande jamuhem. Ame'ē ke jarusu keruhū 'ar pe mou katu. Pe, jarusu keruhū ku'a rupi pukwar katu. Tupaham hajyk ame'ē pe pukwar katu. Rim ywy rymy'y rupi ywy ku'i heta ihī. Ame'ē rehe jarusu keruhū jutukwa ta my. Aja ngā ukwaha, a'erehe kyje ingi. A'erehe pan keruhū ke mujy. Pe, jarusu keruhū ke ywytu keruhū te'e raho.

¹⁸ Ame'ē ku'ē rahā, māte hū te'e jupeju te hū rī. Aman pihun tī. A'erehe ma'e ngā raho ame'ē ke ype ngā ombor indo. (Aja jarusu keruhū ke muwewi.)

¹⁹ Ame'ē ku'ē rahā, jarusu keruhū pe har ke y pe jande jambor indo. Jande po pe jambor. (Aja jarusu keruhū ke muwewi tī.)

²⁰ Heta wera rahā, warahy rehe jande jasad ym. Jahy rata ta rehe jasad ym tī. Ywytu keruhū jupeju we hū.

Aman ukyr hũ tĩ. A'erehe jande ke upa ta y jukwa ta nahã my, aja jakwaha.

²¹ Heta ukwer rahã, ma'e ke ngã u'u ym. Pe, ngã pyter pe Páu pu'am. Pandu ngã pe:

—Sa'e ta! Kwehe we ihẽ je'ẽha rehe pehendu rahã, Kere ypa'ũ ngi jajur ym ta tipe. Upa ma'e ke kanim ym ta tipe tĩ.

²² Apo pehẽ pe ihẽ apandu. Pehẽ py'a ke pemãtã. Manõ ym te ta awa apo. Jarusu keruhũ jõ kanim ta oho.

²³ Tupã kotyhar ke ihẽ. Ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Pytun rahã, ihẽ rehe Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ rehe uhyk uwyr.

²⁴ Pe, ihẽ pe a'e pandu: "Páu! Ekyje ym! Homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwak koty nde erepu'am ta ereho. ('Sesa' aja her. Ame'ẽ ruwa koty nde erepu'am ta ereho.) Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe upa jarusu keruhũ pe ne namõ oho ame'ẽ ta manõ ym ta" aja ihẽ pe pandu.

²⁵ Sa'e ta! A'erehe pehẽ py'a ke pemãtã! Tupã manga katu ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu, aja uhyk katu ta.

²⁶ Amõ ypa'ũ rehe jande ke ywytu keruhũ muhyk ta raho — aja Páu pandu.

²⁷ Pe, awa py tumeme jaker. Y ramũi rupi jande jaho rĩ. Y ramũi rer Menditeha. Jande ke ywytu keruhũ raho rĩ. Pytun pyter tate rahã, ywy rehe

jahyk tate, aja jarusu keruhũ rahoha ta ukwa.

²⁸ A'erehe y pe typyha mangaha ke ame'ẽ ta ombor. Manga rahã, 36 met aja ukwa. Jande jaho we rahã, a'eta manga tĩ. Typa we oho ixo, aja ukwa. Kuja, 27 met aja mangaha.

²⁹ Ita rehe jarusu keruhũ jutukwa ta. Ame'ẽ ngi ngã kyje. A'erehe y pe tumeme jarusu keruhũ mupytaha ke a'eta mujy mondo. Jarusu keruhũ tangwa ngi mujy mondo. Pe, weraha ke ngã harõ ixo. Kyje ixo tĩ.

³⁰ Pe, jarusu ra'yr ke jarusu keruhũ rahoha ta mujy mondo. Kuja ame'ẽ ta te'e pandu:

—Jarusu keruhũ ãpũi rehe amõ mupytaha ke jande japukwar ta — aja te'e pandu.

A'eta uhem tar katu oho ingi. (A'eta jõ ma'e ypa'ũ pe oho tar katu. Jarusu keruhũ ke hijar tar katu oho.) A'erehe te'e pandu.

³¹ Pe, sonda tama'e kapitã pe Páu pandu. Sonda ta pe pandu tĩ. Kuja pandu:

—Jarusu keruhũ pe peme'ẽ rahoha ta pyta ym rahã, marã ka ym jande johu jahemiha — aja Páu pandu.

³² A'erehe jarusu ra'yr ham ke sonda ta mondok. Pe, jarusu ra'yr ke jeje te'e y raho.

³³ Wera tate rahã, Páu pandu:

—Pehẽ mi'u ke pe'u. Awa py tumeme jande jaker rahã, peharõ pexo. Arahã pehẽ mi'u ke pe'u ym te.

34 A'erehe pehē pe ihē apandu. Pe'u apo. Aja rahā, y pe pejupetē peho rahā, pehē pyrātā katu ta. Pemanōha ngi pekyje ym. Manō ym ta awa apo 'y — aja Páu pandu.

35 Upa pandu rahā, mbeju ke Páu pyhyk. Hetaha ta pyter pe Páu pu'am. Tupā pe a'e pandu:

—Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande pe jande mi'u ke nde eremuwyr katu — aja Tupā pe.

36 Pe, mbeju ke a'e mopok. Pe, u'u u'am. Ame'ē ke rehe ngā usak rahā, upa katu te hury katu. Upa katu te u'u tī.

37 Jarusu keruhū pe heta ngā ixo. Kuja, 276 hetaha ta.

38 Uhyk ngā u'u rahā, jarusu keruhū ke a'eta muwewi tī. A'erehe y pe ahúi aja me'ē ke a'eta omombor indo. Jarusu keruhū pe raho, ame'ē ke a'eta.

Jarusu keruhū upen

39 Wera rahā, ka'a my'y ke jarusu keruhū rahoha ta ukwa ym. “Ma'e ywy my?” Ngā ukwa ym. Pe, y rymy'y xanduha ngā usak. A'ep ywy ku'i heta. Ame'ē pe jarusu keruhū ke a'eta mujan ta mondo, aja ukwa.

40 Uhyk ta nahā my? Manga ta. A'erehe jarusu keruhū mupytaha ham ke mondok. Y pe hījar oho. Jarusu keruhū mujereha ke jīrar tī. Pe, pan keruhū ke mupu'am. Jarusu keruhū āpūi koty ihī ame'ē ke mupu'am. Aja rahā, iāpūi koty ywytu mupeju ta raho. Pe, y rymy'y koty jande jaho.

41 Pe, mokōi y rumaha ihī ame'ē rehe jahyk jaho. A'ep ywy ku'i rehe jarusu keruhū jutukwa. Iāpūi ke mupyta katu. Tangwa anī. Tangwa ke rehe y kotok keruhū nupā hū. Mupen mupen ixo.

42 Y rymy'y rehe kyndaha pe oho ame'ē ta jupetē uhyk rahā, ujan ta oho ingi, aja sonda ta ukwaha. A'erehe upa katu te jukwa ta, aja sondo ta pandu pandu a'eta jupe.

43 Anī. Páu ke sonda tama'e kapitā jukwa tar ym. A'erehe sonda ta jukwa ta ame'ē ke a'e muputu'u a'eta ngi. Pe, kuja a'e pandu:

—Upa katu te pejupetē katu ame'ē ta y pe pepor py. Y rymy'y rehe pejupetē pehyk peho.

44 A'engi pejupetēha ke pekwa ym ame'ē ta peho. Myrape ke rehe pepyhyk pyhyk peho. Aja peho. Jarusu keruhū upen ame'ē ke rehe pepyhyk tī. Aja peho tī — aja kapitā pandu.

Aja upa katu te y rymy'y rehe jande jahyk jaho. Manō ym te awa. Y jukwa ym awa.

28

Máu ypa'ū rehe jande jaxo

1 Upa y ngi jande jahem rahā, Máu ypa'ū rehe jande jaxo, aja jakwa.

2 Jande rehe a'ep pe har ta hury katu. Pe, aman ukyr ukyr we rī. Rysā riki. A'erehe tata ke a'ep pe har ta hapu. Jande pe pandu:

—Pejumaku pejur rī — aja a'ep pe har ta pandu.

³ Myra kurer ke Páu kakwar. Ame'ẽ ke tata pe a'e moĩ rahã, ame'ẽ ngi mbói uhem. (Haku, a'erehe uhem.) Pe, Páu po ke su'u. Jixiko u'am ehe.

⁴ Ame'ẽ ke a'ep pe har ta usak rahã, pandu pandu a'eta jupe:

—Peme'ẽ riki amõ ke jukwa ame'ẽ ke te'e nahã my. Y pe manõ ym. Apo a'e ke Tupã mahy nahã my, a'erehe manõ ta — aja a'ep pe har ta ukwaha naĩ.

⁵ Anĩ. Ipo ke Páu mukatak. Pe, tata pe mbói u'ar. Ahy ym ipe. Ipo ke punga ta nahã my, aja a'ep pe har ta ukwaha.

⁶ Pahar manõ ta nahã my, aja ukwaha tĩ. I'i ngã harõ u'am. Anĩ. Ahy ym te ipe. A'erehe amõ koty a'ep pe har ta ukwa.

—A'e riki Tupã — aja a'ep pe har ta ukwaha a'eta jupe.

⁷ Ame'ẽ ypa'ũ rehe kapitã ixo. Her Pu. Ima'e kupixa kotete ihĩ. Jande pe a'e pandu:

—Ihẽ rok pe pepyta katu — aja jande pe.

Pe, mahapyr jaker rahã, a'ep jande jaxo. Upa jande pe ma'e ke a'e me'ẽ me'ẽ hũ.

⁸ Pu pái riki myrape 'ar pe te'e túi. Haku katu te oup. Ka'a hũ tĩ. Ipuxi huwy hũ tĩ. Kapy pe Páu ixo oho ixoty. Tupã namõ a'e pandu. Pe, iãkã rehe ipo ke Páu mujar. Aja mukatu.

⁹ Ame'ẽ ke ypa'ũ pe har ta ukwa rahã, upa katu te ahy ixo ame'ẽ ta ke Páu rehe

mujy'ar werur. Upa katu te Páu mukatu.

¹⁰ Jande pe ame'ẽ ta ma'e ke werur werur hũ. Ngã mi'u ke werur hũ. A'engi jarusu keruhũ pe jande jaho rahã, jande pe nixói ma'e ke, ame'ẽ ke upa katu te jande pe werur tĩ.

Hom ok ta pe jande jahyk jaho

¹¹ Ame'ẽ ypa'ũ rehe mahapyr jahy jande jamukanim. Pe, amõ jarusu keruhũ pe jande japor jaho. Ame'ẽ riki Arexandiri ok ta pe har ke. Kuja her ke ijar mupinim ipe: “Nio” aja. Aman ndy'ar rahã, ame'ẽ ypa'ũ rehe ame'ẽ pyta rĩ. Ame'ẽ pe jande jaho.

¹² A'engi Siraku ok ta pe jande jahyk jaho. A'ep mahapyr jande jaker.

¹³ A'engi jande jaho tĩ. Jarusu keruhũ pe jaho. Y rymy'y rupi jande jaho. Pe, Heji ok ta pe jahyk jaho. Ame'ẽ ku'ẽ rahã, warahy jurukwã koty ngi ywytu jupeju peju uĩ tĩ. Iapyr koty ngi jupeju peju uĩ tĩ. Pe, mokõi jaker rahã, Posuori ok ta pe jahyk jaho. A'ep jarusu keruhũ ngi jande jahem jaho.

¹⁴ A'ep Jesu kotyhar ta rehe jasad. Jande pe ame'ẽ ta pandu:

—Awa po wajar mokõi pytun rahã, jande namõ pepyta rĩ — aja.

A'erehe japyta rĩ. A'engi Hom ok ta keruhũ pe jawata jahyk jaho.

¹⁵ A'ep Jesu kotyhar ta ixo. Jande jahyk tate, aja ame'ẽ

ta hendu rahã, pe rupi jande rehe usak uwyr. Amõ ta Pasa Api ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ u'am tĩ. Amõ ta Teréi Wen ok ta pe uhyk uwyr. A'ep jande rehe harõ ixo tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe Páu usak rahã, hury katu. Tupã pe Páu pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja Páu.

Hom ok ta keruhũ pe Páu ixo

¹⁶ Hom ok ta pe jande jahyk rahã, Páu pe sonda tama'e kapitã pandu:

—Ok pe nde jeje epyta katu — aja ipe.

Pe, peteĩ jõ sonda usak ehe.

¹⁷ Mahapyr ukwer rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta ke Páu mujy'ar. Ame'ẽ ta jy'ar uwyr rahã, Páu pandu:

—Sa'e ta! Jundéu awa ta rehe katu ym ame'ẽ ke ihẽ ama'e ym. Jande ramõi ta ukwa: “Ame'ẽ ke katu ym” aja ihẽ apandu ym tĩ. Jerusarẽ ok ta pe ihẽ axo rahã, kyndaha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Pe, homa awa ta koty ihẽ ke amõ ta kynda raho.

¹⁸ Ihẽ rehe har jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. Anĩ. Ihẽ rehe har ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha mahem ym ngã. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, ame'ẽ ke sonda ta jukwa ta. Aja ihẽ pe nixói te. A'erehe ihẽ ke homa awa ta poir tar katu.

¹⁹ Anĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe kuja ihẽ apandu: “Sesa riki ihẽ rehe har ukwa ta” aja ihẽ

apandu. (Sesa riki homa awa tama'e kapitã keruhũ.) Pe-sarahã! Jundéu awa ta pe ihẽ je'ẽha nixói.

²⁰ A'erehe pehẽ ke ihẽ amujy'ar. Ko pehẽ rehe ihẽ asak a'am. Pehẽ namõ ihẽ apandu a'am. Manõ ame'ẽ ta kwera katu ta, aja jundéu awa ta ukwa. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu tĩ, a'erehe ita tupaham pe ihẽ ke amõ pukwar — aja Páu pandu.

²¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Jande pe paper pinim ke jundéi ywy pe har ta mondo ym. Nde rehe har ame'ẽ ta mupinim ym. A'engi myrandu ke amõ ta werur ym tĩ. Jaxer nde rehe har amõ ta pandu ym tĩ.

²² Kuja jõ jahendu. Amõ amõ ta renda rupi Jesu kotyhar ta rehe har ngã je'ẽ je'ẽ hũ. A'erehe Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ẽ rehe har jahendu tar katu — aja Páu pe kapitã ta pandu.

²³ Pe, weraha ke Páu namõ a'eta manga. Ame'ẽ weraha uhyk rahã, Páu ixo ame'ẽ pe heta jy'ar uwyr ehe. Pe, Tupã rehe har ngã pe pandu pandu.

—Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Jundéu awa ta harõ hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ixoty amõ ipy'a muruwak rahã, Tupã kotyhar aja ixo. “Ihẽma'e ke a'e” aja Tupã pandu ta — aja Páu pandu pandu hũ.

Mu'e mu'e hũ tĩ. Moise mupinim ame'ẽ ke ngi Jesu

rehe har ngā pe a'e mujekwa tipe. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta mupinim, ame'ē ngi Jesu rehe har mujekwa tipe tī. Aja pytuniwe pandu pandu. Aja te'e pytun oho.

²⁴ Páu je'ēha ke amō amō ta pyhyk katu. Jurujar katu ehe. Amō ta anī. Amō amō ta jurujar ym ehe.

²⁵ Anī. Juja ym ngā je'ēha ke. Páu ke a'eta hijar tate rahā, kuja Páu pandu ngā pe:

—Isai riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. Tupā'ā je'ēha rupi jande ramūi ta pe mujekwa. Ame'ē riki jetehar te ke.

²⁶ Isai pe Tupā'ā mujekwa: “Jundéu awa ta pe epandu eho” aja. Pe, Tupā je'ēha ke kuja Isai pandu oho:

“Jundéu awa ta! Pehendu hendu tipe. Anī. Pekwa ym ta.

Pesak pesak tipe. Anī. Ame'ē ke pekwa ym ta tī.

²⁷ Pejurujar tar ym ehe.

Pehendu tar ym, a'erehe ipo pe pehē pyakwar ke pekynda, ame'ēja saka.

Pesak tar ym, a'erehe pehē reha ke pejupyk, ame'ēja saka. Pekwa tar ym.

Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak ym pemondo. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywyr ym” aja Isai pandu pandu.

²⁸ —Apo pekwa katurahā! Amō awa ta pe Tupā je'ēha ke japandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe japandu ta. Awa ta ke Tupā muhā katu ta, aja japandu ta. Ame'ē

ta hendu katu ta — aja Páu pandu.

²⁹ [Upa Páu pandu rahā, jundéu awa ta uhem oho ingi. A'eta je'ē hātā tā te hū ngā jupe.]

³⁰ Mokōi warahy 'ar rahā, hok ixoha rehe Páu muhepy. Ijar pe tamatarer ke a'e me'ē. Hok muhepyha ke. Páu rehe heta ngā usak uwyr. Upa katu te ame'ē ta rehe Páu hury katu.

³¹ Pe, kuja Páu pandu:

—Tupā koty pehē py'a ke pemuruwak rahā, Tupā pandu ta: “Ihēma'e ke pehē” — aja.

Jesu Kirisutu rehe har mu'e mu'e katu tī. Páu pandu rahā, kyje ym ngā ngi. Pandu ym ngā:

—Epandu ym Tupā rehe har. Epandu ym Kirisutu rehe har — aja Páu pe pandu ym te ngā.

(A'erehe Jesu rehe har Páu pandu pandu hū ngā pe. Mu'e mu'e hū tī.)

Upa.

Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Páu kome'ë paper ke mupinim. Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke a'e mondo.

Kuja Páu mu'e katu. "Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã jô: 'Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe' aja Tupã pandu" aja Páu mu'e katu. Aja upa ngã pe Tupã pandu ta. Jundéu awa ta pe aja pandu ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe aja tĩ. Pandu ta tĩ. Jesu rehe jurujar katu rahã jô, aja Tupã pandu ta.

Hom ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihë Páu. Hom ok ta pe har ta pe ihë amupinim aĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ke ihë. Ihë pe Tupã pandu:

—Ihë kotyhar aja nde ke ihë aputar. Jesu mondo ame'ë ke nde tĩ. Myrandu katu ke epandu eho. Jesu Kirisutu rehe har, ame'ë myrandu katu ke epandu eho — aja Tupã pandu.

² Yman ame'ë myrandu katu rehe har Tupã pandu: "Ihë amujekwa ta" aja. Ame'ë ke ima'e je'ëha pandu ame'ë ta pe mujekwa. Ame'ë ke a'eta pandu pandu. Tupã je'ëha rehe ame'ë myrandu

katu ihĩ. Je'ëha katu te ame'ë ke rehe ihĩ.

³ Ame'ë myrandu katu rehe Ta'yr rehe har ihĩ tĩ. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te a'e. Ndawi rainõ ke a'e, a'erehe awa te'e a'e tĩ. Ndawi kapitã keruhũ a'e.

⁴ Kirisutu Tupã a'e tĩ, aja mujekwa. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe. Manõha ngi Ta'yr ke Tupã mukwera katu muhem. Pyrãtã te ha namõ mukwera katu muhem. A'erehe Tupã pandu: "Ihë ra'yr ke nde" aja. A'erehe Tupã ra'yr a'e.

⁵ A'e riki ihë rehe katu usak. A'erehe ihë pe a'e pandu: "Nde ke ihë amondo ta" aja. A'erehe Kirisutuma'e parakyha ke ihë ama'ema'e. A'erehe myrandu katu ke upa awa ta pe ihë apandu pandu. Aja rahã, ame'ë ta ngi har amõ amõ jurujar katu ehe. Hendu katu ehe tĩ.

⁶ Pehë pe tĩ. Pejurujuar katu ehe tĩ. Tupã pandu: "Jesu Kirisutu kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar" aja riki Tupã pandu.

⁷ Ko pehë pe paper pinim ihë amupinim aĩ. Hom ok ta pe har ta ke pehë. Pehë rehe Tupã ipy'a katu ame'ë ta ke pehë. A'e pandu: "Ihë kotyhar ta aja pexo, aja ihë aputar" aja riki Tupã.

Mã peja pehë rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu tĩ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Ko pehē rehe har ihē apandu py

⁸ “Hom ok ta pe har ta Jesu Kirisutu rehe jurujar katu” aja amō amō ywy pe har ta hendu riki. A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Mā! Ihē rury katu. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

⁹ Ta'yr rehe har ihē apandu pandu ngā pe. Aja Tupā pe ihē aparaky te hū. Pe, kuja ihē apandu. Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu katu. Jete riki. Pehē rehe har apandu pandu Tupā namō. Ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

¹⁰ Kuja inamō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Hom ok ta pe har ta koty ihē aho ym we rī. Apo nde ereputar rahā, a'eta koty ihē ke emondo katu. Nde ereputar rahā, katu tiki — aja Tupā namō ihē apandu pandu.

Pehē rehe har aja te'eha apandu pandu inamō.

¹¹ (A'erehe pehē rehe ihē asak tar katu te riki.) Pe, pehē namō ihē axo rahā, pehē ke ihē amu'e ta. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke pehē pe Tupā'ā me'ē me'ē ta. Aja ihē aputar katu. Aja rahā, pehē py'a ke ihē amātā ta.

¹² Mā! Kuja riki. Myja me'ē Kirisutu rehe ihē ajurujar katu. Ame'ē namō pehē py'a ke ihē riki amātā ta. Pe, myja me'ē Kirisutu rehe pehē pejurujar katu. Ame'ē namō ihē py'a ke pehē riki pemātā katu ta tī. Upa katu te jande py'a ke jamātā katu ta jande juehe.

¹³ Ihē mu ta! Kuja pekwa pekwa pexo. Amō amō we rahā, kuja ihē ajupandu ihē jupe: “Hom ok ta pe har ta rehe ihē asak ta aho apo 'y” aja. Anī. Amō amō we rahā, ma'e ke uhyk, a'erehe marā ka ym ihē ahoaha. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ihē apandu pandu. Pe, ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar katu. Aja amō we Hom ok ta pe har ta Kirisutu rehe jurujar katu, aja ihē aputar katu tī. (A'erehe pehē koty ihē aho tar katu tī.)

¹⁴ “Myrandu katu epandu eho” aja Tupā pandu ihē pe. A'erehe upa katu te awa ta pe ihē apandu ta me'ē te'e. Aja upa amō amō ok ta pe har ta pe ihē apandu ta me'ē te'e tī. Upa ka'a pe har ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī. Paper rehe jumu'e ym, ame'ē ta pe aja tī. Apandu ta me'ē te'e tī.

¹⁵ A'erehe pehē pe myrandu katu ke ihē apandu tar katu te hū. Pehē riki Hom ok ta pe har ta ke pehē.

Tupāma'e pyrātāha ke

¹⁶ Myrandu katu riki jetehar te ke aja ihē akwa katu. Tupāma'e pyrātāha ke mujekwa, a'erehe jetehar te ke aja akwa katu. Kuja. Kirisutu rehe amō jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā katu. Ima'e pyrātāha namō muhā katu. Aja jundéu awa ta ke a'e muhā py. A'engi jundéu awa aja ym ame'ē ta ke muhā katu tī. A'erehe

myrandu katu riki jete har te ke aja ihē akwa katu.

¹⁷ Kuja riki myrandu katu mujekwa. Myja rahā Tupā pandu katu my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ame'ē ke kuja rahā, a'e pandu katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī: “Amō jurujar katu ehe, a'erehe Tupā pandu: ‘Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe’ aja riki. Ame'ē riki uhā te hū aja ixo ta” aja panduha ihī.

Awa ta riki jaxer

¹⁸ Ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe a'e parahy. A'erehe ngā ke mupyrara ta. Jete har te ke mukanim. A'erehe amō ta jete har te ke ukwa ym tī. (Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.) Ame'ē jete har te ke mukanim ame'ē ta rehe parahy a'e tī. A'erehe mupyrara ta ngā ke tī.

¹⁹ Tupā pete'e ixo, aja ukwa katu awa. Ame'ē ke Tupā mujekwa ngā pe tipe. Ame'ē ke ngā putar ym, a'erehe ngā ke Tupā mupyrara ta tī.

²⁰ Tupā rehe usak ym awa. A'e mujā ame'ē ke rehe usak katu awa. A'erehe a'e riki Tupā te, aja ukwa tipe. Kome'ē ywy keruhū a'e mujā, a'erehe aja te'eha a'e pyrātā te, aja ngā ukwa. A'erehe a'e

riki Tupā te, aja ukwa tipe tī. A'erehe: “Tupā rehe har jande jakwa ym” aja marā ka ym amō panduha.

²¹ Tupā pete'e ixo aja ngā ukwa tipe. Pandu ym riki: “Ne jō riki Tupā te. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Anī. Pandu ym. A'erehe ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo rahā, ka'u te'e aja saka ixo. Iākā janam rāi, a'erehe jete har te ke ukwa ym. Aja rahā, Tupā rehe har ukwa ym.

²² “Jande jakwa katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta jupe naī. Anī. Ka'u te'e aja a'eta ixo.

²³ Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe. Anī riki. Ma'e'ā rehe ipy'a ke moī moī katu. Myra ke te'e mujā. Itatawa ke te'e mujā tī. Itatuwyr ke te'e mujā tī. Ame'ē riki tupā aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. Sawa'e'ā ke mujā. Kūjā'ā ke mujā tī. Uhā te hū ym ame'ē ke mujā. Ma'ewyra'ā ke mujā tī. So'o'ā ke mujā tī. Ipixi'a rehe wata, ame'ē'ā ke mujā tī. Ame'ē ta riki tupā ta aja ukwaha jupe naī tī. Upa ame'ē ta rehe ipy'a ke ngā moī moī riki. Katu ym aja. A'erehe ywa ngi ima'e parahyha ke Tupā mujekwa.

²⁴ Aja ngā ma'ema'eha ke. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hjar. Tupā pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tar katu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e ngā juehe. Ame'ē rehe amō usak rahā, huxī hū. Tupā

pandu: “Mā peja ixo. Aputar ym ame'ē ta ke” aja riki.

²⁵ Jete har te Tupā rehe har a'eta ukwa tipe. Ame'ē ke a'eta putar ym. Anī. Te'e ame'ē ke a'eta putar katu. Tupā mujā ame'ē ke rehe ipy'a ke a'eta moī moī katu. Tupā riki mujāha ke a'e. Ipy'a ke ngā moī moī ym ehe.

Jande anī. Mā peja Tupā pe jō japandu katu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. Aja te'eha mā peja japandu. A'e tỹ. Amen.

²⁶ Tupā te rehe ipy'a ke ngā moī moī ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ngā putar ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Huxī ame'ē ke ma'ema'e. Pe, ixawa'e ta ke kūjā ta hijar. Pe, kūjā ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe.

²⁷ Sawa'e ta aja tī. Hakehar ta ke a'eta hijar tī. Pe, sawa'e ta pame te'e ka'u te'e ngā juehe. A'eta ma'ema'e ngā juehe. Huxī ame'ē ke ma'ema'e ngā juehe. A'erehe a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupāma'e pyraraha ke a'eta pyhyk.

²⁸ Tupā rehe har jete har te a'eta ukwa, ame'ē rehe har a'eta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe ame'ē ta ke Tupā hijar. Tupā pandu: “Mā peja ixo” aja. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō ipy'a pe ngā ukwa ukwa ixo. A'erehe ma'e ke a'eta ma'ema'e ym rahā, katu, aja ukwa tipe. Anī. Ame'ē ke

a'eta ma'ema'e. Katu ym tiki. Marā ka ym putu'uha ingi.

²⁹ Ame'ē ta upa ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. Ma'e ka'u te'eha ke aja tī. Ma'ema'e tī. Kyty'ym tī. Amō ta ke mujaxer tar katu tī. Amō rehe jyty'ym hū tī. Ianam ta ke jukwa tī. Ianam ta namō jumai mai ixo tī. A'eta muka'u te'e ngā juehe. Amō ta ke mahy tar katu tī. Te'eha rupi amō ta rehe har katu ym pandu tī.

³⁰ Amō ta rehe juru ai tī. Tupā ke putar ym te tī. Parahy war tī. Sawa'e te jupe tī. Kūjā te jupe tī. “Thē jō katu te” aja pandu jupe tī. “Myja me'ē katu ym ame'ē ke ihē ama'ema'e ta my” aja ukwa ukwa ixo jō tī. Katu ym aja. Ipái ta rehe hendu ym tī. Imāi ta rehe hendu ym tī.

³¹ Ka'u te'e aja ixo tī. A'eta pandu ame'ē ke ma'ema'e ym tī. Amō ta rehe pyrara usak ym tī. Amō ta rehe ipy'a ym tī.

³² Tupā pandu ame'ē ke a'eta ukwa katu tipe. Kuja panduha ke: “Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta manō ta” aja. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Anī. Tapijar te'e we aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we rī. Amō we tī. Amō ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: “Katu pema'ema'eha” aja riki pandu. (Hury katu ehe.) Katu ym aja.

2

Tupā mupyrara ta

¹ Pesarahā! Amō ta rehe har kuja pepandu my: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Katu ym aja” aja riki. Mā! Pehē atu aja tī! “Katu ym” aja pepandu. Pe, ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, pehē juehe har pepandu: “Katu ym jande” aja saka tī.

² Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Aja rahā, katu aja jakwa katu.

³ Mā! Pehē aja tī. “Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e. Katu ym aja” aja pepandu. Ame'ē ta aja juja katu te peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Aja rahā, Tupā mupyraraha ngi pehem ym te ta tī.

⁴ Mā kuja pepandu my: “Tupā katu te. Pahar ngā ke a'e mupyrara ym. Ngā jaxer rahā, i'i a'e harō we tipe. Anī. Tupā ma'ema'eha japutar ym” aja pepandu my. Mā! Kuja pekwa katu riki. I'i a'e harō rahā, ixoty pehē py'a pemuruwak ta my. A'erehe pehē rehe pyrara usak katu rī. Aja pekwa katu riki.

⁵ Anī. Pehē py'a pemuruwak tar ym. Hātā ywy ke jumen pyrū, ame'ēja saka pexo tī. Jumen aja pehendu tar ym tī. Pehē py'a pemuruwak tar ym ixoty. A'erehe ngā 'ar koty te we pehē ke Tupā mupyrara ta. Jete har te ngā ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē angaha ke rehe uhyk rahā, pehē ke mupyrara ta. Arahā Tupā parahy ta. Ma'e ka'u te'eha

ke ngā ma'ema'e, a'erehe a'e parahy ta ngā rehe.

⁶ Ma'e ke amō pame katu te ma'ema'e, aja Tupā me'ē me'ē ta ipe. Juja katu te me'ē me'ē ta ipe.

⁷ Amō ta tapijar te'e we katu ame'ē ke ma'ema'e. Kirisutu katuha aja a'eta ke Tupā muruwak ta, ame'ē rehe ame'ē ta harō ixo tī. “Pehē katu” aja Tupā pandu ame'ē ke a'eta putar katu tī. Uhāha angaha rehe harō ixo tī. Ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta.

⁸ Amō ta anī. Kyty'ym ame'ē ta ke a'eta. Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'eta putar ym tī. Pe, ma'e katu ym ame'ē ke a'eta ma'ema'e tar katu. Ame'ē ta rehe Tupā parahy ta. Pe, mupyrara ta tī.

⁹ Upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ahy hū ta. Aja jundéu awa ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ē ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta tī.

¹⁰ Upa katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Ta'yr katuha aja Tupā muruwak ta tī. Katu te ixo, aja muruwak ta. Ame'ē ta pe a'e pandu ta tī: “Pehē katu” aja. Ame'ē ta py'a ke a'e muhury katu ta tī. Aja jundéu awa ta pe Tupā ma'ema'e ta. Ame'ē ta jō ym. Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe a'e ma'ema'e ta tī.

¹¹ Upa awa ta rehe Tupā juja katu te usak. Johu ta. Pe, ame'ē ta rehe har jete har rupi pandu pandu ta. “Pehē katu” aja ta.

12 Moise je'ēha namō jundéu awa ta ixo. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e rahā, Tupā pandu: “Moise je'ēha ke pekwa tipe. Pehendu ym ehe. A'erehe pehē ke ihē amupyrara ta” aja. Moise je'ēha rehe hendu ym, a'erehe Tupā mupyrara ta.

Jundéu awa aja ym ame'ē ta anī. Moise je'ēha namō ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e rahā: “Moise je'ēha ke pekwa” aja Tupā pandu ym. Kuja a'eta ukwa katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rahā: “Mā! Ihē katu ym” aja ipy'a pe ukwa katu. Ukwa katu, a'erehe Tupā mupyrara ta.

13 Moise je'ēha rehe hendu rahā jō: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym. Moise je'ēha mujekwa, aja amō ma'ema'e te rahā: “Nde katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu katu.

14 Moise je'ēha namō jundéu awa aja ym ame'ē ta ixo ym. Ukwa ym. Pe, ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e, aja ipy'a pe ukwa katu jupe. Moise je'ēha pandu, aja ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e. Aja rahā, ame'ē riki ima'e je'ēha aja saka. Ame'ē riki Moise je'ēha pandu, ame'ēja saka jundéu awa aja ym ame'ē ta pe.

15 Pe, Moise je'ēha pandu ame'ē ke ipy'a pe ihī katu, aja mujekwa. Amō rahā, a'eta pandu a'eta jupe: “Katu ame'ē ke jama'e” aja. Amō

rahā, pandu a'eta jupe: “Mā! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e” aja riki. Aja ipy'a pe a'eta ukwa katu riki, a'erehe Moise je'ēha pandu ame'ē ke ipy'a pe ihī katu, aja mujekwa tī.

16 Aja ta riki. Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e ke ipy'a pe a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ē ke Jesu Kirisutu riki mujekwa ta. “Nde katu.” Amō pe: “Nde katu ym” aja mujekwa ta. Ame'ē mujekwaha angaha rehe uhyk rahā, Jesu Kirisutu ke Tupā muwyr ta. Arahā, Jesu pandu pandu ta. “Nde katu.” Amō pe: “Nde katu ym” aja pandu ta. Ame'ē ke ihē amujekwa. Ihē Páu. Myrandu katu ke ihē apandu pandu rahā, ame'ē ke ihē amujekwa.

Jundéu awa ta rehe har Moise je'ēha mujekwa

17 Jundéu awa ta! Myja me'ē ta pehē my? Apandu ta. Pehē pepandu: “Jundéu awa ta ke jande” aja. “Moise je'ēha namō jaxo, a'erehe jande pe jō Tupā pandu: ‘Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe’ ” aja pepandu pehē jupe. “Jande jō riki Tupā rehe har jakwa katu” aja pepandu pehē jupe naī tī.

18 Myja pema'ema'eha ke Tupā putar my, ame'ē ke pekwa katu tipe. (Anī. Pehendu ym ehe.) Myja katu ame'ē ke amō ma'ema'e my, ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa katu. Ame'ē ke pekwa katu tipe tī. (Anī. Pehendu ym ehe tī.)

19 Pepandu: “Jande jō riki jakwa katu ame'ē ta ke jande. A'erehe amō ta ke jamu'e katu. Ame'ē ta riki eha ym te ame'ē ta aja saka. Pytun rupi wata ame'ē ta aja saka. Ukwa ym ame'ē ta” aja pepandu naī.

20 “Ukwa ym ame'ē ta ke jande jō jamu'e katu” aja pepandu naī. (Jundéu awa ta ke pehē.) “Ka'u te'e ame'ē ta ke jande jō jamu'e katu” aja pepandu naī tī. “Moise je'ēha namō jande jaxo, a'erehe upa katu te jande jakwa katu te. Pe, japandu ame'ē ke riki jetehar te ke. Aja jakwa katu” aja riki pepandu naī. (Jundéu awa ta ke pehē.)

21 Mā! Moise je'ēha ke amō ta pe pemu'e. Aja rahā, ma'erehe pemu'e, aja pema'ema'e ym my? Pehē atu pehendu ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym. Katu ym aja. Pepandu: “Amōma'e ke pemukanim ym” aja pemu'e. Pehē anī. Amōma'e ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu. Jundéu awa ta ke pehē.)

22 Pepandu: “Amō kūjā rehe eka'u te'e ym” aja pemu'e. Pehē anī. Amō ta kūjā rehe peka'u te'e. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym, aja pemujekwa tī.)

Ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwaha jupe naī. “Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī ym” aja pemu'e. Pe, ma'e'ā rok pe pexe, pe, tamatarer ke

amō ta matyr, ame'ē ke pemukanim riki. Katu ym aja. (Aja rahā, Moise je'ēha rehe pehendu ym, aja pemujekwa katu tī.)

23 “Jande riki Moise je'ēha namō jaxo, a'erehe katu te ame'ē ta ke jande” aja pepandu. Ame'ē Moise je'ēha rehe pehendu ym, a'erehe amō ta pandu: “Tupā japutar ym” aja amō ta pandu.

24 Tupā je'ēha rehe panduha ihī:
“Jundéu awa ta! Pehē pema'eha riki jaxer, a'erehe Tupā rehe jundéu awa aja ym me'ē ta juru ai” aja riki panduha ihī.

25 Jundéu awa ta ke pehē. Pehē rehe ihī ame'ē pিরer ke pejupā. (Aja rahā, jundéu awa ta te ke pehē. Tupā usak katu pehē rehe, aja pekwaha.) Pe, Moise je'ēha rehe pehendu katu rahā, pehē pিরer ke jupā, ame'ē katu tiki. Tupā kotyhar ta ke aja pemujekwa ngā pe. Moise je'ēha rehe pehendu ym rahā, mā pehē pিরer ke pejupā ym te, mā peja te'e pexo. Katu ym aja. Tupā kotyhar ta aja ym, aja pexo.

26 Jundéu awa aja ym ame'ē ta ipিরer ke a'eta jupā ym. Pe, Moise je'ēha rehe a'eta hendu katu rahā, kuja Tupā ukwa ta. Ipirer ke jupā, ame'ēja saka ixo, aja Tupā pe.

27 Jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe ihī ame'ē pিরer ke jupā ym tipe. Pe, a'eta Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, kuja mujekwa. “Jundéu awa ta!

Pehē katu ym. Moise je'ēha rehe pehendu ym. Moise je'ēha namō pexo tipe. Ame'ē panduha paper rehe ihī tipe. Pehē pirer pejupā tipe. Anī. Pehendu ym ehe. Katu ym pehē” aja jundéu awa ta pe pandu. Moise je'ēha rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu katu, aja ixo, a'erehe aja mujekwa.

²⁸ Amō riki jundéu awa ke, aja amō ta ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym. Ipirer ke jundéu awa jupā, a'erehe jundéu awa ta te ke a'eta, aja ukwaha. Anī. Aja te'eha aja ym.

²⁹ Kuja riki jundéu awa te. Amō py'a ke Tupā juhyk, ame'ē riki jundéu awa te. (Aja rahā, ame'ē riki Tupā kotyhar te ke a'e.) Ame'ē ke Tupā'ā ma'eha ke. Ipy'a rehe jundéu awa te, aja saka. Pe, ipy'a juhyk ame'ē pe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu. Aja pandu ym awa. Tupā jō pandu katu. Moise je'ēha rehe hendu katu rahā, ipy'a ke juhyk ym. A'erehe: “Nde katu ame'ē ke nde” aja Tupā pandu ym.

3

¹ (Jundéu awa aja ym ame'ē ta riki jundéu awa aja juja katu te saka rahā, kuja amō pandu my.) “Jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we jundéu awa ta katuha my? Ipirer ke jupā rahā, i'ar koty te we katuha my?” aja pandu my.

² A'e tŷ. Katu tiki. Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupā

pandu: “Ihē je'ēha ke pehē pe ihē amondo” aja. Aja rahā, Tupā je'ēha namō jundéu awa ta ixo. (A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta 'ar koty te we katuha.)

³ Pe, ame'ē je'ēha rehe amō ta hendu ym rahā, ame'ē ta pe ma'e Tupā pandu katu, aja a'e ma'e ym ta my tŷ?

⁴ Anī. Aja ym. Tupā pandu katu, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu te. Jetehar te ke a'e ma'ema'e. Sawa'e te'e pandu. Tupā anī. Jetehar te ke a'e ma'ema'e katu te. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā! Nde erepandu rahā, jetehar te ke nde erepandu, aja nde eremujekwa. Ngā panduha ruwa koty oho rahā: ‘Tupā jetehar te ke ma'ema'e' aja mujekwa ta me'ē te'e’ aja panduha ihī.

⁵ (Pe, amō ta panduha ihē amujekwa ta.) Kuja pandu my: “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā, kuja jamujekwa. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke mupyrara ta, a'erehe a'e katu te, aja jamujekwa. Pe, a'e katu te, aja jamujekwa rahā, ma'erehe jande ke a'e mupyrara ta my? Katu ym jakwaha” aja pandu. (Aja amō ta pandu naī.)

⁶ Anī. Kuja ihē pe. Katu ame'ē ke jō Tupā ma'ema'e. Aja ym rahā, awa ta rehe har a'e ukwa ym ta tipe. Katu my?

Katu ym my? Ame'ë rehe har ukwa ym ta tipe.

7 Pe, amō ta pandu naī. “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e rahā, (ihē rehe Tupā ipy'a jywyr ta,) a'erehe Tupā katuha ke i'ar koty te we amujekwa” aja amō ukwaha naī. “Aja Tupā katuha amujekwa rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e rahā: ‘Nde katu ym' aja ihē rehe har pandu ym ta me'ë te'e” aja amō ta pandu naī.

8 A'erehe amō ta pandu naī: “Mā peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaho. (Tupā ipy'a jywyr ta jande rehe.) A'erehe Tupā riki katu te, aja jamujekwa ta” aja riki amō ta pandu naī. Mā! Aja ihē riki apandu, aja amō ta pandu naī. (Anī. Aja ihē apandu ym.) Ihē Páu. Aja ihē rehe har juru ai ngā. Katu ym aja. Ame'ë ta ke Tupā mupyrara ta.

Katu ame'ë ke ma'ema'e ym te awa

9 Jundéu awa ta ke jande. Jundéu awa aja ym ame'ë ta 'ar koty te we jandema'e katuha my? Anī. Aja ym. Juja katu te riki. A'eta aja jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī. Marā ka ym hijariha. Aja ihē amujekwa ramō.

10 Kuja Tupā je'ëha rehe panduha ihī:

“Katu ame'ë ke amō ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ë ke nixói te, aja Tupā ukwa katu.

11 Jete har te ke ukwa, ame'ë ke nixói te tī.

Tupā rehe har ukwa tar katu, ame'ë ke nixói te tī.

12 ‘Tupā ke ihē aputar ym' aja upa ngā ixo tī.

Upa riki ka'u te'eha ma'ema'eha aja ngā ixo tī.

Katu ame'ë ke ma'ema'e, aja ma'ema'e ame'ë ke nixói te.

13 A'eta te'e pandu, aja amō ta pe a'eta mujekwa tī.

Te'e je'ë hū tī.

A'eta juru ai. Ame'ë riki mbói ahy ame'ë su'u amō ke aja saka. Mujaxer amō ta ke.

14 A'eta pandu rahā, amō ta rehe har katu ym te ame'ë ke a'eta pandu hū.

15 Amō ta ke a'eta mahy tī. Jukwa tī.

16 Amō amō rok pe a'eta ohoho. Ame'ë pe har ta ke a'eta mujaxer. Pe, aja pyrara ixo aja a'eta hijar ngā ke.

17 Amō ta jumaiha ke muputu'u, ame'ë ke a'eta ukwa ym te tī.

18 Tupā rehe ipy'a ke moī moī, ame'ë ke a'eta jumu'e ym te tī” aja riki Tupā je'ëha rehe panduha ihī.

19 Apo kuja jakwa katu. Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e, aja amō ta ukwaha. Aja rahā, upa katu te Moise je'ëha mujekwa, ame'ë rehe hendu katu ta me'ë te'e. (Pyta we ym te ta henduha.) Aja rahā: “Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e ym” aja pandu ta. (Anī. Aja upa katu te Moise je'ëha rehe

hendu katu te ame'ë ke nixói te.) Aja rahã, upa katu te kome'ë wyw keruhũ pe har ta pandu ta: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Katu ym jande" aja. Aja rahã, upa katu te ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta.

²⁰ A'erehe kuja my? Moise je'ëha mujekwa, aja amõ ma'ema'e. A'erehe Tupã pandu my: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja pandu my? Anĩ. Aja Tupã pandu ym. Kuja riki Moise je'ëha mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Moise je'ëha rehe usak rahã, pandu: "Mã! Ma'e ihẽ aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja ukwa katu. Aja Moise je'ëha mujekwa.

Myja me'ë amõ riki katu aja Tupã mu'am my

²¹ Myja me'ë amõ pe Tupã pandu: "Nde katu te nde. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ë ke a'e mujekwa katu ngã pe apo 'y. Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã, aja Tupã pandu ym te. Aja Moise je'ëha mujekwa. Aja Tupã je'ëha pandu ame'ë ta mujekwa tĩ.

²² Kuja Tupã pe amõ katu te. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã pandu katu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Upa katu te jurujar katu ame'ë ta pe aja Tupã pandu katu. Upa katu te awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ë ta aja tĩ. Kuja riki juja katu te.

²³ Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe Tupã koty oho ym te ta awa. Hake katu te hũ, ame'ë pe oho ym te ta awa.

²⁴ Anĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Jesu Kirisutu manõha rupi Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Manõha rupi amõ ke Jesu muhã katu.

²⁵ Jesu Kirisutu ke Tupã muwyr. Pe, Jesu manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta rehe ipy'a ke Tupã mujywyr. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ë ta rehe ipy'a ke mujywyr. Aja rahã, a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja mujekwa. Yman Tupã harõ hũ. (Ixoty ngã ipy'a ke ngã muruwak ta my, ame'ë rehe harõ hũ ixo.) Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e ame'ë ke rehe a'e usak ym, ame'ëja saka a'e ixo. (Aja rahã, harái aja ixo.)

²⁶ Apo anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke a'e mupyrara ta me'ë te'e. A'erehe Jesu ke a'e muwyr. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. A'erehe awa ta namõ Tupã jumukatu, aja mujekwa. Aja rahã, Tupã riki katu te, aja mujekwa. Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ë ta pe a'e pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja.

27 Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā, a'e ke mukatu ym. A'erehe: “Katu te ame'ē ke ihē” aja marā ka ym a'e panduha. Nixói panduha. Ma'erehe my? Moise je'ēha rehe amō hendu katu rahā: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā pandu ym. Anī. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahā jō, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

28 Apo jande jakwa katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahā jō, Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Moise je'ēha mujekwa, aja ma'ema'e ame'ē ta pe: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ym te ta.

29 Myja me'ē Tupā my? Tupā rehe jundéu awa ta jō ipy'a moī moī my? Jundéu awa aja ym ame'ē ta moī moī my tī? Jete riki. Tupā rehe jundéu awa aja ym ame'ē ta ipy'a moī moī katu tī.

30 Tupā riki petēihar a'e. Jesu Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahā, Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja tī. Jurujar katu ehe rahā, Tupā pandu tī: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja tī. (Awa ta pe juja katu te Tupā pandu.)

31 Pe, jande jajurujar katu ehe rahā, Moise je'ēha mujekwa, aja jama'ema'e ym te ta apo my? Anī. Aja ym. Kirisutu rehe jande jajurujar katu, a'erehe i'ar koty te we Moise je'ēha katu, aja jakwa katu. Moise je'ēha ke jahijar ym ta.

4

Jurujar katuha ke Amarā mujekwa

1 Apo Amarā jurujar katuha rehe har ihē apandu ta. A'e riki jundéu awa ta ramūi ke a'e. Myja Amarā ixo my? Kuja.

2 Ma'e ke Amarā ma'ema'e, a'erehe Tupā pandu ipe my: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja my? Anī. Aja ym. Aja Tupā pandu ta tipe rahā: “Katu te ame'ē ke ihē” aja Amarā pandu ta tipe tī. Anī. Aja Tupā pe marā ka ym Amarā panduha.

3 Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. A'erehe Tupā pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki panduha ihī.

4 Amō pe amō paraky rahā, ame'ē pe ijar muhepy. Tamatarer me'ē ipe. Te'e me'ē, aja ym riki. Paraky katu, a'erehe tamatarer ke parakyha pyhyk katu.

5 Aja Tupā ma'e my? Anī. A'e pandu ame'ē ke rehe amō jurujar katu. Ame'ē jō. (Paraky ym, ame'ēja saka.)

A'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katuha ke Tupã ukwa katu, a'erehe a'e pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ẽ pe Tupã riki pandu katu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

⁶ Aja yman Ndawi pandu tĩ. Hury katu ame'ẽ rehe har pandu. Ma'e ke Ndawi ma'ema'e, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym Tupã pandu. Ipy'a ke Tupã juhyk, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu. Ame'ẽ riki hury katu me'ẽ ke a'e.

⁷ Kuja Ndawi pandu: “Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Pe, Tupã ipy'a jywyr ehe. Ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ẽma'e py'a ke Tupã juhyk. A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e. Ame'ẽ ke jan-dema'e sawa'e te upa harái.

A'erehe ame'ẽ riki hury katu ame'ẽ ke a'e tĩ” aja riki Ndawi pandu.

⁹ “Hury katu ame'ẽ ta ke” aja Ndawi pandu. Ame'ẽ ta riki jundéu awa ta ke jõ my?

Ame'ẽ ta ehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke jupã ame'ẽ ta ke. Anĩ. Ame'ẽ ta jõ ym. Ipirer ke jupã ym ame'ẽ ta hury katu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ipy'a ke Tupã mujywyr katu a'eta rehe tĩ, a'erehe hury katu a'eta tĩ. Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke japandu ramõ. Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe, aja riki panduha ihĩ.

¹⁰ Myja rahã aja Tupã pandu my? Ehe ihĩ ame'ẽ ipirer ke Amarã jupã ym rahã we, aja Tupã pandu my? Ipirer upa jupã rahã, pandu my? Pesarahã! Ipirer ke jupã ym rahã we, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Upa jupã rahã, anĩ. Jupã ym rahã, pandu katu.

¹¹ “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã upa pandu. A'engi ehe ihĩ ame'ẽ pিরer ke Amarã jupã. Ipirer jupã ym rahã we, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ipe. Ame'ẽ panduha ke Amarã mujekwa, a'erehe ipirer ke jupã. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tĩ: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

nixói te nde pe” aja. Upa katu te jurujar katu ame'ë ta pe aja Tupã pandu katu tĩ. A'erehe Amarã riki ame'ë ta ramũi aja saka riki. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ramũi aja saka. Ipirer ke jupã ym ame'ë ta ka a'eta.

¹² Jundéu awa ta ramũi ke a'e tĩ. Ipirer ke jupã ame'ë ta ke a'eta. Ame'ë ta jõ ym. Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu tĩ. A'erehe ame'ë ta ramũi aja Amarã. Aja riki Amarã jurujar katu, ipirer jupã ym rahã we riki.

Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu

¹³ “Kome'ë ywy ke nema'e ta” aja Tupã manga katu Amarã pe. Aja hainõ ta pe manga katu tĩ. Aja rahã, upa kome'ë ywy keruhũ riki Amarã tama'e ta aja Tupã manga katu. Moise je'ëha rehe Amarã hendu katu, a'erehe: “Kome'ë ywy ke nema'e ta” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

¹⁴ Pesarahã! Tupã manga katu ame'ë ke amõ ta pe katu my? Kuja Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta pe katu my? Anĩ. Aja ym. Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta pe ma'e ke me'ë ta tipe rahã, te'e Tupã rehe jurujar katu, aja saka riki. Tupã

manga katu ame'ë riki jaxer aja ta tipe tĩ.

¹⁵ Moise je'ëha rehe amõ hendu ym rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara riki. Pe, ma'e je'ëha nixói rahã, katu tiki. Ma'e je'ëha nixói rahã, myja ym hendu katuha ehe. Nixói je'ëha. (Aja rahã, mupyrara ym ta tipe.)

¹⁶ Hendu ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara. Jurujar katu ame'ë ta anĩ. Ame'ë ta pe Tupã pandu katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta” aja. Aja rahã, a'e usak katu ame'ë ta jurujar katu ehe. Ame'ë ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Aja riki upa Amarã rainõ ta pe tĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu me'ë ta pe jõ my? Ma'e, jundéu awa ta pe jõ my? Anĩ. Upa Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jurujar katu ame'ë ta pe Tupã manga katu ma'e ke. Amarã aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jande jajurujar katu tĩ. A'erehe Amarã riki jande ramũi te aja saka a'e tĩ.

¹⁷ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, aja saka riki. Amarã pe Tupã pandu:

—Amõ amõ ywy pe har ta pandu ta nde pe: “Nde aja Tupã pandu ame'ë ke rehe jajurujar katu tĩ. A'erehe jande ramũi aja nde tĩ” — aja pandu ta.

A'e riki hamũi aja Tupã ukwa katu. Tupã riki manõ ame'ë ta ke mukwera katu muhem. A'e je'ëha rupi ma'e nixói ame'ë ke muhem katu. Mujã katu. Ame'ë Tupã rehe Amarã jurujar katu.

18 “Ne rainō heta ta” aja Tupā pandu. Arahā ta'yr ym te Amarā. A'erehe marā ka ym Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katuha. Anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe tapijar te'e we Amarā jurujar katu. A'erehe amō amō ywy pe har ta pandu: “Jande ramūi aja nde tī” aja Amarā pe. Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja:

“Ne rainō jahy rata aja heta te hū ta. Marā ka ym hetaha mangaha” aja riki.

19 Arahā Amarā tamūi te hū. Kuja, 100 warahy 'ar tate ame'ē ke a'e. “Tamūi te hū ihē. Marā ka ym amuta'yriha apo 'y” aja a'e jupe. Hakehar, Sar aja tī. A'i te tī. Imembyr ym te a'e. Marā ka ym imembyriha. Anī. Tapijar te'e we Tupā pandu ame'ē ke rehe Amarā jurujar katu. Hijar ym ame'ē.

20 Kuja ym a'e pandu jupe: “Mā! Ihē ra'yr ym ta nahā my. Tupā pandu ame'ē ke uhyk ym ta nahā my” aja ym a'e pandu. Anī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jurujar katu a'e, a'erehe pyrātā aja a'e ixo. Pe, Tupā pe a'e pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

21 Ima'e panduha ke Tupā ma'ema'e katu ta, aja Amarā ukwa katu te hū.

22 A'erehe Tupā pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Amarā pe. Amarā jurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu.

23 “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupā

je'ēha rehe amō mupinim. Amarā katuha ke amō ta ukwa, a'erehe jō mupinim my?

24 Anī. Ame'ē jō ym. Jande jaxo ta, a'erehe Tupā je'ēha rehe panduha pehī. Jande riki Amarā aja tī. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu jande pe. Jande jajurujar katu ehe, a'erehe aja Tupā pandu. A'e riki Jesu, jandema'e sawa'e te ke manōha ngi mukwera katu muhem.

25 Ngā koty Jesu ke amō ta raho. Pe, Jesu ke ame'ē ta jukwa. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Jesu muhepy, a'erehe a'e manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, jande pe Tupā pandu katu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jande pe.

5

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha

Nde erema'eha ke nixói te nde pe” Aja Tupā pandu

1 Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja jande pe. Tupā parahyha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te muputu'u jande ngi. A'erehe Tupā namō jande juehe katu jande jaxo.

2 Ipái pe Jesu pandu: “Peme'ē ta ihē rehe jurujar katu, a'erehe peme'ē ta rehe esak katu” aja. A'erehe jande

rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Pe, Tupã katuha aja jande jaxo ta kÿ tĩ. Ame'ẽ rehe jaharõ jaxo, a'erehe jande rury katu jaxo.

³ Jande ke amõ ta mupyrara rahã, jande rury katu jaxo tĩ. Jande ke amõ ta mupyrara rahã, tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu, aja jakwa. A'erehe jande rury katu jaxo.

⁴ Tapijar te'e we jande py'ahu te'e jahendu rahã, jande pe Tupã pandu: "Pehẽ katu" aja. Aja jande pe pandu rahã, i'ar koty te we jaharõ katu. Inamõ jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu.

⁵ Myja ame'ẽ ke jakwa katu my? Kuja. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ. Ame'ẽ ke I'ã riki jande pe mujekwa. I'ã ke jande py'a rehe Tupã muwyr. Inamõ jaxo ta, aja jakwa katu. Jande py'a rehe I'ã ihĩ katu, a'erehe: "Mã! Inamõ jaxo ta nahã my?" aja ym jakwaha. Jakwa katu te riki.

⁶ Marã ka ym jande ke jajumuhã jande juehe aja jaxo rahã, Kirisutu manõ. Jande riki katu ym te ame'ẽ ta ke jande. Pe, Kirisutu manõ. Angaha uhyk katu te, aja Tupã ukwa katu rahã, Kirisutu manõ.

⁷ Sehar amõ katu ame'ẽ ke rehe amõ ipy'a tar katu rahã, ame'ẽ henda ke pe amõ manõ tar katu nahã my. Anĩ. Nixói amõ, aja akwaha. Pe, pandu my: "Ihẽ riki nde renda ke pe amanõ ta. Aja rahã, nde eremanõ ym ta" aja. Aja pandu

ta nahã my. Ukwa ym awa.

⁸ Tupã anĩ. Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ, aja a'e mujekwa katu jande pe. A'erehe jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, Kirisutu manõ.

⁹ A'e manõ, a'erehe jande pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Aja a'e pandu, a'erehe Tupã mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem katu te ta. Tupã mupyraraha uhyk ym te ta jande rehe.

¹⁰ Jaxer ai ame'ẽ ke jande, a'erehe Tupã ruwajan ke jande kwe. Pe, Ta'yr riki manõ, a'erehe jande pe a'e pandu apo 'y: "Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ" aja. Apo Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke jande. Kirisutu uhã te hũ aja ixo, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta tĩ, aja jakwa katu.

¹¹ Amõ we tĩ. Tupã rehe katu ame'ẽ ta ke jande, aja jande ke Jesu Kirisutu mu'am. A'erehe jande rury katu jaxo. Jandema'e sawa'e te a'e.

Anã rehe har. Kirisutu rehe har tĩ.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke peteĩ sawa'e ma'e py. Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe a'e manõ. A'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e tĩ. Anã ngi jumu'e, ame'ẽja saka. Upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e a'erehe manõ ta me'ẽ te'e tĩ.

¹³ Je'eha ke Moise pe Tupã me'ẽ ym we rĩ. Kome'ẽ ywy

keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe manõ. Ma'e je'eha nixói rahã, amõ pe amõ pandu ym: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja. Ame'ẽ ke paper rehe mapyk ym, ame'ẽja saka.

¹⁴ Anĩ. Upa manõ tĩ. Anã ixo rahã har ngi Moise ixo rahã, upa katu te awa ta manõ. Aja rahã, upa katu te ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e aja jakwa katu. Anã aja manõ tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe a'e hendu ym. A'e aja awa ta anĩ. Amõ koty ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe upa katu te manõ.

Amõ riki uwyr ta. Kirisutu a'e. A'e riki Anã aja saka. (Anã ma'e ke ma'e py, a'erehe upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Kirisutu uhãha me'ẽ katu, ame'ẽ riki ma'e py, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe awa ta rehe Tupã ipy'a katu.)

¹⁵ A'erehe ame'ẽ mokõi juja ym te. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Ame'ẽ riki Anã ma'eha aja ym. Ma'e ka'u te'eha ke Anã ma'e. Ame'ẽ peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe heta ngã manõ. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Kuja riki. Upa ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ riki Anã ma'eha 'ar koty te we katuha. Kuja. Peteĩ sawa'e. Jesu Kirisutu a'e. A'e manõ, a'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ke Tupã te'e me'ẽ.

¹⁶ Pe, amõ we juja ym te. Peteĩ sawa'e, Anã a'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e

rahã, Tupã pandu: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Katu ym nde" aja. Ma'e ke Tupã te'e me'ẽ. Amõ koty ame'ẽ. Tupã pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ.

¹⁷ Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa katu te awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Pe, amõ sawa'e ma'e ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu ma'e ame'ẽ ke. A'erehe Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ. Ame'ẽ ke upa katu te Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ te'e. Pe, Kirisutuma'e pyrãtãha namõ ixo ta.

¹⁸ Pesarahã! Peteĩ sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'erehe upa awa ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e" aja riki. Aja amõ koty tĩ. Katu te ame'ẽ ke peteĩ sawa'e ma'e. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe Tupã pandu: "Anĩ pehẽ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Kirisutu muhepy" aja. A'erehe ame'ẽ ta pe uhãha ke a'e me'ẽ.

¹⁹ Tupã pandu ame'ẽ ke rehe peteĩ sawa'e hendu ym. Anã a'e. A'erehe upa awa ta riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Aja amõ koty tĩ. Tupã pandu

ame'ë ke rehe peteĩ sawa'e hendu katu te. Jesu Kirisutu a'e. A'erehe heta ame'ë ta pe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja riki.

²⁰ Pe, je'ëha ke Moise pe Tupã muwyr. A'erehe ma'e riki ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ë ke ngã ukwa. Ame'ë ke ukwa rahã, i'ar koty te we ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ymanihar 'ar koty te we ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, mã ame'ë 'ar koty te we Tupã ipy'a katuha ihĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

²¹ Aja rahã, kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e, a'erehe manõ ta me'ë te'e. Aja amõ koty tĩ. Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe a'e pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. Aja rahã, jande ke a'e muhã katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ma'eha rupi jande ke a'e muhã katu. (Kuja a'e ma'eha. Jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy, a'erehe jande ke muhã katu a'e.)

6

Ixoha pyahu aja saka

¹ Myja me'ë japandu ta my? Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ta my? Aja rahã, ame'ë 'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu ta riki. Aja my?

² Anĩ. Katu ym te aja! Tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta me'ë te'e. Pesarahã! Jande riki

jamanõ, ame'ë ta aja saka jande. Manõ te aja rahã, upa ma'e ke ma'e ym te. Upa putu'u. Aja jande tĩ. Manõ ame'ë ta aja saka jande jaxo. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e. Japutu'u, ame'ëja saka.

³ Jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande, aja jamujekwa katu. Ame'ë ke pekwa katu. Pe, jande ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu manõ, aja inamõ jande jamanõ tĩ, ame'ëja saka tĩ.

⁴ Jande ke amõ mujahuk rahã, y pe jande ke pypyk. Ame'ë riki Kirisutu aja jande ke amõ ta jytyt tĩ, ame'ëja saka tĩ. Inamõ jande jamanõ, a'erehe jande ke jytyt tĩ, ame'ëja saka tĩ. Y ngi jande ke muhem rahã, Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. Pyrãtã katu te ha namõ mukwera katu muhem. Aja rahã, jaxoha pyahu aja jaxo apo 'y. A'erehe tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym ta me'ë te'e.

⁵ Kirisutu aja jande jamanõ tĩ. A'erehe inamõ jaxo. Peteĩhar aja jaxo. A'erehe amõ we tĩ. Kirisutu aja jande ke Tupã mukwera katu muhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. A'erehe inamõ peteĩhar aja jaxo tĩ.

⁶ Pe, kuja jakwa. Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, inamõ ymanihar jande jaxoha ke jukwa tĩ, ame'ëja saka tĩ.

Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ẽ japutariha ke Tupã mukanim jande ngi. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ẽ ke jande jar aja saka ixo ym ta. Mondo mondo ame'ẽja saka ym ta. Aja rahã, jama'e ym ta.

⁷ Amõ manõ te rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te apo 'y. A'erehe ame'ẽ riki ijar aja saka ixo ym te apo 'y. Mondo mondo aja ym ta. Poir, aja saka ixo. (Aja rahã ma'e ym ta.)

⁸ Kirisutu manõ rahã, in-amõ jande jamanõ tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã, a'e ixuwe katu, aja inamõ jande jaxo katu ta tĩ, aja jakwa katu tĩ.

⁹ Manõha ngi Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, manõ ym te ta tĩ. Manõha riki ijar aja saka ym te ta. Aja jakwa katu.

¹⁰ A'erehe kuja riki. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e, ame'ẽ rehe Kirisutu muhepy, a'erehe a'e manõ. Peteihar a'e manõ. Apo a'e ixuwe katu ixo. Tupã namõ katu ixo, aja riki a'e ixo.

¹¹ Aja mã peja pexo tĩ. Pehẽ pemanõ, aja pexo. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ riki pehẽ jar aja saka ixo ym te ta 'y. (Aja rahã, pema'ema'e ym ta.) Anĩ. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu, aja pexo apo 'y.

¹² Tapijar te'e we ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym we rĩ. Ame'ẽ riki pehẽ jar

aja saka. Mã peja ym pexo. Aja rahã, pehẽ py'a rupi ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke pema'e ym ta kỹ.

¹³ Pehẽ pepandu ta me'ẽ te'e pehẽ jupe: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta apo kỹ" aja. Kuja katu te: "Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. Aja rahã, a'e pandu, aja katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta kỹ" aja pepandu ta me'ẽ te'e pehẽ jupe. Pehẽ riki pemanõ ame'ẽ ta aja saka ym we pexo. Tupã mukwera katu, ame'ẽ ta aja pexo. A'erehe Tupã pe pepandu: "Ko nema'e ke jande. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta kỹ" aja pepandu ipe.

¹⁴ "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Marã ka ym jajumuputu'uha" aja mã peja pepandu ym. Aja ym pexo. Moise je'ẽha pandu ame'ẽ ke pema'e ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja ym pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja pexo. A'erehe mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.

Ma'e katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e

¹⁵ Myja me'ẽ japandu ta my? Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my? Anĩ. Katu ym aja. Jande rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

¹⁶ Kuja pekwa katu. Amõ pe pepandu: "Nde pe ihẽ te'e aparaky ta. Nde rehe

jõ ahendu katu ta” aja. Aja rahã, ame'ẽ riki nema'e jar aja ixo ta. Ame'ẽ riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. (Marã ka ym peputu'uha ame'ẽ ngi. A'erehe pehẽ jar aja saka.) Pehendu katu ehe ame'ẽja saka, a'erehe pehẽ jar ame'ẽja saka. Pe, ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemaõ ta. Amõ ijar pehĩ tĩ. Tupã rehe pehendu katu rahã, pehẽ pe a'e pandu ta: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe ame'ẽ riki pehẽ jar aja apo 'y. (A'erehe pehendu katu ehe.)

17-18 Yman ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Marã ka ym peputu'uha ame'ẽ ngi. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, jetehar ke pehẽ pe amõ ta mu'e. Ame'ẽ rehe pehendu katu te hũ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja ym apo 'y. Pehẽ ke Tupã mupoir, aja pexo. Pe, Tupãma'e ke pehẽ. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta apo 'y. A'erehe kuja Tupã pe ihẽ apandu: “Mã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja riki.

19 Awa ta jar rehe har ihẽ apandu axo. Paraky te'e ame'ẽ rehe har apandu tĩ. Aja rahã, pehẽ pekwa katu ta. Yman pepandu: “Ma'e jaka'u te'eha ke jõ jama'e ta” aja. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e

jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Aja rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja apo tĩ. Kuja pepandu ta me'ẽ te'e: “Katu ame'ẽ ke jõ jama'ema'e ta apo 'y. Aja rahã, Tupã kotyhar ta te aja jaxo” aja riki. Aja rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar apo 'y. Pehendu katu ehe.

20 Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, ame'ẽ riki pehẽma'e jar aja saka. Pehendu katu ehe, ame'ẽja saka. Arahã Tupã putar ame'ẽ ke pema'e tar ym. Pema'e ym te.

21 Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e, ame'ẽ ngi pehẽ ruxĩ apo 'y. Ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Manõha ke. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, pemaõ ta.

22 Apo ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu, ame'ẽ ke Tupã mukanim pehẽ ngi. Pehẽ ke mupoir, ame'ẽja saka. Apo Tupã rehe pehendu katu. A'e riki pehẽma'e jar apo 'y. Aja rahã, ma'e riki pehẽma'e muhepyha my? Kuja. Tupã putar ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu. Aja rahã, pemaõ rahã, pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta inamõ. (Ame'ẽ riki pehẽma'e muhepyha ke.)

23 Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ rehe muhepy ta, ame'ẽja saka ta. Mupyraraha renda pe oho ta. Ame'ẽ riki muhepyha ke. Tupã anĩ. Uhãha ke a'e me'ẽ te'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar te ke a'e,

a'erehe uhāha ke Tupā te'e me'ē katu ipe, (Jesu rehe juru-jar katu ame'ē pe.)

7

Jumendar aja saka

¹ Ihē mu ta! Sehar ta je'ēha rehe har pekwa, a'erehe apo ihē apandu ame'ē ke pekwa katu ta tī. Amō ixuwe katu rahā jō, sehar ta je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e. Manō rahā, anī. Marā ka ym henduha.

² Kūjā jumendar ame'ē ke aja tī. Ixawa'e ixo rahā, in-amō hakehar ixo ta me'ē te'e. Aja sehar ta je'ēha rehe panduha ihī. Pe, ixawa'e manō rahā, anī. "Ixawa'e namō ixo ta me'ē te'e" ame'ē panduha rehe hendu ym apo 'y. Je'ēha nixói.

³ Pe, ixawa'e ixo rahā, amō sawa'e namō jumusarái rahā, ka'u te'e ame'ē kūjā. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Ixawa'e manō rahā, jumendar-ihā upa, aja riki. Nixói, aja riki. Jeje ixo tī. A'erehe amō sawa'e ke pyhyk rahā, ka'u te'e ym. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym tī.

⁴ Ihē mu ta! Pehē riki ame'ē kūjā aja saka. Moise je'ēha rehe har japandu rahā, jande jamanō, ame'ēja saka. (Ixawa'e manō, ame'ēja saka tī.) A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu ym, ame'ēja saka tī. Kirisutu manō, a'erehe inamō jamanō, ame'ēja saka. Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, ixotyhar ta ke jande. (Amō sawa'e ke japyhyk, ame'ēja saka. A'erehe Kirisutu rehe jō

jahendu katu ta me'ē te'e.) Aja rahā, katu ame'ē ke jama'ema'e apo 'y. Aja Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e apo 'y.

⁵ Yman jande py'a rupi ma'e ke japutar, aja jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ē ma'eha ke my? Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa katu. A'erehe ame'ē ke jama'e tar katu. Pe, aja jama'e rahā, jamanō ta.

⁶ Apo anī. Jande jamanō, ame'ēja saka. A'erehe Moise je'ēha rehe jahendu katu, ame'ē ngi jande ke Tupā mupoir, ame'ēja saka. (Aja rahā, ame'ē rehe jahendu ym ta apo 'y.) Yman Moise je'ēha jande ke kynda, ame'ēja saka. Ame'ē ngi jande ke mupoir, ame'ēja saka. (Aja rahā, ame'ē rehe jahendu ym ta apo 'y.) A'erehe apo Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e katu. Ymanihar aja anī. Je'ēha ke paper rehe amō mupinin, aja jaxo ym. Anī. Apo har pyahu aja jaxo. Tupā'ā mujekwa, aja jaxo. Aja Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e katu.

Ma'e riki ma'e ka'u te'e ame'ē ma'eha ke

Ame'ē ke Moise je'ēha mujekwa

⁷ Myja me'ē japandu ta my? Amō ta pandu: "Moise je'ēha riki katu ym" aja. Anī. Aja ym riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ē ke ihē pe Moise je'ēha mujekwa. (A'erehe Moise je'ēha katu

tī.) Kuja ame'ě panduha ihĩ: “Amōma'e rehe nde py'a emoĩ ym” aja. Pe, ame'ě panduha nixói rahã, marã ka ym ma'e ihě aka'u te'eha ihě ama'eha ke akwaha. Amōma'e rehe ihě py'a amoĩ rahã, ame'ě riki katu ym, aja akwa ym ta tipe.

⁸ Pe, ame'ě je'ěha ihě akwa riki. A'erehe ma'e ihě aka'u te'eha ama'eha ke ihě akwa katu. A'erehe i'ar koty te we amōma'e ke rehe ihě py'a amoĩ moĩ. Moise je'ěha nixói rahã, ma'e riki ma'e ihě aka'u te'eha ama'eha ke ihě akwa ym ta tipe.

⁹ Moise je'ěha ke ihě akwa ym rahã, ihě katu axo aja ihě jupe. Pe, ame'ě je'ěha ke ihě akwa rahã, ma'e ihě aka'u te'eha ke ihě ama'ema'e tar katu hũ.

¹⁰ Ame'ě je'ěha rehe amō hendu katu te rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta, aja a'e putar. Ihě pe anĩ. Ahendu ym ehe. Ma'e ihě aka'u te'eha ke ihě ama'e, aja akwa katu. A'erehe ihě amanō, ame'ěja saka. Tupã namō ihě axo ym ta, aja akwa.

¹¹ Pe, ma'e ihě aka'u te'eha ke ihě ama'e. Ame'ě riki ihě ke muka'u te'e, ame'ěja saka. Ame'ě je'ěha mujekwa, aja ihě ama'ema'e katu ta, aja ihě akwa ihě jupe naĩ. Aja muka'u te'e. Anĩ. Kuja ame'ě je'ěha mujekwa. Ma'e ihě aka'u te'eha ke ihě ama'e, a'erehe ihě amanō ta, aja mujekwa riki. Tupã namō axo ym ta, aja mujekwa.

¹² Aja rahã, Moise je'ěha riki katu te. Tupã muwyr ame'ě ke. Ame'ě je'ěha rehe pan-

duha ihĩ. Ame'ě riki katu te tī. Myja me'ě ngã ma'ema'eha ke Tupã putar, ame'ě ke mujekwa. Ngã ke muhury katu tī.

¹³ Aja rahã, katu te ame'ě ke ihě ke jukwa, ame'ěja saka my? Anĩ. Aja ym. Ihě riki ma'e ihě aka'u te'eha ke ama'e, a'erehe ihě amanō, ame'ěja saka. Tupã namō ihě axo ym ta, aja riki. Tupã pandu ame'ě ke katu. Pe, ame'ě ke ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ě ke mujekwa ihě pe. Aja rahã, ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, ame'ě ke ihě akwa katu te. Amō we tī. Ame'ě ma'e ka'u te'eha ma'eha riki i'ar koty te we katu ym ha, aja akwa.

Ihě py'a amō koty koty ihon ame'ěja saka riki

¹⁴ Myja me'ě Tupã putar my? Ame'ě ke Moise je'ěha mujekwa. A'erehe Moise je'ěha ke Tupã muwyr, aja jande jakwa katu. Pe, ihě riki awa te'e ihě. A'erehe ma'e ihě aka'u te'eha ke ihě ama'ema'e. Marã ka ym aputu'uha ingi. Ihě jar aja saka ame'ě. (A'erehe ahendu katu ehe.)

¹⁵ Ma'erehe ma'e ke ihě ama'ema'e my? Ihě akwa ym riki. Pesarahã! Ihě aputar ame'ě ke ihě ama'e ym. Ihě aputar ym ame'ě ke ihě ama'e katu.

¹⁶ Ihě ama'e tar ym ame'ě ke ihě ama'e rahã, ihě apandu riki: “Jetehar te riki. Moise je'ěha riki katu me'ě ke” aja akwa katu.

¹⁷ Pe, ihě riki ame'ě ke ama'ema'e, aja ym riki. Ihě

py'a rehe ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihī. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe, ihē ama'ema'e riki.)

¹⁸ Katu ame'ē ke ihē ama'e, ame'ē ke ihē py'a rehe ihī ym, aja ihē akwa katu. Ihē riki awa te'e ihē. Pitu te'e ihē. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī tipe. Anī. Marā ka ym ihē ama'eha.

¹⁹ Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu tipe. Aja ym ihē ama'eha. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar ym. Ame'ē ke ihē ama'e riki.

²⁰ Ihē ama'e tar ym ame'ē ke ihē ama'e rahā, ihē riki ama'e, aja ym riki. Anī. Ma'e ihē aka'u te'eha ke ama'e tar katu, ame'ē riki ihē py'a rehe ihī katu. Ame'ē riki ihē ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.)

²¹ A'erehe kuja riki ihē ama'eha. Katu ame'ē ke ihē ama'e tar katu rahā, kuja jō ihē ama'e: "Ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e we rī" aja riki. Aja riki ihē apanduha.

²² Je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē rehe ihē rury katu. Ihē py'a rupi ihē rury katu.

²³ Pe, ihē apandu: "Je'ēha ke Tupā muwyr. Ame'ē riki katu ame'ē ke" aja akwa. Pe, amō je'ēha rehe ihē ahendu katu tipe, aja ihē akwa. Juja ym ame'ē. Huwajan aja saka ame'ē. Ame'ē riki ihē ke ma'e ihē aka'u te'eha ke muma'e, ame'ēja saka. (A'erehe ihē ama'ema'e.) Marā ka ym ihē aputu'uha ingi.

²⁴ Mā! Ihē rury ym te ame'ē ke ihē. Awa riki ihē ke

mupoir ta ingi my? (Ihē ke mupoir rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta.) Aja rahā, mupyraraha renda pe ihē aho ym ta. Awa riki mupoir katu ta ingi my?

²⁵ Pesarahā! Tupā riki. A'e pandu ta, a'erehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki ihē ke poir katu ta ingi. A'erehe Tupā pe apandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja apandu.

Aja rahā, kuja riki ihē axo. Ihē akwa katuha namō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'e katu. Ihē py'a pe aputar ame'ē ke ihē ama'e rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e. (Ihē rehe har ihē apandu. Aja rahā, upa ngā pe amujekwa. Ihē aja upa katu te ngā tī. Ipy'a pe putar ame'ē ke ma'e rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tī.)

8

Tupā'āma'e pyrātāha namō
ixo

¹ Jesu Kirisutu kotyhar aja amō ixo rahā: "Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho" aja Tupā pandu ym te ta.

² Jesu Kirisutu kotyhar aja ihē axo. A'erehe Tupā'āma'e pyrātāha riki ihē py'a rehe ihī katu. A'erehe ihē axo katu te, aja ihē axo. Aja rahā, ma'e ihē aka'u te'eha ke ihē ama'e tar katu, ame'ē ke a'e riki muputu'u katu. Pe, mupyraraha renda pe aho, ame'ē rape ngi ihē ke a'e muhem tī, ame'ēja saka.

³ "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise

je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Marā ka ym mukatuha. Awa pitu te'e. Hendu ym ehe. Moise je'ēha rehe hendu ym. "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta aja ym riki. Tupā anī. Ame'ē ke a'e pandu katu. Kuja: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. A'e pandu tī: "Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē riki katu ym" aja. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. A'e uwyr rahā, awa te'e a'e uwyr tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. Ame'ē awa te'e a'e tī. Pe, ma'e ka'u te'eha ke Ta'yr ma'e ym te riki. Awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy uwyr. Aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katuha ke mukanim ingi.

4 Aja riki a'e. Aja rahā, ma'e katu ame'ē ke jande jama'ema'e ta me'ē te'e, aja Moise je'ēha mujekwa. Ame'ē ke jama'ema'e. Tupā'āma'e pyrātāha riki jande py'a rehe ihī, a'erehe jama'ema'e katu. Jande py'a rupi jama'ema'e tar katu my? Anī. Aja ym. Tupā'āma'e pyrātāha namō jama'ema'e katu.

5 Amō juehe putar, aja amō ta ixo ta katu. Ame'ē ta ipy'a pe ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō ma'ema'e katu. Tupā'ā mujekwa rahā, amō koty. A'e mujekwa, aja amō ixo tar katu. Ame'ē ta amō kotyhar ixo. Tupā'ā putar, aja ixo katu.

6 Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, mupyraraha renda pe oho ta. Tupā namō ixo ym te ta. Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, uhāha namō ixo ta. Pe, ipy'a ke Tupā muhury katu.

7 Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo ame'ē ke jō amō ma'ema'e rahā, Tupā ruwajan aja a'e ixo ta. Tupā pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Marā ka ym henduha a'e.

8 Ipy'a pe ma'e ukwa ukwa ixo, ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, Tupā ke marā ka ym muhuryha a'e.

9 Pehē anī. Pehē py'a pe ma'e pekwa pekwa pexo, ame'ē ke pema'e ym. Anī. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. A'e mujekwa ame'ē ke pema'ema'e katu. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki pehē py'a rehe ihī ym rahā, Kirisutu kotyhar aja ym pehē.

10 Pe, Kirisutu riki pehē py'a rehe ihī katu rahā, pehē ruhāha ke Tupā'ā me'ē ta ky. Tupā pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. A'erehe pehē ruhāha ke I'ā me'ē katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e riki. A'erehe pehē rete manō ta. Pehē'ā anī. Pehē ruhā te hū ta.

11 Manōha ngi Jesu Kirisutu ke Tupā mukwera katu muhem. Aja rahā, pehē ke a'e mukwera katu ta muhem tī. Pehē pemanō ta ame'ē ta ke pehē. I'ā riki pehē py'a

rehe ihĩ katu, a'erehe pehẽ ke Tupã mukwera katu ta muhem tĩ.

12 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Jande py'a pe ma'e jakwa jakwa jaxo, ame'ẽ ke mã peja jama'e ym jaxo.

13 Pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, mupyraraha renda pe peho ta. Tupã namõ pexo ym te ta. Pe, Tupã'ãma'e pyrãtãha namõ ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pemuputu'u rahã, pehẽ ruhã te hũ, aja pexo ta.

14 Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta.

15 Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, Tupã ngi jande ke I'ã mukyje ym tĩ. (Aja rahã, Tupã ngi jakyje ym.) Kuja riki. Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande aja I'ã mu'am. Pe, ima'e pyrãtãha namõ Tupã pe japandu: "Papa! Ihẽ pái keruhũ!" aja riki.

16 Tupã kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Aja Tupã'ã mujekwa jande pe tĩ. "Jete-har te. Ta'yr ta ke pehẽ" aja mujekwa jande pe tĩ.

17 Ta'yr ta ke jande. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke Tupã mupyta ixoty, ame'ẽ ke jandema'e wan ta. Kirisutuma'e ke ixoty Tupã mupyta tĩ. Ame'ẽ ke Kirisutu namõ japyhyk ta tĩ. Jandema'e wan ta tĩ. Yman Kirisutu ke ngã mupyrara. Aja jande ke ngã mupyrara tĩ. Aja jaxo

rahã, Kirisutuma'e katuha ke inamõ jandema'e wan ta tĩ.

Upa mukatu te ta

18 Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande japyrara jaxo. Yman rahã, ma'e katu te ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa ta. Ame'ẽ riki jande japyraraha 'ar koty te we katuha. Marã ka ym jujaha. Katu te hũ. Aja ihẽ akwa katu te.

19 Ixotyhar ta ke Tupã mujesak ta. Ame'ẽ rehe upa katu te a'e mujã ame'ẽ ta harõ katu te hũ.

20 Upa Tupã mujã ame'ẽ ke rehe har a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Jeje uwak my? Anĩ. Tupã putar, a'erehe a'e pandu: "Ma'e jaxer aja uwak ta oho" aja. Pe, ma'e katu ta, aja harõ ixo we rĩ.

21 Yman rahã, Tupã riki mukatu ta. Upa a'e mujã ame'ẽ ke mukatu ta. Aja rahã, jaxer aja uwak ym te ta tĩ. Aja rahã, Tupã kotyhar ta aja katu te hũ ta tĩ. Ame'ẽ rehe harõ katu ixo.

22 Pe, apo upa Tupã mujã ame'ẽ ke ahy aja ixo. A'erehe jambu hũ aja ixo tĩ. Aja jakwa. Kũjã imembyr ahy rahã, imãi jambu aja saka Tupã mujã ame'ẽ ke.

23 Tupã mujã ame'ẽ ke jambu aja ixo. Ame'ẽ jõ ym. Jande aja tĩ. Jambu aja jaxo tĩ. Jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Aja rahã, kuja a'e mujekwa: "Ihẽ ra'yr ta ke pehẽ" aja. A'erehe inamõ jaxo ta. Ame'ẽ rehe jaharõ hũ jaxo. Pe, jaharõ jaxo rahã,

japyrara jaxo, a'erehe jambu aja jaxo.

²⁴ Jaharō hū jaxo, a'erehe jaxo katu we rī. Uhyk ta ame'ē ke rehe jasak rahā: "Pehī" aja jakwa. A'erehe ame'ē rehe jaharō ym we ta jaxo. Ma'e ke rehe usak rahā: "Pehī" aja ukwa, a'erehe ame'ē rehe harō ym ta awa.

²⁵ Ma'e ke rehe jasak ym ame'ē ke rehe jaharō rahā, jande py'ahu te'e jaharō katu jaxo. A'erehe Tupā mukatuha angaha ke rehe jande py'ahu te'e jaharō katu jaxo.

²⁶ Amō we tī. Jande pitu te'e jande. A'erehe jande py'a ke Tupā'ā mātā katu. Myja me'ē Tupā namō jande japandu pandu ta my? Tupā'ā riki japandu ame'ē ke Tupā pe raho katu, ame'ēja saka. Jambuha aja saka riki. Ame'ē jambuha ma'e ke my? Panduha nixói. Tupā'ā riki mujekwa Tupā pe. Jande rehe har Tupā namō I'ā riki pandu pandu katu.

²⁷ Ipy'a pe ma'e ke amō ukwa ukwa ixo, ame'ē ke Tupā ukwa katu. I'ā riki ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'e ukwa katu tī. Tupā namō ixotyhar ta rehe har I'ā pandu katu. Tupā putar ame'ē ke I'ā pandu pandu. A'erehe I'ā ukwa ukwa ixo, ame'ē ke Tupā ukwa katu a'e tī.

²⁸ Kuja jakwa katu. Ipy'a katu ehe ame'ē ta pe Tupā pandu: "Ihē koty pejur. Ihēma'e ta" aja. Pe, ame'ē ta rehe ma'e ke uhyk. Ma'e katu ame'ē ke uhyk my? Ma'e

katu ym ame'ē ke uhyk my? Aja rahā: "Myja me'ē ame'ē ke katu aja ihē amuruwak ta my?" aja Tupā ma'ema'e ixo. Aja ipy'a katu ehe ame'ē ta pe a'e ma'ema'e ixo.

²⁹ Kome'ē ywy keruhū nixói rahā, awa riki ima'e wan ta my, ame'ē ke Tupā ukwa katu riki. "Ame'ē ta riki ihē ra'yr ta kŷ tī" aja a'e pandu. Ame'ē ta riki Ta'yr mu ta aja ta kŷ. Pe, ame'ē ta ngi har Ta'yr te riki je'ēha te reko.

³⁰ "Peme'ē riki ihēma'e ta kŷ" aja Tupā pandu. Amō we tī. Ame'ē ta pe a'e pandu tī: "Amō ta ngi har pehē ke ihē ajo'ok" aja. Amō we tī. Ame'ē ta pe: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja a'e pandu tī. Amō we tī. Ame'ē ta pe ima'e katuha ke a'e mujesak ta tī.

Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū

³¹ Upa ma'e katu ame'ē ke Tupā ma'ema'e katu. A'erehe myja me'ē japandu ta my? Kuja riki. Tupā riki jande kotyhar aja ixo. A'erehe jande ke muputu'u ame'ē ta nixói. (A'erehe muputu'u ym te ta awa jande ke.) Jande kotyhar aja Tupā ixo.

³² A'erehe: "Ihē ra'yr ke ihē amondo ym ta. A'e manō ym ta" aja Tupā pandu ym. Anī. Ta'yr ke a'e muwyr. A'e pandu: "Upa ngā ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe ihē ra'yr muhepy ta. A'erehe a'e manō ta" aja pandu. Ta'yr ke muwyr. Aja rahā, upa ma'e katu ame'ē ke jande

pe Tupā te'e me'ē katu ta tī. Kyty'ŷ ym a'e ma'e ke.

³³ Ixotyhar ta riki Tupā jo'ok ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe: "Mā! Katu ym pehē" aja pandu ym te ta awa. Tupā riki pandu: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja.

³⁴ Awa riki kuja pandu ta my? "Mā! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mupyraraha renda pe peho ta me'ē te'e" aja. Anī. Aja pandu ym te ta awa. Aja Kirisutu pandu ym te ta. A'e riki manō. Arahā upa jandema'e jaka'u te'eha jama'eha ke rehe muhepy. A'erehe: "Katu ym pehē" aja pandu ym te ta awa. Amō we tī. Manōha ngi a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Pe, Tupā rake a'e ihī. (Aja rahā, katu te me'ē ke a'e, aja mujekwa katu.) Jande rehe har inamō Kirisutu pandu pandu ixo.

³⁵ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ē ke amō riki mukanim ta my? Anī. Mukanim ym te ta awa 'y. Ma'e katu ym ame'ē ke jande rehe uhyk nahā my? Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Japyrara jande jaxo nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Jande ke amō ta mahy nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Myahy te aja jaxo nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Jandema'e ym te nahā

my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. "Pehē ke jajukwa ta" aja amō ta pandu nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Jande ke amō ta jukwa ta nahā my? Anī. Jande ngi Kirisutu ipy'a katuha ke mukanim ym te ta awa tī. Upa aja rahā, jande rehe Kirisutu ipy'a katuha ke amō mukanim ym te ta.

³⁶ Jande japyraraha rehe har Tupā je'eha rehe panduha ihī:

"Tupā! Nde kotyhar ta ke jande. A'erehe wera rahā jande ke amō ta jukwa tar katu.

Arapuharan ke amō jukwa raho. Aja saka jande ke amō ta jukwa tar katu tī" aja panduha ihī.

³⁷ Jetehar te ke! Upa aja pyraraha riki jande rehe uhyk nahā my? Marā ka ym jande ke 'y. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe jō jande py'a jamapyk katu.

³⁸ Jande rehe Tupā ipy'a katu. Ame'ē ke mukanim ym te ta awa, aja ihē akwa katu. Jande jaxo rahā, jande rehe a'e ipy'a katu. Jande jamanō rahā, aja tī. Jande rehe ipy'a katu tī. Ame'ē ke Tupā je'eha rahoha ta mukanim ym te ta. Amō ywa pe har ta aja tī. Mukanim ym te ta tī. Satana kotyhar ta aja tī. Mukanim ym te ta tī. Apo jande rehe a'e ipy'a katu. Yman rahā, aja ta tī. Ipy'a katu ta tī.

³⁹ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixói te. Upa ma'e ke Tupã mujã. Ame'ẽ ngi har ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ. Ywa pe ihĩ, ame'ẽ ke aja tĩ. Ame'ẽ ipy'a katuha mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ ame'ẽ ke aja tĩ. Ipy'a katuha ke mukanim ame'ẽ ke nixói te tĩ.

9

Jundéu awa ta rehe har Páu pandu

¹⁻² “Ihẽ anam ta rehe ihẽ pyai te hũ. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. (Upa katu te ame'ẽ ta Kirisutu rehe juru-jar ym. A'erehe Tupã muhã ym.) A'erehe ihẽ apyai te hũ. Ihẽ apyaiha putu'u ym riki” aja ihẽ apandu. Ihẽ Páu. Aja jetehar te ke ihẽ apandu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe te'e apandu ym ihẽ. Ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe te'e apandu ym, aja ihẽ akwa katu.

³ Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, ame'ẽ ke aputar. Upa katu te muhã ym. A'erehe kuja ihẽ pe Tupã pandu ta tipe: “Nde riki ihẽ amai ta ame'ẽ ke nde. Kirisutu kotyhar aja ym nde erexo apo 'y” aja. Pe, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta tipe rahã, ame'ẽ panduha ihẽ pe katu ta tipe.

⁴ Ihẽ anam ta riki jundéu awa rainõ ta. Yman ame'e ta pe Tupã pandu: “Ihẽ ra'yr

ta ke pehẽ” aja. Pe, ima'e pyrãtãha ke a'eta pe Tupã mujesak. A'eta pe pandu tĩ: “Ihẽ rehe pehendu katu rahã, pehẽ rehe ihẽ asak katu ta” aja. Pe, Moise pe je'ẽha ke a'e muwyr. Myja me'ẽ Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu my? Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã mujekwa katu. “Katu ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ ama'ema'e ta kÿ” aja Tupã pandu katu tĩ.

⁵ Ymanihar pehẽ ramũi riki Amarã. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Ame'ẽ ta rainõ ta ke jundéu awa ta. Pe, Kirisutu uwyr rahã, jundéu awa aja imãi pusu ngi a'e u'ar tĩ. Pesarahã! Tupã riki upa katu tema'e kapitã keruhũ a'e. Mã peja jande japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Mã peja aja te'eha japandu. A'e tÿ. Amen.

⁶ Upa katu te jundéu awa ta pe Tupã pandu my: “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja my? Anĩ. Upa katu te ixotyhar ta aja ym. A'erehe: “Tupã pandu ame'ẽ ke uhyk ym” aja ihẽ apandu ym.

⁷ Amõ we tĩ. Upa katu te Amarã rainõ ta riki Tupã kotyhar ta aja ym ixo. Kuja jõ riki. Amarã pe Tupã pandu: “Isak rainõ ta jõ riki ne rainõ te ta ke. Ame'ẽ ta jõ riki nema'e te ta” aja ipe.

⁸ Ame'ẽ riki kuja riki. Amarã amõ kũjã ke pyhyk, (Anga ke.) A'erehe Amarã ra'yr u'ar, (Isamae ke.) Ame'ẽ rainõ ta Tupã kotyhar ta ym. Amõ koty riki Tupã kotyhar ke. Kuja. Tupã manga katu,

aja Amarā ra'yr u'ar. (Isak ke a'e.) A'e riki Tupā kotyhar ke. Hainō ta riki Tupā kotyhar ta ke tī.

⁹ Tupā manga katu ame'ē panduha riki kuja: “Angaha uhyk katu rahā, ihēma'e pyrātāha ke nde pe ihē amuwyr ta. Sar, nde rakehar pe nde ra'yr ta apo kŷ. Imembyr sawa'e ke u'ar ta” aja manga katu ipe.

¹⁰ Amō we tī. Upa katu te Tupā kotyhar aja ym. Pesarahā! Hembe membyr mokōi riki. Ipái peteī. Hembe sawa'e Isak a'e. Jande ramūi ke a'e.

¹¹⁻¹² Hembe pe Tupā pandu: “Haikwer rupi u'ar ame'ē rehe u'ar py ame'ē hendu katu ta” aja. Ame'ē ta u'ar ym rahā we, aja Tupā pandu. Sawa'e ra'yr ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ym we rī. Katu ym ame'ē ke ma'ema'e ym we tī. Ma'ema'e ym rahā we, aja Tupā pandu. Aja rahā, Tupā putar, a'erehe jō peteī sawa'e pe a'e pandu: “Ihē kotyhar wan ta nde” aja peteī pe pandu. (Ame'ē ke Jako pe pandu.) Amō pe anī. (Esau pe anī.) A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe aja ym. Tupā putar, a'erehe jō.

¹³ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Jako rehe ihē apy'a katu.
Esau rehe anī. A'e
ke ihē aputar ym” aja
Tupā pandu.

(Esau u'ar py. Haikwer koty Jako u'ar. A'erehe upa katu te Amarā rainō ta riki Tupā kotyhar ta ke aja ym.)

¹⁴ Aja rahā, myja me'ē japandu ta my? “Tupā katu ym” aja japandu ta my? Anī. Aja ym ta jande.

¹⁵ Pesarahā! Moise pe Tupā pandu:

“Apyrara ihē asak tar katu
ame'ē ta rehe apyrara
ihē asak ta.

Ihē apy'a katu tar katu ame'ē
ta rehe ihē apy'a katu
ta” aja riki.

¹⁶ Aja rahā, Tupā ma'ema'eha riki sawa'e putar, a'erehe amō rehe Tupā pyrara usak my? Anī. Aja ym. Ma'e ke sawa'e ma'ema'e, a'erehe Tupā pyrara usak ehe my? Anī. Aja ym tī. Tupā jō putar, a'erehe amō rehe pyrara aja a'e usak katu.

¹⁷⁻¹⁸ Amō rehe anī. Amō ke muhendu ym aja a'e riki putar rahā, aja a'e ma'ema'e. Parao aja saka. (Eji ywy pe har tama'e kapitā keruhū a'e.) Parao pe Tupā pandu, ame'ē riki Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Kuja Tupā pandu:

“Nde ke eji ywy pe har tama'e kapitā keruhū aja ihē amu'am. Pe, nde ke ihē rehe amuhendu ym, aja ihē ama'e ta. (Aja rahā, ihē rehe nde erehendu ym ta.) Aja rahā, amō ta ihēma'e pyrātāha ke ukwa katu ta tī. A'erehe nde kapitā keruhū aja ihē amu'am. Aja rahā, amō amō hekoha pe har ta aja ukwa katu ta tī. Ihē riki pyrātā te hū, aja ukwa ta” aja riki panduha ihī.

Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke rehe pyrara a'e usak. Tupā rehe hendu tar ym, ame'ē ta pe: "Mā peja ixo" aja Tupā. (A'erehe Tupā jō putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu, aja mujekwa katu.)

Ngā rehe pyrara Tupā usak.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta rehe Tupā parahy.

¹⁹ Aja rahā, pehē ngi har amō pandu ta ihē pe my: "Katu ym aja. Tupā putar, a'erehe ngā rehe a'e pyrara usak. Aja rahā: 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e' aja Tupā pandu ym ta me'ē te'e. Tupā putariha ke mukanim ym te ta awa." Aja ihē pe amō pandu my?

²⁰ Mā! Sa'e! Aja Tupā pe je'ēha emujywyr ym exo. Pesarahā! Tujuk pander ke amō mujā rahā, mujāha pe pander pandu: "Ma'erehe ihē ke nde eremujā my?" aja pander pandu ym.

²¹ Pesarahā! Pander ke amō mujā rahā, a'e putar aja ame'ē pander ke tujuk ke te'e mujā. Tujuk jo'ok. Pe, ame'ē ke te'e mokōi pander a'e mujā. Petei pander pe wera rahā pame katu te ma'e ke mupupur. Amō pander anī. Ma'e huryha mujā rahā jō, ame'ē pe ma'e ke mupupur. Katu te ame'ē ke ame'ē pander, a'erehe huryha rehe jō ma'e ke mupupur.

²² Ame'ē pander mujāha aja Tupā tī. A'e ma'ema'eha riki mujāha aja tī. A'e putar, aja

a'e ma'ema'e. Amō ke pander aja saka tī. Amō ta pe a'e parahyha ke a'e mujesak tar katu. Mupyrara tate ame'ē ta ke a'eta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe ame'ē ta rehe parahy a'e. Ame'ē ta pe pyrātāha ke mujesak tar katu tī. Pahar parahy. Anī. Aja ym. I'i harō. Aja rahā, ipy'a ke muruwak ta my? A'erehe i'i a'e harō.

²³ Amō ta pe a'e katu te ha ke a'e mujesak tar katu tī. A'erehe i'i a'e harō tī. Pe, jande pe ima'e pyrātā te ha ke a'e mujesak tī. A'e pyrara usak ame'ē ta ke jande. Yman jande pe ima'e pyrātā te ha ke a'e mujekwa ta, aja a'e ukwa. Pe, mujekwa tī.

²⁴ Pe, jande riki a'e putar ame'ē ta ke jande. A'e pandu: "Ihē kotyhar ta ke pehē" aja jande pe. Ame'ē ta ngi har jundéu awa ta ke. Amō riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke tī.

²⁵ Yman Tupā je'ēha rehe Oséi mupinim. Kuja Tupā pandu ame'ē ke a'e mupinim. Tupā pandu:

"Ihē kotyhar aja ym ame'ē ta pe ihē apandu ta: 'Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y' aja.

Amō ta riki ihē apy'a ym ame'ē ta ke. Ame'ē ta pe ihē apandu ta: 'Ihē apy'a katu ame'ē ta ke pehē apo 'y' aja.

²⁶ Amō renda pe amō ixo rahā, ihē apandu: 'Ihē kotyhar ta ke aja ym pehē' aja.

Ame'ë renda ke pe ihë apandu ta: 'Ihë riki ihë ruhã te hũ ame'ë ke ihë. Ihë ra'yr ta ke pehë apo 'y' " aja Oséi mupinim. (Aja rahã, Tupã putar ame'ë ta ke a'e jo'ok, aja mujekwa.)

²⁷Yman jundéu awa ta rehe har Isai mupinim tĩ:

—Y ramüi rymy'y rehe ywy ku'i heta te hũ. Aja jundéu awa ta heta te hũ tipe tĩ. Ame'ë ta ngi har heta ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta.

²⁸Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë angaha ke rehe i'i a'e harõ ym ta. Pahar mupyrara ta — aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta aja mujekwa.)

²⁹Yman amõ we Isai mupinim tĩ:

"Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Heta ym jundéu awa ta ke a'e mupyta ym rahã, jundéu awa ta nixói te ta tipe.

Sondo ok ta pe har ta aja jundéu awa ta nixói te ta tipe. Ngomo ok ta pe har ta aja nixói te ta tipe tĩ" aja Isai mupinim. (A'erehe heta ym jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta, aja mujekwa katu.)

Myrandu katu riki jundéu awa ta pe katu tĩ

³⁰Upa aja rahã, kuja japandu katu. "Myja me'ë Tupã pe katu te aja jande

jaxo my" aja jundéu awa aja ym ame'ë ta putar ym. Kekar aja ym ixo. Anĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe ame'ë ta pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja riki.

³¹Jundéu awa ta anĩ. Ma'e je'ëha rehe a'eta kekara. Ame'ë pe: "Myja me'ë Tupã pe a'eta katu te my" aja a'eta putar tipe. Kekar tipe tĩ.

³²Ma'erehe mahem ym my? Jesu Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe mahem ym. A'eta ma'ema'eha jõ riki katu, aja a'eta ukwaha naĩ. A'erehe Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar tar ym. Kirisutu riki ita aja saka. Ame'ë rehe ipy tukwa. Tukwa rahã, u'ar u'ar. Ukwã ym, a'erehe u'ar u'ar, ame'ëja saka.

³³Ame'ë rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Tupã pandu:

"Pesarahã! Siã ok ta pe ita ke ihë amoĩ ta.

Ame'ë rehe ipy ke ngã tukwa tukwa ta. Pe, u'ar u'ar ta.

Pe, amõ jurujar katu ehe rahã, pandu ta jupe: 'Mã! Katu hũ' aja ta" aja Tupã pandu.

Aja panduha ihĩ. (Kirisutu riki ame'ë ita aja saka. Heta jundéu awa ta jurujar tar ym ehe. U'ar u'ar ame'ëja saka. Aja rahã, mai, ame'ëja saka ixo. "Siã" aja pandu rahã: "Jerusarë ok ta ke" aja mujekwa.)

10

¹ Ihē mu ta! Kuja ihē aputar katu. Ihē Páu. Upa katu te jundéu awa ta ke Tupã muhã katu, aja ihē aputar katu. Ame'ē rehe har Tupã namō ihē apandu pandu riki. Jundéu awa ta riki ihē anam ta.

² Tupã rehe a'eta ipy'a ke moĩ moĩ katu tipe, aja ihē apandu katu pehē pe. Anĩ. Ukwa ha rupi ym Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ.

³ Myja me'ē Tupã pandu my: "Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe" aja. Ame'ē ke jundéu awa ta ukwa ym. A'erehe myja me'ē Tupã namō katu te my, ame'ē ke ima'e ukwaha namō kekar kekar tipe. A'erehe a'eta pandu ym: "Tupã pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu ta" aja. Anĩ. Ima'e ukwaha namō kekar tipe.

⁴ Kirisutu uwyr. A'erehe amō jurujar katu ehe rahã, upa katu te Moise je'ēha rehe hendu katu, ame'ēja saka. A'erehe Moise je'ēha ke Kirisutu mumba, ame'ēja saka riki. Aja rahã, Kirisutu rehe amō jurujar katu rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja riki.

Tupã muhã katu ame'ē ta ke

⁵ Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta myja me'ē Tupã koty katu te aja ixo ta my. Ame'ē rehe har Moise mupinim. Kuja. "Je'ēha

mujekwa aja amō ma'ema'e rahã, a'e ixo katu ta. Hury katu ta" aja riki. (Ame'ē Moise je'ēha rehe hendu katuha hãtã ma'eha. Kirisutu rehe jurujar katuha, anĩ. Hãtã ym ma'eha.)

⁶ Kirisutu rehe amō jurujar katu rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. Ame'ē panduha riki Tupã je'ēha rehe panduha ihĩ. Kuja:

"Pepandu ym pehē jupe: 'Awa riki ywa pe oho ta my?' aja." (Aja rahã, awa riki Kirisutu pe pandu ta oho my: "Kome'ē wyw keruhũ pe ewyjy ejur" aja pandu riki.)

Upa a'e uwyr, a'erehe aja pandu ym ta me'ē te'e ipe.

⁷ Amō we tĩ.

"Pehē pepandu ym pehē jupe tĩ: 'Awa riki itakwar keruhũ pe ixo ta oho my?' aja." (Aja rahã, awa riki Kirisutu ke mukwera katu ta muhem my, aja pandu riki.)

Tupã upa mukwera katu muhem riki, a'erehe aja pandu ym te ta me'ē te'e.

⁸ Tupã je'ēha rehe kuja panduha ihĩ. "Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ē riki pehĩ. Nde erepandu riki. Nde erekwa riki" aja panduha ihĩ. Ame'ē myrandu kuja. Tupã rehe nde erejurujar katu ta me'ē te'e. Ame'ē ke japandu pandu.

⁹ Amō ta ruwa koty nde erepandu: "Jesu riki ihēma'e

sawa'e te. Manõha ngi Jesu ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe ihẽ ajurujar katu." Aja nde erepandu rahã, nde ke Tupã muhã katu ta.

¹⁰ Jesu rehe jande jajurujar katu rahã, Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja. Pe, ame'ẽ jajurujar katuha ke amõ ta ruwa koty japandu rahã, jande ke Tupã muhã katu.

¹¹ Tupã je'ẽha rehe kuja panduha ihĩ.

"Amõ jurujar katu ehe rahã, jupandu ym ta jupe: 'Mã! Jaxer' aja ym ta" aja panduha ihĩ. Katu ta.

¹² Tupã pe upa awa ta juja katu te riki. Jundéu awa ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta. Upa katu te juja katu te. Myja me'ẽ upa ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ riki juja katu te. Upa awa ta pe peteihar jõ riki jandema'e sawa'e te ixo. Tupã ke a'e. Inamõ pandu pandu ame'ẽ ta pe katu ame'ẽ ke a'e te'e me'ẽ me'ẽ katu te hũ.

¹³ Kuja riki Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Jandema'e sawa'e te pe amõ pandu: 'Ihẽ ke emuhã katu' aja. Upa aja pandu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta" aja panduha ihĩ.

¹⁴ Aja rahã, amõ jurujar ym ehe rahã: "Ihẽ ke emuhã katu" aja marã ka ym a'e panduha. Pe, myrandu ke hendu ym rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe. Pe, myrandu

ke amõ pandu ym oho rahã, marã ka ym henduha.

¹⁵ Pe, myrandu rahoha ke Tupã mondo ym rahã, marã ka ym myrandu ke panduha awa. Pesarahã! Myrandu rahoha ke Tupã mondo riki. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Myrandu katu ke pandu ame'ẽ ta uwyr ixo. Mã! Katu te ame'ẽ uwyrilha ke" aja panduha ihĩ.

¹⁶ Myrandu katu rehe upa katu te jurujar katu my? Anĩ. Upa katu te aja ym. Aja riki Isai mupinim tĩ. "Sawa'e! Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe jurujar ym awa" aja mupinim.

¹⁷ Aja rahã, kuja riki. Kirisutu rehe har amõ pandu pandu, ame'ẽ riki myrandu ke. Pe, myrandu rehe amõ hendu rahã, Kirisutu rehe jurujar katu.

¹⁸ Myja me'ẽ jundéu awa ta my? Aja ihẽ apandu. Myrandu ke a'eta hendu ym my? Ame'ẽ jetehar te my? Jetehar ym. Hendu riki. Kuja myrandu rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"A'eta pandu, ame'ẽ panduha riki kome'ẽ ywy keruhũ rupi amõ pandu pandu oho. Ame'ẽ panduha ke upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta hendu" aja panduha ihĩ.

¹⁹ Pe, ihẽ apandu tĩ. Myrandu ke jundéu awa ta hendu rahã, ukwa ym my? Anĩ. Ukwa riki. Moise riki pandu py ame'ẽ ke a'e. Kuja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu:

“ ‘Awa ta ym ame'ë ta ke peme'ë ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. Ame'ë ta rehe ihë riki katu asak ta. A'erehe jundéu awa ta jyty'ym ta ame'ë ta rehe.

'Ka'u te'e ame'ë ta ke peme'ë ta' aja jundéu awa ta ukwaha naĩ. (Ame'ë ta pe ihë apandu ta: 'Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe' aja.) A'erehe ame'ë ta rehe jundéu awa ta parahy ta" aja Tupã pandu. Aja Moise mupinim.

(“Peme'ë ta” aja pandu rahã: “Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke a'eta” aja mujekwa katu.)

²⁰ Isai aja tĩ. Kyje ym ha namõ Tupã pandu ame'ë ke a'e mupinim. Kuja Tupã pandu:

“Ihë rehe kekar ym ame'ë ta riki ihë ke mahem.

'Myp ihĩ my?' aja pandu ame'ë ta pe ihë juehe har amujekwa” aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim. (Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta jurujar katu ehe, aja mujekwa.)

²¹ Amõ we jundéu awa ta rehe har Isai mupinim. Kuja. Tupã pandu:

“Wera rahã pame katu te ihë apandu: 'Ihë koty pejy-wyr' aja jundéu awa ta pe.

Anĩ riki. Hendu ym ame'ë ta ke a'eta. 'Tupã ke japutar ym' aja pandu

ame'ë ta ke a'eta” aja Tupã pandu. Aja Isai mupinim.

11

Jundéu awa ta rehe Tupã pyrara usak

¹ “Jundéu awa ta ke ihë aputar ym” aja Tupã pandu my? Anĩ. Aja ym. Aja ihë akwa katu. Ihë ke a'e ombor ym. Ihë Páu. Jundéu awa ke ihë tĩ. A'erehe jundéu awa ta ke a'e ombor ym tĩ, aja akwa katu. Ihë jundéu awa ke tĩ. Amarã rainõ ke ihë. Ymanihar te ihë ramüi riki Menjamĩ. Jundéu awa ke a'e tĩ.

² Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym. Yman te jundéu awa ta nixói rĩ. Tupã pandu: “Ihë kotyhar wan ta” aja. Eri rehe har Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ. Ame'ë ke pekwa riki. Jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja Eri panduha mujekwa tĩ. Jundéu awa ta rehe har Eri je'ë je'ë hũ Tupã pe.

³ —Sawa'e! Ne je'ëha pandu ame'ë ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa hũ. Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ë renda ke a'eta upa mujaxer. Ne je'ëha pandu ame'ë ta ngi har ihë jõ riki axo. Pe, ihë ke a'eta jukwa tar katu tĩ — aja Eri.

⁴ Kuja Tupã pandu ipe:

—Anĩ. Ne jõ ym. Amõ heta ihë rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ë ta ixo. Kuja, 7.000 het-aha ixo. Ame'ë ta Mbáu rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym. (Mbáu

riki tupāran ke) — aja riki Eri pe Tupā pandu.

⁵ Aja jundéu awa ta ke Tupā ombor ym, aja mujekwa. Aja apo tī. Heta ym ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak. A'erehe ame'ē ta pe Tupā pandu. “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja. (A'erehe upa ombor ym aja mujekwa katu.)

⁶ Ma'e katu ame'ē ke a'eta ma'ema'e, a'erehe ame'ē ta pe Tupā pandu my? “Ihē kotyhar ta ke pehē.” Anī. Aja ym. Ame'ē ta rehe a'e pyrara usak, a'erehe jō aja a'e pandu. Ma'e ke a'eta ma'ema'e, a'erehe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu my? Aja rahā, pyrara usakiha namō: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu ym ta tipe. Anī. A'eta ma'e ke ma'ema'e, a'erehe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu ym te. (Pyrara usak, a'erehe: “Ihē kotyhar ta ke pehē” aja Tupā pandu katu.)

⁷ Myja me'ē Tupā koty katu ta awa my? Myja me'ē Tupā pandu my: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ame'ē ke jundéu awa ta kekar tipe. Heta ym ame'ē ta jō mahem riki. Ame'ē ta pe jō Tupā pandu: “Ihē kotyhar ta ke pehē.” Amō hetaha ta pe anī. Īpyakwar ym ame'ēja saka ixo. (A'erehe Tupā pandu, ame'ē ke rehe hendu ym.)

⁸ Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Iākā ke Tupā mujanam rāi. A'erehe a'eta ukwa ym ma'e ke. Yman aja ixo. Apo aja ixo tī. Jundéu

awa ta ukwa ym tī” aja panduha ihī.

⁹ Aja Ndawi mupinim tī. Kuja:

“Awa mi'u matyriha rehe hury katu ixo, aja ukwaha naī. Mā peja ame'ē ta ke Tupā pyhyk. Pe, ame'ē ta ke mupyrara tī.

¹⁰ Mā peja a'eta reha ke emuwe. Aja rahā, usak ym ta ma'e ke, aja ixo ta. Ukwa ym ta ma'e ke.

Pe, mā peja ma'e puhýiha ke emoī xupe pe, ame'ēja saka. Aja rahā, pyrara aja ixo ta. Aja te'eha ixo ta” aja Ndawi mupinim jundéu awa ta rehe har.

¹¹ Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā ombor my? Aja te'eha ombor my? Anī. Aja ym ixo, aja ihē apandu. Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ē riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe Kirisutu rehe har amō ta pandu pandu. A'erehe ame'ē ta jurujar katu ehe. Jundéu awa aja ym ame'ē ta jurujar katu ehe. A'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Aja jundéu awa ta ke Tupā mujty'ym. (Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta rehe jundéu awa ta jyty'ym.)

¹² Jurujar ym jundéu awa ta. Ame'ē riki a'etama'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. A'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta pe katu

ame'ë ke Tupã te'e me'ë katu. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ë ta pe ma'e katu ame'ë ke Tupã te'e me'ë katu riki tĩ. Apo aja rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu rahã, i'ar koty te we ma'e katu ame'ë ke Tupã te'e me'ë ta. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe Tupã te'e me'ë ta.

Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta

¹³ Jundéu awa aja ym me'ë ta! Pehë pe ihë apandu apo. Pehë koty ihë ke Kirisutu mondo. Myrandu katu ke ihë apandu pandu, a'erehe ihë ke mondo. A'erehe ihë rury katu ihë.

¹⁴ Pehë koty ihë apandu pandu oho, a'erehe pehë rehe jundéu awa ta jyty'ym my? Aja ihë ama'ema'e tar katu. Pehë rehe jyty'ym aja a'eta ixo rahã, Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta my tĩ. Aja rahã, ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta tĩ.

¹⁵ Jundéu awa ta rehe har Tupã pandu: "Pehë ke ihë aputar ym" aja. A'erehe upa amõ awa ta ke ehe katu ame'ë ta aja Tupã muruwak. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke ehe katu ame'ë ta aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta pe: "Pehë ke ihë aputar" aja Tupã pandu rahã, mã i'ar koty te we hũ jundéu awa aja ym ame'ë ta pe katu te hũ ta. Manõha ngi amõ kwera katu uhem, aja saka ta. Katu te hũ ta.

¹⁶ Mbeju ke jundéu awa ta pyhyk. Tupã rehe ipy'a

ke moĩ moĩ rahã, ta'yr mi mbeju ke mopok. Pe, pandu: "Ko nema'e" aja Tupã pe. Aja rahã, ame'ë ta'yr mi riki Tupãma'e, ame'ëja saka. Aja rahã, wetep Tupãma'e tĩ. Aja saka riki jundéu awa ta tĩ. Amarã riki jundéu awa jepy ke a'e, ame'ëja saka. Ta'yr mi ame'ë ke, ame'ëja saka riki. Tupã kotyhar ke a'e. Aja rahã, hainõ ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ. (Wetep ame'ëja saka tĩ. "Ta'yr mi" aja pandu rahã, upa katu te jundéu awa ta ke Tupã ombor ym, aja mujekwa katu.)

Amarã riki myra rapo aja saka tĩ. Hainõ ta riki ame'ë myra rãkã aja saka. Hapo riki Tupã kotyhar rahã, upa myra rãkã aja tĩ. Tupã kotyhar ta tĩ. Aja rahã, upa jundéu awa ta riki Tupã kotyhar ta tĩ.

¹⁷ Pe, amõ ma'eywa'y riki hok rake i'ãi. Pe, hãkã upen riki. A'erehe ijar amõ'y rãkã ke mujar ehe. Te'e uhem, ame'ë ma'eywa'y ngi hãkã jo'ok. Ame'ë ke mujar ehe. Hãkã upen ame'ë riki jundéu awa ta aja saka. Ame'ë ta ke Tupã ombor. Pe, amõ rãkã ke mujar ehe. Ame'ë riki pehë aja saka. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke pehë. Mujar rahã, ixotyhar ta ke pehë aja Tupã muruwak. Aja rahã, jundéu awa ta aja pehë pe katu ame'ë ke Tupã te'e me'ë tĩ.

¹⁸ Hãkã upen, aja jundéu awa ta ke Tupã ombor. "Katu ym jundéu awa ta" aja mã peja ym pepandu pehë. Hãkã aja jõ pehë. A'erehe kuja: "Jande jõ riki katu te" aja

mā peja ym pepandu. Pe-sarahā! Hākā riki pyrātāha ke hapo pe mondo ym. Anī. Hapo riki hākā pe pyrātāha ke mondo. Aja pehē tī. Myra rākā aja jō pehē. Jundéu awa ta riki hapo aja saka. (Aja rahā, jundéu awa ta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pyrātāha mondo ixo, ame'ēja saka.)

¹⁹ Pe, kuja pepandu ta my? "Sa'e! Hākā te ke amō mupen riki. Aja rahā, jundéu awa ta ke Tupā ombor riki. Pe, ame'ē ta renda ke pe jande ke moī, ame'ēja saka riki" aja.

²⁰⁻²¹ A'e tŷ. Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. (Hākā mupen ame'ēja saka.) Kirisutu rehe pehē pejurujar katu, a'erehe jundéu awa ta renda ke pe pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Pehē katu te pehē jupe, aja ym pexo. Pehē ke Tupā ombor ta my tī, ame'ē ngi pekyje pexo. Jundéu awa ta riki hākā te, ame'ēja saka riki. Kirisutu rehe jurujar ym, a'erehe a'eta ke Tupā ombor. Pehē aja tī. Pejuruariha ke pehijar rahā, pehē ke a'e ombor ta tī. A'erehe ame'ē ngi pekyje pexo.

²² Aja rahā, myja me'ē Tupā ipy'a katu ame'ē ke jakwa my? Myja me'ē a'e mupyrara ame'ē ke jakwa my tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke a'e mupyrara. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā,

pehē rehe a'e ipy'a katu. Aja ym pexo rahā, pehē ke a'e ombor ta tī.

²³ Pe, ipy'a ke jundéu awa ta muruwak, pe, Kirisutu rehe jurujar katu rahā, ixotyhar ta ke aja Tupā muruwak ta kŷ tī. Hākā te ke i'y te rehe mujy-wyr, ame'ēja saka. Aja Tupā ma'e katu. Pyrātā te hū a'e.

²⁴ Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke pehē. Ka'a pe har myra rākā aja saka pehē. Ame'ē rākā upen, ame'ē ke ma'eywa'y katu ame'ē rehe mujar. Hātā ame'ē ma'eha. Aja rahā, ixotyhar ta ke aja pehē ke Tupā muruwak. Jundéu awa ta riki ma'eywa'y katu aja saka. Ma'eywa'y katu rākā upen, pe, ame'ē ke ombor. Aja jundéu awa ta ke Tupā ombor. Apo henda te ke pe ame'ē rākā te ke mujar tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Aja rahā, jundéu awa ta ke ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta tī. Ame'ē hātā ym ma'eha. Kirisutu rehe a'eta jurujar katu ta, a'erehe ixotyhar ta aja Tupā muruwak ta riki. Hātā ym ame'ē ma'eha.

Upa ngā rehe pyrara Tupā usak

²⁵ Ihē mu ta! Yman ma'e jetehar te ke ukwa ym awa. Ame'ē ke pekwa apo, aja ihē aputar. Ame'ē ke pekwa rahā: "Mā! Jande jakwa katu te jande" aja ym pekwa pekwa ta pexo. Kuja riki. Jundéu awa ta pandu: "Kirisutu rehe jande jajurujar tar ym" aja. Aja tapijar te'e we pandu ym ta.

Heta hũ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Tupã kotyhar ta aja a'e muruwak. Ame'ẽ hetaha a'ewan jõ rahã, Kirisutu rehe jundéu awa ta jurujar katu ta tĩ.

²⁶ Myja me'ẽ jundéu awa ta ke Tupã muhã katu ta my? Ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Kujá riki:

“Siã ok ta ngi muhãha uwyr ta. Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke muhãha harái ta. A'eta rehe ipy'a ke a'e mujywyr ta.

²⁷ Tupã pandu: ‘Jundéu awa ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'eta rehe ihẽ py'a amujywyr ta.

Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja a'eta ke ihẽ amuruwak ta. Aja yman ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e riki' aja Tupã pandu.” Aja panduha ihĩ. (“Siã ok ta” aja pandu rahã: “Jundéu awa ta ke” aja mujekwa katu.)

²⁸ Myrandu katu rehe har jundéu awa ta pandu: “Jande japutar ym” aja. A'erehe Tupã ruwajan ta aja a'eta ixo. “Japutar ym” aja a'eta pandu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu oho. Yman jundéu awa ramũi ta pe Tupã pandu. “Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ” aja a'e. A'erehe apo jundéu awa ta riki ehe katu me'ẽ ta aja ixo rĩ.

²⁹ Ipy'a pe Tupã ukwa ukwa, ame'ẽ ke amõ koty muruwak ym. A'erehe a'e

jo'ok ame'ẽ ta rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym ixo. Ma'e katuha ke Tupã me'ẽ, ame'ẽ rehe har amõ koty Tupã ukwa ukwa ym ixo tĩ. Mujywyrriha pandu ym tĩ. A'erehe ehe katu ame'ẽ ta aja apo jundéu awa ta ixo rĩ.

³⁰ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Yman Tupã rehe pehendú ym. Apo pehẽ rehe Tupã pyrara usak katu 'y. Jundéu awa ta hendu ym ehe, a'erehe pehẽ rehe a'e pyrara usak katu apo 'y.

³¹ Aja pehẽ rehe pyrara Tupã usak. A'erehe jundéu awa ta hendu ym ehe. Aja rahã, apo a'eta rehe Tupã pyrara usak ta tĩ.

³² Upa awa ta hendu ym ehe. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã pandu: “Mã peja hendu ym ame'ẽ ta aja te'e ixo” aja. Upa awa ta aja rahã, ame'ẽ ta rehe Tupã pyrara usak. Aja a'e mujekwa. Aja rahã, ixoty ipy'a ke muruwak ta my.

Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e

³³ Mã! Katu te ame'ẽ ke Tupã. Ukwa katu te a'e. Upa katu te ma'e ke a'e ukwa katu. Myja me'ẽ a'e ukwa ukwa ixo my? Ukwa ym awa. A'e ma'e rahã, ma'erehe aja a'e ma'e my? Ukwa ym awa tĩ.

³⁴ Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Jandema'e sawa'e te ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke amõ ukwa my? Anĩ. Ukwa ym awa.

'Ihē riki Tupā ke amu'e' aja pandu ym te awa. Marā ka ym mu'eha.

³⁵ Awa riki ma'e ke me'ē ipe my? Pe, pandu ipe: 'Apo ma'e ke ihē pe emujywyr' aja riki. Anī. Aja pandu ym te awa" aja panduha ihī.

³⁶ Upa katu te ma'e ke a'e mujā. Upa katu te ma'e ke ixo, ame'ē riki a'e je'ēha rupi ixo katu. Upa ma'e ke ixo, a'erehe japandu: "Ne jō riki je'ēha te nde erereko" aja. Mā peja Tupā pe japandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Mā peja aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

12

Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e

¹ Ihē mu ta! Pesarahā! Pehē rehe Tupā pyrara usak, a'erehe ihē apandu pehē pe. Tupā pe pepandu: "Ihē jar aja nde exo katu" aja. "Jande jaxo rahā, nde pe te'e jande jajume'ē katu jande ke" aja pepandu ipe. Aja rahā, a'e putar ame'ē ke jō pema'ema'e katu. Aja pehē py'a pemoī moī te ehe. A'e ke pemuhury katu tī.

² Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ukwa ukwa ixo, aja pema'ema'e ym. Pehē py'a ke mupyahu, aja mā peja Tupā mujā. Aja rahā, a'e putar ame'ē ke pekwa katu ta. Ma'e katu ame'ē ke pekwa katu ta. Ma'e riki a'e ke muhury katu, ame'ē ke pekwa katu ta tī. A'e putar ame'ē ke upa katu te

pema'ema'e, ame'ē ke pekwa katu ta tī.

³ Ihē Páu. Ihē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu. Aja ihē ke a'e mondo. A'erehe pehē pe ihē apandu katu: "Pehē katu te ame'ē ke pehē" aja ym pekwa pekwa pexo. Jete har te pehē juehe har pekwa pekwa pexo. Myja me'ē pyrātāha ke a'e muwyr, aja pema'ema'e. Pyrātāha ke pehē pe Tupā muwyr, a'erehe pehē py'a pemapyk katu te ehe aja Tupāma'e parakyha ke pema'ema'e. Ta'yr mi muwyr rahā, aja pema'ema'e tī. Aja jete har te pehē juehe har pekwa pekwa pexo.

⁴ Jande rete riki peteīhar. Pe, heta ma'e ke ihī. Awa jywa ke. Awa py ke. Awa tymā ke. Aja heta. Aja pame katu te ame'ē namō ma'e ke ma'ema'e katu.

⁵ Jande aja tī. Tupāma'e ke jande. Heta te hū jande. (Hete rehe heta ma'e ihī,) aja jande reta tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe peteīhar aja jaxo. Hete riki peteīhar aja ixo.

⁶ Jande pe pame katu te pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe a'e muwyrīha aja, ima'e parakyha ke jama'ema'e katu ta me'ē te'e. Tupā je'ēha ke japandu rahā, pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē namō Tupā je'ēha japandu pandu ta me'ē te'e.

⁷ Amō Jesu kotyhar ta namō ma'e ke jama'ema'e katu rahā, pyrātāha ke

Tupã muwyr. Ame'ẽ namõ jama'ema'e katu ta me'ẽ te'e. Tupã je'ẽha ke jamu'e rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ jande jamu'e ta me'ẽ te'e.

⁸ Jesu kotyhar ta py'a ke jamãtã rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ jamãtã ta me'ẽ te'e. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe kyty'ỹ ym rahã, pyrãtãha ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ kyty'ỹ ym ta me'ẽ te'e. Kapitã aja amõ ixo rahã, mã peja eparaky katu te. Amõ rehe pyrara usak rahã, mã peja hury katuha namõ epyrara esak ehe.

⁹ Jete har rupi amõ ta rehe amõ ipy'a katu ta me'ẽ te'e. Te'eha rupi anĩ. Mã peja jaxer ai ma'ema'eha ke peputar ym. Katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu pexo.

¹⁰ Imu ta ipy'a katu a'eta juehe. Pehẽ johu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe imu ta aja pexo. A'erehe mã peja pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Mã peja amõ ta riki katu ame'ẽ ta ke aja pahar pekwa pekwa pehẽ juehe pexo.

¹¹ Pejyty'ym aja ym pexo. Peparaky katu pexo. Pehẽ rury katuha rupi jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke pema'ema'e. (Tupã je'ẽha ke pepandu pandu, ame'ẽ riki pehẽma'e parakyha.)

¹² Pehẽ ruhãha rehe peharõ pexo, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu pexo. Upa ma'e ke uhyk, ame'ẽ rehe har Tupã

namõ pepandu pandu katu.

¹³ Amõ amõ Jesu kotyhar ta riki ima'e ym te. Ame'ẽ ta rehe pekyty'ỹ ym. Jesu kotyhar ta rehe pesak ramõ te, ame'ẽ ta ke pehẽ rok pe pemupyta katu.

¹⁴ Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara rahã, Tupã pe: "Katu ame'ẽ ke emuwyr ame'ẽ ta pe" aja pepandu. "Mã! Ame'ẽ ta ke emupyrara" aja Tupã pe pepandu ym.

¹⁵ Amõ ta hury katu aja ixo rahã, a'eta namõ pehẽ rury katu pexo tĩ. Amõ ta pyai aja ixo rahã, a'eta namõ pepyai pexo tĩ.

¹⁶ Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. "Katu te jande" aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ ta pe ma'e ke pema'ema'e rahã, te'e paraky aja pexo. Ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ jõ pekwa katu aja ym pekwa pekwa pexo.

¹⁷ Pehẽ pe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywywyr ym ipe tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ ke pema'e ym ipe tĩ. "Katu ame'ẽ ke ko" aja amõ ta ukwa, ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

¹⁸ Pehẽrahã! Upa amõ ta namõ jumai ym ha aja pexo katu.

¹⁹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ pe ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, juja katu te pemujywywyr ym ipe. Anĩ. Kuja pekwa katu. Ame'ẽ ta ke Tupã jõ riki mupyrara katu ta. "Anĩ ta ihẽ. Ame'ẽ ke Tupã riki mupyrara katu ta"

aja pekwa pekwa pexo. Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu:

“Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta ke ihē riki amupyrara ta.

Ame'ē ta ma'ema'eha, aja ihē riki amujywyr ta a'eta pe' aja Tupā pandu.” Aja panduha ihī. A'erehe pehē atu ma'e peka'u te'eha ke pemujywyr ym ngā pe.

²⁰ Amō we tī. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

“Ne ruwajan myahy rahā, ne mi'u ke eme'ē ipe tī.

Jyngwéi rahā, y ke eme'ē ipe tī.

Aja katu te ame'ē ke nde erema'e ipe. (Aja rahā, Tupā koty ipy'a ke ame'ē muruwak ta my)” aja panduha ihī.

²¹ “Jaho! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e jaho!” aja amō pandu pehē pe rahā, kuja pepandu katu: “Anī. Aja ym ta jande” aja pepandu katu. Amō koty pema'e. Ma'e katu ame'ē ke pema'e. Aja rahā, ame'ē ma'e ka'u te'eha ma'eha ke pemukanim.

13

Kapitā ta rehe hendu katu ta me'ē te'e

¹ Kapitā ta rehe upa katu te hendu katu ta me'ē te'e. Tupā putar, a'erehe ame'ē ta riki kapitā ta aja ixo. Ame'ē ta ke Tupā riki mu'am, ame'ēja saka. A'erehe ame'ē ta rehe ngā hendu katu ta me'ē te'e.

² Kapitā je'ēha rehe amō hendu ym rahā, Tupā rehe hendu ym tī. Kapitā ke Tupā

mu'am, a'erehe Tupā rehe hendu ym tī. A'erehe amō hendu ym ehe rahā, a'e ke kapitā mahy ta. Ame'ē ke juehe juma'eha ke.

³ Awa riki kapitā ngi kyje my? Pesarahā! Katu ame'ē ke ma'ema'e ame'ē ta kyje ym ingi. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta jō kyje ingi. Kapitā ngi nde erekyje tar ym my? Aja rahā, katu ame'ē ke jō ema'ema'e. Aja rahā, nde pe a'e pandu ta: “Nde katu” aja.

⁴ Tupāma'e miasu aja kapitā ta. A'erehe se katu aja nde erexo aja a'eta putar. A'erehe parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pe, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e rahā, ekyje ingi. A'e riki je'ēha te reko, a'erehe nde ke a'e mahy ta. A'erehe ekyje ingi. Tupāma'e miasu ke kapitā ta. Pe, sehar ngā ke a'eta mahy ta, aja Tupā mu'am. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke mahy ta.

⁵ A'erehe kapitā ta rehe nde erehendu katu ta me'ē te'e. Nde ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō ym. Amō we tī. Kuja nde erekwa tī. “Mā! Kapitā rehe ahendu katu ta me'ē te'e” aja nde py'a pe nde erekwa riki. A'erehe kapitā ta rehe nde erehendu katu ta me'ē te'e tī.

⁶ Tupā je'ēha rupi kapitā ta ma'ema'e. A'erehe ame'ē ta pe ta'yr mi tamatarer ke peme'ē ta me'ē te'e. Tupā me'ē, ame'ē parakyha ke kapitā ta ma'ema'e, a'erehe ta'yr mi tamatarer pehē peme'ē kapitā ta pe.

“Impo” aja riki. Ame'ẽ namõ parakyha ke kapitã ta ma'ema'e.

⁷ Ame'ẽ: “Impo” ke peme'ẽ katu kapitã ta pe. Pehẽ peme'ẽ ta me'ẽ te'e. Se pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi ame'ẽ ta matyr. Pexoha muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke peme'ẽ katu. Ywy rehe pexo, a'erehe pehẽ ngi tamatarer ta'yr mi a'eta matyr. Ywy muhepyha, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ke pehẽ peme'ẽ tĩ. A'eta je'ẽha te reko, aja mã peja pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu” aja mã peja pepandu. Pehendu katu ame'ẽ ta rehe tĩ.

Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe

⁸ Amõ ta pe ma'e ke pemujywyr ta me'ẽ te'e. Tamatarer ke my? Pahar upa katu te pemujywyr katu. Kuja jõ pemujywyrriha upa ym. Pehẽ johu pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ pemujywyrriha upa ym. (Tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo.) Aja amõ rehe amõ ipy'a katu rahã, Moise je'ẽha rehe hendu katu te, ame'ẽja saka.

⁹ Kuja riki ame'ẽ panduha: “Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

Amõ ke ejukwa ym.

Amõma'e ke emukanim ym.

Amõma'e ke rehe nde py'a emoĩ ym” aja panduha ihĩ.

Amõ we panduha ihĩ tĩ. Upa katu te ame'ẽ ta je'ẽha riki kuja peteĩhar aja saka. Kuja:

“Nde erepy'a katu nde juehe, aja amõ rehe epy'a katu tĩ” aja riki.

¹⁰ Amõ rehe nde erepy'a katu rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e ym ta ipe. A'erehe amõ rehe nde erepy'a katu rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe nde erendu katu.

¹¹ Aja johu pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ pepak, aja pexo. Ame'ẽ angaha uhyk, ame'ẽja saka. (Aja rahã, katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta me'ẽ te'e.) Kirisutu rehe jande jajurujar katu py rahã, jande ke Tupã muhã katu. Arahã ame'ẽ muhãha angaha uhyk tate aja jakwa. Apo jajurujar katu py 'ar koty te we tateha aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pepak, aja pexo.

¹² Pytun upa tate. (Aja rahã, jande jaka'u te'eha jama'eha upa tate, ame'ẽja saka.) Wera tate apo. (Aja rahã, jande ruhãha angaha uhyk tate.) Pytun rahã, ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Mã peja ame'ẽ ke ngi japutu'u. Tupã je'ẽha mu'e, ame'ẽ jakwaha rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jamuputu'u. Aja mã peja jaxo.

¹³ Jande jama'ema'eha ke amõ ta usak, aja jaxo. A'erehe mã peja katu ame'ẽ ke jama'ema'e. Aja rahã kuja jaxo ym ta. Kawĩ ngi jaka'u ym ta. Amõ kũjã rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Amõ sawa'e rehe jaka'u te'e ym ta tĩ. Ma'e jama'eha rehe amõ

usak rahã, huxĩ riki. Ame'ẽ ke jama'e ym ta tĩ. Amõ namõ jajumai ym ta tĩ. Amõ rehe jajyty'ym ym ta tĩ.

¹⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ixo. Mã peja a'e aja jaxo tĩ. Katu te ame'ẽ ta ke aja jaxo tĩ. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Ame'ẽ ke pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ ke ngi mã peja pemuputu'u katu.

14

Jesu kotyhar ta rehe har peje'ẽ je'ẽ ym pexo

¹ Pehẽ koty amõ ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ẽ ta. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta ke a'eta. "Mã! Jande aja pekwa ym. Amõ koty pekwa" aja peje'ẽ je'ẽ ym pexo. Anĩ. Pehẽ pejy'ar rahã: "Ko pejur katu" aja pepandu ngã pe. A'eta po ke pepyhyk katu a'eta ngi tĩ.

² Amõ ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. A'erehe upa katu te ma'e ke u'u. Upa so'o rukwer ke u'u katu. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ẽ ke u'u katu tĩ. Amõ ta anĩ. Jurujar katu wan ehe, Jesu rehe. A'erehe so'o rukwer ke u'u ym te. Tupãran ruwa koty so'o rukwer ke amõ moĩ, ame'ẽ ke u'u tar ym. A'erehe upa katu te so'o rukwer ke u'u ym te. Ma'e ro jõ u'u katu. Ma'eywa ke jõ u'u tĩ.

³ Upa katu te so'o rukwer ke u'u ym ame'ẽ ta pe: "Mã! Katu ym aja. So'o rukwer ke pe'u" aja pandu ym tĩ. So'o rukwer ke u'u ym ame'ẽ ta aja

pandu ym. So'o rukwer ke u'u ame'ẽ ta pe: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja Tupã pandu, a'erehe ame'ẽ ta rehe har mã peja peje'ẽ je'ẽ ym.

⁴ Amõma'e miasu rehe har: "Katu ym a'e" aja mã peja pepandu ym. Kome'ẽ ywy keruhũ ijar riki pandu ta: "Katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'eha" aja. Anĩ rahã: "Katu ym a'e ma'ema'eha" aja. Jesu kotyhar ta anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta pe jandema'e sawa'e tema'e pyrãtãha ke muwyr, a'erehe katu ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e ta. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta: "Pehẽ katu" aja ixotyhar ta pe. (A'erehe pehẽ pepandu ym.)

⁵ Amõ ta pandu: "Kome'ẽ weraha katu te ame'ẽ ke. Jama'e ym ta ma'e ke. Japutu'u ta" aja riki. Amõ ta anĩ. Wera rahã pame katu te riki juja katu te aja ukwa. (A'erehe wera rahã pame katu te paraky ixo.) Myja me'ẽ weraha katu my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pame katu te pekwa pekwa pexo.

⁶ Ma'e weraha riki katu te ame'ẽ ke aja amõ ta ukwaha. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe weraha katu te aja ukwa. Upa so'o rukwer ke u'u ame'ẽ ke aja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe upa so'o rukwer ke u'u riki. Tupã pe pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u nde riki eremuwyr jande pe" aja. Pe, u'u. So'o rukwer u'u ym ame'ẽ ta aja tĩ. Jan-

dema'e sawa'e te rehe ipy'a ke moĩ moĩ tar katu, a'erehe so'o rukwer ke u'u ym. Tupã pe pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke. Jande mi'u nde eremuwyr jande pe" aja. Pe, u'u. Juja katu te ngã.

7 Kome'ē ywy keruhū pe jaxo rahã, jande jeje jaxo ym. Jamanō rahã, japutar jande jupe a'erehe jamanō. Anĩ. Aja ym.

8 Jaxo rahã, jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. A'erehe ko jaxo. Jamanō rahã, jandema'e sawa'e te pe amō ta pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Aja riki jamanōha. A'erehe jande jaxo rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande. Jamanō rahã, jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke jande tĩ. Juja katu te ngã.

9 Kirisutu manō. Pe, manōha ngi kwera katu uhem. Aja rahã, apo ixo ame'ē ta pandu: "Jandema'e sawa'e te ke nde" aja ipe. Manō ame'ē ta aja tĩ. Kwera rahã: "Jandema'e sawa'e te ke nde" aja ipe tĩ. A'erehe jande jeje jaxo ym.

10 Pehē ke tĩ. So'o rukwer u'u ym te ame'ē ta! Mã peja pehē mu ta rehe har peje'ē je'ē ym. "Pehē katu ym" aja pepandu ym. So'o rukwer u'u ame'ē ta! Pehē tĩ. Mã peja pehē mu ta pe: "Pehē katu ym" aja pepandu ym. Tupã ruwa koty jande johu japu'am ta ja'am. A'e riki jande rehe har pandu ta: "Katu pexo" aja. Anĩ rahã:

"Katu ym pexo" aja riki. A'e riki ngã rehe har ukwa katu ame'ē ke a'e.

11 Aja Tupã je'ēha rehe panduha ihĩ. Jandema'e sawa'e te pandu:

"Ihē riki Tupã. Ko apandu ihē. Upa ngã ihē ruwa koty ipynarãi pe wapyk ta kÿ. Aja ihē rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta.

Pe, upa ngã pandu ta ihē pe: "Ne jō riki Tupã" aja." Aja panduha ihĩ.

12 Se jaxo rahã, myja me'ē jama'ema'e my? Yman rahã, ame'ē rehe har jande pame katu te Tupã pe japandu ta me'ē te'e. (A'erehe apo pehē mu ta rehe har: "Pehē katu ym" aja pepandu ym.)

Mã peja pehē mu ta rehe pepy'a katu

13 Tupã riki ngã rehe har ukwa katu ame'ē ke a'e. A'erehe mã peja amō ta pe: "Pehē katu ym" aja pepandu ym. Kuja pekwa pekwa pexo rahã, katu tiki. "Ma'e ke jande jama'e rahã, jande aja jande mu ta ma'e ta tĩ. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'e rahã, jande mu ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ta tĩ. A'erehe ame'ē ke jande jama'e ym ta" aja riki pekwa pekwa pexo. Aja rahã, katu tiki.

14 Jesu, ihēma'e sawa'e te kotyhar ke ihē. A'erehe kuja ihē akwa katu. "Ma'e mi'u ke e'u ym" aja Tupã pandu ym, aja akwa katu. Ihē mu anĩ. Amō koty a'e ukwa: "Ma'e mi'u e'u ym" aja Tupã pandu, aja ukwaha naĩ. Aja rahã,

ame'ë mi'u u'u ym rahã, katu riki.

¹⁵ Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehë mu pyai. Katu ym pema'eha aja a'e ukwaha. A'erehe pyai. Aja rahã, ame'ë mi'u pe'u rahã, pehë mu rehe pepy'a ym. Ma'e mi'u ke pe'u, a'erehe pehë mu ke pemujaxer. A'erehe ame'ë ke mã peja pema'e ym. (Ame'ë mi'u ke mã peja pe'u ym tĩ.)

Pesarahã! Pehë mu ka'u te'eha ma'eha ke rehe Kirisutu manõ. Ame'ë imu ke mã peja pemujaxer ym.

¹⁶ Upa ma'e mi'u katu, aja pekwa katu. Amõ ta anĩ. Ame'ë mi'u pe'uha amõ ta ukwa: "Mã! Jaxer" aja. A'erehe pesak katu kÿ. Pehë mu ke pemujaxer ym.

¹⁷ Pehë johu Tupã kotyhar ta ke pehë. A'erehe pehë mi'u rehe har jõ pekwa pekwa ym pexo. "Ma'e ja'u ta my?" aja jõ mã peja ym pekwa pekwa pexo. Anĩ. Tupãã mujekwa ame'ë ke ma'ema'e ta me'ë te'e. Kuja. Ma'e katu ame'ë ke Tupã putar, ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e. Mã peja pehë py'a ke Tupãã muhury katu. Mã peja pehë rury katu pexo. Upa aja riki Tupãã muma'e katu. (A'erehe pehë rury katu pexo.)

¹⁸ Upa aja amõ ixo rahã, Kirisutu putar ame'ë ke amõ ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã ke a'e muhury katu. Pe, amõ ta pandu: "Katu a'e ma'ema'eha ke" aja.

¹⁹ Pesarahã! Myja me'ë amõ ta namõ jande juehe

katu jande jaxo my? Ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e. Myja me'ë amõ ta py'a ke jamãtã katu my? Ame'ë ke jama'ema'e ta me'ë te'e tĩ.

²⁰ Jesu kotyhar ta pe Tupã pandu: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixõi te pehë pe" aja. Ame'ë ta ke pemujaxer ym pexo. Upa ma'e mi'u pe'u rahã, katu tiki. "Katu ym" aja ukwa ha rupi amõ ta u'u. Aja rahã, ma'e jaxer ai ame'ë ke ma'ema'e. Aja rahã, pehë riki pe'u rahã, katu ym tiki tĩ. (A'erehe mã peja pe'u ym tĩ.)

²¹ A'erehe so'o rukwer ke pe'u ym rahã, katu tiki. Kawĩ ke pe'u ym rahã, katu tiki tĩ. Upa amõ ma'e ke pema'ema'eha aja tĩ. Pehë pema'e, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke pehë mu ta ma'e tĩ. Aja rahã, katu ym. A'erehe mã peja ame'ë ke pema'e ym tĩ. Aja rahã, ame'ë ke pehë mu ma'e ym ta tĩ.

²² Upa awa mi'u katu, aja nde erekwa rahã, ame'ë rehe har amõ ta pe emujekwa ym. Tupã pe jõ emujekwa katu. Pehë mokõi jõ pekwa pexo. Aja awa mi'u nde ere'uha rehe har katu aja nde py'a rupi nde erekwa katu. Ame'ë rehe har: "Mã! Katu ym ihë ama'e" aja amõ pandu ym rahã, ame'ë riki hury katu ame'ë ke a'e.

²³ Ma'e ke amõ u'u rahã: "Mã! Katu we my?" aja ukwa. Aja rahã, ame'ë ke amõ u'u rahã, Tupã pandu: "Katu ym nde erema'eha" aja. Ipy'a pe ukwa katu, aja a'e ma'ema'e

ym. A'erehe: "Katu ym nde erema'eha" aja Tupã pandu. Ipy'a pe ma'e ke ukwa katu, aja amõ ma'e ym rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. Katu ym aja.

15

Amõ ta ke pemuhury katu

¹ Jande ngi har amõ ta Tupã rehe jurujar katu te. Aja rahã, ame'ẽ ta riki jurujar katu wan ame'ẽ ta py'a ke mātã ta me'ẽ te'e. Aja rahã, a'eta ipy'ahu ta tĩ. Hury katu ta tĩ. "Myja me'ẽ jande rury katu jande juehe my" ame'ẽ rehe jõ pekwa pekwa ym pexo. Anĩ.

² Jande mu ta ke jande pame katu te jande jamuhury katu ta me'ẽ te'e. A'eta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, a'eta py'a ke jamātã katu. Aja Kirisutu rehe a'eta jurujar katu te we rĩ.

³ Pesarahã! Se Kirisutu ixo rahã, jumuhury ym a'e juehe. Anĩ. Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Tupã! Nde rehe ngã juru ai. Ame'ẽ riki ihẽ rehe uhyk apo tĩ" aja panduha ihĩ.

Ame'ẽ riki Tupã pe Kirisutu pandu, ame'ẽja saka riki. A'erehe Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.

⁴ Yman ma'e ke Tupã je'ẽha rehe amõ ta mupinim. Upa katu te ame'ẽ ke jande pe mu'e ame'ẽ ke. Jande ke mu'e rahã, jande py'a ke mātã katu ta. Jande ke amõ ta mupyrara

rahã, jande py'ahu te'e jahendu tĩ. Pe, Tupã namõ jaxo ta, ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo tĩ.

⁵ Jande rehe Tupã usak katu, a'erehe jande py'ahu te'e aja jaxo katu. Jande py'a ke a'e mātã katu tĩ. Kuja Tupã namõ ihẽ apandu: "Hom ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, Kirisutu katuha aja a'eta ixo ta tĩ. (Katu ixo ta.) Pe, a'eta johu peteihar aja ukwa ukwa ta tĩ" aja inamõ ihẽ apandu.

⁶ Aja rahã, pehẽ johu Tupã pe pepandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái.

Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu ke amõ ta pandu pandu

⁷ Pehẽ pe Kirisutu mujekwa: "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ" aja. Aja pehẽ jupe tĩ. "Pehẽ namõ jande juehe katu jande jaxo tĩ" aja pepandu pehẽ jupe tĩ. Pehẽ po ke pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngi tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har amõ ta pandu ta: "Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. Ixotyhar ta ipy'a katu ngã juehe ixo" aja.

⁸ Kuja pehẽ pe ihẽ apandu katu. Jundéu awa ta koty Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ẽja a'e uwyr. Aja rahã, ima'e panduha ke Tupã ma'ema'e katu, aja Kirisutu mujekwa. Kuja riki. Jundéu awa ramõi ta pe ma'e ke Tupã manga katu, ame'ẽ ke

a'e muhyk katu, aja Kirisutu mujekwa.

⁹ (Kirisutu uwyr rahã, te'e paraky ame'ëja a'e uwyr.) Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pandu tĩ: "Mã! Ngã rehe nde erepyrara eresak. Ne jō riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe pandu. Aja pandu rahã, ymanihar panduha uhyk aja mujekwa. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Ihẽ pái keruhũ! Jundéu awa aja ym ame'ë ta namō ihẽ axo rahã, nde rehe har katu ame'ë ke ihẽ apandu ta.

Ihẽ ajyngar rahã, nde rehe har ihẽ ajyngar ta. Katu ame'ë ke ihẽ ajyngar ta" aja panduha ihĩ.

¹⁰ Pe, amō we Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Jundéu awa aja ym ame'ë ta! Pehẽ rury katu pexo. Jundéu awa ta namō pehẽ rury katu pexo!

Tupã kotyhar ta ke ame'ë ta tĩ. Johu pehẽ rury katu pexo" aja panduha ihĩ.

¹¹ Amō we Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Upa jundéu awa aja ym ame'ë ta! Mã peja jandema'e sawa'e te pe pepandu: 'Ne jō riki katu te me'ë ke' aja. Aja upa katu te awa ta pandu ta me'ë te'e tĩ" aja panduha ihĩ.

¹² Pe, Tupã je'ëha rehe Isai mupinim tĩ. Kuja:

"Jese rainō uwyr ta. A'e riki jundéu awa aja ym ame'ë tama'e kapitã

keruhũ wan ta. Aja Tupã mu'am ta.

A'e riki muhãha ke. Ame'ë ta jurujar katu ta ehe. A'erehe ame'ë ta ke a'e muhã katu ta" aja Isai mupinim. ("Jese rainō" aja pandu rahã: "Kirisutu ke" aja mujekwa.)

¹³ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Aja rahã, inamō pexo ta, ame'ë rehe peharō katu pexo. Pejurujar katu ehe, a'erehe mã peja pehẽ ke a'e muhury katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we peharō katu pexo. Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr pehẽ pe, a'erehe i'ar koty te we peharō katu pexo. Tupã namō pexo ta, ame'ë rehe peharō katu pexo.

Ma'erehe Hom ok ta pe har ta pe Páu mupinim my,

Ame'ë ke a'e mujekwa

¹⁴ Ihẽ mu ta! Pehẽ katu te aja ihẽ akwa katu. Myja me'ë katu ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e, aja pekwa katu te riki, aja akwa katu tĩ. Myja me'ë pexoha katu my, ame'ë ke pemu'e katu pehẽ jupe, aja akwa katu tĩ.

¹⁵ Pe, kome'ë paper rehe ma'e ke ihẽ amupinim. Aja rahã, peharái ym ta. Akyje ym ha namō ihẽ amupinim. Tupã riki pandu ihẽ pe: "Jesu Kirisutuma'e miasu aja exo" a'erehe kyje ym ha namō ihẽ amupinim pehẽ pe.

¹⁶ Jesu Kirisutuma'e miasu ihẽ. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu

ihē apandu pandu. Myrandu katu ke Tupā mujekwa, ame'ē ke ihē apandu pandu. Jundéu awa tama'e pa'i aja myrandu katu ke ihē apandu pandu tī. Aja rahā, a'eta jurujar katu. Pe, Tupā kotyhar ta aja uwak. Tupā ruwa koty a'eta ke amō moī, ame'ēja saka. Pa'i moī moī, ame'ēja saka. Aja rahā, Tupā pandu: “Katu. Ihē kotyhar ta ke peme'ē ta” aja pandu. A'eta riki Tupāma'e ta ke aja I'ā mu'am.

¹⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ke ihē, a'erehe Tupā pe ihē aparaky axo. “Ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu axo, a'erehe ihē rury katu” aja ihē.

¹⁸ Kirisutu ma'ema'eha jō ihē apandu pandu katu. Ngā ngi akyje ym ha namō apandu pandu katu. Ihē pe pyrātāha ke a'e muwyr, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu rahā, a'eta jurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Tupā rehe a'eta hendu katu. Ihē je'ēha ke a'eta hendu. Ihē ama'ema'eha ke rehe a'eta usak tī. A'erehe a'eta pe Kirisutu rehe har ihē amu'e katu. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

¹⁹ Pyrātāha ke ihē pe Tupā'ā muwyr. Aja marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. (Aja ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke aja mujekwa. Ihē namō Tupā ixo, aja mujekwa katu tī.) Amō ma'e ke ihē ama'e rahā, ngā pandu: “Mā! Katu” aja. Aja riki. A'erehe Kirisutu rehe jundéu awa aja

ym ame'ē ta jurujar katu. A'erehe Jerusarē ok ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu katu te hū. Kirisutu rehe har ame'ē myrandu katu ke apandu pandu. Pe, Jerusarē ok ta ngi ihē aho rahā, amō amō ok ta rehe ahyk aho. Upa ame'ē rupi ihē apandu pandu tī. Aja Iry ywy rymy'y rehe ihē ahyk aho.

²⁰ Aja jō ihē aputar katu. Kirisutu rehe har amō ta ukwa ym te. Ame'ē ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu tar katu. Kirisutu rehe har ukwa, ame'ē ta pe tapijar te'e we ihē amu'e tar ym. A'ep amō riki Tupāma'e parakyha ke ma'ema'e. A'erehe a'ep ihē aho tar ym.

²¹ Kirisutu rehe har ukwa ym ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho. Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kirisutu rehe har amō ta pe amō pandu ym we rī. Ame'ē ta hendu ta.

Ehe har hendu ym ame'ē ta ukwa ta riki” aja panduha ihī. A'erehe ame'ē ta pe ihē apandu tar katu aho.

Hom ok ta pe Páu oho tar katu

²² Amō ta pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo. A'erehe pehē koty ihē aho ym we rī. Amō amō rahā, pehē koty ihē aho ta tipe. Marā ka ym ahoha.

²³ Apo anī. Upa koropi myrandu katu ke ihē apandu pandu riki. Ihēma'e parakyha upa. A'erehe apo aho ta kŷ.

Yman pehē rehe ihē asak tar katu axo.

²⁴ A'erehe pehē koty ihē aho ta apo kŷ. Esepan ywy pe ihē aho rahā, pehē namō ihē apyta we ta rī. Pehēma'e ywy kupe koty Esepan ywy ihī. Pehē koty heta aker rahā, Esepan ywy pe aho ta. Arahā, ihē pe ma'e ke peme'ē katu ta, aja ihē aputar. Aja rahā, ihē aho katu ta.

²⁵⁻²⁶ Apo Jerusarē ok ta pe ihē aho ta axo. A'ep Tupā kotyhar ta ke ihē amuhury ta aho. Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ngere ywy pe aja tī. Ixo tī. Upa ame'ē ta pandu: "Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Ima'e ym te aja ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe tamatarer jame'ē ta. Jamatyr riki" aja masendo ywy pe har ta pandu. Aja ngere ywy pe har ta pandu tī. (Ame'ē tamatarer ke ihē araho ta tī.)

²⁷ "Tamatarer jamatyr ta" aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē rehe har amō ta mu'e ym. A'eta atu pandu a'eta jupe. Pe, ima'e ym te ame'ē ta rehe a'eta kyty'ŷ ym ta me'ē te'e. A'eta riki jundéu awa aja ym ame'ē ta ke. Jundéu awa ta pe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē, ame'ē ke a'eta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka riki. Myrandu katu ke jundéu awa ta kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. Jundéu awa aja ym ame'ē ta namō kyty'ŷ ym, ame'ēja saka. A'erehe apo amō ta pe ma'e ke mujywyrahā, katu tiki tī. A'erehe jundéu awa ta pe tamatarer ke jundéu awa aja ym ame'ē ta mondo rahā,

katu tiki tī.

²⁸ Tamatarer ke ame'ē ywy pe har ta matyr. Jerusarē ok ta pe jande mu ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pe tamatarer ke ihē ame'ē rahā, Esepan ywy pe ihē aho ta. Aho rahā, pehē namō ihē apyta ta rī. Hom ok ta pe har ta ke pehē.

²⁹ Pehē rehe ahyk rahā, pehē namō apandu pandu ta. Aja rahā, mâte hū ma'e katu ame'ē ke Kirisutu ma'ema'e ta pehē pe.

³⁰ Ihē mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pe-jurujar katu. Pehē py'a rehe Tupā'ā ihī katu, a'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo, aja a'e mu'e. (A'erehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo.) A'erehe Tupā namō ihē rehe har pepandu pandu katu te hū.

³¹ Kuja pepandu pandu inamō: "Jundéi ywy pe nde rehe jurujar ym ame'ē ta ixo. Páu ke ame'ē ta putar ym. A'erehe Páu rehe esak katu, aja rahā, ame'ē ta mahy ym ta Páu ke" aja pepandu. Amō we pepandu inamō tī. "Jerusarē ok ta pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta koty Páu ta oho. Ame'ē ta ke mā peja emuhury katu. Aja rahā, Páu ngi tamatarer pyhykkatu ta" aja Tupā namō pepandu katu.

³² Pe, Tupā putar rahā, ihē rury katuha namō pehē rehe ihē ahyk ta aho. Pe, pehē namō ihē axo rahā, ihē py'a ke pemātā katu ta. Jande johu jande rury katu aja te'e jaxo ta.

³³ Tupã riki jande py'a ke muhury katu a'e. "Mã peja Hom ok ta pe har ta rehe esak katu" aja Tupã namõ ihẽ apandu. A'e tÿ. Amen.

16

Katuha ke Páu mondo

¹ Sembe rehe har ihẽ apandu pehẽ pe apo 'y. Jesu kotyhar ke a'e tĩ. Kũjã katu ame'ẽ ke a'e. Senkeréi ok ta rehe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ pe paraky ame'ẽ ke a'e.

² Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e. A'erehe pehẽ rehe uhyk rahã, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehẽ rok pe pemupyta katu tĩ. Tupã kotyhar ta aja riki. Apo ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu ipe, Sembe pe. Yman heta amõ ta rehe a'e ktytÿ ym. Ihẽ rehe aja tĩ. A'erehe apo ima'e ym te rahã, peme'ẽ katu ipe tĩ, Sembe pe.

³ Pirisi pe katuha ke ihẽ amondo axo. Ak pe aja tĩ. Pirisi sawa'e a'e. Ihẽ namõ Tupã je'êha ke a'eta pandu pandu tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke a'eta tĩ.

⁴ Ihẽ ke amõ ta tate jukwa rahã, ihẽ namõ a'eta ixo katu te. A'erehe a'eta ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ihẽ namõ pyta, a'erehe Ak ta pe: "Katu tiki. Pehẽ katu" aja ihẽ apandu. Ihẽ jõ ym apandu. Upa amõ Jesu kotyhar ta aja tĩ. Pandu tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'eta. Ame'ẽ ta Ak ta pe pandu tĩ: "Katu tiki. Pehẽ katu" aja.

⁵ Ak ta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

Epe pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Asia ywy rehe a'e riki Kirisutu rehe jurujar katu py.

⁶ Mari pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Pehẽ pe a'e paraky hũ.

⁷ Ando pe katuha ihẽ amondo axo tĩ. Juni pe aja tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ta ke a'eta tĩ. Kyndaha pe ihẽ axo rahã, ihẽ namõ a'eta ixo tĩ. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar ym we rĩ. A'eta jurujar katu ehe. A'eta rehe har Jesu mondo ame'ẽ ta ukwa katu.

⁸ Ampiri pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e tĩ.

⁹ Umba pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja Tupã je'êha ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutuma'e parakyha ke a'e tĩ. Eta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

¹⁰ Ape pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. A'e ke amõ ta mupyrara rahã, Kirisutu rehe jurujar katuha ke hijar ym. Tapijar te'e we jurujar katu ehe. Arito rok wyr pe ixo ame'ẽ ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

¹¹ Eroniã pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Ihẽ aja jundéu awa ke a'e tĩ. Nasí rok wyr pe har ta pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ. Jande aja

ame'ē ta Kirisutu rehe jurujar katu tī.

¹² Tise pe katuha ke ihē amondo axo tī. Tipo pe aja tī. Katuha ke amondo axo tī. Kūjā ta ke a'eta. Jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. Pesi pe katuha ke ihē amondo axo tī. Ihē rehe katu ame'ē ke a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Jandema'e sawa'e te parakyha ke a'e ma'ema'e hū.

¹³ Hu pe katuha ke ihē amondo axo tī. Amō ta 'ar koty te we jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke a'e ma'ema'e katu. Imāi pe katuha ke ihē amondo axo tī. Ihē māi aja ihē rehe a'e haihu katu tī.

¹⁴ Asī pe katuha ke ihē amondo axo tī. Sengō pe aja tī. Eme pe aja tī. Pato pe aja tī. Ema pe aja tī. Katuha ke amondo axo tī. A'eta namō amō Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta pe katuha ke ihē amondo axo tī.

¹⁵ Siro pe katuha ke ihē amondo axo tī. Juri pe aja tī. Nere pe aja tī. Nere rendyr pe aja tī. Orin pe aja tī. Upa ame'ē ta namō Tupā kotyhar ta ixo. Upa ame'ē ta pe katuha ke ihē amondo axo tī.

¹⁶ Pehē pejuman juman pehē juehe. (Aja pehē pepy'a katu pehē juehe pexo, aja pemujekwa katu.) Kirisutu kotyhar ta se ixo. Amō amō renda pe ixo. Upa ame'ē ta pehē pe katuha ke mondo ixo tī. Hom ok ta pe har ta ke pehē.

A'ejōhar je'ēha ke

¹⁷ Ihē mu ta! Apandu katu pehē pe. Amō koty koty ngā ke mujy'ar ame'ē ta rehe pesak katu. Amō koty koty jy'ar rahā, ame'ē ta je'ē je'ē ngā jupe. Katu ym aja. Ame'ē ta aja pexo ym tī. Ame'ē ta riki amō koty mu'e. A'erehe jurujar katuha ke amō ta hijar. Katu ym aja. Pehē ke amō ta mu'e, ame'ē riki katu ym, aja a'eta pandu naī. Mā! Ame'ē ta namō pexo ym pehē.

¹⁸ Ame'ē ta riki Kirisutu, jandema'e sawa'e tema'e parakyha ke ma'ema'e ym. Myja me'ē a'eta jumuhury ngā juehe my? Ame'ē jō a'eta ma'ema'e. Panduha katu ame'ē ke a'eta pandu pandu. Mā! Pandu katu te hū tī. Aja amō ta ke a'eta muka'u te'e. Ame'ē ta muka'u tar katu, aja ukwa ym ame'ē ta ke a'eta muka'u te'e riki.

¹⁹ Pehē anī. Myrandu katu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, aja amō amō rekoha pe har ta hendu. A'erehe pehē rehe ihē rury katu. Ma'e katu ame'ē ke pekwa katu te, aja ihē aputar. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke pehē py'a pe pekwa pekwa ym pexo.

²⁰ Tupā riki jande py'a ke muhury katu ame'ē ke a'e. Pahar Satana ke a'e riki muputu'u ta. Aja rahā, pehē ke a'e muka'u ym te ta.

Mā peja pehē rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu.

Katuha ke amō ta mondo tī

²¹ Pehē pe katuha ke Timo mondo ixo tī. Ihē namō Tupā je'ēha ke a'e pandu

pandu tĩ. Pehẽ pe katuha ke Rusi mondo ixo tĩ. Jasã aja tĩ. Mondo ixo tĩ. Sosi aja tĩ. Katuha ke mondo ixo tĩ. Ame'ẽ mahapyr jundeu awa ta ke tĩ.

²² Ihẽ Tesi. Páu pandu ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ riki amupinim aĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke ihẽ amondo axo tĩ.

²³ Pehẽ pe katuha ke Ngái mondo ixo tĩ. Hok pe ko ihẽ axo. Ihẽ Páu. Ngái rok wyr pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar tĩ. Pehẽ pe katuha ke Era mondo ixo tĩ. Se Korin ok tama'e tamatarer ke a'e riki matyr matyr. Me'ẽ me'ẽ tĩ. Pehẽ pe katuha ke Kwar mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ke a'e tĩ.

²⁴ [Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu. A'e tỹ. Amen.]

*“Ndejõ riki katu te me'ẽ ke”
aja Tupã pe Páu pandu*

²⁵ Tupã pe mã peja japandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Myrandu katu ke ihẽ apandu rahã, Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. Kuja ihẽ amujekwa. Pehẽ py'a ke Tupã mâtã katu, aja rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Yman te myrandu katu ame'ẽ jetehar te ke Tupã mujekwa ym.

²⁶ Apo anĩ. Ame'ẽ jetehar te ke a'e mujekwa katu ngã pe 'y. Tupã je'ẽha rehe ame'ẽ rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim. Amõ we tĩ. Tupã mujekwa tĩ: “Pe-mujekwa peho” aja jande pe. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe,

upa awa ta pe Jesu kotyhar ta pandu pandu oho. Aja rahã, hendu ame'ẽ ta putar rahã, Kirisutu rehe jurujar katu ta tĩ. Je'ẽha rehe hendu katu ta tĩ.

²⁷ Tupã jõ riki ukwa katu te ame'ẽ ke a'e. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe manõ. A'erehe mã peja Tupã pe japandu: “Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e” aja. Aja te'e ta japandu. A'e tỹ. Amen.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteihar ke

Amõ paper pinim ke Páu mondo py (1 Korin 5.9-11.) My ame'ë my? Ukwa ym awa. Kanim ame'ë.

A'engi amõ amõ ma'e rehe har Korin ok ta pe har ta ukwa tar katu. A'erehe upa ame'ë rehe har Páu mujekwa katu (1 Korin 7.1; 1 Korin 7.25; 1 Korin 8.1; 1 Korin 12.1; 1 Korin 16.1.) Ame'ë paper pinim ke kome'ë. Peteihar ke aja jakwa.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe Páu mupinim

¹⁻² Pehë riki Jesu kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ihë amupinim aĩ. Ihë Páu. Ihë namõ Sote ixo tĩ. Ihë pe Tupã pandu kwe:

—Nde ke ihë amondo axo. Jesu Kirisutu rehe har nde erepandu pandu ereho, aja ihë aputar — aja Tupã pandu.

Korin ok ta pe har ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ë ta ke pehë. Aja ym rahã we Tupã pandu:

—Ihë kotyhar wan ta pehë. Ihëma'e wan ta — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë, a'erehe Tupãma'e ta ke pehë apo 'y. Aja upa Korin ok ta juramã rupi ixo ame'ë

ta tĩ. Jesu Kirisutu rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ë ta ke a'eta. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. A'eta Tupãma'e ta ke tĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'etama'e sawa'e te a'e tĩ.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta usak katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Jesu kotyhar ta ke pehë, a'erehe pehë rehe Tupã usak katu. A'erehe Tupã namõ ihë apandu pandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja ihë apandu ipe. Aja te'eha ihë.

⁵ Jesu kotyhar ta ke pehë, a'erehe upa katu te ma'e ke namõ pexo. Tupã'a me'ë me'ë, ame'ë ke namõ pexo. A'erehe ko upa amõ awa ta je'ëha ke pekwa katu. Ame'ë pekwa katuha ke pehë pe a'e me'ë. Upa ma'e pekwa katuha namõ pexo tĩ. Ame'ë ke pehë pe a'e me'ë tĩ. Tupã rehe har amõ ta mu'e, ame'ë ke upa pekwa katu tĩ. Ame'ë ke pehë pe a'e me'ë tĩ.

⁶ Kirisutu rehe har pehë pe ihë apandu pandu. A'erehe ehe har pekwa katu. Pehijar ym ta.

⁷ A'erehe upa katu te ma'e katu ame'ë ke pehë pe Tupã muwyr. Tupã'a me'ë ame'ë ke a'e muwyr. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke Tupã mujywyrr ta. Ame'ë ke rehe peharõ katu pexo rahã, upa katu te ma'e katu ame'ë namõ pexo.

⁸⁻⁹ Ma'e Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. A'e

pandu pehẽ pe:

—Ihẽ ra'yr namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo — aja.

Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Pehẽ py'a ke Tupã mâtã katu te we ta rĩ. Aja te'eha a'e. Kuja pekwa ta. Pehẽ py'a a'e mâtã rahã, pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Aja rahã, Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, pehẽ rehe har kuja:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Pesarahã! A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe a'e pandu ym ta:

—Pehẽ peka'u te'eha pema'ema'eha namõ pexo — aja pandu ym te ta.

Amõ koty koty Jesu kotyhar ta ukwa ukwa

¹⁰ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe pexo! Aja rahã, amõ koty koty pekwa ym ta. Peteĩhar aja pekwa pexo. Pexoha peteĩhar aja pexo.

¹¹ Korói anam ta ngi har amõ ta ihẽ pe pandu:

—Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ ngã jupe. Korin ok ta pe har ta ke ame'ẽ ta — aja.

¹² Kuja amõ koty koty pekwa. Amõ pandu: “Páu kotyhar ke ihẽ.” Amõ pandu: “Anĩ. Apor kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Petu kotyhar ke ihẽ” aja. Amõ pandu: “Anĩ. Jesu kotyhar ke ihẽ” aja.

¹³ Mã! Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta amõ koty koty ixo. Katu ym aja. Ihẽ riki myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amanõ my? Anĩ. Aja ym. (Jesu riki ame'ẽ rehe manõ. A'erehe: “Páu kotyhar ke ihẽ” aja pepandu rahã, katu ym.) Pehẽ ke amõ ta mujahuk rahã, ihẽ kotyhar ke pehẽ, a'erehe mujahuk my? Anĩ. Aja ym. (Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ ke amõ ta mujahuk. Aja rahã: “Páu kotyhar ke ihẽ” aja pepandu rahã, katu ym tĩ.)

¹⁴⁻¹⁵ Pehẽ ngi har heta ngã ke ihẽ amujahuk ym. A'erehe: “Páu riki jande johu mujahuk. A'erehe Páu kotyhar ta ke jande” aja marã ka ym pepanduha. A'erehe ihẽ rury katu. A'erehe Tupã pe ihẽ apandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Pehẽ ngi har mokõi jõ ihẽ amujahuk riki. Kiri ke ihẽ amujahuk. Ngái amõ tĩ. A'eta mokõi jõ.

¹⁶ Pe, amõ ta ixo. Ihẽ aharái. Esete amõ ihẽ amujahuk tĩ. Ianam ta aja tĩ. A'eta jõ nahã my. Amõ ta akwa ym ihẽ. (Heta ym amujahuk, a'erehe: “Páu kotyhar ta ke jande” aja pepandu rahã, katu ym.)

¹⁷ —Ngã ke emujahuk eho — aja ihẽ pe Kirisutu pandu ym te.

Kuja a'e pandu:

—Myrandu katu epandu pandu eho — ame'ẽ jõ ihẽ pe pandu.

A'erehe ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, sawa'e ukwa katu te pandu aja ym ihẽ

apandu. Aja ihē apandu tipe rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē rehe hendu katu ym ta awa. Amō koty hendu ta. Amō katu te pandu ame'ē ke rehe hendu katu ta. Katu ym aja. Mupara aja saka ta. Aja rahā, myra ngā mupia ame'ē ke rehe manō, ame'ē riki pyrātā ym, ame'ēja saka ta. Pyrātāha rupi ngā ke Tupā muhā katu, aja ym ta tipe. A'erehe pyrātā ym, ame'ēja saka ta.

Pyrātāha ke Tupā mujesak. Ukwa katu ha ke a'e mujesak tī.

¹⁸ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō.” Ame'ē rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ame'ē ta kuja ukwa katu: “Pyrātāha rupi jande ke a'e muhā katu” aja ukwa katu. Amō ta anī. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta hendu rahā: “Ma'ewā manō my. Ka'u te'e” aja ukwaha naī.

¹⁹⁻²⁰ Aja Tupā ma'eha ke ukwa ym. Aja yman Tupā je'ēha rehe amō mupinim tī. Kuja Tupā pandu:

“Jande jakwa katu te' aja pandu ame'ē ta ukwaha ke ihē amukanim ta” aja Tupā pandu, aja amō mupinim.

Aja rahā, Tupā ma'eha ke mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta ukwa ym. A'erehe my ukwa katu ame'ē ta ixo my? My mu'e katu te hū ame'ē ta ixo my? My je'ēha pandu katu te ame'ē ta ixo

my? Upa ame'ē ta ukwaha ke Tupā mukanim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katuha jaxer aja Tupā mukewa.

²¹ Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Pandu:

—Amō ukwa katu te ha namō marā ka ym ihē rehe har ukwaha — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, ame'ē ke japandu pandu. “Ka'u te'e ame'ē” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Tupā pe jō anī. A'e pandu: “Myra ngā mupia, ame'ē ke rehe Kirisutu manō, aja Páu ta pandu pandu. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

²² “Ma'e ke marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke pyrātāha namō Tupā ma'ema'e rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja jundéu awa ta pandu. Jundéu awa aja ym ame'ē ta amō koty pandu: “Ma'e ukwa katu te ha namō Tupā rehe har pemujekwa rahā, jande jajurujar katu ta ehe” aja riki.

²³ Jande riki anī. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō” aja jō japandu pandu ngā pe. “Ame'ē ke japutar ym” aja jundéu awa ta pandu jande pe. Kirisutu manō ame'ē rehe har jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē” aja riki a'eta ukwaha naī.

²⁴ Tupā muhā katu ame'ē ta anī. Jetehar te ke ukwa. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe

Kirisutu manō. Pe, Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Pyrātāha namō muhā katu. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu rahā, a'e ukwa katu te, aja jakwa katu. Aja upa Tupā muhā katu ame'ē ta ukwa katu tī.

²⁵ “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Mā! Ka'u te'e” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwaha 'ar koty te we Tupā ukwa katuha. “Tupā pyrātā ym” aja amō ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta pyrātāha 'ar koty te we Tupā pyrātā te hū.

²⁶ Ihē mu ta! Pesarahā! “Ihē kotyhar ta aja pemu-ruwak” aja pehē pe Tupā pandu kwe. Myja pexoha my, ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Arahā pehē namō ukwa katu te ame'ē ta heta ym ixo. Aja pekwa katu. Pehē namō kapitā ta aja me'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu. Ima'ehū namō ixo ame'ē ta heta ym ixo tī. Aja pekwa katu tī.

²⁷ “Ukwa ym” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja a'e muruwak tī. Aja rahā, ukwa katu te ame'ē ta ke a'e muhuxī. Pete'e pyta, a'erehe huxī. “Jande pitu te'e” aja amō ta ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja a'e muruwak. Aja rahā, pyrātā te ame'ē ta ke a'e muhuxī tī. Pete'e pyta, a'erehe huxī.

²⁸ “Katu ym a'eta” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Jaxer ame'ē ta

ke” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. “Katu ym te a'erehe jaxer ai te” aja ngā ukwa ame'ē ta ke Tupā muhā katu tī. Ixotyhar ta aja muruwak tī. Upa aja muhā katu rahā: “Ko ukwa katu te ame'ē ke katu te” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim. “Ko pyrātā te ame'ē ke katu te” aja ukwaha jupe naī, ame'ē ke Tupā mukanim tī.

²⁹ Aja Tupā muhā katu rahā: “Ihē atu katu te ame'ē ke ihē” aja Tupā pe marā ka ym panduha.

³⁰ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē, aja Tupā pehē ke muruwak. A'erehe Kirisutu ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pe Tupā pandu: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Ima'e ta ke jande tī. Jande ke a'e muhā katu.

³¹ Upa aja riki Tupā ma'ema'eha, a'erehe: “Mā! Katu” aja amō pandu rahā: “Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke” aja pandu. Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Katu aja ma'e ke rehe har amō pandu ta rahā: ‘Tupā ma'ema'eha jō katu te ame'ē ke' aja epandu” aja amō mupinim.

2

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō

¹ Ihē mu ta! Pehē rehe ihē ahyk rahā, Tupā je'ēha ke ihē apandu pehē pe kwe. Jetehar te ke ame'ē. Yman mujekwa ym ngā pe a'e rī. Apo mujekwa katu 'y. Ame'ē pehē pe ihē apandu rahā, je'ēha pandu katu te ha namō ihē apandu ym riki. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu ym tī.

² Pehē namō ihē axo rahā, ihē ajupandu ihē jupe:

—Jesu Kirisutu rehe har jō ihē apandu ta. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ame'ē jō ihē apandu ta. Amō ma'e ke apandu ym ta — aja ihē jupe.

³ Pe, pehē namō ihē axo rahā, akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryrī ihē tī. Tupā putar aja ym ihē apandu my, ame'ē rehe ihē ajumupyai. A'erehe akyjeha ihē kangwer ym aja axo. Aryrī ihē tī.

⁴ A'erehe myrandu ihē apandu pandu pehē pe rahā, amō ukwa katu te ha namō ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ihē apandu rahā, pyrātāha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke Tupā'ā ma'ema'e katu. Ame'ē ke rehe pesak. A'erehe ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke aja pekwa. (Tupā ihē namō ixo, aja pekwa katu tī.)

⁵ A'erehe Jesu rehe pejuru-jar katu. Amō ukwa katu te ha namō ihē apandu, a'erehe pejuru-jar katu ehe my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha ke rehe pesak, a'erehe pejuru-jar katu ehe.

Tupā ukwa katu te a'e

⁶⁻⁷ Tupā'ā rehe hendu katu te ame'ē ta pe jō amō ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa katu te. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu. Kapitā ta ukwa katu te tī. Ame'ē ukwa katu te ha namō aja ym ihē apandu tī. Anī. Kuja riki. Tupā ukwa katu te, ame'ē ukwa katu te ha namō ihē apandu pandu. Kapitā tama'e pyrātāha ke Tupā muputu'u ta. Tupā ukwa katu te ame'ē ke a'e. Yman kome'ē ywy keruhū a'e mujā ym rahā we a'e ukwa katuha ke a'e mujekwa. A'erehe a'e jupandu jupe:

—Ihē kotyhar ta ihē namō ixo ta. Katu te hū ta — aja Tupā.

Yman ame'ē je'ēha a'e mujekwa ym rī. Apo a'e mujekwa katu 'y. Ame'ē je'ēha ke ihē apandu pandu ngā pe.

⁸ Ame'ē Tupā ukwa katu te ha ke kapitā ta ukwa ym. Kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē tama'e kapitā ta ukwa ym. A'eta ukwa katu rahā, jandema'e sawa'e te ke a'eta jukwa ym ta tipe. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ym ta tipe. Jandema'e sawa'e te riki katu te ame'ē ke a'e.

⁹ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim:

“Ma'e ke Tupā moī katu. Ame'ē ke ipy'a katu ehe ame'ē ta pe a'e me'ē katu.

Ame'ē ke rehe usak ym we awa rī. Ame'ē ke rehe har hendu ym tī.

Ame'ë rehe har ipy'a pe ukwa ukwa ym awa tĩ.

Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe a'e me'ë katu" aja amõ mupinim.

Tupã rehe har Tupã'ã mujekwa katu

¹⁰ (Ma'e katu ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã me'ë katu.) A'erehe Tupã ukwa katu te ha ke kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë tama'e kapitã ta ukwa ym. Ame'ë ke jande pe Tupã mujekwa katu. Yman mujekwa ym ngã pe rĩ. Apo a'e mujekwa katu 'y. I'ã jande pe a'e muwyr. A'e riki mujekwa katu jande pe 'y. Upa katu te ma'e ke I'ã ukwa katu. Tupã putar ame'ë ke ngã ukwa ym. Ame'ë ke upa katu te I'ã riki ukwa katu tĩ. Ma'erehe ma'e ke Tupã ma'ema'e my? Ame'ë ke ngã ukwa ym. I'ã anĩ. Ukwa katu a'e.

¹¹ Amõ ipy'a pe ukwa ukwa ixo ame'ë ke a'e jõ ukwa katu. Amõ anĩ. Ukwa ym. Aja Tupã rehe har amõ ukwa ym tĩ. I'ã jõ ukwa katu.

¹² A'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ma'e ukwa. Aja ukwaha namõ jande jaxo ym. Anĩ. I'ã ke jande pe Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande pe I'ã mujekwa. Ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë, ame'ë rehe har upa katu te jande pe I'ã mujekwa.

¹³ Amõ ukwa katuha namõ ma'e ke mu'e, ame'ë ke japandu pandu ym. Tupã'ã mujekwa ame'ë ke jõ

japandu pandu katu. Ame'ë ke ipy'a rehe I'ã ihĩ ame'ë ta ke jande jamu'e mu'e katu.

¹⁴ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ym rahã, a'e mu'e ame'ë ke marã ka ym a'e ukwaha. "Ma'e puki my?" aja a'e pandu. Ukwa ym a'e. Tupã'ã ihĩ ym ehe, a'erehe ukwa ym. "Mã ka'u" aja a'e pandu tĩ. Ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ë ke ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ ame'ë ta jõ ukwa katu.

¹⁵ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ rahã, upa ma'e ke ukwa katu. "Ko katu. Peme'ë ihẽ pe katu" aja upa ukwa katu. Pe, Tupã'ã ihĩ ehe, ame'ë rehe har amõ ukwa ym. "Mã ka'u te'e a'e" aja Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ë ukwaha naĩ.

¹⁶ Aja Tupã rehe har a'e ukwa ym tĩ. Aja kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke ukwa ym awa. Tupã ke marã ka ym amõ mu'eha" aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã rehe har Tupã'ã ihĩ ym ehe ame'ë ta ukwa ym te, aja mujekwa katu. A'erehe Tupã'ã ihĩ ehe ame'ë rehe har ukwa ym tĩ. Jande anĩ. Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe Kirisutu ma'e ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke jande jakwa. (Tupã'ã mujekwa jande pe, a'erehe jakwa. Aja rahã, Tupã ukwa ukwa uĩ, ame'ë ke jande jakwa tĩ.)

3

Ta'yn ta aja pehẽ

¹ Ihē mu ta! Tupā'ā rehe tapijar te'e we pepy'a katu, aja ym pexo. A'erehe pehē ke marā ka ym amu'e katuha. Pepy'a katu ym ehe, aja pexo. Ta'yn ra'yr u'ar ramō, ame'ēja pexo. Aja rahā, Kirisutu rehe har amō amō we pejumu'e ym pexo.

² Ta'yn ra'yr ta aja pehē. Imembyr ra'yr pe imāi kamby me'ē. Aja pehē ke ihē amu'e. (Aja rahā ta'yr mi Kirisutu rehe har amu'e pehē ke.) Ma'e so'o rukwer pehē pe ihē ame'ē ym, ame'ēja amu'e ym. (Aja rahā, upa katu te Kirisutu rehe har apandu ym pehē pe.) Arahā pekwa katu ym. Apo pekwa katu ym we ta rī.

³⁻⁴ Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē, a'erehe pahar pekwa ym riki. Amō pandu: "Páu kotyhar ke ihē" aja. Amō pandu: "Ihē anī. Apor kotyhar ke ihē" aja. Aja amō koty koty jy'ar rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo. Katu ym aja. A'erehe upa katu te Kirisutu rehe har pehē pe apandu ym we ta rī. A'erehe pejyty'ym pehē juehe rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē tī. Pehē peje'ē je'ē pehē jupe rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pehē tī. A'eta ixoha aja pehē pexo tī. Katu ym aja.

Tupāma'e miasu ta ke

⁵ Ma'e riki Apor ma'ema'e my? Tupāma'e miasu ke a'e. Ma'e riki ihē ama'ema'e my? Ihē Páu. Tupāma'e miasu ke

ihē tī. Jande juja katu te jande tī. (A'erehe amō koty koty pejy'ar rahā, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anī. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahā, katu ym.) Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu. Tupāma'e miasu ta ke jande. Pe, pejurujar katu ehe. Tupā pandu ame'ē ke Apor ma'ema'e. Aja ihē ama'ema'e tī. Jande juja katu te jande tī.

⁶ Pehē riki Tupāma'e kupixa aja pehē. Pe, ma'e raī ihē ajytym ipe, ame'ēja saka. (Aja rahā Tupā je'ēha pehē pe ihē apandu pandu, a'erehe Jesu rehe pejurujar katu.) Apor riki ma'eywa'y ra'yr rehe y ombor ixo, ame'ēja saka. (Aja rahā, pehē pe Tupā je'ēha ke a'e mu'emu'e katu. A'erehe Tupā rehe har pekwa katu pexo.) Pe, Tupā riki upa ma'e kupixa pe har ta ke mutiha, ame'ēja saka. (Aja rahā Tupā riki pehē ke muhury katu.)

⁷ A'erehe ma'e raī jytym ame'ē ke katu te aja ym. (Aja rahā, ihē katu te aja ym ihē tī. Tupā je'ēha apandu ame'ē ke ihē.) Y ombor ame'ē ke katu te aja ym tī. (Aja rahā, Apor katu te aja ym tī. Tupā je'ēha ke mu'e ame'ē ke a'e.) Tupā jō riki katu te ame'ē ke a'e. A'e riki pehē ke muhury katu.

⁸ Ma'e raī jytym ame'ē ke amō namō juja katu te riki. Y ombor ame'ē namō juja katu te. Aja rahā, Tupā je'ēha pandu ame'ē ke juja katu te. Mu'e ame'ē ke namō juja katu te riki. A'eta pe ma'e ke Tupā me'ē ta. Paraky katu ame'ē pe a'e me'ē katu ta. Paraky katu

ym ame'ë pe me'ë katu ym ta.

⁹ Je'ëha pandu ame'ë ke namō mu'e, ame'ë ke pandu pandu ixo. Aja rahā, Apor namō Tupā je'ëha ke ihē apandu pandu, ame'ëja jaxo. Jande juja katu te jande tī. (A'erehe amō koty koty pejy'ar rahā, katu ym. "Páu kotyhar ta ke jande." "Anī. Apor kotyhar ta ke jande." Aja rahā, katu ym.)

¹⁰ Pehē riki Tupā rok aja tī. Ukwa katuha ke ihē pe Tupā muwyr. Ame'ë namō ok ke ihē amujā katu, aja ihē axo. Pyter ke ihē ajytyka. (Aja rahā, Tupā je'ëha ke ihē apandu pandu, pe, Jesu rehe ngā jurujar katu.) Ok ke amō ta upa mujā, ame'ëja saka. (Aja rahā, Tupā rehe har a'eta mu'emu'e katu ngā pe.) Ok mujā rahā, katu mujā rahā, katu tiki. (Aja Tupā je'ëha katu mu'e rahā, katu tiki.)

¹¹ Jesu Kirisutu riki ok pyter aja saka. A'e jō riki ok pyter katu te ame'ë ke aja saka. Tupā riki mu'am aja saka. A'erehe amō ok pyter ke marā ka ym mu'āha. (Aja rahā, Jesu Kirisutu rehe har jō amō pandu ta me'ë te'e.)

¹² Ok pyter ke amō mu'am rahā, myra hātā ke mu'am. Pahar ijuk ym ta. (Aja rahā, Kirisutu rehe har katu mu'e.) Aja rahā, katu mujā, ame'ëja saka tī. Itatawa ke te'e mujā, ame'ëja saka. Itatuwyr ke te'e mujā, ame'ëja saka tī. Ita hepy hū ame'ë ke te'e mujā, ame'ëja saka tī. Amō ta myra hātā ym ame'ë ke mu'am. Pahar ijuk ta. (Aja rahā,

Kirisutu rehe har katu ym mu'e aja saka.) Aja rahā, katu ym mujā, ame'ëja saka. Inaja ro ke te'e mujā, ame'ëja saka. Kupi'i ke te'e mujā, ame'ëja saka tī. Myra hātā ym ame'ë ke te'e mujā, ame'ëja saka tī.

¹³ Ok ke tata ukwāi rahā, myra hātā jō pyta u'am. Aja Kirisutu jywyr rahā, ngā ke a'e mupyrara ta. Arahā myja me'ë ehe har amō mu'e, ame'ë ke Kirisutu mujekwa ta. Tata aja ame'ë namō a'e ukwa ta. Katu mu'e my? Katu ym mu'e my? Ame'ë ke a'e mujekwa ta.

¹⁴ Katu amō mu'e, aja Kirisutu ukwa rahā, ma'e katu ame'ë ke Tupā me'ë ta. Katu mu'e, ame'ë pe me'ë ta.

¹⁵ Katu ym mu'e, aja Kirisutu ukwa rahā, ma'e ke Tupā me'ë ym ipe. Nixói ma'e ke ipe. A'e ke Tupā muhā katu jō. Tata ngi jawe te'e uhem oho, ame'ëja saka a'e.

¹⁶ Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu. A'erehe pehē riki Tupā ixoha renda aja pehē. Ame'ë ke pekwa katu.

¹⁷ A'erehe pehē pe amō jaxer ame'ë ke mu'e rahā, Tupā ixoha renda ke mujaxer, ame'ëja saka tī. Aja rahā, ame'ë mu'eha ta ke Tupā mupyrara ta. Tupā ixoha renda riki katu te ame'ë ke. Pehē riki ixoha renda aja pehē. A'erehe pemujaxer ym pehē juehe har.

¹⁸ "Upa ihē akwa katu" aja amō ukwa ixo. Aja mā peja pejumuka'u te'e ym pehē juehe. "Upa ihē akwa

katu” aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ukwa ixo. Aja pehē ngi har amō ta ukwa ukwa ixo rahā, mā peja kuja pepandu: “Mā! Jaka'u te'e jande. Jakwa ym jande” aja. Aja rahā ima'e ukwa katuha ke Tupā muwyr ta a'eta pe. Ehe har mujekwa ta a'eta pe tī. Aja rahā, Tupā rehe har a'eta ukwa katu ta.

¹⁹ Upa ma'e ukwa katu, aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha naī. Anī. Ame'ē ta ukwa ym. Ka'u te'e aja Tupā ukwa katu. Yman aja Tupā je'ēha rehe panduha amō mupinim:

“Ma'e ukwa katu ame'ē kuja pandu: ‘Mā! Akwa katu ihē’ aja. Anī. Ame'ē ukwaha namō a'e ke Tupā muka'u te'e ta. Aja ame'ē ukwaha ke amō mukanim” aja panduha ihī.

²⁰ Aja amō we Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē ke mujekwa tī. Kuja:

“‘Akwa katu’ aja amō ukwa. Ame'ē riki jaxer aja Tupā ukwa katu” aja panduha ihī.

²¹ A'erehe: “Páu mu'e katu te.” “Anī. Apor mu'e katu te” aja mā peja pepandu ym. Aja rahā, amō koty koty pejy'ar ym ta. “Páu kotyhar ta ke jande.” “Apor kotyhar ta ke jande” aja ym ta pehē. Pesarahā! Upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke.

²² Apor pehē mu'eha ke. Petu aja tī. Mu'eha ke a'e tī. Ihē aja tī. Ihē Páu. Pehē mu'eha ke ihē tī. Kome'ē ywy

keruhū Tupā mujā, ame'ē pe pexo. A'erehe pehē rury katu aja pexo. Pehē pexo katu, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē pemanō rahā, Tupā namō pexo ta kŷ. Apo Tupā usak katu pehē rehe rī. Yman rahā aja ta tī. A'erehe aja upa ma'e ke pehē py'a mātāha ke.

²³ Pe, Kirisutu kotyhar ta ke pehē. Tupā kotyhar ke Kirisutu. (A'erehe mā peja amō koty koty pejy'ar ym.)

4

Kirisutu mondo ame'ē ta ke

¹ Pehē ke jande jamu'e. Jande rehe har pekwa pekwa pexo rahā, Kirisutuma'e miasu ta ke jande, aja mā peja pekwa pekwa pexo. Yman myrandu katu ke Tupā mujekwa ym rī. Ame'ē ke a'e mujekwa apo 'y. Ame'ē myrandu katu japandu pandu ame'ē ta ke jande, aja mā peja pekwa pekwa pexo.

² Miasu rahā, ijar pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta me'ē te'e. Aja Kirisutu pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e ta me'ē te'e tī.

³ Pesarahā! “Kirisutu pandu ame'ē ke Páu ma'ema'e katu ym” aja pepandu naī. Aja pepandu rahā, pehēma'e panduha ihē pe anī ta. “Kirisutu pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu my?” aja ihē juehe har ajupandu ym ihē jupe tī.

⁴ A'e pandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu, aja ihē akwa katu. Ihē akwa tipe. “Nde katu” aja mujekwa ym we

rĩ. Jandema'e sawa'e te riki pandu ta. "Katu nde erema'ema'e" aja a'e. (Ame'ẽ jõ ihẽ aputar katu.)

⁵ A'erehe: "Kirisutu pandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e" aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te jywyr ym rahã we, aja peje'ẽ ym ta me'ẽ te'e. A'e jywyr rahã, amõ ma'ema'eha ke a'e riki pandu ta. Amõ ma'ema'eha ke amõ ta ukwa ym, ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta. Ukwa katu a'e. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e mujekwa ta tĩ. Ukwa katu te a'e. Pe, ame'ẽ rehe har a'e pandu ta. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta pe Tupã jõ pandu ta: "Pehẽ katu" aja. A'erehe: "Kirisutu pandu ame'ẽ ke Páu ma'ema'e katu ym" aja ihẽ rehe har peje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e.

⁶ Ihẽ mu ta! Apandu ramõ ame'ẽ ke Apor rehe har ihẽ apandu. Ihẽ juehe har amõ tĩ. Apandu tĩ. Jande mokõi jande juehe har ihẽ apandu. Aja rahã: "Peme'ẽ katu te ame'ẽ ke" aja pepandu ym ta. Aja Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja:

"Mã peja amõ mupinim ame'ẽ rehe pehendu katu" aja panduha ihĩ.

Aja rahã, kuja ym ta: "Peme'ẽ katu. Jande ke mu'e katu" aja. "Anĩ. Peme'ẽ anĩ. Jande mu'eha riki katu te" aja pepandu ym ta tĩ.

⁷ Pehẽ mu'eha riki amõ ta 'ar koty te we katuha aja ym riki. Upa mu'eha ta

ke pehẽ koty Tupã mondo. Aja rahã: "Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha" aja marã ka ym pepanduha. Tupã riki mondo. Pehẽ atu mu'am ym. Tupã mondo. A'erehe: "Jande mu'eha ta amõ mu'eha ta 'ar koty te we katuha" aja marã ka ym pepanduha.

⁸ Korin ok ta pe har ta! Upa pehẽma'e ke pehĩ, aja pekwaha naĩ. Pehẽma'e hũ namõ pexo, aja pekwaha naĩ tĩ. Pehẽ riki kapitã keruhũ. Jande anĩ, aja pekwaha naĩ. Mã! Pehẽ riki kapitã keruhũ ta tipe rahã, katu tiki. Aja ta tipe rahã, pehẽ namõ jande riki kapitã keruhũ ta tipe tĩ. Upa ma'e ke namõ pexo, a'erehe: "Páu ke japutar ym" aja pepandu.

⁹ Jande riki Kirisutu mondo ame'ẽ ta ke. Jande riki amõ ta wyr koty te we katuha, aja Tupã mu'am, aja ihẽ akwa. Sonda ta jukwa ta ame'ẽ ta riki jaxer, aja ngã ukwa. Aja jande riki tĩ, aja upa ngã pe Tupã mujekwa. Aja Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa tĩ. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa tĩ. Jande jaxer ame'ẽ ta ke jande, aja ukwa tĩ.

¹⁰ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ, aja japandu pandu, a'erehe jande riki jaka'u te'e, aja amõ ta ukwaha. Pehẽ anĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pekwa katu te ame'ẽ ta ke pehẽ, aja amõ ta ukwa. Jande riki pitu te'e aja amõ ta ukwa. Pehẽ anĩ. Pehẽ

pyrātā riki, aja amō ta ukwa. Katu ame'ē ta ke, aja pehē rehe har amō ta ukwa. Jande anī. Jaxer ame'ē ta ke aja ngā ukwa.

¹¹ Apo jande myahy jande jaxo. Jande janengwéi jaxo tī. Jandema'e mundeha ymanihar namō jaxo tī. Jande ke amō ta mupyrara tī. Jande jawata te'e jaxo. Jande rok nixói.

¹² Jande japaraky hū. Aja tamatarer japyhyk. Pe, ame'ē pe upa jandema'e ke jande jajo'ok jo'ok. Jande rehe har amō ta juru ai rahā, ame'ē ta pe japandu: “Mā peja pehē rehe Tupā usak katu” aja. Jande ke amō ta mupyrara rahā, jande py'ahu te'e jahendu.

¹³ Jande rehe har katu ym amō ta pandu rahā, ame'ē ta pe hātā jaje'ē ym jande. Katu ame'ē ke japandu a'eta pe. Ma'e puxi aja jande aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha. Jaxer ai te aja jande rehe har ukwaha tī. Upa aja apo jaxo we rī. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.)

¹⁴ Ihē amupinim ramō ame'ē pe pehē ke ihē amuhuxī my? Anī. Aja ym. Pehē ke ihē amu'e tar katu, a'erehe aja ihē amupinim. Aja rahā, pehē pexoha ke pemukatu ta nahā my. Ta'yr ke ipái mu'e katu, aja pehē ke ihē amu'e tar katu tī.

¹⁵ Myja Kirisutu kotyhar ta pexoha katu my? Ame'ē rehe har mu'e ame'ē ta mâte hū ixo pehē koty. Pehē pái aja ame'ē ta heta ym. Peteī jō pehē

pái aja ixo. Ihē ame'ē. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehē aja pexo. Myrandu katu pehē pe ihē apandu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē pái aja ihē.

¹⁶ A'erehe ihē aja pehē pexo tī. Aja rahā: “Katu te jande” aja pekwa ym pexo tī.

¹⁷ Ko Timo ke pehē koty ihē amondo ta. Pehē pe a'e pandu ta:

—Jesu Kirisutu kotyhar ke Páu, a'erehe ixoha pyahu aja a'e ixo katu. Ame'ē ixoha pyahu ame'ē ke Jesu kotyhar ta pe Páu mu'e mu'e. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ē ta ke mu'e mu'e — aja pehē pe Timo pandu ta.

Aja rahā, peharái ym ta. Timo pe Jesu rehe har ihē apandu rahā, a'e jurujar katu ehe. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Ihē apy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Ihē apandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī.

¹⁸ Pehē koty ihē aho ym ta tipe aja pekwhaha, a'erehe pehē ngi ihē akyje aja pekwhaha nāi. A'erehe pehē ngi har amō amō kuja ukwaha: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja riki.

¹⁹ Pesarahā! Tupā putar rahā, pahar pehē koty ihē ahyk ta aho. Ihē ahyk rahā, ma'e ke ihē atu akwa ta. Amō amō ta pandu: “Mā! Jande ngi Páu kyje, a'erehe Timo ke a'e muwyr” aja pandu ame'ē ta ixo. Panduha jō my? Panduha aja ma'ema'e katu my? Ame'ē ke ihē akwa ta.

²⁰ Aja riki jande. Amõ pandu: “Tupã! Ihẽma'e kapitã keruhũ aja exo katu.” Aja pandu rahã, Tupãma'e pyrãtãha ke a'e mujekwa ta ipe. Pyrãtãha namõ ma'e ke ma'ema'e ta. Panduha jõ aja ixo ym ta. (Pyrãtãha muwyr ta.)

²¹ A'erehe pehẽ koty ihẽ ahyk rahã, myja me'ẽ pehẽ pe katu my? Myra ra'yr namõ ahyk ta aho my? (Aja rahã, pehẽ ke anupã ta.) Pehẽ rehe ihẽ apy'a katuha namõ ihẽ ahyk ta aho my? Wewe katu panduha namõ ihẽ ahyk ta aho my? Pesarahã! Wewe katu panduha namõ ihẽ ahyk tar katu. (A'erehe pahar pexoha pemukatu.)

5

Amõ rehe ka'u te'eha ke

¹ Jesu kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ namõ amõ ixo. “Imãi nungar namõ a'e ukwer ou” aja ihẽ pe pehẽ koty ngi uhyk uwyr ame'ẽ ke pandu. Mã jaxer ai te ma'eha ke ame'ẽ. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta aja ym ma'eha.

² Mã! Pehẽ ruxĩ ym. Anĩ. “Katu” aja pekwaha pehẽ jupe. Anĩ. Katu ym aja. Mã peja ym pehẽ! Ame'ẽ ma'eha ngi pehẽ ruxĩ pexo. Ame'ẽ jaxer ai ame'ẽ ke ma'e, ame'ẽ ke pejy'ar rahã, pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda rehe pejy'ar rahã, ame'ẽ sawa'e ke pemuxe ym.

³⁻⁴ Pehẽ namõ ihẽ axo ym. Pepaite ihẽ axo. Anĩ. Ihẽ py'a rupi pehẽ rehe har ihẽ

akwa akwa axo. A'erehe pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽja saka. Pe, ame'ẽ jaxer ai ame'ẽ ke ma'e ame'ẽ pe, Jesu, jandema'e sawa'e te je'eha rupi ihẽ apandu.

—Mã peja nde ke Tupã mupyrara! — aja riki.

Amõ Jesu kotyhar har ta namõ pejy'ar rahã, pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo, a'erehe pehẽ namõ ihẽ axo, ame'ẽja saka. Pehẽ pejy'ar rahã, Jesu, jandema'e sawa'e te riki pehẽ py'a ke mātã ixo. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta.

⁵ A'erehe ame'ẽ sawa'e ke pemuhem pemondo pehẽ ngi. Aja rahã, Satana koty mondo, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Pe, ame'ẽ sawa'e ke a'e riki mahy ta. Mujaxer ta tĩ. Sawa'e i'ã anĩ. Jandema'e sawa'e te muhã katu ta. A'e jywyr rahã, ngã ke a'e mupyrara ta. Arahã ame'ẽ sawa'e'ã ke a'e muhã katu ta tĩ.

⁶ “Katu te” aja pehẽ pekwa pehẽ jupe pexo rahã, katu ym. Mã peja ym pexo. Amõma'e panduha ke pekwa:

—Jaxi muhãi rahã, ipy'a ngi pyairo ke jo'ok. Ta'yr mi mupuk rahã, upa hukwer ke moro ta — aja panduha ihĩ.

Ame'ẽ ke pekwa katu. Aja peteĩ sawa'e ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, a'e aja upa amõ ta ma'e ta tĩ. (Upa moro, ame'ẽja saka.)

⁷ A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ẽ ke pehẽ pyter ngi pemuhem pemondo. Aja rahã, pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Ymanihar aja pehẽ tĩ.

(Pyairo ke pembor, ame'ēja saka.) Aja rahā, hukwer ke moro ym ta tī. Aja rahā, pehē namō ma'e ka'u te'eha ma'eha nixōi tī. Aja pexo riki apo 'y, aja ihē akwa. Eji wwy ngi jundéu awa ta uhem oho rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta jukwa. Ame'ē ke jukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā mukanim, ame'ēja saka. Ame'ē arapuharan ra'yr aja Kirisutu tī. A'e manō. Jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mukanim, ame'ēja saka.

⁸ A'erehe mā peja ima'e ta ke aja jaxo. Mā peja jande py'a juhyk, aja jaxo. Amō namō pandu rahā, mā peja jetehar te ke jō japandu. Ma'e jaka'u te'eha ke mā peja jama'ema'e ym jaxo. Amō ta rehe jaxer ai ame'ē ke mā peja jama'e ym tī.

⁹ Amukwehe paper pinim pehē pe ihē amondo. Ame'ē pe kuja ihē amupinim:

“Amō kūjā rehe ka'u te'e. Ame'ē ke namō mā peja pejy'ar ym. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Ame'ē ke namō aja tī. Pejy'ar ym tī.”

¹⁰ “Pejy'ar ym inamō” aja amupinim rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta rehe har amupinim ym riki. Tupā kotyhar ta rehe har amupinim. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta amō kūjā rehe ka'u te'e hū. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e hū tī. Amō

tama'e ke rehe ipy'a moī moī hū. A'erehe mukanim riki amōma'e ke. Tupāran rehe ipy'a ke a'eta moī moī tī. Upa ame'ē ta namō pexo tar ym rahā, kome'ē wwy keruhū ngi pehem te ta tipe.

¹¹ “Pejy'ar ym inamō” aja ihē amupinim rahā, Jesu kotyhar ta rehe har ihē amupinim. Ame'ē riki amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Tupāran rehe ipy'a ke moī moī tī. Amō ta rehe juru ai tī. Kawī ngi ka'u tī. Amōma'e ke mukanim tī. Pesarahā! Ame'ē namō pejy'ar ym pexo. Hake inamō ma'e ke pe'u ym te tī.

¹²⁻¹³ Pesarahā! Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta pe kuja ihē apandu ym:

—Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Mā peja pehē ke Tupā mupyrara — aja.

Ihē anī. Tupā riki aja me'ē pandu ta. Jesu kotyhar ta pe anī. Pehē atu pepandu katu:

—Mā peja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym — aja riki.

A'erehe ame'ē ka'u te'eha ma'eha ke mā peja pehē pyter ngi pemuhem pemondo.

6

Myja je'ē je'ēha ke muputu'u ngā ngi my?

¹ Jesu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē riki pehē mu mu. Pe, pehē ngi har imu namō amō je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta ruwa koty oho riki. Mā katu ym. Mā peja peho ym. Anī.

Tupā kotyhar ta ruwa koty peho. A'eta riki je'ē je'ēha ke mukatu ta.

² Pesarahā! 'Ar rehe an-gaha uhyk rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta pe Tupā kotyhar ta pandu: "Pehē katu." Aja katu ame'ē ta pe pandu ta. "Pehē katu ym." Aja katu ym ame'ē ta pe pandu ta tī. Kome'ē ywy keruhū pe har ta Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe aja rahā, ma'erehe pehē mu je'ē je'ēha ke pemukatu ym my? Mā peja ame'ē ke pemukatu!

³ Pesarahā! Tupā je'ēha rahoha ta pe japandu ta tī. "Pehē katu." Aja Tupā rehe hendu katu ame'ē ta pe japandu ta. "Pehē katu ym." Aja Tupā rehe hendu ym ame'ē ta pe japandu ta tī. Aja Tupā je'ēha rahoha ta pe japandu rahā, ma'erehe sehar peje'ē je'ēha ke pehē atu pemukatu ym my? Mā peja pemukatu!

⁴ Mā! Ame'ē rehe har amō ta je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho ta my? A'eta riki je'ē je'ēha mukatu ta my? Katu ym aja. A'eta riki katu ym ame'ē ta aja pekwa. A'erehe a'eta ruwa koty peho ym.

⁵ Mā katu ym. Pehē ngi ihē ruxī riki. Pejurujar katu ame'ē ta ngi har ukwa katu te ame'ē ixo my? Peteī ixo my? Pehī riki. (Ixoty peho.) A'e riki pehē mu ta je'ē je'ēha ke mukatu ta kŷ.

⁶ Pehē anī. Ixoty peho ym riki. Pehē mu ta riki je'ē je'ē rahā, jurujar ym ame'ē ta

ruwa koty peho. A'eta riki je'ē je'ēha mukatu riki. Katu ym aja.

⁷ Mā jete har te riki. Imu ta je'ē je'ēha ke jurujar ym ame'ē ta ruwa koty peho. A'eta riki mukatu. A'eta ruwa koty peho, a'erehe katu ym pehē aja pemujekwa. Pehē rehe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywyr. Aja rahā, pahar pemukatu ta. Pehēma'e ke amō mukanim rahā, mā peja pexo. Pehē py'a pemujywyr. Aja rahā, pahar pemukatu ta tī.

⁸ Anī. Aja pema'e ym pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pehē jupe. Pehē riki pehē mu mu! Pehē mu ma'e ke pemukanim pexo. Katu ym aja.

⁹ Pesarahā! Tupā ixo ame'ē pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta oho ym te ta. Ame'ē ke pekwa katu. Peka'u te'e ym. Pesarahā! Sawa'e te renda pe amō kūjā rehe ka'u te'e, ame'ē ke oho ym te ta. Amō sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ke aja tī. Oho ym te ta tī. Tupāran rehe ipy'a moī moī, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kūjā ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Tupā ixo ame'ē pe oho ym te ta tī.

¹⁰ Amō ma'e ke mukanim, ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Amōma'e ke rehe ipy'a moī moī ixo ame'ē ta aja tī. Oho ym te ta tī. Kawī ngi

ka'u ame'ë ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Amõ ta rehe juru ai, ame'ë ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Nupã. Aja amõma'e ke mukanim, ame'ë ta aja tĩ. Oho ym te ta tĩ. Upa ame'ë ta sawa'e te renda pe oho ym te ta. Tupã ixo ame'ë pe oho ym te ta.

¹¹ Aja me'ë pehẽ ngi har amõ amõ ixo kwe. Apo pehẽ py'a ke Tupã juhyk 'y. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e juhyk. "Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽma'e ta" aja Tupã pandu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, a'erehe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja Tupã pandu. Pehẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu, a'erehe: "Pehẽ katu te" aja Tupã pandu tĩ. (A'erehe pexoha katu aja pexo.)

Pehẽ rehe har Tupã pe amõ ta pandu: "Ne jõ riki katu te ame'ë ke"

(Amõ rehe peka'u te'e aja pexo rahã, katu, aja pekwaha pehẽ jupe naĩ. Anĩ. Katu ym aja. Pehẽ riki Tupãma'e ke, a'erehe pexoha katu aja pexo rahã, katu tiki.)

¹² Pe, amõ pandu:

—Upa ma'e ke ihẽ ama'e tar katu, ame'ë ke ihẽ ama'e katu — aja.

Ame'ë jete tipe. Amõma'e ma'eha riki katu ym nde pe. "Upa ma'e ke ihẽ ama'ema'e tar katu, ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu" aja ihẽ apandu ta tipe. Pe, ihẽ ama'e rahã, marã ka ym ame'ë ama'eha ngi amuputu'uha.

Ihẽ ke muma'e, ame'ëja saka. A'erehe ihẽ ama'e. Katu ym aja.

¹³ Amõ pandu:

—Awa mi'u pehĩ, a'erehe awa pusu pehĩ tĩ. (U'u ta.) Pe, awa pusu pehĩ, a'erehe awa mi'u pehĩ tĩ, aja. (A'erehe jande myahy) — aja.

Ame'ë jete. Yman rahã, ame'ë mokõihar ke Tupã mumba ta. Awa mi'u ke. Awa u'uha ke tĩ. Mumba ta. Jande ke anĩ. Pete'e jande jaxo ta rĩ. A'erehe jaxoha katu, aja jaxo ta me'ë te'e. Amõ kũjã rehe sawa'e ka'u te'e, a'erehe sawa'e ke Tupã mujã my? Anĩ. Aja ym. Amõ sawa'e rehe kũjã ka'u te'e, a'erehe kũjã ke a'e mujã my? Anĩ. Aja ym tĩ. "Ihẽma'e ke" aja jandema'e sawa'e te putar, a'erehe awa ke a'e mujã. A'e riki jandema'e sawa'e te. Aja rahã, awa rete riki sawa'e tema'e ke, ame'ëja saka.

¹⁴ Manõha ngi jandema'e sawa'e te ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, ima'e pyrãtãha namõ jande ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. A'erehe awa rete riki sawa'e tema'e ke.

¹⁵ Kirisutuma'e ke pehẽ, ame'ë ke pekwa. Pe, Kirisutuma'e ke kũjã ka'u te'e ame'ë koty ihẽ amondo ta my? Anĩ ta. Marã ka ym amondoha.

¹⁶ Pesarahã! Kũjã ka'u te'e ame'ë namõ amõ jumusarãi rahã, mokõi riki peteihar aja ixo. Ame'ë ke pekwa my? Pekwa katu riki pehẽ! Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

“Mokōihar riki petēihar wan ta” aja riki.

A'erehe kūjā ka'u te'e ame'ē namō pejumusarāi rahā, inamō Kirisutu petēihar aja ixo. Mā! Katu ym! A'erehe Kirisutuma'e ke kūjā ka'u te'e ame'ē koty ihē amondo ym te ta.

¹⁷ Pe, amō riki jandema'e sawa'e tema'e ke rahā, inamō petēihar aja ixo. Tupā'ā ihī katu ehe, a'erehe inamō petēihar aja ixo.

¹⁸ Mā peja amō kūjā rehe eka'u te'e ym. Mā peja amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'e rahā, juehe jumujaxer ym. Kūjā ka'u te'e ame'ē namō amō jumusarāi rahā, a'e jumahy juehe. Kirisutuma'e ym aja mujekwa, a'erehe a'e jumahy juehe.

¹⁹ Amō we tī. Tupā'ā riki pehē py'a rehe ihī katu, a'erehe pehē riki Tupā'ā rok aja pexo. Ame'ē ke pekwa katu. Pehē rehe I'ā ke Tupā muwyr. A'erehe pema'e tar katu ame'ē ke jō pema'e ym. Anī. Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. A'erehe pexoha rehe pesak katu. Peka'u te'eha ke pema'e ym.

²⁰ Ta'yr manō. Peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe Tupāma'e ke pehē. (A'erehe pema'e tar katu ame'ē ke jō, pema'e ym. Anī.) Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu tī. Pexoha katu aja pexo. Aja rahā amō ta pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pandu ta.

7

Jumendar rahā, katu my? Ame'ē rehe har Pāu mujekwa.

¹ Paper pinim ihē pe pemuwyr kwe. “Amō jumendar rahā, katu my?” aja paper pinim ihē pe pemuwyr. Ame'ē rehe har ihē amupinim ta pehē pe apo 'y. Amō jumendar ym rahā, katu tiki.

² Amō rehe ka'u te'e hū ngā. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e tī. A'erehe kūjā namō sawa'e jumendar rahā, katu tiki. Aja rahā, amō kūjā rehe ka'u te'e ym ta. Sawa'e namō kūjā jumendar rahā, katu tiki tī. Aja rahā, amō sawa'e rehe ka'u te'e ym ta tī.

³ Hakehar riki putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. Ixawa'e riki putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer tī. Jumuhury katu a'eta juehe.

⁴ Hakehar putar rahā jō anī. Ixawa'e putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer. Ixawa'e putar rahā jō anī tī. Hakehar putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer.

⁵ A'erehe hakehar putar rahā, mā peja inamō ixawa'e ukwer. Ixawa'e putar rahā, mā peja inamō hakehar ukwer tī.

Pe, hakehar pe ixawa'e kuja pandu:

—Tupā namō ihē apandu pandu ta axo. A'erehe ne namō ihē aker ym ta kŷ — aja.

—A'e tŷ — aja hakehar pandu.

Ixawa'e pe aja hakehar pandu tĩ. Aja jõ rahã, inamõ ixo ame'ẽ namõ mã peja eker ym. Aja heta ym ukwer rahã, katu. Ame'ẽ upa rahã, inamõ ukwer katu tĩ. Aja ym rahã, heta ukwer rahã, hakehar ame'ẽ ym rahã, amõ kũjã rehe ixawa'e ka'u te'e ta. Marã ka ym ame'ẽ mukanĩha. Ixawa'e ame'ẽ ym rahã, amõ sawa'e rehe hakehar ka'u te'e ta tĩ. Marã ka ym mukanĩha. "Amõ rehe eka'u te'erahã" aja Satana pandu, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã katu ym. A'erehe Tupã namõ panduha upa rahã, mã peja inamõ ixo ame'ẽ namõ ukwer katu.

⁶ Jumendar ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ramõ. "Mã peja ejumendar" aja ym ihẽ apandu. "Amõ putar rahã, ejumendar" aja ihẽ apandu.

⁷ Ihẽ rakehar ym riki ihẽ. Ihẽ Páu. Upa pehẽ ihẽ aja pexo, aja ihẽ aputar. Aja pame katu te amõ koty koty Tupã mujã. Amõ jumendar ta me'ẽ te'e. Amõ jumendar ym ta me'ẽ te'e tĩ.

⁸ Jeje te'e ixo ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta kũ. Ixawa'e manõ ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pesarahã! Ihẽ jeje te'e axo. Ihẽ aja pehẽ pexo rahã, katu tiki.

⁹ Amõ rehe peka'u te'e rahã, mã peja pejumendar. Marã ka ym amõ rehe ka'u te'eha mukanĩha. Aja rahã, pejumendar rahã, katu tiki.

¹⁰ Upa jumendar ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ akwaha aja ym. Jandema'e sawa'e te mu'e ame'ẽ ke ihẽ apandu ta 'y. Kũjã ta pe

apandu. Ne sawa'e ke mã peja ehijar ym.

¹¹ Nde erehijar, pe, amõ sawa'e ke epyhyk ym. Nde jeje te'e exo kũ. Aja nde ereputar ym rahã: "Nde sawa'e namõ ejumukatu eho tĩ. Nde sawa'e koty ejywyr eho" aja apandu. Hakehar ke ixawa'e hijar ym ta me'ẽ te'e tĩ.

¹² Amõ ta pe ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ akwaha ke ihẽ apandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ẽha anĩ. Ko sawa'e riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e namõ a'e ixo tar katu rahã, mã peja a'e ke ixawa'e hijar ym.

¹³ Ko kũjã riki Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ke a'e. Pe, ixawa'e riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, hakehar namõ a'e ixo tar katu rahã, mã peja a'e ke hakehar hijar ym.

¹⁴ Ame'ẽ jurujar ym ame'ẽ ixawa'e riki hakehar namõ ixo, a'erehe Tupã usak katu ehe, ixawa'e rehe. Hakehar riki jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Ixawa'e namõ ixo, a'erehe Tupã usak katu ehe tĩ, hakehar rehe. Aja ym rahã, ta'yn ta riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja saka ixo. Anĩ. Ta'yn ta Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym. A'erehe a'eta rehe Tupã usak katu tĩ.

¹⁵ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ixo. Inamõ ixo ame'ẽ ke Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e pandu: "Nde ke ahijar ta" aja. Aja rahã, mã peja hijar oho. "Eho ym" aja mã peja jurujar katu

ame'ë ebandu ym. Mā peja hijar oho. Kuja Tupā putar. Jumokōi je'ë je'ë ym ha rupi ixo, aja a'e putar.

¹⁶ Kūjā! Nde riki Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke nde. Ne sawa'e namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī. Sawa'e! Ne riki Jesu rehe jurujar katu ame'ë ke nde. Ne rakehar namō exo katu. Aja rahā, a'e riki Jesu rehe jurujar katu ta nahā my tī.

Tupā putar; aja pehē pexo katu

¹⁷ A'erehe myja me'ë amō ixo apo, aja mā peja exo rī. Pehē rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ë pexo my? (Pehē rakehar namō pexo my? Pehē sawa'e namō pexo my? Pehē pexo te'e me'ë te'e pehē, aja pexo my? Te'e paraky aja pexo my?) Ame'ë pexoha Tupā me'ë, muwyr saka riki. A'erehe aja pame katu te pexo rī. Amō koty koty amō ta aja tī. Aja Jesu kotyhar ta pe ihē apandu pandu. Amō amō ok ta rupi ixo ame'ë ta pe ihē apandu pandu tī.

¹⁸ Amō rehe Tupā katu usak, a'erehe a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak” aja. Arahā ehe ihī ame'ë pিরer jupāha ihī my? Aja rahā, mā peja aja ixo, jupāha namō. Emukanim ym ame'ë ke. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Ame'ëja exo rī. Amō pe Tupā pandu:

“Mā peja ihē kotyhar ta aja pemuruwak.” Arahā, ehe ihī ame'ë pিরer ke jupā ym my. Aja rahā, mā peja jupā ym aja exo rī. Jurujar katu py rahā, a'e ixo. Aja exo rī. Jupā ym, aja exo rī.

¹⁹ Ehe ihī ame'ë pিরer jupā my? Ame'ë ke Tupā ukwa tar ym. Ehe ihī ame'ë pিরer jupā ym my? Ame'ë ke a'e ukwa tar ym tī. Kuja jō a'e ukwa tar katu. Ima'e je'ëha rehe amō hendu katu my. Ame'ë ke jō a'e ukwa tar katu.

²⁰ Ngā rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā myja me'ë ngā ixo my, aja mā peja exo katu rī.

²¹ Ne rehe Tupā katu usak rahā, a'e pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Arahā se te'e paraky ame'ë ke nde my? Aja exo rī. Pe, nde jar pandu:

—Ihēma'e miasu ym nde apo 'y. Te'e eho katu — aja.

Aja rahā, mā peja ame'ë parakyha ngi ehem eho.

²² Sehar te'e paraky ame'ë ke rehe jandema'e sawa'e te katu usak, a'erehe pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak” aja. Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi uhem oho, ame'ëja saka. Ame'ë ngi poir ame'ë ke a'e, ame'ëja saka. Jandema'e sawa'e te kotyhar ke a'e, a'erehe poir aja saka ixo.

Pe, sehar amō pe te'e paraky aja ym ame'ë pe Kirisutu pandu: “Mā peja ihē kotyhar aja pemuruwak”

aja. Aja rahã, Kirisutu pe te'e paraky aja a'e ixo apo 'y.

²³ Kirisutu manõ. Arahã peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahã Kirisutu manõha rupi pehẽ rehe Tupã muhepy, ame'ẽja saka. A'erehe amõ ta pe te'e paraky ame'ẽ tama'e aja ym pexo. (Tupãma'e ke pehẽ.)

²⁴ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pehẽ rehe Tupã katu usak rahã, a'e pandu: "Mã peja ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak" aja. Arahã Tupã namõ pehẽ juehe katu pehẽ pexo. Ame'ẽ ke pehijar ym. Tapijar te'e we inamõ pehẽ juehe katu pexo rĩ.

Jeje te'e ixo ame'ẽ ta rehe har

²⁵ "Myja me'ẽ jeje te'e ixo ame'ẽ ta pe japandu ta my" aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ẽ rehe har jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ihẽ apandu ym. Ihẽ akwa ame'ẽ ke ihẽ apandu ta. Ihẽ rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe mã peja pehendu katu. (Ihẽ Pãu.)

²⁶ Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ixo. A'erehe amõ jeje te'e ixo rahã, aja te'e exo rĩ. Aja rahã, katu tiki.

²⁷ Nde rakehar namõ nde erexo rahã, ehijar ym. Jeje te'e nde erexo rahã, kũjã ke epyhyk ym. Jeje te'e nde erexo rĩ.

²⁸ Jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke nde erema'e ym. Kũjã jeje te'e ixo ame'ẽ

jumendar rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym. Jumendar ame'ẽ ta ima'e ke rehe usak usak ixo. Kupixa mujã. Imi'u matyr. Ima'e ke rehe usak usak hũ ixo. Aja pehẽ rehe ihẽ aputar ym. A'erehe mã peja jeje te'e pexo, aja ihẽ apandu.

²⁹⁻³¹ Ihẽ mu ta! Pekwa katu pexo! 'Ar rehe angaha upa tate. Kome'ẽ ywy keruhũ yman ym ta ixo. Apo ixo ame'ẽ ke upa ta. A'erehe Tupãma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi ima'e ixoha rehe amõ usak katu. A'erehe hakehar namõ ixo ame'ẽ ta hakehar aja ym ame'ẽ ta aja pexo katu. Jeje te'e aja pexo katu. Aja rahã ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. Jixi'u ame'ẽ ta riki hury katu ame'ẽ ta aja pexo katu! Puka puka ame'ẽ ta riki pyai ame'ẽ ta aja pexo katu! Ma'e ke muhepy jo'ok, ame'ẽ ta riki jo'ok ame'ẽ ke ima'e ym aja pexo katu. Ima'ehũ namõ ixo ame'ẽ ta riki ma'e ke ima'e ym te ame'ẽ ta aja pexo katu! Aja rahã ixoha rehe har ukwa ukwa ym ta ixo. 'Ar rehe angaha upa tate, a'erehe Tupãma'e ma'ema'eha rehe pesak py. A'engi pehẽma'e pexoha rehe pesak katu.

³² "Ma'e jande ja'u ta my? Ma'e jande jamunde ta my?" aja te'eha pekwa pekwa pexo. Pexoha rehe har pekwa pekwa pexo, aja ihẽ aputar ym. Sawa'e jeje te'e ixo rahã, jandema'e sawa'e te putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tar katu. A'erehe: "Myja me'ẽ ima'e parakya rehe ihẽ

ama'ema'e katu my" aja jō a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har ukwa ukwa ym ixo.

³³ Hakehar namō sawa'e ixo rahā, hakehar ke a'e muhury tar katu. A'erehe imi'u matyriha rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Myja hakehar ke a'e muhury katu ta my. Ame'ē rehe har aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo.

³⁴ A'erehe mokōi ukwaha rehe har ukwa ukwa ixo. Myja me'ē Tupā putar ame'ē ke a'e ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī.

Kūjā jeje te'e ixo ame'ē riki jandema'e sawa'e te pe ma'ema'e katu. Myja me'ē pyrātāha namō ima'e ke ma'ema'e katu my, aja a'e ukwa ukwa ixo. Myja me'ē ipy'a ke a'e moī moī katu ehe my, aja a'e ukwa ukwa ixo tī. Ixawa'e namō ixo, ame'ē anī. Ixawa'e ke a'e muhury tar katu, a'erehe: "Ma'e jande ja'u ta my" aja te'eha a'e ukwa ukwa ixo. Ixoha rehe har jō a'e ukwa ukwa ixo.

³⁵ Ihē apandu ramō ame'ē ke katu. Katu pehē pexoha ke ihē aputar, a'erehe aja me'ē ihē apandu ramō. "Ejumendar ym" aja ym ihē apandu riki. Katu ame'ē ke pema'ema'e, ame'ē ke ihē aputar. Ma'e matyriha rehe har pekwa pekwa ym ha namō jandema'e sawa'e te pe pema'ema'e katu. Aja ihē aputar. Tupā je'ēha ke pepandu pandu, ame'ē riki pehēma'e parakyha ke.

³⁶ Kūjā pái pe sawa'e pandu: "Nde rajyr ihē aputar" aja. Ame'ē ta rehe

har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē sawa'e pandu: "Kūjā ke ihē apyhyk ym ta apo 'y" aja. Aja a'e ukwa ukwa ixo: "Ihē apandu, a'erehe ihē apyhyk ym rahā, kūjā huxī ta" aja. Aja rahā, a'eta jumendar rahā, katu tiki. Pe, amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e hū. Marā ka ym mukanīha. A'erehe jumendar rahā, katu aja a'e ukwa ukwa ixo. Aja a'e putar. Aja rahā, kūjā pyhyk rahā, katu tiki. Pe, jumendar rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ym.

³⁷ Pe, sawa'e pandu:

—Ihē ajumendar ym ta apo 'y — aja.

Pe, kūjā pái pandu: "Ere" aja. Kūjā pandu tī: "Ere" aja tī. Pe, amō kūjā rehe ka'u te'e ym, aja ukwa katu tī. Upa aja me'ē rahā, jumendar ym rahā, katu tiki.

³⁸ A'erehe kuja riki. Sawa'e kūjā namō jumendar rahā, katu tiki. Amō rahā, kūjā namō jumendar ym rahā, i'ar koty te we katuha.

³⁹ Ixawa'e ixo rahā, inamō kūjā ixo katu tī. Jeje te'e aja ixo ym. A'erehe amō sawa'e ke a'e pyhyk rahā, katu ym tiki. Ixawa'e manō rahā, amō sawa'e ke a'e pyhyk katu. A'e putar ame'ē ke pyhyk katu. Ame'ē sawa'e Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. Aja me'ē jō a'e pyhyk katu. Jurujar ym ame'ē ke anī. Epyhyk ym.

⁴⁰ Ixawa'e manō ame'ē jeje te'e ixo rahā, i'ar koty te we a'e hury katuha. Aja riki ihē akwa. Tupā'ā ihē py'a rehe

ihĩ katu, a'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe mã peja pehendu katu tĩ.

8

Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moĩ

¹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō ta moĩ moĩ. "Ame'ẽ mi'u ke jande ja'u rahā, katu my?" aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr kwe. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. (Anĩ. Apandu ym we rĩ.) Pehẽ ngi har amō panduha ihĩ: "Upa jande riki jakwa katuha namō jaxo" aja riki pandu. Aja: "Ihẽ akwa katu" aja amō ukwa ukwa ixo rahā, katu te aja ukwaha jupe. Pe, ma'e ke rehe harái. Kuja. Imu ta rehe ipy'a katuha harái. Imu ta rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ẽ ta py'a ke mātā katu ta.

² Amō pandu:

—Upa katu te ihẽ akwa katu — aja ukwaha jupe.

Ame'ẽ riki jupe katu ame'ẽ te'e a'e jupe. A'erehe upa katu te a'e ukwa ym riki.

³ Pe, Tupā rehe amō ipy'a katu, a'erehe imu ta rehe ipy'a katu tĩ. Aja rahā: "A'e katu" aja Tupā ukwa.

⁴ Apo ngā mi'u rehe har apandu ta. Tupāran ruwa koty ma'e so'o rukwer ke amō ta moĩ moĩ. (Ame'ẽ ke muhepyha renda pe amō ta muhepy hepy. Ame'ẽ ke Jesu kotyhar ta u'u rahā, katu my? Katu ym my?) Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y.

Ma'e ixuwe ym ame'ẽ ke tupāran aja amō ta ukwaha naĩ.

⁵ "Tupā" aja amō ta ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ heta pete'e ixo my? Ywa pe pete'e ixo my? Kome'ẽ ywy keruhū pe pete'e ixo my? "Jandema'e sawa'e te" aja ukwaha naĩ tĩ. Ame'ẽ pete'e ixo my tĩ?

⁶ Jande pe anĩ. Peteihar jō Tupā te riki. A'e jō ixo aja jakwa katu. Jande pái keruhū a'e. Upa ma'e ke a'e mujā. Jande jaxo, a'erehe: "Ne jō riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe.

Peteihar jō riki Jesu Kirisutu. Jandema'e sawa'e te a'e. A'e je'eha rupi upa ma'e ke Tupā mujā. A'e ixo, a'erehe jande ko jaxo tĩ.

⁷ Tupāran nixói te, aja upa katu te Jesu kotyhar ta ukwa ym. Jurujar ym rahā we tupāran ruwa koty ngā mi'u ke a'eta moĩ moĩ hū. A'erehe apo ame'ẽ humi'u ke u'u rahā, ame'ẽ riki tupāran kotyhar ta ke, aja a'eta ukwa naĩ rĩ. Ame'ẽ ukwaha marā ka ym mukanĩha. A'erehe: "Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ" aja ukwaha.

⁸ Ma'e ke jande ja'u, a'erehe i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym. Ma'e ke ja'u ym rahā, i'ar koty te we Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo my? Anĩ. Aja ym tĩ. Juja katu te riki awa ta Tupā pe. U'u rahā, juja katu te. U'u ym rahā, juja katu te tĩ.

⁹ Tupāran ruwa koty ngā mi'u ke amō moĩ moĩ. Ame'ẽ

ke pe'u rahã, katu. Pe'u ym rahã, katu tĩ. Pehẽ pe juja katu te. Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ta pe anĩ. "Katu ym" aja ukwa. Pe, pehẽ pe'u rahã, pehẽ rehe a'e usak. A'erehe a'e u'u tĩ. A'engi: "Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ" aja a'e ukwa. Aja rahã, mã peja ame'ẽ mi'u pe'u ym. (Ne mu ixoha ke emujaxer ym.)

¹⁰ Tupãran ihĩ. Ame'ẽ rok pe ngã mi'u ke huwa koty amõ moĩ. Ame'ẽ ke u'u rahã, katu ym, aja Jesu rehe jurujar katu wan ame'ẽ ke ukwa. Nde pe anĩ. "Upa ihẽ akwa katu. Tupãran ixuwe ym" aja nde erekwa katu. A'erehe ame'ẽ rok pe nde erexe, pe, ngã mi'u ke nde ere'u. Ame'ẽ ke jurujar katu wan ame'ẽ ke usak, a'erehe a'e u'u tĩ.

¹¹ Pe, a'e pyai ixo. "Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Katu ym ihẽ" aja a'e ukwa jupe. Mã! "Upa ihẽ akwa katu. Tupãran ixuwe ym" aja nde riki erekwa katu nde jupe. A'erehe jurujar katu wan ame'ẽ ke aja: "Katu ym ihẽ" aja ukwa jupe. A'e riki nde mu ke. A'e uhãha ke rehe Kirisutu manõ.

¹² Ne mu ke nde eremupyai riki. A'erehe: "Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja a'e ukwa jupe. Ne mu ke nde eremupyai rahã, nde riki ereka'u te'eha ke nde erema'e, aja Kirisutu riki ukwa katu, ame'ẽja saka.

¹³ A'erehe ihẽ mu ixoha ke ihẽ amujaxer ym. Ihẽ Páu. Tupãran ruwa koty ngã mi'u ihĩ. Ame'ẽ ke a'u rahã, katu

ym, aja ihẽ mu ukwa rahã, ame'ẽ mi'u ke ihẽ a'u ym te ta tĩ. Ihẽ aja nde rahã, katu tiki tĩ. (E'u ym tĩ.)

9

Jesu mondo ame'ẽ ta ke

¹ Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ Páu. Upa Jesu kwera katu uhem rahã, ihẽ asak ehe. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Ima'e je'eha ke ihẽ apandu pandu pehẽ pe, a'erehe pehẽ pejurujar katu ehe. Ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja pekwa ta me'ẽ te'e.

² "Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ. Pyhyk ym. A'erehe Páu Jesu mondo ame'ẽ aja ym a'e" aja amõ ta pandu naĩ. Pehẽ anĩ. "Páu riki Jesu mondo ame'ẽ ke a'e" aja pekwa katu. Pehẽ riki jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ riki Jesu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja pemujekwa ngã pe.

³ Amõ Jesu mondo ame'ẽ ta jandema'e tamatarer ke pyhyk. Páu anĩ. Jandema'e tamatarer ke pyhyk ym. A'erehe: "Páu riki Jesu mondo ame'ẽ aja ym a'e" aja ukwaha. A'erehe: "Páu pe jande mi'u jame'ẽ ym ta" aja pandu pandu rahã, mã kuja ihẽ apandu.

⁴ Tupã je'eha ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha. A'erehe ihẽ pe a'eta mi'u ke amõ ta muwyr rahã, katu tiki.

⁵ Amō amō ok ta rupi Tupā je'ēha ke amō Jesu mondo ame'ē ta pandu pandu oho rahā, hakehar ta namō a'eta oho. Hakehar ta pe ngā mi'u me'ē me'ē tī. Jandema'e sawa'e te mu ta aja tī. Hakehar ta raho tī. Petu aja tī. Hakehar raho a'e tī. Mā! A'eta aja ihē rahā, katu tiki tī. Ngā mi'u ihē pe amō ta muwyr rahā, katu tiki tī.

⁶ Amō parakyha rehe Jesu mondo ame'ē ta paraky ym. Tupā je'ēha ke jō pandu pandu. Pe, imi'u ke amō ta me'ē me'ē ngā pe. Mā! Ihē jō aja ym my. Manambe amō. Amō parakyha rehe jande mokōi japaraky, pe, ame'ē rehe tamatarer japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok. Mā! Jande jō aja rahā, katu ym.

⁷ Jumaiha rehe sonda oho rahā, amō parakyha rehe paraky ym oho. Ima'e kapitā riki imi'u me'ē ipe. Ma'e ke kupixa pe ijar jyty m rahā, ame'ē ke a'e u'u tī. Ixamby ke arapuharan ngi ijar jo'ok. Ame'ē ke a'e u'u. Mā! Aja saka ihē tī. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu. A'erehe ihē pe ngā mi'u amō ta muwyr rahā, katu tiki tī. Manambe pe aja tī. Me'ē ipe rahā, katu tiki tī.

⁸ Kupixa jar rehe har ihē apandu. Sonda ta amō. Arapuharan jar amō. Ame'ē ke jō ym. Aja Moise je'ēha mukwa katu tī.

⁹ Kuja Moise je'ēha rehe jasak:

“Ahúi aja me'ē kurer ke jo'ok

rahā, tapi'iruhu pyrū pyrū oho ehe. Arahā iāpūi ke epukwar ym ingi. U'u tar katu rahā, mā peja u'u, aja riki.”

Paraky rahā, ma'e ke u'u tī. Tapi'iruhu rehe jō Tupā pyrara usak my?

¹⁰ Anī. Ame'ē rehe jō ym. Jande rehe har a'e ukwa ukwa ixo. (Jesu mondo ame'ē ta ke jande.) Je'ēha ke japandu pandu rahā, ngā mi'u amō ta muwyr jande pe. (Tapi'iruhu paraky, ame'ēja saka.) Pesarahā! Kupixa ke amō mondok. Amō riki ma'e ke jyty m. Ame'ē mokōi riki kupixa ngi ma'e ke u'u ta. Aja a'eta ukwa katu.

¹¹ Kupixa pe ma'e ke amō jyty m. Ma'e tyarō rahā, ame'ē ke ijar u'u ta. Aja jande tī. Tupā je'ēha ke pehē pe japandu pandu rahā, ma'e ke jajyty m, ame'ēja saka. Apo pehē ngi pehē mi'u japyhyk rahā, katu tiki. (Kupixa ngi ijar ma'e u'u, ame'ēja saka.)

¹² Aja amō Jesu mondo ame'ē ta riki. Pehē ngi pehē mi'u ke pyhyk rahā, katu tiki. A'erehe pehē ngi ihē apyhyk rahā, i'ar koty te we katuha. Manambe aja tī.

Pesarahā! Pehē ngi ihē apyhyk ym te riki ma'e ke. Amō ma'e ke rehe ihē aparaky, aja tamatarer apyhyk. Pe, ame'ē pe ihēma'e ke ajo'ok. Manambe aja tī. Aja rahā: “Páu ta te'e u'u tar katu, a'erehe Tupā je'ēha ke pandu pandu” aja amō ta pandu ym te ta. Aja pandu ym te ta awa, a'erehe

myrandu katu rehe amō ta jurujar katu ta. Kirisutu rehe har ukwa katu ta tī.

¹³ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe pa'i ta paraky u'am. (Jundéu awa tama'e pa'i ta ke ame'ē ta.) Ame'ē renda pe ngā mi'u ke amō ta werur. Ame'ē ke pa'i ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu. Tupā rehe ipy'a ke amō ta moī moī rahā, arapuharan ra'yr ke a'eta hany. Jumu'eha renda keruhū pe hany. Pe, ame'ē ngi amō ke hany ame'ē ta u'u tī. Ame'ē ke pekwa katu.

¹⁴ Aja saka apo tī. “Mā peja myrandu katu ke pandu pandu ame'ē ta pe pehē mi'u ke peme'ē katu.” Aja jandema'e sawa'e te mujekwa katu.

¹⁵ Aja amō ta ngi ma'e ke ihē apyhyk ym. Kome'ē paper pinim ihē amondo rahā, ihē pe ngā mi'u ke amō ta me'ē ta, a'erehe ihē amupinim axo, aja pekwa. Anī. Aja ym. Muhepyha ke ihē apyhyk rahā, ihē ruxī ta. Ihē amanō py ta tipe. Muhepyha ihē aputar ym. “Muhepyha ihē apyhyk ym ta” aja ajupandu katu te ihē jupe. “Aja ym” aja marā ka ym amō ta panduha.

¹⁶ Myrandu katu ke ihē apandu pandu. A'erehe: “Katu te ihē” aja akwa ihē jupe rahā, katu ym tiki. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te riki pandu: “Myrandu katu ke epandu pandu eho” aja ihē pe. Mā! Ame'ē ke ihē apandu pandu ym aho rahā, ihē ke

Tupā mupyrara ta, aja akwa.

¹⁷ Ihē atu ihē aputar, a'erehe myrandu katu ke ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym riki. Tupā riki ihē pe pandu: “Myrandu katu epandu eho” aja. Ame'ē parakyha ke ihē pe me'ē. A'erehe ihē apandu pandu aho.

¹⁸ Anī. Myrandu katu ihē apandu pandu aho rahā, muhepyha ke ihē apyhyk ym. (Jesu mondo ame'ē ke ihē.) A'erehe muhepyha ke ihē apyhyk rahā, katu tiki. Anī. Aja ym ta ihē. Apyhyk ym ta.

¹⁹ Ihē aputar ame'ē ke ihē ama'ema'e katu riki. Amōma'e te'e paraky ame'ē ke ihē aja ym ihē. Anī. Upa amō ta rehe te'e aparaky ame'ē ke ihē aja ihē axo. Aja rahā upa ngā pe myrandu katu ihē apandu pandu. Aja rahā, heta ngā Jesu rehe jurujar katu ta nahā my.

²⁰ Jundéu awa ta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my. Moise je'ēha rehe jō ihē ahendu ym. Jesu je'ēha rehe ihē ahendu katu tī. Amō ta riki Moise je'ēha rehe jō hendu katu. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. Aja rahā, Jesu rehe har ihē apandu rahā, heta a'eta jurujar katu ta ehe my tī.

²¹ Aja jundéu awa aja ym ame'ē ta tī. A'eta namō ihē axo rahā, a'eta ixoha aja ihē axo tī. A'eta namō ihē axo

rahã, jundéu awa ta ixoha, aja ym ihê axo. Aja rahã, Jesu rehe har ihê apandu pandu rahã, heta jundéu awa aja ym ame'ê ta jurujar katu ta ehe my tĩ. Pesarahã! Kirisutu je'êha rehe ihê ahendu katu. A'erehe Tupã je'êha rehe ihê ahendu katu tĩ.

²² Jesu rehe jurujar katu wan ame'ê ta namõ ihê axo rahã, a'eta ixoha aja ihê axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihê amujekwa katu rahã, a'eta ukwa katu te we ta my tĩ. Pesarahã! Amõ ta ixoha, aja ihê axo tĩ. Aja rahã, Jesu rehe har ihê apandu pandu rahã, a'eta jurujar katu ta ehe my tĩ.

²³ Aja ihê axo. Aja rahã, myrandu katu ke ihê apandu pandu katu aho. Pe, ma'e katu ame'ê ke ihê pe Tupã muwyr.

²⁴ Jumusarái ha rehe amõ ta ujan. Arahã heta ujan oho tipe. Uhyk py ame'ê ke jõ ma'e ke pyhyk. Ame'ê ke pekwa katu. A'erehe uhyk py, aja pejan katu tĩ. Aja rahã, uhyk py, aja ma'e katu ame'ê ke Kirisutu me'ê, ame'ê ke pepyhyk ta.

²⁵ Jumusarái ha rehe amõ ujan rahã, wera rahã pame katu te a'e ujan riki. Aja rahã pyrãtã katu oho. Pe, uhyk py rahã, iãkã rehe har ke iãkã rehe kapitã moĩ ta. Aja ujan ame'ê ke putar. Ame'ê iãkã rehe har pahar jaxer ta oho. Tupã je'êha mujekwa aja jande jaxo rahã, ujaniha rehe jaxo, ame'êja saka. Pe, ma'e katu ame'ê ke Tupã me'ê ta. Ame'ê jaxer ym te ta. A'erehe

mã peja Tupã je'êha mujekwa aja pexo katu.

²⁶ A'erehe ihê ajan aja ihê axo tĩ. Tupã je'êha mujekwa aja ihê axo. Pahar ahyk py ta aja tĩ. Jumusarái ha rehe amõ ipo pe tukwa tukwa. Te'e ihê atukwa tukwa ym. Pahar amõ ke ihê aityk ta, aja hãtã ihê atukwa tukwa.

²⁷ Ihê ke ihê ajutukwa tukwa ihê jupe. Aja rahã, pyrãtã katu ihê axo. Aja rahã, ihê aputar ame'ê ke pahar ihê ama'ema'e ta. Ame'ê riki Tupã je'êha mujekwa aja ihê axo. Amõ ta pe ihê apandu: "Tupã je'êha mujekwa aja pexo. Aja rahã, ma'e katu ame'ê ke Tupã me'ê ta pehê pe" aja riki. Pe, ihê riki Tupã je'êha mujekwa aja axo ym rahã, ma'e katu ame'ê ke a'e me'ê ym ta ihê pe. Aja rahã, katu ym. A'erehe Tupã je'êha mujekwa aja ihê axo. Ihê aja pexo tĩ. (Tupã je'êha mujekwa, aja pexo tĩ.)

10

Tupãran rehe pehê py'a pe-moĩ moĩ ym

¹ Ihê mu ta! Jande ramũi ymanihar rehe har pekwa pekwa pexo. (Ame'ê ta Eji ywy ngi uhem ame'ê ta ke.) Moise namõ ixo ame'ê ta ke a'eta. Upa ame'ê ta ywa takãxĩha pu'am, ame'ê raikwer rupi wata oho. Upa ame'ê ta y apyrer rupi wata aha oho. Y rer riki y pytã ke.

² Ywa takãxĩha pu'am ame'ê raikwer rupi wata oho. Mujahuk, ame'êja saka. (Aja

rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja a'eta mujekwa. Hendu ta ehe.) Y apyrer rupi wata aha oho tĩ. Mujahuk, ame'ẽja saka tĩ. (Aja rahã, a'eta riki Moise kotyhar ta ke aja mujekwa tĩ. Hendu ta ehe.)

³ Upa ame'ẽ ta ma'e mi'u ke u'u riki. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Ywa ngi mungyr ame'ẽ ke u'u.

⁴ Upa ame'ẽ ta y u'u tĩ. Tupã'ã me'ẽ ame'ẽ ke a'eta u'u. Y ke a'eta putar rahã, ita ngi y ke Moise muhem. Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ngi muhem. Kirisutu je'ẽha rupi muhem, ame'ẽja saka. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu rahã: "Jande namõ ita wata oho ixo ame'ẽja saka" aja pandu. A'eta namõ Kirisutu wata oho, ame'ẽja saka a'erehe aja pandu.

⁵ A'eta rehe Tupã usak katu tipe. Tupã rehe a'eta hendu ym. A'erehe Tupã hury ym a'eta rehe. A'erehe a'eta rehe Tupã parahy. A'erehe upa tate a'eta ke a'e jukwa. Awa nixói te ame'ẽ rupi a'e tama'e kangwerupa heta túi.

⁶ Ame'ẽ ta aja jande jaxo rahã, katu ym tiki. A'erehe ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ.

⁷ Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ riki. A'eta aja pema'ema'e ym tĩ. A'eta rehe har kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

"Tupãran rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, ma'e ke u'uha rehe jõ putar

katu. A'engi purahái tĩ. Aja tupãran rehe ipy'a ke ame'ẽ ta moĩ moĩ."

Mã peja ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. Tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ ym tĩ.

⁸ Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e. Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e tĩ. Mã peja ame'ẽ ta aja pexo ym tĩ. A'eta ka'u te'e rahã, heta ngã ke Tupã jukwa. Kuja, 23.000 hetaha jukwa. Peteĩ wera rahã, aja hetaha manõ.

⁹ A'eta pandu: "Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta" aja pandu naĩ. A'erehe a'eta hendu ym ehe, pe, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. A'erehe a'eta ke mbói su'u riki. Pe, heta ngã manõ. A'eta aja mã peja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym pexo tĩ.

¹⁰ Tupã rehe har a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. A'eta aja pexo ym tĩ. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ rahã, Tupã je'ẽha rahoha uhyk uwyr, pe, heta ame'ẽ ta ke a'e jukwa. A'erehe a'eta aja mã peja pexo ym tĩ. (Tupã rehe har peje'ẽ je'ẽ ym pexo tĩ.)

¹¹ Jande ramõi ymanihar rehe mâte me'ẽ uhyk. A'eta ixoha rehe har amõ ta mupinim. Pe, ame'ẽ ke rehe jasad rahã, a'eta aja jaxo rahã, jande ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja mujekwa. 'Ar rehe angaha uhyk tate, a'erehe jande ramõi ta aja mã peja ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym tĩ.

¹² A'erehe mã peja pandu ym amõ: "Ihẽ akwa katu,

a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym ta" aja ukwaha naī. Mā! Aja ym a'e jupe. Pahar ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e ta my.

¹³ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pehē riki awa ta te'e aja pemujekwa pehē jupe. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu. Marā ka ym peputu'uha ingi. Pe, pema'e ym rahā riki Tupā pandu ta: "A'ewan" aja. Pe, peputu'u ta ingi. Pema'e ym ta. Tupā pandu: "Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pehē py'a ke ihē riki amātā ta" aja riki. Aja rahā, ame'ē ke pema'e ym ta. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'e katu ta.

¹⁴ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehē ramūi ta ke Tupā mupyrara. A'erehe mā peja tupāran rehe pehē py'a pemoī moī ym apo 'y.

¹⁵ Pehē pekwa katu ame'ē ta ke pehē. Aja me'ē ta pe ihē apandu pehē pe. Ihē apandu ame'ē ke jete my? Ame'ē ke pehē riki pekwa katu pehē jupe.

¹⁶ Jandema'e sawa'e te manōha ke jande jakwa jakwa jaī rahā, ma'e rykwer ke ja'u. Ita rekūi japyhyk rahā, japandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe. Pe, ame'ē rykwer ja'u rahā, Kirisutu ruwy ke uhem, ame'ē ke jakwa jakwa jaī. Aja rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo, aja jamujekwa ngā pe. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja

jamujekwa tī. Pe, mbeju ke jamopok tī. Ame'ē ke ja'u rahā, Kirisutu manō, ame'ē ke jakwa jakwa jaī tī. Aja rahā, Kirisutu namō jande juehe katu jaxo aja jamujekwa tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja jamujekwa tī.

¹⁷ Jande reta jaxo. Mbeju riki peteī. Ame'ē jande johu ja'u. A'erehe jande johu pe-teīhar aja jaxo.

¹⁸ Jundéu awa ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'eta. Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī rahā, ma'e hymba ke a'eta hany. Jundéu awa tama'e pa'i ta hany hany. Ame'ē riki a'etama'e parakyha. Pe, ame'ē hymba ka'ē ke amō u'u rahā, Tupā rehe ipy'a moī moī. Ixotyhar ta ke a'eta aja mujekwa.

¹⁹ Aja rahā, tupāran ixuwe, aja ihē apandu my? Anī. Aja ym. Ixuwe ym. Huwa koty amō mi'u ke amō moī. Ame'ē ke amō u'u rahā, pyrātāha pyhyk my? Anī. Aja ym.

²⁰ Kuja ihē apandu. Tupāran ruwa koty ma'e ke moī moī rahā, ājā ta pe ma'e ke me'ē, ame'ēja saka riki. Tupā pe me'ē, aja ym. A'erehe ame'ē ke pe'u rahā, ājā ta namō pehē juehe katu pexo. Aja ihē aputar ym. Ixotyhar ta ke pehē, a'erehe aja ihē aputar ym tī. (A'erehe tupāran ruwa koty ma'e ke pemoī ym.)

²¹ Jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī rahā, ma'e rykwer pe'u. Aja rahā, jandema'e sawa'e te

namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexoha. A'erehe huwa koty ma'e ke moī ame'ē ke marā ka ym pe'uha. Mbeju ke pe'u rahā, jandema'e sawa'e te manōha ke pekwa pekwa peī. Aja rahā, jandema'e sawa'e te namō pehē juehe katu pexo, aja pemujekwa. Ixotyhar ta ke pehē aja tī. Aja rahā, marā ka ym ājā ta namō pehē juehe katu pexo. A'erehe huwa koty ma'e ke moī, ame'ē ke marā ka ym pe'uha.

²² Tupā ke jamuparahy tar ym. A'erehe mā peja ājā ta namō jande juehe katu jaxo ym. Tupāma'e pyrātāha 'ar koty te we jandema'e pyrātāha my? Anī. Aja ym riki. A'erehe ājā ta namō jande juehe katu jaxo rahā, jande ke Tupā mupyrara ta tī. A'erehe tupāran ruwa koty ngā mi'u moī, ame'ē ke pe'u ym.

²³ “Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja amō ta pandu. Ame'ē riki jete har te tipe. Upa ma'e ke katu, aja ym riki. “Upa japutar ame'ē ke jama'e katu” aja panduha. Jete har te tipe. Upa ma'e amō ta ke muhury ym riki.

²⁴ Ma'e ke jumuhury juehe ame'ē ke jō amō ma'e rahā, katu ym tiki. Amō ta ke muhury, ame'ē ke amō ma'e rahā, katu tiki.

²⁵⁻²⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Kome'ē ywy keruhū Tupā mujā. Ima'e ke.

Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ke a'e mujā tī. Ima'e ke tī” aja.

A'erehe muhepyha renda ngi ma'e so'o rukwer ke pejo'ok rahā, pe'u katu te'e. “Tupā mujā ame'ē ke ko” aja pekwa. “Tupāran ruwa koty kome'ē so'o rukwer amō moī my?” aja ym pepandu. “Moī my?” aja pepandu ym ha namō pe'u katu.

²⁷ Jesu rehe jurujar ym ame'ē ke nde pe pandu:

—Ihē rok pe ma'e ke e'u ejur — aja.

Pe, nde erepandu:

—Ihē aho ta kī — aja.

Pe, nde erehyk rahā, nde pe me'ē, ame'ē ke e'u. Hok jar pe: “Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u ke nde eremoī my” aja epandu ym. (Nde erepandu ym ha namō e'u katu ma'e ke.)

²⁸ Pe, amō pandu. Jurujar katu wan ame'ē ke a'e.

—Tupāran ruwa koty kome'ē mi'u moī ame'ē ke ko — aja.

Aja rahā, ame'ē mi'u ke e'u ym. Jurujar katu wan ame'ē ke pandu, a'erehe e'u ym. “U'u rahā, katu ym” aja a'e ukwaha naī, a'erehe e'u ym.

²⁹ A'e ukwaha ke, a'erehe e'u ym. Nde erekwa, aja ym. “Nde ere'u rahā, katu” aja nde erekwa katu.

Pe, amō pandu:

—Amō ukwa ame'ē ke ihē ama'e rahā, katu ym aja akwa ihē jupe. A'erehe ihē akwa ame'ē ke ihē ama'e ta. Amō

ukwa ame'ë ke ihë ama'e ym ta.

³⁰ Ihë mi'u ihë a'u rahã, Tupã pe ihë apandu: “Ne jô riki katu te me'ë ke. Ihë mi'u ihë pe nde eremuwyr” aja. Pe, ihë a'u. Aja rahã, ma'erehe ihë rehe amõ je'ë je'ë my? Je'ë je'ë rahã, katu ym — aja riki amõ pandu. (Anĩ. Jurujar katu wan ame'ë rehe nde erepy'a katu ta me'ë te'e, a'erehe aja epandu ym.)

³¹ Upa ma'e ke pema'e rahã, katu ame'ë ke pema'e. Ma'e ke pe'u rahã, aja tĩ. Katu ame'ë ke pema'e tĩ. Aja rahã, Tupã pe: “Ne jô riki katu te me'ë ke” aja amõ ta pandu ta.

³² Katu aja pexo. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Ame'ë ke upa ngã ukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ. Tupã kotyhar ta aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ.

³³ Ihë aja pexo tĩ. Upa ihë ama'e ame'ë namõ amõ ta py'a ke ihë amuhury tar katu. Ihë juehe ajumuhuryha ke ihë ama'e ym. Amõ ta ke ihë amuhury tar katu. Aja rahã, a'eta Jesu rehe jurujar katu ta my. Aja rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta.

11

Iãkã ke jupyk ame'ë rehe har

¹ (Amõ ta ke ihë amuhury tar katu.) A'erehe ihë aja pexo tĩ. Ihë riki Kirisutu aja ihë axo tĩ. Amõ ta py'a ke ihë amuhury tar katu.

² Ihë apandu ame'ë ke pekwa pekwa pexo, a'erehe: “Pehë katu” aja ihë apandu

ta. Ihë amu'e ame'ë ke rehe pehendukatu, a'erehe: “Pehë katu” aja apandu ta tĩ.

³ Pesarahã! Kirisutu riki upa katu te awa tama'e sawa'e te. Ame'ë ke pekwa, aja ihë aputar. Pe, ixawa'e riki hakeharma'e kapitam. Tupã riki Kirisutuma'e sawa'e te.

⁴ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ sawa'e pandu pandu. Arahã iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk rahã, katu ym. Ejupyk ym. Tupã je'ëha ngã pe pandu pandu rahã, aja tĩ. Iãkã ke ejupyk ym tĩ. Jupyk rahã, Kirisutu rehe hendu ym, aja mujekwa. Kirisutu sawa'e te aja ym, aja mujekwa.

⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda pe Tupã namõ kũjã pandu pandu. Arahã iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu ym. Ixawa'e rehe a'e hendu ym, aja mujekwa ngã pe. A'erehe ixawa'e ke a'e muhuxĩ. (A'erehe mã peja iãkã ke jupyk.) Tupã je'ëha ke kũjã pandu pandu rahã, aja tĩ. Mã peja iãkã jupyk tĩ. Jupyk ym rahã, ixawa'e ke a'e muhuxĩ tĩ. Iãkã ke kũjã jãpĩ rahã, huxĩ aja saka a'e. Iãkã jupyk ym rahã, aja tĩ. Juja katu te riki. Huxĩ aja a'e ixo tĩ. (A'erehe mã peja iãkã ke jupyk.)

⁶ Iãkã rehe ma'e namõ kũjã jupyk ym rahã, mã peja iãkã ke amõ jãpĩ. Iãkã jãpĩ aja ixo rahã, a'e huxĩ. Aja rahã, jãpĩ ym rahã we, mã peja iãkã ke jupyk. Tupã je'ëha pandu rahã, jupyk. Tupã namõ

pandu rahã, aja tĩ. Jupyk tĩ.

⁷ Tupã riki sawa'e te. A'e aja sawa'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe kapitã a'e. A'erehe iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk rahã, katu ym. Amõ wyr koty te we a'e aja a'e mujekwa ym ta. Amõ rehe te'e paraky aja mujekwa ym ta. Kũjã anĩ. Sawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ta me'ẽ te'e. A'erehe mã peja iãkã rehe ma'e namõ jupyk.

⁸ Pesarahã! Sawa'e ke Tupã mujã py. A'engi sawa'e ngi ma'e ke jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e kũjã ke a'e mujã. Kũjã ngi sawa'e ke a'e mujã ym riki.

⁹ Sawa'e pete'e ixo, a'erehe kũjã ke Tupã mujã. Sawa'e namõ ma'eha ke kũjã. Kũjã pete'e ixo, a'erehe sawa'e ke a'e mujã my? Anĩ. Aja ym riki.

¹⁰ A'erehe Tupã je'ẽha sawa'e pandu rahã, iãkã rehe ma'e ke namõ kũjã jupyk. Aja rahã, ixawa'e rehe a'e hendu katu, aja mujekwa katu ngã pe. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha ta usak rahã: "Katu tiki" aja ukwa.

¹¹ Tupã kotyhar ta aja jande jaxo. A'erehe marã ka ym sawa'e jejeha. Kũjã namõ ma'eha putar. Marã ka ym kũjã jejeha. Sawa'e namõ ma'eha putar a'e tĩ.

¹² Sawa'e ngi ma'e ke Tupã jo'ok, pe, ame'ẽ ke te'e kũjã ke a'e mujã. Aja apo kũjã ngi sawa'e uhem. U'ar rahã, ima'e pusu ngi uhem. Aja rahã, mokõi a'eta jumujã a'eta juehe aja mujekwa. Upa

aja riki Tupã mu'am. Aja a'e putar.

¹³ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupã namõ kũjã pandu pandu rahã, iãkã rehe ma'e ke namõ jupyk ym rahã, katu my? Ame'ẽ ke pehẽ riki pepandu. Pesarahã! Katu ym, aja pekwa.

¹⁴ Sawa'e'a riki puku rahã, muhuxĩ, aja jakwa jande jupe.

¹⁵ Kũjã'a puku rahã, anĩ. Puku rahã, a'e katu te aja jakwa jande jupe. I'a riki jupyka ke aja Tupã mujã.

¹⁶ "Aja ym ta" aja amõ ta je'ẽ je'ẽ tar katu rahã, kuja jõ ihẽ apandu. Jande riki Jesu mondo ame'ẽ ta ke jande. Jande riki japandu: "Iãkã rehe ma'e ke namõ kũjã jupyk rahã, katu tiki" aja. Pesarahã! Amõ amõ henda pe Tupã rehe ipy'a ke jurujar katu ame'ẽ ta moĩ moĩ rahã, aja kũjã ta ixo. Iãkã rehe ma'e ke namõ a'eta jupyk riki. A'erehe a'eta aja pehẽ kotyhar ta kũjã ta tĩ. Jupyk rahã, katu tĩ.

Jandema'e sawa'e te manõha ke ukwa ukwa uĩ

¹⁷ Apo amõ rehe har ihẽ apandu ta. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ rahã, pepy'a ym pehẽ juehe pexo. Tupã rehe har pejumu'e katu te we aja ym rĩ. A'erehe ihẽ rury ym ihẽ. Amõ ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ tar katu rahã, pemuka'u te'e pehẽ juehe. A'erehe Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu ym.

18 Pesarahã! Pehẽ pejy'ar rahã, amõ koty koty pekwa pexo. Aja pehẽ koty ngi uwyr ame'ẽ ta pandu ihẽ pe. Aja nahã my, aja ihẽ akwa.

19 [Amõ koty koty ukwa ame'ẽ ta ixo nahã my. Aja rahã, katu ixo ame'ẽ ta ke amõ ta ukwa ta. Ame'ẽ ke mujekwa ta me'ẽ te'e.]

20 Pehẽ pejy'ar rahã, ma'e ke pe'u. Aja jandema'e sawa'e te manõha ke pekwa pekwa peĩ my? Anĩ. Aja ym pehẽ.

21 Pehẽ pe'u rahã, pe'u te'e. Uhyk py, ame'ẽ ke pahar riki u'u. Uhyk u'u. A'ejõhar uhyk ame'ẽ ke myahy riki. Nixói ma'e ke. Upa amõ ta u'u. A'erehe amõ ta iãpũ riki. Amõ ta kawĩ ngi ka'u riki. Amõ ta myahy riki. Katu ym aja.

22 Pehẽ rok pehĩ. Pehẽ myahy rahã, a'ep pe'u katu. Amõ Tupã kotyhar ta ke pemuhuxĩ. Ma'e nixói te, ame'ẽ ta jy'ar uwyr tĩ. Ame'ẽ ta uhyk rahã, ma'e u'uha ke nixói. A'erehe ame'ẽ ta ke pemuhuxĩ. Katu ym aja. Myja me'ẽ ihẽ apandu ta my? Pehẽ pejy'ar rahã, katu pexo, aja ihẽ apandu ta my? Anĩ. Aja ym riki pehẽ. Katu ym aja.

23 Pesarahã! Jandema'e sawa'e te mu'e ihẽ ke. Ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ apandu tĩ. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe huwajan ta ke Jun muhyk werur. Muhyk ym rahã we, ame'ẽ pytun rahã, mbeju ke Jesu pyhyk.

24 Tupã pe a'e pandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja.

Upa pandu rahã, mbeju ke a'e mopok. Pe, pandu: "Kome'ẽ riki ihẽ rete ke. Ihẽ amanõ ta, a'erehe pehẽ pemanõ ym ta. Ihẽ aja mbeju ke pemopok tĩ. Aja ihẽ amanõha ke pekwa pekwa peĩ" aja Jesu pandu.

25 Aja upa a'eta mi'u u'u rahã, ita rekúi ke a'e pyhyk. Pe, pandu: "Kome'ẽ riki Tupã panduha pyahu aja saka. Ihẽ amanõ ta, pe, ihẽ ruwy uhem ta. A'erehe a'e panduha pyahu riki jetehar te ke aja mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer pe'u rahã, mã peja ihẽ amanõha ke pekwa pekwa peĩ" aja riki Jesu.

26 Aja rahã, kuja pekwa apo. Pejy'ar rahã, mbeju ke pe'u rahã pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ" aja pepandu pandu pehẽ jupe. Ita rekúi pe ma'e rykwer ihĩ. Ame'ẽ ke pe'u rahã pame katu te: "Ko jandema'e sawa'e te manõ" aja pepandu pandu pehẽ jupe. A'e jywyr ym rahã we, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

27 Mbeju ke u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pandu pandu. Aja rahã, jumusarái ha rupi u'u rahã, Kirisutu ke a'e putar ym. Aja a'e mujekwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke jumusarái ha rupi u'u rahã, aja tĩ. Kirisutu ke a'e putar ym tĩ, aja a'e mujekwa tĩ. Huwy ke a'e putar ym tĩ, aja mujekwa tĩ. Katu ym aja.

28 "Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo" aja amõ ukwa py uĩ. Aja jõ rahã, pe, mbeju ke a'e

u'u katu. Ita rekúi pe ma'e rykwer ke u'u katu tĩ. Ipy'a juhyk ym ixo rahã, mã peja a'e u'u ym.

²⁹ Mbeju ke amõ u'u rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ, aja a'e ukwa. Ita rekúi pe ma'e rykwer u'u rahã, aja tĩ. Jandema'e sawa'e te manõha rehe har a'e ukwa ukwa uĩ tĩ. Aja ukwa ym rahã riki u'u rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta.

³⁰ Pesarahã! Amõ ta ukwa ym rahã, u'u. A'erehe ame'ẽ ta ahy ixo. Amõ ta pitu te'e ixo tĩ. Amõ ta manõ tĩ. (Tupã mupyrara riki.)

³¹ "Ihẽ py'a juhyk aja me'ẽ ihẽ axo" aja jakwa py. Pe, mbeju ke jande ja'u. Ma'e rykwer aja tĩ. Ja'u tĩ. Aja rahã, jande ke Tupã mupyrara ym ta.

³² "Pehẽ py'a juhyk ym pexo" aja jande pe Tupã mujekwa. Pe, jande ke a'e mupyrara. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar. Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta namõ jande ke a'e mupyrara hũ ym ta.

³³ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Pejy'ar rahã, jandema'e sawa'e te manõha rehe har pekwa pekwa peĩ rahã, peharõ pehẽ juehe peĩ. Uhyk py ame'ẽ ta ke mã peja amõ ta rehe peharõ we peĩ rĩ. (Haikwer rupi uhyk uwyr, ame'ẽ ta rehe peharõ katu. Pe, pehẽ johu peteĩhar aja pe'u.)

³⁴ Amõ myahy rahã, mã peja hok pe a'e u'u. Pe, jy'ar

uwyr rahã, u'u hũ ym ta. Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ym ta. Pe, amõ we ma'e rehe har ihẽ apandu tar katu riki. Ame'ẽ ke pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, ihẽ apandu ta.

12

Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har

¹ "Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ rehe har jande pe emujekwa" aja ihẽ pe paper pinim pemuwyr. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Ihẽ mu ta! Jetehar te ke pekwa, aja ihẽ aputar.

² Yman Tupã rehe pepy'a ym rahã we, tupãran rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Ixuwe ym ame'ẽ ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ. Arahã, peka'u te'e riki. Aja pekwa katu.

³ Ipy'a rehe Tupã'ã ihĩ, ame'ẽ ke kuja pandu ym: "Jesu riki jaxer ai" aja pandu ym te. Aja marã ka ym panduha. Pe, kuja pandu katu: "Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Tupã a'e" aja amõ pandu. Aja pekwa katu ame'ẽ ke ihẽ aputar.

⁴ Ma'e ke Tupã'ã me'ẽ. Ame'ẽ ke amõ koty koty a'e me'ẽ me'ẽ. Me'ẽha riki peteĩhar jõ. Tupã'ã ke a'e.

⁵ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ koty koty paraky. Ijar riki peteĩhar. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁶ Tupãma'e parakyha ke amõ ma'ema'e rahã, amõ ukwa katu te. Amõ ukwa we. Amõ ukwa katu ym. Me'ẽha riki peteĩhar. Tupã a'e.

Ma'eha ke ma'ema'e katu te rahā, ukwa katuha ke Tupā muwyr ipe. Ma'eha ma'ema'e we rahā, ukwa we ha ke a'e muwyr ipe tī. Aja a'e me'ē me'ē riki.

⁷ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta rehe pame katu te pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. A'erehe amō ta py'a ke ame'ē ta muhury katu. A'erehe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Kuja.

⁸ Amō pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. A'erehe upa ma'e ke ukwa katu te a'e. Tupā aja: "Ko katu." "Ko katu ym" aja ukwa katu a'e tī. Amō pe Tupā rehe har Tupā'ā mujekwa tī. A'erehe ukwa katu a'e. Mujekwaha riki peteihar. Tupā'ā ke a'e.

⁹ Amō pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. A'erehe ame'ē riki Tupā rehe amō ta 'ar koty te we jurujar katu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe ahy ixo ame'ē ta ke a'e mukatu. Pyrātāha muwyr ame'ē ke peteihar. Tupā'ā ke a'e.

¹⁰ Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe Tupā mujekwa, ame'ē ke a'e pandu pandu katu ngā pe tī. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe a'e ukwa katu, kuja: "Tupā rehe har Tupā'ā je'ēha rupi pandu my" ame'ē ke ukwa katu. Anī rahā: "Tupā rehe har Tupā'ā je'ēha rupi pandu ym my" aja ukwa katu. Amō pe pyrātāha ke

a'e muwyr tī. A'erehe amō awa je'ēha ke a'e pandu. Amō pe pyrātāha ke a'e muwyr tī. A'erehe ame'ē amō awa je'ēha ke amō pandu, ame'ē ke ima'e je'ēha namō mujekwa katu ngā pe. (A'erehe ma'e pandu my, ame'ē ke upa ngā ukwa katu.)

¹¹ Ame'ē pyrātāha muwyr ame'ē ke peteihar jō. Tupā'ā ke a'e. A'e putar, a'erehe pyrātāha ke a'e muwyr muwyr katu ngā pe.

Jande rete riki peteihar aja saka

¹² Kirisutu riki peteihar. Awa ke rehe heta ma'e ke ihī. Ijywa. Ipy. Itymā. Aja heta ihī. Aja jurujar katu ame'ē ta heta ixo. Upa ame'ē ta riki peteihar aja ngā ixo. Awa rete peteihar aja saka. Aja riki Kirisutu tī. Peteī a'e. Ixotyhar ta riki heta. Upa ame'ē ta peteihar aja ixo.

¹³ Aja jande tī. Jundéu awa ta ke jande my? Jundéu awa aja ym ame'ē ta ke jande my? Amō pe te'e paraky ame'ē ke jande my? Amō pe te'e paraky ame'ē aja ym ame'ē ke jande my? Upa jande ke peteihar aja Tupā'ā mu'am. Kirisutu kotyhar ta ke jande aja mu'am. Upa jande py'a rehe a'e ihī katu. Peteī a'e.

¹⁴ Amō rete rehe heta ma'e ke ihī. Peteī jō aja ym. Heta ihī. Ijywa. Itymā. Ipy. Heta riki. Awa rete riki peteihar.

¹⁵ Ipy pandu: "Ihē riki awa po aja ym. A'erehe kome'ē retema'e ym ihē" aja. Aja pandu naī. Ame'ē py riki ame'ē retema'e ke.

¹⁶ Inambi pandu: “Ihē riki awa reha aja ym. A'erehe kome'ē retema'e ym ihē” aja pandu naī. Ame'ē reha riki ame'ē retema'e ke.

¹⁷ Amō rehe eha jō ihī rahā, marā ka ym a'e henduha. (Inambi nixói.) Amō rehe inambi jō ihī rahā, marā ka ym a'e hētūha. (Iāpūi nixói.)

¹⁸ Aja ym riki. Amō koty koty ma'e ke amō rete rehe Tupā moī. Eha ke. Inambi ke. Ijywa ke. A'e putar aja a'e moī.

¹⁹ Eha pame katu te rahā, hete nixói ta tipe. Ipy pame katu te rahā, aja tī. Hete nixói ta tipe. Inambi pame katu te rahā, aja tī. Hete nixói ta tipe.

²⁰ Aja ym riki. Amō koty koty ma'e ke hete rehe ihī. Inambi ke. Ijywa ke. Eha ke. Hete riki peteīhar. Aja riki Tupā kotyhar ta ke. Heta ixo. Ame'ē ta pe pyrātāha amō koty koty Tupā'ā muwyr. A'erehe ahy ixo ame'ē ke amō mukatu. Amō awa je'ēha ke amō pandu. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu pandu katu. Aja riki. Pe, Tupā kotyhar ta riki peteīhar aja ixo ta me'ē te'e.

²¹ Pesarahā! Ipo pe eha: “Nde ke ihē aputar ym” aja pandu. Aja marā ka ym panduha. Ipy pe iākā: “Nde ke ihē aputar ym” aja pandu. Aja marā ka ym panduha tī. (A'erehe amō Tupā kotyhar pe: “Nde ke ihē aputar ym” aja nde erepandu ym ta me'ē te'e.)

²² Amō we tī. Amō rete rehe ma'e ke pyrātā ym ame'ē ixo,

aja amō ukwaha naī. Ame'ē nixói rahā, hete katu ym riki.

²³ Amō rete ke rehe ma'e ke ihī. Ame'ē riki jaxer aja jakwaha naī. Ame'ē ke jande jajupyk. Pe, katu te aja a'e ukwa. Amō rehe amō usak rahā, huxī riki awa. Ame'ē ke jande jajupyk tī. Pe, katu te aja a'e ukwa tī.

²⁴ Amō hete ke rehe usak rahā, katu te aja amō ukwa. Ame'ē ke jupyk ym awa. Huwa ke aja jupyk ym awa. Amō rete ke Tupā mujā rahā, amō ma'e ke jupyk ta me'ē te'e. Ame'ē riki i'ar koty te we katu, aja a'e mujā.

²⁵ Aja rahā, amō koty koty ym ta riki awa rete. Peteīhar aja jō ixo. Upa awa retema'e ke ma'ema'e katu a'e juehe.

²⁶ Ijywa riki ahy ixo rahā, upa hete mahy. Ipy ahy ixo rahā, upa hete mahy tī. (A'erehe peteī Jesu kotyhar ahy ixo rahā, amō ta pyai tī.) Ijywa namō ma'e ke ma'e rahā, amō pandu: “Nde pyrātā” aja. Aja rahā, upa hete hury katu, ame'ēja saka. Ipy namō ma'ema'e rahā, amō pandu: “Nde pyrātā” aja. Aja rahā, upa hete hury katu, ame'ēja saka tī. Aja peteī katu rahā, wetep riki katu tī. Aja Tupā kotyhar ta tī. (Peteī hury katu rahā, upa amō ta hury katu tī.) A'erehe amō pe: “Nde ke japutar ym” aja marā ym panduha. Amō ta namō jande juehe katu jande jaxo ta me'ē te'e. Amō ta riki katu ym aja jande jakwa tipe rahā, ame'ē riki katu te aja Tupā ukwa.

A'erehe amō riki jaxer aja mā peja pepandu ym. Amō koty koty pekwa ym pexo. Peteihar aja jō pexo katu. (Amō rete rehe har apandu rahā, Tupā kotyhar ta rehe har ihē apandu. A'erehe: "Pehē ke japutar ym" aja pepandu ym. "Pehē katu ym" aja pepandu ym tī.)

²⁷ Upa pehē riki Kirisutu rete aja saka. Petei tei riki Kirisutu retema'e ke aja saka. Amō riki iyywa aja saka. Amō riki ipy aja saka. Amō riki eha aja saka. Aja pame katu te.

²⁸ Tupā kotyhar ta aja tī. Amō amō ta ke Tupā mu'am. Kuja. Jesu mondo ame'ē ta ke aja a'e mu'am py. A'engi Tupā mujekwa, ame'ē ke pandu pandu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. A'engi Tupā je'ēha ke mu'e ame'ē ta ke a'e mu'am tī. A'engi marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. A'engi Tupā āma'e pyrātāha namō ahy ixo ame'ē ta ke mukatu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. Amō ta ke amō namō ma'ema'e katu ame'ē ta ke a'e mu'am tī. Je'ēha te rupi mondo mondo ame'ē ta ke a'e mu'am tī. Amō awa je'ēha ke pandu ame'ē ta ke a'e mu'am tī.

²⁹ Pesarahā! Upa katu te Jesu mondo ame'ē ta aja ym. Amō amō aja. Upa katu te Tupā mujekwa, ame'ē ke pandu pandu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Upa katu te Tupā je'ēha pandu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Upa katu te marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ma'ema'e

katu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja.

³⁰ Upa katu te ahy ixo ame'ē ta ke mukatu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Upa katu te amō awa je'ēha ke pandu ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Amō awa je'ēha ke pandu ame'ē ke ima'e je'ēha namō mujekwa. Upa katu te ame'ē ta aja ym tī. Amō amō aja. Pesarahā! Amō koty koty Tupā kotyhar ta ma'ema'eha.

³¹ Ma'e ke Tupā ā me'ē me'ē. Amō riki katu te. Amō riki katu. I'ar koty te we katuha, ame'ē ke peputar pexo.

Pesarahā! Kuja riki i'ar koty te we katu te ha ke. Ko amujekwa ta ky.

13

Ipy'a katuha ke

¹ Amō awa ta je'ēha ke ihē apandu katu my? Tupā je'ēha rahoha ta je'ēha ke ihē apandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Ihē apandu, ame'ē riki ma'e tyapuha jō riki.

"Pē! Pē! Pē!" aja ita nupā tyapuha jō riki.

Tyapu te'e jō. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

² Tupā mujekwa ame'ē ke ihē apandu pandu katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Upa katu te ma'e ke ihē akwa katu my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Amō ukwa ym ame'ē ke ihē pe Tupā mujekwa my? A'erehe ame'ē ke ihē akwa katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

Ihē ajurujar katu te. A'erehe ajurujar katuha namō marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'e katu.

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Te'e riki ihē axo. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

³ Ima'e ym te ame'ē ta pe upa katu te ihēma'e ke ihē ame'ē me'ē my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Tata pe ihē ke amō hapy my?

Aja jukwa. Aja Jesu rehe ajurujar katuha ke ahijar ym, aja ihē amujekwa my?

Pe, amō ta rehe ihē apy'a ym rahā, katu ym.

Marā ka ym ihē katuha. Katu ym aja.

(A'erehe amō ta rehe ihē apy'a katu ta me'ē te'e.

Ame'ē riki katu te me'ē ke.)

⁴ Amō ta rehe japy'a katu rahā, pahar amō ta rehe japarahy ym. Wewe katu japandu ipe.

Amō ta rehe japy'a katu rahā, Jajyty'y ym a'eta rehe.

Amō ta i'ar koty te we jande katuha aja ym jakwa. "Katu te ame'ē ke jande" aja jakwa ym jande jupe tī.

⁵ Amō ta rehe jande japy'a katu rahā, jajumuhuxī ame'ē ke jama'e ym.

Jande juehe har jō jakwa jakwa ym jaxo tī.

Amō ta rehe har jakwa jakwa ta jaxo.

Pahar japarahy ym tī.

Amō ta rehe japy'a katu,

A'erehe pahar amō ka'u te'eha ma'eha ke jaharāi.

Pahar jande py'a jamujywyr ehe.

⁶ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe amō riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, jande rury ym. Japyai riki.

Katu aja amō ixo rahā, jande rury katu ehe.

⁷ Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe: "A'e jyty'ym. Jaxer ai a'e" aja ehe har japandu ym.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe juehe har

Amō pandu rahā, jande jajurujar katu ehe.

Amō riki katu ym rahā, a'e katu wan ta oho, ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

Amō ta rehe japy'a katu, a'erehe jande ke

A'e mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu.

⁸ Amō ta rehe tapijar te'e japy'a katu jaxo. Ipy'a katuha upa ym ta.

Amō ma'e ke upa ta. Kuja.

Tupā mujekwa ame'ē ke amō ta pandu pandu. Ame'ē panduħa ke upa ta.

Amō awa ta je'eha ke pandu ame'ē ke

Tupā'ā muwyr amō pe. Ame'ē ke upa ta tī.

Ma'e ukwa katu te ha ke
Tupā'ā muwyr amō pe.
Ame'ē ke upa ta tī.

Ipy'a katuha anī. Upa ym ta
ame'ē.

9 Ma'e ukwa katu te ha ke
Tupā'ā muwyr tipe. Upa katu
te ukwa ym awa, ukwa we.

Tupā'ā mujekwa ame'ē ke
amō pandu pandu.

Upa katu te a'e mujekwa ym.
Mujekwa we mi.

10 Pe, Kirisutu jywyr rahā,
upa katu te ngā ukwa katu te
ta kŷ. Pyta we ym ta ma'e
ukwa ym ha. Upa katu te
Tupā mujekwa, ame'ē ke a'e
mujekwa ta jande pe tī.

11 Kurumī rahā, ihē je'ēha
riki kurumīma'e riki. Ihē ax-
oha riki kurumīma'e. Ak-
waha riki kurumīma'e.

Apo riki sawa'e ihē axo 'y.
A'erehe kurumī ym
axo.

12 Waruwa xi'a rahā, jesak
katu ym ma'e. Aja upa katu te
Tupā rehe har jakwa katu ym
we apo. Waruwa xi'a, ame'ē
rehe jasak, ame'ēja saka.

Yman rahā, huwa koty
japu'am rahā, ehe har upa
katu te jakwa ta kŷ. Apo ihē
akwa we riki. Yman rahā,
upa katu te ihē akwa katu ta
kŷ.

Ihē rehe har upa katu te
Tupā ukwa katu apo. Aja
yman rahā, upa katu te ehe
har ihē akwa katu ta kŷ tī.

13 Tupā pete'e ixo, ame'ē
rehe jajurujar katu. Inamō
jaxo ta tī. Ame'ē angaha ke
rehe jaharō katu jaxo. Amō
ta rehe japy'a katu tī.

Ame'ē mahapyr riki katu.

Jajurujar katuha ke.

Jaharōha ke tī.

Japy'a katuha ke tī.

Pesarahā! Amō ta rehe
tapijar te'e we jande japy'a
katu rahā, ame'ē riki i'ar koty
te we katuha.

14

*Ma'e ke Tupā'ā me'ē, ame'ē
ke amō we Páu mujekwa*

1 Amō ta rehe amō ipy'a
katu rahā, i'ar koty te we
katuha. A'erehe mā peja
amō ta rehe pepy'a katu
pexo. Ma'e ke Tupā'ā me'ē
me'ē katu, ame'ē ke mā peja
peputar katu. Tupā mujekwa
ame'ē ke pepandu pandu,
ame'ē riki katu te me'ē ke.
Ame'ē ke peputar katu te.

2 Amō awa je'ēha ke amō
pandu rahā, Tupā namō jō a'e
pandu katu. Amō ta namō
pandu ym. Amō jeje te'e
ukwa ym ame'ē ke Tupā'ā
mujekwa, ame'ē ke amō awa
je'ēha ke pandu. A'erehe amō
ta ukwa ym.

3 Tupā mujekwa ame'ē ke
amō pandu rahā, jande je'ēha
rupi a'e pandu tī. (A'erehe
ukwa katu.) A'erehe mu-
jekwa katu ngā pe ma'e ke.
A'erehe Tupā rehe har a'e
mujekwa katu ngā pe. A'eta
py'a ke a'e mātā, a'erehe Tupā
rehe a'eta jurujar katu te we
rī. Pyai ame'ē ta ke a'e
muhury katu tī.

4 Amō awa je'ēha ke amō
pandu rahā, juehe a'e ju-
muhury. A'e jeje te'e Tupā
rehe jurujar katu te we rī.
Tupā mujekwa ame'ē ke amō
pandu rahā, jande je'ēha rupi
a'e pandu tī. A'erehe Jesu

rehe jurujar katu ame'ë ta ke a'e muhury katu. Upa a'eta Tupã rehe jurujar katu te we rĩ. A'erehe Tupã mujekwa ame'ë ke pandu rahã, jande je'ëha rupi pandu. Aja rahã, katu te. Upa ukwa katu ta.

⁵ Upa pehë riki amõ awa ta je'ëha ke pepandu ame'ë ke ihë aputar we. Tupã mujekwa ame'ë ke pepandu, ame'ë ke ihë aputar katu te. Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, katu te ame'ë. Amõ awa je'ëha ke amõ pandu rahã, katu we ame'ë. Ame'ë amõ awa je'ëha ke jande je'ëha rupi amõ mujekwa rahã, katu tiki. Mujekwa rahã, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta. Aja rahã, hury katu ta.

⁶ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë ahyk rahã, amõ awa je'ëha rupi ihë apandu rahã, marã ka ym katuha. Je'ëha pekwa ym ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa ym ta tĩ. Mujekwaha nixói, a'erehe pekwa ym ta. Tupã mujekwa ame'ë ke ihë apandu my? Amõ we amõ we Tupã rehe har ihë apandu my? Tupã'ã mujekwa ame'ë ke apandu my? Ma'e ke amu'e katu my? Upa aja amõ awa je'ëha rupi apandu rahã, marã ka ym katuha. Ukwa ym ta, a'erehe katu ym. Jande je'ëha rupi mujekwaha nixói rahã, marã ka ym pehë py'a mâtãha. Katu ym aja.

⁷ Je'ëha ukwa ym rahã, kuja saka. Takwar ra'yr aja saka. Peju rahã, tyapu katu ym rahã, awa peju my? Ukwa ym ta amõ.

⁸ Tapi'iruhu 'ak ke peju rahã, tyapu katu ym rahã, marã ka ym jawar henduha. So'o mujan ym ta.

⁹ Ame'ëja saka riki. Amõ awa je'ëha rupi ma'e ke pepandu rahã, amõ ta ukwa ym ta. Je'ëha ukwa ym ta. Hendu tipe.

¹⁰ Kome'ë ywy keruhũ rupi awa ta je'ëha heta ihĩ. Amõ koty koty je'ëha ke. Amõ awa ta amõ koty je'ëha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu riki. Amõ awa ta amõ koty je'ëha. A'eta pandu rahã, ianam ta ukwa katu ta tĩ. Aja pame katu te.

¹¹ Pe, amõ pandu rahã, pe, ame'ë je'ëha ihë akwa ym rahã, a'e riki amõ awa aja akwa katu. Ihë riki amõ awa aja a'e ukwa tĩ.

¹² Pyrãtãha ke Tupã'ã muwyr ame'ë ke peputar katu riki. Pe, a'e muwyr rahã, ame'ë namõ mã peja Jesu kotyhar ta ke pemu'e katu. Aja rahã, ame'ë ta py'a ke pemãtã katu te we ta rĩ. Aja rahã katu te. (Amõ awa ta je'ëha rupi pepandu rahã, amõ ta py'a ke pemãtã ym ta. Ame'ë katu ym.)

¹³ Amõ awa je'ëha rupi amõ pandu rahã, mã peja Tupã namõ epandu: "Ame'ë amõ awa je'ëha rupi amõ pandu. Ame'ë ke emujekwa katu ihë pe. Aja rahã, amõ ta pe ihë amujekwa katu ta tĩ" aja in-amõ epandu. Aja rahã, amõ pandu ame'ë ke jande johu jakwa katu ta.

¹⁴ Pesarahã! Tupã namõ amõ awa je'ëha rupi

ihē apandu rahā, Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu. A'erehe ma'e ihē apandu my, ihē atu ihē akwa ym. (Aja rahā, amō ta ukwa ym tī. Katu ym aja.)

15 Pesarahā! Myja me'ē ihē axo my? Kuja katu te. Tupā'ā pyrātāha namō ihē apandu ta Tupā namō. Ihē akwa katuha namō ihē apandu ta inamō tī. Tupā'ā pyrātāha namō Tupā rehe har ihē ajyngar ta tī. Ihē akwa katuha namō ehe har ihē ajyngar ta tī.

16 Tupā'āma'e pyrātāha namō Tupā pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja amō awa je'ēha rupi nde erepandu. A'erehe nde rehe hendu ame'ē ta ukwa ym. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā: “Amen, a'e tŷ” aja marā ka ym panduha.

17 Katu te ame'ē ke nde erepandu Tupā pe tipe. Hendu ame'ē ta ke ukwa ym. Je'ēha ukwa ym, a'erehe ipy'a ke nde eremātā ym riki. Katu ym aja.

18 Amō awa ta je'ēha rupi pepandu. Ihē riki pehē 'ar koty te we amō awa je'ēha rupi ihē apandu. A'erehe Tupā pe ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja.

19 Jesu kotyhar ta jy'ar rahā, anī. Amō awa je'ēha rupi apandu ym ta. Jande je'ēha ke apandu. Heta ym ihē apandu, ame'ē ke a'eta ukwa katu. Aja rahā, katu tiki. Je'ēha ke ukwa katu. Aja Tupā rehe har ihē amu'e rahā, katu tiki. Māte hū amō awa je'ēha rupi apandu rahā, marā ka

ym ngā ukwaha. Je'ēha ukwa ym. Aja rahā, amō we Tupā rehe har amu'e ym. Katu ym aja. A'erehe amō awa je'ēha rupi apandu ym ta.

20 Ihē mu ta! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, ta'yn ta aja pexo. (Aja rahā, ta'yr mi pema'e.) Pehē pekwaha anī. Tuwete aja pexo. Aja rahā, amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā: “Mā! Katu” aja pepandu ym ta.

21 Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Tupā pandu: “Jundéu awa ta! Ihē kotyhar ta ke pehē. Pehē pe amō sawa'e ta ke ihē amondo ta.

Amō awa je'ēha rupi pehē pe a'eta pandu ta.

Pehē namō ame'ē ta pandu tipe. Anī. Ihē rehe pehendu ym riki” aja Tupā pandu.

(Amō awa ta ke Tupā muwyr. Ame'ē ta amō awa je'ēha rupi pandu. Tupā putar, ame'ē ke ame'ē ta ma'ema'e.)

22 Aja apo tī. Amō awa je'ēha rupi amō ta pandu. Aja rahā, Tupā putar ame'ē ke ma'ema'e. Ame'ē kuja mujekwa. Amō awa je'ēha rupi amō pandu rahā, jurujar ym ame'ē ta hendu. Pe, a'eta kuja ukwa: “Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō ame'ē ta pandu” aja ukwa. Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta anī. Tupā mujekwa ame'ē ke amō pandu rahā, jande je'ēha rupi a'e pandu tī. A'erehe kuja ukwa: “Mā! Tupā'āma'e pyrātāha namō ame'ē ta

pandu” aja ukwa. Jurujar ym ame'ë ta anĩ. Aja ukwa ym.

²³ Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, upa riki amõ awa je'ëha rupi pandu u'am. Arahã ame'ë je'ëha ukwa ym ame'ë ta ixē uwyr rahã, pehē riki peka'u te'e aja a'eta ukwa. Jurujar ym ame'ë ta ixē uwyr rahã, aja tĩ. Peka'u te'e aja ukwa tĩ.

²⁴ Tupã mujekwa ame'ë ke upa riki pandu u'am rahã, jurujar ym ame'ë ke ixē uwyr. Tupã rehe har ukwa ym ame'ë ke ixē uwyr tĩ. Upa ame'ë ke hendu rahã, ukwa ta. Pe, a'e pandu: “Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'ema'e, aja ihē akwa. Ihē ke Tupã mupyrara ta, aja ihē akwa tĩ” aja pandu ta.

²⁵ Pe, ma'e ka'u te'eha ke ipy'a pe a'e ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke a'e ukwa ta a'e jupe. Aja rahã, ipy'a ke Tupã koty a'e muruwak ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ta. A'e pandu: “Jetehar te ke. Ihē akwa apo 'y. Apo pehē namõ Tupã ixo katu” aja riki.

Myja Jesu kotyhar ta ixo katu my

²⁶ Ihē mu ta! Pehē pejy'ar rahã, myja me'ë pexo katu my? Ame'ë ke ihē amujekwa ta apo 'y. Pejy'ar rahã, mã peja jurujar katu ame'ë ta py'a ke pemātã katu. Peteĩ teĩ epandu katu. Amõ riki Tupã rehe har jyngar. Amõ riki ehe har mu'e katu. Amõ riki ma'e ke Tupã mujekwa ame'ë ke mu'e katu. Amõ riki amõ awa je'ëha rupi pandu. Ame'ë ke hendu ame'ë ta pe amõ riki

mujekwa katu. Aja rahã, upa ukwa ta. Pejy'ar rahã, aja pe-teĩ teĩ pandu rahã, katu tiki.

²⁷ Amõ awa je'ëha rupi amõ pandu rahã, mahapyr sawa'e ta pandu. Mokõi sawa'e ta pandu rahã, katu tĩ. Ko peteĩ sawa'e pandu. A'e upa pandu rahã, amõ pandu. Aja pema'e. Pe, amõ riki ame'ë amõ awa je'ëha ke jande je'ëha rupi mujekwa katu ta me'ë te'e. Hendu ame'ë ta pe mujekwa katu. Jande je'ëha rupi mujekwa katu. Aja rahã, johu upa ukwa katu ta.

²⁸ Pe, amõ mujekwa ame'ë ke nixói rahã, amõ awa je'ëha rupi pandu tar katu, ame'ë ke mã peja epandu ym. Jeje ejupandu jupe. Tupã namõ jõ epandu tĩ.

²⁹ Jande je'ëha rupi Tupã mujekwa ame'ë ke amõ pandu rahã, mahapyr sawa'e ta jõ pandu. Mokõi sawa'e ta pandu rahã, katu tĩ. Pe, upa hendu ame'ë ta pandu a'eta jupe: “Tupã mujekwa ame'ë ke a'e mujekwa my” aja riki.

³⁰ Pe, amõ pandu u'am rahã, ma'e myrandu ke amõ pe Tupã mujekwa. Aja rahã, ame'ë ke pandu apo 'y. Pandu u'am ame'ë ke mã peja eputu'u. Ewapyk.

³¹ Pehē peputar rahã, upa pehē riki Tupã mujekwa ame'ë ke pepandu katu. Peteĩ pandu. Pe, upa pandu rahã, amõ riki pandu. A'e upa pandu rahã, amõ riki pandu. Aja pame katu te. Aja rahã upa hendu ame'ë ta ukwa katu ta. Aja Tupã rehe har

upa ngā ukwa katu te we ta rī.

³² Tupā mujekwa, ame'ē ke amō pandu rahā, myja rahā pandu my, ame'ē ke mā peja ekwa katu. Myja rahā, putu'u my, ame'ē ke mā peja ekwa katu tī.

³³ A'erehe pejy'ar rahā, johu pepandu rahā, tyapu hū, ame'ē ke Tupā putar ym. Anī. Peteī teī pandu, aja a'e putar katu.

Tupā kotyhar ta jy'ar rahā,

³⁴ kūjā ta ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Jy'ariha renda pe ixo rahā, mā peja pandu ym riki. “Ngā jy'ar rahā, kūjā riki kapitā aja ym ta” aja jundéu awa ta je'ēha mujekwa.

³⁵ Ma'e ke kūjā ta ukwa tar katu rahā: “Myja my?” aja jy'ariha renda pe pandu ym. Hok pe jywyr oho rahā, ix-awa'e pe pandu: “Jy'ariha renda pe ma'e a'eta pandu my?” aja riki. Jy'ariha renda pe pandu rahā, katu ym ta tiki.

³⁶ Pehē riki Korin ok ta pe har ta ke. Pehē riki Tupā je'ēha ke pepandu py my? Anī riki. Pehē pe jō Tupā je'ēha ke amō ta pandu my? Anī riki tī. A'erehe: “Katu te jande” aja pekwa pekwa ym pehē jupe.

³⁷ Pehē ngi har amō ta riki Tupā mujekwa ame'ē ke pandu pandu. Amō ta riki pyrātāha namō ma'eha ke Tupā'ā muwyr, ame'ē ke namō ixo. Aja rahā, ihē amupinim ame'ē riki jandema'e sawa'e te je'ēha ke, aja ame'ē ta ukwa ta me'ē te'e.

³⁸ “Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi Pāu mupinim ym” aja amō pandu rahā, mā peja pete'e ixo.

³⁹ Ihē mu ta! Tupā mujekwa ame'ē ke pepandu pandu. Mā peja ame'ē ke peputar katu te. Amō ta amō awa ta je'ēha rupi pandu tar katu rahā: “Mā peja epandu ym” aja pepandu ym ipe.

⁴⁰ Pehē pejy'ar rahā, johu upa katu te pepandu pandu rahā, tyapu hū. Aja ym pexo. Anī. Peteī teī epandu katu.

15

Kirisutu kwera katu uhem

¹ Ihē mu ta! Mā peja myrandu katu rehe har pekwa pekwa pexo. Ymaniwe ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Pe, pejurujar katu ehe. Aja pexo apo rī.

² Ame'ē myrandu katu ke pehē pe ihē apandu pandu. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe rahā, pehē ke Tupā muhā katu ta. Te'e pejurujar rahā, pehē ke Tupā muhā ym ta.

³ Myrandu katu ke ihē ahendu, ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Ame'ē riki amō panduha 'ar koty te we katuha. Kuja riki. Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Tupā je'ēha rehe amō mupinim, aja a'e ma'e.

⁴ Itakwar keruhū rupi a'e ke amō ta mou raho. Mokōi ukwer rahā, a'e ke Tupā mukwera katu muhem. Tupā

je'ēha amō mupinim, aja ma'e.

⁵ Upa kwera katu uhem rahā, Petu pe a'e jumujesak. A'engi jumu'eha ta pe a'e jumujesak tī. Awa py mokōi hetaha ta pe.

⁶ A'engi ymaniwe inamō ixo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī. Heta ame'ē ta pe. Kuja, 500 hetaha ta pe a'e jumujesak. Petei wera rahā, 500 hetaha ta usak ehe. Upa tate ame'ē ta ixo we rī. Amō ta manō riki.

⁷ A'engi Tian pe a'e jumujesak tī. A'engi upa a'e mondo ame'ē ta pe a'e jumujesak tī.

⁸ A'engi ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē katu ym ihē jupe ihē tipe. Ihē pe a'e jumujesak tī. Ihē riki a'ejōhar aja saka.

⁹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki ihē 'ar koty te we katuha. Ihē riki iwyr koty te'e we katuha. Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara hū axo, a'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke aja ihē apandu ym ta tipe ihē juehe har.

¹⁰ Anī. Ihē rehe Tupā usak katu. A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē tī. Te'e riki aja ym. Amō Jesu mondo ame'ē ta 'ar koty te we ihē aparaky katu. Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, ame'ē parakyha ke. Ihēma'e pyrātāha namō ame'ē ihē ama'ema'e my? Anī. Aja ym. Tupāma'e pyrātāha namō ima'e je'ēha ke ihē apandu pandu katu.

¹¹ Amō Jesu mondo ame'ē ta riki myrandu katu ke pandu pandu. Ihē riki apandu pandu tī. Juja katu

te riki. Ame'ē rehe pejurujar katu tī.

Kwera katu uhem ame'ē rehe har

¹² Jande japandu: "Kirisutu manō. Pe, a'e ke Tupā mukwera katu muhem" aja riki. Aja rahā: "Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta" aja marā ka ym pepanduha.

¹³ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym, ame'ē riki jete-har te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī.

¹⁴ Pe, Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, Kirisutu rehe har marā ka ym japandu pandu. A'e kwera ym rahā, a'e nixói, a'erehe marā ka ym pejurujariha ehe.

¹⁵ Amō we tī. Tupā rehe har te'e jande japandu tī. Jande japandu: "Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem" aja riki. Pe, manō ame'ē ta ke a'e mukwera ym ta rahā, te'e japandu ehe har. Aja ngā pe jamujekwa. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta, ame'ē riki jetehar te rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī.

¹⁶ Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera ym ta rahā, Kirisutu ke a'e mukwera ym tī.

¹⁷ Kirisutu ke a'e mukwera ym rahā, pejurujar katu naī. Peka'u te'e riki. Peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'erehe pema'ē rahā, mupyrara renda pe peho ta.

¹⁸ Amō we tī. Jesu kotyhar ta manō. Ame'ē ta riki mupyraraha renda pe ixo apo 'y.

19 Kome'ë ywy keruhũ pe jande jaxo rahã jõ riki Kirisutu rehe jajurujar katu. Jamanõ rahã, ixoty jaho ym rahã, jande pe amõ ta pandu: "Mã! Te'e pejurujar naĩ" aja. Upa amõ ta 'ar koty te we japyaiha. Katu ym aja.

20 Anĩ. Pesarahã! Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem 'y. Ame'ë riki jetehar te ke. Kirisutu ke a'e mukwera rahã, manõ ame'ë ta ke a'e mukwera ta tĩ, aja a'e mujekwa katu.

21 Peteĩ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e. (Anã ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanõ ta. Aja tĩ. Peteĩ Tupã mukwera katu. (Kirisutu ke a'e.) A'erehe upa katu te jamanõ rahã, upa katu te jande ke Tupã mukwera katu ta tĩ.

22 Anã rainõ ta ke jande. A'erehe upa katu te jamanõ ta. Jande riki Jesu kotyhar ta ke tĩ. A'erehe jande ke Tupã mukwera katu ta tĩ.

23 Ngã ke Tupã mukwera rahã, ka'u te'eha rupi ym ta. Anĩ. Katu ta. Kirisutu ke a'e mukwera py. Pe, Kirisutu jy-wyr rahã, ixotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta tĩ.

24 A'engi 'ar rehe angaha uhyk katu ta. Arahã ajã tama'e pyrãtãha ke Kirisutu muputu'u katu te ta. Upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u ta tĩ. Upa rahã, Tupã pe Kirisutu pandu ta: "Papa! Ne jõ riki kapitã keruhũ te apo 'y" aja riki.

25 Upa katu te huwajan ta ke Tupã muputu'u ta tĩ. Aja rahã, upa ame'ë ta Kirisutu rehe hendu katu ta. Huwa-

jan ta ke Tupã muputu'u ym rahã we Kirisutu riki kapitã keruhũ rĩ.

26 Amõ manõ rahã, ame'ë manõha riki awa ruwajan aja saka we rĩ. Ame'ë ke a'ejõhar Tupã mukanim ta. Aja rahã, manõ ym te ta awa.

27 Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: "Kirisutu rehe upa katu te ngã ke Tupã muhendu katu ta. Aja rahã, upa katu te hendu katu ta ehe." Upa katu te aja pandu rahã, Tupã jõ anĩ. A'e riki upa katu te amõ ta ke muhendu katu ta. Kirisutu rehe muhendu katu ta.

28 Aja rahã upa katu te hendu katu ta ehe. Kirisutu rehe upa katu te ngã ke Tupã muhendu katu rahã, Tupã pe ta'yr pandu ta:

—Papa! Nde rehe ihẽ ahendu katu ta tĩ — aja ipe.

Aja rahã, Tupã riki upa katu te ma'e kapitã keruhũ te riki. A'e jõ riki kapitã keruhũ te.

29 Pesarahã! Amõ ta ke amõ mujahuk riki. Aja rahã, y ngi uhem rahã, kwera katu uhem, aja mujekwa. Manõ ame'ë ta kwera ta, aja panduha saka. Pe, amõ ta pandu naĩ: "Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera ym ta" aja naĩ. Ame'ë jetehar te rahã, mujahuk ym ta tipe. Anĩ. Tapijar te'e we pemujahuk riki. Aja rahã, ngã ke Tupã mukwera ta, aja pemujekwa.

30 Jande aja tĩ. Mãte we jaxo. Tapijar te'e we aja jaxo. Anĩ. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera ym rahã, ihẽ ke

mukwera ym ta tĩ. A'erehe ihẽ amanõ tar ym.

³¹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Wera rahã pame katu te amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Tapijar te'e we jukwa tar katu. (Anĩ. Akyje ym ingi. Ihẽ ke Tupã mukwera katu ta, aja akwa katu. A'erehe ihẽ akyje ym ingi.) Ame'ẽ riki jete. Kuja jetehar te tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Amõ we tĩ. Jesu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe aja ihẽ rury katu axo. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

³² Ko Ese ok ta pe ihẽ axo. Amõ ta ihẽ rehe parahy riki. So'o jarõ ame'ẽ ta aja saka. Ihẽ ke ame'ẽ ta mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu axo. Anĩ. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, marã ka ym katuha. Manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ym rahã, amõ mupinĩha aja jaxo ta tipe. Kuja:

—Koĩ jamanõ ta, a'erehe mã peja ja'u te'e jaxo. Jajumuhury katu jande juehe jaxo apo 'y — aja riki yman amõ mupininim.

³³ Anĩ. Aja mã peja ym pexo. “Katu ym ame'ẽ namõ amõ ixo rahã, a'e katu ym wan ta tĩ.” A'erehe mã peja peka'u te'e ym pexo.

³⁴ Pehẽ py'a pemupak! Aja rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta, aja pekwa katu ta kÿ. Pemuka'u te'e ym, aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta, aja pexo ta kÿ. Pehẽ namõ amõ ta ixo. Tupã rehe har ukwa

ym ame'ẽ ta. Katu ym aja. A'erehe pehẽ ngi ihẽ ruxĩ.

Kwera rahã, awa rete myja me'ẽ ta my

³⁵ Amõ pandu my:

—Myja me'ẽ manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera ta my? Hete nixói riki. Myja me'ẽ awa rete my tĩ — aja.

³⁶ Mã! Pekwa ym. Pesarahã! Ma'e ra'ĩ te'e hywõi ym. Pejytym ym rahã, hywõi ym.

³⁷ Pehẽ pejytym ame'ẽ ke ma'e ra'ĩ te'e. Ahúi aja me'ẽ ha'ĩ nahã my. Amõ ma'e ra'ĩ nahã my. Pesarahã! Ha'ĩ ke pejytym. I'y ke anĩ.

³⁸ Ma'e ra'ĩ hywõi rahã, i'y ke uhem. Tupã putar, aja me'ẽ i'y ke. Ma'e ra'ĩ ngi i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Amõ ma'e ra'ĩ ngi amõ koty i'y uhem. Aja pame katu te. (Ame'ẽja saka jande rete tĩ. Tupã mukwera rahã, amõ koty jande rete uhem ta tĩ.)

³⁹ Awa rukwer riki so'o rukwer aja ym. Amõ koty riki. Ma'ewyra rukwer amõ koty tĩ. Pira rukwer amõ koty tĩ. Upa juja ym.

⁴⁰ Ywa pe ma'e ke ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ixo tĩ. Ywa pe har ta amõ koty katuha. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta amõ koty katuha tĩ.

⁴¹ Warahy hendy katu. Jahy hendyha amõ koty weraha. Jahy rata hendyha amõ koty hendyha a'e tĩ. Heta jahy rata ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ hendyha amõ koty koty hendyha.

42 Aja ta tĩ. Manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera rahã, awa rete amõ kotyhar. Awa rete ke amõ jytyim rahã, inem ta oho. Pe, manõ ame'ẽ ke Tupã mukwera rahã, ame'ẽ inem ym te ta. Uhã te hũ ta ixo.

43 Awa rete ke amõ jytyim rahã, awa rete jaxer. Pitu te'e ame'ẽ ke ame'ẽ. Tupã mukwera rahã, awa rete katu te. Pырãtã katu te.

44 Awa rete ke amõ jytyim rahã, manõ ame'ẽ ke jytyim. Hete riki. Tupã mukwera rahã, amõ kotyhar uhem. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke uhem. Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe awa rete ixo. Ywa pe amõ kotyhar ixo. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke ixo.

45 Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ: "Anã sawa'e py. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har hete ke Tupã me'ẽ ipe, aja riki." Amõ Anã ixo. A'ejõhar ame'ẽ ke aja japandu. A'e Kirisutu. A'e riki awa ke muhã katu.

46 Kome'ẽ ywy keruhũ pe har hete ke uhem py. A'engi amõ kotyhar hete ke Tupã muhem ta. Tupã'ã me'ẽ, ame'ẽ ke uhem ta.

47 Anã sawa'e py tĩ. Ywy ke te'e a'e ke Tupã mujã. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ke a'e. Amõ Anã rehe har a'ejõhar ame'ẽ ke aja japandu. Kirisutu a'e. A'e riki ywa ngi uwyr. A'erehe ywa pe har ke a'e.

48 Ywy ke te'e Anã Tupã mujã. Anã aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta tĩ. A'erehe manõ ta. Ywa ngi amõ wyjy uwyr. Kirisutu a'e. Kirisutu

aja ixotyhar ta tĩ. A'erehe manõ ym te ta tĩ.

49 Ywy ke te'e Tupã mujã ame'ẽ ke aja jande jaxo tĩ. Yman rahã, ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke aja jande jaxo ta tĩ.

50 Ihẽ mu ta! Pesarahã! Ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Tupã ixo ame'ẽ pe manõ ame'ẽ ta oho ym te ta. Ma'e inem ame'ẽ ta marã ka ym Tupã namõ pytaha. (A'erehe jande rete amõ koty uwak ta me'ẽ te'e.)

51-52 Ihẽ rehe pehendu kat-urahã! Yman ukwa ym awa. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa ta pehẽ pe apo 'y. Jande ngi har amõ ta manõ ta. Upa jande jamanõ ym ta. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. A'ejõhar tyapu rahã, pahar amõ koty jande rete ke Tupã muruwak ta. Eha ke amõ jupimi, aja pahar te muruwak ta. Jumi'a tyapu rahã, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera ta. Pe, manõ ym te ta tĩ. Pe, upa jande rete ke amõ koty Tupã muruwak ta.

53 Awa manõ rahã, inem ta. Ame'ẽ ke Tupã muruwak ta me'ẽ te'e. Aja rahã, inem ym te ta. Manõ ame'ẽ ta ke a'e muruwak ta me'ẽ te'e tĩ. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

54-55 Upa aja rahã, inem ame'ẽ ke Tupã muruwak ta. Aja rahã, inem ym te ta. Aja rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja uhyk ta.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Uhã te hũ ta awa ixo.

Manõ ym te ta awa apo 'y. Upa Tupã mukwera katu riki.

Manō ym te ta awa apo 'y. A'erehe marã ka ym jande ke mupyaiha.

⁵⁶ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e. A'erehe a'e manō riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke my? Ame'ë ke Moise je'ëha riki mujekwa katu ngã pe.

⁵⁷ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manō. Upa jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe inamō jaxo rahã, jamanō ym te ta 'y. A'erehe: "Ne jō riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe japandu katu.

⁵⁸ Ihë mu ta! Ihë apy'a katu ame'ë ta ke pehë! Mã peja Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Mã peja jandema'e sawa'e te rehe tapijar te'e we peparaky pexo. A'e putar ame'ë ke pema'ema'e rahã, ame'ë riki pehëma'e parakyha ke. Ima'e parakyha rehe pema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ë ke pehë pe a'e me'ë me'ë ta, aja pekwa. (Pehë ke a'e mukwera katu ta muhem kÿ.)

16

Jesu kotyhar ta ngi tamatarer ke matyr

¹ Tamatarer matyriha rehe har ihë apandu ta apo 'y. Ame'ë rehe har paper pinim ihë pe pemuwyr. Pesarahã! Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe ihë apandu, aja pema'ema'e tĩ. Kuja. "Jundéi ywy rupi Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ngi har amō amō ta ima'e ym te ma'e ke. Ame'ë ta pe mã peja

tamatarer ke pemondo. Pehë pematyr, ame'ë ke pemondo" aja ihë apandu ngara ywy pe har ta pe.

² Nomin pame katu te tamatarer ke pemupyta. Ta'yr mi pehë pame katu te pemupyta. Pehë peparakyha namō heta pepyhyk rahã, heta we pemupyta. Heta ym pepyhyk rahã, heta ym pemupyta. Aja pame katu te. Aja me'ë pehë rehe ihë ahyk ym rahã we, pematyr.

³ Pe, pehë rehe ihë ahyk rahã, ame'ë tamatarer ke Jerusarë ok ta pe ihë amondo ta. Pehë pepandu ame'ë sawa'e ta namō ihë amondo ta. Sawa'e rehe har paper rehe ihë amupinim ta tĩ. Aja rahã, Jerusarë ok ta pe har ta ukwa katu ta a'eta rehe har tĩ.

⁴ Heta tamatarer ke pematyr rahã, sawa'e ta namō ihë araho ta tĩ. Aja rahã, sawa'e ta ihë namō oho ta tĩ.

Páu rehe har

⁵ Masendo ywy rupi ihë aho py ta. A'engi pehë koty ihë aho ta. Masendo ywy rupi ihë aho ta me'ë te'e.

⁶⁻⁷ Pehë koty ihë ahyk rahã, pehë namō ihë apyta we ta nahã my. Aman ndy'ar rahã, apyta ta nahã my. Pahar pehë ngi ihë aho ym ta rĩ. Tupã putar rahã, pehë namō ihë apyta katu we ta rĩ. Pe, a'ewan asak rahã, pehë ngi ihë aho ta tĩ. Myp ihë aho ta my? Akwa ym rĩ. Ihë aho rahã, ihë pe ma'e ke peme'ë ta, aja ihë akwa.

8 Se Ese ok ta pe ihē apyta we ta rī. Penteko 'ar upa rahā, sengi ihē aho ta.

9 Se Tupā rehe har ihē amu'e mu'e hū axo. Pe, ame'ē ke amō ta putar ym riki. Ihē ruwajan ta aja saka.

10 Pehē rehe Timo uhyk rahā, pahar ipo ke pepyhyk pyhyk katu te ingi. Pehē rok pe pemupyta katu. Ihē aja Tupā rehe a'e paraky ixo tī. Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu, ame'ē riki ima'e parakyha.

11 A'erehe: "Jaxer a'e" aja ym pekwha ehe har. Pehē ngi a'e oho rahā, ma'e ke peme'ē katu ipe. A'e putar ame'ē ke peme'ē ipe. Aja rahā, ihē rehe a'e uhyk katu ta. A'e uhykiha rehe ihē aharō axo. Imu ta namō a'e uhyk ta. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta.

12 Apor rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ihē apandu pandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho. Jande mu ta namō eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho" aja riki. A'e pandu: "Apo anī ta rī" aja a'e. A'e ukwa rahā, pehē koty a'e oho ta.

Je'ēha a'ejōhar

13 Pehē ruwajan ta aja me'ē pewe ixo. Pekwa katu pexo. Aja rahā, pehē ke a'eta muka'u te'e ym ta. Aja rahā, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Pehē ruwajan ta ngi pekyje ym pexo. Pehē py'a ke pemātā katu.

14 Upa ma'e ke pema'ema'e rahā, amō ta rehe pepy'a katu pexo.

15 Esete rehe har pekwa katu. Ianam ta rehe har aja tī. Pekwa katu tī. Ngere ywy pe Jesu rehe jurujar katu py ame'ē ta ke a'eta. Pe, Tupā kotyhar ta namō ma'e ke a'eta ma'ema'e katu. Ihē mu ta! Ihē apandu pehē pe.

16 Ame'ē ta rehe pehendu katu. Ame'ē ta aja amō ta ixo tī. Tupā kotyhar ta namō ma'e ke ma'ema'e katu tī. Ame'ē ta rehe pehendu katu tī.

17 Se Esete uhyk riki. Potuna aja tī. Akái aja tī. A'eta uhyk, a'erehe ihē rury katu axo. Se ihē namō pexo ym, a'erehe ihē py'a pemātā ym. A'erehe Esete ta riki ihē py'a ke mātā katu.

18 A'erehe ihē ke a'eta muhury katu. Pehē ke a'eta muhury katu, aja ihē ke muhury katu tī. Katu ame'ē ta ke a'eta, aja ihē apandu.

19 Asia ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Katuha ke a'eta mondo ixo pehē pe. Ak mondo ixo tī. Piriisi mondo ixo tī. A'eta rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta katuha ke mondo ixo tī.

20 Se Jesu kotyhar ta ixo. Upa a'eta katuha ke mondo ixo pehē pe tī.

Pehē pejuman juman pehē juehe. Aja pepy'a katu pehē juehe pexo aja pemujekwa ngā pe.

21 Ko ihē po pe te'e ihē riki paper pinim ihē amupinim aī. Ihē Páu. Katuha ke pehē pe ihē amondo axo tī.

²² Jandema'e sawa'e te rehe amõ ipy'a ym rahã, mã peja ame'ẽ ke Tupã mupyrara. Mã peja jandema'e sawa'e te pahar jywyr.

²³ Mã peja Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu pehẽ rehe.

²⁴ Upa jande riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke. A'erehe pehẽ rehe ihẽ apy'a katu tĩ.

Upa.

Korin ok ta pe har ta pe Páu mupinim Mokõihar ke

Páu kome'ë paper ke mupinim tĩ. Korin ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper pinim ke mondo. Mokõihar ke.

Paper pinim a'e mondo py. Ame'ë rehe: "Pehendu katu" aja Páu mupinim. Amõ ta pandu: "Páu jande ke muka'u te'e" aja pandu naĩ. "Anĩ. Amuka'u te'e ym" aja Páu mujekwa katu.

Korin ok ta pe har ta rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pyrara hũ a'e ixo, aja mujekwa. Aja myrandu katu ke Páu pandu pandu ngã pe. Pyrara hũ ixo, a'erehe ipy'a katu ngã rehe aja a'e mujekwa katu.

Korin ok ta pe Jesu kotyhar har ta ixo ame'ë ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Pehë riki Tupã kotyhar ta ke. Korin ok ta pe har ta ke pehë. Ihë Páu. Kõ pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Timo ihë namõ ixo. Jande mu aja a'e. Tupã kotyhar ta Ngere ywy pe ixo. Upa katu te ame'ë ta pe paper pinim jamondo jaxo tĩ. Tupã putar, a'erehe ihë pe Jesu Kirisutu pandu kwe:

—Nde ke ihë amondo axo. Ihë rehe har nde erepandu pandu ta ereho — aja Kirisutu pandu.

Mã peja pehë rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu te hũ. Mã peja Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te aja tĩ. Ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja pehë py'a ke Tupã muhury katu tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu aja tĩ. Muhury katu tĩ.

Japyrara jaxo rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu

³ Jande rehe Tupã pyrara usak. A'e riki Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke. Jande pái keruhũ tĩ. Upa jande py'a ke a'e mātã katu, a'erehe mã peja japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja.

⁴ Upa katu te mäte jakwaha aja jaxo rahã, jande py'a ke a'e mātã katu. Aja rahã, amõ ta riki mäte ukwaha aja ixo rahã, ame'ë ta py'a ke jande jamātã katu tĩ. Jande py'a ke Tupã mātã, aja amõ ta py'a ke jamātã katu tĩ.

⁵ Kirisutu pyrara hũ kwe. Ixotyhar ta ke jande, a'erehe a'e aja jande tĩ. Japyrara jaxo tĩ. Inamõ jande juehe katu jande jaxo, a'erehe jande japyrara rahã, jande py'a ke Tupã mātã katu.

⁶ Myrandu katu ke japandu pandu. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara. Pejurujar katu ehe, a'erehe pehë ke Tupã muhã katu. A'erehe pehë pepyrara aja pexo rahã, pehë py'a ke a'e mātã katu tĩ. Jande py'a ke a'e mātã rahã, pehë py'a ke a'e mātã katu ta tĩ, aja pekwa katu. Pehë pe pyrātãha ke a'e muwyr, a'erehe pehë py'ahu te'e pehendu. Jande aja pehë

pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendũ tĩ.

⁷ A'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym ta, aja jakwa katu. Jande aja pepyrara pexo rahã, jande aja pehẽ py'a ke Tupã mãtã katu ta tĩ. Aja jande jakwa katu.

Pyraraha te hũ ngi Páu ke Tupã muhem

⁸ Jande mu ta aja pehẽ! Pesarahã! Asia ywy pe jande jaxo rahã, mãte jakwaha. Ame'ẽ ke pekwa aja japutar. Asia ywy pe jande ke ngã mupyrara hũ. Mahy hũ tĩ. A'erehe jajupandu jande jupe: "Jande jamanõ ta" aja jande jupe naĩ.

⁹ Mãte jakwaha, a'erehe: "Páu ta manõ ta me'ẽ te'e" aja amõ ta pandu, aja jaxo. Aja rahã, marã ka ym jande te'e jahemiha ingi, aja jakwaha. Tupã jõ riki jande ke muhem ta ingi, aja jakwa katu. A'e riki ngã ke mukwera katu ame'ẽ ke a'e.

¹⁰ Jamanõ ta, aja jakwaha. Anĩ. Ame'ẽ ngi jande ke Tupã muhem riki. Jete! Muhem ta kũ tĩ. Tapijar te'e we jande ke a'e muhem ta kũ tĩ, ame'ẽ ke jakwa katu tĩ. (Ame'ẽ ke pekwa katu tĩ, aja japutar.)

¹¹ Pe, jande namõ ma'e ke pema'ema'e ta tĩ. Kuja. "Pyraraha ngi Páu ta ke emuhem" aja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, jande namõ ma'e ke pema'ema'e katu tĩ, ame'ẽja saka. Heta ngã jande rehe har Tupã namõ pandu pandu ame'ẽ ke a'e muwyr ta jande

pe. Jande rehe a'e usak katu ta, a'erehe: "Páu ke Tupã mupoir" aja ngã ukwa rahã, Tupã pe ngã pandu ta: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki.

Te'e Páu pandu ym

¹² (Pehẽ ngi har amõ ta pandu: "Páu Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja ym a'e" aja naĩ. Anĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa katu.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, Tupã mujekwa ame'ẽ ke namõ axo katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja axo tĩ. Mokõi akwaha namõ axo ym tĩ. Ihẽ atu akwaha namõ axo ym. Anĩ. Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe pyrãtãha ke ihẽ pe muwyr. Ame'ẽ namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe axo katu. Pehẽ namõ axo rahã, aja tĩ. A'erehe katu ym ame'ẽ ke ama'ema'e ym, aja akwa. A'erehe ihẽ rury katu.

¹³⁻¹⁴ Amukwehe we paper pinim ihẽ amondo pehẽ pe. Ame'ẽ ke pepyhyk. Pe, pekwa. Pekwa katu, ame'ẽ ke jõ paper rehe ihẽ amupinim. Mokõi akwaha ihẽ amupinim ym. Jete-har te ke amupinim. Ihẽ amupinim ame'ẽ rehe har ta'yr mi pekwa rĩ. (Myrandu katu ke ihẽ apandu, ame'ẽ ma'ema'eha rehe ihẽ ke Jesu Kirisutu mondo.) A'erehe Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ aja upa katu te pekwa katu, ame'ẽ ke ihẽ aputar. Aja rahã, Jesu, jandema'e sawa'e te jywyr rahã, jande rehe pesak rahã, pehẽ rury katu ta. Arahã pehẽ rehe jasak rahã, jande rury katu ta tĩ.

15-16 Ihē amupinim ame'ē rehe har pekwa katu, aja akwa katu. A'erehe ihē aju-pandu ihē jupe: “Masendo ywy koty ihē aho rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho” aja ihē jupe. Kuja tī. “Masendo ywy ngi ihē ajoywyr rahā, Korin ok ta pe ixo ame'ē ta rehe ihē asak ta aho tī” aja ihē jupe. Aja rahā, mokōihar pehē rehe ihē asak ta. Aho rahā, asak ta. Ajoywyr rahā, aja tī. Asak ta tī. Aja rahā, mokōihar pehē rury katu ta. Pe, pehē ngi ihē aho rahā, ma'e ke ihē pe peme'ē katu ta. Aja rahā, Jundéi ywy pe aho katu ta.

17 (“Aho ta” aja ihē apandu. Pe, je'ēha ihē pe amō muhyk werur, a'erehe: “Aho ym we ta rī” aja apandu. Ame'ē ke pehē ngi har amō ta ukwa rahā, kuja ukwaha ngā jupe naī.) “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu” aja naī. Anī. Aja ym. “Ihē aho ta” aja apandu rahā, ihē atu aputar ame'ē ke apandu, aja a'eta ukwaha naī. A'erehe a'eta pandu: “‘Aho ta’ aja Páu pandu rahā, pahar: ‘Anī. Aho ym ta’ aja pandu” aja pandu pandu. A'erehe: “Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e Páu” aja ukwaha naī.

18 Anī. Aja ym ihē. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī. A'erehe: “Aho ta” aja ihē apandu rahā, pahar: “Anī, aho ym we ta rī” aja ym ihē apandu. A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē,

aja pekwa.

19 Amō we tī. Jesu Kirisutu Tupā ra'yr. Ehe har pehē pe ihē apandu pandu. Sir aja tī. Timo aja tī. Pandu pandu tī. Manga te'e ixo aja me'ē sawa'e ym te Kirisutu. Anī. A'e pandu ame'ē ke aja te'eha a'e ma'ema'e katu. Aja ihē tī. Ihē apandu ame'ē ke ama'ema'e katu tī, aja pekwa katu.

20 Pesarahā! Upa katu te Tupā pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e. Tupā pandu katu ame'ē ke Jesu muhyk katu tī. A'erehe Jesu rehe har jakwa rahā, jete har te ke ihē apandu, aja jakwa katu. Aja rahā: “Tupā riki katu te ame'ē ke a'e” aja ngā pandu ta. (A'erehe amanga te'e axo aja me'ē sawa'e ym ihē, aja pekwa katu tī.)

21 Pe, Tupā riki jande pe pyrātāha ke muwyr. A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande aja a'e mujekwa katu jande pe. Pehē pe aja jande pe a'e mujekwa katu tī. A'e riki jande pe pandu: “Ihēma'e parakyha ke pema'e peho” aja. (A'erehe Kirisutu rehe har japandu pandu jaxo.)

22 (Ihēma'e ke rehe ihē rer ihē amupinim.) Tupā aja tī. “Ko ihēma'e ke” aja Tupā pandu. A'erehe jande py'a rehe I'ā ke muwyr. Aja rahā: “Ko ihēma'e ke” aja a'e mujekwa katu. Jande py'a rehe I'ā ke a'e muwyr. Ame'ē kuja mujekwa. Yman rahā, jande ke a'e muhā katu ta, aja mujekwa. (Jande py'a rehe I'ā ihī katu, a'erehe ihē apandu

ame'ë ke ihë ama'ema'e katu aja pekwa katu tĩ.)

Pehë pe aje'ë je'ë tar ym, a'erehe pehë koty aho ym

²³ Ko jetehar te ke pehë pe ihë apandu, aja Tupã ukwa katu riki. Jetehar te ke ihë apandu ym rahã, mã peja ihë ke Tupã mahy katu. Ko pehë pe apandu: "Pehë koty ihë aho ta" aja. Pe, ihë aho ym. Ma'erehe my? Ame'ë ke amujekwa ta apo 'y. Kuja. Ihë ajupandu ihë jupe: "Korin ok ta pe ihë aho rahã, a'ep pe har ta pe ihë aje'ë je'ë hũ ta. Ame'ë ta ixoha katu ym, a'erehe aje'ë je'ë hũ ta" aja ihë jupe. Anĩ. Aja aje'ë je'ë tar ym. A'erehe pehë koty ihë aho ym riki.

²⁴ "Aje'ë je'ë ta" aja apandu rahã, pehëma'e kapitã ihë aja my? Anĩ. Aja ym ihë. Myja me'ë pejuru jar katu my? Ame'ë rehe har ihë apandu ym. Kirisutu rehe pejuru jar katuha ke pehijar ym, aja ihë akwa katu. "Aje'ë je'ë hũ ta" aja apandu rahã, pexoha rehe har jõ ihë apandu. Pehë pexoha ke ihë amukatu tar katu. Aja rahã, Tupã koty pehë py'a pejumuruwak ta my tĩ.

2

¹⁻² Pehë ke jande jamuhury tar katu, a'erehe ihë ajupandu ihë jupe: "Korin ok ta pe ihë aho ym we ta rĩ. Aja rahã, ame'ë ta ke ihë amupyai ym ta" aja ihë jupe. Pesarahã! Pehë ke ihë amupyai rahã, awa riki ihë ke muhury katu ta my? Nixói awa! Ihë riki

amupyai ame'ë ta jõ riki ihë ke muhury katu ta. Pehë ke ame'ë ta. A'erehe pehë ke ihë amupyai tar ym. (A'erehe pehë koty aho ym rĩ.)

³ Paper pinim pehë pe ihë amondo py. Ame'ë pe ihë aje'ë je'ë hũ ha pehĩ. Aja rahã, upa pehë pexoha ke pemukatu my? Aja ym rahã, pehë rehe ihë ahyk rahã, ihë aje'ë je'ë hũ ta tĩ. Aja rahã, ihë apyai ta, aja ihë aputar ym. Ihë ke pemupyai, anĩ. Ihë ke pemuhury katu ta me'ë te'e. Ihë rury katu rahã, pehë rury katu tĩ, aja ihë akwa katu.

⁴ Amukwehe pehë pe paper pinim ihë amondo rahã, upa ihë py'a rupi ihë apyai te. Ajumupyai tĩ. Ihë apyai, a'erehe ihë ajixi'u hũ tĩ. (Ihë amupinim aĩ rahã, ajixi'u aĩ tĩ.) Upa pehë rehe ihë apy'a katu te, aja ihë amujekwa tar katu pehë pe, a'erehe ame'ë paper pinim ihë amondo. Pehë ke ihë amupyai, anĩ. Aja aputar ym.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ë sawa'e rehe pehë py'a pemujywywyr katu

⁵ (Pehë koty imãi nungar namõ ukwer kwe. Ame'ë rehe har ihë amupinim kwe.) Amõ ta ke ame'ë jaxer ai ma'e ame'ë mupyai rahã, ihë ke jõ mupyai ym. Pehë ke a'e mupyai tĩ. A'erehe: "Upa katu te pehë riki ihë ke mupyai" aja apandu tar ym.

⁶⁻⁷ Ame'ë sawa'e pe pehë ngi har hetaha ta je'ë je'ë hũ. Ame'ë a'ewan riki. Tupã koty ipy'a ke ame'ë mujywywyr.

A'erehe apo pehē py'a pemujywyr katu ta me'ē te'e ehe. A'e ke pemuhury tī. Aja rahā, ame'ē sawa'e tapijar te'e we pyai ym te ta ixo. "Māte ihē ke akwaha" aja pandu ym ta. "Ihē ke Tupā putar ym" aja ukwa ukwa ym ta ixo tī.

⁸ A'erehe pehē pe ihē apandu. Pehē pepy'a katu ehe, aja pemujekwa ipe, sawa'e pe.

⁹⁻¹⁰ Upa ihē apandu ame'ē ke rehe pehendū katu my, ame'ē ke ihē akwa tar katu. Aja te'eha ihē apandu ame'ē ke rehe pehendū katu my. Ame'ē ke ihē akwa tar katu tī. A'erehe paper pinim pehē pe ihē amondo kwe. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ē sawa'e ma'e. Ame'ē ke rehe pehē py'a pemujywyr rahā, ihē rehe pehendū katu, aja akwa katu. Pehē py'a pemujywyr ehe rahā, ihē py'a ihē amujywyr ehe tī. Pehē ke ihē amuhury tar katu, a'erehe ame'ē sawa'e rehe ihē py'a ihē amujywyr tī. (A'e tŷ. Ihē py'a ihē amujywyr ehe.) Kirisutu ihē rehe usak, aja ihē axo, a'erehe ihē py'a ame'ē sawa'e rehe ihē amujywyr tī.

¹¹ Aja rahā, jande ke Satana muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.) A'e putar ame'ē ke jande jakwa katu. Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ē ke a'e putar, aja jande jakwa katu.

Toroa ok ta pe Páu ixo rahā, jumupyai a'e

¹² Toroa ok ta rehe ihē ahyk aho rahā, a'ep myrandu katu ke ihē apandu pandu.

Kirisutu rehe har apandu pandu. Arahā Kirisutu rehe ngā ke jandema'e sawa'e te mujurujar katu. A'erehe heta jurujar katu ehe. Ame'ē riki jandema'e sawa'e te ma'ema'eha ke, aja akwa katu.

¹³ Arahā Tit, jande mu ke ihē amahem ym, a'erehe ihē ajumupyai hū. (Ihē rehe pehendū katu my, ame'ē ke Tit pandu ta ihē pe, aja akwaha naī. Nixói a'ep.) A'erehe a'ep pe har ta pe ihē apandu: "Tit ke ihē akekar ta aho" aja. Pe, Masendo ywy pe ihē aho.

Tupā pe ma'e pihe katu ame'ē ke jande

¹⁴ (Amō rahā we, Tit rehe asak. A'erehe pehē pexoha rehe har akwa. Pexoha katu, aja akwa.) A'erehe Tupā pe ihē apandu: "Mā! Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Pesarahā! Amō ta ke kapitā muputu'u rahā, muputu'u ame'ē ta ke a'e werur. "Ko ihē amuputu'u ame'ē ta ke" aja kapitā mujesak hekoha ta pe. Aja Tupā tī. Kirisutu riki kapitā keruhū a'e. (Jande jajurujar katu ehe.) A'erehe jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. (A'erehe a'e muputu'u ame'ē ta aja saka jande tī.) A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mujesak hekoha ta pe, ame'ēja saka. A'erehe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe ihē apandu.

Tupā pandu jande pe: "Kirisutu rehe har pepandu pandu peho" aja. A'erehe ehe har japandu pandu jaho. Ma'e pihe katu ame'ē ke amō

jyhē rahā, upa koropi pihe katu. Aja Kirisutu rehe har japandu rahā, upa ngā renda rupi Kirisutu rehe har ukwa ta. (Ma'e piheha ok ta rupi upa pihe katu, ame'ēja saka.)

¹⁵ Tupā pe jande ke Kirisutu me'ē, ame'ēja saka. A'erehe Tupā pe jande riki ma'e pihe katu ame'ēja saka. Aja rahā Kirisutu rehe har japandu pandu. Tupā muhā katu ame'ē ta pe japandu pandu. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe japandu pandu tī. Kirisutu rehe har japandu pandu tī.

¹⁶ A'erehe ame'ē ta hendu rahā, ma'e inem, ame'ēja saka ngā pe. Putar ym. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupā koty oho ta ame'ē ta pe anī. Kirisutu rehe har hendu rahā, ma'e pihe katu, ame'ēja saka. Jurujar katu ehe. A'erehe Tupā namō ixo ta.

Pesarahā! Kirisutu rehe har mupyraraha renda pe oho ta ame'ē ta pe amō pandu pandu. Tupā koty oho ta ame'ē ta pe aja tī. Pandu pandu tī. Aja rahā, awa riki Kirisutu rehe har pandu pandu katu my?

¹⁷ Jande riki. Amō ta anī. Jande aja a'eta ixo ym. Amō ta Tupā je'ēha ke pandu pandu rahā, tamatarer hū ke pyhyk ta, aja ukwaha naī. (Ihē aja tī, aja pehē ngi har amō ta pandu naī. Manambe aja tī. Tamatarer hū japyhyk, aja jande rehe har pandu naī tī.) Anī. Aja ym jande. Jande ke Tupā

mondo, a'erehe ima'e je'ēha ke japandu pandu. Mokōi jakwaha aja ym japandu pandu. Kirisutu miasu ta ke jande, a'erehe jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Aja ima'e je'ēha ke japandu pandu.

3

Tupā je'ēha pyahu ame'ē ke

¹ (Ihē apandu ame'ē ke jetehar te ke, aja pekwa katu.) Ihē rehe har amō we pehē pe apandu ym ta me'ē te'e. Pekwa katu, a'erehe apandu ym ta me'ē te'e. Paper rehe: "Páu katu ame'ē ke a'e" aja amō mupinim. Aja ihē aputar my? Anī. Aputar ym. Amō ta aja putar riki. Ehe har amō ta ukwa ta: "Katu ame'ē ke a'e" aja. A'erehe paper rehe ehe har amō mupinim. Ihē anī. Aputar ym. Pe, paper rehe ihē rehe har pemupinim, aja rahā amō ta ihē rehe har ukwa ta. Aja aputar ym tī. Pesarahā!

² (Myrandu katu ke pehē pe japandu pandu rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehē rehe amō ta usak rahā, jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande aja ukwa katu.) A'erehe pehē rehe usak rahā, pehē atu ihēma'e paper pinim ame'ēja saka. Manambema'e aja tī. Ima'e paper pinim ame'ēja saka tī. Paper pinim rehe amō usak rahā, upa ma'e ke ukwa katu. Ame'ēja saka pehē rehe amō ta usak rahā, jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja ukwa

katu. A'e tÿ. Pehẽ rehe japy'a katu. A'erehe jande py'a rehe pexo, ame'ẽja saka.

³ Pehẽ atu paper pinim, ame'ẽja saka tĩ. Kirisutu mupinim, ame'ẽja saka. Pehẽ koty jande ke Kirisutu mondo, a'erehe ehe har japandu pandu. Pejurujar katu ehe, a'erehe a'e riki mupinim, ame'ẽja saka. Kirisutu mupinim, ame'ẽja saka rahã, mupihũha namõ mupinim ym. Yman ita rehe je'ẽha ke Tupã mupinim, ame'ẽja saka ym tĩ. Anĩ. Awa py'a rehe mupinim, ame'ẽja saka. Aja rahã, awa py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. (Ame'ẽ riki mupinĩha, ame'ẽja saka.) Ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke Tupã. Tupã'ã ke Kirisutu muwyr.

⁴ Myrandu katu japandu pandu, ame'ẽ riki jandema'e parakyha. Ame'ẽ rehe jande ke Kirisutu mondo, aja jakwa katu. A'erehe jandema'e parakyha rehe Tupã usak, aja rahã, katu aja jakwa katu.

⁵ Jande atu jakwaha namõ myrandu katu ke japandu pandu my? Anĩ. Aja ym. Tupã riki jande pe ima'e pyrãtãha ke muwyr.

⁶ A'e riki pyrãtãha ke muwyr, a'erehe ima'e je'ẽha pyahu ame'ẽ ke japandu pandu katu. Ame'ẽ je'ẽha pyahu kuja riki. Kirisutu rehe awa jurujar katu rahã, ipy'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Ame'ẽ je'ẽha pyahu ame'ẽ ke. Moise je'ẽha rehe hendu katu rahã, amõ koty ame'ẽ. Moise je'ẽha rehe jõ amõ hendu katu

rahã, Tupã namõ ixo ym te ta. Amõ py'a rehe I'ã ihĩ rahã, Tupã namõ ixo katu ta. Aja rahã, uhã te hũ ta ixo.

⁷ Yman itape rehe je'ẽha ke Tupã moĩ. Ame'ẽ ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Aja pyrãtãha ke mujesak. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.) Pe, Moise ruwa hendy hũ tĩ. Ame'ẽ uwe wan ixo rahã, hendy we hũ rĩ. A'erehe marã ka ym huwa rehe jundéu awa ta usak usakiha. Ame'ẽ Moise je'ẽha ke amõ pandu pandu rahã, kuja ukwa: "Mã! Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e. Tupã namõ axo ym ta" aja ukwa. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke Moise pe Tupã me'ẽ rahã, a'ep hendy te hũ. Pyrãtãha ke mujesak tĩ. (Aja a'ep a'e ixo aja mujekwa ngã pe tĩ.)

⁸ Aja rahã ame'ẽ je'ẽha 'ar koty te we Tupã'ã ma'eha. Amõ ke muhã katu rahã, pyrãtã te ha rupi Tupã'ã muhã katu.

⁹ Ame'ẽ Moise je'ẽha rehe amõ hendu rahã, jupandu jupe: "Mã! Katu ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã mupyrara ta" aja. Ame'ẽ Moise je'ẽha riki katu riki. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke i'ar koty te we katuha. Je'ẽha pyahu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, Tupã pandu: "Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe" aja. A'erehe Moise je'ẽha 'ar koty te we je'ẽha pyahu katuha.

¹⁰ Apo je'ẽha pyahu ame'ẽ namõ jaxo. Moise je'ẽha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe

ymanihar Moise je'ēha katu ame'ē ke upa, aja japandu.

¹¹ Moise je'ēha i'i ixo, ame'ēja saka. Ame'ē riki katu rahā, upa ym te ame'ē ke i'ar koty te hū katuha. Je'ēha pyahu ame'ē ke upa ym te. A'erehe je'ēha pyahu ame'ē ke i'ar koty te we katuha. (Uhā te hū ha ke ame'ē me'ē. A'erehe i'ar koty te we katuha.)

Tupā je'ēha ke jundéu awa ta ukwa ym

¹² Je'ēha pyahu riki upa ym te ta, ame'ē ke jakwa katu. A'erehe kyje ym ha namō Kirisutu rehe har japandu pandu.

¹³ Moise aja jaxo ym tī. Tupā je'ēha wewe ukwa, aja ym jamu'e. Pesarahā! Huwa ke Moise jupyk. Pan pe jupyk. Aja rahā, huwa hendyha uwe ame'ē ke jundéu awa ta usak ym.

¹⁴ Moise ruwa ke pan jupyk. Aja jundéu awa ta py'a tī. Pan pe jupyk ame'ēja saka apo tī. A'erehe yman Moise pe je'ēha ke Tupā muwyr, ame'ē ke jundéu awa ta usak usak tipe rahā, iākā mujanam rāi. (A'erehe ukwa ym.) Kirisutu kotyhar aja jō amō jumuruwak rahā, ame'ē pan kanim. (Aja rahā, upa ukwa katu.)

¹⁵ Apo aja tī. Moise je'ēha ke jundéu awa ta usak usak rahā, ipy'a ke pan jupyk, ame'ēja saka ixo we rī. Usak ame'ē ke ukwa ym.

¹⁶ Pe, jandema'e sawa'e te koty jumuruwak rahā, ixotyhar aja ixo. Aja rahā, ame'ē

pan ke Tupā mukanim. Aja Tupā je'ēha mujekwa. Jo'ok ame'ēja saka. Aja rahā, je'ēha ke ukwa katu.

¹⁷ "Jandema'e sawa'e te" aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki Tupā'ā ke. Pe, jandema'e sawa'e te'ā riki jande py'a rehe ihī rahā, jande ākā ke a'e mupirer mi. (Aja rahā, Tupā rehe har jakwa katu te ta.)

¹⁸ Jande ruwa ke pan pirer ame'ē ke jupyk ym jaxo. A'erehe upa jande rehe ngā usak rahā, katu ame'ē ke jande, aja ukwa. Jandema'e sawa'e te katuha aja jaxo tī, aja ukwa. Pe, jandema'e sawa'e te, a'e riki Tupā'ā ke. A'e riki jande ke muruwak ixo. Jandema'e sawa'e te katuha aja amō we amō we jande ke muruwak ixo. Pe, yman rahā, a'e aja jaxo ta tī. Arahā a'e aja nixói te ta ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jande pe.

4

Tupā rehe har ngā pe Páu ta mujekwa

¹ Jande rehe Tupā pyrara usak, a'erehe jande pe a'e pandu. "Myrandu katu ke pepandu pandu peho" aja riki. Ame'ē riki jandema'e parakyha. Ame'ē ke jande pe a'e riki me'ē, a'erehe: "Marā ka ym japanduha" aja ym jande py'a pe jakwa jakwa jaxo.

² Amō ta ukwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ē ke jahijar. Ma'e ke jande ke

muhuxĩ, ame'ẽ jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar tĩ. Tupã je'ẽha ke japandu rahã, amõ ta ke jamuka'u te'e tar ym. ("Páu ta muka'u te'e tar katu" aja amõ ta pandu naĩ.) Anĩ. Jetehar te ke Tupã je'ẽha mujekwa. Aja jande jaxo. Tupã jande rehe usak uĩ, aja jaxo. Aja rahã, jande rehe amõ ta usak rahã, pandu ta: "Páu ta ixoha katu" aja.

³ Myrandu katu ke japandu pandu. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa ym rahã, ame'ẽ ta riki mupyraraha renda pe oho ixo ame'ẽ ta ke. A'erehe ukwa ym ixo.

⁴ Kirisutu riki Tupã a'e tĩ. Kirisutu riki katu te me'ẽ ke. (Aja rahã, nixói te ma'e jaxeriha ipe.) Ame'ẽ panduha ke myrandu katu rehe ihĩ. Pe, myrandu katu ke amõ ukwa rahã, ame'ẽ ukwaha riki ma'e weraha aja saka. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ixo ame'ẽ ta rehe ame'ẽ weraha hendy ixo tipe, ame'ẽja saka. Kirisutu rehe har mujekwa tipe. Ame'ẽ weraha ke Satana muwe, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũi a'e.) Aja rahã, iãkã ke mujanam rãi. (Aja rahã, ukwaha mukanim. A'erehe ukwa ym te.) A'erehe myrandu katu rehe mupyraraha renda pe oho ixo ame'ẽ ta jurujar ym. Satana riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ.

⁵ Sawa'e te wan ta jande a'erehe jande rehe har japandu pandu. Anĩ. Aja ym. Jesu Kirisutu rehe

har jande japandu pandu. A'e riki jandema'e sawa'e te. Ngã muhãha ke a'e aja japandu pandu. Pe, jande riki pehẽma'e miasu ta ke. Jande ke Jesu mondo, a'erehe pehẽma'e miasu ta ke jande tĩ.

⁶ Yman te pytun te'e rahã, Tupã pandu: "Mã peja wera katu" aja. A'e riki weraha mujã. Ame'ẽ Tupã riki jande py'a pe weraha ke muwyr, ame'ẽja saka. (Aja rahã, juehe har a'e mujekwa jande pe.) Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Kirisutu rehe har amõ ukwa rahã, Tupã rehe har ukwa tĩ. A'erehe Tupãma'e pyrãtãha ke Kirisutu mujesak.

Jande pe pyrãtãha ke Tupã muwyr

⁷ Jande riki pitu te'e. Tujuk pander aja saka. Imembek. Anĩ. Ima'e pyrãtãha ke jande pe Tupã muwyr. A'erehe ehe har japandu pandu katu. Ehe har ukwa ame'ẽ ke katu te me'ẽ ke. Ehe har japandu rahã, ima'e pyrãtãha namõ japandu, aja ngã pe Tupã mujekwa. Jandema'e pyrãtãha namõ anĩ.

⁸ Amõ amõ rahã, jande ke amõ ta mahy hũ tipe. (Jande pe ima'e pyrãtãha Tupã muwyr.) A'erehe tapijar te'e we Tupã je'ẽha ke japandu pandu. Myja me'ẽ jama'e ta my? Aja amõ amõ rahã, jakwa jakwa jaxo. Anĩ. Mãte jakwaha aja ym te jaxo.

⁹ Jande ruwajan heta ixo. Pe, jande rehe katu ame'ẽ ta pete'e ixo tĩ. Jande ke amõ ta muputu'u tĩ. Mahy tĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ.

¹⁰Jesu ke amō ta mupyrara. Aja jande ke amō ta mupyrara ixo tī. Aja te'e ta jaxo. A'e ke amō ta jukwa. Aja jande ke amō ta jukwa tar katu tī. Aja te'e ta jaxo. Jajurujar katuha jahijar ym. Aja rahā, Jesu ywa pe ixo, a'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe muwyr, aja jamujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, Jesu ixuwe katu te hū ixo, aja mujekwa katu.)

¹¹Jande jaxo rahā, jande ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta jukwa tar katu tipe. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke jukwa tar katu. Anī. Japandu pandu we rī. Aja rahā, Jesu ywa pe ixo, a'erehe jande pe ima'e pyrātāha ke muwyr, aja jamujekwa katu ngā pe. (Aja rahā, ixuwe katu te hū ixo, aja mujekwa katu tī.)

¹²Pesarahā! Kuja riki. Jesu rehe har japandu pandu, a'erehe jande ke amō ta jukwa tar katu. Māte we me'ē jande jaxo. Japyrara jaxo. Pehē anī. Jande japandu, ame'ē rehe pejurujar katu, a'erehe katu aja pexo. (Pepyrara ym, aja pexo katu.)

¹³Māte we me'ē jande jaxo (tapijar te'e we myrandu ke japandu.) Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja akwa katu, a'erehe ame'ē ke ihē apandu katu” aja amō pandu.

Aja Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja jakwa katu, a'erehe

myrandu katu ke japandu katu tī.

¹⁴Manōha ngi Jesu, jandema'e sawa'e te ke Tupā mukwera katu muhem. (A'erehe Tupā je'ēha riki jetehar te ke aja jakwa katu.) Jesu ke Tupā mukwera katu muhem. Aja jande jamanō rahā, yman rahā, jande ke a'e mukwera katu ta muhem tī, aja jakwa katu. Pe, Jesu namō jaxo ta. Pehē aja tī. Mukwera katu ta muhem tī. Pe, pehē namō jande ke huwa koty a'e mupu'am ta.

¹⁵Apo upa aja japyrara jaxo rahā, pehē pe katu. Myrandu katu ke pehē pe japandu, a'erehe pehē pe katu. Pe, amō amō ta rehe pyrara Tupā usak te hū rahā, Tupā rehe ame'ē ta jurujar katu ta. “Mā! Ne jō riki katu te hū” aja Tupā pe pandu ta tī. Aja katu Tupā rehe har pandu te hū riki.

Tapijar te'e we Tupā rehe Pāu jurujar katu

¹⁶(Jande ke Tupā mukwera katu ta muhem, aja jakwa katu.) A'erehe jande jajupyai ym jaxo. Jande pitu te'e riki. Jande rete tamūiha ohoho ixo. Jande py'a anī. Wera rahā pame katu te jande py'a ke Tupā mātā katu. A'erehe tapijar te'e we Tupā rehe jajurujar katu. Jahijar ym ame'ē.

¹⁷Apo jande ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mahy we ixo rī. Jande ke mupyrara we ixo rī. Ame'ē upa ta. Apo japyrara jande jaxo. Aja rahā, yman rahā, Tupā namō

jaxo ta. Katu te hũ ta. Ame'ẽ ke upa ym te ta. Pyraraha 'ar koty te we katu te ha. A'erehe jajurujar katuha jahijar ym.

¹⁸ A'erehe marã ka ym ma'e ke rehe amõ usakiha, ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa jaxo. Ma'e ke amõ usak ym, ame'ẽ upa ym te ta. Ywa pe Tupã namõ ixo ame'ẽ ke upa ym te ta. Ma'e ke amõ usak, ame'ẽ upa ta. Ame'ẽ rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo.

5

Jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta

¹ (Japyrara jaxo. Anĩ. Jajurujar katuha jahijar ym. Yman rahã, jande rete pyahu ame'ẽ ke Tupã me'ẽ ta.) Pesarahã! Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, jande rete riki xipa, ame'ẽja saka. Xipa ijuk, ame'ẽ riki jande jamanõ, ame'ẽja saka. Jamanõ rahã, amõ jande rete ke Tupã mujã ta, ywa pe. A'e riki mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ijuk ym te ta. Uhã te hũ ame'ẽ ke.

² Ywa pe jande rete pyahu ame'ẽ ke jande pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ ke japutar katu tipe apo 'y. Japutar katu te hũ, a'erehe: "Mã! Ame'ẽ namõ apo jaxo rahã, katu" aja jande jupe.

³ Amõ jande rete pyahu namõ jande jaxo ta rahã, jande'ã jawe te'e, ame'ẽja saka ixo ym ta.

⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, jande pitu te'e riki. Japyrara

jaxo, a'erehe: "Ái ái ái" aja japandu, ame'ẽja saka riki. Japyrara jaxo, a'erehe jande rete ngi jahem tar katu riki. Aja jõ ym. Ywa pe har jande rete pyahu ke japutar katu. Aja rahã, jamanõ ym te ta riki. Jande ruhã te hũ ta riki.

⁵ Jande rete pyahu ke Tupã moĩ katu ta. Ame'ẽ ke jetehar te aja a'e mujekwa, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke a'e muwyr. Aja rahã, yman rahã jande rete ke a'e mupyahu ta, aja a'e mujekwa katu.

⁶⁻⁸ Tupã'ã jande py'a rehe ihĩ katu, a'erehe jande pyrãtã katu te jande. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jaxo rahã, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo ym rĩ, aja jakwa katu. Se jande rete ke jambor, ame'ẽja saka. Pe, ywa pe jandema'e sawa'e te namõ jaxo katu, aja japutar katu. Ame'ẽ ke jasak, a'erehe jajurujar katu ehe. Anĩ. Aja ym. Jasak ym we rĩ. Pe, jande jajurujar katu ehe. Aja te'e ta jaxo.

⁹ Jandema'e sawa'e te namõ jaxo tar katu. Amõ we tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'ema'e tar katu. Ame'ẽ ke jõ japutar katu te. Se jaxo rahã, aja japutar katu te. Ywa pe jaxo rahã, aja tĩ. Ima'e ma'eha ke jama'e tar katu tĩ.

¹⁰ Jande johu Kirisutu ruwa koty japu'am ta kũ. Upa ixotyhar ta aja tĩ. Huwa koty pu'am ta kũ tĩ. Pe, jande rehe har a'e pandu pandu ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jande jama'ema'eha rehe har a'e pandu pandu ta.

(A'erehe ima'e ma'eha ke aja te'eha jama'ema'e tar katu.) Katu ame'ë ke ma'ema'e rahã: "Nde katu" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ë katuha aja ma'e katu ame'ë ke Kirisutu me'ë ta ipe tĩ. Katu ym rahã: "Nde katu ym" aja Kirisutu pandu ta. Pe, ame'ë katu ym ha aja ma'e ke a'e me'ë ta tĩ. Aja pame katu te ta. (A'erehe jandema'e sawa'e te putar ame'ë ke mā peja pema'ema'e katu.)

Tupã rehe katu ame'ë ta ke

¹¹ (Jande jama'eha rehe har jandema'e sawa'e te pandu ta) a'erehe ima'e ma'eha jama'ema'e tar katu te. A'erehe amõ ta pe japandu: "Pejurujar katu ehe" aja riki. Jetehar te jamu'e, aja Tupã ukwa katu. Aja ihë rehe har pekwa, aja ihë aputar tĩ.

¹² Aja rahã: "Katu ame'ë ta ke jande" aja japandu ym. Anĩ. "Jetehar te jamu'e" aja japandu rahã, jande rehe har pekwa ta, aja japutar. Aja rahã, amõ ta pe katu jande rehe har pepandu katu ta tĩ. Ame'ë panduha pekwa katu ta. Ame'ë ta amõ rehe usak te'e rahã: "Mã! Katu ame'ë ke" aja ukwaha naĩ. Soroka pe jõ usak, ame'ëja saka. Ixoha ukwa ym. Ipy'a pe usak ym, ame'ëja saka. Ame'ë ta jande rehe usak te'e, a'erehe: "Katu ym Páu ta" aja ukwaha naĩ. Jande jaxoha ukwa ym, a'erehe: "Katu ym" aja pandu naĩ.

¹³ Jaka'u te'e jande, aja pekwa my? Aja jaxo rahã, Tupãma'e ma'eha ke

jama'ema'e tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja jaxo. Jaka'u te'e ym jande, aja pehë pekwa my? Aja ym jaxo rahã, pehë py'a ke jamãtã tar katu, a'erehe jaka'u te'e aja ym jaxo.

¹⁴ Jande rehe Kirisutu ipy'a katu, a'erehe a'e putar ame'ë ke jama'ema'e katu. Peteĩ sawa'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy. Aja jakwa katu. A'e manõ rahã, upa katu te awa ta manõ inamõ tĩ, ame'ëja saka.

¹⁵ A'e manõ. Aja rahã, upa awa ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja rahã, apo ixo ame'ë ta juehe har ma'ema'eha rehe jõ usak usak rahã, katu ym. Kirisutu putar ame'ë ke apo ixo ame'ë ta ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ. Kirisutu manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem tĩ. A'erehe jurujar katu ehe ame'ë ta Tupã namõ ixo ta. A'erehe Kirisutu putar ame'ë ke apo ixo ame'ë ta ma'ema'e ta me'ë te'e tĩ. (Aja pehë tĩ. Kirisutu putar ame'ë ke pema'ema'e ta me'ë te'e tĩ.)

¹⁶ Amõ rehe jasad rahã: "Peme'ë katu." Amõ rehe: "Peme'ë katu ym" aja japandu ym apo 'y. "Kirisutu katu ym" aja jurujar ym ehe ame'ë ta ukwaha naĩ. Yman ame'ë ta aja jakwa naĩ tĩ.

¹⁷ Kirisutu kotyhar aja amõ jumuruwak rahã, a'e pyahu aja ixo 'y. Kwehehar ixoha ke mukanim, aja ixo. Ixoha pyahu aja ixo apo 'y.

18 Upa ame'ë ke Tupã ma'ema'e ame'ë ke. Jande ke a'e muruwak. Yman huwajan ta ke jande. Apo ehe katu ame'ë ke jande. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe ehe katu ame'ë ke jande aja Tupã muruwak. Pe, jande pe a'e pandu tĩ: "Kirisutu rehe har pepandu peho" aja. A'erehe ngã jurujar katu ehe rahã, ehe katu ame'ë ta ke aja Tupã muruwak tĩ.

19 Jande japandu ame'ë ke kuja riki. "Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. A'erehe upa ma'e ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã harái. Kirisutu manõ, ame'ë namõ upa awa ta ke ehe katu ame'ë ta aja Tupã muruwak ixo" aja japandu. Myja me'ë ehe katu aja ngã ke Tupã muruwak, ame'ë myrandu ke jande pe Tupã mujekwa. Ame'ë ke japandu pandu.

20 Ko jande jaxo. Kirisutu je'ëha rupi japandu pehë pe. Jande japandu rahã, Tupã riki pandu pehë pe, aja tĩ. Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe japandu pehë pe: "Tupã ruwajan ta ke pehë. Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã ehe katu ame'ë ta ke aja pehë ke Tupã muruwak ta" aja japandu.

21 Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Upa jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke Kirisutu rehe Tupã moĩ, ame'ëja saka. Arahã upa muhepy. Aja rahã, Kirisutu kotyhar ta aja jaxo

rahã, Tupã pandu ta: "Pehë katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehë pe" aja.

6

1 Tupã pe japaraky aja jaxo. Myrandu katu japandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke. A'erehe pehë pe japandu katu: "Pehë rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe ixotyhar ta aja pejumuruwak. A'erehe mã peja pexoha pyahu aja pexo" aja japandu.

2 Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ. Ame'ë ke kuja Tupã pandu:

"Ngã rehe apyrara ihë asak, ame'ë angaha rehe uhyk.

Arahã ihë pe pepandu, a'erehe pehë rehe ihë ahendu.

Ngã ke ihë amuhã katu ta, ame'ë angaha ke rehe uhyk.

Ihë pe pepandu, a'erehe pehë ke ihë amuhã katu ta" aja Tupã pandu.

Pesarahã! Apo pehë rehe Tupã ipy'a tar katu. Apo pehë ke muhã tar katu. Mã peja pejurujar katu ehe tĩ!

3 Myrandu katu ke japandu pandu, ame'ë jandema'e parakyha riki jaxer, aja amõ ta pandu, ame'ë ke japutar ym. A'erehe jande katu aja jande jaxo. Aja rahã amõ ta: "Tupã rehe ajurujar tar ym ihë" aja pandu ym ta.

4 Anĩ. Kuja jaxo. Upa jandema'e ma'eha namõ jande riki Tupãma'e miasu ta ke aja jamujekwa ngã pe. Tupãma'e

miasu ta ke jande aja jamujekwa rahã, jande ke amõ ta mahy rahã, jande py'ahu te'e jahendu. Japyrara jaxo tĩ. Aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa tĩ.

⁵ Jande ke amõ ta nupã riki. Kyndaha pe jande ke amõ ta kynda raho tĩ. Jande juramã rupi mutyapu tyapu hũ ngã. Japaraky te hũ, a'erehe jande re'õ te hũ. Jaker ym tĩ. Ma'e ke ja'u ym tĩ. Aja japaraky te hũ.

⁶ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e aja ym jaxo tar katu. Aja rahã jande riki Tupãma'e miasu ta ke, aja jamujekwa pehẽ pe. Tupã je'ẽha ke jakwa katu tĩ, aja Tupãma'e miasu ke jande, aja jamujekwa tĩ. I'i amõ ta rehe jahendu te'e tĩ. Pahar japaraky ym amõ rehe. Katu ame'ẽ ke jõ amõ ta pe jama'ema'e tĩ. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa. Jande py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu tĩ. Jete har amõ ta rehe japy'a katu tĩ.

⁷ Jete har ke jõ amõ ta pe japandu pandu. Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke jama'ema'e. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande aja jamujekwa katu. Tupã pandu jande pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe" aja jaxo. A'erehe: "Katu ym pehẽ" aja amõ pandu rahã: "Katu jaxo" aja jakwa katu. Aja jaxo, a'erehe amõ ta pe myrandu katu ke japandu katu. Upa aja Tupãma'e miasu ta ke jande,

aja jamujekwa katu.

⁸ Amõ we tĩ. Amõ ta: "Páu ta mu'e katu" aja jande rehe har pandu. Amõ ta anĩ. "Katu ym" aja ukwaha naĩ. Jande rehe amõ ta juru ai tĩ. Amõ ta: "Katu ame'ẽ ke peme'ẽ ta" aja jande rehe har pandu tĩ. Amõ ta: "Páu ta te'e je'ẽ" aja ukwaha naĩ. Anĩ. Jete har te ke japandu pandu.

⁹ "Jaxer ke Páu ta" aja amõ ta ukwaha naĩ, a'erehe jete har jande rehe har a'eta ukwa tar ym. "Katu Páu ta" aja amõ ta ukwa, a'erehe jete har jande rehe har ukwa katu. "Páu ta manõ ta" aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Ko jaxo we rĩ. "Páu ta ke Tupã mupyrara" aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Jande ke jukwa ym we rĩ.

¹⁰ Amõ rahã, japyai riki. Anĩ. Jande rury katu te we rĩ. Aja te'e ta jaxo. Japyrara aja jaxo. Pe, amõ ta pe Tupã rehe har japandu. A'erehe ehe har amõ ta ukwa katu. Aja rahã, ame'ẽ riki ima'ehũ aja ixo. Jandema'e nixói te aja jaxo. Pe, upa ma'e ke japutar, ame'ẽ ke namõ jaxo. Upa aja jaxo rahã, Tupãma'e miasu ta ke jande, aja jamujekwa ngã pe.

¹¹ Korin ok ta pe har ta! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa ma'e ke pehẽ pe jamujekwa katu. Jande py'a rehe ihĩ, ame'ẽ ke upa jamujekwa katu pehẽ pe tĩ.

¹² Aja rahã pehẽ rehe jande japy'a katu, aja jamujekwa katu. Ame'ẽ ke japutu'u ym pehẽ ngi. Jande rehe pehẽ

pepy'a katu, ame'ë ke pehë riki peputu'u, jande ngi.

¹³ Pehë riki ihë ra'yr ta aja saka. A'erehe ko pehë pe ihë apandu katu. Pehë rehe jande japy'a katu, aja pehë tĩ. Jande rehe pepy'a katu tĩ!

Jurujar ym ame'ë namõ pejumokõi ym pehë pexo

¹⁴ Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namõ pejumokõi ym pehë pexo. Marã ka ym paraky katuha. Katu ame'ë namõ katu ym ame'ë ke marã ka ym juehe katuha. Tupã rehe har ukwa katu ame'ë namõ ukwa ym ame'ë marã ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namõ pejumokõi ym pehë pexo.)

¹⁵ Kirisutu namõ Satana marã ka ym juja panduha. (Ãjã ramõi a'e.) Aja rahã, Kirisutu kotyhar namõ Satana kotyhar marã ka ym juja panduha. Tupã rehe jõ amõ ipy'a moĩ moĩ katu ame'ë namõ Tupã rehe jurujar ym ame'ë marã ka ym juehe katuha. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namõ pejumokõi ym pehë pexo.)

¹⁶ Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e. Jande py'a rehe a'e ihĩ katu. A'erehe jande riki Tupã rehe ngã jumu'eha renda aja saka. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, marã ka ym tupãran rehe ipy'a ke moĩha. Jande py'a rehe Tupã ihĩ katu. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namõ pejumokõi ym pehë pexo.) Yman kuja a'e pandu:

"Ihë kotyhar ta namõ ihë axo ta. Ame'ë ta py'a rehe ihë axo katu ta.

Ihë rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ ta. Ame'ë ta ihëma'e wan ta" aja riki. (A'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namõ pejumokõi ym pehë pexo.)

¹⁷ Jandema'e sawa'e te pandu tĩ:

"Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta ke pehijar peho. Ame'ë ta ngi petyryk peho.

Upa ma'e jaxer ai ame'ë ke pehijar tĩ. Aja rahã, ihë kotyhar ta ke pehë aja ihë akwa katu.

¹⁸ Pehë pái ke ihë aja ihë axo ta.

Ihë ra'yr ta ke pehë aja pexo ta tĩ. Ihë rajyr ta ke pehë aja pexo ta tĩ" aja yman jandema'e sawa'e te pandu. Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

Ta'yr ta ke pehë, a'erehe Tupã rehe jurujar ym ame'ë ta namõ pejumokõi ym pehë pexo.

7

¹ Yman upa aja pandu katuha ke Tupã moĩ katu jande pe. Aja rahã, jamu'e katu rahã, jakwa katu. A'erehe upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke mã peja jahijar katu. Ihë rehe katu me'ë ta! Apy'a katu pehë rehe! Apandu katu pehë pe! Mã peja ma'e jaxer ai ame'ë rehe har jande py'a pe jakwa jakwa ym jaxo! Mã peja katu

jaxo. Mã peja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu.

Páu hury katu

² (Ihẽ mu ta! Japandu pehẽ pe. Jande rehe juru ai ame'ẽ ta rehe pehendu ym.) Amõ ta pe ma'e katu ym ame'ẽ ke jama'ema'e ym. Jamujaxer ym amõ ta ke. Amõ ta ke jamuka'u te'e ym tĩ. Aja japyhyk ym ma'e ke. A'erehe mã peja jande rehe pepy'a katu.

³ Aja apandu rahã: "Ihẽ rehe pepy'a ym" aja ihẽ apandu ym. Apandu ramõ te: "Pehẽ rehe japy'a katu" aja riki. Aja rahã, Tupã putar rahã, pehẽ namõ aja te'e ta jaxo. Pe, pehẽ rekoha pe jamanõ ta my tĩ. Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu aja amujekwa ta.

⁴ Pehẽ rehe ihẽ ajurujar katu. Amõ ta pe: "Korin ok ta pe har ta katu ame'ẽ ta ke a'eta" aja jõ pehẽ rehe har ihẽ apandu pandu. Mãte ihẽ akwaha. Anĩ. Ihẽ py'a ihẽ amãtã katu te riki. Ihẽ rury katu te hũ tĩ.

⁵ Masendo ywy pe jahyk rahã, tapijar te'e we jande ke amõ ta mupyrara. Amõ amõ rekoha rupi jaho rahã, aja tĩ. Jande ke mupyrara tĩ. Jande namõ amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Pe, pehẽ pexoha rehe har jajumupyai tĩ.

⁶ Pyai ame'ẽ ta ke Tupã muhury katu. A'erehe a'e riki jande ke muhury katu. Jande rehe Tit uhyk katu uwyr. A'erehe jande ke Tupã muhury katu.

⁷ A'e uhyk uwyr rahã, jande ke a'e muhury katu. Amõ we tĩ. A'e ke pehẽ pemuhury katu tĩ, aja Tit pandu jande pe, a'erehe jande rury katu tĩ. Kuja jande pe a'e pandu tĩ:

—Páu! Nde rehe Korin ok ta pe har ta usak tar katu. Ne namõ ixo ame'ẽ ta rehe aja tĩ. Usak tar katu tĩ. Ame'ẽ sawa'e jaxer ixo, a'erehe ame'ẽ py'a ke a'ep pe har ta muruwak. Apo Tupã rehe ipy'a katu 'y. A'eta pandu tĩ: "Anĩ. Páu ta katu" aja a'eta pandu — aja Tit jande pe pandu.

A'erehe jande riki jande rury katu te hũ.

⁸ Paper pinim pehẽ pe ihẽ amondo kwe. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pepyai riki. "Mã! Ihẽ amondo ym rahã, katu ta tipe" aja ihẽ akwa ym axo. I'i pehẽ ke ihẽ amupyai, ame'ẽ ke ihẽ akwa rahã, ihẽ apyai ta tipe.

⁹ Anĩ. Apo ihẽ rury katu riki. Pehẽ ke ihẽ amupyai. A'erehe anĩ. Pehẽ pepyai, a'erehe pehẽ py'a ke pemuruwak. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Tupã putar, aja pehẽ pepyai riki. Pexoha pemukatu, a'erehe pehẽ ke jamupyai te, aja ym.

¹⁰ Tupã putar, aja amõ pyai rahã, ixoty ipy'a ke a'e muruwak. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke hijar. Ame'ẽ ke Tupã muhã katu. Aja rahã: "Katu tiki" aja amõ ukwa. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jupyai a'eta juehe jõ rahã, Tupã koty ipy'a muruwak

ym. Manõ rahã, Tupã namõ ixo ym te ta.

¹¹ Pehẽ pepyai, a'erehe ixoty pehẽ py'a ke Tupã muruwak. Mã peja ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo! Pehẽ py'a ke a'e muruwak, a'erehe pahar ma'e katu ym ame'ẽ ke pemukatu. "Mã! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Ame'ẽ ke jamukatu ta" aja pepandu. Pe, pemukatu tĩ. "Mã! Ma'erehe ame'ẽ sawa'e ixoha jamukatu ym my?" aja pepandu. Pehẽ pejuparahy pehẽ juehe tĩ. Pehẽ ke Tupã mupyrara ta, ame'ẽ ngi pekyje tĩ. Jande rehe pepy'a katu, aja pemujekwa tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, a'e riki ipy'a ke Tupã koty muruwak tĩ, aja peputar katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke pemahy tar katu. Upa aja pemujekwa. Aja rahã, pahar katu ym ame'ẽ ke pemukatu tar katu tĩ, aja pemujekwa katu jande pe tĩ.

¹² A'erehe ame'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ pe ihẽ amondo. Ame'ẽ pe jõ ym. Anĩ. Amõ ke ame'ẽ sawa'e muhuxĩ. Ame'ẽ huxĩ ame'ẽ pe ihẽ amondo tĩ. Ame'ẽ pe jõ ym tĩ. Anĩ. Pehẽ pe ihẽ amondo tĩ. Aja rahã, jande rehe pehẽ pepy'a katu te, aja pejumujekwa pehẽ jupe tĩ. (Jande rehe pehendu katu, a'erehe jande rehe pepy'a katu, aja pejumujekwa katu pehẽ jupe tĩ.) Ame'ẽ ke pehẽ pe amujekwa tar katu, a'erehe ame'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo. "Ame'ẽ

katu" aja Tupã pandu tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

¹³ Jande rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe jande rury katu tĩ. Jande jõ riki jande rury katu my? Anĩ. Tit ke pemuhury tĩ. Ame'ẽ ke jakwa rahã, jande rury katu te riki tĩ.

¹⁴ Pehẽ koty Tit oho tate rahã, ihẽ apandu ipe: "Korin ok ta pe har ta katu riki. Nde rehe haihu katu ta" aja. Pe, ihẽ apandu aja pema'ema'e. (A'erehe ihẽ rury katu axo.) Jetehar ke pehẽ rehe har japandu. Aja te'eha japandu. Tit pe japandu aja pehẽ pema'ema'e katu ipe.

¹⁵ Tit pandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke a'e ukwa ukwa ixo. Pehẽ rok pe a'e ke pemupyta katu. Upa a'e pandu ame'ẽ ke pema'ema'e my, aja pekwa pekwa pexo. Upa ame'ẽ ke Tit ukwa ukwa ixo rahã, i'ar koty te we pehẽ rehe a'e ipy'a katu.

¹⁶ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pema'ema'e ta, aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ rury katu tĩ.

8

Tamatarer ke me'ẽ ame'ẽ rehe har

¹ Jande mu ta! Pesarahã! Masendo ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu. A'erehe a'eta ma'ema'eha ke pekwa, ame'ẽ ke japutar.

² A'eta ke amõ ta mupyrara te hũ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke amõ ta mukanim ta tipe. Anĩ. Mukanim ym. Masendo ywy pe har ta hury

katu te hũ, a'erehe tamatarer ke a'eta me'ẽ me'ẽ hũ. Heta ym a'etama'e ke. Anĩ. A'eta me'ẽ me'ẽ katu riki.

³ Ko apandu pehẽ pe. Ima'e ke namõ a'eta ixo, ame'ẽ ke a'eta me'ẽ me'ẽ. Jete. Ame'ẽ 'ar koty te we a'eta me'ẽ me'ẽ. Aja jumunioxói a'eta juehe, ame'ẽja saka. A'eta putar, a'erehe aja a'eta me'ẽ me'ẽ katu.

⁴ A'eta jande pe pandu pandu hũ: "Jundéi ywy rehe Tupã kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ima'e ym te ma'e ke. Ame'ẽ ta rehe jande jahaihu tar katu. Jandema'e tamatarer ke jamatyr ta. Mã peja ame'ẽ ke peraho ngã pe" aja masendo ywy pe har ta pandu hũ jande pe.

⁵ Ta'yr mi a'eta matyr ta aja jakwaha naĩ. Anĩ. Heta te hũ matyr riki. Amõ we tĩ. Kuja a'eta pandu py: "Jande riki Tupã kotyhar ta ke jande" aja riki. A'erehe Tupã putar aja jamu'e, ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e tĩ.

⁶ Ame'ẽ jakwa rahã, Tit pe japandu: "Tit! Amukwehe Korin ok ta pe har ta pe tamatarer matyriha ke nde eremu'e. Pe, a'eta matyr. Apo ixoty ejywyr eho tĩ. Pe, matyriha ke emumba. Aja rahã, upa matyr ta. Jesu kotyhar ta ma'e ke ima'e ym te, ame'ẽ ta pe ame'ẽ ke a'eta mondo tar katu" aja japandu Tit pe.

⁷ Pehẽma'e ke mäte hũ pehĩ. Kuja. Tapijar te'e we Tupã rehe jõ pejuruhar katu te. Amõ ta ke pemu'e katu te pexo tĩ. Tupã je'ẽha ke pekwa

katu te tĩ. Upa ma'e katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e tar katu tĩ. Jande rehe pehẽ pepy'a katu te hũ tĩ. Upa aja pehẽ. Aja pehẽma'e pehũ aja saka. A'erehe apo ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo katu te hũ, aja japutar.

⁸ Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu ym ta. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke amõ ta riki mondo tar katu te hũ, aja pehẽ pe ihẽ amujekwa tar katu. A'erehe amõ ta aja pehẽ tĩ. Aja rahã, myja me'ẽ ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu my, ame'ẽ ke ihẽ akwa tar katu. Aja ame'ẽ ta rehe pepy'a katu, aja pemujekwa ta.

⁹ Pesarahã! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te riki awa ta rehe pyrara usak, ame'ẽ ke pekwa. Ywa pe upa katu te ima'e ke pehĩ. Anĩ. Upa hijar. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr rahã, ima'e ym te aja ixo. Pehẽ ke a'e muhã tar katu, a'erehe ima'e ym te ixo. Aja rahã, ywa pe pehẽma'e ke mäte hũ ta. (Aja pekwa pekwa pexo. Aja rahã, sehar ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu ta me'ẽ te'e tĩ.)

¹⁰ Peteĩ warahy 'ar aha oho apo. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke pemondo tar katu. Tamatarer pematyr riki. (Ame'ẽ upa ym we rĩ.) Apo ame'ẽ ke pemumba rahã, katu tiki, aja ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ riki ima'e ym te ame'ẽ ta pe pemondo tar katu

py. Pe, pehē riki pematyr py. Upa ym we rī.

¹¹ A'erehe apo pemumbarahā! Pematyr! Yman pepandu: "Ima'e ym te ame'ē ta pe tamatarer jamondo ta" aja. Aja apo pematyriha ke pemumba. Pehēma'e tamatarer pehī apo 'y. Ame'ē ngi pematyr.

¹² Tamatarer ke peme'ē tar katu rahā, pehēma'e ngi har peme'ē katu. Ame'ē rehe Tupā pandu: "Katu tiki" aja. Pehēma'e ym rahā, peme'ē ym. Ame'ē rehe Tupā pandu tī: "Katu tiki" aja tī. Juja katu te.

¹³⁻¹⁴ "Pehē jō riki peme'ē katu. Amō ta anī" aja ym ihē aputar. Apo pehēma'e riki heta. A'erehe ima'e ym te ame'ē ta pe pemondo katu rahā, katu tiki. Yman rahā, pehēma'e ym te rahā, pe, amō tama'e heta rahā, pehē pe ame'ē ta riki me'ē me'ē ta tī. Aja rahā, juja katu te ngā me'ē me'ē ngā jupe.

¹⁵ Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

"Ma'e ke amō matyr hū, ame'ē ke pyta hū ym.

Ma'e ke ta'yr mi matyr, ame'ē ke uhyk katu ipe" aja panduha ihī.

Tit namō ehe katu ame'ē ta oho ta

¹⁶ Jande aja Tit kuja putar tī. "Korin ok ta pe har ta tamatarer matyr. Upa ym we rī. Ame'ē ke mumba rahā, katu tiki" aja a'e putar tī. Ame'ē putariha ke Tupā muwyr ipe. A'erehe Tupā pe

japandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja.

¹⁷ Japandu ipe: "Korin ok ta pe har ta rehe esak eho" aja Tit pe. A'e pandu: "Hā! Ihē aho tar katu te tī. Ame'ē ta ke amu'e ta aho kī" aja jande pe pandu. Japandu ym rahā we, a'e oho tar katu. A'erehe a'e pandu: "Ihē aho ta kī" aja.

¹⁸ Tit namō amō jande mu ke jamondo ta jaxo. Ame'ē rehe har se upa Jesu kotyhar ta pandu: "Katu a'e. Myrandu katu a'e pandu pandu katu riki" aja. Ame'ē ke jamondo ta jaxo, Tit namō. (Ame'ē ta tamatarer matyriha ke mumba ta pehē koty.)

¹⁹ Amō we tī. Jesu kotyhar ta pandu ipe: "Nde ke jande japutar. Páu ta namō eho katu. Amō Jesu kotyhar ta pyrara ixo. Ame'ē ta pe Páu ta namō tamatarer er-aho tī. Ame'ē ta rehe jande jahaihu tar katu, ame'ē ke emujekwa eho tī" aja. Aja rahā, tamatarer pyhyk ame'ē ta pandu ta: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe.

²⁰⁻²¹ Mā tamatarer hū pehē peme'ē. "Ame'ē ke Páu ta juehe pyhyk pyhyk" ame'ē je'ē je'ēha japutar ym. A'erehe jetehar jamuhāi tar katu jamondo. Aja Tupā ukwa ame'ē ke japutar tī. Aja upa ngā ukwa ame'ē ke japutar katu tī.

²² A'erehe Tit ta namō ame'ē jande mu ke jamondo jaxo. Ame'ē mu amō koty koty jamondo kwe. Aja rahā: "Pahar ihē aho ta" aja a'e

pandu. Apo pehē rehe a'e jurujar katu te. A'erehe pehē rehe uhyk rahā, pehē py'a ke a'e mātā katu ta. Aja rahā, tamatarer matyriha ke pemumba ta. Upa ta pematyr.

²³ Tit rehe har ihē apandu tī. Ihē namō myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Ihē namō pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Pe, amō mu ta Tit namō oho ta ixo. Ame'ē ta ke se Jesu kotyhar ta riki mondo tī. A'eta je'ēha rupi ame'ē mokōi ta oho ixo. Ame'ē ta ke amō ta ukwa rahā, Kirisutu pe pandu: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja.

²⁴ Ame'ē ta pe pemujekwa. Pyrara ixo ame'ē ta rehe pehē pepy'a katu, aja pemujekwa. Tamatarer pemondo rahā, pehē pepy'a katu amō ta rehe, aja pemujekwa. Aja rahā, upa Jesu kotyhar ta ukwa ta tī. Amō we tī. Jande japandu: "Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu ta" aja riki jande. Ame'ē riki jetehar te ke aja mā peja pemujekwa katu ngā pe tī. A'erehe tamatarer pematyriha ke pemumba katu.

9

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ē rehe har

¹ Jundéi ywy pe Tupā kotyhar ta ixo. Ame'ē ta pe amō Jesu kotyhar ta tamatarer ke mondo ixo. Ame'ē rehe har pehē pekwa, a'erehe ame'ē rehe har amō we hū ihē amupinim. Anī ta.

² Ame'ē ta pe tamatarer ke pemondo tar katu tī, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe har masendo ywy pe har ta pe ihē apandu katu. "Ngere ywy pe jande mu ta ixo. Korin ok ta pe har ta ke. Ima'e ym te ame'ē ta pe a'eta tamatarer ke mondo tar katu" aja ihē apandu. "Jete. Yman amō warahy 'ar rahā, ame'ē ta tamatarer ke mondo ta tipe" aja jande japandu. Ame'ē ke masendo ywy pe har ta ukwa rahā, tamatarer ke ame'ē ta mondo tar katu tī.

³ Amō ta pe japandu: "Korin ok ta pe har ta tamatarer ke matyr katu riki" aja jande. Pe, tamatarer pematyr ym rahā, amō ta pandu ta: "Páu te'e pandu" aja. A'erehe jande mu ta ke pehē koty jamondo jaxo. Pehē namō ixo rahā, tamatarer ke pematyr katu ta. Upa pehī ta.

⁴ Anī rahā, pehē ngi jande ruxī ta. Ihē namō masendo ywy pe har ta pehē rehe uhyk rahā, tamatarer nixói, aja jakwa. Aja rahā, pehē ngi jande ruxī ta. Pehē rehe jajurujar katu riki a'erehe pehē ngi jande ruxī ta. Pehē ruxī ta pehē ke tī.

⁵ A'erehe jande mu ta pe ihē apandu: "Korin ok ta pe peho py. Pehē raikwer rupi ihē aho ta. Korin ok ta pe har ta pandu: 'Tamatarer jande jamatyr ta' aja. Ame'ē ke a'ep pe har ta namō pematyr" aja ihē apandu. Aja rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, tamatarer pehī ta. Aja rahā, pehē ruryha namō tamatarer

pematyr, aja pemujekwa ta ngã pe. Peme'ẽ tar ym ha namõ pematyr. Anĩ. Aja ym riki. Pehẽ rury katuha namõ pematyr.

Huryha namõ peme'ẽ katu

⁶ Heta ym ma'e raĩ ke amõ jytyt rahã, ta'yr mi i'a ke matyr tĩ, ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Heta te hũ ma'e raĩ ke amõ jytyt rahã, heta te hũ i'a ke matyr ta tĩ. (Aja tamatarer me'ẽha ke tĩ. Heta tamatarer peme'ẽ rahã, heta ma'e ke pehẽ pe Tupã muwyr ta tĩ.)

⁷ A'erehe: “Kuja hetaha ihẽ ame'ẽ ta” aja amõ pandu. Aja rahã, aja a'e me'ẽ rahã, katu tiki. Huryha namõ me'ẽ, ame'ẽ ke rehe Tupã hury katu tĩ. A'erehe me'ẽ tar ym ha namõ amõ me'ẽ rahã, katu ym. “Mã! Ihẽ ame'ẽ ta me'ẽ te'e” aja ukwaha namõ me'ẽ rahã, katu ym tĩ.

⁸ Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã muwyr ta. “Ma'e ke jande pe emuwyr” aja Tupã namõ pepandu, ame'ẽ 'ar koty te we a'e muwyr ta. Aja rahã, aja te'eha pehẽ pexoha rehe ma'e ke pehĩ. Amõ we hũ pehẽma'e pehĩ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har pyrara ixo ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu.

⁹ Aja riki Tupã je'ẽha mujekwa. Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Ma'e ima'e ym te ame'ẽ ta pe Tupã muwyr katu te hũ. Aja te'eha pyrara a'e usak katu ixo” aja riki.

¹⁰ Ma'e raĩ ke amõ jytyt rahã, tyarõ rahã, i'a pehĩ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã muwyr ipe, ame'ẽja saka. Awa mi'u ke a'e muwyr katu tĩ. Aja pehẽ pe tĩ. Pehẽ pexoha rehe ma'e ke peputar, ame'ẽ ke Tupã upa muwyr ta pehẽ pe tĩ. Amõ we hũ muwyr ta pehẽ pe tĩ. Aja rahã, pehẽma'e pehũ ta. Aja rahã, ame'ẽ ngi har ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu te we hũ ta tĩ.

¹¹ Pehẽma'e ke heta hũ, aja Tupã muwyr ta pehẽ pe. Aja te'eha ta. Aja rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Aja te'eha pexo ta. Pehẽ pematyr, ame'ẽ ke jamuhãi jamondo. Aja rahã, pyhyk ame'ẽ ta pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja Tupã pe.

¹² Pehẽ peme'ẽ, ame'ẽ riki ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Tupã kotyhar ta ima'e ym te rahã, ame'ẽ ta pe peme'ẽ katu ta. Pe, a'eta pyhyk rahã, Tupã pe pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pandu hũ ta.

¹³ Tamatarer pehẽ pematyr hũ rahã, myrandu katu rehe pehendu katu, aja pemujekwa katu ngã pe. Kirisutu rehe har myrandu katu ame'ẽ ke pehendu katu. A'erehe Tupã pe ngã pandu ta: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Ame'ẽ myrandu katu pepandu pandu katu tĩ. Jundéi ywy pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta pe tamatarer peme'ẽ katu. Amõ ta pe peme'ẽ katu tĩ.

¹⁴ A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ a'eta pandu

pandu katu. Pehē rehe a'eta ipy'a katu riki. Pyrara ixo ame'ē ta pe peme'ē katu rahā, katu tiki, aja pehē pe Tupā mujekwa. Aja pehē rehe a'e usak katu te hū.

¹⁵ Ma'e katu te ame'ē ke amō te'e me'ē. Marā ka ym hepyha mangaha. Katu te hū. Aja jande pe Ta'yr ke Tupā muwyr tī. A'erehe mā peja jande japandu ipe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja riki.

10

"Ihē ke Kirisutu mondo" ame'ē rehe har Páu pandu

¹⁻² Ko ihē Páu. (Ihē rehe juru ai ame'ē ta pe apandu apo 'y.) Ihē rehe har ame'ē ta pandu: "Jande namō Páu ixo rahā, jande ngi a'e kyje, a'erehe hātā ym pandu. Pe-paite ixo rahā, mā hātā panduha a'e mupinim jande pe" aja amō ta pandu naī. Pesarahā! Katu ame'ē ke jō Kirisutu ma'ema'e. Wewe katu pandu ngā pe tī. Aja pehē pe ihē apandu tar katu tī. (A'erehe pehē py'a pemuruwak, aja rahā Kirisutu aja wewe katu pehē pe apandu ta tī.) Pehē py'a pemuruwak ym rahā, mā hātā ihē aje'ē je'ē ta pehē pe. Pesarahā! Ihē rehe juru ai ame'ē ta pe hātā ihē aje'ē katu, aja akwa katu. (Tupā je'ēha ke japandu rahā, tamatarer hū japyhyk, aja ame'ē ta pandu naī.) Ame'ē ta pe, hātā ihē aje'ē ta, aja ihē akwa katu.

³ Awa te'e aja jande jaxo tī. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta namō kome'ē ywy keruhū

pe jaxo. "Myrandu katu riki te'e" aja amō ta pandu naī. Ame'ē ta je'ēha ke jamukanim rahā, jande je'ēha rupi aja ym jamukanim.

⁴ Pesarahā! Tupā je'ēha rupi ame'ē ta je'ēha ke jamukanim. Pyrātāha ke a'e muwyr jande pe. Ame'ē namō myrandu katu ke putar ym ame'ē ta ukwaha ke jamukanim. Ame'ē ta te'e pandu: "Myrandu katu riki te'e" aja riki. Ame'ē ke Tupāma'e pyrātāha rupi jamukanim.

⁵ Juehe har Tupā mujekwa ngā pe. Ame'ē ke amō ta putar ym. Je'ē je'ē hū ehe har. A'eta ukwa katu, aja a'eta jupe naī. Upa ame'ē ke Tupā je'ēha rupi jamukanim. Aja rahā, ame'ē ta ukwaha ke jamuruwak. Pe, Kirisutu rehe hendu katu.

⁶ Jande rehe pehendu katu, aja upa pemujekwa jande pe. Aja rahā, jande rehe hendu ym ame'ē ta pe jaje'ē je'ē ta. Ame'ē ta pe jaje'ē ta: "Pehē katu ym" aja.

⁷ Pesarahā! "Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e" aja amō ta pandu naī. Mā! Ame'ē ta awa rehe jō usak te'e, aja ixo. Soroka pe jō usak te'e aja ixo. Pehē koty amō Kirisutu mondo ame'ē ke ixo. Mā! Ehe har pekwa pekwa pexo tī. A'e Kirisutu mondo ame'ē ke rahā, ihē aja tī.

⁸⁻⁹ "Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu pandu. Ihē ke a'e mondo" aja pehē pe ihē apandu. Aja ihē apandu hū riki. Ame'ē ngi

ihē ruxĩ ym. A'e je'ēha rupi pexoha rehe har hātā ihē aje'ē je'ē. Anĩ. Aja ym. Paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ame'ē pe pehē ke ihē amukyje. Anĩ. Aja ym ihē aputar tĩ. Kuja aputar. Kirisutu je'ēha rupi pehē py'a ke ihē amātā. Aja rahā i'ar koty te we Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk katu. Ame'ē ke aputar katu. (A'erehe ihē ke Kirisutu mondo.)

¹⁰ Pesarahā! Kuja amō pandu ta my. “Paper pinim ke Páu muwyr. Hātā je'ēha ke a'e mupinim. Je'ē je'ē hū, ame'ē panduha ihĩ. Jande namō a'e ixo rahā, pitu te'e a'e. A'e je'ēha te reko ym. Je'ēha hātā ym te riki” aja pandu my.

¹¹ Ame'ē ta kuja ukwa ta me'ē te'e. Pehē namō ihē axo ym rahā, paper pinim ihē amondo. Ame'ē pe hātā je'ēha ke ihē amupinim. Pe, pehē koty aho rahā, juja katu te ta. Ihē amupinim, aja pehē pe hātā ihē aje'ē je'ē ta kŷ. Akyje ym ta ihē.

¹² Amō ta pandu: “Jande riki katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta juehe har jupandu. Ame'ē ta aja ihē my? Anĩ. Aja: “Ihē katu te ihē” aja ym ihē rehe har akwa akwa axo. A'eta aja ihē tĩ, aja ym axo. Juja ym. Ame'ē ta pandu a'eta jupe: “Pesarahā! Jande jō riki katu ame'ē ke jama'ema'e. Amō ta aja ym jaxo. Jande jō katu” aja a'eta jupe ukwaha. Mā! Ukwa ym te ame'ē ta ke a'eta. Ka'u te'e ame'ē ta ke a'eta.

¹³ Aja ym ihē rehe har ihē apandu. “Tupāma'e pyrātāha namō myrandu katu apandu” aja apandu. Aja ym rahā, aja ihē apandu ym ta tipe.

Amō amō hekoha pe ihē ke Tupā mondo. Manambe amō. A'ep jō myrandu katu ke japandu jaho. Ame'ē hekoha jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka. Pe, yman pehē koty jande ke Tupā mondo. Jandema'e parakyha renda, ame'ēja saka tĩ.

¹⁴ Pehē koty jande ke Tupā mondo. Aja ym rahā: “Tupā je'ēha rupi jajur” aja japandu ym ta tipe. Yman pehē rehe jahyk rahā, myrandu katu ke japandu pandu pehē pe. Ame'ē myrandu katu japandu rahā, Kirisutu rehe har japandu.

¹⁵ Pesarahā! Ngā pe amō riki Tupā je'ēha ke mu'e py. Ame'ē raikwer rupi amō ta oho, pe, pandu: “Jande jō riki Tupā je'ēha ke jamu'e katu” aja. Aja ym jaxo. Anĩ. Kuja jaxo. Pehē koty jande ke Tupā mondo. A'erehe pehē ke jamu'e. Aja rahā, Kirisutu rehe pejurujar katu te we hū, aja japutar. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā je'ēha pehē ke jamu'e katu ta.

¹⁶ Aja upa rahā, pehē rekoha kupe koty myrandu katu ke apandu pandu ta aho. Myrandu katu ke amō pandu ym, ame'ē ta renda pe apandu pandu ta aho. Aja rahā, amō ta pandu py, ame'ē renda pe haikwer rupi ihē

aho ym ta. “Ihē jō pehē pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e” aja ym ihē apandu ta tī.

17 Pesarahā! Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī: “Ihē jō riki ama'ema'e katu” aja amō pandu tar katu rahā, kuja a'e pandu ta me'ē te'e: “Jandema'e sawa'e te riki ma'ema'e, ame'ē ke ko. Katu te ame'ē” aja panduha ihī.

18 Jandema'e sawa'e te riki amō rehe har pandu ta: “A'e katu” aja. Aja rahā, ame'ē ke katu. Juehe har amō pandu: “Ihē katu” aja. Aja rahā, katu aja ym a'e. (A'erehe ihē rehe har Tupā pandu: “Nde katu” aja ihē aputar. Sawa'e pandu ame'ē ke anī. Aputar ym ame'ē ke.)

11

Mā peja pehē ke Kirisutu mondo ame'ē ta ran muka'u te'eym

1 (“Katu ame'ē ke ihē” aja ihē apandu rahā) aka'u te'e ame'ē ke aja saka ihē apandu axo. Mā peja pehē py'ahu te'e pehendu.

2 Pehē riki kūjā ixo te'e ame'ē ke, ame'ēja saka. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ipy'a pe nixói te, ame'ēja saka. Pe, peteī sawa'e pe jō pehē ke ihē apandu katu, ame'ēja saka. “Nde pe ihē ame'ē ta” ame'ēja saka. Ame'ē sawa'e Kirisutu ke. (Pe, Kirisutu ngi amō koty pehē py'a pemuruwak, a'erehe pehē rehe ihē ajyty'ym.) Tupā aja tī. Pehē rehe jyty'ym tī. Aja pehē rehe ajyty'ym tī.

3 Yman Ewa pe mbói te'e pandu. Satana riki. (Ājā ramūi a'e.) Pandu katu tipe. Anī. Muka'u te'e Ewa ke. Aja pehē ke amō ta muka'u te'e ta my tī. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Muka'u te'e rahā, Kirisutu rehe jō pehē pepy'a katu te, ame'ē ke pehijar ta my.

4 Pehē pe Jesu rehe har jande jamu'e. Amō kotyhar Jesu rehe har amō ta mu'e pehē pe. Pe, ame'ē ta rehe pehē ruryha namō pehendu katu. Katu ym aja. Tupā je'ēha ke japandu rahā, Tupāma'e pyrātāha namō ma'e ke jama'ema'e, aja jetehar te ke aja jamujekwa. Apo amō kotyhar Tupā'ā rehe har amō ta mu'e. Ame'ē rehe pehendu katu. Katu ym aja. Myrandu katu ke pehē pe japandu. Ame'ē rehe pejurujar katu. Apo amō kotyhar myrandu katu ke amō ta pandu pehē pe. Ame'ē rehe pehendu katu tī. Katu ym aja.

5 Kirisutu mondo ame'ē ta ke pehē koty ixo apo. “Jande katu te” aja ame'ē ta ukwa a'eta jupe naī. Anī. Ihē 'ar koty te we katuha, aja ym ame'ē ta, aja akwa.

6 Ma'e pandu katu te hū ame'ē ke aja ym ihē. Anī. Tupā rehe har akwa katu te hū ame'ē ke ihē, aja jō ihē akwa. Ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa katu. Aja te'eha pehē pe ihē amujekwa. (Aja rahā, ihē rehe pehendu katu ta apo my.)

7 Myrandu katu ke jande

pe Tupā mujekwa. Ame'ē ke pehē pe ihē apandu pandu. Arahā pehē ngi tamatarer ke ihē apyhyk ym. A'erehe: "Páu Kirisutu mondo ame'ē ke aja ym a'e" aja pekwaha naī. Anī. Kirisutu mondo ame'ē ke ihē. Pesarahā! Ngāma'e miasu aja ihē axo, a'erehe ihē aparaky axo. Aja tamatarer apyhyk. Ame'ē pe jō ihēma'e ajo'ok katu. Ngāma'e miasu aja ihē axo, a'erehe katu ym my? Anī. Katu tiki. Aja ihē axo. Aja rahā Tupā rehe har pe-jumu'e katu. Aja katu pehē pe.

⁸ Pehē pe myrandu katu ke ihē apandu pandu axo rahā, amō ta ngi tamatarer ihē apyhyk. Amō hekoha pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ngi tamatarer ihē apyhyk. (Pehē ngi anī.) Ihē pe a'eta te'e me'ē me'ē. A'erehe ame'ē tama'e ke ihē amukanim, ame'ēja saka. (A'erehe ihēma'e ke upa pehī.) A'erehe pehē pe myrandu katu ihē apandu pandu. (Aja pehē namō ma'e ke ihē ama'ema'e.)

⁹ Pe, pehē namō ihē axo rahā, tamatarer ke ihē aputar rahā, pehēma'e ke ihē apyhyk ym. Masendo ywy pe har ta jande mu ta riki tamatarer ke muwyr ihē pe. Upa ihē aputar ame'ē ke a'eta muwyr. Yman: "Tamatarer ihē aputar" aja apandu ym pehē pe. Aja yman rahā, apandu ym te ta tī. Aja te'eha apandu ym ta.

¹⁰ Kirisutu kotyhar ke ihē. A'erehe jeterhar ke apandu. Kuja. "Myrandu katu ke ihē

apandu axo rahā, amōma'e tamatarer ke ihē apyhyk ym te ta" aja ihē akwa. Aja te'e ta ihē. Pehēma'e tamatarer apyhyk ym te ta. Aja upa ngere ywy pe har tama'e ihē apyhyk ym ta tī. (Ngere ywy pe pexo. Korin ok ta aja tī. Ngere ywy rehe ihī tī.)

¹¹ "Jandema'e tamatarer Páu pyhyk ym, a'erehe jande rehe a'e ipy'a ym" aja amō ta pandu naī tī. Anī. Aja ym. Pehē rehe ihē apy'a katu, ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

¹² Myrandu katu ihē apandu rahā, amōma'e tamatarer ihē apyhyk ym we ta rī. Aja tapijar te'e we ihē axo ta rī. Aja rahā, amō Kirisutu mondo ame'ē ta kuja: "Páu aja myrandu katu ke japandu" aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta amō tama'e tamatarer ke pyhyk riki. A'erehe ihē aja: "Ihē apyhyk ym" aja marā ka ym panduha. Ame'ē ta riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja a'eta jupe.

¹³ Ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke aja ym. Kirisutu mondo ame'ē ta ran ke a'eta. Te'e a'eta pandu. "Tupāma'e parakyha ke jama'ema'e" aja te'e a'eta. A'eta rehe amō usak rahā, ame'ē ta Kirisutu mondo ame'ē ta ke a'eta aja riki. Anī. Muka'u te'e ngā ke ame'ē ta.

¹⁴ Pesarahā! Satana riki jumuruwak. (Ājā ramūi a'e.) Tupā je'ēha rahoha katu te aja a'e jumuruwak. Aja a'e muka'u te'e ngā ke.

¹⁵ A'erehe Satana kotyhar ta jumuruwak riki tī. Kuja.

“Katu ame'ẽ ta ke jande. Jete har te ke japandu ngã pe” aja ame'ẽ ta pandu naĩ. Pandu ame'ẽ ta ran, aja ame'ẽ ta jumuruwak. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran ta ke.) Aja muka'u te'e ngã ke. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ ta ma'ema'eha, aja mupyrara ta. (A'erehe Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran rehe pehendu ym.)

Kirisutu mondo ame'ẽ ke aja Páu ixo rahã, a'e ke ngã mupyrara hũ

¹⁶ Ihẽ riki aka'u te'e ame'ẽ ke, aja pehẽ ngi har amõ ta ukwaha a'eta jupe. Aja ym rahã, katu tiki. Pe, apandu tĩ. “Ihẽ aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ” aja ihẽ rehe har apandu we mi rahã, mã peja: “Páu ke japutar” aja pepandu. Aja rahã, mu'eharan ta aja saka: “Ihẽ katu” aja ihẽ axo ihẽ jupe.

¹⁷ Ame'ẽ ke ihẽ apandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ym ihẽ apandu. Ihẽma'e je'ẽha rupi apandu. “Ihẽ katu” aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja apandu axo. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.)

¹⁸ “Ihẽ katu” aja pandu ame'ẽ ta heta ixo. Awa te'e aja pandu tĩ. A'erehe ihẽ apandu tĩ. “Ihẽ katu” aja ihẽ jupe. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.)

¹⁹ Pehẽ pekwa katu te aja pekwaha pehẽ jupe. Mã! Pekwa katu tipe. Ka'u te'e ame'ẽ ta katu aja pekwaha. Pe, ame'ẽ ta rehe pehendu

katu. (Aja rahã, mã peja ihẽ rehe pehendu katu tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ aja ihẽ axo tĩ.)

²⁰ Pehẽ ke amõ koty koty mondo ame'ẽ ta rehe har pepandu: “Mã peja pexo” aja. Pehẽma'e ke te'e pyhyk raho ame'ẽ ta rehe har: “Mã peja peraho” aja tĩ. Pehẽ ke a'eta muka'u te'e tĩ. “Mã peja” aja pepandu tĩ. “Jaxer ai ame'ẽ ta ke pehẽ” aja a'eta ukwaha pehẽ rehe har. “Mã peja” aja pepandu tĩ. Pehẽ ke a'eta nupã, aja pehẽ jaxer aja a'eta ukwaha. Pe, pepandu: “Mã peja” aja.

²¹ Mã! Ame'ẽ ta ma'ema'eha aja ihẽ ama'e ym. Ihẽ ruxĩ ingi, a'erehe ihẽ ama'e ym riki. A'erehe ihẽ pitu te'e, aja amõ ta ukwaha naĩ. Mã! Je'ẽha te areko ym ihẽ, aja a'eta ukwaha naĩ tĩ.

Ma'e ke rehe har: “Mã! Katu te” aja amõ pandu tar katu rahã, ihẽ aja tĩ. “Katu te” aja ihẽ rehe har apandu. Aja rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe har. (Aja rahã, ihẽ rehe pehendu katu ta my tĩ.)

²² Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran jundéu awa ta ke my? Ihẽ aja tĩ. Jundéu awa ke ihẽ tĩ. Ame'ẽ ta Amarã rainõ ta ke my? Ihẽ aja tĩ. Amarã rainõ ke ihẽ tĩ.

²³ Kirisutuma'e parakyha ke ame'ẽ ta my? Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ riki Kirisutuma'e parakyha ke. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.) Aja apandu rahã, aka'u te'e ame'ẽ ke ihẽ, aja akwa ihẽ juehe

har. Kirisutu mondo ame'ẽ ta ran 'ar koty te we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ ta 'ar koty te we kyn-daha pe ihẽ ke amõ ta kynda raho. Ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ ke amõ ta pirok hũ. Ame'ẽ ta 'ar koty te we tate ihẽ amanõ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁴ So'o pিরer pe ihẽ ke jundéu ta awama'e kapitã ta nupã hũ. Kuja, 39 hetaha ihẽ kupe rupi nupã. Aja kuja hetaha. Awa po wajar peteihar upa aja riki.

²⁵ Homa awa ta ihẽ ke nupã tĩ. Myra ra'yr pe nupã. Ame'ẽ kuja hetaha, mahapyr. Peteihar ihẽ rehe parahy ame'ẽ ta ita ombor. Ihẽ ke japi tipe. Tate ihẽ ke jukwa. Jarusu keruhũ pe ihẽ aho axo rahã, jarusu keruhũ ke y kotok keruhũ upa mupẽpen. Mahapyrihar aja ihẽ axo. Amõ rahã, y pe ihẽ axo. Aja te'e pytun oho. Aja te'e xu'em oho tĩ. Tate ihẽ ke y jukwa. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁶ Amõ amõ hekoha pe ihẽ awata aho rahã, pyrara ihẽ axo. Y tiha ame'ẽ tate ihẽ ke jukwa. Ma'e mukanĩha ta tate ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ ke jundéu awa ta tate jukwa tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta tate jukwa ihẽ ke tĩ. Ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke amõ ta tate jukwa tĩ. Ka'a rupi ihẽ awata axo rahã, pyrara ihẽ axo tĩ. Y ramũi aha aho rahã, tate y ihẽ ke jukwa tĩ. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ran ihẽ ke mupyrara tĩ. (Aja Kirisutu

mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁷ Ihẽ aparaky te hũ. Ihẽ re'õ te ihẽ axo tĩ. Pyrara ihẽ axo, a'erehe amõ amõ rahã, ihẽ aker ym. Myahy hũ ihẽ axo tĩ. Ma'e ke ihẽ a'u ame'ẽ ke amõ amõ rahã nixói te. Pyrara ihẽ axo tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽ akeriha renda nixói te tĩ. Amõ amõ rahã, ihẽma'e mundeha nixói tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

²⁸ Amõ we tĩ. Wera rahã pame katu te Jesu kotyhar ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. Amõ amõ ok ta pe ixo ame'ẽ ta rehe har ihẽ ajumupyai hũ axo. (Jurujar katuha ke hijar my, ame'ẽ rehe ajumupyai hũ axo.)

²⁹ Jesu kotyhar riki Tupã rehe jõ ipy'a mapyk wan rahã, ihẽ apyai tĩ. Pe, amõ rehe hendu, a'erehe ma'e jaxer ai ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, ihẽ apyai te hũ tĩ. (Aja Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ, aja amujekwa pehẽ pe.)

³⁰ "Ihẽ katu te" aja ihẽ jupe apandu ta me'ẽ te'e rahã, ihẽ riki pitu te'e aja ihẽ amujekwa ta. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu katu ta.

³¹ Ihẽ te'e apandu ym, aja Tupã ukwa katu. A'e riki Jesuma'e pái keruhũ. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu. Jesu jandema'e sawa'e te a'e. Pesarahã! Te'e apandu ym ihẽ.

³² Ndama ok ta pe ihẽ axo rahã, ihẽ ke kapitã pyhyk ta tipe. Arahã Are riki

kapitā keruhū. Harōha ta pe kapitā pandu: “Ok ta rukwen keruhū rehe peharō. A'ep Páu ke pepyhyk” aja riki.

³³ Anī. Ihē ke a'eta pyhyk ym. Ok ta kurar ngi ihē ke ihē rehe katu ame'ē ta mujy mondo. Wasākāran keruhū pe mujy mondo. Kurar soroka rupi mujy mondo. (Aja ihē ajan aho ingi. Aja ihē pitu te'e, aja ihē amujekwa ngā pe.)

12

Páu pe ma'e ke Tupā mujekwa

¹ “Ihē katu te” aja apandu ihē jupe rahā, katu ym aja akwa. Anī. (Pehē koty Kirisutu mondo ame'ē ta ran ixo. Ixeraiha aja ame'ē ta usak hū, aja pandu.) A'erehe: “Katu te” aja ame'ē ta ukwaha jupe naī. A'erehe aja ihē tī. Ihē keraiha aja ihē asak tī. Ame'ē rehe har apandu ta apo 'y. Jandema'e sawa'e te mujekwa ihē pe. Ame'ē rehe har ihē apandu ta apo 'y.

² Yman ywa pe ihē ke Tupā raho. Ywa te hū, aja akwaha. Yman riki. Kuja, 14 warahy 'ar aha oho apo. Ihē ke a'e raho te my? Ihē keraiha aja ihē asak my? Ame'ē ke Tupā jō riki ukwa katu. Ihē akwa ym.

³ Kuja. Pahar Tupā ixo ame'ē pe ihē ke a'e raho. Ame'ē ke jetehar te my? Ihē akwa ym. Ihē keraiha aja ihē asak my? Ame'ē ke Tupā jō ukwa katu, aja apandu tī.

⁴ A'ep ma'e ke ihē ahendu. Ame'ē rehe har marā ka ym amō pe ihē apanduha. Je'ēha nixói. Ihē ahendu ame'ē ke amō pe apandu ym ta me'ē te'e. “Emujekwa ym ngā pe” aja ihē pe a'e pandu.

⁵ Ma'e ke ihē ahendu, a'erehe: “Ihē katu te” aja akwa ihē jupe. Ihē rehe har: “Katu te” aja ym apandu. Ihē pitu te'e, ame'ē rehe har jō ihē apandu katu.

⁶ “Ywa pe ihē asak aho” aja ihē apandu rahā: “Mā! Ka'u te'e ame'ē ke a'e” aja ihē rehe har apandu ta my. Anī. Jete ihē apandu, a'erehe aka'u te'e aja ym ihē. Ywa pe ihē asak aho, ame'ē rehe har ihē apandu ym ta. Pesarahā! Kome'ē ywy keruhū pe ihē ama'ema'eha ke rehe amō usak. Ihē apandu ame'ē ke rehe hendu tī. A'erehe ihē rehe har ukwa katu. (Kirisutu mondo ame'ē ke ihē, aja ukwa katu.)

⁷ Māte hū katu ame'ē ke ihē asak, a'erehe: “Ihē katu te” aja ihē axo my? Anī. Aja Tupā putar ym, a'erehe ma'e ahy te ame'ē ke ihē pe a'e muwyr. Ame'ē riki Satanama'e je'ēha rahoha, aja saka. (Ājā ramūi a'e.) A'e riki ihē ke mahy, ame'ēja saka. Aja rahā: “Ihē katu te” aja ym ihē akwa akwa axo.

⁸ Ame'ē ahyha rehe har Tupā namō ihē apandu. Mahapyr ihē apandu: “Ihē ngi ahyha ke emukanim” aja apandu ipe.

⁹ A'e pandu:

—Anī. Amukanim ym ta. Nde rehe ihē apy'a katu te.

Ame'ë jō riki katu. Ame'ë ke a'ewan nde pe. Nde pitu te'e rahã, ihẽma'e pyrãtãha ke nde eremujekwa katu ngã pe — aja Tupã ihẽ pe.

A'erehe: “Ihẽ pyrãtã ym” aja ihẽ apandu katu ngã pe. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ihẽ namõ ixo. A'erehe ihẽ rury katu te.

¹⁰ Ihẽ pitu te'e rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo. Ihẽ rehe amõ ta juru ai rahã, ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Ihẽ apyrara rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu axo tĩ. Mãte ihẽ akwaha aja rahã, aja tĩ. Ihẽ rury katu ihẽ axo tĩ. Upa ame'ëja rahã, ihẽ rury katu. Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo. Ihẽ pitu te'e rahã, Kirisutuma'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa katu ngã pe, a'erehe ihẽ rury katu ihẽ axo.

Korin ok ta pe har ta rehe Páu jumupyai

¹¹ “Ihẽ katu te” aja ihẽ rehe har ihẽ apandu rahã, aka'u te'e ame'ë ke ihẽ aja ihẽ axo. Ame'ë ke pehẽ riki ihẽ ke pemupandu, ame'ëja saka. “Páu katu te” aja pehẽ riki pepandu ta me'ë te'e tĩ. “Ihẽ katu te” aja ym ihẽ akwa. Pehẽ koty Kirisutu mondo ame'ë ta ran ixo. Ame'ë ta riki: “Katu te hũ” aja pekwaha naĩ. Ame'ë ta wyr koty te we ihẽ katuha aja ym ihẽ axo. (Jande juja katu te jande tĩ. A'erehe aka'u te'e ame'ë ke ihẽ aja ihẽ axo.)

¹² Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. A'erehe ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ë ke aja amujekwa pehẽ pe. Ihẽ ke amõ ta mahy rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Aja Tupãma'e pyrãtãha namõ ihẽ ama'ema'e hũ. Aja rahã, ihẽ riki Kirisutu mondo ame'ë ke ihẽ aja amujekwa pehẽ pe tĩ.

¹³ Amõ ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ë ta wyr koty te we pehẽ katuha my? Anĩ. Aja ym riki. Pe, kuja jō pema'e ym. Pehẽ pe tamatarer ke ihẽ apandu ym. Pehẽ ngi apyhyk ym. Ame'ë jō. A'erehe: “Mã! Páu rehe Korin ok ta pe har ta ipy'a ym. Tamatarer me'ë ym ipe” aja amõ ta ukwaha naĩ. A'erehe pehẽ ruxĩ ingi my? Mã! Ame'ë ke ihẽ ama'eha, aja saka. A'erehe ihẽ apyai tĩ. Mã peja ihẽ rehe pehẽ py'a pemujywyr katu.

¹⁴ Apo pehẽ rehe ihẽ asak tar katu tĩ. “Ihẽ asak ta aho” aja apandu ihẽ jupe. Mahapyrihar ke ame'ë. Ahyk rahã, pehẽ pe tamatarer ke ihẽ apandu ym ta tĩ. Ame'ë ke ihẽ aputar ym. Tapijar te'e we Kirisutu rehe pehendu katu. Ame'ë ke ihẽ aputar katu. Pesarahã! Ta'yn ta riki ipái ta rehe usak katu ta me'ë te'e, aja ym. Ipái ta riki ta'yn ta rehe usak katu ta me'ë te'e. Ta'yn ta aja pehẽ. Ihẽ riki pehẽ pái aja tĩ. A'erehe pehẽ pe tamatarer ke apandu ym ta. Ipái rehe ta'yn ta usak katu, aja ym ta.

15 Upa katu te ihēma'e ke ihē rury katuha namō pehē pe ihē ame'ē ta riki. Aja pehē py'a amātā ta. Jete! Upa ihēma'e pyrātāha namō ma'e ke ihē ama'ema'e ta. Aja pehē py'a ke amātā ta tī. Mā! Aja pehē rehe ihē apy'a katu te hū. Aja rahā iwyr koty te we ihē rehe pepy'a my?

16 Ihē aja pepandu apo: "Jete. Jande pe tamatarer ke Páu pandu ym. Pyhyk ym" aja. Pehē ngi har amō ta pandu my: "Anī. Jande ke Páu muka'u te'e. Aja jandema'e ke pyhyk. Amō riki pyhyk ipe" aja naī.

17 Myja me'ē pehēma'e ke ihē apyhyk my? Myrandu rahoha ke pehē koty ihē amondo. Ame'ē ta riki pehēma'e ke pyhyk my? Anī riki.

18 Tit pe ihē apandu te hū: "Korin ok ta pe eho. Jesu kotyhar ta rehe esak eho" aja. Amō jande mu ke inamō ihē amondo tī. Pehēma'e ke Tit pyhyk, aja pepandu my? Anī. A'e pyhyk ym tī. Ihē aja Tit tī. Pyhyk ym tī. Pehē py'a ke a'e mātā tar katu tī. Ihē aja a'e ixoha katu tī.

19 "Jande riki katu" aja jande rehe har japandu pandu rahā, katu jande rehe har pekwa, aja japutar my? Anī. Aja ym japutar. Jande rehe katu ame'ē ta ke pehē. Pehē rehe japy'a katu. Pesarahā! Jande rehe Tupā usak, aja jaxo. Pe, Kirisutu je'ēha rupi pehē pe japandu katu. Upa jande jama'eha namō pehē py'a ke jamātā

katu.

20 Pehē rehe ihē ahyk rahā, amō kotyhar pexoha aja ihē akwa ta my. Ihē aputar, aja ym pexo, ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pe, peputar, aja ym ihē axo my. Amō kotyhar ihē axoha aja pekwa ta my. Pehē rehe ahyk rahā, peje'ē je'ē hū pehē jupe aja ihē akwa ta my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Ame'ē rehe ihē ajumupyai ta. Amō amō ta rehe pejyty'ym, ame'ē rehe ajumupyai ta tī. Pahar peparahy ngā rehe. Pehē pekyty'ym ngā rehe my. (Aja rahā, pehē pe ihē aje'ē je'ē hū ta tī.) Amō ta rehe pehē juru ai my. Amō ta rehe har katu ym pepandu my. "Katu te jande" aja jō pekwa pehē juehe har my. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar rahā, tyapuha rupi pejy'ar. Upa aja me'ē ihē akwa ta my. Aja rahā, ihē aje'ē je'ē hū ta pehē pe. Ame'ē rehe ihē ajumupyai.

21 Amō rahā, pehē rehe ihē ahyk rahā, pehē ke ihē amupyrara ta my. Ame'ē rehe ihē ajumupyai. Pehē ke amupyrara rahā, ihē ke Tupā muhuxī, ame'ēja saka. Katu pehē rehe har ihē apandu, a'erehe ihē ruxī ta. Yman amō ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Amō kūjā rehe ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Mā! Katu ym! Ame'ē ngi ipy'a ke ame'ē ta muruwak ym rī. Tupā koty muruwak ym rī. Ame'ē ta rehe ihē asak rahā, ihē ajixi'u ta.

13

Korin ok ta pe har ta pe Páu je'ē hū

¹ Pehē rehe asak ta aho tī. Mahapyrihar ke apo. (A'erehe peta kŷ.) Kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihĩ:

“Amō rehe har peteĩ pandu: 'Nde riki ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e. Asak riki' aja. Peteĩ usak ehe rahā, pehendu ym ehe. Mokōi riki usak ehe rahā, ame'ē mokōihar ta rehe pehendu katu. Mokōihar ta 'ar koty te we usak ehe rahā, ame'ē ta rehe pehendu katu tī” aja panduha ihĩ.

A'erehe pehē rehe ahyk rahā, usak ame'ē ta rehe ihē ahendu ta.

² Yman mokōihar pehē namō ihē axo rahā, ihē apandu pehē pe: “Ma'e ka'u te'eha ma'eha ta ke ihē amupyrara ta” aja. Aja yman ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ta pe ihē apandu. Apo pehē namō ihē axo ym. Ihē apandu katu tī. Amō rahā, pehē namō ihē axo rahā, upa katu te ma'e ka'u te'eha ma'e ame'ē ta ke ihē amupyrara ta. Pyta ym ta. Aje'ē je'ē hū ta ngā pe tī.

³ Kirisutu je'ēha rupi ihē apandu, aja pekwa tar katu. Ihē ahyk rahā, ame'ē ke upa katu te amujekwa ta. Kirisutu pyrātā te hū ame'ē ke a'e. Pehē ke a'e mupyrara rahā, a'e pyrātā te hū aja a'e mujekwa ta pehē pe. (Aja ihē tī. Kirisutu mondo ame'ē ke

ihē, aja amujekwa ta pehē pe.)

⁴ Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō rahā, a'e pitu te'e aja ngā ukwaha naĩ. A'e ixuwe katu te hū apo 'y. Ima'e pyrātāha namō Tupā mukwera katu muhem. Jande aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe jande pitu te'e aja ngā ukwaha naĩ tī. Pe, ixotyhar ta ke jande. A'erehe ima'e pyrātāha ke jande pe Tupā muwyr. Ame'ē ke pehē pe jamujekwa ta. (Aja rahā, Kirisutu je'ēha rupi pehē ke jamupyrara katu, aja pekwa ta. Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja jamujekwa ta pehē pe tī.)

⁵ Jete har te Tupā rehe pejurujar katu my? Ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu my? Pejuru jar ym my? Ame'ē ke pehē jō pekwa katu. Pehē py'a rehe Jesu Kirisutu ihĩ ym rahā, jaxer ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu.

⁶ Jande riki Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande, aja pekwa katu ame'ē ke japutar.

⁷ Tupā namō japandu: “Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahā, ma'e jaxer ai ame'ē ke a'eta ma'ema'e ym ta” aja jande inamō. Aja japandu ipe rahā, jete har pehē ke jamu'e aja jamujekwa tar katu, a'erehe my? Anĩ. Aja ym. Pexoha katu aja japutar, a'erehe Tupā namō japandu pandu pehē rehe har. “Jete har ym Páu ta mu'e” aja amō ta ukwa

naĩ. Anĩ. Pexoha katu aja japutar katu rĩ.

⁸ Jetehtar te ke Tupã mujekwa, ame'ẽ ke japandu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ke jõ jamu'e ta me'ẽ te'e.

⁹ Jande pitu te'e aja jaxo rahã, jande rury katu. Jande pitu te'e aja jaxo rahã, pehẽ ke jamupyrara ym ta riki. Pehẽ pyrãtã, aja pexo rahã, pexoha ke pemukatu ta, a'erehe jande rury katu tĩ. A'erehe Tupã pe japandu: "Korin ok ta pe har ta rehe esak katu. Aja rahã, upa mukatu ta" aja inamõ japandu.

¹⁰ A'erehe pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, kome'ẽ paper pinim ke ihẽ amondo pehẽ pe. (Aja rahã, pehẽ pexoha ke pemukatu ta, aja akwa.) Aja rahã, pehẽ rehe ihẽ ahyk rahã, pehẽ pe ihẽ aje'ẽ je'ẽ ym ta me'ẽ te'e. Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe hãtã ihẽ apandu ym ta me'ẽ te'e. Ihẽ pe a'e pandu: "Ihẽ je'ẽha rupi epandu eho" aja. (A'erehe a'e mondo ame'ẽ ke ihẽ.) A'e je'ẽha rupi pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Aja rahã, pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ta ehe. A'e je'ẽha rupi hãtã pehẽ pe ihẽ apandu tar ym. A'erehe pexoha ke pemukatu.

Katuha ke Páu mondo

¹¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ rury katu pexo! Pehẽ pexoha ke pemukatu. Ihẽ amupinim ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Peteĩhar aja pexo katu pehẽ juehe. Pejumai ym ha namõ pexo katu. Pehẽ rehe Tupã

ipy'a katu. Pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

¹² Pehẽ pejuman juman pehẽ juehe, aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa katu ngã pe. Se ihẽ namõ Tupã kotyhar ta ixo. Pehẽ pe ame'ẽ ta katuha ke mondo ixo.

¹³⁻¹⁴ Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. Jandema'e sawa'e te ke a'e. Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ tĩ. Mã peja Tupãã namõ pehẽ juehe katu pexo tĩ.

Upa.

Ngara ywy pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta amõ koty ukwa apo 'y. "Jesu rehe jurujar katu, ame'ë a'ewan ym we rĩ. Moise je'ëha rehe hendu katu ta me'ë te'e tĩ. A'erehe ipirer ke jupã ta me'ë te'e tĩ" aja amõ ta mu'e naĩ.

"Aja ym" aja Páu mujekwa katu. "Jesu rehe jurujar katu rahã, ame'ë ke Tupã muhã katu. Ame'ë jõ katu te" aja Páu mujekwa katu.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta pe

Paper pinim ke Páu mondo

¹ Ihë Páu. "Myrandu katu epandu eho" aja ihë pe pandu ym awa. Aja ihë ke amõ mu'am ym tĩ. Jesu Kirisutu riki pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja ihë pe. Aja Tupã, jande pái keruhũ pandu tĩ. A'e riki Jesu ke manõha ngi mukwera katu muhem.

² Pehë riki ngara ywy pe har ta ke pehë. Ngara ywy rupi Jesu kotyhar ta ixo. Johu

pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Pehë pe katuha ihë amondo axo tĩ. Se ihë namõ ixo ame'ë ta katuha mondo ixo tĩ. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Ihë mu ta aja a'eta.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke kome'ë ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e ixo apo rĩ. Ame'ë ke jande jahijar apo 'y, aja Kirisutu putar. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e pandu: "Ame'ë muhepyha rehe ihë atu amanõ ta" aja. Ame'ë ke Tupã, jande pái keruhũ putar. A'erehe a'e putar ame'ë ke Kirisutu ma'ema'e katu.

⁵ Mã peja Tupã rehe har katu japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu katu. Amen. Ame'ë riki: "A'e tỹ" aja.

Myrandu katu te ame'ë rehe har

⁶ (Mã! Amõ kotyhar rehe pehendu pexo apo 'y.) A'erehe ihë apyai! Mã pahar Tupã ke pehijar pexo. Tupã riki pehë pe pandu: "Pehë rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe pejurujar katu ehe. Aja rahã, pehë ke ihë amuhã katu ta" aja pehë pe Tupã pandu. Tupã ke pehijar pexo apo tĩ. Pe, amõ kotyhar myrandu katu rehe pejurujar katu pexo apo tĩ. Katu ym aja.

⁷ Pesarahā! Pehē ke amō ta muka'u te'e ixo. (Aja ihē ahendu. A'erehe: "Amō kotyhar myrandu katu" ame'ē rehe har ihē riki apandu tī, aja amō ta pandu naī.) "Amō kotyhar myrandu katu" ame'ē ke nixói te riki. Myrandu katu ke ihē apandu rahā, Kirisutu rehe har amujekwa. Ame'ē myrandu katu ke amō koty amō ta muruwak tar katu ixo. (Ihē anī.)

⁸ Myrandu katu ke pehē pe japandu. Apo: "Amō kotyhar myrandu katu ke" pehē pe japandu rahā, mā peja mupyraraha renda pe jande jaħo. Jete. "Amō kotyhar myrandu katu ke" ywa pe har Tupā je'ēha rahoha pandu uwyr rahā, mā peja mupyraraha renda pe a'e oho tī. Aja te'e ta ixo.

⁹ Myrandu katu rehe pejuruĵar katu. Anī. Apo amō kotyhar myrandu katu ke pehē pe amō pandu rahā, mā peja mupyraraha renda pe a'e oho. Amukwehe te we japandu. Apo amō we ihē apandu tī. Amō kotyhar myrandu katu pandu ame'ē ke, mā peja mupyraraha renda pe a'e oho. Aja te'e ta ixo.

¹⁰ Aja me'ē ihē apandu rahā: "Páu katu" aja amō ta pandu ame'ē ke ihē aputar my? Anī. Aja ym. Tupā riki pandu: "Páu katu." Ame'ē ke ihē aputar. Amō ta ke ihē amuhury tar ym axo. Amō ta ke amuhury tar katu axo rahā, Kirisutuma'e miasu aja ym ta tipe ihē.

Jesu riki ihē ke mondo

¹¹ Ihē mu ta! (Pehē ngi har amō ta pandu: "Páu ke Jesu mondo ym" aja pandu naī.) Pehē pe ihē amujekwa katu ta. Kuja. Myrandu katu ke ihē apandu pandu. Ame'ē ke ipy'a rupi amō ukwa ukwa ame'ē ke my? Anī. Aja ym riki.

¹² Myrandu katu ke ihē pe amō mujekwa ym. Ihē ke amō mu'e ym tī. Kuja riki. Jesu Kirisutu, a'e riki ihē pe mujekwa katu. (A'erehe Jesu mondo ame'ē ke ihē.)

¹³ Yman ihē axoha ke pehē pe amō ta pandu. Arahā jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a amoī moī. Kuja ihē axoha ke. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amupyrara hū axo rī. Ame'ē ta rehe apyrara ym ihē asak. Ame'ē ta ke ihē amai hū tī.

¹⁴ Jundéu awa ta aja Tupā rehe ihē py'a ke ihē amoī moī. Amō ta riki ihē aja tamūiha a'eta tī. Juja tamūiha. "Ame'ē ta 'ar koty te we Tupā rehe ihē py'a amoī moī katu" aja akwa. Jande ramūi ta ukwaha ke rehe amō ta 'ar koty te we ihē ahendu katu.

¹⁵ Anī. (Jesu kotyhar ta ke ihē amupyrara rahā:) "Mā peja ym" aja Tupā pandu ihē pe. Pe, ihē rehe a'e ipy'a katu. Ihē māi pusu ngi ihē a'ar ym rahā we a'e pandu: "Ihēma'e wan ta a'e. Ihēma'e parakyha wan ta" aja riki a'e ukwa.

¹⁶ Tupā kuja ukwa tī: "Páu pe ihē ra'yr rehe har ihē amujekwa ta" aja tī. Aja rahā, jundéu awa aja ym

ame'ë ta pe myrandu katu ke ihë apandu pandu katu ta. (A'erehe Jesu mondo ame'ë ke ihë.) Ihë pe Tupã mujekwa rahã, amõ sawa'e pe ihë apandu ym aho. "Myja me'ë riki myrandu katu ke" aja ihë apandu ym aho.

¹⁷ Jete! Jerusarë ok ta pe ihë aho ym tĩ. A'ep Jesu mondo py ame'ë ta ixo. A'eta rehe ihë asak ym aho. Kuja ihë axo. Pahar Ara ywy pe ihë aho. (A'ep Jesu rehe har ihë ajumu'e inamõ.) A'engi Ndama ok ta pe ihë ajywy aho. (A'erehe Jesu mondo ame'ë ke ihë aja amujekwa pehë pe.)

¹⁸ Heta jahy kanim, kuja, tirĩ ta i séi (36) hetaha kanim rahã, Jerusarë ok ta pe ihë aho. Petu rehe ihë asak aho. Inamõ ihë apyta. Awa py pe-teĩ upa ihë aker a'ep.

¹⁹ Tian rehe ihë asak tĩ. Jan-dema'e sawa'e te mu ke a'e. Amõ Jesu mondo ame'ë ta rehe ihë asak ym te. Ame'ë mokõihar rehe jõ ihë asak, ko Petu. Amõ Tian.

²⁰ Upa ihë apandu ramõ jetehar te ke. Te'eha ihë apandu ym. Ame'ë ke Tupã ukwa katu a'e tĩ.

²¹ A'engi amõ amõ ta renda rupi ihë aho. Si ywy pe amõ ta henda ihĩ. Siri ywy pe aja tĩ. Henda ihĩ tĩ. Ame'ë ta rupi ihë aho.

²² Jundéi ywy rupi ihë aho ym. A'erehe a'ep pe har ta ukwa ym ihë rehe har. Jurujar katu ame'ë ta ke a'eta. Usak ym te ihë rehe. Kirisutu rehe ihë ajurujar katu ame'ë ke a'ep pe har ta ukwa ym tĩ.

²³ Amõ ta pandu ame'ë ke rehe jõ a'ep pe har ta hendu. Kuja ihë rehe har amõ ta pandu: "Jande ke sawa'e mupyrara hũ. Yman jurujar katuha ke a'e muhijar tar katu tipe. Mupyrara hũ tipe. Anĩ. Apo Kirisutu rehe jurujar katu 'y aja a'e pandu pandu ixo riki" aja ihë rehe har amõ ta pandu.

²⁴ Apo Kirisutu rehe har ihë apandu pandu axo. (A'erehe Jesu mondo ame'ë ke ihë.) A'erehe Tupã rehe har katu a'eta pandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã rehe har.

2

Amõ Jesu mondo ame'ë ta rehe asak aho

¹ Awa py tumeme (14) warahy 'ar aha oho rahã, Jerusarë ok ta pe ihë ajywy aho tĩ. Manambe namõ ihë aho tĩ. Tit ke ihë araho tĩ.

² "Jerusarë ok ta pe eho" aja ihë pe Tupã mujekwa, a'erehe a'ep ihë aho. A'ep tamõi ta namõ jõ ihë apandu pandu. Tamõi ta riki Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ihë apandu pandu. Ame'ë ke myja me'ë ihë apandu my. Ame'ë ke tamõi ta pe ihë amujekwa aho. A'erehe a'ep ihë aho. Yman Tupã pe ihë aparaky axo. Apo ihë aparaky we rĩ. Myrandu katu ihë apandu pandu ame'ë riki ihëma'e parakyha ke. Ame'ë ke jaxer, aja tamõi ta ukwa, aja ihë aputar ym. (Ame'ë rehe: "Katu" aja tamõi ta

pandu, ame'ë ke ihë aputar katu.) A'erehe tamüi ta pe ihë amujekwa aho.

³ Tit riki ihë namõ ixo ame'ë ke a'e. Jundéu awa ym ame'ë ke a'e. Ngere awa ke a'e. "Mã peja ehe ihĩ ame'ë pিরer ke jupã" aja pandu ym awa ipe. (Ipirer jupã rahã, jundéu awa kotyhar te ke a'e aja mujekwa katu. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu ehe, aja ukwaha naĩ.)

⁴ Pe, amõ sawa'e ta ixo. A'eta pandu tipe: "Nde pিরer ke ejupã" aja Tit pe. A'eta te'e pandu a'eta juehe har: "Jesu rehe jajurujar katu. Pehë mu ke jande" aja riki. Pe, jande namõ a'eta jy'ar uwyr. Jande rehe a'eta usak te'e uwyr. Kuja. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe ymanihar jundéu awa ta je'ëha rehe jahendu ym apo 'y. (A'erehe ipirer ke jajupã ym.) Ame'ë ke a'eta ukwa uwyr. "Ymanihar jundéu awa ta je'ëha rehe pehendu katu ta me'ë te'e tĩ" aja pandu tipe. Ame'ë ke a'eta manga tipe.

⁵ A'eta pandu ame'ë ke rehe jahendu ym te 'y. Aja rahã, myrandu katu te ame'ë ke pehë pe japandu katu te we rĩ. (Ame'ë ke ymanihar jundéu awa je'ëha namõ jamupara ym te.)

⁶ A'ep kapitã ta ixo, Jerusarë ok ta pe. (Myja me'ë sawa'e ta my. "Kapitã ta" aja me'ë ihë apandu. Kapitã rahã, katu ihë pe. Kapitã ym rahã, katu ihë pe tĩ. Ipy'a rehe Tupã usak katu. Aja amõ rehe har a'e riki ukwa

katu.) Ame'ë kapitã ta amõ we myrandu katu rehe har mujekwa ym ihë pe. "Katu myrandu katu nde erepandu ame'ë ke nde" aja ihë pe a'eta pandu.

⁷ Kuja a'eta ukwa. Ihë riki jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke apandu pandu. Ame'ë parakyha ke ihë pe Tupã me'ë, ame'ëja saka. Aja kapitã ta ukwa. Petu aja tĩ. A'e riki jundéu awa ta pe myrandu katu ke a'e pandu pandu. Ame'ë parakyha ke Tupã me'ë ipe tĩ.

⁸ Jundéu awa ta pe myrandu katu ke Petu pandu ixo rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr ipe. Petu aja ihë pe tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe myrandu katu ke ihë apandu axo rahã, pyrãtãha ke ihë pe Tupã muwyr tĩ. (A'erehe Jesu mondo ame'ë ke ihë, aja amujekwa katu.)

⁹ Tian riki Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. Petu aja tĩ. Juã aja tĩ. Jundéu awa aja ym ame'ë ta pe jõ myrandu katu ke ihë riki apandu aho. Ame'ë parakyha ke Tupã me'ë ihë pe. Aja Petu ta ukwa katu. A'erehe ihë po ke a'eta pyhyk pyhyk katu ihë ngi. Manambe po ke aja tĩ. (Aja rahã, a'eta aja ihë tĩ. Manambe namõ tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jande tĩ, aja ngã pe mujekwa. A'erehe Jesu mondo ame'ë ke ihë tĩ, aja mujekwa katu.) Jande johu riki Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ke jande. Jande johu japandu jande jupe: "Petu ta jundéu awa ta

pe Tupā je'ēha pandu pandu ta. Manambe namō Páu jundéu awa aja ym ame'ē ta pe pandu pandu ta" aja jande johu japandu jande jupe. Aja riki katu jande pe.

¹⁰ Kuja jō Petu ta putar katu. Jerusarē ok ta pe ma'e ke ima'e ym te ame'ē ta ixo. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta tī. Ame'ē ta rehe Manambe namō ihē apyrara asak katu, aja Petu ta putar. (Aja rahā, ame'ē ta pe ma'e ke jame'ē katu ta, aja jamujukwa.) Aja me'ē ihē ama'ema'e tar katu te hū ihē tī.

Petu pe ihē aje'ē je'ē hū

¹¹ Antioki ok ta pe Petu uwyr rahā, hetaha ta ruwa koty ihē aje'ē je'ē hū ipe. Katu ym a'e ma'eha. (Amō jundéu awa aja ym ame'ē ta jande mu. Ame'ē ta ke Petu muka'u te'e. Katu ym aja.) A'erehe ihē aje'ē je'ē hū ipe. (Kuja a'e ma'eha.)

¹² Petu ixo, ame'ē ok ta pe sawa'e ta ke Tian mondo. Jundéu awa ta ke mondo. Ame'ē ta uhyk ym rahā we jundéu awa aja ym ame'ē ta namō Petu ma'e ke u'u uī. Jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Imu ta ke a'eta tī. Ame'ē ta namō Petu u'u uī. Jundéu awa ke Petu. Pe, Tian mondo ame'ē ta uhyk rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta ke Petu hijar oho. A'eta namō ma'e ke u'u ym apo 'y. Uhyk ame'ē ta ngi Petu kyje, jundéu awa ta ngi. Ame'ē ta jundéu awa aja ym ame'ē ta pirer ke jupā aja a'eta putar. (Aja rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te

ke a'eta tī, aja mujekwa katu. Aja rahā, i'ar koty te we Tupā usak katu ngā rehe, aja ukwaha naī.) Ame'ē ta ngi Petu kyje, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta ke a'e hijar. U'u ym ma'e ke apo 'y.

¹³ A'e aja amō ta tī. Kyje tī. Jesu kotyhar ta ke a'eta tī. Ipirer jupā ame'ē ke putar ame'ē ta ngi a'eta kyje tī. A'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta namō u'u ym 'y. Mā! Jete! Manambe aja tī. Kyje a'e tī.

¹⁴ Pesarahā! Myrandu katu ke ukwa katu rahā, jetehar te ke ukwa katu. Aja Petu ta ixo ym. Ame'ē ke ihē akwa rahā, hetaha ta ruwa koty Petu pe ihē apandu:

—Nde riki jundéu awa ke. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja nde erexo ramō. A'eta namō upa katu te ma'e ke nde ere'u ereī. Jundéu awa ta aja ym. Upa ma'e ke u'u ym. Aja rahā, jundéu awa aja ym ame'ē ta pe: "Mā peja jundéu awa ta aja pexo katu" aja ym epandu. Katu ym aja — aja Petu pe ihē aje'ē je'ē riki.

(Aja rahā, Petu aja Jesu mondo ame'ē ke ihē, aja amujukwa katu. A'erehe Petu pe ihē aje'ē je'ē katu ihē.)

Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Tupā muhā katu

¹⁵ Jete! Jande māi pusu ngi jande ja'ar rahā, jundéu awa ta ke jande. Aja jaxo. Jundéu awa aja ym ame'ē ta aja ym jaxo. Ame'ē ta riki: "Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha

ta ke” aja jundéu awa ta ukwaha. Ame'ẽ ta aja ym jaxo aja jakwa katu.

¹⁶ Jesu Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe — aja jurujar katu ame'ẽ pe Tupã pandu.

Aja jakwa katu. Moise je'ẽha mujekwa ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym, aja jande jakwa katu. Anĩ. Kuja jakwa katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe jande jajurujar katu. A'erehe Tupã pandu:

—Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jande pe Tupã pandu.

Jete! Moise je'ẽha mujekwa aja amõ ma'ema'e rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te ta.

¹⁷ Pesarahã! Kirisutu ko-tyhar ta ke jande, a'erehe Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja. A'erehe Moise je'ẽha rehe jahendu ym apo 'y. Ame'ẽ ke amõ ta ukwa rahã, kuja pandu my: “Mã! Katu ym. Moise je'ẽha rehe pehendu ym. A'erehe Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e we rĩ” aja pandu naĩ. Aja

rahã, Kirisutu pandu: “Mã peja peka'u te'eha ke pema'e” aja saka my? Anĩ te riki. Aja Kirisutu pandu ym te.

¹⁸ “Moise je'ẽha rehe ehendu ym” aja ihẽ apandu kwe. Pe, apo: “Ame'ẽ rehe ehendu katu” aja ihẽ apandu rahã, ihẽ je'ẽha mutambyk ym. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e, aja ihẽ. Katu ym aja. A'erehe: “Moise je'ẽha rehe ehendu katu” aja apandu ym te.

¹⁹ A'erehe Moise je'ẽha rehe ihẽ ahendu ym te. Ihẽ amanõ ame'ẽja saka ihẽ axo. Aja rahã, ahendu ym te ehe. A'erehe apo Tupãma'e parakyha ke ihẽ ama'ema'e katu. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu manõ rahã, inamõ ihẽ ke ngã jukwa, ame'ẽja saka riki. Ihẽ amanõ, ame'ẽja saka.

²⁰ Aja rahã, apo se ihẽ axo rahã, ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. (Kirisutu putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e.) Kirisutu riki ihẽ py'a rehe ixo, a'erehe Kirisutu rehe ihẽ ahendu katu. A'erehe se ihẽ axo rahã, Tupã ra'yr rehe ihẽ tapijar te'e we ihẽ ajurujar katu axo. Ihẽ rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihẽ ma'e aka'u te'eha ama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e manõ rahã, muhepy.

²¹ Kirisutu rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja ipe. “Aja ym” aja ihẽ apandu ym te. Pesarahã! Moise je'ẽha rehe

amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja Tupã pandu ta tipe rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Kirisutu te'e manõ, ame'ẽja saka. Jaxer tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

3

Moise je'ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e

¹ Ngara ywy pe har ta! Mã! Pehẽ riki peka'u te'e pehẽ! Pehẽ ke amõ muka'u te'e riki. Katu ym aja. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu Kirisutu manõ. Ame'ẽ ke pehẽ pe jamujekwa katu te riki. Pehẽ ruwa koty jamujekwa katu te pehẽ pe.

² Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Moise je'ẽha rehe pehendu katu rahã, pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu ke pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. Arahã riki I'ã ke Tupã muwyr pehẽ py'a rehe.

³ Mã! Peka'u te'e pexo rahã, katu ym. Yman Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, I'ã ke pehẽ py'a rehe Tupã muwyr. Ame'ẽ pyrãtãha namõ pexo kwe rĩ. Anĩ. Apo pehẽma'e pyrãtãha namõ jõ pexo katu ta, aja pekwa. Katu ym aja.

⁴ Mã! Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara riki. Ame'ẽ ke mupitu te'e pehẽ ke my? Anĩ. Pehẽ py'a ke mãtã riki.

⁵ Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr rahã, pehẽ pyter pe pyrãtãha namõ marã ka ym

amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Moise je'ẽha rehe pehendu katu, a'erehe aja me'ẽ katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu my? Anĩ. Aja ym. Kuja riki. Myrandu katu rehe pehendu rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke Tupã ma'ema'e katu.

Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu

⁶ Amarã rehe har pekwa pekwa pexo. Ehe har Tupã paper rehe panduha ihĩ. Kuja. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe ehe har Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja Amarã rehe har pandu.

⁷ A'erehe Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki Amarã rainõ te, ame'ẽja saka. Aja mã peja pekwa katu pexo.

⁸ Yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Ma'e ke uhyk ym rĩ, ame'ẽ ke a'e mujekwa katu. Kuja. Tupã rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã pandu ta:

—Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe — aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta rehe har Tupã pandu ta.

Ame'ẽ ke uhyk ym rĩ. Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mujekwa. A'erehe myrandu katu ke Amarã pe Tupã pandu, ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja Tupã pandu Amarã pe:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu. A'erehe

upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta — aja Amarã pe Tupã pandu.

“Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta” aja pandu rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta tĩ. Jundéu awa ta aja tĩ. Upa katu te riki, aja mujekwa katu.)

⁹Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe upa ma'e ke Tupã me'ë me'ë katu ipe. Amarã aja amõ ta tĩ. Upa Tupã rehe jurujar katu ame'ë ta rehe Tupã usak katu ta tĩ. Amarã aja a'eta rehe Tupã usak katu ta tĩ.

Jandema'e pyrãtãha namõ jaxo rahã, japyrara jaxo

¹⁰Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ:

“Upa katu te Moise mupinim ame'ë ke rehe aja te'eha amõ hendu ym rahã, mã peja a'e ke Tupã mupyrara” aja panduha ihĩ.

A'erehe Moise je'ëha rehe amõ ta hendu katu. Aja a'eta ixo. (Marã ka ym upa katu te hendu katuha ehe.) Aja rahã Tupã mupyrara ta ame'ë ta ke a'eta.

¹¹Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã, marã ka ym Tupã panduha ehe har: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja. Aja Tupã je'ëha rehe panduha mujekwa katu jande pe. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã rehe amõ jurujar katu, a'erehe Tupã pandu ehe har: ‘A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe' aja

ehe har Tupã pandu. Aja rahã, ame'ë riki uhã te hũ ta.”

¹²Tupã koty katu aja pexo ta tipe, a'erehe Moise je'ëha rehe pehendu katu. Aja rahã, Tupã rehe pejurujar ym ta me'ë te'e. Moise je'ëha mujekwa, aja pema'ema'e ta me'ë te'e jõ. Aja rahã, kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Moise je'ëha mujekwa, aja me'ë upa katu te amõ ma'ema'e rahã, a'e ixo katu te hũ ta” aja panduha ihĩ. (Anĩ. Upa katu te ma'ema'e ame'ë ta nixói te.)

¹³Pesarahã! Upa katu te Moise je'ëha rehe amõ hendu ym rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ëja saka. A'e manõ rahã, upa katu te mupyraraha rehe muhepy. Jande ke Tupã mupyrara ta tipe rahã, Kirisutu ke a'e mupyrara. A'erehe Tupã mupyraraha ngi jande ke Kirisutu muhem, ame'ëja saka. Kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

“Tupã mupyrara ame'ë ke myra rehe emuxiko e'am” aja panduha ihĩ.

¹⁴Kirisutu ke Tupã mupyrara. Aja rahã, jundéu awa aja ym ame'ë ta rehe Tupã usak katu. Amarã pe Tupã pandu katu. “Ihẽ rehe nde erejurujar katu, a'erehe upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta rehe ihẽ asak katu ta” aja Amarã pe. Aja jundéu awa aja ym ame'ë ta rehe

Tupã usak katu tĩ. Jesu Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe Tupã usak katu tĩ. Aja jande tĩ. Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. Tupã manga katu, aja a'e muwyr.

Tupã manga katu ame'ẽ rehe har

¹⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu ta. Apo amõ ta ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har ihẽ amujekwa ta pehẽ pe. Kuja. Ma'e ke rehe mokõi sawa'e ta manga katu a'eta jupe. Pe, ame'ẽ je'ẽha ke paper rehe mupinim katu rahã, marã ka ym ame'ẽ je'ẽha ke amõ mukanĩha. Amõ we ma'e ke mupinim ym te ehe tĩ. Muruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Juja katu te ixo.

¹⁶ Aja Tupã manga katu ame'ẽ ke tĩ. Muruwak ym te je'ẽha ke tĩ. Amarã pe ma'e ke Tupã manga katu. Hainõ pe aja tĩ. Pesarahã! "Hainõ ta pe" aja ym pandu. "Hainõ ta" aja pandu rahã, heta ame'ẽ ta riki. Anĩ. Kuja pandu: "Ne rainõ pe." Aja rahã, peteĩhar jõ aja jakwa katu. Ame'ẽ: "Ne rainõ" aja pandu rahã: "Kirisutu ke a'e."

¹⁷ Kuja ihẽ apandu. Tupã manga katu ame'ẽ ke a'e mupinim, ame'ẽja saka. Pe, manga katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta. (Aja rahã, muruwak ym te je'ẽha ke.) Ame'ẽ Amarã pe manga katuha raikwer koty Moise je'ẽha uhyk. Kuja, kwa turu sê tu i tirĩ ta (430) warahy 'ar aha oho rahã, Moise je'ẽha

uhyk. Ame'ẽ ke Amarã pe manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha. Tupã manga katu ame'ẽ ke marã ka ym mukanĩha.

¹⁸ Moise je'ẽha rehe hendu katu ame'ẽ pe uhãha Tupã me'ẽ rahã, Amarã pe Tupã manga katu, ame'ẽ ke mukanim ta tipe riki. Aja ym riki. Mukanim ym te. Kuja riki. Uhãha ke Amarã pe Tupã me'ẽ ta, aja a'e manga katu. Tupã manga katu a'erehe me'ẽ ipe. Muruwak ym te je'ẽha ke.

Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ke, ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa

¹⁹ (Amarã pe manga katu, ame'ẽ ke mukanim ym.) Aja rahã, ma'erehe Moise je'ẽha uhyk my? Kuja riki. Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke my? Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa. A'erehe ame'ẽ uhyk. Amarã rainõ uhyk ym rahã we, Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu ta me'ẽ te'e. Amarã rainõ uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. Amarã rainõ riki Kirisutu. A'erehe Kirisutu uhyk rahã, Moise je'ẽha upa. A'e pe ma'e ke Tupã pandu katu. Je'ẽha ke jundéu awa ta pe Tupã muwyr rahã, Tupã je'ẽha rahoha ta riki muwyr. Pe, amõ riki mupinim. Moise riki mupinim, a'erehe: "Moise je'ẽha" aja japandu.

²⁰ Amarã pe pandu rahã, anĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke Tupã pandu ipe rahã, a'e jõ riki pandu ipe. Je'ẽha rahoha ta ke muwyr ym. Amõ sawa'e

ke muwyr ym tĩ. Tupã jõ je'êha muwyr ipe, Amarã pe.

Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta jõ Tupã muhã katu

²¹ Amarã pe Tupã manga katu ame'ẽ ke Moise je'êha mukanim my? Anĩ. Aja ym te riki. Moise je'êha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ pe: “Nde ke ihẽ amuhã katu ta” aja Tupã pandu ta tipe rahã, Moise je'êha rehe upa katu te hendu katu ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta tipe: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja.

²² Aja ym riki. Kuja Tupã je'êha rehe panduha ihĩ. “Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e riki. Marã ka ym hijariha ingi.” Aja rahã, kuja jõ katu. Jesu Kirisutu rehe jurujar katu, ame'ẽ ta pe uhãha ke Tupã me'ẽ katu. “Jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta” aja Tupã manga katu. Ame'ẽ ke Tupã me'ẽ katu ngã pe.

²³ Kirisutu rehe jajurujar ym rahã we, Moise je'êha rehe jahendu katu. (Aja rahã: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja Tupã pandu, aja jakwaha naĩ.) Amõ kotyhar jakwa ym. A'erehe jande ke kynda, ame'ẽja saka. “Kirisutu rehe pejurujar katu” aja jande pe Tupã mujekwa ym rahã we, Moise je'êha rehe jahendu katu jaxo.

²⁴ (Arahã ta'yn ta aja saka jande.) A'erehe Moise je'êha riki jande ke mutiha ame'ẽ ke, ame'ẽja saka. Ame'ẽ riki Kirisutu uwyr ym rahã we, jande mu'eha aja saka tĩ. “Ma'e riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke” ame'ẽ ke mu'e. (Aja rahã: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym” aja mu'e tĩ.) Pe, Kirisutu uwyr rahã, jande jajurujar katu ehe. (A'erehe jaka'u te'eha jama'ema'eha ke a'e mukanim.) Aja rahã, Tupã pandu: “Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehẽ pe” aja pandu.

²⁵ Apo Kirisutu rehe jajurujar katu 'y. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk katu te apo 'y. A'erehe jande mu'eha aja jande ke mutiha ym ta rĩ. A'erehe Moise je'êha rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e apo 'y.

Kirisutu kotyhar ta pe-teĩhar aja ixo

²⁶ Jesu Kirisutu rehe pehẽ johu pejurujar katu, a'erehe Tupã ra'yr ta ke pehẽ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Tupã ra'yr ta pehẽ tĩ.

²⁷ Y pe pehẽ ke amõ mujahuk rahã, Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ aja pemujekwa ngã pe. Aja rahã, Kirisutu aja pehẽ tĩ. Kirisutu katu te aja pehẽ tĩ.

²⁸ A'erehe amõ ta amõ koty koty ym Tupã pe. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta upa juja katu te ipe. Amõ jundéu awa ta ke. Amõ jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Amõ

paraky te'e ame'ë ke a'e. Amõ awa jar ame'ë ke a'e, aja ym ipe tĩ. Upa juja katu te ipe. Amõ sawa'e ke, amõ kũjã ke, aja ym ipe. Upa juja katu te ipe. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe upa juja katu te ipe. A'erehe upa pehẽ riki peteihar aja pexo.

²⁹ Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe Amarã rainõ ta ke pehẽ, aja pexo. Aja rahã, yman ma'e ke Tupã manga katu ame'ë ke pehẽ pe a'e me'ë ta apo 'y. Pehẽ ruhãha ke a'e me'ë ta.

4

Moise je'ëha ke Tupã mukanim

¹ Amõ we ihẽ apandu ta. Ipáima'e ke ta'yr pyhyk ta. Sawa'e rahã, pyhyk ta. Sawa'e ym rahã we, miasu aja a'e ixo. Upa ipáima'e ima'e ke tipe.

² Ta'yr sawa'e ym rahã we, amõ sawa'e ta usak katu ehe. Mutiha ame'ë ta ke a'eta. Ta'yrma'e ke rehe sawa'e ta usak usak katu. Ta'yr namõ a'eta ma'ema'e katu. Sawa'e ta pe ipái pandu: "Ihẽ ra'yr sawa'e rahã, ihẽma'e ke pehẽ peme'ë katu ipe" aja. Ame'ë angaha rehe uhyk ym rahã we, sawa'e ta riki ta'yrma'e ke rehe usak usak katu ixo.

³ Aja jande tĩ. Yman sawa'e ym jande tĩ. Aja rahã Tupã rehe har jakwa ym rĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mu'e, ame'ë ke jande jama'ema'e jaxo. Miasu aja jande tĩ.

⁴ Pe, Tupã putar, ame'ë angaha ke rehe uhyk katu rahã, Ta'yr ke Tupã muwyr 'y. Sehar kũjã pusu ngi a'e u'ar. Moise je'ëha rehe a'e hendu katu, aja a'e ixo.

⁵ Aja rahã, amõ Moise je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'e muhem, ame'ëja saka. Moise je'ëha hendu katuha ngi muhem. Aja rahã, jande ke ta'yr ta aja Tupã muruwak. (Sawa'e ta aja jande jaxo apo 'y. A'erehe Moise je'ëha rehe jahendu ym ta me'ë te'e apo 'y.)

⁶ Jande py'a rehe Iã ke Tupã muwyr. Aja rahã, ta'yr ta ke jande, aja jande pe a'e mujekwa. Pe, jande py'a rehe ihĩ rahã, Iã pandu: "Papa! Jande pái keruhũ!" aja.

⁷ A'erehe miasu ta ym pexo apo 'y. Ta'yr ta ke pehẽ. Aja rahã, ta'yr ta pe upa ima'e ke Tupã me'ë me'ë katu, aja pehẽ pe a'e me'ë me'ë katu ta tĩ.

Ngara ywy pe har ta! Pehẽ rehe ihẽ ajumupyai

⁸ Yman Tupã rehe har pekwa ym te pexo. A'erehe ma'e ke tupã ta aja pekwa pehẽ jupe naĩ. Ame'ë ke rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. Anĩ. Ame'ë ke Tupã te ym.

⁹ Apo anĩ. Tupã te rehe har pekwa katu 'y. Anĩ. Kuja ihẽ apandu ta my. Pehẽ rehe har Tupã riki ukwa katu. Apo ma'erehe jundéu awa ramüi ta mu'e ame'ë ke rehe pejy-wyr my? Katu ym aja. Ame'ë ta mu'e ame'ë ke jaxer riki. Awa ke ame'ë mu'e ame'ë ke

muhã ym riki. Ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu my tĩ? Anĩ. Katu ym aja.

10 Kuja hamũi ta mu'eha rehe pekwa pekwa pexo. Amõ weraha rehe har pekwa pekwa pexo. Ame'ẽ weraha riki katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ. Ma'e jahy rehe har aja tĩ. Katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Amõ aman ndy'ar rehe har aja tĩ. Amõ warahy 'ar rehe har aja tĩ. I'ar koty te we katu te ame'ẽ ke aja pekwa pekwa pexo naĩ tĩ. Aja pekwa rahã, Tupã ke pemuhury, aja pekwa pehẽ jupe naĩ. Katu ym aja.

11 Amõ koty pemuruwak ta, aja pehẽ rehe ihẽ ajumupyai axo. Pehẽ ke ihẽ amu'e mu'e hũ. (Jetehar te ke ihẽ amu'e pehẽ pe.) Ame'ẽ ke pemukanim nahã my. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amu'e ym te, ame'ẽja saka. Upa kanim, ame'ẽja saka. Katu ym aja.

12 Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Mã peja ihẽ aja pexo tĩ. (Ihẽ aja Moise je'ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e tĩ.) Pesarahã! Yman Moise je'ẽha rehe pehendu ym te. Amõ awa ta ke pehẽ. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke pehẽ, a'erehe Moise je'ẽha rehe pehendu ym te arahã. A'erehe pehẽ aja ihẽ axo apo tĩ. Moise je'ẽha rehe ahendu ym aja axo apo tĩ. Arahã ihẽ rehe pehẽ rury katu pexo. (Apo ihẽ rehe pehẽ rury my?)

13 Pehẽ rehe ihẽ ahyk py rahã, ihẽ ahy axo. A'erehe

pehẽ namõ ihẽ apyta. Arahã, myrandu katu ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ rehe pekwa pekwa pexo.

14 Ihẽ ahy axo, a'erehe ihẽ ke Tupã mupyrara aja pekwaaha naĩ. A'erehe ihẽ ngi pekyje riki. Anĩ. "Páu jaxer. Japutar ym" aja ym pepandu. Tupã je'ẽha rahoha po aja ihẽ po ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Jesu Kirisutu po aja ihẽ po ke pepyhyk pyhyk katu ihẽ ngi tĩ. Aja: "Páu katu" aja pekwa. Ihẽ rehe pehẽ rury katu.

15 Pehẽ rury katu te pexo kwe! Arahã pehẽ reha ke pejo'ok ta tipe. Pe, ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe. (Aja rahã, pehẽma'e katu te hũ ame'ẽ ke ihẽ pe peme'ẽ ta tipe.) Mã! Apo amõ koty pemuruwak riki.

16 Jetehar te ke pehẽ pe ihẽ apandu pandu. Moise je'ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ jetehar te ke apandu pehẽ pe. A'erehe ihẽ riki pehẽ ruwajan aja amõ ta ukwa my? Anĩ. Aja ym ihẽ.

17 Ixotyhar ta aja pehẽ ke amõ ta muruwak tar katu. Muka'u te'e ame'ẽ ta ke a'eta. Anĩ. A'eta ma'ema'e ame'ẽ ke katu ym pehẽ pe. Jetehar te ihẽ amu'e, ame'ẽ ngi pehẽ ke a'eta muhem aja jõ a'eta putar. Aja rahã, ame'ẽ ta aja pejumu'e ta tĩ, aja a'eta putar. Katu ym aja.

18 Pehẽ rehe a'eta hury katu rahã, katu riki. Pe, jetehar te ke ame'ẽ ta mu'e tar katu rahã, katu tiki tĩ. Pe, ame'ẽ ta rehe pehẽ rury katu rahã,

katu tiki tĩ. Aja te'e ihẽ rehe tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, ihẽ rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo ym rahã, ihẽ rehe pehẽ rury katu rahã, katu tiki tĩ.

¹⁹ Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Imembyr imãi ngi u'ar rahã, ahy ipe. Ame'ẽja saka ihẽ pe tĩ. Kirisutu ukwa katu aja pekwa ym rahã we, pehẽ rehe ihẽ ajumupyai. Ahy ihẽ pe, ame'ẽja saka ihẽ axo, a'erehe pehẽ rehe ihẽ ajumupyai.

²⁰ Mã! Apo pehẽ namõ ihẽ axo tar katu. Aja rahã amõ koty ihẽ je'ẽha ihẽ amuruwak ta tipe. Apo pehẽ pe hãta panduha ihẽ amupinim aĩ. Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, wewe katu ihẽ apandu ta tipe. (Kirisutu ukwa katuha ngi amõ koty pehẽ py'a pemuruwak my.) Ame'ẽ rehe ajumupyai tĩ.

Paraky te'e ame'ẽ rehe har. Anga rehe har tĩ. Sar rehe har tĩ.

²¹ Mã! Moise je'ẽha rehe hendu tar katu me'ẽ ta! Pesarahã! Pehẽ pe ihẽ apandu. Moise je'ẽha rehe pehendu tar katu rahã, ame'ẽ riki mujekwa ta pehẽ juehe har. "Katu ym pehẽ" aja mujekwa ta.

²² Kuja panduha ihĩ:
"Mokõi ta'yr ta Amarã pe. Peteĩ riki kũjã paraky te'e ame'ẽ membyr ke. Kũjã paraky te'e ame'ẽ rer: 'Anga.' Amõ ta'yr

riki hakehar te membyr ke. Hakehar te rer: 'Sar.' "

²³ Kũjã paraky te'e ame'ẽ ke pe Amarã ta'yr. Hakehar te pe ta'yr tĩ. Tupã riki manga katu: "Nde rakehar imembyr ta" aja Tupã manga katu Amarã pe. A'erehe hakehar pe Amarã ta'yr.

²⁴⁻²⁵ Ame'ẽ mokõi kũjã ta kuja mujekwa ngã pe. Mokõi kũjã ta riki mokõi je'ẽha, ame'ẽja saka. Peteĩ je'ẽha ywy'ã keruhũ ngi uwyr. Ywy'ã keruhũ rer Sinái. A'ep Moise pe je'ẽha ke Tupã muwyr. "Angama'e ywy'ã keruhũ" aja ngã pandu. Ame'ẽ ke Ara ywy pe ihĩ. Pe, paraky te'e ame'ẽ ta aja ixo. Ame'ẽ ta riki Anga membyr ta aja saka. Moise je'ẽha rehe hendu katu, a'erehe paraky te'e me'ẽ aja saka. Amõ we tĩ. Se Jerusarẽ ok ta ihĩ. Ame'ẽ riki Anga aja saka tĩ. Pe, ame'ẽ ok ta pe har ta paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ. Moise je'ẽha rehe hendu katu, a'erehe aja tĩ. Paraky te'e ame'ẽ ta aja saka tĩ.

²⁶ Pe, amõ Jerusarẽ ok ta ihĩ. Ywa pe har ke ame'ẽ. Ame'ẽ pe har ta paraky te'e aja ym te ixo. A'erehe ame'ẽ ok ta riki jande mãi te aja saka. Sar aja saka. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ame'ẽ ok ta pe har ta aja saka. Sar membyr aja saka. Paraky te'e aja ym te.

²⁷ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:
"Kũjã imembyr ym te ame'ẽ ke mã peja nde rury

katu te exo.

Imembyr u'ar rahā, ahy ipe. Aja ukwa ym ame'ē ke mā peja nde rury katuha namō nde ejixi'u exo. Mā peja nde rury katuha namō epukái exo.

Ixawa'e namō ixo, ame'ē 'ar koty te we ixawa'e hjar ame'ē imembyr ta.

A'erehe mā peja nde rury katuha namō epukái exo" aja Isai mupinim. (Aja rahā, ywa pe har Jerusarē ok ta pe heta te hū Tupā kotyhar ta ixo ta. Ywy pe har Jerusarē ok ta 'ar koty te we heta te hū ixo ta, aja mujekwa katu.)

²⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta! Pesarahā! Isak u'ariha rehe har Tupā manga katu. A'e je'ēha rupi a'e u'ar. Isak aja pehē tī. Tupā manga katu, a'erehe ta'yr ta ke pehē tī. A'e je'ēha rupi aja saka.

²⁹ Yman kūjā pe Amarā ta'yr. Anga membyr ke. Ame'ē riki imu ke mupyrara ixo. Isak ke mupyrara. Isak ke Tupā'ā muhem, ame'ēja saka. A'e ke Anga membyr mupyrara ixo. Aja apo tī. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ē ta ke Moise je'ēha rehe hendu katu ame'ē ta mupyrara ixo tī. Isak ke Anga membyr mupyrara, ame'ēja saka.

³⁰ Pe, kuja Tupā je'ēha rehe panduha ihī tī:

"Hakehar te membyr riki ipáima'e ke pyhyk ta. A'e ke aja kūjā paraky

te'e ame'ē membyr pyhyk ym ta tī.

A'erehe imembyr namō kūjā paraky te'e ame'ē ke emujan emondo" aja panduha ihī.

³¹ A'erehe pehē pekwa katu pexo apo. Ihē mu ta! Pesarahā! Jande riki kūjā paraky te'e ame'ē membyr ta aja ym te jaxo. (Aja rahā Moise je'ēha rehe jahendu ym ame'ē ta ke jande.) Jande riki hakehar te membyr ta aja jaxo. (Aja rahā, Kirisutu rehe jajurujar katu ame'ē ta ke jande.)

5

Moise je'ēha rehe hendu katu ha ngi jande ke Kirisutu muhem

¹ Jande riki Kirisutu muhem ame'ē ta ke jande! Moise je'ēha rehe amō hendu katu, ame'ē ke ngi jande ke Kirisutu muhem. A'erehe aja pexo katu! Pejywyr ym ehe. Moise je'ēha rehe pehendu ym we tī. Mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym tī.

² Ihē Páu. Pesarahā! Pehē pe ihē apandu katu. Pehē pিরer ke amō jupā rahā, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehē, a'erehe pehē rehe Tupā usak katu aja pekwaha naī. Aja rahā, Kirisutu jō riki pehē ke muhā ym ta, aja pekwaha naī. Katu ym aja. A'e jō a'ewan ym aja pekwaha naī tī. Katu ym aja.

³ Ihē apandu we rī. Amō ipirer ke jupā, ame'ē ke amō putar. Apandu katu ipe tī. Ipirer ke jupā rahā, upa katu

te Moise je'ēha rehe a'e hendu katu ta me'ē te'e.

⁴ Pehē ngi har amō ta Moise je'ēha rehe hendu katu. Aja rahā: “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta, aja ame'ē ta ukwaha naī. Aja rahā, Kirisutu ke a'eta hijar oho, ame'ēja saka. A'eta rehe Tupā ipy'a katu, ame'ē ke putar ym, aja pandu.

⁵ Jande riki amō kotyhar. “Pehē katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupā pandu ta jande pe. Ame'ē angaha rehe jaharō katu jaxo. Jande jajurujar katu ehe tī, a'erehe jande pe pyrātāha ke Tupā'ā muwyr. Ame'ē namō jaharō katu jaxo.

⁶ Kirisutu namō jande juehe katu jande jaxo rahā, amō ipirer jupā ame'ē ke rehe har Kirisutu ukwa ym. Ipirer ke amō jupā rahā, ame'ē rehe a'e usak ym. Ipirer ke amō jupā ym rahā, ame'ē rehe a'e usak ym tī. Juja katu te ipe. Kuja jō katu. Kirisutu rehe amō jurujar katu. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a katu.

⁷⁻⁸ Jetehar rehe pehendu katu pexo kwe! Katu tiki arahā. Mā! Awa ame'ē ke pehē ngi mukanim my? Katu ym aja! Myja jetehar te ngi pehē py'a ke amō koty muruwak my? Tupā riki aja ym. A'e riki pehē pe pandu ame'ē ke a'e: “Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta” aja Tupā pandu.

⁹ Kuja amō panduha ihī:

“Mbeju ke mupururuk rahā, ta'yr te mi mupururukiha ke amō moī katu” aja.

(Ame'ēja ta'yr mi te'eha rehe pejurujar katu rahā, pehē johu peka'u te'e ta. Katu ym aja.)

¹⁰ Jandema'e sawa'e te namō jande juehe katu jande jaxo. A'erehe amō koty mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym ta, aja ihē akwa katu. A'erehe pehē rehe ihē ajurujar katu. Pe, pehē ke muka'u te'e ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Awa muka'u te'e my? Akwa ym ihē. A'e ke Tupā mupyrara ta, ame'ē ke jō akwa katu.

¹¹ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu aja pehē! Ihē juehe har apandu ta apo 'y. “Pehē pিরer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu rahā, ma'erehe: “Páu katu ym” aja ihē rehe har jundéu awa ta pandu my? (Anī. “Pehē pিরer pejupā” aja apandu ym te riki.) Aja me'ē ihē apandu rahā, Kirisutu rehe har ihē apandu rahā, amuparahy ym ta jundéu awa ta ke. “Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō. Aja ngā ke Tupā muhā katu” ame'ē panduha muparahy ym ta amō ta ke. Pesarahā! “Pehē pিরer ke pejupā ta me'ē te'e” aja ihē apandu ym te riki a'erehe: “Páu katu ym” aja ihē rehe har amō ta pandu naī.

¹² Pehē ke muka'u te'e ame'ē ta upa kanim oho rahā, katu tiki. Aja ihē aputar. (Ipirer ke ta'yr mi jupā.) Mā!

Wetep mondok rahã, katu tiki. (Aja rahã, pehẽ ke upa muka'u te'e ame'ẽ ta hijar ta oho.)

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu

¹³ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. "Ihẽ kotyhar ta aja pemuruwak" aja Tupã pandu pehẽ pe. A'erehe ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ koty mu'eharan ta ixo. Ame'ẽ ta putar ame'ẽ ke pema'ema'e ym apo 'y. A'erehe: "Upa katu te ma'e ke japutar ame'ẽ ke jama'ema'e katu" aja mã peja ym pekwa pekwa pexo. Aja pexo kwe. Anĩ. Kuja katu tiki. Amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

¹⁴ Upa katu te Moise je'ẽha riki kuja peteĩhar aja je'ẽha riki. Kuja:

"Nde juehe nde erepy'a katu, aja amõ ta rehe nde erepy'a katu tĩ" aja je'ẽha ihĩ. (Aja jama'e rahã, upa katu te Moise je'ẽha rehe jahendu katu, ame'ẽja saka.)

¹⁵ Pesarahã! Amõ ta rehe pepy'a ym pexo rahã, so'o jarõ aja reparahy pehẽ juehe pexo. Aja rahã, upa pehẽ juehe pejumumba ta aja saka. Aja rahã, pehẽ juehe katuha ke pehijar ta. Pehẽ juehe pejumahy pehẽ pexo rahã, aja tĩ. Pehẽ juehe katuha ke pehijar ta tĩ. Katu ym aja.

Ma'e ke Tupã'ã putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu

¹⁶ Kuja pehẽ pe ihẽ apandu katu: "Pehẽ py'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa aja mã peja pema'ema'e katu." Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tar ym pexo.

¹⁷ Jande atu jama'ema'e tar katu ame'ẽ ke Tupã'ã ma'ema'e tar ym. Pe, Tupã'ã ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke jande atu jama'ema'e tar ym tĩ. Aja rahã, Tupã'ã namõ jande ruwajan ta aja jaxo, a'erehe a'e putar ame'ẽ ke jama'ema'e ym. (A'erehe Tupã'ã putar ame'ẽ ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e.)

¹⁸ Pehẽ py'a rehe ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, Moise je'ẽha rehe pehendu ym ta me'ẽ te'e.

¹⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu, ame'ẽ ke jakwa katu. Kuja riki. Amõ kũjã rehe ka'u te'e. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e tĩ. Ka'u te'e hũ tĩ. Aja amõ usak rahã, huxĩ hũ. Ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ.

²⁰ Ma'e'ã riki tupã aja amõ ukwaha jupe naĩ. Ame'ẽ ke rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. Katu ym aja. Pajema'e ukwaha ke ma'ema'e tĩ. Katu ym tĩ. Ehe katu ame'ẽ ke te'e huwajan wan uwak oho. Pe, jumai mai tĩ. Amõ rehe jyty'ym tĩ. Parahy oho tĩ. "Apo ihẽ py kũ" ame'ẽ ke jõ putar katu tĩ. Katu ym aja. Amõ koty koty jy'ar oho tĩ. Amõ koty koty ukwaha oho tĩ.

²¹ Ma'e ke amõ pyhyk rahã, amõ parahy ehe. Katu ym

aja. Kawĩ ngi ka'u ka'u tĩ. Amõ ta 'ar koty te we kawĩ ke u'u tar katu tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e tĩ. Katu ym aja. Yman pehẽ pe ihẽ pandu. Aja apo ihẽ apandu pehẽ pe tĩ. Upa aja me'ẽ ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe oho ym te ta awa. (A'erehe upa ame'ẽ ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym.)

²² Pesarahã! Kuja pexo. Amõ py'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Kuja. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu. Tupã rehe hury katu tĩ. Amõ ta namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Ipy'ahu ixo tĩ. Amõ rehe parahy ym tĩ. Amõ ta rehe kyty'ỹ ym tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Ma'e manga katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu tĩ.

²³ "Ihẽ riki sawa'e te" aja juehe har ukwa ym te awa. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e tar katu rahã, ame'ẽ ngi putu'u. Upa aja ma'ema'e rahã: "Nde katu ym" aja je'ẽha nixói ta ipe.

²⁴ Jesu Kirisutu kotyhar ta riki ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke hijar tĩ. Aja ma'ema'e tar katu ame'ẽ ke jukwa, ame'ẽja saka. (Aja rahã, jama'ema'e tar ym.)

²⁵ Jande ruhãha ke jande pe Tupã'ã me'ẽ. Aja rahã, japandu ipe: "Nde eremu-jekwa ame'ẽ ke jama'ema'e katu ta" aja.

²⁶ "Ihẽ riki sawa'e te" aja ym jaxo ta me'ẽ te'e. Mã peja

jande juehe jajumuparahy ym. Mã peja jande juehe jajyty'ym.

6

Pesak katu pehẽ juehe

¹ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, amõ ta usak ehe. Aja rahã, pehẽ ngi har amõ ta pandu oho ipe. Pe, mukatu. "Mã peja ym" aja ipe. Kuja ame'ẽ ta pandu oho. Tupã'ã rehe hendu katu ixo, ame'ẽ ta jõ pandu oho ipe. Wewe katu pandu ipe. Pehẽ atu pesak katu pehẽ juehe tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ ke aja pehẽ atu ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar ym tĩ.)

² Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. A'erehe a'eta pyai te hũ. Aja rahã, a'eta namõ pehẽ juehe pejupyai pexo tĩ. Ame'ẽ ta ke pemuhury peho tĩ. Ma'e puhýi ame'ẽ ke a'eta namõ pehupir katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, Kirisutu pandu: "Amõ ta rehe pepy'a katu" ame'ẽ ke rehe pehendu katu.

³ "Aja ym ta ihẽ. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e ym ame'ẽ ke ihẽ" aja amõ pandu rahã, juehe har katu te ame'ẽ ke a'e aja ukwaha jupe naĩ. Aja rahã, juehe a'e jumuka'u te'e a'e ixo. Katu ym aja.

⁴ Mã peja ima'e ma'eha pame katu te amõ ta ukwa ukwa ixo. Katu my? Katu ym my? Katu rahã, katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e, aja a'e ukwa katu. Hury katu ta ixo. Aja rahã, amõ ta ma'eha namõ ima'e ma'eha ke manga ym ta. Awama'e riki i'ar koty te

we katuha my? Aja manga ym ta.

⁵ Jete! Ima'e ma'ema'eha rehe har Tupã pe jō mujekwa ta me'ë te'e.

⁶ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke amō ta pe amō mu'e ixo. Aja rahã, mu'e ixo ame'ë pe upa ma'e ke jumueha ta kytý'ÿ ym rahã, katu tiki. (Aja rahã, mu'eha pe ma'e ke jumueha ta me'ë katu ta.)

Mã peja katu ame'ë ke jama'ema'e katu

⁷ Mã peja pehë atu peju-muka'u te'e ym pexo! Tupã ke muka'u te'e ym te awa! (Myja me'ë amō ma'ema'e, ame'ë ke Tupã ukwa katu. A'erehe a'e ke muka'u te'e ym te awa.) Ma'e raĩ amō jyty m rahã, ame'ë ke uhem.

⁸ Aja amō tĩ. Ma'e katu ym ame'ë ke amō ma'e tar katu. Ame'ë riki kupixa pe ma'e ke jyty m, ame'ëja saka. A'engi ame'ë uhem rahã, ma'e jaxer ame'ë ke uhem, ame'ëja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e a'e. Ame'ë ke Tupã ukwa katu. Muka'u te'e ym te a'e ke awa.) Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ta ame'ë ke a'e.

Amō ta anĩ. Ipy'a pe ma'e ke Tupã'ã mujekwa ame'ë ke amō ma'ema'e. Ame'ë ke kupixa pe ma'e ke jyty m, ame'ëja saka tĩ. A'engi ame'ë uhem rahã, ma'e katu ame'ë ke uhem tĩ, ame'ëja saka tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e katu a'e. Ame'ë ke Tupã ukwa katu tĩ.) Aja rahã, ame'ë pe uhãha ke Tupã'ã me'ë katu.

⁹ A'erehe tapijar te'e we ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e katu. Aja jaxo rahã, yman rahã ma'e katu ame'ë ke jande pe Tupã me'ë ta kÿ.

¹⁰ A'erehe amō amō rahã, ma'e katu ame'ë ke amō ta pe jama'ema'e katu rahã, katu tiki. Jete! Kuja katu te. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe katu ame'ë ke jama'ema'e katu rahã, katu tiki.

A'ejõhar je'ëha ke

¹¹ Ihë Páu. Apo kome'ë a'ejõhar je'ëha ke ihë po pe te'e ihë amupinim aĩ. (Ihëma'e akwaha amupinim ym. Anĩ. Tupã je'ëha amupinim aĩ.) Pesak katurahã! Pinĩha tiha ame'ë namō ihë amupinim aĩ. (Aja rahã, ihë amupinim ame'ë ke rehe pehendú katu ta me'ë te'e, aja pekwa katu ta.)

¹² Amō ta pehë pe pandu: "Pehë pirer ke pejupã ta me'ë te'e" aja. (Aja rahã, jundéu awa ta kotyhar ta te ke pehë. Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu pehë rehe aja pekwaha naĩ.) Aja mu'eharan ta putar. Aja rahã, pehë pirer ke pejupã rahã, a'eta pandu ta: "Jande jama'eha katu te" aja riki naĩ. Pesarahã! "Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manō. A'erehe jō Tupã koty amō katu" aja pandu tar ym. Pandu rahã, a'eta ke amō ta mupyrara ta tipe. A'erehe amō ipirer jupãha jō a'eta pandu katu.

¹³ Ipirer ke jupā ame'ē ta Moise je'ēha rehe hendu ym tipe. Pe, pehē pirer ke pejupā ame'ē ke jō a'eta putar katu. Pehē pirer ke pejupā rahā, amō ta pe a'eta pandu hū ta: “Ko ipirer ke jupā ame'ē ta ke amō ta pete'e ixo! Japandu ame'ē ke rehe hendu katu ame'ē ta ke a'eta” aja a'eta pandu hū ta. A'erehe: “Katu te ame'ē ta ke jande” aja a'eta pandu ta a'eta jupe naī. Katu ym aja.

¹⁴ Ihē anī. Jandema'e sawa'e te, Jesu Kirisutu manō. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō. Ame'ē namō jō ngā ke Tupā muhā katu. Ame'ē rehe har jō ihē apandu pandu. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu manō, a'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihē ahijar. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e hū. Ame'ē ke ihē ahijar. Ame'ē ke ihē ama'e tar ym tī. Ame'ē ngi ihē amanō, ame'ēja saka. (Aja rahā, ihē ama'e ym.)

¹⁵ Ipirer ke amō jupā my. Amō jupā ym my. Amō koty koty ym ame'ē ta. Juja katu te Tupā ukwa katu. Kuja jō riki amō kotyhar katu. Amō py'a ke Tupā mupyahu. Ame'ē riki katu te.

¹⁶ Aja ngā ixo rahā, mā peja a'eta py'a ke Tupā muhury katu. Mā peja a'eta rehe Tupā pyrara usak tī. Aja upa Tupā kotyhar ta rehe tī. Pyrara usak tī. A'eta py'a ke muhury katu tī.

¹⁷ Apo har kupe koty mā peja ihē ke mupyrara ym

awa. (Kirisutu rehe har ihē apandu, a'erehe ihē ke amō ta mahy hū.) A'erehe ihē ke rehe pirokiha rape māte hū te'e ihī. Ame'ē ke ma'e mujekwa ngā pe. Kuja. Jesuma'e miasu ke ihē, aja mujekwa ngā pe.

¹⁸ Ngara ywy pe har ta! Ihē mu ta pehē! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. Amen. Ame'ē riki: “A'e t̄y” aja.

Upa.

Ese ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke a'e mupinim. Kuja Páu mu'e. Se ixo rahã, upa Jesu kotyhar ta Jesu rete aja saka riki. A'erehe peteïhar aja ixo ta me'ë te'e, aja a'e mu'e. Jesu riki ixotyhar tama'e äkã ke a'e. A'erehe ixotyhar ta hendu katu ta me'ë te'e ehe aja a'e mu'e tĩ.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihë mu ta" aja Páu pandu.

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Ese ok ta pe har ta riki pehë. Tupã kotyhar ta ke pehë. Jesu Kirisutu rehe pe-jurujar katu ame'ë ta ke pehë. Ko pehë pe paper pinim ihë amondo axo. Ihë Páu. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihë. Tupã putar, a'erehe Jesu Kirisutu pandu:

—Ihë rehe har epandu pandu eho — aja ihë pe.

A'erehe Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihë.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki

jandema'e sawa'e te. Mã peja pehë rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehë py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ke jande

³ Kirisutu kotyhar ta ke jande, a'erehe upa ma'e katu ame'ë ke Tupã'ã me'ë me'ë. Ame'ë ke jande pe Tupã muwyr katu. Ywa pe har ma'e katu, ame'ëja saka ma'e ke a'e muwyr katu. A'erehe mã peja japandu:

—Ne jõ riki katu te me'ë ke — aja Tupã pe.

A'e riki Jesu Kirisutu pái ke. Kirisutu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we a'e pandu:

—Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy ta kÿ. A'erehe a'e manõ ta kÿ. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehë riki ihëma'e wan ta kÿ. Aja rahã, ihë kotyhar ta ke pehë. Ihë ruwa koty pepu'am rahã, nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehë pe. "Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e" aja pehë rehe har pandu ym te ta awa tĩ — aja Tupã pandu.

⁵ Jande rehe a'e ipy'a katu. A'erehe jande rehe har upa a'e pandu:

—Jesu Kirisutu manõha rehe a'eta jurujar katu ta kÿ. A'erehe ihë ra'yr ta aja ihë amuruwak ta tĩ. Ihë namõ ixo ta kÿ — aja.

Aja a'e putar. Aja a'e ukwa katu tĩ.

⁶ Ta'yr rehe a'e ipy'a katu. Jande jajurujar katu ehe,

a'erehe jande rehe Tupã ipy'a katu tĩ. A'erehe mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Mã! Jande rehe nde erepy'a katu te hũ — aja Tupã pe.

⁷ Ma'e jaka'u te'eha ke jande jama'ema'e. Ame'ẽ rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manõ. A'erehe jande rehe ipy'a ke Tupã mujywyr katu. Mã! Jande rehe a'e ipy'a katu te hũ.

⁸ Ame'ẽ ke upa ym. Mãte hũ jande rehe a'e ipy'a katu.

⁹⁻¹⁰ A'e pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Upa ukwa katuha namõ a'e ma'ema'e. Kuja a'e jupandu jupe:

—Upa katu te ihẽ amujã. Ywa pe ixo ame'ẽ ke amujã. Ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ke aja tĩ. Amujã tĩ. Kirisutu riki upa katu te ame'ẽ tama'e kapitã keruhũ wan ta kÿ — aja jupandu jupe.

Aja a'e putar. Kirisutu riki sawa'e te aja a'e putar. Angaha ke rehe uhyk katu rahã, aja Kirisutu ke a'e mu'am ta kÿ. Yman ame'ẽ ke mujekwa ym ngã pe. Apo jande pe mujekwa katu 'y.

¹¹ Tupã jupandu jupe: “Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ kotyhar ta aja ihẽ amuruwak ta” aja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ a'e mujã ym rahã we, aja a'e jupandu jupe. Aja a'e putar, a'erehe upa ma'e ke ixo katu. Upa a'e pandu ame'ẽ ke ixo katu tĩ. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har jande ke ixotyhar ta aja a'e muruwak. “Ihẽ kotyhar ta pehẽ” aja

a'e pandu. Jande ke jo'ok, ame'ẽja saka.

¹² Aja rahã, mã peja Tupã katuha rehe har jande japandu:

—Mã! Katu te hũ — aja.

Jande riki jundéu awa ta ke. Kirisutu uwyr ym rahã we, jundéu awa ta harõ py ixo ehe.

¹³ Pehẽ riki jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke. (Ese ok ta pe har ta ke pehẽ.) Jandeja pehẽ tĩ. Myrandu katu te rehe pehendu rahã, pehendu katu ehe tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu ta aja myrandu katu jamujekwa pehẽ pe. Pe, Kirisutu rehe pejurujar katu. Pe: “Ko ihẽma'e ke” ame'ẽ ukwa katuha ke Tupã moĩ pehẽ py'a rehe. Pehẽ py'a rehe I'ã ke Tupã moĩ. Aja rahã: “Ko ihẽma'e ta ke” aja Tupã pandu. “Ihẽ'ã ke ihẽ amoĩ ta” aja a'e pandu katu yman. Ame'ẽ ke a'e moĩ katu apo 'y.

¹⁴ I'ã ke jande py'a rehe moĩ, a'erehe jande ke a'e muhã katu ta kÿ, aja jakwa katu. A'e manga katu, a'erehe aja jakwa katu. Aja rahã, ixoty jaxo rahã, nixói te ta ixotyhar ta pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke, aja jakwa katu. A'erehe mã peja ima'e katuha rehe har japandu: “Mã! Katu te” aja Tupã pe.

Tupã namõ ihẽ apandu pandu

¹⁵⁻¹⁶ Jande rehe Tupã ipy'a katu. A'erehe Jesu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu, aja ihẽ ahendu.

A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ipe. Tupā kotyhar ta rehe pehē pepy'a katu, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā pe tapijar te'e we ihē apandu tī: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ipe.

17 Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu. Kuja:

—Tupā! Jesu Kirisutu, jan-dema'e sawa'e te pái ke nde. Jande pái keruhū nde. Nde katu te ame'ē ke nde. Ne'ā ke Ese ok ta pe har ta py'a rehe emoī katu. Aja rahā, upa ma'e ke a'eta pe Ne'ā mujekwa katu ta. Nde rehe har a'eta pe mujekwa katu ta tī. Aja rahā, nde rehe har Ese ok ta pe har ta ukwa katu te ta.

18 Ko apandu nde pe. Ese ok ta pe har ta ākā emupirer mi. Aja rahā, ma'e ke nde erekwa katu, aja a'eta ukwa katu ta tī. Ne namō a'eta ixo ta kŷ, aja nde erepandu. Ame'ē ke a'eta ukwa katu te we ta. Nde kotyhar ta pe ma'e katu te hū ame'ē ke nde ereme'ē katu ta. Mā! Heta te hū ame'ē. Ame'ē ke Ese ok ta pe har ta ukwa katu ta tī.

19-20 Ne rehe jande jajuru-jar katu. Nema'e pyrātāha namō jande ke nde eremuhā katu. Māte hū nema'e pyrātāha! Ame'ē pyrātāha namō Kirisutu ke manōha ngi nde eremukwera katu eremuhem. Pe, nde jywa katu koty a'e ke nde eremapyk. (Aja rahā, katu te ame'ē ke a'e aja nde eremujekwa.) Ywa pe nde eremapyk. Nema'e pyrātāha namō Kirisutu

ke nde eremukwera katu eremuhem. Ame'ē pyrātāha jande rehe ihī tī. Juja katu te riki.

21 Amō we pyrātāha ke emujekwa. Kirisutu riki upa katu te ywa pe ixo ame'ē tama'e kapitā keruhū te tī. Upa katu te ājā ta hendu katu ehe tī. Kapitā keruhū ta apo ixo. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha. Aja rahā, pyrātā te hū ame'ē ke a'e aja mujekwa katu. Yman rahā, kapitā keruhū ta ixo ta tī. Kirisutu riki ame'ē ta 'ar koty te we kapitā keruhū te ha tī — aja Tupā namō ihē apandu pandu pehē rehe har.

22 Kirisutu pe Tupā pandu:

—Kapitā keruhū te nde. Upa katu te ma'e ke nde eremondo mondo apo — aja ipe.

Pe, jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū te a'e tī.

23 (Kirisutu riki ixotyhar ta ākā, ame'ēja saka.) Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka. A'erehe a'e riki wetep ame'ēja saka jamujā. Jande py'a rehe a'e ihī katu. A'e ixo a'erehe upa katu te ma'e ke katu tī. Pe, Kirisutu riki upa katu te ma'e renda rupi ixo. Ywa pe ixo. Kome'ē ywy keruhū pe ixo tī. Pyta we ym te ma'e renda rupi ixo.

2

Jande ke Tupā muhā katu

1 Yman Tupā je'ēha rehe pehendu ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Tupā

rehe har pekwa pekwa ym te pexo, a'erehe manō ame'ē ta aja pehē.

² Arahā kome'ē ywy keruhū pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e tī. Arahā Satana rehe pehendū katu, a'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. A'e riki Tupā rehe hendū ym ame'ē tama'e kapitam. (Ājā ramūi a'e.)

³ Jete riki. Yman Tupā rehe hendū ym ame'ē ta aja upa katu te jande tī. Jande japutar ame'ē ke japyhyk pyhyk. Jande py'a rupi ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke jakwa jakwa jaxo tī. Ame'ē ke jama'ema'e. Jaka'u te'e jaxo tī. Upa amō ta aja jande ke Tupā mupyrara ta me'ē te'e.

⁴ Apo anī. Johu jande rehe Tupā pyrara usak. Jande rehe a'e ipy'a katu te hū tī.

⁵ Yman jahendū ym ehe, a'erehe manō ame'ē ta aja jaxo. Arahā jande rehe a'e katu usak, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Aja rahā, jande ke a'e mukwera katu muhem ame'ēja saka riki. Manōha ngi Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem a'erehe jande ke mukwera katu muhem tī, ame'ēja saka tī.

⁶ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe Kirisutu namō jande ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka riki. Pe, ywa pe Kirisutu namō kapitā keruhū aja jande ke a'e mu'am, ame'ēja saka tī.

⁷ Aja rahā, jande rehe upa katu te a'e ipy'a katu te hū. Ame'ē ke upa ngā pe mujekwa katu. Ame'ē ke aja te'eha mujekwa ta tī. Ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe Jesu Kirisutu muhepy. A'erehe a'e manō. Aja jande rehe Tupā ipy'a katu te hū, aja a'e mujekwa katu.

⁸ Jesu Kirisutu rehe peju-rujar katu, a'erehe pehē ke Tupā muhā katu. Pehē rehe a'e ipy'a katu te hū. A'erehe jō pehē ke a'e muhā katu. Ame'ē ke peputar, a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym. Pehē ruhāha ke Tupā te'e me'ē.

⁹ A'erehe: “Mā! Jande jama'eha namō jande ke Tupā muhā katu” aja marā ka ym pepanduha. Katu pehē pexoha a'erehe pehē ke a'e muhā katu my? Anī. Aja ym te tī.

¹⁰ (Jande ke a'e muhā katu.) A'erehe Kirisutu kotyhar ta ke jande apo 'y. A'erehe jande py'a ke mupyahu aja Tupā mujā. Katu jande, aja Tupā mujā. A'erehe ma'e katu ame'ē ke jama'ema'e. Kome'ē ywy keruhū mujā ym rahā we, Tupā pandu katu: “Ihē kotyhar ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e ta kŷ” aja.

Kirisutu kotyhar ta riki johu katu ngā juehe ixo

¹¹ Ymanihar pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Pehē māi pusu ngi pe'ar rahā, jundéu awa ta aja ym pe'ar. “Pehē pirer ke pejupā ym

ame'ë ta ke" aja pehë rehe har jundéu awa ta pandu. (Aja pehë rehe puka puka hũ ngã.) "Jande pিরer ke jajupã ame'ë ta ke jande" aja jundéu awa ta pandu a'eta jupe. (Aja rahã, i'ar koty te we Tupã usak katu a'eta rehe, aja ukwaha naĩ.) Ame'ë jupãha japandu rahã, hete ngi ma'e ke jupã.

¹² Tupã rehe har pekwa ym rahã, Kirisutu kotyhar ta aja ym pehë. Amõ awa ta ke pehë. Jundéu awa kotyhar ta aja ym pehë. Jundéu awa ta pe Tupã pandu: "Pehë rehe ihë asak katu te ta" aja a'e pandu katu. Ame'ë pandu katuha ke nixói pehë pe kwe. Amõ awa ta ke pehë. Jundéu awa aja ym ame'ë ta ke pehë. Pehë ruhãha rehe har pekwa ym te, aja kome'ë ywy keruhũ pe pexo. Tupã rehe har pekwa ym te tĩ.

¹³ Apo Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehë 'y. Yman Tupã rehe har pekwa ym te, a'erehe Tupã ngi paite pexo, ame'ëja saka. Apo Tupã kotyhar ta ke pehë. Ehe har pekwa katu, a'erehe Tupã rake pexo 'y. Pehë ma'e peka'u te'eha pema'ema'e ame'ë muhepyha ke rehe Kirisutu manõ, a'erehe Tupã kotyhar ta ke pehë apo 'y.

¹⁴ Mokõi awa ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Amõ jundéu awa aja ym ame'ë ta ixo tĩ. Ame'ë mokõi awa ta huwajan ta aja ixo. Ame'ë mokõi awa ta pyter rupi ita kurar aja me'ë ihĩ. Pe, Kirisutu manõ

rahã, ame'ë ita kurar aja me'ë a'e upa ombor, ame'ëja saka. A'erehe ame'ë mokõi awa ta johu ixo apo 'y. Hury katu ngã juehe ixo apo 'y. Jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta johu ngã ixo. Kirisutu riki mukatu, a'erehe johu ngã ixo.

¹⁵ Myja jundéu awa ta ixo ta me'ë te'e my, ame'ë ke Moise je'ëha mujekwa. Jundéu awa tama'e ke ame'ë je'ëha. Ame'ë ke Kirisutu mukanim uwyr. Aja rahã, mokõi awa ta riki johu ngã ixo. Mokõi awa ta ixotyhar ta ke, a'erehe johu ngã ixo. Aja a'e mukatu. Johu ixo ame'ë ta ke ixoty mujy'ar.

¹⁶ Myra ngã mupia ame'ë ke rehe Kirisutu manõ. Aja rahã, jande rehe Tupã parahyha ke a'e mukanim tĩ. Ngã parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe jundéu awa ta namõ jundéu awa aja ym ame'ë ta juehe katu ixo. Johu ngã ixo. Pe, Tupã parahyha ke mukanim tĩ. A'erehe johu ngã py'a ke Tupã koty Kirisutu muruwak. Aja rahã, Tupã koty mujywywyr ame'ëja saka.

¹⁷ "Tupã namõ katu" ame'ë myrandu katu ke upa ngã pe Kirisutu pandu pandu uwyr. Pehë pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. Jundéu awa ta pe a'e pandu pandu uwyr tĩ. A'eta Tupã rehe har ukwa we ame'ë ta ke. Pehë riki jundéu awa aja ym ame'ë ta ke. Yman Tupã rehe har pekwa ym te ame'ë ta ke pehë.

¹⁸ Kirisutu manõ, a'erehe

jande pái keruhũ namõ johu jande japandu pandu katu. Jundéu awa ta aja. Jundéu awa ym ame'ẽ ta aja tĩ. Pandu pandu inamõ tĩ. Jundéu awa ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. Ame'ẽ I'ã jundéu awa aja ym ame'ẽ ta py'a rehe ihĩ katu tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ ame'ẽ ta pandu pandu katu tĩ.

¹⁹Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta! Pesarahã! Ixotyhar ta ke pehẽ. A'erehe amõ awa ta ym Tupã pe. Tupã rehe har pekwa ym te ame'ẽ ta aja ym pehẽ. Jande aja Tupã kotyhar ta aja pexo apo tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehẽ tĩ. Jande aja Tupã ra'yr ta riki pehẽ tĩ. A'erehe ywa pe har ta aja pehẽ tĩ.

Tupãma'e ok keruhũ aja jande

²⁰Upa Tupã kotyhar ta riki ok keruhũ aja. Tupã ixo ame'ẽ ok aja ixotyhar ta ke. Tupã rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Kirisutu mondo ame'ẽ ta aja tĩ. Pandu pandu tĩ. (Ame'ẽ ta riki jurujar katu py ame'ẽ ta ke a'eta.) A'erehe ame'ẽ ta riki ok keruhũ mu'am py, ame'ẽja saka. A'engi ame'ẽ ta 'ar pe jamujã jaxo tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

Pe, Kirisutu riki ita ok pyter ke aja saka.

²¹Pyter riki ok ke mupyta katu. Kirisutu riki aja tĩ. Amõ amõ awa ta ke johu ngã aja a'e mujy'ar. Peteĩhar aja ixo. Pe, amõ amõ heta jurujar katu ehe. A'erehe ok

keruhũ tiha te hũ oho ame'ẽja saka ixo. Ok katu te ame'ẽ ke aja saka. Ame'ẽ ke jandema'e sawa'e tema'e ke.

²²Pehẽ riki Kirisutu kotyhar ta ke. Pehẽ namõ upa katu te amõ jurujar katu ehe ame'ẽ ta jumuheta hũ ixo. Aja ok keruhũ aja Kirisutu mu'am. A'ep Tupã ixo katu. Kirisutu kotyhar ta py'a rehe I'ã ihĩ katu. A'erehe Tupã riki ixo katu tĩ. (A'erehe upa Kirisutu kotyhar ta riki ok keruhũ aja saka.)

3

Jundéu awa ym ame'ẽ ta pe Tupã je'ẽha ke ihẽ apandu pandu

¹Pehẽ riki amõ awa ta ke. Jundéu awa ta ym. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu. Ihẽ Páu.

²Ihẽ rehe Tupã ipy'a katu. Pe, ihẽ pe parakyha ke a'e me'ẽ. Pehẽ pe Jesu Kirisutu rehe har ihẽ apandu pandu. Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ. Ame'ẽ ke pehendu, aja ihẽ akwa. Pe, pejurujar katu ehe.

³Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ ke yman ngã pe a'e mujekwa ym. Apo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa katu 'y. [Ame'ẽ rehe har a'eramõ ihẽ amupinim we mi.

⁴ Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ta, a'erehe Tupã muhã katu ta kÿ. Ame'ẽ ke yman Tupã mujekwa ym ngã pe. Apo ihẽ pe mujekwa 'y, a'erehe ihẽ akwa katu. Pe, ame'ẽ rehe har a'eramõ paper rehe ihẽ amupinim. Ame'ẽ rehe pesak rahã, pekwa katu ta tĩ.]

⁵ Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ ke ymanihar ta pe Tupã mujekwa ym. Apo ame'ẽ ke Jesu mondo ame'ẽ ta pe a'e mujekwa katu. Katu ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta riki Tupã je'ẽha ke pandu pandu ame'ẽ ta ke tĩ. A'eta pe Tupã mujekwa.

⁶ Kuja a'e mujekwa. Myrandu katu mujekwa rahã, Kirisutu rehe jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu. A'erehe Tupã katu usak ngã rehe tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke jundéu awa ta pe Tupã pandu katu. Ame'ẽ pandu katuha ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe pandu katu tĩ. Pe, jundéu awa ta aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta Kirisutu rete aja saka tĩ. Tupã jupandu jupe:

—Jesu Kirisutu rehe jurujar katu rahã, ame'ẽ ke ihẽ amuhã katu ta — aja.

Ame'ẽ pandu katuha ke jundéu awa tama'e ke. Jundéu awa aja ym ame'ẽ tama'e ke tĩ. Johu ngãma'e ke. Kirisutu rehe jurujar katu, a'erehe pandu katuha johu ngãma'e ke tĩ.

⁷ Tupã pandu ihẽ pe:

—Myrandu katu epandu eho. Ihẽma'e pyrãtãha ke ihẽ amondo ta nde pe — aja ihẽ pe.

Ame'ẽ parakyha ke a'e me'ẽ te'e ihẽ pe.

⁸ Upa Tupã kotyhar ta ngi har ihẽ riki katu ym te aja ihẽ akwa. Anĩ. Ihẽ pe a'e pandu:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe myrandu katu epandu eho. Kirisutu rehe har, ame'ẽ myrandu katu epandu eho — aja ihẽ pe.

Ame'ẽ parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ. Mãte hũ Kirisutu katu te ha ke. Marã ka ym upa katu te ehe har amõ panduha. Mãte hũ ehe har ihĩ.

⁹ Pe, ihẽ pe Tupã pandu tĩ:

—Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta tĩ. Yman ame'ẽ ke amujekwa ym ngã pe. Apo ame'ẽ ke upa ngã pe emujekwa eho — aja ihẽ pe.

Upa katu te ma'e ke Tupã mujã. Jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta tĩ. Upa katu te ymanihar ta pe ame'ẽ ke a'e mujekwa ym te.

¹⁰ Apo anĩ. Upa mujekwa katu. Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. Ame'ẽ ta rehe Tupã je'ẽha rahoha ta usak rahã: “Mã! Tupã ukwa katu” aja a'eta ukwa katu. Tupã ukwa katu te ma'e ke. Ame'ẽ ke amõ koty koty Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke Tupã je'ẽha rahoha ta ukwa katu. Ywa pe har ta kapitã keruhũ ta ke a'eta. ãjã ta ukwa katu tĩ.

11 Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, Tupã jupandu jupe:

—Yman rahã ihẽ akwa katuha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe kÿ — aja.

Pe, Jesu Kirisutu, jan-dema'e sawa'e te uwyr rahã, ima'e ukwa katuha ke Tupã mujekwa ngã pe. Kirisutu manõ, a'erehe ngã ke Tupã muhã katu, aja ima'e ukwa katuha ke a'e mujekwa.

12 Jande riki Kirisutu kotyhar ta ke. Jajurujar katu ehe, a'erehe Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ japandu pandu katu inamõ. Tupã ruwa kotyjapu'am, ame'ëja saka.

13 Ko apandu pehẽ pe. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu, a'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara ixo. (Aja pehendu.) A'erehe ihẽ rehe pejumupyai pexo. Anĩ. Pejumupyai ym pexo. Kirisutu rehe pehendu katu, a'erehe pehẽ rury katu pexo.

Kirisutu ipy'a katu te hũ

14 Pehẽ riki jundéu awa ta ym. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, a'erehe jande pái keruhũ namõ ihẽ apandu pandu pehẽ rehe har.

15 Tupã riki jande pái keruhũ. A'erehe upa katu te ixotyhar ta riki peteïhar aja ixo. Ywa pe har ta riki Tupã kotyhar ta ke. Kome'ë ywy keruhũ pe har ta riki Tupã kotyhar ta ke tĩ.

16 Kuja Tupã namõ ihẽ apandu:

—Jande pái keruhũ! Mã! Ne katu te hũ! A'erehe Ese ok ta pe har ta pe nema'e pyrãtãha emondo. Ne'ã riki mondo ta. Aja rahã, a'eta py'ahu te'e ta.

17 Kirisutu rehe a'eta jurujar katu, a'erehe mã peja a'eta py'a rehe Kirisutu ixo katu te. A'eta py'a rehe hok ihĩ, ame'ëja saka mã peja Kirisutu ixo katu te. Mã peja amõ ta rehe a'eta ipy'a katu. Aja rahã pahar ipy'a katuha ke kanim ym ta. (Ese ok ta pe har tama'e ipy'a katuha ke kanim ym ta.) Myra hãtã ame'ë hapo aja saka ipy'a katuha pyta katu ta. Ok keruhũ pyter ke aja saka ipy'a katuha pyta katu ta tĩ.

18-19 Aja rahã, amõ amõ Tupã kotyhar ta namõ kuja ukwa katu ta. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke upa katu te ukwa katu rahã, katu tiki. Ame'ë Kirisutu ipy'a katuha ke marã ka ym amõ mangaha. Ipe te hũ aja saka. Pepaite hũ aja saka tĩ. Ywate te hũ aja saka tĩ. Typy te hũ aja saka tĩ. Mã! Kirisutu ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke mã peja Ese ok ta pe har ta ukwa katu. Aja rahã, nde aja a'eta ixo ta tĩ. Katu te aja ixo ta tĩ. Jande pái keruhũ! Upa nde pe ihẽ apandu — aja Tupã namõ ihẽ apandu.

20 Tupã namõ ma'e ke japandu pandu. Ame'ë 'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Ima'e pyrãtãha jande py'a rehe ihĩ katu. Ame'ë namõ i'ar koty te we a'e ma'ema'e katu ta. Jande py'a pe ma'e ke jakwa jakwa jaxo. Ame'ë 'ar

koty te we a'e ma'ema'e katu ta tĩ.

²¹ Jurujar katu ehe ame'ẽ ta ixo. A'erehe mã peja Tupã pe japandu katu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Jesu Kirisutu ixo, a'erehe mã peja Tupã pe japandu katu tĩ:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Aja te'e ta japandu katu jaxo. Amen. “A'e tỹ” aja ame'ẽ.

4

Jurujar katu ame'ẽ ta riki Kirisutu rete aja saka

¹ Jandema'e sawa'e te rehe har ihẽ apandu pandu. (Ame'ẽ ke amõ ta putar ym. A'erehe ihẽ ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihẽ axo. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Kirisutu rehe pejurujar katu rahã, Tupã pandu:

—Ihẽ ra'yr ta pehẽ — aja.

A'erehe mã peja Tupã ra'yr ta aja katu pexo. Johu katu pexo.

² “Katu te ihẽ” aja ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a pemahy ym pehẽ juehe pexo. Pahar peparahy ym pexo tĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu tĩ. Aja te'eha pexo. Amõ ta rehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Aja pehẽ py'a katuha ke pemujekwa ngã pe.

³ Pehẽ johu aja Tupãã mujy'ar. Pehẽ peparahyha ke a'e mukanim pehẽ ngi,

a'erehe mã peja johu katu aja pehẽ juehe pexo.

⁴ Jurujar katu ame'ẽ ta riki Kirisutu rete aja saka. Peteĩhar ame'ẽ. Tupãã riki pe-teĩhar a'e tĩ. Tupã mujekwa pehẽ pe:

—Ihẽ namõ pexo ta kỹ — aja.

Ame'ẽ rehe peharõ pexo. Ame'ẽ riki peteĩhar tĩ.

⁵ Jandema'e sawa'e te ixo. Peteĩhar a'e tĩ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke jõ Tupã muhã katu. Ame'ẽ pe jõ awa ke uhã te hũ. Jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ mujahuk rahã, Kirisutu kotyhar ke a'e, aja mujekwa ngã pe. Mujahuk rahã, peteĩhar ame'ẽ. Johu ngã ixo.

⁶ Tupã peteĩhar a'e tĩ. Upa jurujar katu ame'ẽ tama'e pái keruhũ a'e. Peteĩhar a'e tĩ. Upa katu te ixotyhar tama'e sawa'e te a'e. Peteĩhar a'e tĩ. Upa ixotyhar ta pe ima'e pyrãtãha ke a'e muwyr tĩ. Peteĩhar ame'ẽ tĩ. Upa katu te ixotyhar ta py'a rehe a'e ihĩ katu tĩ. A'erehe mã peja pe-teĩhar aja pexo.

Ixotyhar ta pe ma'e ke Kirisutu me'ẽ me'ẽ

⁷ Peteĩhar aja jaxo. Pe, amõ koty koty ma'e ke Kirisutu me'ẽ me'ẽ te'e. Upa katu te jande pe te'e me'ẽ me'ẽ. A'e putar aja a'e me'ẽ me'ẽ. Amõ amõ pe me'ẽ me'ẽ hũ tĩ. Amõ amõ pe ta'yr mi me'ẽ tĩ. A'erehe myja Jesu me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ namõ mã peja Jesu kotyhar ta pe katu ame'ẽ ke jama'ema'e katu.

⁸ Ma'e ke me'ēha kuja Tupã je'ēha rehe panduha ihĩ. Kirisutu rehe har mujekwa.

“Ywa kupe koty a'e jupir oho rahã, heta ngã ke a'e raho inamõ. Ame'ē ta ke a'e muputu'u ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta ke a'e raho.

Pe, ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē me'ē.” (“Muputu'u ame'ē ta ke” aja pandu rahã: “Jurujar katu ehe ame'ē ta ke” aja mujekwa.)

⁹ “A'e jupir oho” aja panduha ihĩ. Myja ame'ē my? Kuja. Kome'ē ywy keruhũ pe a'e wyjy py uwyr.

¹⁰ Aja rahã, ywate ngi wyjy uwyr ame'ē ke jupir oho tĩ. Ywa kupe koty a'e oho. Aja rahã, upa henda rupi katu te a'e ixo. Kome'ē ywy keruhũ rupi aja tĩ. A'e ixo tĩ. Ywa pe aja tĩ. A'e ixo tĩ.

¹¹ A'e atu ima'e pyrãtãha ke ixotyhar ta pe me'ē me'ē. A'erehe ima'e parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'erehe amõ ta riki Jesu mondo ame'ē ta ke. Ehe har a'eta pandu pandu. Amõ ta riki Tupã je'ēha ke pandu pandu ame'ē ta ke tĩ. Amõ ta ukwa ym ame'ē ta pe Tupã rehe har pandu pandu tĩ. Amõ ta Jesu kotyhar ta usakiha ta ke tĩ. Ame'ē ta riki Tupã je'ēha ke mu'e tĩ.

¹² Aja rahã, upa Tupã kotyhar ta ukwa katu ta. Tupã je'ēha pandu pandu oho ame'ē ke ukwa katu ta tĩ. Pe, Kirisutu kotyhar ta py'a ke a'eta muhury katu ta tĩ.

Ixotyhar ta riki Kirisutu rete aja saka.

¹³ Aja rahã, upa jande peteihar aja jaxo ta. Tupã rehe har peteihar aja jakwa katu ta jaxo. Tupã ra'yr rehe har jakwa katu te ta tĩ. Aja rahã, tuwete ta aja jaxo. (Aja rahã, upa jakwa ta. Upa Kirisutu aja katu te jande tĩ.)

¹⁴ Aja rahã, ta'yn ta aja ym ta jande. Ta'yn rahã, jarusu ra'yr aja saka. Amõ koty koty ngi ywytu peju uwyr rahã, amõ koty koty jarusu ra'yr ke y kotok keruhũ raho raho. Ta'yn rahã, ame'ēja saka. Aja rahã te'e mu'e ame'ē ta rehe a'eta hendu hendu. Pe, amõ koty koty Tupã rehe har ukwa. A'eta ke te'e mu'e ame'ē ta muka'u te'e. A'eta jupe ukwa ame'ē namõ muka'u te'e.

¹⁵ Aja rahã, katu ym. Kuja katu. Amõ ta rehe jande japy'a katu, a'erehe jetehar te ke japandu. Aja amõ amõ we Kirisutu aja jande tĩ. Katu te aja jaxo tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ē ta ãkã aja saka. (A'erehe ixotyhar ta hendu katu ehe, aja mujekwa katu.)

¹⁶ Aja rahã, a'e putar ame'ē ke upa ma'ema'e katu. Ixotyhar ta pame katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e katu. Aja johu katu ngã ixo rahã, awa rete katu ame'ēja saka. Upa ma'e ke ma'ema'e katu. A'erehe peteĩ ma'e ke ma'ema'e katu rahã, amõ ta py'a ke mātã katu. Muhury katu. Aja pame katu te. Aja rahã, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hũ ta.

Ipy'a katuha namō muhury katu te we hū ta. Tuwete oho, ame'ēja saka ta. (Aja rahā, johu ixotyhar ta py'a ke muhury katu te we hū ta. Ixotyhar ta py'a ke mātā katu ta ngā juehe tī.)

Kirisutu rehe jurujar katu rahā, a'e riki pyahu aja saka

17 Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ihē apandu pehē pe. Hātā ihē apandu pehē pe. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja ym pexo tī. Ipy'a pe te'e ma'e ke a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ē ke jaxer ai.

18 Jetehar te ke ukwa ame'ē ke Satana mukanim a'eta ngi. (Ājā ramūi a'e.) Tupā rehe har a'eta ukwa ym te. "Anī" aja hendu tar ym, a'erehe ukwa ym te. A'erehe uhāha nixói a'eta rehe. Tupā me'ē, ame'ē ke nixói te a'eta pe.

19 A'eta huxī ym te. A'erehe upa ma'e jaxer ame'ē ke a'eta ma'ema'e. Amō kūjā rehe a'eta ka'u te'e. Amō sawa'e rehe ka'u te'e tī. Pahar pahar upa ka'u te'eha ma'ema'eha ke jō a'eta putar. Aja riki Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta.

20 Pehē riki aja ym pehē. Kirisutu rehe har pejumu'e rahā, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta aja pexo rahā, katu ym, aja pekwa katu.

21 Jete! Ehe har pehendu. Ixotyhar ta ke pehē, a'erehe jetehar te ke amō ta mu'e pehē pe. Jesu riki jetehar te ke mu'e. Ame'ē ke pehē pe amō ta mu'e tī.

22 A'erehe ymanihar jaxer pexoha ke aja ym pexo

apo 'y. Yman jaxer ame'ē ma'ema'eha ke jō peputar rahā, amō amō we hū pexoha mujaxer aja riki oho.

23 Pehē py'a pyahu aja Tupā mukatu ta me'ē te'e.

24 Pehē pexoha pyahu aja pexo ta me'ē te'e tī. Ame'ē riki Tupā katuha aja riki. Aja rahā, pexo katu te ta riki. Ma'e ka'u te'eha ke pema'e ym ta riki.

25 (Tupā katuha aja pexo tī.) A'erehe mā peja amō Kirisutu kotyhar ta pe te'e pepandu ym te apo 'y. Ixotyhar ta riki hete aja saka riki. Johu jande. A'erehe upa jetehar te ke pepandu ta me'ē te'e.

26 Amō ta rehe peparahy rahā, ame'ē namō ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Peparahyha namō aja te'e pytun oho. Aja ym pehē. (Pahar pehē py'a pemujywywyr ehe.)

27 Peparahy pexo rahā, Satana pe: "Jaka'u te'eha jama'e jahorahā" aja pepandu, ame'ēja saka riki. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ta my tī. Katu ym aja.

28 Yman amō tama'e ke aja te'e amō mukanim ixo rahā, mā peja ym apo 'y. Pe, a'engi paraky katuha namō tamatarer pyhyk. Pe, ame'ē pe ima'e ma'e ke a'e jo'ok jo'ok katu. Pe, ima'e ym te ame'ē ta pe ma'e ke me'ē me'ē katu ta tī.

29 Amō rehe juru ai ym pexo. Je'ēha katu ame'ē ke jō pepandu. Aja rahā, amō amō ta ke pemuhury katu ta. Aja

rahã, pehẽ rehe hendu ame'ẽ ta hury katu ta tĩ.

³⁰ Tupã'ã ke pemupyai ym. (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahã, Tupã'ã ke pemupyai ta.) A'e riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe pehẽ riki Tupãma'e ke aja mujekwa katu a'e. I'ã ihĩ katu pehẽ py'a rehe, a'erehe inamõ pexo katu te ta, aja Tupã mujekwa katu pehẽ pe.

³¹ Amõ rehe ahy te pesak ame'ẽ ke pehẽ py'a ngi pemukanim. Amõ ta namõ peje'ẽ je'ẽ hũ ym. Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym tĩ. Upa peparahyha ke pehẽ py'a ngi pemukanim tĩ.

³² Kuja katu tiki. Katu pexo. Pehẽ py'a katu pehẽ juehe pexo. Pehẽ py'a pemujywyr pehẽ juehe pexo. Kirisutu manõ. A'erehe pehẽ rehe ipy'a ke Tupã mujywyr. Aja pehẽ py'a pemujywyr pehẽ juehe pexo tĩ.

5

Amõ ta rehe pepy'a katu

¹ Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Ta'yr ta ke pehẽ. A'erehe a'e katuha aja mã peja pexo katu ta kÿ tĩ. (Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e katu.)

² Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'e manõ. Ame'ẽ pe jande ke a'e muhã katu. Jande rehe Kirisutu ipy'a katu. Aja amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu ta me'ẽ te'e tĩ. Aja pexo katu tĩ. Kirisutu manõ rahã, ma'e ke Tupã pe a'e me'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe ame'ẽ rehe Tupã hury katu. Ma'e pihe katu

ame'ẽja saka tĩ. A'erehe ame'ẽ rehe Tupã hury katu tĩ.

Tupã kotyhar ta ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta me'ẽ te'e

³ Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. "Amõ kÿjã ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehẽ rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym. "Amõ sawa'e ta rehe a'eta ka'u te'e" aja pehẽ rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym tĩ. Upa ka'u te'eha katu ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, katu ym tĩ. Aja pehẽ rehe har amõ ta pandu rahã, katu ym. Tupã kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe katu ym.

⁴ Pehẽ je'ẽha namõ amõ ta ke pemuhuxĩ rahã, katu ym tiki. Je'ẽha ka'u te'eha pepandu rahã, katu ym tiki tĩ. Jaxer ame'ẽ ke pepandu rahã, katu ym tiki tĩ.

Kuja katu tiki. Tupã pe kuja pepandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke —aja pepandu rahã, katu tiki.

⁵ Jete. Amõ kÿjã rehe ka'u te'e rahã, ame'ẽ ke Kirisutu kotyhar aja ym a'e. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Amõ sawa'e rehe ka'u te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Kirisutu kotyhar aja ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ hũ ame'ẽ ke aja tĩ. Kirisutu kotyhar aja ym tĩ. Tupã kotyhar aja ym tĩ. Ma'e ke rehe ipy'a moĩ moĩ hũ rahã, ma'e'ã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ, ame'ẽja saka. Katu ym aja.

⁶ Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara

ta. Ame'ë ta riki amõ ta ke muka'u te'e. Je'ëha ka'u te'e ame'ë namõ muka'u te'e. Pehë tĩ. Muka'u te'e tar katu pehë ke tĩ. A'erehe mã peja pehë ke amõ ta muka'u te'e ym.

⁷ A'erehe ame'ë ta namõ pexo ym. Muka'u te'e ame'ë ta namõ pexo ym.

Tupã kotyhar ta weraha aja saka ame'ë pe ixo

⁸ Yman pytuniha aja ame'ë pe pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa ym. Apo Tupã kotyhar ta ke pehë 'y. A'erehe weraha aja ame'ë pe pexo katu 'y. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. A'erehe mã peja weraha aja ame'ë pe pexo katu apo 'y. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta.

⁹ Tupã rehe har pekwa katu rahã, weraha aja ame'ë pe pexo katu. Aja rahã, pema'ema'e hũ ta. Kuja. Amõ ta pe katu ame'ë ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ. Jetehar te ke jõ pepandu pandu ta tĩ. Aja pexo katu ta.

¹⁰ Weraha aja ame'ë pe pexo rahã, ma'e ke jandema'e sawa'e te ke muhury my. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ë ke pema'ema'e katu tĩ.

¹¹ Pytuniha aja ame'ë pe ixo ame'ë ta ma'e ka'u te'eha ke jõ ma'ema'e. Ame'ë ta namõ mã peja pexo ym. Kuja katu. A'eta ma'eha riki katu ym, aja pemujekwa ngã pe. "Mã peja ym" aja pepandu ngã pe.

¹² Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e. Ame'ë rehe har amõ pandu rahã, huxĩ hũ amõ.

¹³ Pe, upa ma'e ke weraha pe amõ moĩ rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ngã pe mujekwa. Aja rahã, ame'ë riki katu ym te, aja ngã pe mujekwa katu. (Aja rahã, ipy'a ke muruwak ta my tĩ. Tupã koty muruwak ta my tĩ.)

¹⁴ Ma'e ke ngã pe mujekwa katu rahã, ame'ë riki weraha pe moĩ. A'erehe amõ pandu:

"Nde ereker ereju ame'ë ke epak!

Nde eremanõ, ame'ëja saka. Epu'am!

Pe, nde pe Kirisutu muwera katu ta, ame'ëja saka." (Tupã rehe hendu ym ame'ë ta manõ, ame'ëja saka ixo. Ukwer aja tĩ. Pe, Tupã rehe har Kirisutu mujekwa rahã, amõ rehe a'e muwera, ame'ëja saka.)

¹⁵ Pehendu katurahã! Pehë pexoha katu aja pexo. Ukwa ym ame'ë ta aja ym pexo. Ukwa ym ame'ë ta Tupã rehe har ukwa ym. Ukwa katu ame'ë ta aja pexo tĩ. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu.

¹⁶ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta heta ixo apo 'y. A'erehe amõ kotyhar pexo. Aja te'eha katu ame'ë ke pema'ema'e.

¹⁷ Weraha aja ame'ë pe pexo, a'erehe peka'u te'e ym pexo. Myja pehë pexo ame'ë ke jandema'e sawa'e te putar

my. Ame'ẽ ke pekwa pekwa katu pexo. Pe, ame'ẽ ke pema'ema'e katu.

Tupã'ã pehẽ py'a rehe pemupyta katu

¹⁸ Kawĩ ngi peka'u ym. Ame'ẽ pehẽ ke mujaxer jõ. Kuja rahã, katu tiki. Mã peja Tupã'ã ihĩ katu pehẽ py'a rehe.

¹⁹ Pehẽ py'a pejumuhury katu pehẽ juehe rahã, Ndawi riki jyngariha mupinim, ame'ẽ ke pepandu pandu pehẽ jupe. Tupã rehe pejyngar tĩ. Tupã rehe har pepandu, ame'ẽ ke pejyngar tĩ. Pehẽ pejyngar rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pekwaha namõ jandema'e sawa'e te rehe pejyngar. Pehẽ ruryha namõ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jandema'e sawa'e te rehe pejyngar.

²⁰ Upa katu te ma'e ke rehe aja te'eha: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe pepandu. Jande pái keruhũ a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pepandu pandu ipe.

Ne sawa'e rehe ehendu katu

²¹ Kirisutu rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, a'erehe pehendu katu pehẽ juehe.

²² Ixawa'e katu ame'ẽ ta te'e! Pehẽ pe apandu ta apo! Pehẽ sawa'e ta rehe pehendu katu. Aja rahã, jandema'e sawa'e te je'ẽha rehe pehendu katu tĩ.

²³ Ixawa'e riki hakeharma'e kapitã aja saka. Aja Kirisutu tĩ. Jurujar katu ehe

ame'ẽ tama'e kapitã a'e tĩ. A'e riki jurujar katu ame'ẽ ta ke muhã katu. Jurujar katu ame'ẽ ta riki hete aja saka.

²⁴ Ixawa'e ta rehe hakehar ta hendu katu ta me'ẽ te'e. Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu katu. Aja ixawa'e ta rehe hakehar ta tĩ. Hendu katu tĩ.

Ne rakehar rehe epy'a katu

²⁵ Sawa'e ta! Pehẽ pe apandu tĩ. Pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu. Jurujar katu ame'ẽ ta rehe Kirisutu ipy'a katu. A'erehe a'eta uhãha ke rehe a'e muhepy. A'erehe manõ. Aja pehẽ rakehar ta rehe pepy'a katu tĩ.

²⁶ Pe, jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke Kirisutu juhyk rahã, Tupã pe pandu:

—Ko a'eta riki nema'e apo 'y. Nde kotyhar ta ke — aja Kirisutu pandu.

Jurujar katu ame'ẽ ta ke amõ ta mujahuk rahã, a'eta py'a ngi ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Kirisutu juhyk. Ame'ẽ ta ke a'eta aja mujekwa katu. Pe, Tupã je'ẽha rehe hendu katu rahã, a'eta py'a juhyk aja a'eta ixo tĩ.

²⁷ Aja jurujar katu ame'ẽ ta py'a ke a'e juhyk rahã, ame'ẽ ta ke ixoty a'e muhyk ta kÿ. Katu te ta a'eta. Nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke a'eta pe. Jahy ruwy ym te, ame'ẽja saka a'eta katu te ta. Ma'e katu ym ame'ẽ ke nixói te ta a'eta pe.

²⁸ Hakehar ta rehe sawa'e ta ipy'a katu ta me'ẽ te'e. A'eta juehe a'eta ipy'a katu, aja

hakehar ta rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Hakehar rehe sawa'e ipy'a katu rahã, a'e juehe ipy'a katu tĩ.

²⁹ Juehe ipy'a ym ame'ë ke nixói. Aja ym. Kuja riki. A'e atu u'u katu ma'e ke ixo. A'e atu ixo katu. Jurujar katu ame'ë ta rehe Kirisutu haihu katu. Aja amõ juehe juhauhu katu tĩ.

³⁰ Jande riki Kirisutu rete aja saka. Ixotyhar ta ke jande. A'erehe jurujar katu ame'ë ta rehe Kirisutu haihu katu.

³¹ Jumendaruha rehe har kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ:

"Ipái ta ke sawa'e hijar oho. Pe, hakehar namõ ixo katu.

Mokõihar riki peteïhar aja ixo" aja panduha ihĩ.

³² Mã! Ame'ë jetehar te ke Tupã je'ëha mujekwa jande pe. Pe, kuja ihẽ akwa. Jurujar katu ehe ame'ë ta riki Kirisutu namõ peteïhar aja ixo.

³³ Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ, ame'ë ke pehẽ pe katu tĩ. Sawa'e juehe ipy'a katu. Aja hakehar rehe ipy'a katu ta me'ë te'e tĩ. Pe, ixawa'e rehe hakehar hendu katu ta me'ë te'e tĩ.

6

Ta'yr ta ipái ta rehe hendu katu ta me'ë te'e

Tajyr ta aja tĩ, hendu katu ta me'ë te'e tĩ

¹ Ta'yn ta! Kurumĩ ta! Kũjãtãi ta! Tiha ame'ë ta! Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ pái ta rehe

pehendu katu ta me'ë te'e. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e.

² Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ: "Nde pái rehe ehendu katu. Ne mãi rehe aja tĩ. Ehendu katu tĩ." Ame'ë je'ëha namõ ma'e manga katuha ke Tupã moĩ.

³ Kuja moĩ:

—Nde pái ta rehe nde ehendu katu rahã, upa katu te katu nde pe. Kuja. Kome'ë ywy keruhũ pe yman nde erexo ta — aja Tupã manga katu.

A'erehe ipái ta rehe ta'yn ta hendu katu ta me'ë te'e. Kurumĩ ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ë te'e tĩ. Kũjãtãi ta aja tĩ. Hendu katu ta me'ë te'e tĩ.

⁴ Ta'yn pái ta! Ta'yn mãi ta tĩ. Ta'yn ta ke pemuparahy ym. Pehẽ ra'yr ta pe aja tĩ. Pehẽ rajyr ta pe aja tĩ. A'eta ke pemuparahy ym tĩ. Kuja katu. A'eta ke pemutiha rahã, a'eta ke pemu'e katu. Aja rahã, pehẽ rehe a'eta hendu katu ta. Wewe katu pepandu a'eta pe. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe ehe har wewe katu pemu'e katu a'eta ke.

Ijar ta pe miasu ta hendu katu ta me'ë te'e

⁵ Miasu ta! Sehar pehẽ jar ixo. A'eta rehe pehendu katu. Pemuparahy ym ta aja pekyjeha namõ pehendu katu a'eta rehe. Mokõi pekwaaha namõ pexo aja ym peparaky katu. Kirisutu rehe peparaky, ame'ëja saka pehẽ jar rehe peparaky katu.

⁶ Pehē rehe pehē jar usak ixo rahā jō, peparaky katu my? Anī. A'eta usak ym rahā, peparaky katu tī. Pehē rehe a'eta usak ixo rahā jō, peparaky katu rahā: “Mā! Miasu riki paraky katu te” ame'ē panduha ke jō peputar. Katu ym aja. Kirisutuma'e miasu aja pehē. A'erehe sehar pehē jar usak ym rahā, peparaky katu tī. Aja Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu te.

⁷ Pehē riki miasu ta ke. Peparaky rahā, pehē ruryha namō peparaky katu. Sawa'e ta rehe jō peparaky, aja ym pekwa. Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peparaky, aja pehē rury katuha namō peparaky katu.

⁸ Pesarahā! Kuja pekwa pekwa pexo tī. Se katu aja amō paraky rahā, ame'ē namō ywa pe ma'e katu ame'ē ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē katu ta. Upa katu te ngā pe a'e me'ē me'ē katu ta. Miasu ta pe aja tī. Me'ē katu tī. Miasu aja ym ame'ē ta pe aja tī. Ma'e katu ame'ē ke a'e me'ē ta tī. Se katu aja paraky a'erehe me'ē me'ē katu ywa pe.

Miasuma'e jar ta pe ihē apandu apo tī

⁹ Miasuma'e jar ta! Pehē pe ihē apandu tī. Pehē pe ipy'a katuha namō miasu ta paraky. Aja pehē pepy'a katuha namō miasu ta pe pepandu pandu. Ame'ē ta pe: “Pahar peparaky ym rahā, nde ke ihē anupā ta” aja ym

pepandu. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ē ke a'e. Kuja pekwa pekwa pexo. Pehēma'e miasu ame'ē ta aja pehē riki ixotyhar ta ke tī. Jandema'e sawa'e te ywa pe ixo ame'ēma'e ke pehē tī. Ngā pe juja katu te a'e ma'e ke me'ē me'ē katu ta tī. A'e usak rahā: “Ko miasu ta ke” aja ym ipe. “Ko miasuma'e jar ta” aja ym ipe tī. Upa juja katu te ipe. A'erehe pehē pepy'a katuha namō miasu ta pe pepandu pandu katu.

Tupāma'e mundeha namō pexo katu

¹⁰ A'ejōhar panduha ke ihē apandu ta apo. Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē. A'erehe ima'e pyrātāha namō pexo katu. Ame'ē namō pehē py'a ke pemātā katu pexo.

¹¹ Ima'e mundeha aja me'ē Tupā me'ē pehē pe. Ame'ē namō pexo katu. Aja rahā, Satana riki pehē ke muka'u te'e ym ta. (Ājā ramūi a'e.)

¹² Amō awa ta namō jajumai mai jaxo my? Anī. Aja ym. Ājā ta namō jajumai jaxo, ame'ēja saka jaxo. A'eta katu ym te. Ywa pe har ta ke a'eta tī. A'eta riki Tupā rehe hendu ym ame'ē tama'e kapitā keruhū ta.

¹³ A'erehe Tupāma'e mundeha aja me'ē namō pexo katu. Pe, mupyraraha pehē rehe uhyk rahā, pehē ke pehē ruwajan ta muputu'u ym ta. Ame'ē mupyraraha upa rahā, pete'e pexo katu ta rī.

14 A'erehe pepu'am katu, aja pexo. Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Kuja. Sonda ta aja pehẽ ku'a rupi har pepukwar katu. Aja rahã, jete har te ke namõ pexo katu. Sonda ta aja pehẽ juehe ita kamixa pemunde tĩ. Aja rahã, Tupã pandu: "Pehẽ katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja pexo katu.

15 Sonda ta aja pehẽ py rehe har pemunde tĩ. Aja rahã, pahar myrandu katu ke amõ ta pe pepandu peho. "Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu ta." Ame'ẽ myrandu katu ke pepandu peho.

16 Sonda ta aja pehẽ jywa rehe itape ke aja te'e pemujar katu. Aja rahã, Kirisutu rehe pejurujar katu pexo. Aja rahã, ame'ẽ pe upa u'y hany ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Satana ombor ame'ẽja saka tĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Ombor rahã, pejurujar katuha ke a'e mukanim tar katu. Ame'ẽ u'y hany ame'ẽ ke pemuwe ta tĩ, ame'ẽja saka tĩ.

17 Sonda ta aja pehẽ ãkã rehe har pehẽ ãkã rehe pemõ tĩ. Itasape ke. Aja rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu, aja pekwa katu. Sonda ta aja ita tamarã namõ pexo katu. Pehẽ pe Tupã'a me'ẽ katu, ame'ẽ ke aja saka. Aja rahã, Tupã je'ẽha namõ pexo katu. Ame'ẽ ke pepandu pandu.

18 Aja Tupãma'e mundeha aja me'ẽ namõ pexo. Amõ we tĩ. Tupã namõ pepandu

pandu. Kuja:

—Jande pái keruhũ! Ihẽ pe nema'e pyrãtãha emuwyr — aja ipe.

Pehẽ pe Tupã'a mujekwa rahã, Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu. A'erehe peta kÿ! Peputu'u ym ingi. Upa Tupã kotyhar ta rehe har Tupã namõ aja te'eha pepandu pandu.

19 Ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu pandu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Páu pe nema'e pyrãtãha ke emondo katu. Aja rahã, kyje ym ha namõ nema'e je'ẽha ke a'e pandu pandu ta. Myrandu katu ke a'e mujekwa ta ngã pe. Yman ukwa ym ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke mujekwa ta ngã pe apo 'y — aja ihẽ rehe har Tupã namõ pepandu.

20 Ame'ẽ myrandu katu ke ihẽ apandu ta. A'erehe ihẽ ke Jesu mondo. Kyndaha pe ihẽ axo apo. A'erehe kuja Tupã namõ pepandu tĩ:

—Mã peja kyje ym ha namõ myrandu katu ke Páu pandu pandu. Aja rahã katu tiki — aja Tupã namõ pepandu ihẽ rehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

21 Pehẽ koty Tik ke ihẽ amondo ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa katu ta pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ axoha ke pekwa katu ta. Tik rehe jande japy'a katu ame'ẽ ke a'e. Jande mu a'e. Jandema'e sawa'e te pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Tik pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.

²² Ihē rehe har a'e mujekwa ta pehē pe. A'erehe pehē koty a'e ke ihē amondo axo. Myja upa jaxo my, ame'ē rehe har a'e mujekwa ta pehē pe. Aja rahā, pehē py'a ke a'e muhury katu ta.

²³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu. Mā peja pehē py'a ke a'eta mātā katu tī. Aja rahā, upa pehē mu ta rehe pehē pepy'a katu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa pehē mu ta rehe pepy'a katu tī.

²⁴ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ipy'a katu ame'ē ta ixo. Mā peja ame'ē ke a'eta mukanim ym te. Mā peja a'eta rehe Tupā ipy'a katu te hū.

Upa.

Siri ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Páu pe Siri ok ta pe har ta tamatarer ke mondo. A'erehe a'e pandu: "Katu tiki" aja. Tupã pe pandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja.

Páu pyrara ixo tipe. Anĩ. Tapijar te'e we myrandu katu ke a'e pandu pandu. Tapijar te'e we Jesu rehe har a'e ukwa tar katu tĩ, aja mupinim tĩ. "Mã peja Jesu ukwa katu aja pehẽ tĩ" aja Páu mupinim Siri ok ta pe har ta pe.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

Siri ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mupinim

¹ Ihẽ Páu. Timo ihẽ namõ a'e ixo tĩ. Jesu Kirisutuma'e parakyha ta ke jande. Ehe har jandandu pandu, ame'ë riki jandema'e parakyha ke.

Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Siri ok ta pe har ta ke pehẽ. Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Upa Jesu Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe paper pinim ihẽ amondo axo tĩ. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta pe amondo

axo tĩ. Tupã kotyhar ta rehe ma'e ke amõ ta ma'ema'e katu tĩ. Ame'ë ta pe paper pinim amondo axo tĩ.

² Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu.

Tupã namõ Siri ok ta pe har ta rehe har ihẽ apandu pandu

³ Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe ihẽ apandu pandu. Aja te'eha ihẽ.

⁴⁻⁵ Jesu rehe pejurujar katu py rahã, tamatarer ihẽ pe pemuwyr. A'erehe myrandu katu ke ihẽ apandu pandu axo rĩ. Aja we apo tĩ. Amõ ta pe myrandu katu ihẽ apandu pandu axo rahã, ihẽ pe tamatarer pemuwyr tĩ. A'erehe pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu pandu rahã, ihẽ rury katuha namõ: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe ihẽ apandu katu.

⁶ Pe, kuja ihẽ akwa katu te. Pehẽ pejurujar katu py rahã, Iã ke pehẽ py'a rehe Tupã moĩ. Aja rahã Kirisutu katuha aja pehẽ ke Tupã muwak ixo. Aja a'e muwak we ixo rĩ. Pe, Jesu Kirisutu jywyr rahã, ame'ë muwakiha ke a'ewan ta. Arahã Tupã pandu ta: "Uhyk katu. Kirisutu katuha aja pehẽ tĩ" aja.

⁷ Pehẽ rehe har ihẽ akwa akwa axo rahã, ihẽ rury katu. Pehẽ rehe ihẽ apy'a

katu, a'erehe ihē rury katu. “Myrandu katu ke epandu eho” aja Tupā ihē pe. Ame'ē parakyha ke ihē ama'ema'e. Aja ihē axo rahā, ihē pe tamatarer ke pemuwyr. Apo kyndaha pe ihē axo rahā, aja ihē pe pemuwyr tī. Kyndaha pe ihē axo ym rahā we, aja tī. Pemuwyr tī. Kyndaha pe ihē axo ym rahā we, kapitā ruwa koty ihē apu'am. “Jesu rehe har myrandu katu riki jetehar te ke” aja ihē apandu. Ngā pe apandu tī. Aja rahā, Jesu rehe har ukwa katu te we ngā.

⁸ Pehē rehe Jesu Kirisutu ipy'a katuha aja ihē apy'a katu tī. Jetehar te ke ihē apandu. Ame'ē ke Tupā ukwa katu.

⁹ Kuja pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu:

—Mā peja Siri ok ta pe har ta ipy'a katu te we a'eta juehe ixo. Mā peja nde rehe har a'eta jumu'e katu te we ixo tī. Aja rahā ukwa katuha namō ipy'a katu te we ta a'eta juehe. Mā peja katu ame'ē ke a'eta ukwa katu te we ixo. Aja rahā, ipy'a katu te we ta a'eta juehe tī.

¹⁰ Upa aja rahā, ma'e riki katu te ame'ē ke a'eta ma'ema'e ta. Aja rahā, Kirisutu jywyr rahā, a'eta pe nixói te ta ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. “Katu ym ame'ē ta” aja amō ta pandu ym te ta tī.

¹¹ Pe, Jesu Kirisutu riki ima'e pyrātāha ke muwyr. A'erehe ame'ē namō katu ame'ē ke jō Siri ok ta pe har ta

ma'ema'e ta. Aja rahā, nde pe katu ngā pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja riki — aja Tupā namō pehē rehe har ihē apandu pandu.

Tapijar te'e we Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu katu

¹² Ihē mu ta! Ihē rehe har pekwa katu aja ihē aputar katu. Māte we ihē axoha kwe. Apyrara hū axo kwe. (Anī. Tapijar te'e we myrandu katu apandu pandu.) A'erehe myrandu katu ke amō amō we hū amō ta ukwa katu te we ixo.

¹³ (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Ame'ē ke se ixo ame'ē ta ukwa. Kirisutu rehe har ihē apandu pandu. Kirisutuma'e parakyha ke ihē. A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Ame'ē ke upa amō ta ukwa. Ame'ē ke kapitā rok harōha ta ukwa katu tī.

¹⁴ Kyndaha pe ihē axo. Anī. Ihē py'ahu axo. A'erehe jandema'e sawa'e te rehe heta jande mu ta jurujar katu te we ixo. I'ar koty te we a'eta ipy'ahuha. A'erehe Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu katu tī. Ngā ngi kyje ym ha namō pandu pandu.

¹⁵⁻¹⁷ Jete! Amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu tī. “Jande japandu rahā, jande rehe Páu jyty'ym ta” aja ame'ē ta ukwaha naī. A'erehe ame'ē ta pandu pandu. Ihē namō je'ē hātā tā tar katu tī. A'erehe Kirisutu rehe har pandu pandu tī. Muka'u te'eha namō a'eta pandu pandu.

Kirisutu rehe har pandu pandu rahā: “Peme'ē ta katu” aja panduha ke a'eta putar katu. A'eta mu'e ame'ē ke rehe heta ngā hendu. A'erehe kyndaha pe ihē axo rahā, ihē riki ajyty'ym a'eta rehe aja a'eta ukwaha naī.

Amō ta anī. Amō ta ihē rehe ipy'a katu. A'erehe Kirisutu rehe har a'eta pandu pandu. Jete har rupi pandu pandu. Kapitā ruwa koty ihē apu'am rahā: “Jesu rehe har myrandu katu riki jete har te ke” aja ihē apandu. Ame'ē parakyha ke ihē pe Tupā me'ē. Aja a'eta ukwa. A'erehe ihē rehe a'eta ipy'a katu.

¹⁸ Upa riki katu ihē pe. Ka'u te'eha namō amō ta Kirisutu rehe har pandu pandu. Jete har rupi amō ta pandu pandu tī. Mokōihar ta Kirisutu rehe har pandu pandu. A'erehe ihē rury katu ihē axo.

¹⁹ Ihē rehe har Tupā namō pepandu pandu. “Páu ke kyndaha ngi emuhem” aja. A'erehe kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta, aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo. Tupā'ā ihē rehe usak katu, Jesu Kirisutu muwyr ame'ē ke a'e. A'erehe kyndaha ngi ihē ke kapitā muhem katu ta tī. Aja akwa. A'erehe ihē rury katu te axo.

²⁰ Ihē riki Kirisutu rehe har ihē apandu pandu tar katu te. Aja te'eha ihē axo. Ame'ē jō ihē aputar katu. Aja ym rahā, ihē ruxī ta. Ihē py'ahu ta me'ē te'e. Aja te'eha ihē axo. Amanō ta nahā my. Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Kirisutu rehe har amō

ta pandu. Aja ihē aputar. Ko axo we nahā my rī. Aja rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Kirisutu rehe har amō ta pandu tī. Aja ihē aputar tī.

²¹ Ihē atu ko axo we rahā, Kirisutu rehe har: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja ihē apandu axo. Ihē amanō rahā, amō ta Kirisutu pe pandu ta: “Ne jō riki katu te me'ē ke.” Aja rahā i'ar koty te we katuha.

²² Pe, ko ihē axo rahā we Kirisutu rehe har ihē apandu pandu katu te we axo. Myja ihē aputar katu my? Akwa ym.

²³ Ihē amanōha ke aputar my? Ko axoha we aputar my? Myja my? Akwa ym. Kuja ihē akwa. Ihē amanō tar katu. Aja rahā, Kirisutu namō ihē axo ta kŷ. Ame'ē riki i'ar koty te we katuha.

²⁴ Pehē pe anī. Ko axo rahā we, katu tiki pehē pe. (Aja rahā, amō we Kirisutu rehe har pehē pe ihē amu'e ta rī.)

²⁵ Aja akwa. A'erehe ihē amanō ym we ta rī. Pehē namō ihē axo we ta rī. Aja rahā, pehē ke ihē amu'e we ta axo rī. Aja rahā, tapijar te'e we Kirisutu rehe pejuru-jar katu te we rī. Aja rahā, pehē rury katu te we ta pexo.

²⁶ Pe, amō we pehē namō ihē axo rahā, Jesu Kirisutu pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ta. A'e riki kyndaha ngi ihē ke muhem ta, a'erehe aja pepandu ta.

Pexoha katu aja pexo katu

²⁷ Apo amō we apandu ta. Kirisutu rehe har myrandu

katu rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ myrandu ke amõ mu'e, aja pexoha katu ta me'ẽ te'e. Aja rahã, pehẽ pexoha rehe har ihẽ ahendu ta. Pehẽ rehe ihẽ asak ta aho my. Aho ym ta my. Pehẽ rehe har ihẽ ahendu ta. Kirisutu rehe pejurujar katu te we rĩ. Pehijar ym. Aja ihẽ ahendu ta. Aja rahã, katu te. Myrandu katu rehe amõ ta jurujar katu. Ame'ẽ ke peputar, a'erehe ame'ẽ ke pehẽ johu pepandu pandu. Peteĩhar aja pepandu pandu. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu ta tĩ. Aja rahã, katu te tĩ.

²⁸ Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, a'eta ngi pekyje ym. Pehẽ py'ahu te'e pehendu aja pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, a'eta ma'eha ke pemujekwa. (Kirisutu ke a'eta putar ym.) A'erehe mupyraraha renda pe a'eta ohõ ta ame'ẽ ta ke a'eta, aja pemujekwa. Pehẽ anĩ. Tupã muhã katu ame'ẽ ta ke pehẽ, aja pemujekwa katu. A'e riki pehẽ ke muhã katu ta.

²⁹ Pehẽ pe Tupã pandu: "Pehẽ rehe katu asak. Kirisutu rehe pejurujar katu. Amõ we tĩ. Ehe har pepandu pandu peho tĩ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ" aja Tupã pandu.

³⁰ Ihẽ aja pehẽ tĩ. Mu'eharan ta namõ peje'ẽ je'ẽ hũ tĩ. Aja pexo tĩ. Aja rahã ame'ẽ ta mu'e ame'ẽ ke pemukanim ta tĩ. A'erehe ihẽ aja pehẽ tĩ. Yman ame'ẽ ta namõ ihẽ aje'ẽ je'ẽ hũ tĩ, aja pekwa. Apo aja ihẽ axo tĩ. Aja

pehendu tĩ.

2

Kirisutu rehe har

¹ Kirisutu riki pehẽ py'a ke mātã. Pehẽ rehe a'e ipy'a katu, a'erehe pehẽ ke muhury katu. Tupã'ã namõ pehẽ juehe katu pexo. Amõ ta rehe pepy'a katu. Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ.

² Ko apandu pehẽ pe. Ihẽ aja juja katu te pekwa pekwa pexo tĩ. Jumai ym ha namõ pexo. Pepy'a katu pehẽ juehe. Peteĩhar aja pexo. Aja rahã, ihẽ ke pemuhury katu te ta.

³ Ma'e ke pema'ema'e rahã, amõ ta pandu my: "Mã! Katu hũ peme'ẽ ta." Ame'ẽ panduha peputar my? Mã peja ym aja. "Mã! Jande jõ katu te" aja ym pekwa pekwa pehẽ juehe har. Amõ ta katuha riki pehẽ 'ar koty te we aja pekwa katu pexo. Amõ ta 'ar koty te we pehẽ katuha ke aja ym pekwa pekwa pexo tĩ.

⁴ Amõ ta pe kuja pepandu katu: "Pehẽ namõ jama'ema'e ta" aja. Pe, ame'ẽ ta pehẽ pe: "Pehẽ namõ jande jama'ema'e ta tĩ" aja. Juja katu te ma'ema'eha ngã jupe. Aja katu. Pehẽma'e ke rehe jõ pesak ym pexo.

⁵ Jesu Kirisutu ukwa katuha aja mã peja pekwa pekwa katu pexo tĩ. "Mã! Ihẽ katu te ihẽ" aja ym te panduha a'e. Kuja Kirisutu ukwa katu:

⁶ "Tupã aja a'e tĩ. Aja te'eha a'e ixo. Ima'e pyrãtãha namõ Tupã aja a'e ixo

ta, aja ukwa jupe my?
Anĩ. Aja ym riki.

7 Kuja a'e ukwa tĩ. Upa katu te
ywa pe ixo ame'ẽ ta ke
jeje a'e hijar. Tupã aja
ame'ẽ ke hijar uwyr tĩ.

Awa aja te'e a'e uwyr. Te'e
paraky ame'ẽ ke aja a'e
ixo.

8 Katu te a'e jupe, aja ym a'e
ukwa.

Tupã rehe a'e hendu katu.
A'erehe a'e manõ.
Myra ngã mupia ame'ẽ
ke rehe a'e manõ.

9 Manõha ngi mukwera katu
muhem. A'erehe katu
te ame'ẽ ke a'e aja Tupã
mu'am.

Pe, ywa kupe koty mujywyr
raho. A'erehe amõ
ta 'ar koty te we a'e
katuha aja mu'am.

A'e aja me'ẽ amõ nixói te.

10 Aja rahã: 'Jesu' aja her
ke hendu ame'ẽ ta
ipynarãi pe wapyk
ta. (Ame'ẽja ipy'a ke
moĩ moĩ katuha ke
mujekwa ta.)

Aja upa katu te ngã wapyk
ta. Ywa pe har ta
wapyk ta tĩ. Aja ipy'a
ke moĩ moĩ katu ta ehe.
Kome'ẽ wyw keruhũ pe
har ta aja tĩ. Ipy'a ke
moĩ moĩ katu ta ehe
tĩ. Mupyraraha renda
pe ihĩ, ame'ẽ ta aja tĩ.
Ipy'a ke moĩ moĩ katu
ta ehe tĩ.

Upa katu te ngã ipy'a ke moĩ
moĩ ta ehe tĩ.

11 Pe: 'Jesu Kirisutu riki
sawa'e te' aja upa katu
te ngã pandu ta.

Pe, Jesu rehe har katu ma'e
pandu rahã, Tupã pe:

'Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke' aja pandu ta tĩ. A'e
riki jande pái keruhũ
te."

*Pexoha katu aja ngã pe pe-
mujekwa*

12 Pehẽ riki ihẽ rehe katu
ame'ẽ ta ke. Ihẽ apy'a katu
ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Pe-
sarahã! Pehẽ namõ ihẽ axo
rahã, ma'e ke ihẽ apandu
pehẽ pe. Ame'ẽ rehe pe-
hendu katu. Apo pehẽ namõ
axo ym. Ko amõ we panduha
ke pehẽ pe ihẽ amondo axo.
Ame'ẽ rehe pehendu katu ta
me'ẽ te'e tĩ. Kuja. Pehẽ ke
Tupã muhã katu. A'erehe
ma'e peka'u te'eha pema'eha
ngi pehẽ ke a'e poir, ame'ẽja
saka. A'erehe mã peja ma'e
peka'u te'eha ke pema'e ym.
Amõ we ame'ẽ ke pema'e ta
my, ame'ẽ pekyjeha namõ
katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e.

13 Ima'e pyrãtãha ke Tupã
muwyr pehẽ pe. A'erehe a'e
putar ame'ẽ ke pema'ema'e
tar katu. Pehendu tar katu
ehe tĩ.

14 Upa ma'e ke pema'e rahã,
pehẽ ruryha namõ pema'e
pexo. Peje'ẽ hãtã tã ha namõ
aja ym pema'e.

15 Aja rahã: "Pehẽ katu ym"
aja amõ ta pandu ym ta. Pehẽ
py'a juhyk, aja Tupã ra'yr ta
katu aja pexo tĩ. Kome'ẽ
wyw keruhũ pe pexo. A'ep
ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e
ame'ẽ ta ixo. Jaxer ame'ẽ ta
aja tĩ. Ixo tĩ. Ame'ẽ ta namõ
pexo rahã, pehẽ riki amõ ko-
tyhar ta ke aja pemujekwa ta
me'ẽ te'e. Katu ame'ẽ ta ke

pehē aja pemujekwa ta me'ē te'e.

¹⁶ Aja rahā, myja ngā ke Tupā muhā katu, ame'ē rehe har ngā pe pepandu pandu. Ame'ē ke pehē pe ihē amu'e katu, aja pemujekwa ihē pe. Aja rahā: “Pesarahā! Siri ok ta pe har ta katu” aja ihē apandu ta. Kirisutu jywyr rahā, aja ihē apandu ta. Aja ihē rury katu axo.

¹⁷ Kirisutu rehe pejuru-jar katu, a'erehe Tupā pe pepandu: “Ko jande riki nema'e ta ke. Jande py'a jamoī moī katu nde rehe” aja pepandu. Pe, Tupā rehe har pehē pe ihē apandu katu te we axo rī. A'erehe pehē py'a pemoī moī katu te we ehe. A'erehe ihē ke amō ta jukwa ta my? (Aja Tupā rehe ihē apy'a katuha ke ihē amujekwa ta ngā pe.) Aja rahā, ihē rury katu ta axo. Pehē aja ihē rury katu ta axo tī.

¹⁸ Aja pehē tī. Pehē rury katu ta me'ē te'e. Ihē aja pehē rury katu ta pexo tī.

Pehē koty Timo ke ihē amondo ta

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e putar rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Pe, pehē ngi Timo jywyr rahā, pehē rehe har a'e pandu ta uwyr ihē pe tī. Aja rahā, (katu pexo aja ahendu rahā,) ihē rury katu ta ihē axo.

²⁰ Ihē aja a'e jō pehē rehe a'e jumupyai ixo tī. Myja pexoha apo my, aja pehē rehe har a'e jumupyai ixo.

²¹ Amō ta anī. Juehe har ixoha rehe har jō sehar ta usak usak ixo. Jesu Kirisutu rehe har pandu tar ym. Ame'ē parakyha ke ma'ema'e tar ym.

²² Timo riki paraky katu. Aja a'e mujekwa katu pehē pe. Ame'ē rehe har pekwa katu. Ipái aja ta'yr tī. Mokōihar ta paraky katu. Aja ihē namō myrandu katu ke Timo pandu pandu tī. (Ihē ra'yr aja a'e.)

²³ Myja se ihē axo ta my? Kyndaha ngi ihē ahem ta my? Ame'ē ke ihē akwa rahā, pahar pehē koty Timo ke ihē amondo ta. Aja akwa.

²⁴ Pe, Tupā putar rahā, ihē atu pehē rehe asak ta aho. Yman ym rahā ihē asak ta aho.

Pehē koty Eparondi ke ihē amondo ta

²⁵ Eparondi ke pehē koty ihē amondo ta me'ē te'e, aja akwa. Ihē mu aja a'e. Tamatarer ke a'e werur ihē pe. Pehē pemuwyr ame'ē ke a'e werur. Se Hom ok ta pe ihē namō myrandu katu ke a'e pandu pandu tī. Mujekwa katu tī.

²⁶ Ma'e ahyha ke a'e pyhyk, aja pehendu. Pehendu aja a'e ukwa rahā, jumupyai ixo tī. Apo pehē rehe a'e usak tar katu tī.

²⁷ Jete riki. Ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Tate manō. Anī. Tupā pyrara usak ehe. A'e ke rehe jō ym pyrara usak. Ihē rehe pyrara usak tī. A'erehe manō ym. Manō rahā, i'ar koty te we ihē pyai ta tipe tī.

28 Anī. A'e manō ym. A'erehe pahar pehē koty a'e ke ihē amondo tar katu. Pe, pesak ehe rahā, pehē rury katu ta. Aja rahā, ihē apyaiha ke upa kanim ta tī.

29 Pehē koty a'e uhyk rahā, ipo ke pepyhyk pyhyk katu ingi. Pehē ruryha namō pepyhyk katu ingi. Pesak ehe rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā pe pepandu. Pehē mu aja ipo ke pepyhyk katu ingi. Eparondi aja me'ē sawa'e ta rehe har: “Katu ame'ē ta ke a'eta” aja pekwa pekwa katu tī.

30 Myrandu katu ke a'e pandu pandu. Kirisutu pe paraky ame'ē ke a'e tī. Arahā tate a'e manō. Pyraraha ngi kyje ym a'e. Myrandu katu pandu pandu. A'erehe Eparondi aja me'ē sawa'e rehe har: “Katu ame'ē ke a'e” aja pekwa pekwa pexo. Se Hom ok ta pe pehē pexo ym. A'erehe marā ka ym ihē py'a ke pemātāha. A'erehe a'e riki ihē py'a ke mātā katu.

3

“Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha

Nixoi te nde pe” aja Tupā pandu

1 Ihē mu ta! Amō we ihē amupinim ta. Pesarahā! Jandema'e sawa'e te kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē rury katu pexo. Amukwehe pehē pe ihē apandu, ame'ē juja katu te paper pinim ke pehē pe ihē amondo axo. Ihē py'a jukwa ym riki. Ihē amondo

rahā, pejurujar katuha ke pehijar ym ta.

2 Amō mu'eha ta rehe pesak te'e. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hū. Muka'u te'e hū amō ta ke tī. Amō pিরer ke jupā ta me'ē te'e, aja riki a'eta mu'e. (Pিরer ke jupā rahā, Tupā kotyhar ta te ke a'eta, aja a'eta ukwaha jupe naī.)

3 Anī. Jande atu Tupā kotyhar ta ke. Ame'ē jakwa katuha ke Tupā moī, jande py'a rehe. I'ā ke jande py'a rehe moī. A'erehe ixotyhar ta ke aja jakwa katu. A'erehe Tupā rehe jande py'a ke jamoī moī katu. Jesu Kirisutu namō jande juehe katu jaxo. A'erehe jande rury katu. Pিরer rehe mangaha ke amō ta moī rahā, Tupā kotyhar ta ke aja a'eta ukwaha naī. Jande anī.

4 Ihē atu ihē aputar rahā, ame'ē pিরer jupāha ke rehe ihē ajurujar katu ta tipe. Ima'e ma'eha ke rehe amō jurujar katu rahā, ko ihē riki i'ar koty te we ihē ajurujar katu ta tipe.

5 Ihē māi pusu ngi a'ar. Pe, awa po wajar mahapyr aker rahā, ihē pিরer ke amō jupā. Aja rahā, jundéu awa te ke ihē, aja amujekwa. Menjamī rainō ke ihē. Ihē pái ta riki jundéu awa ta ke. Jundéu awa ramūi ta ukwaha rehe ihē ahendu katu tī. Parise ta kotyhar ke ihē. (Ame'ē ta riki Moise je'ēha rehe hendu katu te.) Aja ihē tī. Ahendu katu ehe tī.

6 Ame'ē ke rehe amō ta hendu katu te. Aja ihē aputar

katu te tĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara hũ axo kwe. Amõ koty a'eta ukwa, aja ihẽ akwaha naĩ, a'erehe ihẽ amupyrara hũ a'eta ke axo. Moise je'ẽha rehe amõ hendu katu te rahã, katu ame'ẽ ke a'e, aja ukwaha jupe naĩ. Aja ihẽ tĩ. Nixói ma'e aka'u te'eha ama'eha ihẽ pe, aja ihẽ akwaha ihẽ jupe naĩ.

⁷ Pe, ihẽ axoha riki katu te, aja akwaha naĩ. Apo ame'ẽ ymanihar axoha riki jaxer aja akwa katu apo 'y. Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe aja ihẽ akwa katu apo 'y.

⁸ Jete. Upa katu te jaxer riki, aja akwa katu apo 'y. Pe, amõ koty ihẽ akwa. Amõ riki ymanihar 'ar koty te we katuha. Jesu Kirisutu rehe har ihẽ akwa. Ame'ẽ riki i'ar koty te we katuha. Jesu riki ihẽma'e sawa'e te. Ehe har ihẽ akwa katu apo 'y, a'erehe ymanihar akwaha ke ihẽ ahijar. Ame'ẽ jaxer aja akwa. Aja rahã, Kirisutu kotyhar te aja ihẽ axo.

⁹ Pe, Kirisutu namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Moise je'ẽha rehe ihẽ ahendu katu, a'erehe ihẽ ke Tupã muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Ko Kirisutu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke Tupã muhã katu 'y. Jete. Upa Kirisutu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta kũ.

¹⁰ Kuja ihẽ aputar apo 'y. Kirisutu rehe har jõ ihẽ akwa tar katu te we hũ ihẽ axo

rĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke aja tĩ. Akwa tar katu te we hũ ihẽ axo tĩ. Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem rahã, pyrãtãha namõ mukwera katu muhem. Ame'ẽ ke ihẽ akwa tar katu te we ihẽ axo tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara. A'e aja ihẽ ke amõ ta mupyrara ta aja ihẽ aputar axo tĩ. A'e manõ. A'e aja ihẽ aputar katu tĩ.

¹¹ Pe, manõ ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu ta muhem rahã, ko ihẽ ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Aja ihẽ aputar tĩ.

Kirisutu ixoha aja ihẽ axo tar katu tĩ

¹² Upa katu te ehe har ihẽ akwa katu, aja ym ihẽ apandu. Uhyk ym we rĩ. Upa katu te akwa ym we rĩ. A'erehe tapijar te'e we ihẽ ajumu'e axo. Jesu Kirisutu riki ihẽ ke muhã katu. Ixotyhar ke ihẽ. A'erehe tapijar te'e we ehe har ihẽ ajumu'e axo tĩ.

¹³ Ihẽ mu ta! Ko pehendu katurahã! Ehe har akwa katu te ha ke uhyk ym we rĩ. Aja akwa katu. Kuja ihẽ axo ta apo 'y. Ymanihar ihẽ axoha rehe har ihẽ akwa akwa ym ta axo. Apo har kupe koty ma'e ihẽ ruwa koty ihĩ ame'ẽ ke rehe ihẽ akwa akwa ta axo.

¹⁴ Kuja riki. Jesu Kirisutu kotyhar ke ihẽ, a'erehe Tupã pandu ta: "Ywa pe ejur" aja. Ame'ẽ rehe aharõ katu axo, a'erehe Kirisutu rehe har ihẽ tapijar te'e we ajumu'e ihẽ axo.

¹⁵ Jande johu Tupã rehe har jakwa katu ame'ẽ ta ke jande. Yman ehe har jakwa

katu ame'ë ta ke jande. Aja me'ë ta rahã, jande johu Kirisutu rehe har tapijar te'e we jajumu'e ta me'ë te'e. Aja amõ ta putar ym rahã, amõ koty ukwa rahã, ame'ë ke Tupã mujekwa ta. (Aja rahã, Kirisutu rehe har ukwa tar katu tĩ.)

¹⁶ Pe, Kirisutu rehe har jajumu'e. Aja tapijar te'e we jaxo ta me'ë te'e. Jamu'e katu te we ta me'ë te'e tĩ.

Ywa pe har ta aja pehë a'erehe pexoha katu pexo

¹⁷ Ihë mu ta! Mã peja ihë axoha aja pehë johu tĩ. Myja katu jaxoha my? Ame'ë ke jamujekwa pehë pe. Aja amõ ta ixoha katu rahã, pesak katu a'eta rehe. A'eta aja pehë tĩ. Pexoha katu tĩ.

¹⁸ Amõ amõ we hũ apandu pehë pe. Ihë apyaiha namõ apandu we ta amõ tĩ. Kuja. Amõ ta heta ixo. A'eta ixoha riki amõ koty. Jaxer riki. Ame'ë ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe myra ngã mupia ame'ë ke rehe a'e manõ. Ma'e ka'u te'eha ke tapijar te'e we amõ ta ma'ema'e ixo. A'erehe huwajan ta aja a'eta ixo rĩ.

¹⁹ Mupyraraha renda pe a'eta oho ta. Ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe jõ ipy'a ke a'eta moĩ moĩ. Tupã rehe moĩ ym. Kome'ë ywy keruhũ pe ixoha rehe har jõ a'eta ukwa ukwa ixo tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e rahã, katu aja a'eta ukwaha jupe naĩ. Huxĩ ym riki.

²⁰ Jande riki amõ koty. Ywa pe har ta aja jande.

Jande muhãha rehe jaharõ hũ jaxo. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Jaharõ hũ jaxo ehe. Ywa ngi a'e wyjy ta uwyr. A'e riki jandema'e sawa'e te.

²¹ Jande rete ke a'e muruwak ta kÿ. Apo jande pitu te'e riki. Ima'e rete ke katu te ame'ë ke. A'erehe a'e aja jande ke a'e muruwak ta kÿ. Pyrãtãha namõ jande ke a'e muruwak ta kÿ. A'erehe upa katu te ngã hendu katu te ehe. Upa katu te. Pyta we ym ta.

4

Pehë py'a pemujywyr pehë juehe

¹ Ihë mu ta! Pehë rehe ihë apy'a katu. Pehë rehe ihë asak tar katu tĩ. Ihë ke pemuhury katu. Pehë ngi ihë ruxĩ ym. Ko apandu pehë pe. Kirisutu rehe pejurujar katu. Ame'ë ke pehijar ym. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe pexo.

² Ko kũjã ta pe ihë apandu. Ewo pe. Syn pe amõ. (Peje'ë je'ë pehë jupe, aja ihë ahendu.) A'erehe mã peja pehë py'a pemujywyr katu pehë juehe. Kirisutu rehe pejurujar katu. A'erehe pehë anam ta aja pehë.

³ Sa'e! Nde erepandu ame'ë ke nde erema'ema'e katu. Ihë namõ myrandu katu ke nde erepandu pandu. Apo apandu nde pe. Ame'ë kũjã ta pe ebandu katu, Ewo pe. Syn pe tĩ. Aja rahã, a'eta py'a jywyr ta a'eta juehe. Yman ame'ë kũjã ta riki ihë namõ myrandu katu ke

pandu pandu hũ tĩ. Amõ sawa'e aja tĩ. Keremẽ ke. Amõ ta heta aja tĩ. Ame'ẽ ta ihẽ namõ myrandu katu ke pandu pandu tĩ. Upa ame'ẽ ta rer ke ima'e paper rehe Tupã mupinim katu. Uhã te hũ ame'ẽ ta rer ke ame'ẽ paper rehe ihĩ.

Pehẽ rury katu aja pexo katu

⁴ Kirisutu namõ pehẽ juehe katu pexo. A'erehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha pexo. Ko riki apandu we tĩ. Mã peja pehẽ rury katu pexo.

⁵ Mã peja upa amõ ta rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ, aja pexo katu. Sawa'e te jywyr tate.

⁶ Upa ma'e ke rehe pejumupyai ym pexo. Ame'ẽ rehe har Tupã namõ pepandu. Inamõ pepandu rahã, ma'e ke nixói te pehẽ pe ame'ẽ ke pepandu ipe. "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" ame'ẽ panduha namõ pepandu ipe.

⁷ Jesu Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ py'a ke Tupã muhury katu ta. Ipy'a muhuryha ke amõ ukwa katu. Tupã riki muhury katu rahã, i'ar koty te we katuha.

Ma'e katu ame'ẽ ke jõ pehẽ py'a rupi pekwa pekwa pexo

⁸ Ihẽ mu ta! Ko a'ejõhar panduha ke apandu pehẽ pe apo 'y. Kuja. Ma'e katu ame'ẽ ke jõ pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. "Mã katu ko" aja amõ ta pandu, ame'ẽ rehe har pehẽ py'a pe aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Jetehar te ke aja tĩ. Ame'ẽ

rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Ma'e ke muhuxĩ ym amõ ke, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Ma'e jaxer ai ym ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. Amõ ta rehe ipy'a katu, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pekwa pekwa pexo tĩ. "Peme'ẽ panduha katu" aja amõ ta pandu, ame'ẽ rehe har aja tĩ. Pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo tĩ. Aja rahã, pekwa pekwa pexo aja pema'ema'e ta. (A'erehe ma'e katu ame'ẽ ke jõ pehẽ py'a pe pekwa pekwa katu pexo.)

⁹ Ma'e ke ihẽ amu'e pehẽ pe. Aja pema'ema'e katu tĩ. Ihẽ axoha rehe pesak. Aja pexo tĩ. Pe, pehẽ namõ Tupã ixo katu ta. Jande py'a ke muhury katu ame'ẽ ke a'e.

Ihẽ pe tamatarer pemuwyr a'erehe pehẽ pe apandu: "Katu pehẽ"

¹⁰ Jandema'e sawa'e te kotyhar ke ihẽ. A'erehe ihẽ rury katu te hũ. Tupã pe ihẽ apandu tĩ: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja. Heta te hũ jahy kanim, pe, apo ihẽ rehe pehaihu katu tĩ. Ihẽ pe tamatarer pemuwyr tĩ. Aja ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, aja pemujekwa katu ihẽ pe. A'erehe ihẽ rury katu te hũ ihẽ. Ihẽ rehe peharái, aja ym apandu. Ihẽ rehe peharái ym. Tamatarer pemuwyrriha pemanga tipe. Ame'ẽ ke akwa katu. Anĩ. Marã ka ym tamatarer ihẽ pe

pemuwryiha. Ame'ë ke akwa katu tĩ.

¹¹ Ihë rehe ma'e ke pema'ema'e ym rahã, ihë apyrara ym axo. Upa ma'e ihë axoha rehe ihë rury katu. Aja ihë akwa katu.

¹² Ihëma'e ym te aja ihë axo rahã, ihë rury katu axo. Ihëma'e hũ aja axoha ke ihë akwa katu tĩ. Aja axo rahã, ihë rury katu tĩ. Aja ihë ajumu'e katu. A'erehe ihë myahy te rahã, ihë rury katu. Ihë ãpũ rahã, aja tĩ. Ihë rury katu tĩ. Ihëma'e ym te rahã, aja tĩ. Ihë rury katu tĩ. Ma'e heta rahã, aja tĩ. Ihë rury katu tĩ. Aja te'eha ihë. Amõ amõ renda pe ihë axo rahã, ihë rury katu.

¹³ Upa katu te ma'e ke ihë rehe uhyk rahã, ihë rury katu. Pырãtãha ke ihë pe Kirisutu muwyr, a'erehe ihë rury katu.

¹⁴ Pe, ihë apyrara rahã, ihë rehe pehaihu katu. Aja rahã, katu tiki.

¹⁵ Siri ok ta pe har ta ke pehë. Masendo ywy pe pexo. A'ep myrandu katu ke ihë apandu pandu py pehë pe. Pe, pehë ngi ihë aho rahã, pehë jõ riki ihë pe ma'e ke peme'ë katu. Aja pekwa katu. Pehë jõ ma'e ke rehe pekyty'ÿ ym ihë pe. Ihë apyrara rahã, pehë jõ pepyai tĩ.

¹⁶ Pe, Tesaron ok ta pe ihë axo rahã, ihëma'e ke nixói te. Arahã ihë pe tamatarer ke pemuwyr. Jete. A'engi mokõihar pemuwyr tĩ.

¹⁷ Ame'ë ke ihë apyhyk rahã, ihë rury katu. Ame'ë

rehe jõ ym. Tupã koty pehëma'e ke ihĩ hũ ta, aja saka. Ame'ë pehëma'e hetaha ke ihë aputar katu riki.

¹⁸ Jete. Upa katu te ihë pe pemuwyr. Ame'ë ke upa ihë apyhyk. Pemuwyr te hũ. Upa ma'e ihë aputar ame'ë ke kohĩ apo. Pemuwyr ame'ë ke Eparondi werur. A'erehe i'ar koty te we ihëma'e kohĩ. Pemuwyr ame'ë ke Tupã koty ma'e pihe katu, ame'ëja saka. Tupã hury katu ehe. Ymanihar ta Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ rahã, ma'e pihe katu ame'ë ke mutakãxĩ. Hapy, ame'ëja mutakãxĩ. Aja ihë pe pehë pemuwyr ame'ë ke tĩ. (Tupã ke pemuhury katu ame'ë ke tĩ.)

¹⁹ Pe, pehëma'e ke upa katu te nixói te rahã, ame'ë ke Tupã me'ë me'ë ta, pehë pe. Jande japy'a katu ehe ame'ë ke a'e. Ima'e ma'e ke upa ym te ta. Jesu Kirisutu namõ pehë juehe katu pexo, a'erehe pehë pe a'e me'ë me'ë katu.

²⁰ Tupã riki jande pái keruhũ. "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu pandu katu. Aja te'eha ta. "Amen." Ame'ë: "A'e tÿ."

Katuha ke Páu mondo

²¹ Pehë koty Tupã kotyhar ta ixo. Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta tĩ. A'eta pe katuha ke ihë amondo axo. Se Hom ok ta pe amõ ta ixo. Pehë mu ta aja a'eta tĩ. A'eta mondo ixo tĩ. Pehë pe katuha ke mondo ixo tĩ.

²² Se Tupã kotyhar ta ixo. Upa ame'ë ta pehë

pe katuha ke mondo ixo tĩ.
Kapitã keruhũ rok pe Jesu
kotyhar ta amõ ta ixo. Kapitã
keruhũma'e parakyha ta ke
ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta katuha ke
mondo ixo pehẽ pe tĩ.

²³ Jesu riki jandema'e
sawa'e te. Mã peja johu pehẽ
rehe Jesu Kirisutu usak katu.

Upa.

Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim

Hom ok ta pe Páu ixo. Jesu rehe har a'e pandu pandu ixo, ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amõ ta kynda raho. A'ep a'e ixo rahã, kome'ë paper ke a'e mupinim.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe amõ ta amõ koty mu'e ixo. Kuja: "Jesu katu te ame'ë ke a'e. Anĩ. Tupã aja ym a'e" aja mu'e naĩ.

Ame'ë mu'eha ke Páu mukanim tar katu, a'erehe a'e mu'e katu. "Jetehar te ke. Jesu Tupã a'e tĩ" aja mu'e katu. "Mã peja pehẽ ke amõ ta muka'u te'e ym" aja Koro ok ta pe har ta pe Páu mupinim.

Jesu kotyhar ta pe: "Ihẽ mu ta" aja Páu pandu.

Koro ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo

Ame'ë ta pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻² Pehẽ riki Koro ok ta pe har ta ke. Tupã kotyhar ta ke pehẽ tĩ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Timo ihẽ namõ ixo tĩ. Jande mu aja a'e. Jesu Kirisutu mondo ame'ë ke ihẽ. Aja Tupã putar katu. Kirisutu rehe pejurujar katu tĩ. A'erehe jande mu ta aja pehẽ tĩ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu. A'e riki jande pái keruhũ.

Myrandu katu rehe pehendu rahã, Jesu rehe pejurujar katu

³ Tupã namõ japandu rahã, pehẽ rehe har japandu. Arahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu ipe. Aja te'eha jande. Tupã riki Jesu Kirisutu pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

⁴ Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, aja jahendu, a'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja Tupã pe japandu. Tupã kotyhar ta rehe pehẽ pepy'a katu, aja jahendu tĩ. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja japandu ipe tĩ.

⁵ Myrandu katu rehe pehendu py rahã, Tupã namõ jurujar katu ame'ë ta ixo ta, aja pehendu. Jetehar te ke ame'ë. A'erehe Jesu rehe pejurujar katu. Tupã namõ ixo ta, aja pehendu. A'erehe amõ ta rehe pehẽ pepy'a katu tĩ. Tupã namõ pexo ta, ame'ë ke pekwa katu. Ame'ë ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa. Ywa pe ihĩ katu, ame'ëja saka.

⁶ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke rehe pehendu py rahã, jetehar te ke aja pekwa. A'erehe pehẽ py'a pemuruwak. Pehẽ pexoha katu aja pemuruwak tĩ. Pe, myrandu katu pehẽ koty amõ ta pandu pandu oho. A'erehe amõ amõ ta hendu katu tĩ. Aja kome'ë ywy keruhũ rupi tĩ. Myrandu katu

pandu pandu oho tĩ. Pe, ngã py'a muruwak tĩ. Ixoha katu aja muruwak tĩ.

⁷ Awa ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ, ame'ẽ ke Epar riki mu'e katu pehẽ pe. Jande japy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e tĩ. Jande aja Kirisutu pe a'e paraky ixo tĩ. Tupã je'ẽha ke a'e pandu pandu, ame'ẽ riki ima'e parakyha ke. Pehẽ koty jande jaho ym, a'erehe a'e riki Tupã je'ẽha ke pandu pehẽ pe. (A'erehe pehendu katu ta me'ẽ te'e ehe.)

⁸ Tupã'ã riki pehẽ pepy'a rehe ihĩ katu, a'erehe amõ ta rehe pepy'a katu aja jande pe Epar pandu.

Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu

⁹ A'erehe pehẽ rehe har jahendu rahã, Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja te'eha jande. Kuja inamõ japandu:

—Jande pái keruhũ! Koro ok ta pe har ta pe ma'e ke nde ereputar ame'ẽ ke emujekwa katu. Nde erekwa katu ame'ẽ ke Ne'ã muwyr. Ame'ẽ namõ nde ereputar ame'ẽ ke emujekwa katu ngã pe — aja Tupã namõ japandu.

¹⁰ Aja rahã, Tupã putar, aja pexo katu ta kũ. A'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta kũ tĩ. Aja rahã, katu ame'ẽ ke jõ pema'ema'e katu ta. Amõ we Tupã rehe har pekwa katu te we ta tĩ.

¹¹ A'e jõ riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke. Ame'ẽ pyrãtãha namõ pehẽ py'a mã peja a'e mâtã katu. Aja rahã, pehẽ ke

amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu ta kũ.

¹² Ixotyhar ta pe ma'e katu ame'ẽ ke a'e me'ẽ me'ẽ ta kũ. A'e ixo ame'ẽ renda pe me'ẽ me'ẽ ta kũ. Ame'ẽ renda rupi wera te hũ. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo, aja mujekwa katu.) “Ihẽma'e ta ke” aja a'e pandu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e me'ẽ me'ẽ ta tĩ. A'erehe jande pái keruhũ namõ pepandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pepandu ipe. Pehẽ rury katuha namõ aja pepandu.

¹³ Satana kotyhar ta ke jande kwe. (Ãjã ramũi a'e.) Apo Tupã ra'yr koty jande ke Tupã muruwak. A'erehe Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y. Ta'yr rehe a'e ipy'a katu te. Pe, Ta'yr pandu ame'ẽ ke rehe jahendu katu jaxo rahã, jande rehe Tupã usak katu. Ymanihar jaxoha aja ym jande apo 'y. Satana kotyhar ta aja jaxo rahã, ymanihar jaxoha namõ jaxo. Katu ym aja.

¹⁴ Apo anĩ. Ta'yr kotyhar ta ke jande apo 'y, a'erehe Satanama'e pyrãtãha ngi jande ke Ta'yr muhem. Upa jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Ame'ẽ ke rehe Ta'yr muhepy. A'erehe jande rehe Tupã ipy'a jywyr katu tĩ.

Kirisutu rehe har

¹⁵ Tupã rehe usak ym te awa. Kirisutu rehe awa usak, a'erehe Tupã rehe usak, ame'ẽja saka tĩ. Tupã a'e tĩ. 'Ar nixói te rahã, pete'e a'e ixo. Upa katu te ma'e ke a'e

mujā. Ame'ē 'ar koty te we a'e katu te ha ke.

¹⁶ A'e ixo, a'erehe upa katu te ywa rehe ihī ame'ē ke Tupā mujā. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ta ke mujā tī. Awa usak, ame'ē ke mujā. Usak ym, ame'ē ke mujā tī. Kuja awa usak ym ame'ē ta ke mujā tī. Je'ēha rahoha ta ke mujā. (Ame'ē ta rehe usak ym awa.) Ame'ē tama'e kapitā keruhū ta ke mujā tī. (Ame'ē ta rehe usak ym tī.) Upa katu te ame'ē ta ke a'e mujā tī. Kirisutu je'ēha rupi upa katu te mujā. Upa katu te mujā, ame'ē kapitā keruhū te Kirisutu.

¹⁷ Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, pete'e a'e ixo. A'e ixo, a'erehe upa katu te ma'e ke henda pe katu aja ihī tī.

¹⁸ A'e riki jurujar katu ame'ē tama'e kapitā keruhū. Pe, jurujar katu ehe ame'ē ta riki hete aja. Iākā aja riki Kirisutu. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) A'e riki jurujar katu ehe ame'ē ta ke muhā katu. Tupā ra'yr ke a'e. A'e riki manōha ngi kwera katu py uhem. A'erehe upa katu te ma'e ke ihī, ame'ē ta 'ar koty te we a'e katu te ha ke.

¹⁹ Upa katu te Tupā aja Ta'yr a'e tī. Juja katu te a'eta tī. Aja Tupā putar katu.

²⁰ Tupā pandu:

—Ihē ra'yr riki upa katu te ma'e ke mukatu ta ihē pe tī — aja.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Ta'yr manō, a'erehe Tupā hury katu ngā rehe tī.

Upa katu te a'e mukatu, hury katu ngā rehe tī. Kome'ē ywy keruhū pe ixo, ame'ē ta rehe hury katu. Ywa rehe ma'e mujā, ame'ē ke ihī. Ame'ē mukatu tī. Ame'ē ta rehe hury katu tī.

Tupā rehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y

²¹ Tupā rehe har pehē py'a pe pekwa ym te pexo kwe. Pexo ai te'e, a'erehe huwajan ta aja pexo. Pehē py'a pe ma'e jaxer ame'ē ke pekwa pekwa pexo tī, a'erehe huwajan ta aja pexo tī.

²² Pe, ehe katu ame'ē ta ke pehē apo 'y, aja pehē ke a'e muruwak. Ta'yr manō, a'erehe pehē ke a'e muruwak katu. Aja rahā, a'e ixo ame'ē pe pehē ke a'e muhyk katu ta. Pehē riki katu te ame'ē ta ke aja a'e muhyk katu ta. Pehē py'a juhyk ame'ē ta aja tī. Pehē ke muhyk katu ta tī. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe aja pehē ke a'e muhyk katu ta tī.

²³ Kuja katu tiki. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu pexo rī. Ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Myrandu katu ke pehendu rahā, myja Tupā namō amō ixo katu ta, aja pehendu. Pejurujar katu ehe tī. Tupā namō pexo ta, ame'ē pekwa katuha ke pemukanim ym ta me'ē te'e. Ame'ē myrandu katu ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe amō ta pandu pandu oho. Ame'ē ke ihē apandu pandu axo tī. Ame'ē rehe ihē aparaky axo. Ihē Páu.

Tupāma'e miasu ke ihē

²⁴ Jesu rehe har ngā pe ihē apandu pandu, a'erehe ihē ke amō ta mupyrara. (A'erehe pehē pe katu tī. Ehe har pehē pe kome'ē paper rehe ihē amujekwa tī.) A'erehe ihē ruryha namō ihē py'ahu te'e ahendu. Kirisutu ke amō ta mahy hū. Ame'ē mahyha a'ewan ym we rī. Jurujar katu me'ē ta riki Kirisutu rete aja saka. Pe, ame'ē ta ke amō ta pyrara hū. Ihē ke aja tī. Ihē ke mupyrara hū ngā ixo tī. Aja rahā, Kirisutu pyraraha ke ihē riki amumba ta rī.

²⁵ Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā je'ēha ke ihē amu'e katu. Ame'ē parakyha ke Tupā me'ē ihē pe. Pehē pe aja tī. Amu'e katu tī. Upa katu te ima'e je'ēha ke ihē apandu katu ngā pe.

²⁶ Yman ima'e je'ēha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta pe a'e mujekwa ym rī. Apo ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu 'y.

²⁷ Kuja a'e ukwa. Pehē py'a rehe Kirisutu ihī katu. Ame'ē ke yman a'e mujekwa ym rī. Apo ame'ē ke ixotyhar ta pe a'e mujekwa katu. Mā katu te hū ame'ē ke ame'ē. Ima'e katu te ha ke pesak ta tī. Ame'ē ke yman mujekwa ym tī. Apo upa ame'ē ke a'e mujekwa katu tī.

²⁸ Kirisutu rehe har upa ngā pe japandu pandu. Upa jande jakwa katuha namō upa ngā ke jamu'e katu. "Pe-jurujar katu ehe" aja japandu ngā pe tī. Aja rahā, aja pame katu te Tupā ruwa koty ja-

muhyk ta, ame'ēja saka. "Ko Kirisutu kotyhar ta ke. Ehe har ukwa katu te ame'ē ta ke" aja jamuhyk ta.

²⁹ Ame'ē ke rehe ihē aparaky hū. Ima'e je'ēha ke ihē apandu, ame'ē riki ihēma'e parakyha ke. Ima'e pyrātā te ha ke Kirisutu muwyr ihē pe. A'erehe ima'e je'ēha ke ihē apandu hū.

2

Ihēma'e aparakyha rehe har apandu ta

¹ Ko pehē pekwa katu aja ihē aputar. Pehē rehe har Tupā namō ihē apandu pandu te hū. Ihē aparaky hū, ame'ēja saka. Raonisēi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Pehē rekoha juramā rupi upa katu te ihē rehe usak ym ame'ē ta rehe har aja tī. Tupā namō apandu pandu tī.

² Kuja Tupā namō ihē apandu:

—Jande pái keruhū! A'eta py'a ke emātā katu. Peteihar aja mā peja a'eta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Mā peja nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja rahā, ka'u te'e ym ta. Kirisutu rehe har nde eremu-jekwa, ame'ē ke a'eta ukwa katu te ta tī. Yman ehe har ngā pe nde eremu-jekwa ym. Apo nde eremu-jekwa katu 'y — aja ihē apandu inamō.

³ Upa ma'e ke Tupā ukwa katu te a'e. Ame'ē ke Kirisutu mujekwa jande pe. Pe, Kirisutu rehe har amō ukwa katu rahā, Tupā ukwa katuha ke a'e ukwa ta tī.

⁴ Ko pehē pe ihē amupinim aī. Te'e amō ta pandu. Aja

je'ē hātā tā pehē namō. Mā peja pehē ke a'eta muka'u te'e ym. Ame'ē ta panduha rehe pehendu rahā: “Mā! Katu” aja pekwha naī. Anī. Ame'ē je'ēha namō mā peja pehē ke muka'u te'e ym.

⁵ Pehē namō ihē axo ym. Pe, pehē rehe har ihē py'a pe ihē akwa akwa axo. Kirisutu rehe pehē johu pejuru jar katu te. Pehijar ym, aja ihē ahendu, a'erehe ihē rury katu axo.

Kirisutu namō pehē juehe katu pexo

⁶ Jesu Kirisutu rehe pejuru jar katu a'erehe pepandu: “A'e riki jandema'e sawa'e te” aja pehē py'a pe pemu'am. A'erehe inamō pehē juehe katu pexo.

⁷ Mā peja pahar a'e ke pehijar ym. Myra rapo yyp ihon, aja inamō pexo katu. (Pehijar ym.) I'y tiha oho, aja ehe har pejumu'e katu te we pexo rī. Pehē ke Epar mu'e, aja pejuru jar katu te we rī. Tupā namō pepandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe.

⁸ Pesak katurahā! Kirisutu rehe har pehē ke amō muka'u te'e rahā, katu ym tiki. Ngā ukwaha namō muka'u te'e. Jaxer ke ame'ē ukwaha. Ame'ē ke hamūi ta ukwaha ke ngā ukwa ixo. Kirisutu mu'e aja ym ame'ē. Pe, Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwaha ke namō muka'u te'e tī. Ame'ē ke Kirisutu mu'e aja ym tī.

⁹ Kirisutu uwyr rahā, awa te'e a'e aja kome'ē ywy

keruhū pe a'e ixo. Tupā a'e tī. Juja katu te a'eta tī.

¹⁰ Inamō pehē juehe katu pexo. A'erehe Kirisutu rehe har pekwa katu te, aja pexo. Amō Tupā je'ēha rahoha ta riki kapitā keruhū ta ke. Ame'ē ta 'ar koty te we Kirisutu pyrātā te hū ha.

Pehē ke Tupā muhā katu

¹¹ Pehē py'a rehe Kirisutu ihī, ame'ē riki pehē pিরer ke pejupā, ame'ēja saka. (Ame'ē ke ixotyhar ta ke pehē, aja mujekwa.) Ame'ē ke amō mujā ym. Kirisutu mujā ame'ē ke. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu rahā, pepandu ta: “Anī. Japutu'u ta ingi” aja. (Aja rahā, ame'ē ma'e peka'u te'eha pema'eha ngi pehē ke Kirisutu muhem.)

¹² Pe, y pe pehē ke amō mujahuk rahā, Kirisutu namō pehē ke amō ta jyty m, ame'ēja saka. Aja rahā, pexo ai te'e, ame'ē ke pehijar aja pemu-jekwa. Pe, y ngi pehē ke amō muhem rahā, Kirisutu namō pehē ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ēja saka tī. Aja rahā, pexoha pyahu, aja pexo. Pejuru jar katu ehe, a'erehe Kirisutu namō pehē ke a'e mukwera katu muhem, ame'ēja saka.

¹³ Yman pemanō ame'ēja saka pehē. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e, a'erehe pemanō, ame'ēja saka. Amō awa ta aja pehē. Jundéu awa ta ym. Amō awa ta ke pehē, a'erehe pemanō ame'ē ta ke pehē kwe tī. Apo anī. Kirisutu

namō pehē juehe katu pexo 'y. A'erehe pehē ruhā te hū aja pexo apo 'y. Ma'e jaka'u te'eha ke jande johu jama'ema'e. Ame'ē ke jande py'a ngi Tupā juhyk. Pe, jande rehe ipy'a ke a'e mujy-wyr.

¹⁴ Upa jandema'e ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke paper rehe amō mupinim, ame'ēja saka riki. Pe, ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. Kirisutu manō, ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe ame'ē paper ke Tupā munixói te 'y. (Aja upa katu te mukanim.)

¹⁵ A'erehe amō ta ke ājā ta mukyje, ame'ē ke Kirisutu mukanim 'y. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe a'e manō rahā, ājā tama'e pyrātāha ke a'e muputu'u. Ame'ē ke a'e mujekwa ngā pe. A'erehe upa ngā ukwa katu apo 'y. (A'erehe ājā ta ngi ngā kyje ym ta me'ē te'e.)

Mu'eharan ta rehe pehendu ym

¹⁶ Pesarahā! Ma'e ke pe'u, ame'ē rehe har katu ym, aja mu'eharan ta pandu. Ame'ē ta rehe pehendu ym. Amō ma'e wera rahā, Tupāma'e ame'ē, a'erehe peparaky ym, aja pandu tī. Jahy pihun te rahā, aja tī. Peparaky ym tī. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahā aja tī. Peparaky ym tī, aja a'eta mu'e tī. Upa aja mu'eharan ta mu'e ame'ē ke rehe pehendu ym.

¹⁷ Upa ame'ē ta riki ma'e mujekwaha jō. Kuja. Yman

rahā uwyr ame'ē ke mujekwa. Ame'ē uwyr apo 'y. Kirisutu a'e. A'erehe mu'eharan ta rehe pehendu ym.

¹⁸ A'eta rehe pehendu ym, a'erehe pexoha riki katu ym aja amō ta pandu naī. Mā peja pemukahem ym. Ame'ē ta riki Tupā je'ēha rahoha ta rehe ipy'a moī moī katu, aja a'eta pandu. Pehē aja ym. (Tupā je'ēha rahoha ta rehe pehē py'a pemoī ym.) A'erehe pexoha katu ym aja pandu naī tī. Katu ym a'eta juehe aja a'eta pandu a'eta jupe. Ame'ē riki te'e. (A'eta katu te aja ukwaha.) Ixeraiha aja a'eta usak, a'erehe ukwa katu te aja a'eta pandu naī tī. A'erehe a'eta katu te aja a'eta jupe ukwaha naī.

¹⁹ Ame'ē ta Kirisutu kotyhar ta ym apo. Anī. Hijar oho.

Kirisutu riki jurujar katu ame'ē ta ākā aja saka. (Aja rahā, ixotyhar ta hendu katu ehe.) Jurujar katu ame'ē ta hendu katu ehe rahā, pyrātāha ke a'e muwyr ngā pe. (Jurujar katu ame'ē ta Kirisutu rete aja saka.) Hajy amō ke pyrātā katu. Mutariha aja tī. Pyrātā katu tī. (Aja Kirisutu namō ixotyhar ta juehe katu ixo rahā, Tupā putar aja ehe har ukwa katu te we ta ixo.)

Awama'e ukwaha rehe pehendu ym

²⁰ Kirisutu riki manō rahā, inamō pemanō ame'ēja saka tī. Aja rahā, Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ukwaha ngi pehē ke a'e muruwak. A'erehe

Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta aja pexo rahã, katu ym tiki.

²¹ A'eta pandu:

—Kome'ẽ mi'u pe'u ym. Pe-manga ym tĩ. Pepyhyk ym te tĩ — aja.

²² Ame'ẽ mi'u amõ u'u. A'engi pusu ngi uhem riki. A'erehe a'eta pandu ame'ẽ ke awa ta ke te'e pandu ame'ẽ ke jõ. A'etama'e ukwaha ke mu'e, ame'ẽ jõ. (A'erehe upa ame'ẽ rehe pehendu ym.)

²³ Jete! Huryha namõ Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, a'eta ukwa katu te, aja mujekwa naĩ. A'eta katu ym a'eta juehe aja a'eta jupe naĩ. Aja rahã, ukwa katu te, aja mujekwa naĩ tĩ. Ma'e ke u'u ym te rahã aja tĩ. Ukwa katu te, aja mujekwa naĩ tĩ. Pe, upa ame'ẽ ta aja ma'ema'e rahã, ipy'a pe ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ukwa ukwa ixo. Ame'ẽ ke muputu'u ym. (Pe, ukwa ukwa ixo, aja a'eta ma'ema'e ixo tĩ.) Katu ym aja. A'erehe ame'ẽ mu'eharan ta rehe pehendu ym pehẽ.

3

Ywa pe har ma'e katu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo

¹ Kirisutu ke Tupã mukwera katu muhem rahã, pemanõha ngi pehẽ ke a'e mukwera katu muhem tĩ, ame'ẽja saka. A'erehe pexoha pyahu aja pexo katu. A'erehe ywa pe pehẽ pexo, aja pekwa pekwa pexo. (Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ.) Ame'ẽ ywa pe

Tupã rake Kirisutu wapyk uĩ. Ijywa katu koty wapyk. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

² Ywa pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. (Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke pema'ema'e ta.) Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa ym pexo. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tĩ.)

³ Aja rahã, pemanõ, ame'ẽja saka pexo. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'e ke rehe har pekwa pekwa ym pexo. Tupã namõ pehẽ juehe katu pexo. Aja rahã, Kirisutu ixoha te aja pexo katu tĩ. Ame'ẽ ke Tupã mujekwa ym we rĩ. (Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe mujekwa ym we rĩ.)

⁴ Pe, Kirisutu jywyr rahã, inamõ pexo ta tĩ. Katu te ha namõ a'e jywyr ta. (Arahã upa ngã pe pexoha te ke Tupã mujekwa katu ta.)

Pexo ai te'e kwe

⁵ Pesarahã! Ma'e ka'u te'eha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ma'ema'e tar katu. Aja pehẽ tĩ. Ame'ẽ ke pemukiman ta me'ẽ te'e. Kuja! Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ. Pehẽ py'a pe ma'e jaxer ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo ame'ẽ ke peputu'u ingi. Peka'u te'e ym. Amõ tama'e ke rehe pehẽ py'a pemoĩ ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe pehẽ pemoĩ rahã: “Ko tupã” aja ame'ẽ

rehe pehē pekwa. Katu ym aja.

⁶ Upa aja me'ē ke amō ta ma'ema'e. Aja rahā Tupā je'ēha rehe hendu ym. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mahy hū ta.

⁷ Aja pehē kwe tī. Pexo ai te'e kwe tī.

⁸ Apo upa amō we ma'e ke pehijar ta me'ē te'e. Kuja. Peparahy ym. Peje'ē je'ē hū ym tī. Amō ta rehe har katu ym peje'ē ym tī. Amō ta rehe pehē juru ai ym tī.

⁹ Amō ta pe te'e ym pehē tī. Yman aja te'e pexo ame'ē ke pehē tī. Apo ame'ē pexoha ke pehijar ta me'ē te'e.

Pexoha pyahu aja pexo katu

¹⁰ Apo pehē py'a pe katu ame'ē ke jō pekwa pekwa pexo. Pehē py'a pyahu, ame'ēja saka. Ame'ē ke Tupā moī. A'e riki pyahu aja mujā. Amō amō we rahā, ame'ē ke a'e mukatu te we ixo rī. Aja rahā, a'e katu te ha aja pehē tī. Aja rahā, juehe har pehē pe a'e mujekwa katu te we ta rī.

¹¹ Ixotyhar ta pyahu aja ixo. A'erehe juja katu te awa ta ipe. Amō koty koty awa ta ke aja ym ipe. Ko jundéu awa ta ke aja a'e ukwa ym. Ko jundéu awa aja ym ame'ē ta ke aja a'e ukwa ym tī. Ko ipirer jupā ame'ē ta ke aja a'e ukwa ym tī. Ko ipirer jupā ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko amō awa ta aja ukwa ym tī. Ko ukwa ym te ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu ta ke aja ukwa ym tī. Ko miasu

ym ame'ē ta ke aja ukwa ym tī. Upa awa ta juja katu te ipe. Kirisutu jō riki katu te me'ē ke. Upa jurujar katu ame'ē ta py'a rehe a'e ihī katu. A'erehe upa ixotyhar ta juja katu te ipe.

Amō ta rehe pepy'a katu

¹² Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Pehē rehe a'e ipy'a katu. Pehē rehe a'e katu usak tī. A'erehe ixotyhar ta ke aja a'e muruwak. A'erehe amō ta rehe pepyrara pesak katu ta me'ē te'e. Pepy'a katu amō ta rehe tī. Pahar je'ēha pemujywywyr ym amō ta pe tī. Pahar peparahy ym amō ta rehe tī. "Mā! Katu te me'ē ke jande" aja ym pekwa pekwa pehē juehe har.

¹³ Pehē pe jaxer amō ta ma'e rahā, peje'ē ym a'eta pe. Pehē py'a pemujywywyr katu ehe tī. Pehē pe amō je'ē je'ē hū rahā, pahar pehē py'a pemujywywyr ehe. Pehē rehe Kirisutu ipy'a jywywyr, aja pehē py'a pemujywywyr amō ta rehe tī.

¹⁴ Amō we tī. Kuja riki katu te ame'ē ke. Amō ta rehe pepy'a katu. Aja rahā, pehē katu te pehē juehe pexo.

¹⁵ "Myja ihē axo ta my? Ma'e ihē ama'e ta my?" aja pexo rahā, mā peja pehē py'a ke Kirisutu muhury katu. Aja rahā, pehē pema'eha rehe: "A'e tŷ" aja a'e pandu tī. (Aja ym rahā, pema'e ym ma'e ke.) "Peteihar aja pexo tī. Pehē kotyhar ta namō pehē juehe katu pexo" aja Tupā mujekwa katu pehē pe. Aja rahā pehē py'a ke a'e muhury

katu tī, aja pekwa ta. Pe, Tupã pe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu katu.

Tupã rehe har pejyngar katu

¹⁶ Kirisutu je'ēha ke pehē py'a pe pemupyta katu. Katu te ame'ē ke pemu'e katu pehē jupe. Ukwa katuha ke pehē pe Tupã muwyr, ame'ē namō pemu'e katu pehē jupe. Tupã je'ēha ke pejyngar. Tupã rehe har pejyngar tī. Tupã mujekwa ame'ē ke pejyngar tī. Tupã rehe pejyngar rahã: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo ehe har.

¹⁷ Upa katu te pema'ema'e, ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pema'ema'e. Upa katu te pepandu ame'ē ke Jesu je'ēha rupi pepandu tī. A'e riki jandema'e sawa'e te. Pejuru jar katu ehe, a'erehe Tupã namō pepandu rahã: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja pepandu ipe. A'e riki jande pái keruhū.

Kirisutu kotyhar ta ma'ema'eha, ame'ē rehe har

¹⁸ Ixawa'e katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y. Pehē riki Kirisutu kotyhar ta ke, a'erehe pehē sawa'e ta rehe pehendu katu ta me'ē te'e.

¹⁹ Hakehar katu me'ē ta! Pehē pe apandu apo 'y! Pehē rakehar ta rehe pepy'a katu. Peje'ē je'ē hū ym a'eta pe.

²⁰ Kurumī ta aja tī. Kūjātāi ta aja tī. Ta'yn ta aja tī. Kirisutu kotyhar ta ke pehē tī, a'erehe upa katu te nde

pái pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Ne māi rehe aja tī. Pehendu katu tī. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu, ame'ēja saka.

²¹ Ko ipái ta pe ihē apandu katu. Pehē ra'yr ta ke pemuparahy ym. Pehē rajyr ta ke aja tī. Pemuparahy ym tī. Imāi ta pe apandu tī. Pehē membyr ta ke pemuparahy ym tī. Pemuparahy rahã, a'eta jupyai ta ixo. Katu ym aja. A'erehe pemuparahy ym.

²² Ko miasu ta pe ihē apandu apo. Sehar pehē jar ta ixo. Upa katu te ame'ē ta pandu ame'ē ke rehe pehendu katu. Amō ta riki ijar usak u'am rahã jō paraky katu. Aja rahã, ijar pandu ta: “Pehē katu” aja ukwaha jupe. Aja ym pehē. Tupã rehe pehē py'a pemoī moī katu, a'erehe peparaky katu. Pemuka'u te'eha aja ym peparaky.

²³ Peparaky rahã, peparaky katu. Tupã pe peparaky pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe peparaky katu. Pehē jar ta rehe jō peparaky pexo, aja ym pekwa pekwa pexo.

²⁴ Tupã riki ma'e ke pehē pe me'ē ta, aja pekwa pekwa pexo. Ixotyhar tama'e ke a'e mupyta katu. Yman rahã, a'e me'ē ta pehē pe. Pesarahã! Kirisutu riki pehē jar te. Peparaky ipe, aja pekwa pekwa pexo.

²⁵ Katu ym ame'ē ke amō ma'e rahã, aja juja Tupã mujywyr ta ipe. Awa ta rehe juja katu te a'e usak. A'erehe katu

ym ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ë ke a'e mupyrara ta tĩ.

4

¹ Ko miasu jar ta pe ihë apandu apo. Penupã ym, miasu ta ke. A'eta paraky katu rahã, pemuhepy katu a'eta pe tĩ. Pesarahã! Pehë jar keruhũ ywa pe ixo tĩ, aja pekwa pekwa pexo. (Kirisutu a'e.) A'erehe katu ame'ë ke miasu ta pe pema'ema'e tĩ.

Tupã namõ pepandu katu

² Ma'e ke rehe har Tupã namõ pepandu pandu rahã, pahar ame'ë rehe har peputu'u ym. Pepandu katu te we rĩ. Aja te'eha pehë. Peta kÿ. Aja rahã, pepyhÿi ym ta pexo. (Aja rahã, tapijar te'e we Tupã namõ pepandu pandu katu ta.) Tupã namõ pepandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja pepandu ipe tĩ.

³ Kirisutu rehe har ihë apandu. (Ame'ë ke amõ ta putar ym. A'erehe ihë ke kyndaha pe amõ ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihë axo apo. Pe, Tupã namõ pepandu rahã, jande rehe har pepandu tĩ. Kuja pepandu ipe:

—Páu ta ke emupoir. Aja rahã, ne je'ëha ke a'eta pandu pandu katu ta. Yman Kirisutu rehe har ngã ukwa ym, ame'ë ke a'eta mujekwa katu ta apo — aja Tupã namõ pepandu katu.

⁴ Kuja inamõ pepandu tĩ:

—Páu pandu rahã, mã peja Kirisutu rehe har a'e mujekwa katu te. Aja rahã, katu tiki — aja inamõ pepandu ihë rehe har.

Amõ ta pe Tupã je'ëha pemujekwa katu

⁵ Jesu rehe jurujar ym ame'ë ta ixo. Ame'ë ta namõ pexo rahã, pekwa katuha namõ pexo katu. Amõ amõ rahã, ame'ë ta rehe pesak rahã, Tupã je'ëha ke pepandu katu ngã pe. Ame'ë angaha ke pemukanim ym.

⁶ Amõ ta namõ pepandu rahã, panduha katu ame'ë ke pepandu. Jaxer aja ym pepandu. Pehë pe amõ pandu: "Myja my?" Aja rahã, ame'ë ke pemujekwa katu ipe rahã, katu tiki.

Koro ok ta pe har ta pe Páu rehe har Tik mujekwa ta

⁷⁻⁸ Tik ke pehë koty ihë amondo ta. Jande mu aja a'e tĩ. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. Ihë aja Kirisutu rehe a'e paraky ixo. Ima'e je'ëha ke a'e pandu, ame'ë riki Tikma'e parakyha. Tik pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë koty uhyk rahã, upa ihë rehe har pandu ta pehë pe. A'erehe pehë koty ihë amondo ta kÿ. Myja jande johu jaxo, ame'ë rehe har pehë pe a'e mujekwa ta tĩ. Aja rahã, pehë ke muhury katu ta.

⁹ Inamõ One oho ta tĩ. Jande mu aja a'e tĩ. Ihë apy'a katu ehe ame'ë ke a'e tĩ. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë kotyhar ke a'e. Sehar myrandu ke upa katu

te a'eta jumokōi pandu ta pehē pe.

Katuha ke ngā mondo

¹⁰ Arita riki katuha ke mondo ixo pehē pe. Ihē namō kyndaha pe a'e ixo. Katuha ke Mak mondo ixo tī. Manambe anam ke a'e. Ehe har ihē apandu pehē pe kwe. Pehē koty a'e uhyk rahā, pehē rury katuha namō ipo ke pepyhyk katu ingi, aja ihē apandu kwe.

¹¹ Josue amō her Jusu. Katuha ke a'e mondo ixo tī. Ame'ē mahapyr jundéu awa ta ke. Ma'e Arita, Mak, Josue. Jundéu awa ta ngi har a'eta mahapyr jō ihē namō Tupā rehe har pandu pandu. Ta'yr rehe jurujar katu ame'ē ta pe Tupā pandu katu: "Ihē kotyhar ta ke pehē apo 'y. Aputar katu" aja. Ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke ame'ē mahapyr sawa'e ta mujekwa katu ngā pe. Ihē namō mujekwa katu. Ihē ke a'eta mahapyr muhury katu tī.

¹² Epar riki katuha ke mondo ixo a'e tī. A'e riki pehē kotyhar tī. Jesu Kirisutu rehe a'e paraky tī. Ima'e je'ēha ke pandu, ame'ē riki Eparma'e parakyha ke. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū.

—Mā peja Koro ok ta pe har ta py'a ke emātā katu. Aja rahā, jurujar katuha ke a'eta hijar ym ta. Nde rehe har a'eta ukwa katu te. Aja ixo 'y. Upa katu te nde ereputar ame'ē ke a'eta ukwa katu te, aja mā peja a'eta ixo tī —

aja pehē rehe har Tupā namō Epar pandu pandu hū.

¹³ Jete! Ihē apandu katu. Pehē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu hū. Raoniséi ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Iera ok ta pe har ta rehe har aja tī. Tupā namō pandu pandu hū tī. Ame'ē rehe ahendu tī.

¹⁴ Ruk riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī. Nduku ke a'e. Jande japy'a katu ehe ame'ē ke a'e. Nema riki katuha ke pehē pe mondo ixo a'e tī.

¹⁵ "Katuha ke jande jamondo jaxo" aja Jesu kotyhar ta pe pepandu. Raoniséi ok ta pe ixo ame'ē ta pe pepandu tī. Jande mu aja ame'ē ta tī. Amō kūjā pe aja tī, ma'e Nin pe. Jandema'e katuha pepandu ipe. Hok pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ē ta pe jandema'e katuha ke pepandu tī.

¹⁶ Kome'ē paper pinim rehe upa pesak rahā, Raoniséi ok ta pe har ta koty pemondo tī. A'ep Jesu kotyhar ta usak katu ta tī. Aja Raoniséi ok ta pe har ta amō paper pinim pehē pe mondo rahā, ame'ē rehe pesak katu tī.

¹⁷ Kuja Aki pe pepandu katu:

—Kirisutu rehe nde ereparaky erexo. Ame'ē ke ehijar ym — aja pepandu ipe. (Tupā je'ēha ke a'e pandu, ame'ē riki ima'e parakyha ke.)

Ihē atu amupinim āi

18 Ko ihē po pe te'e ihē
amupinim aĩ. Ihē Páu.
Katuha ke pehē pe ihē
amondo axo. Ko kyndaha pe
ihē axo. Tupã namō pepandu
rahã, ihē rehe har pepandu
ipe.

Mã peja pehē rehe Tupã
ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim Peteĩhar ke

Tesaron ok ta pe har ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu. Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'erehe Jesu rehe a'eta jurujar katu. Jesu kotyhar ta ke apo 'y. Aja jundéu awa ta jurujar katu ehe tĩ. Aja jundéu awa aja ym ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

Peteĩ jahy a'ep Páu mukanim. Pe, ame'ẽ ok ta ngi oho. Korin ok ta pe oho. A'ep a'e ixo rahã, Timo uhyk uwyr ehe. Tesaron ok ta ngi a'e uhyk uwyr ehe. Pe, upa Tesaron ok ta pe har ta rehe har a'e pandu ipe, Páu pe. Myja Jesu kotyhar ta ixo my, ame'ẽ rehe har a'e pandu ipe. Apo Jesu kotyhar ta ke Páu muhury tar katu. Ame'ẽ ta pe amõ we Tupã je'ẽha ke a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Páu mondo ixo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: "Ihẽ mu ta" aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim

¹ Tesaron ok ta pe har ke pehẽ. Jesu rehe pehẽ pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Ko Sir

ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'eta rehe pejurujar katu. Ixotyhar ta ke pehẽ.

Mã peja pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu tĩ.

Pehẽ rehe har Tupã namõ ihẽ apandu

² Tupã namõ pehẽ rehe har japandu pandu. Aja rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja jande japandu ipe. Aja te'eha japandu pandu.

³ Tupã riki jande pái keruhũ. Inamõ pehẽ rehe har japandu pandu. Pehẽ pejurujar katu ehe, ame'ẽ rehe har amõ ta pe pepandu pandu. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu. Amõ ta rehe pepy'a katu, a'erehe ame'ẽ ta rehe pehaihu katu tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja Tupã pe japandu tĩ. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe peharõ katu te pexo tĩ. Aja jakwa jaxo rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe tĩ.

Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa

⁴ Jande mu ta! Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja jakwa katu. A'erehe pehẽ pe a'e mujekwa: "Ihẽ koty pehẽ py'a pemuruwak. Ihẽma'e wan ta pehẽ" aja. A'erehe Tupã kotyhar ta ke pehẽ apo 'y.

⁵ Pehẽ pe myrandu katu ke japandu. Ame'ẽ riki jetehar

te ke aja jakwa katu. Pe, Tupãma'e pyrãtãha ke pehẽ pe jamujekwa tĩ. Jande namõ l'ã ma'ema'e katu tĩ. Amukwehe pehẽ namõ jaxo rahã, katu jande jaxoha, ame'ẽ ke pekwa. Aja rahã Tupã rehe pehẽ pejurujar katu ta my, ame'ẽ ke japutar.

6 (Jete. Pejurujar katu ehe.) A'erehe jande aja pehẽ ke amõ ta mupyrara tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara pehẽ ke. Jesu aja pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara tĩ. Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Tupã je'ẽha rehe pehẽ rury katuha namõ pejurujar katu rĩ. Ame'ẽ pehẽ rury katuha ke pehẽ pe Tupã'ã me'ẽ.

7 Pexoha ke amõ ta pe pemujekwa. A'erehe pehẽ aja Jesu kotyhar ta tĩ. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta ke a'eta. Pehẽ aja ame'ẽ ta ke amõ ta mupyrara tipe tĩ. Anĩ. Hury katuha namõ ame'ẽ ta jurujar katu ehe tĩ.

8 Yman Masendo ywy rupi Tupã je'ẽha ke pepandu pandu peho. Ngere ywy rupi pepandu pandu peho tĩ. Jesu rehe har pepandu pandu peho. Pesarahã! Pehẽ rehe har aja tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta pehẽ rehe har ukwa tĩ. Tupã rehe pejurujar katu ame'ẽ ke amõ ta ukwa. A'erehe amõ ywy rupi ame'ẽ pejurujar katuha rehe har marã ka ym japanduha tĩ. (Upa pehẽ rehe har ukwa katu.)

9 Amõ we tĩ. Pehẽ namõ jaxo rahã, myja pehẽ rok pe

jande ke pemuxe katu, ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu. Amõ ywy pe har ta pandu pandu. A'erehe ukwa katu tĩ. Yman ma'e'ã riki tupã aja pehẽ pekwa pehẽ jupe naĩ tĩ. Myja ame'ẽ ngi Tupã te koty pehẽ py'a pemuruwak pemondo. Apo Tupã te rehe pehẽ py'a pemoĩ katu. Ame'ẽ rehe har a'eta pandu pandu katu tĩ. A'erehe ukwa katu tĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e.

10 Pe, ywa ngi Ta'yr rehe peharõ pexo. Jesu ke a'e. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Yman rahã Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Ame'ẽ ngi jande ke Ta'yr muhem.

2

Tesaron ok ta pe Tupã je'ẽha ke Páu pandu pandu

1 Jande mu ta! Pehẽ namõ jaxo rahã, Jesu rehe heta ngã jurujar katu. Ame'ẽ ke pekwa katu.

2 Pe, pehẽ rehe jahyk ym rahã we, Siri ok ta pe jande ke amõ ta mahy. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mahy. Myrandu katu ke japandu, (ame'ẽ ke ame'ẽ ta putar ym.) A'erehe jande ke ame'ẽ ta mahy. Jaxer ai ame'ẽ ke jande pe ame'ẽ ta ma'e tĩ. Ame'ẽ ke pekwa katu. Pe, jande py'a ke Tupã mātã. A'erehe myrandu katu ke pehẽ pe japandu pandu katu we rĩ. Jande pe Tupã muwyr, ame'ẽ ke japandu. Amõ ta putar ym tipe. Anĩ. Japandu pandu we rĩ.

³ “Mā peja pejuru jar katu ehe” aja japandu pehē pe. Jete har te ke japandu pehē pe. Pehē ke jamujaxer tar katu, a'erehe pehē pe myrandu katu ke japandu my? Anī. Aja ym. Pehē ke jamuka'u te'e ym te tī.

⁴ Jete! Jande rehe Tupā usak katu. Jande pe myrandu katu ke a'e muwyr tī. A'erehe a'e putar aja japandu pandu. Aja te'eha japandu pandu. Sawa'e ta putar aja japandu tar ym. Tupā putar aja jō japandu. Myja me'ē japandu my, ame'ē ke a'e manga. Ukwa tar katu. Pe, ukwa rahā: “Pehē katu” aja a'e ukwa katu.

⁵ Kuja pekwa katu. Pehē rehe jahyk rahā, katu japandu my? Aja pehēma'e ke japyhyk my? Anī. Aja ym. Tamatarer japutar, a'erehe pehē pe japandu my? Anī. Aja ym tī. Ame'ē ke Tupā ukwa katu tī.

⁶ “Páu ta katu” aja pepandu ame'ē ke japutar, a'erehe myrandu katu ke pehē pe japandu my? Anī. Aja ym. Ame'ē jande rehe har katu pepandu ame'ē ke japutar ym. Amō ta pandu ame'ē ke japutar ym tī.

⁷ Jande ke Kirisutu mondo, a'erehe jande je'ēha rupi pehē pe japandu ta tipe. “Japutar ame'ē ke pemuwyr” aja japandu ta tipe. Anī. Aja japandu ym te. (Pehē ngi japyhyk ym te ma'e ke.) Pehē namō jaxo rahā, pehē pe jande rury katuha namō japandu pandu. Ta'yn ta

pe hury katuha namō imāi pandu pandu. Aja pehē pe japandu pandu tī.

⁸ Pehē rehe japy'a katu, a'erehe myrandu katu ke pehē pe japandu rahā, katu tiki. Tupā muwyr, ame'ē ke japandu. Jete! Jande ke amō ta jukwa ta tipe rahā, myrandu katu ke pehē pe japandu we ta rī. Jete! Pehē riki japy'a katu ame'ē ta ke pehē.

⁹ Jete! Kuja pekwa katu. Myrandu katu ke pehē pe japandu rahā, pehēma'e ke japyhyk ym. Tupā muwyr, ame'ē ke japandu. Jande japaraky hū. Pytun rahā, japaraky. Wera rahā aja tī. Japaraky tī. Aja tamatarer ke japyhyk. Ame'ē pe jandema'e ke jajo'ok jo'ok.

Jande jaxoha ke pekwa katu

¹⁰ Pehē riki Jesu rehe juru-jar katu ame'ē ta ke. Kuja jande rehe har pekwa katu. Tupā ukwa katu tī. Kuja. Pehē namō jaxo rahā, Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e. Katu ame'ē ke jama'ema'e tī. “Páu ta jaxer ai” aja jande rehe har pepandu ym tī.

¹¹ Ta'yr ta rehe ipái usak katu, aja pehē rehe jasad katu tī. Ame'ē ke pekwa katu tī.

¹² Kuja. Pehē ke jande jamuhury katu. A'erehe Jesu rehe pehē py'a pemoi moī katu rī. Pehē py'a ke jamātā tī. Tupā riki kuja mujekwa. Yman rahā inamō pexo ta kī. “Ko ihē axo ame'ē pe pejur.

Ihē katuha ke pesak ta pejur” aja mujekwa. A'erehe Tupā putar, aja mā peja pexo katu rī. Aja pehē pe japandu pandu katu jaxo rī.

Tupā je'ēha rehe pejurujar katu ame'ē ke amō ta putar ym

¹³ Kuja tī. Jande pe Tupā muwyr, ame'ē myrandu ke pehē pe japandu rahā, pehendu katu ehe. A'erehe pehē rehe har Tupā namō japandu pandu rahā: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja japandu ipe. Aja te'eha japandu ipe. Myrandu katu rehe pejurujar katu. Jete riki! Tupā muwyr, aja pekwa katu. Sawa'e muwyr ym, aja pekwa katu tī. Ame'ē myrandu katu rehe pehendu katu. A'erehe Tupā rehe pejurujar katu te we rī. Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē.

¹⁴ Jundéi ywy pe Jesu Kirisutu kotyhar ta ixo. Ame'ē ta ke jundéu awa ta mahy. Ame'ē ta aja pehē ke tī. Pehē ke pehē rekoha pe har ta mahy tī.

¹⁵ Yman Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ke jundéu awa ta jukwa jukwa. Jesu ke ame'ē ta jukwa tī. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo jande ke ame'ē ta mupyrara tī. Tupā ke ame'ē ta muhury ym. Jesu rehe ngā jurujar katu, ame'ē ke a'eta putar ym tī. A'erehe upa sawa'e ta ruwajan ta riki ame'ē ta.

¹⁶ Jundéu awa aja ym ame'ē ta pe myrandu katu ke japandu. Ame'ē ta jurujar

katu ehe, a'erehe ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Pe, ame'ē myrandu katu japandu ame'ē ke jundéu awa ta mukanim ta tipe. Mukanīha ke manga tipe. Upa ame'ē riki a'eta ka'u te'eha ma'ema'eha ke. Jaxer ai ma'eha ke. Aja te'eha a'eta. Ame'ē ta ke Tupā putar ym apo. A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta apo.

Tesaron ok ta pe har ta rehe ihē asak tar katu tī

¹⁷ Jande mu ta! Pehē ngi jaho. Pe, pehē rehe har jakwa jakwa jaxo. Heta ym jaker rahā, pehē koty jajywyr tar katu tī.

¹⁸ Pehē koty jaho ta tipe. Jahoha ke jamanga tipe jaxo. Pehē koty jajywyr tar katu. Ihē Páu. Pehē koty ihē aho tar katu. Ihē amanga hū tipe axo. Anī. Jande ke Satana mupyta riki. (A'erehe arahā pehē koty ihē ajywyr ym we aho.)

¹⁹ Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahā, huwa koty jaxo ta. Arahā pexo ta a'ep tī. Ame'ē angaha ke rehe jaharō katu jaxo. A'ep pexo ta, a'erehe jande ke pemuhury katu ta tī. Myrandu katu japandu pehē pe rahā, ame'ē ke rehe pejurujar katu. A'erehe a'ep pexo ta. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ē ke jama'ema'e katu” aja japandu ta, ame'ēja saka.

²⁰ Jete riki. A'ep pexo ta tī. A'erehe: “Parakyha ke Kirisutu muwyr, ame'ē ke jama'ema'e katu” aja

japandu ta, ame'êja saka. Jande ke pemuhury katu ta tĩ.

3

Pehē rehe ihē ajumupyai a'erehe Timo ke ihē amondo

¹ Pehē rehe jajumupyaiha ke marã ka ym amõ ta muputu'uha. A'erehe: "Ate ok ta pe jande jõ japyta" aja japandu.

² Pe, pehē koty Timo ke jamondo. (Pe, a'e jywyr uwyr rahã, pehē rehe har mujekwa ta jande pe. A'erehe jajumupyaiha ke muputu'u ta.) A'e riki jande mu aja. Tupãma'e miasu ke a'e tĩ. Jande aja myrandu katu ke a'e pandu pandu tĩ. Kirisutu rehe har a'e pandu pandu. Pehē koty jamondo. Pehē py'a ke a'e mātã we oho rĩ. Aja Tupã rehe har pehē pe a'e mujekwa katu te we rĩ. Pehē ke a'e mu'e katu tĩ. Aja rahã Tupã rehe pejurujar katu te we rĩ.

³ Aja rahã, jurujar katuha ke pehē ngi har amõ ta hijar ym ta. Pehē ke amõ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pejurujar katuha ke pehijar ym. Jande ke amõ ta mupyrara hũ ame'ê ke Tupã putar katu, aja pekwa katu.

⁴ Jande ke amõ ta mupyrara ta, aja pehē pe japandu katu. Pehē namõ jaxo rahã, pehē pe japandu katu. Pehē ke amõ ta mupyrara ym rahã we aja jamujekwa katu pehē pe. A'erehe pekwa katu. A'erehe

pejumupyai ym ta. Jamujekwa aja pyraraha jande rehe uhyk apo 'y. Ame'ê ke pekwa katu.

⁵ A'erehe pehē koty Timo ke ihē amondo. Pehē rehe ihē ajumupyai hũ, a'erehe a'e ke ihē amondo. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu my? Ame'ê ke a'e ukwa ta oho. Pehē ke Satana muka'u te'e my? (Ajã ramũ a'e.) Aja rahã, Jesu rehe pejurujar katuha ke pehijar ta my? Ame'ê ke pehijar rahã, myrandu katu japandu, ame'ê ke upa a'e mukanim ta. (A'erehe pehē rehe jajumupyai.)

Timo jywyr uwyr rahã pehē rehe har upa a'e mujekwa jande pe

⁶ Apo pehē ngi Timo jywyr uwyr. Jande rehe a'e uhyk uwyr. Tapijar te'e we pejurujar katu ehe, Kirisutu rehe. Ame'ê myrandu katu ke jande pe Timo muwyr. Pehē namõ ixo ame'ê ta rehe pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Ame'ê ke a'e pandu jande pe tĩ. Jande rehe har aja te'eha katu pekwa pekwa pexo. Aja jande pe Timo pandu tĩ. Pehē rehe jande jasad tar katu. Aja jande rehe pesak tar katu tĩ. Ame'ê ke jande pe a'e pandu tĩ. (A'erehe upa katu te jajumupyaiha ke a'e muputu'u katu riki.)

⁷ Jande mu ta! Upa pehē rehe har Timo pandu, a'erehe pehē rehe jande rury katu. Jande ke amõ ta mupyrara. Mãte te'e jaxoha

tĩ. Anĩ. Pehẽ rehe jande rury katu rĩ. Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande ke pemuhury katu.

⁸ Jesu rehe tapijar te'e we pejurujar katu. A'erehe jande rury katu te apo tĩ.

⁹ Apo pehẽ rehe har Tupã namõ japandu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja japandu ipe. Pehẽ rehe har jakwa jakwa jaxo rahã, jande rury katuha ke japandu pandu ipe. Jande ke pemuhury, ame'ẽ ke japandu ipe tĩ.

¹⁰ Pytun rahã, Tupã namõ japandu pandu. Wera rahã, aja tĩ. Japandu pandu inamõ tĩ. Kuja:

—Tesaron ok ta pe har ta rehe jasak tar katu. Mã peja jande ke a'eta koty emondo. Nde rehe har a'eta pe jamu'e tar katu te we rĩ — aja japandu pandu hũ ipe.

¹¹ Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja japandu pandu inamõ tĩ:

—Mã peja Tesaron ok ta pe har ta koty jande ke emondo.

¹² Ame'ẽ ta ipy'a katu a'eta juehe ixo. Amõ ta rehe a'eta ipy'a katu hũ tĩ. Mã peja a'eta py'a ke emuhury katu. Aja rahã, i'ar koty te we a'eta ipy'a katu te ha. Ame'ẽ ta rehe jande japy'a katu te hũ. Mã peja jande aja ame'ẽ ta ipy'a katu te we hũ a'eta juehe ixo tĩ — aja japandu.

¹³ Aja rahã, pehẽ py'a ke a'e mātã ta. Aja rahã, Tupã ruwa koty pexo rahã, pehẽma'e riki nixói te ta. Ma'e peka'u te'eha

pema'eha nixói te ta pehẽ pe. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu jywyr rahã, upa inamõ ixo ame'ẽ ta jywyr ta tĩ. Arahã Tupã ruwa koty pexo ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

4

Ymanihar pexo ai te'e aja ym pexo apo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Myja katu pexo rahã, pehẽ rehe Tupã hury katu ta my? Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamujekwa. Apo aja katu pexo rĩ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Apo a'e je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu te. Mã peja katu pexo rĩ. A'e je'ẽha rupi pehẽ ke jamu'e. Ame'ẽ ke pekwa katu.

³ Tupã putar katu ame'ẽ ke kuja pehẽ pe katu. Pehẽ riki katu te ame'ẽ ke, aja a'e putar. Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe eka'u te'e ym tĩ.

⁴ Sawa'e ta! Peteĩhar pame katu te ekwa katu. Katu te aja me'ẽ nde rakehar epyhyk.

⁵ Kũjã rehe nde erepy'a katu, a'erehe a'e ke nde erepyhyk. Epandu katuha rupi epyhyk. Kũjã namõ jumusarái ha jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta putar. A'erehe kũjã ke a'eta pyhyk. A'eta aja ym pehẽ tĩ.

⁶ Aja jumusarái ha namõ kũjã ke pepyhyk rahã, Jesu kotyhar ta ke pemuparahy ta. Ame'ẽ ta pe katu ym ame'ẽ ke ema'ema'e ym tĩ. Aja ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã

mahy ta. Aja amukwehe te we pehẽ pe japandu katu. Pehẽ pe jaje'ẽ hũ tĩ.

⁷Tupã mujekwa:

—Mã peja katu te ame'ẽ ke pema'ema'e. Amõ kũjã rehe peka'u te'e ym. Amõ sawa'e rehe peka'u te'e ym tĩ — aja a'e pandu.

⁸Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu ym rahã, Tupã rehe pehendu ym tĩ. Ame'ẽ je'ẽha riki sawa'e je'ẽha aja ym. Tupã je'ẽha ke. A'e riki I'ã ke pehẽ py'a rehe muwyr.

Pehẽ mu ta rehe pepy'a katu te we rĩ

⁹Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe jamupinim ym ta me'ẽ te'e. Anĩ. Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã riki mu'e tĩ. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo ta me'ẽ te'e” aja riki.

¹⁰Aja Jesu kotyhar ta rehe pepy'a katu pexo riki. Masendo ywy pe ixo ame'ẽ ta rehe pepy'a katu. Jande mu ta! Pehẽ pe japandu katu te we rĩ. Amõ we ma'e ke pema'ema'e katu te we rĩ.

¹¹Mã peja pehẽ rury katu pehẽ juehe pexo. Aja pexo katu. Amõ ta ixoha rehe har peje'ẽ ym. Pemujaxer ym. Pehẽ pexoha rehe jõ pekwa pekwa katu pexo. Pehẽ peparakyha namõ pehẽma'e ke pejo'ok jo'ok katu. Aja amukwehe pehẽ pe japandu katu.

¹²Aja rahã: “Peme'ẽ ta katu” aja pehẽ rehe har amõ ta ukwa ta ixo. Jesu rehe

jurujar ym ame'ẽ ta ukwa ta ixo. Aja peparaky rahã, ma'e ke peputar ame'ẽ ke amõ ta pe pepandu ym ta. “Jande pe pemuwyr!” aja pepandu ym ta. Pehẽma'e ke pehẽ jeje te'e ta pejo'ok katu ta.

Yman rahã Jesu kotyhar ta ke Tupã mukwera katu ta muhem

¹³Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ rehe har japandu ta pehẽ pe apo 'y. Ame'ẽ rehe har jetehar te ke pekwa katu ame'ẽ ke japutar. Aja rahã, pepyai ym ta. Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta manõ. Ianam ta pyai te hũ. Manõ ame'ẽ ke Jesu namõ ixo ym te ta. A'erehe ianam ta pyai te hũ. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ tĩ.

¹⁴Jesu manõ. Pe, manõha ngi kwera katu uhem tĩ. Ame'ẽ ke rehe jajurujar katu. A'erehe manõ ame'ẽ ta ke Jesu namõ Tupã muwyr ta kÿ. Jesu kotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã muwyr ta kÿ. Ame'ẽ ke rehe jajurujar katu tĩ.

¹⁵Jesu mu'e ame'ẽ ke pehẽ pe japandu. Kuja. A'e jywyr ta kÿ. Arahã jande jaxuwe katu ame'ẽ ke hundutar koty jaho ym ta. Manõ ame'ẽ ta hundutar koty jaho ym ta.

¹⁶Tupã je'ẽha rahoha keruhũ pandu ta kÿ. Pukái ta kÿ. Tupãma'e jumi'a tyapu ta. Pe, ywa ngi Jesu wyjy ta uwyr. Ixotyhar ta manõ. Ame'ẽ ta ke Tupã mukwera katu py ta muhem.

¹⁷ A'engi jande jaxuwe katu ame'ë ta ke a'e mujy'ar ta kÿ. Mukwera ame'ë ta namõ jande ke a'e mujy'ar ta kÿ. Pe, ywa wyr koty Jesu rehe jande johu jahyk ta kÿ. Pe, Tupã koty Jesu namõ aja te'e ta jaxo.

¹⁸ A'erehe: "Ixotyhar ta kwera katu ta uhem" ame'ë je'ëha namõ Jesu kotyhar ta ke pemuhury katu. Pehë rury katu pehë juehe pexo tî.

5

Jesu jywyriha rehe peharõ katu pexo

¹⁻² Jande mu ta! Pehendu katurahã! Jesu jywyr ta kÿ. Ma'e 'ar rahã, uhyk ta my? Myja me'ë jahy rahã, uhyk ta my? Jande jakwa ym. A'erehe ame'ë rehe har pehë pe jamupinim ym ta. Kuja pekwa katu. Pytun rahã, amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanïha uwyr. Aja amõ ta harõ ym ha rupi Jesu jywyr ta. Ame'ë ke pekwa katu.

³ Kuja amõ ta pandu ta:

—Katu apo. Jajumai ym ha namõ jaxo apo. Mã peja japutu'u katu jaxo — aja pandu ta jupe naï.

Aja rahã, pahar ame'ë ta rehe ahyha keruhũ uhyk ta. Uhem ym ta oho ingi. Imembyr u'ar tate rahã, ta'yn ahyipe. Ahyha ngi uhem ym ta. Aja ahyha keruhũ ngi Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta uhem ym te ta oho tî.

⁴ Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym pehë. Pytuniha aja ame'ë pe amõ

ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym pehë tî. Amõ ukwa ym ha rupi ma'e mukanïha uhyk ta uwyr. Ukwa ym awa. Aja peharõ ym pexo rahã, katu ym ta. A'erehe Jesu jywyriha angaha ke rehe peharõ katu pexo.

⁵ Pehë johu riki weraha kotyhar ta aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe har pekwa katu. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ta ixo. Aja ym jande tî. Pytuniha aja ame'ë pe amõ ixo rahã, Tupã rehe har ukwa ym. Aja ym jande tî.

⁶ Amõ ta ukwer aja ixo. Aja rahã, Jesu jywyriha rehe harõ ym ixo. Mã peja ame'ë ta aja ym jaxo tî. Jaker ym jaxo. Kawĩ ngi jaka'u ym jaxo tî. Aja rahã jaharõ katu jaxo ehe, Jesu rehe.

⁷ Pytun rahã amõ ukwer katu. Pytun rahã kawĩ ngi amõ ka'u. Aja rahã, harõ ym ixo ehe.

⁸ Pe, jande riki weraha kotyhar ta aja jande. Aja rahã, Tupã rehe har jakwa katu. Kawĩ ngi jaka'u ym, aja rahã, katu tiki. Aja rahã, jaharõ katu jaxo ehe.

Ita kamixa ke sonda ta ipixi'a rehe munde. Aja rahã, amõma'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tî. Jesu rehe tapijar te'e we jajurujar katu rahã, ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde, ame'ëja saka. Aja rahã, pahar ma'e jaka'u te'ëha ke jama'e ym ta. Tupã rehe jande japy'a katu rahã, aja tî. Ita kamixa jande pixi'a rehe jamunde,

ame'ēja saka. Pahar ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym ta tī. Iākā rehe itasape ke sonda ta moī tī. A'eta aja pemoī tī. Aja rahā, pahar amō tama'e ru'y asa ym ta a'eta rehe. Jukwa ym ta. Aja jande tī. Jande ruhāha angaha ke rehe jaharō katu jaxo rahā, itasape ke jande ākā rehe jamoī, ame'ēja saka. Aja rahā, pahar jajurujar katuha ke jahijar ym ta.

⁹ Tupāma'e parahyha keruhū japyhyk ame'ē ke a'e putar ym. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Pe, Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu. A'erehe jande ke a'e muhā katu ame'ē ke a'e putar katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

¹⁰ A'e manō. A'erehe inamō jaxo ta. A'e jywyr ta kŷ. Arahā jande jaxuwe katu jaxo my? Upa jamanō nahā my? Ukwa ym awa. (Kuja jō jakwa katu.) Inamō jaxo ta kŷ.

¹¹ A'erehe mā peja pemuhury katu pehē juehe pexo. Mā peja pehē py'a ke pemātā katu te we pehē juehe pexo tī. Aja Tupā rehe har pemujekwa katu te we pehē jupe pexo tī. Aja pema'ema'e pexo pehē jupe apo.

Tupā je'ēha pandu ame'ē ta rehe pehaihu katu

¹² Jande mu ta! Pehendu katurahā! Pehē pe japandu katu. Pehē namō Tupā je'ēha pandu pandu ame'ē ta ixo. Ame'ē ta rehe pehaihu katu. (Ma'e ke ame'ē ta pe peme'ē me'ē katu.) Pehēma'e kapitā

ta ke a'eta. Pehē ke a'eta mu'e katu. Ame'ē ta rehe Tupā usak katu tī.

¹³ Tupā je'ēha ke ame'ē ta pandu pandu ixo. A'erehe ame'ē ta rehe har katu pekwa katu. Ame'ē ta rehe pehē pepy'a katu tī. Mā peja pehē rury katu pehē juehe.

Katu ame'ē ke Pāu mujekwa

¹⁴ Jande mu ta! Pehē pe japandu katu. Kuja. Tupā rehe jurujar katu we mi ame'ē ta ke pemu'e katu. Jyty'ym ame'ē ta pe pepandu katu. "Mā peja peparaky katu peho" aja. Aja rahā, paraky katu ta. Jumupyai te'e ixo ame'ē ta ke pemuhury katu. Pahar ym upa ngā pe peje'ē je'ē. Pemu'e katu te we rī.

¹⁵ Katu ym ma'ema'e ame'ē pe juja katu te amō mujywyr ipe. Ame'ē ta aja ym pehē tī. Anī. Katu ame'ē ke pema'ema'e katu pehē jupe. Aja te'eha pehē. Jete. Upa amō ta rehe katu ame'ē ke pema'ema'e katu.

¹⁶ Aja te'eha pehē rury katu pexo.

¹⁷ Aja te'eha Tupā namō pepandu pandu katu pexo.

¹⁸ Upa ma'e ke pehē rehe uhyk rahā, pehē rury katu te we rī. Ma'e katu ame'ē ke pehē rehe uhyk ta my? Ma'e katu ym ame'ē ke uhyk ta my? Pehē rury katu te we pexo rī. Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe upa ma'e uhyk rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja Tupā pe pepandu. Aja me'ē Tupā putar katu pehē pe.

19 Ma'e ke amõ pe Tupã'ã mujekwa rahã, pehendu katu ehe:

20-21 "Tupã je'ẽha rupi ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu" aja amõ pandu rahã, ame'ẽ panduha ke pemanga manga katu py pexo. Kuja. Jetehar ame'ẽ pandu nahã my? Te'e pandu nahã my? Aja pemanga manga katu py pexo. Pe, je'ẽha katu ame'ẽ ke rehe jõ pehendu katu.

22 Upa ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'ema'e ym.

23 Jande py'a ke Tupã muhury katu. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Kuja pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu: "Mã peja Tesaron ok ta pe har ta ke nema'e te aja emu'am. Aja rahã, ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ta a'eta pe. Aja rahã, a'eta py'a rehe ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ukwa ukwa ym ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym ta tĩ. Jesu Kirisutu jywyr rahã, mã peja aja me'ẽ a'eta ixo ta tĩ. Mã peja ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ta a'eta pe" aja Tupã namõ japandu.

24 "Tesaron ok ta pe har ta ihẽma'e ta ke" aja Tupã pandu katu. A'erehe pehẽ riki katu te aja me'ẽ a'e mu'am ta tĩ. A'e pandu katu, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

25 Jande mu ta! Mã peja jande rehe har Tupã namõ pepandu pandu.

26 Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Upa ame'ẽ ta rehe peju-man juman katu pehẽ juehe.

(Aja pepy'a katu pehẽ juehe pexo, aja pemujekwa.)

27 Tupã je'ẽha rupi pehẽ pe ihẽ apandu. Kuja. Mã peja kome'ẽ paper pinim ke upa Jesu kotyhar ta pe pemujesak katu. (Aja rahã, upa ukwa katu ta.)

28 Mã peja pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te.

Upa.

Tesaron ok ta pe har ta pe Páu mupinim tĩ Mokõihar ke

Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Ame'ẽ ta rehe har Páu pe amõ pandu oho. Pe, ame'ẽ ta rehe har ukwa rahã, amõ paper ke Páu mupinim. Ame'ẽ ke Tesaron ok ta pe mondo, Jesu kotyhar ta pe Páu pe amõ pandu:

—Jesu kotyhar ta ke amõ ta mu'e naĩ. Ngã ke Tupã mukwera katu ta muhem. Ame'ẽ angaha ke asa oho apo 'y. A'erehe apo mukwera ym te ta tĩ — aja amõ mu'e naĩ.

A'erehe Jesu kotyhar ta pyai te hũ ixo. Anĩ. Ngã ke Tupã mukwera ym we rĩ. Ame'ẽ rehe har amõ we Páu mujekwa tar katu. A'eta ke Páu muhury tar katu. Amõ we Tupã rehe har a'e mujekwa tar katu tĩ. A'erehe paper pinim ke a'e mondo. Mokõihar ke a'e mondo.

Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe Páu pandu: “Ihẽ mu ta” aja.

Tesaron ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ẽ ta pe Páu mupinim tĩ

¹⁻² Tesaron ok ta pe har ta ke pehẽ. Jesu rehe pejurujar katu ame'ẽ ta ke pehẽ. Ko pehẽ pe paper pinim ke ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Sir ihẽ namõ ixo tĩ. Timo aja tĩ. Ihẽ namõ ixo tĩ.

Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ke pehẽ. Pehẽ riki Jesu Kirisutu kotyhar ta ke tĩ. Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Mã peja pehẽ rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja pehẽ py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Tapijar te'e we Tupã rehe pejurujar katu

A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym

³ Jande mu ta! Pehẽ rehe har Tupã namõ japandu pandu rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja japandu pandu ipe. Aja te'eha japandu pandu ipe. Tupã rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Jete! I'ar koty te we pejurujar katu rĩ. Amõ ta rehe pepy'a katu te we tĩ.

⁴ A'erehe amõ amõ Jesu kotyhar ta namõ jaxo rahã, pehẽ rehe har japandu pandu ngã pe. “Jesu kotyhar ta Tesaron ok ta pe ixo. Tupã rehe tapijar te'e we jurujar katu. A'erehe ame'ẽ ta ke amõ ta mahy hũ. Mupyrara hũ ngã tĩ. Anĩ. Ipy'ahu te'e ame'ẽ ta hendu” aja pehẽ rehe har japandu ngã pe. A'erehe pehẽ ngi jande ruxĩ ym.

⁵ Tupã kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara hũ tipe. Anĩ. Pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ame'ẽ ke jakwa rahã, kuja jakwa katu tĩ. “Pehẽ katu” aja Tupã pandu ta. Pe, henda pe pehẽ ke a'e muhyk ta raho. Inamõ pexo katu ta kÿ. Aja jakwa katu.

⁶ (A'erehe kuja ihē apandu.)
Katu ame'ē ke jō Tupā
ma'ema'e katu. (A'erehe juja
katu te a'e mujywyngā pe.)
A'erehe pehē ke Tupā rehe
ipy'a ym ame'ē ta mupyrara
hū. Ame'ē ta ke a'e riki
mupyrara hū ta tī.

⁷ Pehē pepyrara hū pexo.
Pe, pehē ke a'e muhem ta
ingi. Jande aja tī. A'e muhem
ta ingi tī. Ywa ngi Jesu, jan-
dema'e sawa'e te jywyngā rahā,
jande johu a'e muhem ta ingi.

Tupā je'ēha rahoha ta namō
Jesu jywyngā ta. A'eta riki
pyrātā te hū ame'ē ta ke a'eta.

⁸ Tata keruhū weraha
aja me'ē namō a'e jywyngā ta
uwyr. Pe, Tupā rehe ipy'a ym
ame'ē ta ke a'e mahy hū ta.
Mupyrara hū ta. Myrandu
katu amō ta pandu rahā, Jesu
rehe har pandu. Ame'ē rehe
hendu ym ame'ē ta ke a'e
mupyrara hū ta tī.

⁹ Mupyraraha renda pe
ame'ē ta ke a'e mahy ta.
Aja te'e ta ame'ē ta ixo a'ep.
Jandema'e sawa'e te namō
ixo ym te ta. Ima'e pyrātā
katu te ha ke ame'ē ta usak
ym te ta tī. Jesu jywyngā rahā,
aja ta.

¹⁰ A'e riki jywyngā rahā, upa
ixotyhar ta pandu ta. “Ne
jō riki katu te me'ē ke” aja
pandu ta. Aja upa katu te
jurujar katu ehe ame'ē ta
pandu ta tī. Aja pandu ame'ē
ta namō pexo ta tī. Myrandu
ke pehē pe japandu. Ame'ē ke
rehe pejurujar katu, a'erehe
a'eta namō pexo ta tī.

¹¹ A'erehe pehē rehe har
Tupā namō japandu pandu.

Aja te'eha japandu. Pehē
ke Tupā muhā katu, a'erehe
mā peja pexoha katu, aja pe-
mujekwa. Aja japandu ipe.
Mā peja ima'e pyrātāha ke
muwyngā pehē pe. Aja rahā,
a'e putar aja katu ame'ē ke
pema'ema'e katu ta. Tupā
rehe pejurujar katu, a'erehe
katu ame'ē ke pema'ema'e
katu.

¹² Aja rahā: “Ne jō riki
katu te me'ē ke” aja Jesu rehe
har pepandu ta. Jesu riki
jandema'e sawa'e te. Pe,
pehē rehe har a'e pandu ta
tī. “Pehē riki katu ame'ē ta
ke” aja a'e pandu ta tī. Pehē
rehe Tupā ipy'a katu te hū,
a'erehe aja me'ē a'e pandu ta.
Pehē rehe Jesu Kirisutu ipy'a
katu te hū, a'erehe aja me'ē
a'e pandu ta tī. Jesu riki jan-
dema'e sawa'e te.

2

*Sawa'e katu ym te ame'ē
rehe har*

¹ Jande mu ta! Pehendu
katurahā! Jesu Kirisutu jy-
wyriha rehe har pehē pe ihē
apandu ta apo 'y. A'e riki
jandema'e sawa'e te. Jande
ke a'e mujy'ar ta ixoty. Ame'ē
rehe har ihē apandu ta tī.

²⁻³ “Jesu jywyriha upa asa
oho apo 'y” aja pehē pe amō
ta pandu naī. Aja me'ē Tupā
je'ēha rupi pandu naī. Aja
me'ē Tupā je'ēha mu'eha
pandu naī. Aja me'ē paper
rehe jande jamupinim, aja
amō ta pandu naī. Mā pahar
aja me'ē ke rehe peka'u te'e
ym. Pejumupyai ym ehe tī.

Pehendu katurahã! Kuja ym rahã we, Jesu jywyriha uhyk ym ta rĩ. Kuja. Tupã rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar hũ ta. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta tĩ. A'e riki mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e.

4 (Upa ngã ipy'a moĩ moĩ ehe ame'ẽ ke a'e putar.) A'erehe upa katu te Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke a'e putar ym. Upa katu te ma'e'ã riki tupã aja amõ ta ukwaha jupe, ame'ẽ ke a'e putar ym tĩ. (A'e ke rehe jõ ngã ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ke a'e putar katu. Sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu.) "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ngã panduha ke juehe har har sawa'e katu ym te ame'ẽ ke putar katu. Tupã rehe ngã jumueha renda keruhũ pe a'e wapyk ta oho tĩ. "Ihẽ riki tupã" aja sawa'e katu ym te ame'ẽ ke pandu ta naĩ tĩ. (A'e uhyk ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyr ym we rĩ, aja jakwa katu.)

5 Pehẽ namõ ihẽ axo rahã, upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. Jesu jywyriha rehe har ihẽ apandu. Ame'ẽ rehe har pekwa pekwa katu pexo.

6 Pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ uhykiha ke ma'e ke mupyta we rĩ. Ame'ẽ rehe har pekwa katu. Ima'e angaha ke rehe uhyk rahã, sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta.

7 Amõ ukwa ym ha rupi ma'e katu ym te ame'ẽ ke a'e ma'ema'e we apo ixo rĩ. Pe,

a'e uhyk ym te ta rĩ. A'e mupytaha ke Tupã mutyryk ym rahã, a'e uhyk ym te ta rĩ.

8 A'e mupytaha ke Tupã mutyryk rahã, pe, sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Pe, je'ẽha rupi a'e ke Jesu jukwa ta. Jesu riki jandema'e sawa'e te. A'e jywyr rahã, pyrãtãha namõ a'e jywyr ta kũ. Ame'ẽ namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke a'e jukwa ta. (Ame'ẽ sawa'e katu ym te ame'ẽ uwyr ym we rĩ. A'erehe Jesu jywyr ym we rĩ, aja jakwa katu.)

9 Satanama'e pyrãtãha namõ sawa'e katu ym te ame'ẽ ke uwyr ta. Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrãtãha namõ a'e ma'ema'e hũ ta. Ame'ẽ rehe ngã usak rahã, pandu ta: "Mã! Katu hũ" aja pandu ta. Amõ amõ ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e hũ ta. Aja ngã ke a'e muka'u te'e hũ ta.

10 Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Pe, mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ta ke a'e muka'u hũ ta. Tupã rehe har jete har te amõ pandu. Ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a ym. Putar ym tĩ, a'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Tupã rehe har jete har te ke amõ pandu, ame'ẽ ke rehe a'eta ipy'a katu rahã, putar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã ta tipe. Anĩ. Putar ym.

11 A'erehe te'eha namõ ma'e ke ma'ema'e. Ame'ẽ ke a'eta pe Tupã muwyr. A'erehe te'eha rehe ame'ẽ ta jurujar katu.

12 Pe, upa katu te jete har rehe jurujar ym ame'ẽ ta ke

Tupã mupyrara hũ ta. Jete-
har rehe jurujar ym. Pe, ma'e
ka'u te'eha ke putar katu te.
Ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ
ta tĩ.

Pehẽ ke Tupã muhã katu

¹³ Jande mu ta! Pehẽ rehe
jandema'e sawa'e te ipy'a
katu. A'erehe pehẽ rehe
har Tupã namõ japandu
rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ
ke" aja japandu ipe. Aja
te'eha japandu. Kome'ẽ ywy
keruhũ nixõi te rahã, pehẽ
rehe har a'e pandu: "Ame'ẽ
ta ke ihẽ aputar. Ihẽma'e
wan ta" aja. A'erehe pehẽ
ke a'e muhã katu. A'erehe
l'ãma'e pyrãtãha namõ a'e
mu'am: "Ko Tupã kotyhar
ta ke" aja. Tupã rehe har
jete har japandu. Ame'ẽ rehe
pejuru jar katu. A'erehe
ixotyhar ta ke pehẽ, aja a'e
mu'am.

¹⁴ Myrandu katu pehẽ pe
japandu. Ame'ẽ rehe peju-
ru jar katu, a'erehe pehẽ ke
Tupã muhã katu. Tupã namõ
Jesu Kirisutu ixo. Inamõ
pexo ta tĩ. A'e riki jandema'e
sawa'e te. A'e katuha namõ
pexo katu ta.

¹⁵ A'erehe pehẽ py'a ke
pemãtã katu. Jete har te
ke pehẽ pe jande jamu'e.
Ame'ẽ ke namõ pexo katu rĩ.
Jete har te ke japandu pehẽ
pe. Ame'ẽ rehe har paper
rehe jamupinim tĩ. Ame'ẽ ke
jamondo pehẽ pe tĩ.

¹⁶⁻¹⁷ Jande rehe Tupã ipy'a
katu. Jande rehe a'e usak
katu tĩ, a'erehe jande ke a'e
muhury katu. Upa ym ame'ẽ
ke. Jesu namõ jaxo ta, ame'ẽ

ke jande pe a'e mujekwa tĩ.
Katu ame'ẽ ke. Jesu Kirisutu
riki jandema'e sawa'e te.
Tupã riki jande pái keruhũ.
Mã peja pehẽ py'a ke a'eta
mãtã katu tĩ. Aja rahã, upa
katu te ma'e katu ame'ẽ ke jõ
pepandu ta. Katu ta pexoha
tĩ.

3

*Mã peja jande rehe har
Tupã namõ pepandu pandu*

¹ Jande mu ta! Mã peja
jande rehe har Tupã namõ
pepandu pandu apo. Jande
pe je'ẽha ke Tupã muwyr.
Ame'ẽ ke japandu. Mã peja
ame'ẽ rehe har Tupã namõ
pepandu pandu. "Mã peja
pahar ame'ẽ ke amõ ta pandu
pandu raho. Mã peja ame'ẽ
ke rehe amõ ta jurujar katu"
aja pepandu ipe. Aja yman
pehẽ rehe uhyk tĩ.

² "Sawa'e katu ym ame'ẽ
ta ngi Páu ta ke emuhem"
aja Tupã pe pepandu tĩ.
Myrandu katu rehe upa amõ
ta jurujar ym, a'erehe sawa'e
katu ym ame'ẽ ta ixo.

³ Jete riki. Jandema'e
sawa'e te pandu katu, ame'ẽ
ke a'e ma'ema'e katu. Pehẽ
py'a ke a'e mãtã ta. Aja
rahã, Satana pehẽ ke manga
rahã, pehẽ py'a ke jandema'e
sawa'e mãtã ta. Aja rahã,
pehẽ py'ahu aja pexo ta.
(Ma'e peka'u te'eha ke pema'e
ym ta tĩ.)

⁴ Jandema'e sawa'e te
namõ pehẽ juehe katu pehẽ
pexo. A'erehe pehẽ pe ma'e
ke japandu ame'ẽ ke rehe
pehendu katu ta. Aja jakwa

katu. Jete. Tapijar te'e we pehendu katu ehe.

⁵ Tupã rehe pepy'a katu. Mã peja pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara rahã, mã peja pehẽ py'ahu te'e pehendu. Mã peja pehẽ py'a ke Kirisutu muhury katu tĩ. Aja rahã, amõ we pehẽ py'ahu te'e pehendu katu ta.

Pehẽ peparaky katu

⁶ Jande mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi pehẽ pe japandu katu. Pehẽ koty Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jyty'ym. Paraky ym. Jande jamu'e ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Mã peja ame'ẽ ta namõ pexo ym.

⁷ Pehẽ namõ jande jaxo rahã, jande riki jajyty'y ym. Japaraky katu. Jande aja pema'ema'e rahã, katu tiki tĩ, aja pekwa katu tĩ.

⁸ Amõ tama'e japyhyk rahã, ame'ẽ ke rehe jamuhepy katu. Jete riki. Japaraky hũ. Wera rahã, japaraky hũ. Pytun rahã, aja tĩ. Aja tamatarer japyhyk. Ame'ẽ pe jandema'e ke jo'ok jo'ok. Aja rahã, pehẽma'e ke japyhyk ym. Jamukanim ym.

⁹ Aja jande jaxo. Pehẽ py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Aja rahã, amõ we Tupã rehe pepy'a katu. Pehẽma'e ke jande je'ẽha rupi japyhyk rahã, katu tiki. Aja ym jande. Jande japaraky hũ.

Aja rahã, jande aja mã peja peparaky katu tĩ.

¹⁰ Pehẽ namõ jaxo rahã, kuja pehẽ pe japandu:

—Amõ paraky tar ym rahã, ma'e ke u'u ym ta tĩ — aja.

¹¹ Aja me'ẽ japandu katu. Pehẽ koty jyty'ym ame'ẽ ta ixo, aja jahendu. Te'e ame'ẽ ta ixo. Paraky ym. Amõ ta ixoha rehe har ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ ixo. Katu ym aja.

¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi ame'ẽ ta pe japandu. Kuja.

—Mã peja peparaky katu — aja jyty'ym ame'ẽ ta pe japandu.

Aja rahã ame'ẽ ta paraky katu ta my. Aja tamatarer pyhyk. Pe, ame'ẽ pe ima'e ke jo'ok jo'ok rahã, katu tiki tĩ.

¹³ Jande mu ta! Katu ame'ẽ ke pema'ema'e pexo rĩ. Mã peja aja me'ẽ tapijar te'e we pexo.

¹⁴ Ko paper rehe pehẽ pe pexo katuha rehe har jamupinim jaxo. Ame'ẽ ke rehe amõ amõ hendu ym rahã, pexo ym inamõ. Aja rahã, a'e ke pemuhuxĩ ta. Aja rahã, a'e hendu katu ta nahã my.

¹⁵ Mã peja pehẽ ruwajan aja ym pekwa pekwa ehe har pexo. Jete riki. A'e riki pehẽ mu aja pepandu ipe. Aja rahã, hendu katu ta.

A'ejõhar je'ẽha

¹⁶ Jande py'a ke jandema'e sawa'e te muhury katu. Upa ma'e jajumupyai ha ngi muhury katu. Mã peja aja te'eha pehẽ py'a ke a'e

muhury katu tĩ. Upa ma'e ke pehẽ rehe uhyk rahã, aja tĩ. Pehẽ py'a ke muhury katu tĩ. Mã peja johu pehẽ namõ tapijar te'e we Jesu ixo.

¹⁷ Ihẽ po pe te'e kome'ẽ pa-per ihẽ amupinim. Katuha ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ihẽ Páu. Aja ihẽma'e mangaha ke. Aja ihẽ amupinim katu.

¹⁸ Mã peja johu pehẽ rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hũ. A'e riki jandema'e sawa'e te. Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo Peteïhar ke

Ese ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta pe Tupã je'ëha ke Timo mu'e mu'e ixo. Jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, myja katu a'eta ixo my. Ame'ë rehe har Timo pe Páu mujekwa tar katu. Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke Timo mu'am rahã, myja me'ë sawa'e katu my? Ame'ë rehe har a'e mujekwa tar katu ipe tĩ. Timo py'a ke a'e mātã tar katu. Muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ë paper pinim ke Páu mondo ipe. Peteïhar ke.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Jesu mondo ame'ë ke ihẽ. Tupã je'ëha rupi myrandu katu ihẽ apandu pandu. Aja Jesu Kirisutu putar tĩ. A'e jywyriha rehe jaharõ katu jaxo. Tupã jande muhãha a'e.

Ihẽ aja Tupã rehe nde erejuru jar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr te aja nde.

Tupã jande pái keruhũ. Jesu jandema'e sawa'e te. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde rehe a'eta pyrara usak tĩ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Te'e mu'e ame'ë ta rehe ehendu ym

³ Timo! Nde pe ihẽ apandu kwe. Masendo ywy pe ihẽ aho tate rahã, kuja nde pe ihẽ apandu. “Ese ok ta pe epyta rĩ” aja. Apo nde erepyta we rĩ, aja ihẽ aputar rĩ. Pep amõ ta te'e mu'e ixo. “Mã peja pemu'e ym” aja epandu a'eta pe.

⁴ Kuja epandu tĩ:

—Ymanihar jundéu ramũi ta ukwaha ke pemu'e ym. Ame'ë ta hamũi ta rer rehe har pemu'e ym tĩ. Mãte hũ te'e ame'ë ta hamũi ta rer ihĩ. Ame'ë rehe har jundéu awa ta je'ë hātã tā jõ. Ame'ë ke Tupã putar ame'ë ke mujekwa ym ngã pe. Tupã rehe amõ jurujar katu rahã, Tupã putar ame'ë ke a'e ukwa katu — aja me'ë te'e mu'eha ta pe epandu katu.

⁵ Aja me'ë nde erepandu rahã, upa Jesu kotyhar ta ipy'a katu ta a'eta juehe. A'eta py'a Tupã juhyk, a'erehe ipy'a katu ta a'eta juehe. Katu a'eta ma'ema'e, aja ukwa katuha namõ a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe. Jetehar Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe tĩ.

⁶ Katu ixoha ngi amõ ta ipy'a ke muruwak mondo. Katu ym ame'ë pe muruwak mondo. Je'ëha te'e reko. Ame'ë pe muruwak mondo.

⁷ Tupã je'ëha ke a'eta mu'e tar katu. Anĩ. Ame'ë ke a'eta ukwa ym. “Tupã je'ëha rehe har japandu pandu katu te” aja a'eta pandu naĩ. A'eta atu ukwaha ke pandu pandu tĩ. Anĩ. Ukwaha ai te'e.

⁸ Je'êha ke Moise pe Tupã muwyr. Katu te ame'ê ke ame'ê. Ame'ê namõ juehe har jumujekwa rahã, katu tiki, aja jakwa.

⁹ Amõ katu ame'ê ke ma'ema'e ame'ê ta pe je'êha ke amõ mupinim. Anĩ. Aja ym. Aja jakwa katu. Katu ame'ê ke ma'ema'e rahã, je'êha rehe hendu katu. A'erehe ame'ê ta pe amõ je'êha ke amõ mupinim ym. Je'êha rehe hendu ym ame'ê ta pe a'e mupinim. Kapitã keruhũ je'êha rehe hendu ym ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã nixói te, aja ukwa ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Tupã rehe jurujar ym ame'ê ta pe mupinim tĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ê ta pe mupinim tĩ. Ipái ta ke jukwa ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Imãi ta ke jukwa ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta ke jukwa ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ.

¹⁰ Amõ sawa'e ta rehe kũjã ta ka'u te'e ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ kũjã ta rehe sawa'e ta ka'u te'e ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e jumusarái ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Kũjã ta pame te'e jumusarái ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Sawa'e ta pame te'e amõ ta mukanim raho. Aja paraky te'e aja ame'ê ke muruwak. Ame'ê mukanim raho ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Je'ê te'e ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ. Amõ ta rehe har te'e pandu. Ame'ê ta

pe a'e mupinim tĩ. Upa mu'e katu ame'ê ke rehe hendu ym ame'ê ta pe a'e mupinim tĩ.

¹¹ Ame'ê mu'e katuha jamujekwa. Myrandu katu ke japandu rahã, ame'ê ke jamujekwa. Myrandu katu ihẽ pe Tupã muwyr. Ame'ê ke ngã pe ihẽ apandu pandu. Tupã riki katu te ame'ê ke a'e. A'e pe jõ japandu: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja.

Ihẽ rehe Jesu Kirisutu pyrara usak

¹² Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te je'êha ke amõ ta pe ihẽ apandu pandu. A'erehe pyrâtãha ke ihẽ pe a'e muwyr. Aja rahã, a'e je'êha ke ihẽ apandu katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja ihẽ apandu ipe. A'e pandu ame'ê ke ihẽ ama'ema'e ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja ihẽ apandu ipe tĩ. Pe, a'e pandu: "Myrandu katu epandu eho" aja ihẽ pe, a'erehe: "Ne jõ riki katu te me'ê ke" aja ihẽ apandu ipe tĩ.

¹³ Yman riki katu ym ihẽ aje'ê je'ê ehe har. Anĩ. "Myrandu katu ke epandu eho" aja ihẽ pe a'e pandu. Ihẽ aparahy ehe tĩ. Jurujar katu ehe ame'ê ta ke ihẽ amupyrara hũ tĩ. Ihẽ ajurujar ym we ehe rĩ, a'erehe ihẽ akwa ym ha rupi upa aja me'ê Jesu kotyhar ta ke ihẽ amupyrara. Ihẽ akwa ym ha rupi ihẽ amupyrara, a'erehe ihẽ rehe a'e pyrara usak.

¹⁴ Jete! I'ar koty te we hũ ihẽ rehe jandema'e sawa'e te

ipy'a katu te hũ. A'erehe ihẽ ajurujar katu ehe. A'erehe inamõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. A'erehe ihẽ apy'a katu ehe.

¹⁵ Apo nde pe ihẽ apandu. Ame'ẽ ke jete har te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki. Kuja. Kome'ẽ ywy keruhũ rehe Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ngi har ihẽ riki katu ym te ame'ẽ ke.

¹⁶ A'erehe ihẽ rehe Tupã pyrara usak. Katu ym te riki ihẽ. Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ma'ema'e. Anĩ. A'e je'ẽ ym. Ihẽ rehe tapijar te'e we a'e pyrara usak. Aja ngã pe Tupã mujekwa rahã, ihẽ aja upa amõ ta rehe a'e pyrara usak ta katu tĩ. Aja ngã ukwa katu ta. Ihẽ raikwer rupi Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta rehe a'e pyrara ta usak tĩ. A'eta ke a'e muhã katu ta tĩ.

¹⁷ Mã peja Tupã rehe har katu japandu apo. "A'e jõ riki katu te ame'ẽ ke a'e" aja. Mã peja aja te'eha japandu.

A'e riki kapitã keruhũ te! Aja te'eha a'e.

Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e.

Usak ym te awa ehe.

A'e jõ riki Tupã te! A'erehe: "A'e jõ riki katu te me'ẽ ke a'e."

Mã peja aja te'eha japandu.

Amen. Ame'ẽ je'ẽha:

"A'e tỹ" aja.

Timo! Tupã je'ẽha ke epandu katu

¹⁸ Timo! Ihẽ ra'yr aja nde. Yman nde rehe har

Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke mujekwa. Kuja:

—Nde rehe Tupã usak katu, a'erehe a'e je'ẽha ke nde erepandu ta ereho — aja.

Ame'ẽ panduha rehe ekwa ekwa exo apo. Ame'ẽ panduha namõ nde py'a emãtã. Aja rahã, ngã pe Tupã je'ẽha ke nde erepandu pandu katu ta tĩ.

¹⁹ Nde erejurujar katuha ke ehijar ym. Nde py'a ke Tupã juhyk, aja nde erekwaha namõ exo katu. Amõ ta aja ym ixo tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e rĩ. A'erehe Tupã rehe jurujar katuha ke hijar oho.

²⁰ Imenéu hijar oho a'e tĩ. Amõ Arexan hijar oho tĩ. Tupã rehe jurujar ym, ame'ẽ ta koty a'eta ke ihẽ amondo. Satana riki jurujar ym ame'ẽ tama'e kapitam. (Ájã ramũi a'e.) Pe, Imenéu ta ke a'e mupyrara ta. Aja rahã Tupã rehe Imenéu ta juru ai ym ta. (Mã peja Imenéu ta aja ym nde tĩ.)

2

Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ rehe har

¹ Pe, ma'e ke nde pe ihẽ apandu ta. Ko apandu py nde pe. Jesu kotyhar ta pe kuja epandu:

—Upa katu te amõ ta rehe har Tupã namõ pepandu pandu. "Amõ ta rehe pehaihu katu" aja Tupã pe pepandu. Pe, amõ ta rehe a'eta haihu katu rahã: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja pepandu ipe.

² Kapitā keruhū ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te kapitā ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Upa katu te je'ēha te reko ame'ē ta rehe har Tupā namō pepandu tī. Aja rahā, johu jande amō ywy pe har ta namō jajumai ym ha rupi jaxo katu ta. Aja Tupā rehe jande py'a jamoī moī katu ta. Katu jaxoha aja amō ta ukwa ta tī. Aja jaxo ta tī – aja Jesu kotyhar ta pe epandu.

³ Aja me'ē upa amō ta rehe har Tupā namō amō pandu rahā, katu tiki. Aja pexo rahā, ame'ē ke Tupā putar katu. A'e riki jande muhāha.

⁴ Upa katu te awa ta ke a'e muhā tar katu. Je'ēha jete har te ke upa katu te awa ta ukwa katu te, aja a'e putar katu tī.

⁵ Tupā peteīhar a'e. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e. A'erehe Tupā parahy ngā rehe. A'erehe ame'ē ke amō mukatu uwyr. Mukatuha peteīhar a'e tī. Jesu Kirisutu a'e. Awa te'e a'e tī. Kirisutu mukatu, a'erehe Tupā namō awa ta juehe katu ixo.

⁶ A'e manō. Aja upa katu te awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja awa ta ke a'e muhā katu. Aja Tupā mujekwa rahā, upa katu te awa ta ke a'e muhā tar katu, aja a'e mujekwa katu. A'e putar, a'erehe a'e mujekwa katu.

⁷ Upa katu te awa ta ke Tupā muhā tar katu, a'erehe jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē ke a'e mondo. Te'e

ym ihē. Jete har te ke ihē apandu. A'e mondo ame'ē ke ihē. Mu'eha ke ihē tī. “Jesu rehe pejurujar katu” aja jundéu awa aja ym ame'ē ta pe ihē apandu. “Je'ēha jete har te ke rehe pejurujar katu” aja ihē apandu ngā pe tī.

⁸ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Jesu kotyhar ta jy'ar oho rahā, sawa'e ta riki Tupā namō pandu pandu. Aja ihē aputar. Tupā rehe sawa'e ipy'a katu te ame'ē ke ihē aputar. Amō ta rehe parahyha nixói, aja Tupā namō pandu pandu, aja ihē aputar tī. Je'ē hātā tā amō ta jupe aja ym ha namō Tupā namō pandu pandu, aja ihē aputar tī.

⁹ Sawa'e ta aja kūjā ta tī. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe Tupā rehe ipy'a ke kūjā ta moī moī oho rahā, kuja ihē aputar. Ima'e mundeha namō amō ta ke muhuxī ym rahā, katu tiki. Upa ukwa katuha namō ima'e ke munde. Kuja rahā katu ym. I'a ke mukatu jō. Aja: “Mā! Katukwer” aja amō ta pandu. Ame'ē ke kūjā ta putar rahā, katu ym tiki. Ko itatawa ke te'e ma'e ke mujā, ame'ē ke namō wata. Ko mâte hū pu'yr namō wata. Ko ima'e mundeha hepy hū ame'ē namō jō wata tī. Aja: “Mā! Katukwer” aja amō ta pandu. Ame'ē ke kūjā ta putar rahā, katu ym tiki. Upa aja me'ē rahā, juehe har katuha mujesak tar katu ngā pe. A'erehe katu ym.

¹⁰ Kuja katu. Amō ta

rehe katu ame'ë ke kũjã ta ma'ema'e rahã, katu tiki. Aja: "Tupã rehe ihë apy'a katu" aja pandu ixo.

¹¹ Tupã je'ëha ke amõ mu'e rahã, pandu ym ha namõ kũjã ta jumu'e. Aja rahã, katu tiki. Ixawa'e ta rehe hendu katu rahã, katu tiki tĩ.

¹² Kũjã ta pe ihë apandu:

—Sawa'e ta pe Tupã je'ëha ke pemu'e ym. Pehendu te'e pehë pexo. Mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym pehë — aja kũjã ta pe ihë apandu.

¹³ Yman Anã ke Tupã mujã py. A'engi Ewa ke a'e mujã tĩ. (A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.)

¹⁴ Amõ we tĩ. Anã ke Satana muka'u te'e ym. (Ãjã ramõi a'e.) Kũjã ke a'e muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke kũjã ma'e. (Tupã rehe a'e hendu ym. A'erehe mã peja sawa'e tama'e kapitã ta aja ym kũjã ta ixo.)

¹⁵ Pe, Tupã pandu: "Kũjã ta imembyr rahã, mã peja ahy ngã pe" aja. (Ame'ë imembyriha riki kũjãma'e ma'ema'eha. Sawa'e ke mu'eha anĩ.) Pe, kũjã ta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Jesu rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu rahã, a'eta ke Tupã muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ipy'a katu ehe rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Upa ukwa katuha namõ katu ixo rahã, aja tĩ. Muhã katu ta tĩ.

3

Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har

¹ Apo ihë apandu ame'ë ke jete har te riki. Amõ sawa'e Jesu kotyhar tama'e kapitã wan ta rahã, katu tiki. Aja rahã, parakyha katu ame'ë ke a'e putar katu.

² Jesu kotyhar tama'e kapitã a'e. A'erehe nixói ma'e je'ëha ipe aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ko hakehar peteïhar namõ jõ ixo. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ë ke a'e tĩ. Ko upa ukwa katuha namõ ixo ame'ë ke a'e tĩ. "Sawa'e katu" aja ehe har amõ ta ukwa ame'ë ke a'e tĩ. Jesu kotyhar ta rehe usak ramõ te tĩ. Ame'ë ta ke hok pe mupyta katu rahã, katu tiki tĩ. Ko Tupã je'ëha ke mu'e katu ame'ë ke rahã, katu tiki tĩ.

³ Ko kawĩ ke u'u hũ ym ame'ë ke a'e tĩ. Ko sawa'e parahy war ym ame'ë ke a'e tĩ. Ko sawa'e hury katu ame'ë ke a'e tĩ. Ko jumai tar ym ame'ë ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym ame'ë ke a'e tĩ.

⁴ Ko hok wyr pe har ta rehe usak usak katu ame'ë ke a'e tĩ. Pe, ta'yr ta ke muhendu katu juehe ame'ë ke a'e tĩ. Tajyr ta ke aja tĩ. Aja rahã pahar parahy ym ha namõ ta'yr ta hendu katu ehe. Tajyr ta aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ.

⁵ Myja hok wyr pe har ta rehe usak usak katu my? Ame'ë ke ukwa ym rahã, marã ka ym Jesu kotyhar ta rehe usak katuha. (Usak katu ym ta ngã rehe tĩ. Aja me'ë sawa'e ke emu'am ym. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja

emu'am ym.)

⁶ Kuja katu tiki tĩ. Ko Jesu rehe jurujar katu ramõ te, aja ym ame'ẽ ke a'e. A'e riki kapitã rahã, katu te ame'ẽ ke a'e jupe, aja ukwa ta nahã my? Aja rahã, a'e ke Tupã mupyrara ta. Yman Satana aja, apo a'e ke Tupã mupyrara ta tĩ. Yman katu te ame'ẽ ke a'e aja Satana ukwa jupe rahã, Tupã pandu: "Nde katu ym." Pe, mupyrara. (Ãjã ramũ a'e.)

⁷ Kuja katu tiki tĩ. "Sawa'e katu ame'ẽ ke ko" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta ukwa. Aja rahã: "Mã ihẽ ke amõ ta putar ym" aja pyai ym ta a'e. Aja pyai ixo rahã, ame'ẽ sawa'ema'e parakyha ke Satana mujaxer ta nahã my. Jesu kotyhar ta rehe usak usak ixo, ame'ẽ riki ame'ẽ sawa'ema'e parakyha. (A'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã aja emu'am.)

Jesu kotyhar ta rehe haihu katu ame'ẽ ta rehe har

⁸ Jesu kotyhar ta rehe amõ ta haihu katu. Ame'ẽ ta riki sawa'e katu ame'ẽ ke rahã, katu tiki. Mokõi ukwaha namõ ixo ym rahã, katu tiki tĩ. Kuja katu tiki tĩ. Ko kawĩ u'u hũ ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko tamatarer rehe jõ ipy'a moĩ moĩ ym ame'ẽ ke a'e tĩ.

⁹ Ko Jesu rehe har jande pe Tupã mujekwa, ame'ẽ rehe jajurujar katu. Ame'ẽ rehe tapijar te'e we a'e jurujar katu ame'ẽ ke a'e tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e tĩ. Aja

ukwa katuha namõ tapijar te'e we jurujar katu ehe tĩ.

¹⁰ Ehe har Jesu kotyhar ta ukwa py ta me'ẽ te'e. "Sawa'e katu ame'ẽ ke ko" aja ehe har a'eta ukwa katu rahã, Jesu kotyhar ta rehe ame'ẽ sawa'e haihu katu ta.

¹¹ Pesarahã! Ame'ẽ ta aja hakehar ta tĩ. Haihu katu ame'ẽ ta rakehar ta ke. "Hakehar katu" aja amõ ta pandu rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ko ma'e ke amõ amõ rok pe pandu ym oho ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko kawĩ ngi ka'u ym ame'ẽ ke a'e tĩ. Ko ma'e mukanĩha nixói ipe tĩ. Aja ame'ẽ hakehar rahã, katu tiki tĩ. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

¹² Pesarahã! Jesu kotyhar ta rehe amõ haihu katu rahã, hakehar peteihar namõ jõ ixo. Aja rahã, katu tiki. Kuja katu tiki tĩ. Ta'yr ta ke mu'e katu tĩ. Aja rahã, a'eta hendu katu ehe tĩ. Tajyr ta ke aja tĩ. Mu'e katu tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta hendu katu ta ehe tĩ. Upa hok wyr pe har ta rehe a'e usak usak katu ixo tĩ.

¹³ Pe, haihu katu ame'ẽ ta paraky katu rahã: "A'eta riki katu" aja amõ ta pandu ta. Aja rahã: "Jesu Kirisutu rehe jajurujar katu, a'erehe ixotyhar ta ke jande" aja ame'ẽ ta ngã pe pandu katu tĩ. Kyje ym ha namõ ngã pe pandu katu ta. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar ta rehe haihu katu, aja emu'am.)

Jesu rehe har Tupã mujekwa katu ngã pe

14 Timo! Esarahã! Ko pa-per pinim nde pe ihẽ amondo axo. Pahar nde koty ihẽ asak ta aho. Aja ihẽ akwa.

15 Kowe ihẽ axo rahã, ma'e ke kome'ẽ paper pinim mujekwa ta nde pe. A'erehe nde pe ihẽ amupinim aĩ. Kuja nde pe mujekwa ta. Myja Tupã kotyhar ta ixo katu ta my? (Ame'ẽ ke amujekwa katu ta nde pe. A'erehe ko amupinim aĩ.) Tupã ixuwe katu ixo ame'ẽ ke a'e. Jurujar katu ehe, ame'ẽ ta ixotyhar ta ke. A'eta namõ Tupã je'ẽha pyta katu. Ame'ẽ ke a'eta pandu katu tĩ.

16 Ame'ẽ je'ẽha rehe jaju-rujar katu ame'ẽ ke katu te ame'ẽ ke. Yman ame'ẽ ke mujekwa ym rĩ. Ame'ẽ ke jande pe Tupã mujekwa apo 'y. Kuja:

“Awa aja imãi pusu ngi Jesu u'ar.

Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ipe, aja Tupã'ã mujekwa ngã pe.

Tupã je'ẽha rahoha ta usak ehe tĩ.

Amõ amõ ta renda rupi ehe har ngã pandu pandu oho.

Heta kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ehe.

Pe, ywa pe a'e ke Tupã mujy-wyr raho.”

4

Mu'eharan ta rehe har ihẽ amujekwa ta

1 Kuja Tupã'ã mujekwa katu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, Jesu rehe jurujar katuha ke amõ amõ ta hijar

ta oho. ãjã ta mujekwa ame'ẽ ke rehe a'eta hendu katu ta. A'eta jumu'e ta oho tĩ — aja mujekwa.

2 ãjã ta mujekwa ame'ẽ ke mu'eharan ta mu'e. Te'e pandu ame'ẽ ta ke a'eta. Te'eha mu'e. Aja ngã ke a'eta muka'u te'e. Aja rahã, katu ym, aja a'eta ukwa katu. Anĩ. Huxĩ ym. Anĩ. A'eta mu'e we rĩ.

3 A'eta pandu naĩ:

—Pejumendar ym. Kũjã ke pepyhyk ym tĩ. Amõ amõ ma'e pehẽ mi'u ke pe'u ym tĩ — aja pandu naĩ.

Anĩ. Ame'ẽ mi'u ke awa u'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jumendar rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa katu tĩ.

—Jande pái keruhũ! Jande pe jande mi'u nde eremuwyr katu. A'erehe ne jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja Tupã pe Jesu kotyhar ta pandu.

Pe, u'u katu. Jetehar te ke ukwa katu tĩ. A'erehe u'u katu.

4 Upa katu te ngã mi'u awa u'u katu aja Tupã mujã katu jande pe. Ame'ẽ rehe: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu, pe, ja'u katu. Ame'ẽ rehe: “Ja'u ym” aja mã peja japandu ym.

Jumendar rahã, katu tĩ. Kũjã ke pyhyk rahã, katu tĩ. Aja yman Tupã mujekwa tĩ.

5 Upa jande mi'u ja'u katu, aja Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Jande ja'u rahã: “Katu tiki” aja Tupã pe japandu tĩ. A'erehe upa jande mi'u ja'u katu aja Tupã mujã jande pe. Jajumendar rahã, katu tiki tĩ. Kũjã pyhyk rahã, katu tiki tĩ.

Jesuma'e miasu ke

⁶ Ame'ë mu'eharan ta rehe har Jesu kotyhar ta pe nde eremukwa rahã, miasu katu nde. Jesu Kirisutuma'e miasu ke nde. Tupã rehe har amõ ta pandu pandu nde pe. Nde erehendu katu ehe. Tapijar te'e we nde erejumu'e erexo. Aja rahã, nde erekwa katu ta. Jetehar te ke nde pe amõ ta mu'e mu'e tĩ. Nde erejurar katu ehe tĩ. Ame'ë ke rehe tapijar te'e we nde erejumu'e erexo tĩ. Upa aja me'ë rahã, miasu katu riki nde.

⁷ Ymanihar jundéu awa ramũ ta panduha ke emu'e ym. Ame'ë riki Tupã rehe har mujekwa ym ngã pe. Jupe te'e je'ë je'ë ixo ame'ë ke ame'ë. Katu ym aja. Nde py'a ke tapijar te'e we emãtã katu exo rĩ. Aja rahã, Tupã rehe har nde erekwa katu te we rĩ.

⁸ Awa jumuwewi wewi katu rahã, pyrãtã katu jupe. Ame'ë riki katu we. Amõ katu te. Kuja. Tupã rehe har amõ ukwa katu te we rahã, ame'ë riki i'ar koty te we katuha. Aja rahã, Tupã usak katu ehe apo. Pe, yman rahã, inamõ a'e ixo ta.

⁹ Ame'ë je'ëha riki jetehar te ke. Upa ngã jurujar katu ehe rahã, katu tiki.

¹⁰ A'erehe japaraky hũ. A'e je'ëha ke ngã pe japandu pandu hũ. Ame'ë riki jan-dema'e parakyha. Tupã rehe jajurujar katu, a'erehe je'ëha ke japandu pandu we rĩ. Tupã riki ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e. Upa ngã ke a'e muhã katu. Jete riki. Jurujar

katu ehe ame'ë ta ke a'e muhã katu.

¹¹ Timo! Nde pe ihẽ apandu ame'ë ke ngã pe ebandu katu. Emu'e katu tĩ.

¹² Nde riki ta'ynuhu. A'erehe myja katuha namõ awa ixo katu my? Ame'ë ke eremukwa katu Jesu kotyhar ta pe. Aja rahã, nde aja a'eta tĩ. Nde aja jetehar te ke jõ a'eta pandu ta tĩ. Nde aja a'eta katu ixo ta tĩ. Nde aja amõ ta rehe a'eta ipy'a katu ta tĩ. Nde aja Tupã rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta tĩ. Nde aja ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta tĩ. Upa aja rahã: "Mã! Ta'ynuhu a'e. A'erehe ukwa ym" aja ym pandu.

¹³ Nde rehe ihẽ ahyk ym we oho rĩ. A'erehe Jesu kotyhar ta jy'ar rahã, Tupã je'ëha ke ebandu pandu ngã pe rĩ. Eremukwa katu ngã pe tĩ. Emu'e katu ngã pe tĩ.

¹⁴ Nema'e parakyha ke nde pe Tupã mujekwa. A'e je'ëha ke nde erepandu pandu. Ame'ë riki nema'e parakyha. Ne ãkã rehe ipo ke tamũ ta mujar rahã, nema'e parakyha ke nde pe me'ë. Arahã ame'ë rehe har Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu tĩ. Ame'ë parakyha ke tapijar te'e we ema'ema'e katu. (Tupã je'ëha ke nde erepandu pandu, ame'ë riki nema'e parakyha ke.)

¹⁵ Upa ihẽ apandu ame'ë ke ema'ema'e katu. Upa nde erekwa katuha namõ ema'ema'e katu tĩ. Aja rahã, katu ame'ë ke nde

erema'ema'e katu te we rĩ, aja ngã pe nde eremujekwa ta.

¹⁶ Myja katu nde erexoha my? Ame'ẽ rehe har ekwa ekwa exo. Katu ema'ema'e. Nde eremu'e ame'ẽ ke emuka'u te'e ym. Amõ koty emu'e ym. Aja rahã, Tupã namõ nde erexo katu ta. Nde rehe hendu ame'ẽ ta muka'u te'e ym ta tĩ. A'erehe Tupã namõ ixo katu ta tĩ.

5

Myja Jesu kotyhar ta rehe usak usak katu my

¹ Ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ma'e rahã: "Mã peja ym" aja epandu ipe. A'e riki nde 'ar koty we tamũiha rahã, hãtã ym epandu ipe. Nde pái aja wewe katuha rupi epandu katu ipe. Ta'ynuhu te rahã, nde mu aja epandu katu ipe.

² Nde 'ar koty te we a'íha rahã, ne mãi aja epandu katu ipe. Kújãtãi rahã, nde rendyr aja epandu katu ipe. Nde ereka'u ym ehe. Nde rendyr aja wewe katu epandu katu ipe.

³ Ixawa'e manõ ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ta apo 'y. Nixói te ma'e me'ẽha ke ipe rahã, Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ ipe. Jeje te ixo ame'ẽ ke pe me'ẽ me'ẽ. Aja rahã, katu tiki.

⁴ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ membyr ta ixo rahã, a'eta riki usak usak katu ehe. Hainõ ta ixo rahã, a'eta usak usak katu ehe tĩ. Imembyr ta tiha oho ixo rahã, imãi usak usak katu ehe tĩ. Hainõ ta rehe aja tĩ. A'erehe apo imãi riki ixawa'e ym rahã, a'eta

usak usak katu ehe rahã, katu tiki. Iari rehe hainõ ta usak usak katu tĩ. Aja Tupã putar katu. Imãi rehe imembyr usak usak katu rahã, Tupã rehe a'eta hendu katu. Hainõ ta aja tĩ. Tupã rehe hendu katu tĩ.

⁵ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke jeje te ixo rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ katu ipe. Ma'e me'ẽha ke nixói te, a'erehe Jesu kotyhar ta me'ẽ me'ẽ katu ipe. Tupã rehe ixawa'e manõ ame'ẽ ke jurujar katu. Inamõ ma'e pandu pandu ixo tĩ. Aja te'eha a'e. "Ihẽ rehe esak katu" aja a'e pandu pandu ipe, Tupã pe.

⁶ Pe, ixawa'e manõ ame'ẽ ke jumuhury katu jõ juehe rahã, Tupã ke a'e putar ym te apo. Aja rahã, ma'e ke Jesu kotyhar ta me'ẽ ym ipe.

⁷ Aja ixawa'e manõ membyr ta pe epandu katu. Hainõ ta pe epandu katu tĩ. Pe, ihẽ apandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e rahã: "Katu ym pehẽ" aja ym amõ ta pandu a'eta rehe har.

⁸ Pe, ianam ta rehe Jesu kotyhar ta haihu ym rahã, Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu ym. Jete. Hok wyr pe har ta rehe haihu ym rahã, aja tĩ. Tupã je'ẽha rehe hendu ym tĩ. A'erehe Jesu rehe jurujar ym ame'ẽ ta aja a'e tĩ. Jete. I'ar koty te we katu ym a'e. Ianam ta rehe jurujar ym ame'ẽ ta haihu katu riki. (Aja ianam ta rehe jurujar katu ame'ẽ ta tĩ. Haihu katu ta tĩ.)

⁹ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ixawa'e

manō ame'ē paraky tar katu rahā, a'i ta jō katu. A'i te rahā, katu tiki. Kuja, 60 warahy 'ar i'ar koty te we rahā, ame'ē ke katu. Ixawa'e peteīhar jō namō ixo ame'ē ke rahā, katu tiki. Aja rahā, paper rehe her ke emapyk. Amō parakyha ta rer namō emapyk. (Aja rahā, jy'ariha renda pe paraky ta, aja mujekwa katu.)

¹⁰ Kuja ehe har ngā ukwa ame'ē ke rahā, katu tiki tī. Amō ta pe ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e. Imembyr ta ke mutiha rahā, a'eta ke a'e mu'e katu. Jesu kotyhar ta rehe usak ramō, ame'ē ta ke hok pe a'e mupyta katu. "Ihē katu te" aja ym ukwa ame'ē ke. Pyrara ixo ame'ē ta py'a ke a'e muhury oho. Upa katu te ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e tar katu. Upa aja rahā, katu tiki.

¹¹⁻¹² Pe, ixawa'e manō ame'ē ke a'i te ym rahā, paraky ym ta. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe paraky ym ta. A'i te ym rī. A'erehe amō sawa'e rehe usak rahā, pyhyk tar katu nahā my tī. Aja rahā, Kirisutu pe ma'e manga katu ame'ē ke hijar ta. (Ixawa'e manō ramō rahā, a'e pandu: "Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe ihē aparaky ta" aja ixawa'e manō ame'ē ke manga katu.) Ame'ē manga katuha ke a'e hijar.

¹³ Aja rahā, a'e paraky ym ta. Amō amō ta rok rupi te'e a'e wata wata ixo my. Amō we tī. Amō ta rehe har katu ym pandu pandu ta my. Amō ta ixoha ke mujaxer te'e ta my

tī. Ma'e ke pandu ym rahā, katu tiki. Anī. Ame'ē ke a'e pandu.

¹⁴ A'erehe ixawa'e manō ame'ē ke a'i te ym rahā, mā peja amō sawa'e ke a'e pyhyk, aja ihē aputar.

Kuja ihē aputar tī. Ko imembyr mujā. Ko hok rehe usak usak katu. Aja rahā: "Jesu kotyhar ta katu ym" aja Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta pandu ym ta.

¹⁵ Jete riki. Amō ixawa'e manō, ame'ē ta amō koty ipy'a ke muruwak mondo. Satanama'e ukwaha rehe ipy'a ke muruwak mondo. (Ājā ramūi a'e.)

¹⁶ Pe, Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ixo. Ko sawa'e. Kūjā amō tī. Pe, ame'ē ta riki ixawa'e manō ame'ē anam rahā, ame'ē ta riki haihu katu ehe. Aja rahā, Jesu kotyhar tama'e ke ame'ē ixawa'e manō ame'ē pyhyk ym ta. Aja rahā, amō ixawa'e manō ame'ē ke ixo. Nixōi te ma'e ke me'ēha ipe. Ame'ē ke rehe jō Jesu kotyhar ta haihu katu ta.

¹⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitā paraky katu rahā, mā peja pemuhepy katu ipe. Jete. Tupā je'ēha ke pandu pandu katu rahā, i'ar koty te we pemuhepy katu ipe. Tupā je'ēha ke mu'e katu rahā, aja tī. Muhepy katu tī.

¹⁸ Tupā je'ēha rehe kuja amō mupinim:

"Hymba paraky rahā, iāpūi ke epukwar ym. (U'u we ta ixo rī.)

Ahúi aja me'ē ke pyrū pyrū rahā, iāpūi ke epukwar ym."

Aja Jesu kotyhar tama'e kapitã paraky katu rahã, pe-muhepy katu ipe. Kuja Tupã je'êha rehe amõ mupininim tĩ: "Amõ paraky rahã, muhepy katu awa ipe" aja.

19 "Katu ym a'e ma'e" aja Jesu kotyhar tama'e kapitã rehe har amõ pandu pandu. Aja me'ê peteĩ sawa'e jõ pandu rahã, ame'ê panduha rehe ejurujar ym. Pe, aja me'ê mokõi sawa'e ta juja katu te pandu rahã, ejurujar katu ehe. Juja ym pandu rahã, ejurujar ym.

20 Ame'ê kapitã riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahã, upa Jesu kotyhar ta ruwa koty ebandu ipe. "Mã peja ym aja" aja ebandu ipe, kapitã pe. Aja rahã, upa usak ame'ê ta kyje ta. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta tĩ.)

21 Ihẽ apandu ame'ê ke Tupã hendu. Jesu Kirisutu hendu tĩ. Tupã je'êha rahoha ta hendu tĩ. Katu te ame'ê ta ke a'eta. Upa a'eta hendu. A'erehe nde pe ihẽ apandu ame'ê ke rehe ehendu katu. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã: "Mã peja ym aja" aja ebandu ipe. Aja me'ê nde rehe katu ame'ê ta pe ebandu. Aja me'ê nde rehe katu aja ym ame'ê ta pe ebandu tĩ.

22 Jesu kotyhar tama'e kapitã ke nde eremu'am rahã, pahar emu'am ym. Eharõ we rĩ. Katu ixoha namõ a'e ixo katu my. Ame'ê ke ekwa py exo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ê ke nde eremu'am rahã, nde riki ereka'u te'eha ke nde

erema'e, ame'êja saka tĩ. Katu ym aja. A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym nde. Nde katu ame'ê ke nde aja ngã pe emujekwa.

23 Timo! Ehendu katurahã! Y ke te'e nde ere'u erexo apo. Pe, amõ amõ rahã, nde pusu ahy nde pe. A'erehe kawĩ pirã e'u we. (Mukatu ta. Anĩ. Eka'u ym ingi.)

24 Amõ tama'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ ukwa katu. "Katu ym nde" aja pandu ym ta me'ê te'e. Amõ ta usak ehe, a'erehe pahar ukwa katu ehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi ka'u te'eha ke amõ ta ma'e. Amõ ta ukwa ym ha rupi ma'e, a'erehe pahar amõ ta ukwa ym. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu ehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ê ke mu'am ym tĩ. Ame'ê ta rehe har ekwa katu py exo.)

25 Aja me'ê katu ame'ê ke amõ ta ma'e rahã, aja tĩ. Katu amõ ta ma'e rahã, amõ ta usak a'eta rehe, a'erehe pahar ukwa katu ame'ê ta rehe har. Amõ ta ukwa ym ha rupi katu ame'ê ke amõ ta ma'e. A'erehe pahar ym ukwa. A'engi amõ ta mujekwa, a'erehe ukwa katu a'eta rehe har. (A'erehe pahar kapitã ke emu'am ym. Pahar haihu katuha ke emu'am ym tĩ. Pahar ixawa'e manõ ame'ê ke emu'am ym tĩ. Ame'ê ta rehe har ekwa katu py.)

6

Miasu ta ke emu'e katu

¹ Timo! Miasu ta rehe har ihē apandu ta apo 'y. Ame'ē ta Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke. Pe, ijar rehe a'eta hendu katu rahā, katu tiki. Aja me'ē jamu'e. A'erehe ijar rehe hendu katu rahā: "Páu ta mu'e ame'ē ke katu ym" aja amō ta pandu ym ta. "Tupā katu ym" aja ym pandu ta tī.

² Pe, ijar riki Jesu rehe jurujar katu rahā, imu aja a'e. A'erehe ijar rehe hendu ym rahā, katu ym tiki. Jesu rehe jurujar katu a'e tī, a'erehe imu aja apo 'y. A'erehe i'ar koty te we a'e paraky paraky katuha rahā, katu tiki. Ijar riki Jesu kotyhar apo 'y. Miasu ta ipy'a katu ehe tī. A'erehe paraky katu ipe rahā, katu tiki. Timo! Aja miasu ta pe epandu katu. Emu'e katu a'eta pe tī.

Amō koty mu'e ame'ē ta pe epandu: "Mā peja ym"

³ Ihē apandu ame'ē ke ngā pe epandu katu. Emu'e katu tī. Pandu katuha ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mu'e. Ame'ē mu'e ame'ē ke kuja. Tupā je'ēha mu'e, aja katuha namō amō ixo. Pe, aja amō mu'e ym rahā, amō koty a'e mu'e rahā,

⁴ a'e ukwa katu te, aja ukwaha jupe naī. Anī. Ukwa ym ma'e. Panduha rehe har je'ē hātā tā hū. Ame'ē rehe ka'u te'e. Pe, ame'ē ke muparahy ngā ke. Jumai tī. ("Mā peja ym pemu'e" aja ame'ē ta pe epandu.) Amō ta namō ame'ē ta je'ē je'ē hū a'eta jupe

tī. Katu ym ukwa ukwa a'eta juehe ixo.

⁵ Jaxer ame'ē ke pame katu te ipy'a pe ukwa ukwa ixo. A'erehe je'ē hātā tā hū. Aja te'eha a'eta. Jetehar ke a'eta ukwa ym apo. ("Mā peja ym pemu'e" aja ame'ē ta pe epandu.) Jesu rehe a'eta jurujar katu rahā, ma'e ke heta hū ta, aja a'eta ukwaha jupe naī.

Tamatarer rehe jō nde py'a emoī moī ym

⁶ Jete. Jesu rehe amō jurujar katu rahā, hury katu a'e ixo, a'erehe ma'e ke heta hū, ame'ēja saka. Ima'e ma'e ke heta hū rahā, hury katu ixo. Ima'e ym te rahā, hury katu ixo tī. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe hury katu ixo.

⁷ Kome'ē ywy keruhū pe jande māi ngi ja'ar rahā, ma'e ke namō ym ja'ar. Jawe te'e ja'ar. Pe, jamanō rahā, upa katu te jahijar ta jaho tī.

⁸ A'erehe jande mi'u namō jō jande jaxo rahā, jande rury katu jaxo. Jandema'e mundeha namō jō jaxo rahā, aja tī. Jande rury katu jaxo tī.

⁹ Ma'ewyra myahy rahā, matapi pe ixo katu oho. Pe, matapi pyhyk. Aja awa tī. Upa ma'e ke amō heta hū ta jupe rahā, pahar ka'u te'e ehe. Amō we putar. A'erehe ma'e jaxer ma'eha rupi amō we ma'e ke muheta hū ta my. Ka'u te'eha namō muheta hū my. Muheta hū rahā, katu ym, aja ukwa ym. (Matapi pyhyk, ame'ēja saka.) A'engi a'e pyai. A'e ke Tupā mupyrara ta.

¹⁰ Jete. Tamatarer rehe jō amō ipy'a katu ixo rahā, tamatarer pyhykiha rehe upa katu te ma'e jaxer ame'ē ke ma'ema'e ta my. Tamatarer ke amō ta putar katu ta, a'erehe Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe a'engi a'eta pyai te hū. Marā ka ym jumuhuryha juehe.

Timo ke Páu mu'e

¹¹ Timo! Nde riki Tupā kotyhar ke. Tamatarer rehe jō ipy'a katu ame'ē rehe har ihē amupinim ramō. Ame'ē ta aja ym nde tī. Anī. Katu ame'ē ke ema'ema'e. Tupā je'ēha mujekwa, aja katuha namō exo. Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Mā peja amō ta rehe epy'a katu. Nde ke amō ta mahy rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Amō ta pe nde erepandu pandu rahā, wewe katu epandu.

¹² Upa nema'e pyrātāha namō eparaky katu. Tupā je'ēha ke nde eremu'e, ame'ē riki nema'e parakyha ke. Pe, ixoty nde ke Tupā muhyk ta raho. Jesu rehe nde erejurujar katu, ame'ē ke amō ta pe nde erepandu pandu rahā, ixoty nde ke a'e muhyk ta raho, aja a'e mujekwa nde pe.

¹³ Upa katu te ma'e ke pe ixuweha Tupā muwyr ixo. Pon Pirat ruwa koty juehe har Jesu Kirisutu pandu pandu katu. Ihē apandu ame'ē ke a'e hendu. Tupā aja tī. Hendu tī.

A'erehe mā peja ihē apandu ame'ē ke rehe ehendu katu tī.

¹⁴ Upa katu te nde pe Tupā mujekwa ame'ē ke rehe ehendu katu. Emupyta we ym. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywryiha angaha ke rehe Tupā mujekwa. Ame'ē angaha ke uhyk ym rahā we, Tupā je'ēha rehe tapijar te'e we ehendu katu. Tupā pandu ame'ē ke rehe nde erehendu katu rahā: "Katu ym nde erema'e" aja amō ta pandu ym ta.

¹⁵ Angaha ke rehe uhyk katu te rahā, Ta'yr ke Tupā mujwyr ta. Tupā riki katu te ame'ē ke a'e. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e tī. Upa katu te sehar kapitā keruhū ta ke Tupā mu'am. A'e putar ame'ē ke jō ame'ē ta ma'ema'e. A'erehe a'e riki kapitā keruhū te.

¹⁶ "A'e jō riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Weraha rupi a'e ixo. Marā ka ym awa uhykiha ehe, weraha rehe.

Usak ym te awa ehe tī.

Awa usak ym ta ehe tī.

'Ne jō riki katu te me'ē ke' aja mā peja ngā pandu ipe.

A'e pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

Aja te'eha a'e. Amen."

Ame'ē riki: "A'e ty" aja.

¹⁷ Kome'ē ywy keruhū pe ima'ehū ame'ē ta ixo. Ame'ē ta pe epandu katu. Kuja epandu ipe:

—Pehēma'e hū, a'erehe pehē jō riki katu te ame'ē ke pehē jupe, aja ym pekwa. Pahar pehēma'e kanim ta my, a'erehe ame'ē ke rehe jō pehē py'a pemoī ym. Pe, Tupā rehe pejurujar katu pexo. A'e

riki upa katu te ma'e katu ame'ẽ ke jande pe muwyr katu. Ame'ẽ namõ jande ke a'e muhury katu.

¹⁸ Katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Jete. I'ar koty te we katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pekyty'y ym – aja ima'ehũ ame'ẽ ta pe epandu katu.

¹⁹ Aja ima'ehũ ame'ẽ ta ma'ema'e rahã, ywa pe a'etama'e heta hũ ta. Yman rahã, ywa pe ma'e Tupã me'ẽ me'ẽ katu ta a'eta pe. A'eta uhãha namõ ixo katu ta. Hury katu ta ixo tĩ.

²⁰ Timo! Ehendu katurahã! Ima'e je'ẽha ke nde pe Tupã muwyr. Ame'ẽ ke jõ emu'e katu. Amõma'e panduha jaxer ame'ẽ ke rehe ehendu ym. Ame'ẽ riki Tupã ngi har ym. Amõ ta pandu: “Upa katu te jakwa katu te” aja pandu naĩ. Anĩ. Ukwa katuha rehe har a'eta je'ẽ hãtã tã jõ. Ame'ẽ ke rehe ehendu ym tĩ.

²¹ Ame'ẽ ke rehe amõ ta hendu katu. Pe, Jesu rehe jurujar katuha ke hijar oho. A'erehe ame'ẽ ke rehe ehendu ym. (Aja rahã, nde erejurujar katuha ke nde erehijar ym ta tĩ.)

Mã peja johu pehẽ rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Timo pe paper pinim ke Páu mondo tĩ Mokõihar ke

Hom ok ta pe Páu ixo. Kyn-
daha pe a'e ixo. Jesu rehe
har a'e pandu pandu. Ame'ẽ
ke amõ ta putar ym, a'erehe
kyndaha pe a'e ke amõ kynda
raho. A'ep ixo rahã, Timo pe
paper pinim a'e mondo. A'e
mupinim:

—Timo! Tapijar te'e we
eparaky katu exo. Tupã je'ẽha
ke nde erepandu pandu,
ame'ẽ riki nema'e parakyha
ke — aja Páu mupinim.

Timo ke Páu muhury tar
katu. A'erehe paper pinim ke
a'e mondo ipe. Mokõihar ke
kome'ẽ paper pinim.

*Timo pe paper pinim ke
Páu mondo tĩ*

¹⁻² Timo! Ko nde pe paper
pinim ke ihẽ amondo axo.
Ihẽ Páu. Tupã mujekwa: “Ihẽ
ra'yr rehe jurujar katu ame'ẽ
ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ katu.
Ame'ẽ rehe har epandu eho
ngã pe. A'erehe Jesu kotyhar
ta uhãha namõ ixo” aja Tupã
ihẽ pe. A'erehe ihẽ ke Jesu
Kirisutu mondo. Tupã putar,
a'erehe ihẽ ke Jesu Kirisutu
mondo.

Ihẽ aja Tupã rehe nde ere-
jurujar katu tĩ, a'erehe ihẽ
ra'yr aja nde. Nde rehe ihẽ
apy'a katu.

Tupã riki jande pái keruhũ.
Jesu Kirisutu jandema'e
sawa'e te. Mã peja nde rehe

a'eta ipy'a katu te hũ. Mã
peja nde rehe a'eta pyrara
usak. Mã peja nde py'a ke
a'eta muhury katu.

*Timo! Nema'e parakyha ke
tapijar te'e we ema'ema'e katu
exo*

³ Tupã rehe ihẽ py'a ihẽ
amoĩ moĩ katu. Ihẽ ramũi
ta aja ihẽ tĩ. Katu ame'ẽ
ke ihẽ ama'ema'e, aja akwa
katuha namõ ihẽ py'a ihẽ
amoĩ moĩ katu ehe tĩ. Tupã
namõ ihẽ apandu rahã, nde
rehe har ihẽ akwa akwa aĩ.
“Timo namõ ma'e ke nde
erema'ema'e katu, a'erehe ne
jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ
apandu ipe. Aja te'eha ihẽ.
Wera rahã aja. Pytun rahã
aja tĩ. Tupã namõ apandu
pandu tĩ.

⁴ Nengi ihẽ aho rahã, nde
erejixi'u ihẽ rehe. Ame'ẽ rehe
ihẽ akwa akwa axo. A'erehe
nde rehe ihẽ asak tar katu te
apo tĩ. Aja rahã, ihẽ ke nde
eremuhury katu ta.

⁵ Jete. Jesu rehe nde ere-
jurujar katu te. Ame'ẽ rehe
ihẽ akwa akwa axo. Aja me'ẽ,
Rói, nde ari jurujar katu te
ehe tĩ. Aja me'ẽ Euni, ne mõi
jurujar katu te ehe tĩ. A'eta
aja nde tĩ, aja ihẽ akwa katu.

⁶ A'erehe ihẽ apandu nde
pe. Nema'e parakyha ke
tapijar te'e we ema'ema'e
katu exo. Tupã je'ẽha ke nde
erepandu, ame'ẽ riki nema'e
parakyha ke. Ne ãkã rehe
ihẽ po ihẽ amujar rahã: “Ihẽ
je'ẽha ke epandu eho” aja
Tupã mujekwa nde pe.

⁷ Jete. Jande py'a rehe Iã
ke Tupã muwyr. A'erehe

jakyje ym ngā ngi. Anī. Jande py'a ke a'e riki mātā katu. A'erehe Tupā je'ēha ke japandu pandu katu. Amō we tī. Pyrātāha ke jande pe I'ā muwyr tī. A'erehe amō ta rehe jande japy'a katu. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu rahā, ame'ē ke jande py'a ngi a'e mukanim. (A'erehe ame'ē ke jama'e ym.)

Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū, ame'ē ke Jesu Kirisutu mujekwa

8 Jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr, a'erehe Jesu rehe har nde erepandu pandu rahā, ne ruxī ym nde erepanduha ngi. Jesu rehe har ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo apo. Mā peja ihē ngi ne ruxī ym tī. Myrandu katu ke japandu pandu, a'erehe jande ke amō ta mupyrara. Aja rahā, ihē aja mā peja nde py'ahu te'e ehendu tī. Pyrātāha ke Tupā muwyr nde pe. A'erehe nde ke amō ta mupyrara rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu tī.

9 Katu ame'ē ke jama'ema'e, a'erehe jande rehe a'e ipy'a katu te hū my? Anī. Aja ym. A'e jō riki putar katu. Ipy'a katu te hū tī. A'erehe jande pe a'e pandu: "Ihē ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta. Ihē kotyhar ta aja pexo apo 'y' aja Tupā pandu. Kome'ē wvy keruhū nixói te rahā,

jande rehe a'e ipy'a katu te hū. Jesu Kirisutu rehe jajuru-jar katu ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe kome'ē wvy keruhū nixói te rahā, jande rehe a'e ipy'a katu te hū. (Jande nixói te rahā, jande rehe a'e ipy'a katu te hū.)

10 Jande rehe a'e ipy'a katu te hū, aja jande pe a'e mujekwa katu apo 'y. Jesu Kirisutu, jande muhāha uwyr, a'erehe jande rehe Tupā ipy'a katuha ke jande pe a'e mujekwa katu. Jesu manō. A'erehe jajurujar katu ehe rahā, jamanōha ngi jakyje ym. Jamanō rahā, Tupā namō jaxo ta. A'erehe jamanōha ngi jakyje ym. Myrandu katu ke Jesu pandu pandu rahā, myja amō uhā katu ta ixo my, ame'ē ke a'e mujekwa jande pe.

Je'ēha jete har te ke emu'e katu

11 Ihē pe Tupā mujekwa:

—Myrandu katu ke ngā pe epandu eho — aja ihē pe.

A'erehe ihē riki Jesu mondo ame'ē ke. A'erehe myrandu katu ke ihē amu'e tī.

12 A'erehe ihē ke amō ta mupyrara tī. Ihē akyje ym a'eta ngi tī. Tapijar te'e we ihē ajurujar katu ehe. Ehe har ihē akwa katu, a'erehe akyje ym ngā ngi. Myrandu katu ke ihē pe a'e muwyr. Ihē ajuru-jar katu ehe, a'erehe ixotyhar ke ihē. Ihē ke a'e mai ym te ta. Jesu jywyr ym rahā we, ihē rehe a'e usak katu ta ixo. Aja ihē akwa katu.

13 Je'ēha jete har te ke ihē amu'e nde pe. Ame'ē rehe

tapijar te'e we ejurujar katu. Nde ke ihē amu'e, aja amō ta ke nde tī. Emu'e tī. Jesu Kirisutu namō nde juehe katu exo. A'erehe Tupā rehe tapijar te'e we ejurujar katu. Amō ta rehe tapijar te'e we epy'a katu exo tī.

¹⁴ Myrandu katu ke nde pe Tupā muwyr. Ame'ē riki katu. Ame'ē ke emu'e katu. Jande rehe Tupā'ā ihī katu. Jande rehe pyrātāha ke a'e muwyr. Ame'ē pyrātāha namō myrandu katu ke emu'e katu.

Yman Onesi ihē ke muhury katu

¹⁵ Ihē ke asia ywy pe har ta hijar oho. Ihē namō ma'e ke a'eta ma'ema'e ym apo. Ame'ē ke nde erekwa katu. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Jete. Sije aja tī. Emo aja tī. Ihē ke a'eta hijar oho tī.

¹⁶⁻¹⁸ (Onesi aja tī. Hok wyr pe har ta aja tī. Hijar oho tī.) Mā peja ame'ē ta rehe Tupā pyrara usak.

Pesarahā! Yman Ese ok ta pe ihē axo rahā, ihē ke Onesi muhury katu. Ame'ē ke nde erekwa katu. Pe, Hom ok ta pe a'e uhyk rahā, pahar ihē ke a'e kekar ixo. Pe, ihē ke mahem rahā, ihē ke a'e muhury katu tī. Amō ku'ē rahā ha pewe ihē rehe a'e usak uwyr. Pe, ihē ke muhury katu tī. Kyndaha pe ihē axo tipe. Ihē ngi a'e huxī ym tī. (Apo Sije ta aja Onesi ihē ke hijar oho tī.) A'erehe mā peja Onesi rehe jandema'e sawa'e te pyrara usak. Pyrara usak ta ehe aja akwa katu. Tupā

rehe jurujar ym ame'ē ta ke a'e mupyrara ta rahā, mā peja a'e riki pyrara usak katu Onesi ta rehe tī.

2

Tupāma'e parakyha ke

¹ Timo! Ihē ra'yr aja nde. Ehendu katurahā! Nde rehe Jesu Kirisutu ipy'a katu te hū. Inamō nde juehe katu nde erexo. A'erehe nde py'a ke emātā katu.

² Tupā rehe har ngā pe ihē apandu. Ame'ē riki: "Jetehar te ke" aja amō ta pandu tī. Nde erehendu tī. Ame'ē ke amō sawa'e ta pe emu'e katu tī. Sawa'e katu ame'ē ta pe emu'e. Pe, a'eta riki amō ta pe mu'e katu ta tī.

³ Nde ke amō ta mupyrara rahā, mā peja nde py'ahu te'e ehendu. Sonda katu ame'ē ke aja mā peja nde py'ahu te'e ehendu tī. Tupā je'ēha nde erepandu pandu, a'erehe Jesu Kirisutuma'e sonda aja nde tī.

⁴ Sonda riki hok pe te'e pyta ym. Sonda a'e. Jumai ta oho rahā, ima'e sondama'e kapitā pandu ame'ē ke jō a'e ma'ema'e katu. Nde aja tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe jō ehendu katu nde tī.

⁵ Ujaniha jumusaráiha rehe amō ujan rahā, kapitā rehe a'e hendu katu. Ujan te'e ym ta. Kapitā rehe hendu katu. Aja ym rahā, uhyk py ame'ē ke pyhyk ym. Nde aja tī. Tupā pandu ame'ē ke rehe nde erehendu ym rahā, ma'e ke nde erepyhyk ym ta tī. (Ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē, ame'ē ke nde erepyhyk ym ta tī.)

⁶ Kupixa rehe ijar paraky hũ rahã, a'e riki ma'eywa ke u'u py. Aja rahã, katu tiki. Nde aja tĩ. Tupã je'ẽha ke ebandu pandu katu. Aja nema'e parakyha rehe amõ ta muhepy ta tĩ. (Nde rehe haihu katu ta tĩ.)

⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ekwa ekwa exo. Pe, upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jandema'e sawa'e te mujekwa ta nde pe.

Tupã je'ẽha mukanim ym te ta awã

⁸ Jesu Kirisutu rehe har ekwa ekwa exo. A'e riki Ndawi rainõ ke a'e. (A'erehe awa te'e a'e tĩ.) A'e manõ. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja me'ẽ myrandu katu rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu.

⁹ A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara. Ma'e mukaniha aja ihẽ ke amõ ta pukwar tĩ. Ita tupaham pe ihẽ ke pukwar. Anĩ. Tupã je'ẽha ke pukwar ym awa. (Aja rahã, Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu we rĩ. Mukanim ym te. Pukwar ym te, ame'ẽja saka.)

¹⁰ A'erehe amõ ta ihẽ ke mupyrara rahã, ihẽ py'ahu te'e ahendu. Jesu Kirisutu manõ, a'erehe a'e muhã katu ngã ke. Muhã katu ame'ẽ ta pe ima'e katuha ke a'e mujekwa ta tĩ. Ame'ẽ katuha riki upa ym te ta.

¹¹ Apo ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Kuja:

"Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe jande ke amõ ta jukwa rahã, inamõ jande jaxo ta.

¹² Jande ke amõ ta mupyrara rahã, mã peja jande py'ahu te'e jahendu. Aja rahã, inamõ jande riki kapitã keruhũ wan ta.

'A'e riki jandema'e sawa'e te aja ym' aja japandu rahã, a'e pandu ta: 'Pehẽ riki ihẽ kotyhar aja ym' aja Kirisutu pandu ta jande rehe har.

¹³ A'e je'ẽha rehe jajurujar ym my. Anĩ. A'e pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Marã ka ym pandu te'eha a'e."

Jaxer panduha rehe ehendu ym

¹⁴ Timo! Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke rehe har nde kotyhar ta pe emujekwa katu exo. Jande rehe Tupã usak, aja jaxo. A'erehe kuja ebandu katu ngã pe:

—Jundéu awa ramũi ta panduha rehe peje'ẽ hãtã tã ym. Pehendu ym ehe — aja nde kotyhar ta pe ebandu.

Tamũi ta panduha rehe hendu ame'ẽ ta muka'u te'e jõ. A'erehe jurujar katuha ke a'eta hijar. (A'erehe pehendu ym ehe.)

¹⁵ Tupã je'ẽha riki jetehar te ke. Ame'ẽ ke emu'e katu. Aja rahã, ne ruxĩ ym ta. Nde eremu'e katu rahã, nde pe Tupã pandu ta:

—Ihẽ je'ẽha ke nde eremu'e katu ngã ke. A'erehe ihẽ rury katu — aja ta.

Ame'ẽ panduha ke eputar katu exo.

16 Amō ta jaxer pandu ame'ē ke rehe ehendu ym exo tī. Muka'u te'e ame'ē ke amō ta je'ē hātā tā ta. Ame'ē ke rehe ehendu ym exo tī. Upa ame'ē ke Tupā rehe har mujekwa ym ngā pe.

17 Ame'ē ke ngā mu'e rahā, amō amō ta ke muka'u te'e hū ta. Tupā rehe jurujar ym ta. Aja mu'e ame'ē ta heta ixo. Ko mokōi sawa'e ta ixo tī. Her Imenēu. Amō Sire tī.

18 Jete har panduha ke a'eta mu'e ym apo 'y. Amō koty a'eta mu'e. Kuja:

—Ixotyhar ta ke Tupā mukwera katu muhem. Ame'ē angaha upa asa oho apo. A'erehe amō ta kwera katu ym te ta uhem apo 'y — aja mu'e naī.

A'erehe amō amō Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ngā ke Tupā mukwera katu ta muhem, ame'ē ke rehe amō amō ta jurujar ym apo 'y. Katu ym aja.

19 Jete har te ke Tupā mujekwa jande pe. Ame'ē rehe tapijar te'e we jajurujar katu. Jaka'u te'e ym jande. Jande riki ixotyhar ta ke. Ame'ē ke kuja a'e mujekwa. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī: “Ixotyhar ta ke Tupā ukwa katu.”

Kuja tī:

“ ‘Tupā kotyhar ke ihē’ aja amō pandu. Aja rahā, mā peja ma'e ka'u te'eha ke ema'e ym.”

Tupā je'ēha ke emu'e katu

20 Ima'ehū ame'ē rok pe heta paratupe ihī. Ita rekūi aja tī. Amō amō itatuwyr ke te'e mujā ame'ē ke ihī. Amō

amō itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ihī tī. Myra ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Tujuk ke te'e mujā ame'ē ke amō tī. Katu te ame'ē ke ihī. Katu we ame'ē ke ihī tī. Pe, katu te ame'ē ke a'eta mi'u matyr rahā jō amō moī. Huryha mujā rahā, moī katu. Katu we ame'ē ke wera rahā pame katu te amō moī.

21 Jesu kotyhar ta aja tī. Katu te ame'ē ta ixo. Katu we ame'ē ta ixo tī. Mu'eharan ta jaxer ame'ē ke mu'e. Aja ym rahā, katu te ame'ē ke a'e. Upa jandema'e sawa'e te pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e tar katu. Jandema'e sawa'e te pandu ta ipe:

—Ihē kotyhar ke nde. Katu te ame'ē ke nde. Nde riki ihē je'ēha ke nde eremu'e mu'e ta. Ame'ē parakyha ke nde pe ihē ame'ē ta — aja ta.

22 Ta'ynuhu putar ame'ē ke jō a'eta ma'ema'e. Aja ym nde tī. Anī. Katu te ame'ē ke ema'ema'e. Ma'e ke nde erepandu katu rahā, ame'ē ke ema'ema'e katu. Te'e aja ym nde. Amō ta rehe epy'a katu. Amō Jesu kotyhar ta rehe nde rury katu tī. Ipy'a ke Tupā juhyk ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta riki jandema'e sawa'e te pe pandu pandu:

—Jande namō ma'e ke ema'ema'e katu — aja.

23 Jaxer ame'ē ke amō ta pandu tar katu rahā, eho a'eta ngi. Ma'e ukwa ym ame'ē rehe har pandu tar katu rahā, eho a'eta ngi tī. A'eta namō nde erepandu rahā, pehē peje'ē hātā tā jō pehē jupe. Aja nde erekwa

katu. A'erehe a'eta namõ epandu ym, eho a'eta ngi.

²⁴ Amõ ta namõ sawa'e tema'e miasu je'ë hâtã tã rahã, katu ym. Upa amõ ta rehe a'e katu rahã, katu ta tiki. Mu'eha katu ame'ë ke rahã, katu ta tiki tĩ. A'e mu'e rahã, pahar parahy ym rahã, katu ta tiki tĩ. Wewe katu emu'e.

²⁵ Mu'eharan ta ke a'e mu'e rahã, wewe katu epandu a'eta pe tĩ. Aja rahã, katu ta tiki. A'eta ukwaha ke Tupã muruwak ta my. Aja rahã, jetehar te ke a'eta ukwa ta my.

²⁶ Aja rahã, ka'u te'eha ngi a'eta jumukatu ta a'eta jupe. Aja rahã, Satana je'ëha ke rehe a'eta hendu ym we ta tĩ. (Ãjã ramõi a'e.) A'eta ke a'e muka'u te'e kwe. Apo anĩ. Tupã je'ëha rehe a'eta hendu katu apo 'y.

3

'Ar rehe angaha uhyk tate ame'ë rehe har

¹ Kuja ekwa exo apo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, pyrara hũ ta ngã ixo.

² Arahã kyty'ym te ta amõ ta juehe. Arahã tamatarer rehe jõ ipy'a ke moĩ moĩ ta tĩ. Arahã: "Jande jõ riki katu te me'ë ke" aja jõ amõ ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã: "Upa amõ ta riki jaxer ai" aja jõ amõ ta ukwa ta a'eta juehe har tĩ. Arahã ipái rehe hendu ym te ta tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu ym te ta tĩ. Arahã amõ ta ngi ma'e pyhyk rahã: "Pete tiki" aja pandu ym te ta

tĩ. Arahã Tupã rehe har ukwa ukwa ym te ta ixo tĩ.

³ Arahã amõ ta rehe ipy'a ym te ta tĩ. Arahã amõ ta rehe parahy rahã, ipy'a jywyr ym te ta a'eta rehe tĩ. Arahã amõ ta rehe juru ai pame katu te ta tĩ. Arahã pahar ipy'a pihun te ta oho tĩ. Pahar parahy ta tĩ. Arahã katu ame'ë ke amõ ma'ema'e, ame'ë ke putar ym te ta tĩ.

⁴ Arahã ehe katu ame'ë ke te'e huwajan wan uwak ta oho tĩ. Arahã upa ma'e ka'u te'eha namõ ma'ema'e ta tĩ. A'eta jõ ukwa katu te ame'ë ta ke a'eta aja ukwa ta tĩ. Arahã Tupã rehe ipy'a ym ta. Anĩ. Ima'e jumuhuryha rehe jõ a'eta ipy'a katu ta tĩ.

⁵ "Tupã rehe jande japy'a katu" aja a'eta pandu ta naĩ. Anĩ. Panduha aja a'eta ixoha ym ta tĩ. Tupãma'e pyrãtãha namõ ma'e ke amõ ma'ema'e. Aja ym ta awa. Aja a'eta ixo ym ta.

Timo! Ehendu katurahã! A'eta ngi eho.

⁶ A'eta ngi har amõ ta ixo oho. Amõ rok pe ixo oho. Pe, kũjã ka'u te'e ame'ë ke a'eta muka'u te'e raho. Ma'e katu ym ame'ë ke kũjã ta putar katu. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë rehe a'eta jupyai. Anĩ. Putu'u ym ingi.

⁷ Ma'e ke a'eta jumu'e mu'e tar katu ixo tĩ. Aja te'eha a'eta. Anĩ. Jetehar te ke marã ka ym a'eta ukwa katuha.

⁸ Yman Moise ke Jan putar ym. Jã aja tĩ. Moise ke putar ym tĩ. ("Te'e Moise pandu" aja a'eta naĩ.) Ame'ë mokõihar ta aja apo mu'eharan ta jetehar

te ke putar ym tĩ. (“Ame’ẽ ke te’e” aja a’eta pandu naĩ tĩ.) Ima’e ukwaha ke a’eta muka’u te’e. “Jete har te ke jamu’e” aja a’eta pandu naĩ. Anĩ. Jurujar ym ame’ẽ ta ke a’eta, aja Tupã ukwa katu.

⁹ Anĩ. Upa ngã ke a’eta muka’u te’e ym ta. A’eta riki te’e aja pahar amõ ta ukwa ta. A’erehe upa ngã ke muka’u te’e ym ta. Aja Jan ta rehe har tĩ. Ka’u te’e ame’ẽ ta ke a’eta aja ymanihar ta ukwa tĩ.

Tapijar te’e we jete har te ke rehe ejurujar katu

¹⁰ Timo! Ihẽ rehe har nde erekwa katu. Kuja. Ihẽ amu’e ame’ẽ ke rehe har nde erekwa katu. Katu ihẽ axoha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ma’e ke ihẽ ama’ema’e tar katu, ame’ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Tupã rehe tapijar te’e we ihẽ ajurujar katu. Ame’ẽ rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ apy’a katu te we ngã rehe axo rĩ, ame’ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Amõ ta rehe ihẽ apy’a katu, ame’ẽ ke nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, ihẽ py’ahu te’e ahendu. (Tapijar te’e we myrandu katu ke ihẽ apandu pandu.) Ame’ẽ ke nde erekwa katu tĩ.

¹¹ Ihẽ apyraraha rehe har nde erekwa katu tĩ. Ihẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Ame’ẽ rehe har upa katu te nde erekwa katu tĩ. Antioki ok ta pe aja tĩ. Iko ok ta pe aja tĩ. Rit ok ta pe aja tĩ. Mupyrara ihẽ ke tĩ. Anĩ. Ame’ẽ mupyraraha ngi ihẽ ke Tupã muhem.

¹² Jete. Tupã je’ẽha mu’e, aja amõ ixo tar katu rahã, a’e

ke amõ ta mupyrara ta tĩ. A’e riki Jesu Kirisutu kotyhar ke, a’erehe amõ ta mupyrara ta tĩ.

¹³ Pe, sawa’e katu ym ame’ẽ ta ma’e ka’u te’eha ke ma’ema’e ta. Jete! I’ar koty te we ma’ema’e we ta rĩ. Muka’u te’eha aja tĩ. Amõ ta ke a’eta muka’u te’e ta tĩ. Pe, a’eta juehe amõ ta jumuka’u te’e ta tĩ.

¹⁴ Ame’ẽ ta aja ym nde tĩ. Jete har te ke nde ke amõ ta mu’e. Ame’ẽ ke nde erekwa katu te. Tapijar te’e we ejurujar katu ehe tĩ. Nema’e mu’eha ta rehe har nde erekwa katu. Katu ame’ẽ ta ke a’eta. A’erehe nde ke mu’e, ame’ẽ riki jete har te ke aja nde erekwa katu tĩ.

¹⁵ Amõ we tĩ. Kurumĩ rahã har Tupã je’ẽha ke nde erekwa katu. Ame’ẽ ke nde erekwa rahã, Jesu Kirisutu rehe nde erejurujar katu, a’erehe nde ke Tupã muhã katu.

¹⁶ Jete! Upa Tupã je’ẽha ke amõ ta mupinim. Tupã’ã mujekwa ame’ẽ ke a’eta mupinim. Tupã je’ẽha riki ma’e ke rehe katu tiki. Kuja. Jete har te ke mu’e, ame’ẽ ke mujekwa katu. Ma’e ka’u te’eha ke amõ ma’e rahã, ame’ẽ ke Tupã je’ẽha mujekwa katu ipe tĩ. Amõ ixoha katu ym rahã, myja mukatu ta my? Ame’ẽ ke Tupã je’ẽha mujekwa katu tĩ. Myja amõ ixoha katu my, ame’ẽ ke mu’e katu tĩ.

¹⁷ Aja rahã, Tupã rehe har mu’e ame’ẽ ke ixo katu ta. Ma’e ukwa katu ta tĩ. Aja

rahã, upa ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e ta tĩ.

4

Tapijar te'e we Tupã je'ëha ke epandu pandu katu

¹⁻² Timo! Ko apandu katu nde pe. Tupã je'ëha ke epandu pandu katu ngã pe. Nde rehe Tupã usak uĩ. Jesu Kirisutu aja tĩ. Usak uĩ tĩ. A'erehe nde pe apandu katu: "Tupã je'ëha ke epandu pandu katu te we rĩ" aja ihë apandu nde pe. Kirisutu jywyr rahã, ngã rehe har a'e ukwa ta. Katu my? Ame'ë ke ukwa ta. Anĩ rahã, katu ym my? Ame'ë ke ukwa ta tĩ. Aja ixuwe katu ixo ame'ë ta rehe har ukwa ta. Manõ ame'ë ta ke mukwera katu ta muhem, pe, ame'ë ta rehe har ukwa ta tĩ. (Katu te aja nde erema'ema'e rahã, ma'e katu ame'ë ke nde pe a'e me'ë ta.) Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ te aja a'e jywyr rahã, ma'e katu ame'ë ke a'e me'ë ta nde pe. Amõ ta Tupã je'ëha rehe hendu tar ym nahã my? Hendu tar katu nahã my? Tapijar te'e we epandu katu ngã pe. Nde erepandu ame'ë ke jetehar te ke, aja ngã pe emujekwa katu. Katu ym ame'ë ke amõ ma'ema'e rahã, epandu katu ipe: "Mã peja ym" aja epandu ipe. Emuhury ngã ke tĩ. Nde eremu'e rahã, wewe katu epandu ipe.

³ Yman rahã, jetehar te ke mu'e ame'ë ke rehe ngã hendu ym ta. Juehe jumuhury ame'ë ke rehe jõ

hendu tar katu. Aja mu'eha ta koty a'eta jy'ar ta oho tĩ.

⁴ Jetehar te ke rehe a'eta hendu ym ta. Ymanihar je'ëha rehe jõ hendu ta.

⁵ Timo! Aja ym nde tĩ. Ka'au te'eha rehe ehendu ym. Aja te'eha exo nde. Nde ke amõ ta mahy rahã, mã peja nde py'ahu te'e ehendu. Myrandu katu ke epandu pandu katu te we rĩ. Tupãma'e miasu ke nde, a'erehe upa Tupã je'ëha pandu ame'ë ke ema'ema'e katu.

⁶ Ihë ke rahã, ihëma'e angaha ke rehe uhyk tate oho. Ihë ke amõ ta jukwa ta, aja akwa. (Aja Tupã rehe ihë apy'a katu, aja amujekwa ta.) Ame'ë angaha ke rehe uhyk tate oho. Kome'ë ywy keruhũ ngi ihë aho ta kÿ.

⁷ Ihë ke Jesu mondo, a'erehe myrandu katu ke ihë apandu katu. Ame'ë parakyha ke upa ima'e pyrãtãha namõ ihë ama'ema'e. Ame'ë parakyha ke ihë amumba apo 'y. Myrandu katu ke ihë apandu katu te we rĩ. Jesu rehe ihë ajurujar katu te we rĩ.

⁸ Jumusaráiha rehe ujan rahã, uhyk py ame'ë ke ma'e pyhyk. Aja ihë pe ma'e ke Jesu me'ë ta. Kuja. Ihë pe a'e pandu ta:

—Nde katu te — aja ihë pe.

A'e jywyr rahã, aja ihë pe a'e pandu ta. Ihë pe jõ ym. Upa katu te hury katuha rupi a'e jwyriha rehe harõ, ame'ë ta pe aja me'ë a'e pandu ta tĩ. A'e riki: "Ne katu te me'ë ke" aja pandu ta.

Timo! Pahar ihē koty ejur

9-10 Timo! Ihē jeje tate axo. A'erehe pahar ihē koty ejur. Ko Tupā rehe jurujar ym ame'ē ta namō Nema ixo tar katu. A'erehe ihē ke a'e hijar oho. Tesaron ok ta pe a'e oho. Ngara wyw pe Kesen oho. Nauma wyw pe Tit oho.

11 Ruk jō riki ihē namō ixo. Nde erejur rahā, Mak ke eho piam. Inamō ejur. Ihē namō a'e paraky ta. Tupā je'ēha ke japandu ta, ame'ē riki jan-dema'e parakyha ke.

12 Ese ok ta pe Tik ke ihē amondo.

13 Toroa ok ta pe Kapo ixo. Ihēma'e mundeha ihē amupyta ipe. Pukeka aja mundeha ke. Nde erejur rahā, ame'ē ke erur tī. Paper ke erur tī. So'o pirer ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē ke erur tī. Ame'ē ke ihē aputar katu te.

14 Itapytā namō ma'eha ke Arexan. (Ame'ē ke te'e ma'e'ā mujā ame'ē ke a'e.) A'erehe ihē rehe har katu ym a'e je'ē je'ē hū. Ihē ke a'e mupyrara, aja a'e ke Tupā mupyrara ta tī.

15 Jande japandu ame'ē ke a'e putar ym te. Mujaxer hū japanduha ke tī. A'erehe esak katu ehe exo. (Aja rahā, ne je'ēha ke a'e mujaxer ym ta tī.)

Ihē rehe amō ta juru ai

16 Yman kapitā keruhū ruwa koty ihē apu'am a'am. Ihē rehe har amō ta jaxer pandu nāi, ame'ē ke ihē amukatu a'am. "Ma'e aka'u te'eha ke ihē ama'e ym" aja ihē apandu pandu. Arahā:

"Jete! Ma'e ka'u te'eha ke Páu ma'e ym" aja me'ē ihē rehe har pandu ym te awa. Upa ihē ke hijar oho. Mā peja Tupā ipy'a jywyr ame'ē ta rehe.

17 Upa ihē ke hijar oho. Anī. Upa ym. Ihē namō Tupā riki ixo katu. Ihē py'a ke a'e mātā katu tī. A'erehe myrandu katu ke ihē apandu katu te. Pe, ame'ē ke rehe heta jundéu awa aja ym ame'ē ta hendu. Arahā ihē ke jangwateran juru ngi Tupā muhem, ame'ēja saka. (Aja rahā, ihē ke kapitā keruhū jukwa ta tipe. Ame'ē ngi Tupā muhem.)

18 Ihē pe jaxer ai ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ē ngi ihē ke a'e muhem ta tī. Pe, ywa pe inamō ihē ke a'e raho ta. A'ep inamō ihē axo ta kŷ. (Aja rahā, amō ta ihē ke mahy ym te ta tī.) "A'e riki katu te me'ē ke" aja mā peja japandu ipe. Aja te'eha japandu. Amen. Ame'ē riki: "A'e tŷ" aja.

Katuha ke ihē amondo axo

19 Pirisi pe katuha ke ihē amondo axo. Ak pe aja tī. Pirisi sawa'e a'e. Onesi rok wyr pe har ta pe aja tī. Katuha ke amondo axo tī.

20 Korin ok ta pe Era pyta. Toro riki ma'e ahyha pyhyk, a'erehe Mire ok ta pe a'e ke ihē ahijar.

21 Pahar ihē koty ejur. Aman ndy'ar ym rahā, ejur.

Nde pe sehar ta katuha ke mondo ixo. Ko Eu. Purutē aja tī. Karáu aja tī. Upa jande mu ta mondo ixo tī.

Jesu rehe a'eta jurujar katu,
a'erehe jande mu ta aja a'eta.

²² Mã peja nde py'a ke Jesu
mãtã katu. Mã peja johu pehẽ
rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

Kere y rapa'ũ pe Tit ke Páu mupyta. A'ep Jesu kotyhar ta rehe Tit usak usak katu ta. Tupã je'ẽha ke a'e mu'e ta ngã pe tĩ. Myja Jesu kotyhar tama'e kapitã ta katu ta ixo my? Ame'ẽ rehe har Páu mujekwa tar katu ipe tĩ. Tit ke a'e muhury tar katu tĩ. A'erehe kome'ẽ paper pinim ke Tit pe a'e mondo.

Tit pe paper pinim ke Páu mondo

¹⁻⁴ Tit! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ Páu. Tupãma'e miasu ke ihẽ. Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ke ihẽ tĩ. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ kotyhar ke nde. Ihẽ asak katu ame'ẽ ta ke emu'e katu eho. Aja rahã ihẽ rehe tapijar te'e we a'eta jurujar katu ta. A'eta pe jetehar te ke emujekwa tĩ. Ihẽ rehe ihẽ kotyhar ta py'a ke a'eta moĩ moĩ rahã, jetehar te ke a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ke emujekwa ngã pe — aja ihẽ pe pandu.

Jetehar te ke jakwa katu. A'erehe jande ruhãha angaha ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ rehe har Tupã pandu katu. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, a'e pandu katu. Te'e ym a'e. Tupã putar rahã, myrandu ke a'e muwyr. Ame'ẽ namõ uhãha rehe har ngã pe a'e mujekwa. “Ame'ẽ myrandu ke nde pe ihẽ

amujekwa. Ame'ẽ ke epandu pandu eho ngã pe. A'erehe nde ke ihẽ amondo” aja Tupã pandu ihẽ pe. A'erehe ame'ẽ myrandu ke ihẽ apandu pandu aho. Tupã riki jande muhãha.

Tit! Ihẽ aja Jesu rehe nde erejurujar katu tĩ. A'erehe ihẽ ra'yr aja nde.

Tupã riki jande pái keruhũ. Jesu Kirisutu riki jande muhãha. Mã peja nde rehe a'eta ipy'a katu te hũ. Mã peja nde py'a ke a'eta muhury katu tĩ.

Myja me'ẽ Jesu kotyhar tama'e kapitã katu my

⁵ Kere y rapa'ũ pe jande jaxo rahã, Jesu kotyhar tama'e kapitã ta ke jamu'am ym we rĩ. A'erehe a'ep nde ke ihẽ amupyta. Apo kapitã ta ke emu'am katu. Ok ta pame katu te emu'am. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ekwa ekwa katu exo.

⁶ Kuja kapitã ke emu'am. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói ipe, aja amõ ta ukwa ehe har. Hakehar peteĩhar namõ jõ ixo rahã, katu tiki tĩ. Jesu rehe upa ta'yr ta jurujar katu ame'ẽ ke tĩ. Tajyr ta aja tĩ. Jesu rehe jurujar katu tĩ. Ipái rehe ame'ẽ ta hendu katu rahã, katu tiki tĩ. Imãi rehe aja tĩ. Hendu katu ehe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ame'ẽ ta ma'ema'e ym, aja amõ ta ukwa rahã, katu tiki. (Aja me'ẽ sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitã, aja emu'am.)

⁷ Jesu kotyhar tama'e kapitã riki. Ame'ẽ tama'e

usakiha ke a'e. A'erehe ehe har katu ym amō ta pandu ym rahā, katu tiki. A'e jō sawa'e katu te ame'ē ke aja ukwa ym rahā, katu tiki tī. Pahar ipy'a pihun ym rahā, katu tiki tī. Kawī ngi ka'u ym rahā, katu tiki tī. Pahar jumai ym rahā, katu tiki tī. Tamatarer rehe jō ipy'a moī moī ym rahā, katu tiki tī.

⁸ Pe, hok pe uhyk, ame'ē ta ke muxe katu rahā, katu tiki tī. Katu ame'ē ke putar rahā, katu tiki tī. Upa ma'ema'e, ame'ē ke ukwa katuha namō ma'ema'e rahā, katu tiki tī. Amō ta pe katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, katu tiki tī. Tupā rehe ipy'a moī moī katu rahā, katu tiki tī. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e tate rahā, muputu'u ingi. (Aja rahā, ma'e ym ta.) Aja rahā, katu tiki tī.

⁹ Je'ēha jete har te ke jamu'e ngā pe. Ame'ē ke ipy'a pe kapitā mupyta katu rahā, katu tiki tī. Aja rahā, panduha jete har namō amō ta ke a'e muhury katu ta. Aja Tupā rehe har ngā pe mujekwa katu ta. Pe, amō koty mu'e ame'ē ta pe pandu: "Mā peja ym" aja pandu. Aja rahā, jete har te ke a'e mu'e ta. (Aja me'ē sawa'e ke emu'am. Jesu kotyhar tama'e kapitā, aja emu'am.)

Muka'u te'e ame'ē ta pe: "Mā peja pemu'e ym" aja epandu

¹⁰ Tit! Ehendu katurahā! Jesu kotyhar tama'e kapitā ta rehe hendu ym ame'ē ta heta

ixo. Jesu kotyhar ta ke a'eta. Pe, a'eta mu'e we rī:

—Moise je'ēha rehe pehendu katu! — aja a'eta mu'e naī.

Jesu kotyhar ta ke a'eta muka'u ka'u te'e hū ixo. Te'e je'ēha namō muka'u ka'u te'e ixo.

¹¹ Upa katu te ok wyr pe har ta ke a'eta muka'u ka'u te'e tī. Jete har ym ame'ē ke a'eta mu'e ixo. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk ixo. Tamatarer ke jō a'eta putar, a'erehe a'eta mu'e mu'e ixo. Huxī ym riki ingi. A'erehe ame'ē ta je'ēha ke amō mukanim ta me'ē te'e. (A'erehe: "Mā peja pemu'e ym" aja epandu a'eta pe.)

¹² Kere y rapa'ū pe har ta ngi har amō ixo. Upa katu te ma'e a'e pandu. A'e riki ixotyhar ta rehe har pandu:

—Kere y rapa'ū pe har ta riki te'e pandu ame'ē ta ke a'eta. Aja te'eha a'eta. So'o jarō ame'ēja saka. Amō ta ke a'eta mupyrara tī. Ma'e u'uha ke jō putar katu. Jyty'ym tī, a'erehe paraky ym — aja kere y rapa'ū pe har ta rehe har a'e pandu.

¹³ A'e pandu ame'ē ke jete har te ke. A'erehe muka'u ka'u te'e, ame'ē ta pe hātā epandu: "Mā peja pemu'e ym" aja. (Nde rehe hendu rahā,) jete har te ke rehe a'eta jurujar katu te ta my.

¹⁴ Jundéu awa ramūi ta pandu ame'ē ke rehe a'eta jurujar ym ta my tī. Jete har te ke hijar ame'ē ta je'ēha rehe a'eta jurujar ym ta my tī.

¹⁵ Amō amō jundéu awa ta pandu:

—Ma'e ke pe'u ym. Aja Moise je'ēha rehe panduha ihī. Pe'u rahā, Tupā rehe pepy'a ym — aja pandu naī.

Sawa'e katu ame'ē pe upa katu te ma'e ke katu ipe. Sawa'e katu ym ame'ē pe upa katu te ma'e ke katu ym ipe. Tupā rehe jurujar ym ame'ē pe aja tī. Ma'e ukwa ukwa ixo ame'ē ke katu ym, a'erehe upa katu te katu ym ipe. Ipy'a ke jai te'e ixo, a'erehe upa katu te katu ym ipe.

¹⁶ “Tupā rehe har jakwa katu” aja a'eta pandu naī. Anī. Ima'e ma'ema'eha ke amō koty. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe Tupā rehe har ukwa ym, aja ngā pe a'eta mujekwa. Tupā rehe a'eta hendu ym. Pe, a'eta ke Tupā putar ym tī. Marā ka ym a'eta katu ame'ē ke ma'ema'eha.

2

Jetehar te ke emu'e katu

¹⁻² Nde riki aja ym tī. Jete-har te ke emu'e. Tamūi ta pe epandu katu. Kuja epandu katu:

—Kawī ngi peka'u ym. Katu pexoha namō pexo tī. Pekwa katuha namō pexo katu tī. Jete-har te ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu. Aja pexo katu. Amō ta rehe pepy'a katu tī. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu — aja tamūi ta pe epandu katu.

³ A'i ta pe aja tī. Kuja epandu katu tī:

—Tupā rehe har pekwa katu pexo, aja pexo katu. (Aja rahā, katu ame'ē ke pema'ema'e ta.) Amō ta rehe pehē juru ai ym tī. Kawī ngi peka'u ym tī. Katu ame'ē ke pemu'e — aja a'i ta pe epandu katu.

⁴ Aja rahā, kūjā pyahu ta ke a'i ta mu'e katu ta. Kuja mu'e katu ta: “Pehē sawa'e ta rehe pepy'a katu. Pehē membyr ta rehe pepy'a katu tī” aja.

⁵ Amō we a'i ta pe epandu tī:

—Pekwa katuha namō pexo katu. Ma'e jaxer ame'ē ke pehē py'a rupi pekwa pekwa ym pexo. Pehē rok wyr pe har ta rehe pesak pesak katu pexo. Pejyty'y ym tī. Peparaky katu tī. Pehē sawa'e rehe pehendu katu tī. Aja rahā, amō ta pandu ta: “Jesu kotyhar ta riki katu ixo. A'erehe Tupā je'ēha riki katu” aja pandu ta. Aja kūjā pyahu ta ke pemu'e katu — aja a'i ta pe epandu katu.

⁶ Ta'ynuhu ta pe aja tī. Kuja epandu katu tī:

—Pekwa katuha namō pexo katu — aja epandu katu ipe.

⁷ Tit! Nde aja tī. Katu ame'ē ke ema'ema'e tī. Aja rahā, nde aja amō ta katu ame'ē ke ma'ema'e ta tī. Ngā ke nde eremu'e rahā, jete-har te ke emu'e. Nde eremu'e rahā, ejumusarai ym tī.

⁸ Panduha katu ame'ē ke epandu. Aja rahā: “Tit pandu ame'ē ke katu ym” aja amō ta pandu ym ta. Aja rahā, Jesu kotyhar ta rehe har marā ka ym katu ym ame'ē ke

a'eta je'ēha. A'erehe nde rehe parahy ame'ē ta huxī ta.

⁹ Miasu ta pe epandu katu tī. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Kuja epandu:

—Pehē jar ta rehe pehendu katu. Upa katu te pema'ema'e, ame'ē ke namō pehē jar ta ke pemuhury katu. Pehē jar ta pe je'ēha ke pemujywyw ym tī.

¹⁰ Pehē jarma'e pemukanim ym. Pepandu ame'ē ke pema'ema'e katu, aja pemujekwa katu pehē jar pe. Aja te'eha pehē — aja miasu ta pe epandu katu.

Aja miasu ta upa katu te katu ame'ē ke ma'ema'e rahā, amō ta pandu ta:

—Tupā rehe har Jesu kotyhar ta mu'emu'e. Ame'ē mu'e ame'ē ke katu — aja pandu ta.

Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū a'erehe katu aja jaxo ta me'ē te'e

¹¹ Upa awa ta ke Tupā muhā tar katu. A'erehe awa ta rehe a'e ipy'a katu te hū, ame'ē ke ngā pe a'e mujekwa.

¹² Awa ta rehe a'e ipy'a katu te hū. A'erehe jande ke a'e mu'e tī. Kuja. Ma'e ke a'e putar ym ame'ē ke jahijar. Katu ym ma'ema'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta putar. Ame'ē ke jahijar tī. Pe, jakwa katuha namō jaxo katu rahā, katu tiki. Amō ta pe katu ame'ē ke jama'ema'e rahā, katu tiki tī. Tupā putar ame'ē ke jama'ema'e rahā, katu tiki tī. Aja apo jama'ema'e jaxo rahā, katu tiki tī.

¹³ Aja jaxo rahā, jande rury katuha namō Jesu Kirisutu jywyriha rehe jaharō jaxo. Katu te ha namō a'e jywyw ta. A'e riki Tupā a'e tī. Pyrātā te hū ame'ē ke a'e. A'e riki jande muhāha tī.

¹⁴ A'e manō, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Upa jandema'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Ame'ē ke jande py'a ngi a'e mukanim, ame'ēja saka. A'erehe jande py'a ke a'e juhyk apo 'y. Aja rahā ixotyhar ta ke jande. Ima'e ke jō jande. A'erehe katu ame'ē ke jama'ema'e tar katu tī.

¹⁵ Upa ihē apandu ame'ē ke emu'e katu. Nde erepandu katuha namō emu'e katu. Nde rehe hendu ame'ē ta ke emuhury katu. Aja rahā, Jesu rehe ame'ē ta ipy'a katu te we rī. Katu ym amō ma'e rahā: “Mā peja ym” aja epandu ipe. Nde rehe amō ta hendu ym rahā, ame'ē ta pe epandu:

—Tupā je'ēha rupi ma'e ihē apandu pandu. A'erehe mā peja ihē rehe pehendu katu — aja epandu.

3

Jande rehe Tupā pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhā katu

¹ Nde koty ixo ame'ē ta pe kuja epandu katu:

—Kapitā ta rehe pehendu katu. Kapitā keruhū ta rehe pehendu katu tī. Ma'e katu ame'ē ke amō ta pandu rahā, pahar ame'ē ke pema'ema'e katu. Pehendu katu a'eta rehe.

² Amõ ta rehe pehẽ juru ai ym. Amõ ta namõ peje'ẽ hãtã tã ym. Amõ ta namõ pehẽ juehe katu pexo. Upa awa ta rehe pehẽ rury katu pexo. Aja te'eha pehẽ — aja nde koty ixo ame'ẽ ta pe epandu katu.

³ Amukwehe te we jete har te ke jakwa ym jaxo tĩ. Tupã rehe jahendu ym tĩ. Jande ke amõ ta muka'u ka'u te'e hũ tĩ. Upa ma'e jaka'u te'eha ke jama'e tar katu. Ma'e katu ym ame'ẽ ke te'e jama'ema'e hũ jaxo. Amõ ta rehe jakyty'ym tĩ. Amõ ta rehe japy'a ym tĩ. Jande rehe amõ ta ipy'a ym tĩ.

⁴ Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e, ame'ẽ ke jande pe a'e mujekwa. Awa ta rehe a'e ipy'a katu. Ame'ẽ ke a'e mujekwa tĩ. A'e riki jande muhãha.

⁵ Jande ke a'e muhã katu. Katu ame'ẽ ke jama'ema'e, a'erehe jande ke a'e muhã katu my? Anĩ. Aja ym. Jande rehe a'e pyrara usak, a'erehe jande ke a'e muhã katu. Jande py'a ke a'e juhyk, a'erehe jande py'a ke amõ koty Tupã'ã muruwak mondo. Mupyahu ame'ẽja saka. Jaxoha pyahu aja muruwak tĩ.

⁶ Jesu Kirisutu manõ. A'erehe jande py'a rehe I'ã ke Tupã muwyr. A'e me'ẽ te'e riki. Jesu riki jande muhãha.

⁷ Jande rehe Tupã ipy'a katu te hũ, a'erehe Tupã namõ jande juehe katu jaxo. Pe, jande ruhãha rehe jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke jande pe a'e me'ẽ.

⁸ Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke jete har te ke.

Muka'u te'e ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym

Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke emu'e mu'e katu te we rĩ. Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e tar katu. Kome'ẽ je'ẽha riki katu ame'ẽ ke. Myja ixoha katu my, ame'ẽ ke mujekwa katu ngã pe tĩ.

⁹ Jundéu awa ramõi ta rer rehe har amõ ta pandu pandu. Mãte hũ te'e ame'ẽ ta hamõi ta rer ihĩ. Ame'ẽ rehe har pandu pandu ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym. Moise je'ẽha rehe har amõ ta pandu pandu. Ame'ẽ ta namõ eje'ẽ hãtã tã ym tĩ. Je'ẽha hãtã tã ha riki katu ym. Jaxer riki tĩ.

¹⁰ Jesu kotyhar ta ukwa katuha ke amõ koty koty amõ muruwak. Aja rahã: “Mã peja ym” aja muka'u te'eha ta pe epandu. Aja mokõihar epandu ipe tĩ. Pe, nde rehe hendu ym rahã, eho ingi.

¹¹ Ame'ẽ ta riki sawa'e ta jaxer ame'ẽ ta ke, aja nde erekwa. Ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e, a'erehe sawa'e jaxer aja a'e mujekwa nde pe.

Amõ ta rehe ehaihu katu

¹² Nde koty sawa'e ke ihẽ amondo ta. Her Ar. A'e ke amondo ym rahã, Tik ke ihẽ amondo ta. Nde rehe a'e uhyk rahã, pahar Niko ok ta pe ejur. A'ep ihẽ axo ta tĩ. Aman ndy'ar rahã, a'ep ihẽ apyta we ta, aja ihẽ akwa tĩ.

¹³ Amõ sawa'e rehe ehaihu katu. Her Sena. Je'ẽha hãtã tã ame'ẽ mukatuha ke a'e. Apor ke ehaihu katu tĩ. A'etama'e ym te rahã, ame'ẽ ke eme'ẽ

katu a'eta pe. Aja rahã, ame'ẽ namõ a'eta oho katu ta.

¹⁴ Jesu kotyhar ta pe emujekwa katu. “Katu ame'ẽ ke pema'ema'e” aja emujekwa katu ngã pe. “Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pehaihu katu” aja emujekwa ngã pe tĩ. Aja rahã, ma'e ke me'ẽ katu ta. Aja rahã, Jesu kotyhar ta jyty'y ym ta. Paraky katu ta.

¹⁵ Upa ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty Jesu rehe jurujar katu ame'ẽ ta ixo. Jande rehe a'eta ipy'a katu. Katuha ke ame'ẽ ta pe jamondo jaxo tĩ, aja ame'ẽ ta pe ebandu tĩ.

Mã peja upa nde kotyhar ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ.

Upa.

Siremō pe paper pinim ke Páu mondo

Siremō riki ima'ehū namō ixo ame'ē ke a'e. Pe, miasu ujan oho ingi. Her One. Ma'e ke a'e mukanim raho tī. Pe, kyndaha pe Páu ixo rahā, One ke sonda ta muhyk raho tī. Hom ok ta pe har kyndaha pe kynda raho. Pe, One pe Tupā rehe har Páu mujekwa rahā, Jesu rehe One jurujar katu tī. A'erehe imu aja apo 'y. Pe, ijar pe, Siremō pe One ke Páu mujywyr tar katu. A'erehe ame'ē rehe har Siremō pe Páu mupinim. “Ihē aja One ke nde rok pe emupyta katu tī” aja Siremō pe Páu mupinim.

Siremō pe paper pinim ke Páu mondo

¹ Siremō! Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Páu. Timo ihē namō ixo tī. Jande mu ke a'e.

Ko nde riki jande rehe katu ame'ē ke nde. Jande aja Tupā je'ēha ke nde erepandu pandu erexo tī. Jesu rehe har ihē apandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe ihē ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē axo.

² Nde rok pe Jesu kotyhar ta jy'ar jy'ar. Ame'ē ta pe katuha ihē amondo axo tī. Ihē rendyr pe, Asi pe, katuha ihē amondo axo tī. (Jesu rehe a'e jurujar katu, a'erehe: “Ihē rendyr” aja ihē apandu.) Aki pe katuha ihē amondo axo

tī. Ihē aja Tupā je'ēha ke a'e pandu pandu oho ngā pe tī.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te. Mā peja pehē rehe a'eta ipy'a katu te hū. Mā peja pehē py'a ke a'eta muhury katu.

Siremō! Johu jande py'a ke nde eremātā katu

⁴⁻⁵ Upa Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ihē ahendu. Jesu, jandema'e sawa'e te rehe nde erejurujar katu te, aja ihē ahendu tī. A'erehe Tupā namō ihē apandu pandu rahā, kuja ihē apandu:

—Jande pái keruhū! Siremō rehe nde eresak katu. A'erehe ne jō riki katu te me'ē ke — aja apandu ipe.

⁶ Tupā namō ihē apandu:

—Jesu rehe Siremō jurujar katu. Mā peja ame'ē rehe har ngā pe a'e pandu pandu katu te we rī. Aja rahā, hendu ame'ē ta jurujar katu ta ehe tī. Aja rahā, upa ma'e katu ame'ē ke Kirisutu me'ē jande pe. Ame'ē ke mā peja jurujar katu ame'ē ta ukwa katu. Kirisutu kotyhar ta ke jande — aja ihē apandu Tupā namō.

⁷ Siremō! Ihē mu aja nde. Tupā kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, a'erehe ihē rury katu. Ihē ke nde eremuhury katu, a'erehe ihē py'a ke nde eremātā katu. Upa Tupā kotyhar ta ke nde eremuhury katu tī, a'erehe ihē aja a'eta tī. A'eta py'a ke nde eremātā katu tī.

One rehe har ihē apandu nde pe

⁸ Jande ke nde eremuhury katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta apo 'y. Kirisutu je'ēha rupi nde pe ihē apandu tar katu.

⁹ Anī. Aja ym ta ihē. Nde rehe ihē apy'a katu, a'erehe ma'e ke nde pe ihē apandu ta. (Wewe katu apandu ta. Ihē je'ēha rupi apandu ta.) Ihē Páu. Ihē tamūi te ihē. Jesu rehe har ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo.

¹⁰ Apo One rehe har nde pe ihē apandu. Kyndaha pe ihē axo rahā, myrandu katu ihē apandu ipe. A'erehe Jesu rehe a'e jurujar katu. A'erehe ihē ra'yr aja a'e. Pe, ipái aja ihē.

¹¹ Yman nde pe One paraky ixo. Arahā a'e jaxer nde pe. Apo ihē pe a'e katu 'y. Apo nde pe a'e katu ta tī.

¹² Apo nde koty a'e ke ihē amujywyr ta. Ihē apy'a katu ehe, a'erehe nde koty a'e ke ihē amujywyr rahā, ihē apyai te ta.

¹³ Myrandu katu ihē apandu pandu, a'erehe kyndaha pe ihē axo. Se ihē axo rahā, One ke ihē amupyta tar katu. Aja rahā, One riki ihē rehe haihu katu ta. Se nde erexo ym. A'erehe marā ka ym ihē rehe nde erehaihuha. (A'erehe One riki ihē rehe haihu katu ta.)

¹⁴ Nde erema'e ta me'ē te'e, a'erehe ihē rehe nde erehaihu katu ta, aja nde erekwa. Anī. Aja ym ihē aputar. Nde ereputar katu,

a'erehe One pe nde erepandu ta:

—One! A'ep epyta. Páu rehe ehaihu katu — aja.

Anī we rī. “Ere” aja nde erepandu rahā jō, a'e ke ihē amupyta ta.

¹⁵ Siremō! Yman nengi One oho. Apo nde koty a'e jywyr rahā, ne namō aja te'e a'e ixo ta my.

¹⁶ Nema'e miasu, aja ym ehe har ekwa ekwa exo apo 'y. Kirisutu rehe a'e jurujar katu, a'erehe ne mu apo 'y, aja ekwa ekwa exo tī. A'erehe nde koty jywyr rahā, i'ar koty te we miasu katu ame'ē ke a'e apo 'y, aja ekwa ekwa exo. Nde aja Kirisutu rehe a'e jurujar katu tī, a'erehe ne mu aja a'e tī. A'erehe i'ar koty te we nde pe katuha a'e tī. Ihē apy'a katu ehe. Ihē pe katu a'e tī.

¹⁷ Nde aja Tupā je'ēha ke ihē apandu pandu, aja nde erekwa katu. A'erehe One ke nde rok pe emupyta katu. Ihē aja a'e ke emupyta katu tī.

¹⁸ Yman ma'e katu ym ame'ē ke a'e ma'e my. Nde pe ma'e ke a'e mujywyr ta me'ē te'e my. Ame'ē ke paper rehe emapyk. (Anī. Onema'e nixói te ma'e ke.) A'erehe ihē riki ame'ē ke amujywyr ta nde pe.

¹⁹ Ko paper rehe ihē amupinim katu:

—Ihē Páu. Ihē ame'ē ta nde pe — aja.

Pe, kuja ekwa ekwa exo tī. (Myja nde ke Tupā muhā katu ta my, ame'ē rehe har nde pe ihē riki apandu. A'erehe ihē pe ma'e ke nde

ereme'ē ta me'ē te'e, ame'ēja saka.)

²⁰ Siremō! Ihē mu aja nde! Jandema'e sawa'e te rehe jajurujar katu, a'erehe ihē apandu ame'ē ke ema'e katu. One ke nde rok pe emupyta katu tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuhury katu ta.

²¹ Ihē apandu ame'ē ke nde erema'e katu ta. One ke nde rok pe nde eremupyta katu ta, aja ihē akwa katu. A'erehe paper pinim ke nde pe ihē amondo axo. Jete riki. Ihē apandu ame'ē 'ar koty te we katu ame'ē ke nde erema'e katu ta, aja akwa katu.

²² Nde koty ihē ahyk ta aho my, aja ihē akwa. Ame'ē rehe har Tupā namō pepandu katu, a'erehe aja ihē akwa. A'erehe ihē akeriha renda ke epeir katu apo tī.

Katuha ke Páu mondo

²³ Jesu Kirisutu rehe har Epar pandu pandu. (Ame'ē ke amō ta putar ym. A'erehe kyndaha pe a'e ke amō ta kynda raho.) A'erehe kyndaha pe ihē namō a'e ixo. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo.

²⁴ Mak aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Arita aja tī. Mondo ixo tī. Nema aja tī. Mondo ixo tī. Ruk aja tī. Katuha ke nde pe a'e mondo ixo tī. Ihē namō myrandu katu ke a'eta pandu pandu ixo.

²⁵ Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Mā peja johu pehē rehe a'e ipy'a katu te hū.

Upa.

Emberéu awa ta pe mupinim me'ë ke

Awa kome'ë paper mupinim my? Ukwa ym awa. Jundéu awa ta ngi har amō amō ta Jesu rehe jurujar katu. “Emberéu awa ta ke” aja amō jundéu awa ta her tī. Ame'ë ta pe kome'ë paper ke amō mupinim. A'erehe kome'ë paper pinim: “Emberéu” aja jakwa.

Amō ta amō koty mu'e tar katu. “Ymanihar ta aja Tupã rehe pehë py'a pemoi moī katu tī. A'erehe Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhū pe hymba ke hapy tī” aja mu'e naī.

“Anī. Mā peja ym” aja kome'ë paper rehe panduha ihī. “Jesu Kirisutu rehe jō pehë py'a pemapyk. A'e riki upa katu te amō ta 'ar koty te we katu te ha” aja panduha ihī tī.

Jesu kotyhar ta pe: “Ihë mu ta” aja pandu.

Tupã je'ëha ke Ta'yr pandu

1 Yman Ta'yr uwyr ym rahã we, ima'e je'ëha ke Tupã mujekwa. Amō amō rahã, mujekwa. Amō koty koty mujekwa. Je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta pe mujekwa. Pe, a'eta riki jande ramūi ta pe Tupã je'ëha ke pandu pandu hū.

2 Apo anī. Ta'yr ke a'e muwyr. Pe, ima'e je'ëha ke Ta'yr riki pandu pandu jande

pe. Yman te Tupã pandu ipe: “Nde riki upa ma'e ke emujã” aja. A'erehe Ta'yr riki upa katu te ma'e ke mujã. Kome'ë ywy keruhū mujã. Ywa ke mujã tī. Pe, Tupã pandu ipe tī: —Nde pe upa katu te ma'e ke ihë ame'ë ta. Upa katu te nema'e wan ta. Aja te'e ta — aja Ta'yr pe.

3 Tupã katu te ha aja Ta'yr tī. Aja ngã pe Ta'yr mujekwa. Tupã aja Ta'yr tī. Upa katu te a'e mujã ame'ë ke henda pe te'e ihī katu. Ywa rehe ihī ame'ë ke. Ywy rehe ihī ame'ë ke tī. Ihī katu tī. Ywa rehe wata ame'ë ke hape rupi wata katu tī. Pyrãtãha namō a'e pandu, a'erehe henda pe te'e ihī katu. Wata katu tī. A'e manō rahã, upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhapy. A'erehe awa ta py'a ke Tupã juhyk katu. A'e manō, pe, kwera katu uhem tī. Pe, ywa pe Tupã rake a'e wapyk oho. Aja rahã, a'e riki je'ëha te reko, aja mujekwa katu. Tupã riki pyrãtã te hū ame'ë ke a'e.

Ta'yr riki Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we katuha

4 Tupã rake Ta'yr wapyk, a'erehe Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we Ta'yr katu te ha. “Ihë ra'yr” aja Ta'yr pe Tupã pandu, a'erehe ame'ë ta 'ar koty te we Ta'yr katuha tī.

5 Ta'yr pe jō a'e pandu: “Apo ngã pe ihë amujekwa ta. Nde riki ihë ra'yr. Nde pái ihë” aja.

Aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe pandu. Amō we Ta'yr pe a'e pandu:

“Ko nde pái ihē axo. Ihē ra'yr nde tĩ” aja.

Aja ym ima'e je'ēha rahoha ta pe a'e pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

⁶ Upa awa ta 'ar koty te we katuha ame'ē ke a'e. Kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke a'e muwyr tate rahā, upa katu te ima'e je'ēha rahoha ta pe a'e pandu:

“Ihē ra'yr rehe pehē py'a pe-moĩ moĩ katu” aja.

⁷ Ima'e je'ēha rahoha ta rehe har a'e pandu rahā, kuja a'e pandu:

“Ywytu aja pahar ihēma'e je'ēha rahoha ta ke ihē amondo.

Tata aja pyrātāha namō ihēma'e je'ēha rahoha ta ma'e ke ma'ema'e ta tĩ. Ihē apandu ame'ē ke ma'ema'e ta” aja.

(Aja rahā, je'ēha rahoha ta ima'e miasu ta ke aja mujekwa. A'erehe Ta'yr wyr koty te we katuha, aja mujekwa.)

⁸ Ta'yr rehe har a'e mujekwa. Kujaja:

“Ihē aja nde tĩ. (A'erehe: ‘Tupā’ aja nde pe amō ta pandu ta tĩ.) Nde riki kapitā keruhū te. Aja te'e ta nde erexo.

Nde kotyhar ta ke nde eremondo mondo rahā, katuha namō nde eremondo mondo ta.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e, ame'ē rehe nde ereparahy. Katu amō ma'ema'e, ame'ē ke nde ereputar katu. A'erehe nde pe ihē

apandu: ‘Ihēma'e ke nde' aja. Ihē Tupā.

Pe, nde rehe katu ame'ē ta pe ihē apandu: ‘Pehē katu’ aja.

I'ar koty te we nde pe ihē apandu: ‘Nde katu te’ aja. A'erehe nde rury katu nde erexo” aja Ta'yr rehe har Tupā pandu. Yman ame'ē panduha ke Ndawi mupinim.

¹⁰ Tupā pandu tĩ:

“Sawa'e! Kirisutu nde. Ma'e ke nixói te rahā, kome'ē ywy keruhū nde eremujā.

Nema'e pyrātāha namō ywa ke nde eremujā tĩ.

¹¹⁻¹² Upa ame'ē ta ke nixói te ta tĩ. Awama'e mundeha aja ame'ē ke ymanihar wan ta oho. Kanim ta.

Mundeha ke amō pukek. Aja kome'ē ywy keruhū ke nde erepukek ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Nde erepukek ta tĩ. (Pe, nde erembor ta tĩ.)

Mundeha ymanihar ke amō ombor. Pe, pyahu ke pyhyk. Aja kome'ē ywy keruhū ke nde eremukanim ta tĩ.

Pe, pyahu ame'ē ke nde eremujā ta tĩ. Ywa ke aja tĩ. Pyahu ame'ē ke nde eremujā ta tĩ.

Nde anĩ. Aja te'e ta nde erexo katu. Nde ruhā te hū ame'ē ke nde” aja Ta'yr rehe har Tupā pandu.

¹³ Ta'yr pe Tupā pandu:

“Se ihē rake ewapyk katu. Nde ruwajan ta ke ihē

amuputu'u katu ta. Upa ame'ë ta nde rehe hendu katu ta" aja ipe. ("Tupã rake wapyk" aja pandu rahã: "A'e je'ëha te reko" aja mujekwa katu.)

Ima'e je'ëha rahoha ta pe aja ym a'e pandu. Ta'yr pe jô pandu. (A'erehe i'ar koty te we Ta'yr katuha.)

¹⁴ Ma'erehe Tupã je'ëha rahoha ta ixo my? Tupãma'e miasu ta ke ame'ë ta. Awa'ã ta aja te'e ixo. Pe, ame'ë ta ke Tupã mondo mondo. A'e muhã ta, ame'ë ta koty a'e mondo. Pe, ame'ë ta namõ a'eta ma'e ke ma'ema'e katu oho ixo tĩ.

2

Jande ke Tupã muhã katu

¹ Ta'yr katuha riki Tupã je'ëha rahoha ta 'ar koty te we katuha. A'erehe jetehar te ke jahendu ame'ë ke rehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu. Aja rahã jaharái ym ta.

² Jande ramõi ta pe myrandu ke Tupã je'ëha rahoha ta pandu pandu. Ame'ë riki: "Moise je'ëha ke" aja jakwa katu. Ame'ë riki jetehar te ke aja Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ë je'ëha mujekwa aja a'eta ma'ema'e ym rahã, a'eta ke Tupã mupyrara. Ame'ë ke rehe hendu ym rahã, aja tĩ. Tupã mupyrara tĩ.

³ Tupã je'ëha rahoha ta pandu, ame'ë ke rehe awa hendu ym rahã, Tupã mupyrara. Aja rahã, ngã ke Ta'yr muhã katu ta, ame'ë

myrandu rehe awa hendu ym rahã, marã ka ym Tupã mupyraraha ngi uhemihã. Moise je'ëha rehe hendu ym, ame'ë ta 'ar koty te we mupyrara ta. (A'erehe Ta'yr pandu, ame'ë ke rehe i'ar koty te we hendu katu ta me'ë te'e.)

Ngã ke Tupã muhã katu ta, aja jandema'e sawa'e te riki pandu py. A'engi hendu ehe, ame'ë ta jande pe mujekwa tĩ. Jetehar te ke aja a'eta mujekwa jande pe.

⁴ Tupã aja tĩ. Mujekwa a'e tĩ. Jetehar te ke aja hendu ehe, ame'ë ta mujekwa ixo rahã, Tupã mujekwa tĩ. Kuja. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu rahã, ngã pandu: "Mã! Katu te hũ!" aja. Aja pandu ame'ë ke jetehar te ke aja a'e mujekwa katu ngã pe tĩ. Amõ we tĩ. A'e putar aja l'ãma'e pyrãtãha ke a'e muwyr. Ma'e ke Tupã'ã te'e me'ë me'ë, ame'ë ke Kirisutu rehe jurujar katu ame'ë ta pe a'e muwyr. A'erehe Ta'yr rehe hendu, ame'ë ta pandu ame'ë ke riki jetehar te ke aja jakwa katu.

Jande ke muhã katu ame'ë rehe har

⁵ Kome'ë ywy keruhũ pyahu ame'ë rehe har japandu. Ame'ë ke Tupã mujã ta. "Ame'ë pe har tama'e kapitã keruhũ ke nde" aja ym ima'e je'ëha rahoha ta pe a'e pandu.

⁶ Anĩ. Amõ pe a'e pandu. Pesarahã! Yman Tupã je'ëha rehe amõ mupinim:

“Nde Tupā. Awa ke rehe nde ereharái ym.

Awa te'e tipe. Anĩ. Nde eresak katu ehe.

7 A'e ke nema'e je'ēha rahoha ta wyr koty te we katuha, aja nde eremu'am.

I'i atu ym iwyr koty te we katuha. A'e ke rehe nde eresak katu. A'erehe nde erepandu: 'Nde katu' aja.

Kapitā keruhū aja: 'Nde katu' aja nde erepandu.

8 Pe, nde erepandu tĩ: 'Upa katu te ma'e ke ihĩ. Ame'ē tama'e kapitā keruhū nde' aja nde erepandu tĩ.' Aja Tupā je'ēha rehe amō mupinim.

Pesarahā! Ame'ē je'ēha rehe Tupā mujekwa: “Upa katu te ma'e ke ixo. Ame'ē tama'e kapitā keruhū nde” aja. Aja rahā, upa katu te riki. Pyta we ym ma'e ke. Pesarahā! Apo sehar sawa'e aja ym we rĩ. Upa katu te, ame'ē tama'e kapitā keruhū ym we rĩ.

9 Jesu anĩ. Ehe har jakwa. Ymaniwe awa te'e a'e ixo tĩ. (A'erehe Tupā je'ēha rahoha ta wyr koty te we a'e katuha.) I'i atu ym awa te'e a'e ixo. Aja ixo rahā, Jesu manō. Tupā usak katu ehe. A'erehe upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'e pyrara. Pe, manō. A'erehe apo Tupā pandu ipe: “Nde riki katu te me'ē ke” aja. Apo katuha renda pe a'e ixo 'y. (A'erehe Tupā je'ēha rahoha

ta 'ar koty te we Jesu katuha apo tĩ, aja mujekwa katu.)

10 Upa ma'e ke Tupā mujā. Pe, a'e panduha rupi upa ma'e ke ixo katu. Jesu ke amō ta mupyrara rahā, Tupā pandu: “Mā peja” aja. A'erehe a'e pyrara ixo. Pe, pyraraha upa rahā, a'e pandu ipe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja. A'e pyrara, a'erehe heta ta'yr ta ke a'e raho. Katuha renda pe inamō raho. Jesu riki hundutar oho py, ame'ēja saka. Pe, Tupā muhā katu ame'ē ta haikwer rupi oho tĩ, ame'ēja saka tĩ. (A'erehe Tupā je'ēha rahoha ta 'ar koty te we Jesu katuha, aja mujekwa katu.)

11 Ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ke ngā py'a ngi Jesu juhyk. A'erehe Tupā riki ame'ē tama'e pái keruhū. Jesu pái tĩ. Peteĩ riki jande pái keruhū. A'erehe ipy'a juhyk ame'ē ta pe Jesu pandu: “Ihē mu ta” aja. Huxĩ ym ha namō a'e pandu: “Ihē mu ta” aja. (Ame'ē ke amō mujekwa.) Kuja.

12 Tupā pe a'e pandu: “Ma'e ke nde erema'ema'e. Ame'ē ke ihē mu ta pe ihē apandu ta. A'eta jy'ar rahā, nde rehe har ihē apandu ta: 'Katu te me'ē ke a'e' aja.”

13 A'e pandu tĩ: “Tupā rehe ihē ajuruja katu ta” aja. (Aja rahā, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

Amō we tĩ: “Se nde eremuhā katu, ame'ē ta namō ihē axo. Nde

ra'yr ta aja a'eta. Ihē pe a'eta ke nde ereme'ē, ame'ēja saka” aja Tupã pe Ta'yr pandu. (Aja rahã, imu ta aja a'e tĩ, aja a'e mujekwa katu.)

14 “Ta'yr ta” aja a'e pandu. Ame'ē ta riki awa ta te'e a'eta tĩ. Kome'ē wvy keruhũ pe har ta ke. Pe, Jesu uwyr rahã, ame'ē ta aja a'e tĩ. Awa te'e a'e tĩ. A'erehe a'e manõ rahã, Satanama'e pyrãtãha ke a'e muputu'u. Manõha ngi ngã ke Satana mukyje. (Ãjã ramũ a'e.) Ame'ē ke a'e mukanim tĩ.

15 Manõha ngi awa kyje. Kome'ē wvy keruhũ pe ixo rahã, aja te'eha kyje. Ame'ē kyjeha ke Jesu mukanim. Kyjeha ngi poir, ame'ēja saka.

16 Pesarahã! Tupã je'ēha rahoha ta py'a ke a'e muhury ym uwyr. Amõ ta py'a ke muhury uwyr. Kuja. Tupã je'ēha rehe amõ mupinim: “Amarã rainõ ta py'a ke a'e muhury uwyr” aja. (Aja pandu rahã, Tupã kotyhar ta rehe har pandu, aja jakwa katu.)

17 Ngã py'a ke a'e muhury katu uwyr, a'erehe imu ta aja a'e uwak ta me'ē te'e tĩ. Jande riki imu ta aja tĩ. Aja rahã, jande aja a'e tĩ. Awa te'e rahã, pa'i keruhũ aja a'e ixo tĩ. (Jesu riki pa'i keruhũ aja tĩ.) Tupãma'e ma'ema'eha ke a'e ma'ema'e katu. Pa'i keruhũ aja ixo rahã, awa ta rehe a'e pyrara usak. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e, ame'ē ke rehe pa'i keruhũ muhepy. (Jesu

riki pa'i keruhũ.) A'erehe ngã rehe Tupã ipy'a jywyr katu.

18 Ma'e ka'u te'eha ke Jesu ma'e, ame'ē ke Satana putar tipe. (Anĩ. Ma'e ym te a'e.) Satana manga manga tipe. (Ãjã ramũ a'e.) A'erehe mangaha ke Jesu ukwa katu. A'erehe Tupã kotyhar ta ke ãjã ramũ manga manga rahã, ame'ē ta py'a ke Jesu mātã katu. Ame'ē ke ukwa katu tĩ. A'e pyrara tĩ. A'erehe Tupã kotyhar ta pyrara ixo rahã, ame'ē ta py'a ke Jesu mātã katu tĩ. Ame'ē ke ukwa katu tĩ.

3

Moise 'ar koty te we Jesu katuha

1 Ihē mu ta! Jesu rehe pe-jurujar katu, a'erehe ihē mu ta aja pehē. Pehē pe Tupã pandu:

—Ihē koty pehē py'a pemuruwak — aja.

Pesarahã! Mã peja Jesu rehe har pekwa pekwa pexo. A'e ke Tupã muwyr. Pa'i keruhũ aja a'e ke muwyr. Pe, jande japandu:

—Ixotyhar ta ke jande. Jajurujar katu ehe — aja.

2 Tupã pandu ipe:

—Pa'i keruhũma'e ma'eha ke nde erema'ema'e — aja.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Jesu ma'ema'e katu. Yman Moise aja tĩ. Juja katu te ma'eha tĩ. Tupã pandu ipe:

—Ihē kotyhar ta rehe esak katu — aja ipe. —Ame'ē ma'eha ke nde pe ihē ame'ē — aja Moise pe.

A'erehe a'e pandu ame'ē ke Moise ma'ema'e katu.

³ Ok mujāha pe amō ta pandu: “Mā! Katu nde eremujā!” aja. Aja ok rehe har aja pandu ym awa. A'erehe ok mujāha riki ok 'ar koty te we katuha. Aja Jesu tī. Moise 'ar koty te we Jesu katuha a'e tī. (A'erehe Jesu rehe pehendu katu ta me'ē te'e.)

⁴ Ok pame katu te awa mujā. Tupā riki upa katu te ma'e ke mujā.

⁵⁻⁶ Tupāma'e miasu ke Moise. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. Tupā kotyhar ta rehe a'e usak katu. Pe, ma'e ke Tupā mujekwa ta, ame'ē ke ngā pe a'e pandu pandu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. Tupā pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu tī. Tupā kotyhar tama'e kapitā keruhū ke a'e. Moise riki miasu. Kirisutu riki Tupā ra'yr. A'erehe Moise 'ar koty te we katuha. Kirisutu kotyhar ta ke jande. Aja rahā, ma'e hok wyr pe har ta aja jande jaxo. Kirisutu jywryiha ke rehe jaharō katu. Jande ke amō ta mahy rahā, jande py'ahu te'e jahendu. Jajurujar katuha ke jahijar ym. Upa aja jaxo rahā, ima'e hok wyr pe har ta ke aja jaxo. Ixotyhar ta ke jande aja jamujekwa katu.

Jande py'a ke Tupā muhury katu

⁷ (Ixotyhar ta ke jande, a'erehe mā peja Tupā rehe pehendu katu.) Aja yman Tupā'ā mujekwa ame'ē ke amō mupinim. (Kuja jundéu awa ta rehe har mupinim.)

“Apo Tupā pandu ame'ē ke rehe pehendu katurahā!”

⁸ ‘Anī. Jahendu ym ta ehe' aja ym pepandu. Mā pahar pehendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ē pe pehē ramūi ixo rahā, a'eta pandu: ‘Tupā ke japutar ym. Jahendu ym ta ehe. Jande ke a'e mupyrara ym ta' aja pandu naī.

Aja a'eta manga manga tipe. Ame'ē ta aja mā peja ym pexo tī. (A'erehe pahar pehendu katu ehe.)

⁹ Pe, Tupā pandu: ‘Yman ihē ama'ema'eha ke a'eta usak tipe. Marā ka ym amō ma'eha, ame'ē ke ihē ama'ema'e hū tipe.

Kuja, 40 warahy 'ar rahā, a'eta usak tipe. Anī. Ihē ke a'eta putar ym. A'eta ke ihē amupyrara ym ta' aja a'eta ukwaha naī. A'erehe ihē ke a'eta manga manga hū tipe. Katu ym aja.

¹⁰ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. A'erehe ihē ajupandu ihē jupe: ‘Ihē rehe a'eta hendu ym.

Ihē ngi amō rehe a'eta py'a ke a'eta muruwak. Aja te'eha a'eta. Ihē amu'e, aja a'eta ixo ym. Katu ym aja' aja riki.

¹¹ A'erehe a'eta rehe ihē aparahy. Pe, ihē apandu: ‘Ihē apandu katu ame'ē ke ama'e katu ta kŷ.

Amō henda amukatu. Ame'ë
pe a'eta ixo ym ta.
(Kanaã ywy ke ame'ë.)

A'ep a'eta oho rahã, putu'uha
ke a'eta ukwa ta
tipe. Ihë ame'ë
ta tipe' aja Tupã
pandu." Aja Tupã'ã
mujekwa ame'ë ke
amō mupinim.

¹² Ihë mu ta! Pesak katu
pehë juehe pexo. Ma'e peka'u
te'eha ke pema'ema'e ym
pexo. Ame'ë ke jō peputar
rahã, Tupã ngi amō koty pehë
py'a pemuruwak ta. Katu ym
aja. Tupã riki ixuwe katu te
hū ame'ë ke a'e.

¹³ Pesarahã! "Apo"
aja Tupã je'ëha rehe amō
mupinim. Aja rahã, apo
riki wera rahã pame katu te
pehë py'a pemātã katu pehë
juehe pexo. Aja rahã, ma'e
peka'u te'eha ke pema'e ym
ta. Aja rahã: "Anĩ. Jahendu
ym ta ehe" aja ym pepandu.
A'erehe angaha pewe ihĩ
rahã, pehendu katu ehe.

¹⁴ Kirisutu rehe jajurujar
katu py rahã, ixotyhar ta
ke jande, aja jakwa katu te.
Aja tapijar te'e we jaxo rahã,
Kirisutu namō jande juehe
katu jaxo ame'ë ta ke jande.

¹⁵ Pesarahã! Amō we ihë
apandu. Kuja Tupã je'ëha
rehe panduha ihĩ:

"Apo Tupã pandu ame'ë ke
rehe pehendu katu-
rahã! 'Anĩ. Jahendu
ym ta ehe' aja ym
pepandu. Pahar pe-
hendu katu ehe.

Awa nixói te ame'ë pe pehë
ramūi ixo rahã, a'eta
pandu: "Tupã ke jande

japutar ym. Jahendu
ym ta ehe' aja yman
amō mupinim." A'eta
aja pexo ym pehë tĩ.

¹⁶ Awa riki Tupã pandu
ame'ë ke rehe hendu ym my?
Awa riki pandu my: "Tupã ke
japutar ym" aja? Pesarahã!
Jande ramūi ta ke ame'ë ta.
A'eta riki Tupã pandu ame'ë
ke rehe hendu ym. A'eta riki
pandu: "Tupã ke japutar ym"
aja. A'eta ke Eji ywy ngi
Moise muhem raho.

¹⁷ Awa rehe Tupã parahy
my? Kuja, 40 warahy 'ar
rahã, a'e parahy. Pesarahã!
Jande ramūi ta ke ame'ë
ta. A'eta rehe Tupã parahy.
A'eta riki ma'e ka'u te'eha ke
ma'ema'e hū. A'erehe awa
nixói te ame'ë pe upa katu te
a'eta manō.

¹⁸ Tupã pandu: "Ihë
apandu katu ame'ë ke ama'e
katu ta kÿ. Amō henda
amukatu ame'ë pe a'eta
ixo ym ta. (Kanaã ywy ke
ame'ë.) A'ep a'eta oho rahã,
putu'uha ke a'eta ukwa ta
tipe. Ihë ame'ë ta tipe" aja
a'e pandu. Awa pe a'e pandu
my? Pesarahã! Jande ramūi
ta pe a'e pandu. A'eta riki
pandu: "Tupã ke japutar ym"
aja.

¹⁹ A'erehe Tupã pandu:
"Ame'ë ywy pe a'eta oho ym"
aja pandu ame'ë ke jande
jakwa. Tupã pandu ame'ë ke
rehe a'eta jurujar ym, a'erehe
ame'ë ywy pe a'eta oho ym tĩ.
(A'erehe ame'ë ta aja ym pehë
tĩ. Pahar pehendu katu ehe.)

4

¹ Tupā pandu jande pe:
—Ihē apandu katu ame'ē ke
ihē ama'ema'e katu ta kŷ.
Amō henda amukatu. A'ep
ihē namō peputu'u ta kŷ —
aja.

(Aja pandu rahā, ima'e
henda pe inamō jaxo ta, aja
mujekwa katu.) Pesak katu
pehē juehe! Aja rahā, tapijar
te'e we pejurujar katu ehe.
Aja rahā, ame'ē renda pe
peho ta kŷ. A'erehe pesak
katu pehē juehe pexo.

² Myrandu katu rehe
jande ramūi ta hendu tipe.
“Putu'uha” ame'ē myrandu
katu rehe hendu tipe. A'eta
aja jahendu tī. A'eta hendu
tipe. Hendu rahā, a'eta
jurujar ym. A'erehe mā peja
a'eta aja ym jande tī. A'erehe
mā peja jahendu katu ehe.

³ Jande riki jajurujar katu
ehe ame'ē ta ke. A'erehe Tupā
ixo, ame'ē putu'uha renda
pe jaho ta kŷ. Yman Tupā
pandu:

“Ihē aparahy, a'erehe a'eta pe
ihē apandu:

‘Ihē apandu katu ame'ē ke
ama'ema'e katu ta kŷ.

Amō henda amukatu. Ame'ē
pe a'eta oho ym
ta. (Kanaā wyy ke
ame'ē.) A'eta oho
rahā, putu'uha ke a'eta
ukwa ta tipe.

Ihē ame'ē ta tipe' aja Tupā.”

Upa kome'ē wyy keruhū a'e
mujā rahā, a'e putu'u. Ame'ē
ngi har a'e ma'ema'eha riki
upa. Upa tipe. Anī. A'e
pandu: “Putu'uha renda pe
a'eta oho ym ta” aja.

⁴ Awa po wajar mokōihar
rehe har amō mupinim.
Tupā je'ēha rehe amō
mupinim: “Awa po wajar
peteī rahā Tupā paraky rahā,
a'e putu'u. Awa po wajar
mokōihar rehe a'e putu'u” aja
amō mupinim.

⁵ Pe, amō rahā, kuja
mupinim. Tupā pandu: “Ihē
apandu, ame'ē wyy pe a'eta
oho ym ta. A'eta oho rahā,
putu'uha ke a'eta ukwa ta
tipe” aja. (Ame'ē wyy upa
Tupā mukatu. Pewe ihī tipe.
Anī. Oho ym ame'ē ta.)

⁶ Ame'ē myrandu katu ke
rehe hendu py, ame'ē ta juru-
jar ym ehe. A'erehe putu'uha
ke a'eta ukwa ym. Aja rahā,
amō ta riki putu'uha ke ukwa
ta.

⁷ Pesarahā! Amō weraha
ke Tupā manga, aja jakwa.
A'e pandu: “Apo” aja. Yman
te warahy 'ar aha oho rahā,
pe, Ndawi pe a'e mujekwa.
Ame'ē ke apandu ramō. Kuja:

“Apo Tupā pandu ame'ē ke
rehe pehendu katu-
rahā!

‘Anī. Jahendu ym ta ehe' aja
ym pepandu. Pahar
pehendu katu ehe” aja
Tupā je'ēha rehe amō
mupinim.

⁸ Kanaā wyy pe jande
ramūi ta ke Josue raho tipe.
Anī. “Putu'u” aja ym ngā
ixo. “Putu'uha ihē ame'ē ta”
aja Tupā pandu. Aja ngā ixo
rahā, kuja Tupā pandu ym ta
tipe:

—Amō wera rahā, putu'uha
ke ihē ame'ē ta — aja.

⁹ Pesarahã! Ixotyhar ta pe putu'uha ke Tupã me'ẽ ta. Awa popa wajar mokõihar wera rahã, Tupã putu'u riki. Aja putu'uha ke ixotyhar ta ukwa ta tĩ.

¹⁰ "Putu'uha ke ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu. Pe, ame'ẽ ke amõ ukwa rahã, a'e putu'u katu ta. "Putu'u katu" aja pandu rahã, henda pe Tupã namõ ixo ta, aja mujekwa katu. A'erehe kome'ẽ ywyma'e ma'ema'eha ke upa. Tupã namõ ixo, a'erehe upa. Tupã ma'e ke mujãha ngi a'e putu'u. Aja amõ putu'u ta tĩ.

¹¹ Ame'ẽ putu'uha rehe mã peja jaho. Aja rahã, upa katu te jande japutu'u katu ta. (Tupã namõ jaxo katu ta.) Jande ramõi ta aja ym jande tĩ. A'eta Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar ym, a'erehe putu'uha ke a'eta ukwa ym.

¹² A'erehe mã peja jahendu katu ehe. Pesarahã! Awa riki ixuwe katu. Aja Tupã je'ẽha tĩ. A'erehe Tupã je'ẽha mujekwa, aja jande jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke haimbe katu. So'o rukwer mondok rahã, ixangwer ke rehe uhyk katu. Tupã je'ẽha riki kyse upa te'e haimbe aja saka. I'ar koty te we haimbe riki. Amõ hendu rahã, ipy'a rehe uhyk, ame'ẽja saka. A'erehe ipy'a pe ma'e ke ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke mujekwa juehe har. "Ko katu." Anĩ rahã: "Ko katu ym. Jaxer" aja mujekwa. Ipy'a pe ma'e ke putar, ame'ẽ ke mujekwa jupe tĩ. "Ko katu." Anĩ rahã: "Ko katu ym. Jaxer"

aja mujekwa. (Upa ipy'a rehe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke Tupã je'ẽha mujekwa. A'erehe Tupã rehe jahendu ta me'ẽ te'e.)

¹³ Upa ma'e ke Tupã ukwa katu. Marã ka ym ma'e ke ingi mukanĩha awa. Upa a'e mujã ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Upa ma'e ke a'e usak tĩ. Yman rahã, upa jama'ema'e ame'ẽ ke japandu ta ipe tĩ. (A'erehe mã peja jahendu katu ehe apo 'y.)

Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ

¹⁴ Jesu rehe jajurujar katu, a'erehe mã peja tapijar te'e we jajurujar katu ehe. Jesu riki jandema'e pa'i keruhũ. Tupã ra'yr a'e tĩ. Jande rehe har Tupã namõ a'e pandu pandu ixo. Inamõ ixo.

¹⁵ Jande pitu te'e. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. Upa ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Pe, jande rehe pyrara usak tĩ. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e, ame'ẽ ke Satana putar katu. (Ãjã ramõi a'e.) Ame'ẽ ke a'e manga manga. Jande aja jandema'e pa'i keruhũ tĩ. Satana manga manga tipe. Jandema'e pa'i keruhũ ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te. A'erehe jande py'a ke a'e mātã katu. Ame'ẽ ke ukwa katu. Jandema'e pa'i keruhũ a'e tĩ.

¹⁶ A'erehe mã peja Tupã namõ japandu pandu katu. Jakyje ym ha namõ a'e wapyk ame'ẽ ndutar koty jahyk katu, ame'ẽja saka. Aja rahã, japandu pandu katu inamõ. Arahã jande rehe a'e ipy'a

katu. Jande rehe a'e pyrara usak tĩ. Jande pitu te'e rahã, jande py'a ke a'e mãtã katu tĩ.

5

¹ Sehar sawa'e ta ngi har pa'i keruhũ ke jande jajo'ok. A'e riki mukatuha aja saka. Tupã namõ mukatuha. Ma'e ke amõ ma'ema'e ta me'ẽ te'e, ame'ẽ ke henda ke pe pa'i keruhũ ma'ema'e. A'erehe Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, ma'e ke pa'i keruhũ riki me'ẽ me'ẽ Tupã pe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi Tupã juhyk, ame'ẽ ke amõ putar rahã, arapuharan ke a'e werur, pa'i keruhũ pe. Pe, ame'ẽ ke pa'i keruhũ hapu. Aja jundéu awa ta ma'ema'eha ke.

² Pa'i keruhũ awa te'e a'e tĩ. A'erehe pitu te'e a'e tĩ. A'erehe amõ ta pe wewe katu pandu. Amõ ta ukwa ym ame'ẽ ta ke. Ka'u te'eha ma'ema'eha namõ ixo ame'ẽ ta ke tĩ. Ame'ẽ ta pe pa'i keruhũ wewe katu pandu.

³ A'e pitu te'e tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tĩ. A'erehe ima'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe arapuharan ke a'e hapu tĩ. Aja Tupã pe pandu: "Ihẽ py'a ke ejuhyk apo 'y' aja. Ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe arapuharan ke a'e hapu tĩ.

⁴ "Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta" aja ym sawa'e jeje jumu'am. Anĩ. Tupã putar, aja amõ mu'am: "Pa'i keruhũ wan ta nde" aja. Arã riki aja. Yman amõ pandu ipe: "Nde riki pa'i keruhũ apo 'y' aja.

⁵⁻⁶ Kirisutu aja tĩ. "Ihẽ riki pa'i keruhũ wan ta" aja jeje jumu'am ym tĩ. Anĩ. Tupã riki pandu ipe. Aja amõ riki Tupã je'ẽha rehe mupinim.

"Ihẽ ra'yr nde. Nde pái ihẽ tĩ" aja ngã pe ihẽ apandu apo 'y.

Amõ mupinim we tĩ. Tupã mujekwa ame'ẽ ke mupinim.

"Pa'i keruhũ nde. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde pa'i keruhũ tĩ" aja pandu.

⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, Tupã namõ a'e pandu pandu. (Sehar pa'i keruhũ ma'eha aja a'e tĩ.) "Mã! Ihẽ ke ngã jukwa ta. Nde ereputar rahã, emuhem ihẽ ke kÿ" aja pandu pandu. Hãtã a'e pandu ipe. Jixi'u tĩ. (Aja rahã, sehar pa'i keruhũ aja pitu te'e a'e tĩ aja mujekwa tĩ.) "Ihẽ jõ riki katu te me'ẽ ke" aja ym Ta'yr pandu. Amõ we tĩ. Ipái keruhũ rehe a'e ipy'a katu tĩ. A'erehe a'e pandu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu.

⁸ Tupã ra'yr ke a'e tipe. Anĩ. A'e ke amõ ta mupyrara hũ. Ame'ẽ ke Tupã putar, aja a'e ukwa katu. A'erehe ipy'ahu te'e hendu. Amõ ta mupyrara rahã, Tupã pe a'e pandu: "Tapijar te'e we nde rehe ahendu katu axo" aja. Aja hendu katuha ke a'e jumu'e. (Sehar pa'i keruhũ aja Tupã rehe hendu katu tĩ.)

⁹ Pe, upa rahã, ehe har Tupã pandu: "Katu te ame'ẽ ke nde" aja. Pe, ywa pe mujywyr raho. A'erehe Ta'yr riki ngã ke muhã katu. Upa

hendu katu ame'ë ta ke a'e muhã ta. Aja te'e ta inamõ a'eta ixo.

¹⁰ Pe, Tupã pandu tĩ:

—Nde riki pa'i keruhũ. Mekisende aja nde riki pa'i keruhũ tĩ — aja Ta'yr pe.

Ta'yn ta aja ym ma'e ke pekwa pekwa pexo

¹¹ Kirisutu riki pa'i keruhũ ame'ë rehe har amõ we ihẽ apandu tar katu tipe. Anĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi, a'erehe marã ka ym upa katu te amujekwaha pehẽ pe.

¹² Yman Jesu kotyhar ta ke aja pexo. Tupã je'ëha ke amõ ta pe pemu'e ta me'ë te'e tĩ. Anĩ. Aja ym rĩ. Pehẽ pe amõ ta Tupã je'ëha ke mu'e we rĩ. Pejurujuar katu py rahã, pejumu'e. Ame'ë ke pejumu'e we rĩ. Ta'yn ta aja kamby te'e u'u ame'ëja saka. (Aja rahã ta'yr mi Tupã je'ëha ke pekwa.) Tiha ame'ë ta aja pexo rahã, so'o pupur ke pe'u ta tipe. So'o pupur ke pe'u, aja rahã, Tupã je'ëha ke pekwa katu, aja pexo.

¹³ Kamby te'e u'u ame'ë ke ta'yn riki. Pe, ta'yn rahã, ukwa ym ma'e ke. Ma'e riki katu ame'ë ke my? Ma'e riki katu ym ame'ë ke my? Ame'ë ke ukwa ym.

¹⁴ So'o pupur ke u'u, ame'ë ke tiha ame'ë ke a'e. Yman ixo. A'erehe upa ukwa katu. Ma'e katu ame'ë ke ukwa katu. Pe, ame'ë ke ma'ema'e katu. Ma'e katu ym ame'ë ke ukwa katu tĩ. Pe, ame'ë ke ma'e ym tĩ.

6

Mã peja Tupã rehe har pejumu'e we rĩ

¹ Mã peja katu ame'ë ke jama'ema'e katu, a'erehe Tupã je'ëha ke mã peja i'ar koty te we jajumu'e katu te we ta rĩ. Mã peja tiha ame'ë ta aja jaxo. Kirisutu rehe jajurujuar katu py rahã, ehe har jõ jajumu'e. Ame'ë ke rehe jõ mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ. Arahã ma'e jaka'u te'eha jama'eha ngi jande py'a ke jamuruwak ta me'ë te'e, aja jajumu'e. Tupã rehe jajurujuar katu ta me'ë te'e, aja jajumu'e tĩ.

² Jande ke amõ ta mujahuk ta me'ë te'e, aja jajumu'e tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke apo 'y, aja jamujekwa.) Jande ãkã rehe ipo ke amõ mujar rahã, pandu: “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja. Aja jajumu'e tĩ. Manõ ame'ë ta ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja jajumu'e tĩ. Yman rahã ixotyhar ta aja ym ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Pe, aja te'eha mupyraraha renda pe ixo ta, aja jajumu'e tĩ. Upa aja jajumu'e py, ame'ë ke rehe mã peja ym jakwa jakwa jaxo rĩ.

³ Mã peja i'ar koty te we Tupã je'ëha ke jajumu'e katu. Tupã putar rahã, amõ we ame'ë ke jajumu'e katu ta kÿ.

Mã peja pejurujuar katuha ke pehijar ym

⁴ Tupã rehe jurujuar katuha ke amõ ta hijar rahã, marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Yman Tupã rehe

har a'eta jumu'e katu riki. I'ã ke a'eta py'a rehe Tupã moĩ tĩ. Ywa ngi ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ, ame'ẽ ke a'eta ukwa tĩ. Pyhyk katu tĩ.

⁵ Tupã pandu ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e katu, aja a'eta ukwa katu tĩ. Kome'ẽ wyy keruhũ pyahu ame'ẽ ke pyrãtãha namõ Tupã mujã ta tĩ. Aja me'ẽ pyrãtãha ke rehe a'eta usak tĩ. (Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e rahã, a'eta usak tĩ.)

⁶ Pe, Tupã rehe jurujar katuha ke a'eta hijar. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ. Aja rahã, marã ka ym jurujar katuha ehe tĩ. Tupã ra'yr ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mupyrãtã we ta tĩ, ame'ẽja saka. Aja rahã, Tupã ra'yr rehe ngã puka puka hũ, ame'ẽja saka tĩ. Aja rahã marã ka ym ipy'a ke Tupã koty muruwakiha tĩ.

⁷ Wyy rehe aman u'ar u'ar. Pe, ma'eywa uhem katu. Ame'ẽ ke ijar u'u katu. Ame'ẽ ma'eywa ke Tupã muhury katu. Usak katu ehe. Aja awa tĩ. Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Pe, jurujar katu ehe. Ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e tĩ. Ma'eywa hury katu, ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ ta rehe Tupã usak katu tĩ.

⁸ Pe, wyy ngi juruwe jõ uhem rahã, ame'ẽ kupixa jaxer riki. Kupi'i jõ uhem rahã, aja tĩ. Jaxer tĩ. Aja amõ ta tĩ. Je'ẽha ke Tupã mujekwa ngã pe. Ame'ẽ ke rehe jurujar katu. Pe, a'engi hijar tĩ.

Ma'e katu ame'ẽ ke aja ym ma'ema'e. Juruwe uhem, ame'ẽja saka ame'ẽ. Aja rahã, Tupã pandu tate my: "Pehẽ katu ym. Aputar ym pehẽ" aja my. Juruwe ke kupixa jar jo'ok. Pe, xirik rahã, hapy. Upa ukwái. Aja hijar ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

Ixotyhar ta rehe tapijar te'e we pesak katu rĩ

⁹ Ihẽ rehe katu me'ẽ ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, a'erehe hãtã ihẽ aje'ẽ pehẽ pe. Pejurujar katuha ke pehijar ym, aja ihẽ akwa. Kupixa jaxer aja ym pehẽ tĩ, aja akwa tĩ. Pehẽ ke Tupã muhã katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e muwyr ta tĩ. Kupixa katu, aja me'ẽ pehẽ tĩ, aja ihẽ akwa tĩ.

¹⁰ Tupã riki katu te ame'ẽ ke a'e. Pehẽ pepy'a katu ehe, a'erehe Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe peme'ẽ me'ẽ katu. Ame'ẽ ke Tupã harái ym ta. Jete. Tapijar te'e we Jesu kotyhar ta rehe pesak katu rĩ. Aja Tupã rehe pepy'a katu, aja pemujekwa.

¹¹ Jesu kotyhar ta rehe pesak katu. Pehẽ pame katu te aja pexo. Jesu jywyr ym rahã we, mã peja aja te'e ta pexo, aja japutar katu. Pe, pehẽ rury katu ta pexo. Jesu jywyrriha rehe peharõ katu pexo. Pe, a'e jywyr rahã, pehẽ rury katu ta.

¹² Amõ ta pe Tupã pandu katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta kÿ. Kuja: "Ihẽ namõ pexo ta" aja. Ame'ẽ rehe a'eta

jurujar katu. Ame'ë rehe ipy'ahu we harõ ixo rĩ. Ame'ë ke hijar ym rĩ. A'erehe Tupã pandu katu, ame'ë ke a'eta pyhyk katu. Ame'ë ta aja pexo tĩ. Pehẽ ãkã ianam rãi aja ym pexo.

Tupã pandu katu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu

¹³⁻¹⁴ Amarã pe Tupã manga katu: “Nde rehe ihẽ asak katu ta. Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta” aja Tupã. A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja Amarã pe mujekwa. Tupã 'ar koty te we katu te ame'ë ke nixói te. A'erehe ima'e je'ëha namõ manga katu ame'ë ke Tupã ma'ema'e katu.

¹⁵ Ame'ë rehe ipy'ahu te'e we ixo rĩ. A'erehe Tupã manga katu ame'ë ke Amarã pe a'e muwyr katu.

¹⁶ Sehar sawa'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja sawa'e pandu rahã, i'ar koty te we pyrãtã katu ame'ë je'ëha rupi a'e pandu. Aja rahã, katu tiki. Aja rahã, sawa'e ta je'ë je'ëha putu'u ta riki. “A'e ma'ema'e ym ta” aja ym pandu ta. Panduha ke mukanim ym te ta awa, aja ukwa.

¹⁷ Amõ ta pe Tupã pandu: “Pehẽ ke ihẽ amuhã ta” aja. “Ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ amukanim ym te ta” aja a'eta pe Tupã mujekwa tar katu. A'erehe a'e pandu tĩ: “Ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu ta” aja.

¹⁸ A'e pandu ame'ë ke Tupã mukanim ym te ta. “Ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ

ama'ema'e ta” aja Tupã pandu. Ame'ë ke a'e muruwak ym te ta tĩ. Marã ka ym te'e panduha a'e. A'erehe Tupã kotyhar ta aja jaxo rahã, a'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu ta, aja jakwa katu. Jande py'a ke a'e mātã katu tĩ. A'erehe Tupã namõ jaxo ta, ame'ë ke rehe jaharõ katu jaxo. Ame'ë panduha ke jahijar ym te ta.

¹⁹ Tupã namõ jande jaxo ta, ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. A'erehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. Tupã namõ jaxo ta, ame'ë riki jetehar te ke. Marã ka ym awa mukanĩha. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe kapy ihĩ. Pan te'e hukwen kyndaha a'ep ihĩ. Ame'ë rupi sehar pa'i keruhũ asa oho. Tupã namõ pandu rahã, ame'ë rupi asa oho. Aja ywa pe Jesu oho tĩ. Tupã namõ a'e pandu pandu. Pan te'e hukwen kyndaha aja a'e asa oho, ame'ëja saka. Pe, Tupã namõ ixo apo 'y.

²⁰ A'ep Jesu riki oho py. A'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ, aja jakwa katu. Haikwer rupi jaho ta kÿ tĩ. Jande rehe har Tupã pe a'e pandu pandu ixo. A'e riki pa'i keruhũ. Aja te'eha a'e. Mekisende aja Jesu riki pa'i keruhũ tĩ.

7

Mekisende rehe har

¹ Apo Mekisende rehe har ihẽ apandu ta. A'e riki sehar kapitã keruhũ tĩ. Sarẽ ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ. Sehar pa'i keruhũ a'e

tĩ. Tupã pe a'e paraky ixo. Tupã riki ywatehar ke a'e. Sehar amõ kapitã keruhũ ta namõ Amarã jumai mai. Pe, ame'ẽ ta ke a'e muputu'u riki. Pe, hok koty a'e jywyr oho ixo rahã, Mekisende uhyk ehe. Pandu ipe: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja Amarã pe.

² Pe, ma'e ke Amarã me'ẽ ipe. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u rahã, a'etama'e ke upa pyhyk raho. Upa ame'ẽ ke Amarã mowok. Jande popa hetaha aja mowok. Ame'ẽ jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ẽ. Mekisende mokõi her namõ ixo: "Ko kapitã keruhũ. Katu te ame'ẽ ke jõ ma'ema'e ame'ẽ ke a'e" aja her. Amõ her: "Ko kapitã keruhũ. Ngã jumai ym te ame'ẽ ke a'e" aja her tĩ. (A'erehe jandema'e sawa'e te aja a'e tĩ. Kapitã keruhũ a'e tĩ. Jumaiha nixói ipe tĩ.)

³ Mekisende pái rer ke jande jakwa ym. Imãi rer jakwa ym tĩ. Hamũi ta rer jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e u'ar my? Jakwa ym tĩ. Myja rahã a'e manõ my? Jakwa ym tĩ. (A'erehe ixuwe katu ixo, ame'ẽja saka.) A'erehe Tupã ra'yr aja a'e tĩ. (Ixuwe katu aja ixo a'e tĩ.) Pa'i aja te'eha a'e ixo.

⁴ Mekisende riki katu te ame'ẽ ke, aja pekwa. Amarã jande ramũi ke a'e. Amõ kapitã keruhũ ta namõ a'e jumai rahã, a'etama'e ke a'e pyhyk. Pe, jande popa hetaha ngi har peteĩ Mekisende pe a'e te'e me'ẽ. A'erehe

Mekisende riki katu te ame'ẽ ke a'e, aja pekwa. (Amarã 'ar koty te we katuha.)

⁵ Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Moise je'ẽha mujekwa: "Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok. Jundéu awa ta ngi jo'ok" aja pa'i ta pe mujekwa. Ianam ta ngi jo'ok. Amõ awa ta ngi anĩ. Jo'ok ym. Ianam ta riki Amarã rainõ ta ke tĩ.

⁶ Mekisende Rewi rainõ ym. Jundéu awa ym a'e. Amarã ngi ma'e ke a'e jo'ok. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok. Pe, Amarã pe a'e pandu: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja. Amarã pe Tupã pandu: "Ne rainõ ta ke ihẽ amuheta hũ ta" aja. Ame'ẽ Amarã pe katu ame'ẽ ke Mekisende pandu.

⁷ Amõ pe amõ pandu: "Mã peja nde rehe Tupã usak katu" aja. Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke amõ 'ar koty te we pyrãtãha, aja jakwa katu. (A'erehe Mekisende riki Amarã 'ar koty te we katuha aja jakwa katu.)

⁸ Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke pa'i ta jo'ok. Awa ta te'e a'eta. A'erehe manõ ta tĩ. Mekisende anĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke a'e jo'ok tĩ. Pe, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim: "A'e ixo" aja. (Aja rahã, a'e manõ, aja Tupã je'ẽha rehe mupinim ym awa. A'erehe Mekisende riki pa'i ta 'ar koty te we katuha.)

⁹ Pe, Mekisende pe jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke Amarã me'ẽ rahã,

Rewi riki me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka japandu. Rewi rainõ ta riki jundéu awa ta ngi jo'ok tĩ. Jande popa hetaha ngi har peteĩ ma'e ke jo'ok tĩ.

¹⁰ Amarã rehe Mekisende uhyk rahã, Rewi nixói rĩ. U'ar ym rĩ. Rewi riki hamũi rehe ihĩ, ame'ëja saka japandu. A'erehe Mekisende pe ma'e ke Rewi me'ë tĩ, ame'ëja saka. Amarã me'ë rahã, Rewi me'ë ipe tĩ, ame'ëja saka. (A'erehe Mekisende riki Rewi 'ar koty te we katuha.)

¹¹ Tupã je'ëha ke jundéu awa ta pe Moise me'ë rahã, Rewi rainõ ta pa'i ta ke. Ame'ë pa'i ta Tupã mujekwa ame'ë ke ma'ema'e. Upa hymba ke ngã hapy hapy. Ame'ë riki ngãma'e ma'eha. Hapy rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja ym Tupã pandu. Aja pandu rahã, amõ pa'i ke Tupã mu'am ym ta tipe. Anĩ. Pandu ym. A'erehe amõ pa'i keruhũ ke Tupã mu'am ta me'ë te'e. Arã pa'i keruhũ py. Amõ uhem ta. Arã aja ym ta a'e tĩ. Mekisende aja amõ pa'i keruhũ uhem ta tĩ.

¹²⁻¹⁴ Aja japandu rahã, jan-dema'e sawa'e te rehe har japandu. Kirisutu ke a'e. Aja amõ kotyhar pa'i uhem rahã, Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e tĩ. Pesarahã! Moise je'ëha kuja mujekwa: “Rewi rainõ ta jõ pa'i ta” aja. Jan-dema'e sawa'e te Rewi rainõ ym. Junda rainõ ke a'e aja jakwa katu. Junda rainõ ta ngi har pa'i ym te ta riki. A'erehe Moise je'ëha ke mu-

ruwak ta me'ë te'e. “Junda rainõ ta ngi har amõ riki pa'i keruhũ wan ta” aja Moise pandu ym te. Aja rahã jan-dema'e sawa'e te pa'i keruhũ ym ta tipe. Anĩ. A'e riki Mekisende aja pa'i keruhũ a'e tĩ. A'erehe Moise je'ëha ke muruwak ta me'ë te'e tĩ.

Mekisende aja amõ pa'i keruhũ pu'am tĩ

¹⁵ Ame'ë rehe har jakwa katu te we rĩ. Amõ kotyhar pa'i ke uhem. Mekisende aja a'e tĩ. (Kirisutu a'e.)

¹⁶ Pa'i aja a'e ke amõ mu'am. Rewi rainõ ke a'e a'erehe pa'i aja a'e ke amõ mu'am my? Anĩ. Aja ym. Uhã te hũ ame'ë ke a'e, a'erehe pa'i aja mu'am.

¹⁷ Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ: “Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo. Mekisende aja nde riki pa'i wan ta tĩ” aja panduha ihĩ.

¹⁸ Rewi rainõ ta riki pa'i ta. Ame'ë panduha ke Tupã mukanim. A'eta riki pa'i ta rahã, muhã ym awa ke, a'erehe katu ym. Jaxer tĩ.

¹⁹ Moise je'ëha rehe amõ hendu katu rahã: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixói te nde pe” aja Tupã pandu ym te. Apo amõ kotyhar pa'i ke Tupã mu'am, a'erehe Tupã namõ jaxo ta kÿ. Ame'ë rehe jaharõ katu jaxo. Katu te ame'ë.

²⁰⁻²¹ Amõ we tĩ. Jesu ke pa'i aja Tupã mu'am rahã, a'e pandu: “Ihẽ ruhã te hũ ame'ë ke ihẽ. A'erehe ihẽ apandu ame'ë ke ihẽ ama'ema'e katu

ta” aja. Aja Rewi rainō ta rehe har a'e pandu ym. Pa'i ta aja a'e mu'am rahā, aja pandu ym. Pe, Jesu rehe har a'e pandu. Ame'ē ke Ndawi mupinim. Kuja:

“Jandema'e sawa'e te manga katu: 'Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. A'erehe ihē apandu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu ta' aja.

Kuja a'e pandu tī: 'Nde riki pa'i wan ta. Aja te'e ta nde erexo' aja.” (Ame'ē panduha ke a'e muruwak ym te ta.)

²² “Jesu riki pa'i” aja Tupā pandu. A'erehe a'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta, aja mujekwa katu. (A'erehe Kirisutu pa'i keruhū a'e tī.)

²³ Amō we tī. Pa'i ta heta riki. Rewi rainō manō ta ame'ē ta ke a'eta, a'erehe marā ka ym tapijar te'e we pa'i tama'e parakyha ke ma'ema'eha. Petei manō rahā, amō riki henda pe paraky ixo. A'erehe a'eta heta riki.

²⁴ Jesu anī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe Jesuma'e ma'eha ke amō pyhyk ym te. Pa'ima'e ma'eha ke pyhyk ym te. Aja te'e ta pa'i ke Jesu.

²⁵ “Jesu rehe ihē ajurujar katu. A'erehe ihē ke emuhā katu” aja Tupā pe amō pandu. Ame'ē ta ke Jesu muhā katu apo 'y. Aja te'e ta muhā katu ixo tī. Uhā te hū ame'ē ke a'e. A'erehe aja te'e ta Tupā namō a'e pandu pandu. Jurujar katu ehe ame'ē ta rehe har a'e pandu

pandu. A'erehe ame'ē ta ke a'e muhā katu.

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū katu te ame'ē ke

²⁶ Jesu riki jandema'e pa'i keruhū. A'e jō riki a'ewan, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke a'e. Katu ym ha nixói te ipe. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te ipe tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'e, ame'ē ta aja ym te a'e ixoha tī. Pe, ywa pe a'e ke Tupā raho. Hake a'e mapyk. (Aja rahā: “Katu te ame'ē ke ko” aja mujekwa katu.)

²⁷ Sehar pa'i keruhū ta aja ym Jesu tī. Sehar pa'i keruhū ta arapuharan ta ke hany. Ima'e ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe muhepy. Ame'ē ke hany. Aja wera rahā pame katu te hany. Jesu aja ym. Pe, amō ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe pa'i keruhū muhepy. Ame'ē ke sehar pa'i keruhū hany tī. Aja wera rahā pame katu te hany. Jesu aja ym tī. Peteihar a'e manō. A'e jō. A'ewan ame'ē. Upa awa ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. A'erehe a'e manō.

²⁸ Sawa'e ta ke pa'i keruhū wan ta aja Moise je'ēha mu'am. Ame'ē sawa'e ta pitu te'e. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe pitu te'e. Jesu anī. Pitu te'e ym a'e. Pe, Moise je'ēha muwyr. A'engi: “Jete atu te ihē apandu” aja Tupā pandu. “Ihē ra'yr ke pa'i keruhū aja ihē amu'am ta” aja. Ta'yr riki katu te ame'ē ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo.

8

Jesu riki jandema'e pa'i keruhū

¹ Pesarahā! Pa'i keruhū rehe har ihē apandu ramō. Aja me'ē pa'i keruhū Jesu. Ywa pe Tupā rake a'e wapyk uī. Tupā pyrātā te hū ame'ē ke a'e.

² Tupā rehe ipy'a moī moīha renda te ke Tupā mujā, ame'ēja saka. Ywa pe ihī ame'ē ke mujā. A'erehe ame'ē ke sawa'e ta mujā ym. Ame'ē rehe kapy ihī, ame'ēja saka. Katu te ame'ē ke ame'ē. A'ep Tupā ixo. A'ep pa'i keruhūma'e ma'eha ke Jesu ma'ema'e katu, aja a'e ixo.

³ Yman sehar pa'i keruhū ta pame katu te amō mu'am. Ma'e ke myrape 'ar pe a'eta moī moī. "Tupāma'e ke ko" aja a'eta pandu. Ame'ē ke ywa ngi Tupā usak, ame'ēja saka. Arapuharan ta ke a'eta hapy hapy tī. (Aja ymanihar ta ima'e ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy.) A'erehe ma'e ke Tupā pe Jesu me'ē ta me'ē te'e tī. Pa'i keruhū a'e, a'erehe ma'e ke me'ē ta me'ē te'e. Arapuharan anī. Kuja. Tupā pe a'e pandu: "Ko ihē axo. Nde pe ihē ajume'ē" aja.

⁴ Kome'ē ywy keruhū pe a'e ixo ta tipe rahā, pa'i aja ym ta a'e. Ko pa'i ta ixo. Kome'ē ywy keruhū pe ixo. A'erehe Jesu anī. Pa'i aja ym ta a'e. Tupā pe ma'e ke sehar ta me'ē me'ē. Moise je'ēha mujekwa, aja a'eta me'ē me'ē.

⁵ Pa'ima'e ma'eha ke sehar ta ma'ema'e tī. Ame'ē ma'eha ywa pe ma'eha aja saka tī.

Yman Moise mujāha ke aja tī. Tupā rehe ngā jumu'eha renda ke a'e mujā. So'o pirer ok ke te'e ame'ē. Ame'ē ke a'e mujā tate rahā, Tupā pandu ipe:

—So'o pirer ok mujāha ke nde pe ihē amujekwa ta. Ywy'ā keruhū pe nde erexo rahā, ihē amujekwa ta nde pe. Ywa pe amō ihī, aja me'ē amujekwa ta. Aja me'ē emujā katu te tī — aja Moise pe.

⁶ Jesu riki amō kotyhar. Ywa pe pa'ima'e ma'eha ke a'e ma'e. A'erehe ima'e ma'eha riki sehar pa'i 'ar koty te we katuha. Ma'e panduha ke Tupā namō Jesu pandu. Kuja: "Ihē amanō ta, a'erehe ngā rehe nde py'a emujywyr" aja ipe. Ame'ē panduha i'ar koty te we katuha. Moise pe je'ēha me'ē, ame'ē 'ar koty te we katuha. Pandu katuha ke Jesu ma'ema'e katu tī. Kuja. "Ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ke ihē amuhā katu ta" aja. A'erehe panduha ke Tupā namō Jesu pandu. Ame'ē ke Moise pe me'ē, ame'ē 'ar koty te we katuha. A'erehe i'ar koty te we katuha.

⁷ Je'ēha ke Moise pe Tupā muwyr. Ame'ē riki katu te ame'ē ke rahā, amō je'ēha ke Tupā muwyr ym ta tipe.

⁸ Ymanihar ixotyhar ta riki katu ym aja Tupā ukwa katu. Hendu ym ehe. A'erehe amō je'ēha ke a'e muwyr ta me'ē te'e. A'erehe yman kuja jandema'e sawa'e te pandu:

"Yman rahā jundéu awa ta pe ihē je'ēha ke ihē amondo ta.

Pyahu ame'ë ke. Junda rainõ
ta pe ihë amondo ta tĩ.

⁹ Pehë ramüi ta ke Eji ywy ngi
ihë amuhem rahã, ihë
je'ëha ke ihë amondo
ngã pe.

Ihë je'ëha rehe a'eta hendu
ym. Je'ëha mujekwa
aja a'eta ma'ema'e ym
riki. A'erehe a'eta ke
ihë ahijar tĩ.

Ame'ë je'ëha ke hainõ ta pe
ihë amondo ym ta tĩ.
Amõ kotyhar je'ëha ke
amondo ta.

¹⁰ Apo amõ kotyhar je'ëha ke
jundéu awa ta pe ihë
amondo ta.

Yman rahã, ihë je'ëha ke a'eta
pe ihë amujekwa ta.

Ngã py'a rehe ihë amoĩ
ta. A'erehe upa katu
te ukwa ta. Pe,
a'eta hendu katu ehe.
(A'erehe mu'e ym ta
ihë rehe har.)

Ihë kotyhar ta ke a'eta.
A'etama'e Tupã ihë.
A'eta rehe ihë asak
katu ta" aja jandema'e
sawa'e te pandu.

¹¹ Amõ we a'e pandu tĩ:

"Upa katu te ihë rehe har ngã
ukwa ta. Upa katu te
kapitã keruhũ ta ukwa
ta tĩ. Upa katu te miasu
ta ukwa katu ta tĩ.

A'erehe ianam ta ke a'eta
mu'e ym ta: 'Jan-
dema'e sawa'e te rehe
har pejumu'e' aja
pandu ym ta.

A'eta ixo, ame'ë ywy pe har ta
ke aja ym a'eta mu'e ta
tĩ. 'Jandema'e sawa'e
te rehe har pejumu'e'
aja mu'e ym ta tĩ.

Upa katu te ngã ukwa katu,
a'erehe aja pandu ym
ta.

¹² Ma'e ka'u te'eha ke a'eta
ma'ema'e tipe. Ihë py'a
jywyr ta ngã rehe.

Upa ngãma'e ka'u te'eha
ma'ema'eha ke ihë
aharái ta" aja jan-
dema'e sawa'e te
pandu.

¹³ Je'ëha pyahu ke Tupã
muwyr, aja a'e pandu. Aja
rahã muwyr py ame'ë ke
mukwehehar. Pe, kwehehar
rahã, ombor. Katu ym rahã,
ombor tĩ. A'erehe muwyr
py ame'ë ke Tupã mukanim.
(Moise je'ëha ke mukanim.)

9

*Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ
ha rehe har*

¹ Yman Tupã pandu jande
ramüi ta pe. Panduha py ke
ame'ë, aja jakwa. "Ihë Tupã.
Ihë je'ëha rehe pehendu katu
rahã, pehë rehe ihë asak katu
ta" aja. Pe, so'o pিরer ke te'e
ok ke a'eta mujã. A'ep Tupã
rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ.
Myja me'ë Tupã rehe ipy'a ke
a'eta moĩ moĩ my? Ame'ë ke
Tupã mujekwa katu.

² Pe, sehar so'o pিরer ke
te'e ok keruhũ ke a'eta mujã.
Jupyka riki so'o pিরer tĩ.
Mokõi kapy ihĩ. Peteĩ kapy
hukwen koty ihĩ. Ame'ë
pe ma'e weraha tymã i'ái.
Myrape ihĩ tĩ. Ame'ë 'ar pe
mbeju ke pa'i mou. Aja Tupã
rehe ipy'a ke moĩ moĩ ngã.
Ame'ë kapy: "Katu" aja ngã
panduha.

³ Ame'ë kupe koty amõ kapy ihĩ. Ame'ë riki: “Katu te me'ë ke” aja jande ramũi ta pandu. A'ep Tupã ixo, ame'ëja saka. Pan rukwen kupe koty ihĩ. A'ep Tupã ixo, ame'ëja saka.

⁴ Ame'ë kapy pe kaixã ihĩ. Myra ke te'e mujã ame'ë ke. Upa katu te itatawa pe pukek. Ame'ë kaixã 'ar pe ma'e pihe katu ame'ë ke ukwái. Amõ kaixã a'ep ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e upa katu te ame'ë pe pa'i pukek tĩ. Ame'ë kaixã jywĩ pe parasuku ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë pe: “Mana” ihĩ. (Yman ame'ë ke jundéu awa ta pe Tupã me'ë.) Ame'ë kaixã pe myra ihĩ tĩ. Arãma'e ke. Yman xirik rahã, ame'ë ngi hokyr uhem. Ame'ë kaixã pe mokõi itape ihĩ tĩ. Ame'ë rehe je'ëha ke Tupã mupinim. Jande popa (10) je'ëha ame'ë ke. Ame'ë rehe jundéu awa ta hendu katu ta me'ë te'e.

⁵ Ame'ë kaixã 'ar pe ma'e'ã i'ãi. “Xerumĩ” aja riki. Ipyo namõ ixo. Tupã je'ëha rahoha ta aja ame'ë ta tĩ. Ipyo pirar, aja i'ãi. Ame'ë i'ãi rahã, Tupã riki a'ep ixo tĩ, aja ame'ë mujekwa ngã pe. Ma'e renda 'ar pe ipyo pirar aja i'ãi. Ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ame'ë ta rehe Tupã ipy'a jywyr tĩ, aja mujekwa tĩ. Ipyo pirar aja i'ãi rahã, aja mujekwa katu. Apo upa katu te ame'ë kapy rehe ihĩ ame'ë ke ihẽ amujekwa ym ta rĩ. Ta'yr mi jõ amujekwa.

⁶ Upa moĩ katu rahã, kuja pa'i ma'ema'eha ke.

Sehar so'o pirer ok keruhũ kapy katu ame'ë pe ma'e ke ma'ema'e ixo. Wera rahã pame katu te a'ep pa'i ta ma'e ke ma'ema'e ixo.

⁷ Jywĩ pe pa'i keruhũ jõ ixekatu. Kapy katu te ame'ë pe ixekatu. Peteĩ warahy 'ar aha oho rahã, peteĩhar jõ ixekatu. Amõ ta rymba ruwy ke namõ ixekatu. Ame'ë ke Tupã pe mujesak, ame'ëja saka. Pe, pandu: “Ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'ema'e. Ko ihẽ rymba ruwy ihĩ. Ame'ë arur. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emujywyr katu” aja Tupã pe. Amõ we tĩ. Kuja pandu tĩ: “Ukwa ym ha rupi ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. Ko amõ ta rymba ruwy arur tĩ. A'erehe ngã rehe nde py'a emujywyr katu tĩ” aja Tupã pe tĩ.

⁸ So'o pirer ok keruhũ pewehĩ rahã, marã ka ym kapy rehe johu ngã ixeha, aja Tupã'ã mujekwa katu ngã pe. (Aja rahã, Tupã ixo, ame'ë pe oho ym awa, aja mujekwa.)

⁹ Aja apo tĩ. Marã ka ym kapy katu te ame'ë pe ngã ixeha. Kuja jakwa. Ymanihar ta ma'e ke Tupã pe werur. Ipy'a ke ngã moĩ moĩ ehe rahã, ma'e ke ngã werur. Pe, ame'ë hymba ta ke tapijar te'e we pa'i ta hany hapyr rĩ. Upa ukwái. Aja rahã, upa ame'ë ke a'eta py'a ke juhyk ym we rĩ, aja jakwa katu.

¹⁰ Pesarahã! (Ymanihar ma'ema'eha awa py'a ke juhyk ym we rĩ.) Ame'ë ymanihar je'ëha kuja mujekwa. Ma'e ke ja'u katu

my. Y aja me'ë ke ja'u katu my. Myja Tupã koty ipy'a juhyk, aja ixo my? Ame'ë ke ma'ema'e tĩ. Upa aja ymanihar ke awa ma'ema'eha jõ. (Anĩ. Ngã py'a juhyk ym.) Apo anĩ. Amõ kotyhar Tupã mujekwa, a'erehe ame'ë ymanihar ke upa. (Apo Tupã mujekwa ame'ë ke awa py'a juhyk katu te.)

¹¹ Pe, Kirisutu uwyr rahã, pa'i keruhũ aja a'e uwyr. Pe, ma'e katu ame'ë ke ixotyhar ta pe a'e me'ë me'ë. Pa'i keruhũ ma'eha ke a'e ma'ema'e katu. A'e ma'eha renda ke kome'ë ywy keruhũ pe ihĩ ym. Sawa'e mujã ym tĩ. Ywa pe Tupã rake a'e ma'ema'e. A'erehe katu te ame'ë ke ame'ë renda. Kome'ë ywy keruhũ renda 'ar koty te we ame'ë katuha.

¹² Kapy katu te ame'ë pe sehar pa'i keruhũ ixo oho. Aja Kirisutu ixo oho tĩ. Ywa pe katuha renda pe ixo oho tĩ. Peteihar jõ ixo oho. Amõ amõ we anĩ. Arahã arapuhame ruwy ke Tupã pe mujesak ym. Tapi'iruhu ruwy ke mujesak ym tĩ. Anĩ. Ima'e huwy ke Kirisutu muhem, a'erehe jande ke Tupã muhã katu. Pe, aja te'e ta inamõ jaxo katu.

¹³ Jundéu awa ta ukwaha aja amõ ta ipy'a juhyk ym, aja ixo rahã, arapuharan ruwy pe ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka. Tapi'iruhu ruwy ke namõ aja tĩ. Ngã ki'aha ke kutuk, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke

moĩ moĩ katu tĩ. Tapi'iruhu ra'yr upa ukwái rahã, ame'ë tatimbuk ke y namõ mupara. Pe, ame'ë ke mupipi ngã rehe. Aja rahã ngã ki'aha ke ombor, ame'ëja saka tĩ. Aja rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe ixo katu tĩ. Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu tĩ. Aja ukwaha.

¹⁴ Ame'ë riki jetehar te ke. Aja rahã, Jesu ruwy riki i'ar koty te we ipy'a juhykiha. Tupã'ã riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. A'ema'e pyrãtãha namõ Tupã pe Kirisutu pandu: "Ko ihẽ axo. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe amuhepy. Ame'ë rehe ihẽ amanõ ta" aja a'e pandu ipe. A'e riki katu te ame'ë ke. Nixói te ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipe. A'erehe Kirisutu ruwy i'ar koty te we katuha. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahã: "Mã katu ym jande" aja jakwa. Anĩ. Ame'ë jakwaha ke Kirisutu mukanim ta. Huwy pe juhyk ta. Aja rahã, Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu ta. Ixuwe katu te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ Huwy pe ngã py'a juhyk katu, a'erehe panduha pyahu ame'ë ke Tupã namõ Kirisutu pandu. A'erehe: "Ihẽ kotyhar ta aja pejumuruwak" aja Tupã pandu ame'ë ta ma'e ke pyhyk ta. Kuja. Tupã pandu katu: "Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta ke ihẽ amuhã katu ta" aja. Kirisutu ruwy namõ ngã py'a juhyk katu. Ame'ë pandu katuha aja, uhãha namõ ixo ta. Pyhyk ta, ame'ëja saka ame'ë.

Panduha ymanihar namō ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e. Ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'e manō rahā, muhepy. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi poir, ame'ēja saka.

16-17 Amō mupinim: “Ihē amanō rahā, upa katu te ihēma'e ke nema'e wan ta” aja. A'e riki manō ym rahā we ima'e ke amō pyhyk ym. A'e manō, aja mujekwa ym rahā we ima'e ke marā ka ym pyhykiha. Manō rahā, ima'e ke ngā muhāi.

18 Aja saka ymanihar panduha ke. Tupā pandu: “Ihē je'ēha rehe nde erehendu katu rahā, nde rehe ihē asak katu ta” aja. Ame'ē riki ymanihar panduha ke. Hymba ruwy jo'ok rahā jō ame'ē panduha rehe hendu katu, aja mujekwa. (Hymba jukwa, huwy muhem, a'erehe hendu ta me'ē te'e, aja mujekwa. Awa manō te, a'erehe ima'e ke muhāi, ame'ēja saka.)

19 Kuja riki. Jundéu awa ta pe Tupā je'ēha ke Moise mujekwa. Ame'ē mujekwa py. Pe, tapi'iruhu ke jukwa. Pe, huwy ke a'e jo'ok. Arapuhame ke jukwa tī. Huwy ke jo'ok tī. Ame'ē ke y namō mupara. Pe, ame'ē ke jundéu awa ta rehe a'e mupipi. Myra ra'yr rākā pe mupipi. Myra ra'yr rer: “Iso.” Arapuharan ra ke mupirā. Ame'ē pe mupipi tī. Tupā je'ēha rehe mupipi tī.

20 A'e pandu:

—Tupā pandu pehē pe:

“Ihē je'ēha rehe pehendu katu rahā, pehē rehe ihē asak katu ta” aja. Ame'ē rehe pehendu katu ta, aja ihē amujekwa apo 'y. Tapi'iruhu ruwy ke ihē amupipi pehē rehe rahā, pehendu katu ta aja ihē amujekwa. Arapuhame ruwy ihē amupipi rahā, aja tī. Pehendu katu ta, aja ihē amujekwa tī — aja Moise pandu.

21 Aja so'o pিরer ok keruhū rehe huwy ke Moise mupipi tī. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihī ame'ē ke rehe mupipi tī. Myrape rehe mupipi tī. Arapuharan ka musururuha renda rehe aja tī. Mupipi tī. Upa so'o pিরer ok wyr pe ihī ame'ē ke rehe mupipi.

22 Jete riki. Tupā je'ēha ke amō mupinim: “Upa ma'e ke rehe huwy ke mupipi rahā, ame'ē riki xi'aha ke kutuk” ame'ēja saka. Aja apo tī. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, pe, amō manō. Huwy ke muhem. Aja rahā jō Tupā ipy'a jywyr katu ehe.

Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke rehe Jesu muhepy

23 Kome'ē ywy keruhū pe so'o pিরer ok keruhū ihī. Ame'ē riki ywa pe ihī, ame'ēja saka. Pe, kome'ē ywy keruhū pe ihī ame'ē rehe huwy ke mupipi. Aja kutuk ame'ē ke aja mujekwa. Ywa pe ihī ame'ē ke aja tī. Huwy pe mupipi tī, ame'ēja saka. A'eta rymba ruwy 'ar koty te we katuha ke Tupā putar. Ame'ē Kirisutu ruwy ke.

24 Ywa pe ihī, aja kapy katu te ame'ē ke amō mujā, kome'ē

ywy keruhũ pe. Ame'ẽ pe Kirisutu ixé ym oho. Awa ta mujã ame'ẽ pe ixé ym oho. Anĩ. Ywa pe te'e oho. Tupã rake a'e ihĩ. Pe, jande rehe har inamõ a'e pandu pandu uĩ.

²⁵ Warahy 'ar rahã pame katu te kapy katu te ame'ẽ pe sehar pa'i keruhũ ixé oho. A'eta rymba ruwy namõ ixé oho. Kirisutu anĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ rahã, heta ym manõ a'e. Peteĩhar manõ. Peteĩhar huwy uhem tĩ.

²⁶ Heta manõ ta tipe rahã, heta a'e pyrara ta tipe tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã rahã har ngi heta pyrara ta tipe. Heta manõ ta tipe tĩ. Aja ym riki. (Peteĩhar manõ.) 'Ar rehe angaha uhyk tate apo 'y. Pe, Kirisutu uwyr. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. A'erehe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy.

²⁷ Upa awa ta manõ ta me'ẽ te'e. Peteĩhar manõ. A'engi Tupã pandu ta. Katu awa ixoha my? Katu ym my? Ame'ẽ ke a'e pandu ta. Pe, awa ixo ai te'e rahã, ame'ẽ ke a'e mupyrara ta. Ima'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e atu muhepy, ame'ẽja saka.

²⁸ Kirisutu anĩ. Peteĩhar a'e manõ tĩ. Tupã pe a'e jume'ẽ. Pe, manõ. Aja ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Peteĩ awama'e ke rehe muhepy my? Anĩ. Aja ym. Upa katu te awa tama'e ke rehe muhepy. Mokõihar a'e uwyr ta tĩ. Arahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy ym te ta tĩ.

Anĩ. A'e uwyrriha rehe harõ ame'ẽ ta ke a'e muhã katu ta uwyr.

10

¹ Moise je'ẽha riki upa katu te ma'e ke mujekwa ym. Jetehar te ke aja ym. Ma'eha ran aja saka. Aja rahã, ma'e katu ame'ẽ ke jande pe Tupã muwyr ta, aja mujekwa. Jetehar te ke ame'ẽ. Ame'ẽ ke Moise je'ẽha mujekwa we mi tĩ. Pesarahã! Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke sehar pa'i keruhũ jukwa. Ame'ẽ ruwy ke Tupã pe mujesak tipe, ame'ẽja saka. Ngã py'a ke juhyk ym ame'ẽ. Hymba werur ame'ẽ ta Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ. Ame'ẽ ta pe: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja ym Tupã pandu. (A'erehe amõ jetehar te ke Tupã mujekwa ta me'ẽ te'e.)

² Hymba ke hapý ame'ẽ ta py'a ke huwy juhyk rahã, a'eta pyai ym ta tipe. Jupandu ym ngã jupe: "Ma'e jaka'u te'eha jama'eha namõ jaxo" aja. Pyai ym ta tipe. Hymba ke jukwa ym we ta tipe tĩ. Huwy ke jo'ok ym we ta tipe tĩ. Upa ame'ẽ ke muputu'u ta tipe.

³ Aja ym riki. Warahy 'ar rahã pame katu te ngã rymba ke jukwa. Huwy ke jo'ok ingi tĩ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'eha namõ ixo, aja ame'ẽ mujekwa.

⁴ Tapi'iruhu ruwy ke awa py'a ke juhyk ym. Ara-puhame ruwy ke juhyk ym

tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke ipy'a ngi juhyk ym riki.

⁵ A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe Kirisutu uwyr tate rahã, Tupã pe a'e pandu:

“Nde rehe ngã ipy'a moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke hapy hapy. Ame'ẽ ke nde ereputar ym riki. Amõma'e ke nde pe ngã me'ẽ ame'ẽ ke nde ereputar ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.)

Awa aja te'e ihẽ ke nde eremondo ta. (Aja rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.)

⁶ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba ke hapy. Ame'ẽ rehe nde rury ym.

Nde rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ngã rymba ke upa katu te hapy. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde rury ym.)

⁷ A'erehe ihẽ apandu: ‘Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta.

Ihẽ rehe har Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta' ” aja Kirisutu pandu.

⁸ A'e pandu py: “Nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ rahã, ma'e hymba ke upa hapy. Ame'ẽ ke nde ereputar ym. Ame'ẽ rehe nde rury ym tĩ.

(Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym.) Ma'e ke nde pe ngã werur rahã, aja tĩ. Ngã rymba upa katu te hapy rahã, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã mukanim rahã, ngã rymba hapy rahã, aja tĩ. Ame'ẽ ta ke nde ereputar ym tĩ. Ame'ẽ ta rehe nde rury ym tĩ. (Ame'ẽ ke ngã py'a juhyk ym, a'erehe nde ereputar ym tĩ)” aja Kirisutu pandu. Aja me'ẽ a'e pandu riki. Moise je'ẽha mujekwa, aja ma'e hymba hapy tipe. Moise je'ẽha mujekwa aja ma'e ke Tupã pe ngã werur tipe tĩ.

⁹ Kirisutu pandu tĩ:

—Papa! Nde riki Tupã! Ko ihẽ axo. Nde erepandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu ta — aja a'e pandu.

Aja rahã, ngã rymba hapy ame'ẽ ke Tupã mukanim. Ymanihar ixoha ke mukanim, ame'ẽja saka. Pe, henda ke pe Kirisutu manõ. A'erehe ngã rymba ke hapy ym ta me'ẽ te'e apo 'y.

¹⁰ Tupã putar ame'ẽ ke Jesu Kirisutu ma'ema'e katu. A'e manõ. Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk katu.

¹¹ A'etama'e ma'eha ke jundéu awa tama'e pa'i ta pame katu te ma'ema'e katu. Wera rahã pame katu te ma'ema'e. Amõ amõ rahã, ngã rymba hapy hapy. Heta hapy tipe. Ame'ẽ hapy rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke mukanim ym te.

¹² Kirisutu manõ rahã, anĩ. Peteĩhar a'e manõ. Ngã ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Aja te'e ta ame'ẽ katu. Aja rahã, awa ta py'a ke Tupã juhyk katu apo 'y, aja mujekwa katu. Pe, upa rahã, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu.)

¹³ A'ep pewe ihĩ rĩ. Upa katu te Kirisutu ruwajan ta ke Tupã muputu'u ym rahã we, a'ep pewe ihĩ rĩ.

¹⁴ Peteĩhar a'e manõ. A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ngã py'a ngi Tupã juhyk katu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja. Aja te'e ta a'eta ixo.

¹⁵ Ame'ẽ ke jande pe Tupã'ã mujekwa katu tĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e mujekwa py.

¹⁶ Ame'ẽ ke amõ mupinim. Kuja:

"Tupã panduha ke Tupã'ã mujekwa: 'Yman rahã, amõ panduha ke ihẽ kotyhar ta pe ihẽ amondo ta. Kuja riki.

Ihẽ je'ẽha ke ipy'a pe ihẽ amõĩ katu ta. Iãkã ke ihẽ amujanam ym ta. Aja rahã, harái ym te ta' aja riki." Aja Tupã panduha ke amõ mupinim.

¹⁷ A'engi Tupã pandu: "A'eta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke upa katu te ihẽ aharái ta. Upa ma'e jaxer ai ame'ẽ ma'ema'eha ke ihẽ aharái ta tĩ" aja.

¹⁸ Aja rahã Tupã ipy'a jy-wyr ngã rehe. Upa ame'ẽ ke

Tupã harái katu te. Ipy'a jy-wyr ngã rehe. A'erehe amõ we ngã rymba hapy ym ta me'ẽ te'e.

Mã peja Tupã rehe jahyk katu

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pesarahã! Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jaxe katu te. Kapy katu te ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka. Ywa pe har ame'ẽ pe jaxe katu te, ame'ẽja saka.

²⁰ Pan rukwen rupi hape pyahu ame'ẽ ke musorok, ame'ẽja saka. A'e manõ, a'erehe musorok, ame'ẽja saka. A'erehe Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. Jesu riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e, a'erehe Tupã rehe aja te'e ta jahyk katu.

²¹ Jesu riki pa'i keruhũ. A'e riki ixotyhar tama'e kapitã keruhũ.

²² A'erehe mã peja Tupã ixo ame'ẽ pe jahyk katu. (Aja pandu rahã, Tupã namõ japandu pandu katu.) Te'eha namõ aja ym japandu pandu inamõ. A'e riki Tupã, ame'ẽ rehe jajurujar katu. Ame'ẽ jakwa katuha namõ mã peja inamõ japandu pandu. Jande py'a ke Tupã juhyk, a'erehe mã peja: "Ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha namõ jaxo" aja ym japandu. Jande py'a ke Tupã upa juhyk. Y namõ jande upa jajukutuk, ame'ẽja saka jande py'a juhyk. Aja jaxo rahã, japandu pandu inamõ.

²³ Inamõ jaxo ta kÿ. Ame'ẽ rehe jaharõ katu jaxo. Aja amõ ta pe japandu. Mã

peja ame'ë ke jahijar ym. Tupã pandu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ë ke jakwa katu, a'erehe mã peja jaharõ katuha ke jahijar ym.

²⁴ Amõ Jesu kotyhar ta rehe har mã peja jakwa jakwa jaxo. Aja rahã, a'eta namõ ma'e ke jama'ema'e katu jande juehe. Mã peja amõ ta rehe japy'a katu tĩ. Mã peja amõ ta pe ma'e katu ame'ë ke jama'ema'e tĩ.

²⁵ Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe amõ ta jy'ar ym uwyr apo 'y. Mã peja ame'ë ta aja ym jande. Mã peja jande johu jajy'ar katu jaxo. Mã peja jande py'a ke jamãtã katu jande juehe jaxo. Jandema'e sawa'e te riki jywyr tate aja pekwa katu. A'erehe mã peja i'ar koty te we jande py'a jamãtã katu jande juehe jaxo.

Jurujar katuha ke hijar rahã, pyrara ixo ta

²⁶ Jetehar te ke jande pe Tupã mujekwa. A'engi tapijar ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rahã, marã ka ym ame'ë ke jamukanĩha. Ma'e muhepyha riki nixói te. Jande rehe Tupã ipy'a jywyr, ame'ë ke mukanim, ame'ëja saka.

²⁷ Aja rahã, Tupã mupyraraha rehe jõ jaharõ jaxo. Jakyjeha namõ jaharõ jaxo. Amõ we tĩ. Tupã ke putar ym, ame'ë ta riki tata keruhũ pe oho ta. A'ep pyrara hũ ixo. Aja tapijar te'e we ma'e jaka'u te'eha ke

jama'e jaxo rahã, japyrara hũ jaxo tĩ.

²⁸ Moise je'ëha mujekwa aja amõ ma'ema'e ym. Hendu ym riki. (A'erehe tupãran rehe ipy'a moĩ moĩ.) Ame'ë ke mokõi sawa'e ta usak. Mahapyr usak my. Aja rahã: "Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e" aja a'eta pandu. Aja rahã, ame'ë ma'ema'e ame'ë ke ngã jukwa riki. Pyrara usak ym ehe. Jukwa riki tĩ.

²⁹ Aja rahã: "Tupã ra'yr ihẽ aputar ym" aja pandu ame'ë ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta. Jesu manõ rahã, huwy ke uhem. A'erehe Tupã pandu katu: "Ihẽ ra'yr rehe jurujar katu ame'ë ta py'a ke ihẽ ajuhyk ta" aja. "Mã ame'ë Jesu ruwy riki jaxer" aja pandu ame'ë ke aja tĩ. I'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ. Tupã'ã rehe juru ai tĩ. Tupã'ã ipy'a katu ame'ë ke a'e. Juru ai ehe. Ame'ë juru ai ame'ë ke i'ar koty te we Tupã mupyrara ta tĩ.

³⁰ Tupã pandu: "Katu ym ame'ë ta ke ihẽ amupyrara ta. Ame'ë ta rehe juja katu te ihẽ amujuwyr ta" aja riki. Tupã pandu, ame'ë ke a'e ma'ema'e katu aja jakwa katu. Amõ we tĩ. "Ixotyhar ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta. Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta" aja Tupã ukwa. Ame'ë ke jakwa katu tĩ.

³¹ Tupã riki uhã te hũ ame'ë ke a'e. A'e mupyrara rahã, mãte hũ pyrara.

32 Yman pexoha rehe har pekwa pekwa pexo. Jete har te ke pehē pe Tupā upa mujekwa. Pe, pehē ke Jesu rehe jurujar ym ame'ē ta mupyrara tipe. Anī. Pejuru jar katuha ke pehijar ym.

33 Hetaha ta ruwa koty pehē rehe har amō ta juru ai. Pehē ke a'eta mupyrara tī. Aja pyrara ixo ame'ē ta namō pejy'ar peho. Pekiye ym ha namō a'eta namō pepu'am.

34 Kyndaha pe amō Jesu kotyhar ta ixo. Pyrara ixo. Ame'ē ta rehe pehaihu katu peho. Upa pehēma'e ke jurujar ym ame'ē ta pyhyk raho rahā, pehē py'ahu te'e pehendū. Pehē rury katuha namō pexo we rī. Ywa pe i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke pehēma'e ihī, aja pekwa, a'erehe pehē rury katuha namō pexo. Aja te'e ta pehēma'e ke. Marā ka ym ame'ē ke awa mukanīha.

35 A'erehe pehē py'a ke pemātā katu. Aja rahā, ma'e katu te ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta.

36 Pehē py'ahu te'e pexo rī. Aja rahā Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Pe, a'e pandu katu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu. A'erehe ame'ē ke pehē pe a'e muwyr katu ta tī, aja pekwa katu.

37 Pe, Tupā je'ēha rehe amō mupinim:

“Peharō we rī. Aja rahā, jywyr ame'ē ke jywyr ta. I'i we ym ta.

38 Ihē kotyhar ta tapijar te'e we jurujar katu ixo. 'Pehē katu te.

Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehē pe' aja ihē apandu ta.

Ihē namō a'eta ixo katu ta. Ihē rehe jurujar katuha ke a'eta hijar rahā, a'eta rehe ihē rury ym ta tī” aja amō mupinim. (“Jywyr ame'ē ke” aja pandu rahā: “Kirisutu ke a'e” aja mujekwa katu.)

39 Jande riki jajurujar katuha ke jahijar ym ta ame'ē ta ke jande. Mupyraraha renda pe jaho ym te ta ame'ē ta ke jande tī. Pesarahā! Tapijar te'e we jajurujar katu ehe, Tupā rehe. Jande ke a'e muhā katu ta ame'ē ta ke jande.

11

Jurujar katuha ke

1 Ma'e jurujar katuha ke my? Kuja. Tupā pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu rahā, jaharō ame'ē ke jande pe Tupā muwyr ta, aja jakwa katu te. Inamō jaxo ta ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Ma'e jasak ym te ame'ē ke pehī, aja jakwa katu te tī.

2 Tupā pandu ame'ē ke rehe ymanihar ta jurujar katu, a'erehe a'eta rehe har Tupā pandu: “Pehē katu” aja.

3 Tupā pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu, a'erehe kome'ē ywy keruhū a'e mujā, aja jakwa katu. A'e je'ēha rupi a'e mujā, aja jakwa katu te. Aja rahā ma'e jasak ame'ē ke a'e mujā. Ma'e jasak ym

te ame'ë ke a'e mujã tĩ, aja jakwa katu te tĩ.

⁴Tupã pandu ame'ë ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã rehe ipy'a ke a'e moĩ moĩ rahã, arapuharan ke a'e hapu. Aja rahã, Tupã pandu ame'ë ke rehe a'e jurujar katu, aja a'e mujekwa. Imu anĩ. Aja ym mujekwa a'e. A'erehe Ambéu hapuha ke imuma'e 'ar koty te we katuha. Imu rer Kaĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: "Nde katu" aja. A'e pandu tĩ: "Nde rymba nde erehapu. Ame'ë katu" aja riki tĩ. Tupã pandu ame'ë ke rehe Ambéu jurujar katu, a'erehe jande pe a'e mujekwa rĩ: "Myja me'ë Tupã rehe jurujar katu my" aja mujekwa rĩ. A'e manõ tipe. A'e jande pe mujekwa rĩ.

⁵Tupã pandu ame'ë ke rehe Eno jurujar katu, a'erehe a'e manõ ym. Ywa pe a'e ke Tupã raho, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe amõ ta kekar kekar tipe. Tupã je'ëha rehe amõ mupinim: "Ywa pe Eno ke Tupã raho ym arahã we, Tupã ke a'e muhury katu" aja.

⁶Amõ jurujar katu ym ehe rahã, marã ka ym a'e ke muhuryha awa. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, a'e pete'e ixo, aja amõ jurujar katu ta me'ë te'e. (Nixói rahã, ipy'a ke moĩ moĩ ym ta awa.) Amõ we tĩ. Ehe har awa ukwa tar katu rahã, juehe har Tupã mujekwa ta ipe.

⁷Tupã pandu ame'ë ke rehe Noe jurujar katu, a'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: "Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke ihë ajukwa ta y pe" aja. Aman keruhũ uhyk ym we rĩ. Usak ym we rĩ. A'e jurujar katu ehe. Tupã rehe a'e hendu katu, a'erehe jarusu keruhũ ke a'e mujã. A'erehe a'e ke y jukwa ym. Hok wyr pe har ta ke jukwa ym tĩ. Noe jurujar katu ehe, a'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta riki hendu ym ame'ë ta ke a'eta, aja Noe mujekwa. Pe, Tupã pandu: "Ihë rehe nde erejurujar katu, a'erehe nde katu" aja.

⁸Tupã pandu ame'ë ke rehe Amarã jurujar katu. A'erehe a'e hendu katu ehe. Tupã pandu: "Amõ ywy pe eho. Amõ ywy ke nde pe ihë ame'ë ta. Nema'e ta" aja. A'erehe hekoha ke Amarã hijar oho. Myp oho ta my? A'e ukwa ym te riki. A'e oho riki.

⁹Tupã pandu ame'ë ke rehe a'e jurujar katu. Tupã pandu: "Kome'ë ywy ke nde pe ihë ame'ë. Nema'e ta" aja. Pe, ame'ë ywy pe a'e ixo rahã, ame'ë ywy jar aja ym a'e ixo. Usak te'e ixo ame'ë ke a'e aja ixo. So'o pিরer ok namõ a'e wata wata ixo. Isak pe aja tĩ. Jako pe aja tĩ. A'eta pe Tupã juja katu te pandu tĩ: "Nde pe kome'ë ywy ke ihë ame'ë ta" aja.

¹⁰Amõ ok ta rehe Amarã ixo ta, ame'ë rehe a'e harõ ixo. Tupã mujã ta ame'ë ke. Ame'ë rehe a'e harõ. Ame'ë ok ta mujãha ke Tupã ukwa

katu. A'e riki mujã tĩ. Ame'ẽ ok ta kanim ym te ta. Ywa pe ihĩ ame'ẽ ke ame'ẽ.

11 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã je'ẽha rupi ta'yr u'ar. Amarã tamũi te tipe. Sar aja tĩ. A'i te a'e tĩ. A'erehe imembyr ym ta tipe. Anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta, ame'ẽ rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu.

12 Ta'yr ym. Tamũi te tipe. Pe, hakehar pe Amarã ta'yr. Pe, Amarã ngi heta te hũ hainõ uhem. Ywa rehe marã ka ym jahy rata hetaha mangaha awa. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ. Y ramũi rymy'y rehe marã ka ym ywy ku'i hetaha mangaha. Aja Amarã rainõ ta hetaha tĩ.

13 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã tapijar te'e we jurujar katu. Pe, manõ. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ. Tupã pandu: "Kome'ẽ ywy ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta. Nema'e ta" aja. Ame'ẽ ke Amarã pyhyk ym riki. Yman rahã, hainõ ta riki ame'ẽ ywy ke pyhyk ta, aja a'e ukwa katu, a'erehe hury katu a'e. Isak aja tĩ. Amarã aja a'e ukwa katu tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Jako aja tĩ. Amarã aja ukwa katu a'e tĩ, a'erehe hury katu a'e tĩ. Ywy ke Amarã pyhyk ym. Amõ ta pe a'e pandu: "Kome'ẽ ywy pe asak te'e aja ihẽ axo. Apaxia aja ihẽ axo se" aja riki. Isak aja tĩ. Jako aja tĩ.

14 Aja pandu, a'erehe amõ hekoha te ke kekar, aja mujekwa ngã pe.

15 Hekoha ke hijar uwyr, ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ym ixo. Ame'ẽ rehe har a'eta ukwa ukwa ixo rahã, putar rahã, a'ep a'eta jywyr ta tipe.

16 Jywyr ym te riki. Amõ hekoha katu te ame'ẽ ke a'eta putar. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe: "Tupã! Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu" aja pandu. Ame'ẽ ta ngi Tupã huxĩ ym. A'eta pe hekoha te ke Tupã moĩ katu.

17-18 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu, a'erehe Tupã usak ixo rahã, ta'yr ke Amarã hapy ta tipe. Yman Tupã pandu ipe: "Isak nde ra'yr te, a'erehe ne rainõ heta hũ ta" aja. Aja pandu tipe. Pe, Tupã jupandu jupe: "Ihẽ rehe Amarã hendu katu my? Ihẽ amanga ta" aja. A'erehe Amarã pe a'e pandu: "Nde ra'yr ejukwa. Ehapy tĩ" aja. Arahã ta'yr peteihar Amarã jukwa ta tipe. Tupã rehe hendu katu, aja Amarã mujekwa ipe.

19 Ta'yr ke a'e jukwa rahã, manõha ngi Isak ke Tupã mukwera katu muhem, ame'ẽ rehe Amarã jurujar katu, a'erehe jukwa ta tipe. Pesarahã! Manõha ngi muhem, ame'ẽja saka riki Isak, aja japandu. Pe, Isak namõ Amarã hok pe jywyr oho.

20 Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Isak jurujar katu, a'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Yman rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã muwyr ta" aja riki. Aja Jako pe. Aja Esau pe tĩ.

21 Tupā pandu ame'ē ke rehe Jako jurujar katu, a'erehe a'e manō tate rahā, Jose ra'yr ta pe a'e pandu: "Ma'e katu ame'ē ke pehē pe Tupā muwyr ta" aja. Myra rehe tamūi wata. Aja myra rehe Jako pyhyk uī rahā, Tupā rehe ipy'a ke a'e moī moī.

22 Tupā pandu ame'ē ke rehe Jose jurujar katu, a'erehe a'e manō tate rahā, a'e pandu: "Jundéu awa ta Eji ywy ngi uhem ta oho" aja. A'erehe ta'yr ta pe a'e pandu: "Sengi peho rahā, ihē rete ke pehē namō peraho tī" aja riki.

23 Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise pái ta jurujar katu, a'erehe Moise u'ar rahā, eji ywy pe har tama'e kapitā keruhū ngi Moise ke ipái ta mukanim. Mahapyr jahy rahā, mukanim. Moise riki ta'yn katu aja ipái ta ukwa, a'erehe kapitā keruhū je'ēha ngi kyje ym. A'erehe a'eta hendu ym ehe. Kapitā keruhū pandu: "Sawa'e ra'yr u'ar rahā, pejukwa" aja jundéu awa ta pe. Ame'ē rehe Moise pái ta hendu ym.

24 Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe sawa'e rahā, a'e pandu: "Nde riki Parao rajyr membyr' aja ym ihē rehe har pepandu. Aja ym ihē" aja Moise pandu.

25 Jundéu awa ta Tupā kotyhar ta ke. Ame'ē ta namō pyrara ixo, aja a'e putar. (Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahā, Tupā ke a'e putar ym, aja a'e mujekwa.)

A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e ta tipe. Aja a'e putar ym te. Parao rajyr membyr aja a'e ixo rahā, a'e jumuhury katu juehe. Anī. Aja a'e putar ym te.

26 A'erehe jundéu awa ta namō pyrara ixo rahā, katu, aja a'e ukwa. Eji ywy rehe ma'e katu ame'ē ke heta ihī. Ame'ē namō ixo rahā, hury katu tipe, aja Moise ukwa katu. Anī. Ame'ē ke putar ym. Tupā kotyhar ta namō pyrara ixo rahā, katu tiki, aja a'e ukwa. Ame'ē i'ar koty te we katu aja ukwa. Eji ywyma'e 'ar koty te we katu, aja ukwa tī. Yman rahā, ma'e katu ame'ē ke Tupā riki muwyr ta ipe, aja a'e ukwa katu tī, a'erehe ianam ta namō a'e pyrara ixo.

27 Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe Eji ywy ngi a'e uhem oho. Kapitā keruhū parahyha ngi kyje ym ha namō uhem oho. Tupā rehe usak ym te awa. Usak ehe, aja Moise ixo, a'erehe a'e pandu: "Parao rekoha pe ihē ajywy ym ta" aja.

28 Tupā pandu ame'ē ke rehe Moise jurujar katu, a'erehe jundéu awa ta pe a'e pandu:

—Arapuharan ruwy ke hukwen rehe pemupipi. Aja rahā, sawa'e u'ar py ame'ē ke Tupā je'ēha rahoha jukwa ym ta — aja pandu.

Ame'ē Tupā je'ēha rahoha rer: "Ngā jukwaha ke a'e." "Ame'ē arapuharan ruwy namō mupipiha aja te'eha

pekwa pekwa pexo. Amõ amõ warahy 'ar rahã, pekwa pekwa pexo" aja Moise pandu jundéu awa ta pe. Ame'ë riki: "Pasuko" aja japandu.

²⁹ Tupã pandu ame'ë ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe y ke a'eta aha oho. Y rer y pytä. Y aha oho rahã, y apyrer rupi wata oho. (Pe, y ruwái rehe uhem oho.) Pe, eji ywy pe har ta aha tipe oho ixo rahã, upa katu te y jukwa.

³⁰ Tupã pandu ame'ë ke rehe jundéu awa ta jurujar katu, a'erehe Jeriko ok ta kurar ke Tupã upa mupe. Awa po wajar mokõi wera rahã, ok ta xupe 'ar rupi juramã wata wata oho. Pe, ok ta kurar ke Tupã mupe.

³¹ Tupã pandu ame'ë ke rehe Hambe jurujar katu, a'erehe a'e ke jundéu awa ta jukwa ym. Ok ta pe mokõi jundéu awa ta usak uwyr rahã, ame'ë mokõi sawa'e ta ke hok pe Hambe muxe katu. Mukanim riki, a'erehe ok ta pe har ta pyhyk ym ame'ë mokõi sawa'e ta ke. A'erehe ok ta pe har ta ke jundéu awa ta upa jukwa rahã, Hambe ke a'eta jukwa ym. Ok ta pe har ta Tupã rehe hendu ym ame'ë ta ke. Hambe kũjã ka'u te'e ame'ë ke a'e tipe. A'eta jukwa ym.

³² Amõ we ihë apandu ta my? Amõ heta ymanihar ta ixo rĩ. Ame'ë ta rehe har ihë apandu ym ta apo. Pesarahã! Jineã ixo. Mbara amõ tĩ. Ixo tĩ. Sãsã amõ tĩ. Ixo tĩ. Jesete

amõ tĩ. Ixo tĩ. Ndawi amõ tĩ. Ixo tĩ. Samue amõ tĩ. Ixo tĩ. Amõ Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ixo tĩ.

³³ Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe amõ ywy pe har ta namõ jumai mai rahã, ame'ë ta ke a'eta muputu'u. Katu aja a'eta ixo. Pe, Tupã pandu ame'ë ke a'eta pe a'e muwyr. Tupã rehe a'eta jurujar katu, a'erehe jangwateran juru ke Tupã kynda. A'erehe jangwateran jukwa ym a'eta ke.

³⁴ Tupã pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu, a'erehe tata keruhũ pe a'eta ke amõ ta ombor rahã, tata ke Tupã muwe, a'erehe jukwa ym. Kyse puku pe amõ ta jukwa tate rahã, ame'ë ta ngi Tupã muhem, a'erehe a'eta manõ ym tĩ. A'eta pitu te'e rahã, a'eta py'a ke Tupã mâtã. Amõ awa ta namõ jumai mai rahã, ame'ë ta ke a'eta muputu'u tĩ. Pyrãtãha ke Tupã muwyr, a'erehe muputu'u.

³⁵ Tupã pandu ame'ë ke rehe kũjã ta jurujar katu, a'erehe ianam ta manõ rahã, ame'ë ta ke Tupã mukwera katu.

(Amõ ta anĩ. Ame'ë ta ke ngã jukwa.) Amõ ta pandu: "Tupã rehe jajurujar katuha ke jahijar ym ta. A'erehe jande ke pepoir ame'ë ke japutar ym" aja. A'erehe ame'ë ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mahy hũ. A'erehe jukwa. Manõ ta ame'ë ta kuja ukwa: "Ihë amanõ rahã, Tupã namõ

ihē axo ta kŷ. Ihē ke Tupã mukwera katu ta muhem” aja ukwa katu. A'erehe kyje ym. Henda katu te ame'ē pe oho ta kŷ, aja ukwa katu, a'erehe manōha ngi kyje ym.

³⁶ Amō jurujar katu ame'ē ta rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ē ta puka puka hū riki. Amō ta ke so'o pিরer pe a'eta pirok hū. Amō ta ke ita tupa-ham pe pukwar. Pe, kyndaha pe kynda raho.

³⁷ Amō ta ke ita pe a'eta jukwa. Amō ta ke sehói pe kytyk mondok, ixu'a rupi. Aja jukwa. Amō ta ke kyse puku pe jukwa. Amō ta pyrara ixo. Arapuharan pিরer kamixa namō ixo. Arapuhame pিরer kamixa namō aja tī. (Aja ima'e ym te aja mujekwa.) Amō ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Amō ta rehe mujaxeriha ke a'eta mondo.

³⁸ Kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo rahā marā ka ym katuha, aja Tupã ukwa katu. Anī. (Ame'ē ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ē ta mupyrara hū. Hok ngi mujan mondo.) A'erehe te'e a'eta ixo. Kuja. Awa nixói te ame'ē rupi wata wata ixo. Ka'a wyr rupi te'e ixo amō ta tī. Itakwar keruhū rupi ixo amō ta tī. Ywykwar keruhū rupi ixo amō ta tī.

³⁹ Tupã pandu ame'ē ke rehe upa ame'ē ta jurujar katu, a'erehe Tupã pandu: “Pehē riki katu ame'ē ta ke pehē” aja riki. Kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo rahā, Tupã pandu ame'ē ke a'e muwyr ym we ngā pe rī.

⁴⁰ Yman Tupã pandu: “Yman rahā ihē kotyhar ta pe ma'e ke 'ar koty te we katu ame'ē ke ihē ame'ē ta” aja. Aja jande rehe har a'e ukwa. Kuja. Jande namō jō ymanihar ta py'a ke a'e juhyk ta, aja a'e ukwa katu. “Katu te ame'ē ke pehē. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja Tupã pandu ta. Aja ymanihar ta pe a'e pandu ame'ē ke a'e muwyr ym yman. Apo jō jande namō ame'ē panduha muwyr katu a'e.

12

Tupã riki jande pái keruhū

¹ Pesarahā! Tupã pandu ame'ē ke rehe heta hū ymanihar ta jurujar katu. Ame'ē ta riki jande rehe usak usak ixo, ame'ēja saka. Jande py'a ke a'eta mātā u'am, ame'ēja saka. A'erehe jande ke upa ma'e puhýi ame'ē ke mā peja jambor. Aja riki ujan te'e ame'ē ta ombor tī. Upa ma'e puhýi ame'ē ke ombor. Aja rahā, pahar ujan katu ta. Jande aja tī. Ujan te'e ame'ē ta aja jaxo tī. A'erehe ma'e puhýi ame'ē ke mā peja jambor. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'eha ke mā peja jahijar katu. Aja rahā Tupã putar ame'ē ke upa ima'e pyrātāha namō mā peja jama'ema'e katu.

² Mā peja Jesu rehe har jakwa jakwa jaxo. A'e aja Tupã pandu ame'ē ke rehe jajurujar katu ta me'ē te'e tī. Jande ke a'e mu'e katu. (A'erehe jajurujar katu ehe.)

Ma'e ke upa rahã, inamõ aja te'e ta jaxo. Hury katuha namõ ipái koty a'e ixo ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe a'e pandu: "Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ amanõ ta. Ihẽ ruxĩ ym ingi" aja. Pe, ame'ẽ rehe a'e manõ. Apo Tupã rake a'e wapyk uĩ. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa.) Inamõ kapitã keruhũ te a'e.

³ Yman Jesu pyrara ixo, ame'ẽ rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e jaxer ai ma'ema'e ame'ẽ ta parahy te hũ ehe. Ipy'ahu te'e a'e hendu. Muka-hem ym. Aja pexo ym we rĩ. A'erehe mãte pekwaha aja ym pexo. Pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ.

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe pepandu: "Mã peja ym pexo" aja. A'erehe pehẽ rehe a'eta parahy. Pehẽ ke mupyrara tipe tĩ. Pehẽ ke a'eta jukwa ym we rĩ.

⁵ Ta'yr ta namõ ipái pandu katu. Aja pehẽ namõ Tupã pandu pandu katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe pekwa pekwa pexo. Pehẽ py'a ke a'e mātã tar katu. Kuja riki:

"Ihẽ ra'yr! 'Ema'e ym' aja nde pe jandema'e sawa'e te pandu rahã, ehendu katu ehe.

'Katu ym ame'ẽ ke nde erema'e' aja a'e pandu rahã, eparahy ym ehe tĩ.

⁶ 'Ema'e ym' aja upa ipy'a katu ame'ẽ ta pe jandema'e sawa'e te pandu.

'Ihẽ ra'yr' aja me'ẽ ke a'e nupã. Aja ta'yr ixoha ke a'e mukatu" aja Tupã pandu.

⁷ Pehẽ pepyrara pexo rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Ipái riki ta'yr ke nupã, aja pehẽ py'ahu te'e pehendu. Pesarahã! Ta'yr ke ipái nupã ym ame'ẽ ke nixói. Upa katu te nupã. (Aja ixoha ke mukatu.) A'erehe pepyrara pexo rahã, pehẽ riki ta'yr ta ke aja Tupã mujekwa.

⁸ Upa ta'yr ta ke Tupã mupyrara. A'erehe pehẽ pepyrara ym pexo rahã, Tupã ra'yr ta aja ym pehẽ. Ta'yr ta te aja ym pehẽ. Amõ riki pehẽ pái aja pexo.

⁹ Kome'ẽ ywy pe jande pái ixo. Jande ke a'eta nupã rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã i'ar koty te we jande pái keruhũ rehe jahendu katu ta me'ẽ te'e tĩ. Pe, inamõ aja te'e ta jaxo.

¹⁰ Kome'ẽ ywy pe jande ke jande pái ta'yr mi nupã. Muhendu tar katu juehe, aja a'eta ukwa. Jahendu katu ehe, aja ukwa tĩ. A'erehe nupã. Jande ke Tupã mupyrara rahã, katu jaxoha aja jamuruwak ta, aja a'e ukwa. Aja rahã, a'e katu te aja jaxo ta tĩ, aja me'ẽ a'e putar. A'erehe jande ke mupyrara.

¹¹ Jande ke a'e mupyrara rahã, japyai jaxo. I'i we japyai. Muhury ym jande ke. Anĩ. I'i atu ym ame'ẽ. Kuja. Tupã mupyrara, a'erehe ta'yr ta ipy'a muruwak tĩ. A'erehe a'eta hendu katu ehe. Aja

rahã, hury katuha namõ ixo katu ta tĩ. Ixoha katu aja ixo apo 'y. A'erehe ta'yr ta ke Tupã mupyrara.

Katu ixoha ame'ẽ ke mukewa

¹² Mã peja pyai ame'ẽ ta ke pemuhury katu. Mã peja kyje ame'ẽ ta py'a ke pemãtã katu tĩ. Aja rahã, pehẽ ke amõ ta mahy rahã, aja te'eha pehẽ py'ahu te'e pehendu katu.

¹³ Jetehar te ke pekwa. Aja pexo katu. Aja rahã, jurujar katuha ke hijar tate, ame'ẽ ta py'a ke pemujywyr ta. Aja rahã, a'eta hijar ym ta. Aja rahã, Tupã namõ a'eta juehe katu ixo tĩ.

¹⁴ Pejumai ym ha namõ amõ ta namõ pexo. Pexoha katu aja pexo. Aja ym rahã, jandema'e sawa'e te namõ pexo ym te ta.

¹⁵ Pesak katu pexo. Pehẽ rehe Tupã ipy'a katu. Ame'ẽ ke mã peja pehijar ym. Pesarahã! Juruwe'y tiha oho rahã, upa pyta rake rupi i'ãi ame'ẽ ke jukwa. Ame'ẽ riki kuja saka. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e rahã, amõ ta riki Tupã rehe jurujar katuha ke hijar ta my. Aja rahã, katu ym. (Pyta rake rupi i'ãi ame'ẽ ke jukwa, ame'ẽja saka.) A'erehe juruwe'y aja ym pexo.

¹⁶ Esau aja ym pehẽ tĩ. Kũjã rehe a'e ka'u te'e. Tupã ke a'e putar ym te tĩ. A'e riki u'ar py ame'ẽ ke tipe. Aja rahã, ipái manõ rahã, ipáima'e ke a'e pyhyk ta tipe. Ame'ẽ ke imu pe a'e muhepy. A'e myahy te rahã, a'e pandu imu

pe: "Paratupe pe nde mi'u nde eremuwyr rahã, jande páima'e ke nema'e wan ta. Ihẽ pe papa muwyr ame'ẽ ke nema'e wan ta" aja riki.

¹⁷ I'i katu rahã we, ipy'a ke muruwak. Pe, ipái pandu katuha ke a'e pyhyk ta tipe, ame'ẽ ke pekwa riki. Ipái pe a'e pandu: "Tupã pe epandu: 'Mã peja u'ar py ame'ẽ ke rehe esak katu' aja ihẽ rehe har epandu ipe" aja ipái pe. Ipái pandu: "Anĩ. Marã ka ym ihẽ apanduha. Tupã pe ne mu rehe har upa ihẽ apandu" aja riki. Pe, Esau jixi'u tipe. Ipái pe pandu: "Tupã pe ihẽ rehe har epandu tĩ. Ihẽ koty pandu katuha ke emuruwak" aja tipe. Marã ka ym ipái panduha ke muruwakiha ixoty, Esau koty. A'erehe Esau aja: "Tupã ke japutar ym" aja ym pexo tĩ.

¹⁸ Ywy'ã keruhũ pe jundéu awa ta uhyk uwyr kwe. Her Sinái. Tata xupe 'ar rupi ihĩ. Aman pihun te aja ywa takãxĩha ihĩ tĩ. Ywytu keruhũ peju hũ tĩ. (Tupã pyrãtã te hũ aja mujekwa.)

¹⁹ Jumi'a aja tyapu hũ tĩ. Tupã pandu tĩ. Ame'ẽ ke jundéu awa ta hendu rahã, a'eta pandu: "Epandu ym apo" aja riki. Kyje ingi a'erehe aja pandu.

²⁰ A'eta hendu: "Ywy'ã rehe pepyrũ rahã, ame'ẽ ke ita pe pejapi. Aja pejukwa. Pehẽ rymba ta aja tĩ. Pejukwa tĩ" aja riki. (Aja rahã, Tupã a'ep ixo. Jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, ame'ẽ ke a'ep ixo, aja

mujekwa.) A'erehe a'eta kyje ingi. Amõ we Tupã pandu ame'ẽ ke hendu tar ym. Kyje.

²¹ Upa Moise usak, ame'ẽ ke mãte we ame'ẽ te a'eta my. (Tupã pyrãtã te hũ aja ukwa katu. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, ame'ẽ ke a'ep ixo, aja ukwa tĩ.) A'erehe: "Ihẽ akyje hũ. Ihẽ ryrýi riki" aja Moise pandu.

²² Pehẽ anĩ. Tupã ngi pekyje aja ym ixoty pejur. Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ẽ renda riki amõ koty. Amõ ywy'ã keruhũ ke ame'ẽ. "Siã" aja riki her. Tupã ixo, ame'ẽ ok ta ke ame'ẽ. A'e riki uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ ok ta riki ywa pe har ke. Amõ Jerusarẽ ok ta ke. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'ep heta te hũ Tupã je'ẽha rahoha ta ixo.

²³ A'ep Tupã kotyhar ta jy'ar u'am. Hury katuha namõ ngã ixo. Ixotyhar ta riki u'ar py ame'ẽ ta aja saka. A'eta rer ke paper rehe amõ mupinim. Ywa pe ame'ẽ ihĩ. A'ep Tupã ixo tĩ. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ ehe. A'e riki upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke mondo mondo ta. Hendu ym ehe, ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe a'e mondo ta. Hendu katu ehe, ame'ẽ ta inamõ ixo ta. Ixoty oho ta. A'ep ymanihar ixoha katu ame'ẽ ta ixo tĩ. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Pehẽ katu te. Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke nixói te pehẽ pe" aja.

²⁴ A'ep Jesu ixo tĩ. A'e riki ipái pe pandu: "Ihẽ amanõ, a'erehe ihẽ rehe jurujar katu

ame'ẽ ta ke emuhã katu" aja. Ame'ẽ riki panduha pyahu ame'ẽ ke. Huwy ke uhem tĩ. A'erehe ngã ke Tupã muhã katu. Ame'ẽ ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. Ambéu manõ. Huwy rehe har jakwa jaxo rahã: "Ambéu jukwa ame'ẽ ke ejukwa tĩ" aja Tupã pe japandu. Jesu ruwy rehe har jakwa jakwa jaxo rahã: "Jande py'a ke ejuhyk" aja Tupã pe japandu. A'erehe Jesu ruwy riki Ambéu ruwy 'ar koty te we mukatuha. A'erehe Tupã ngi jakyje ym ha namõ jahyk katu ehe.

²⁵ Pesak katu pexo. "Tupã rehe ihẽ ahendu ym ta" aja ym pepandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, Tupã je'ẽha ke Moise pandu pandu ngã pe. Ame'ẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara riki. Apo ywa ngi je'ẽha ke Tupã muwyr jande pe. Ame'ẽ ke rehe jahendu ym rahã, mã ymanihar ta 'ar koty te we jande ke Tupã mupyrara ta.

²⁶ Moise ta pe Tupã pandu rahã, ywy ke a'e mukatak hũ. Pe, a'e pandu tĩ: "Amõ we ywy ke ihẽ amukatak ta tĩ. Ywa ke ihẽ amukatak ta tĩ" aja riki.

²⁷ "Amõ we" aja pandu rahã, ma'e Tupã mujã ame'ẽ ke a'e mukatak ta. Pe, mukanim ta. Mumba ta. Aja rahã, marã ka ym mukatak-ihã, ame'ẽ ke jõ pyta ta. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta jõ pyta katu, aja mujekwa.)

²⁸ Pesarahã! Sawa'e te namõ jaxo ta kÿ. Marã ka

ym ima'e pyrātāha mukanīha. (Aja rahā inamō ixo, ame'ē ta jō pyta ta.) Inamō jaxo ta, a'erehe mā peja japandu ipe: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja. Myja me'ē Tupā ke jamuhury katu my? Aja mā peja jande py'a jamoī moī katu ehe. Aja rahā: "Ne jō riki katu te me'ē ke" aja japandu ipe. "Mā! Pyrātā te hū ame'ē ke a'e" aja jakwa katuha namō mā peja jande py'a jamoī moī katu ehe.

²⁹ Hendu ym ehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara hū ta. Tata upa ma'e ukwái. Aja Tupā mahy ta tī. A'erehe: "Mā! Pyrātā te hū ame'ē ke a'e" aja jakwa katuha namō mā peja jande py'a jamoī moī katu ehe.

13

Myja me'ē Tupā ke jamuhury my

¹ Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe pehē mu ta aja pexo. A'erehe tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo.

² Pesak ramō ame'ē ta ke pehē rok pe pemuxe katu. Ame'ē ke pema'ema'e katu. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Amō ta usak ramō ame'ē ta ke hok pe muxe katu. Amō hekoha pe har ta ke aja ukwaha nāi. Anī. Ukwa ym ha rupi Tupā je'ēha rahoha ta ke hok pe muxe katu riki.

³ Kyndaha pe ixo ame'ē ta rehe har pekwa pekwa pexo. Jesu kotyhar ta ke ame'ē ta. Ame'ē ta rehe pesak peho. Pehē atu kyndaha pe pexo, ame'ēja saka pekwa pekwa

peho, a'erehe ame'ē ta rehe pehaihu katu. Pyrara ixo ame'ē rehe har pekwa pekwa pexo tī. Pehē atu pepyrara pexo, aja pekwa pekwa pexo. A'erehe a'eta py'a ke pemātā katu peho.

⁴ Jumendar ame'ē ta rehe har katu, aja pekwa. Hakehar ipy'a wapyk ta me'ē te'e. Ixawa'e ipy'a wapyk ta me'ē te'e tī. Amō kūjā rehe sawa'e ka'u te'e rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta. Amō sawa'e rehe kūjā ka'u te'e rahā, a'e ke Tupā mupyrara ta tī.

⁵ Tamatarer rehe aja te'eha pehē py'a pemoī moī ym pexo. Pehēma'e ke namō pexo, ame'ē namō pehē rury katu pexo. Pesarahā! Tupā pandu: "Pehē namō aja te'e ta ihē axo. Marā ka ym pehē ke ihē ahijariha" aja riki. A'erehe pehēma'e ke namō pehē rury katu pexo.

⁶ Mā peja jakyje ym ha namō jaxo. Kuja mā peja japandu:

"Jandema'e sawa'e te ihē namō ma'e ke ma'ema'e katu a'e, a'erehe ihē akyje ym axo.

Marā ka ym kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'eha ihē pe. A'erehe ihē akyje ym axo" aja riki.

⁷ Kapitā ambyr ta rehe har pekwa pekwa pexo. Pehē pe Tupā je'ēha ke a'eta pandu pandu kwe. A'eta ixoha rehe har pekwa pekwa pexo tī. Myja me'ē a'eta manō my? Pekwa pekwa pexo tī. Tupā

pandu ame'ë ke rehe a'eta jurujar katu. Ame'ë ta aja pexo katu tĩ.

⁸ Jesu Kirisutu manga te'e ym te a'e. Apo a'e ixo. Yman rahã pete'e ta a'e ixo tĩ. Aja te'e ta a'e ixo tĩ.

⁹ Jetehar te ke pekwa katu. Amõ koty amõ ta mu'e. Ame'ë rehe mã peja pemuka'u te'e ym. Ame'ë koty pehẽ py'a pemuruwak ym. Jande rehe Tupã ipy'a katu ame'ë ke jakwa katu, a'erehe jajurujar katu te we ehe. Amõ ta pandu: "Ma'e mi'u e'u ym. Amõ ke e'u katu" aja riki. Aja jundéu awa ta je'ëha rehe hendu katu. Ame'ë rehe hendu katu ame'ë ta kuja ukwaha naĩ: "Ma'e ke ja'u ym rahã, jande rehe i'ar koty te we Tupã ipy'a katu" aja naĩ. Jande anĩ. Jande rehe aja te'eha Tupã ipy'a katu, ame'ë rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e ke ja'u ym rahã: "I'ar koty te we jande rehe Tupã ipy'a katu" aja ym jakwa jakwa jaxo.

Ok ta kurar kupe koty Jesu manõ

¹⁰ Kirisutu manõ, pe, jajurujar katu ehe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe jundéu awa tama'e pa'i ta paraky ixo. Amõma'e hymba ke a'eta hany hany ixo. Upa ukwái. Ame'ë riki a'etama'e ma'eha. Upa ukwái rahã, ngã py'a ke Tupã juhyk katu, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ koty a'eta ukwaha, a'erehe Kirisutu rehe jurujar ym.

¹¹ Pesarahã! Kapy katu te ame'ë pe ma'e hymba

ruwy ke pa'i keruhũ raho. Tupã pe mujesak, ame'ëja saka. Aja rahã, ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã mukanim, aja ukwaha naĩ. Ame'ë ma'e hymba rukwer ke amõ riki upa katu te hany. Upa ukwái. Ame'ë rukwer ke pa'i ta u'u ym te. Ok ta kurar kupe koty upa katu te hany.

¹² A'erehe Jesu aja tĩ. Ok ta kurar kupe koty a'e manõ tĩ. Huwy pe ngã ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e mukanim. Ipy'a ke juhyk.

¹³ Kirisutu ke amõ ta jukwa rahã, a'e ke a'eta mupyrara hũ. Muhuxĩ hũ tĩ. Aja jande tĩ. Jundéu awa ramũ ta ukwaha ke jahijar. A'erehe jande ke amõ ta mupyrara hũ tipe tĩ. Jesu kotyhar ta ke jande, a'erehe mupyrara hũ tipe tĩ. Muhuxĩ hũ tĩ. Anĩ. Tapijar te'e we jajurujar katu ehe.

¹⁴ Pe, pepyrra pexo rahã, kuja pekwa. Kome'ë ywy keruhũ pe jande rekoha te nixói te. Kome'ë ywy keruhũ pe aja te'eha jaxo ym ta. Ok ta ke Tupã mujã ta. Ame'ë pe jahoha rehe jaharõ jaxo.

¹⁵ Jande ke Jesu muhã katu, a'erehe mã peja Tupã pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke" aja riki. Aja te'eha japandu. Aja japandu rahã, ma'e hymba ke hany, ame'ëja saka tĩ. Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ, ame'ëja saka tĩ.

¹⁶ Ma'e katu ame'ë ke amõ ta pe pema'ema'e, ame'ë rehe pekwa pekwa pexo. Amõ ta rehe pepyrra pesak tĩ. Aja pema'ema'e rahã, Tupã rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ, ame'ëja

saka tĩ. Aja rahã, Tupã ke pemuhury katu.

Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu

¹⁷ Pehẽma'e kapitã ta rehe pehendu katu. (Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke a'eta.) A'eta pandu ame'ẽ ke pema'ema'e katu. Pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo, aja rahã, pehẽ pejurujar katuha ke pehijar ym ta. Katu a'eta paraky my? Katu ym my? Ame'ẽ ke Tupã pe a'eta pandu ta me'ẽ te'e. A'erehe pehẽ rehe a'eta usak usak katu ixo. A'eta rehe pehendu katu rahã, hury katuha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e katu. A'eta rehe pehendu ym rahã, pyaiha namõ parakyha ke a'eta ma'ema'e. Aja rahã, katu ym pehẽ pe. A'erehe pehendu katu a'eta rehe.

Tupã namõ panduha

¹⁸ Jande rehe har Tupã pe tapijar te'e we pepandu pandu katu pexo. Tupã pandu ame'ẽ ke aja te'eha jama'ema'e tar katu, a'erehe katu jaxoha aja jaxo. (Aja rahã, jande rehe je'ẽha nixói ta, aja jakwa katu.)

¹⁹ Pe, ihẽ apandu katu te pehẽ pe. Tupã namõ ihẽ rehe har pepandu katu te we rĩ. "Pahar jande koty a'e ke emuwyr" aja pepandu Tupã pe.

Arapuharan usakiha aja Jesu riki jandema'e usakiha keruhũ tĩ

²⁰⁻²¹ Arapuharan ta rehe amõ usak usak katu ixo, aja Jesu tĩ. Jandema'e sawa'e

te riki ixotyhar tama'e usakiha keruhũ. A'e manõ, pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'e manõ, pe, huwy uhem, a'erehe Tupã pe a'e pandu: "Ihẽ amanõ, a'erehe ngã ke amuhã katu ta" aja riki. Aja te'eha ta. Pehẽ py'a ke Tupã muhury katu. A'e putar, aja pexo. Mã peja ame'ẽja pehẽ ke a'e mu'e katu. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta.) Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu, a'erehe a'e ke jamuhury katu. Ame'ẽ ke mã peja jande ke a'e mu'e katu tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e katu ta tĩ.) Mã peja Kirisutu rehe har japandu: "Ne jõ riki katu te me'ẽ ke" aja riki. Mã peja aja te'eha japandu. Amen.

A'ejõ panduha

²² Ihẽ mu ta! Kome'ẽ paper ke pehẽ pe ihẽ amupinim aĩ. Ta'yr mi ihẽ amupinim. Kome'ẽ myrandu namõ pehẽ py'a ke ihẽ amãtã tar katu. Pehendu katu ehe, aja ihẽ apandu katu te. Pehenduha pahar pemukanim ym.

²³ Kyndaha ngi Timo, jande mu riki uhem oho. Ame'ẽ ke pekwa, aja ihẽ aputar. Pahar se ihẽ rehe a'e uhyk uwyr rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ. Pehẽ rehe ihẽ asak ta aho rahã, ihẽ namõ a'e oho ta tĩ.

²⁴ Pehẽma'e kapitã ta pe jandema'e katuha ke pepandu. Tupã kotyhar tama'e kapitã ta ke ame'ẽ ta. Upa Tupã kotyhar ta pe pepandu tĩ. Itar ywy pe amõ jande mu ta ixo. Pehẽ pe

katuha ke ame'ẽ ta mondo
ixo tĩ.
²⁵ Mã peja johu pehẽ rehe
Tupã ipy'a katu te hũ.
Upa.

Tian mupinim me'ē ke

Tian kome'ē paper ke mupinim. Jerusarē ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā a'e tī. Amō Jesu mu a'e tī.

Amō amō jundéu awa ta Jesu rehe jurujar katu. Ame'ē ta amō amō ok ta pe ixo. Amō amō ywy pe har ok ta pe ixo. Ame'ē ta pe kome'ē paper pinim ke Tian mondo.

Tupā kotyhar ta pe: “Ihē mu ta” aja Tian pandu.

¹ Ihē Tian. Tupā rehe ihē aparaky axo. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe ihē aparaky axo tī. Myrandu katu ke ihē apandu pandu, ame'ē riki ihēma'e parakyha.

Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. Jundéu awa ta ke pehē. Pehē riki kome'ē ywy keruhū rupi pehāi peho ame'ē ta ke pehē. Upa pehē pe katuha ke ihē amondo axo.

Jurujar katuha rehe har

² Ihē mu ta! Pehē rehe upa pyraraha uhyk rahā, pehē rury katu pexo.

³ Pyraraha upa asa oho rahā, Tupā rehe pejurujar katu te we pexo. Aja rahā, amō pyraraha uhyk rahā, pehē py'ahu te'e pehendu katu te ta tī. Aja pekwa katu. A'erehe pehē rury katu pexo.

⁴ Pesak katu te'e pehē juehe pexo. Pehē rehe pyraraha uhyk rahā, aja te'e Tupā rehe pejurujar katu pexo. Aja

rahā, Tupā pandu ta: “Pehē katu. Ma'e peka'u te'eha pema'eha nixói te pehē pe” aja. Pe, Tupā putar, aja pexo katu ta.

⁵ Pehē ngi har ma'e ke amō ukwa ym te rahā, Tupā pe a'e pandu pandu katu ta me'ē te'e. Aja rahā ukwa katuha ke Tupā muwyr ta ipe. Ame'ē ke a'e me'ē ta. Me'ē katu ame'ē ke a'e. “Mā! Pandu hū. Ihē ame'ē ym ta. Eho” aja a'e pandu ym te. A'e me'ē katu ta ngā pe.

⁶⁻⁸ Ma'e ke Tupā namō pepandu pandu rahā, ame'ē ke pehē pe a'e muwyr ta, aja pejurujar katu te pexo. “Muwyr ta nahā my?” aja ym pekwa pexo. Aja pekwa pexo rahā, y ramūi pe har y kotok keruhū aja saka ta. Ame'ē ke amō koty koty ywytu peju peju raho. Aja: “Muwyr ta nahā my?” “Anī, muwyr ym ta nahā my?” aja amō koty koty pejurujariha ke. Katu ym aja. Aja ta amō ixo rahā, jandema'e sawa'e te ngi pyhyk ym ta ma'e ke. Ukwa ym ma'e.

Mā peja hury katu ixo rī

⁹ “Mā nde erekwa ym te ame'ē ke nde” aja nde rehe har kome'ē ywy keruhū pe har ta ukwaha naī. Aja rahā, jumupyai ym. Mā peja hury katu a'e ixo. Tupā riki ma'e ukwa katu te ame'ē ke a'e, aja ukwa ta, a'erehe mā peja hury katu ixo.

¹⁰ Amō imu ima'ehū namō ixo rahā, hury katu ixo tī. Ame'ē ma'e ke amō mukanim ingi rahā, mā peja a'e hury

katu ixo rĩ. Ima'ehũ ame'ẽ ta kupi'i'a aja saka. Yman rahã ixo ym ta. Kupi'i'a manõ ta. Aja amõ ta aja ima'ehũ ame'ẽ ta manõ ta tĩ.

¹¹ Warahy opok rahã, kupi'i ke warahy hakuha jukwa. I'a ke upa kukúi. I'a katuha upa manõ. Aja ta ima'ehũ ame'ẽ ta ke tĩ. Ima'e ixoha rehe har jõ a'e ukwa ukwa ixo rahã, a'e kanim ta tĩ. Kupi'i'a aja kanim ta tĩ. Manõ ta tĩ.

Pyraraha rehe har

¹² Pyraraha amõ imu rehe uhyk rahã, katu aja ixo we rĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym we. Aja rahã, hury katu a'e. Pyraraha upa, pe, a'e jurujar katu ehe rĩ. Aja rahã, uhãha ke Tupã me'ẽ ta ipe. Inamõ aja te'e ta ixo. Ame'ẽ ke upa ipy'a katu ehe ame'ẽ ta pe Tupã me'ẽ ta tĩ. "Ihẽ rehe ipy'a katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ ta" aja Tupã pandu katu.

¹³ Pyraraha uhyk ehe rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'e. Aja rahã: "Ma'e pyraraha Tupã muwyr ihẽ pe. A'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e." Aja mã peja epandu ym. Anĩ. Marã ka ym ma'e ka'u te'eha ke Tupã ma'eha. "Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e" aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pe a'e pandu ym te. A'erehe: "Tupã riki pyraraha muwyr ihẽ pe, a'erehe ma'e aka'u te'eha ke ihẽ ama'e" aja mã peja epandu ym te.

¹⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, kuja ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'e putar katu. Ame'ẽ riki a'e ke muka'u te'e. Ame'ẽ rape rupi oho, ame'ẽja

saka. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e.

¹⁵ Pe, ame'ẽ ka'u te'eha ke a'e putar. Ame'ẽ ke ipy'a pe ukwa ukwa ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'e. (Ipy'a ngi uhem, ame'ẽja saka.) Pe, a'e ma'e rahã, manõ ta. Ame'ẽ riki mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.

¹⁶ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ py'a katu. Pehendu kat-urahã! (Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu.) Mã peja ame'ẽ ke muka'u te'e ym pehẽ!

¹⁷ Upa ma'e katu ame'ẽ ke japyhyk, ame'ẽ riki ywa ngi tur. Upa katu te ma'e ke aja tĩ. Upa katu te ame'ẽ ke Tupã muwyr. Upa ywa rehe ma'e hendy, ame'ẽ ta ke a'e mujã. Warahy hendy rahã, rysãha pehĩ. Jahy hendy rahã, pytuniha pehĩ tĩ. Tupã aja ym. Pytuniha nixói te, aja saka. Rysãha nixói te, aja tĩ. (A'erehe a'e me'ẽ me'ẽ ame'ẽ ke aja te'eha katu te ame'ẽ ke.)

¹⁸ A'e putar katu, a'erehe ta'yr ta aja jande ke a'e mu'am. Je'ẽha jetehar te rupi a'e mu'am. Aja rahã, jande riki jepy te ame'ẽ ta ke, ame'ẽja saka. A'engi amõ Tupã ra'yr ta aja ta tĩ. Ta'yr ta aja mu'am ta tĩ.

Ma'e katu ame'ẽ ke mu-jekwa ame'ẽ ta rehe jahendu katu ta me'ẽ te'e

¹⁹ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Kuja pekwa pekwa pexo! "Mã! Ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar" aja pehẽ pe amõ ta pandu

rahã, pahar pehendu katu a'eta rehe. Pahar ym je'êha pemujywywyr a'eta pe. Pahar pehẽ py'a pemahy ym tĩ.

²⁰ Awa ta katu aja Tupã putar. Amõ parahy rahã, katu aja ym ta. A'erehe pahar pehẽ py'a pemahy ym.

²¹ Upa ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehijar. Pexo ai te'e ame'ẽ ke aja tĩ. Pehijar tĩ. Tupã rehe pehendu katu. Ima'e je'êha ke pehẽ py'a pe a'e mupyta. Ame'ẽ ke rehe pehendu katu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar katu rahã, pehẽ ke a'e muhã katu ta.

²² Ima'e je'êha rehe pehendu katu. Pehendu jõ rahã, pehẽ ke Tupã muhã katu ta, aja pekwaha naĩ. Mã peja peka'u te'e ym pexo. Kuja katu te. A'e je'êha mujekwa, aja pema'ema'e katu ta me'ẽ te'e.

²³ Je'êha rehe amõ hendu. Pe, mujekwa aja a'e ma'ema'e ym rahã, kuja ta a'e. Waruwa pe i'ã ke a'e usak. Aja te'e ixo.

²⁴ I'ã rehe a'e usak te'e. Pe, oho ingi. Pahar harái. Ma'e ym ma'e ke. Myja i'ã ixoha my, ame'ẽ ke pahar harái. Ma'e ym ma'e ke.

²⁵ Ima'e je'êha katu te ame'ẽ ke rehe amõ usak usak katu. Ame'ẽ rehe hendu katu rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym. Aja je'êha rehe a'e hendu katu tĩ. A'e hendu te'e ehe, pe, pahar harái. Anĩ. Aja ym. Je'êha mujekwa aja a'e ma'ema'e katu tĩ. Aja rahã, upa a'e ma'ema'e ame'ẽ ke rehe Tupã muhury katu.

²⁶ Tupã rehe ipy'a ke amõ

moĩ moĩ katu, aja a'e ukwa. Aja rahã, je'êha ke mutambyk rahã, katu tiki. Je'êha ke mutambyk ym rahã, Tupã rehe ipy'a moĩ moĩha ke te'e aja. Jumuka'u te'e a'e juehe.

²⁷ Kuja Tupã, jande pái keruhũ putar katu tĩ. Ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu te ehe. Ame'ẽ riki jetehar te ke. Aja rahã, kuja katu ipe. Ipái ym te ame'ẽ ta pyrara ixo. Imã nixói te tĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ rahã, ame'ẽ riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu, ame'ẽja saka. Ixawa'e ym ame'ẽ ta pyrara ixo tĩ. Ame'ẽ ta pe ma'e ke me'ẽ me'ẽ rahã, ame'ẽ riki Tupã rehe ipy'a moĩ moĩ katu tĩ, ame'ẽja saka tĩ. Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta aja ym rahã, katu tiki tĩ.

2

Amõ ta rehe juja katu te usak rahã, katu tiki

¹ Ihẽ mu ta! Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe pejurujar katu. A'e riki Tupãma'e weraha pe ixo ame'ẽ ke a'e. Pejurujar katu ehe, a'erehe amõ ta rehe pesak rahã, pesak aja pema'e katu. "Kome'ẽ sawa'e amõ ta 'ar koty te we katuha." "Peme'ẽ anĩ" aja ym pekwa pekwa pexo. "Kome'ẽ sawa'e amõ ta wyr koty te we katuha." "Peme'ẽ anĩ" aja ym pekwa pekwa pexo tĩ. (Juja katu te pesak a'eta rehe.) Aja rahã, katu tiki.

² Pesarahã! Pehẽma'e jy'ariha renda pe ima'ehũ

ame'ë ke ixo uwyr. Itatawa ke te'e ipo rehe har mujã ame'ë ke namõ ixo. Heta ipo rehe har namõ ixo. Ima'e mundeha katukwer ame'ë ke namõ ixo. Amõ sawa'e ima'e ym te ame'ë ke ixo uwyr tĩ. Ima'e jaxer ai ame'ë ke namõ ixo uwyr.

³ Pe, ima'e mundeha katukwer namõ ixo ame'ë pe pepandu:

—Se ewapyk. Se katu te — aja ipe. (Aja rahã, ame'ë sawa'e katu, aja pekwaha.)

Amõ sawa'e pe anĩ. Ima'e ym te ame'ë pe pepandu:

—Anĩ, sa'e! Epu'am! Paite we ewapyk eho — aja ipe. (Aja rahã, ame'ë sawa'e katu ym, aja pekwaha.)

⁴ Aja rahã, amõ koty koty sawa'e ta rehe pesak. Katu ym aja. Katu ym pehẽ py'a pe pekwa pekwa pexo. A'erehe amõ riki katu. Amõ katu ym. Aja pekwa pekwa pexo. Katu ym aja. (A'erehe juja katu te amõ ta rehe pesak rahã, katu tiki.)

⁵ Ihẽ mu ta! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ë ta ke pehẽ! Pesarahã! Kome'ë ywy keruhũ pe ima'e ym te ame'ë ta ixo. Amõ amõ rehe Tupã katu usak. Pe, a'eta riki jurujar katu ehe. Ame'ë ta riki hury katu. Mãte hũ ima'e ke aja saka ame'ë. Pe, Tupã pandu: “Ihẽma'e ta ke pehẽ. Ihẽ renda pe peho katu ta” aja ima'e ym te ame'ë ta pe pandu. Ame'ë ke ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã pandu katu tĩ:

—Ihẽ renda pe peho ta — aja ipy'a katu ehe ame'ë ta pe Tupã pandu katu tĩ.

⁶ Ima'e ym te ame'ë ta rehe Tupã katu usak. Pehẽ anĩ. Ima'e ym te ame'ë ta ke pemuhuxĩ riki. Katu ym aja. Pesarahã! Ima'ehũ ame'ë ta riki pehẽ ke mupyrara riki. A'eta riki pehẽ ke kapitã ruwa koty hykýi raho.

⁷ A'eta riki her katu te ame'ë rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” ame'ë her rehe juru ai. “Jesu kotyhar ta” aja pehẽ pe Tupã pandu. Pehẽ rehe ame'ë her a'e moĩ, ame'ëja saka.

⁸ Je'ëha ke kapitã keruhũ mondo, ame'ë rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Ame'ë je'ëha Tupã je'ëha rehe ihĩ. Kuja: “Nde juehe nde erepy'a katu. Aja mã peja nde namõ ixo ame'ë ta rehe epy'a katu tĩ.”

⁹ Pe, amõ ta rehe pesak. Pe, amõ amõ pehẽ 'ar koty te we katuha aja pekwa pekwa pexo rahã, ma'e katu ym ame'ë ke pema'e. Soroka pe jõ pesak, ame'ëja saka. Katu ym aja. Aja rahã: “Pehẽ katu ym. Tupã je'ëha rehe pehendu ym” aja pehẽ rehe har ame'ë je'ëha mujekwa.

¹⁰ Tupã je'ëha rehe amõ hendu. (Heta pehĩ.) Pe, peteĩ je'ëha rehe hendu ym rahã, upa katu te je'ëha rehe hendu ym tĩ. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, aja tĩ.

¹¹ Pesarahã! Juja katu te Tupã je'ëha ke. Kuja tĩ. Tupã pandu:

“Amõ kũjã rehe eka'u te'e ym.

Amō sawa'e rehe eka'u te'e ym tī" aja pandu. (Ame'ē rehe pehendu katu ta me'ē te'e.)

Amō we tī:

"Amō ta ke ejukwa ym" aja Tupā pandu tī.

(Ame'ē rehe pehendu katu ta me'ē te'e tī. Upa katu te je'ēha rehe pehendu katu ta me'ē te'e. Upa juja katu te.) Amō kūjā rehe nde ereka'u te'e ym. Amō sawa'e rehe nde ereka'u te'e ym tī. Anī. Te'e amō ke nde erejukwa rahā, je'ēha rehe nde erehendu ym. Ma'e jaxer ame'ē ke nde erema'e. (Amō kūjā rehe nde ereka'u te'e tī, ame'ēja saka tī. Amō sawa'e rehe nde ereka'u te'e tī, ame'ēja saka tī.) A'erehe upa katu te Tupā je'ēha rehe nde erehendu ym tī.

¹² Kirisutu je'ēha rehe amō jurujar katu rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi a'e uhem katu, ame'ēja saka. (A'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar.) Kirisutu je'ēha rupi amō ta ke Tupā mupyrara ta. Pehē rehe har ukwa ta tī. Katu my? Katu ym my? A'erehe je'ēha ke pemutambyk, aja pexo katu. Pexoha aja tī. Pemukatu tī.

¹³ Aja ym rahā, pehē rehe Tupā pyrara ym usak ta tī. Mupyrara rahā, pyrara ym usak ta tī. Amō ta rehe amō pyrara usak rahā, kyje ym ta a'e. Tupā mupyraraha ngi kyje ym ta. Tupā pyrara usak ta ehe tī, a'erehe kyje ym ta.

Jetehar Jesu rehe jurujar katu rahā, katu ame'ē ke

ma'ema'e ta

¹⁴ Ihē mu ta! Pesarahā! Amō pandu:

—Tupā rehe ihē ajurujar katu — aja a'e.

Pe, Tupā putar aja a'e ma'ema'e ym rahā, katu ym. Aja jurujar katu rahā, a'e ke Tupā muhā ym ta.

¹⁵ Kuja saka ame'ē. Ko amō imu ta ixo my. Hendyr amō ta ixo nahā my. A'etama'e mundeha ke nixói. A'eta mi'u nixói te tī.

¹⁶ Pe, a'eta pe ma'e ke peme'ē ym te rahā, kuja katu ym pepandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu. Mā peja nema'e mundeha Tupā muwyr katu. Mā peja pehē mi'u ke Tupā muwyr katu — aja pepandu.

Anī. Peme'ē ym te rahā, ame'ē panduha katu ym. Me'ē ym te ma'e ke, a'erehe katu ym.

¹⁷ Aja amō jurujar katuha tī. Tupā rehe amō jurujar katu jō. Pe, katu ame'ē ke ma'ema'e ym rahā, jurujar katuha riki katu ym. Te'e aja saka.

¹⁸ Pe, amō pandu ta my:

—Tupā rehe nde erejurujar katu. Ame'ē jō katu. Ihē anī. Ma'e katu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu. Ame'ē jō katu tī — aja a'e pandu.

Aja rahā, ihē apandu ta ipe:

—Anī. Tupā rehe ihē ajurujar katu. A'erehe ma'e katu ame'ē ke ihē ama'ema'e katu tī. Aja ihē ajurujar katuha ke ihē amujekwa ta. Myja nde erejurujar katuha ke nde eremujekwa ta my? Nde erema'eha katu ym rahā,

marã ka ym nde eremujekwaha — aja apandu ta. (Ihẽ Tian.)

¹⁹ Peteĩhar jõ Tupã, aja nde erekwa erexo. A'erehe nde ke Tupã muhã katu ta, aja nde erekwaha naĩ. Anĩ. Esarahã! Aja ãjã ta ukwa katu tĩ. “Peteĩhar jõ Tupã” aja ukwa katu tĩ. A'erehe a'eta kyje hũ ingi. Ryrýi riki tĩ. (Anĩ. Ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym te.)

²⁰ Mã! Nde ereka'u te'e nde ke! Ma'e ke nde erekwa tar katu my? Esarahã! Tupã rehe amõ jurujar katu. Pe, a'e ma'ema'eha katu ym rahã, a'e jurujar katuha riki katu ym tĩ.

²¹ Esarahã! Amujekwa ta. Yman te Amarã ixo. Jande ramũi ke a'e. Myja katu te a'e my, aja Tupã ukwa. Kuja. A'e ma'eha namõ Amarã mujekwa. Ita matyr, ame'ẽ 'ar pe ta'yr ke a'e mou rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke rehe hendu katu, aja mujekwa Tupã pe. (Ta'yr rer Isak.)

²² Pesarahã! Tupã rehe a'e jurujar katu, a'erehe a'e ma'eha katu tĩ. Mokõi pehĩ. Jurujar katuha pehĩ. Amarã ma'eha pehĩ tĩ. A'e ma'eha katu ame'ẽ ke mujekwa katu. Kuja. Jetehar te ke Tupã rehe a'e jurujar katu, aja mujekwa katu ipe.

²³ Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ panduha aja uhyk katu. Kuja:

“Tupã pandu ame'ẽ ke rehe Amarã jurujar katu.

A'erehe Tupã pandu: ‘A'e katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te

ipe' aja Amarã rehe har.” Aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

Pe, Amarã pe Tupã pandu: —Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde — aja ipe.

²⁴ Pesarahã! Pekwa katu apo! Amõ katu ame'ẽ ke ma'ema'e, a'erehe Tupã pandu: “Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te nde pe” aja riki. Jurujar katu ehe rahã jõ, aja ym Tupã pandu.

²⁵ Aja Hambe a'e tĩ. Kũjã ka'u te'e ame'ẽ ke a'e. Ima'e ma'eha katu, a'erehe Tupã pandu:

—A'e riki katu te. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te ipe — aja.

Kuja Hambe katu ame'ẽ ke ma'e. Jundéu awa tama'e je'ẽha rahoha ta uhyk ehe rahã, hok pe a'eta ke kũjã muxe katu. (Pe, mukanim. A'erehe ame'ẽ ta ke Hambe rekoha pe har ta pyhyk ym.) Pe, a'eta oho rahã, amõ awa rape rupi mujywyr mondo.

²⁶ Amõ we ihẽ amujekwa ta. Awa'ã awa rehe ihĩ ym rahã, awa ke manõ te'e. Aja Tupã rehe amõ jurujar katu tipe. Pe, ma'eha katu ym rahã, manõ te'e, ame'ẽja saka. Jurujar katuha riki te'e aja saka.

3

Amõ pandu ame'ẽ rehe har

¹ Ihẽ mu ta! Tupã je'ẽha ke pehẽ johu pemu'e tar katu. Pehẽ johu mu'eha ta aja ym rahã, katu tiki. Ma'erehe my? Kuja. Jande jamu'e, aja jama'ema'e my.

Jama'ema'e ym rahã, jande ke Tupã mupyrara ta. Mu'e ym ame'ẽ ta 'ar koty te we jande ke mupyrara ta. Aja pekwa katu. A'erehe pehẽ johu pemu'e ym rahã, katu tiki.

² Jande jamu'e rahã, upa jande jajawy we. Ame'ẽ riki ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke. Amõ pandu rahã, jawy ym te rahã, katu te ame'ẽ ke a'e. Juehe har a'e ukwa katu.

³ Pesarahã! Amujekwa ta. Tupaham pe kahwa ãpũi ke jande japukwar. Ta'yr mi tupaham. Ame'ẽ pe amõ amõ koty jaraho. Aja jande rehe jamuhendu katu. Pe, jande jaho tar katu, ame'ẽ rupi jande ke raho.

⁴ Amõ we amujekwa ta. Jarusu keruhũ rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Tiha te hũ ame'ẽ ke. Ywytu keruhũ mujan katu tipe. Pe, ruwakiha ta'yr te mi ame'ẽ pe amõ muruwak katu raho. Pe, oho tar katu, ame'ẽ rupi sawa'e muruwak raho.

⁵ Aja awa rembe tĩ. Jarusu keruhũ ruwakiha ta'yr te mi, ame'ẽja saka. Awa rembe ta'yr te mi tipe tĩ. Pe, ame'ẽ pe ma'e rehe har pandu pandu te hũ.

Kupixa keruhũ xirik hũ oho oup, ame'ẽ ke rehe pekwa pekwa pexo tĩ. Tata ta'yr te mi ame'ẽ pe te'e amõ upa katu te hapy indo. Upa katu te ukwái. Ame'ẽja saka jande rembe tĩ. Ta'yr te mi. Ame'ẽ pe ma'e ke japandu pandu hũ.

⁶ Amõ pandu ame'ẽ ke tata aja saka. Amõ juru pe hembe ihĩ. Ame'ẽ pe je'ẽha ke mutambyk ym riki. Tata aja saka upa mujaxer. A'erehe ixoha ke upa mujaxer. Mupyraraha renda ngi tata uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ namõ jande jaxoha ke upa mujaxer.

⁷ Pesarahã! Upa ka'a rupi ixo ame'ẽ ke amõ muhymba. Yman upa ame'ẽ ta ke mujarõ ym. Ka'a rupi wata ame'ẽ ke muhymba. Ma'ewyra ta ke aja tĩ. Muhymba tĩ. Ipusu pe te'e wata ame'ẽ ke aja tĩ. Muhymba tĩ. Y rupi ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Muhymba tĩ. Mujarõ ym tĩ.

⁸ Amõ pandu ame'ẽ ke anĩ. Marã ka ym mujarõ ym ha, aja saka. Upa je'ẽha ngã mutambyk ym. Marã ka ym kanĩha ingi. Henem ahyha aja saka. Ahyha jukwa ta me'ẽ te'e, ame'ẽja saka. Aja riki amõ pandu ame'ẽ ke tĩ.

⁹ Jande pái keruhũ riki jan-dema'e sawa'e te. Japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja japandu ipe tipe.

Pe, jande anam ta rehe jande riki juru ai hũ. Katu ym aja. Ija katu te awa ta ke Tupã mujã tĩ. Tupã aja mujã tĩ. A'erehe ame'ẽ ta rehe juru ai hũ rahã, (Tupã rehe juru ai tĩ, aja tĩ.) Katu ym aja.

¹⁰ Je'ẽha katu ame'ẽ ke amõ pandu katu. A'e riki panduha katu ym ame'ẽ ke pandu tĩ. Katu ym aja. Ihẽ mu ta! Aja me'ẽ mã peja ym pepandu.

¹¹ Pesarahã! Amõ we amujekwa ta. Y te ke mundu ngi muhem. Marã ka ym y he'ẽ ame'ẽ ke muhemihã ingi tĩ. Mokõihã muhem ym ta.

¹² Ihẽ mu ta! Pesarahã! Narãiy ngi irimã uhem ym. Murukuja rymbo ngi narãiy uhem ym tĩ. Y he'ẽ ame'ẽ ke mundu ngi muhem rahã, y te ke muhem ym tĩ. (Aja amõ pandu me'ẽ ke tĩ. Katu ame'ẽ ke pandu rahã, mã peja katu ym ame'ẽ ke pandu ym tĩ.)

Ma'e ukwa katuha ke Tupã muwyr; ame'ẽ rehe har

¹³ (Pehẽ ngi har mu'eha ta ixo my?) Ame'ẽ ta ngi har ma'e ukwa katu ame'ẽ ke ixo my? Ixo rahã, ame'ẽ ke emujekwa katu amõ ta pe. Ixoha katu rahã, ukwa katu ame'ẽ ke a'e, aja emujekwa katu. Ma'ema'eha katu rahã, ukwa katu ame'ẽ ke a'e, aja emujekwa tĩ. "Katu ihẽ jupe" aja ym ha namõ emujekwa tĩ. Ma'ema'e katuha namõ aja tĩ. Ukwa katuha ke emujekwa tĩ.

¹⁴ Pe, amõ rehe pejyty'ym rahã, pehẽ riki pekwa katu ame'ẽ ta ke aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo. Amõ rehe parahy rahã, aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pehẽ juehe har jõ pekwa pekwa pexo rahã, aja tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ta ke, aja ym pehẽ juehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Pekwa katu ame'ẽ ke aja pexo rahã, katu pehẽ jupe, aja ym pexo. Pekwa katu ame'ẽ ta ke aja pexo rahã,

jete har te ke te'e aja ym pepandu tĩ.

¹⁵ Aja ukwaha ke ywa ngi uwyr ym. Tupã muwyr ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwaha aja riki. Ipy'a katu ym ame'ẽ ke ngi uhem. ãjã ta ukwa aja ame'ẽ.

¹⁶ Amõ rehe amõ jyty'ym rahã, amõ ta namõ je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ta tĩ. Juehe har jõ ukwa ukwa ixo rahã, aja tĩ. Je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe tĩ. Upa ma'e katu ym ame'ẽ ke ma'e ta tĩ.

¹⁷ Ywa ngi ma'e ukwa katuha uwyr rahã, ame'ẽ amõ koty. Tupã muwyr ame'ẽ ke rahã, amõ koty. Kuja py riki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke ipy'a pe ukwa ukwa ym ixo. Ukwa katu, a'erehe amõ namõ jumai ym aja a'e ixo. Parahy ym a'e ixo. Hury katu a'e ixo tĩ. Amõ namõ juehe katu a'e ixo tĩ. Amõ ta rehe pyrara hũ usak tĩ. Katu ame'ẽ ke jõ ma'ema'e hũ tĩ. Ima'ehũ ame'ẽ ta rehe jõ ipy'a ym tĩ. Juja katu te ngã rehe usak katu riki. Mokõi ukwaha aja ym a'e ixo tĩ.

¹⁸ Aja ukwa katuha namõ amõ ixo rahã, jumaiha ke mukatu oho. Aja rahã, hury katu a'eta juehe ixo.

4

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha riki katu aja pepandu ym

¹ Apo amõ koty apandu ta. Pejumai mai pehẽ juehe pexo. Peje'ẽ je'ẽ hũ pehẽ jupe pexo tĩ. My ngi uhem my?

Pehē py'a ngi uhem, ame'ēja saka. A'ep upa ma'e peputar ame'ē ke pekwa pekwa pexo.

² Ma'e ke peputar hū tipe. Marā ka ym pepyhykiha. A'erehe amō ta ke pejukwa tar katu. Aja me'ē pepyhyk tar katu ma'e ke. Ma'e ke rehe katu pesak tipe. Marā ka ym pehēma'e wan ta. A'erehe amō ta namō pejumai mai. Peje'ē je'ē hū inamō tī. Aja pepyhyk ta tipe. Katu ym aja. Peputar ame'ē ke Tupā namō pepandu ym. A'erehe ame'ē ke nixói pehē pe.

³ Tupā namō pepandu rahā, pehē juehe har jō pekwa pekwa pexo. Kuja. Pejumuhuryha jō Tupā namō pepandu tipe. A'erehe muwyr ym pehē pe.

⁴ Pehē riki Tupā ke pehijar peho ame'ē ta aja saka! "Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu" aja pandu rahā, Tupā ruwajan ke a'e, aja pekwa katu. "Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'eha riki katu" aja pandu tar katu rahā, Tupā ruwajan wan ta a'e tī. Aja huwajan ta rahā, Tupā ke hijar ame'ē ta ke. Katu ym aja.

⁵ Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Ame'ē riki jetehar te ke aja pekwa katu. Kuja ihī:

"I'ā ke jande py'a rehe Tupā moī. Tupā kotyhar ta ke jande aja a'e putar katu te.

A'erehe Tupā ke jahijar rahā, jande rehe Tupā'ā jyty'ym a'e" aja panduha ihī.

⁶ Amō we tī. Tupā je'ēha rehe kuja panduha ihī tī:

"Katu ame'ē ke ihē. Tupā ke aputar ym' aja pandu ame'ē ke Tupā putar ym tī.

'Katu ame'ē ke ihē' aja ym ixo ame'ē ke rehe Tupā hury katu tī" aja panduha ihī.

Aja rahā, i'ar koty te we pehē rehe Tupā ipy'a katu.

"Katu ame'ē ke jande" aja ym pexo

⁷ Pehē rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe Tupā rehe pehendu katu. Satana rehe anī. (Ājā ramūi a'e.) Pehendu ym ehe. Aja rahā, a'e atu oho ta pehē ngi, ame'ēja saka.

⁸ Ka'u te'e me'ē ta! Pehē pe ihē apandu katu! Ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē py'a pe mokōi pekwaha namō pexo ame'ē ta! Pehē pe apandu katu tī! Mā peja pehē py'a ke Tupā juhyk katu. (Aja mokōi pekwaha aja ym pexo.) Aja rahā, Tupā rake pehyk peho, ame'ēja saka pexo. Aja rahā, pehē rake a'e riki uhyk ta uwyr tī, ame'ēja saka tī.

⁹ Ma'e peka'u te'eha ke pema'e rahā, pepyai pexo. Pejixi'u tī. Pepuka puka hū ame'ē ke pehijar tī. Pe, pejixi'u pexo. Pehē ruryha ke pehijar tī. Pe, pepyai pexo. (Aja Tupā koty pehē py'a pemuruwak tī, aja pemujekwa.)

¹⁰ "Katu ame'ē ke jande" aja ym pexo. Aja Tupā ruwa koty pexo katu, ame'ēja saka. Aja rahā: "Pehē katu" aja a'e

pandu ta. (Pehē py'a upa juhyk rahā, aja me'ē pehē rehe har a'e pandu ta.)

Pehē mu rehe pehē juru ai ym

¹¹ Ihē mu ta! Pehē pe apandu katu! Ma'e jaxer ame'ē ke pepandu ym pehē jupe pexo. Imu rehe har ma'e jaxer ame'ē ke amō pandu rahā, Tupā je'ēha riki katu ym, aja a'e pandu. Tupā je'ēha riki jaxer aja a'e ukwa tī. (Ma'erehe my? "Amō rehe juru ai ym" aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī. A'erehe amō rehe juru ai rahā, Tupā je'ēha 'ar koty te we ukwa katu, aja ukwaha naī. A'erehe Tupā je'ēha jaxer aja ukwaha naī.) Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa rahā, je'ēha rehe nde erehendu ym apo 'y. Aja rahā Tupā je'ēha riki jaxer aja nde erekwa ame'ē ke nde. Katu ym aja.

¹² Myja awa ixo katu my, ame'ē je'ēha ke Tupā jō me'ē katu. A'e riki awa ke mupyrara katu tī. A'e jō riki awa ke muhā katu tī. A'e jō riki awa ke mupyraraha renda pe mondo katu ta tī. Tupā aja nde tī, aja nde erekwaha nde jupe. Katu ym aja. A'erehe: "Ihē mu riki jaxer" aja epandu ym.

Tupā putar ame'ē ke ema'ema'e katu

¹³ Yman rahā pexo ame'ē ke rehe har pandu me'ē ta! Ko pehē pe ihē apandu ta apo 'y. Pepandu:

—Koī amō ok ta pe jaho ta. Koī har pewe nahā my?

Ukwa ym awa. A'ep jahyk rahā, heta jahy jamukanim ta. Pe, jama'ema'e katu ta a'ep. Aja tamatarer hū japyhyk ta — aja pepandu.

¹⁴ Koī se pexo ta my? Ame'ē ke pekwa ym te. Pexoha riki ywy takāxīha ta'yr mi, ame'ēja saka. Takāxīha ta'yr mi ihī. Pe, pahar ywytu mukanim raho. Aja pexoha tī. Ko pexo. Pe, pahar pemanō ta my.

¹⁵ A'erehe kuja pepandu rahā, katu tiki:

—Jandema'e sawa'e te putar aja jaxoha katu ta. Pe, ma'e ke jama'ema'e katu ta my. Anī rahā, a'e putar rahā, amō koty jama'ema'e katu ta my — aja pepandu rahā, katu tiki.

¹⁶ "Jandema'e sawa'e te putar rahā" aja ym pepandu rahā, kuja pepanduha. "Jande katu te jande" aja pehē juehe har pekwaha pehē jupe. Katu ym aja. "Jande atu jama'ema'e katu ta" aja pepandu. Ame'ē katu ym tī.

¹⁷ (A'erehe pesak katu pexo!) Ukwa katu awa apo 'y. A'erehe myja ma'ema'e katu rahā, katu tiki. Ame'ē ke ukwa katu tipe. Pe, aja ma'ema'e ym rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'e ame'ē ke a'e.

5

Ima'ehū ame'ē ta rehe har

¹ Ima'ehū ame'ē ta! Apo pehē pe ihē apandu ta! Pehendu katurahā! Pyraraha ke pehē rehe uhyk ta. A'erehe pejixi'u hū pexo. Pehē peahem hū pexo tī.

² Awa mi'u pyta rahã, inem ta oho ipe. Ame'êja saka pema'e tĩ. Kanim ta tĩ. Ima'e mundeha ke hyru pe mou rahã, tarawe upa u'u. Ame'êja saka pehẽma'e mundeha ke tĩ. Pehẽ pemou hũ, ame'ẽ ke upa jaxer ta oho tĩ.

³ Tamatarer itatawa ke te'e mujã, ame'ẽ ke pematyr hũ tĩ. Itatuwyr ke te'e mujã, ame'ẽ ke aja tĩ. Pematyr hũ tĩ. Pete'e pemou hũ. A'erehe ipuxi hũ, ame'êja saka. Jaxer riki. Ipuxi hũ, a'erehe kuja mujekwa ngã pe. (Pekyty'ym aja mujekwa. Ima'e ym te ame'ẽ ta rehe pekyty'ym, aja pemujekwa. Katu ym aja.) Pematyr tar katu te hũ. Ame'ẽ ke pehẽ ke mujaxer ta. Ipuxi aja pehẽ ke mujaxer ta tĩ. Pyrara hũ pexo ta. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, aja ta pehẽ.

⁴ Pehẽma'e kupixa pe amõ ta paraky ixo. Ame'ẽ ta pe pemuhepy ym riki. A'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Mã peja pehendurahã! Pehẽma'e kupixa pe har ke amõ ta matyr. Ame'ẽ ta pe pemuhepy ym, a'erehe a'eta je'ẽ hũ tĩ. Ame'ẽ ke Tupã, jandema'e sawa'e te hendu. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e riki kupixa jar ke mupyrara ta.

⁵ Kome'ẽ ywy pe pexo rahã, upa katu te ma'e ke namõ pexo. Nixói ha aja ym pehẽ pe. Pehẽ ruryha namõ jõ pexo. U'u ta ame'ẽ wan tapi'iruhu ke ijar jukwa. Ixa te ame'ẽ ke jukwa. Aja pehẽ tĩ. Pehẽ ruryha namõ jõ pexo

rahã, pehẽ ka peho pexo, ame'êja saka. Arahã pehẽ ke Tupã mupyrara ta. Jukwa ta pehẽ ke, ame'êja saka tĩ.

⁶ Ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ma'ema'e ym. Pe, ehe har pepandu te'e. Ngãma'e kapitã pe pepandu: "Katu ym ame'ẽ ke" aja pepandu te'e. Pe, a'e ke ngã jukwa. Ame'ẽ ke pehẽ pe je'ẽha mujywy ym. Hendu te'e. Aja te'e jukwa. (Pe, ima'e ke pepyhyk peraho. Katu ym te aja.)

Jandema'e sawa'e te uwyriha rehe peharõ katu pexo

⁷ Ihẽ mu ta! Pehẽ pe ihẽ apandu katu. (Ima'ehũ ame'ẽ ta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta kÿ.) A'erehe a'e uwyriha rehe peharõ katu pexo. Kupixa pe har tyarõ, ame'ẽ ke kupixa jar harõ hũ ixo. Ma'eywa katu ame'ẽ ke rehe harõ hũ ixo. Upa ma'e ke jytym rahã, aman ke a'e harõ ixo. Aman muhury ta ipe. Ame'ẽ ke harõ hũ ixo.

⁸ Aja pehẽ tĩ. Peharõ katu pexo. Jandema'e sawa'e te uwyr Tate. Ame'ẽ rehe peharõ katu te pexo rĩ.

⁹ Ihẽ mu ta! Mã peja peje'ẽ je'ẽ ym pehẽ jupe pexo! Aja pexo rahã, pehẽ ke Tupã mupyrara ym ta. Mupyrara ame'ẽ ke kotete ixo, ame'êja saka. Pahar a'e uwyr ta, aja a'e ixo. Mupyrara ta ngã ke a'e.

¹⁰ Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Jandema'e sawa'e te je'ẽha rupi je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Ymanihar je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke.

A'eta rehe har pekwa pekwa pexo. A'eta ke amō mupyrara rahā, a'eta py'ahu te'e hendu. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym. Ame'ē ta aja pehē tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī.

¹¹ A'eta py'ahu te'e hendu, aja Tupā pyrara usak a'eta rehe aja mujekwa a'eta pe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe ame'ē ta hury katu ame'ē ta ke, aja japandu. Ymanihar Jo pyraraha rehe har pekwa katu. Ipy'ahu te'e hendu a'e tī. Tupā rehe jurujar katuha ke hijar ym a'e tī. Pe, upa rahā, pyrara Tupā usak ehe, aja mujekwa ipe. Ipy'a katu ehe tī, aja mujekwa ipe tī. A'erehe upa ma'e ke jandema'e sawa'e te me'ē me'ē ipe.

¹² Ihē mu ta! “Jande jama'e katu ta” aja pemanga katu rahā, ame'ē ke pema'ema'e katu. Amō we pepandu ym: “Jete atu te ihē apandu aja Tupā ukwa tī” aja pepandu ym pehē.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym.)

“Ywa ke mujā ame'ē ke ukwa katu” aja pepandu ym tī.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym tī.)

“Kome'ē ywy keruhū mujā ame'ē ke ukwa katu” aja pepandu ym tī.

(Aja pepandu rahā, pema'ema'e katu ta, aja pemujekwa tar katu. Anī. Aja pepandu ym tī.)

Upa ma'e ke rehe har aja ym pepandu tī. “Anī” aja pepandu rahā, amō koty pema'ema'e ym. “Jete” aja pepandu rahā, amō koty pema'ema'e ym tī. Je'ēha pemutambyk rahā, pehē ke Tupā mupyrara ym ta.

Tupā namō pepandu pandu

¹³ Pehē ngi har amō pyrara ixo rahā, mā peja ame'ē rehe har Tupā namō a'e pandu pandu katu. Amō hury katu ixo my? Mā peja Tupā rehe har a'e jyngar katu.

—Ne jō riki katu te me'ē ke — aja jyngar jyngar.

¹⁴ Ahy ixo ame'ē ke pehī my? Tamūi ta ke a'e mujy'ar rahā, katu tiki. Jurujar katu ame'ē tama'e kapitā ta ke tamūi ta. Pe, ahy ixo ame'ē ke rehe har Tupā namō tamūi ta pandu pandu ta. Jandema'e sawa'e te je'ēha rupi ma'e ka rykwer ke a'eta kytyk ehe. Ipykā pyter pe kytyk.

¹⁵ Aja Tupā namō a'eta pandu pandu. Pe, Tupā mukatu ta, ame'ē rehe a'eta jurujar katu rahā, ahy ixo ame'ē ke manō ym ta. A'e ke Tupā mukatu ta. Ma'e ka'u te'ēha ke ahy ixo ame'ē ke ma'ema'e. Ame'ē ke ipy'a ngi Tupā juhyk ta. Ipy'a jywyw ta ehe.

¹⁶ Tupā namō pepandu pandu rahā, ahy ixo ame'ē ke a'e mukatu ta. A'erehe ma'e peka'u te'ēha ke pema'e rahā, ame'ē ke pepandu pandu katu pehē jupe. Pemukatu pehē juehe. Tupā namō pepandu pandu katu pehē

juehe har. Aja rahã, pehẽ ahy pexo rahã, pehẽ ke Tupã mukatu ta. Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu. A'e riki Tupã namõ pandu pandu rahã, ame'ẽ panduha aja Tupã ma'e katu ta kÿ.

¹⁷Jande aja Eri tĩ. Awa te'e a'e tĩ. Ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Tupã namõ a'e pandu hũ:

—Aman ke emungyr ym —
aja ipe.

Pe, aman ukyr ym te riki. Heta hũ jahy kanim rahã, aman ukyr ym te. Kuja, kwaren ta i ndói (42) jahy hetaha kanim rahã, aman ukyr ym te.

¹⁸Pe, Tupã namõ a'e pandu tĩ. “Aman emungyr” aja pandu. Pe, aman ukyr tĩ. Pe, upa ma'eywa hury tĩ. (A'erehe Eri aja pehẽ tĩ. Tupã namõ pepandu pandu tĩ.)

¹⁹Ihẽ mu ta! Pehendu katurahã! Pehẽ ngi har amõ ixo. Tupã je'ẽha jetehar te rehe hendu ym. Anĩ. Hijar oho. Pe, hendu ym ame'ẽ pe amõ pandu: “Tupã koty nde py'a emuruwak tĩ” aja ipe. A'erehe, Tupã koty ipy'a ke muruwak tĩ.

²⁰Aja rahã, manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka. Ame'ẽ rehe Tupã ipy'a jywyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Mãte hũ ame'ẽ. Tupã ipy'a jywyr ehe. A'erehe manõha ngi jo'ok, ame'ẽja saka.

Upa.

Petu mupinim me'ē ke Peteĩhar ke

Petu kome'ē paper ke mupinim. Jerusarē ok ta pe Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā a'e tĩ.

Jesu rehe amō amō jundéu awa ta jurujar katu. Ame'ē ta amō amō ok ta pe ixo. Amō awa tama'e ywy pe ame'ē ok ta ihĩ. Ame'ē ta pe kome'ē paper pinim ke mondo. Ame'ē ta pyrara hũ ixo. Hok ngi ame'ē ta ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta mujan mondo. A'erehe amō amō ywy rehe usak te'e aja ixo. A'erehe pyrara hũ ixo.

Ame'ē ta py'a ke Petu mātā tar katu. “Pepyrara hũ pexo rahā, Tupā rehe pehē py'a pemapyk katu te we rĩ. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar katu te we rĩ” aja Petu mu'e.

*Pepyrara hũ pexo tipe, anĩ,
pehē rury katu te we pexo rĩ*

¹ Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Ihē Petu. Jesu Kirisutu pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihē pe. Ame'ē ihē.

Pehē riki Tupā kotyhar ta ke. A'erehe pehē rok ngi pehē ke amō ta mujan mondo. A'erehe amō amō ywy pe pehāi peho ame'ē ta ke pehē. A'erehe pō ywy pe har ta ke pehē. Amō ngara ywy pe har ta ke pehē tĩ. Amō kapando ywy pe har ta ke pehē tĩ. Amō

asia ywy pe har ta ke pehē tĩ. Amō mbiti ywy pe har ta ke pehē tĩ. Upa pehē pe paper pinim ihē amondo axo.

² Tupā riki jande pái keruhũ. Kome'ē ywy keruhũ pe har ta ngi har pehē ke a'e jo'ok. “Ihēma'e ke pehē” aja a'e putar. Aja rahā I'ā pandu:

—A'eta riki nema'e ta ke — aja Tupā pe.

Aja rahā, Jesu Kirisutu rehe pehendu katu. Pe, huwy pe pehē py'a ke Tupā juhyk katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehē py'a ngi a'e juhyk.

Mā peja pehē rehe a'e ipy'a katu te hũ. Mā peja pehē py'a ke a'e muhury katu te tĩ.

Tupā namō jande jaxo ta

³ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te pái ke Tupā. Mā peja japandu ipe:

—Ne jō riki katu te ame'ē ke — aja ipe.

Jande rehe a'e pyrara te hũ usak, a'erehe jande pe ixoha pyahu ke a'e me'ē. Jesu Kirisutu ke a'e mukwera katu muhem, a'erehe ame'ē ixoha pyahu ke jande pe a'e me'ē. A'erehe jande ruhāha angaha ke rehe jaharō katu jaxo. Aja jaxo katu apo 'y.

⁴ A'erehe ma'e ke japyhyk ta. Ame'ē ke rehe jaharō katu jaxo tĩ. Ixotyhar ta pe ma'e ke Tupā me'ē hũ ta. Ame'ē rehe jaharō katu jaxo. Ywa pe ame'ē ke a'e moĩ katu rĩ. Pehēma'e a'e moĩ katu rĩ. A'ep ijuk ym te ta. Inem ym te ta tĩ. Kanim ym te ta tĩ.

⁵ Pehēma'e ke ame'ē. Tupā rehe pejurujar katu, a'erehe pyrātāha namō pehē rehe a'e usak usak katu. Pehē ruhāha angaha ke rehe peharō pexo rahā, pehē rehe a'e usak usak katu ixo. 'Ar rehe angaha uhyk rahā, pehē ruhāha ke a'e me'ē ta. 'Ar rehe angaha uhyk, ame'ē ke rehe jō a'e harō ixo. Uhyk rahā, a'e me'ē ta pehē pe.

⁶ Pehē ruhāha angaha uhyk ta kŷ, a'erehe pehē rury katu pexo. Pehē pepyai we rī. Pepyrra we pexo, a'erehe pepyai we rī.

⁷ Pehē pepyrara rahā, Tupā pandu: "Mā peja" aja. Aja rahā, kuja a'e ukwa katu ta. Pejurujar katu ehe, ame'ē riki jetehar te ke my? Ame'ē ke a'e manga ta. Ukwa ta tī. Itatawa aja tī. Tata pe amō moī. Aja katu te my? Ame'ē ke amō manga ta. Ukwa ta. Aja Tupā rehe pejurujar katuha tī. A'e manga ta tī. Ame'ē riki itatawa 'ar koty te we katuha. A'erehe pejurujar katuha riki jetehar te ke my, ame'ē ke Tupā ukwa ta me'ē te'e. Jetehar rahā, pejurujar katu te ta. Aja rahā, Jesu Kirisutu jywyr rahā: "Pehē riki katu te me'ē ke" aja Tupā pandu ta.

⁸ Pehē pesak ym ehe rī. Pepy'a katu ehe pexo. Apo pesak ym ehe pexo rī. Pejurujar katu ehe. Pe, pehē rury katu te pehē. Marā ka ym pehē rury katuha rehe har amō panduha. Ywa pe har ta hury katuha aja pehē tī.

⁹ Pejurujar katu ehe,

a'erehe ma'e ke Tupā me'ē pehē pe. Pehē ruhāha ke me'ē pehē pe. A'erehe pehē rury katu te pehē.

¹⁰ Ame'ē pehē ruhāha rehe har ymanihar Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ukwa tar katu. Tupā je'ēha rehe a'eta usak usak hū tipe. Pe, pehē rehe Tupā usak katu ta, ame'ē rehe har yman a'eta pandu katu. Uhyk ym rahā we a'eta pandu katu.

¹¹ Myja rahā ame'ē uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe. Myja uhyk ta my? Ame'ē ke a'eta ukwa tipe tī. Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. A'e riki a'eta py'a rehe ihī katu. A'e riki ma'e ke mujekwa ngā pe.

Kuja mujekwa. Kirisutu ke amō ta mupyrara hū ta. Uhyk ym rahā we a'e mujekwa. Upa mupyrara rahā, katuha renda pe Kirisutu oho ta. Ame'ē ke Tupā'ā mujekwa tī.

¹² Jetehar te ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu. Ame'ē ke pehendu apo 'y. Yman ame'ē jetehar te ke a'eta pandu rahā, kuja ame'ē ta pe Tupā mujekwa. A'eta pandu ame'ē ke a'eta ixo rahā, uhyk ym we rī. Pehē pe ame'ē uhyk katu apo 'y. Ame'ē jetehar te ke myrandu katu pandu ame'ē ta pandu pehē pe apo 'y. I'ā ke ywa ngi Tupā muwyr. Ima'e pyrātāha namō myrandu katu pandu ame'ē ta pandu katu. Ame'ē myrandu katu ke Tupā je'ēha rahoha ta ukwa tar katu tipe.

Tupā aja katu te pexo tī

13 Peta kÿ, aja pexo. Aja rahã, Tupã rehe pehendu katu ta. Pehẽ pepyhÿi ym aja pexo. Jesu Kirisutu jywyr rahã, ma'e ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta. Ame'ẽ rehe peharõ katu te pexo. Pemukanim ym ame'ẽ ke.

14 Tupã rehe pehendu katu. Ehe har pekwa ym rahã, upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Aja yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y.

15 Kuja katu. Ma'e ka'u te'eha ke nixói te Tupã pe. Aja pexo tĩ. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ta. A'e riki pehẽ pe pandu:

—Mã peja Kirisutu rehe pejurujar katu. Aja rahã, ihẽma'e wan ta — aja.

16 Tupã je'ẽha rehe ima'e panduha ihĩ tĩ:

—Ihẽ riki katu te. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe. A'erehe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar — aja panduha ihĩ.

Aja rahã, Tupã aja pehẽ tĩ. Katu te pehẽ tĩ.

17 Tupã namõ pepandu pandu rahã: “Papa, jande pái keruhũ” aja pepandu ipe. Upa katu te awa ta rehe har a'e ukwa ta. Juja katu te aja a'e ukwa katu ta. Myja me'ẽ ngã ma'ema'e my? Ame'ẽ ke a'e ukwa ta. Katu te aja ma'ema'e rahã, ma'e ke Tupã me'ẽ hũ ta ipe. Ta'yr mi amõ ma'ema'e rahã, ta'yr mi Tupã me'ẽ ta ipe tĩ. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe pexo rahã, tapijar te'e we pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe, Tupã rehe.

18 Pehẽ ramõi ta ixoha ke pehẽ pe a'eta mujekwa. Jaxer ame'ẽ ke ame'ẽ. Ame'ẽ ngi pehẽ ke Tupã muruwak. Ame'ẽ ke rehe a'e muhepy, ame'ẽja saka. Myja a'e muhepy, ame'ẽ ke pekwa katu. Muhepyha kanim ame'ẽ pe a'e muhepy ym. Itatawa riki muhepyha kanim te'e riki. Itatuwyr aja tĩ. Kanim tĩ. Ame'ẽ ita aja ame'ẽ pe a'e muhepy ym riki.

19 Kuja a'e muhepy. Kirisutu manõ rahã, huwy ke uhem. Muhepy hũ ame'ẽja saka ame'ẽ. Ame'ẽ pe pexoha muruwakiha ke rehe Kirisutu muhepy. Kirisutu riki arapuharan ra'yr aja saka. Arapuharan ra'yr jaxer ym te, ame'ẽ ke aja saka. Ipirer pinim ym te ame'ẽ ke aja saka tĩ. (Aja rahã, Kirisutu pe ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te. Katu te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.)

20 Yman kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, Kirisutu pe Tupã pandu:

—Ngã ruhãha muhepyha ke rehe nde eremanõ ta — aja.

Pe, 'ar rehe angaha uhyk tate rahã, a'e ke Tupã mujekwa sak ta ngã pe. Arahã, pehẽ ke a'e muhã katu te ta.

21 A'e uwyr, a'erehe Tupã rehe pejurujar katu. A'e ke Tupã mukwera katu muhem. Pe, hake a'e wapyk tĩ. (Aja rahã: “Katu te ame'ẽ ke a'e” aja mujekwa.) A'erehe Tupã rehe pejurujar katu. Inamõ pexo ta, ame'ẽ ke rehe peharõ pexo.

²² Jetehar te ke rehe pehendu katu, a'erehe pehē py'a ke pejuhyk apo 'y, aja pexo katu 'y. A'erehe amō jurujar katu, ame'ē ta rehe pepy'a katu tī. Jetehar rupi pepy'a katu a'eta rehe. Mā peja pepy'a katu te pehē juehe pexo.

²³ Tupā je'ēha riki aja te'e ta ixo. Uhāha ke pehē pe me'ē, ame'ēja saka ame'ē. Ame'ē ke rehe pejurujar katu, a'erehe pexoha pyahu ame'ē ke namō pexo katu. Ta'yr ta riki pehē tī. Pehē pái uhā te hū ame'ē ke a'e. Ame'ē ra'yr ta pehē. Manō ym te ta a'e.

²⁴ Pehē anī. Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim: "Upa awa ta kupi'i aja saka. A'e katu te ha riki kupi'i'a aja saka. Kupi'i manō te'e a'e.

I'a aja tī. Ijuk tī. (Aja pahar awa ta manō ta tī.)

²⁵ Tupā je'ēha anī. Jandema'e sawa'e te je'ēha aja te'e ta ixo" aja amō mupinim.

Ame'ē je'ēha ke pehē pe amō muwyr. Myrandu katu ke pehē pe pandu rahā, ame'ē ke muwyr.

2

Tupā kotyhar ta riki ok ke aja saka

¹ Apo upa peka'u te'eha ke pema'ema'e ym. Te'e pepandu ym. Pehē mokōi pekwaha aja ym pexo. Amō ta rehe pejyty'ŷ'ym. Amō ta rehe pehē juru ai ym.

² Ta'yn ta u'ar ramō, ame'ēja pexo katu. A'eta kamby te'e juhēi. Aja mā peja Tupā je'ēha ke peputar katu tī. (Kamby juhēi, ame'ēja saka tī.) Aja rahā, pahar tiha oho. Aja rahā, Tupā rehe har pekwa katu te ta. Aja rahā, Tupā putar aja pexo katu ta.

³ Jete. Tupā je'ēha rehe panduha ihī: "Pehē rehe jandema'e sawa'e te ipy'a katu. Ame'ē ke pekwa katu" aja panduha ihī. (A'erehe upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym.)

⁴ Jandema'e sawa'e te koty pejur! (Uhā te hū ame'ē ke a'e.) A'e riki ita aja saka. Ame'ē ita jaxer ke te'e, aja ngā ukwaha naī. Anī. "Katu te ame'ē ke a'e" aja Tupā pandu. "Ihē aputar ame'ē ke a'e" aja a'e pandu tī.

⁵ Pehē riki ita ta aja saka tī. Jande jaxoha pyahu aja jaxo tī. Pejur. Pehē ke te'e ok ke Tupā mujā ame'ēja saka. Ame'ē rehe I'ā ihī katu ta. A'ep Tupāma'e pa'i ta aja saka pema'ema'e ta. Pa'i ta katu te ame'ēja saka. Jesu kotyhar ta ke pehē. A'erehe ma'e ke Tupā pe peme'ē te'e. Ame'ē rehe Tupā hury katu. Pehē pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke peme'ē te'e ipe.

⁶ Kuja Tupā je'ēha rehe amō mupinim. Tupā pandu:

"Ita katu te ame'ē ke ihē ajo'ok. Ame'ē ke Siā ok ta pe ita ok pyter ke aja amupu'am ta.

Amō jurujar katu ehe rahā, a'e huxī ym te ta" aja Tupā pandu. Aja amō

mupinim. (Kirisutu riki ame'ë ita katu te ame'ëja saka. "Siã" aja pandu rahã: "Ywa pe har Jerusarë ok ta ke" aja mujekwa.)

⁷ Jete har te. Pejuru jar katu ehe ame'ë ta ke pehë. A'erehe ame'ë ita riki katu te aja pekwa katu. Juru jar ym ehe ame'ë ta amõ koty ukwaha. Kuja ta:

"Ita ok mujãha pandu: 'Kome'ë ita jaxer. Japutar ym' aja riki.

Anĩ. Ame'ë ke ita ok pyter ke amõ mupu'am. Katu te ame'ë ita ke" aja amõ mu'am. (Kirisutu riki ame'ë ita ame'ëja saka.)

⁸ Pe, kuja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ tĩ:

"Kome'ë ita rehe amõ ta tukwa tukwa ta.

Ita rehe amõ ta tukwa, a'erehe u'ar ta" aja panduha ihĩ tĩ.

Tupã je'ëha rehe a'eta juru jar ym, a'erehe ita rehe a'eta tukwa tukwa aja saka. Aja Tupã putar. (Aja rahã, Kirisutu ke a'eta putar ym. Juru jar ym rahã, u'ar u'ar, aja saka. Aja rahã, mupyraraha renda pe oho ta, aja riki.)

⁹ Kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngi har pehë pe Tupã pandu:

—Ihë koty pejur. Ihëma'e wan ta — aja.

Sawa'e tema'e pa'i ta ke pehë tĩ. Jesuma'e ke. Awa ta katu te ame'ë ta ke pehë tĩ. Ixoty har ta ke pehë tĩ. Aja rahã, Tupã ma'ema'eha katu

te ame'ë rehe har pepandu katu ta me'ë te'e. Pe, pytuniha aja me'ë pe pexo rahã, a'e pandu:

—Ihëma'e weraha pe pejur. Hendy hũ. Katu te riki — aja pehë pe.

(Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ngi pehë ke a'e mutyryk. Ixoty mutyryk. Ixoty har ta ke pehë apo 'y.)

¹⁰ Yman ixoty har ta ke aja ym pehë. Apo Tupã koty har ta ke pehë 'y. Awa ta rehe Tupã pyrara usak, ame'ë ke yman pekwa ym. Apo pehë rehe a'e pyrara usak ame'ë ta ke pehë 'y.

Tupãma'e miasu ta riki pehë, a'erehe katu pexoha aja pexo

¹¹ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë! Pehë riki kome'ë ywy keruhũ pe har ta aja ym pehë. (Ywa pe har ta ke pehë, aja pexo.) A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe pesak te'e pexo ame'ë ta ke pehë. A'erehe pehë pe ihë apandu katu. Yman pexo ai te'e aja ym pexo apo 'y. Pexoha pyahu aja pexo apo 'y. Ame'ë mokõi pekwaha namõ pexo rahã, katu ym.

¹² Tupã rehe hendu ym ame'ë ta namõ pexo rahã, mã peja pexo katu. Pe, pehë rehe har a'eta pandu my:

—Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e hũ — aja Tupã rehe hendu ym ame'ë ta pandu naĩ.

Aja pandu naĩ. Pe, katu pexoha, aja a'eta ukwa katu. A'erehe Tupã koty ipy'a ke

a'eta muruwak rahã, a'eta pandu ta:

—Ne jõ riki katu te ame'ë ke — aja Tupã pe a'eta pandu ta.

¹³ Kome'ë ywy pe kapitã keruhũ ta ixo. Upa ame'ë ta rehe pehendu katu. Jan-dema'e sawa'e te aja pehë tĩ. Sehar kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. A'e riki kome'ë ywy pe awa ta 'ar koty te we je'ëha te reko.

¹⁴ Kapitã ta rehe pehendu katu tĩ. A'eta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Katu ym ma'ema'e, ame'ë ta ke a'eta mahy ta, aja rahã ma'e ym ta. A'erehe kapitã ta ke sehar kapitã keruhũ mu'am. Pe, katu ame'ë ke ma'ema'e, ame'ë ta pe kapitã ta pandu tĩ:

—Pehë katu — aja pandu ta.

¹⁵ Kuja Tupã putar katu. Katu ame'ë ke pema'ema'e. Aja rahã, ka'u te'e ame'ë ta je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi. Ukwa ym ame'ë ta pandu. “Jesu kotyhar ta katu ym” aja naĩ. Anĩ. Katu pexoha rahã, ame'ë je'ëha ke pemukanim ta a'eta ngi.

¹⁶ Pehë peputar, aja pexo katu. Anĩ. Kuja ym pepandu:

—Japutar ame'ë ke jama'e katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ta — aja ym pepandu.

Aja ym pexo. Tupãma'e misu ta riki pehë. A'erehe pehendu katu ehe. Aja rahã, katu ame'ë ke pema'ema'e katu.

¹⁷ Upa awa ta rehe pehendu katu. Pehë mu ta rehe pehë pepy'a katu tĩ. A'eta riki Tupã rehe jurujar katu,

a'erehe pehë mu ta riki. Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu tĩ. Hom ok ta pe har tama'e kapitã keruhũ rehe pehendu katu tĩ. (Sesa a'e.)

Kirisutu ke amõ ta mupyrara, ame'ëja pehë ke tĩ

¹⁸ Miasu ta! Pehë pe ihë apandu apo. Pehë jar rehe pehendu katu. Pehë peje'ë ym te ipe. Aja pehë jar katu ame'ë ta rehe pehë nixói te. A'e riki hury katu ame'ë ke tĩ. Hãtã je'ë ame'ë ta rehe aja tĩ. Pehë peje'ë ym te ipe tĩ. Pehendu katu ehe tĩ.

¹⁹ Katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe. Pe, pehë jar pehë ke te'e pirok. Aja rahã, pehë py'ahu te'e pehendu. Aja Tupã putar, aja pekwaha namõ pepyraraha ke pehë py'ahu te'e pehendu. A'erehe: “Pehë katu” aja Tupã pandu ta.

²⁰ Katu ym ame'ë ke pema'ema'e, a'erehe pehë ke pehë jar pirok. Ame'ë ke rehe pehë py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: “Pehë riki katu” aja Tupã pandu ym ta. Pe, katu te ame'ë ke pema'ema'e tipe rahã, pehë ke pehë jar pirok. Ame'ë ke rehe pehë py'ahu te'e pehendu. Aja rahã: “Pehë katu” aja Tupã pandu ta.

²¹ Pehë ke Tupã muhã katu ame'ë ta ke pehë aja amõ ta ukwa rahã, pehë ke A'eta mupyrara ta. Kirisutu aja pehë ke tĩ. Pehë ruhãha muhepyha ke rehe a'e manõ rahã, a'e ke amõ ta mupyrara hũ. Aja rahã, a'e aja pehë ke tĩ. Mupyrara ta pehë ke tĩ.

²² Ma'e ka'u te'eha ke Kirisutu ma'e ym te. Te'e a'e pandu ym te tī. Ingi te'e panduha hendu ym te awa.

²³ Amō ta je'ē hātā tā hū ipe rahā, aja hātā Kirisutu mujywyw ym a'eta pe. A'e ke amō ta mupyrara rahā: "Pehē ke Tupā mupyrara ta" aja ym mupyrara ame'ē ta pe a'e pandu tī. A'e ke amō ta mupyrara rahā, Tupā riki usak katu ta ehe, aja a'e ukwa katu. Ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta, aja Kirisutu ukwa katu. A'e riki katu te ame'ē ke a'e.

²⁴ Jande riki ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e. A'erehe myra ngā mupia ame'ē ke rehe Kirisutu pyrara hū u'am. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu ta. Pe, katu ame'ē ke jama'ema'e apo 'y. A'e nupāha rape rehe jande ke a'e mukatu.

²⁵ Arapuharan ta kanim oho ixo, aja saka pehē tī. Aja rahā, Tupā kotyhar ta aja ym pexo kwe. Apo arapuharan usakiha koty pejywyw peho, ame'ēja saka. Pehē rehe a'e usak usak katu ixo tī. A'e riki pehē ngi pehē ruwajan ke mujan mondo, ame'ēja saka tī. (A'erehe pehē rehe a'e riki usak usak katu ixo. Kirisutu riki arapuharan usakiha aja a'e.)

3

Ok wyw pe har ta rehe har

¹⁻² Ixawa'e katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu ta apo

'y! Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu. Ixawa'e ta ngi har amō ta Tupā je'ēha rehe hendu ym my? A'eta rehe pehendu katu rī. Aja rahā, katu pexoha rehe a'eta usak. Aja a'eta py'a ke pemuruwak ta. Aja rahā, Tupā rehe a'eta jurujar katu ta. Pepandu ym riki. Pe, a'eta jurujar katu ehe. Katu pexoha rehe a'eta usak. Katu te ame'ē ke. Tupā rehe pehē py'a ke pemoi moī katu, ame'ē ke a'eta ukwa ta. A'erehe pepandu ym ha rupi Tupā rehe a'eta jurujar katu ta.

³ Pehē rehe ma'e katuha ke pemoi ym pehē juehe. Pehē'a pororok hū ame'ē namō pewata ym. Pu'yr ke heta hū ame'ē namō pewata ym tī. Pehēma'e mundeha katu te ame'ē ke namō jō pewata ym. Ame'ē ta riki pehē ke mukatukwer ym ta.

⁴ Kuja katu tiki. Pehē py'a katu, aja rahā, katuha ke pemoi, ame'ēja saka. Ipy'a ke pitu te'e rahā, katu te, aja Tupā ukwa. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta. Hury katu rahā, katu te, aja Tupā ukwa tī. Ame'ē kūjā katuha ke jaxer ym ta tī.

⁵ Aja yman kūjā ta ixo tī. Aja ma'e katuha ke a'eta moī, ame'ēja saka. A'eta Tupā rehe ipy'a ke moī moī katu ame'ē ta ke. Tupā pandu katu ame'ē ke rehe a'eta jurujar katu tī. Kuja riki a'eta katukweriha ke. Ixawa'e ta rehe aja te'eha a'eta hendu katu.

⁶ Aja Sar tī. Amarā rehe a'e hendu katu, ixawa'e rehe. Kuja a'e pandu ipe: "Ihēma'e

kapitā ke nde” aja ixawa'e pe. Pehē sawa'e ngi pekyje ym rahā, katu pexoha rahā: “Sar membyr ta ke” aja pehē pe amō ta pandu ta tī. (A'erehe Sar aja pehē tī. Pehē sawa'e ta rehe pehendu katu tī.)

⁷ Hakehar katu ame'ē ta! Pehē pe ihē apandu tī! Pehē rakehar ta namō pexo rahā, pekwa katuha namō pexo katu. A'eta pyrātāha pehē wyr koty te we, aja pekwa katu ta me'ē te'e. A'erehe a'eta pe hātā ym peje'ē. Pehē aja a'eta pe uhāha ke Tupā me'ē ta tī. Hātā ym peje'ē pehē jupe. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu rahā, pehē rehe Tupā hendu katu ta. Pehē pepanduha ke mukanim ym te ta ma'e ke.

Katu ame'ē ke ma'e tipe, pe, a'e ke amō ta mupyrara

⁸ Ihē apandu, aja apandu ta tī. Pesarahā! Peteihar aja upa pekwa pekwa pexo. Pyai ame'ē ta ke peteihar aja pemuhury peho. Jurujar katu ame'ē ta riki pehē mu aja. A'eta namō pehē pepy'a katu pehē juehe pexo. Pehē rury pehē juehe pexo tī. “Jande katu te ame'ē ta ke jande” aja ym pepandu pehē jupe tī.

⁹ Pehē pe jaxer ai ame'ē ke amō ta ma'ema'e rahā, ame'ēja pemujoywyr ym a'eta pe tī. Pehē rehe amō ta juru ai rahā, ame'ēja a'eta pe pemujoywyr ym tī. Kuja katu tiki. A'eta pe pepandu:

—Mā peja pehē rehe Tupā usak katu — aja juru ai ame'ē ta pe pepandu.

Aja pehē pe Tupā pandu katu tī. Pehē ke a'e muhā katu rahā, pehē pe a'e pandu katu:

—Pehē rehe ihē asak katu ta — aja pehē pe.

A'erehe aja juru ai ame'ē ta pe pepandu tī.

¹⁰ Aja juja katu te Tupā je'ēha rehe panduha ihī:

“Yman rahā pete'e amō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym.

Mā peja te'e ma'e nde erepandu ame'ē ke emukanim nengi.

Hury katuha namō ixo tar katu rahā, mā peja amō ta rehe juru ai ym tī.

¹¹ Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke ehijar. Pe, katu ame'ē ke ema'ema'e.

Mā peja amō ta namō nde rury katu nde juehe nde erexo. Aja mā peja exo katu.

¹² Katu te ame'ē ta rehe har jandema'e sawa'e te ukwa katu.

Inamō a'eta pandu pandu rahā, aja te'eha Tupā hendu katu a'eta rehe.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ē ta rehe a'e parahy riki.” Aja Tupā je'ēha rehe panduha ihī.

¹³ Katu te ame'ē ke pema'ema'e rahā, awa pehē ke mahy ta my? Mahy ym ta awa.

¹⁴ Anī. Katu te ame'ē ke pema'ema'e tipe. Pe, pehē ke amō ta mupyrara. Aja rahā, mā pehē rury katu pexo. A'eta ngi pekyje ym. Pejumupyai ym tī. Tupā riki pandu ta: “Pehē katu” aja.

15 Kirisutu rehe pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu. "Jandema'e sawa'e te" aja pehẽ py'a pe Kirisutu rehe har pekwa pekwa pexo. Tupã rehe pejurujar katu. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe amõ ta pandu rahã, pahar pemujekwa katu. Aja te'eha pehẽ.

16 Pehẽ pe pandu ame'ẽ ta pe pepandu rahã, wewe katu pepandu. Tupã rehe pehẽ pepy'a katu, ajaha namõ a'eta pe pepandu. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e ame'ẽ ke pekwa. Aja pexo rahã, pehẽ rehe amõ ta juru ai. Pejumupyai ym ehe. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ame'ẽ rehe amõ ta juru ai rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhuxĩ ta. Te'e ame'ẽ ke pandu, a'erehe Tupã muhuxĩ ta.

17 Katu ym ame'ẽ ke pema'ema'e. Pe, pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja katu ym ame'ẽ ke pema'ema'e rahã, katu ym tiki. Kuja katu. Katu ame'ẽ ke pema'ema'e tipe rahã, pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja Tupã putar rahã, katu tiki.

18 Aja Kirisutu tĩ. Sawa'e katu te ame'ẽ ke a'e. Pe, a'e ke amõ ta jukwa. Pe, a'e ke Tupã mukwera katu muhem. Aja rahã, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ma'erehe manõ my? Kuja. Upa ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Ame'ẽ muhepyha ke rehe Kirisutu manõ. Peteĩhar a'e manõ. Sawa'e katu te ame'ẽ ke manõ. Aja rahã, sawa'e ta katu ym ame'ẽ ta manõ ym

ta me'ẽ te'e. Kirisutu manõ, a'erehe Tupã koty pehẽ ke a'e muhyk raho, ame'ẽja saka.

19 Kirisutu'ã pandu oho. Awa'ã ta pe pandu oho. Ame'ẽ awa'ã ta kyndaha pe ixo, ame'ẽja saka.

20 A'eta riki Tupã rehe hendu ym ame'ẽ ta ke. A'eta rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Ixoty a'eta py'a ke a'eta muruwak, ame'ẽ rehe Tupã harõ hũ ixo tipe. Jarusu keruhũ Noe mujã ixo rahã, a'e harõ hũ ixo tipe. Anĩ. Muruwak ym. Kuja jõ katu uhem. Jarusu keruhũ pe heta ym te awa ta ixo. Kuja jõ, awa po wajar mahapyr hetaha. A'eta jõ y ngi uhem. Y jukwa ym.

21 Noe ta y ngi uhem, ame'ẽja saka, a'erehe ame'ẽ riki apo mujahuk ame'ẽja saka tĩ. Awa ki'aha ke kutuk, a'erehe my? Anĩ. Awa py'a ke Tupã juhyk, a'erehe ame'ẽ pandu: "Ihẽ py'a juhyk aja ihẽ axo" aja. Pandu tĩ: "Tapijar te'e we nde rehe ihẽ apy'a katu" aja Tupã pe pandu. A'erehe ame'ẽ ke Tupã muhã katu. Manõha ngi Jesu Kirisutu kwera katu uhem. A'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu. Pehẽ ke amõ mujahuk, pe, y ngi pehem rahã, Kirisutu aja manõha ngi pekwera katu pehem tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe pehẽ ke Tupã muhã katu.

22 A'e riki ywa pe oho. Pe, Tupã rake a'e wapyk oho. (Aja rahã, katu te ame'ẽ ke a'e, aja upa ngã ukwa katu.) Upa Tupã je'ẽha rahoha

tama'e kapitā keruhū a'e. Ywa pe kapitā ta ixo. Ame'ē tama'e kapitā keruhū ke Jesu tī.

4

Pexoha pyahu aja pexo apo y

¹ Kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, a'e ke amō ta mupyrara hū. Arahā ipy'ahu te'e hendu. Aja rahā, a'e aja pehē py'a pe pekwa pekwa pexo tī. Pehē ke amō ta mupyrara ta tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī. Ma'e ka'u te'eha ke awa ta ma'ema'e, ame'ē ke rehe Kirisutu muhepy. A'erehe a'e ke amō ta mupyrara hū. Apo a'e ke awa ta katu ym ame'ē ta mupyrara ym te ta tī. A'erehe a'e aja pekwa pekwa pexo tī. Pehē py'ahu te'e pehendu tī.

² Apo har kupe koty Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Kome'ē ywy pe pexo rahā, a'e putar ame'ē ke pema'ema'e katu. Ma'e peka'u te'eha ke peputar ame'ē ke pema'ema'e ym pexo.

³ Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta putar katu. Yman ame'ē ta aja pema'ema'e hū pexo tī. Kuja pexo. Peka'u te'e pexo. Kawī ngi peka'u hū pexo tī. Amō kūjā ta rehe peka'u te'e tī. Amō sawa'e ta rehe peka'u te'e tī. Awa mi'u matyriha ke jō peputar tī. Katu ym aja. Amō ta 'ar koty te we kawī ke pe'u tar katu. Aja rahā: "Jande janepyrātā"

aja pepandu. Katu ym aja. Ma'e'ā riki tupā aja amō ta ukwa jupe. Ame'ē rehe pehē py'a pemoī moī tī. Katu ym te ame'ē.

⁴ Upa aja Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ixo rī. Ka'u te'e hū ixo rī. Pe, a'eta aja pexo ym apo 'y. A'erehe a'eta jupandu:

—Mā! Ma'erehe my? — aja a'eta jupe.

Ukwa ym. A'erehe pehē rehe a'eta juru ai.

⁵ Pe, myja kome'ē ywy keruhū pe a'eta ixo my, ame'ē ke Tupā pe a'eta mujekwa ta. Apo ixo ame'ē ta ke Tupā riki mupyrara ta. Manō ame'ē ta ke a'e mukwera katu ta muhem, pe, a'eta ke mupyrara ta tī. Ame'ē rehe a'e harō ixo.

⁶ Manō ame'ē ta pe myrandu katu ke amō ta pandu pandu. Yman se pewe ixo rahā, myrandu katu ke amō ta pandu pandu tipe a'eta pe. Pe, upa amō ta aja a'eta manō tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe amō ta aja a'eta manō tī. Ame'ē ta'ā pewe ixo rī. Tupā uhā te hū ame'ē ke a'e. Aja ame'ē ta'ā tī. Uhā tī. (A'erehe ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta tī.)

Ma'e ke Tupā me'ē, ame'ē ke namō pema'e katu

⁷ Kome'ē 'ar rehe angaha uhyk tate. Pahar peparahy ym pexo. Pekwa katuha namō pexo katu. Aja rahā, Tupā namō pepandu pandu katu ta.

⁸ Kuja rahã, i'ar koty te we katu te ha. Pepy'a katu te hũ pehẽ juehe pexo. Aja rahã, pehẽ pe mãte hũ ma'e jaxer ame'ẽ ke amõ ta ma'ema'e rahã, ame'ẽ ta rehe pehẽ py'a pemujywr katu ta.

⁹ Pehẽ rok pe amõ ta ke pemupyta katu. Pehẽ rok wyr pe har ta je'ẽ je'ẽ ym ha namõ pemupyta katu.

¹⁰ Pehẽ pe pame katu te amõ amõ ma'e ke Tupã me'ẽ me'ẽ. A'e muwyr ame'ẽ ke pemuhãi katu. Pekyty'ỹ ym amõ ta rehe. Aja amõ ta ke pemuhury katu.

¹¹ Ma'e ke amõ pandu pandu rahã, mã peja Tupã je'ẽha ke pandu pandu. Jesu kotyhar ta namõ ma'e ke ma'ema'e rahã, pyrãtãha ke Tupã muwyr, ame'ẽ namõ mã peja ma'ema'e katu. Aja rahã, upa katu te katu ame'ẽ ke ma'ema'e katu. A'erehe Tupã pe pandu ta:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja.

Jesu Kirisutu kotyhar ta ke a'eta, a'erehe aja me'ẽ Tupã pe pandu ta.

A'e riki katu te me'ẽ ke a'e.
A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

Aja te'eha a'e. (Amen. Ame'ẽ riki: "A'e tỹ.")

Kirisutu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara

¹² Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ta ke pehẽ tĩ! Pejuruwr katuha ke amõ ta mukanim tar katu, a'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ. Mahy hũ

tĩ. "Jande ke mupyrara ym ta awa" aja ym pekwa pekwa pexo. (Pehẽ pejuruwr katuha ke jetehar te my. Ame'ẽ ke manga.) A'erehe pepyraraha ngi pemukahem ym.

¹³ Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ. Aja pehẽ ke tĩ. Mupyrara ta pehẽ ke tĩ. Aja rahã, pehẽ rury pexo. Aja rahã, Kirisutu pyrãtãha ke Tupã mujesak rahã, pehẽ rury katu te ta.

¹⁴ Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ rehe amõ ta juru ai. Anĩ. Pehẽ rury katu pexo rĩ. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ, a'erehe pehẽ rury katu pexo. Pehẽ rehe amõ ta juru ai rahã, Tupã'ã riki pehẽ py'a rehe ihĩ katu, aja pekwa. Tupã ngi a'e uwyr. Pehẽ ke muhury katu uwyr.

¹⁵ Pepyrara hũ pexo. Amõ ke pehẽ pejukwa, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõma'e ke pemukanim, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Ma'e jaxer ame'ẽ ke pema'e, a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki. Amõ ta ixoha ke pemujaxer a'erehe pepyrara hũ pexo my? Anĩ. Aja ym rahã, katu tiki.

¹⁶ Kuja katu. Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara. Aja rahã, pehẽ ruxĩ ym ingi. "Kirisutu kotyhar ta ke jande" aja pepandu. A'erehe Tupã pe pepandu tĩ:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke

— aja.

17 Awa ta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë angaha ke rehe uhyk oho apo 'y. Ixotyhar ta rehe har a'e ukwa py ta. Jande riki ixotyhar ta ke. Jande ke a'e mupyrara py ta. (Aja rahã, jaxoha ke jamukatu ta. Aja rahã, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar ta.) Ixotyhar ta ke a'e mupyrara rahã, myrandu katu rehe jurujar ym ame'ë ta rehe mäte hũ pyraraha ke ihĩ ta. Myrandu katu ke Tupã muwyr, ame'ë ke rehe a'eta jurujar ym, a'erehe mupyrara ta.

18 Tupã je'ëha rehe kuja panduha ihĩ:

“Awa ta katu te ame'ë rehe pyraraha uhyk. A'engi ame'ë ta ke Tupã muhã katu ta.

Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe myja ta my? Marã ka ym a'eta ke muhãha.

Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta rehe myja ta my tĩ? Marã ka ym a'eta ke muhãha tĩ.”

19 A'erehe amõ ta pyrara hũ ixo. Tupã putar, a'erehe pyrara hũ ixo. Aja se ixo rahã, ma'e katu ame'ë ke ma'ema'e katu rĩ. Aja Tupã rehe jurujar katuha ke mujekwa. A'e riki kome'ë ywy keruhũ mujã ame'ë ke a'e. A'e pandu katu ame'ë ke ma'ema'e katu tĩ. A'erehe a'eta jurujar katu ehe.

5

Tupã kotyhar ta rehe har

1 Pehë namõ tamũi ta ixo. Jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ta ke a'eta. A'eta pe ihë apandu ta apo 'y. Ihë Petu. Ihë tamũi tĩ. Jurujar katu ame'ë tama'e kapitã ke ihë tĩ. Kirisutu ke amõ ta mupyrara hũ rahã, ihë asak te'e ehe. Yman rahã, a'e ke Tupã mujesak rahã, inamõ ihë axo ta tĩ. Ko tamũi ta pe ihë apandu.

2 Arapuharan ta rehe usakiha ta usak usak katu ixo. Aja Tupã kotyhar ta rehe pehë tĩ. Ixotyhar ta ke pehë koty Tupã muwyr, ame'ëja saka. “Jasak tar ym” aja ym pepandu. Anĩ. Tupã putar, aja ixotyhar ta rehe pesak pesak katu pexo. Pehë atu peputar katu, a'erehe a'eta rehe pesak pesak katu pexo. Tamatarer pepyhyk ta, a'erehe ame'ë parakyha ke pema'ema'e, aja ym pekwa pexo. Ixotyhar ta ke pemuhury tar katu, a'erehe pesak tar katu pexo, aja rahã, katu tiki.

3 Pehë koty Tupã kotyhar ta ixo. Ame'ë tama'e kapitã keruhũ aja ym pexo. A'erehe a'eta pe hãtã ym pepandu pandu. Katu pexoha pemujekwa a'eta pe. Aja rahã, pehë aja a'eta tĩ. Katu a'eta ixoha tĩ.

4 Pe, usakiha keruhũ uwyr rahã, iãkã rehe har katu te ame'ë ke ame'ëja saka pehë pe a'e me'ë ta. Ame'ë katu te ha kanim ym ta riki. (Kirisutu riki usakiha keruhũ a'e.)

5 Sawa'e wan ame'ë ta! Pehë pe ihë apandu. Tamũi ta rehe pehendu katu.

“Katu te ame'ë ke jande” aja pehë pekwa pekwa ym pexo. Pe, pehë mu ta namõ pema'ema'e katu pehë juehe pexo. Jete. Kuja Tupã je'ëha rehe panduhda ihĩ:

“ ‘Katu te ihë’ aja ukwa jupe ame'ë ke Tupã putar ym.

Pe: ‘Katu te ihë’ aja ym ukwa ukwa ixo, ame'ë rehe a'e ipy'a katu.” Aja Tupã je'ëha rehe panduha ihĩ.

⁶ A'erehe: “Katu te jande” aja ym pekwa pekwa pexo. Aja Tupã rehe pehë py'a pemoĩ moĩ katu. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Pe, a'e putar rahã, pehë rehe har a'e pandu ta:

—Pehë katu — aja.

⁷ Pehë pejumupyaiha ke upa katu te Tupã namõ pepandu. Aja rahã, pehë rehe pyrara a'e usak katu ta. (Pehë ke muhury katu ta.)

⁸ Satana, pehë ruwajan, a'e riki jangwate ahem hũ ame'ëja saka. (Åjã ramũi a'e.) U'u ta, ame'ë ke a'e kekar kekar ixo, ame'ëja saka ixo. (Aja rahã, pehë pejurujuar katuha ke a'e mukanim tar katu.) A'erehe pepyhĩ ym, aja pexo katu. Pema'ã ma'ã katu pexo, aja pexo katu tĩ.

⁹ Pejan ym ingi. Pete'e ta pepu'am pe'am, aja pexo. (Aja rahã pejurujuar katuha ke pehijar ym ta.) Pehë ke amõ ta mupyrara hũ. Pehë jõ ym, aja pekwa. Aja upa amõ Jesu kotyhar ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Kome'ë

ywy keruhũ rupi Jesu kotyhar ta ixo. Ame'ë ta ke amõ ta mupyrara hũ tĩ. Aja pekwa katu.

¹⁰ Pepyraraha upa rahã, pehë ke Tupã muhury katu ta. Mukatu ta. Pehë pe pyrãtãha ke a'e muwyr ta tĩ. Aja rahã, pejurujuar katuha ke pehijar ym ta. A'e riki awa ta rehe ipy'a katu te hũ ame'ë ke a'e. A'e riki pehë pe pandu:

—Kirisutu kotyhar ta ke pehë. A'erehe ihë renda pe ihë namõ aja te'e ta pexo — aja pehë pe pandu.

¹¹ A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Aja te'e ta a'e ixo. Amen. Ame'ë: “A'e tỹ” aja.

Katuha ke Petu mondo

¹² Pehë pe paper pinim ta'yr mi ihë amondo axo. Ihë apandu ame'ë ke Sir mupinim a'e. Ihë mu ke a'e. (Jesu rehe a'e jurujuar katu, a'erehe ihë mu a'e.) A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Pehë py'a ke ihë amuhury tar katu. A'erehe kome'ë paper pinim ihë amondo axo. Tupã namõ pexo ta kỹ. Ame'ë riki jetehar te ke. Pehë rehe Tupã ipy'a katu te hũ. Ame'ë ke ihë apandu katu. Mã peja Tupã rehe pejurujuar katuha ke pehijar ym.

¹³ Mambiro ok ta pe jurujuar katu ame'ë ta ixo. Yman a'ep pe har ta pe Tupã pandu tĩ.

—Ihë rehe pejurujuar katu. Ihëma'e wan ta pehë — aja ngã pe.

A'eta riki pehẽ pe katuha ke mondo ixo. Mak mondo ixo a'e tĩ. Ihẽ ra'yr aja a'e.

¹⁴ Pehẽ ruryha namõ pehẽ po pepyhyk pyhyk katu pehẽ ngi.

Kirisutu kotyhar ta ke pehẽ. Mã peja upa pehẽ py'a ke Tupã muhury katu.

Upa.

Petu mupinim me'ē ke Mokōihar ke

Petu kome'ē paper ke mupinim. Mokōihar ke. A'e ke amō ta jukwa ta, aja a'e ukwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mu'e tar katu. A'erehe kome'ē paper pinim ke a'e mondo.

Yman rahā, amō ta uwyr ta. Ame'ē ta te'eha ke mu'e ta. Kirisutu ruwajan ta ke a'eta. Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran ke a'eta tī. Aja Petu mujekwa katu. A'erehe Jesu kotyhar ta pe a'e pandu: “Tapijar te'e we Jesu Kirisutu rehe har pejumu'e katu te we pexo rī” aja Petu mupinim.

¹ Ihē Simā Petu. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihē. A'e pandu ihē pe:

—Myrandu katu epandu eho — aja ihē pe.

Ame'ē apandu pandu ame'ē ke ihē.

Jesu Kirisutu riki katu te ame'ē ke a'e. Jande ke a'e muhā katu. Jandema'e Tupā a'e tī. A'e riki katu te ame'ē ke, a'erehe jande aja pejurujar katu ehe tī. Katu te me'ē ke ame'ē. Pejurujar katuha ke Tupā me'ē pehē pe, ame'ēja saka.

Ko pehē pe paper pinim ihē amondo axo. Pehē riki pejurujar katu ame'ē ta ke pehē.

² Tupā rehe har pekwa katu. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te rehe har aja tī. Pekwa katu tī. A'erehe mā peja amō we pehē rehe a'eta

ipy'a katu te hū. Mā peja amō amō we pehē py'a ke a'eta muhury katu tī.

Pexoha katu aja pexo

³ Jande pe pyrātāha ke Tupā muwyr. A'erehe upa jandema'e ke kohī. Ame'ē namō Tupā aja katu te jande tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixōi te ipe. Aja rahā, ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar jaxo. Aja rahā, a'e aja jaxo katu tī. Ehe har jande jakwa katu, a'erehe katu te ame'ē ke jō jama'ema'e katu jaxo tī. A'e riki jande pe pandu:

—Ihē axo ame'ē pe pexo ta tī. Wera hū ame'ē pe pexo ta tī. Ihēma'e katu te ha ke pekwa ta tī — aja Tupā pandu.

⁴ Aja ame'ē jande pe a'e pandu katu. Katu te hū ame'ē pandu katuha ke. “Ihē axo ame'ē pe pexo ta tī” aja jande pe Tupā pandu katu. Aja jakwa katuha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jahijar katu. Ma'e ka'u te'eha ke Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ma'ema'e hū. A'erehe mupyraraha renda pe oho ta. Aja jama'ema'eha ke jahijar katu. Pe, Tupā riki katu te aja jaxo ta tī.

⁵ A'erehe mā peja amō we pehēma'e ke pematyr katu, aja pexo. Kuja. Tupā rehe pejurujar katu. A'engi amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e tī. Mā peja katu ame'ē ke pema'ema'e. A'engi amō we tī. Mā peja Tupā rehe har pekwa katu te we pexo.

⁶ A'engi amō we tī. Ma'e peka'u te'eha ke pema'e tar katu ame'ē ke mā peja pema'e

ym pexo. A'engi amō we tī. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, mā peja pehē py'ahu te'e pehendu. A'engi amō we tī. Ma'e ka'u te'eha ma'eha nixói te Tupā pe, aja mā peja pexo tī. (Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'e ym ta tī.)

⁷ A'engi amō we tī. Mā peja pehē mu ta rehe pepy'a katu pexo. A'engi amō we tī. Mā peja upa amō ta rehe pepy'a katu tī.

⁸ Upa katu te aja rahā, pexoha katu ta. Upa katu te aja pema'ema'e katu te rahā, Jesu Kirisutu rehe har pekwa katu te we pexo rī. Aja rahā amō we Tupā putar ame'ē ke pema'ema'e ta tī. Ame'ē ke peputar katu te we pexo tī. Jandema'e sawa'e te a'e.

⁹ Upa aja ym rahā, kuja kotete ma'e usakiha, ame'ēja saka. Eha ym te ame'ēja saka. Aja rahā, marā ka ym amō we ehe har ukwa katuha. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke ipy'a ngi Tupā juhyk. Ame'ē ke harái tī. (A'erehe upa apandu ramō ame'ē ta ke a'e ma'ema'e ym.)

¹⁰ Ihē mu ta! Apandu ramō, aja pexo. Amō we tī. Tupā pandu pehē pe:

—Ihē rehe pejurujuhar katu. Aja rahā, pehē ke ihē amuhā katu ta. Kome'ē ywy keruhū pe har ta ngi har pehē ke ihē kotyhar ta aja amuruwak — aja Tupā.

Ame'ē ke pekwa katu. Mā peja ame'ē ke pehē py'a pe pemupyta katu te hū. Aja

rahā, pejurujuhar katuha ke pehijar ym te ta.

¹¹ Aja rahā, Tupā pandu ta: —Pehē katu! Katuha renda pe pejur katu pengi. Jesu Kirisutu namō pexo katu ta. Aja te'e ta pexo kŷ — aja Tupā pehē pe.

Jesu riki jandema'e sawa'e te. Jande ke a'e muhā katu.

¹² Ihē amupinim ramō ame'ē ke pehē pe aja te'eha ihē amujekwa ta. Aja rahā, peharái ym ta. Ihē amupinim ame'ē ke pekwa katu 'y. Jetehar te ke pehē pe amō ta mu'e. Ame'ē ke pekwa katu te. Pehijar ym ta. Pehē pe ihē amujekwa we ta rī.

¹³ Ko te'e ihē axo rahā, ihē amupinim ramō, ame'ē ke pehē pe ihē amujekwa ta. Aja rahā, pekwa pekwa katu ta pexo. Aja rahā, katu tiki, aja ihē akwa.

¹⁴ Yman atu ym rahā, ihē amanō ta, aja ihē akwa. Ame'ē ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te mujekwa katu te ihē pe.

¹⁵ A'erehe upa ma'e ke ihē ama'ema'e katu ta. Ihē amupinim hū ta. Aja rahā, ihē amanō rahā, ihē raikwer koty aja te'e ta pekwa pekwa katu pexo tī. Ihē amupinim ame'ē ke pekwa pekwa katu ta pexo. Ihē nixói rahā, peharái ym ta.

Kirisutu katuha ke Petu usak

¹⁶ Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te jywyr ta, aja jamujekwa pehē pe. Pyrātāha namō jywyr ta, aja jamujekwa. Aja jamujekwa rahā,

jande atu jande py'a pe jakwa ame'ë ke japandu my? Anĩ. Aja ym. A'e katuha rehe jande reha pe te'e jasad. (A'erehe a'e jywyr ta tĩ, aja jakwa katu.)

¹⁷ Katu ehe har Tupã, jande pái keruhũ pandu rahã, a'ep jaxo tĩ. Ywa pe har weraha muwyr ehe rahã, aja tĩ. A'ep jaxo tĩ. Arahã, ywa pe har weraha katu te ame'ë ngi je'ëha muwyr. Kuja pandu:

—Ko ihẽ ra'yr. Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ë ke nde. Ihẽ ke nde eremuhury katu — aja pandu.

¹⁸ Ywyã keruhũ katu te ame'ë ke pe inamõ jaxo rahã, ywa ngi ame'ë je'ëha uwyr ame'ë ke rehe jande atu jahendu. (Arahã ywa pe har Ta'yr katuha ke ipái mujesak jande pe.)

¹⁹ Pe, myrandu ke ymanihar Tupã je'ëha pandu, ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë riki jetehar te ke aja jakwa katu te tĩ. Ame'ë rehe pehendu katu rahã, katu tiki. Myrandu ke a'eta pandu pandu. Ame'ë riki araparin aja saka. Pytuniha ke muwera katu, ame'ëja saka. Aja te'e xu'em oho. (Aja rahã, Tupã rehe har mujekwa we.) Pe, pytuniwe te jahy rata a'ejõhar wera katu. Pesak ehe. (Ame'ë riki Jesu Kirisutu, aja saka.) Pehẽ pe wera katu, ame'ëja saka. (Aja rahã, upa katu te juehe har Kirisutu mujekwa pehẽ pe.)

²⁰ Amõ we tĩ. Kuja pekwa pekwa katu pexo. Tupã je'ëha rehe Tupã je'ëha pandu ame'ë

ta mupinim. Ame'ë ke awa ke te'e mujekwa ym. Amõ pandu ym rahã, marã ka ym mujekwaha. (Tupã'ã mujekwa ta me'ë te'e.)

²¹ Pesarahã! Myrandu ke Tupã je'ëha pandu ame'ë ta pandu rahã, a'eta pandu tar katu. A'erehe a'eta pandu pandu. Anĩ. Aja ym. A'eta pe Tupã'ã mujekwa. Myrandu ke Tupã muwyr. Ame'ë ke a'eta pandu pandu rahã, a'eta pe Tupã'ã mujekwa katu.

2

Mu'eharan ta rehe har (Jun 1.3-16)

¹ Ymanihar Tupã je'ëha pandu ame'ë ta ixo rahã, amõ ta ixo tĩ. A'eta Tupã je'ëha ke te'e pandu pandu. Apo aja pehẽ namõ mu'eharan ta mu'e mu'e ta tĩ. Te'e a'eta mu'e ta. A'erehe amõ koty koty amõ ta ukwa ta. Mu'eharan ta ke jandema'e sawa'e te muhã katu tipe. Pe, a'eta pandu ta:

—Jande ke a'e muhã ym — aja mu'eharan ta te'e pandu ta.

A'erehe yman rahã, pahar a'eta ke jandema'e sawa'e te mupyrara ta.

² Te'e a'eta mu'e. Pe, a'eta aja ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e ta tĩ. A'erehe amõ ta juru ai ta. Jetehar rehe hendu katu ame'ë ta rehe juru ai ta.

³ Mu'eharan ta ima'ehũ tar katu. Ipy'a rupi te'e ukwa ukwa ame'ë ke a'eta pandu pandu ta pehẽ pe. Aja tamatarer ke a'eta pyhyk pyhyk hũ ta. A'eta ke mupyrara

ame'ë ke yman pete'e harõ uĩ. (Tupã a'e.) A'eta rehe har a'e ukwa katu. Pe, a'eta ke a'e ombor ta. Mupyraraha renda pe ombor ta.

⁴ Jete. A'eta ke jukwa ta. Pesarahã! Yman Tupã je'ëha rahoha ta ixo. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke a'eta. Pyraraha ngi a'eta uhem ym te ta. Mupyraraha renda pe a'eta ke Tupã ombor 'y. A'ep pytun ame'ë pe ixo. Ita tupaham pe pukwar aja ixo. Aja a'eta harõ u'am. Ngã ke Tupã mupyrara hũ ta. Ame'ë angaha ke rehe a'eta harõ u'am. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja jakwa katu.)

⁵ Amõ we tĩ. Yman kome'ë ywy keruhũ ke y keruhũ pe Tupã upa mukanim. Arahã kome'ë ywy keruhũ pe ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ixo. Ame'ë ta ke y keruhũ pe Tupã upa jukwa. (Aja mu'eharan ta tĩ. Tupã jukwa ta tĩ.) Yman kuja jõ manõ ym. Noe a'e. Amõ awa po wajar mokõi hetaha ta manõ ym tĩ. (A'erehe ixotyhar ta ke a'e muhem katu. Ame'ë ke Tupã ukwa katu aja mujekwa katu.) "Tupã katu te ame'ë ke a'e. Pehendu katu ehe" aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta pe Noe pandu pandu tipe.

⁶ Amõ we tĩ. "Sondo ok ta pe har ta katu ym te" aja Tupã pandu. "Ngomo ok ta pe har ta katu ym te tĩ" aja a'e pandu tĩ. Pe, ame'ë mokõi ok ta pe har

ta ke tata pe Tupã mumba. Aja rahã ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mumba ta tĩ, aja amõ ta ukwa ta. Amõ ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta jukwa ta tĩ. (A'erehe mu'eharan ta ke Tupã mupyrara ta tĩ, aja a'eta ukwa ta me'ë te'e.)

⁷ Ame'ë ok ta ngi Ro ke Tupã muhem. Ro riki sawa'e katu ame'ë ke a'e. Sawa'e jaxer ame'ë ta katu ym ame'ë ke ma'ema'e hũ. Ame'ë ke rehe Ro usak rahã, a'e pyai te hũ.

⁸ Ame'ë ta namõ Ro ixo rahã, ma'e jaxer ame'ë ma'eha ke rehe a'e usak usak. Ngã juru ai ha rehe hendu tĩ. Wera rahã pame katu te aja a'e usak usak tĩ. Hendu tĩ. A'erehe a'e pyai te hũ. A'e sawa'e katu ame'ë ke a'e.

⁹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ngi Tupã rehe ipy'a katu ame'ë ta ke jandema'e sawa'e te muhem katu. Ame'ë ke a'e ukwa katu riki. (A'erehe mupyraraha ngi ixotyhar ta te ke a'e muhem katu ta, ame'ë ke a'e ukwa katu tĩ.) Pe, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë ta ke a'e mupyrara ta tĩ. Ame'ë ke a'e ukwa katu tĩ. (A'erehe mu'eharan ta ke a'e mupyrara ta tĩ.) Yman atu rahã, upa ngã ke Tupã mupyrara ta. Ame'ë weraha rehe a'e harõ uĩ. Mupyraraha weraha angaha ke rehe Tupã harõ uĩ.

¹⁰ Jete! Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta putar hũ. Ame'ë ta ke Tupã mupyrara hũ ta. Kome'ë ywy keruhũ pe kapitã keruhũ ke Tupã mu'am. A'e je'ëha rehe hendu ym ame'ë

ta ke Tupā mupyrara hū ta tī.

Mu'eharan ta riki amō ta ngi kyje ym. “Katu te jande” aja a'eta juehe har ukwa jupe naī. Ywa pe har ta katu te ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē ta rehe har: “Ame'ē ta katu te” aja a'eta pandu ym te. Anī. Juru ai riki.

¹¹ Pesarahā! Mu'eharan ta 'ar koty te we Tupā je'ēha rahoha tama'e pyrātāha. Pe, a'eta ywa pe har ta ma'e katu te, ame'ē ta rehe juru ai ym riki. Ājā tama'e kapitā rehe juru ai ym. Ame'ē rehe jan-dema'e sawa'e te ruwa koty a'eta juru ai ym. (Mu'eharan ta anī. Juru ai te'e ixo. Katu ym aja.)

¹² So'o ka'a rupi ixo ame'ē ra'yr ke u'ar. Pe, ame'ē ke amō ta pyhyk. Pe, jukwa. Mu'eharan ta riki ame'ēja saka. Ipy'a pe te'e a'eta ukwa ukwa ixo, ame'ē ke a'eta ma'ema'e ixo tī. So'o aja ma'e ke ukwa ym aja te'e a'eta ixo. Ame'ē rehe a'eta juru ai. So'o ka'a rupi ixo aja a'eta ke Tupā jukwa ta tī.

¹³ Amō ta ke mu'eharan ta mupyrara. Aja a'eta ke Tupā mupyrara ta tī. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'eta putar. Ame'ē ke wera rahā riki a'eta ma'ema'e. Huxī ym riki. Aja a'eta jumuhury a'eta juehe. Jesu manō ame'ē ke pekwa pekwa peī rahā, ma'e ke pe'u. Pehē namō mu'eharan ta u'u rahā, a'eta ngi amō ta huxī. A'eta katu ym. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha namō a'eta ixo rī. Ipy'a juhyk aja ym ixo.

¹⁴ Kūjā ta ka'u te'e ame'ē ta rehe a'eta usak tar katu jō. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo. A'ewan ym ma'ema'eha ke a'eta pe. Ukwa katu ym ame'ē ta ke a'eta muka'u te'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ta ma'ema'e tī. Tamatarer pyhyk hū ame'ē ke rehe jō mu'eharan ta ukwa ukwa ixo. Tupā mupyrara ta ame'ē ta ke a'eta.

¹⁵ Pe, katu te ame'ē ke ngi a'eta pia oho, pe, ka'a pe te'e a'eta kanim oho. Ame'ēja saka a'eta ixo. (Aja rahā, jete-har te ke a'eta ukwa, ame'ē ke hijar. Pe, te'e pandu pandu ixo.)

Maraā Mbeo ra'yr. A'e ma'ema'e ame'ē ke aja mu'eharan ta ma'ema'e tī. Tamatarer rehe ipy'a ke Maraā moī, a'erehe ma'e katu ym ame'ē ke ma'ema'e. (Ame'ē ta aja mu'eharan ta tī.)

¹⁶ Pe, amō pandu Maraā pe: —Mā peja katu ym ame'ē ke ema'e ym — aja pandu ipe.

Aja me'ē riki jumen pandu ipe. Awa aja jumen pandu ipe. Pe, Maraā ka'u te'eha ke a'e muhijar. Maraā riki Tupā je'ēha pandu ame'ē ke a'e. (Aja mu'eharan ta tī. Ame'ē ta ka'u te'eha ke Tupā jō riki muhijar ta tī, aja jakwa katu.)

¹⁷ Mu'eharan ta riki ywyk-war upa te'e y typa ame'ēja saka. (Aja rahā jaxer ame'ē ta ke a'eta, aja mujekwa.) Ywa takāxīha ke amō koty koty ywytu peju raho, ame'ēja saka riki mu'eharan ta tī. (Aja

rahã, pahar amõ koty koty a'eta ukwa. Katu ym aja.) Pytun te hũ ame'ẽ renda ke Tupã mukatu. A'ep a'eta ke Tupã ombor ta indo.

18 “Katu te jande” aja me'ẽ upa mu'eharan ta pandu pandu naĩ. Ka'u te'eha rupi te'e a'eta pandu pandu tĩ. Pe, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amõ ta hijar Tate. Ame'ẽ ke mu'eharan ta ukwa. Pe, ame'ẽ ta ke mu'eharan ta muka'u te'e tĩ. Aja ma'e ka'u te'eha ma'eha rehe mujywyр ta mondo, ame'ẽja saka.

19 “Peputar ame'ẽ ke pema'ema'e katu” aja mu'eharan ta pandu naĩ. Anĩ. A'eta te'e marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha. Pesarahã! Katu ym ame'ẽ ke amõ ma'ema'e. Ame'ẽ ke marã ka ym hijariha rahã, ame'ẽ riki aja te'e ta ixo. Katu ym aja.

20 Ma'e katu ym ame'ẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e hũ. Ame'ẽ ke amõ ta hijar katu. Jesu riki jande muhãha. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te ke a'eta ukwa katu, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar. A'engi ame'ẽ pe a'eta jwyр tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha pe jwyр tĩ. Marã ka ym hijariha. Aja rahã, ixo py 'ar koty te we katu ym ha aja a'eta ixo.

21 Aja rahã kuja katu ta tipe. Myja rahã, amõ pe Tupã pandu my:

—Nde katu te. Ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha ke nixoi te nde pe — aja Tupã pandu my.

Ame'ẽ ukwa ym rahã, katu ta tipe. Ame'ẽ ukwa rahã, pe, panduha katu te ame'ẽ ke hijar rahã, ame'ẽ riki i'ar koty te we jaxeriha. Panduha katu te ame'ẽ ke amõ pandu ipe, ame'ẽ ke hijar rahã, i'ar koty te we jaxeriha.

22 A'eta ma'eha kuja mujekwa. Yman sawa'e ukwa katu ame'ẽ ke paper rehe mupinim. Ame'ẽ riki jeterhar te ke aja mujekwa. Kuja mupinim:

“Jawar we'en rahã, ame'ẽ pe te'e a'e jwyр u'u indo.”

Kuja amõ we tĩ:

“Kure ke y pe amõ mujahuk rahã, pahar tu'um ame'ẽ pe kure jere jahuk oho” aja amõ mupinim.

Aja rahã, jaxeriha rehe jwyр oho, aja mujekwa. (Ame'ẽja tĩ. Jandema'e sawa'e te rehe har ukwa katuha ke hijar rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha rehe jwyр. Katu ym te riki.)

3

Jandema'e sawa'e te jwyр ta

1 Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Ko mokoihar paper rehe ihẽ amupinim aĩ. Mã peja pehẽ py'a pe ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pekwa pekwa ym pexo. Aja mokoihar paper rehe ihẽ amupinim. Aja rahã, peharai ym ta pexo.

2 Yman Tupã je'eha pandu ame'ẽ ta pandu. Katu te ame'ẽ ta ke a'eta. A'eta pandu ame'ẽ ke mã peja

pekwa pekwa katu pexo. Jesu mondo ame'ë ta pe je'ëha ke jandema'e sawa'e te mujekwa. Ame'ë je'ëha ke pehë pe Jesu mondo ame'ë ta pandu pandu. Ame'ë ke pekwa pekwa katu pexo tĩ. Jesu riki jande muhãha ke.

³ Kuja pekwa pekwa py pexo. 'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, amõ sawa'e ta ixo ta. Ma'e ka'u te'e ha namõ a'eta ixo ta. Pehë rehe a'eta puka puka hũ ta. Ahem hũ ta tĩ.

⁴ Kuja a'eta pandu ta:

—A'e jywyr ta. Aja a'e manga katu riki. Mã! My mamy? Nixói riki. (Jande ramõi ta harõ hũ ixo ehe.) A'eta upa manõ. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã. Aja te'e kome'ë ywy keruhũ ihĩ rĩ. A'erehe a'e jywyr ym ta, aja jakwa — aja a'eta pandu ta naĩ.

⁵ Kuja puka puka hũ ame'ë ta harái riki. Ukwa tar ym riki. Kuja. Yman Tupã pandu. Aja kome'ë ywy keruhũ a'e mujã. Ywa ke mujã tĩ. Y ngi kome'ë ywy uhem. Y ramõi pyter pe ihĩ.

⁶ Y pe ymanihar kome'ë ywy keruhũ ke Tupã jupyk. Upa katu te ma'e ke jukwa. Y keruhũ pe jupyk. (A'erehe Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Ame'ë ke puka puka hũ ame'ë ta harái.)

⁷ Apo kome'ë ywy keruhũ kohĩ. Ywa rehe ihĩ ame'ë ta pehĩ tĩ. Upa ame'ë ta rehe har Tupã pandu: "Mã peja ixo rĩ." A'erehe yman pandu aja apo ixo rĩ. Anĩ. Aja te'eha ihĩ ym ta. Yman rahã, kome'ë

ywy keruhũ ke tata pe Tupã mai ta. Ywa rehe ihĩ ame'ë ke aja tĩ. Mai ta tĩ. Ame'ë angaha ke rehe uhyk ym rahã we, pewe ixo we rĩ. Ma'e katu ym ma'ema'e ame'ë ta ke Tupã mupyrara ta. Pe, uwyriha anga rehe har ukwa ym rahã, mupyraraha renda pe mondo ta tĩ. Aja ym rahã, kome'ë ywy keruhũ ixo rĩ. Ywa rehe ixo ame'ë ta aja tĩ. Ixo rĩ. "Mã peja ixo rĩ" aja Tupã pandu. (A'erehe Tupã pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu.)

⁸ Ihë rehe katu ame'ë ta ke pehë. Pehë riki apy'a katu ame'ë ta ke pehë tĩ. Kuja peharái ym pexo. (Yman te aja jakwa. Tupã pe anĩ.) A'erehe miu (1.000) warahy 'ar aha oho rahã, ame'ë riki peteĩ weraha aha oho, aja jandema'e sawa'e te ukwa. Juja katu te ipe. Peteĩ weraha aha oho rahã, ame'ë riki miu (1.000) warahy 'ar aha oho, aja a'e ukwa. Juja katu te ipe.

⁹ A'e pandu katu ame'ë ke jandema'e sawa'e te ma'ema'e ta kÿ. Pahar ym a'e ma'ema'e, aja amõ ta ukwaha naĩ. Anĩ. Aja ym. A'e ma'ema'e ta kÿ. Pesarahã! Mupyraraha renda pe amõ oho ta, ame'ë ke a'e putar ym. Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã hijar, ame'ë ke a'e putar katu. A'erehe ngã py'a ixoty muruwak, ame'ë rehe a'e harõ katu uĩ.

¹⁰ Jandema'e sawa'e te jywyr, ame'ë weraha angaha rehe uhyk ta kÿ. Ma'e mukanĩha uwyr, ame'ëja saka

harō ym ehe rahā, jandema'e sawa'e te uwyr ta kŷ. Arahā ywa riki kanim ta oho. Tyapu te hū ha namō kanim ta oho. Ywa rehe ihī ame'ē ke ukwái ta tī. Upa ta kanim. Kome'ē ywy keruhū kanim ta tī. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe ixo ame'ē ta ke kanim ta tī.

11-12 Aja ame'ē upa katu te ma'e ke kanim ta oho. Aja rahā, myja me'ē pexoha katu my? Pesarahā! Katu ym ma'ema'e, ame'ē ta ke Tupā mupyrara ta. Ame'ē weraha angaha ke rehe peharō pexo rahā, mā peja katu pexo. Aja rahā, katu tiki. Tupā rehe pehē py'a tapijar te'e we pemoī moī katu tī. Aja rahā, katu tiki. Ame'ē weraha ke pahar pemuhyk, aja pema'ema'e katu pexo. Ame'ē weraha uhyk rahā, ywa upa ukwái ta. Upa ta kanim. Ywa rehe ihī ame'ē ke upa ta musururu mondo. Hakuha upa ta musururu mondo.

13 "Ywa pyahu ame'ē ke ihē amujā ta. Ywy keruhū pyahu ame'ē ke aja tī. Amujā ta tī" aja Tupā manga katu. A'ep katu te ame'ē ta jō ixo ta. Mā peja ame'ē rehe jaharō katu jaxo.

14 Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Ame'ē weraha rehe peharō pexo rahā, Tupā ruwa koty pexo, aja saka pekwa pekwa pexo. A'e usak uī, aja saka a'erehe mā peja pexoha katu aja pexo. Mā peja peka'u te'eha ke pema'e ym. Pehē py'a a'e juhyk, aja pexo. Mā peja Tupā namō pehē rury katu pehē pexo.

15 (A'e uwyr ym we rī, a'erehe uwyr ym te ta, aja ym pekwa pekwa pexo tī.) A'e harō we rī. Aja rahā, amō we pehē ngi har amō ta jurujar katu ta. Aja rahā, amō we Tupā muhā katu ta. A'erehe a'e harō we rī. Aja pekwa pekwa pexo. Aja Páu mupinim pehē pe tī. Ukwa katuha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē namō pehē pe a'e mupinim. Páu rehe japy'a katu ame'ē ke a'e.

16 Kirisutu jywyr ta. Ame'ē rehe har Páu mujekwa rahā, upa paper rehe a'e mupinim. A'e mondo ame'ē paper rehe ame'ē rehe har a'e mupinim. Amō amō ma'e ke a'e mupinim ame'ē ke amō ta ukwa katu ym. Pe, ame'ē ke amō koty muka'u te'e ame'ē ta mujekwa. Ukwa ym ame'ē ta aja tī. Amō koty mujekwa tī. Aja amō Tupā je'ēha rehe ihī, ame'ē ke amō koty koty a'eta mujekwa. Te'e pandu, aja saka. Aja Tupā mupyrara ame'ē ke a'eta jumuhyk a'eta juehe.

17 Ihē rehe katu ame'ē ta ke pehē! Pesarahā! Amō ta amō koty Tupā je'ēha mujekwa aja pekwa katu. A'erehe pepyhyí ym, aja pexo! Aja rahā, amō koty sawa'e katu ym ame'ē ta mu'e, ame'ē koty pejumu'e ym ta peho. Jetehar te ke pekwa, ame'ē ke pehijar ym ta tī.

18 Jesu riki jande muhāha ke! Jesu Kirisutu riki jandema'e sawa'e te. Ehe har tapijar te'e we pekwa katu te we pexo. Pehē rehe a'e ipy'a

katu. Ame'ẽ rehe har tapi-
jar te'e we pekwa katu te we
pexo. Mã peja japandu ipe:

—Ne jõ riki katu te ame'ẽ ke.

Aja apo mã peja japandu
ipe. Mã peja aja te'e ta
japandu ipe. Amen. Ame'ẽ
riki: “A'e tỹ” aja.

Upa.

Juā mupinim me'ě ke Peteĩhar ke

Juā kome'ě paper ke mupinim. Jesu kotyhar ta pe a'e mondo. Amō ta amō koty Jesu rehe har mu'e. Ame'ě ke Juā mukatu tar katu, a'erehe kome'ě paper ke mupinim.

Kuja Juā mujekwa. Jesu Tupā ra'yr a'e. Awa aja te'e kome'ě ywy keruhū pe a'e uwyr tĩ. Jesu rehe har amō ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar katu ta me'ě te'e, aja Juā mupinim. Tupā rehe har ukwa rahā, aja tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijar ta me'ě te'e tĩ. Jesu kotyhar aja rahā, imu ta rehe ipy'a katu ta me'ě te'e tĩ, aja Juā mujekwa.

“Imu ta” aja pandu rahā, Jesu kotyhar ta ke, aja jakwa.

“Ta'yn ta” aja pandu rahā, Jesu kotyhar ta ke tĩ, aja jakwa tĩ.

Jesu rehe har

¹ Ihē Juā. Jesu rehe har ihē amupinim aĩ. A'e riki jande ke muhā katu. Kome'ě ywy keruhū nixói te rahā, pete'e ixo me'ě te'e a'e. Ima'e panduha rehe jahendu. Jasak ehe tĩ, Jesu rehe. Jama'ã katu ehe tĩ. Jande po pe japyhyk pyhyk ehe tĩ.

² Kome'ě ywy keruhū pe a'e uwyr rahā, jasak ehe. Ame'ě rehe har japandu pandu ngā pe. Uhā te hū ame'ě ke a'e.

Ipái namō a'e ixo. Jande pe Ta'yr rehe har a'e mujekwa.

³ Ma'e jasak ame'ě ke japandu pandu pehē pe. Ma'e jahendu ame'ě ke japandu pandu tĩ. A'erehe pehē namō jande juehe katu jande jaxo. Jete riki. Jande pái keruhū namō jande juehe katu jande jaxo tĩ. Ta'yr namō jande juehe katu jande jaxo tĩ, Jesu Kirisutu namō.

⁴ Ame'ě rehe har pehē pe jamupinim. Aja rahā jande rury katu te jaxo apo'y.

Tupā rehe har

⁵ Ta'yr mu'e ame'ě ke jahendu. Ame'ě ke pehē pe japandu pandu tĩ. Kuja:

—Tupā riki weraha aja saka. (Aja rahā, katu te ame'ě ke a'e.) Pytuniha aja ym a'e. (Aja rahā, nixói te ma'e jaxeriha ke ipe) — aja japandu.

⁶ A'erehe pytuniha aja ame'ě pe jaxo rahā: “Inamō jande juehe katu jande jaxo” ame'ě panduha te'e riki. Pytuniha aja ame'ě pe jaxo rahā, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e jaxo rĩ. Katu ym aja.

⁷ Tupā riki weraha aja ame'ě pe ixo. Aja rahā, nixói te ma'e jaxer ame'ě ke ipe. A'e aja jande jaxo rahā, jande katu jande juehe jaxo. Pe, Jesu ruwy pe jande py'a ke a'e juhyk. Upa ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke juhyk. Jande pái keruhū ra'yr Jesu.

Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā,

Ame'ē ke Tupā namō japandu ta me'ē te'e

⁸ “Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahā, jande jaka'u te'e. Te'e japandu.

⁹ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e rahā, mā peja Tupā pe japandu:

—Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e. Jande japyai. Mā peja jande py'a ke ejuhyk katu. Mā peja jande rehe nde py'a emujywyr — aja ipe.

Aja me'ē japandu rahā, jande rehe ipy'a jywyr te ta. A'e riki katu te ame'ē ke a'e. A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu ta. Jete. Ipy'a jywyr ta jande rehe.

¹⁰ Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande, aja Tupā je'ēha mujekwa. “Anī. Ma'e jaka'u te'eha ke jama'e ym” aja japandu rahā, Tupā te'e pandu, aja japandu naī. (Anī. Tupā te'e pandu ym te. A'erehe ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ame'ē ta ke jande aja jakwa katu.) Ima'e panduha rehe jahendu ym tī. Aja rahā, katu ym.

2

Jesu jandema'e mukatuha ke

¹⁻² Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihē ra'yr ta aja pehē. Ko ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Tupā pe. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar rahā, katu tiki. Ame'ē rehe har pehē pe ihē amupinim aī. Aja rahā, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta. Pema'e

rahā, jande pái keruhū namō Jesu Kirisutu pandu ta:

—Ma'e ka'u te'eha ke ihē ko-tyhar ta ma'e. Ame'ē ke rehe ihē amuhepy. Ihē amanōha pe ihē amuhepy. A'erehe mā peja nde py'a emujywyr ehe — aja a'e pandu ta.

Aja jandema'e mukatuha ke a'e. A'e riki katu te me'ē ke a'e.

Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha ke rehe a'e muhepy. Amō we tī. Upa kome'ē ywy keruhū pe har ta ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe a'e muhepy tī. A'erehe Tupā ipy'a jywyr ngā rehe tī.

³ Tupā je'ēha rehe jahendu katu rahā, ehe har jakwa katu, aja jakwa katu.

⁴ Amō pandu:

—Ehe har akwa katu — aja.

(Aja rahā, ima'e je'ēha rehe hendu katu ta me'ē te'e.) Je'ēha rehe hendu ym rahā: “Ehe har akwa katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Jetehar te ke ukwa ym.

⁵⁻⁶ Je'ēha rehe amō hendu katu rahā, Tupā rehe a'e ipy'a katu. Pe, ipy'a katu te we ehe rī. Kuja jakwa katu. Amō pandu:

—Tupā namō ihē juehe katu ihē axo — aja.

Aja rahā, mā peja Jesu Kirisutu aja katu a'e ixo tī. (A'e aja katu ame'ē ke ma'ema'e tī.) Kome'ē ywy keruhū pe Jesu ixo rahā, katu ame'ē ke a'e ma'ema'e. Aja te'eha a'e ma'ema'e. A'e aja amō tī. Katu ame'ē ke ma'ema'e ta me'ē te'e tī. Aja rahā, Tupā namō a'e juehe

katu a'e ixo, aja jande jakwa katu te tī.

“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo” ame'ē je'ēha pyahu ame'ē ke

⁷ Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Pehendu katurahā! Ko Jesu je'ēha ke ihē amupinim aī. (*“Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”* aja a'e pandu.) Ame'ē ke pyahu ym. Ymanihar je'ēha ke ame'ē. Jesu rehe pejurujar katu py rahā, (*“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”*) ame'ē je'ēha rehe pehendu katu. Ame'ē ke namō pexo katu apo 'y. Ame'ē panduha ke pehē pe ko ihē amupinim aī tī.

⁸ Pyahu aja apo tī. Amō ta rehe Kirisutu ipy'a katu. Ame'ē ke rehe jasak. A'erehe ame'ē panduha jetehar te ke, aja jakwa katu. Pepy'a katu pehē juehe pexo tī, a'erehe (*“pehē pepy'a katu pehē juehe pexo”*) ame'ē panduha jetehar te ke aja jakwa tī. Pytuniha aja asa oho. Weraha aja hendy hendy ixo apo 'y. (Aja rahā, Ta'yr rehe har Tupā mujekwa katu ngā pe apo 'y. A'erehe upa ngā ipy'a katu ngā juehe ixo apo 'y. A'erehe mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo.)

⁹ Upa Jesu kotyhar ta riki imu ta aja ixo. Amō pandu:

—Weraha aja ame'ē pe ihē axo — aja.

(Aja rahā, imu rehe ipy'a katu ta me'ē te'e.) Imu rehe a'e ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī.

(Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym tī. Kuja a'e pandu:

—Pepy'a katu pehē juehe pexo — aja Jesu.

Ame'ē rehe amō hendu ym. Weraha aja ame'ē pe amō ixo rahā, Jesu pandu ame'ē rehe hendu katu.)

¹⁰ Imu rehe amō ipy'a katu rahā, weraha aja ame'ē pe tapijar te'e we a'e ixo katu. (Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu katu.) Aja amō ta ukwa rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ym ta.

¹¹ Pe, imu rehe amō ipy'a ym rahā, pytuniha aja ame'ē pe a'e ixo we rī. Aja rahā, Jesu pandu ame'ē ke rehe a'e hendu ym. Aja te'e a'e ixo. Pytun rahā, jasak ym ma'e, ame'ēja saka. A'erehe marā ka ym katu ame'ē ke a'e ma'ema'eha.

Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ta'yn ta aja saka.

Amō ta tamūi ta aja saka tī. Amō ta ta'ynuhu ta aja saka tī.

¹² “Ta'yn ta” aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramō, a'erehe: “Ta'yn ta” aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Pehē peka'u te'eha pema'ema'eha ke rehe Jesu muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe pehē rehe Tupā ipy'a jywy. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī.

¹³ “Tamūi ta” aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: “Tamūi ta” aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē

ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu rehe har pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Satana mujekwaha rehe pejurujar ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī tī.

14 "Ta'yn ta" aja ihē apandu pehē pe. (Jesu rehe pejurujar katu ramō, a'erehe: "Ta'yn ta" aja apandu pehē pe.) Pehendu katurahā! Jande pái keruhū rehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. "Tamūi ta" aja apandu pehē pe tī. (Jesu rehe yman pejurujar katu, a'erehe: "Tamūi ta" aja apandu tī.) Pehendu katurahā! Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Jesu riki pete'e ixo ame'ē te'e a'e. Ehe har pekwa katu, a'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. "Ta'ynuhu ta!" (Jesu rehe pekwa katu ame'ē ta ke pehē.) Pehendu katurahā! Pehē py'a pe Tupā je'ēha ke pekwa katu pexo, a'erehe pehē pyrātā katu. A'erehe pehē pe ko ihē amupinim aī. Satana mujekwa ame'ē ke rehe pehendu ym. (Ājā ramūi a'e.) A'erehe ko ihē amupinim aī tī.

15 Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke pemanga tar ym pehē. Upa ame'ē tama'e ke rehe pehē py'a pemoī ym tī. Ame'ē ke rehe pepy'a katu rahā, jande

pái keruhū rehe pepy'a ym.

16 Kome'ē ywy keruhū pe mâte hū te'e ma'e katu ym ame'ē ke ihī. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke jō ma'ema'e tar katu. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym.) Ma'e ke rehe usak, ame'ē ke katu usak. A'erehe ame'ē ke putar katu, aja ukwa. Aja rahā, katu ym. (Ame'ē ke jande pái keruhū putar ym tī.) Kuja ukwaha naī tī. Ima'e ma'e ke jō katu te ame'ē ke, aja amō ukwaha naī. (Upa ame'ē ta ke jande pái keruhū putar ym tī.) Upa ame'ē ta ke Tupā rehe hendu ym ame'ē ta ma'ema'eha ke. Katu ym aja.

17 Ame'ē ma'ema'eha ke kanim ta oho. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e tar katu. Upa katu te ame'ē ke kanim ta tī. Tupā putar ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

Kirisutu ruwajan rehe har

18 Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē! 'Ar rehe angaha uhyk tate. Kirisutu ruwajan uwyr ta, aja pehendu. ("Kirisutu ihē" aja pandu naī.) Aja Kirisutu ruwajan ta heta ixo apo. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk tate, aja jakwa katu.

19 Kirisutu ruwajan ta riki jande ngi har ym, a'erehe jande ngi uhem oho. Jande ngi har rahā, jande namō pyta ta tipe. Jande ngi uhem oho, a'erehe jande ngi har ym aja jakwa katu.

20 Pehē anī. Pehē py'a rehe Tupā'a ke Kirisutu muwyr. (A'e riki mujekwa pehē pe.)

A'erehe jete har te ke upa pekwa katu apo 'y.

²¹ “Jete har te ke pekwa ym” aja ym ihē apandu. Jete har te ke pekwa katu, a'erehe ko ihē amupinim aī. Jete har te ke aja ym amō pandu rahā, te'e ame'ē pandu.

²² Awa pandu te'e my? Jasarahā! Jesu riki Kirisutu ym. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke ym a'e, aja pandu ame'ē ke te'e pandu. Jesu riki Tupā ra'yr ym, aja pandu ame'ē ke Kirisutu ruwajan tī. A'e riki jande pái keruhū rehe jurujar ym tī.

²³ “Jesu riki Tupā ra'yr ym” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar ym tī. “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, jande pái keruhū ke a'e putar katu.

²⁴ Tupā ra'yr rehe har pehendū. Arahā pejurujar katu ehe. Ame'ē myrandu ke pehē py'a rehe pemupyta katu pexo. Aja rahā, Ta'yr namō pehē juehe katu pehē pexo. Jande pái keruhū namō pehē juehe katu pehē pexo tī.

²⁵ Kuja riki jande pe Jesu pandu katu. “Pehē ke ihē amuhā katu ta” aja a'e pandu katu jande pe.

²⁶ Kome'ē paper rehe amujekwa ta pehē pe. Aja rahā pehē ke muka'u te'e tar katu ame'ē ta muka'u te'e ym ta pehē ke. (Kirisutu ruwajan ta muka'u te'e ym ta pehē ke.)

²⁷ Pehē anī. Pehē pe Tupā'ā ke Kirisutu muwyr. Pehē py'a rehe a'e ihī katu. Upa katu te pehē ke a'e mu'e ta.

A'e mu'e ame'ē ke jete har te ke. Te'e aja ym. A'e mu'e katu. A'erehe amō mu'eha nixói ta pehē pe. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo, aja Tupā'ā mujekwa katu. Mā peja ame'ē rehe pehendū katu.

²⁸ Ta'yn ta! Pehendū katurahā! Jete riki. Mā peja Jesu namō pehē juehe katu pexo. Aja pexo rahā, pekyje ym ta ingi. A'e jywyr rahā, pekyje ym ta ingi. Pehē ruxī ym ta tī.

²⁹ Jesu riki katu te ame'ē ke a'e, aja pekwa katu. Kuja pekwa katu tī. Katu te ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki Tupā ra'yr ta tī.

3

Tupā ra'yr ta rehe har

¹ Pehendū katurahā! Jande rehe jande pái keruhū ipy'a katu te. A'erehe jande rehe har a'e pandu:

—Ihē ra'yr ta pehē — aja jande rehe har.

Jete riki! Jande riki ta'yr ta. Tupā rehe har amō ta ukwa ym, a'erehe jande riki ta'yr ta, ame'ē ke a'eta ukwa ym tī.

² Ihē rehe katu me'ē ta! Apy'a katu ame'ē ta ke pehē tī! Jande riki ta'yr ta apo 'y. Yman rahā myja jaxo ta my? Ame'ē rehe har jakwa katu ym we rī. Kuja jō jakwa katu apo 'y. Jesu jywyr rahā, a'e ixo aja jaxo ta tī. A'e katu te, aja jasad katu ta ehe, a'erehe a'e aja jaxo ta tī. Jande katu te aja jaxo ta tī.

³ Ame'ē ke rehe amō harō ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta. Ma'e ka'u

te'eha ma'eha ke nixói te ipe, Jesu pe. A'e aja amō ixo tī. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke amō hijar katu.)

⁴ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, Tupā je'ēha rehe hendu ym. Tupā je'ēha rehe hendu ym rahā, ame'ē riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke.

⁵ Kuja pekwa katu. Ma'e jande jaka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe Jesu muhepy uwyr. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e.

⁶ A'erehe Jesu namō juehe katu amō ixo rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar ym ixo. Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, ehe har a'e ukwa ym. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixói te Jesu pe, ame'ē rehe har amō ukwa ym tī.

⁷ Ta'yn ta! Jesu rehe jurujar katu ame'ē ta ke pehē! Pehendu katurahā! Mā peja pehē ke amō muka'u te'e ym. A'erehe pehendu katurahā! Katu ame'ē ke amō ma'ema'e rahā, a'e riki katu te ame'ē ke a'e. Jesu aja katu te ame'ē ke a'e tī.

⁸ Ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e ixo rahā, Satana kotyhar ke a'e. Kome'ē ywy keruhū nixói te rahā, Satana riki ma'e jaxer ame'ē ke ma'e. (Ājā ramūi a'e.) A'engi ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e hū ixo rī. "Ma'e ka'u te'eha ke ema'e" aja ngā pe a'e pandu tī, ame'ēja saka tī. Anī. Ame'ē ke Tupā ra'yr mukanim uwyr.

⁹ Amō riki Tupā ra'yr rahā, ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo. Tupā

riki katu te me'ē ke a'e. Tupā aja a'e tī. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e tar ym ixo tī. Tupā riki ipái keruhū, a'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'e ma'ema'e tar ym ixo tī.

¹⁰ Katu te ame'ē ke amō ma'ema'e tar ym rahā, a'e riki Tupā ra'yr ym. Imu rehe ipy'a ym rahā, a'e riki Tupā ra'yr ym tī. A'erehe a'eta riki Satana ra'yr ta aja jakwa apo 'y. Aja ym Tupā ra'yr ta, aja jakwa tī.

Imu rehe amō ipy'a katu rahā, katu tiki

¹¹ Myrandu rehe pehendu py rahā, kuja pehendu: "Mā peja jande japy'a katu jande juehe" aja pehendu.

¹² Amō rehe ipy'a ym ame'ē ke Kaī. Mā peja a'e aja ym jaxo tī. Ymanihar ke a'e. Satana kotyhar ke a'e, a'erehe imu ke a'e jukwa. Ma'ewā jukwa my? Kuja. Ima'e ma'eha ke katu ym. Imuma'e anī. Katu ame'ē ke ame'ē. (A'erehe jyty'ym ehe.) A'erehe imu ke a'e jukwa. Imu rehe ipy'a ym. Ipy'a ke jai te'e ehe.

¹³ Ihē mu ta! Pehendu katurahā! (Jesu kotyhar ta ke pehē.) A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pehē rehe parahy rahā, pemukahem ym ame'ē ta ngi.

¹⁴ Jande anī. Japy'a katu ame'ē ta ke jande. Jande mu rehe japy'a katu tī, a'erehe manōha ngi jahem, ame'ēja saka. Aja jakwa katu. Pe, ixuweha koty jatyryk, ame'ēja saka. (Aja rahā, jande mu

rehe japy'a katu.) Amō rehe amō ipy'a ym rahā, manōha ngi uhem ym we rī, ame'ēja saka.

¹⁵ Imu rehe amō parahy te rahā, a'e ke jukwa ame'ēja saka. Amō ke jukwa rahā, Tupā muhā ym ame'ē ke a'e, aja pekwa.

¹⁶ Kuja ipy'a katuha rehe har jakwa katu. Jande rehe Jesu ipy'a katu, a'erehe a'e manō. A'e manō, a'erehe jande ke a'e muhā katu. Aja jande ke a'e haihu katu. Jesu aja jande tī. Jande mu ta rehe japy'a katu, a'erehe mā peja a'eta rehe jahaihu katu tī. Myja jahaihu katu ta my? A'eta pe jamanō ta nahā my.

¹⁷ Jandema'e ma'e ke jame'ē me'ē ta ipe nahā my. Ima'ehū namō ixo. Pe, imu rehe pyrara a'e usak tipe. Anī. Imu pe ma'e ke a'e me'ē ym te. Aja rahā, ima'e panduha te'e aja. "Tupā rehe ihē apy'a katu" ame'ē panduha te'e aja.

¹⁸ Ta'yn ta! Pehendu kat-urahā! "Jande mu ta rehe japy'a katu" aja jō japandu rahā, katu ym. Jande mu ta rehe japy'a katu rahā, mā peja ma'e ke jame'ē me'ē ipe. Aja rahā, japy'a katu te a'eta rehe, aja jamujekwa ngā pe.

Tupā namō jande japandu

¹⁹ Jande japy'a katu jande juehe jaxo, a'erehe Tupā kotyhar ta riki jande, aja jakwa katu. Tupā riki jetehar te ke pandu katu ame'ē ke a'e. Japy'a katu jande juehe jaxo,

a'erehe Tupā namō japandu rahā, jakyje ym ingi.

²⁰ Jande katu ym jande jupe, aja jakwa jakwa jaxo rahā, jakyje ym ingi. Jande katu ym aja a'e ukwa tī. Upa katu te a'e ukwa katu. Jande rehe a'e ipy'a katu rī.

²¹ Ihē rehe katu me'ē ta! Jete riki! Ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e ym, aja jakwa rahā, jakyje ym ingi. Aja Tupā namō japandu pandu katu. Jakyje ym ingi tī.

²² Aja rahā ma'e ke japandu ipe rahā, ame'ē ke jande pe a'e muwyr. Ima'e panduha rehe jahendu katu, a'erehe japandu ipe ame'ē ke jande pe a'e muwyr tī. A'e putar ame'ē ke jama'ema'e a'erehe japandu ipe ame'ē ke a'e muwyr tī.

²³ Kuja a'e putar. A'e pandu:

—Mā peja Jesu Kirisutu rehe pejurujar katu. Mā peja pehē pepy'a katu pehē juehe pexo tī — aja jande pe Tupā pandu.

"Pepy'a katu pehē juehe pexo" aja Kirisutu pandu tī. A'e riki Tupā ra'yr.

²⁴ Tupā je'ēha rehe amō hendu tar katu rahā, Tupā namō juehe katu a'e ixo. Pe, inamō juehe katu Tupā ixo tī. Jande pe l'ā ke a'e muwyr, a'erehe inamō jande juehe katu jande jaxo, aja jakwa katu.

4

Jetehar pandu ame'ē ke. Te'e pandu ame'ē ke tī.

¹ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehendu katurahā! Ma'e je'ēha ke amō ta pandu uwyr. Ame'ē ta rehe pahar pejurujar ym. Jetehar te ke a'eta pandu nahā my? Te'e pandu nahā my? Myja my? Mā peja pekwa katu. Tupā je'ēha rupi a'eta pandu uwyr nahā my? Sawa'e je'ēha rupi pandu uwyr nahā my? Myja my? Pekwa katu tī. Tupā je'ēha mu'eharan ta heta ixo. Amō amō ok ta rupi pandu pandu hū oho.

² Tupā je'ēha rupi amō pandu rahā, kuja ame'ē rehe har pekwa katu ta pexo. Kuja a'e pandu ta uwyr:

—Kome'ē ywy keruhū pe Jesu Kirisutu uwyr. Awa te'e a'e uwyr — aja pandu uwyr.

Aja me'ē pandu uwyr ame'ē ke Tupā kotyhar te ke.

³ Aja me'ē pandu ym rahā, a'e riki Tupā kotyhar ym. Tupā je'ēha rupi ym a'e pandu. Kirisutu ruwajan je'ēha rupi a'e pandu uwyr. Kirisutu ruwajan uhyk ta uwyr, aja pehendu. Kome'ē ywy keruhū pe uhyk apo 'y. (Pehī.)

⁴ Ta'yn ta! Jesu rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. Pehendu katurahā! Tupā kotyhar ta riki pehē, a'erehe Tupā je'ēha pandu ame'ē ta ran rehe pehendu ym. Mu'eharan ta ke ame'ē ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pyrātā. Anī. Tupā'ā riki i'ar koty te we pyrātā te ha ke. Pe, Tupā'ā pehē py'a rehe ihī. A'erehe pehē ke mu'eharan ta muka'u te'e ym

ta. (Aja rahā, pehendu ym a'eta rehe.)

⁵ A'eta riki Kirisutu ruwajan kotyhar ta ke. A'erehe Kirisutu ruwajan je'ēha rupi a'eta pandu. A'eta rehe amō ta hendu katu. Tupā rehe hendu ym ame'ē ta hendu katu.

⁶ Jande anī. Tupā kotyhar ta ke jande. Jande jamu'e, ame'ē ke rehe amō ta hendu katu. Tupā rehe har ukwa katu ame'ē ta hendu katu. Jande jamu'e ame'ē ke rehe Tupā kotyhar ta ym ame'ē ta hendu ym. A'erehe kuja jakwa. Tupā'ā je'ēha rehe hendu katu, ame'ē ta Tupā kotyhar ta ke tī. Kirisutu ruwajan je'ēha rehe hendu katu, ame'ē ta Tupā kotyhar ta ym.

Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e

⁷ Ihē rehe katu me'ē ta! Pehendu katurahā! Mā peja jande japy'a katu jande juehe jaxo! Jande japy'a katuha ke jande pe Tupā muwyr. Amō ta rehe amō ipy'a katu rahā, Tupā ra'yr ke a'e. Tupā rehe har a'e ukwa katu tī.

⁸ Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e. A'erehe amō ta rehe amō ipy'a ym rahā, ehe har a'e ukwa ym.

⁹ Kuja jande pe ipy'a katuha ke Tupā mujekwa. Ta'yr peteihar ke kome'ē ywy keruhū pe a'e muwyr. A'e riki jande ke muhā katu.

¹⁰ Yman Tupā rehe japy'a ym tipe. Anī. Jande rehe Tupā ipy'a katu. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Jande jaka'u te'eha jama'ema'eha

ke rehe ta'yr muhepy. A'erehe a'e manō. A'erehe jande rehe Tupā ipy'a jywyr. Aja jande rehe a'e ipy'a katu te ha ke a'e mujekwa.

¹¹ Ihē rehe katu ame'ē ta! Pehendu katurahā! Aja jande rehe Tupā ipy'a katu, a'erehe mā peja japy'a katu jande juehe jaxo tī.

¹² Tupā rehe usak ym te awa. Pe, japy'a katu jande juehe jaxo rahā, Tupā namō jande juehe katu jande jaxo tī. Aja rahā, jande rehe Tupā ipy'a katu te aja amō ta rehe jande japy'a katu tī.

¹³ Jande py'a rehe I'ā ke Tupā muwyr, a'erehe Tupā namō jande juehe katu jaxo, aja jakwa katu. Jande namō a'e juehe katu a'e ixo tī.

¹⁴ Yman kome'ē ywy keruhū pe Ta'yr ke Tupā muwyr. Awa ta ke a'e muhā katu uwyr. Ame'ē rehe har japandu pandu. Ta'yr rehe jasak, a'erehe ehe har japandu pandu tī.

¹⁵ “Jesu riki Tupā ra'yr” aja amō pandu rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo. Pe, in-amō Tupā juehe katu a'e ixo tī.

¹⁶ Pe, jande rehe Tupā ipy'a katu, aja jakwa. Ame'ē riki jetehar te ke, aja jakwa katu tī. Tupā riki ipy'a katu te ame'ē ke a'e. Amō ta rehe amō ipy'a katu ixo rahā, Tupā namō a'e juehe katu a'e ixo tī. Pe, inamō Tupā juehe katu a'e ixo tī.

¹⁷ Jande rehe Tupā ipy'a katu te hū. A'e aja jande japy'a katu jande juehe jaxo

tī. Aja rahā, jakyje ym ta ingi. Kuja. Yman rahā, amō ma'ema'eha ke Tupā ukwa ta. Katu ame'ē ke ma'ema'e my? Katu ym ame'ē ke ma'ema'e my? Ame'ē ke a'e ukwa ta. Pe, kome'ē ywy keruhū pe Kirisutu ixo rahā, amō ta rehe a'e ipy'a katu. A'e aja jaxo rahā, yman rahā Tupā pandu ta: “Pehē katu” aja. A'erehe jande japy'a katu jande juehe jaxo rahā, jakyje ym ta ingi.

¹⁸ Tupā rehe japy'a katu rahā, a'e mupyraraha ngi jakyje ym ta. Jande rehe a'e ipy'a katu te, aja jakwa katu, a'erehe upa jakyjeha ke a'e mukanim. A'e mupyraraha ngi jakyje rahā, jande japy'a ym ehe, aja jamujekwa. Mupyrara ta jande ke aja jakwa, a'erehe jakyje ingi.

¹⁹ Jande rehe Tupā ipy'a katu py, a'erehe japy'a katu ehe tī.

²⁰ “Tupā rehe ihē apy'a katu” aja amō pandu rahā, mā peja imu rehe a'e ipy'a katu tī. Pe, imu rehe a'e ipy'a ym rahā, a'e te'e pandu. “Tupā rehe ihē apy'a katu” ame'ē panduha riki te'e aja. Imu rehe amō usak katu. A'e ke rehe amō ipy'a ym rahā, usak ym ame'ē ke rehe marā ka ym a'e ipy'a katuha. Tupā rehe amō usak ym, a'erehe marā ka ym amō ipy'a katuha Tupā rehe tī. (Usak ame'ē ke rehe ipy'a ym rahā, usak ym ame'ē ke rehe ipy'a ym tī.)

²¹ Kuja Kirisutu pandu:

—Tupā rehe pepy'a katu rahā, mā peja pehē mu rehe

pepy'a katu tĩ — aja pandu.

5

*Ma'e jaka'u te'eha
jama'eha ke jande jahijar*

¹ Jesu riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ame'ẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki Tupã ra'yr ta. Amõ ta rehe amõ ipy'a katu rahã, ta'yr ta rehe a'e ipy'a katu tĩ.

² Tupã rehe japy'a katu. Je'eha rehe jahendu katu tĩ. A'erehe Tupã ra'yr ta rehe japy'a katu tĩ, aja jakwa katu tĩ.

³⁻⁴ A'erehe Tupã rehe japy'a katu rahã, ima'e je'eha rehe jahendu katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe jaxo rahã, ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e tar katu. Tupã ra'yr ta riki jande, a'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. Jesu rehe jajurujar katu. A'erehe ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jahijar katu. A'erehe kuja: "Tupã je'eha rehe jahendu ym ta" aja japandu ym ta. Jete. Pahar Tupã je'eha rehe jahendu katu.

⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tar katu. Myja ta ame'ẽ ke amõ hijar katu my? Kuja. Jesu riki Tupã ra'yr, ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu. (Pyrãtãha ke a'e muwyr, a'erehe ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke a'e hijar katu.)

*Jesu Kirisutu rehe har
pandu ame'ẽ ke. Mahapyr
pehĩ.*

⁶ Jesu Kirisutu uhyk uwyr. Y pe a'e ke amõ mujahuk rahã, a'e riki Tupã ra'yr aja a'eta ukwa katu. A'e manõ rahã, huwy ke uhem. Aja rahã, a'e riki Tupã ra'yr, aja a'eta ukwa katu tĩ. A'e ke amõ mujahuk. A'e manõ tĩ. Ame'ẽ mokõi riki Tupã ra'yr ke a'e aja mujekwa. Amõ we tĩ. Ehe har Tupã'ã mujekwa: "Tupã ra'yr a'e" aja. Jetehar te ke a'e mujekwa.

⁷ Jesu riki Tupã ra'yr, aja mujekwa katu ame'ẽ ta mahapyr ixo.

⁸ Jesu riki Tupã ra'yr, aja Tupã'ã mujekwa katu. (Peteihar ame'ẽ.) Jesu ke amõ mujahuk rahã: "A'e riki ihẽ ra'yr" aja Tupã pandu katu. (Mokõihar ame'ẽ.) Jesu mujekwa tĩ. A'e manõ rahã, juehe har mujekwa katu tĩ. "Ihẽ riki Tupã ra'yr" aja a'e mujekwa katu juehe har tĩ. (Mahapyrihar ame'ẽ.) Upa ame'ẽ ta panduha ke juja katu te. (Tupã ra'yr a'e, aja mujekwa katu.)

⁹ Sehar ma'e ke pandu katu rahã, jahendu katu ehe. Aja rahã Tupã pandu katu rahã, i'ar koty te we katuha. A'erehe jahendu katu ta me'ẽ te'e ehe. Kuja. Ta'yr rehe har Tupã pandu katu. (Ame'ẽ rehe mã peja jahendu katu.)

¹⁰ Tupã ra'yr rehe amõ jurujar katu rahã, jurujar katu ame'ẽ ke jetehar te ke, aja a'e ukwa katu. Amõ anĩ. Tupã pandu ame'ẽ ke rehe jurujar

ym. A'erehe kuja a'e ukwaha naĩ:

—Tupā te'e pandu — aja ukwaha jupe naĩ.

“Jesu ihē ra'yr” aja Tupā pandu ame'ē rehe jurujar ym, a'erehe aja amō ukwaha jupe naĩ.

¹¹ Kuja riki Tupā pandu katu:

—Ihē ra'yr rehe pejurujar katu, a'erehe pehē ke ihē amuhā katu ta — aja jande pe pandu katu.

Jesu ke amō mujahuk rahā: “A'e riki ihē ra'yr” aja Tupā pandu katu tī. Jesu mujekwa tī. A'e manō rahā, juehe har mujekwa katu tī. “Ihē riki Tupā ra'yr” aja a'e mujekwa katu juehe har. Upa ame'ē ta panduha ke juja katu te.

¹² Amō py'a rehe Ta'yr ihī rahā, a'e uhā te hū ta ixo. Ipy'a rehe Tupā ra'yr ihī ym rahā, a'e uhā ym te ta. Tupā namō ixo ym te ta.

Awa ruhāha rehe har

¹³ Tupā ra'yr rehe pejurujar katu ame'ē ta ke pehē. Ko riki pehē pe ihē amupinim aĩ. Aja rahā Tupā muhā katu ame'ē ta ke pehē, aja pekwa katu. A'erehe pehē pe ihē amupinim aĩ.

¹⁴ Pe, Tupā namō ma'e japandu pandu rahā, jakyje ym ta ingi. “Jande rehe a'e hendu katu ta” aja jakwa katu, a'erehe jakyje ym ingi. Jande pe ma'e ke a'e me'ē tar katu, ame'ē ke japandu ipe. Aja rahā, japanduha rehe a'e hendu katu ta.

¹⁵ Ma'e japandu ipe rahā, japanduha rehe a'e hendu

katu, aja jakwa katu te. A'erehe ma'e japandu ipe ame'ē ke jande pe a'e me'ē ta, aja jakwa katu te tī.

¹⁶ Amō riki Jesu rehe jurujar katu ame'ē ke a'e. A'erehe imu aja a'e. Pe, ma'e ka'u te'eha ke ame'ē ma'e. Ame'ē ke rehe amō usak rahā, ame'ē rehe har Tupā namō mā peja ebandu. Aja rahā, ame'ē mu rehe Tupā ipy'a jywyr ta. Amō ma'e ka'u te'eha ke ma'e rahā, manō ta. Ame'ē pehī. Ame'ē ke amō ma'e rahā, Tupā namō ebandu ym. Ipy'a jywyr ym ta ehe. Ame'ē ym rahā, Tupā namō ebandu katu. Aja rahā, Tupā ipy'a jywyr ta ehe.

¹⁷ Upa katu te ma'e jaxer ma'eha riki ma'e ka'u te'eha ma'eha ke. Pe, amō ma'e ka'u te'eha ke amō ma'ema'e rahā, manō ym ta. Ame'ē pehī.

¹⁸ Sehar amō ta riki Tupā ra'yr ta ke. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar ym ixo, aja jakwa. Kirisutu riki usak katu a'eta rehe, a'erehe a'eta ke Satana muka'u te'e ym. A'erehe ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'e ym ta.

¹⁹ Jande riki Tupā kotyhar ta ke jande, aja jakwa katu. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta riki Satana ukwaha namō a'eta ixo, aja jakwa katu tī. (Ājā ramūi a'e.)

²⁰ Kuja jakwa katu. Yman kome'ē ywy keruhū pe Tupā ra'yr uwyr. Upa uwyr rahā, ukwa katuha ke jande pe a'e muwyr. A'erehe Tupā te rehe har jakwa katu. Tupā te namō jande juehe katu

jande jaxo. Ta'yr namō jande
juehe katu jande jaxo tī. Jesu
Kirisutu namō tī. A'e riki
Tupā te. A'e riki awa ke muhā
katu.

²¹ Ta'yn ta! Pehendu katu-
rahā! Ma'e'ā ta riki tupā ta aja
amō ta ukwaha a'eta jupe nāī.
Ame'ē rehe pehē py'a pemoī
moī ym te.

Upa.

Juā mupinim me'ē ke Mokōihar ke

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo. Kūjā ke a'e.

Kuja Juā mupinim. “Jesu mu'e aja exo katu” aja mupinim. Aja rahā, imu rehe amō ipy'a katu ta me'ē te'e. “Imu” aja pandu rahā, amō Jesu kotyhar ta ke.

Kuja Juā mupinim tī. “Jesu rehe har mu'e ame'ē ta ran ixo. Ame'ē ta rehe ehendu ym te” aja Juā mujekwa katu.

Ehe katu ame'ē pe kome'ē paper pinim ke Juā mondo

¹ Ihē riki tamūi te apo 'y. Ihē Juā. Ko nde pe paper pinim ihē amondo axo. Ne membyr ta pe ihē amondo axo tī. Jesu rehe nde erejuru-jar katu, a'erehe ihē rendyr aja nde. Nde rehe Tupā usak katu tī. Nde rehe ihē apy'a katu. Ihē jō ym. Amō ta aja tī. Nde rehe ipy'a katu tī. Upa katu te Jesu je'ēha ke ukwa katu ame'ē ta nde rehe ipy'a katu tī.

² Jetehar te ke jande johu jakwa katu, a'erehe nde rehe japy'a katu. Ame'ē jetehar te ke jande namō aja te'e ta ixo.

³ Tupā riki jande pái keruhū. Jesu riki Ta'yr. Mā peja jande rehe a'eta ipy'a katu te hū! Mā peja jande rehe a'eta pyrara usak. Mā peja jande py'a ke a'eta muhury katu. Aja rahā, Jesu

kotyhar ta namō jande juehe katu jande jaxo. Aja rahā, japy'a katu te amō ta rehe tī.

Pehē pepy'a katu pehē juehe pexo

⁴ Jande pái keruhū pandu:

—Mā peja pepy'a katu pehē juehe pexo tī — aja.

Ame'ē ke rehe amō amō ne membyr ta hendu katu te. Aja ihē ahendu, a'erehe ihē rury katu te axo tī.

⁵ Ihē rendyr! Ehendu katu-rahā! Ko nde pe ihē apandu:

—Mā peja jande johu japy'a katu jande juehe jaxo tī!

Ame'ē je'ēha ke nde pe ihē amupinim aī. Ame'ē riki pyahu ym.

⁶ Ame'ē je'ēha ke Jesu rehe nde erejuru-jar katu py rahā, nde erehendu. Ame'ē pandu katuha aja jama'ema'e rahā, Tupā je'ēha rehe jahendu katu te. Ame'ē je'ēha ke Jesu rehe nde erejuru-jar katu py rahā, nde erehendu. Kuja:

—Tapijar te'e we pepy'a katu pehē juehe pexo!

Ame'ē je'ēha rehe nde erehendu.

“Jesu Kirisutu awa te'e aja ym uwyr” aja mu'eharan ta pandu naī

⁷ Kome'ē ywy keruhū pe mu'eharan ta heta ixo. “Jesu Kirisutu awa te'e aja ym a'e uwyr” aja a'eta pandu naī. Ame'ē ta riki mu'eharan ta ke. Ame'ē ta Kirisutu ruwan ta ke tī.

⁸ Ame'ē ta rehe pehendu ym. Ame'ē ta rehe pehendu rahā, peka'u te'e ta. Aja rahā, pejuru-jar katuha ke pehijar

ta my. Ame'ë ke pehijar ym rahã, Tupã koty peho rahã, pehë pe a'e pandu ta:

—Pehë riki katu te ame'ë ke — aja.

⁹ Kirisutu mu'e ame'ë ke amõ mu'e tar ym. Anĩ. Amõ koty mu'e tar katu rahã, Tupã ngi har ym a'e. Kirisutu mu'e ame'ë ke amõ mu'e rahã, jande pái keruhũ namõ a'e juehe katu a'e ixo. Ta'yr namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ.

Mu'eharan ke nde rok pe emuxe ym

¹⁰ Nde rok pe amõ uhyk. Pe, a'e pandu:

—Tupã je'ëha ke ihë amu'e ta — aja.

Pe, Kirisutu mu'e ame'ë ke a'e mu'e ym rahã, a'e ke nde rok pe emupyta ym. Emuxe ym.

¹¹ “Mã peja nde rehe Tupã usak katu” aja epandu ym ipe tĩ. Aja me'ë nde erepandu rahã, mu'eharan ta namõ nde juehe katu nde erexo. Katu ym aja.

Katuha ke ihë amondo axo

¹² Kohũ je'ëha ihë areko, ame'ë ke nde pe ihë amupinim tar katu. Anĩ. Paper rehe ihë amupinim ym ta rĩ. Ame'ë ke nde rehe ihë ahyk aho rahã, ne namõ ihë apandu pandu ta. Aja rahã, jande mokõi jande rury katu ta.

¹³ Ko riki paper rehe ne anam membyr ta katuha ke mondo nde pe tĩ. Ne anam rehe Tupã usak katu, ame'ë ta nde pe katuha mondo ixo.

Upa.

Juã mupinim me'ẽ ke Mahapyrihar ke

Ehe katu me'ẽ pe kome'ẽ paper pinim ke Juã mondo. Ngái pe a'e mondo. Amõ ta Jesu rehe har pandu pandu oho. Ngái rekoha pe ame'ẽ ta uhyk rahã, hok pe Ngái mupyta katu. “Katu tiki” aja Juã mupinim.

Amõ sawa'e katu ym ame'ẽ ke ixo. Her Ndio. Jesu rehe har amõ koty a'e pandu. A'e aja: “Mã peja ym” aja Juã mupinim. Mu'eharan aja: “Mã peja ym” aja mujekwa.

*Ehe katu ame'ẽ pe kome'ẽ
paper pinim ke Juã mondo*

¹ Ihẽ riki tamõi te apo 'y. Ihẽ Juã. Ngái! Ko nde pe paper pinim ihẽ amondo axo. Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde. Nde rehe ihẽ apy'a katu te.

² Ngái! Ihẽ rehe katu ame'ẽ ke nde! Kuja Tupã namõ nde rehe har ihẽ apandu:

—Mã peja upa katu te Ngái katu ixo. Mã peja a'e ahy ym te ixo. Amõ we tĩ. Mã peja ne namõ a'e juehe katu te a'e ixo — aja ihẽ apandu nde rehe har.

³ Nde koty ngi amõ amõ jande mu ta uhyk uwyr. Jesu rehe jurujar katu, a'erehe jande mu ta ke a'eta. Ihẽ rehe a'eta uhyk uwyr. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e we nde erejurujar katu, aja ihẽ pe a'eta pandu. Je'ẽha jetehar te ke rehe tapijar te'e

we nde erehendu katu, aja pandu tĩ. Ame'ẽ rehe ihẽ ahendu rahã, ihẽ rury katu te.

⁴ Je'ẽha jetehar te ke rehe ihẽ ra'yr ta hendu katu. Ame'ẽ riki ihẽ ke muhury katu. Pehẽ pe myrandu katu ihẽ apandu rahã, Jesu rehe pejurujar katu. A'erehe ihẽ ra'yr ta aja pehẽ.

Ngái rehe har

⁵ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Jande mu ta rehe nde erehaihu katu. Nde eresak ramõ, ame'ẽ ta rehe nde erehaihu katu. Aja katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e erexo.

⁶ Jande rehe ame'ẽ ta uhyk uwyr rahã, nde rehe har pandu katu. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda pe jajy'ar rahã, nde erepy'a katuha rehe har jande pe a'eta pandu pandu katu. Nde koty a'eta jywyr ta oho tĩ. Uhyk oho rahã, mã peja ehaihu katu te we ta tĩ. Pe, oho katu ta. A'eta riki Tupã kotyhar ta ke, a'erehe ehaihu katu a'eta rehe.

⁷ Kirisutu rehe a'eta mu'e mu'e oho ixo. Oho ixo rahã, jurujar ym ame'ẽ tama'e ke a'eta pyhyk ym.

⁸ A'erehe a'eta rehe Jesu kotyhar ta haihu katu rahã, katu tiki. Aja rahã, jande mu ta aja je'ẽha jetehar te ke jamuhãi ame'ẽja saka tĩ.

Ndio aja ema'e ym tĩ

⁹ Amukwehe te we pehẽ kotyhar ta pe paper pinim ke ihẽ amondo. Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ

amupinim. Anĩ. Ihẽ rehe Ndio hendu ym. A'e riki Jesu kotyhar tama'e kapitã jupe. A'erehe Jesu kotyhar ta ke a'e mondo mondo tar katu. Aja a'e putar katu. Katu ym aja.

¹⁰ Ihẽ rehe har katu ym a'e pandu tĩ. Ihẽ rehe har je'ẽ te'e tĩ. Nde rehe ihẽ ahyk aho rahã, upa a'e ma'ema'eha ke nde pe ihẽ apandu ta.

Pewe amõ a'e ma'eha pehĩ tĩ. Jande mu ta uhyk oho ehe rahã, ame'ẽ ta ke Ndio putar ym. Jande mu ta rehe amõ ta haihu tar katu tipe. Ame'ẽ ta ke a'e muhem mondo tĩ. Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ngi a'e muhem mondo. Katu ym a'e ma'eha ke.

¹¹ Ngái! Nde rehe ihẽ apy'a katu ame'ẽ ke nde! Ndio ma'eha aja ema'e ym tĩ. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ riki Tupã kotyhar ke a'e. Katu ym ame'ẽ ke ma'ema'e ame'ẽ ke Tupã rehe har ukwa ym. (A'erehe katu ame'ẽ ke ema'e katu.)

Neme katu ame'ẽ ke a'e

¹² Neme rehe har upa amõ ta pandu katu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e
— aja pandu katu.

Aja ehe har japandu katu tĩ. Jetehar te ke japandu, aja nde erekwa katu. Jetehar rehe a'e hendu katu, a'erehe sawa'e katu ame'ẽ ke a'e, aja amõ ta pe a'e mujekwa juehe har.

Katuha ke ihẽ amondo

¹³ Kohũ je'ẽha ihẽ areko. Ame'ẽ ke nde pe ihẽ amupinim tar katu. Anĩ. Ame'ẽ ke paper rehe ihẽ amupinim ym ta rĩ.

¹⁴ Nde koty ihẽ aho tate, a'erehe amupinim ym ta rĩ. Pe, nde rehe ihẽ ahyk rahã, upa ne namõ ihẽ apandu pandu ta.

¹⁵ Mã peja nde ke Tupã muhury katu!

Ko nde rehe katu ame'ẽ ta ixo. Upa ame'ẽ ta katuha ke nde pe mondo ixo. Nde koty jande rehe katu ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe jandema'e katuha ke epandu tĩ.

Upa.

Jun mupinim me'ẽ ke

Jun kome'ẽ paper ke mupinim. Amõ Jesu mu a'e tĩ. Upa Jesu kotyhar ta pe kome'ẽ paper pinim ke a'e mondo.

Ame'ẽ ta ke Jun mu'e katu. Kuja. Amõ Jesu kotyhar ta amõ koty mu'e. "Amõ kũjã rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ. "Amõ sawa'e rehe ka'u rahã katu" aja mu'e naĩ tĩ. "Anĩ. Mã peja ym' aja ame'ẽ ta pe pepandu" aja Jun pandu katu.

Yman rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta muka'u te'e hũ ta ngã ke aja Jun mujekwa katu tĩ.

¹ Ihẽ Jun. Tian mu ke ihẽ. Jesu Kirisutuma'e miasu ke ihẽ. Pehẽ pe Tupã pandu:

—Ihẽ rehe pejurujar katu. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ amuhã katu ta. Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke pehẽ — aja pehẽ pe.

Pehẽ rehe Tupã, jande pái keruhũ ipy'a katu. Pehẽ py'a ke Jesu Kirisutu mātã katu, a'erehe pejurujar katuha ke pehijar ym.

Ko pehẽ pe paper pinim ihẽ amondo axo.

² Mã peja amõ amõ we pehẽ rehe Tupã pyrara usak. Mã peja pehẽ py'a ke a'e muhury katu te we ixo tĩ. Mã peja pehẽ rehe a'e ipy'a katu te we ixo tĩ.

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har. Mu'eharan ta rehe har tĩ.

(2 Petu 2.1-17)

³ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Upa jande ke Tupã muhã katu ta. Ame'ẽ rehe har pehẽ pe paper rehe ihẽ amupinim aĩ rahã, kuja amõ koty katu, aja ihẽ akwa. Pehẽ pe ihẽ apandu. Mu'eharan ta pe pepandu katu:

—Tupã rehe har jete har te ke jakwa katu. Mã peja te'e pemu'e ym — aja mu'eharan ta pe pepandu katu.

Jetehar te ke ixotyhar ta pe Tupã mujekwa. Ame'ẽ ke amõ koty pemuruwak ym.

⁴ Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jande namõ ixo. Jakwa ym rahã, jande rehe a'eta uhyk uwyr. A'eta pandu:

—Ngã rehe Tupã ipy'a katu. Ngã rehe ipy'a a'e mujywywyr katu. A'erehe kũjã rehe ka'u te'e aja ngã ixo katu. Sawa'e rehe aja tĩ. Ka'u te'e rahã, katu tĩ. Aja ixo rahã, ngã rehe Tupã ipy'a jywywyr katu — aja a'eta pandu naĩ. (Katu ym ame'ẽ panduha.)

Amõ we pandu tĩ:

—Jesu Kirisutu japutar ym apo 'y — aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu tĩ.

Jesu jõ riki jande jar keruhũ. Jandema'e sawa'e te a'e tĩ. Yman Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har amõ mupinim. Tupã je'ẽha rehe mupinim. A'eta ke Tupã mupyrara ta, aja mupinim. A'erehe Tupã mupyrara ta ame'ẽ ta ke a'eta.

⁵ Kuja upa pekwa katu tipe. Apo amõ we ihẽ apandu we ta pehẽ pe rĩ. Kuja. Yman Eji ywyw ngi jundéu awa ta ke

jandema'e sawa'e te muhem tipe. A'engi a'e pandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. Ame'ẽ ta ke a'e mumba riki. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mumba ta kÿ tĩ, aja jakwa katu.)

6 Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rahoha ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Yman Tupã je'ẽha rehe heta amõ ta hendu tar ym. Putar ym riki. Pe, Tupã ixo ame'ẽ renda ke a'eta hijar oho. A'erehe pytun ame'ẽ pe a'eta ke Tupã kynda. Ita tupaham pe aja te'eha a'e pukwar. Aja a'eta ixo. A'eta ke Tupã mupyrara ta. Ame'ẽ weraha rehe uhyk ym rahã we, aja te'eha a'eta ixo. (A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta kÿ tĩ, aja jakwa katu.)

7 Amõ we tĩ. Sondo ok ta pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. Ngomo ok ta pe har rehe har aja tĩ. Ame'ẽ mokõi ok ta rake amõ heta ok ta ihĩ. Upa a'ep pe har ta rehe har pekwa pekwa pexo tĩ. A'ep pe har ta ka'u te'e riki tĩ. Kÿjã rehe a'eta ka'u te'e. Sawa'e ta rehe aja tĩ. Ka'u te'e tĩ. Sawa'e ta pame te'e ka'u te'e a'eta juehe. Upa ame'ẽ ta ke tata pe aja te'eha Tupã mupyrara. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta kÿ tĩ. Aja mukwa katu ngã pe.)

8 Ame'ẽ ok ta pe har ta aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta, aja mu'eharan

ta ukwa katu tipe. Pe, ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e we ixo rĩ. Ixeraiha pe ma'e ke Tupã mujekwa, aja a'eta pandu naĩ. A'erehe ma'e jaxer ame'ẽ ke a'eta ma'ema'e a'eta juehe. Tupã je'ẽha rupi amõ pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu ym tĩ. Ywa pe har ta katu te ame'ẽ ta rehe a'eta juru ai tĩ.

9 Aja me'ẽ rehe Minge je'ẽ ym tĩ. Minge riki Tupã je'ẽha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Yman Satana rehe a'e juru ai ym. (Ajã ramũi a'e.) "Awa Moise rete ke jyty m raho ta my?" Ame'ẽ rehe har Satana namõ Minge je'ẽ je'ẽ hũ. Arahã Satana rehe a'e juru ai ym riki. Kuja jõ Minge pandu ipe:

—Mã peja Tupã nde ke emupyrara — aja Satana pe.

10 Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta anĩ. A'eta juru ai riki. Ywa pe har ta rehe har a'eta ukwa ym. Ame'ẽ ta rehe a'eta juru ai. So'o ta aja te'e ma'e ke a'eta ukwa ym. Ajaha namõ a'eta ma'ema'e ixo. A'erehe amõ amõ we a'eta ixoha ke katu ym te oho. (Ixo ai te we hũ oho.)

11 Mã! A'eta ke Tupã mupyrara hũ ta! Kaĩ aja Tupã pandu ame'ẽ rehe a'eta hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ. Maraã aja a'eta te'eha mu'e tĩ. Ame'ẽ rehe jõ a'eta putar katu. Aja tamatarer a'eta pyhyk pyhyk ixo. Katu ym aja. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta. Kore aja Tupã je'ẽha rupi pandu ame'ẽ ke rehe a'eta

hendu ym tĩ. A'erehe a'eta ke Tupã mupyrara ta tĩ.

¹² Pehẽ ruryha pemujã rahã, pehẽ mi'u pematyr. Aja pehẽ juehe pepy'a katu pexo, aja pemujekwa amõ ta pe. Arahã mu'eharan ta pehẽ namõ u'u tĩ. U'u hũ te ha ke jõ a'eta putar katu. Huxĩ ym riki. A'eta jõ u'u ta a'eta jupe. Katu ym aja.

Ywytu wan te'e upa ihon. Aja mu'eharan ta riki. Ma'e ke pandu katu tipe. Anĩ. Pandu katuha aja ma'ema'e ym te. I'a angaha rehe uhyk rahã, i'a angaha ke asa oho. I'a ym te riki. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta tĩ. (I'a ym te aja ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ym te.) Myra porok ame'ẽ ke pete'e manõ oup. Aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta katu ym aja amõ ta ukwa tĩ. (Ixoha ai te'e aja ixo.)

¹³ Y ramõi katak hũ, ame'ẽja saka Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta panduha. Tyapu hũ jõ ame'ẽja saka. Anĩ. Panduha aja ma'ema'e ym te. Y ramõi katak hũ rahã, mutyjúi hũ. Ame'ẽ ke amõ usak. Aja riki Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'eha. Amõ usak ehe rahã, jaxer ai aja ukwa. A'erehe huxĩ awa ke. Aja jõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e katu te ixo. Jahy rata u'ar oho. Aja awa ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta muka'u te'e riki. A'erehe ame'ẽ ta ke ma'e renda pe Tupã mupyta ta. Pytuniha aja te'e ihĩ, ame'ẽ pe mupyta ta. Aja te'eha mupyta ta.

¹⁴ Yman Eno ixo. Anã ngi awa po wajar mokõihar ke a'e. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har a'e pandu katu riki. Kuja:

—Pesarahã! Heta te hũ je'ẽha rahoha ta namõ jandema'e sawa'e te uwyr ta. Katu te ame'ẽ ta ke je'ẽha rahoha ta.

¹⁵ Pe, upa hendu ym ehe ame'ẽ ta ke a'e mupyrara ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta: “Pehẽ katu ym te” aja. Tupã rehe a'eta juru ai hũ tĩ, a'erehe a'eta rehe har Tupã pandu ta tĩ: “Pehẽ katu ym te” aja Tupã pandu. Pe, mupyrara ta — aja yman Eno pandu katu.

¹⁶ Sehar kapitã ta namõ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta je'ẽ je'ẽ hũ. Katu ym aja. “Ihẽ anĩ. Amõ riki ma'e” aja pame a'eta je'ẽ je'ẽ. Ma'e katu ym ame'ẽ ke a'eta putar, aja te'e a'eta ixo. “Jande katu te jande” aja jõ a'eta juehe har a'eta pandu pandu. Pe, amõ ta pe: “Mã! Pehẽ katu” aja a'eta muhury amõ ta ke. Pe, aja ame'ẽ tama'e ke a'eta pyhyk. Aja te'eha rupi amõ tama'e pyhyk rahã, katu ym riki.

Katu ixoha ame'ẽ ke Jun mujekwa

¹⁷ Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ! Pesarahã! Yman Jesu Kirisutu mondo ame'ẽ ta pandu ame'ẽ ke peharái ym pexo. Jesu riki jandema'e sawa'e te.

18 Kuja yman Jesu mondo ame'ë ta pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk tate rahã, amõ ta uwyr ta. "Kirisutu jywyr ym te ta" aja a'eta puka puka hũ ta. Ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e tar katu. Jete. Ame'ë ke a'eta ma'ema'e ta — aja Jesu mondo ame'ë ta pandu. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta rehe har a'eta pandu. Aja apandu ramõ tĩ. Juja katu te ame'ë ta rehe har.)

19 Ame'ë ta Jesu kotyhar ta ke amõ koty koty mujy'ar. Peteihar aja a'eta ixo ym ta. Ipy'a pe te'e ma'e ka'u te'eha ke a'eta ukwa ukwa ixo. Ame'ë ke jõ a'eta ma'ema'e. A'eta py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym.

20 Ihẽ rehe katu ame'ë ta ke pehẽ! Pesarahã! Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta aja pexo ym tĩ. Tupã rehe har pehẽ pe amõ ta pandu. Amõ we ame'ë rehe har pejumu'e katu te we pexo rĩ. Aja rahã, ame'ë riki katu te ame'ë ke. Tupã'ãma'e pyrãtãha rupi Tupã pe ma'e ke pepandu pandu tĩ.

21 Mã peja katu pexoha aja pexo katu tĩ. Aja rahã, pehẽ rehe Tupã ipy'a katu, aja pehẽ pe a'e mujekwa ta. Aja pexo rahã, pehẽ ruhãha rehe peharõ pexo. Ame'ë ke Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te me'ë katu ta pehẽ pe. Pehẽ rehe a'e pyrara ta usak, a'erehe pehẽ pe a'e me'ë katu pehẽ pe.

22 Jetehar te ke ukwa katu ym ame'ë ta rehe pepyrara pesak.

23 Tata ngi myra ukwái ame'ë ke pejo'ok. Aja Tupã mupyraraha ngi ukwa katu ym ame'ë ta ke pemuhem tĩ. (Ame'ë ta py'a ke Tupã koty pemuruwak rahã, Tupã mupyraraha ngi pemuhem ta.) Amõ ta rehe pepyrara pesak tĩ. Pekyjeha namõ pepyrara pesak. Aja rahã, amõ ta aja ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e ym ta tĩ. Ima'e mundeha jaxer te ame'ë ke amõ putar ym. Aja amõ ta ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke peputar ym tĩ.

Tupã rehe har katu pandu

24 Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ë ta ngi pehẽ ke Tupã muhem katu. Ame'ë ke a'e ukwa katu. A'e katu te ame'ë ke a'e. Huwa koty pehẽ ke a'e muhyk katu ta kÿ. Ame'ë ke a'e ukwa katu tĩ. Arahã nixói te ta ma'e peka'u te'eha pema'eha ke pehẽ pe. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta.

25 Tupã riki peteihar a'e. Jesu Kirisutu, jandema'e sawa'e te manõ. A'erehe jande ke Tupã muhã katu. Mã peja ehe har ukwa katu ixo. Kuja:

A'e riki katu te ame'ë ke a'e.

A'e riki kapitã keruhũ tĩ.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e tĩ.

Upa katu te ngãma'e kapitã keruhũ te a'e tĩ.

Upa aja me'ë yman a'e ixo.

Apo aja te'e ta ixo tĩ.

Aja te'e ta ixo ame'ë te'e a'e tĩ.

Amen. Ame'ë: "A'e tÿ" aja.

Upa.

Apokarip Ma'e ke uhyk ta ame'ë rehe har

Juã kome'ë paper ke mupinim. Upa katu te Jesu mujekwa ame'ë ke Juã mupinim. Ywa pe Jesu ixo ame'ë rehe har mujekwa Juã pe. Ame'ë ke a'e mupinim tĩ. Kome'ë ywy keruhũ pe Jesu kotyhar ta ixo ame'ë ta rehe har mujekwa tĩ. Ame'ë rehe har mupinim tĩ.

Yman rahã, ma'e ke uhyk ta my, ame'ë rehe har upa katu te mujekwa. Ame'ë rehe har Juã mupinim tĩ. Myja me'ë katuha renda ixo my, ame'ë rehe har mupinim tĩ.

Jesu jywyr ta, ame'ë rehe har mupinim tĩ.

Ma'e ke uhyk ta ame'ë ke Jesu Kirisutu mujekwa

¹ I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ë ke Jesu Kirisutu pe Tupã mujekwa. Ame'ë ke ihë pe Kirisutu mujekwa tĩ. A'erehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta Tupãma'e miasu ta pe ihë amujekwa tĩ. Ame'ë ke kome'ë paper rehe ihë amupinim. Ihë Juã. Kirisutuma'e miasu ke ihë. Ihë pe Tupã je'ëha rahoha ke Kirisutu mondo. Pe, ame'ë je'ëha rahoha ihë pe upa mujekwa.

² Pe, upa katu te ihë asak ame'ë ke ihë amupinim. Aja rahã, pekwa katu ta tĩ. Myrandu ke Tupã mujekwa, ame'ë ke kome'ë paper rehe

ihë amupinim. Jetehar te ke Jesu Kirisutu mujekwa, ame'ë ke kohĩ tĩ.

³ Kome'ë paper rehe amõ usak usak rahã, hury katu ame'ë ke a'e. Kome'ë paper rehe panduha ihĩ, ame'ë ke rehe amõ hendu katu rahã, hury katu ame'ë ke a'e tĩ. Ma'e ke uhyk ta, ame'ë rehe har kome'ë paper rehe ihë amupinim. Upa ma'e ke uhyk ta. Ame'ë uhykiha angaha uhyk tate. A'erehe amõ hendu ehe rahã, hury katu ame'ë ke a'e tĩ.

Jesu kotyhar ta amõ amõ ok ta pe ixo ame'ë ta pe Juã mupinim

⁴ Asia ywy rehe amõ amõ ok ta ihĩ. Heta ihĩ. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Ame'ë ok ta pe Jesu kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ë ok ta pe har ta pe paper pinim ke ihë amondo axo. Ihë Juã.

Mã peja johu pehë rehe Tupã usak katu. Mã peja pehë py'a ke a'e muhury katu. A'e uhã te hũ ame'ë ke a'e.

Yman ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã pete'e ta ixo tĩ.

Wapyka katu te ame'ë ruwa koty I'ã ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi ima'e ma'ema'eha ke. Ame'ë'ã riki pehë rehe usak katu ixo tĩ. Pehë py'a ke muhury katu tĩ.

⁵ Jesu Kirisutu pehë rehe usak katu tĩ. Pehë ke muhury katu tĩ. A'e riki Tupã rehe har mujekwa katu ame'ë ke a'e.

A'e pandu ame'ë ke a'e ma'ema'e katu tĩ. Manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu muhem. A'erehe Kirisutu riki amõ ta 'ar koty te we je'ëha te reko. A'e riki kapitã keruhũ te. Kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha tĩ.

Jande rehe a'e ipy'a katu. A'e manõ, a'erehe upa jande ma'e jaka'u te'eha jama'ema'eha ke jande py'a ngi Tupã juhyk.

⁶ Pe, a'e aja jande ke kapitã keruhũ aja Kirisutu mu'am tĩ. (Aja rahã, a'e putar ame'ë ke jama'ema'e ta.) Ima'e pa'i ta ke aja jande ke a'e mu'am tĩ. (Aja rahã, pa'i ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ.) Kirisutu pái ke a'e tĩ. Mã peja Jesu Kirisutu pe japandu: "Ne jõ riki katu te me'ë ke. Mã peja kapitã keruhũ te aja exo. Aja te'eha exo" aja japandu. Amen! A'e tỹ.

⁷ Pesarahã! Ywa takãxĩha 'ar pe a'e jywyr ta uwyr ixo. Upa katu te awa ta usak ta ehe. A'e ke putar ym ame'ë ta usak ta ehe tĩ. Myra rehe itatakwar pe kutuk ame'ë ta usak ta ehe tĩ. Upa katu te kome'ë ywy keruhũ pe har ta jixi'u ta tĩ. (A'e mupyrara ta, aja ame'ë ta ukwa katu, a'erehe jixi'u ta.) Aja ta riki. Amen.

⁸ Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Jandema'e sawa'e te a'e. Kuja pandu: —Ihẽ ruhã te hũ ame'ë ke ihẽ. Ihẽ axo py te ame'ë ke ihẽ.

A'ejõhar rahã, tapijar te'e we ihẽ axo ta tĩ.

Yman axo.

Apo kote'e axo.

Yman rahã, aja te'e ta axo tĩ — aja riki Tupã pandu.

Kirisutu rehe Juã usak

⁹ Ihẽ Juã. Pehẽ mu ke ihẽ. Jesu riki jandema'e sawa'e te. Ixotyhar ke ihẽ tĩ. Ixotyhar ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mupyrara hũ. Pehẽ aja ihẽ ke ame'ë ta mupyrara riki. Pehẽ aja ihẽ py'ahu te'e ahendu axo tĩ. Tupã je'ëha ke ihẽ apandu pandu. Ihẽ pe jetehar te ke Jesu mujekwa, ame'ë ke ihẽ amujekwa tĩ. (Ame'ë ke amõ ta putar ym.) A'erehe ihẽ ke kome'ë ypa'ũ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ë ta mondo. (Kyndaha aja saka se.) Ypa'ũ rer Pat.

¹⁰ Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ, ame'ë wera rahã, ihẽ py'a rehe Tupã'ã ihĩ katu te. Pe, amõ pandu ame'ë ke rehe ihẽ ahendu. Ihẽ kupe koty ngi panduha uwyr. Tyapu hũ panduha. Jumi'a aja panduha.

¹¹ Kuja panduha ihẽ ahendu:

—Ma'e ke nde eresak ta, ame'ë ke paper rehe emupinim. Ame'ë paper ke amõ amõ ok ta pe emondo. Ame'ë ta ok ta pe Jesu kotyhar ta jy'ar. Ame'ë ta pe emondo. Awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. Kuja ok ta rer. Ese ok ta. Amõ Esimi ok ta. Amõ Per ok ta. Amõ Tiati ok ta. Amõ Sandi ok ta. Amõ Sirande ok ta. Amõ Raoniséi ok ta — aja ahendu.

¹² Awa pandu my? Ame'ẽ asak tar katu, a'erehe ihẽ awak. Aja rahã, ma'e weraha tymã ke ihẽ asak. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ rehe asak. Kuja. Awa po wajar mokõi hetaha.

¹³ Ame'ẽ pyter pe awa aja ame'ẽ rehe ihẽ asak. Kamixa puku namõ ixo. Ipy rehe pukuha ihon. Ixu'a rupi har aja ame'ẽ riki ipixi'a rupi ihĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke a'e tĩ.

¹⁴ I'a riki ituwyr te hũ. Ame'ẽ tuwryiha aja se nixói te. Ituwyr te hũ. Eha riki tata aja hendy hũ.

¹⁵ Ipy hendy hũ tĩ. Itatawaran ke kytyk katu aja hendy hũ. Tata pe maku rĩ, aja hendy hũ tĩ. A'e pandu rahã, itapupur keruhũ aja tyapuha ahendu. (Jesu ame'ẽ. Ywa pe har aja katu te hũ ame'ẽ ke a'e.)

¹⁶ Ipo pe jahy rata ke a'e pyhyk reko. Ijywa katu kotyhar pe pyhyk reko. Kuja awa po wajar mokõi jahy rata hetaha ke. A'e pandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka. Warahy jandar rahã, warahy hendy hũ, ame'ẽja saka huwa ke hendy te hũ.

¹⁷ Ihẽ asak ehe rahã, huwa koty ihẽ a'ar ajup. Manõ ame'ẽ ke aja ihẽ aju. Ipo pe ihẽ ke a'e pyhyk. Ijywa katu kotyhar pe ihẽ ke mupu'am. Pe, ihẽ pe pandu:

—Ihẽ ngi ekyje ym.

Ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ. Ma'e nixói te rahã, pete'e ihẽ axo.

Yman te rahã, pete'e ta ihẽ axo tĩ.

¹⁸ Ihẽ axuwe katu ame'ẽ ke ihẽ.

Yman ihẽ amanõ.

Apo ihẽ ruhã te hũ ame'ẽ ke ihẽ.

Aja te'e ta ihẽ axo.

—Ihẽ apandu katu: “Nde eremanõ ta” aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e manõ ta. Ihẽ riki apandu katu: “Nde erekwera katu erehem” aja. Aja ihẽ je'ẽha rupi a'e kwera katu ta uhem tĩ.

¹⁹ Apo nde eresak ame'ẽ ke emupinim. Apo ma'e ke ixo ame'ẽ rehe nde eresak. Ame'ẽ ke emupinim. I'i atu rahã we, ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ ke emupinim tĩ.

²⁰ I'i nde eresak ame'ẽ rehe nde erekwa ym. Ame'ẽ ke ihẽ amujekwa nde pe apo 'y. Ihẽ jywa katu kotyhar ame'ẽ ihẽ po rehe jahy rata nde eresak. Awa po wajar mokõi nde eresak. Ame'ẽ riki kapitã ta ke. Ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha rendama'e kapitã ta ke. Awa po wajar mokõi jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽ kapitã ta ke. Ma'e weraha tymã rehe nde eresak. Awa po wajar mokõi hetaha rehe nde eresak. Ame'ẽ riki ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ke — aja ihẽ pe Jesu pandu.

2

Ese ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹ Ihẽ pe a'e pandu:

—Ese ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: “Pehẽ pe

myrandu ke ihē amondo axo. Ihē riki ihē po pe jahy rata apyhyk ame'ē ke ihē. Ihē jywa katu kotyhar ame'ē pe awa po wajar mokōi hetaha ihē apyhyk. Ma'e weraha tymā rupi awata axo ame'ē ke ihē tī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke ame'ē. Awa po wajar mokōi hetaha ihī. Ame'ē rupi ihē awata axo.

2 —Pehē pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tar katu te hū. Ame'ē rehe har pepandu pandu hū. Aja pemukanim. Ame'ē ke ihē akwa katu. Pehē ke amō ta mupyrara rahā, pehē py'ahu te'e pehendu pexo, aja ihē akwa katu tī. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē ke ihē akwa katu tī. Amō ta pandu: 'Kirisutu mondo ame'ē ta ke jande' aja naī. Jete my? Ame'ē ke pemanga katu. Aja rahā, Kirisutu mondo ym ame'ē ta ke a'eta aja pekwa. Te'e pandu ame'ē ta ke a'eta aja pekwa tī. Aja pema'ema'e ame'ē ke ihē akwa katu tī.

3 Ihē kotyhar ta ke pehē, a'erehe pehē ke amō ta mupyrara hū. Pehē py'ahu te'e pehendu pexo. Ihē rehe pehē pejurujar katuha ke pehijar ym tī. (Upa ame'ē rehe ihē rury katu.)

4 —(Pe, kuja jō ihē rury ym.) Ihē rehe pejurujar katu py rahā, ihē rehe pepy'a katu te hū. Aja ihē rehe pepy'a katu ym pexo apo 'y.

5 Myja me'ē pehē pepy'a katuha kanim my? Myja pemukanim my? Ame'ē

rehe har pekwa pekwa pexo. Ma'e pehē peka'u te'eha ke pema'ema'eha ke pehijar. Pe, pema'e py, ame'ē ke pema'ema'e tī. Mu'eharan ta je'ēha ke pemukanim tī. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ke pehijar ym rahā, pehē rehe ihē ahyk ta. Amupyrara ta pehē ke. Ma'e weraha tymā ke ihē amukanim ta. (Aja rahā, jy'ariha renda nixói ta.)

6 —Pe, Niko kotyhar ta ma'ema'e ame'ē ke peputar ym tī. Jetehar ym ame'ē ta mu'e. Ihē aja ame'ē ta ke peputar ym tī. Ame'ē pema'eha riki katu" — aja Jesu pandu.

7 —Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa ame'ē ke rehe pehendu katu! Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ihē apandu ta: "Tupāma'e kupixa pe exo katu. A'ep ma'eywa heta i'āi. E'u. Aja rahā, nde rury katuha namō nde ruhā te hū nde erexo ta" — aja Jesu pandu.

Esimi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juā mupinim

8 Ihē pe Jesu pandu tī:

—Esimi ok ta pe ihē kotyhar tama'e jy'ariha renda ihī. Ame'ēma'e kapitā pe kuja emupinim: "Ihē riki ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ma'e nixói te rahā, pete'e ihē axo. Yman te rahā, pete'e ta ihē axo tī. Ihē amanō. Pe, ihē akwera katu ahem tī.

⁹ —Pesarahã! Pehẽ ke amõ ta mupyrara hũ ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Mupyrara hũ, a'erehe pehẽma'e ym te ame'ẽ ke ihẽ akwa katu tĩ. Pesarahã! Tupã ukwa katu ame'ẽ ke anĩ. Pehẽma'e ke heta hũ aja a'e ukwa. Amõ ta pandu: 'Jundéu awa ta ke jande, a'erehe pehẽ namõ Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ ta' aja pandu naĩ. Anĩ. Ihẽ ke ame'ẽ ta putar ym. A'erehe pehẽ rehe ame'ẽ ta juru ai. A'erehe ame'ẽ ta riki Satana kotyhar ta ke.

¹⁰ Pehẽ pepyrara hũ tate. Ame'ẽ ngi pekyje ym.

—Pesarahã! Pehẽ ngi har amõ amõ ke kyndaha pe Satana kotyhar ta kynda ta raho. Aja ihẽ rehe pejurujar katuha ke Satana manga ta. (Ãjã ramũ i a'e.) Pepyraraha heta ym ta wera. Ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Pehẽ ke amõ ta jukwa ta my? Pehijar ym pejurujar katuha ke tĩ. Aja rahã ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe ihẽ ame'ẽ ta. Pehijar ym, a'erehe pehẽ ruhãha ke ihẽ ame'ẽ ta pehẽ pe" — aja Jesu pandu.

¹¹ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke rehe pehendu katu! Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu rahã, marã ka ym mupyraraha renda pe pe-hoha. Mupyraraha renda pe amõ oho ta rahã, mokõihar manõ, ame'ẽja saka riki — aja Jesu pandu.

Per ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹² Ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Per ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu rahã, kyse upa te'e haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka.

¹³ —Pesarahã! Per ok ta pe har ta katu ym te riki. A'ep Satana ixo, ame'ẽja saka. (Ãjã ramũ i a'e.) Ame'ẽ ok ta pe pexo, aja ihẽ akwa katu. Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. Ihẽ rehe har Anti pandu pandu katu. Ihẽ rehe jurujar katuha ke a'e hijar ym. Pe, a'e ke ngã jukwa. (Aja pehẽ ke ngã mukyje ta tipe.) Anĩ. Arahã ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym riki tĩ. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.) Ame'ẽ ok ta pe Satana ixo, ame'ẽja saka.

¹⁴ —Pe riki pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ we ta. Kuja ihẽ rury ym. Pehẽ ngi har amõ ta Maraã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu. Katu ym aja. Yman Mbara ke Maraã mu'e. Kuja yman Maraã mu'e. 'Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke ngã moĩ. Ame'ẽ ke pe'u katu. Kũjã rehe peka'u te'e tĩ. Sawa'e rehe peka'u te'e tĩ, aja jundéu awa ta pe epandu katu' aja Mbara pe Maraã mu'e naĩ. Ame'ẽ mu'eha rehe amõ ta hendu katu. Ame'ẽ ta pehẽ namõ ixo apo. Katu ym aja.

¹⁵ Aja pehẽ ngi har Niko kotyhar ta mu'e ame'ẽ ke rehe

hendu ame'ẽ ta ixo tĩ. Katu ym tĩ.

¹⁶ Ame'ẽ ta ke pehẽ ngi pemuhem ym we pemondo rĩ. Mã peja pemuhem katu pemondo. Aja ym rahã, pahar pehẽ rehe ihẽ ahyk ta. Pe, ame'ẽ katu ym ame'ẽ ke mu'e ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta. Ihẽ apandu ta. Aja rahã, kyse aja saka ihẽ juru ngi uhem ta. Aja ame'ẽ pe ihẽ amupyrara ta ngã ke" — aja Jesu pandu.

¹⁷ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! "Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ ta ipe. Yman mana riki jundéu awa tama'e mi'u. Amõ mupyta ame'ẽ ke pehĩ. Ywa pe har ke ame'ẽ. A'erehe ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta usak ym. Ame'ẽ mana aja pehẽ pe ihẽ ame'ẽ katu ta. (Aja rahã aja te'eha pehẽ ãpũ ta.) Pe, upa katu te ame'ẽ ta pe ita ra'yr tuwyr ke ihẽ ame'ẽ ta tĩ. (Aja rahã, ame'ẽ namõ huryha mujãha rehe oho katu ta. Ywa pe har huryha ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ita ra'yr rehe awa rer pyahu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ rer ukwa ym te awa. Ita ra'yr pyhyk ame'ẽ ke jõ ame'ẽ rer ukwa ta" — aja Jesu pandu.

Tiati ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹⁸ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Tiati ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda

ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Tupã ra'yr ke ihẽ. Ihẽ reha tata aja hendy hũ riki. Ihẽ py hendy hũ tĩ. Itatawaran kytyk aja hendy hũ.

¹⁹ —Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pepy'a katu pehẽ juehe pexo. Ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke peme'ẽ me'ẽ katu. Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendu. Upa ame'ẽ pema'ema'eha ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pejurujar katu py rahã, aja pema'ema'e. Apo ame'ẽ 'ar koty te we pema'ema'e katuha. Aja rahã katu hũ. Ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. (Upa ame'ẽ rehe ihẽ rury katu.)

²⁰ —Pe, kuja pehẽ rehe har ihẽ aje'ẽ ta. Kuja ihẽ rury ym. Amõ kũjã pehẽ namõ ixo. Ymanihar Jesambe aja a'e. 'Katu a'e' aja pepandu ehe har. Anĩ. Katu ym aja. Ame'ẽ kũjã pandu: 'Tupã je'eha ke pandu ame'ẽ ke ihẽ' aja pandu naĩ. Te'e riki. Ihẽ je'eha ke pandu ame'ẽ ta ke kũjã muka'u te'e riki. A'e mu'e ame'ẽ ke namõ muka'u te'e riki. A'erehe ihẽ je'eha pandu ame'ẽ ta amõ kũjã ta rehe ka'u te'e. Tupãran ruwa koty ma'e mi'u ke amõ ta moĩ, ame'ẽ ke a'eta u'u tĩ. Katu ym aja.

²¹ Ihẽ aharõ riki. 'Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ngi emuruwak. Ihẽ koty nde py'a emuruwak' aja amõ pandu

ipe. Anĩ riki. Muruwak tar ym. Sawa'e rehe ka'u te'e we rĩ.

²² A'erehe a'e ke ihẽ amupyrara te hũ ta. Upa katu te kũjã mu'e ame'ẽ ke rehe hendu katu ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara te hũ ta tĩ. Ame'ẽ ta kũjã rehe hendu katu, a'erehe ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta py'a ke ihẽ koty muruwak ym rahã, pahar ame'ẽ ta ke ihẽ amupyrara ta.

²³ Upa kũjã kotyhar ta ke ihẽ ajukwa ta tĩ. Aja rahã, upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Ma'e ke rehe har ipy'a rehe amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te. Ma'e ke amõ putar ame'ẽ ke ihẽ akwa katu te tĩ. Ame'ẽ ke upa katu te ihẽ kotyhar ta ukwa ta. Pehẽ pame katu te ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Nde erema'ema'e, aja ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta tĩ.

²⁴ —Pe, pehẽ ngi har amõ ta aja ym. Ame'ẽ ma'e jaxer ai ame'ẽ mu'eha rehe pehendu ym. Mu'e ame'ẽ ke aja pema'e ym tĩ. Pehẽ riki Tiati ok ta pe har ta ke pehẽ. Amõ ta pandu: 'Yman Satana rehe har ukwa ym awa. (Ãjã ramũi a'e.) Apo ehe har jetehar te ke jakwa katu' aja a'eta jupe. Ame'ẽ rehe pehendu ym tĩ. Pejumu'e ym tĩ. Katu aja. Ko apandu pehẽ pe: 'Mu'eharan ta ke pemujan pemondo pehẽ ngi' aja. Ame'ẽ jõ apandu. Amõ we ma'e ke pema'ema'e, aja ym apandu ta. Pema'e apo 'y, aja tapijar te'e we pema'ema'e.

²⁵ Pehẽ koty ihẽ ajywywyr

ta. Aja ym rahã we tapijar te'e we pepy'a katu pehẽ juehe pexo tĩ. Tapijar te'e we ihẽ rehe pejurujar katu pexo. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tapijar te'e we peme'ẽ me'ẽ katu pexo tĩ. Upa aja tapijar te'e we pema'ema'e ta me'ẽ te'e.

²⁶⁻²⁸ —Ihẽ rehe tapijar te'e we amõ ta jurujar katu. Pe, ihẽ aputar ame'ẽ ke tapijar te'e we ma'ema'e katu tĩ. Ajahap manõ. Aja rahã, ihẽ pe Papa pandu, aja ihẽ apandu ta a'eta pe tĩ: 'Kapitã ta aja pehẽ. Ihẽ je'ẽha rupi awa ta ke pemondo mondo ta. Pyrãtã te ha rupi pemondo mondo te ta. Pehẽ rehe hendu ym ame'ẽ ta ke pahar pemuputu'u ta tĩ. Ywy pander nupã rahã, pahar uhãi. Aja hendu ym ame'ẽ ta ke pahar pemuputu'u ta tĩ' aja apandu ta.

—Pe, wera uwyr rahã, jahy rata pete'e amõ usak. Ame'ẽ riki myrĩ myrĩ myrĩ aja hendyha. Ame'ẽ myrĩ myrĩ myrĩ aja ma'e katukwer ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta a'eta pe tĩ" — aja Jesu pandu.

²⁹ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupãã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

3

Sandi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

¹ Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:
—Sandi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda

ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Tupã'ã ihẽ namõ ixo. Amõ koty koty a'e ma'ema'eha. Awa po wajar mokõi hetaha ima'e ma'ema'eha ke. Awa po wajar mokõi hetaha jahy rata ihẽ po pe ihẽ apyhyk areko tĩ. Aja rahã, jy'ariha renda kapitã tama'e kapitã keruhũ te ihẽ tĩ. (Aja rahã, ihẽ rehe a'eta hendu katu ta me'ẽ te'e.)

—Pesarahã! Pehẽ pe myrandu amondo axo. Pehẽ pema'ema'e pexo ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pehẽ pepy'a katu pehẽ juehe pexo aja amõ ta pandu naĩ. Tupã rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu, aja pandu naĩ tĩ. Anĩ. Ame'ẽ ta aja ym pehẽ.

² A'erehe pepu'am, aja pexo. Upa katu te ihẽ ke pehijar ym rahã we, pehẽ py'a pemuruwak. Pehẽ py'a pejumãtã. Aja Tupã rehe jõ pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu te we rĩ. Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke katu ym we rĩ, aja ihẽ akwa katu. Tupã aja ihẽ akwa katu tĩ.

³ —Myrandu katu ke pehẽ pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta pandu pandu. Pehẽ ke ame'ẽ ta mu'e katu tĩ. Ame'ẽ rehe pehendu ym apo. Mã peja ame'ẽ rehe pehendu katu tĩ. Ma'e jaxer ai ame'ẽ pema'ema'eha ngi pemuruwak. Tupã koty pehẽ py'a pemuruwak tĩ. Aja ym rahã, peharõ ym rahã, ihẽ ahyk ta pehẽ rehe. Pe, pehẽ ke amupyrara hũ ta. Ma'e mukanĩha uhykiha aja

peharõ ym rahã, ihẽ ahyk ta. Ihẽ ahykiha angaha pekwa ym ta.

⁴ —Pep Sandi ok ta pe amõ ta ixo. Heta ym ame'ẽ ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym riki. Ywa pe ihẽ namõ ame'ẽ ta wata ta. Ipy'a juhyk te hũ, aja ixo ta. Apandu ta: 'Ko pehẽ pexo. Katu aja' aja ame'ẽ ta pe apandu ta.

⁵ Ihẽ rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ẽ ta py'a riki juhyk te hũ, aja ixo ta. Pe, ame'ẽ ta rer ke ihẽ amukanim ym te ta. Paper rehe uhã te hũ ame'ẽ ta rer ihĩ. Ame'ẽ ngi ihẽ amukanim ym te ta. 'Peme'ẽ ta riki ihẽ kotyhar ta ke' aja Papa pe ihẽ apandu ta tĩ. Ima'e je'ẽha rahoha ta pe aja ihẽ apandu ta tĩ" — aja Jesu pandu.

⁶ —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendu katu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendu katu! — aja Jesu pandu.

Sirande ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

⁷ Ihẽ pe a'e pandu tĩ:

—Sirande ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Ihẽ riki katu te ame'ẽ ke ihẽ. Nixõi te ma'e aka'u te'eha ama'eha ke ihẽ pe. Yman Ndawi rok kyndaha mopokiha namõ amõ ixo. Aja ihẽ Papa rok kyndaha mopokiha namõ ihẽ axo tĩ. Kyndaha ke ihẽ

apirar rahã, marã ka ym amõ kyndaha. (Ihẽ kotyhar ta ixekatu ta.) Ihẽ akynda rahã, marã ka ym amõ pirariha. (Ihẽ kotyhar ta aja ym ame'ẽ ta ixekatu ta.) Ihẽ riki je'ẽha te areko. Aja rahã: 'Nde erexe katu' aja ihẽ apandu ta. Amõ pe: 'Anĩ. Nde erexe ym ta' aja ihẽ apandu ta tĩ.

8 —Pesarahã! Pehẽ pema'ema'e ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Pehẽma'e pyrãtãha ta'yr mi, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu. Ihẽ rehe har amõ ta mu'e ame'ẽ rehe pehendukatu. Ihẽ rehe pejurujar katuha ke pehijar ym tĩ. Pe, kyndaha ke ihẽ apirar pehẽ pe. Marã ka ym ame'ẽ ke amõ kyndaha. (Aja rahã, amõ ta pe myrandukatu ke pepandu pandukatu ta.)

9 —Pesarahã! Satana kotyhar ta pehẽ koty ixo. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta tĩ. 'Jundéu awa ta aja Tupã rehe jande py'a jamoĩ moĩ katu tĩ' aja pandu a'eta jupe. Anĩ. Te'e riki. 'Pehẽ riki je'ẽha te pereko' aja ame'ẽ ta pandu ta pehẽ pe. Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu, aja upa ame'ẽ ta ukwa ta tĩ.

10 Pehẽ pe ihẽ apandu: 'Pehẽ ke amõ ta mupyrara rahã, pehẽ py'ahu te'e pehendukatu' aja riki. Ame'ẽ rehe pehendukatu. Pehẽ py'ahu te'e pehendukatu. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ amupyrara rahã, ame'ẽ ngi pehẽ ke ihẽ amuhem ta. Ihẽ rehe jetehar ke ngã jurujar katu my? Ame'ẽ ke ihẽ amanga ta,

a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ amupyrara ta.

11 —Pahar ihẽ ajoywyr ta. Tupã rehe jõ pehẽ py'a ke pemapyk katu, aja tapijar te'e we pexo. Aja rahã, pehẽma'e ke amõ mukanim ym te ta. Ma'e katu ame'ẽ ke pehẽ pe Tupã me'ẽ ta, ame'ẽ ke mukanim ym te ta awa.

12 Ihẽ rehe jurujar katuha ke amõ hijar ym rahã, Tupã namõ ixo katu te ta. Ihẽ aja ixo katu te ta tĩ. A'engi marã ka ym uhemihã.

—(Mahapyr her ihẽ amoĩ ta ehe.) Tupã rer ihẽ amoĩ ta ehe. (Aja rahã, ixotyhar ke a'e aja ngã ukwa.) Ihẽ rer pyahu ame'ẽ ke ihẽ amoĩ ta ehe tĩ. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ke a'e aja ngã ukwa tĩ.) (Tupã rekoha pe har ke a'e, aja ukwa tĩ.) A'erehe Tupã rekoha rer ihẽ amoĩ ta ehe tĩ. Jerusarẽ ok ta ame'ẽ rer ke. Pyahu te ame'ẽ ok ta ke. Tupã koty ngi ame'ẽ ok ta wyjy ta uwyr. Ywa ngi wyjy ta uwyr" — aja Jesu pandu.

13 —Pekwa tar katu rahã, myrandu rehe pehendukatu. Ihẽ kotyhar ta pe Tupã'ã mujekwa, ame'ẽ ke rehe pehendukatu! — aja Jesu.

Raoniséi ok ta pe har Jesu kotyhar ta pe Juã mupinim

14 Ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Raoniséi ok ta pe ihẽ kotyhar tama'e jy'ariha renda ihĩ. Ame'ẽma'e kapitã pe kuja emupinim: "Pehẽ pe myrandu ke ihẽ amondo axo. Jetehar te ke apandu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ apandu

ame'ë ke ihë ama'ema'e katu te. Jetehar namō Tupā rehe har ihë apandu pandu. Upa katu te Tupā mujā, ame'ëma'e kapitā keruhū ke ihë.

¹⁵ —Pesarahā! Pehē pema'ema'e ame'ë ke ihë akwa katu. Y haku te aja ym pehē. (Y haku ame'ë pe jahuk rahā, amō ma'e ahyha ke mukatu riki. Aja amō ta ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehē. Y rysā te aja ym pehē tī. (Y rysā te ame'ë ke amō u'u rahā, rysā katu ta. Aja pyai ame'ë ta py'a ke pemuhury ta tipe.) Aja ym pehē. Mā! Y haku te aja pexo rahā, katu tiki. Aja ym rahā, y rysā te, aja pexo rahā, katu tiki tī.

¹⁶ Y aku pitu, aja pexo. Y haku te aja ym pexo. Y rysā te aja ym pexo tī. Y aku pitu, aja pexo. Katu ym aja. Ihë juru ngi tymū ihë ambor ta, aja ihë ama'e ta. (Aja rahā, pehē pema'ema'e ym te ma'e ke, aja amujekwa ta.)

¹⁷ —(Ma'erehe aja ihë apandu my? Pesarahā!) Pepandu: 'Jandema'e heta te hū. Katu jaxo. Upa ma'e ke japutar ame'ë ke namō jaxo' aja pehē jupe. Anī riki. Pepyrrara pexo. Pehē jaxer aja pexo. Ame'ë ke pekwa ym pehē. Jetehar namō Tupā rehe pehē pepy'a ym pexo. Pehē juehe pejesak ym. Pehē reha ym te aja pehē. (Aja rahā, Tupā rehe jō pehē py'a pemapyk ym pexo.) Ame'ë ke pesak ym. Pekwa ym tī. Pehē jawe te'e pexo.

¹⁸ —A'erehe pehē pe ihë apandu katu. Ihë pe itatawa

katu te ame'ë ke pepandu. Aja rahā, ihë koty pehē py'a pemuruwak ta. Aja rahā, Tupā rehe pehē pepy'a katu te hū ta tī. Pan tuwyr katu te ame'ë ke pepandu ihë pe tī. Ame'ë pe pehē jawe te'eha ke pejupyk. Pehē ruxīha pejupyk. (Pan tuwyr aja rahā, pehē py'a juhyk aja pexo.) Eha puhā ke pepandu ihë pe tī. Ame'ë ke pehē reha rehe pemoī. Aja rahā, pesak katu ta. (Aja rahā, pehē juehe pesak katu ta. Aja rahā, Tupā putar, aja pexo katu ta.)

¹⁹ Ihë apy'a katu ame'ë ta ke ihë amupyrara riki. Aja rahā, ihë rehe hendu katu ta. Ihë rehe hendu ym rahā, amupyrara ta. Ihë apandu ta ipe tī: 'Mā peja ym' aja. A'erehe mā pahar ma'e pehē jaxer ai ame'ë pema'ema'eha ngi pemuruwak. Ihë koty pemuruwak. Aja rahā, ihë amupyrara ym tā.

²⁰ —Pesarahā! Ok rukwen rake ihë apu'am a'am, aja ihë axo. Ihë apukái pukái a'am. Ihë apukái ame'ë ke rehe amō hendu rahā, pe, hukwen ke pirar rahā, hok pe ihë axe ta. Inamō ma'e ke ihë a'u ta. Ihë namō a'e ma'e ke u'u ta tī. (Aja rahā, ame'ë py'a rehe ihë axe tar katu aja amujekwa. Pe, ihë namō a'e juehe katu a'e ixo tī.)

²¹ Ihë rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, ihë apandu ta ipe: 'Ihēma'e wapyka rehe ihë rake ewapyk. Ihë namō nde erexo ta' aja. Ihë aja a'e tī. Ihë ruwajan ta ke ihë amuputu'u.

A'erehe Papama'e wapyka rehe Papa rake ihē awapyk aĩ tĩ" – aja Jesu pandu.

²² –Pekwa tar katu rahā, myrandu rehe pehendu katu. Ihē kotyhar ta pe Tupā'ā mujekwa, ame'ē ke rehe pehendu katu! – aja Jesu pandu.

4

Ywa pe har ta Tupā rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu

¹ Ajame'ē ke ihē ama'ā tĩ. Ihē Juā. Kuja ihē asak. Ywa pe hukwen pirar ame'ē ke ihē asak. I'i we ihē pe pandu, ame'ē pandu ihē pe tĩ. Pandu rahā, jumi'a aja panduha ke. Kuja pandu apo:

–Se ywate ejur. Apo har ma'e ke uhyk ta me'ē te'e, ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta – aja ihē pe.

² Pahar ihē py'a rehe Tupā'ā ihĩ katu. A'ep ywa pe amō riki wapyk ame'ē rehe ihē asak. (Tupā a'e.) Wapyka rehe wapyk uĩ. Wapyka kapitā keruhūma'e aja saka.

³ Huwa ke hendy hū. Ma'e ita hepy hū aja huwa hendy hū. Itawa hū. Ita rer jase. Itawa ame'ē. Sando ita amō tĩ. Ipirangwer ame'ē. Aja huwa hendy hū. Pe, ame'ē wapyka juramā rupi maju'ā aja hendy hū. Howy te ame'ē ke. Ita hepy hū aja saka. Ita rer emeráu.

⁴ Wapyka juramā rupi amō heta wapyka ihĩ. Kuja, 24 hetaha. Ame'ē pe tamūi ta wapyk uĩ. Kuja, 24 tamūi ta ke. Ima'e mundeha tuwyr te hū. Iākā rehe har namō ihĩ.

Itatawa ke te'e mujā, ame'ē iākā rehe har namō ihĩ.

⁵ Wapyka pyter ngi Tupā pirā pirā hū. Tupā tyapuha tyapu tyapu hū. Wapyka ndutar koty ma'e weraha hendy hendy. Kandéi i'y rehe moĩ, ame'ēja saka. Awa po wajar mokōi ma'e weraha ihĩ. Ame'ē riki Tupā'ā aja me'ē. Ima'e ma'ema'eha ke awa po wajar mokōi hetaha aja.

⁶ Wapyka ndutar koty y ramūi aja ihē asak tĩ. Waruwa ke te'e mujā, ame'ēja saka. Kisatáu aja hendypu.

Wapyka juramā rupi kuja tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta i'āi. Hundutar koty amō. Xupe koty amō tĩ. Ijywa katu koty amō tĩ. Ijywa'i koty amō tĩ. Ame'ē ixuwe katu hū ame'ē ta eha namō i'āi. Huwa koty eha ihĩ. Xupe koty eha ihĩ tĩ. (Aja rahā, upa katu te a'eta usak katu. Upa katu te ukwa katu tĩ.)

⁷ Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteĩhar kuja saka. Jangwateran aja ihē asak. Mokōihar tapi'iruhu aja ihē asak tĩ. Mahapyrihar sawa'e ruwa aja ihē asak tĩ. Tumemehar wyraharan keruhū aja ihē asak tĩ. Wewe ixo aja ihē asak.

⁸ Ame'ē ixuwe katu hū ame'ē ta ipypo namō ixo. Ame'ē ta pame katu te awa po wajar peteĩ hetaha ipypo namō ixo. Aja rahā, pahar Tupā je'eha ke ma'ema'e ta oho. Hete rupi upa te'e eha ihĩ. Soroka ngi amō usak rahā, eha heta hū amō usak tĩ. Jywĩ ngi amō usak ehe rahā, eha heta hū usak tĩ. Wera

rahã, ame'ë ta pandu pandu.
 Pytun rahã, pandu pandu tĩ.
 Putu'u ym riki. Kuja pandu:
 "Tupã riki jandema'e sawa'e
 te.

Pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

Katu te hũ ame'ë ke a'e tĩ.
 Ma'e jaxer ame'ë ke
 nixói te ipe tĩ. Ma'e
 ka'u te'eha ma'eha
 nixói te ipe tĩ.

A'e te'e ixo ame'ë te'e a'e.

Yman a'e ixo.

Apo pete'e ixo.

Yman rahã aja te'e ta ixo" aja
 riki pandu.

9 Wapyka rehe wapyk uĩ.
 A'e uhã te hũ ame'ë ke a'e.
 Ehe har tumeme ixuwe katu
 hũ ame'ë ta pandu pandu:
 "Mã! Katu te hũ nde! Nde
 jõ riki je'ëha te nde erereko!"
 aja riki.

10 Aja pandu rahã, tamũ
 ta u'ar oup. Wapyka rehe
 wapyk ame'ë ndutar koty
 u'ar oup. Aja ame'ë ta py'a
 ke moĩ moĩ katu ehe. Iãkã
 rehe har ke wapyka ndutar
 koty a'eta ombor tĩ. (Aja rahã,
 a'e riki i'ar koty te we pyrãtã
 te hũ ha ke a'e, aja mujekwa
 ipe.) Pe, a'eta pandu:

11 "Tupã nde. Jandema'e
 sawa'e te nde.

Upa katu te ma'e ke nde ere-
 mujã. Nde ereputar,
 a'erehe upa katu te
 ma'e ke ixo.

Nde ereputar, a'erehe upa
 katu te ma'e ke ixuwe
 katu ixo. Upa katu te
 ma'e ke nde eremujã.

A'erehe kuja nde pe japandu
 rahã, katu tiki.

Ne jõ riki katu te hũ
 ame'ë ke nde.

Ne jõ riki je'ëha te nde
 erereko.

Ne jõ riki pyrãtã te hũ
 ame'ë ke nde"

Aja tamũ ta pandu.

5

*Paper mamã ame'ë rehe
 har*

1 Wapyka rehe amõ wapyk
 ame'ë ke rehe ihẽ asak. Ihẽ
 Juã. Ipo pe paper mamã
 ame'ë ke rehe asak. Ijywa
 katu kotyhar ame'ë ipo pe ihĩ.
 Paper rehe pinĩha ihĩ. Xupe
 rehe ihĩ tĩ. Pe, paper mamã
 ame'ë ke rehe kyndaha ihĩ.
 Yraity aja ame'ë pe kynda.
 Awa po wajar mokõi hetaha
 pe kynda.

2 Pe, Tupã je'ëha rahoha ke
 rehe ihẽ asak. Pyrãtã te hũ
 ame'ë ke a'e. Hãtã a'e pandu:
 "Awa riki katu te ame'ë ke
 my? Pe, awa peme'ë paper
 kyndaha ke mopok ta my?"
 aja.

3 Mopok ta ame'ë ke nixói
 riki. Ywa pe har ta marã ka
 ym mopokiha. Kome'ë ywy
 keruhũ pe har ta aja tĩ. Marã
 ka ym mopokiha tĩ. Manõ
 ame'ë ta'ã aja tĩ. Marã ka ym
 mopokiha tĩ. Paper mamã,
 ame'ë jywĩ pe marã ka ym
 amõ ta usakiha. Mopok ta
 ame'ë ke nixói te.

4 Katu te ame'ë ke mahem
 ym awa. A'erehe marã ka
 ym paper kyndaha ke amõ
 mopokiha. A'erehe marã
 ka ym paper jywĩ rehe usak
 usak awa. A'erehe ajixi'u hũ
 ihẽ.

5 Pe, tamũ ta ngi har peteĩ
 pandu ihẽ pe:

—Ejixi'u ym. Esarahã! Junda ta ngi har kapitã keruhũ pehĩ. Jangwateran aja pyrãtã te hũ a'e. Ndawi rainõ ke a'e tĩ. Huwajan ta ke upa katu te a'e muputu'u. A'e riki paper mamã ame'ẽ kyn-daha ke mopok ta. (Kirisutu ke a'e.) Upa mopok ta. Awa po wajar mokõi hetaha kyndaha ke mopok ta. Pe, paper ke pirar ta — aja ihẽ pe.

⁶ Pe, wapyk ame'ẽ ta pyter pe Arapuharan Ra'yr rehe ihẽ asak. (Kirisutu ke a'e.) Wapyka ndutar koty a'e pu'am u'am. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta juramã rupi ixo. Pe, xupe 'ar rupi tamũi ta ixo tĩ. Juramã u'am. Yman ame'ẽ Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Jukwaha rape namõ ixo, a'erehe Arapuharan Ra'yr manõ ame'ẽ ke a'e. Awa po wajar mokõi hetaha i'ak namõ ixo tĩ. (Aja rahã, pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.) Pe, awa po wajar mokõi hetaha eha namõ ixo tĩ. Ame'ẽ riki Tupãã ke. Awa po wajar mokõi hetaha riki a'e ma'ema'eha ke. A'e ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi Tupã mondo. Tupã rehe har a'e mujekwa oho. Upa katu te a'e usak, a'erehe eha heta aja ixo. Upa katu te ukwa tĩ.

⁷ Pe, wapyka koty Arapuharan Ra'yr a'e oho. (Kirisutu ke a'e.) Ame'ẽ wapyka rehe amõ wapyk uĩ. Ipo ngi paper mamã ame'ẽ ke Arapuharan Ra'yr pyhyk. Ijywa katu kotyhar ipo ke ngi pyhyk.

⁸ Pyhyk rahã, Kirisutu

ruwa koty tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta u'ar oup. Aja a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ katu ehe. Kuja, 24 tamũi ta aja tĩ. U'ar oup tĩ. Ame'ẽ ta pame katu te araraperan namõ ipo pe ixo. Itatawa rekúi ipo pe reko tĩ. Ame'ẽ tyryhem riki. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke ihĩ. Ame'ẽ ke Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, aja ame'ẽ. Ame'ẽ riki itatawa rekúi pe ihĩ, ame'ẽja saka.

⁹ Pe, a'eta jyngar. Panduha pyahu ame'ẽ namõ a'eta jyn-gar. Kuja riki:

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke, a'erehe paper mamã ame'ẽ ke nde erepyhyk katu. Kyndaha ke nde riki eremopok katu tĩ.

Yman nde ke amõ ta jukwa. Nde eremanõ, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe nde eremuhepy. A'erehe Tupã rehe ngã ke nde eremuhyk katu.

Ka'a pe har ta ke nde eremuhyk katu ehe tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ awa ta ke nde eremuhyk katu tĩ. Amõ amõ ywy pe har ta ke nde eremuhyk katu tĩ.

¹⁰ Upa ame'ẽ ta ke pa'i ta aja nde eremu'am. Aja rahã ame'ẽ ta riki Tupãma'e miasu ta ke tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke aja nde eremu'am tĩ. Aja rahã, ame'ẽ ta riki kome'ẽ

ywy keruhū pe har ta ke mondo mondo ta tī. Kapitā keruhū aja mondo mondo ta” aja a'eta jyngar.

¹¹ Pe, ihē ama'ā tī. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta rehe ihē asak. Heta te hū ixo! Marā ka ym amō mangaha. Heta te hū ixo! Wapyka juramā rupi ixo. Tamūi ta xupe 'ar rupi ixo tī. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta xupe 'ar rupi ixo tī. Tupā je'ēha rahoha ta pandu ame'ē rehe ihē ahendu.

¹² Kirisutu rehe har hātā a'eta jyngar:

“Arapuharan Ra'yr aja nde. Yman nde ke amō ta jukwa.

Katu te ame'ē ke nde. A'erehe ne jō riki ngā ke nde eremondo mondo, aja Tupā mu'am nde ke. Upa katu te ma'e ke a'e me'ē nde pe tī.

A'erehe nema'e heta te hū. Ukwa katu te ha ke a'e me'ē nde pe tī. Pyrātā te hū ha ke me'ē nde pe tī.

Ne jō riki je'ēha te nde erereko. Ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā je'ēha rahoha ta jyngar.

¹³ Pe, upa katu te Tupā mujā, ame'ē ta jyngar. Ame'ē rehe ihē ahendu. Ywa pe har ta ke Tupā mujā ame'ē ta jyngar. Ywy keruhū pe har ta aja tī. Jyngar tī. Manō ame'ē ta'ā jyngar tī. Y ramūi pe har ta aja tī. Upa katu te ixuwe katu ame'ē ta jyngar tī. Pyta we ym

te. Upa katu te riki. Pe, kuja jyngar:

“Mā peja wapyka rehe wapyk ame'ē pe pepandu.

Mā peja Arapuharan Ra'yr pe pepandu tī.

Pehē jō riki katu te me'ē ke.

Pehē jō riki je'ēha te pereko.

Pehē jō riki pyrātā te hū ame'ē ta ke pehē.

Mā peja aja te'e ta pehē jō pexo” aja riki upa katu te jyngar.

¹⁴ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta pandu: “A'e tī” aja. Tamūi ta u'ar oup tī. Aja a'eta rehe ipy'a ke tamūi ta moī moī katu tī.

6

Paper mamā ame'ē kyn-daha ke Kirisutu mopok

¹ Ajame'ē ke Arapuharan Ra'yr rehe ihē asak. (Kirisutu ke a'e.) Paper mamā ame'ē kyndaha ke a'e mopok. Awa po wajar mokōi hetaha kyndaha ke ihī. Ame'ē ngi peteīhar ke a'e mopok. Aja rahā, tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har peteī pandu. Pandu rahā, Tupā tyapuha aja ihē ahendu. Kuja pandu:

—Ejur! — aja riki.

² Ihē ama'ā rahā, kahwa tuwyr ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Yrapar namō oho. (Aja rahā, huwajan ta namō jumai ta oho, aja mujekwa.) Pe, iākā rehe har amō me'ē ipe. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. (Huwajan ta ke muputu'u ta, aja ame'ē mujekwa.) Huwajan ta ke muputu'u ta oho.

³ A'engi paper kyndaha mokōihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Pe, ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mokōihar pandu:

—Ejur! — aja.

⁴ Aja rahā, amō kahwa uhem. Pirā ame'ē ke ame'ē. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Pyrātāha ke Tupā muwyr ipe. Ame'ē namō kome'ē ywy keruhū pe har ta ke sawa'e muka'u te'e. A'erehe kome'ē ywy keruhū pe har ta jumai mai ngā juehe. Aja ngā jukwa jukwa ngā juehe. A'erehe ame'ē sawa'e pe kyse keruhū ke Tupā muwyr.

⁵ A'engi paper kyndaha mahapyrihar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har mahapyrihar pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

Ihē ama'ā rahā, kahwa pi-hun ame'ē ke uhem. Xupe 'ar pe sawa'e oho. Ma'e puhýiha mangaha ke ipo pe a'e pyhyk reko. (Ame'ē pe ngā mi'u ke manga ta.)

⁶ Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har amō pandu, aja ihē ahendu. Kuja pandu riki:

—Peteĩ wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe peteĩ mangaha jō ahúí aja me'ē ke amō jo'ok katu. Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr te mi ame'ē. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Peteĩ wera rahā, amō paraky rahā, tamatarer pyhyk. Ame'ē pe mahapyr mangaha jō u'i aja me'ē amō

jo'ok katu. (Awa mi'u ame'ē tĩ.) Aja pame katu te ngā pe me'ē me'ē. (Ta'yr mi jo'ok. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.) Kupixa pe har ma'eywa'y emondok ym. Oriwéi'y emondok ym. Uwa'y aja tĩ. Emondok ym tĩ — aja panduha ihē ahendu. (Aja rahā, ta'yr te mi awa mi'u ke arahā ngā jo'ok aja mujekwa. Uhyk ym ngā pe. A'erehe myahy te hū ngā.)

⁷ A'engi paper kyndaha tumemehar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har tumemehar pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu:

—Ejur! — aja riki.

⁸ Ihē ama'ā rahā, kahwa tawa ke rehe ihē asak. Xupe 'ar pe sawa'e oho. A'e uwyr rahā, manō te hū ngā. A'erehe her: “Manō ame'ē ke” aja riki. Haikwer rupi manō ame'ē ta oho inamō, ame'ēja saka. Pe, ame'ē ta pe Tupā pandu: “Kome'ē ywy keruhū pe har ta ke pejukwa. Tumeme ixo rahā, ame'ē ngi har peteĩ pejukwa. Aja pame katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta ke pejukwa. Ngā jumai mai ixo rahā, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa. Ngā mi'u nixói te aja ixo rahā, tumemehar ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Tumeme ma'e ahy ixo ame'ē ta ngi har peteĩ pejukwa tĩ. Ka'a rupi so'o jarō ame'ē ta ixo. Ame'ē ta ke ngā koty pemondo. Ame'ē ta riki ngā ke jukwa ta tĩ. Tumeme har

ngi har peteĩ jukwa ta” aja Tupã pandu.

⁹ A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar upa har ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Ihẽ ama'ã rahã, myrape keruhũ rehe ihẽ asak. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Tupã rehe amõ ipy'a moĩ moĩ rahã, myrape keruhũ 'ar pe tapi'iruhu ke hapu. Ame'ẽ myrape aja asak. Ame'ẽ myrape keruhũ wyr pe amõ ta'ã rehe ihẽ asak. Ame'ẽ ta riki Tupã je'ẽha ke kome'ẽ ywy keruhũ rupi pandu pandu ame'ẽ ta ke. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jukwa. Ame'ẽ ta ke ngã mupyrara rahã, tapijar te'e we Kirisutu rehe har pandu pandu. Hijar ym.

¹⁰ Ame'ẽ ta hãtã pandu:

—Sawa'e! Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke nde. Katu te ame'ẽ ke nde. Nde erepandu ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Peme'ẽ ywy keruhũ pe nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta pe nde erepandu ta: “Pehẽ katu ym” aja. Myja rahã, ame'ẽ ta pe aja nde erepandu ta my? Myja rahã ame'ẽ ta ke nde eremupyrara ta my tĩ? — aja Tupã pe pandu.

¹¹ Ame'ẽ ta pame katu te pe mundeha tuwyr te ame'ẽ ke amõ me'ẽ me'ẽ. (Aja rahã, ipy'a juhyk ame'ẽ ta ke, aja mujekwa.) Pe, pandu: “Peharõ we rĩ. Pehẽ aja Tupã je'ẽha ke amõ ta pandu pandu tĩ. Pehẽ mu ta aja ame'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ ta ke pehẽ aja

Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jukwa ta kũ tĩ. A'ewan ym we rĩ. A'ewan jukwa rahã, ihẽ amupyrara ta” aja Tupã pandu.

¹² A'engi paper kyndaha awa po wajar peteĩhar ke Arapuharan Ra'yr mopok. (Kirisutu ke a'e.) Kyndaha mopok rahã, ywy ke katak te hũ. Pe, warahy pihun oho. Pan pihun xuru rãi, ame'ẽja saka warahy pihun oho. (Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta aja mujekwa.) Jahy aja tĩ. Awa ruwy aja pirã oho. (Pyrara te hũ ta ngã aja mujekwa tĩ.)

¹³ Jahy rata ta u'ar tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe u'ar. Ywytu keruhũ peju rahã, ma'eywa jakyr ke u'ar, aja jahy rata ta u'ar tĩ. (Aja rahã, kapitã ta ke muputu'u ta, aja mujekwa.)

¹⁴ Ywa kanim oho tĩ. Paper ke amõ mamã. Aja ywa kanim oho. (Aja rahã, ma'e ke uwak ta aja mujekwa.) Pe, ywy'ã keruhũ henda ngi tyryk tĩ. Ypa'ũ aja tĩ. Henda ngi tyryk tĩ. (Aja rahã, uwak-ihã uhyk ta, aja mujekwa.)

¹⁵ Pe, kapitã keruhũ ta kanim oho. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ta ke ame'ẽ ta. Kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa ima'ehũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ta aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te amõ ta aja tĩ. Amõ pe paraky te'e ame'ẽ ta ke aja tĩ. Kanim oho tĩ. Juehe paraky ame'ẽ ta ke

aja tĩ. Kanim oho tĩ. Upa katu te aja tĩ. Kanim oho tĩ. Itakwar keruhũ rupi kanim oho. Ywy'ã keruhũ rehe ita keruhũ ihĩ. Ame'ẽ wyr pe kanim oho tĩ.

¹⁶⁻¹⁷Upa ame'ẽ ta pukái hũ. Ywy'ã keruhũ pe pukái hũ. Ita keruhũ pe pukái hũ tĩ. Kuja riki pukái:

—Jande ke pejupyk. Jande ke pemukanim tĩ. Wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke ngi jande ke pemukanim, Tupã ngi. Aja rahã, a'e usak ym ta jande rehe. Arapuharan Ra'yr ngi jande ke pemukanim tĩ, Kirisutu ngi. Aja rahã, jande rehe usak ym ta a'e tĩ. Ame'ẽ tama'e parahyha ngi jande ke pemukanim. Ame'ẽ ta mokõi riki parahy jande rehe. Ame'ẽ angaha uhyk riki. Marã ka ym ame'ẽ ngi uhemihã awa — aja pukái hũ ngã.

'Ar rehe anga uhyk rahã, aja ta kÿ.

7

144.000 hetaha jundéu awa ta ke

¹Upa ame'ẽ rehe ihẽ asak. A'engi amõ ma'e ihẽ keraiha aja ihẽ asak tĩ. Kuja. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta amõ koty koty pu'am u'am. Warahy uhemihã koty peteĩ. Warahy u'ariha koty amõ pu'am u'am tĩ. Warahy jurukwã koty amõ tĩ. Amõ warahy jurukwã koty amõ tĩ. Ame'ẽ ta riki ywytu ke mupyta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ rupi ywytu peju ym

te. Y ramõi 'ar rupi peju ym te tĩ. Myra rehe peju ym te tĩ.

²Pe, amõ Tupã je'ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Warahy uhemihã koty ngi a'e uwyr. Ipo pe ma'e ke namõ ixo. Awa riki Tupã kotyhar ke aja ukwaha ke namõ ixo. Ame'ẽ mangaha riki Tupãma'e ke. A'e riki ixuwe katu te hũ ame'ẽ ke a'e. Pe, ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha pandu. Tumeme Tupã je'ẽha rahoha ta pe pandu. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu: "Ihẽ je'ẽha rupi kome'ẽ ywy keruhũ ke pemaï peho. Y ramõi aja tĩ. Pemaï tĩ." Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha ta pe amõ Tupã je'ẽha rahoha pandu.

³Kuja pandu:

—Tupãma'e miasu ta rehe ukwaha pemoĩ ym rahã we, kome'ẽ ywy keruhũ ke pemujaxer ym we rĩ. Y ramõi aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Myra aja tĩ. Pemujaxer ym we rĩ. Ipykã rehe ixotyhar ta ukwaha ke pemoĩ ym rahã we, ma'e ke pemujaxer ym we rĩ — aja riki pandu.

⁴Pe, ngã hetaha mangaha ke ihẽ pe a'e pandu. Kuja, 144.000 hetaha ta ke. Ame'ẽ ta pykã rehe ukwaha ke moĩ. Tupã kotyhar ta ke peme'ẽ ta, ame'ẽ ukwaha ke moĩ. Jundéu awa ta riki amõ koty koty jy'ar. Awa py mokõi hetaha ta jy'ariha. Ame'ẽ ta ngi amõ amõ ta jo'ok rahã, 144.000 hetaha ta uhyk.

⁵⁻⁸A'erehe Junda kotyhar ta ngi har 12.000 hetaha ta uhem oho.

Humē kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Nga kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Ase kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Natari kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Manase kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Simeā kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Rewi kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Isakar kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Semurō kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Jose kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

Menjamī kotyhar ta ngi har
12.000 hetaha ta uhem
oho tī.

A'erehe johu upa ngā jy'ar
rahā, 144.000 hetaha ta
uhyk.

Heta te hū ame'ē ta i'āi

⁹ A'engi ihē ama'ā rahā,
heta te hū ame'ē ta ixo. Marā
ka ym amō mangaha. Heta
te hū riki. Ka'a pe har ta ngi
har pete'e ixo. Amō amō awa
ta ngi har ta ixo tī. Amō amō
ywy pe har ta ixo tī. Amō amō
je'ēha pandu ame'ē ta ixo tī.
Wapyka ndutar koty ame'ē
ta pu'am u'am. Arapuharan
Ra'yr ndutar koty pu'am
u'am tī. (Kirisutu a'e.) Ame'ē
heta te hū ame'ē ta mundeha

ituwyr ame'ē namō pame
katu te ixo. Aja rahā, Tupā
pandu: “Pehē katu te. Ma'e
peka'u te'eha pema'eha ke
nixói te pehē pe” aja ngā pe.
Ngā po rehe pindo ro aja me'ē
namō ixo. (Aja rahā, ame'ē
ta ke huwajan ta muputu'u
ym aja mujekwa. Tupā rehe
juru jar katuha ke hijar ym,
aja mujekwa tī.)

¹⁰ Ame'ē ta pukái:

—Tupā riki ngā ke muhā
katu. A'e riki wapyka rehe
wapyk uī. Kirisutu riki ngā
ke muhā katu tī. A'e riki Ara-
puharan Ra'yr aja a'e — aja.

¹¹ Wapyka juramā rupi upa
katu te Tupā je'ēha rahoha ta
pu'am u'am. Tamūi ta aja
tī. Pu'am u'am tī. Tumeme
ixuwe katu hū ame'ē ta aja tī.
Wapyka juramā rupi pu'am
u'am tī. Pe, wapyka ndutar
koty ame'ē ta u'ar oup. Upa
katu te ame'ē ta huwa koty
u'ar oup. Aja Tupā rehe ngā
py'a ke ngā moī moī katu.

¹² Pe, ngā pandu:

—Amen! A'e tī!

Ne jō riki katu te me'ē ke nde!
Nde riki erekwa katu te
ame'ē ke nde tī!

Nde riki je'ēha te nde erereko
ame'ē ke nde tī!

Nde riki upa katu te nde ere-
mujā, ame'ē ke nde er-
emondo mondo tī.

Nde riki pyrātā te hū ame'ē ke
nde tī.

Upa aja te'e ta nde erexo. A'e
tī! — aja Tupā pe ngā
pandu.

¹³ Pe, tamūi ta ngi har peteī
ihē pe pandu:

—Peme'ē mundeha ituwyr
ame'ē namō pame katu te

munde. Awa riki peme'ë ta my? My ngi uhyk my? — aja ihë pe.

14 —Sa'e! Ihë akwa ym. Nde atu erekwa katu — aja ihë apandu ipe.

A'e pandu:

—Mupyraraha keruhū ngi peme'ë ta uhem. Katu uhem. Arapuharan Ra'yr ruwy namō ngāma'e mundeha kutuk, ame'ëja saka, a'erehe ituwyr te. (Aja rahā, ngā py'a ke Tupā upa katu te juhyk, aja mujekwa.) Kirisutu riki ame'ë Arapuharan Ra'yr aja a'e.

15 Ame'ë ruwy pe ngā py'a juhyk, a'erehe Tupāma'e wapyka ndutar koty a'eta pu'am u'am. A'e ixo, ame'ë renda riki Tupā rehe ngā jumueha renda keruhū aja saka. A'ep tapijar te'e we Tupā rehe ngā py'a ke ngā moī moī katu. “Ne jō riki katu te me'ë ke” aja pandu pandu Tupā pe. Putu'u ym panduha. A'ep Tupā ixo, a'erehe marā ka ym ngā ke amō mahyha. Katu ixo.

16-17 Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. A'e riki katu te ame'ë ke, a'erehe johu pyter pe ixo. Ngā py'a juhyk ame'ë ta rehe a'e usak katu ta. Arapuharan ta usakiha aja ame'ë ta rehe a'e usak katu tī. Mundu pe ame'ë ta ke a'e raho ta tī. Ame'ë ngi y ke ame'ë ta u'u ta. Ame'ë y muxuwe katu hū ta. (Aja rahā, aja te'e ta hury katu te ixo, aja mujekwa katu.) A'erehe ame'ë ta myahy ym te ta tī. Hyngwéi ym te ta tī. Warahy

hakuha pyhyk ym te ta tī. Haku ym te ta tī. Pe, ngā reha ngi upa katu te eha rykwer ke Tupā mukanim ta. (Aja rahā, pyai ym te ta ngā. Jixi'u ym te ta tī.) Aja te'e ta hury katu te ixo — aja ihë pe tamūi pandu.

8

Paper kyndaha awa po wajar mokōi har ke mopok

1 Paper kyndaha awa po wajar mokōihar ke Arapuharan Ra'yr mopok rahā, ywa pe ma'e ke tyapu ym te. Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Hendu te'e u'am. Aja i'i u'am. Mejaor aja u'am. (Upa katu te ngā mukahem hū, a'erehe hendu te'e u'am. Mupyrara hū ame'ë ke uhyk ta aja ukwa katu, a'erehe ame'ë ngi mukahem hū.)

2 A'engi awa po wajar mokōi hetaha Tupā je'ëha rahoha ta rehe ihë asak. Tupā ruwa koty pu'am ame'ë ta ke a'eta. Jumi'a pame katu te Tupā me'ë a'eta pe.

3 Kome'ë ywy keruhū pe Tupā rehe ipy'a ke jundéu awa ta moī moī rahā, myrape 'ar pe ma'e pihe katu ame'ë ke hany. Ame'ë myrape aja ywa pe ihī tī. Ame'ë rehe amō Tupā je'ëha rahoha uhyk oho u'am. Ipo pe ma'e ryrū raho. Itatawa rekú ke raho. Ma'e pihe katu ame'ë ke ame'ë hyru pe ihī. Tupā namō ixotyhar ta pandu pandu. Ame'ë panduha namō ma'e pihe katu ame'ë ke mupara. Ame'ë ke Tupā je'ëha rahoha pe amō me'ë.

A'e riki ame'ë ke myrape 'ar pe moĩ. Tupã namõ panduha ke moĩ tĩ. Ma'e pihe katu ame'ë ke namõ. Myrape itatawa ke te'e mujã, ame'ë 'ar pe moĩ. Ame'ë myrape wapyka ndutar koty ihĩ.

⁴ Tupã ruwa koty ima'e je'ëha rahoha pu'am u'am. Tupã namõ ixotyhar ta pandu pandu, ame'ë panduha ipo ngi uhem oho, ame'ëja saka. Ame'ë ke takãxĩha namõ mupara pu'am oho. Ma'e pihe katu ame'ë ke ukwái. Ame'ë takãxĩha namõ pu'am oho.

⁵ A'engi ma'e pihe katu ame'ë ryruru ke a'e raho. Pe, amõ myrape keruhũ ngi tata jo'ok. Ame'ë ke hyru pe moĩ. Ame'ë ke kome'ë ywy keruhũ pe a'e ombor. Aja rahã, Tupã tyapu tyapu hũ. Tupã pirã pirã hũ tĩ. Kome'ë ywy keruhũ katak katak tĩ.

Jumi'a rehe har

⁶ A'engi awa po wajar mokõi hetaha Tupã je'ëha rahoha ta peju tate. Aja pame katu te jumi'a peju tate. Awa po wajar mokõi hetaha jumi'a ke.

⁷ Jumi'a ke Tupã je'ëha rahoha peteĩhar peju. Aja rahã, kome'ë ywy keruhũ pe tata u'ar. Y rãtã ame'ë ke aman aja u'ar tĩ. Awa ruwy namõ mupara aja u'ar. Upa katu te kãpĩ ke ukwái. Upa katu te kupi'i ukwái tĩ. Xirik ym ame'ë ke upa katu te ukwái. Myra mahapyrihar ngi har peteĩ ukwái tĩ. Aja pame katu

te. Ywy ke aja tĩ. Mahapyrihar ngi har peteĩ ukwái tĩ. Aja pame katu te tĩ.

⁸ Tupã je'ëha rahoha mokõihar jumi'a peju tĩ. Ywy'ã keruhũ aja ihẽ asak. Upa ukwái ixo, ame'ëja asak. Ame'ë ke y ramõi pe ombor. Aja rahã, mahapyrihar ngi har peteĩ awa ruwy aja uwak. Y ramõi ke awa ruwy aja uwak.

⁹ Aja rahã y ramõi rupi ixo ame'ë ta ke manõ. Mahapyrihar ngi har peteĩ manõ. Y ramõi 'ar rupi jarusu keruhũ wata. Mahapyrihar ngi har peteĩ upa katu te mujaxer. Aja pame katu te.

¹⁰ A'engi Tupã je'ëha rahoha mahapyrihar jumi'a ke peju. Aja rahã, jahy rata keruhũ aja u'ar. Kandéi hany ame'ë ke aja ywa ngi u'ar. Ame'ë riki y pe u'ar. Y mahapyrihar ngi har peteĩ pe u'ar. Mundu aja tĩ. Mahapyrihar ngi har peteĩ pe u'ar.

¹¹ Y mahapyrihar ngi har peteĩ iro aja uwak. Ame'ë ke amõ u'u rahã, manõ riki. Iro riki a'erehe heta ngã manõ. [Ame'ë jahy rata keruhũ rer: "Iro ame'ë ke" aja riki.]

¹² A'engi Tupã je'ëha rahoha tumemehar jumi'a ke peju. Aja rahã, warahy ke a'e nupã. Mahapyr aja mowok rahã, peteĩhar ke nupã. Aja rahã, peteĩhar uwe. Jahy rata ta aja tĩ. Mahapyr hetaha ngi har peteĩ nupã. Peteĩhar uwe tĩ. Jahy aja tĩ. Mahapyr aja mowok rahã, peteĩhar ke nupã. Peteĩhar uwe tĩ. Wera

rahã, pytun oho tĩ. Mahapyr mowok rahã, peteĩhar pytun oho. Pytun rahã, aja tĩ. Wera ym jahy. Wera ym jahy rata ta tĩ. Mahapyr mowok rahã, peteĩhar pytun rahã, pytun te. Upa aja rahã, ma'e mupyraraha uhyk ta, aja mujekwa.

¹³ A'engi ihẽ ama'ã. Ywate te hũ wyrahuran keruhũ wewe ixo. Ame'ẽ rehe ihẽ asak. Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja riki:

–Mãte hũ! Pyrara te hũ ta! Amõ mahapyr Tupã je'ẽha rahoha ta jumi'a ke peju ta. Ame'ẽ tyapu rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pyrara te hũ ta – aja ihẽ ahendu.

9

¹ A'engi Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar peteĩhar upa har jumi'a ke peju tĩ. Aja rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe jahy rata u'ar aja ihẽ asak. Kapitã aja a'e. Ame'ẽ pe mupyraraha renda kyndaha mopokiha ke amõ me'ẽ.

² Ame'ẽ kapitã riki kyndaha mopok. Jahy rata aja ame'ẽ kapitã. Mupyraraha renda ke pirar. Aja rahã, mupyraraha renda ngi tata takãxĩha pu'am hũ. Tata keruhũ ngi aja takãxĩha pu'am te hũ. Tate warahy ke muwe. Pytun oho riki.

³ Tata takãxĩha ngi tukur ta u'ar hũ. Ywy keruhũ pe u'ar. Jawajyr pyairo aja me'ẽ tukur rehe jawajyr ruwái ke Tupã moĩ. Ame'ẽ pe awa ke tukur ta jupi katu.

⁴ Tukur ta pe a'e pandu:

–Kãpĩ ke pe'u ym. Kupi'i ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Myra ro aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Ma'e ke aja tĩ. Pe'u ym tĩ. Awa pykã rehe ukwaha nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy katu. Awa riki Tupã kotyhar ta ke my, ame'ẽ ukwaha nixói ame'ẽ ta ke jõ pemahy.

⁵ Ame'ẽ ta ke jõ pemahy. Pejukwa ym. Heta jahy rahã, pemahy. Awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, pemahy – aja riki tukur ta pe Tupã pandu.

Tukur ta ngã ke mahy rahã, jawajyr jupi aja ahyha.

⁶ Ame'ẽ awa po wajar peteĩhar upa jahy hetaha rahã, ngã jupandu ta ngã jupe: “Mã! Ihẽ pe ahy hũ ma'e. Ihẽ amanõ rahã, katu ta my. Ahyha ngi ahem ta my” aja ngã jupe. A'eta manõ tar katu te hũ. Marã ka ym manõha awa. Tapijar te'e we ahyha.

⁷ Tukur ta kahwa ta aja ihẽ asak. Kahwa 'ar pe kapitã jumai oho, ame'ẽ kahwa aja saka. Iãkã rehe iãkã rehe har aja ihẽ asak tĩ. Kapitã keruhũ iãkã rehe har aja saka. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke ame'ẽ. Huwa riki sawa'ema'e aja saka tĩ.

⁸ I'a riki kũjã ta'a aja pukuha. Hãi riki jangwaterãma'e aja saka. Jarõ riki.

⁹ Itape ke ipixi'a rehe mujar. Pe, wewe oho rahã, ngã pypo riki tyapu hũ. Jumaiha pe myra ujan ame'ẽ ke kahwa hykýi raho, ame'ẽja saka tyapu hũ ngã pypo ke.

¹⁰ Huwái namō tukur ta ixo. Jawajyr ruwái aja ame'ē. Ame'ē ipyairo pe ngā ke a'eta mahy te hū. Awa po wajar petēhar upa jahy hetaha rahā, mahy te hū ngā ke.

¹¹ Ame'ē tama'e kapitā keruhū pehī tī. A'e riki ame'ē ta ke mondo mondo. Ame'ē kapitā keruhū Tupā je'ēha rahoha. A'e riki mupyraraha rendama'e kapitā ke tī. Jundéu awa ta je'ēha rahā, kuja her riki: "Amandom" aja. Ngere awa ta je'ēha rahā: "Aporiā" aja her. [Ame'ē riki: "Upa mujaxer ame'ē ke a'e" aja riki.]

¹² Pyraraha petēhar ke upa. Amō mokōi pyraraha uhyk ta rī.

¹³ A'engi Tupā je'ēha rahoha awa po wajar petēhar riki peju. Jumi'a ke peju. Tupā ruwa koty myrape keruhū ihī. Kome'ē ywy keruhū rahā, tapi'iruhu ke hapy, ame'ē myrape keruhū aja ywa pe myrape keruhū ihī tī. Ame'ē myrape keruhū ngi amō pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu.

¹⁴ Kuja Tupā je'ēha rahoha awa po wajar petēhar pe pandu:

—Y keruhū rake Tupā je'ēha rahoha ke amō kynda. Tumeme kynda. Y rer Eura. Ame'ē ta ke emuhem apo 'y — aja ihē ahendu.

¹⁵ Tumeme Tupā je'ēha rahoha ta ke a'e muhem. Arahā jō muhem. Aja ym rahā, muhem ym ta rī. Arahā jō muhem. Ame'ē wera rahā, ame'ē jahy rahā, ame'ē

warahy 'ar rahā jō muhem. Arahā, mahapyr hetaha ta ngi har petēi a'eta jukwa. Aja pame katu te. Upa katu te kome'ē ywy keruhū pe har ta aja riki. Mahapyr hetaha ta ngi har petēi a'eta jukwa katu te.

¹⁶ Kahwa 'ar pe oho ame'ē ta hetaha mangaha ke ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu. Heta te hū riki. Marā ka ym awa mangaha. Kuja, 200.000.000 hetaha ta riki.

¹⁷ Pe, ihē keraiha aja ihē asak. Kahwa 'ar pe oho ame'ē ta rehe ihē asak. Itape ke ipixi'a rehe sawa'e ta mujar. Tata pirāha aja pirā ame'ē ke mujar tī. Pirā namō howy mupara tī. Sasi ita aja howyha. Amō itawa mupara tī. Enxo aja itawaha. Kahwa ākā riki jangwateran ākā aja saka. Juru ngi tata aja uhem. Tata takāxīha aja uhem tī. Enxo aja inēha uhem tī.

¹⁸ Ame'ē kahwa juru ngi uhem ame'ē pe heta te hū kome'ē ywy keruhū pe har ta ke jukwa. Ame'ē mahapyr mahyha pe jukwa. Tata pe jukwa. Tata takāxīha pe aja tī. Jukwa tī. Enxo pe aja tī. Jukwa tī. Upa ame'ē ta pe jukwa. Kuja hetaha. Mahapyr hetaha ngi har petēi jukwa. Aja pame katu te. Aja kome'ē ywy keruhū pe har ta ke jukwa.

¹⁹ Kahwa ta juru ngi uhem ame'ē pe jukwa. Huwái pe mahy tī. Huwái riki mbói ākā aja saka. Ame'ē pe ngā ke su'u. Aja mahy hū.

20 Kahwa ta juru ngi uhem ame'ë pe jukwa te hũ ngã ke. Amõ heta te hũ pyta we rĩ. Kahwa ta juru ngi uhem ame'ë pe jukwa ym ame'ë ta ke ame'ë ta. Heta te hũ pyta we rĩ. Mahyha usak tipe. Ipy'a ke ame'ë ta muruwak ym rĩ. Tupã koty muruwak ym rĩ. Ipo pe te'e mujã ame'ë ke rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ we rĩ. Kuja, ãjã ta rehe ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Itatawa ke te'e ma'e'ã mujã ame'ë ke rehe tapijar te'e we ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatuwyr ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Ita ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a moĩ moĩ we rĩ. Myra ke te'e mujã ame'ë ke rehe aja tĩ. Ipy'a ke tapijar te'e we moĩ moĩ we rĩ. Upa ame'ë ke usak ym ma'e ke. Hendu ym tĩ. Wata ym tĩ. Ame'ë ke rehe ipy'a ke tapijar te'e we ngã moĩ moĩ. Katu ym aja.

21 Tupã koty ipy'a ke muruwak ym riki. Amõ ke jukwa. Ame'ë ngi muruwak ym. Amõma'e ke mukanim raho. Ame'ë ngi muruwak ym tĩ. Kũjã rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'eha ngi muruwak ym tĩ. Paje ma'ema'eha ngi muruwak ym tĩ. Tupã koty ipy'a ke muruwak ym. Tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e we rĩ.

Paper ra'yr mamã ame'ë ke

1 A'engi amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Ame'ë je'ëha rahoha riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e. Ywa ngi a'e wyjy uwyr. Ywa takãxĩha juramã rupi ihĩ. Iãkã rehe har riki maju'ã aja saka. Huwa hendy hũ. Warahy aja hendy te hũ. Itymã riki tata pirãha aja hendy.

2 Ipo pe paper ra'yr mamã ame'ë ke reko. Pirar aja ihĩ. Ipy iyywa katu kotyhar y ramũi pe pyrũ. Ipy iyywa'i kotyhar ywy rehe pyrũ tĩ.

3 Pe, a'e pukái. Ame'ë riki jangwateran je'ëha aja tyapuha. Upa pukái rahã, Tupã tyapuha tyapu hũ. Ame'ë pe je'ëha ke mujywy. Awa po wajar mokõi hetaha tyapu te hũ. Je'ëha mujywy.

4 Ame'ë upa rahã, ihẽ ahendu ame'ë ke amupinim ta tipe. Ywa ngi ihẽ pe amõ pandu:

—Anĩ. Tupã tyapuha awa po wajar mokõi hetaha pandu ame'ë ke emupinim ym. Emujekwa ym tĩ — aja ihẽ pe.

5 A'engi iyywa ke Tupã je'ëha rahoha ywa koty mupuku. Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ë je'ëha rahoha riki iyywa katu kotyhar ke mupuku.

6 A'e pandu:

—Tupã riki ixuwe katute hũ ame'ë ke a'e. Uhã te hũ ame'ë ke a'e tĩ. Ywa ke a'e mujã. Kome'ë ywy keruhũ mujã tĩ. Y ramũi mujã tĩ. Upa katu te ame'ë pe ixo ame'ë ta

ke mujã tĩ. A'e je'ẽha rupi jete-har te ke ihẽ apandu. Harõ ym te ta apo 'y. (Upa ame'ẽ ta ke a'e mukanim ta.)

⁷ Tupã je'ẽha rahoha awa po wajar mokõihar jumi'a ke peju rahã, ma'e ke Tupã ma'e ta. Yman mujekwa ym ngã pe ma'e ke rĩ. Ame'ẽ ke mujekwa ta apo 'y. Yman ima'e je'ẽha ke pandu ame'ẽ ta pe pandu. Ima'e miasu ta ke ame'ẽ ta. Mujekwa ta ký — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁸ A'engi ywa ngi ihẽ pe pandu, a'e riki ihẽ pe pandu tĩ:

—Y ramũi pe pyrũ. Ywy rehe pyrũ tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha po pe paper mamã ame'ẽ ke ihĩ. Pirar aja ihĩ. Ame'ẽ ke epyhyk eho — aja ihẽ pe.

⁹ Ame'ẽ Tupã je'ẽha rahoha koty ihẽ aho. Apandu ipe:

—Ihẽ pe paper mamã ame'ẽ ke emuwyr — aja ipe.

—Hã! Epyhyk rahã! E'u tĩ. Nde juru pe eir aja he'ẽ ta. Nde pusu pe ihon rahã, hái ta — aja a'e pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ipo ngi ame'ẽ paper ra'yr mamã ame'ẽ ke ihẽ apyhyk. Pe, ame'ẽ ke ihẽ a'u. Ihẽ juru pe he'ẽ riki. Pe, upa ihẽ a'u rahã, ihẽ pusu pe hái aja uwak oho. (He'ẽ aja rahã, ma'e ke Tupã mujekwa ame'ẽ ke rehe ihẽ rury katu. Hái aja rahã, amõ we pyraraha uhyk ta, aja ihẽ akwa, a'erehe ihẽ apyai.)

¹¹ Pe, ihẽ pe pandu:

—Amõ we Tupãma'e myrandu ke nde erepandu ta tĩ. Amõ ywy pe har ta rehe

har nde erepandu ta tĩ. Amõ amõ awa ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ je'ẽha pandu ame'ẽ ta rehe har aja tĩ. Amõ amõ kapitã keruhũ ta rehe har aja tĩ. Upa ame'ẽ ta rehe har nde erepandu ta tĩ — aja ihẽ pe pandu.

11

Mokõi Tupãma'e myrandu ke pandu ame'ẽ ta ke

¹ Myra ra'yr mangaha ke ihẽ pe Tupã muwyr. Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã pandu:

—Ywa pe har ihẽ rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke emanga eho. Myja tihaha my? Emanga eho. A'ep ihẽ rehe ipy'a ke moĩ moĩ ame'ẽ ta ixo. Heta ngã ixo. Ame'ẽ hetaha ke emanga tĩ. A'ep myrape keruhũ ihĩ tĩ. Ame'ẽ tihaha emanga tĩ. Ame'ẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ, ame'ẽja saka. Tapi'iruhu ke ame'ẽ 'ar pe hapy, ame'ẽ ke ame'ẽ.

² Ihẽ rehe ngã jumu'eha renda keruhũ soroka ke emanga ym. Ame'ẽ renda ke jundéu awa aja ym ame'ẽ ta pe ihẽ ame'ẽ, a'erehe emanga ym. Ihẽ kotyhar aja ym ame'ẽ ke a'eta. A'etama'e renda ke aja saka ta. Ok ta katu te ame'ẽ ke a'eta mai ta, Jersarẽ ok ta ke. Heta jahy rahã, aja te'e ta. Kuja, 42 jahy rahã, mai ta. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta ke mahy ta, aja mujekwa.)

³ —Ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ta ke ihẽ amondo ta. Mokõi amondo ta. Ima'e mundeha pan xuru rãi ame'ẽ

ke ta. (Aja rahã, pyai aja mujekwa. Ngã py'a Tupã koty muruwak ym, a'erehe pyai, aja mujekwa.) Heta jahy rahã, ihẽma'e myrandu ke ame'ẽ ta pandu pandu ta. Kuja, 42 jahy rahã, pandu ta. Ame'ẽ 42 jahy hetaha 1.260 weraha — aja ihẽ pe Tupã pandu.

⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ke Tupã. Huwa koty mokõi ma'e weraha tymã i'ãi. Ame'ẽ riki Tupãma'e myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke. Mokõi i'ãi. Myra Tupã ruwa koty i'ãi tĩ. Mokõi i'ãi. Oriwé'y ke. Ame'ẽ riki myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke aja tĩ. Mokõi i'ãi tĩ.

⁵ Ame'ẽ mokõi myrandu pandu pandu ame'ẽ ta ke amõ ta mahy ta tipe rahã, tata ke juru ngi uhem. Mokõihar ta juru ngi uhem. Ame'ẽ riki huwajan ta ke upa jukwa ta. Aja ame'ẽ mokõihar ta ke mahy tar katu ame'ẽ ta ke upa jukwa ta.

⁶ Heta jahy rahã, Tupãma'e myrandu ke ame'ẽ mokõihar ta pandu pandu rahã, Tupã je'ẽha rupi ma'e ke a'eta ma'ema'e ta. Arahã aman pe pandu ta: “Epyta” aja. Aja rahã, aman ukyr ym te ta. Myrandu pandu pandu ixo rahã, ukyr ym te ta. Tupã je'ẽha rupi mundu pe pandu ta tĩ: “Awa ruwy aja ewak!” aja. Aja rahã y riki awa ruwy aja uwak ta oho. A'eta putar rahã pame katu te, upa ma'e ahyha ke kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe mondo mondo ta

katu. Tupã je'ẽha rupi mondo mondo ta katu.

⁷ Myrandu ke upa pandu pandu rahã, mupyraraha renda ngi so'o jarõ aja me'ẽ uhem ta. Ame'ẽ riki mokõihar ta namõ jumai mai ta. Pe, ame'ẽ mokõihar ta ke so'o jarõ aja me'ẽ riki muputu'u ta. Jukwa ta tĩ.

⁸ Ame'ẽ mokõihar ta rete riki awa rape rupi pete'e túi. (Jaxer ame'ẽ ta ke aja ngã ukwaha naĩ, a'erehe jyty m awa.) Ok ta katu te ame'ẽ rape rupi pete'e túi. Jerusarẽ ok ta rape ame'ẽ. Yman ame'ẽ ok ta pe ima'e kapitã keruhũ ke ngã jukwa tĩ. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa. Ame'ẽ Jerusarẽ ok ta pe har ta riki Sondo ok ta pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa. Eji ywy pe har ta aja tĩ. Tupã ke a'eta putar ym tĩ, aja mujekwa tĩ.

⁹ Hete rehe amõ amõ ywy pe har ta usak ta. Amõ amõ ka'a pe har ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ koty koty je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Usak ta tĩ. Amõ amõ awa ta aja tĩ. Hete rehe usak ta tĩ. Mahapyr wera rahã, amõ ixu'a rupi aja te'e usak ta. “Hete ke pejyty m” aja ngã pandu. Pete'e túi.

¹⁰ Ame'ẽ mokõihar ta manõ, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta hury katu. Ahyha namõ kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ame'ẽ mokõi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupyrara hũ. Apo manõ, a'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta huryha mujã. Pe, ma'e katu ame'ẽ ke a'eta me'ẽ

me'ē ngā jupe.

¹¹ Ajame'ē ke mahapyrihar weraha asa oho, amō ixu'a rupi asa oho rahā, ame'ē ta'ā ke Tupā mujywyр muwyр tī. Ywytu aja peju muwyр. Pe, a'eta kwera katu pu'am. A'eta rehe usak ame'ē ta upa mukahem hū.

¹² Pe, ame'ē mokōi Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pe Tupā pandu. Ywa ngi pandu:

—Se ywate pejur! — aja.

Ame'ē ta ruwajan ta usak u'am rahā, ywa pe ame'ē mokōihar ta jupir oho. Ywa takāxīha 'ar pe jupir oho.

¹³ Arahā ywy riki katak hū. Ok ta ke mujaxer. Jande popa har ngi har peteī mujaxer. Ywy katak hū ame'ē ke ngā ke jukwa tī. Kuja, 7.000 hetaha ngā ke jukwa. Amō pyta ame'ē ta mukahem hū. Pe, Tupā pe pandu: “Ne jō riki katu te me'ē ke. Ywa pe har ke nde” aja riki.

¹⁴ Pyraraha mokōihar upa. Pahar pyraraha mahapyrihar uhyk ta tī.

Jumi'a awa po wajar mokōihar ke

¹⁵ Ajame'ē ke jumi'a ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōihar peju. Ywa pe pukái pukái hū, ame'ē rehe ihē ahendu. Kuja pukái:

—Tupā riki kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū. Tupā mondo ame'ē ke aja tī. (Kirisutu ke a'e.) Aja te'eha kapitā keruhū ke a'e. Upa ym te ta ame'ē — aja pukái.

¹⁶ Aja rahā, tamūi ta huwa koty u'ar oup. Kuja, 24

tamūi hetaha ta u'ar oup. Tupā ndutar koty ame'ē ta wapyk uī. Myrape 'ar kapitā keruhūma'e saka, ame'ē pe wapyk uī. Ame'ē ta riki huwa koty u'ar oup. (Aja Tupā rehe ipy'a ke a'eta moī moī.)

¹⁷ A'eta pandu:

“Tupā! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Uhā te hū ame'ē ke nde.

Nema'e pyrātā te ha namō ngā ke nde eremondo mondo apo, a'erehe: ‘Ne jō riki katu te me'ē ke' aja japandu nde pe.

¹⁸ Nema'e mupyraraha angaha uhyk, a'erehe amō amō ywy pe har ta parahy nde rehe.

Manō ame'ē ta ke nde eremukwera katu ta, pe, ame'ē ta ke nde eremupyrara ta tī. Ame'ē angaha uhyk tī. A'erehe ngā parahy nde rehe tī.

Kome'ē ywy keruhū ke mujaxer ame'ē ta ke nde eremupyrara ta tī. Mupyraraha renda pe nde eremondo ta tī. Ame'ē angaha uhyk tī.

Nde kotyhar ta anī. Upa nde kotyhar ta pe ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta. Ame'ē angaha uhyk tī.

Ne je'ēha pandu ame'ē ta pe ma'e katu ame'ē ke nde ereme'ē ta tī. Ame'ē ta nema'e miasu ta ke.

Upa katu te nde rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta pe

aja tĩ. Ma'e katu ame'ẽ ke nde ereme'ẽ ta tĩ.

Kapitã keruhũ ta ke. Je'ẽha reko ym te aja jupe, ame'ẽ ta ke tĩ. Upa ame'ẽ ta pe ma'e katu ame'ẽ ke nde ereme'ẽ ta tĩ. Ame'ẽ angaha rehe uhyk tĩ" aja tamũi ta pandu.

¹⁹ Ywa pe Tupã rehe ngã jumue'ha renda keruhũ aja ihĩ. Ame'ẽ ke pirar. Aja rahã, kaixã rehe usak awa. Ame'ẽ kaixã pe ymanihar Tupã je'ẽha ihĩ. Moise pe Tupã mujekwa, ame'ẽ je'ẽha ke. Pe, Tupã pirã pirã. Tupã tyapuha tyapu hũ tĩ. Ywy ke katak hũ tĩ. Johu ngã pandu pandu hũ, aja tyapu tyapu hũ tĩ. Aman aja y rãtã ukyr hũ tĩ.

12

Kũjã ke. Mbói keruhũ ke tĩ.

¹ Ajame'ẽ ke ywa pe ma'e ke uhem. Ame'ẽ rehe ihẽ asak rahã: "Mã!" aja ihẽ akwa. A'ep kũjã i'ãi. Ima'e mundeha warahy hendyha aja saka. Jahy rehe pyrũ u'am, aja i'ãi. Iãkã rehe har namõ i'ãi. Ame'ẽ rehe jahy rata aja hendyha ihĩ tĩ. Kuja awa py mokõi hetaha jahy rata ta ke ihĩ.

² Imembyr u'ar tate, a'erehe ahy ipe. Imembyr ahy, a'erehe kũjã ahem riki.

³ Pe, amõ ma'e ke ywa pe uhem tĩ. "Mã!" aja ihẽ akwa tĩ. Mbói keruhũ petúi. Pirã riki. Heta iãkã ke. Kuja awa po wajar mokõi hetaha aja iãkã. I'ak namõ ixo tĩ. Kuja jande popa hetaha aja

i'ak ke. Iãkã rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ẽ.

⁴ Ywa ngi jahy rata ta ke a'e pyhyk. Huwái pe pyhyk. Mahapyr hetaha ngi har pe-teĩ pyhyk. Aja pame katu te. Pe, pyhyk rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe ombor. Pe, kũjã ruwa koty a'e harõ u'am. Imembyr u'ar rahã, pahar a'e u'u ta, a'erehe a'e harõ u'am.

⁵ Pe, imembyr u'ar. Sawa'e ra'yr u'ar. A'e riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ wan ta. Ngã ke a'e mondo mondo katu te ta. Pe, ta'yn ke amõ pyhyk raho. Tupã rake pyhyk raho. Tupãma'e wapyka katu te ame'ẽ rake pyhyk raho.

⁶ Awa nixói te ame'ẽ pe kũjã ujan oho. Amõ renda ke Tupã moĩ katu. A'ep kũjã oho. A'ep kũjã ke amõ ta mahy ym ta, ame'ẽ renda ke. A'ep heta wera rahã, 1.260 wera rahã, usak katu ta ehe. Kũjã rehe Tupã usak katu ta.

⁷ Ajame'ẽ ke ywa pe jumai maiha uhyk. Minge, a'e riki Tupã je'ẽha rahoha tama'e kapitã keruhũ. Inamõ amõ heta Tupã je'ẽha rahoha ta ixo. Pe, Minge ta namõ mbói keruhũ jumai mai riki. Mbói keruhũ namõ ixo ame'ẽ ta jumai mai tĩ. Amõ Tupã je'ẽha rahoha ta ke ame'ẽ ta tĩ.

⁸ Pe, mbói keruhũ ke Minge ta muputu'u. Ywa ngi muhem mondo. Ywa pe mbói keruhũ pyta ym ta tĩ. Inamõ ixo ame'ẽ ta aja tĩ. Pyta ym ta tĩ.

⁹ Ywa ngi mbói keruhũ ke

Minge ta muhem mondo. Ame'ë riki ymanihar mbói ke. Her Satana. Amõ her ãjã ramõi. A'e riki kome'ë ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e hũ. Kome'ë ywy keruhũ pe mbói ke Minge ta ombor mondo. Mbói kotyhar ta ke ombor mondo tĩ. Ame'ë ta riki Tupã je'ëha rahoha ta ke tĩ. Ame'ë ta ke Minge ta ombor mondo tĩ.

¹⁰ Ajame'ë ke ywa pe amõ pukái, ame'ë ke rehe ihë ahendu. Kuja pandu:

—Apo Satanama'e pyrãtãha ngi ngã ke Tupã jo'ok. Kapitã keruhũ te aja pyrãtãha ke a'e mujekwa. Tupã mondo ame'ë ke je'ëha te reko, ame'ë ke mujekwa tĩ. (Kirisutu ke a'e.) Tupã ruwa koty pu'am ame'ë ke jande mu ta rehe har je'ë je'ë hũ. Ame'ë riki Satana ke. (Ãjã ramõi a'e.) Juru ai riki. Wera rahã aja te'e ixo. Pytun rahã aja tĩ. Aja te'e ixo tĩ. Ame'ë ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. (Mã! Katu tiki.)

¹¹ Tupã rehe jurujar katuha ke jande mu ta hijar ym. Satana ke a'eta muputu'u aja riki. (Ãjã ramõi ke a'e.) Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Huwy pe jande mu ta py'a juhyk, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u aja ixo tĩ. Jetehar te ke rehe a'eta jurujar katu, ame'ë ke pandu pandu, a'erehe Satana ke a'eta muputu'u, aja ixo tĩ. A'eta ke amõ ta jukwa tate rahã, tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu. Ajahap

manõ.

¹² —Satana ke ywa ngi Minge ta muhem mondo. A'erehe pehẽ rury katu pexo. Upa ywa pe har ta! Pehẽ rury katu pexo. Tupã je'ëha rahoha ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Ywy keruhũ pe har ta anĩ. Mã! Pyrara hũ ta. Y ramõi 'ar rupi wata ame'ë ta aja tĩ. Pyrara hũ ta tĩ. Pehẽ koty Satana wyjy uwyr. (Ãjã ramõi a'e.) Parahy hũ a'e. Weraha heta ym te ta a'e ma'ema'eha ke, a'erehe parahy te hũ a'e — aja riki amõ pandu.

¹³ “Mã! Ihẽ ke ywy keruhũ pe a'eta ombor muwyr” aja mbói keruhũ ukwa rahã, kũjã ke a'e mahem oho. Sawa'e ra'yr muhem, ame'ë kũjã ke mahem oho.

¹⁴ Mokõi wyrahan keruhũ pypo aja Tupã me'ë ipe, kũjã pe. Ame'ë pe awa nixói te ame'ë pe a'e wewe oho. Ame'ë renda ke Tupã moĩ katu. A'ep 1.260 wera rahã, Tupã usak katu ehe. A'erehe mbói keruhũ mahy ym kũjã ke.

¹⁵ Pe, juru ngi y keruhũ ke mbói keruhũ muhem. Aja y keruhũ pe kũjã ke munde ta raho tipe.

¹⁶ Anĩ. Ywy riki owok. Y keruhũ mbói keruhũ juru ngi muhem, ame'ë ke upa owok-ihã pe u'ar oho. (A'erehe kũjã ke y jukwa ym.) Ywy owok ame'ë pe upa y u'ar oho.

¹⁷ A'erehe kũjã rehe mbói keruhũ parahy hũ we rĩ. A'erehe, imembyr ta ke a'e mupyrara hũ oho. Imembyr

pyta ame'ë ta ke mupyrara hũ oho. Ame'ë imembyr ta riki Tupã je'ëha rehe hendu katu ame'ë ta ke a'eta. Jete har te ke Jesu mujekwa, ame'ë ke a'eta pandu pandu tĩ. Hihar ym riki. Ame'ë ta riki kũjã membyr ta tĩ. Ame'ë ta ke mbói keruhũ mupyrara hũ oho.

¹⁸ Pe, y ramũi rymy'y rehe mbói keruhũ pu'am u'am.

13

So'o jarõ aja me'ë ke

¹ Ajame'ë ke y ramũi ngi so'o jarõ aja me'ë uhem. Ame'ë ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Heta iãkã ihĩ. Kuja awa po wajar mokõi hetaha ihĩ. I'ak heta tĩ. Kuja jande popa hetaha i'ak ke. I'ak ta rehe pame katu te iãkã rehe har ihĩ. Kapitã keruhũma'e aja ame'ë. Iãkã rehe pame katu te ma'e her ke amõ mupinim. Ame'ë ta rer Tupã rehe juru ai ame'ë ke.

² So'o jarõ aja me'ë jangwate aja ihẽ asak. Hãi riki jangwateran aja saka. Ipy riki usu aja pyrãtã te hũ ame'ë ke ame'ë. Mbói keruhũ riki ima'e pyrãtãha ke mondo ipe, so'o jarõ aja me'ë pe. Mbói keruhũ je'ëha te reko, ame'ë ke a'e me'ë ipe tĩ, so'o jarõ aja me'ë pe tĩ. Mbói keruhũ pandu ipe: "Ihẽma'e wapyka rehe ewapyk" aja. (Aja rahã, ngã ke so'o jarõ aja me'ë mondo mondo ta tĩ.)

³ Heta iãkã ngi har peteĩ riki kyse mungãiha rape ihĩ. Manõ ta tipe. Ame'ë ka'ë oho, a'erehe manõ ym. "Mã!" aja

upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ukwa. Pe, ixotyhar ta aja ame'ë ta uwak.

⁴ Mbói keruhũ je'ëha te reko, ame'ë ke so'o jarõ aja me'ë pe a'e me'ë, a'erehe mbói keruhũ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu. So'o jarõ aja me'ë rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ katu tĩ. Ngã pandu:

—So'o jarõ aja me'ë pyrãtã te hũ. A'e aja nixói amõ. Marã ka ym a'e ke muputu'u awa — aja riki naĩ.

⁵ Pyrãtãha ke so'o jarõ aja me'ë pe mbói keruhũ mondo, a'erehe Tupã rehe juru ai. So'o jarõ aja me'ë juru ai Tupã rehe tĩ. Tupã aja a'e jupe tĩ. Pe, heta jahy, 42 jahy rahã, ame'ë riki je'ëha te reko. Ngã ke mondo mondo hũ.

⁶ A'e pandu pandu:

—Tupã jaxer ai riki. Her riki jaxer ai tĩ. Hekoha katu ym tĩ. Ywa pe har ta katu ym tĩ. Upa jaxer ai riki — aja so'o jarõ aja me'ë pandu naĩ.

⁷ Mbói keruhũ pandu ipe: "Tupã kotyhar ta namõ eju-mai eho" aja. Pe, a'e ju-mai mai oho. Tupã kotyhar ta ke a'e muputu'u ta tĩ. Mbói keruhũ pandu ipe tĩ: "Nde riki upa ka'a pe har tama'e kapitã keruhũ ke. Amõ amõ ywy pe har tama'e kapitã keruhũ ke tĩ. Amõ koty koty je'ëha pandu ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ. Amõ amõ awa tama'e kapitã keruhũ ke nde tĩ" aja so'o jarõ aja me'ë pe.

⁸ Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta ngã py'a ke moĩ moĩ ehe, so'o jarõ aja me'ë

rehe. Kome'ë ywy keruhũ Tupã mujã ym rahã we, paper rehe uhã te hũ ame'ë ta rer a'e mupinin. Ame'ë rehe her nixói ame'ë ta riki so'o jarõ aja me'ë rehe ngã py'a moĩ moĩ. Ame'ë paper riki Kirisutuma'e ke. A'e ke amõ ta jukwa. A'e riki Arapuharan Ra'yr aja a'e.

9 “Myrandu rehe pehendu katu!

10 Amõ ke huwajan pyhyk ta raho aja me'ë rahã, aja oho ta a'e. Amõ ke kyse pe huwajan jukwa ta aja me'ë rahã, aja kyse pe jukwa ta ame'ë ke. Aja rahã, Tupã kotyhar ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ë te'e. Tapijar te'e we Tupã rehe jurujar katu ta me'ë te'e tĩ” aja riki pandu.

11 Ajame'ë ke amõ so'o jarõ aja me'ë ihẽ asak. (Mokõihar ke ame'ë.) Ywy ngi a'e uhem aja saka. I'ak mokõi namõ ixo. Arapuhame ra'yr aja saka ame'ë. Pe, mbói keruhũ aja a'e pandu tĩ.

12 So'o jarõ aja me'ë uhem py. Ame'ë je'ëha rupi ma'e ke mokõihar ma'ema'e katu. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har ta pe a'e pandu: “So'o jarõ aja me'ë uhem py. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ katu ehe. Mungãiha rape ka'ë ame'ë ke namõ a'e ixo. Pehẽ py'a pemoĩ moĩ ehe” aja so'o jarõ aja me'ë mokõihar pandu.

13 Ma'e ke so'o jarõ aja me'ë ma'ema'e katu. Mokõihar ke a'e. Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Upa ngã usak u'am rahã, ywa ngi tata ke a'e mujy muwyr.

Kome'ë ywy keruhũ pe mujy muwyr.

14 Uhem py so'o jarõ aja me'ë huwa koty ma'e ke a'e ma'ema'e katu. Pyrãtãha ke mbói keruhũ muwyr ipe, so'o jarõ aja me'ë mokõihar pe. A'erehe marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ë ke a'e ma'ema'e katu. Aja upa kome'ë ywy keruhũ pe ixo ame'ë ta ke a'e muka'u te'e. Ame'ë ta pe a'e pandu:

—I'ã ke pemujã. So'o jarõ aja me'ë'ã ke pemujã. Iãkã ke kyse puku pe amõ mungái. Manõ ym a'e. Ame'ë ma'e'ã ke pemujã — aja riki ngã pe.

15 Pyrãtãha ke mbói keruhũ muwyr ipe. A'erehe ame'ë'ã ke so'o jarõ aja me'ë mokõihar peju. So'o jarõ aja me'ë uhem py, ame'ë'ã ke peju. Aja rahã, ixuwe katu pu'am. Aja rahã, je'ëha uhem ipe. Pe, ame'ë pandu: “Ihẽ rehe ipy'a ke ngã moĩ moĩ ym rahã, ame'ë ta ke pejukwa” aja kwera ramõ ame'ë pandu.

16 Upa awa ta pe so'o jarõ aja me'ë pandu. Mokõihar ke a'e. Kuja pandu. “Ma'e ngã ukwaha ke pehẽ pykã rehe pemoĩ. Pehẽ po jywa katu kotyhar rehe pemoĩ tĩ. Upa ngã pe aja pepandu. Kapitã keruhũ aja ixo ame'ë ta pe pepandu tĩ. Je'ëha reko ym te ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Ima'ehũ namõ ixo ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Ima'e ym te ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Amõ ta te'e paraky ame'ë ta pe aja tĩ. Aja me'ë ijar aja ixo ame'ë ta pe aja tĩ. Pepandu tĩ. Upa ngã pe aja me'ë pepandu.

(‘Ngã ukwaha ke pehẽ pykã rehe pemoĩ. Pehẽ po jywa katu kotyhar rehe pemoĩ tĩ’ aja pepandu)” aja so’o jarõ aja me’ẽ pandu.

¹⁷ Ame’ẽ ngã ukwaha nixói rahã, marã ka ym ma’e ke muhepyha. Marã ka ym ma’e ke jo’okiha amõ ngi tĩ. Ame’ẽ ngã ukwaha riki so’o jarõ aja me’ẽ rer ke. Her moĩ ym rahã, ukwaha mangaha ke moĩ ta.

¹⁸ Mã! Ukwa katu ta me’ẽ te’e awa. Ukwa katu ame’ẽ ke, aja amõ ixo rahã, mã peja ngã ukwaha ke emanga. So’o jarõ aja me’ẽ ukwaha mangaha ke emangarahã! Ame’ẽ ukwaha mangaha sawa’e rer aja ame’ẽ. Kuja ukwaha ke: 666 aja riki.

14

Kirisutu namõ ixotyhar ta ixo

¹ Ajame’ẽ ke ihẽ ama’ã rahã, ywy’ã keruhũ rehe Arapuharan Ra’yr pu’am u’am, ame’ẽ ke rehe ihẽ asak. (Kirisutu a’e.) Ywy’ã keruhũ rer Siã. (Ame’ẽ Jerusarẽ ok ta pyahu, aja ngã ukwa.) Inamõ heta te hũ ixotyhar ta ixo. Kuja, 144.000 hetaha ta ixo. Ame’ẽ ta pykã rehe Kirisutu rer pame katu te amõ mupinim. (Aja rahã, ixotyhar ta ke aja mujekwa.) Ipái rer mupinim tĩ. (Aja rahã, ixotyhar ta ke aja mujekwa tĩ.)

² Pe, ywa ngi panduha uwyr. Ame’ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ita pupur keruhũ aja ahendu. Tupã tyapuha keruhũ aja tĩ. Araraperan ke

nupãha ta hykýi, aja panduha tyapuha uwyr. Ame’ẽ ke rehe ahendu tĩ.

³ Pe, wapyka ndutar koty 144.000 hetaha ta pu’am u’am tĩ. Jyngariha pyahu ame’ẽ ke a’eta jyngar u’am. Tumeme ixuwe katu hũ ame’ẽ ta huwa koty aja tĩ. Jyngar u’am tĩ. Tamüi ta ruwa koty aja tĩ. Jyngar u’am tĩ. Ame’ẽ 144.000 hetahama’e ka’u te’eha ma’ema’eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome’ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi jo’ok riki. Ame’ẽ ta jõ riki ame’ẽ jyngariha pyahu ame’ẽ ke jumu’e katu. Amõ ta anĩ.

⁴ Ame’ẽ ta riki kũjã rehe pyta ym te. Sawa’e jeje te’e ixo ame’ẽ ta ke, aja ame’ẽ ta ixo. Arapuharan Ra’yr oho. (Kirisutu a’e.) Haikwer rupi ame’ẽ ta oho tĩ. Ame’ẽ tama’e ka’u te’eha ma’ema’eha ke rehe Kirisutu muhepy. Kome’ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har ame’ẽ ta ke Tupã pe me’ẽ py, ame’ẽja saka. Arapuharan Ra’yr pe me’ẽ py, ame’ẽja saka tĩ.

⁵ Te’e pandu ym te ame’ẽ ta, aja ukwa katu awa. Anĩ te ame’ẽ ta. Katu ame’ẽ ta ke ame’ẽ ta.

Mahapyr Tupã je’ẽha rahoha ta ke

⁶ Ajame’ẽ ke amõ Tupã je’ẽha rahoha rehe ihẽ asak. Ywate wewe oho ixo. Upa katu te kome’ẽ ywy keruhũ pe har ta pe myrandu katu ke a’e pandu raho. Ame’ẽ myrandu upa ym te ta. Uhã te hũ, aja saka. Ame’ẽ ke upa amõ amõ awa ta pe pandu

raho. Upa ka'a pe har ta pe aja tĩ. Pandu raho tĩ. Upa amõ koty koty je'êha pandu ame'ẽ ta pe aja tĩ. Pandu raho tĩ. Upa amõ amõ ywy pe har ta pe aja tĩ. Myrandu katu pandu raho tĩ.

⁷ Hâtã a'e pandu:

—Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Tupã mutyryk tyryk ta. A'e riki ngã pe pandu ta: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Ame'ẽ angaha uhyk apo 'y. A'erehe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja pepandu ipe. Pehẽ py'a ke pemoĩ moĩ katu ehe tĩ. A'e riki ywa ke mujã. Kome'ẽ ywy keruhũ aja tĩ. Mujã tĩ. Y ramũi aja tĩ. Mujã tĩ. Upa mundu aja tĩ. A'e riki mujã tĩ — aja Tupã je'êha rahoha pandu.

⁸ Peteĩhar upa rahã, Tupã je'êha rahoha mokõihar pandu:

—Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã mai! Upa katu te mai! Upa ngã ke a'e muka'u te'e hũ, a'erehe Tupã aja ym ame'ẽ ke rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ. Kawĩ ngĩ ka'u ame'ẽja saka riki — aja pandu.

⁹ Mokõihar upa pandu rahã, Tupã je'êha rahoha mahapyrihar pukái:

—So'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, (ame'ẽ ke rehe Tupã parahy te hũ ta.) So'o jarõ aja me'ẽã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ẽ ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.) Ipykã rehe ame'ẽ ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ẽ ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.)

Ipo rehe ame'ẽ ukwaha moĩ rahã, aja tĩ. (Ame'ẽ ta rehe Tupã parahy te hũ ta tĩ.)

¹⁰ Kawĩ iro te ame'ẽ ke amõ u'u, aja Tupã parahy te ha ke pyhyk ta. Ame'ẽ ke kawĩ ryru pe Tupã moĩ, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta ke tata pe a'e mupyrara ta. Enxo ukwái ixo ame'ẽ pe mupyrara ta tĩ. Ahy hũ ta. Ame'ẽ mupyraraha ke Tupã je'êha rahoha ta katu te ame'ẽ ta usak ta. Arapuharan Ra'yr usak ta tĩ. (Kirisutu a'e.)

¹¹ Tata pe mupyrara riki. Ame'ẽ tata takãxiha aja te'eha pu'am u'am. Upa ym te ta. Ahy te hũ. Putu'u ym te riki. Wera rahã, putu'u ym. Pytun rahã, aja tĩ. Putu'u ym tĩ. So'o jarõ aja me'ẽ rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta pyrara te hũ. Putu'u ym te. So'o jarõ aja me'ẽã rehe ipy'a moĩ moĩ, ame'ẽ ta pyrara te hũ tĩ. Her ukwaha ke moĩ ame'ẽ ta aja tĩ. Ahyha putu'u ym te ta tĩ — aja Tupã je'êha rahoha pandu. Mahapyrihar ke ame'ẽ.

¹² Tupã je'êha rehe hendu katu ame'ẽ ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e. Jesu rehe tapijar te'e we jurujar katuha hijar ym ame'ẽ ta ipy'ahu te'e hendu ta me'ẽ te'e tĩ. Tupã kotyhar ta aja ixo ta me'ẽ te'e tĩ.

¹³ Ajame'ẽ ke ywa ngi panduha uwyr. Ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Kuja emupinim. Apo har jandema'e kapitã keruhũma'e parakyha ke amõ ta ma'ema'e ixo. Tupã je'êha ke pandu pandu ame'ẽ ke ima'e

parakyha ke. Aja ixo rahā, ame'ē ta ke amō ta jukwa. Aja rahā, mā hury katu ame'ē ta ke a'eta — aja ahendu.

Tupā'ā pandu:

—A'e tŷ! Ame'ē ta paraky te hū. Apo putu'u katu te ta. Paraky te hū, a'erehe ma'e katu ame'ē ke Tupā me'ē ta. Ame'ē namō ixo, a'erehe hury katu te ta — aja riki.

Ngā ke Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar

¹⁴ A'engi ihē asak rahā, ywa takāxīha ituwyr ame'ē rehe ihē asak. Ame'ē 'ar pe awa aja wapyk uī. (Kirisutu a'e.) Iākā rehe har namō ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. (Aja rahā, upa katu te huwajan ta ke a'e muputu'u, aja mujekwa katu.) Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke iākā rehe har. Kyse apar haimbe ame'ē ke ipo pe pyhyk reko.

¹⁵ Pe, amō Tupā je'ēha rahoha uhem. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi uhem. Tupā koty ngi uhem. Ywa takāxīha 'ar pe wapyk uī ame'ē pe hātā a'e pandu:

—Angaha uhyk riki. Kyse apar pe ma'e tyarō ame'ē ke emondok. Ematyr. Kome'ē ywy keruhūma'e ke tyarō riki — aja ipe.

¹⁶ Pe, takāxīha 'ar pe wapyk ame'ē ke kyse apar pe mondok. Kome'ē ywy keruhūma'e tyarō ame'ē ke mondok. Ame'ē ke matyr. (Aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta ke mujy'ar ta. Ixotyhar ta ke ixoty a'e mujy'ar, aja mujekwa.)

¹⁷ A'engi ywa pe har Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Kyse apar haimbe ame'ē ke a'e pyhyk reko tī.

¹⁸ Ajame'ē ke amō Tupā je'ēha rahoha rehe ihē asak. Ame'ē riki tata harōha ke. Tata usakiha ke a'e tī. Myrape keruhū rake ngi a'e uwyr. Kome'ē ywy keruhū pe rahā, tapi'iruhu ke hapy, ame'ē myrape keruhū aja saka. Pe, kyse apar haimbe ame'ē ke pyhyk reko. Ame'ē pe pandu.

—Ma'eywa ke kyse apar pe emondok. Uwa ame'ē ma'eywa ke. Peme'ē ywy keruhū pe uwa ty tūi. Tyarō riki, a'erehe a'ep emondok eho — aja pandu.

¹⁹ A'erehe kome'ē ywy keruhū pe Tupā je'ēha rahoha mondok uwyr. Hymbo ngi uwa ke mondok. Ame'ē ke tykwer jamiha renda pe ombor. Ame'ē jamiha renda Tupā parahy te ha aja saka.

²⁰ Ok ta kurar sorokap jamiha renda ihī. Ame'ē pe uwa ke jami. Awa ruwy aja tykwer uhem hū ingi. Y tiha aja uhem. Manga rahā, tpyyha riki peteī met, amō met ixu'ap tpyyha. Pukuha manga rahā, 300 kiro met pukuha. (Upa aja rahā, kome'ē ywy keruhū pe har ta ke Tupā je'ēha rahoha ta mujy'ar ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ke a'eta. Pe, ame'ē ta ke Tupā mupyrara te hū ta. Awa ruwy uhemihā aja ahy te hū ta ngā ke, aja mujekwa.)

15

Ma'e ahyha a'ejōhar ke

¹ Ajame'ē ke ywa rehe amō ma'e rehe ihē asak tī. Ame'ē ke ihē asak rahā: "Māte we ame'ē te a'e my!" aja ihē akwa. Kuja ihē asak. Tupā je'ēha rahoha ta awa po wajar mokōi hetaha rehe ihē asak tī. Kuja ame'ē ta pyhyk reko. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ke. Ame'ē riki a'ejōhar ke. Ame'ē ke Tupāma'e parahy te ha ke. A'ejōhar ke ame'ē.

² Pe, y ramūi aja ihē asak. Waruwa aja ame'ē. Tata namō mupara aja riki. Pe, so'o jarō aja me'ē koty ipy'a ke muruwak ym ame'ē ta rehe ihē asak. Tapijar te'e we Tupā rehe jurujar katu ame'ē ta ke a'eta. Ame'ē so'o jarō aja me'ē'ā koty ipy'a ke muruwak ym tī. Ame'ēma'e ukwaha ke moī ym tī, ipykā rehe. Ame'ē ta rehe ihē asak. Y ramūi aja ame'ē rake pu'am u'am. Ame'ē ta pe pame katu te araraperan ke Tupā me'ē me'ē. Ame'ē ke ngā jywa rehe ngā pyhyk u'am.

³ Moise mu'e, ame'ē jyn-gariha ke ame'ē ta jyngar u'am. A'e riki Tupāma'e mi-asu ke. Arapuharan Ra'yr rehe ame'ē ta jyngar u'am tī. (Kirisutu ke a'e.) Kuja jyngar: "Tupā! Jandema'e sawa'e te nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Mā! Nde erema'ema'eha riki katu te ame'ē ke.

Jetehar rupi ma'e ke nde erema'ema'e katu.

Katu te ha rupi nde erema'ema'e katu tī.

Upa amō amō ywy pe har tama'e kapitā keruhū te nde.

⁴ Sawa'e! Nde rehe upa ngā hendu katu ta.

Upa ngā pandu ta: 'Ne jō riki katu te me'ē ke' aja.

Nde pe ma'e nde ereka'u te'eha nde erema'eha nixói te.

Jetehar rupi nde erema'ema'e, ame'ē ke rehe upa ngā usak, a'erehe nde rehe upa katu te amō amō ywy pe har ta ngā py'a ke moī moī ta uwyr" aja riki jyngar.

⁵ Ajame'ē ke ywa pe har Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū rehe ihē asak. Hukwen pirar aja asak. A'ep so'o pিরer ke te'e mujā aja ihī. Ame'ē so'o pিরer ok keruhū: "Ko Tupā ixo" aja ame'ē mujekwa.

⁶ Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ngi Tupā je'ēha rahoha ta uhem. Awa po wajar mokōi hetaha ke. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha namō ixo ame'ē ta ke a'eta. Ima'e mundeha hendy hū ame'ē ke namō ixo. Katu te ame'ē ke. Ipxi'a rupi ma'e pukwariha ihī. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke.

⁷ Ame'ē ta pe ma'e ke amō me'ē. Tumeme ixuwe katu hū ame'ē ta ngi har petēi me'ē ma'e ke. Kuja, ita rekūi awa po wajar mokōi hetaha. Itatawa ke te'e mujā ame'ē ke. Ame'ē pe Tupā parahyha tyryhem ihī. Ame'ē ke Tupā

je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta pe me'ē. Tupā riki uhā te hū ame'ē ke a'e.

⁸ Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe tata takāxīha pu'am hū u'am. Tupā katu te ha ke ame'ē mujekwa. Ima'e pyrātā te ha ke mujekwa tī. Ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ke Tupā je'ēha rahoha ta jyhē ta. Ame'ē upa ym rahā we, marā ka ym Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū pe ixeha awa. Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ta ma'e ahyha ke jyhē ta.

16

Tupāma'e parahyha ke

¹ Ywa pe har Tupāma'e ngā jumu'eha renda keruhū ngi amō hātā pandu. Ame'ē ke rehe ihē ahendu. Ihē Juā. Tupā je'ēha rahoha ta pe hātā pandu: “Peho! Ita rekūi pe ihī ame'ē ke pejyhē peho. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Ame'ē pe Tupāma'e parahyha ke ihī. Ywy keruhū pe pejyhē peho” aja ahendu.

² Tupā je'ēha rahoha pe-teīhar jyhē oho. Kome'ē ywy keruhū pe ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē oho. Aja rahā pere ahy te hū ame'ē ke awa ta rehe uhem. So'o jarō aja me'ē ukwaha reko ame'ē ta rehe uhem. Ipykā rehe ukwaha ihī. Ipo rehe aja tī. Ihī tī. Upa ame'ē ta rehe pere uhem. So'o jarō aja me'ē'ā rehe ipy'a ke amō ta moī moī,

ame'ē ta rehe pere ahy te hū ame'ē ke uhem tī.

³ A'engi Tupā je'ēha rahoha mokōihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y ramūi pe jyhē. Aja rahā, y riki awa ruwy aja uwak. Manō ame'ē ruwy aja ame'ē. Upa katu te y rupi ixo ame'ē ta ke manō. Pyta we ym te.

⁴ A'engi Tupā je'ēha rahoha mahapyrihar ita rekūi pe ihī ame'ē ke jyhē tī. Y pe ombor. Mundu pe aja tī. Ombor tī. Upa y riki awa ruwy aja uwak tī.

⁵ Pe, Tupā je'ēha rahoha pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu. A'e riki y harōha ke. Y usakiha ke tī. Kuja pandu:

—Tupā! Katu te ame'ē ke nde. Ngā ke nde eremupyrara. Ame'ē ke katu. Yman nde erexo. Apo pete'e nde erexo tī. Nde ruhā te hū ame'ē ke nde.

⁶ Nde kotyhar ta ke ngā jukwa. Huwy muhem riki. Nde je'ēha pandu ame'ē ta ke aja tī. Jukwa tī. A'erehe ngā pe awa ruwy aja nde eremondo. Ame'ē ke a'eta u'u, ame'ēja saka. (Aja rahā, huwy muhem, aja ame'ē ta ke Tupā jukwa tī, aja mujekwa.) Aja katu a'eta pe — aja pandu.

⁷ Pe, myrape keruhū koty ngi amō pandu, ame'ē ke rehe ihē ahendu. Kome'ē ywy keruhū pe rahā, myrape keruhū 'ar pe tapi'iruhu ke hapu. Ame'ē myrape keruhū aja ame'ē. Kuja pandu: “Tupā! Jandema'e sawa'e te ke nde! Pyrātā te hū ame'ē ke nde. Jete har rupi ngā ke nde eremupyrara ta. Nde

eremupyrara ta rahã, katu tiki ame'ë tĩ" aja ahendu.

⁸ A'engi Tupã je'ëha rahoha tumemehar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhë tĩ. Warahy rehe jyhë. Aja rahã, warahy haku te hũ oho. A'erehe ngã pirer ke hany, aja riki.

⁹ Warahy haku te hũ. Ngã pirer ke hany. A'erehe Tupã pe a'eta pandu: "Nde katu ym" aja ipe naĩ. (Tupã riki ma'e ahyha ke muwyr, aja ngã ukwa a'erehe Tupã rehe juru ai.) Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ipy'a ke ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym. "Katu te ame'ë ke nde" aja Tupã pe pandu ym ngã.

¹⁰ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteĩhar upa har ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhë tĩ. So'o jarõ aja me'ë ma'e wapyka rehe jyhë. Aja rahã, hekoha rupi pytun te oho. A'e riki ngãma'e kapitã keruhũ aja ixo. Upa ame'ë renda rupi pytun te oho. Hembe ke a'eta su'u su'u rãi u'am. Ahy te hũ ngã, a'erehe hembe ke su'u su'u u'am.

¹¹ Pe, a'eta pandu: "Tupã! Ywa pe har ke nde! Katu ym te nde" aja riki naĩ. Ahy te ngã ixo. Pere hũ tĩ. Ahy riki a'erehe Tupã rehe juru ai. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ngi ngã muruwak ym. Tupã koty muruwak ym.

¹² A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar peteĩhar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhë tĩ. Y pe jyhë. Y rer Eura. Aja rahã, y riki upa katu te typa oho. A'erehe ame'ë y

renda rupi kapitã keruhũ uwyr ta. Warahy uhemihã kotyhar kapitã keruhũ ame'ë. Y rapyrer rupi uwyr ta.

¹³ A'engi ãjã ta rehe ihë asak. Mahapyr asak. Jaxer ai te ame'ë ta ke a'eta. Kururu aja ame'ë ta rehe asak. Mbói keruhũ juru ngi peteĩ uhem. Amõ riki so'o jarõ aja me'ë juru ngi uhem tĩ. Tupã je'ëha pandu ame'ë ran juru ngi amõ uhem tĩ. Aja asak tĩ.

¹⁴ ãjã ta ke ame'ë ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ë ke a'eta ma'ema'e katu. Ame'ë mahapyr ãjã ta riki upa katu te kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Kome'ë ywy keruhũ rupi ixo ame'ë ta kapitã keruhũ ta ke mujy'ar. Jumaiha rehe mujy'ar. Tupã namõ jumai ta. A'e riki pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

¹⁵ —Pesarahã! Awa ukwa ym ha rupi ma'e mukanĩha uhyk uwyr. Aja amõ harõ ym rahã, ihë ajur ta. Amõ ukwer ym, aja ixo rahã, hury katu ame'ë ke a'e. Ukwer ym, aja ima'e mundeha ke rehe amõ usak katu. Peta kÿ, aja ixo. Aja rahã, jawe te'e aja wata ym. Jawe te'e rahã, huxĩ ta. Peta kÿ, aja amõ ixo rahã, huxĩ ym ta — aja riki Kirisutu pandu.

¹⁶ Pe, ma'e renda pe kapitã keruhũ ta ke ãjã ta mujy'ar. Ame'ë renda rer: "Aman-genõ." Aja riki jundéu awa ta je'ëha ipe.

¹⁷ A'engi Tupã je'ëha rahoha awa po wajar mokõihar ita rekúi pe ihĩ ame'ë ke jyhë tĩ. Ywate ngi jyhë.

Ywa pe har Tupā rehe ngā jumū'eha renda keruhū ihī. Ame'ē pe wapyka ihī. Kapitā keruhūma'e aja ame'ē. Ame'ē ngi Tupā hātā pandu. Kuja. “Upa katu te riki” aja pandu.

¹⁸ Pe, Tupā pirā pirā hū. Tupā tyapuha tyapu hū tī. Kome'ē ywy keruhū katak te hū tī. Sawa'e ke Tupā mujā, ame'ē ngi har aja ywy ke katak ym. Māte hū katak hū. Ywy katak hū, ame'ē 'ar koty te we hū ame'ē katakiha.

¹⁹ Ame'ē ok ta keruhū owok. Mahapyr pyngwer aja owok. Upa amō amō ywy pe ok ta ihī, ame'ē ta ke upa mujaxer tī. Mambiro ok ta ke Tupā harái ym. Ame'ē pe har ta ke a'e mupyrara te hū. Ame'ē ta pe pandu: “Ihēma'e ita rekūi ngi kawī pe'u” aja pandu. (Aja rahā, Tupāma'e parahy te ha ke ame'ē ta pyhyk.)

²⁰ Upa ypa'ū riki kanim oho. Upa ywy'ā keruhū kanim oho tī.

²¹ Ywa ngi aman aja y rātā ukyr tī. Y rātā keruhū riki. Puhýi ame'ē. Kuja, 40 kir puhýiha riki ukyr. Ywy pe har ta rehe ukyr. Pe, ame'ē ta Tupā rehe juru ai. “Katu ym nde” aja pandu naī. Y rātā keruhū ukyr rahā, ahy te hū. A'erehe Tupā rehe juru ai.

17

Kūjā katu ym ame'ē rehe har

¹ Ajame'ē ke Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ngi har peteī uwyr ihē

koty. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ita rekūi pyhyk reko ame'ē ke. Awa po wajar mokōi hetaha ita rekūi ke. Pe, ihē rehe uhyk rahā, ihē pe pandu:

—Ejur! Y rymy'y rehe ame'ē ok ta keruhū ngā mujā. Myja me'ē ame'ē ke Tupā mai ta my? Ame'ē ke nde pe ihē amujekwa ta. Ame'ē ok ta keruhū riki kūjā ka'u te'e aja saka.

² Ame'ē kūjā rehe kome'ē ywy keruhū pe har tama'e kapitā keruhū ka'u te'e. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta ma'ema'eha ke rehe ngā py'a ke ngā moī moī. Ipy'a moī ehe, a'erehe kūjā ka'u te'e aja ame'ē.) Ame'ē kūjāma'e kawī ke kome'ē ywy pe har ta u'u tī. Ame'ē kawī ma'e ka'u te'eha aja saka. (Aja rahā, ame'ē ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ngā ma'ema'e tī, aja mujekwa) — aja ihē pe pandu.

³ Ihē py'a rehe Tupā'ā ihī katu. Ihē Juā. Pe, ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Awa nixói te ame'ē pe pyhyk raho. A'ep kūjā rehe ihē asak. So'o jarō aja me'ē pirā ame'ē ke rehe asak tī. Ame'ē kupe 'ar pe kūjā wapyk uī. Hete rupi her ihī. Tupā rehe juru ai, ame'ē rer riki heta ihī. Pe, ame'ē so'o jarō aja me'ē heta iākā namō ixo. Awa po wajar mokōi hetaha iākā. I'ak heta tī. Jande popa hetaha i'ak ke.

⁴ Kūjāma'e mundeha katu te. Pan pirangwer ke te'e mujā ame'ē ke te'e ame'ē mundeha. Pan pirā amō tī. Itatawa ke te'e ma'e ke mujā,

ame'ë ke mundeha rupi moĩ moĩ tĩ. Aja mukatuha. Itara'yr muhepy hũ ame'ë ke moĩ moĩ tĩ. Pero moĩ tĩ. Pu'yr aja ame'ë. Aja mukatuha tĩ. Ipo pe ita rekúi ra'yr ke a'e pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Tyryhem riki. Upa ma'e ka'u te'eha ma'ema'e ame'ë ke ihĩ ipe. Upa katu te jaxer ai ame'ë ke ihĩ ipe tĩ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe upa ma'e ke ita rekúi ra'yr pe ihĩ.

⁵ Ipykã rehe her ke amõ mupinim. Myja me'ë ame'ë rer my? Yman ame'ë ke ukwa ym awa rĩ. Kuja her. "Mambiro ok ta keruhũ ke. Upa kũjã ka'u te'e ame'ë tama'e kapitã keruhũ aja ame'ë. Kome'ë ywy keruhũ pe upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, ame'ë tama'e kapitã keruhũ ke a'e tĩ. Kũjã ke a'e" aja riki.

⁶ Tupã kotyhar ta ruwy ngi kũjã ka'u, aja ihẽ asak. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym, ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Ame'ë ta ruwy ngi ka'u tĩ. (Aja rahã, Tupã kotyhar ta ke kũjã jukwa, aja mujekwa ngã pe. Jesu rehe jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ta ke jukwa tĩ, aja mujekwa tĩ.)

Ame'ë kũjã rehe ihẽ asak rahã: "Mã!" aja ihẽ akwa.

⁷ Aja rahã, ihẽ pe Tupã je'eha rahoha pandu:

—Nde eremukahem rahã, katu ym. Myja me'ë ame'ë kũjã my? Yman ame'ë ke amõ ukwa ym rĩ. Ame'ë ke nde pe ihẽ amujekwa ta apo 'y. So'o jarõ aja me'ë rehe har

ihẽ amujekwa ta tĩ. Ame'ë kupe 'ar pe kũjã wapyk. Iãkã kuja hetaha, awa po wajar mokõi. I'ak kuja hetaha tĩ, jande popa.

⁸ Ame'ë so'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo anĩ. Nixói apo 'y. Mupyraraha renda ngi uhem Tate. Jumai ta oho a'e. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta. Ame'ë so'o jarõ aja me'ë rehe kome'ë ywy keruhũ pe har ta usak rahã: "Mã!" aja ukwa. Ame'ë ta rer ke paper rehe nixói. Uhã te hũ ame'ë ta rer aja ym. Kome'ë ywy keruhũ ke Tupã mujã ym rahã we, uhã te hũ ame'ë ta rer ke paper rehe a'e mupinim. Ame'ë rehe nixói te ame'ë ta rer. Ame'ë so'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo nixói 'y. Manõ riki. Uwyr ta tĩ.

⁹ —Apo ukwa katu ame'ë ke ukwa ukwa ta me'ë te'e. Iãkã awa po wajar mokõi hetaha riki ywy'ã awa po wajar mokõi hetaha ke. Ame'ë 'ar pe kũjã wapyk uĩ. Aja rahã, ok ta riki ywy'ã awa po wajar mokõi ihĩ, aja mujekwa. Ame'ë ok tama'e kapitã keruhũ awa po wajar mokõi hetaha ixo tĩ.

¹⁰ Awa po wajar peteĩhar upa hetaha upa 'y. Nixói apo 'y. Awa po wajar peteĩhar riki kapitã keruhũ kote'e ixo apo 'y. Amõ riki awa po wajar mokõihar uhyk ym we uwyr rĩ. Ame'ë uhyk uwyr rahã, jahy heta ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ.

¹¹ So'o jarõ aja me'ë ixo kwe. Apo nixói 'y. Ame'ë riki awa po wajar mahapyrihar

ke a'e. Ame'ë riki awa po wajar mokõi ngi har peteĩ a'e. Jumai oho. Pe, a'e ke Tupã jukwa ta.

12 —I'ak jande popa rehe nde eresak. Ame'ë riki kapitã keruhũ jande popa hetaha ta. Ame'ë ta kapitã keruhũ aja ixo ym we rĩ. Uhyk ta kÿ. So'o jarõ aja me'ë namõ ame'ë ta ke kapitã keruhũ aja amõ mu'am ta. I'i atu we ym rahã, kapitã keruhũ aja ixo ta tĩ.

13 Ame'ë kapitã keruhũ jande popa hetaha ma'ema'e. Ame'ë ke peteĩhar aja ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ë pe ame'ë ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ëha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ë pe pandu.

14 Arapuharan Ra'yr namõ so'o jarõ aja me'ë jumai ta oho. (Kirisutu ke a'e.) Kapitã keruhũ jande popa hetaha aja tĩ. Jumai ta oho tĩ. Pe, ame'ë ta ke Arapuharan Ra'yr muputu'u ta. A'e riki kapitã keruhũ te. “Ihẽma'e ke pehẽ” aja Kirisutu pandu ame'ë ta jumai oho inamõ tĩ. “Ihẽ koty ejur” aja Kirisutu pandu ame'ë ta jumai oho inamõ tĩ. Ixotyhar ta jurujar katuha ke hijar ym ame'ë ta jumai oho inamõ tĩ. So'o jarõ aja me'ë ke a'eta muputu'u ta oho tĩ. Kapitã keruhũ ta ke muputu'u ta tĩ — aja Tupã je'ëha rahoha pandu.

15 Ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha pandu tĩ:

—Y rehe nde eresak. Ame'ë 'ar pe kÿjã ka'u te'e pyrũ.

Ame'ë y riki amõ amõ ywy pe har ta ke. Amõ amõ awa ta ke tĩ. Amõ koty koty je'ëha pandu ame'ë ta ke tĩ. Amõ amõ ka'a pe har ta ke tĩ.

16 Kÿjã ka'u te'e ame'ë ke i'ak jande popa hetaha putar ym ta. So'o jarõ aja me'ë aja tĩ. Putar ym ta kÿjã ke tĩ. Upa katu te kÿjãma'e ke jo'ok ta ingi. Jawe te'e aja a'e ke ame'ë ta mupyta ta ixo. (Aja rahã, a'e ke muputu'u ta, aja mujekwa.) Kÿjã rukwer ke u'u ta, ame'ëja saka ta. Kÿjã ke tata pe hapy ta, ame'ëja saka upa katu te mujaxer ta tĩ. (Aja rahã, kÿjã riki kapitã keruhũ aja putar ym aja mujekwa.)

17 Tupã pandu: “Ihẽ aputar ame'ë ke kapitã keruhũ ta ma'ema'e ta. Ihẽ aputariha ke ipy'a rehe ihẽ amoĩ ta, a'erehe ihẽ aputar ame'ë ke a'e ma'ema'e ta” aja a'e pandu. A'erehe kapitã keruhũ ta pandu: “Nde riki jandema'e kapitã keruhũ ke apo 'y. Jande je'ëha rupi ma'e ke ema'ema'e katu” aja so'o jarõ aja me'ë pe pandu. A'erehe so'o jarõ aja me'ë riki kapitã keruhũ aja ixo. Tupã pandu ame'ë ke upa uhyk ym rahã we, aja ixo ta ame'ë.

18 —Kÿjã rehe nde eresak, ame'ë riki ok ta keruhũ ke. Ame'ë ok ta keruhũ ngi je'ëha uhem, ame'ëja saka. Upa kome'ë ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ke mondo mondo. A'erehe ame'ë ok ta keruhũ je'ëha te reko, ame'ëja saka — aja ihẽ pe Tupã je'ëha rahoha pandu.

18

Mambiro ok ta ke upa katu te mujaxer

¹ Ajame'ë ke amõ Tupã je'ëha rahoha rehe ihë asak. Ihë Juã. Ywa ngi wyjy uwyr a'e. Je'ëha te reko. Katu te ame'ë ke a'e. Hendy hũ. Ima'e hendyha namõ kome'ë ywy keruhũ ke muwera hũ.

² A'e hãtã pandu:

—Mambiro ok ta upa katu te mujaxer. Ma'e jaxer ai ame'ë rekoha ke apo 'y. A'ep ãjã ta ixoha renda ke apo 'y. ãjã jaxer ai ame'ë ta pehĩ riki. A'ep ma'ewyra jaxer ame'ë ke ixo tĩ. Ma'ewyra amõ u'u ym ame'ë ke pehĩ tĩ.

³ (Ame'ë ok ta mujaxer ym rahã, pewe ihĩ rahã,) ma'e ka'u te'eha riki kawĩ aja saka. Ame'ë ngi upa amõ amõ ywy pe har ta ka'u. Aja rahã, ame'ë ma'e ka'u te'eha ke amõ amõ ywy pe har ta ma'ema'e tĩ. Ame'ë ok ta pe har ta aja kome'ë ywy keruhũ ma'e kapitã keruhũ ta ma'ema'e tĩ. Pe, upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ë ok ta rehe mãte hũ ma'e ke ihĩ. Ma'e ke muhepy ame'ë ta muhepy hepy hũ. Aja matyr hũ tamatarer ke. Muka'u te'eha rupi pyhyk hũ. Katu ym aja — aja riki Tupã je'ëha rahoha pandu.

⁴ Pe, ywa ngi amõ pandu ame'ë ke rehe ihë ahendu.

“Ihë kotyhar ta! Ame'ë ok ta ngi pehem peho!

Ame'ë ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha pema'ema'e ym pexo tĩ.

Ame'ë ok ta pe har ta ke ihë amupyrara ta. Pehem peho ingi. (Aja rahã, ame'ë ta aja pehë ke ihë amupyrara ym ta tĩ.)

⁵ Upa ma'e ka'u te'eha ke a'ep pe har ta ma'ema'e hũ. Mãte hũ te'e ma'ema'e. Ywa rehe uhyk, ame'ëja saka hetaha.

Ma'e katu ym te ame'ë ma'ema'eha ke ihë aharái ym. (A'erehe amupyrara ta)” aja ahendu.

Pe, ywa ngi pandu ame'ë ke rehe ahendu tĩ. Tupã je'ëha rahoha ta pe pandu:

⁶ “Ihë kotyhar ta ke a'ep pe har ta mupyrara hũ.

Aja juja katu te a'ep pe har ta ke pemupyrara tĩ.

Jetehar te! Mokõihar aja pemupyrara. Amõ ta ke a'ep pe har ta muka'u te'e.

Aja mokõihar aja a'ep pe har ta ke pemuka'u te'e tĩ. Aja pemahy katu tĩ.

⁷ Ma'e katu ame'ë ke jõ a'ep pe har ta me'ë me'ë ngã jupe. Ma'e hepy hũ ame'ë ke aja tĩ. Me'ë me'ë ngã jupe tĩ.

Aja jumuhury ngã juehe. A'erehe a'ep pe har ta ke pemahy apo. Pemupyrara tĩ.

Ame'ë ok ta riki kũjã aja saka. Jupandu jupe: ‘Kapitã keruhũ ihë. Aja ko axo. Ihë sawa'e manõ ame'ë ke ym ihë axo. A'erehe apyaiha ihë akwa ym te ta' aja jupe.

8 Aja pandu jupe, a'erehe peteĩ wera rahã, ma'e ahyha uhyk ta ehe.

Pyaiha uhyk ta ehe tĩ. Myahy te ha uhyk ta tĩ. Mahyha uhyk ta tĩ. Tata pe hany ta tĩ.

Tupã, jandema'e sawa'e te riki pyrãtã te hũ. A'erehe tata pe hany ta. Upa ukwái ta. Mujaxer ta. A'e riki mupyrara ta" aja ywa ngi pandu ame'ẽ ke rehe ahendu.

9 Kome'ẽ ywy keruhũma'e kapitã keruhũ ta pyai ta. Ame'ẽ ok ta pe har ta aja ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e tĩ. Ame'ẽ ok ta riki ukwái hũ. Tata takãxilha pu'am hũ tĩ. Ame'ẽ rehe kapitã keruhũ ta usak, a'erehe pyai hũ. Jixi'u hũ tĩ.

10 Ame'ẽ ok ta aja pyrara tar ym kapitã keruhũ ta. Kyje ingi. A'erehe paite pu'am u'am. Pandu u'am:

—Mã! Mãte hũ puki! Katu ym! Mambiro ok ta upa riki. Katu te ame'ẽ ke kwe. A'ep pe har kapitã ta pyrãtã te. Mã! Pahar mumba. I'i we ym aja pahar mumba — aja kapitã keruhũ ta pandu. Jixi'u hũ tĩ.

11 Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e muhepy ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ ta jixi'u hũ tĩ. Apo ame'ẽ ok ta ngi ma'e ke jo'ok ym ta awa. Muhepy ym ta tĩ. A'erehe tamatarer ke muheta ym te ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe: "Mã! Katu ym" aja ma'e muhepy ame'ẽ ta jixi'u hũ.

12 Itatawa ke amõ jo'ok ym ta ingi 'y. Itatuwyr aja tĩ.

Jo'ok ym ta awa tĩ. Itara'yr muhepy ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pero aja tĩ. (Pu'yr aja ame'ẽ.) Pan katu te ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym tĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Pan pirã aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Pan sen ame'ẽ aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Arapuharan ra ke te'e mujã ame'ẽ ke tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Upa ma'e myra katu te ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Masin ke te'e mujã me'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. (Masin riki i'ak aja saka. Tuwyr ame'ẽ.) Ma'e myra hepy hũ ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Itatawaran ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ita, ser ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ma ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ.

13 Kane aja tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Insen aja. Miha amõ tĩ. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke amõ tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Kawĩ aja tĩ. Ma'e ka aja tĩ. U'i aja tĩ. Ahúi aja me'ẽ ku'i aja tĩ. Ahúi aja me'ẽ aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Tapi'iruhu aja tĩ. Arapuharan aja tĩ. Kahwa aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Myra ujan ame'ẽ ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ. Te'e parakyame'ẽ ta aja tĩ. Awa ke aja tĩ. Jo'ok ym ta awa tĩ.

14 Ame'ẽ ok ta rehe har muhepy ame'ẽ ta pandu:

—Upa ma'e katu te ame'ẽ ke ok ta pe har ta putar katu. Ame'ẽ ke upa kanim. Upa tamatarer kanim tĩ. Amõ usak rahã, katu te, ame'ẽ riki nixói te apo 'y. Upa ame'ẽ ta

ke mujywyr ym te ta tĩ — aja pandu.

¹⁵ Ame'ẽ ok ta rehe ixo rahã, ma'e muhepy ame'ẽ ta muhepy hepy. Aja tamatarer pyhyk hũ. Aja tamatarer muheta hũ tĩ. Ame'ẽ ok ta ke upa mujaxer, aja ma'e muhepy ame'ẽ ta ke jukwa ta tĩ, aja a'eta ukwa katu. Ame'ẽ ngi kyje a'erehe paite pu'am u'am. Jixi'u u'am. Kuja pandu:

¹⁶ —Mãte hũ puki! Mã! Ame'ẽ ok ta keruhũ upa riki! Katu te aja ame'ẽ ok ta ixo. Pan katu te ame'ẽ ke ihĩ. Pan pirangwer aja tĩ. Ihĩ tĩ. Pan pirã aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itatawa ke te'e mujã ame'ẽ ke aja tĩ. Ihĩ tĩ. Itara'yr hepy ame'ẽ ke aja tĩ. Pero aja tĩ. Ihĩ tĩ. Upa ame'ẽ ta ke ok ta ke mukatu.

¹⁷ Mã! Pahar ame'ẽ ta ke upa. I'i we ym aja pahar upa — aja riki pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

Upa jarusu keruhũma'e kapitã ta paite pu'am u'am tĩ. Jarusu keruhũ pe yrupi wata, ame'ẽ ta aja tĩ. Jarusu keruhũ rehe paraky ixo, ame'ẽ ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ. Amõ heta y rupi paraky, ame'ẽ ta aja tĩ. Paite pu'am u'am tĩ.

¹⁸ Ok ta ke tata upa ukwái. Ame'ẽ tata takãxĩha rehe a'eta usak rahã, a'eta jixi'u hũ.

—Ame'ẽ ok ta jõ riki katu te ame'ẽ ke — aja riki.

¹⁹ Ywy ku'i ke iãkã rehe a'eta ombor. (Aja pyaiha ke mujekwa.) Jixi'u hũ tĩ. Kuja pandu:

—Mã! Katu ym tiki! Ame'ẽ ok ta keruhũ upa riki. Ame'ẽ ok ta pe har ta tamatarer hũ namõ ixo. Ame'ẽ ta namõ y rupi jarusu keruhũ raho ame'ẽ ta muhepy hepy. Ame'ẽja tamatarer ke jarusu jar ta pyhyk katu. Pahar ame'ẽ ok ta upa riki. I'i we ym aja pahar upa riki — aja pandu ngã. (Tamatarer ke muheta ym ta apo 'y, aja ukwa katu. A'erehe jixi'u hũ ngã.)

²⁰ Ywa pe har ta! Pehẽ anĩ. Ame'ẽ ok ta ke upa mumba riki a'erehe pehẽ rury katu pexo. Tupã kotyhar ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Kirisutu mondo ame'ẽ ta! Pehẽ rury katu pexo tĩ. Upa pehẽ ke ame'ẽ ok ta pe har ta mupyrara, a'erehe ame'ẽ pe har ta ke Tupã mupyrara tĩ. Ok ta ke mujaxer tĩ. A'erehe pehẽ rury katu pexo.

²¹ Pe, ita keruhũ ke Tupã je'ẽha rahoha pyhyk. Pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ahúi aja me'ẽ ke ita pe kytyk, aja ita keruhũ ke. Ame'ẽ ke y ramõi pe ombor. Arahã kuja pandu:

—Aja Mambiro ok ta keruhũ ke Tupã ombor ta. Pahar mujaxer ta. Upa mai. Ame'ẽ ok ta ke usak ym te ta awa tĩ.

²² Ngã huryha nixói te ta tĩ. Araraperan ke nupã ym te ta awa a'ep tĩ. Jyngar ym te ta awa tĩ. Takwar ra'yr ke peju ym te ta awa tĩ. Jumi'a ke peju ym te ta tĩ. Upa aja me'ẽ namõ muhury ym te ta awa

tĩ. Paraky ym te ta awa a'ep tĩ. Ahúi aja me'ẽ ke muku'i ym te ta tĩ. (Aja rahã, ngã mi'u nixói te ta a'ep, aja mujekwa.)

²³ Ma'e weraha ke hapu ym te ta tĩ. Weraha ke usak ym te ta awa tĩ. A'ep jumendar ym te ta awa tĩ. Aja huruha tya-puha ke hendu ym te ta awa tĩ. Ame'ẽ ok ta pe har muhepy ame'ẽ ta tamatarer hũ namõ ixo. Kome'ẽ ywy keruhũ rupi kapitã ta aja ame'ẽ ta ixo. Paje aja ngã ke muka'u te'e tĩ. Upa kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke muka'u te'e. Aja tamatarer hũ pyhyk. Katu ym aja. Apo upa mumba riki — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

²⁴ Mambiro ok ta pe Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta ke ame'ẽ pe har ta jukwa. Tupã kotyhar ta ke jukwa tĩ. Jete. Heta hũ jukwa. Upa kome'ẽ ywy keruhũ rehe amõ ke ngã jukwa tĩ, aja ame'ẽ ok ta pe ngã jukwa. A'erehe ame'ẽ pe har ta ke Tupã mupyrara. Ame'ẽ ok ta ke Tupã upa katu te mujaxer.

19

¹ Ajame'ẽ ke ywa pe heta te hũ ngã pandu pandu, aja ihẽ ahendu. Tyapu hũ. Kuja pandu:

—Mã peja Tupã pe pepandu:

“Ne jõ riki katu te me'ẽ ke nde” aja pepandu.

A'e riki ngã ke muhã katu.

A'e riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

A'e riki katu te hũ ame'ẽ ke a'e tĩ.

² —Jetehar rupi ngã pe a'e pandu: “Nde katu.” Anĩ rahã: “Nde katu ym” aja. Aja ngã ke a'e mondo mondo rahã, katu tiki. Mambiro ok ta riki kũjã ka'u te'e aja saka. Ngã ke muka'u te'e, a'erehe upa ma'e ka'u te'eha ke ngã ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ok ta rehe har Tupã pandu: “Upa katu te ihẽ amujaxer ta” aja. Ima'e mi-asu ta ke ame'ẽ ok ta pe har ta jukwa, a'erehe ame'ẽ ok ta ke upa a'e mujaxer — aja riki johu ngã pandu.

³ Pe, amõ we a'eta pandu tĩ: —Mã peja Tupã pe pepandu: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja. Ame'ẽ ok ta keruhũ ke tata upa katu te ukwái. Ame'ẽ tata takãxĩha aja te'eha pu'am u'am. (Aja rahã, aja te'eha nixói te ta, aja mujekwa) — aja pandu.

⁴ Tamũi ta, ²⁴ hetaha ta ipynarãi rehe wapyk u'ar oup. (Aja Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ.) A'e riki wapyka rehe wapyk ame'ẽ ke a'e. Tumeme ixuwe katu hũ ame'ẽ ta aja tĩ. A'eta pynarãi rehe wapyk u'ar oup tĩ. (Tupã rehe a'eta py'a ke a'eta moĩ moĩ tĩ.) Upa ame'ẽ ta pandu:

—A'e tỹ! Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke — aja pandu.

Arapuهران Ra'yr jumen-dariha ke

⁵ A'engi wapyka koty ngi pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Kuja pandu:

—Upa katu te Tupãma'e mi-asu ta! Upa Tupã rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu ame'ẽ ta! Kapitã keruhũ aja ixo ame'ẽ

ta! Je'ēha reko ym te ame'ē ta amō. Upa katu te pehē johu! Mā peja Tupā pe pepandu katu: “Ne jō riki katu te me'ē ke” — aja riki.

⁶ Pe, heta te hū ngā pandu pandu, aja ihē ahendu. Tyapu hū. Ita pupur keruhū tyapuha aja ahendu. Tupā tyapu tyapu aja ahendu. Kuja riki ame'ē ta pandu, ame'ē ke rehe ahendu:

—Tupā! Ne jō riki katu te me'ē ke.

Tupā jandema'e kapitā keruhū!

Nde riki pyrātā te hū ame'ē ke nde.

Nde riki kapitā keruhū te tī.

⁷ —Mā peja jande rury katu te aja jaxo! Mā peja Tupāma'e katuha rehe har japandu katu. Arapuharan Ra'yrma'e jumendaraha angaha ke rehe uhyk katu. (Kirisutu ke a'e.) Inamō jumendar ame'ē ke pete'e ixo. Kūjā jumendar tate aja pete'e ixo.

⁸ Ima'e mundeha katu te ame'ē ke Tupā me'ē ipe. Pan katu te ame'ē ke. Xi'a ym te ame'ē ke — aja riki ahendu.

[Ame'ē pan katu te ame'ē ke Tupā kotyhar ta ma'e katu ame'ē ke ma'ema'e.] (Kirisutu namō jumendar ame'ē ke pete'e ixo aja pandu rahā, upa katu te ixotyhar ta ke mujy'ar, aja mujekwa katu. “Jumendar” aja pandu rahā: “Kirisutu namō aja te'e ta ixo” aja mujekwa.)

⁹ Pe, ihē pe Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Kuja emupinim: “Arapuharan Ra'yr jumendaraha huryha rehe pejur, aja hendu

ame'ē ta mā hury katu te ame'ē ta ke a'eta” — aja pandu.

Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Tupā je'ēha rahoha pandu tī:

—Ihē apandu ame'ē ke Tupāma'e panduha ke. Jete-har te ke ame'ē — aja ihē pe pandu.

¹⁰ Ihē pynarāi pe awapyk a'ar ai. Ihē Juā. (Aja ihē py'a ke ihē amoī ta ehe.) Tupā je'ēha rahoha pandu:

—Anī. Aja ym ihē rehe. Tupā rehe jō nde py'a emoī moī katu. Nde aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Nde mu ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. Jete-har te ke Jesu mujekwa ame'ē ke pandu ame'ē ta aja Tupāma'e miasu ke ihē tī. A'erehe ihē rehe nde py'a emoī ym — aja ihē pe.

Jete-har te ke Jesu mujekwa, ame'ē myrandu ke Tupā je'ēha pandu ame'ē ta pandu pandu.

Kahwa tuwyr 'ar pe amō oho ame'ē ke

¹¹ Ajame'ē ke ywa owok, aja ihē asak. Pe, kahwa tuwyr ame'ē ke rehe asak. Ame'ē 'ar pe amō oho ixo. (Mokōi her ipe.) Her: “Jete-har te ke.” (Kirisutu a'e.) “A'e pandu ame'ē ke a'e ma'ema'e katu” aja her tī. Katuha rupi ngā ke a'e mondo mondo. Katuha rupi huwajan ta namō a'e jumai mai tī.

¹² Eha riki tata hendyha aja hendy. Heta iākā rehe har iākā rehe ihī. (Kapitā keruhū te aja mujekwa ame'ē.) Her ke a'e mupinim tī. Iākā rehe

har rehe her moĩ. Myja me'ẽ ame'ẽ her my? Ukwa ym awa. A'e jõ ukwa katu.

¹³ Ima'e mundeha ma'e ruwy pe makym, ame'ẽja saka ame'ẽ ke. Her riki: "Tupã je'ẽha" aja. (Ame'ẽ ke ngã pe mujekwa, a'erehe ame'ẽ riki ima'e her.)

¹⁴ Haikwer rupi ywa pe har tama'e sonda ta oho ixo. Kahwa tuwyr 'ar pe ame'ẽ ta oho ixo tĩ. Ame'ẽ tama'e mundeha riki pan katu te ame'ẽ ke tĩ. Ituwyr katu te ame'ẽ ke. Xi'a ym te ame'ẽ ke tĩ.

¹⁵ Pe: "Tupã je'ẽha ke" aja her, ame'ẽ juru ngi kyse puku haimbe ame'ẽ ke uhem, ame'ẽja saka. Ame'ẽ pe amõ amõ ywy pe har ta ke a'e muputu'u. Pyrãtã te ha namõ kapitã keruhũ te aja a'e ixo ta. Marã ka ym a'e ke muputu'uha awa. Uwa ma'eywa ke ipy pe amõ jami jami. Aja huwajan ta ke a'e upa katu te a'e mupyrara ta. Tupã riki pyrãtã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ima'e parahyha namõ huwajan ta ke Kirisutu mupyrara ta.

¹⁶ Ima'e mundeha rehe her a'e moĩ. I'u rehe moĩ tĩ. Kuja riki: "A'e jõ riki kapitã keruhũ te. Amõ kapitã keruhũ 'ar koty te we kapitã keruhũ te ha a'e" aja.

¹⁷ Ajame'ẽ ke warahy rehe Tupã je'ẽha rahoha pyrũ, aja ihẽ asak. Ywate rupi ma'ewyra ta wewe ixo. Ame'ẽ ta pe a'e pukái:

—Pejy'ar pejur! Tupãma'e mi'u matyriha keruhũ pehĩ. Ame'ẽ rehe pejy'ar pejur!

¹⁸ Kapitã keruhũ ta rukwer pe'u pejur. Kapitã ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Sonda ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Kahwa rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Xupe 'ar pe oho ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Upa awa ta rukwer aja tĩ. Te'e paraky ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Ijar ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Je'ẽha te reko ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur. Je'ẽha reko ym te ame'ẽ ta rukwer aja tĩ. Pe'u pejur tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pukái. (Aja rahã, upa katu te huwajan ta ke Tupã muputu'u ta. Jukwa ta, aja mujekwa katu.)

¹⁹ Ajame'ẽ ke so'o jarõ aja me'ẽ rehe ihẽ asak. Inamõ kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ta ixo. Sehar ixotyhar tama'e sonda ta ixo tĩ. Upa katu te jy'ar uwyr. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ẽ ta namõ ame'ẽ ta jumai uwyr. (Kirisutu ke a'e.) Kirisutu kotyhar tama'e sonda ta namõ ame'ẽ ta jumai uwyr tĩ.

²⁰ So'o jarõ me'ẽ ke Kirisutu kotyhar ta pukwar raho. Inamõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran ke a'eta pyhyk raho tĩ. Ame'ẽ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ran riki marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. So'o jarõ aja me'ẽ ruwa koty a'e ma'ema'e. [Ame'ẽ ma'ema'eha namõ ngã ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ẽ ukwaha ke namõ ixo, ame'ẽ ta ke a'e muka'u te'e. So'o jarõ aja me'ẽã rehe ipy'a ke amõ moĩ

moĩ. Ame'ë ta ke a'e muka'u te'e tĩ. Ima'e ma'ema'eha rupi Tupã je'ëha pandu ame'ë ran muka'u te'e riki.] So'o jarõ aja me'ë ke tata pe Tupã je'ëha rahoha ombor. Ixuwe katu rahã, ombor. Ypa aja tata. Enxo ukwái, aja ame'ë tata. A'ep Tupã je'ëha pandu ame'ë ran ke ombor tĩ.

²¹ Ame'ë tama'e sonda ta ke kyse puku pe jukwa, ame'ëja saka tĩ. Ame'ë kyse puku juru ngi uhem, ame'ëja saka. Kahwa 'ar pe oho ixo ame'ë juru ngi uhem. (Kirisutu a'e.) (Aja rahã, a'e pandu, aja jõ. Pe, upa huwajan ta ke jukwa.) Pe, upa ma'ewyra ta hukwer ke u'u. Uhyk u'u. (Aja rahã, pete'e manõ ou aja mujekwa. Jytym ym ngã.)

20

Warahy 'ar 1.000 hetaha ke

¹ Huwajan ta ke upa Kirisutu muputu'u rahã, ywa ngi Tupã je'ëha rahoha wyjy uwyr. Ame'ë ke rehe ihẽ asak. Ipo pe kyndaha mopok-iha ke pyhyk reko. Ywykwar typy te hũ ame'ë ke. Ywy ke nixói te. Ame'ë ywykwar kyndaha mopokiha ke pyhyk reko. Ita tupaham ke pyhyk reko tĩ.

² Mbóí keruhũ ke a'e pyhyk. Ame'ë riki ymanihar mbóí ke. Satana ke a'e. ãjã ramüi aja amõ her tĩ. A'e ke ita tupa-ham pe pukwar. Kuja 1.000 warahy 'ar rahã, pukwar.

³ Pe, ywykwar typy te hũ ame'ë pe a'e ke Tupã je'ëha rahoha ombor mondo. Ame'ë

ke kynda tĩ. Pe, hukwen rehe yraity aja moĩ. (Ngã ukwaha ke ame'ë. Hukwen pirar rahã, ukwa ta awa.) Ywykwar typy te hũ ame'ë renda pe ombor mondo, a'erehe amõ amõ ywy pe har ta ke Satana muka'u te'e ym ta. (ãjã ramüi a'e.) Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, aja te'e ixo rĩ. Muka'u te'e ym ta ngã ke. Pe, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta tĩ. Jahy heta ym rahã, poir aja ixo ta.

⁴⁻⁵ Ajame'ë ke heta wapyka rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Kapitã keruhũma'e aja saka. Ame'ë pe wapyk ame'ë ta pe Tupã pandu: "Ngã ke pehẽ pemondo mondo. Je'ëha te pereko" aja. Pe, amõ ta rehe asak tĩ. Jetehar te ke Jesu mujekwa. Ame'ë ke pandu pandu ame'ë ta ke amõ ta jukwa. Ame'ë ta rehe ihẽ asak. Tupã je'ëha ke pandu pandu ame'ë ta ke amõ ta jukwa tĩ. Ame'ë ta rehe asak tĩ. Upa ame'ë ta riki so'o jarõ aja me'ë rehe ipy'a ke moĩ moĩ ym te. Ame'ëã rehe ipy'a moĩ moĩ ym te tĩ. Ipykã rehe so'o jarõ aja me'ë ukwaha ke amõ mupinim ym te tĩ. Nixói ukwaha. Ipo rehe aja tĩ. Nixói ukwaha tĩ. Upa ame'ë ta riki kwera katu uhem tĩ. Ame'ë riki kwera katu py uhem ame'ë ke ame'ë. Pe, Kirisutu namõ kapitã keruhũ aja ame'ë ta ixo tĩ. Kuja, 1.000 warahy 'ar rahã, kapitã keruhũ aja ame'ë ta ixo. [Amõ manõ, ame'ë ta kwera ym. Kuja,

1.000 warahy 'ar upa rahã jö, kwera katu ta uhem.]

⁶ Manö ame'ë ta ke Tupã mukwera py ta. Ame'ë ta riki mã hury katu ame'ë ta ke. Ame'ë ta pe Tupã pandu ta: "Pehë riki katu ame'ë ta ke" aja. Ame'ë ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Mupyraraha renda pe oho rahã, mokõihar manö ame'ëja saka. Tupãma'e pa'i aja ixo ta. (A'erehe inamö pandu pandu katu ta.) Kirisutuma'e pa'i aja ixo ta tĩ. (A'erehe inamö pandu pandu ta tĩ.) Pe, 1.000 warahy 'ar rahã, inamö kapitã keruhũ aja ame'ë ta ixo ta tĩ.

Satana ke upa katu te muputu'u ta

⁷ Kuja, 1.000 warahy 'ar upa rahã, Satana ke Tupã muhem ta. Kyndaha ngi muhem ta, ywykwar typy te hũ ame'ë ke ngi.

⁸ Upa katu te kome'ë ywy keruhũ rupi amö amö ywy pe har ta ixo. Ame'ë ta ke Šatana muka'u te'e ta oho. (Ajã ramüi a'e.) Aja ame'ë ta ke a'e mujy'ar ta. Tupã kotyhar ta namö jumai ta, a'erehe ngã ke a'e mujy'ar ta. Heta te hũ mujy'ar ta. Y ramüi rymy'y rehe ywy ku'i ihĩ. Aja saka marã ka ym awa mangaha. Heta te hũ ngã ke. Aja ngo ywy pe har ta ke mujy'ar. (Tupã ruwajan ta ke ame'ë ta.) Mango ywy pe har ta ke mujy'ar tĩ. (Huwajan ta ke tĩ.) Pe, Tupã kotyhar ta namö upa ame'ë ta jumai ta oho.

⁹ Ywy rupi ame'ë ta uhãi oho. Pe, Tupã kotyhar ta

ixo, ame'ë renda rupi juramã uhãi oho. Ok ta ke Tupã putar katu, ame'ë rupi juramã uhãi oho tipe. Ywa ngi tata u'ar. Pe, upa katu te huwajan ta ke jukwa.

¹⁰ Pe, Satana ke tata renda pe Tupã ombor mondo tĩ. Ngã ke Satana muka'u te'e. Ame'ë ta ke tata pe Tupã ombor mondo tĩ. Ame'ë tata renda ypa aja saka. Enxo riki ukwái a'ep. A'ep so'o jarö aja me'ë Tupã ombor mondo kwe. A'ep Tupã je'ëha pandu ame'ë ran ke ombor mondo kwe tĩ. Upa ame'ë ta ke Tupã mahy te hũ ta. Upa ym te ta ahyha. Aja te'e ta ixo.

Ngã ke Tupã mondo mondo ta, a'ejõhar ke

¹¹ Ajame'ë ke ywa rehe wapyka keruhũ rehe ihë asak. Ihë Juã. Ituwyr ame'ë ke. Ame'ë pe wapyk uĩ ame'ë ke rehe asak tĩ. Kirisutu a'e. (Amö ngi awa kyje rahã, ujan oho ingi.) Aja katu te hũ ame'ë ke wapyk uĩ. A'erehe huwa koty ngi awa aja ywa riki kanim ujan oho, ame'ëja saka. Myp oho ta my? Kanĩha renda nixói. (Aja rahã, upa mai te. Nixói te ta, aja mujekwa.) Kome'ë ywy keruhũ aja tĩ. Kanim ujan oho, ame'ëja saka tĩ. Kanĩha renda nixói te tĩ. (Aja rahã, upa mai ta. Nixói te ta, aja mujekwa tĩ.) A'erehe ame'ë ta ke usak ym te awa tĩ.

¹²⁻¹³ Pe, manö ame'ë ta kwera katu uhem. Y ramüi pe manö ame'ë ta ke Tupã mukwera katu muhem. Y jukwa ame'ë ta ke. Upa

katu te manō ame'ē ta ke a'e mukwera katu muhem tī. Manō, pe, amō ta jy-ty-m ame'ē ta ke mukwera muhem tī. Upa katu te. Pyta we ym te ta. Upa katu te ame'ē ta wapyka huwa koty pu'am u'am. Ame'ē rehe asak. Tamūi ta rehe asak. Ta'yn ta rehe asak tī. Upa katu te ngā rehe asak. Pe, paper ke amō pirar. Pe, amō paper ke pirar tī. Uhā te hū ame'ē ta rer ame'ē rehe ihī. Ame'ē ta ma'ema'eha ke paper rehe amō mupinim. Pe, ame'ē ta ma'ema'eha ke Kirisutu ukwa. Katu my? Anī rahā, katu ym my? Pe, ame'ē ta ma'ema'eha aja a'e ma'ema'e ngā pe tī.

¹⁴⁻¹⁵ Uhā te hū ame'ē ta rer paper rehe amō mupinim. Ame'ē paper rehe her nixói rahā, ame'ē ta ke tata renda pe Tupā ombor mondo. Ame'ē renda ypa aja saka. Manō ame'ē ta ke Tupā mukwera katu muhem, ame'ē ta ke ame'ē tata renda pe a'e ombor mondo. [Ame'ē renda pe oho rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka. A'engi uhem ym te ta.]

21

Ywa pyahu ame'ē ke Tupā mujā. Kome'ē ywy keruhū aja tī.

¹ Ajame'ē ke ywa pyahu ame'ē ke rehe ihē asak. Kome'ē ywy keruhū pyahu ame'ē ke rehe asak tī. Ywa Tupā mujā py ame'ē ke kanim oho. Kome'ē ywy keruhū mujā py ame'ē ke aja tī. Kanim oho tī. Y ramūi aja

tī. Kanim oho tī. (Aja rahā, upa katu te ymanihar ke Tupā mai ta, aja mujekwa.)

² Pe, ok ta katu te ame'ē ke rehe asak tī. Ame'ē riki Jerusarē ok ta pyahu ame'ē ke. Ywa ngi wyjy uwyr. Tupā koty ngi wyjy uwyr. Sawa'e namō kūjā jumendar rahā, ima'e mundeha katu te ame'ē ke kūjā munde. Ame'ēja saka Jerusarē ok ta katu te ame'ē ke rehe asak. Upa Tupā mukatukwer. Sawa'e koty raho, ame'ēja saka. (Ame'ē ok ta katu te ame'ē ke apandu rahā, Jesu kotyhar tama'e henda pyahu ke aja amujekwa. Jesu namō aja te'e ta ixo. Ame'ē riki jumendaraha aja saka.)

³ Pe, wapyka koty ngi amō hātā pandu. Ame'ē rehe ihē ahendu.

—Apo awa ta ixo a'ep Tupā ixo ta tī. Ame'ē ta namō a'e ixo katu ta. Pe, ame'ē ta riki ixotyhar ta ke. Pe, ame'ē tama'e Tupā aja a'e ixo ta tī.

⁴ Eha rykwer ke upa katu te awa ta reha ngi a'e juhyk ta. (Aja rahā, awa jixi'u ym te ta.) Manō ym te ta awa tī. A'erehe pyai ym te ta tī. Ahyha nixói te ta tī. Upa ymanihar ame'ē ke kanim oho — aja pandu.

⁵ Pe, wapyka rehe wapyk uī ame'ē pandu:

—Apo upa katu te pyahu aja ihē amujā ta — aja riki.

Pe, ihē pe a'e pandu tī:

—Upa nde erehendu ame'ē ke paper rehe emupinim. Jetehar te ke ame'ē. Ame'ē rehe amō jurujar katu ta me'ē te'e — aja pandu.

⁶ Pe, a'e pandu:

—Upa katu te riki. Ihē ruhā te hū ame'ē ke ihē. Ihē riki axo py te ame'ē ke ihē. Yman rahā, pete'e ta ihē axo tī. Ihē riki ma'e ke amujā py. Ihē riki upa ma'e ke amumba ta tī. Upa hyngwéi ame'ē ta pe ihē apandu ta: “Mundu ngi y ke pe'u peho. Te'e pe'u. Hepy ym te ta ame'ē” aja ihē apandu ta. Ame'ē y ke u'u rahā, uhā te hū aja ixo ta.

⁷ Ihē rehe jurujar katuha ke amō hijar ym rahā, kuja ihē apandu ta ipe: “A'e riki ihē ra'yr aja ixo ta. Ihē riki ima'e Tupā aja axo ta tī.”

⁸ Amō ta anī. “Tupā kotyhar ihē” aja pandu tar ym. Kyje ixo. Ima'e henda riki tata renda ke. Ypa aja ame'ē renda ke. Enxo ukwái a'ep. Ame'ē renda pe oho rahā, mokōihar manō, ame'ēja saka. A'engi uhem ym te ta. Ihē rehe jurujar ym ame'ē ta aja tī. Ima'e henda tata renda ke tī. Jaxer ai ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Amō ke te'e jukwa ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Kūjā rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Paje aja ma'ema'e ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Ma'e'ā riki tupā aja jupe, ame'ē rehe ipy'a ke moī moī ame'ē ta aja tī. Tata renda ke tī. Te'e pandu ame'ē ta aja tī. Upa ame'ē tama'e henda riki tata renda ke tī — aja riki Tupā pandu.

Jerusarē ok ta pyahu ame'ē ke

⁹ Tupā je'ēha rahoha awa po wajar mokōi hetaha ngi har peteī ihē rehe uhyk. Ihē Juā. Ame'ē Tupā je'ēha rahoha ta ita rekūi awa po wajar mokōi hetaha namō ixo ame'ē ke a'e. Ita rekūi pe ma'e ahyha awa po wajar mokōi hetaha ihī. Ame'ē ta ngi har peteī uhyk ihē rehe rahā, pandu ihē pe:

—Ejur! Arapuharan Ra'yr rakehar nde pe ihē amujesak ta. Kūjā jumendar ta, ame'ēja saka ame'ē — aja ihē pe. (Kirisutu riki arapuharan Ra'yr aja a'e. “Hakehar” aja pandu rahā: “Upa katu te ixotyhar ta ke” aja mujekwa.)

¹⁰ Ihē rehe Tupā'ā ihī katu te. Pe, ywy'ā keruhū ywate te hū ihī. Ame'ē 'ar pe ihē ke Tupā je'ēha rahoha pyhyk raho. Jerusarē ok ta ke ihē pe a'e mujesak. Ok ta katu te ame'ē ke. Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ēja saka. Tupā mujy mondo.

¹¹ Tupāma'e hendyha aja hendy katu te hū. Ita hepy hū, aja ame'ē ok ta hendy hendy hū. Ita jase aja hendy hū. Ame'ē ke ita kisatáu aja hendy hendy hū. Hendy pu te hū. (Aja rahā, Tupā aja ixotyhar ta katu te hū aja mujekwa. Ma'e ka'u te'eha ma'eha ke nixóti te ixotyhar ta pe, aja mujekwa.)

¹² Ok ta kurar keruhū ywate hū ame'ē ke tī. Hukwen awa py mokōi hetaha ihī tī. Hukwen harōha ta Tupā je'ēha rahoha ta ke. Awa py mokōi hetaha. (Aja rahā, ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e

ame'ë ta ixē ym te ta, aja mujekwa.) Hukwen rehe jundéu awa ta rer ihĩ. Jundéu awa ta amō koty koty jy'ar. Ame'ë jy'ariha riki awa py mokōi. Ame'ë awa py mokōi hetaha ta rer hukwen awa py mokōi hetaha ihĩ. (Aja rahã, jundéu awa ta ngi har upa katu te Tupã kotyhar ta ixo, aja mujekwa. Ame'ë ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)

¹³ Ok ta mukurar kurar aja. A'erehe warahy uhemihã koty mahapyr hukwen ihĩ. Warahy u'ariha koty mahapyr ihĩ tĩ. Warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ. Amō warahy jurukwã koty mahapyr ihĩ tĩ.

¹⁴ Ok ta kurar ke ita keruhũ 'ar pe moĩ, aja ixo. Ita katu moĩ py, aja rahã, kurar u'ar ym ta. Awa py mokōi hetaha ita keruhũ ke. Ame'ë rehe Arapuharan Ra'yr mondo ame'ë ta rer ihĩ. Awa py mokōi hetaha ke a'e mondo ame'ë ta ke. (Kirisutu riki Arapuharan Ra'yr aja a'e. Aja rahã, upa katu te Kirisutu kotyhar ta a'ep ixo ta tĩ, aja mujekwa.)

¹⁵ Ihẽ namō Tupã je'ëha rahoha pandu, ame'ë ke ipo rehe myra mangaha pyhyk reko. Itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Ame'ë pe ok ta ke manga ta. Hukwen ke manga ta tĩ. Ok ta kurar ke manga ta tĩ.

¹⁶ Ok ta riki kurar kurar katu te. Pukuha juja katute ipeha namō tĩ. Myra mangaha pe ok ta ke Tupã je'ëha rahoha manga. (Ok ta te hũ aja akwa.) Pukuha riki 2.200

kiro met. Ipeha juja katu te tĩ. Kuja, 2.200 kiro met tĩ. Ywa-tehar aja tĩ. Kuja, 2.200 kiro met tĩ. (Tiha te hũ, a'erehe heta te hũ ngã ixo ta a'ep.)

¹⁷ Ok ta kurar ke a'e manga tĩ. Ipeha 64 met ke. A'e manga rahã, sehar awa mangaha aja a'e manga.

¹⁸ Ok ta kurar ita jase ke te'e mujã ame'ë ke. Ok ta itatawa ke te'e mujã ame'ë ke. Waruwa aja hendypu te hũ.

¹⁹ Ita kurar wyr rupi ita katu te ame'ë ke moĩ. Ame'ë ita ke itara'yr hepy hũ ame'ë ke. Awa py mokōi hetaha moĩ. Katukwer. Amō koty koty hendyha. Itawa. Howy. Pirã. Aja pame katu te. A'erehe katukwer.

A'erehe jase ita ke moĩ py. Howy ame'ë.

Mokōihar sasi ita ke. Howy ame'ë tĩ.

Mahapyrihar ang ita ke. Ituwyr ame'ë. Amō amō namō mupara tĩ.

Tumemehar emeráu ita ke. Howy te ame'ë.

²⁰ Awa po wajar peteĩhar upa har sandō ita ke. Ituwyr ame'ë tĩ. Pirã namō mupara.

Awa po wajar peteĩhar sa ita ke. Pirã ame'ë.

Awa po wajar mokōihar kiso ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Awa po wajar mahapyrihar mberi ita ke. Howy te ame'ë tĩ.

Awa po wajar tumemehar topa ita ke. Itawa ame'ë tĩ.

Jande popa har kiriso ita ke. Howyngwer ame'ë.

Awa py peteihar jasin ita ke.
Howyngwer ame'ë tĩ.

Pe, awa py mokõihar ameti
ita ke. Pirangwer
ame'ë. (Aja amõ koty
koty hendyha. A'erehe
katukwer te riki.)

²¹ Hukwen riki awa py
mokõi hetaha ihĩ. Pero riki
hukwen ke. Pero riki pu'yr
tuwyr aja saka. Hukwen
pame katu te pero ke. Aja
awa py mokõi hetaha pero.
Ok ta rupi awa rape ihĩ.
Ame'ë riki itatawa ke te'e
mujã ame'ë ke. Waruwa aja
hendyphu.

²² Ok ta pe Tupã rehe
ngã jumu'eha renda keruhũ
rehe ihẽ asak ym. Nixói te.
Tupã, jandema'e sawa'e te
riki jumu'eha renda keruhũ,
ame'ëja saka. Arapuharan
Ra'yr ame'ëja saka tĩ.
(Kirisutu a'e.) A'eta pete'e
ixo. A'erehe a'eta rehe
ngã py'a ke ngã moĩ moĩ
katu, a'erehe jumu'eha renda
keruhũ nixói te. Tupã riki
pyrãtã te hũ ame'ë ke a'e.

²³ Ok ta rupi Tupã hendy
hendy, aja ixo. Arapuharan
Ra'yr aja tĩ. (Kirisutu a'e.)
Hendy hendy aja ixo tĩ.
A'erehe ame'ë rupi warahy
hendyha nixói te. Jahy
hendyha aja tĩ. Nixói te tĩ.

²⁴ Ame'ë tama'e weraha
rupi a'ep pe har ta wata ta.
Kome'ë ywy keruhũ pe har
kapitã keruhũ ta ma'e katu te
ame'ë ke raho ta a'ep.

²⁵ Wera rahã, ok ta hukwen
ke kynda ym te ta awa. Pi-
rar aja ixo ta. Pytun nixói te

ta a'ep. A'erehe hukwen ke
kynda ym te ta.

²⁶ Ame'ë ok ta pe ma'e katu
te ame'ë ke amõ amõ ywy pe
har ta werur ta. Upa ma'e
hepy te hũ ame'ë ke werur ta
tĩ.

²⁷ Amõ ta anĩ. Ame'ë ok
ta pe ma'e jaxer ai ame'ë ta
ixe ym te ta. Ma'e ke amõ
ma'ema'e, aja rahã, huxĩ awa.
Ame'ë ma'ema'e ame'ë ta ixe
ym te ta tĩ. Arapuharan
Ra'yr pete'e ixo. (Kirisutu
a'e.) Ima'e paper rehe uhã te
hũ ame'ë ta rer ihĩ. Ame'ë ta
jõ ame'ë ok ta pe ixe katu ta.

22

¹ Pe, y ke ihẽ pe Tupã je'ëha
rahoja mujesak tĩ. Y pyrãtã
ame'ë ke. Y riki hendyphu
te. Kisatáu aja hendyphu te.
Ame'ë ke amõ u'u rahã, uhã
te hũ aja ixo ta. Tupãma'e
wapyka koty ngi y uhem.
Arapuharan Ra'yr koty ngi
uhem tĩ. (Kirisutu a'e.)

² Ok ta pyter rupi y pyrãtã
oho. Y rymy'yp pe ma'e myra
i'ãi. Se koty peteĩ i'ãi. Wa-
jar koty peteĩ tĩ. Jahy wahu
rahã pame katu te i'a tyarõ.
Aja awa py mokõi jahy rahã
pame katu te i'a tyarõ. Ame'ë
i'a ke amõ u'u rahã, uhã te hũ
aja ixo ta. Ho ke upa ywy pe
har tama'e ahyha mukatuha
ke ame'ë. (Upa aja rahã, a'ep
pehar ta rehe Tupã haihu
katu te ta, aja mujekwa.)

³ "Peme'ë katu ym" aja
Tupã pandu ame'ë ke nixói
te ame'ë ok ta pe. A'ep
Tupãma'e wapyka ihĩ. Aja
rahã, aja te'e ta a'e ixo,
aja mujekwa. Arapuharan

Ra'yrma'e wapyka a'ep ihĩ tĩ. (Kirisutu a'e.) Aja rahã, aja te'e ta a'e ixo, aja mujekwa tĩ. Ima'e miasu ta ipy'a ke moĩ moĩ katu ta ehe.

⁴ Tupã ruwa ke ame'ẽ ta usak katu ta. Ipykã rehe her ke amõ moĩ. Ima'e ke aja mujekwa ame'ẽ.

⁵ Pytun nixói te ta a'ep. Tupã, jandema'e sawa'e te riki hendy hendy aja ixo. A'erehe ma'e weraha ke a'ep nixói te. Warahy hendyha nixói te tĩ. Pe, ame'ẽ ta riki kapitã keruhũ aja ixo ta. Aja te'e ta ixo.

Jesu jywyr ta

⁶ Ihẽ Juã. Ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu:

—Peme'ẽ je'ẽha jetehar te ke. Upa katu te nde eresak ame'ẽ ke jetehar te ke. Ame'ẽ rehe amõ jurujar katu ta me'ẽ te'e tĩ. Ima'e je'ẽha pandu ame'ẽ ta py'a rehe I'ã ke Tupã, jandema'e sawa'e te muwyr katu. A'e riki ima'e je'ẽha rahoha pe pandu: “Eho! Pahar ma'e ke uhyk ta. Ame'ẽ ke ihẽma'e miasu ta pe emujekwa eho” aja Tupã pandu — aja ihẽ pe Tupã je'ẽha rahoha pandu.

⁷ Jesu pandu:

—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyr ta! Ma'e ke uhyk ta ame'ẽ panduha peme'ẽ paper rehe ihĩ. Ame'ẽ rehe amõ hendu katu rahã, mã hury katu ame'ẽ ke a'e — aja riki.

⁸ Ihẽ Juã. Upa ihẽ amupinim ame'ẽ ke ahendu riki. Asak tĩ. Pe, upa asak rahã, upa ahendu rahã, Tupã

je'ẽha rahoha py koty ihẽ pynarãi rehe a'ar aĩ. (Aja ihẽ py'a ke tate amoĩ moĩ ehe.) Upa ma'e ke a'e riki ihẽ pe mujekwa ame'ẽ ke a'e.

⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ rehe. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu. Nde aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta riki nde mu aja tĩ. Ame'ẽ ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. Peme'ẽ paper rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe hendu katu ame'ẽ ta aja Tupãma'e miasu ke ihẽ tĩ. A'erehe ihẽ rehe nde py'a emoĩ ym. Tupã rehe jõ nde py'a emoĩ moĩ katu — aja pandu ihẽ pe.

¹⁰ Ihẽ pe pandu tĩ:

—Ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ panduha peme'ẽ paper rehe ihĩ. Ame'ẽ ke emukanim ym. Mã peja amõ usak katu ehe. Upa ma'e ke uhyk ta, ame'ẽ angaha uhyk tate riki, a'erehe emukanim ym. Mã peja usak katu ehe tĩ.

¹¹ Katu ym ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo. Ipy'a ke Tupã koty marã ka ym muruwakiha. Jaxer ai ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo tĩ. Ipy'a ke Tupã koty muruwak katu ame'ẽ ke, mã peja aja te'e ixo tĩ. Ipy'a juhyk aja ixo, mã peja aja te'e ixo tĩ — aja Tupã je'ẽha rahoha pandu.

¹² Jesu pandu:

—Pehendu katurahã! Pahar ihẽ ajywyr ta! Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ame'ẽ me'ẽ ta. Ame'ẽ ke ihẽ ajywyr rahã, araho ta. Ma'e ke awa

ma'ema'e, aja ame'ë pe ihë ame'ë ta tĩ.

¹³ Ihë ruhã te hũ ame'ë ke ihë. Ihë axo py te ame'ë ke ihë tĩ. Yman rahã, aja te'e ta ihë axo tĩ. Kome'ë ywy keruhũ nixói te rahã, pete'e ihë axo ame'ë te'e ihë. Kome'ë ywy keruhũ kanim rahã, pete'e ta ihë axo tĩ — aja Jesu pandu.

¹⁴ Ima'e mundeha ke kutuk katu, aja ixo rahã, mã hury katu ame'ë ke a'e. (Aja rahã, ipy'a ke Tupã juhyk katu, aja mujekwa.) Ipy'a juhyk ame'ë ke a'e, a'erehe Tupã pandu ipe: "Ma'eywa ke e'u katu. Aja rahã, ne ruhã te hũ ta nde erexo" aja. Aja rahã, mã hury katu ame'ë ke a'e. Ipy'a juhyk ame'ë ke a'e, a'erehe hukwen rupi ok ta pe ixo katu. Jerusarë ok ta pyahu ame'ë pe ixo katu. Aja rahã, mã hury katu ame'ë ke a'e.

¹⁵ Ok ta soroka pe ma'e jaxer ai ame'ë ta ixo. Paje aja ma'ema'e ame'ë ta ixo tĩ. Kũjã rehe ka'u te'e ame'ë ta ixo tĩ. Sawa'e rehe ka'u te'e ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Amõ ke te'e jukwa ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'eã riki tupã aja ukwa jupe, ame'ë rehe ipy'a moĩ moĩ ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Te'e pandu ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ. Ma'ema'eha namõ muka'u te'e ame'ë ta aja tĩ. Ok ta soroka pe ixo tĩ.

¹⁶ —Ihë Jesu. Ihëma'e je'ëha rahoha ke ihë amondo pehë koty. Amõ amõ ok ta pe Tupã kotyhar ta jy'ar jy'ar. Pehë pe ma'e uhyk ta ame'ë

ke mujekwa ta. Ihë amondo ame'ë mujekwa ta pehë pe. Ndawi rainõ ke ihë. (Aja rahã, ihë riki kapitã keruhũ te, aja Tupã mu'am, aja mujekwa.) Pytuniwe te jahy rata hendy hũ ame'ë ke amõ usak. Aja ihë tĩ. (Aja rahã, ihë riki awa ruhãha ke amuyhk ta pehë pe. Weraha uwyr, aja amuyhk ta tĩ) — aja Jesu pandu.

¹⁷ Hyngwéi ame'ë ke: "Ejur!" Amõ putar rahã, y ke Tupã te'e me'ë katu. Ame'ë ke pyhyk katu. U'u tĩ. U'u rahã, uhã te hũ aja ixo. A'erehe Tupãã pandu:

—Ejur!

Hakehar wan ta, ame'ë ke pandu tĩ:

—Ejur!

("Hakehar wan ta" aja pandu rahã: "Jesu kotyhar ta ke" aja mujekwa.) Kome'ë paper rehe panduha ihĩ. Ame'ë rehe hendu katu ame'ë ta pandu ta me'ë te'e tĩ:

—Ejur! — aja.

A'ejõhar panduha ke

¹⁸ Ihë Juã. Kome'ë paper rehe ma'e ke uhyk ta ame'ë panduha ihĩ. Ame'ë rehe hendu ame'ë pe ihë apandu katu. Ame'ë panduha pe amõ we mi panduha ke amõ mupinim rahã, ame'ë ke Tupã mupyrara ta. Kome'ë paper rehe ma'e ahyha rehe har ihë amupinim tĩ, ame'ë namõ Tupã mupyrara ta tĩ.

¹⁹ Kome'ë paper rehe ma'e ke uhyk ta, ame'ë panduha ihĩ. Ame'ë panduha ta'yr mi mukanim my? Aja rahã,

ame'ẽ mukanĩha pe Tupã pandu ta: “Ma'eywa ke nde ere'u ym ta. Ame'ẽ ma'eywa amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo. U'u ym rahã, ok ta katu te ame'ẽ pe ixo ym ta tĩ. Jerusarẽ ok ta pyahu ame'ẽ pe ixo ym ta” aja Tupã pandu ta. Ame'ẽ rehe har kome'ẽ paper rehe panduha ihĩ tĩ.

²⁰Upa ihẽ asak ame'ẽ ke ihẽ amupinim:

—Jetehar te ke — aja Jesu pandu.

A'e riki pandu tĩ:

—Jetehar te ke! Pahar ihẽ ajoywyr ta! — aja.

—A'e tỹ! Sawa'e! Ejur! Nde Jesu — aja ihẽ apandu. Ihẽ Juã.

²¹Mã peja upa ngã rehe Jesu, jandema'e sawa'e te ipy'a katu te hũ!

Upa.